

MOSOQ TESTAMENTO

NUEVO TESTAMENTO

Quechua del Este de Apurímac

Publicado por
Wycliffe, Inc.
En cooperación con:

Mosoq Testamento
Quechua del Este de Apurímac

Las ilustraciones de las páginas 18, 103, 117, 237, 424, 437, 863, 898, 919, 959, 1019b, 1032 y 1047 por Horace Knowles se usan por cortesía de

© The British & Foreign Bible Society, 1954, 1967, 1972, 1995.

Las ilustraciones de las páginas 279 y 402 por

Horace Knowles, con adiciones por Louise Bass

© The British & Foreign Bible Society, 1994 se usan con permiso.

Las ilustraciones de las páginas 146, 154, 195, 312, 443, 488, 525, 796,

867, 918 y 1019a por Louise Bass se usan por cortesía de

© The British & Foreign Bible Society, 1994.

Las ilustraciones de las páginas 12, 41, 68, 87, 94, 134, 142, 206, 230, 247, 306, 346, 353, 367, 377, 408, 418, 445, 449, 463, 483, 495, 717, 765, 868, 875 y 966 se usan por cortesía de © David C. Cook Publishing Co., 1978.

Primera edición, 2013

Publicado por

© 2013 Wycliffe, Inc.

P.O. Box 628200, Orlando, FL 32862-8200

www.ScriptureEarth.org

Este obra está bajo una licencia Creative Commons
<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>

Compartir — Usted es libre de copiar, distribuir y comunicar públicamente la obra.

Reconocimiento — Debe reconocer los créditos de la obra.

No comercial — No puede utilizar esta obra para fines comerciales.

Sin obras derivadas — No se puede alterar, transformar o generar una obra derivada.

Contenido

	PÁGINA
Mosoq Testamentomanta	5
Pipas kay Mosoq Testamentota leespari ¿ima señalkunatataq tarinqa?	6
LIBROKUNA	
Mateo	Mat
Marcos	Mar
Lucas	Luc
Juan	Juan
Hechos	Hech
Romanos	Rom
1 Corintios	1 Cor
2 Corintios	2 Cor
Gálatas	Gál
Efesios	Efes
Filipenses	Filip
Colosenses	Col
1 Tesalonicenses	1 Tes
2 Tesalonicenses	2 Tes
1 Timoteo	1 Tim
2 Timoteo	2 Tim
Tito	Tito
Filemón	Filem
Hebreos	Heb
Santiago	Sant
1 Pedro	1 Pedro
2 Pedro	2 Pedro
1 Juan	1 Juan
2 Juan	2 Juan
3 Juan	3 Juan
Judas	Judas
Apocalipsis	Apoc
Diccionario	1015
Mapas	1048

MOSOQ TESTAMENTOMANTA

Kay Mosoq Testamentoqa traducisqa kashan kay “Quechua del Este de Apurímac” nisqa idiomapin. Chayqa traducisqa kashan, manan palabra por palabrus, aswanqa ñawpaq chay griego idioma rimaypi ima ninantas nishan chay sentidopin, saynapi Diospa palabran ama cambiasqa kananpaq.

Hinaspapas kay Mosoq Testamentoqa traducisqa kashan kay Perú nación llaqtapi kaq Región Apurímac nisqa lawpi tiyaq llapallan quechua rimaq wawqe pananchiskunapaqmi, paykuna kay Diospa palabranta leespanku, allinta entiendenankupaq.

Hinaspapas kay Mosoq Testamentoqa traducisqa kashan imayna rimasqanchisman hinan, saynapi pipas kay Bibliata leeqla facillata entiendenankupaq.

Hinaspapas kay Mosoq Testamentota pipas leeqla, kaykunatan tarinqa: 1) Sapankama libropa qallariyninpi huk introducción nisqa willakuya; 2) texto ukhukunapi “nota” nisqa aclaracionkunata; 3) allinta entiendenapaq ashka dibujokunata; 4) ñawpaq tiempopi ashka nación llaqtakunata reqsinapaq mapakunata; 5) hinallataq sasa palabrakunata entiendenapaq diccionariota ima.

Kay Mosoq Testamentoqa traducikuran AIDIA nisqa Ministeriopin.

PIPAS KAY MOSOQ TESTAMENTOTA LEESPARI ¿IMA SEÑALKUNATATAQ TARINQA?

Pipas kay Mosoq Testamentota leespaqa kay qatiqnin señalkunatan tarinqa:

Asteriscota *. Pipas kay señalniyoq palabrata tarispaqa, chay asteriscoyoq palabratan mashkanan Bibliapa tukukuyinpi kaq “Diccionariopi”. Chaypin nishan chay palabra ima ninanmantaqa.

Paréntesis (). Pipas kay paréntesis nisqa señalta tarispaqa yachananmi kayta: Chay paréntesis nisqa ukhupi escribisqa kaqkunaqa kashan pipas Bibliata leespa aswan más allinta entiendenanpaqmi. Chay paréntesis ukhupi escribisqakunan Bibliapiqa pakasqa hina kashan. Chaykunan alayriman orqosqa kashan, leeEqkuna aswan más allinta entiendenankupaq.

Corchete []. Pipas kay corchete nisqa señalta tarispaqa yachananmi kayta: Chay corchete nisqa ukhupiqa huk “nota” nisqan escribisqa kashan, leesqankuta aswan más allinta entiendenankupaq.

Llave { }. Pipas kay llave nisqa señalta tarispaqa yachananmi kayta: Chay llave nisqa ukhupi escribisqakunaqa manan tarikunchu ñawpaq wakin pergaminokunapiqa, nitaq wakin papirokunapipas. Chaykunan kay señalwan churasqa kashan, llapan leeEqkuna yachanankupaq. Pergaminoqa animalkunapa qaranmanta ruwasqan karan. Papirotaqmí papirowan sutichasqa sach'amanta ruwasqa karan.

MATEO

1. **Kay librotari, ¿pitaq escribiran?** Kay librotaqa apóstol Mateon escribiran. Mateoqa, Israel *nacionniyoq kashaspapas, *Roma nacionpaq *impuesto cobraq runan karan (Mat 9.9; Mar 2.14; Luc 5.27). Paytan Señor Jesusqa discipulon kananpaq akllaran (Mat 10.3; Mar 3.18; Luc 6.15). Mateopa huknin sutiñmi karan *Leví (Mar 2.14).
2. **Kay libreri, ¿hayk'aqtaq escribisqa karan?** Kay libroqa escribisqa kanman karan Señor Jesucristopa nacesqanpa qepanta 40 otaq 65 watakunapin. Hinaspapas Mateoqa kay librotaqa escribinman karan, Jerusalén llaqtapi templo manaraq thuñichisqa kashaqtinmi.
3. **Kay libreri, ¿pikunapaqtaq escribisqa karan?** Kay libroqa escribisqa karan Israel nacionniyoq runakunapaqmi, hinallataq Jesucristopi llapallan creeq runakunapaqwan iman.
4. **Kay libreri, ¿imapaqtaq escribisqa karan?** Kay libroqa escribisqa karan, Jesusqa Diospa mandamusqan Salvador kasqanta Israel nacionniyoq runakuna yachanankupaqmi. Chayraykun Mateoqa Jesucristopa yachachisqankunata, hinallataq ruwasqankunamantawan ima, ordenninpi kay libropiqa escribiran. Saynallataqmi pipas kay librota leeqqa pishqa chunka kutita tarinqa “Diospa sumaq gobiernananmantaqa”.
5. **Kay libropiri, ¿mayqen kaq versiculotaq aswan más importante yuyanapaq?** Kay versiculon aswan más importanteqa: “KAY RUNAN JESÚS; PAYMI ISRAEL *NACIONNIYOQ RUNAKUNAPA *REYNIN” (Mat 27.37).
6. **Kay libreri, ¿imayna dividisqataq kashan?** Kay libroqa khayna dividisqan kashan:
 - (1) Jesucristopa ñawpaq abuelonkunamanta (Mat 1.1-17).
 - (2) Jesucristopa nacesqanmanta, hinallataq bautizakusqanmantawan ima (Mat 1.18 asta 3.17).
 - (3) Jesucristota huchaman diablo urmachiy munasqanmanta (Mat 4.1-11).
 - (4) Jesús *Galilea *provinciapi yachachisqanmanta, hinallataq milagrokuna ruwasqanmantawan ima (Mat 4.12 asta 18.35).
 - (5) Jesús Galilea provincia lawmanta Jerusalén llaqtaman risqanmanta (Mat 19.1 asta 20.34).
 - (6) Jerusalén llaqtaman Jesús haykuspa yachachisqanmanta (Mat 21.1 asta 25.46).
 - (7) Jesusta presochaspa, hinallataq juzgaspa, wañuchisqankumanta (Mat 26.1 asta 27.66).
 - (8) Jesuspa kawsarimusqanmanta (Mat 28.1-15).
 - (9) Discipulonkunata Jesús kamachispa comisionasqanmanta (Mat 28.16-20).

Jesucristopa ñawpaq abuelonkunamanta
(Luc 3.23-38)

1 1 Jesucristoqa Abrahampa hinaspa Davidpa
 mirayninmantan karan. Kay listapi kaq runakunan
 Jesucristopa ñawpaq abuelonkunaqa karanku:

2 Abrahampa wawanmi karan Isaac;

Isaacpa wawanmi karan Jacob;

Jacobpa wawanmi karan Judá,

hinallataq Judapa wawqenkunapiwan;

3 Judapa wawankunan karan warmin Tamarpi:

Fares hinaspa Zarapiwan;

Farespa wawanmi karan Esrom;

Esrompa wawanmi karan Aram;

4 Arampa wawanmi karan Aminadab;

Aminadabpa wawanmi karan Naasón;

Naasonpa wawanmi karan Salmón;

5 Salmonpa wawanmi karan Booz,

Boozpa mamitanqa karan Rahabmi;

Boozpa wawanmi karan Obed,

Obedpa mamitanqa karan Rutmi;

Obedpa wawanmi karan Isaí;

6 Isaipa wawanmi karan *rey David;

rey Davidpa wawanmi karan Salomón;

Salomonpa mamitanqa karan wañukuq Uriaspa warminmi.

7 Salomonpa wawanmi karan Roboam;

Roboampa wawanmi karan Abías;

Abiaspa wawanmi karan Asa;

8 Asapa wawanmi karan Josafat;

Josafatpa wawanmi karan Joram;

Jorampa wawanmi karan Uzías;

9 Uziaspa wawanmi karan Jotam;

Jotampa wawanmi karan Acaz;

Acazpa wawanmi karan Ezequías;

10 Ezequiaspa wawanmi karan Manasés;

Manasespa wawanmi karan Amón;

Amonpa wawanmi karan Josías;

11 Josiaspa wawanmi karan Jeconías,

hinallataq Jeconiaspa wawqen Kunapiwan.
Paykunan karanku Israel *nación llaqtayoq runakuna,
Babilonia nacionman apasqa kasqanku tiempopi.

12 Israel nacionniyoq runakunata Babilonia nacionman
apasqanku tiempomanta qepamanmi,
Jeconiaspa wawan karan Salatiel;
Salatielpa wawanmi karan Zorobabel;

13 Zorobabelpa wawanmi karan Abiud;
Abiudpa wawanmi karan Eliaquim;
Eliaquimpa wawanmi karan Azor;

14 Azorpa wawanmi karan Sadoc;
Sadocpa wawanmi karan Aquim;
Aquimpa wawanmi karan Eliud;

15 Eliudpa wawanmi karan Eleazar;
Eleazarpa wawanmi karan Matán;
Matanpa wawanmi karan Jacob;

16 Jacobpa wawanmi karan *Mariapa qosan *José.
Mariañataqmi karan Jesuspa mamitan;
Jesustan runakunaqa Cristowan suticharanku.

[Nota: Cristoqa “Salvador” ninantan nin].

17 Saynapin Abrahammanta asta Davidkama chunka
tawayoq miraykuna karan. Davidmanta asta Israel
nacionniyoq runakuna, Babilonia nacionman preso apasqa
kasqankukaman chunka tawayoq miraykuna karan.
Hinallataq Babilonia nacionman, Israel nación llaqtayoq
runakuna apasqa kasqankumanta asta Jesucristopa
nacesqankaman, chunka tawayoq miraykunallataq karan.

Jesuspa nacesqanmanta

(Luc 2.1-7)

18 Jesucristopa nacesqanqa khaynan karan: *Marian
*Joseywan casarakunampaq comprometesqaña karan.
Hinaqtinmi Mariaqa Joseywan manaraq kushka puñushaspa,
Diospa Santo Espiritunpa atiyninwan onqoq rikhuriruran.

19 Chaymi Joseyqa justo runa kasqanrayku, Mariata p'enqayman
churayta mana munaspan, aswan mana pipapas yachasqallan
saqepuya piensaran. **20** Saynata piensashaqtinmi, Señorpa
*angelnin Joseyman sueñoyninpi rikhuriykuspa khaynata nirana:

—Davidpa mirayninmanta José. Ama manchakuychu Mariawan casarakuytaqa. Payqa Diospa Santo Espiritunpa atiyninwan hunt'ayusqa kaspanmi, onqoq kashan. **21** Chaymi Mariaqa qari wawata onqokunqa. Hinaspan chay wawaman sutinta churanki Jesuswan. Paymi llaqtamasin runakunata salvanqa huchapi kawsasqankumanta, nispa.

22 Tukuy kaykunan pasaran, Diosmanta willakuq *profeta Isaiaspa nisqankuna cumplikunanpaq. Chay profeta Isaiasmi ñawpaqtaraq khaynata escribiran:

23 “Manaraq hayk'aqpas qariwan puñuq sipasmi huk qari wawata onqokunqa; hinaspan chay wawaman sutinta churanqaku, Emanuel”, nispanku. Emanuelqa “Diosmi noqanchiswan”, ninantan significan [Isaías 7.14].

24 Chaymi Joseyqa puñusqanmanta rikch'ariran. Hinaspan angelpa nisqanman hina Mariawan casarakuran. **25** Ichaqa manan Joseyqa puñuranraqchu Mariawanqa, asta primer kaq wawanta María onqokunankama. Onqorukuqtintaqmi, Joseyqa chay wawaman sutinta churaran Jesuswan.

Yachayniyoq reyes magos runakuna Jesusman visitaq hamusqankumanta

2 1 Jesusqa Belén llaqtapin naceran. Chay Belén llaqtaqa Judea *provinciammi perteneceran. Chay tiempopin hatun kaq *rey *Herodes gobiernasharan Judea provinciapi. Hinaqtinmi ancha yachayniyoq *reyes magos runakuna, intipa lloqsimunan lawmanta, Jerusalén llaqtaman hamuranku.
[Nota: Chay Jerusalén llaqtaqa Israel nación llaqtapa capitalninmi karan; hinaspapas Judea provinciammi perteneceran]. 2 Hinaspan paykunaqa Jerusalén llaqtapi tapukuranku:

—¿Maypitaq kay Israel *nación llaqtapa reyninri nacerun? Noqaykun intipa lloqsimunan lawpi qoyllurninta rikuramuyku. Chaymi hamushayku chay naceq wawata adoranaykupaq, nispanku.

3 Chay yachayniyoq reyes magos runakunapa nisqanta uyarispasmi, rey Herodespas hinallataq Jerusalén llaqtapi tiyaq llapallan runakunapas anchata preocupakuranku huk

rey nacesqanwan. [Nota: *Chay nacemuq reyqa manan rey Herodespa familiarmantachu karan. Chayraykun Herodesqa preocupakuran chay nacemuq rey paypa rantinta gobiernaq haykunanmanta. Chaymi Jerusalén llaqtapi runakunapas preocupaullarankutaq chay reykuna guerrapi peleaqtinku nishu ñak'ariy kananmanta*]. **4** Hinaqtinmi rey Herodesqa waqyachimuran *sacerdotekunapa llapallan jefenkunata, hinallataq *leykunata yachachiq runakunatawan ima. Hinaspan paykunata tapuran khaynata:

—Diosmanta Hamuq Salvador Cristori, ¿maypitaq nacenan karan? nispa.

5 Chaymi paykunaqa niranku:

—Belén llaqtapin nacenan karan. Chay Belén llaqtacha Judea provinciapin kashan. Saynatan Diosmanta willakuq *profetapas ñawpaqtaraq ña escribiranña khaynata:

6 “Belén llaqtapi tiyaq runakuna, qankunapa llaqtaykichismi Judea provincia lawpi llapallan llaqtakunamanta aswan más uchuychalla kashaspanpas, aswan más importante llaqta kanqa. Chay llaqtaykichis ukhupin huk kamachikuq nacenqa. Paymi Israel nación llaqtaypi tiyaq runakunata cuidanqa, imaynan huk runapas ovejakunata allinta michin chay hinata”, nispa [*Miqueas 5.2*].

7 Chay nisqankuta uyarispanmi, rey Herodesqa secretollapi waqyachimuran chay yachayniyoq reyes magos runakunata. Hinaspan paykunata tapuran hayk'aqli chay qoyllur paykunaman rikhurisqanmanta. **8** Saynata tapuruspanmi, rey Herodesqa, chay yachayniyoq reyes magos runakunata Belén llaqtaman mandaspa, khaynata niran:

—Belén llaqtaman rispaykichisyá, alli-allinta averiguamuychis chay wawa nacesqanmanta. Wawata tariruspaykichisqa, kutimuspayá noqaman willawankichis, noqapas rispay chay wawata adoramunaypaq, nispa. [Nota: *Rey Herodesqa saynatan niran, chay nacemuq wawata wañuchiyyta munasqanrayku*].

9 Hinaqtinmi rey Herodespa nisqanta uyarispanku, chay yachayniyoq reyes magos runakunaqa Belén llaqta lawman riranku. Hinaqtinmi chay intiq lloqsimunan lawpi qoyllur rikusqankuqa yapamanta paykunapa ñawpaqninkuta riran.

Yachayniyoq reyes magos runakuna (Mateo 2.1-12)

Wawapa kasqanpa altonman chayaruspantaqmi, chay qoyllurqa chaypi sayaykuran. **10** Hinaspan chay qoyllurpa sayasqanta rikuruspanku, chay yachayniyoq reyes magos runakunaqa anchata kusikuranku. **11** Wawapa kasqan wasiman haykuspankun, wawata rikuranku mamitan Mariatawan kushkata. Hinaspan qonqoriyukuspanku wawata adoraranku. Apamusqanku alforjankumanta orqomuspankutaqmi, regalokunata qoranku: qorita, inciensota hinallataq mishk'i q'apaq *mirrawan sutichasqa perfumeta ima. **12** Ichaqa chaymantan Diosqa chay yachayniyoq reyes magos runakunaman sueñoinkupi willaran khaynata:

—Rey Herodespa kasqanmanqa amañan kutinkichishñachu, nispa.

Chaymi paykunaqa huk law ñannintaña llaqtankuman kutipuranku.

Egipto nación llaqtaman Jesusta ayqechisqankumanta

13 Chay yachayniyoq reyes magos runakuna llaqtankuman kutipusqankupa qepanmanmi, Diospa *angelnin *Joseyman sueñoyninpi rikhuriykuspa, khaynata niran:

—Hatarispayki wawata mamitantinta *Egipto *nación llaqtaman ishkrapachiy. Hinaspa chay Egipto nacionpi tiyamuy, noqa qankunaman willamunaykama. Ichqa *rey *Herodesmi wawata wañuchinanpaq mashkachinqa, nispa.

14 Chaymi Joseyqa puñusqanmanta hatarispa, wawata mamitantinta Egipto nación llaqtaman chay tuta ayqechiran.

15 Hinaspan chay Egipto nación llaqtapi tiyaranku asta rey Herodes wañunankama. Saynapin cumplikuran Diosmanta willakuq *profetapa ñawpaqtaraq Bibliapi khayna esribisqan:

“Wawaytan Egipto nacionmanta waqyamurani”, nispa [Oseas 11.1].

Qari wawakunata wañuchinankupaq rey Herodes kamachisqanmanta

16 *Rey *Herodesqa chay yachayniyoq reyes magos runakuna willakuq mana kutimuqtinkun, cuentata qokuran engañasqa kasqanta. Chaymi anchata phiñakuran. Hinaspan soldadonkunata kamachiran, chay Belén llaqtapi hinallataq muyuriqninkunapi manaraq ishkay watayoq llapallan qari wawakunata wañuchimunankupaq. Saynataqa kamachiran, chay yachayniyoq reyes magos runakunaman ñawpaqtaraq chay qoyllurpa rikhurisqan tiempota yachasqanraykun. **17** Saynapin cumplikuran Diosmanta willakuq *profeta Jeremiaspa ñawpaqtaraq khayna esribisqan:

18 “Ramá llaqtapi tiyaq runakunan

ancha waqayta hinallataq llakikuyta ima uyarinqaku.

Payqa Raquelmi karan.

Payqa wawankunamantan waqaran.

Payqa wawankunata wañuchiqtinkun waqaran.

Payqa manan consuelasqa kayta munaranchu”, nispa [Jeremías 31.15].

Nazaret llaqtaman kutipusqankumanta

19 *Rey *Herodes wañuruqtinmi, *Joseymanqa sueñoyninpi Diospa *angelnin rikhuriran, *Egipto *nación

llaqtapi tiyashaqtinku. Hinaspan chay angelqa khaynata niran:

20 —Hatariy, hinaspa wawata mamitantinta pusayukuspa, Israel *nación llaqtaykiman kutipuy. Ñan wañurunkuña wawa wañuchiy munaq runakunaqa, nispa.

21 Chaymi Joseyqa wawata mamitantinta pusayukuspa, Israel nación llaqtanman kutipurán. **22** Ichqa chay Israel nación ukhupi Judea *provinciaman ripushaspanmi, Joseyqa yacharuran rey Herodespa wawan Arquelaona papanpa rantinta chay Judea provinciapi gobiernasqanta. Chayraykun Joseyqa chay rey Arquelaota manchakuspa, Judea provinciamanqa manaña riranñachu. Aswanmi Diospa angelin sueñoyninpi niran, *Galilea provincia lawman tiyaq rinanpaq. **23** Galilea provinciaman chayaruspankuñataqmi, Nazaret sutiyoq llaqtaman riranku chaypi tiyanankupaq. (Chay Nazaret llaqtacha Galilea provinciamanmi perteneceran). Saynapin Diosmanta willakuq *profetakunapa ñawpaqtaraq khayna nisqanku cumplikuran: “Diosmanta Hamuq Salvadortaqa ‘Nazaret llaqtayoqmi’, ninqakun”, nispanku.

Bautizaq Juan runakunaman willasqanmanta

(Mar 1.1-8; Luc 3.1-9, 15-17; Juan 1.19-28)

3 **1** Chay p'unchawkunapin Bautizaq Juanqa riran Judea *provincia lawpi kaq ch'inñeq desierto lugarkunapi runakunaman khaynata willastin:

2 —Huchaykichismanta wanakuspa Diosman kutirikuychis. Diospa kay pachapi gobiernanan p'unchawqa chayamushanñan, nispa.

3 Diosmanta willakuq ñawpaq *profeta Isaiasmi Bautizaq Juanmantaqa ña escribiranña khaynata:

“Ch'inñeq desierto lugarpin huk runa altollamantaña rimaspa willakushan khaynata:
‘Sonqoykichista allichaychis Diosmanta Hamuq Salvadorta chashkinaykichispaq,
imaynan wiksu ñankunata allichanku chay hinata’ ”,
nispa [Isaías 40.3].

4 Bautizaq Juanpa p'achanmi karan hatun *camello animalpa pelonmanta ruwasqa. Cinturan watakunanñataqmi

karan qaramanta ruwasqa. Hinas papas payqa langosta urukunata, hinallataq ch'inñeq desierto lugarkunapi abejapa mishk'inkunatan mikhuran. **5** Hinaqtinmi ashka runakunaqa Bautizaq Juanpa yachachisqanta uyarinankupaq hamuranku Jerusalén llaqtamanta, Judea *provincia lawmanta, hinallataq Jordán mayupa muyuriqniñpi kaq llapallan llaqtakunamantawan ima. **6** Hinaspan paykunaqa huchankuta willakuspanku Bautizaq Juanwan bautizachikuranku Jordán mayupi.

7 Hinaqtinmi Juanpa bautizasqan lugarmarpa hamullarankutaq ashka runakunapas. Paykunan karanku *fariseo religionniyoq runakuna, hinallataq *saduceo religionniyoq runakunapiwan ima. Chaymi Bautizaq Juanqa paykunata rikuspa khaynata niran:

—¡Mach'aqwaypa miraynin hina runakuna!
Qankunamanri, ¿pitaq nisurankichis Diospa castigonmanta
ayqekunaykichispaqrí? **8** Tukuy huchaykichismanta
wanakuspaya, allin kawsaypiña puriychis. **9** Amayá niy chishchu:
“Noqaykuqa ñawpaq abueloyku Abrahampa miraynimanta
kasqaykuraykun salvasqa kasaqku”, nispachu. [Nota: *Saynataqa piensaranku Diospi Abraham anchata confiasqanraykun*].

—Ichaqa noqan nisqaykichis, sichus Dios munanman chayqa, Abrahammanta miramuq runakunamanmi kay rumikunatapas tukurachinman. **10** Imaynan mana ruruq sach'akunatapas dueñonqa, saphinmanta orqospa, hachawan takaspa ninaman wikch'uyun, saynallatataqmí Diospas ruwanqa mana allin ruwaq runakunawanqa. **11** Noqaga unullawanmi qankunataqa bautizaykichis huchaykichismanta wanakusqaykichisrayku. Aswanqa hukraqmi hamushan noqamanta aswan más atiyniyoq. Chaymi noqaqa paypa husut'anllantapas mana apanaypaq hinachu kani. Paymi Diospa Santo Espiritunta qosunkichis qankunapi kananpaq; hinallataq bautizasunkichispas ninawan hina. **12** Pay hamuspanmi t'aqanqa allin runakunata mana allin runakunamanta, imaynan pajanmanta trigota akllaspa wayrachinku chay hinata. Ichaqa allin ruwaq runakunatataqmí salvanqa. Mana allinpi kawsaq runakunatataqmí mana wañuq nina rawrayman wikch'uyuspa k'ananqa, chaypi wiña-wiñaypaq ñak'arinankupaq, nispa.

Jesús bautizasqa kasqanmanta*(Mar 1.9-11; Luc 3.21-22)*

13 Jesusmi riran *Galilea *provincia lawmanta Jordán mayuman, Bautizaq Juan chaypi bautizananpaq. **14** Ichaqa Juanñataqmi Jesusta bautizayta mana munaspa, khaynata niran:

—Noqan necesitashani qan bautizawanaykitaqa, ¿chaychu qanri noqawan bautizachikunaykipa hamushankirí? nispa.

15 Chaymi Jesusñataq contestaran khaynata:

—Bautizawanaykipunin, saynapin Diospa nisqanta cumplisunchis, nispa.

Chayñan Juanqa bautizaran Jesusta. **16** Bautizaruqtintaqmi Jesusqa unumanta lloqsimuran; hinaqtinmi chay rato hanaq pacha cielo kicharikuran. Hinaspan Jesusqa Diospa Santo Espiritunta rikuran, paloma hina payman urayamushaqta.

17 Hinaqtinmi hanaq pachamanta nimuran khaynata:

—Paymi ancha munakusqay Wawayqa. Paywanmi ancha kusisqa kashani, nispa.

Jesusta huchaman diablo urmachiy munasqanmanta*(Mar 1.12-13; Luc 4.1-13)*

4 **1** Chaymantan Diospa Santo Espiritunqa ch'inñe desierto lugarman Jesusta pusaran. Hinaqtinmi diaboloqa Jesusta huchaman urmachiyta munaran.

2 Chay ch'inñe desierto lugarpin Jesusqa tawa chunka p'unchaw, hinallataq tawa chunka tuta mana ni imatapas mikhusqanraykun yarqachikuran. **3** Chaymi diaboloqa huchaman urmachiyta munaspa Jesusman ashuyuran. Hinaspan khaynata niran:

—Cheqaqtapuni Diospa Wawan kaspaykiqa, kay rumikunatayá kamachiy t'antaman tukunanpaq, nispa.

4 Hinaqtinmi Jesusqa khaynata contestaran:

—Bibliapin nishan: “Runaqa manan t'antallawanchu kawsanqa; aswanqa Diospa palabranta kasukuspan kawsanqa”, nispa.

5 Chaymantan diaboloqa Jerusalén ch'uya llaqtaman Jesusta pusaran. Chaypin Dios yupaychana *templopa alton patapi sayaykachispa, **6** khaynata niran:

—Cheqaqtapuni Diospa Wawan kaspaykiqa kaymantayá saltaykuy. Bibliapin nishan khaynata:

“Diosmi *angelninkunata kamachinqa
hap'isunaykipaq, saynapi chakiykita rumiman ama
takakunaykipaq”, nispa [*Salmos 91.11-12*].

7 Chaymi Jesusqa diablotra nirana:

—Bibliapiqa nillashantaqmi: “Señor Diosniykitaa aman
ni ima pruebamanpas yanqapuniqa churankichu”, nispa
[*Deuteronomio 6.16*].

8 Chaymantan diablotra yapamanta pusaran huk alto
orqoman. Hinaspan chaymanta qawachiran kay pachapi llapallan
*nación llaqtakunata, hinallataq chay llaqtakunapa qapaq
kayninkunatawan ima. **9** Hinaspan diablotra khaynata nirana:

—Sichus qonqorikuspa adorawanki chayqa, kay qawasqayki
llapallan nación llaqtakunatan qanman qosqayki, nispa.

10 Chaymi Jesusqa khaynata nirana:

—¡Pasay kaymanta diablotra! Bibliapin khaynata nishan:
“¡Señor Diosnillaykitan adoranki, pay sapallantataqmi
servinkipas!”, nispa [*Deuteronomio 6.13; 10.20*].

11 Hinaqtinmi diablotra Jesuspa ladonmanta ripuran.
Chaymantan angelkuna hamuspa Jesusta serviranku.

Galilea provinciapi yachachiyta Jesús qallarisqanmanta

(*Mar 1.14-15; Luc 4.14-15*)

12 Jesusqa Bautizaq Juan carcelpi kasqanta
yacharuspanmi, Judea *provincia lawmanta kutiran *Galilea
provincia lawman. **13** Hinaspan chay Galilea provincia
ukhupi Nazaret llaqtapi kasqanmanta, Capernaúm llaqtaman
Jesusqa riran, chaypi tiyananpaq. Chay Capernaúm llaqtaqa
karan Galilea laguna qochapa ladonpin, saynallataq Zabulón
hinallataq Neftaliywanka karan, ñawpaq Israel nación llaqtapi
chunka ishkayniyoq ayllunkunamanta ishkaynin kaq ayllukunan].

14 Chay Capernaúm lawman Jesuspa risqanwanmi Diosmanta
willakuq ñawpaq *profeta Isaiaspa escribisqankuna
cumplikuran. Chay profeta Isaiasmi khaynata nirana:

15 “Galilea laguna qochapa ladonpi kaq Zabulónwan
sutichasqa allpapi tiyaq runakuna,

hinallataq Jordán mayupa chimpanpi Neftaliywan sutichasqa allpapi tiyaq runakuna.

Qankunapa tiyasqaykichis Galilea provincia allpapin tiyashanku huk law nacionniyoq ashka runakuna [*Isaías 9.1-2*].

16 Ichaqa tutayaqpi hina huchallapi kawsaq runakunan k'anchayta rikunqaku;

Hinallataq nishu tutapi hina tiyaq runakunan k'anchayusqa kanqaku", nispa [*Isaías 42.7*].

17 Jesusqa chaymantapachan yachachiya qallariran khaynata:

—Wanakuychis huchaykichismanta; hinaspa Diosman

kutirikuychis. Diospa gobiernanan p'unchawmi ña chayamushanña, nispa.

Challwa hap'iq tawa runakunata

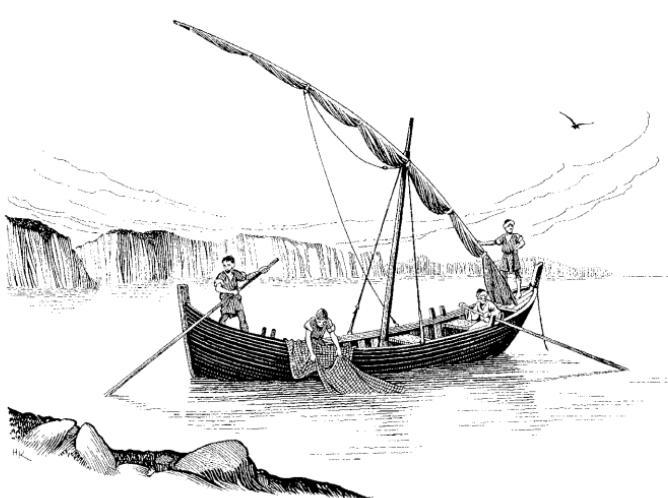
Jesús waqyasqanmanta

(*Mar 1.16-20; Luc 5.1-11*)

18 Jesusqa *Galilea laguna qochapa patanta rishaspanmi, Pedrowan sutichasqa Simonta hinallataq wawqen

Andrestawan rikuran. Paykunaqa challwa hap'iqkuna kaspankun *mallankuwan challwata challwasharanku.

19 Hinaspan Jesusqa paykunata khaynata niran:

Challwata challwana bote (Mateo 4.18-22)

—Hamuychis noqawan kushka purinaykichispaq.
Noqan qankunaman yachachisqaykichis, imaynan
challwata challwankichis, saynallatataq runakunatapas
huñunaykichispaq, nispa.

20 Chaymi Pedroqa wawqen Andrespiwan kasqan ratolla
mallankuta saquespa Jesusta qatikuranku.

21 Saynallataqmi Jesusqa Galilea laguna qochapa
patanta rishaspa, rikullatarantaq *Jacobota wawqen
Juanta, hinallataq papanku Zebedeo tawan ima. Paykunan
mallankuta *botenkupi remenda shasqaku. Hinapan
Jesusqa ishkayninkuta waqyaran, payta qatikunankupaq.

22 Hinaqtinmi Jacoboqa wawqen Juanpiwan, papankuta
hinallataq botenkutapas kasqan ratolla saquespa, Jesusta
qatikuranku. [Nota: *Jacobopa huknin sutinmi karan Santiago*].

Runakunata Jesús sanoyachisqanmanta

(Luc 6.17-19)

23 Jesusmi *Galilea *provincia lawpi kaq llapallan
llaqtakunapi puriran; Diosmanta yachachina *sinagoga
wasikunapi Diospa gobiernananmanta allin willakuykunata
willastin; hinallataq llapallan onqosqa runakunatapas
sanoyachistin ima. **24** Hinaqtinmi Siria provincia
lawpi kaq llapallan llaqtakunamanta, ashka runakuna
Jesuspa tukuy ima ruwasqankunata yacharuspanku,
apamuranku tukuy ima onqoyniyoq hinallataq nanayniyoq
runakunata. Hinaspapas apamullarankutaqmi *demoniopa
ñak'arichisqan runakunatapas, atakiwan ñak'ariqkunatapas,
such'ukunatapas, hinallataq tukuy imaymana onqoywan
ñak'ariqkunatapas. Chay runakunatan Jesusqa sanoyachiran.
25 Chaymi ashka runakunaqa Galilea lawmanta,
Decápolis lawmanta, Jerusalén llaqtamanta, Judea
lawmanta, hinallataq Jordán mayupa chimpán lawpi
tiyaqkunamantapas, Jesusta qatikuranku.

Moqo patapi tiyayuspa Jesús yachachisqanmanta

5 **1** Jesusqa ashka runakunata ladonpi rikuspanmi, huk
moqoman wicharan. Hinapan chaypi yachachinanpaq
tiyayuran. Chayta rikuspankun *discipulonkunaqa payman

ashuyuranku. **2** Hinaqtinmi Jesusqa yachachiyta qallariran khaynata:

3 —Ancha kusisqan kanqaku Diosta necesitaq runakunaqa; paykunapaqmi Diospa sumaq gobiernasqanqa.

4 Ancha kusisqan kanqaku waqaspa kawsaq runakunaqa; paykunatan Diosqa sumaqta consuelanqa.

5 Ancha kusisqan kanqaku llamp'u sonqoyoq runakunaqa; paykunan allpa pachata huk herenciata hina chashkinqaku.

6 Ancha kusisqan kanqaku justiciata mana tariq runakunaqa. Paykunan anchata kusikunqaku paykunapa favorninpi justiciata Dios ruwasqanrayku. Saynataqa kusikunqaku, paykuna yarqachikuq hinaraq, hinallataq ch'akichikuq hinaraq chay justiciata suyasqankuraykun.

7 Ancha kusisqan kanqaku khuyapayakuq runakunaqa; paykunatan Diosqa sumaqta khuyapayanqa.

8 Ancha kusisqan kanqaku limpio sonqoyoq runakunaqa; paykunan Diostaqa rikunqaku.

9 Ancha kusisqan kanqaku hawkalla kawsanankupaq runamasinkuta allinpanachiq runakunaqa; paykunan Diospa wawankuna kanqaku.

10 Ancha kusisqan kanqaku Diospa nisqankunata kasukusqankurayku ñak'ariq runakunaqa; paykunan Diospa gobiernasqan suma-sumaq glorianpiqa kanqaku.

11 Ancha kusisqan kankichis noqapi creesqaykichisrayku runakuna k'amisuqtiykichis, cheqnisuqtiykichis, hinallataq llulla-llullarikusparaq contraykichispi tukuy imatapas rimaqtinkuqa. **12** Anchatayá kusikuychis; hanaq pachapin hatun premiota chashkinkichis. Saynatan ñak'arichiranku qankunapa ñawpaqniykichista Diosmanta willakuq ñawpaq *profetakunatas, nispa.

Kachi hina kanamanta

(Mar 9.50; Luc 14.34-35)

13 Jesusqa nillarantaqmi khaynata:

—Qankunaqa kay pachapin kachi hina kankichis. Kachi q'aymayaruqtinga, ¿imapaqñataq chay kachiri valenman? Manan ni imapaqpas valenmanñachu. Aswanqa wikapanallapaqñan valen. Hinaqtinmi runakunapas

saruchakunku, nispa. [Nota: Allin kachiqa Diospi allinta creespa Diosta qatikuq runakunamanmi rikch'akun. Ichaqa q'aymayaq kachiñataqmi rikch'akun Diospi creeshaspa mana kasukuq runakunaman].

K'anchay hina kanamanta

14 Jesusqa nillarantaqmi khaynata:

—Qankunaqa kay pachapi runakunapaqmi huk k'anchay hina kankichis, imaynan moqo patapi ruwasqa llaqtapas, llapallan runakunapa rikunanpaq alayri kashan chay hina. **15** Saynallataqmi mecherota ratachispapas, manan cajonpa ukhunmanchu churanku. Aswanqa alto patamanmi churanku, chaymanta wasipi llapallan kaqkunata allinta k'anchamunanaq. **16** Saynayá qankunapas Diosta kasukuspa huk k'anchay hina kaychis llapallan runakunapaq; saynapin allin ruwasqaykichista runakuna rikuspanku, hanaq pachapi Dios Taytaykichista paykunapas alabanqaku, nispa.

Moisespa escribisqan leykunamanta

17 Jesusqa nillarantaqmi khaynata:

—Uyariwaychis, noqaqa manan Moisespa escribisqan *leykunata chinkachinapaqchu, nitaq Diosmanta willakuq *profetakunapa yachachisqankunata chinkachinapaqchu hamurani. Aswanqa Moisespa escribisqan leykunata cumplinapaqmi hamurani. **18** Cheqaqtapunin niykichis, cielopas hinallataq kay pachapas tukukunqan. Ichaqa kay leymantaqa manan ni huk letrallapas ni uchuy kamachikuylapas qechusqaqa kanqachu. Aswanqa kay leykunaqa llapallanmi cumplikunqapuni. **19** Chaymi niykichis, sichus pipas kay leykunapi huk uchuy kamachikuylatas mana kasukunqachu chayqa, Diospa gobiernasqan sumaq glorianpiqa menos importanten kanqa. Saynallataqmi sichus pipas runamasinman kay leykunapi huk uchuy kamachikuylatas ama kasukunankupaq yachachinqa chayqa, Diospa gobiernasqan sumaq glorianpiqa menos importantellataqmi kanqa. Ichaqa sichus pipas kay leykunapa nisqanta kasukunqa chayqa, Diospa gobiernasqan sumaq glorianpiqa allin importante runan kanqa. Saynallataqmi

sichus pipas kay leykunapi yachachikuykunata runamasinman allinta yachachinqa chayqa, Diospa gobiernasqan sumaq glorianpiqa allin importante runallataqmi kanqa. **20** Chaymi niykichis, sichus *fariseo religionniyoq runakunamanta, hinallataq leykunata yachachiq runakunamantapas mana aswan mastachu Diospa kamachisqanta kasukunkichis chayqa, manan Diospa gobiernasqan sumaq glorianmanqa haykunkichishchu, nispa.

Ama cheqninakuspa kawsanamanta

(Luc 12.57-59)

21 Jesusqa nillarantaqmi khaynata:

—Qankunaqa uyarirankichismi ñawpaq runakunaman Moisespa khayna yachachisqanta: “Aman pitapas wañuchinkichu. Pipas runamasinta wañuchinqa chayqa, juzgasqan kanqa”, nispa. **22** Noqan ichaqa niykichis: Pipas runamasinpaq phiñakuspa cheqnikuqqa juzgasqan kanqa. Runamasin k'amiqñataqmi juzgadopi juzgasqa kanqa. Hinallataq runamasinta maldeciqpas, nina rawraq infiernomanmi wiñaypaq wikch'uyusqa kanqa.

23 Sichus ofrendaykita *templopi *altarmán apamushaspayki, runamasiykiwan phiñachinakusqaykita yuyarirunki chayqa, **24** apamusqayki ofrendaykita altarpa ladonpi saqeyuspayá kutiy; hinaspa chay runamasiykiwan allinpamuy. Chaymantañayá chay ofrenda apamusqaykitaqa churay.

25 Sichus pipas imamantapas qanpa contraykipi quejakusunki chayqa, manaraq juezpaman chayashaspayá ñanllapiraq arreglaspa allinpaychis. Sichus guardiaman juez entregarusunki chayqa, carcelmanmi apaspa churamusunki. **26** Chaymi cheqaqtapuni niyki, chaymantaqa manan lloqsimunkichu llapallan debesqaykita paganaykikama, nispa.

Jesusmi yachachiran ama waqllikuspa kawsanamanta

27 Jesusqa nillarantaqmi khaynata:

—Qankunaqa uyarirankichismi ñawpaq runakunaman Moisespa khayna yachachisqanta: “Aman waqllikunkichu”, nispa. **28** Noqan ichaqa niykichis: pipas huk warmita

qawapayaspa sonqollanpipas munapayanman chayqa, ñan sonqonpiqa waqlirukunña.

29 Chaymi niykichis, sichus phaña ñawiyyki huchallichisunki chayqa, aswanyá orqorokuspa wikapay. Saynapin chay ñawillaykita pierdenki enteron cuerpo yki nina rawraq infiernoman wikch'uyusqa kananmantaqa. **30** Hinallataq sichus phaña makiykipas huchallichisunki chayqa, kuchurpaspa wikapay. Saynapin chay makillaykita pierdenki, enteron cuerpo yki nina rawraq infiernoman wikch'uyusqa kananmantaqa, nispa.

Casado kashaspa ama t'aqanakunankumanta

(Mat 19.9; Mar 10.11-12; Luc 16.18)

31 Jesusqa nillarantaqmi khaynata:

—Qankunaqa uyarirankichismi ñawpaq runakunaman Moisespa yachachisqanta. Paymi niran: “Pipas warminwan manaña tiyayta munaspaqa, divorcio papelta firmaspayá t'aqakuchun”, nispa. **32** Noqan ichaqa niykichis: Sichus casado qari, warmin mana waqllikushaqtin, t'aqakunman chayqa, warmintan waqllikuy huchaman tanqashan. Ichqa casado qariqa t'aqakunmanmi, sichus warmin huk qariwan waqllirukuqtinqa. Saynallataqmi pipas chay divorciasqa warmiwan casarakuspaqa, ishkayninkun waqllikuy huchapi kashanku, nispa.

Jesusmi yachachin juramentota ama ruwanamanta

33 Jesusqa nillarantaqmi khaynata:

—Qankunaqa uyarirankichismi ñawpaq runakunaman Moisespa khayna yachachisqanta: “Juramentota ruwaspaykichisqa, cumplinaykichispunin”, nispa. **34** Noqan ichaqa niykichis: Qankunaqa amapunin juramentotaqa imaraykupas ruwankichishchu. Aman juramentotaqa ruwankichishchu hanaq pacharaykuqa; chayqa Diospa tiyananmi. **35** Aman juramentotaqa ruwankichishchu kay pacharaykupas, chayqa Diospan. Aman juramentotaqa ruwankichishchu Jerusalén llaqtaraykupas. Chay llaqtapas hatun *Reypa llaqtanmi. **36** Aman juramentotaqa ruwankichishchu vidaykichisraykupas. Qankunaqa

manan vidaykichispa dueñonchu kankichis. **37** Imatapas rimaspaykichisqa “arí” niyjis, otaq “manan” niyjis. Hinaspachay nisqaykichisman hina cumpliyjis. Ichaqaimapas yapasqaykichisqa diablopapartenmantan hamun, nispa.

Ama vengakuspa kawsanamanta

(Luc 6.29-30)

38 Jesusqa nillarantaqmikhaynata:

—Qankunaqa uyarirankichismi ñawpaq runakunaman Moisespa yachachisqanta. Paymi niran: “Pipas runamasinpa ñawinta orqonqa chayqa, paypa ñawinpas orqosqallataqmikanan. Hinallataq pipas runamasinpa kirunta p'akinqa chayqa, paypa kirunpas p'akisqallataqmikanan”, nispa. **39** Noqan ichaqaniykichis: Pipas mana allinta qankunapa contraykichispi ruwanqaku chayqa, qankunapas amayá paykuna hinallataqchu ruwaychis. Sichus pipas phaña uyaykipi takasuqtiykiqa, aswanyá lloq'e uyaykitawan kutirichiy. **40** Hinallataq, sichus pipas juezman quejakuspa camisaykita qechuya munasunki chayqa, aswanyá ponchoykitawan qoykuy. **41** Hinallataq, sichus pipas obligaspa, huk kilómetro puriyta hina, q'epinta q'epichisunki chayqa, ishkay kilómetro puriyta hinayá aparapuy. **42** Hinallataq, sichus pipas mañakusunki imatapas chayqa, qoykuyá. Saynallataq pipas imatapas “prestaykuway” nisunki chayqa, prestaykuyá, nispa.

Cheqniwaqninchis runakunata khuyakunamanta

(Luc 6.27-28, 32-36)

43 Jesusqa nillarantaqmikhaynata:

—Qankunaqa uyarirankichismi ñawpaq runakunaman khayna yachachisqankuta: “Amigoykitaqa khuyakunkin, enemigoikitaniichaqa cheqnikunki”, nisqankuta. **44** Noqan ichaqaniykichis: Enemigoikichis runakunata khuyakuychis; {bendeciychis maldecisuqniykichis runakunata; allin kaqta ruwaychis cheqnisuqniykichis runakunapaq;} hinallataq Diosmanta mañapuychis cheqnispaqatikachasuqniykichis runakunapaqpas. **45** Chayta ruwaspan qankunaqa hanaq pachapi Dios Taytaykichispa wawankuna kasqaykichista reqsichikunkichis. Paymi intitapas lloqsichimun allin ruwaq

runakunapaq, hinallataq mana allin ruwaq runakunapaqpas. Payllataqmi parachimunpas allin ruwaq runakunapaq, hinallataq mana allin ruwaq runakunapaqpas.

46 Sichus khuyakusuqniykichis runakunallata khuyakunkichis chayqa, qankunaqa manan ni ima premiotapas chashkinkichishchu. Saynataqa *impuestota cobraq huchasapa runakunapas ruwankun. (Chayraykun paykunapas mana ni ima premiotapas chashkinqakuchu). **47** Hinas papas, sichus amigollaykichista rimayukunkichis chayri, ¿ima allintataq ruwashankichisrí? Saynataqa Diospi mana creeq huchasapa runakunapas ruwankun. **48** Qankunaqa allin kaqkunatayá llapallan runakunapa favorinpaq imatapas ruwaychis, imaynan hanaq pachapi Dios Taytaykichispas allin kaqkunallata ruwan chay hinata, nispa.

Necesidadpi kaqkunata yanapanamanta

6 **1** Jesusqa nillarantaqmi khaynata:
—Amayá qankunaqa runakuna rikunallanpaqchu allin kaqkunataqa ruwaychis. Sichus runakunapa rikunallanpaq imatapas ruwankichis chayqa, hanaq pachapi Dios Taytaykichisqa manan ni ima *premiotapas qosunkichishchu. **2** Wakchakunaman imatapas qospaykichisqa, amayá runakunaman willakachakusparaqchu imatapas qoychis. Ichaqa ishkay uya runakunallan runakunaman willakachakuspaqa qonku, Diosmanta yachachina *sinagoga wasikunapi, hinallataq callekunapipas, alabasqa kanankupaq. Ichaqa cheqaqtapunin niykichis, saynata ruwasqankuraykun chay runakunaqa, ña chashkirunkuña premionkuta; chay premioqa runakunapa alabasqanmi. Chaymi paykunaqa manaña ni ima premiotapas Diosmantaqa chashkinqakuñachu. **3** Aswanqa wakchakunaman imatapas qosqaykitqa, amayá ni pipas yachachunchu. **4** Sayna secretollapi qosqaykita rikuspan, Diosqa premiokyita qanman qosunki {runakunapa ñawpaqninpi}.

Diosman imaynatas orakunamanta

(Luc 11.2-4)

5 Jesusqa nillarantaqmi khaynata:

—Qankunaqa Diosman orakuspaykichisqa amayá ishkay uya runakuna hinachu orakuychis. Paykunaqa runakuna

rikunallanpaqmi orakunku, Diosmanta yachachina *sinagoga wasikunapi, hinallataq calle esquinakunapipas sayaykuspa. Noqan ichaqa cheqaqtapuni niykichis: saynata orakuspaqa ñan paykunaqa *premionkuta chashkirunkuña; chay premionkuqa runakunapa alabasqanmi. Chaymi paykunaqa Diosmanta manaña ni ima premiotapas chashkinqakuñachu. **6** Ichaqa Diosmanta qan orakuspaykiqa, wasiyki ukhuman haykuy; punkuta wisq'ayukuspa, mana rikuna Dios Taytaykiman orakuy. Saynata secretollapi orakusqaykita rikuspanmi, Dios Taytaykiqa premioykita qosunki {llapallan runakunapa ñawpaqninpi}.

7 Qankunaqa Diosman orakuspaqa, amayá Diosta mana reqsiq runakuna hinachu, kaq-kaqlata rimaspa comunta orakuychis. Paykunaqa piensankun, kaq-kaqlata unayllataña orakuqtinku, Dios uyarinanpaq. **8** Qankunaqa amayá paykuna hinachu orakuychis. Dios Taytaykichisqa manaraq orakushaqtiykichismi, ña yachanña imakuna necesitasqaykichistapas. **9** Qankunaqa Diosmanta orakuspaykichisqa khaynatayá orakuychis:

“Hanaq pachapi Dios Taytayku,
sutiysi yupaychasqa kachun.

10 Hamuy noqaykuman sumaqta gobiernawanaykikupaq. Munayniyki ruwasqa kachun, imaynan hanaq pachapipas hinallataq kay pachapipas.

11 Sapa p'unchawtaq t'antaykuta qowayku.

12 Tukuy huchaykutapas perdonawayku,
imaynan noqaykupas perdonayku mana allin ruwawaqniyutapas.

13 Amataq dejawaykuchu tentasqa kanaykuta, aswan mana allinmanta waqaychawayku.

{Ichaqa qanpan, kay pachapi, hanaq pachapi
gobiernasqaykipas, atiynykipas, hinallataq sumaq
k'anchariq kayniykipas wiña-wiñaypaq. Amén}, nispa.

14 Contraykichispi mana allin ruwaq runakunata qankuna perdonankichis chayqa, hanaq pachapi Dios Taytaykichispas perdonasunkichismi. **15** Sichus mana perdonankichishchu contraykichispi mana allin ruwaq runakunata chayqa, hanaq pachapi Dios Taytaykichispas manan qankunataqa huchaykichismanta perdonasunkichishchu, nispa.

Jesusmi yachachin ayunomanta

16 Jesusqa nillarantaqmi khaynata:

—Ayunaspaykichisqa aman ishkay uya runakuna hinachu llakisqa uyayoq kankichis. Paykunaqa llakisqa uyantinmi kanku, saynapi ayunasqankuta runakuna yachanankupaq. Cheqaqtapunin niykichis, saynata ruwasqankuraykun chay runakunaqa ña chashkirunkuña premionkutaa. Chay premio chashkisqankuqa runakunapa alabasqanmi. Chaymi paykunaqa Diosmanta manaña ni ima premiotapas chashkinqakuñachu. **17** Ichaqa qan ayunaspaykiqa, uyaykita unuwan uphakuspa, sumaqta umaykitapas ñaqch'akuy.

18 Saynata ruwaqtiykin, qanpa ayunasqaykimantaqa mana ni pipas cuentata qokunqachu. Aswanpas hanaq pachapi Dios Taytallaykin yachanqa. Hinaspan premiokyita qosunki {llapallan runakuna rikunanpaq}, nispa.

Hanaq pachapi qapaq kanamanta

(Luc 12.33-34)

19 Jesusqa nillarantaqmi khaynata:

—Qankunaqa amayá kay pachapi qolqeta huñuspa qapaq kayllapichu piensaychis. Kay pachapi imapas huñusqaykichistaqa phuyu urun mikhuspa tukun; ismuspan tukukun; hinallataqmi suwapas suwakun. **20** Qankunaqa aswanyá hanaq pachapi qapaq kayta munaspaqa, Diosta allinta serviychis tukuy kaqniykichiswan. Saynata ruwaspan hanaq pachapiqa qapaq kankichis. Chaypiqa manan ismunqachu, nitaq phuyu urupas mikhunqachu, nitaq suwapas suwakunqachu. **21** Ichaqa maypichus qapaq kayniyki kashan, chayllapitaqmi sonqoykichispas kashan, nispa.

K'anchar hina kananchismanta

(Luc 11.34-36)

22 Jesusqa nillarantaqmi khaynata:

—Ñawiykiqa huk mechero hinan kashan, enteron aycha cuerpo ykita k'anchar yunanaq. (Mecheropa k'anchar yuninqa Diospa yachachikuy ninmi). Chaymi chay k'anchar yta allinta rikuspakichisqa, tukuy imatas allinta ruwanaykichis,

(Diospa yachachikuyninta allinta chashkisqaykichisrayku).

23 Ichaqa sichus ñawiyki ñawsayasqa kaqtinqa, manan allintachu qawawaq purinaykipaqqa. (Saynallataqmi sichus sonqoyki qenlli kaqtinpas, allintaqa manan kawsawaqchu, huchapi kawsasqaykirayku), nispa.

Pitas servinamanta

(Luc 16.13)

24 Jesusqa nillarantaqmi khaynata:

—Manan ni pi sirvientepas ishkay patronkunataqa kasqan ratollaqa serviyya atinmanchu. Huknin kaq patronnintan masta khuyakuspa allinta servinman; huknin kaq patronnintañataqmi cheqnikuspa mana allintachu servinman. Saynallataqmi pipas kay pachapi qapaq kayllata munaspaqa, Diostaqa mana allintachu servinman, nispa.

Ama preocupakuspa kawsanamanta

(Luc 12.22-31)

25 Jesusqa nillarantaqmi khaynata:

—Qankunaqa amayá preocupakuychishchu mikhunaykichismanta, tomanaykichismanta nitaq p'achakunaykichismantapas. Kay pachapi vidaykichisqa valen allin kaqkunata ruwanaykichispaqmi, manan mikhuchinallaykichispaqchu. Saynallataqmi cuerpo ykichispas allin kaqkunata ruwanaykichispaq valen, manan sumaqta p'achachinallaykichispaqchu. **26** Aswanyá qawariyechis alton phawaq pichinkukunata. Paykunaqa manan tarpunkuchu nitaq cosechankuchu, nitaqmi huñunkupashchu waqaychanankupaqqqa. Ichaqa hanaq pachapi Dios Taytaykichismi mikhuchin. ¡Qankunaqa chay pichinkukunamantapas, aswan más valor niyoqmi kankichis! **27** Icha ¿qankuna creenkichishchu sapa p'unchaw aswan masta afanakuspaykichis, huk p'unchawtawan kawsanaykichispaq, otaq huk chikallantapas wiñaruya?

28 Chayri, ¿imanaqtintaq p'achaykichismantapas afanakunkichís? Qawariyechis yá campokunapi sumaqllaña wiñaq t'ikakunata. Chay t'ikakunaqa manan llank'ankuchu nitaqmi pushkankupashchu p'achakunankupaqqqa. **29** Ichaqa

cheqaqtapunin niykichis, Israel nación llaqtapi ñawpaq kamachiq *rey Salomonpas, ancha qapaq kashaspanmi, huknin kaq t'ikakuna hinallapas mana p'achakuranchu.

30 Diosmi chay t'ikakunataqa sumaqta t'ikachispa chikan tiempollapaq wiñachin; ch'akiruqtintaqmi ninaman wikch'uyusqa. Chayri, ¿Diosqa manachu qankunata chay t'ikakunamantapas aswan mastaraq p'achachisunkichisman? ¡Qankunaqa pisi iñiyiyoq runakunan kankichis!

31 Hinaspapas qankunaqa amayá afanakuychishchu, nitaq preocupakuychishchu mikhunaykichismanta, tomanaykichismanta, nitaq p'achakunaykichismantapas.

32 Kay pachapi mikhuymanta, tomaymanta hinallataq p'achakuymantaqa, Diospi mana creeq runakunallan mastapaq afanakunku. Ichqa hanaq pachapi Dios Taytaykichisqa yachanmi imapas necesitasqaykichistaqa. **33** Chaymi niykichis, primertaqa Diosta mashkaychis, hinaspas Diospa munasqanman hina imatasqaykichis. Saynata ruwaspa kawsaqtiykichismi tukuy ima necesitasqaykichistapas Diosqa qosunkichis. **34** Saynaqa amayá afanakuychishchu paqarin p'unchawmantaqa. Sapa p'unchaw afanakuyqa chay p'unchawllapaqyá kachun, nispa.

Pitapas yanqapuni ama juzganamanta

(Luc 6.37-38, 41-42)

7 1 Jesusqa nillarantaqmi khaynata:
—Aman runamasiykichistaqa yanqapuniqa juzgankichishchu, Diospas qankunata ama juzgasunaykichispaq. **2** Imaynatan qankunapas runamasiykichista juzgankichis, saynallatataqmi Diospas qankunataqa juzgasunkichis. Imaynatan qankuna runamasiykichiswan ruwankichis, saynatan Diospas qankunawan ruwanqa. **3** Qanri, ¿imanaqtintaq runamasiykipa ñawinpi kaq ishutari qawashankí? Qanqa, ¿manachu aswan qawakuwaq ñawiykipi rakhu k'aspi kasqanta? **4** Ñawiykipi rakhu k'aspi hina kashaqtinri, ¿imaynataq wawqeeykitari niwaq: “Wawqéy, ñawiykipi ishuta orqorusqayki”, nisparí? **5** ¡Ishkay uya runa! ¿Manachu aswan primertaqa ñawiykipi rakhu kaq k'aspitaraq orqokuwaq? Chayta ruwaspan allinta

rikunki, wawqeykipa ñawinpi ishuta orqonaykipaqqa.

[Nota: “Ñawipi ishuqa” rimashan chikallan huchamantan. “Ñawipi rakhu k’aspiñataqmi” rimashan nishu millay hatun huchakunamanta].

6 Diospa sumaq palabrantaqqa amayá mana uyariy munaq runakunamanqa willaychishchu. Chay runakunaman Diospa palabrantta willaspaykichisqa, alqomanpas otaq khuchikunamanpas Diospa palabrantta willashawaqchis hinan. Paykunaqa chay willasqaykichista saruchakuspankun, kanikuq alqo hina qankunapa contraykichispi sayarinkuman, nispa.

Orakusqanchis uyarisqa kasqanmanta

(Luc 6.31; 11.9-13)

7 Jesusqa nillarantaqmi khaynata:

—Diosmanta mañakuychis; payqa qosunkichismi. Mashkaychis; tarinkichismi. Punkuta tocaychis; kichamusunkichismi. **8** Pipas Diosmanta mañakuqmi, chashkin. Mashkaqmi, tarin. Waqyakuqtintaqmi, punkuta kichamun.

9 ¿Mayqenniykichistaq wawaykichis t'antata mañakusuqtiykichis, huk rumita qoykuwaqchís? **10** Otaq ñchallwata mañakusuqtiykichispas, mach'aqwayta qoykuwaqchís? **11** Qankunaqa mana allin runakuna kashaspaykichispas, wawaykichismanqa allin kaqkunatan qonkichis. Saynallataqmi hanaq pachapi Dios Taytaykichismanta mañakuqtiykichispas, payqa aswan mastaraq qosunkichis.

12 Saynaqa imaynatachus qankunapaq runakuna ruwananta munankichis, saynallatataq qankunapas paykunapaq ruwaychis. Saynatan Moisespa esribisqan *leykunapipas, hinallataq *profetakunapa esribisqankunapipas nishan, nispa.

K'itku punkunta haykunamanta

(Luc 13.24)

13 Jesusqa nillarantaqmi khaynata:

—Qankunaqa k'itku punkuntayá haykuychis. Ancho punkunta haykuqqa, ancho ñannintan rishan, facilla

purinapaq kasqanrayku. Chay ñannintaqa ashkallaña runakunan rishanku wiña-wiñay ñak'ariy nina rawray *infiernoman. **14** Ichaqa kanmi wiñay kawsayman apakuq k'itku punkupas, hinallataq k'itku ñanpas. Chay k'itku ñantaqa chikallanmi runakunaqa tarinku, nispa.

Sach'ataqa rurusqanpi reqsinamanta

(Luc 6.43-44)

15 Jesusqa nillarantaqmi khaynata:

—Qankunaqa cuidakuychis, falso *profeta runakunamanta. Paykunaqa huk manso oveja hinan qankunaman hamunqaku. Ichaqa paykunapa piensayninkuqa yarqasqa suwa atoqpa hinaraqmi kashan. **16** Qankunaqa chay falso profeta runakunataqa, imapas ruwasqanpin reqsinkichis. Runakunaqa manan kishkayoq sach'amantachu uvastaqa pallanku, nitaqmi higostapas kishkayoq sach'amantachu pallanku. **17** Llapallan allin sach'akunaqa allin rurutan rurun. Ichaqa mana allin sach'akunañataqmi, mana allin ruruta rurun. **18** Allin sach'aqa manapunin mana allin rurutaqa rurunmanchu. Saynallataqmi mana allin sach'apas manapuni allin rurutaqa rurunmanchu. **19** Llapallan mana allin ruruq sach'akunataqa, wit'uspan ninaman wikch'uyuspa k'ananku. **20** Chaymi niykichis, chay llullakuspa rimaq falso profetakunataqa reqsinkichis imatapas ruwasqankuta qawaspan, nispa.

Hanaq pachaman pikunas haykunankumanta

(Luc 13.25-27)

21 Jesusqa nillarantaqmi khaynata:

—Runakunaqa niwanqakun “¡Señorlláy, Señorlláy!” nispanku. Ichaqa manan paykunamantaqa llapallankuchu hanaq pacha Dios Taytaya glorianmanqa hayunkaku, aswanqa Dios Taytaya munasqanta ruwaqkunallan. **22** Juicio p'unchaw chayaramuqtinmi, ashka runakunaqa niwanqaku khaynata: “Señorlláy, Señorlláy, noqaykuqa qanmantan willarayku. Qanpa sutiykipin *demoniokunatapas runakunamanta qarqorayku. Saynallataqmi qanpa sutiyki pi ashka milagrokunatapas ruwarayku”, nispanku.

23 Hinaqtinmi noqaqa paykunata nisaq: “¡Llapallan huchasapa runakuna, ñawpaqniyimanta ayqueriychis! ¡Manan qankunataqa reqsiykichishchu!” nispa.

Ishkay clase wasita ruwaq runakunamanta

(Mar 1.22; Luc 6.47-49)

24 Jesusqa nillarantaqmi khaynata:

—Noqapa yachachisqaykunata uyarispa kasukuq runaqa, huk yachayniyoq runamanmi rikch'akun. Paymi wasinta ruwananpaq pampata t'oqospa, rumi hawapi cimientota hatarichin.

25 Chaymi paraqa, wayrantin hinallataq lloqlantin hamuspa, chay wasitaqa mana thuñichiranchu, rumiwan cimentacionnin allin ruwasqa kasqanrayku. **26** Ichqa wakin runakunaqa noqapa yachachisqaykunata uyarishaspankun mana kasukunkuchu. Paykunan rikch'akunku wasinta ruwaq huk mana yachayniyoq runaman. Paymi wasinta ruwananpaq pampata t'oqon hawallata. Hinapan chay runaqa, roqro uma kasqanrayku, aqo-aqo hawallapi wasinta hatarichin. **27** Chaymi paraqa, wayrantin hinallataq lloqlantin hamuspa, chay wasitaqa q'alata apan, allpa hawallapi ruwasqa kasqanrayku, nispa.

28 Chaymi Jesús yachachiyta tukuruqtin, chaypi uyariq runakunaqa ancha admirasqallaña karanku. **29** Jesusqa manan *leykunamanta yachachiq runakuna hinachu yachachiran. Aswanmi payqa huk maestro hina ancha autoridadwan yachachiran. Chayraykun llapallan runakunaqa Jesuspa yachachisqanwan anchata admirakuranku.

Lepra onqoyniyoq runata Jesús sanoyachisqanmanta

(Mar 1.40-45; Luc 5.12-16)

8 **1** Jesusqa chay moqopi yachachiyta tukuruspanmi urayamuran. Chaymi ashka runakunaqa Jesuswan kushkariranku. **2** Hinaqtinmi huk runa *lepra onqoyniyoq Jesusman ashuyuran. Hinapan Jesuspa ñawpaqninipi qonqoriyukuspa, khaynata nirana:

—Señorlláy, munaspaykiqa kay onqoyniymantaya sanoyaykachiway, nispa.

3 Chaymi Jesusqa makinwan llamiykuspa chay runata nirana:

—Arí, noqaqa munanin sanoyanaykita, nispa.

Hinaqtinmi kasqan ratolla chay lepra onqoyniyoq runaqa, sanoyapuran. **4** Hinaspan Jesusqa niran:

—Aman pimanpas kaykuna pasasusqaykimantaqa willankichu. Aswanyá Israel templopi serviq *sacerdotekunaman rispa, qawachikamuy sanoña kasqaykita. Hinaspayki Moisespa escribisqan *leyman hina ofrendaykita qomuy. Saynapin paykunaqa sanoña kasqaykita yachanqaku, nispa.

Roma llaqtayoq soldadokunapa jefenpa iñiyninmanta

(Luc 7.1-10)

5 Capernaúm llaqtaman Jesús chayaruqtinmi soldadokunapa jefenqa Jesusman ashuyuspa khaynata ruegakuran:

6 —Señorlláy, serviwaqniy runan wasiyipi nishuta ñak'arishan, enteron cuerpon wañusqa hina kasqanrayku, nispa.

7 Hinaqtinmi Jesusqa khaynata niran:

—Kunanmi wasiykiman rispa sanoyachimusaq, nispa.

8 Chaymi chay soldadokunapa jefenqa niran:

—Señorlláy, ¿pitaq noqari kani wasiyman haykunaykipaqrí? Noqaqa manan merecenichu wasiyman rinaykipaqqa. Ichaqa kunan rato qan rimarillaqtiykin, serviqniyqa sanoyanqa. **9** Ichaqa noqapas jefeykunata kasukuqmi kani; saynallataqmi soldadoykunapas noqapa kamachisqayta ruwan. Chaymi paykunata kamachiqtiy, paykunapas kasuwanku; hukninta: “Riy” niqtiyqa, rinmi; huknintapas: “Hamuy” niqtiyqa, hamunmi. Saynallataqmi serviwaqniy runatapas: “Kayta ruway” niqtiyqa, paypas ruwanmi, nispa.

10 Chay soldadokunaq jefenpa nisqanta uyarispanmi Jesusqa, admirakuspa, paywan kushka riq runakunata niran:

—Cheqaqtapunin niykichis, kay enteron Israel nación llaqtapipas, manan noqaqa ni pitapas tariranichu khayna allin iñiyniyoq runataqa. **11** Chayqa uyariwaychisyá kay nisqayta: Enteron mundomantán noqapi creeq runakunaqa hamunqaku kay forastero runa hina. Hinaspan paykunapas Abrahamwan,

Isaacwan hinallataq Jacobwan ima, Diospa gobiernasqan sumaq glorianpi, mesaman tiyayunqaku mikhunankupaq.

12 Ichaqa Diospa gobiernasqan sumaq glorianman haykunankupaqmi primerta invitasqa karanku Israel nacionniyoq runakuna. Ichaqa Diospi mana creesqankuraykun paykunaqa huk tutayaq lugarman qarqosqa kanqaku. Chaypin waqanqaku, hinallataq nanaymanta kirunkuraq rach'ikyanqa, nispa.

13 Chaymantan Jesusqa chay soldadokunapa jefenta nirán:
—Wasiykiman kutipuy; hinaspa noqapi creesqaykiman hina ruwasqa kachun, nispa.

Hinaqtinmi Jesuspa rimarisqan ratomantapacha, chay soldadokunapa jefenta serviq runaqa sanoyaran.

Pedropa suegranta Jesús sanoyachisqanmanta

(Mar 1.29-31; Luc 4.38-39)

14 Jesusqa Pedropa wasinmanmi riran. Chaypin Pedropa suegranta rikuran nishu fiebrewan camapi onqoshaqta.

15 Hinaspanmi Pedropa suegranman ashuyuspa, Jesusqa makinta llamiykurá. Chaymi Pedropa suegranqa chay fiebre onqoymanta kasqan ratolla sanoyaran. Hinaspan camanmanta hatarispa, paykunaman mikhunata serviran.

Ashka onqosqa runakunata Jesús sanoyachisqanmanta

(Mar 1.32-34; Luc 4.40-41)

16 Tutayaykushaqtinñan Jesusman apamuranku *demoniokunapa ñiak'arichisqan ashka runakunata. Hinaqtinmi Jesusqa huk rimayllawan chay demoniokunata qarqoran.

Hinaspan chaypi kaq llapallan onqosqa runakunatapas sanoyachillarantaq. **17** Saynapin Diosmanta willakuq ñawpaq *profeta Isaiaspa khayna escribisqan cumplikuran: “Paymi noqanchispa onqoyninchiskunamanta, hinallataq tukuy nanayninchiskunamantapas sanoyachiwasun”, nispa [Isaías 53.4].

Jesusta qatikuy munaq runakunamanta

(Luc 9.57-62)

18 Jesuspa muyuriqninpi ashkallaña runakuna kaqtinmi, Jesusqa *discipulonkunata kamachispa, khaynata nirán:

—Hakuchi *Galilea laguna qochapa waq law chimpanman, nispa.

19 Hinaqtinmi *leykunata yachachiq huk runaqa, Jesusman ashuyuspa, khaynata niran:

—Yachachikuq, maytaña riqtiykipas noqaqa qatikusqaykin, nispa.

20 Hinaqtinmi Jesusqa contestaran:

—Atoqkunapaqa kanmi puñunankupaq t'oqokuna.

Alton phawaq pichinkukunapas kanmi puñunankupaq lugarninku. Ichaqa noqa Diosmanta Hamuq Runapaqa manan kanchu mayman haykuspa puñunaypaqpas, nispa.

21 Hinaqtinmi Jesusta huk discipulon nillarantaq khaynata:

—Señorlláy, primertaqa dejaykuwayraq papay wañuqtin p'amparamunaykama. Chaymantaña qantaqa qatikusqayki, nispa.

22 Chaymi Jesusqa niran:

—Qanqa noqata qatikuway. Diospi mana creeq runakunaqa wañusqa hinan kashanku. Paykunayá wañusqa runakunataqa p'ampamushachunku, nispa.

Wayrata Jesús thañichisqanmanta

(Mar 4.35-41; Luc 8.22-25)

23 Jesusmi huk *boteman wicharan. Hinaqtinmi *discipulonkunapas wichaspanku, paywan kushka riranku.

24 Hinaqtinmi chay botepi rishaqtinku Jesusqa puñururan. Hinaspan qonqayllamanta nishuta wayra-wayramuspa, chay hatun laguna qochapi unuta altoman qallchichimuran. Chaymi chay risqanku botemanqaunu hunt'ayta qallariran.

25 Hinaqtinmi discipulonkunaqa nishuta mancharikusspanku, Jesusta rikch'achiranku khaynata:

—¡Señor, Señor! ¡Salvawayku! ¡Unu ukhumanmi chinkayushanchishña! nispanku.

26 Chaymi Jesusqa niran:

—¡Pisi iñiyniyoq runakuna! ¿Imanaqtintaq qankunari noqapi mana confiaspa, aswan mancharisqa kashankichís? nispa.

Saynata nispanmi, Jesusqa sayarimuspa chay wayrata, hinallataq laguna qochapi qallchikamuq unutawan kamachiran thañinanpaq. Chaymi kasqan ratolla wayrapas unupas thañiran.

27 Hinaqtinmi Jesuspa discipulonkunaqa admirasqallaña anchata mancharikuspanku tapunakuranku khaynata:

—¿Imayna runañataq kay runarí? Pay kamachiqtin, ¿wayrapas, unupas kasukunanpaqrí? nispanku.

Demoniokunapa ñak'arichisqan runakunamanta

(Mar 5.1-20; Luc 8.26-39)

28 *Galilea laguna qochapa waq lawnин Gadara lugarmán Jesús chayaruqtinmi, panteonmanta ishkay runakuna Jesusman hamuranku. Chay ishkaynin runakunaqa *demoniopa ñak'arichisqanraykun ancha manchakunapaq karanku. Chaymi chay ñannintaqa mana ni pipas pasayta atirankuchu. **29** Hinaqtinmi chay ishkay runakunapi kaq demoniokunaqa, altota qaparispa, khaynata niranku:

—Tukuy atiyniyoq Diospa Wawan Jesús, ¿imatataq qanri noqaykuwan munashankí? ¿Manaraq tiempo chayamushaqtinchu noqaykuta ñak'arichiwanaykikupaq hamushankí? nispanku.

30 Chay cercallankupitaqmi ashka khuchikuna mikhusharanku. **31** Hinaqtinmi demoniokunaqa chay khuchikunata rikuspanku, Jesusta ruegakuranku khaynata:

—Qarqowankiku chayqa dejaykuwaykuyá waq khuchikunaman haykunaykupaq, nispanku.

32 Hinaqtinmi Jesusqa niran:

—Riychis, nispa.

Chaymi demoniokunaqa chay ishkaynin runakunamanta lloqsispanku, chay ashka khuchikunapa cuerponman haykuranku. Hinaqtinmi chay khuchikunaqa qata urayta p'itaspanku, Galilea laguna qochaman urmayuranku. Hinaspan chay laguna qochapi heq'epaspa wañuranku.

33 Hinaqtinmi chay khuchikunata michiq runakunaqa, chayta rikuspanku, anchata mancharikuspa llaqtaman ayqekuranku. Chay llaqtaman chayaruspankutaqmi tukuy ima rikusqankuta runakunaman willakachakuranku, hinallataq demoniokunapa ñak'arichisqan runakuna sanoyasqanmantawan ima. **34** Chaykunata uyarispankun, chay llaqtapi tiyaq llapallan runakunaqa Jesuspa kasqanman hamuranku. Hinaspan Jesusta ruegakuranku khaynata:

—Kay llaqtaykumanta huk lawman ripuy, nispanku.

Mana puriq runata Jesús sanoyachisqanmanta

(Mar 2.1-12; Luc 5.17-26)

9 1 Chaymantan Jesusqa *boteman qespispa, *Galilea laguna qochapa waq law chimpanman riran. Hinaspan chayaran tiyasqan Capernaúm llaqtaman. 2 Chaypi kashaqtinmi huk mana puriq runata kallapipi wantumuranku. Hinaqtinmi Jesusqa chay wantumuq runakunapa iñiyinkuta yachaspa, chay mana puriq runata niran:

—Wawalláy, ama llakikuychu, kallpanchakuy. Llapallan huchaykikunatan perdonayki, nispa.

3 Hinaqtinmi *leykunata yachachiq wakin runakunaqa, sonqollankupi piensaranku khaynata: “Kay runaqa runallan, chayri ¿pi kananpaqtaq payri creekun? ¿Payri Dios kananpaqchu creekun, tukuy kaykunata rimaspa? Payqa Diostan ofendeshan kaykunata rimaspanqa”, nispanku. 4 Jesusñataqmi chay runakunapa piensasqanta yachaspa, tapuran khaynata:

—Qankunari, ¿imanaqtintaq chay mana allinkunatari piensashankichís? 5 Kunanyá niwaychis: ¿Imataq más facilri kanman? ¿Kay runapa huchankunata perdonaychú? Icha ¿sanoyachispa “ripuy” niychú? 6 Kunanmi yachankichis, noqa Diomanta Hamuq Runaqa kay pachapi runakunapa huchankunata perdonanaypaq atiyniyoq kasqayta, nispa.

Chayta rimayta tukuruspanmi, Jesusqa chay mana puriq runata niran:

—Sayariy; hin spa chay kallapiykita oqarispa wasiykiman ripuy, nispa.

7 Chaymi chay mana puriq runaqa sayarispa wasinman ripuran. 8 Hinaqtinmi chaypi kaq runakunaqa, chay mana puriq runapa sanoyasqanta rikuspanku, anchata admirakuspa, tukuy manchakuywan Diosta alabaranku, Jesucristoqa ancha atiyniyoq kasqanrayku.

Mateota Jesús waqyasqanmanta

(Mar 2.13-17; Luc 5.27-32)

9 Jesusqa chay mana puriq runata sanoyarachispanmi, chaymanta lloqsispa risharan. Hinaspan Mateo sutiyoq runata

*impuesto cobranan puestopi tiyashaqta rikuran. Hinaspan Jesusqa payta niran:

—¡Qatikuway noqata! nispa.

Chayta uyarispanmi Mateoqa, tukuy ruwasqankunata saquespa, Jesuswan kushka riran.

10 Hinaspan Mateoqa mikhunata wasinpi wayk'uchiran Jesusman invitantanpaq. Chaymi Jesusqa *discipulonkunapiwan, Mateopa impuesto cobraqmasinkunapiwan, hinallataq huchasapa runakunapiwan ima, mesapi kushka mikhusharanku. **11** Chayta rikuspankun *fariseo religionniyoq runakunaqa, Jesuspa discipulonkunata tapuranku khaynata:

—Yachachisuqniykichis Jesusri, ¿imanaqtintaq impuesto cobraq runakunawan, hinallataq huchasapa runakunawan kushkari mikhushan? nispanku.

12 Jesusqa chayta uyariruspanmi, khaynata niran:

—Medicotaqa onqosqa runakunallan necesitanku; sano runakunan ichaqa mana necesitankuchu.

13 Qankunaqa riychisyá, hinaspa yachamuychis ima ninantas Bibliapi nishan chayta. Diosmi khaynata niran: “Manan munanichu animalkunata wañuchispa sacrificio ofrendata q'oshñichimuwanaykichtistaqa. Aswanqa munani khuyapayakuq kanaykichtistan”, nispa. Noqaqa hamurani manan justo tukuq runakunata waqyaqchu, aswanqa huchayoq runakunata salvaqmi, saynapi huchankuta saquespanku, noqata qatikuwanankupaq, nispa.

Jesusmi yachachiran ayunomanta

(Mar 2.18-22; Luc 5.33-39)

14 Bautizaq Juanpa *discipulonkunanan Jesusman hamuspa tapuranku:

—Noqaykupas hinallataq *fariseo religionniyoq runakunapas ayunaykun. Ichaqa qanpa discipuloykikunari, ¿imanaqtintaq mana ayunkuchú? nispanku.

15 Hinaqtinmi Jesusqa contestaran khaynata:

—Huk casarakuyman invitasqa runakunaqa manan llakisqaqa kankumanchu, casarakuq qari chayllapiraq kashaqtinqa. Ichaqa kanqan p'unchawkuna, casarakuq qari

paykunapa kasqanmanta qechusqa kaqtin, paykunapas ayunanankupaq.

16 Thanta p'achataqa manan ni pipas mosoq telawanqa remendanmanchu. Saynata remendaqtinqa chay mosoq remiendoqa ch'intispanmi astawanmi chay thanta p'achataqa llik'irunman. **17** Saynallataqmi manaraq poqosqa vinotaqa mana ni pipas hich'anmanchu thanta odrekunamanqa. Ichaqa chay vino poqoruspanmi chay thanta odrekunataqa phatarachinman. Hinaspan vinopas usunman, hinallataq odrekunapas manaña ni imapaqpas valenmanñachu. Chaymi manaraq poqosqa vinotaqa mosoq odrekunaman hich'ana, saynapi odrepas hinallataq vinopas mana perdenanpaq, nispa. *[Nota: Mana poqosqa vinon rikch'akun Jesuspa yachachisqankunaman. Poqosqa vinoñataqmi rikch'akun Israel nacionniyoq runakunapa ñawpaq mana valeq costumbrenkunaman. Chaymi Diospa palabrankunamanqa costumbrenchiskunataqa mana yapananchishchu].*

**Jairopa ususinmanta hinallataq
huk onqosqa warmimantawan**

(Mar 5.21-43; Luc 8.40-56)

18 Chaykunata Jesús rimallashaqtinraqmi, Diosmanta yachachina *sinagoga wasipi kamachiq runa, Jesusman hamuspa, ñawpaqninpi qonqoriyukuspa, ruegakuran khaynata:

—¡Ususiyimi kunallan wañurun! Sichus qan rispayki payta llamiykuqtyikiqa kawsarinqan, nispa.

19 Hinaqtinmi Jesusqa tiyasqanmanta hatarispa, *discipulonkunapiwan kushka, chay runapa qepanta riranku.

20 Hinaqtinmi ñanta rishaqtinku, huk warmi chunka ishkayniyoq wataña yawar apariy onqoywan onqosqa kasqa. Hinaspan Jesusman qepallanta ashuyuspa, p'achanpa patallanta llamiykuran. **21** Chay warmiqa sonqollanpin piensaran khaynata: “Sichus p'achallantapas tupayusaq chayqa, sanoyasaqmi”, nispa. **22** Chaymi Jesusqa qepan lawta qawariran. Hinaspan chay warmita rikuspan khaynata nirán:

—Wawáy, kallpanchakuy. Diospi iñisqaykiraykun sanoña kanki, nispa.

Hinaqtinmi chay warmiqa chay ratomantapacha sanoyapurana.

23 Chaymantan Jesusqa chay kamachiq runapa wasinman riran. Chaypin quenata tocaqkunapas listollaña kashasqaku chay runapa ususinta p'ampaq apanankupaq; hinallataqmi ashka runakunapas llakikuymanta waqashasqaku.

24 Hinaqtinmi Jesusqa paykunata niran:

—Lloqsiyjis kaymanta. Sipasqa manan wañusqachu kashan. Aswanqa puñullashanmi, nispa.

Chaymi chaypi kaq runakunaqa, Jesusmanta burlakuspa, asipayaranku. **25** Ichaqa hawaman paykunata Jesús lloqsirachispanmi, Jesusqa chay wañusqa sipaspa kasqanman haykuspa, ashuyuran. Hinapan makinmanta aysariykuqtin, chay sipasqa hatarimuran. **26** Hinaqtinmi chay Capernaúm llaqtapa cercankunapi tiyaq runakunaqa, tukuy kaykuna pasasqanmanta yacharanku.

Ishkay ñawsakunata Jesús sanoyachisqanmanta

27 Chaymanta Jesús rishaqtinmi, ishkay ñawska runakuna Jesuspa qepanta riranku, khaynata waqyakuspa:

—¡Davidpa miraynimanta Jesús, khuyapayaykuwaykuyá! nispanku.

28 Hinaqtinmi wasiman Jesús chayaruqtin, chay ñawsakunaqa Jesuspa ladonman ashuyuranku. Chaymi Jesusqa chay ñawsakunata tapuran:

—Qankunari, ¿noqapi confiánkichishchu sanoyachinaypaqrí? nispa.

Hinaqtinmi chay ñawsakunaqa contestaranku:

—Arí, Señorlláy, nispanku.

29 Saynata contestaqtinkun, Jesusqa chay ishkaynin ñawsakunapa ñawinkunata llamiykuspa niran:

—Noqapi confiasqaykichisraykun sanoyachisqaykichis, nispa.

30 Chaymi chay ñawska runakunapa ñawinqa kasqan ratolla rikuran. Hinaqtinmi Jesusqa paykunata allinta avisaspa niran:

—Aman pimanpas kay sanoyachisqaymantaqa willankichishchu, nispa.

Ñawsa runata Jesús sanoyachin (Mateo 9.27-31)

31 Paykunan ichaqa chaymanta lloqsiruspanku, chay llaqtakunapi llapallan tiyaq runakunaman willakachakuranku, paykunata Jesús sanoyachisqanmanta.

Mana rimay atiq runata Jesús sanoyachisqanmanta

32 Ñawsa kasqankumanta sanoyaq ishkaynin runakuna lloqsirullaqtinkun, Jesusman pusamullarankutaq *demoniopa ñak'arichisqan mana rimay atiq runata. **33** Hinaqtinmi Jesusqa chay runamanta demoniota qarqoran. Chaymi chay runaqa chayraq rimayta atiran. Hinaqtinmi chaypi kaq runakunaqa anchata admirakuspa, khaynata niranku:

—Saynataqa manan ni hayk'aqpas rikuranchishchu kay Israel *nación llaqtapiqa, nispanku.

34 Ichaqa *fariseo religionniyoq runakunañataqmi khaynata niranku:

—Kay runaqa demoniokunataqa qarqon demoniokunapa jefen payman atiyninta qoqtinmi, nispanku.

Runakunata Jesús khuyapayasqanmanta

35 Jesusqa llapallan llaqtakunaman, hinallataq uchuy llaqtachakunamanmi riran. Hinaspan Diosmanta yachachina *sinagoga wasikunapi willakuran, Diosmanta allin willakuykunata hinallataq Diospa gobiernananmantapas. Saynallataqmi onqosqa runakunatapas, hinallataq runakunapa cuerponpi nanayninkutapas sanoyachiran. **36** Jesusqa ashka runakunata rikuspanmi khuyapayaran. Saynataqa khuyapayaran mana michiqniyoq ovejakuna hina, wikkh'usqa hinallataq ch'equesqa kasqankuraykun. **37** Hinaspan Jesusqa *discipulonkunata niran:

—(Diospi mana creeq runakunan ashka kanku. Ichaqa Diosmanta willakuq runakunan chikallan kanku.) Chakraqa ñan listollaña kashan cosechanapaq. Ichaqa cosechaqkunan chikachallan kashanku. **38** Chayraykuyá qankunaqa Diosman orakuychis, yachachiq runakunata mandamunanaqa, saynapi llapallan runakunaman Diosmanta allin willakuykunata willamunankupaq, nispa.

Chunka ishkayniyoq apostolkunamanta

(Mar 3.13-19; Luc 6.12-16)

10 **1** Chaymantan Jesusqa waqyaran chunka ishkayniyoq *discipulonkunata. Hinaspan sapankamaman atiyninta qoran, runakunamanta *demoniokunata qarqonankupaq, hinallataq runakunapi imaymana onqoykunatapas, nanaykunatapas sanoyachinankupaq.

2 Chay chunka ishkayniyoq akllasqan discipulonkunatan suticharanku *apostolwan. Paykunan karanku: Simón, huknin sutinmi karan Pedro; Simón Pedropaq wawqen Andrés; Zebedeopa wawankuna *Jacobowan hinallataq Juanpiwan ima; **3** saynallataq Felipe; Bartolomé; Tomás; *impuesto cobraq Mateo; Alfeopa wawan Jacobo; Lebeo, paytan suticharanku Tadeowan; **4** cananista partidomanta kaq Simón; hinallataq Judas Iscariote ima. Kay Judas Iscarioten Jesusta traicionaspa enemigonkunaman entregaran.

**Chunka ishkayniyoq apostolninkunata
Jesús comisionasqanmanta**

(Mar 6.7-13; Luc 9.1-6)

5 Jesusqa paymanta willakuq rinankupaqmi, chay chunka ishkayniyoq akllasqan *apostolninkunata comisionaspa, kamachiran khaynata:

—Aman rinkichishchu huk law *nacionniyoq runakunamanqa. Hinas papas aman haykunkichishchu Samaria *provincia lawpi tiyaq runakunamanpas. **6** Aswanmi rinkichis Israel nacionniyoq runakunallaman. Paykunan chinkasqa ovejakuna hina kashanku. **7** Paykunaman rispaykichis willamuychis khaynata: “Diosmi sumaq gobiernaya ña qallarishanña (runakuna paypi creeqtinku)”, nispa. **8** Saynallataqyá qankunaqa onqosqakunata, hinallataq *lepra onqoywan ñak'ariq runakunatapas sanoyachimuychis. Wañusqakunatapas kawsarichimuychis. Hinallataq *demoniokunatapas runakunamanta qarqomuychis. Qankunamanmi kay atiyta gratislla qoshaykichis; saynaqa qankunapas gratisllayá sanoyachimuychis.

9 Hinas papas rispaykichisqa aman apankichishchu ima qolqetapas, **10** nitaq qoqawtapas, nitaq bastontapas, nitaq husut'atapas, nitaq p'achatapas cambiakunaykichispaqqa. Yachasqanchisman hinaqa, llapallan llank'apakuq runakunapas, llank'apakusqankumanta merecenkun pagon chashkikapuytaqa.

11 Ichaqa huk hatun llaqtaman otaq huk taksa llaqtachamanpas chayaruspakichisqa, confianapaq hina allin respetasqa runata mashkaychis. Hinaspa chay runapa wasinpi samapakuychis asta huk law llaqtaman rinaykichiskama.

12 Chay runapa wasiman haykuspaqa, khaynatayá rimayukuychis: “Diospa hawkayaynin qankunawan kachun”, nispa. **13** Sichus chay wasipi kaq runakuna allinta chashkisunkichis chayqa, Diosmi paykunataqa hawkayaypi kawsachinqa. Ichaqa sichus mana allintachu chashkisunkichis chayqa, chay nisqaykichis hawkayayqa, qankunallamanmi kutinpunqa. **14** Hinallataq sichus mayqen llaqtapipas, otaq mayqen wasipipas mana chashkisunkichishchu, nitaq

qankunapa rimasqaykichistapas uyariyta munanqakuchu chayqa, chay llaqtamanta otaq chay wasimanta lloqsispayá husut'aykichispi allpatapas thaptirikusparaq huk lawman ripuychis. **15** Cheqaqtapunin niykichis, chay llaqtakunaqa, juicio p'unchaw chayamuqtinmi, *Sodoma llaqtamantapas hinallataq Gomorra llaqtamantapas aswan mastaraq castigasqa kanqaku, nispa. [Nota: *Sodoma llaqtapi hinallataq Gomorra llaqtapi tiyaq runakunaqa nishu huchasapa runakunan karanku. Génesis 18.*].

**Diospi creeqkunaqa qepa tiempopi
qatikachasqa kanankumanta**

16 Jesusqa nillarantaqmi khaynata:

—Noqan qankunataqa mandashaykichis huchasapa runakunapa kasqanman, imaynan ovejakunatapas kachayushayman yarqasqa atoqkunapa kasqanman hinata. Chayraykuyá qankunaqa chay huchasapa runakuna ukhupiqa, mach'aqway hina yachaysapa hinallataq paloma hina sumaq llamp'u sonqoyoq kaychis. **17** Saynaqa cuidakuychisyá chay runakunamanta. Paykunaqa juezkunamanmi apasunkichis; hinallataq Diosmanta yachachina *sinagoga wasikunapipas castigasunkichis; **18** Hinaspapas noqapi creesqaykichisraykun, autoridadkunaman hinallataq *reykunamanpas entregasunkichis. Saynapin qankunaqa paykunaman hinallataq huk law *nacionniyoq runakunamanpas noqamanta willamunkichis. **19** Chay autoridadkunaman apasuqtikichisqa, amayá qankunaqa preocupakunkichishchu: “Ima nispan otaq imaynata nispan defiendekusaq”, nispaqa. Ichaqa Diosmi chay ratopiqa yachayta qosunkichis imaynata rimanaykichispaqpas. **20** Saynapin qankunaqa mana kikillaykichismantachu chaypiqa rimankichis; aswanqa Diospa Santo Espiritunmi qankunataqa yanapasunkichis, imaynata rimanaykichispaqpas.

21 Saynallataqmi chay tiempopiqa, wawqentin kashaspankupas wañuyman entreganakunqaku. Papanpas wawantan wañunarpaq entreganqa. Wawanpas tayta mamanta traicionaspan wañuchinqa. **22** Hinaspapas noqapi creesqaykichisraykun, llapallan runakunaqa qankunata

cheqnisunkichis. Ichaqa pipas noqapi wañunankama creeqmi, salvasqa kanqa. **23** Saynallataq, sichus kay llaqtapi runakuna qankunata wañuchisunaykichispaq qatikachasunkichis chayqa, huk law llaqtamanyá ayqekuychis. Noqaqa cheqaqtapunin niykichis, qankuna kay Israel nación llaqtakunapi puriyya manaraq tukushaqtiykichismi, noqa Diosmanta Hamuq Runaqa kutimusaq.

24 Huk preparakuq *discipuloqa, yachachiqnin maestronmantaqa manan aswan más importanteqa kanmanchu. Hinallataqmi huk sirviente runapas, patronninmantaqa manan aswan más importanteqa kanmanchu. **25** Aswanmi chay discipuloqa procuranan chay yachachiqnin maestron hina kayta. Saynallataq chay sirviente runapas procuranan chay patronnin hina kayta. Ichaqa imaynan noqatas kay runakunaqa *demoniokunapa jefen *Beelzebú nispa k'amiwaranku. Saynallatataqmi qankunatas, imaynataraqchá k'amisunkichis, noqapi creesqaykichisrayku, nispa. [Nota: *Patronpas hinallataq yachachikuq maestropas Jesumi. Discipulowan hinallataq sirvientewanñataqmi Jesucristopi creeqkuna kanchis.*].

Pitas aswan masta manchakunamanta

(Luc 12.2-7)

26 Jesusqa nillarantaqmi khaynata:

—Qankunaqa ama manchakuychishchu runakunataqa.

Runakunapa tukuy ima sonqollanpi piensasqanpas, hinallataq pakallapi tukuy ima ruwasqanpas yachasqan kanqa.

27 Qankunaman mana pipa uyarisqallan ima willasqaytapas, llapallan runakunaman alayrita willamuychis. Saynallataq secretollapi qankunaman ima willasqaytapas, llapallan runakunaman willamuychis. **28** Hinaspapas qankunaqa, runakuna wañuchiyyta munasuqtiykichisqa, amayá manchakunkichishchu. Paykunaqa cuerpollaykichistan wañuchiyyta atinkuman. Ichaqa manan almaykichistaqa wañuchiyytaqa atinkumanchu. Aswanqa Dios Taytaykichistayá qankunaqa manchakuychis. Payllan cuerpoqkichistapas hinallataq almaykichistapas wiñaypaq ñak'ariy infiernoman wikch'uyunampaq ancha atiyniyoqqa.

29 Qankunaqa yachankichismi ishkay pichinkuchakunata huk pisi qolqechallaman vendesqankutaqa. Ichaqa chay pichinkuchakunapas manan wañunkumanchu Diospa mana yachasqallanqa. **30** Diosqa yachanmi hayk'a chukchayooq kasqaykichistapas. **31** Qankunaqa chay pichinkuchakunamantapas aswan mastaraqmí valenkichis. Chayraykun qankunaqa mana ni imamantapas manchakunaykichishchu, nispa.

Jesucristota ama neganamanta

(Luc 12.8-9)

32 Jesusqa nillarantaqmí khaynata:

—Sichus pi runapas runakunapa ñawpaqninpi noqata mana negawanqachu chayqa, noqapas hanaq pachapi Dios Taytaypa ñawpaqninpiqa noqapi creeq runataqa manan negasaqchu. **33** Ichaqa sichus pipas runakunapa ñawpaqninpi noqata negawanqa chayqa, noqapas hanaq pachapi Dios Taytaypa ñawpaqninpiqa negallasaqtaqmí chay runataqa, nispa.

Jesucristopí creeqkunata runakuna cheqnikusqankumanta

(Luc 12.51-53; 14.26-27)

34 Jesusqa nillarantaqmí khaynata:

—Noqaqa kay pachamanqa hamurani manan hawkalla kawsanaykichispaqchu. Aswanmi noqaqa hamurani, qankuna noqapi creeqtiykichis, runakuna qankunapa contraykichispi kanankupaqmi. **35** Chaymi qari wawanpas papanpa contranpi kanqa. Warmi ususinpas mamitanpa contranpi kanqa. Saynallataqmi qachunninpas suegranca contranpi kanqa. **36** Chaymi niykichis, cheqnisuqniykichis enemigoykichisqa, qankunapa familiallaykichismantan kanqa. **37** Ichaqa pipas papanta otaq mamitanta noqamanta aswan masta munakunqa chayqa, manan *discipuloyqa kanmanchu. Hinallataq pipas qari wawanta otaq ususinta noqamanta aswan masta munakunqa chayqa, manallataqmi noqapa discipuloyqa kanmanchu. **38** Pipas noqapa discipuloy kayta munaspaga listo kanan sasachakuykuna chayamuqtin ñak'arinanpaq.

Hinaspan sapa p'unchaw noqapi iñinan. Sichus noqapi mana iñinqachu chayqa, manan discipuloyqa kanmanchu. **39** Pipas kay pachapi payllapaq kawsay munaqqa, wiñaypaqmí wañunqa. Aswanqa pipas noqapi creesqanrayku wañuya tariqmi, wiña-wiñaypaq kawsanqa, nispa.

Premiokunamanta

(Mar 9.41)

40 Jesusqa nillarantaqmi khaynata:

—Qankunata wasinpi chashkiq runaqa, noqatan chashkiwashan. Saynallataqmi noqata chashkiwaq runapas hanaq pachamanta mandamuwaqniy Dios Taytaytapas chashkillashantaq. **41** Pipas Diosmanta willakuq *profetata wasinpi samachinqa chayqa, Diosmi chay samachiq runamanpas qonqa, chay profetapa chashkinan hina premiota. Saynallataqmi pipas Diospi creeq justo runata wasinpi samachinqa chayqa, Diosmi paymanpas qonqa, chay justo runapa chashkinan hina premiota. **42** Chaymi cheqaqtapuni niykichis, sichus pipas huk tazapi chiri unullatapas haywaykunqa, noqapi creeq huk humilde runaman chayqa, Diosmi paymanpas premionta qopunqa, nispa.

Bautizaq Juanpa discipulonkuna

Jesusman tapuq risqankumanta

(Luc 7.18-35)

11 **1** Jesusqa chunka ishkayniyoq *discipulonkunaman yachachiya tukuruspanmi, huk llaqtakunaman riran. Chay llaqtakunapin Diosmanta allin willakuykunata runakunaman willaspa yachachiran.

2 Hinaqtinmi Bautizaq Juanqa carcelpi kashaspan, Jesuspa tukuy ima ruwasqankunamanta uyariran. Chayraykun ishkay discipulonkunata Jesusman mandaran, **3** khaynata tapumunankupaq:

—¿Qanchu kanki Diosmanta Hamuq Salvawaqniyku, icha huktachu suyasaqkurí? nispa.

4 Hinaqtinmi Jesusqa contestaran khaynata:

—Kutispaykichis Bautizaq Juanman willamuychis tukuy rikusqaykichista, hinallataq uyarisqaykichismantawan

khaynata: 5 “Ñawsakunan rikun; mana puriqkunan purin; *lepra onqoywan ñak'ariqkunan sanoyan; mana uyariqkunan uyarin; wañusqakunan kawsarin. Saynallataqmi wakcha runakunapas Diosmanta allin willakuyta uyarishanku, salvasqa kanankupaq. 6 Chaymi ancha kusisqa kanqaku noqapi allinta iñiqkunaqa”, nispa.

7 Bautizaq Juanpa discipulonkuna pasapuqtinkun, Jesusqa yachachiyyta qallariran llapallan runakunaman Bautizaq Juanmanta, khaynata:

—Qankunari, ¿pi qawaqtaq rirankichis ch'inñeqtarí? ¿Wayrapa apakachasqan mana kallpayoq tiwli-tiwli soqosman rikch'akuq runatachú? 8 Icha ¿allin p'achawan p'achasqa runata qawaqchu rirankichís? Yuyariychisyá, allin p'achawan p'achasqa runakunaqa, gobiernaq qapaq *reykunapa hatun wasinpin tiyanku. 9 Aswan qankunari, ¿pi qawaqtaq rirankichís? ¿Diosmanta willakuq *profeta runata qawaqchú? Arí, Bautizaq Juanqa Diosmanta willakuq ñawpaq profeta runakunamantapas aswan más importanteraqmi karan.

10 Bautizaq Juanmantan Dios Taytayqa niwaranña khaynata:

“Noqan mandamusaq willakuqniyta, qanpa ñawpaqniykita rispa willamunanpaq. Paymi ñanta allichaq hina, runakunata allinta yachachinqa, chayamuqtiyki sumaqta chashkisunaykikupaq”, nispa [Malaquías 3.1].

11 Cheqaqtapunin niykichis, kay pachapiqa manan ni pipas naceranchu Bautizaq Juanmanta aswan más importante runaqa. Ichaqa noqapi iñiqmi, humilde runalla kashaspanpas, hanaq pacha Diospa gobiernasqan glorianpiqa, Bautizaq Juanmantapas aswan más importante kanqa.

12 Saynallataqmi Bautizaq Juanpa predicasqan p'unchawmanta asta kunan p'unchawkamapas, ashka runakunaqa willakushanku Diosmanta allin willakuykunata, hinallataq Diospa gobiernananmantapas. Saynata willakuspankun creyentekunaqa ancha sasachakuykunata pasashanku. Ichaqa Diosmanta willakuqkunata chinkachiyta munashaqtinkupas, Diosmanta willakuqkunqa astawanraqmi mirashanku. 13 Ichaqa Diosmanta willakuq llapallan profetakunapas, hinallataq *leykunata yachachiq

runakunapas, Bautizaq Juanpa hamusqan p'unchawkamallan willakuranku. **14** Chaymi niykichis, sichus qankuna Moisespa esribisqan leykunapi hinallataq profetakunapa yachachisqanpi creenkichis chayqa, Bautizaq Juanmi chay suyasqaykichis profeta Eliasqa. **15** Sichus cheqaqtapuni ninriyoq kankichis chayqa, allintayá uyariyichis kay nisqaykunataqa.

16 ¿Pimantaq kay tiempopi kawsaq runakunatari comparachiymán? Paykunaqa rikch'akunku plazakunapi tiyaruspanku pukllaspa waqyanakuq warmakunamanmi.
17 Paykunan khaynata ninakunku:

“Quenata tocashaqtikupas qankunaqa manan tusunkichishchu. Llakisqa takikunata takishaqtikupas, qankunaqa manan waqankichishchu”, nispa.

18 Ichaqa Bautizaq Juan hamuspanmi mana nishutachu mikhuran, nitaq *vinotapas tomaranchu. Chaykunata rikuspaykichismi qankunaqa khaynata nirankichis: “Waq runaqa *demoniopa kamachisqanmi”, nispaykichis. **19** Noqa Diosmanta Hamuq Runa hamuspaytaqmí ichaqa mikhuni, hinallataq vinotapas tomani. Chayta rikuspaykichishñataqmí qankunaqa noqamanta rimankichis khaynata: “Payqa mikhuysapan, vinotapas tomakuspan mach'akun. Hinaspapas llapallan impuesto cobraqkunapa, hinallataq huchasapa runakunapapas amigonmi”, nispaykichis. Ichaqa yachaychisyá Diosta kasukuq runaqa imapas ruwasqanpin reqsichikun, nispa. [Nota: Jesucristopa enemigon runakunaqa manan contentochu karanku, Bautizaq Juanpa ruwasqanwanpas nitaq Señorninchis Jesucristopa ruwasqanwanpas. Chaymi paykunaqa saynata rimaranku Bautizaq Juanpa contranpi hinallataq Jesucristopa contranpipas].

Diospa palabranta mana uyariy munaq runakunamanta *(Luc 10.13-15)*

20 Jesusqa llaqtakunapin ashka milagrokunata ruwaran. Ichaqa chay llaqtakunapi tiyaq runakunaqa milagrokuna ruwasqanta rikushaspankupas, huchankumantaqa manan wanakurankuchu, nitaqmi Diostapas kasukuytaqa munarankuchu. Chaymi Jesusqa chay llaqtakunapi tiyaq runakunata q'aqchaspa khaynata niran:

21 —¡Ay, imaynaraq kankichis Corazín llaqtapi tiyaq runakuna! ¡Ay, imaynaraq kankichis Betsaida llaqtapi tiyaq runakuna! Qankunapa llaqtaykichispin ashka milagrokunata ruwarani. Sichus Tiro llaqtapi hinallataq Sidón llaqtapipas kay milagrokunata ruwayman karan chayqa, maypacharaqchá paykunaqa qashqa p'achawan p'achakuspanku, hinallataq ushpakunapi tiy/spanku ima, huchankunamanta wanakuspanku, Diosman kutirikunkuman karan. **22** Chayraykun juicio p'unchawpiqa Tiro llaqtapi, hinallataq Sidón llaqtapi tiyaq runakunamantapas, aswan mastaraqmi qankunaqa Corazín llaqtapi tiyaq runakuna, hinallataq Betsaida llaqtapi tiyaq runakunapas castigasqa kankichis, Diosman mana kutirikusqaykichisrayku.

23 Saynallataq Capernaúm llaqtapi tiyaq runakuna uyariwaychis allinta: ¡Manan qankunapas hanaq pachamanqa haykunkichishchu! ¡Aswanmi qankunaqa nina rawray infiernopa ukhu-ukhunmanraq wikh'uyusqa kankichis! Sichus *Sodoma llaqtapi kay ruwasqay milagrokunata ruwayman karan chayqa, chay Sodoma llaqtaqa kunankamapas kashanmanraqmi karan. **24** Chaymi niykichis, qankunapas huchaykichismanta mana wanakunkichishchu chayqa, juicio p'unchaw chayamuqtinmi Sodoma llaqtapi tiyaq runakunamantapas aswan mastaraq castigasqa kankichis, nispa.

Jesuspi creespa samariy tarinamanta (Luc 10.21-22)

25 Chaykunata rimayta tukuruspanmi Jesusqa Dios Taytanman orakuspa, khaynata alabaran:

—Dios Taytalláy, qantan alabayki, qanmi kanki hanaq pachapipas, hinallataq kay pachapipas kamachiqqa. Tukuy ruwasqaykikunatan yachaq tukuq runakunamanqa mana rikuchirankichu. Aswanmi pisi yachayniyoq wawa hina kaq runakunallaman kaykunataqa yachanankupaq rikuchiranki. Sayna ruwasqaykimantán graciasta qoyki. **26** Arí, Dios Taytalláy, sayna kanantan qanqa munaranki, nispa.

27 Jesusqa nillarantaqmi chaypi kaq runakunamanpas khaynata:

—Dios Taytaymi tukuy imakunata noqaman entregawaran. Hinasapas noqataqa manan pipas reqsiwanchu, aswanqa Taytallaymi. Manataqmi Dios Taytaytaqa ni pipas reqsinchu. Aswanqa noqa wawallanmi paytaqa reqsini. Noqan runakunatapas akllani, paykunapas Dios Taytaya noqa hina reqsinankupaq. **28** Saynaqa pisipasqa kawsaq runakuna, hinallataq llasa q'epiwan ñak'ariq runakuna, hamuychis noqaman. Qankuna noqapi creeqtiykichismi, noqaqa qankunata samachisqaykichis. **29** Noqawan kushka puriychis; hinaspa noqamanta yachaychis. Noqaqa sumaq llamp'u sonqoyoq, hinallataq pacienciayoq humilde runan kani. Chaymi noqapi creespakichis qankunaqa samayta tarinkichis. **30** Noqapa yachachisqaykunaqa mana huk llasaq yugo hinachu, aswanqa samp'allan. Chayraykun yachachisqaykunaqa manan sasachu kasukunaykichispaqqa, nitaqmi llasa q'epi hinapashchu apayta mana atinaykichispaqqa, nispa.

**Jesuspa discipulonkuna samana
p'unchawpi trigo pallasqankumanta**
(Mar 2.23-28; Luc 6.1-5)

12 **1** Huk *samana p'unchawpin Jesusqa *discipulonkunapiwan huk trigo chakraq patanta pasasharanku. Chaymi discipulonkunaqa yarqaymanta kaspanku, trigota pallaspa mikhuya qallariranku. **2** Chay ruwasqankuta rikuspan, *fariseo religionniyoq runakunaqa, khaynata niranku:

—¡Qawariy discipuloykikunapa ruwasqankuta! ¡Moisespa escribisqan *leyman hinaqa, samana p'unchawpiqa manan saynataqa ruwanankuchu! nispanku.

3 Jesusñataqmi contestaspa niran:

—¿Manachu qankuna Bibliapi leerankichis, *rey Davidqa puriqmasinkunapiwan yarqachikuspa imatachus ruwasqanmanta? **4** Rey Davidqa Diosta adorana wasiman haykuspanmi, Diosman ofrecesqa kaq t'antakunata puriqmasinkunapiwan kushka mikhuranku. Chay t'antakunaqa, manan permitisqachu karan, rey Davidpas hinallataq puriqmasinkunas mikhunankupaqqa. Aswanqa Israel

*nación llaqtapi *sacerdote kunapa mikhunallanpaqmi permitisqa karan. **5** ¿Manachu qankunari Moisespa esribisqan leykunata leerankichís? ¿Manachu qankunari yachankichis, sacerdote kunapas samana p'unchawpi Dios yupaychana templopi llank'asqankuta? Paykunataqa samana p'unchawpi llank'ashaqtinkupas manan ni pipas acusankuchu, “qankunaqa huchallikushankichismi”, nispaqa. **6** Ichaqa kunanmi niykichis, Dios yupaychana templo wasimantapas aswan más importante runan kaypiqa kashan. **7** Qankunaqa manan entiendenkichishchu ima ninantas Diospa nisqantaqa. Payqa niranmi khaynata: “Animalkunata wañuchispa sacrificio ofrendata q'oshñichimuwanaykichtistaqa manan munanichu. Aswanqa runamasiykichista khuyapayaq kanaykichistan munani”, nispa [Oseas 6.6]. Chayta entiendespakichisqa, manachá yanqapuniqa kay mana culpayoq runakunataqa ni imamantapas acusawaqchishchu. **8** Chayraykun niykichis, noqa Diosmanta Hamuq Runaqa samana p'unchawpapas dueñonmi kani. Chaymi kamachini ima ruwanankupaqpas, nispa.

Mana valeq makiyoq runata

Jesús sanoyachisqanmanta

(Mar 3.1-6; Luc 6.6-11)

9 Chaymanta rishaspanmi Jesusqa Diosmanta yachachina *sinagoga wasiman haykuran. **10** Chaypin huk runa mana valeq makiyoq kashasqa. Hinaqtinmi *fariseo religionniyoq runakunaqa Jesusta acusayta munaspaku, khaynata tapuranku:

—¿Moisespa esribisqan *leypiri, permitisqachu kashan *samana p'unchawpi onqosqa runata sanoyachinapaq? nispaku.

11 Chaymi Jesusqa niran:

—¿Mayqenniykichistaq samana p'unchawpi ovejaykichis huk t'oqoman urmayuqtin mana orqowaqchishchú?

12 ¡Runaqa ovejamantapas aswan más valorniyoqmi! Chaymi samana p'unchawpipas Diosqa permitiwanchis allin ruwaykunata ruwananchispaq, nispa.

13 Hinaqtinmi Jesusqa chay mana valeq makiyoq runata niran:

—Chay mana valeq makiykitia chutariyi, nispa.

Chaymi makinta chutariqtin hinalla, chay mana valeq makinqa kasqan ratolla sanoyaran; hinaspan huknin kaq sano makin hina karan. **14** Hinaqtinmi chay sinagoga wasimanta lloqsimuspanku, fariseo religionniyoq runakunaqa Jesusta wañuchinankupaq parlanakuranku khaynata: “Kay Jesuspa contranpiri, ¿imatataq ruwarusunchís?” nispanku.

**Profeta Isaiaspa Jesusmanta
rimasqan cumplikusqanmanta**

15 Jesusqa *fariseo religionniyoq runakunapa piensasqankuta yachaspanmi, chay *sinagoga wasimanta ripuran. Hinaqtinmi paypa qepanta ashka runakunaqa qatikuranku. Paykunamantan Jesusqa llapallan onqosqa runakunata sanoyachiran.

16 Hinaspan chay runakunata Jesusqa kamachispa niran:

—Aman pimanpas willankichishchu pis noqa kasqaytaqa, nispa.

17 Saynataqa niran Diosmanta willakuq *profeta Isaiaspa ñawpaqtaraq esribisqan cumplikunanaqmi. Paymanmi Diosqa khaynata niran:

18 “Qawariyjis, kaypin kashan serviwananpaq akllakusqay runaqa.

Paytan noqa anchata khuyakuni.

Paywanmi anchata kusikuni.

Paymanmi Santo Espirituywan hunt'ayusaq.

Chaymi payqa ashka nacionniyoq runakunaman juicio p'unchaw chayamunanmanta willamunqa, paykunapas Diospi creenankupaq.

19 Payqa manan piwanpas discutinakunqachu, nitaqmi piwanpas qaparinakunqachu.

Payqa manan waqyakunqachu. Chaymi callekunapipas mana uyarinqakuchu.

20 Payqa manan dañotaqa astawanqa ruwanqachu k'irisqaña kaq runakunataqa.

Nitaqmi wañuchininqachu wañuypa patallanpiña kaq runakunatas.

(Aswanmi mana kallpayoq runakunatas kallpanchanqa).

Hinallataqmi mana allin ruwaq runakunata vencenqa.
Hinaspan cheqaq justiciata ruwanqa.

21 Chaymi llapallan nación llaqtakunapi tiyaq
runakunaqa paypi confianqaku”, nispa [*Isaías 42.1-4*].

Jesuspa contranpi runakuna rimasqankumanta

(*Mar 3.20-30; Luc 11.14-23, 12.10*)

22 Jesusmanmi apamuranku *demoniopa ñak'arichisqan huk mana rimaq ñawsa runata. Hinaqtinmi Jesusqa chay runata sanoyachiran. Chaymi chay runaqa kasqan ratolla rimariran hinallataq rikuran ima. **23** Hinaqtinmi llapallan chaypi kaq runakunaqa admirasqallaña karanku. Hinaspan Jesusmanta tapunakuranku khaynata:

—Icha ¿paychu kanmanpas noqanchista salvawananchispaq Diosmanta Hamuq Runaqa? nispanku.

24 Hinaqtinmi wakin *fariseo religionniyoq runakunaqa chaykunata uyarispanku, khaynata niranku:

—Kay Jesusqa demoniokunapa jefen *Beelzebú sutiyooq diablopaa atiyninwanmi runakunamanta demoniokunataqa qarqon, nispanku.

25 Chaymi Jesusqa runakunapa piensasqanta yachaspa, paykunata niran:

—Huk *nación llaqtapi tiyaq runakuna contranakuspa, enemigontin hina kawsanqaku chayqa, chinkapunkakun. Saynallataq huk llaqtapi tiyaq runakunapas otaq huk wasipi tiyaq runakunapas contranakuspa, peleaspalla tiyanqaku chayqa, chinkapunkakun. **26** Hinallataqmi, sichus demoniokunapas paykunapura peleaspaa qarqonakunkuman, hinallataq rakinakunkuman chayri, ¿imaynataq chay diablori kaq atiynillayoq kanmanrí? **27** Sichus noqa *Beelzebupa atiyninwan demoniokunata qarqoni chayri, ¿qankunapa *discipuloykichismanri, pitaq atiyta qon runakunamanta demoniokunata qarqonanpaqrí? Sichus qankuna kunan contestawankichis: “Diosmi chay atiyta qowanku”, nispa, hinaqtinqa llapallan runakunan yachanqa qankunaqa pantaypi kasqaykichista. **28** Noqaqa Diospa Santo Espiritunpa atiyninwanmi demoniokunataqa runakunamanta qarqoni. Chaymi niykichis, cheqaqtapunin

Diospa sumaq gobiernanan p'unchawqa ña qankunamanqa chayaramunña.

29 Kunan nisqaykichis, huk kallpasapa runapa wasinmanta imantapas qechuya munaspari, ¿imatataq ruwanan chay kallpasapa runatarí? Primertan chay kallpasapa runataqa vencespa alli-allinta chaqnanan. Saynata chaqnaruspañan chay runapa wasinpi imankunatapas qechunqa. [Nota: *Chay kallpasapa runaqa diablon. Ichaqa chay kallpasapa runata chaqnaqñataqmi Jesucristo. Señorninchis Jesucristoqa diabolomanta aswan más kallpayoqmi. Chaymi payqa diablota chaqnaspa diablopata iyinimanta librawanchis.*].

30 Sichus pipas mana acuerdopichu noqawan kashan chayqa, noqapa contraypin kashan. Hinallataqmi sichus pipas mana yanapawanqachu Dios Taytaypi runakuna creenankupaq chayqa, runakunatan Diosmanta astawanraq karunchashan.

31 Chayraykun niykichis, Diosqa runakunapa tukuy huchankunatapas hinallataq tukuy mana allin rimasqankutapas perdonanqan. Ichaqa Santo Espiritupa contranpi ofendespa rimaq runakunataqa manan perdonanqachu. **32** Noqa Diosmanta Hamuq Runapa contraypi rimaqkunatapas Diosqa perdonanqan. Ichaqa Santo Espiritupa contranpi ofendespa rimaqkunataqa manan perdonanqachu, ni kunan tiempopipas nitaq qepa tiempopipas.

Allin ruruq sach'amanta mana allin ruruq sach'amantawan
(Luc 6.43-45)

33 Jesusqa nillarantaqmi:

—Allin sach'aqa allintan rurun. Ichaqa mana allin sach'añataqmi mana allintachu rurun. Chaymi sach'ataqa rurusqanpi reqsina. (Saynallataqmi runakunawanpas pasan; allin runachus icha mana allin runachus kasqanta yachanapaqqa, imapas ruwasqanpin fijakuna).

34 ¡Mach'aqwaypa miraynin hina runakuna! ¿Ima uyaykichiswantaq qankunari allin kaqkunata rimawaqchis, mana allin ruwaq runakuna kashaspaykichisrí? Runakunaqa sonqonku ukhupi imapas hunt'a kasqanman hinan rimanku.
35 Runapa sonqonpi allin kaqkuna kaqtinqa, allin kaqkunatan

chay runaqa rimanpas hinallataq ruwanpas. Ichaqa runapa sonqonpi mana allinkuna kaqtinqa, mana allinkunallatan chay runaqa rimanpas hinallataq ruwanpas. **36** Chaymi noqaqa niykichis, juicio p'unchawpiqa llapallaykichismi Diosmanqa cuentata qonkichis, tukuy mana allin palabrakuna rimasqaykichismantaqa. **37** Chayraykun qankunataqa tukuy rimasqaykichismanta Diosqa juzgasunkichis. Sichus allin kaqkunata rimarankichis chayqa, salvasqan kankichis. Sichus mana allinkunata rimarankichis chayqa, castigasqan kankichis, nispa.

Runakuna milagro rikuy munasqankumanta

(*Mar 8.12; Luc 11.29-32*)

38 Wakin *fariseo religionniyoq runakunañataqmi, *leykunata yachachiq runakunapiwan Jesusta niranku:
—Yachachikuq, milagro ruwanaykitan munayku, saynapi Diosmanta Hamuq Runa kasqaykita yachanaykupaq, nispanku.

39 Hinaqtinmi Jesusqa khaynata contestaran:

—Huchasapa runakuna, qankunaqa Diospi mana confiaspaykichismi, huk milagro ruwanaytaraq munashankichis noqapi creenaykichispaq. Ichaqa Diosqa manan ni ima milagrotapas rikuchisunkichishchu. Aswanqa Diosmanta willakuq *profeta Jonasta imachus pasaran, saynallatataqmi qankuna ukhupipas noqawan pasasqanta rikunkichis.

40 Imaynan Jonaspas huk hatun challwapa wiksan ukhupi kinsa p'unchaw hinallataq kinsa tuta ima karan. Saynallataqmi noqa Diosmanta Hamuq Runapas, allpa ukhupi p'ampasqa kasaq kinsa p'unchaw hinallataq kinsa tuta ima. **41** *Nínive llaqtapi tiyaq runakunan, Diosmanta willakuq profeta Jonás willakuqtin, huchankuta saqespanku Diosman kutirikuranku. Chaymi juicio p'unchaw chayamuqtinqa, chay Nínive llaqtapi tiyaq runakunapas kawsarimuspanku, qankuna fariseo religionniyoq runakunapa contraykichispi rimanqaku, Dios castigasunaykichispaq. Saynataqa rimanqaku, qankunaman kay allin willakuykunata willashaqtiyas, huchaykichismanta mana wanakusqaykichisraykun. Noqaqa Jonasmantapas aswan más importanden kaypiqa kashani. **42** Saynallataqmi *Sabá *nacionniyoq *reinapas juicio p'unchawpiqa kawsarimuspanmi,

qankunapa contraykichispi rimanqa Dios castigasunaykichispaq. Israel nación llaqtapi rey Salomón gobiernashaqtinmi, chay reinaqa karu llaqtamanta hamuran, rey Salomonpa yachayninta uyarinanpaq. Qankunataqmi ichaqa noqapa yachachisqayta mana ni uyariytapas munankichishchu, rey Salomonmantapas aswan más yachayniyoq kashaqtiyapas, nispa.

Runaman kutimuq demoniomanta

(Luc 11.24-26)

43 Jesusqa nillarantaqmi:

—Runamanta huk *demonio lloqsimspaqa, ch'inñeq desierto ch'aki lugarkunapin purin, samananpaq huk lugarta mashkaspa. Manaña tarispanñataqmi **44** khaynata nin: “Aswanyá kutipusaq maymantachus lloqsimurani chay wasiyman”, nispa. Kutispataq chay runapa sonqonta tarin sumaq allichasqata, imaynan huk illaq wasipas sumaq pichasqa kashanman hinata. **45** Saynata tarispanmi, chay demonioqa kutispa mashkamun paymanta aswan más millay qanchis demoniokunata. Hinaspan chay demoniokunata pusayukuspa kutimun, chay runapa sonqonman haykuspa, chaypi tiyanankupaq. Chaymi chay runapa vidanqa ñawpaq vidanmantapas aswan más millaymanraq tukupun. Saynallataqmi kay tiempopi kawsaq runakunawanpas pasanqa, sichus paykuna huchankumanta mana wanakunqakuchu chayqa, nispa. [Nota: *Chay runapa “illaq sonqonqa” kasharan, chaypi Santo Espíritu mana tiyasqanraykun*].

Jesusta wawqenkuna mamitanpiwan mashkasqankumanta

(Mar 3.31-35; Luc 8.19-21)

46 Chaypi kaq runakunaman Jesús yachachillashaqtinraqmí, paypa wawqenkuna mamitanpiwan ima chayamuranku. Paykunan Jesuswan parlayta munaspanku, hawallapi suyaranku. **47** Hinaqtinmi huk runaqa Jesusman willaran:

—Mamitaykin wawqeykikunapiwan hawapi kashanku. Paykunan qanwan parlayta munashanku, nispa.

48 Hinaqtinmi Jesusqa willaqnin runata nirán:

—¿Pitaq mamitayrí? ¿Pikunataq wawqeykunárí? nispa.

49 Saynata niruspanmi, Jesusqa *discipulonkunata makinwan señalaspa, chay runata nirán:

—Paykunan mamitaypas wawqeykunapas. **50** Pipas hanaq pachapi Dios Taytaypa munayninta ruwaqmi, wawqeypas, panaypas, hinallataq mamitaypas, nispa.

Trigo t'akaq runamanta

(Mar 4.1-9; Luc 8.4-8)

13 **1** Chay p'unchawmi Jesusqa chay wasipi kasqanmanta lloqsiruspa, *Galilea laguna qochapa patanman riran. Hinaspanmi chaypi tiyayuran runakunaman yachachinanpaq. **2** Hinaqtinmi chayman ashkallaña runakuna hamuranku Jesuspa yachachisqanta uyarinankupaq. Chaymi Jesusqa laguna qochapi huk *boteman wicharuspa tiyayuran. Hinaspan chay bote hawamanta yachachimuran, laguna qochapa patanpi runakuna kaqtinku. **3** Chaypin Jesusqa ashka willakuykunata runakunaman willaran khaynata:

—Huk runan chakranman trigo t'akaq riran. **4** Chaypi t'akashaqtinmi wakin trigoqa ñan patakunaman urmaran. Hinaqtinmi pichinkukuna hamuspa alayrilla kaqtin mikhuran. **5** Wakin trigoñataqmí ranra-ranraman urmaran. Chaypin chay trigo mukhuqa mana ashka allpallapi wiñamuran. **6** Ichaqa saphin mana ashka allpapi kaqtintaqmi, inti lloqsiramuspa ch'akichiran. **7** Saynallataqmí wakin trigopas kishka-kishka ukhukunaman urmaran. Ichaqa chay kishkakuna trigomanta aswan masta wiñaspa taparuqtinmi, chay trigoqa q'elloyaspa ch'akipuran. **8** Ichaqa wakin trigoñataqmí allin wanu allpaman urmaran. Chaymi chay trigoqa sumaqta wiñamuran. Hinaspan wakin mukhuqa rururan pachaqta, wakintaq soqta chunkata, wakinñataq kinsa chunkata ima.

9 ¡Sichus cheqaqtapuni ninriyoq kankichis chayqa, allintayá uyariychis kay nisqaykunata! nispa.

Jesusta discipulonkuna tapusqankumanta

(Mar 4.10-12; Luc 8.9-10)

10 Jesuspa willakusqanta uyariruspankun, *discipulonkunaqa Jesusman ashuyuspa tapuranku:

—¿Imanaqtintaq runakunamanri kay ejemplokunallawan yachachinkí? nispanku.

11 Hinaqtinmi Jesusqa contestaran khaynata:

—Diospa sumaq gobiernananqa pakasqa hinan kasharan. Chaytan qankunallaman clarota yachachishaykichis, (qankuna noqapi iñisqaykichisrayku). Ichaqa manan paykunamanqa clarotachu yachachini, (noqapi creeytá mana munasqankurayku). **12** Pipas Diospa palabranta entiendeqmanqa, astawanraqmi Diosqa entiendechinqa. Ichaqa Diospa palabranta mana entiendey munaq runakunamantan, Diospuni qechunqa pisilla yachasqankutapas. **13** Chayraykun paykunamanqa yachachini kay ejemplokunallawan. Paykunaqa rikushaspankupas, manan rikunkuchu; uyarishaspankupas, manan entiendenkuchu. **14** Saynapin cumplikun Diosmanta willakuq *profeta Isaiaspa khayna esribisqankuna:

“Kay runakunaqa uyarishaspankupas, manan entiendenqakuchu.

Qawashaspankupas, manan rikunqakuchu.

15 Kay runakunapa sonqonqa rumiyasqan kashan.

Chaymi mana entiendenkupashchu.

Paykunaqa ñawinkutan ch'illminku ama rikuq tukunankupaq.

Nirrinkutan tapakunku mana uyarinankupaq.

Sichus paykuna rikunkuman, uyarinkuman, entiendenkuman, hinallataq noqapi creenkuman chayqa, chay millay kawsayninkumantan noqaqa perdonaspay salvayman”, nispa [*Isaías 6.9-10 Septuaginta*].

16 Qankunan ichaqa kusisqa kankichis, ñawiykichis allinta rikusqanrayku, hinallataq ninriykichispas allinta uyarisqanrayku. **17** Chayraykun qankunataqa cheqaqtapuni niykichis, Diosmanta willakuq *profetakunapas, hinallataq Diosta kasukuq justo runakunapas, qankunapa rikusqaykichistan rikuya munaranku, hinallataq uyarisqaykichistan uyariyta munaranku. Ichaqa manan rikurankuchu paykunaqa, nitaqmi uyarirankupashchu manaraq hamushaqtiy wañusqankurayku, nispa.

Jesusmi yachachin trigo t'akay willasqanmanta

(*Mar 4.13-20; Luc 8.11-15*)

18 Jesusqa nillarantaqmi:

—Qankunaqa allintayá uyariwaychis. Chay trigo t'akaymanta willasqayqa khaynata ninanmi: **19** Ñan

patakunaman urmaq mukhuqa rikch'akun, Diospa sumaq gobiernananmanta allin willakuykunata uyarishaspa mana entiendey munaq runakunamanmi. Chaymi diaboloqa hamuspa, Diospa palabran uyarisqankutapas paykunamanta qonqarachipun. **20** Ranra-ranraman urmaq mukhuqa rikch'akun, Diospa palabranta uyarispa kusisqallaña chashkikuq runakunamanmi. **21** Ichaqa trigo hina hawallapi saphiyoq kasqankuraykutaqmi, Diospi mana allin creesqanku pisi tiempollapaq duran. Paykunaqa sasachakuy tiempokuna, hinallataq qatikachasqa kanankupaq p'unchawkuna chayamuqtinmi, Diosmanta karunchakunku. **22** Kishka-kishka ukhumañ urmaq mukhuqa rikch'akun, Diospa palabranta uyariq runakunamanmi. Ichaqa Diospa palabranta mana kasukuspankun, chay kishka-kishka ukhupi mana wiñay atiq trigo hina kanku. Hinaspan paykunaqa aswan qapaq kayta munaspanku, afanasqallaña qolqe mashkaypi purinku; hinallataq kay pachapi tukuy kusikuykunallapi kawsankupas. **23** Allin wanu allpaman urmaq mukhuñataqmi ichaqa rikch'akun, Diospa palabranta uyarispa, hinallataq entiendespa, tukuy sonqonkuwan chashkikuq runakunaman. Paykunan Diospa Palabranta kasukuspa Diosta qatikunku. Chaymi paykunaqa kay allin allpaman trigo mukhu urmaq hina kanku. Hinaspan sumaqta wiñaspa rurunkupas chay trigo mukhu hina: pachaqta, wakintaq soqta chunkata, wakinñataq kinsa chunkata ima, nispa.

Trigomanta mana allin qoramantawan

24 Jesusqa yachachillarantaqmi kay willakuywanpas khaynata:

—Runakunata Dios gobiernayta qallarisqanqa rikch'akun allin trigo mukhuta chakrapi t'akaq runamanmi. **25** Ichaqa llapallanku puñushanankukaman, enemigon runaqa, chay trigo t'akasqanku chakraman hamuspa, mana allin qorapa mukhunta t'akaratamuspa pasapurán. **26** Hinaqtinmi chay tarpusqan trigoqa wiñamuspa ruruya qallariran. Saynallataqmi chay mana allin qorapas wiñamullarantaq. **27** Chaymi chakrapi llank'aq runakunaqa patronninman willaq rispa, khaynataq niranku: “Señor, ¿chakraykipiqa allin trigo mukhuwantaq

tarpuchirankiqa? ¿Imaynanpitaq kay mana allin qorakunapas trigowan kushka wiñaramuranrí?” nispangu. **28** Chayta uyarispanmi patronninkuqa niran: “Enemigoymi kay mana allin qorakunataqa t'akaruran”, nispa. Chaymi chay llank'aq runakunaqa patronninkuta tapuranku: “¿Rispaykuchu chay mana allin qorakunata p'elaramusaqkú?” nispangu. **29** Hinaqtinmi chay patronninkuqa khaynata niran: “Ama chay mana allin qorataqa p'elamuychisraqchu. Chay qorakunaqa anchatan trigoman rikch'akunku. Chay mana allin qorakunata p'elamuspaqa, trigotawan kushkatan p'elaruwaqchis. **30** Aswanqa trigo cosechana p'unchawkama hina wiñashachun. Ichaqa cosecha tiempo chayamuqtinña allinta reqsisun trigotapas, hinallataq mana allin qorakunatas. Chay p'unchawñan llank'aqniyukunata kamachisaq khaynata: ‘Primertaqa chay mana allin qorakunata huñumuychis. Hinaspas monto-montonta wataychis k'anasqa kanankupaq. Chaymantañataq trigota eraspaykichis, trigo waqaychana wasiyipi waqaychamuychis’ ”, nispa.

Mostaza mukhumanta

(Mar 4.30-32; Luc 13.18-19)

31 Jesusmi kay huk willakuywan yachachispa nillarantaq:

—Runakunata Dios gobiernayta qallarisqanqa rikch'akun huk runapa tarpusqan mostaza mukhumanmi. **32** Kay mostazapa mukhunqa llapallan mukhukunamantapas aswan más uchuychallan; ichaqa wiñaruspantaqmi huertapi wakin plantakunamantapas aswan más hatunkaray. Chaymi pichinkukunapas hamuspanku ramankunapi thapachakunku, nispa. [Nota: *Kay mostaza mukhuqa yachachiwanchis, imaynan kay mostaza mukhupas ch'ulla mukhullamanta hatunta wiñaspa ashkata rurun, saynallataqmi Diospi creeq runakunapas ch'ullallamanta ashkaman tukunku.*]

Levaduramanta

(Luc 13.20-21)

33 Jesusqa huk willakuywanmi runakunaman yachachillarantaq khaynata:

—Runakunata Dios gobiernayta qallarisqanqa rikch'akun chikallan levadurata huk warmi ashka harinaman

churasqanwanmi. Hinaqtinmi chay levaduraqa chay masata poqochimuspan ashkaman tukuchin, nispa.

[Nota: Saynallataqmi Diosta kasukuq runakunapas chay levadura hina chikallan kashaspankupas, chay poqosqa masa hina ashkaman tukunkaku].

Ejemplokunawan Jesuspa yachachisqanmanta
(Mar 4.33-34)

34 Jesusqa chay ejemplokunallawanmi runakunamanqa yachachiran. Mana ejemplokunawanqa manan ni imatapas yachachiranchu. **35** Sayna yachachisqanwanmi, Diosmanta willakuq ñawpaq *profetapa nisqan cumplikuran. Chay profetan paymanta nirán:

“Runakunamanqa kay ejemplokunawanmi yachachisaq;
 hinaspan kay pacha unanchasqa kasqanmantapacha tukuy pakasqa kaqkunamanta paykunaman willasaq”, nispa *[Salmos 78.2]*.

**Jesusmi entiendechin trigo ukhupi mana
 allin qora wiñasqanmanta**

36 Hinaspanmi Jesusqa llapallan yachachisqan runakunata chaypi saqueruspa, huk wasiman haykuran. Chaypin *discipulonkunaqa, Jesusman ashuyuspa, khaynata niranku:

—Astawanyá entiendechiwayku, chakrapi trigowan kushka wiñamuq mana allin qorakunamantaqa, nispanku.

37 Chaymi Jesusqa discipulonkunata nirán:

—Trigota t'akaqqa, noqa Diosmanta Hamuq Runan kani.

38 Trigo chakraqa kay pachan. Trigo mukhuqa, Diospa wawan runakunan. Mana allin qorakunaqa, Diosta mana kasukuspa diablopa kamachisqanta ruwaq runakunan.

39 Mana allin qorapa mukhunta t'akaq runaqa, diablon. Cosechana tiempoqa, juicio p'unchawmi. Trigota rutuspa eraqkunañataqmi, Diospa *angelinkuna. **40** Imaynatan mana allin qorakunata saphinmanta orqospa ninapi k'ananku, saynallataqmi Diospi mana creeq runakunawanpas juicio p'unchawpiqa pasanqa. **41** Hinaqtinmi noqa Diosmanta Hamuq Runaqa angelniy kunata mandamusaq. Paykuna

hamuspankun huchallapi kawsaq llapallan runakunata, hinallataq runamasinta huchallichiq runakunatapas, noqapi creeq runakunamanta separaspa, **42** nina rawray infiernoman wikkh'uyunqaku. Chaypin anchata ñak'arispa waqanqaku, kirunkupas rach'ikyanankamaraq. **43** Ichqaq Diospi creespa kasukuq justo runakunañataqmi, Diospa sumaq gobiernasqan glorianpiqa inti hinaraq k'ancharinqaku. Sichus cheqaqtapuni ninriyoq kankichis chayqa, allintayá uyariyochis kay nisqaykunata, nispa.

Pakasqa qorimanta

44 —Runakunata Dios gobiernayta qallarisqanqa rikch'akun, chakrapi pakasqa kaq tapaw qorimanmi. Chay tapaw qorita huk runa tariruspanmi, kaqmanta taparun. Hinaspan kusikuspa, chaylla ripuspa, tukuy ima kaqninkunata venderamuspa, qolqentin kaqmanta kutimun, chay chakrata rantinanpaq. (Saynataqa ruwan, chay chakrapi tarisqan tapaw qoriwan qepakunanraykun), nispa. [Nota: *Chay ancha valorniyoq tapaw qoriqa rikch'akun Jesusmanmi*].

Ancha valorniyoq alaja perlamanta

45 —Saynallataqmi runakunata Dios gobiernayta qallarisqanqa rikch'akun, negociante runapa mashkasqan ancha valorniyoq alaja perlakunaman. **46** Chay negociante runaqa huk allin valorniyoq alaja perlata tariruspanqa, rispanmi tukuy imaymana kaqninkunata vendemuspa kutimun, hinaspan chay ancha sumaq valorniyoq alaja perlata rantin, nispa. [Nota: *Kay valorniyoq alaja perlaqa yachachiwanchis, Diospa sumaq gobiernasqanpas ancha valorniyoq kasqantan. Chaymi Jesucristopi creeq runakunaqa, Diosta mashkananchis, kay pachapi tukuy imamantapas aswan mastaraq*].

Challwana mallamanta

47 —Saynallataqmi runakunata Dios gobiernayta qallarisqanqa rikch'akun huk challwana *mallaman. Chay mallata lamar qochaman wikkh'uyuqtinkuqa, tukuy clase challwakunatan hap'imun. **48** Challwakuna mallaman hunt'aruqtinñataqmi, challwaq runakunaqa lamar qochapa

patanman mallankuta orqomunku. Chaypi tiyayuspanku, alli-allinnin challwakunallata akllaspanku canastankuman churanku. Ichqa mana valeq challwakunatañataqmi wikapanku. **49** Saynallataqmi juicio p'unchaw chayamuqtinpas kanqa. Chay p'unchawmi Diospa *angelninkuna hamuspanku, Diosta kasukuq justo runakunamanta llapallan huchasapa runakunata akllaspa separanqaku. **50** Hinaspan Diosta mana kasukuq runakunataqa, nina rawray infiernoman wikch'uyunqaku. Chaypin llapallan huchasapa runakunaqa anchata waqanqaku, hinallataq kirunkupas rach'ikyanqaraq, nispa.

**Ñawpaq tiempopi qorimanta hinallataq
kay tiempopi qorimantawan**

51 Jesusqa kay ejemplokunata willayta tukuruspanmi, *discipulonkunata tapuran:

—¿Entienderankichishchu kay yachachikuykunata? nispa.
Hinaqtinmi paykunaqa contestaranku:
—Arí, entiendeykun, nispanku.

52 Chaymi Jesusqa paykunata niran:

—Pipas *leykunata allinta yachaq, hinallataq Diospa sumaq gobiernasqanmantapas allinta entiendeq runaqa, huk wasipa dueñonmanmi rikch'akun. Paymi wasinpi waqaychasqan kaqkunamanta, ñawpaq tiempomanta kaq qorikunata hinallataq kay tiempopi kaq qorikunatawan orqomun, nispa. [Nota: “Ñawpaq tiempomanta kaq qorikunaqa” *Antiguo Testamento* Diosmanta willakuq ñawpaq profetakunapa willakusqanmi. “Kay tiempopi kaq qorikunañataqmi” Jesuspa yachachisqankuna. Chay ishkaynin yachachikuykunaqa anche allinpunin yachanapaq].

Nazaret llaqtapi Jesús yachachisqanmanta
(*Mar 6.1-6; Luc 4.16-30*)

53 Chay willakuykunata yachachiyta tukuruspanmi, Jesusqa chay lugarmanta ripuran. **54** Hinaspan Jesusqa wiñasqan Nazaret llaqtaman chayaruspa, Diosmanta yachachina *sinagoga wasipi yachachiran. Chaypi yachachisqanta uyarispunkun, runakunaqa admirasqallaña, khaynata niranku:

—Kay runari, ¿maypitaq kay yachachisqankunatari yacharamun? ¿Imaynanpitaq milagrokunatapas ruwanrí? nispanku.

55 Ichaqa wakinñataqmi burlakuspa, khaynata niranku:

—Kay runaqa, ¿manachu carpintero Joseyapa wawan?

¿Manachu mamitanpa sutinpas María? ¿Manachu wawqenkunapa sutinpas: Jacobo, José, Simón, hinallataq Judas ima? **56** ¿Manachu panankunapas llaqtamasinchiskuna kashankú? Chayri, ¿maypitaq kay runari, kay rimasqankunatari yacharamun? nispanku.

57 Chaymi Jesuspa yachachisqankunata, chaypi kaq runakuna uyariyta mana munaqtinku, Jesusqa paykunata niran:

—Diosmanta willakuq *profeta runaqa, huk law llaqtakunallapin allin respetasqa. Ichaqa llaqtanpi hinallataq familiarpiqa, manan allin respetasqachu, nispa.

58 Chaymi Jesusqa chikan milagrokunallata llaqtanpiqa ruwaran, paypi mana creesqankurayku.

Bautizaq Juanta wañuchisqankumanta

(Mar 6.14-29; Luc 9.7-9)

14 **1** Chay tiempopin *Herodes Antipas sutiyooq runa Galilea *provinciapi kaq llapallan llaqtakunata gobiernasharan. Hinaspan Jesusmanta tukuy ima rimasqankuta uyariran. **2** Chaymi chay Herodes Antipasqa serviqnin runakunata huk p'unchaw niran:

—Chay Jesusqa wañusqanmanta kawsarimuq Bautizaq Juanmi. Chaymi payqa ancha atiyniyoq milagrokunata ruwananpaq, nispa.

3 Herodes Antipasqa Bautizaq Juantan ñawpaqtaraq hap'ichiran. Hinaspan chaqnarachispa, carcelman churachiran. Herodes Antipasqa saynataqa ruwaran Herodías warmi niqtinmi. Chay Herodías warmiqa ñawpaqtan karan Herodes Antipaspa wawqen Felipepa warmin. Ichaqa chay cuñadan warmiwanmi Herodes Antipasqa tiyaran.

4 Chayraykun Bautizaq Juanqa ñawpaqtaraq Herodes Antipastaqa khaynata niran:

—*Leyman hinaqa manan cuñadaykiwanqa tiyawaqchu hermanoyki kawsashaqtinraqqqa, nispa.

5 Chaymi Herodes Antipasqa Bautizaq Juanta, wañuchiyyatpuni munaran. Ichaqa llapallan runakunan Juantaqa reqsiranku Diosmanta willakuq *profeta kasqanta. Chaymi Herodes Antipasqa chay runakunata manchakuspa, Juantaqa mana wañuchiyyta atiranchu. **6** Hinaspan Herodes Antipasqa cumpleaño p'unchaw chayaramuqtin fiestata ruwaran. Chay fiestapin Herodías warmipa ususinqa llapallan runakunapa ñawpaqninpi tusuran. Hinaqtinmi Herodes Antipasmanqa chay sipaspa tususqan anchatapuni gustaran. **7** Chayraykun Herodes Antipasqa chay sipasman juramentota ruwaspa prometeran, ima mañakusqantapas chay sipasman qonanpaq. **8** Chaymi Herodiaspa ususinqa, mamitanpa consejasqanrayku, Herodes Antipasta niran:

—Kunanpunin munani, Bautizaq Juanpa umanta huk platopi qowanaykitu, nispa.

9 Chaymi Herodes Antipasqa chay mañakusqanta uyarispa anchata llakikuran. Ichaqa llapallan invitadonkunapa ñawpaqninpi juramentota ruwaspa prometesqanraykun, Juanpa umanta chay sipasman qonankupaq kamachiran. **10** Chaymi Herodes Antipaspa kamachisqan runakunaqa, carcelman rispanku, Bautizaq Juanpa kunkanta kuchumuranku. **11** Hinaspan Bautizaq Juanpa umanta huk platopi apamuspanku, Herodiaspa ususinman qoranku. Chay ususinñataqmi mamitan Herodiasman Juanpa umantaqa entregaran.

12 Chaymantañataqmi Bautizaq Juanpa *discipulonkunaqa cuerponta apaspa p'ampamuranku. Hinaspan tukuy chaykuna pasasqanmanta Jesusman rispanku, willamuranku.

**Pishqa waranqa runakuna mikhunanpaq
milagrota Jesús ruwasqanmanta**
(Mar 6.30-44; Luc 9.10-17; Juan 6.1-14)

13 Bautizaq Juanta wañuchisqankuta yacharuspanmi, Jesusqa huk *boteman qespispas, pasatamuran mana pipa kasqan ch'inñeq desierto lugarman. Ichaqa chayta yacharuspankutaqmi, chay llaqtakunapi tiyaq runakunaqa, Jesuspa risqan lugarman chakillapi riranku. **14** Jesusqa chay lugarman chayaruspanmi, risqan botemanta uraykuran. Hinaspan

chaypi ashka runakunata qawayuspa, anchata khuyapayaspa, onqosqakunata sanoyachiran. **15** Tardeyamushaqtinñan Jesuspa *discipulonkunaqa ashuykamuspa, khaynata niranku:

—Nishu tardeñan kashan. Aswanyá kay llapallan runakunataqa despedipullayña, enteron muyuriqinchispi llaqtakunaman rinankupaq, hinaspa chaykunapi mikhunata mashkaspa rantikamunankupaq. Kaypiqa ch'inñeq desierto lugarpin kashanchis, nispanku.

16 Ichaqa Jesusñataqmi contestaran khaynata:

—Paykunaqa ama ripuchunkuchu. Aswanqa qankunayá mikhunata qomuychis, nispa.

17 Hinaqtinmi Jesuspa discipulonkunaqa niranku:

—Noqaykupaqa kashan pishqa t'antawan, hinallataq ishkay (kankasqa) challwallapiwanmi, nispanku.

18 Jesusñataqmi discipulonkunata niran:

—Apamuychis chay pishqa t'antata, hinallataq chay ishkay challwatawan, nispa.

19 Jesusqa saynata nispangi, llapallan runakunata pasto pampapi tiyanankupaq kamachiran. Hinapan pishqa t'antata ishkaynin challwatawan hap'iyspa, hanaq pachata qawarispa, Diosman graciasta qoran. Graciasta qoruspanmi t'antata partiyuspa, discipulonkunaman qoran, paykuna runakunaman rakimunankupaq. **20** Chaymi llapallan runakunaqa saqsanankukama mikhuranku. Hinapan puchuqkunatapas chunka ishkayniyoq canasta hunt'ataraq huñuranku. **21** Chaypi mikhuq qarikunaqa pishqa waranqa hinan karanku. Ichaqa warmikunatapas hinallataq wawakunatapas manan yuparankuchu.

Laguna qocha hawapi Jesús purisqanmanta

(Mar 6.45-52; Juan 6.16-21)

22 Chaymantan Jesusqa *discipulonkunata kamachiran khaynata:

—Qankunaqa *botemanwichaspa laguna qochapa chimpanman ñawpashaychis. Noqaqa llapallan runakunata despediruspayñan hamusaq, nispa.

23 Hinapan Jesusqa runakunata despediruspa, Diosman orakunarpaq huk moqo pataman riran. Chaypin Jesusqa

asta tutayanankama Diosmanta sapallan orakuran. **24** Ichaqa Jesuspa discipulonkuna laguna qochapa chawpintaña botepi rishaqtinkun, wayra paykuna lawman nishuta wayramuran. Chaymi chay laguna qochapi olakuna nishuta qallchikamuspa, risqanku boteta tukuy lawman apakacharan. **25** Yaqaña achiqaramushaqtinmi, Jesusqa laguna qochapi mana hundikuspa unupa hawanta purispa paykunaman ashuyuran. **26** Hinaqtinmi discipulonkunaqa rikuranku, chay laguna qochapi unupa hawanta huk runa hamushaqta. Hinapan paykunaqa chayta rikuspanku, anchata mancharikuspa niranku:

—¡Fantasman kayqa! nispanku.

27 Chaymi Jesusqa paykunata niran:

—¡Noqan kani! ¡Ama mancharikuychishchu! Aswan kallpanchakuychis, nispa.

28 Hinaqtinmi Pedroqa contestaran:

Pedro unu ukhuma chinkayushan (Mateo 14.22-33)

—Señor, sitchens qanpuni kanki chayqa, mana hundikuspa ununtakama qanpa kasqaykiman purispa hamunaypaq nimuway, nispa.

29 Jesusñataqmí payta niran:

—¡Hamuyá! nispa.

Chaymi Pedroqa botemanta urayuspa, Jesuspa kasqanman rinanpaq unu hawanta puriyta qallariran. **30** Ichaqa nishuta wayra-wayramusqanta qawarispanmi payqa mancharikuran. Hinaspan unu ukhumañ chinkayuya qallarispa, qapariran khaynata:

—¡Señor, yanapaykuway! nispa.

31 Hinaqtinmi Jesusqa makinmanta aysarispa, Pedrota niran:

—¡Pisi iñiyniyoq runa! ¿Imanaqtintaq noqapi mana allinta creespa ishkayashankirí? nispa.

32 Chaymantan Jesusqa Pedropiwan boteman qespiranku. Hinaqtinmi chay nishu wayrapas chay ratolla thañiran.

33 Chaymi botepi llapallan kaqkunaqa, Jesuspa ñawpaqninpi qonqorikuspanku adoraranku khaynata:

—¡Cheqaqtapunin qanqa kanki Diospa Wawan! nispanku.

Genesaret llaqtapi onqosqa runakunata

Jesús sanoyachisqanmanta

(Mar 6.53-56)

34 Jesusqa *discipulonkunapiwanmi laguna ochata chimpuraspanku, Genesaret llaqtaman chayaranku. **35** Hinaqtinmi chay llaqtapi tiyaq runakunaqa, Jesusta reqsiruspanku, llapallan muyuriqniñ llaqtakunapi willanakuranku. Chaymi llapallan onqosqa runakunata Jesusman apamuranku. **36** Hinaspan Jesusta ruegakuranku, p'achanpa patallantapas llamiyukunankupaq. Chaymi llapallan onqosqa runakunaqa Jesuspa p'achanta llamiyuspanku, chay onqoyninkumanta sanoyeranku.

Runata imakunas huchallichisqanmanta

(Mar 7.1-23)

15 **1** *Fariseo religionniyoq wakin runakunan, hinallataq *leykunamanta yachachiq runakunapiwan ima, Jerusalén llaqtamanta chayamuranku. Hinaspan Jesusman ashuyuspanku, khaynata tapuranku:

2 —Qanpa *discipuloykikunari, ¿imanaqtintaq ñawpaq abuelonchiskunapa costumbrenkunatari mana kasukunkuchú? ¿Imanaqtintaq paykunari costumbrenchisman hina mana makinkutari maqlilikunkuchu mikhunankupaqrí? nispanku.

3 Chaymi Jesusqa contestaspa, khaynata niran:

—Qankunaqa costumbreykichiskunallata ruwasqaykichisraykun, Diospa kamachisqankunataqa mana kasukushankichishchu. **4** Diosqa ninmi: “Tayta mamaykichista respetaspa kasukuychis. Ichaqa pipas tayta mamanta maldecinqa chayqa, wañunanpaqmi condenasqa kanqa”, nispa. **5** Ichaqa qankunañataqmi nishankichis: “Manan tayta mamaytaqa yanapayta atiymanchu. Chay yanapanay llapallan kaqniykunaqa Diosman qopunapaqmi separasqaña kashan”, nispa. **6** Saynata piensaspaykichismi tayta mamaykichistaqa mana yanapankichishchu. Hinaspan aswan qankunaqa kay pachapi costumbrellaykichista ruwashankichis. Ichaqa Diospa kamachisqankunatan pisiman churaspa mana kasukushankichishchu. **7** ¡Chaymi qankunaqa ishkay uya runakuna kankichis! Allintapunin Diosmanta willakuq *profeta Isaiasqa ñawpaqtaraq qankunamanta escribiranña khaynata:

8 “Kay runakunaqa simillanwanmi adorawanku.

Ichaqa sonqonkutaqmi noqamantaqa karupi kashan.

9 Paykunaqa yanqapunin allinta rimaq tukuspa adorawanku. Hinallataqmi yachachinkupas runakunapa kamachisqallanta, Diospa palabranpas kashanman hinata”, nispa [Isaías 29.13].

10 Hinaspan Jesusqa llapallan runakunata waqyaspa, khaynata niran:

—Qankunaqa allinta uyarispa entiendeychis. **11** Runataqa manan mikhuna mikhusqanchu huchallichin. Aswanqa mana allinta piensarispa, imatapas rimasqanmi runataqa huchallichin, nispa.

12 Chaymi discipulonkunaqa Jesusman ashuyamuspa niranku:

—Fariseo religionniyoq runakunan kay nisqaykita uyarispanku nishuta phiñarpakunku, nispanku.

13 Jesusñataqmi khaynata contestaran:

—Chay fariseo religionniyoq runakunataqa, hanaq pachapi Dios Taytaymi ladonmanta wikapanqa, imaynan

huk runapas mana plantasqan plantakunataqa, saphinmanta p'elaspa wikan chay hinata. **14** Saynaqa ama qankunaqa kasukuychishchu fariseo religionniyoq runakunataqa. Paykunaqa ñawsa runakuna hina kaspankun, Diospa nisqankunata mana allintachu yachachinku. Sichus huk ñawsa runa ñawsamasinta pusanqa chayqa, ishkayninkun ima t'oqomanpas urmayunqaku, nispa.

15 Chaymi Pedroqa kay willakuykunata uyarispa, Jesusta tapuran:

—Kay willakusqaykiri, ¿ima ninantataq nin? Astawanyá yachachiwayku, nispa.

16 Hinaqtinmi Jesusqa niran:

—Qankunapas, ¿manachu entienderankichís? **17** Runakunapa mikhusqanpas hinallataq tomasqanpas, manan huchallichinchu, wilksanman haykuspa, letrinallamanña risqanrayku. **18** Ichaqa runakunapa tukuy mana allinkuna rimasqanmi, sonqonmanta lloqsimuspa, chay rimaq runakunataqa huchallichin.

19 Kaykunan runakunapa sonqonmanta lloqsimuqqa: tukuy mana allin piensaykuna, runa wañuchiykuna, waqllikuy huchakuna, mana casarakuspa tiyaykuna, suwakuykuna, llullakuspa yanqapuni runamasinmanta rimaykuna, hinallataq k'amiyunkapas. **20** Chaykunan runataqa huchallichin. Ichaqa pipas makinta mana maqllikuspa mikhunata mikhun chayqa, manan huchallikunchu, nispa.

Jesuspi huk warmi iñisqanmanta

(Mar 7.24-30)

21 Jesusqa Genesaret llaqtamanta lloqsispanmi, Tiro sutiyoq llaqtapa, hinallataq Sidón sutiyoq llaqtapa cercanman riran. **22** Chay lugarpin huk forastera warmi tiyaran. Paypa abuelonkunaqa kasqaku ñawpaq Canaán sutiyoq chinkaq *nación llaqtamantan. Paymi Jesuspa kasqanman hamuspa, altota qaparispa niran:

—¡Davidpa mirayninmanta Señor, khuyapayaykuwayá! Ususiytan *demonio nishuta ñak'arichishan, nispa.

23 Ichaqa Jesusñataqmí chay warmipa qaparisqanta mana kasuranchu. Hinaqtinmi Jesuspa *discipulonkunaqa Jesusman ashuyuspanku, khaynata ruegaranku:

—Chay warmitaqa “Ripuy” niy. Payqa nishuta qaparqachaspan qepanchista hamushan, nispanku.

24 Hinaqtinmi Jesusqa chay warmita niran:

—Diosqa Israel nación llaqtayoq runakunallata yanapanaypaqmi mandamuwaran. Paykunan noqapaqqa chinkasqa ovejakuna hina kashanku, nispa.

25 Chaymi chay warmiqa Jesusman ashuyuran. Hinapan ñawpaqninpi qonqorikuspa, ruegakuran khaynata:

—¡Señor, yanapaykuway! nispa.

26 Jesusñataqmi contestaran:

—Manan allinchu kanman wawakunapa t'antanta qechuruspa, alqokunaman wikch'uyuyqa, nispa.

27 Hinaqtinmi chay warmiqa niran:

—¡Señorlláy, chay nisqaykiqa cheqaqpunin! Ichaga alqokunapas mikhunmi, dueñonpa mesanmanta pampaman parte-parten urmaq t'antakunatapas, nispa.

28 Chaymi Jesusqa niran:

—¡Qanqa cheqaqtapunin Diospi iñishanki! Saynaqa ripullay. Mañakusqaykiman hinayá ruwasqa kachun, nispa.

Hinaqtinmi chay ratomantapacha, chay warmipa ususinqa sanoyapurán.

Ashka onqosqa runakunata Jesús sanoyachisqanmanta

29 Jesusqa chay Tiro llaqtapa hinallataq Sidón llaqtapa cercanmanta hamuspanmi, *Galilea laguna qochapa patanman chayamuran. Chaymantan huk moqoman rispa, chaypi tiyayuran. **30** Hinaqtinmi onqosqakunata pusayukuspa, Jesuspa kasqanman ashka runakuna huñunakamuranku. Chay onqosqakunan karanku: wist'ukuna, ñawsakuna, mana rimay atiqkuna, mana valeq makiyoq runakuna, hinallataq onqoyniyoq ashka runakuna ima. Hinapan Jesuspa ñawpaqninpi churaranku. Chaymi Jesusqa chay onqosqakunata sanoyachiran. **31** Chaymi runakunaqa anchata admirakuranku, mana rimay atiqkuna rimaqtin, mana valeq makiyoqkuna sanoyasqa kaqtin, wist'ukunapas puriqtin, hinallataq ñawsakunapas rikuqtin. Chaymi chaykunata rikuspanku Israel *nacionniyoq runakunapa Diosninta alabaranku.

**Tawa waranqa runakuna mikhunanpaq
milagrota Jesús ruwasqanmanta**

(Mar 8.1-10)

32 Jesusmi *discipulonkunata waqyaspas niran:

—Noqaqa khuyapayanin kay llapallan runakunataqa. Paykunaqa kinsa p'unchawñan noqawan kushka kashanku. Ichqa manataqmí ni imankupas kanchu paykuna mikhunankupaqq. Chaymi noqaqa mana munanichu wasinkuman yarqasqa kutipunankutaqa. Yanqan paykunaqa ñan risqankupi yarqaymanta desmayarunkuman, nispa.

33 Chaymi Jesuspa discipulonkunaqa niranku:

—Kay ch'inñeq lugarpiri, ¿maymantataq kay llapallan runakunapaqrí, ashka mikhunata tarimusunman? Kay lugarpiqa manan ni pipas tiyanchu, nispanku.

34 Hinaqtinmi Jesusqa discipulonkunata tapuran:

—Qankunapari, ¿hayk'a t'antaykichistaq kashan? nispa.

Chaymi paykunañataq contestaranku khaynata:

—Qanchis t'antallaykun kashan, kankasqa chikan challwachakunallapiwan, nispanku.

35 Hinaqtinmi Jesusqa kamachiran, chaypi kaq llapallan runakuna pampapi tiyanankupaq. **36** Hinaspan Jesusqa chay qanchisnintin t'antata, hinallataq kankasqa challwachakunatawan hap'ispa, Diosman graciasta qoran. Partiyuspanñataqmí discipulonkunaman qoran. Hinaqtinmi paykunaqa llapallan runakunaman rakimuranku. **37** Chaymi llapallan runakunaqa saqsanankukama mikhuranku. Hinaspan puchuqkunatapas qanchis canasta hunt'ataraq huñumuranku. **38** Chaypi mikhuq qarikunaqa tawa waranqa hinan karanku; ichqa warmikunatapas hinallataq wawakunatapas manan yuparankuchu. **39** Chaymantan Jesusqa runakunata wasinkuman ripunankupaq despediran. Hinaspan *boteman wichaspa Magdala llaqta lawman riran.

Runakuna milagrota rikuy munasqankumanta

(Mar 8.11-13; Luc 12.54-56)

16 1 Wakin *fariseo religionniyoq runakunanan, hinallataq *saduceo religionniyoq runakunapiwan ima, Jesusta imallapipas pantachiyta munaranku. Chaymi Jesusman ashuyuspanku, khaynata niranku:

—Cheqaqtapuni Diosmanta Hamuq Runa kaspaykiqa, huk milagrotayá ruway noqayku rikunaykupaq, nispanku.

2 Hinaqtinmi Jesusqa chay fariseo religionniyoq runakunata, hinallataq chay saduceo religionniyoq runakunata niran:

—Qankunaqa tardeyaqtinmi, intiq haykunan law cielopi antaruphayta qawarispa, ninkichis: “Allin tiempon kanqa”, nispaykichis. **3** Saynallataqmi cielopi tutallamanta yana phuyuta qawarisapas, nillankichistaq: “Paramunqan”, nispaykichis. ¡Ishkay uya runakuna, qankunaqa cielota qawarispallaykichismi yachankichis, imayna tiempo kanantapas! Chayri, ¿imanaqtintaq mana cuentatari qokunkichishchu, kunan tiempokunapi tukuy imaymana señalkuna pasasqanmantarí? **4** ¡Huchasapa mana allin ruwaq runakuna! Qankunaqa noqapi creenaykichispaqmi, milagro ruwanaytaraq mañakuwashankichis. Ichaqa manan ni ima milagrotapas Diosqa rikuchisunkichishchu. Aswanqa Diosmanta willakuq *profeta Jonasta imachus pasaran, chay hinallatan noqawan imas pasasqantapas rikunkichis, nispas. *[Nota: Jesusqa kaypin comparasharan, imaynan profeta Jonasapas kinsa p'unchaw hinallataq kinsa tuta ima huk hatunkaray challwapa wiksanpi karan, saynallataqmi Jesuspas p'ampasqa karan kinsa p'unchaw hinallataq kinsa tuta ima].*

Saynata niruspanmi, Jesusqa paykunata saquespa pasapurán.

Levaduramanta

(Mar 8.14-21)

5 Jesusqa *discipulonkunapiwan kushkan *Galilea laguna ochata chimparanku. Ichaqa discipulonkunañataqmi t'antata apayta qonqarusqaku. **6** Hinaqtinmi Jesusqa niran:

—Allinta cuidakuychis *fariseo religionniyoq runakunapa, hinallataq *saduceo religionniyoq runakunapa *levadurankumantaqa, nispas.

7 Chaymi Jesuspas discipulonkunaqa ninakuranku:

—T'antata mana apamusqanchisraykun saynataqa niwashanchis, nispanku.

8 Jesusñataqmi cuentata qokuspa discipulonkunata niran:

—Pisi iñiyniyoq runakuna, ¿imanaqtintaq rimashankichis t'antata mana apamusqaykichismantarí? **9** ¿Manaraqchu allinta entiendenkichis imatachus niyta munani chayta? Qankunari, ¿manachu yuyankichis pishqa t'antallawan, pishqa waranqa runakuna mikhunanpaq milagro ruwasqayta? Hinasapas, ¿manachu yuyankichis ashka canasta hunt'ataraq puchuq t'antakunatapas huñusqaykichista? **10** ¿Manallataqchu yuyankichis, qanchis t'antallamanta tawa waranqa runakuna mikhunanpaq milagro ruwasqayta? Hinasapas, ¿manachu yuyankichis ashka canasta hunt'ataraq puchuq t'antakunatapas huñumusqaykichista? **11** ¿Imanaqtintaq qankunari mana entiendewankichishchú? Noqaqa manan t'antamantachu rimapayashaykichis. Aswanqa fariseo religionniyoq runakunapa, hinallataq saduceo religionniyoq runakunapa levaduranmanta cuidakunaykichispaqmi rimapayashaykichis, nispa.

12 Hinaqtinmi Jesuspa discipulonkunaqa chayraq entienderanku, Jesuspa yachachisqanta. Payqa manan t'antata ruwana levaduramantachu niyta munaran. Aswanqa fariseokunapa, hinallataq saduceokunapa costumbrenkuman hinalla yachachisqankunamanta cuidakunankupaqmi chaykunataqa yachachiran.

Jesusqa Salvadorninchis Cristo kasqanmanta

(Mar 8.27-30; Luc 9.18-21)

13 Jesusqa Filipo sutiyoq lugarpi kaq Cesarea llaqtapa cercanman chayaruspanmi, discipulonkunata tapuran:

—Noqa Diosmanta Hamuq Runari, ¿pitaq kani runakunapaqrí? nispa.

14 Chaymi discipulonkunaqa contestaranku:

—Wakinmi ninku: “Bautizaq Juanmi”, nispangu.

Wakinataqmi ninku: “Ñawpaq *profeta Eliasmí”, nispangu.

Wakinñataqmi ninku: “Ñawpaq profeta Jeremiasmi”, nispangu. Hukkunañataqmi ninku: “Mayqen profetapashchá”, nispangu.

15 Hinaqtinmi Jesusqa discipulonkunata tapuran:

—Qankunari, ¿ima ninkichistaq noqamanta?

Qankunapaqrí, ¿pitaq noqari kaní? nispa.

16 Chaymi *Simón Pedroqa contestaran:

—Qanqa kanki Diosmanta Hamuq Salvadorniyku Criston, hinas papas wiña-wiñaypaq kawsaq Diospa Wawanmi, nispa.

17 Hinaqtinmi Jesusqa Simón Pedrota niran:

—Jonaspa wawan Simón, qanpaqyá ancha kusikuy kachun. Kay nisqaykitaqa manan kikillaykimantachu, nitaq runakunamantachu yachamuranki. Aswanqa hanaq pachapi Dios Taytaymi kay yachaytaqa revelasuranki. **18** Chaymi noqapas niyki, qanqa kanki “Pedron” nispa. Kay sutiykiqa “rumi” ninantan nin. Noqaqa rumi hawapin *iglesiaytaqa hatarichisaq. (Chay iglesiayqa noqapi creeqkunan kanku). Hinas papas paykunataqa manan diablopas nitaq wañuypas chinkachiytaqa atinqachu. **19** Hinapan noqaqa qanman atiyta qosqayki huk llaveta hina, Diospa qayllanman runakuna haykunankupaq. Chaymi kay pachapi imapas watasqaykiqa, hanaq pachapipas watasqallataq kanqa. Hinallataq kay pachapi imapas pashkasqaykiqa, hanaq pachapipas pashkasqallataq kanqa, nispa.

20 Hinapan Jesusqa chaykunata rimaya tukuruspa, discipulonkunata kamachiran khaynata:

—Qankunaqa amaraq ni pimanpas willankichisraqchu noqa Diosmanta Hamuq Salvador Cristo kasqaytaqa, nispa.

Jesusmi willakuran wañunananmanta

(Mar 8.31-9.1; Luc 9.22-27)

21 Chaymantapachan Jesusqa discipulonkunaman willayta qallariran khaynata:

—Noqaqa Jerusalén llaqtamanmi risaq. Chaypin kay Israel *nación llaqtapi kamachiq jefekuna, *sacerdotekunapa jefenkuna, hinallataq *leykunamanta yachachiq runakunapas, noqa Diosmanta Hamuq Runataqa, anchata ñak'arichiwaspanku, wañuchiwanqaku. Ichqaq saynata wañuchiwaqtinkupas, kinsa p'unchawmantan noqaqa kawsarinpusaq, nispa.

22 Hinaqtinmi Pedroqa Jesusta huk lawman waqyarispa, sayna nisqanmanta Jesusta q'aqchaspa, khaynata niran:

—¡Diosqa amayá permitichunchu qanta chaykuna pasasunaykitaqa! nispa.

23 Ichaqa Jesusñataqmi kutirimuspa Pedrota niran:

—¡Ayqueriy noqapa ñawpaqniy manta! Diospa munasqanta ama ruwanaypaqmi, qantaqa diablo rimachishasunki. Qanqa manan entiendenkichi Diospa munasqantaqa. Chaymi qanqa (Diospi mana creeq) runakuna hinalla piensashanki, nispa.

24 Chaymantan Jesusqa discipulonkunata nillarantaq khaynata:

—Pipas noqapa discipuloy kayta munaspaqa, qonqananmi kikinpa munasqanman hina imatapas ruwayta. Hinaspapas noqapi creesqanraykun tukuy ima sasachakuykuna chayamuqtinpas, listo kanan cruzpi ñak'arispa wañunanpaq. Hinallataqmi noqapa kamachisqaykunatapas ruwanan.

25 Ichaqa pipas kay pachapi payllapaq kawsay munaq runaqa, wiñaypaqmi wañunqa. Aswan pi runapas noqapi creesqanrayku wañuqmi, wiñaypaq kawsanqa. **26** Kay pachapi tukuy ima kaqniyoq kayri, ¿imapaqtaq sirven, sichus runapa alman mana salvasqa kaqtinrí? Kay pachapi runari, ¿hayk'atataq paganman almanta salvantanpaqrí? Manan ni hayk'ataña pagaspapas salvakuytaqa atinkumanchu. **27** Ichaqa Dios Taytaypa ancha atiyninwanmi, noqa Diosmanta Hamuq Runaqa, *angelniy kunawan kushka hamusaq. Hinapan sapankamankuman pagonkuta qopusaq kay pachapi ruwasqankuman hina. **28** Cheqaqtapunin niykichis, kaypi noqawan wakin kaqkunaqa manaraqmi wañunkichisraqchu, noqa Diosmanta Hamuq Runa, gobiernanaypaq hamushapta rikuwanaykichiskama, nispa.

Jesuspa cuerpon k'ancharisqanmanta

(Mar 9.2-13; Luc 9.28-36)

17 **1** Chaykuna rimasqanmanta soqta p'unchaw pasaruqtinmi, Jesusqa *discipulon Pedrota,

*Jacobota, hinallataq Jacobopa wawqen Juantawan pusayukuspa, huk orqoman riran, chaypi paykunalla kanankupaq. [Nota: Jocobopa huknin sutinmi karan Santiago].

2 Chaypin kinsantin discipulonkunapa ñawpaqniy, Jesusqa hukniraqman tukuran. Chaymi uyanpas inti hinaraq k'anchariran. Hinallataqmi p'achanpas sumaq yuraq k'anchariqman tukuran. **3** Hinaqtinmi chaypi qonqayllamanta

rikhuriranku Jesuswan parlaspanku, Diosmanta yachachiq ñawpaq *profetakuna Moiseswan hinallataq Eliaspiwan ima.

4 Chaymi Pedroqa Jesusta niran:

—Yachachikuq, jallinmi kaypi kasqaykuqa! Munaqtiykiqa, kinsa ramadatayá ruwarusaqku, hukninta qanpaq, hukninta Moisespaq, huknintataq Eliaspaq, nispa.

5 Chaykunata Pedro rimallashaqtinraqmi, huk k'anchariq phuyu paykunata tapaykuran. Hinaqtinmi phuyu ukhumanta khaynata nimuran:

—Paymi khuyakusqay Wawayqa. Paywanmi anchata kusikuni. Payta uyarispayá kasukuychis, nispa.

6 Chayta uyarispankun Jesuspa discipulonkunaqa anchata mancharikuranku. Hinaspan qonqorikuranku uyankupas pampaman tupanankamaraq. **7 Chaymi Jesusqa discipulonkunaman ashuyuran.** Hinaspan paykunata tupayuspa, khaynata niran:

—Sayariychis, ama mancharikuychishchu, nispa.

8 Hinaqtinmi paykunaqa sayarimuspanku, Jesustaqa sapallantaña chaypi rikuranku.

9 Chay orqomanta kutinpushaspankun, Jesusqa kinsantin discipulonkunata kamachiran khaynata:

—Kaykuna rikusqaykichistaqa, aman pimanpas willankichisraqchu, noqa Diosmanta Hamuq Runa wañusqaymanta kawsarimunaykama, nispa.

10 Chaymi discipulonkunaqa Jesusta tapuranku:

—*Leykunata yachachiq runakunari, ¿imanaqtintaq ninku, “Diosmanta Hamuq Runapa ñawpaqnintaqa *profeta Eliasraqmi hamunqa”, nisparí?

11 Hinaqtinmi Jesusqa contestaran:

—Arí, cheqaqtapunin Eliasqa ñawpaqta hamuspa, Diosmanta runakunaman willanqa, Salvadorta chashkinankupaq. **12 Ichaqa noqan kunan niykichis:** Eliasqa ñan hamuranña. Hinaqtinmi Israel nacionniyoq runakunaqa mana cuentata qokurankuchu. Chaymi paytaqa mana chashkirankuchu. Aswanmi paytaqa tukuy ima munasqankuta ruwaranku. Saynallataqmi noqa Diosmanta Hamuq Runatapas, anchata ñak'arichiwanqaku, nispa.

13 Chayta uyarispankun kinsantin discipulonkunaqa, chayraq cuentata qokuranku, Bautizaq Juanmanta Jesús rimasqanta. [Nota: Profeta Eliasmi ñawpaq tiempopi runakunata waqyaran Diosman kutirikunankupaq, saynallatataqmí Bautizaq Juanpas Salvadorta chashkinankupaq runakunata waqyaran. Chayraykun Jesusqa nirán: “Chay profeta Elías suyasqaykichisqa Bautizaq Juanmi karan”, nispá].

Demoniopa ñak'arichisqan jovenmanta

(Mar 9.14-29; Luc 9.37-43)

14 Jesusqa chay kinsa *discipulonkunapiwanmi ashka runakunapa kasqanman chayamuranku. Chaymi Jesusman huk runa ashuykamuspa, ñawpaqninpi qonqorikuspa, khaynata nirán:

15 —¡Señorlláy, khuyapayaykuy kay wawallayta, hinaspa yanapaykuy! Paymi nishuta ñak'arin ataki hap'iqtin. Chaymi payqa ashka kutiña ninaman, hinallataq unumanpas urmaykun. **16** Noqaqa ñan apamuraniña discipuloykikunamanqa; ichaq manan paykunaqa sanoyachiyya atirankuchu, nispá.

17 Chaymi Jesusqa nirán:

—¡Ay, Diospi mana creespa mana allin ruwaq runakuna! ¿Hayk'aqkamataq qankunawanri kasaq kaykunata uyarinayaqrí? ¿Hayk'aqkamataq aguantasqaykichis qankunatarí? nispá.

Chayta nispanmi Jesusqa nirán:

—¡Apamuychis chay joventa! nispá.

18 Saynata niqtinmi Jesusman chay joventa apamuranku. Hinaqtinmi Jesusqa q'aqchaspa *demoniota kamachiran chay jovenmanta lloqsinanpaq. Chaymi chay ratomantapacha chay jovenqa sanoyaran.

19 Chaymantan discipulonkunaqa Jesusman ashuyuspa, sapallankupi tapuranku:

—¿Imanaqtintaq noqaykuri mana atiraykuchu chay demonio qarqoytarí? nispanku.

20 Chaymi Jesusqa discipulonkunata nirán:

—Qankunaqa pisi iñiyllayoq kasqaykichisraykun mana atirankichishchu chay demonio qarqoynaqa. Ichaq

cheqaqtapunin niykichis, sichus huk mostazapa mukhun hina uchuychallapas qankunapa iñiyniykichis kanman chayqa, niwaqchismi kay orqotapas “huk lawman ayqueriy”, nispa. Hinaqtinqa kay orqopas huk lawmanmi ayquerinman. Manan imapas sasaqa kanmanchu Diospi qankuna allinta iñiqtiykichisqa. **21** {Ichaqa ayunowan hinallataq oracionllawanmi kay demoniokunaqa lloqsin}, nispa.

Jesusmi huktawan willakuran wañunanmanta

(*Mar 9.30-32; Luc 9.43-45*)

22 Jesusqa *Galilea *provincia llaqtapi

*discipulonkunapiwan kushka kashaspunkun, paykunata nirana:

—Noqa Diosmanta Hamuq Runataqa, cheqniwaqniy runakunan hap'iwaspanku entregawanqaku. **23** Hinapan wañuchiwanqaku. Ichaqa kinsa p'unchawmantan noqaqa kawsarinpusaq, nispa.

Chayta uyarispankun discipulonkunaqa anchata llakikuranku.

Diosta yupaychana templopaq impuesto pagasqankumanta

24 Capernaúm llaqtaman Jesús *discipulonkunapiwan chayaruqtinkun, templopaq impuesto cobraqkuna, Pedroman ashuyuspa tapuranku:

—Yachachisuqniykichisri, ¿manachu impuestota pagan templopaq? nispanku.

25 Chaymi Pedroqa contestaran:

—Arí, payqa paganmi, nispa.

Hinaqtinmi wasipi llapallan runakunapa kasqanman *Simón Pedro haykuruqtin hinalla, Jesusqa payta tapuran:

—*Simón, ¿qanri ima ninkitaq? Kay pachapi reykunari, ¿pikunamantataq cobranku impuestokunatarí? ¿Llaqtamasinku runakunamantachu, icha huk law llaqtayoq runakunamantachú? nispa.

26 Hinaqtinmi Pedroqa contestaran:

—Huk law llaqtayoq runakunamantanchu, nispa.

Chaymi Jesusqa nirana:

—Arí, qanpa nisqaykiman hinan; llaqtamasinku runakunaqa manan pagankuchu. **27** Ichaqa chay impuesto

cobraqkuna ama phiñakunankupaqyá, laguna qochaman rispayki, anzueloykiwan challwata challwamuy. Hinaska primer kaq challwa hap'isqaykipa siminta kichariy. Chay challwapa siminpin tarinki huk qolqeta. Hinaska chay qolqewan chay impuesto cobraqkunaman pagamuy, noqapa impuesto paganayta, hinallataq qanpa impuesto paganaykitawan ima, nispa. [Nota: *Ñawpaq Israel nación llaqtapiqa, costumbrenkuman hinan, templota mantenendokunaq llapallan chay Israel nacionniyoq runakunaqa huk impuestota pagaranku. Chay clase impuestomantán rimashan Mateo 17.24.*].

Jesusta discipulonkuna tapusqankumanta

(Mar 9.33-37; Luc 9.46-48)

18 1 Chay p'unchawkunapin *discipulonkunaqa Jesusman ashuyuspa, khaynata tapuranku:

—¿Pitaq Diospa sumaq gobiernasqanpíri más importante runari kanqa? nispanku. [Nota: *Jesuspa discipulonkunaqa paytukusqa kaspankun saynataqa tapuranku.*].

2 Chaymi Jesusqa huk warmachata waqyaspa discipulonkunapa chawpinpi sayaykachiran. 3 Hinaspan discipulonkunata niran:

—Cheqaqtapunin niykichis, pipas kay wawa hina humilde kaspan, Diospa gobiernasqan sumaq glorianmanqa haykuya atinqa. 4 Chaymi pipas kay wawa hina humilde sonqoyoq kaspa, Diospa gobiernasqan sumaq glorianpiqa aswan más importante runa kanqa. 5 Saynallataqmi pipas noqapa sutiyipi kay wawata chashkiqqa, noqatas chashkiwashanmi, nispa.

Runamasinta huchaman urmachiq runa castigasqa kananmanta

(Mar 9.42-48; Luc 17.1-2)

6 Jesusqa nillarantaqmi:

—Noqapi chayllaraq creeq runakunata, pipas huchaman urmachinga chayqa, ancha castigasqan kanqa. Chayraykun chay runapaqqa aswan allin kanman, huk hatun molino rumita kunkanman wataruspa, lamar qochaman wikch'uyamuy. 7 Chaymi niykichis, kay pachapiqa kanqapunin runamasinta huchaman urmachiq runakunaqa. Ichqa

¡ay, imaynaraq kanqa runamasinta huchaman urmachiq runakunaqa!

8 Saynaqa sichus makiykipas otaq chakiykipas huchaman urmachisunki chayqa, aswanyá kuchuspa karuman wikapay. Aswan allinmi kanman huknin makillayoq otaq huknin chakillayoq, wiñay kawsayman haykunaykipaqqa, aswan ishkaynin makintin otaq ishkaynin chakintin, wiñaypaq nina rawraq infiernoman wikch'uyusqa kanaykimantaqa. **9** Hinallataq sichus ñawiyki huchaman urmachisunki chayqa, aswanyá orqospa karuman wikapay. Aswan allinmi kanman huknin ñawillayoq, wiñay kawsayman haykunaykipaqqa, aswan ishkaynin ñawintin nina rawraq infiernoman wikch'uyusqa kanaykimantaqa.

10 Saynaqa noqapi creeq humilde runakunataqa, amayá ni mayqentapas despreciankichishchu. Ichqa noqapi creeq humilde runakunataqa, hanaq pachapi Diospa *angelninkunan waqaychan. **11** {Noqa Diosmanta Hamuq Runaqa, huchankupi chinkasqa runakunata salvaqmi hamurani}, nispa.

Chinkasqa ovejamanta

(Luc 15.3-7)

12 Jesusqa nillarantaqmi khaynata:

—¿Ima niwaqchistaq qankunarí? Sichus mayqenniykichispapas pachaq ovejaykichismanta huknin chinkaruqtin, ¿manachu esqon chunka esqonniyoq ovejaykichiskunata saqueruspa, chay chinkaq ovejata mashkaq riwaqchis tarimunaykichiskama? **13** Cheqaqtapunin niykichis, qankunaqa chay esqon chunka esqonniyoq ovejaykichismantapas, aswan mastaraqmi kusikunkichis chay chinkasqa ovejaykichis tarimusqaykichiswanqa.

14 Saynallataqmi, Dios Taytaykichispas mana munanchu, noqapi chayllaraq creeqkunamanta ni ch'ullallapas huchaman urmaspa, wiñaypaq chinkasqa kanantaqa, nispa.

Perdonanamanta

(Luc 17.3)

15 Jesusqa nillarantaqmi:

—Diospi creeqmasiyki qanpa contrayki imatapas mana allintachu ruwanqa chayqa, paywanyá sapallanpi parlaspa

q'aqchay, chaykuna ruwasqanmanta cuentata qokunanpaq. Sichus chay nisqaykiman hina kasukunqa chayqa, Dioswanmi allinpiña kawsanqa. **16** Mana kasukunqachu chayqa, huk testigota otaq ishkay testigokunata pusayukuspayki riy, contrayki ruwasqanmanta paywan parlamunaykipaq, saynapi chay ishkay otaqkinsa testigokunapa ñawpaqninpi rimapayasqayki, yachasqa kananpaq. **17** Hinallataq chay testigokunapa ñawpaqninpipas mana uyarisunkichu chayqa, iglesiaman risipayki willamuy llapallan creyentekuna yachanankupaq. Sichus iglesiapi huñunakuqkunatapas mana kasukunqachu chayqa, Diospi mana creeq huchasapa runata hinaña rikuychis, imaynan Roma llaqtapaq impuesto cobraq runakunapas huchasapa runakuna kashanku chay hinata.

18 Cheqaqtapunin niykichis, kay pachapi imapas watasqaykiqa, hanaq pachapipas watasqallataqmí kanqa. Hinallataq kay pachapi imapas pashkasqaykiqa, hanaq pachapipas pashkasqallataqmí kanqa.

19 Hinallataqmí qankunataqa huktawan niykichis, sichus ishkayllapas kay pachapi huk acuerdoman haykuspa, Dios Taytaymanta imatapas mañakunkichis chayqa, payqa qosunkichismi chay mañakusqaykichistaqa. **20** Chayraykun niykichis, sichus ishkayllapas otaqkinsallapas noqapa sutiyipi huñunakunqaku chayqa, paykunapa chawpinpin noqqaq kashani, nispa.

21 Chaymi Pedroqa Jesusman ashuyuspa tapuran:

—Señorlláy, ¿Diospi creeqmasiy noqapa contraypi ima mana allintapas ruwaspa huchallikuqtinri, hayk'a kutikamataq perdonaymanrí? ¿Qanchis kutikamachú? nispa.

22 Hinaqtinmi Jesusqa contestaran:

—Manan qanchis kutilatachu Diospi creeqmasiykitqa perdonanayki, aswanqa qanchis chunkata qanchis kutikaman, nispa. [Nota: Kay versiculoqa khayna ninantan nin: Noqanchisqa tukuy tiempon dispuesto kananchis perdonananchispaq].

Mana perdonay munaq runamanta

23 Jesusqa nillarantaqmi:

—Runakunata Dios gobiernayta qallarisqanqa rikch'akun huk *reymenmi. Chay reymi llank'apakuqnin runakunata

waqyachimuspa cuentata mañaran. **24** Chaymi cuentata mañayta qallarishaqtin, payman pusamuranku ashka-ashka millonnninpi qolqe debeq serviqnin runata. **25** Ichaqa chay serviqnin runapaqa manan qolqen karanchu chay reyman pagapunanpaqqa. Chaymi chay reyqa wakin serviqnin runakunata khaynata kamachiran: “Chay debewaqniy runata, warmintinta, wawakuntinta, hinallataq tukuy ima kaqninkunatawan vendemuychis”, nispa. Saynataqa kamachiran, chay debesqan pagasqa kananpaqmi.

26 Hinaqtinmi chay serviqnin runaqa reypa ñawpaqninpi qonqoriyukuspa, khaynata ruegakuran: “Señorlláy, ama hina kaychu, huk tiempochatawan suyayukuway; debesqaytaqa llapachallantan pagapusqayki”, nispa.

27 Saynata ruegakuqtinmi, reyqa chay serviqnin runata khuyapayaspa niran: “Ripuy hawkalla. Perdonaykin llapallan debewasqaykitaqa”, nispa.

28 Hinaqtinmi chay serviqnin runaqa, reypa ladonmanta lloqsiruspa, pachaq qolqella debeqnin serviqmasin runawan tuparuran. Hinapan payqa chay chikachallan qolqe debeqnin runata, kunkanmanta hap'ispia, niran: “¡Debewasqaykita kunachallan pagapuway!” nispa.

29 Chaymi chay pachaq qolqe debeq runaqa, debesqan runapa ñawpaqninpi qonqoriyukuspa, ruegakuran khaynata: “Ama hina kaychu, huk tiempochatawan suyayukuway. Noqaqa llapachallan debesqaytan pagapusqayki”, nispa.

30 Ichaqa chay runañataqmi, debeqnin runapa ruegakusqantapas mana khuyapayaranchu. Hinapan chay debeqnin runata aswan carcelman churachimuran, llapallan debesqanta pagayta tukunankama. **31** Chaymi sayna ruwasqanta rikuspanku, serviqmasin runakunaqa, sonqonkupi anchata renegaranku. Hinapan paykunaqa reyman rispanku, chaykuna ruwasqanmanta willamuranku.

32 Hinaqtinmi reyqa chay ashka-ashka millonnninpi debeqnin runata waqyachimuspa, khaynata niran: “¡Yaw mana khuyapayana yana alma runa! Llapallan debewasqaykitan noqaqa perdonarayki ruegakuwasqaykirayku. **33** Chayri, ¿manachu qanpas noqa hina perdonaykuwaq karan, chay debesuqniyki runamasiykita?” nispa. **34** Chaymi

reyqa anchata phiñakuran chay runapaq. Hinaspan castiganankupaq apachiran, llapallan debesqanta pagayta tukunankama.

35 Chaykunata nispanmi, Jesusqa nirán:

—Saynallatataqmi hanaq pachapi Dios Taytaypas qankunawanqa ruwanqa, sichus qankuna runamasiykichista mana tukuy sonqoykichiswanchu perdonankichis chayqa, nispa.

Casado kashaspa ama t'aqanakunankumanta

(Mar 10.1-12; Luc 16.18)

19 1 Jesusqa kaykunata *Galilea *provincia lawpi yacharachispanmi, chaymanta ripuran. Hinaspan chayaran Jordán mayupa chimpanpi Judea provincia lawman; chay lugarqa intiq lloqsimunan lawpin tarikuran. 2 Hinaqtinmi Jesuspa qepanta ashkallaña runakuna riranku. Chaypin Jesusqa onqosqa runakunata sanoyachiran.

3 Chaymi wakin *fariseo religionniyoq runakunaqa, Jesusta rimasqanpi pantachiyya munaranku. Hinaspan payman ashuyuspa khaynata tapuranku:

—Huk casado runari, ¿jima motivollawanpas warminmanta t'aqakuya atinmanchú? nispanku.

4 Jesusñataqmi contestaran:

—¿Manachu qankunari Bibliapi leerankichis, Diosqa kay pacha qallariyninpi qarita warmitawan ruwasqanta? 5 Hinaspan Diosqa nirán: “Qariqa papantapas mamitantapas saquespanmi, casarakusqan warminwan tiyanan. Hinaspan ishkayninku huk runa hinallaña kananku”, nispa. 6 Chaymi casado kaspankuqa, manaña ishkay runakuna hinañachu kanku. Aswanqa huk runa hinallañañ kanku. Chayraykun Diospa hukllasqantaqa, runaqa mana t'aqananchu, nispa.

7 Hinaqtinmi fariseo religionniyoq runakunaqa Jesusta tapullarankutaq:

—Chayri, ¿imanaqtintaq Moisesri escribisqan *leypi yachachiran khaynata: “Pipas warminmanta t'aqakuya munaspaqa, divorcio papelta firmayuspanmi t'aqakullanman”, nisparí?

8 Jesusñataqmi contestaran:

—Moisespa tiemponpi runakunaqa qankuna hinan nishu rumi sonqo karanku. Chayraykun Moisesqa chay runakunataqa permitiran warminkumanta t'aqakunankutaqa. Ichaqa kay pacha gallariyinmantapachapas Diosqa manan munaranchu, pipas casarasqa kashaspa warminmanta t'aqakunantaqa. **9** Chaymi niykichis, manan ni pipas warminmantaqa t'aqakunmanchu. Sichus pipas warminmanta t'aqakuspa huk warmiwan casarakuspaqa, waqllikuy huchapin kashan. T'aqakunmanqa sichus warmin piwanpas waqllirukullaqtinmi, nispa.

10 Chaykunata niqtinmi *discipulonkunaqa Jesusta niranku:

—Sayna kaqtinqa aswanchá amaña casarakuyqa kanmanchu, nispaku.

11 Chaymi Jesusqa discipulonkunata niran:

—Kay yachachikuykunaqa manan llapallan runakunapaqchu. Aswanqa pikunamanchus Dios atiyta qon, paykunallapaqmi. **12** Ichaqa kanmi qarikuna nacesqankumantapacha capasqa hina nacemuspanku mana warminayachikuqkuna. Wakinñataqmi runapa capasqan kasqanrayku mana warminayachikuqkuna kanku. Hinallataq wakinpas Diospa kamachisqanpi llank'anankupaq akllasqa kaspanku mana warmiyoq kayta munaqkuna kanku. Saynaqa kay yachachikuya chashkiyta munaqkunaqa, chashkichunkuyá, nispa.

Wawakunata Jesús bendecisqanmanta

(Mar 10.13-16; Luc 18.15-17)

13 Jesusmanmi wawakunata pusamuranku, paykunaman makinta churayuspa Diosmanta mañapunanaq. Ichaqa Jesuspa *discipulonkunañataqmi wawakuna pusamuq runakunata q'aqcharanku. Hinaspan mana munarankuchu Jesusman ashuyunankuta. **14** Hinaqtinmi Jesusqa discipulonkunata niran:

—Ama hark'aychishchu wawakuna noqaman hamunantaqa. Kay wawakuna hina kaq runakunapaqmi, hanaq pachapi Diospa suma-sumaq glorianqa, nispa.

Jesús wawachakunapiwan (Mateo 19.13-15)

15 Jesusqa saynata niruspanmi, sapankama wawakunapa umanman makinta churayuspa, Diosmanta paykunapaq mañapurán. Hináspan chaymanta ripuran.

Jesuswan huk qapaq jóven parlasqanmanta

(Mar 10.17-31; Luc 18.18-30)

16 Huk jóvenmi, Jesusman hamuspa tapuran:

—Allin yachachikuq, ¿imata ruwaspaytaq Diospa ladonpiri wiña-wiñaypaq kawsayman? nispa.

17 Hinaqtinmi Jesusqa contestaspa nirán:

—¿Imanaqtintaq allin kaqkunamantari yachayta munankí? Manan pipas allinqa kanchu, aswanqa Diosllan. Sichus wiñaypaq kawsayta munaspaykiqa, Diospa kamachikuyinkunata kasukuy, nispa.

18 Hinaqtinmi chay jovenqa Jesusta tapullarantaq khaynata:

—¿Mayqen kaq kamachikuykunatataq kasukunayrí? nispa.

Chaymi Jesusqa niran:

—Aman pitapas wañuchinkichu; aman piwanpas waqllikunkichu; aman suwakunkichu; aman pipa contranpipas llullakuspaqa rimankichu. **19** Tayta mamaykitapas allinta respetaspayá kasukunki. Hinallataq runamasiykitapas, qan kikiykita hina munakunki, nispa.

20 Hinaqtinmi chay joven runaqa niran:

—Taksa kasqaymantapachan chay kamachikuykunataqa kasukurani. ¿Imatawanraqtaq ruwaymanrí? nispa.

21 Chaymi Jesusqa niran:

—Sichus allin cabal runa kayta munanki chayqa, tukuy ima kaqniyikunata vendemuy. Hinaspa chay qolqeta wakchakunaman rakimuy. Saynapin hanaq pachapi tukuy ima kaqniyoq kanki. Chayta ruwaramuspaykitaq hamunki noqata qatikuwanaykipaq, nispa.

22 Hinaqtinmi Jesuspa nisqanta uyarispa, chay jovenqa anchata llakikuspa ripuran, nishu qapaq runa kasqanrayku.

23 Chaymi Jesusqa *discipulonkunata niran:

—Cheqaqtapunin niykichis, huk qapaq runaqa ancha sasatan Diospa hanaq pacha glorianmanqa haykunqa. **24** Aswanmi ichaqa nisqaykichis, huk hatun *camello animalraqmí awqapa ninrinta pasarunman, huk qapaq runa Diospa gobiernasqan sumaq glorianman haykunanmantaqa, nispa.

25 Hinaqtinmi Jesuspa discipulonkunaqa, chay yachachisqankunata uyarispanku, astawanraq admirakuranku. Hinaspan khaynata niranku:

—Sayna kaqtinri, ¿pitaq atinman salvakuytarí? nispanku.

26 Chaymi Jesusqa discipulonkunata qawarispa, khaynata niran:

—Runakunapaqqa sasan ima ruwaypas. Diospaqmi ichaqa tukuy imapas mana sasachu, nispa.

27 Hinaqtinmi Pedroqa Jesusta niran:

—Noqaykuqa tukuy imaykutapas saqemuspaykun qanwan kushka purishayku. Chayri, ¿ima premiotataq noqaykuri chashkisaqkú? nispa.

28 Hinaqtinmi Jesusqa contestaspa niran:

—Cheqaqtapunin niykichis, tukuy imatapas mosoqman Dios tukuchiqtinmi, noqa Diosmanta Hamuq Runaqa, sumaq k'ancharishaq *tronoypi tiyayusaq, atiyniywan gobiernanaypaq. Saynallataqmi qankunapas, noqapi creesqaykichisrayku, chunka ishkayniyoq tronokunapi tiyaykullankichistaq; hinaspan Israel *nación llaqtapa chunka ishkayniyoq hatun ayllunkunata juzgankichis. **29** Chaymi noqaqa niykichis, pipas wasinta, wawqenta, pananta, papanta, mamitanta, warminta, wawankunata, hinallataq chakrankunatas noqarayku saqeqla, pachaq kuti mastaraq chashkinqa; hinallataqmi wiña-wiñayapaq kawsaytapas chashkillanqataq. **30** Chaymi niykichis, kay pachapi runakuna qawanapanqa importante kaq ashka runakunan, hanaq pachapiqa mana importantech u kanqaku. Ichqaq kay pachapi mana importante kaq ashka runakunañataqmi, hanaq pachapiqa aswan más importante kanqaku.

Uvas chakrapi llank'aq runakunamanta

20 1 —Runakunata Dios gobiernayta qallarisqanqa rikch'akun huk uvas chakrayoq runamanmi. Chay runan tutallamanta lloqsispa runakunata mashkamun chakranpi llank'anankupaq. 2 Hinaspan chay mashkamusqan runakunawan acuerdoman haykuranku, chakranpi llank'amuqtinku huk p'unchaw jornalta pagapunapanqaq. Saynata acordaruspankutaqmi, paykunataqa chakranman mandaran llank'amunankupaq. 3 Hinallataqmi esqon horas hinaña kashaqtin chay uvas chakrayoq runaqa kaqmanta lloqsiran. Hinaspan plazapi rikuran mana llank'anayoq yanqa sayashaq runakunata. 4 Chaymi paykunatas niran: “Qankunapas riychisyá chakraypi llank'amuq; llank'asqaykichismantaqa pagapusqaykichismi”, nisp. Hinaqtinmi paykunapas chay uvas chakranman llank'aq riranku. 5 Saynallataqmi chawpi p'unchaw hina horasta, hinallataq kinsa horas tarde hinaña kashaqtinpas, chay uvas chakrayoq runaqa lloqsillarantaq. Hinaspan apamullarantaq runakunata chakranpi llank'anankupaq. 6 Chaymantapas pishqa horas hina tardeña kashaqtinmi, chay uvas

chakrayoq runaqa plazaman lloqsillarantaq. Hinaspan mana llank'anayoq yanqa sayashaq runakunata rikuspa, tapuran: “¿Imanaqtintaq qankunari mana imatapas ruwaspa, kaypi enteron p'unchaw kashankichís?” nispa. **7** Chaymi chay runakunaqa contestaranku khaynata: “¡Manan ni pipas llank'apakunaykupaq pusawankuchu!” nispanku. Hinaqtinmi chay uvas chakrayoq runaqa nirán: “Saynaqa qankunapas chakraypi llank'aqyá riychis; {llank'asqaykichismantaqa pagapusqaykichismi}”, nispa.

8 Chaymantan inti haykuyushaqtinña uvas chakrayoq runaqa, capatazninta kamachispa, khaynata nirán: “Llank'aqkunata waqyamuspa jornalninta pagapuy, qepallataña hamuqkunamanta qallarispa, tutamantan hamuqkunapi tukunaykikama”, nispa. **9** Chaymi pishqa horas hina tardetaña llank'anankupaq hamuq runakuna ashuyamuqtinku, chay capatazqa huk p'unchaw jornal completota sapankamaman pagapuran. **10** Chaymantañataqmí ashuyamullarankutaq, tempranomanta llank'aq runakunapas. Hinaspan paykunaqa piensaranku, chay qepa hamuq runakunamanta aswan mastaraq pagonkuta chashkinankupaq. Hinaqtinmi paykunamanpas chay capatazqa, huk p'unchaw jornal completollatataq pagapuran. **11** Chaymi chay enteron p'unchaw llank'apakuq runakunaqa, chakrayoqpa contranpi rimapakuranku. **12** Hinaspan chay uvas chakrayoq runata, khaynata niranku: “Kay qepallataña hamuq runakunaqa huk horallan llank'arunku. Chayri, ¿imanaqtintaq paykunamanri noqaykuman hina iguallata pagarapunkí? Noqaykuqa enteron p'unchawmi ruphaypipas pisipaspa llank'arayku. Sayna ruwasqaykiqa manan allinchu”, nispanku. **13** Hinaqtinmi uvas chakrayoq runaqa, chay reclamaq runakunamanta huknin kaq runata, khaynata contestaran: “¡Amigo! Manan noqqaq engañashaykichu. Qanmanqa pagapushayki imaynan parlasqanchisman hinan. Icha ¿manachu noqawan acuerdopi qeparanchis, huk p'unchaw jornalta pagapunaypaq? **14** Saynaqa chay pagoykita chashkikapuspa ripuy. Noqqaq imaynan huk p'unchaw jornalta qanman pagapushayki, saynallatataqmí kay qepallataña hamuq runakunamanpas, pagapuya munani. **15** Ichqaqa

noqan yachani qolqeywan ima ruwaytapas. Icha, ¿allin runa kasqaywanchu qanqa envidiakushankí?" nispa.

16 Kay willakuywan yachachiyta tukuruspanmi, Jesusqa nirán:

—Kay pachapi runakuna qawananaq importante kaq ashka runakunan, hanaq pachapiqa mana importantechú kanqaku. Ichaqá kay pachapi mana importante kaq ashka runakunañataqmí, hanaq pachapiqa aswan más importante kanqaku. {Diosqa ashka runakunatan waqyan salvasqa kanankupaq, ichaqá chikallanmi akllasqa runakunaqa kanku}, nispa.

Jesusmi kinsa kutitaña willakuran wañunanmanta

(Mar 10.32-34; Luc 18.31-34)

17 Jerusalén llaqtaman rishaspankun, Jesusqa chunka ishkayniyoq *discipulonkunata huk lawman waqyarispá, khaynata nirán:

18 —Noqanchisqa Jerusalén llaqtamanmi rishanchis. Chaypin noqa Diosmanta Hamuq Runaqa entregasqa kasaq, *sacerdotekunapa jefenkunaman, hinallataq *leykunata yachachiq runakunaman ima. Paykunan acusawanqaku "wañuchun", nispangu. **19** Hinaspan huk law *nacionniyoq runakunaman entregawanqaku. Chaymi paykunaqa asipayawaspanku burlakuwanqaku; hinallataq maqawanqaku ima. Chaymantataqmí cruzpi chakataspa wañuchiwanqaku. Ichaqá kinsa p'unchawmantan kawsarinpusaq, nispa.

Zebedeopa warmin huk favorata mañakusqanmanta

(Mar 10.35-45)

20 Chaymantan Zebedeopa warminqa Jesusman ashuyuran ishkaynin wawankunapiwan ima. Hinaspan huk favorata mañakunanaq Jesuspa ñawpaqninpi qonqorikuran.

21 Hinaqtinmi Jesusqa payta tapuran:

—¿Imataaq munankirí? nispa.

Chaymi chay warmiqa khaynata nirán:

—Ama hina kaychu, favorniykitá merecesaq, qan gobiernaspaykiyá, kay wawaykunata tiyaykachipuway, hukninta phaña ladoykipi, huknintañataq lloq'e ladoykipi, nispa.

22 Hinaqtinmi Jesusqa contestaspa niran:

—Qankunaqa manan yachankichishchu ima mañakusqaykichistapas. Noqaqa anchatan ñak'arisaq. Ichaqa, ¿qankuna atiwaqchishchu noqa hina ñak'ariyta? nispa.

Hinaqtinmi paykunañataq niranku:

—Arí, atisaqkun, nispanku.

23 Chaymi Jesusqa niran:

—Cheqaqtapunin niykichis, qankunaqa noqa hinan anchata ñak'arinkichis. Ichaqa manan noqachu nisaq pis phaña ladoypi otaq lloq'e ladoypi tiyananpaqqa. Aswanmi chaypiqa tiyanqaku Papaya akllasqan runakunalla, nispa.

24 Chayta uyarispankun Jesuspa chunkantin

*discipulonkunaqa phiñakuranku, Juanpaq hinallataq

*Jacobopaqwan ima. **25** Chaymi Jesusqa discipulonkunata waqyaspa, khaynata niran:

—Qankunaqa yachankichismi kay pacha *nación llaqtakunapi gobiernaqkunaqa, llaqta runakunata kamachispankun munasqankuta ruwanku. Saynallataqmi autoridadkunapas paytukusqallaña kaspanku, llaqta runakunawanqa munasqankuta ruwanku. **26** Ichaqa qankuna ukhupiqa manan saynachu kanan. Aswanqa pipas qankuna ukhupi kamachiyyta munaspaqa, qankunata servisuqniykichismi kanan. **27** Hinallataq pipas allin reqsisqa primeropi kayta munaspaqa, qankuna ukhupiraqmi serviqniykichis runa kanan. **28** Saynallataqmi noqa Diosmanta Hamuq Runaqa, manan noqata serviwanankupaqchu hamurani. Aswanqa runakunata servinapaqmi hamurani. Hinasapas huchasapa runakunapa rantinpi wañuspay, paykunata salvanapaqmi noqaqa hamurani, nispa.

Ishkay ñawsa runakunata Jesús sanoyachisqanmanta

(Mar 10.46-52; Luc 18.35-43)

29 Jesusqa *discipulonkunapiwan kushka Jericó llaqtamanta lloqsimushaqtinkun, ashka runakunapas Jesuspa qepanta riranku. **30** Hinaqtinmi chay risqanku ñanpa patanpi, ishkay ñawsa runakuna tiyashasqaku. Chayninta Jesús pasasqanta uyariruspankutaqmi, chay ishkay ñawsa runakunaqa qaparispa, waqyakuranku khaynata:

—¡Davidpa mirayninmanta Jesús, khuyapayaykuwaykuyá! nispanku.

31 Chaymi runakunaqa phiñarikuranku, chay ñawsa runakuna upallanankupaq. Ichaqa saynata phiñarikushaqtinkupas, chay ñawsa runakunaqa astawanraqmi qapariranku khaynata:

—¡Davidpa mirayninmanta Jesús, khuyapayaykuwaykuyá! nispanku.

32 Hinaqtinmi Jesusqa chay ñan risqankupi sayaykuspa, chay ishkaynin ñawsa runakunata waqyaspa tapuran:

—¿Imatataq qankunapaq ruwanaytari munankichís? nispa.

33 Chaymi paykunaqa contestaranku:

—Señor, ñawsa kasqaykumantan sanoyayta munayku, nispanku.

34 Chaymi Jesusqa paykunata khuyapayaspa, ñawinkuta tupayuran. Hinaqtinmi chay ratomantapacha chay ishkaynin ñawsa runakunaqa sanoyaspa rikuranku. Hinaspan Jesuspa qepanta riranku.

Jerusalén llaqtaman Jesuspa haykusqanmanta

(*Mar 11.1-11; Luc 19.28-40; Juan 12.12-19*)

21 **1** Jesusqa *discipulonkunapiwanmi Jerusalén llaqtapa cercanpi Betfagé sutiyoc llaqtaman chayaruranku. Hinaspan Olivos moqopi samariranku. Chaypin Jesusqa ishkay discipulonkunata, **2** khaynata niran:

—Riychis waq chimpapi llaqtachaman. Chayman chayaruspakichismi wasasqa asnota malta uñantinta tarinkichis. Chayta pashkamuspayá aysamunkichis. **3** Sichus pipas imatapas nisunkichis chayqa, qankunaqa khaynatayá ninkichis: “Señormi necesitashan; payqa kutichinpullasunkin”, nispa.

4 Kaykunaqa pasaran Diosmanta willakuq ñawpaq *profetapa escribisqan cumplikunanaqmi. Paymi khaynata escribiran:

5 “Jerusalén llaqtapi tiyaq runakunata nimuychis:

¡Qawariychis!

¡Qankunapa reyniykichismi hamushan!

¡Payqa cargana asnopa uñanpi montayukuspan hamushan!

Jerusalén llaqtaman Jesuspa haykusqan (Mateo 21.1-11)

¡Hinasapas payqa huk humilde runa hinan hamushan!" nispa [Zacarías 9.9].

6 Hinaqtinmi Jesuspa kamachisqan ishkaynин discipulonkunaqa, chay llaqtachaman riranku. Chayaruspankutaqmi Jesuspa nisqanman hina ruwaranku.

7 Hinaspan Jesuspa kasqanman chay asnataqa malta uñantinta aysamuranku. Hinaqtinmi Jesuspa discipulonkunaqa p'achankuwan karunaranku. Chay asnopa uñanpi montayukuspan Jesusqa Jerusalén llaqtaman riran.

8 Saynallataqmi ashka runakunapas Jesuswan kushka riranku. Hinaqtinmi wakin runakunaqa p'achankuta Jesuspa risqan ñanpi mast'aranku. Wakinñataq sach'apa ramankunata

wit'umuspanku Jesuspa risqan ñanpi mast'aranku, chayninta Jesús pasananpaq. 9 Hinaspan Jesuspa ñawpaqninta, hinallataq qepanta riqkunapas, altomanta qaparispa, khaynata niranku:

“¡Davidpa mirayninmanta hamuq Salvadorqa, alabasqayá kachun!
¡Señor Diospa sutinpi hamuqqa alabasqayá kachun!
¡Hanaq pachapi kaqkunapas Diostayá alabachunku!”
nispanku.

10 Hinaqtinmi Jerusalén llaqtaman Jesús haykuruqtin, llapallan chay Jerusalén llaqtapi kaq runakunaqa, Jesuspa hamusqanta rikuspanku, bullata ruwaspa ninakuranku:

—¿Pitaq kay runarí? nispanku.

11 Chaymi Jesuswan kushka hamuq runakunaqa contestaranku:

—Payqa *Galilea *provinciapi kaq Nazaret llaqtayoq Jesusmi, hinaspapas Diosmanta willakuq *profetan, nispanku.

Templopi vendeq runakunata Jesús qarqosqanmanta

(Mar 11.15-19; Luc 19.45-48; Juan 2.13-22)

12 Jerusalén llaqtaman chayaruspanmi, Jesusqa *temploman riran. Hinaspan temploman haykuspa, chaypi llapallan vendeq runakunata, hinallataq rantiqkunatapas hawaman qarqomuran. Saynallataq huk law *nacionpa qolqenta templopa qolqenwan cambiaqkunapa mesankutapas pampaman wikaparan. Saynallataqmi paloma vendeqkunapa cajonninkutapas pampaman wikaparan. **13** Hinaspan paykunata niran:

—Diosmi Bibliapi nishan: “Tempoyqa noqamanta mañakunankupaq sutichasqa wasin kanqa”, nispa. Qankunan ichaqa, suwakunapa wasinman hina tukurachinkichis, nispa.

14 Jesusqa templopi kallashaqtinraqmi, payman ashuykamuranku ñawsa runakuna, hinallataq wist'u runakunapas. Chaymi Jesusqa paykunata sanoyachiran. **15** Hinaqtinmi templopi warmakunaqa niranku: “Davidpa mirayninmanta hamuq Salvadorqa, alabasqayá kachun”, nispanku. Chayta uyarispanku, hinallataq Jesuspa milagrokuna ruwasqanta rikuspankun, *sacerdotekunapa

jefenkunaqa, hinallataq *leykunata yachachiq runakunapiwan ima anchata phiñakuranku. **16** Hinaspan Jesusta khaynata tapuranku:

—¿Manachu uyarinki kay warmakuna imatachus nishanku chayta? nispanku.

Jesusñataqmi contestaran:

—Arí, allintan uyarishani. Qankunari, ¿manachu Bibliapi leerankichis:

“Uchuy warmakunan,
ñuñuq wawakunapiwan ima
alabasunki”, nisqanta? nispa [*Salmos 8.2*].

17 Chayta niruspanmi Jesusqa, paykunata saquespa Jerusalén llaqtamanta Betania llaqtaman riran. Hinaspan Jesusqa chay tuta chay Betania llaqtapi samapakuran.

Mana ruruq higos sach'amanta

(*Mar 11.12-14, 20-26*)

18 Jesusqa Jerusalén llaqtamanmi achiqayllata kutimuran. Hinaspan ñan hamusqanpi yarqachikuran. **19** Chaymi Jesusqa ñan patapi huk higos sach'ata rikuruspa ashuyuran. Ichaqa manan ni ima ruruntapas chay sach'apiqa tariranchu. Aswanmi chay sach'aqa rap'iyolla kasqa. Chaymi Jesusqa chay sach'ata nirán:

—¡Kunanmantaqa manañan ni hayk'aqpas rurunkiñachu! nispa.

Chaymi chay higos sach'aqa kasqan ratolla ch'akipuran.

20 Chayta rikuspankun Jesuspa *discipulonkunaqa admirasqallaña tapuranku:

—¿Imanaqtintaq kay higos sach'ari kasqan ratolla ch'akirparin? nispanku.

21 Hinaqtinmi Jesusqa contestaran:

—Cheqaqtapunin niykichis, sichus qankuna Diospi creenkichis mana ishkayaspa chayqa, (chashkinkichispunin oracionpi mañakusqaykichistaqa. Hinaspapas qankunaqa), imatachus kay higos sach'awan ruwarani, chaymantapas aswan mastaraqmí ruwankichis. Hinaspapas niwaqchismi kay orqotapas “Ayqueriy kaymanta, hinaspa lamar qochaman wikch'uyukuy”, nispa, hinaqtinqa kay orqopas

kasusunkichismi. **22** Saynallataq sichus cheqaqtapuni Diospi creespaykichis qankuna imatapas mañakunkichis chayqa, chashkinkichismi, nispa.

Jesusqa kamachinanpaq atiyniyoq kasqanmanta

(Mar 11.27-33; Luc 20.1-8)

23 Jesusqa *temploman haykuspanmi runakunaman yachachisharan. Hinaqtinmi *sacerdotekunapa jefenkunaqa, hinallataq Israel *nacionpi autoridadkunapiwan ima, Jesusman ashuyuspa tapuranku:

—Kaykunata ruwanaykipaqri, ¿pitaq qantari autorizasurankí? Hinaspapas kay atiytari, ¿pitaq qosurankirí? nispanku.

24 Hinaqtinmi Jesusqa contestaran:

—Noqapas kunanmi qankunata tapullasqaykichistaq. Sichus qankuna contestawankichis chayqa, noqapas nisqaykichismi, ima atiywansi kaykunata ruwani chayta.

25 Kunanyá niwaychis, runakunata Juan bautizananpaqri, ¿pitaq mandamuran? ¿Dioschu icha runakunallachú? nispa.

Saynata Jesús tapuqtinmi, paykunapura tapunakuranku khaynata:

—“Diosmi mandamuran” nisunchis chayqa, niwasunchá, “¿imanaqtintaq Juanpa nisqantari mana creerankichishchú?” nispa. **26** Sichus “runakunallan mandamuran” nisunchis chayqa, llapallan llaqta runakunachá noqanchispa contranchispi sayarimunkuman. Hinaspapas paykunaqa yachankun, Juanqa Diosmanta willakuq *profeta kasqanta, nispanku.

27 Chaymi paykunaqa Jesusta contestaranku khaynata:

—Manan yachaykuchu, nispanku.

Hinaqtinmi Jesuspas nillarantaq:

—Noqapas manan nisqaykichishchu ima atiywansi kaykuna ruwasqaytaqa, nispa.

Huk runapa ishkaynin wawankunamanta

28 Jesusqa nillarantaqmi:

—Qankunari, ¿ima niwaqchistaq kay willakuymantarí? Huk runan ishkay wawayoq karan. Hinaspan kuraq wawanta

niran: “¡Waway! kunan p'unchawyá uvas chakranchispi llank'aq riruy”, nispa. **29** Chaymi chay kuraq wawanqa contestaran: “¡Manan riymanchu!” nispa. Ichaqa chay kuraq wawanqa, tumpa unaymanta yuyaymanarispanmi, “manan riymanchu” nishaspanpas, chay uvas chakraman llank'aq riran. **30** Saynallataqmi chay runaqa sullk'a kaq wawantapas nillarantaq: “¡Wawáy! kunan p'unchawyá uvas chakranchispi llank'aq riruy”, nispa. Hinaqtinmi chay wawanqa niran: “¡Arí papáy! Risaqmi”, nispa. Ichaqa “arí” nishaspanpas, manan payqa riranchu.

31 Chayta willaspanmi Jesusqa tapuran chay runakunata:

—¿Maygen kaq wawantaq papanpa kamachisqanman hina ruwaranrí? nispa.

Chaymi *sacerdotekunapa jefenkunaqa, hinallataq Israel *nacionniyoq runakunapa kamachiqnin runakunapiwan contestaranku:

—Kuraq kaq wawanmi, nispanku.

Hinaqtinmi Jesusñataq niran:

—Cheqaqtapunin niykichis, *impuesto cobraq runakuna, hinallataq qenlli vidapi puriq huchasapa warmikuna iman, Diospa gobiernasqan sumaq glorianmanqa qankunamanta primerta hayunkaku, (huchankumanta wanakusqankurayku). **32** Ichaqa Bautizaq Juan hamuspanmi qankunata yachachisurankichis, Diosta imaynata kasukunaykichispaq. Ichaqa qankunañataqmi Bautizaq Juanpa yachachisqankunapi mana creerankichishchu. Aswanqa Roma llaqtapaq impuesto cobraq runakuna, hinallataq millay qenlli vidapi puriq huchasapa warmikuna iman Bautizaq Juanpa rimasqanpiqa creeranku. Qankunañataqmi ichaqa tukuy chaykunata rikushaspaykichispas, Bautizaq Juanpa willakusqanpiqa mana creerankichishchu; nitaq huchaykichistapas saquerankichishchu, nispa.

Chakra arrendaq runakunamanta

(Mar 12.1-12; Luc 20.9-19)

33 Jesusqa nillarantaqmi:

—Uyariyichis kay huk willakuya. Huk chakrayoq runan chakranpi uvas plantakunata plantaran. Hinapan chay

chakranpa enteron muyuriqninta cercochiran. Hinallataqmí uvas pallamusqanmanta *vinota ruwachinanpaqpas, huk uvas saruna pozota, hinallataq huk hatun torretawan ima ruwachiran. Chay torretaqa ruwachiran, chay torre patamanta enteron chakranta qawaspa cuidananpaqmí. Chaykunata ruwaruspanmi, chay uvas chakrapa dueñonqa huk runakunaman arrendaruspa, karu llaqtaman viajaran.

34 Hinaqtinmi uvas cosechana tiempo chayaramuqtin, chay uvas chakrayoq runaqa, serviqnin runakunata mandamuran, chay chakrata arrendaq runakunamanta dueñonman tupaqninta chashkispa apapunankupaq. **35** Ichaqa chakra arrendaq runakunañataqmí, chay uvas chakrayoqpa mandamusqan sirvienten runakunata, khaynata ruwaranku: Huknintan maqaranku, huknintañataq wañuchiranku, huknintañataqmí rumikunawan p'anaranku. **36** Hinaqtinmi chay uvas chakrayoq runaqa, kaqmanta mandamullarantaq primer kaq mandamusqan sirvientenkunamantapas aswan más ashka sirvientekunataña. Ichaqa chay uvas chakrata arrendaq runakunañataqmí, imaynan primer kaq hamuq sirvientekunata maqaranku, p'anaranku hinallataq wañuchiranku ima, saynallatataqmí paykunatapas ruwaranku.

37 Chaykuna pasaruqtinmi, chay uvas chakrayoq runaqa wawantañataq mandamuran, khaynata yuyaymanaspa: "Wawayta rikuspaqa ichapas respetankuman" nispa.

38 Ichaqa chay uvas chakra arrendaq runakunaqa, chay chakrayoqpa wawan chayamusqanta rikuruspankun, ninakuranku khaynata: "¡Kay runaqa chakrayoqpa wawanmi! Paymi kay herenciata chashkinqa. Saynaqa aswanyá wañurpachillasunña, kay chakrawan noqanchis qepakunanchispaq", nispanku. **39** Saynata piensaspankun, paykunaqa chay uvas chakrayoqpa wawanta hap'iranku. Hinaspan chay chakra ukhumanta hawaman orqomuspa, chaypi wañuchiranku, nispa.

40 Saynata niruspanmi Jesusqa tapuran:

—Uvas chakrapa dueñon hamuspanri, ¿imatataq ruwanqa chay chakran arrendaq runakunawanrí? nispa.

41 Chaymi llapallan chaypi uyariq runakunaqa contestaranku khaynata:

—Chay runakunataqa mana khuyapayaspan wañuchinqa, millay yana alma runakuna kasqankurayku. Hinaspas chay uvas chakrantaq huk runakunamanñataq arrendanqa, saynapi tupaqnin cosechata tiempollanpi qopunkupaq, nispa. [Nota: *chay chakrayoq dueñoqa, Dios Taytan. Chay chakrayoqpa wawanñataqmi, Señorninchis Jesucristo. Dueñopa serviqninkuñataqmi, Diosmanta willakuq profetakuna. Chakrata arrendaq runakunañataqmi, fariseo religionniyoq runakuna. Saynata comparaspanmi Jesucristoqa yachachiranj.*]

42 Hinaqtinmi Jesusqa paykunata niran:

Qankunari, ¿manachu Bibliata leerankichís? Bibliapiqa khaynatan nishan:

“Albañilkunapa mana munasqan rumin, kunanqa aswan más allin kaq rumi, wasiq esquinanpi allinta enteron wasipa perqanta sostienen.

Kayqa Diosninchispa ruwasqanmi.

Hinaspapas kay qawasqanchisqa anchata admirakunapaqmi”, nispa [*Salmos 118.22-23*].

43 Chayraykun niykichis, Diospa gobiernasqan sumaq glorianmanqa manan qankunaqa haykunkichishchu. Ichaqa Diospa gobiernasqan sumaq glorianmanqa haykunqaku Diosta kasukuspa, paypa munasqanman hina kawsaq runakunallan. **44** {Chaymi pi runapas chay rumi hawaman urmayuspaqa, ñut'usqa kanqa. Saynallataqmi pi runapa hawanmanpas chay rumi urmayuspaqa, kutasqa aychaman hinaraq chay runataqa tukuchinqa}, nispa. [Nota: *Chay albañilkunapa mana munasqanku rumiqa, Jesucristonj.*]

45 Kay willakuykunata uyarispankun *sacerdote kunapa jefenkunaqa, *fariseo religionniyoq runakunapiwan ima cuentata qokuranku, chay millay wañuchiq runakunaman comparaspa, paykunamanta Jesús rimasqanta. **46** Chaymi Jesustaqa hap'iruytapuni munaranku. Ichaqa chaypi kaq runakunata manchakuspankun mana atirankuchu. Hinaspapas chaypi kaq runakunaqa yacharankutaqmi, Jesusqa Diosmanta willakuq *profeta kasqanta.

Casarakuy fiestamanta

22 **1** Jesusqa kay willakuykunatan willaran Israel *nación llaqtapi kamachiq runakunaman, Hinaspas khaynata niran:

2 —Runakunata Dios gobiernaya qallarisqanqa rikch'akun, huk *rey qari wawanta casarachispa, fiestata ruwaq runamanmi. **3** Hinaspan sirvienten runakunata kamachiran, casarakuy fiestaman invitasqan runakunata waqyamunankupaq. Ichaqa chay invitasqan runakunañataqmi, hamuya mana munarankuchu.

4 Hinaqtinmi chay reyqa kaqmanta huk sirvienten runakunatañataq kamachiran, invitasqan runakunata khaynata nimunankupaq: “Ñan wirayachisqa torokunatapas, hinallataq wakin wirayachisqa animalkunatapas ñak'arachiniña. Chaymi mikhunapas listoña kashan. Chayqa hamuychisyá kay casarakuy fiestapi mikhunaykichispaq”, nispa. **5** Ichaqa chay invitasqan runakunaqa manan hamurankuchu. Aswanmi paykunaqa sapankamanku pasakuranku. Huknинmi chakranman llank'aq pasaran, huknintaqmi negocionta atiendeq, **6** wakinñataqmi reypa serviqnin runakunata hap'ispa, maqashaspalla wañuchiranku.

7 Chaymi chay reyqa nishuta phiñakuran. Hinaspan soldadonkunata kamachiran, chay wañuchiq runakunata wañuchimuspanku, llaqtankutapas k'anamunankupaq ima.

8 Chaymantan chay reyqa serviqnin runakunata nirán: “Wawaypa casarakunanpaqqa tukuy imapas listoñan kashan. Ichaqa chay invitamusqay runakunaqa, manan kay fiestaman hamunankupaq hinañachu kanku. **9** Aswanqa kunanyá riychis callekunaman; hinaspa llapallan chaypi tarimusqaykichis runakunata, wawaypa casarakuynin fiestaman hamunankupaq invitamuychis”, nispa. **10** Chaymi reypa sirvienten runakunaqa, callekunaman lloqsispanku, llapallan tarisqanku runakunata invitaspas pusamuranku, allin kaqta ruwaspa kawsaq runakunata, hinallataq huchapi kawsaq runakunatas. Chaymi casarakuqpas wasinmanqa, ashka runakuna hunt'aykamuranku.

11 Hinaqtinmi chay reyqa invitachimusqan runakunata qawaq haykuspa, chaypi huk mana allin cambiasqa runata rikuran.

12 Chaymi chay runata nirán: “Amigo, mana allin cambiasqa kashaspaykiri, ¿imanaqtintaq kaymanri haykuramurankí?” nispa. Hinaqtinmi chay runaqa ni imataspa mana contestaspas upallalla karan. **13** Hinaqtinmi chay reyqa serviqnin runakunata

khaynata kamachiran: “Kay mana allin cambiasqa runataqa, makinkunata chakinkunatawan chaqnaruspayá, tutayaq ukhuman wikch'uyamuychis. Chay tutayaqpín runakunaqa waqanqaku, hinallataq nanaymanta kirunkupas rach'ikyanqaraq. **14** Ichaqa ashkallañan Diospi creenankupaq invitasaq runakunaqa kashanku. Aswanqa chikallanmi akllasqa runakunaqa kanku”, nispa. [Nota: fiestaman invitachimuq reyqa, Dios Taytan. Casarakuq qariqa, Jesucriston. Fiestaman mana hamuy munaq runakunaqa, Jesucristopi mana creey munaq Israel nacionniyoq runakunan. Fiestaman tukuy clase huchasapa hamuq runakunaqa, Jesucristopi llapallan creeq runakunan. Hinallataq fiestapi mana allin cambiasqa runaqa, manan wakcha runachu karan; aswanqa Jesucristota mana respetaq runan karan].

Impuesto paganamanta

(Mar 12.13-17; Luc 20.20-26)

15 Chaymantan *fariseo religionniyoq runakunaqa, huk p'unchaw huñunakuspanku, acuerdota ruwaranku. Hinaspan acordaranku ima rimasqallanpipas Jesusta pantachispá acusanankupaq. **16** Hinaspan chay fariseo religionniyoq runakunaqa qatikuqnin runakunata, hinallataq *Herodespa partidomanta kaq runakunatawan ima mandaranku, Jesusta khaynata ninankupaq:

—Yachachikuq, noqaykuqa yachaykun cheqaq kaqkuna rimasqaykitaq. Hinaspapas qanqa Diosmantan runakunaman yachachishanki allinta kasukuspa kawsanankupaq. Hinaspapas yachachisqaykimanta runakuna contraykipi rimaqtinkupas manan qanqa kasunkichu. Hinaspapas qanqa manan runakunawan allinpi qepanallaykipaqchu rimankipas. Aswanqa llapanmanmi igualta yachachinkipas, nispanku.

17 Hinaspan paykunaqa tapuranku khaynata:

—Qanri, ima ninkitaq, ¿allinchu Roma llaqtamanta gobiernawaqninghis *Cesarman *impuestokunata pagananchispaq, icha manachú? nispanku.

18 Jesusñataqmi ichaqa mana allin intencionllawan tapusqankuta yachaspa, khaynata nirán:

—¡Ishkay uya runakuna! ¿Imanaqtintaq qankunari pantachiwayta munashankichís? **19** Apamuychis impuesto paganaykichis qolqeta, nispa.

Chaymi huk qolqeta Jesusman haywaranku. **20** Hinaqtinmi Jesusqa chay qolqeta paykunaman qawachispa tapuran:

—Kay qolqepiri, ¿pipa uyantaq, hinaspapas pipa sutintaq kashan? nispa.

21 Paykunañataqmi khaynata contestaranku:

—Roma llaqtapi gobiernaq rey Cesarpán, nispanku.

Saynata niqtinkun Jesusqa
niran:

—Saynaqa rey Cesarpa
kaqtaqa payman qopuychis.
Hinallataq Diospa kaqtapas
Diosman qopuychis, nispa.

22 Hinaqtinmi Jesuspa
nisqanta uyarispanku,
chay runakunaqa anchata
admirakuspa pasapuranku.

*Jesuspa tiemponpi qolqe
(Mateo 22.15-22; Lucas 20.20-26)*

Jesustan tapuranku wañuqkunapa kawsarimunananmanta

(Mar 12.18-27; Luc 20.27-40)

23 Chay p'unchawllataqmi wakin *saduceo religionniyoq runakunaqa Jesusman hamuranku. Paykunaqa manan wañuqkunapa kawsarimunanpiqa creerankuchu. Chayraykun Jesusta tapuranku khaynata:

24 —Yachachikuq, Moisespa escribisqan *leypin niwanchis: “Huk runa casarakuspa, warminpi manaraq wawayoq kashaspa wañupunman chayqa, sullk'a wawqenmi, chay viuda warmiwan casarakuspa wawayoq kanan. Hinallataqmi chay wawa nacemuqpas, wañuqpa wawan hina kananpaq chay wañuqpa sutinta apanan, saynapi wañuqpa sutin mana chinkananpaq”, nispa. **25** Saynallataqmi llaqtaykipas qanchis wawqekuna karan. Hinaspán kuraq kaqqa casararukuspa, manaraq wawayoq kashaspa wañupuran. Chaymi wañuqpa viudanwan casarakullarantaq chay wañuqpa sullk'an. **26** Saynallataqmi huk tiempo pasaruqtin, paypas manaraq wawan kashaqtin wañupuran. Saynallataqmi pasaran kinsa kaqwanpas, tawa kaqwanpas, pishqa kaqwanpas, soqta kaqwanpas, hinallataq qanchis kaqwanpas. **27** Chaymantañataqmi chay qanchisnintin

wawqekunapa wañusqanpa qepanman, chay viuda warmipas wañupullarantaq. **28** Chayqa kunanyá niwayku, llapallan wañuqkunata Dios kawsarichimuqtinri, ¿mayqenpa warmintaq kanqa chay warmirí? Qanchisnintinwanmi chay warmiqa casarasqa karan, nispanku.

29 Hinaqtinmi Jesusqa paykunata contestaran khaynata:

—Qankunaqa pantashankichismi, Bibliapi esribisqakunata mana yachaspaykichis, hinallataq Diospa atiynintapas mana reqsispaykichis. **30** Ichaqa wañuqkunata Dios kawsarichimuqtinqa, manañan casarakuyqa kanqañachu. Aswanqa Diospa *angelinkuna hinan hanaq pachapiqa mana ni pipas casarakunqachu. **31** Ichaqa wañuqkunapa kawsarimunankumantari, ¿manachu qankuna Bibliapi leerankichis Diospa nisqanta? Diosqa khaynatan niran: **32** “Noqan kani Abrahampa, Isaacpa, hinallataq Jacobpa Diosnin”, nispa. Paykunaqa wañusqa kashaspunkupas, Diospaqqa kawsashankun. Chayraykun Diosqa llapallan wañusqa runakunapapas Diosnin, paykunapa almanku kawsasqanrayku. Saynallataqmi Diosqa kawsaq runakunapapas Diosnin, nispa. [Nota: *Diosqa paypi creespa wañuq runakunapa Diosnimi, hinallataq Salvadornin ima. Saynallataqmi Diospi mana creeq runakunapapas Diosnin, ichaqa manan Salvadorninchu.*]

33 Saynata Jesuspa yachachisqankunata uyarispankun chaypi kaq runakunaqa anchata admirakuranku.

Ishkaynin importante kamachikuykunamanta

(Mar 12.28-34)

34 Jesusmi *saduceo religionniyoq runakunata upallachiran. Chayta yacharuspankun, *fariseo religionniyoq runakunaqa huñunakuranku Jesuswan parlaq rinankupaq. **35** Hinapan leykunamanta allinta yachaq huknin kaq fariseo religionniyoq runa, Jesusta pantachiyyta munaspa, tapuran khaynata:

36 —Yachachikuq, Diospa kamachisqankunamantari, ¿mayqen kaq kamachikuytaq aswan más importanterí? nispa.

37 Hinaqtinmi Jesusqa niran:

—“Señor Diosniykitu munakuy tukuy sonqoykiwan, tukuy almaykiwan, hinallataq tukuy piensayniykiwan ima”. **38** Kay

primer kaq kamachikuyumi wakin kamachikuykunamantaqa aswan más importante. **39** Saynallataqmi ishkay kaq kamachikuypas, kay primer kaq kamachikuyman rikch'akun. Chaymi khaynata nin: “Runamasiykita khuyakuy qan kikiykita hina”, nispa. **40** Chaymi niykichis, kay ishkaynin kamachikuypin cumplikun, Moisespa escribisqan *leykunapas, hinallataq Diosmanta willakuq ñawpaq *profetakunapa yachachisqankunapas, nispa [*Deuteronomio 6.5; Levítico 19.18*].

Jesucristori ¿pipa wawantaq?

(*Mar 12.35-37; Luc 20.41-44*)

41 *Fariseo religionniyoq runakuna huñunasqa kashaqtinkuraqmi, Jesusqa paykunata tapuran khaynata:

42 —Qankunari, ¿pin ninkichistaq Diosmanta Hamuq Salvadortarí? ¿Pipa wawanmi ninkichistaq? nispa.

Hinaqtinmi paykunaqa contestaranku khaynata:

—Ñawpaq *rey Davidpa mirayninmantan, nispangu.

43 Hinaqtinmi Jesusqa kaqmanta tapuran:

—Davidta Santo Espíritu rimachiqtinri, ¿imanaqtintaq payri, Cristomanta rimaspa niran: “Señorniyimi”, nisparí? Ichaqa kikin rey Davidmi, ancha respetasqa runa kashaspapas, khaynata niran:

44 “Señor Diosmi Señorniyta niran:

‘Phaña ladoypi tiyaykuy,

llapallan enemigoykikunata noqa vencespay, chaki plantaykiman churanaykama’”, nispa

[*Salmos 110.1*].

45 Hinaspapas kikin rey Davidpunin niran: “Señorlláy”, nispa. Chayri, ¿imanaqtintaq Diosmanta Hamuq Salvadorqa ñawpaq rey Davidpa mirayninmanta kanman? nispa. [*Nota: Davidpa mirayninmantan nacenan karan Diosmanta Hamuq Salvador Cristoqa. Chayta yachaspanmi Davidqa ña niranña: “Señorlláy” nispa. Saynataqa niran, Diosmanta Hamuq Salvadorqa, paymanta más atiyniyoq kananta yachaspanmi*].

46 Saynata Jesús tapuqtinmi, mana ni mayqenninkupas ni imaynanmantapas contestayta atirankuchu. Hinaspan chay p'unchawmantapacha Jesustaqa manaña ni pipas ni imamantapas tapurankuñachu.

Fariseo religionniyoq runakunata Jesús q'aqchasqanmanta
(Mar 12.38-40; Luc 11.37-54; 20.45-47)

23 1 Jesusmi *discipulonkunata hinallataq chaypi kaq runakunatapas, khaynata niran:

2 —Moisespa esribisqan *leykunata yachachinankupaqqqa autorizasqa karanku, *fariseo religionniyoq runakuna, hinallataq leykunata yachachiq runakunallapiwanmi. 3 Chaymi qankunaqa paykunapa yachachisqanta, sonqoykichispi waqaychaspa kasukunaykichis. Ichqa amataqyá paykunapa imapas ruwasqankutaqa qatipakunkichishchu. Paykunaqa manan yachachisqankutaqa ruwayman churankuchu. 4 Hinaspapas paykunaqa runakuna cumplinanpaqmi sasa kamachikuykunata kamachinku. Ichqa manan ni huk dedollankuwanpas yanapankuchu chay kamachisqankuta runakuna cumplinanpaqmi imatapas ruwanku. Chaymi llapallan runakuna rikunampaq, qaramanta ruwasqa p'alta cintakunapi Bibliamanta textokunata esribispanku, mat'enkupi hinallataq brazonkupi watakunku. Hinallataqmi allin adornasqa k'ancharishaq p'achakunawan p'achakunkupas, (saynapi runakuna rikuspa "waq runaqa Diosta kasukuqmi", nispa ninankupaq). 5 Hinaspapas paykunaqa Diosmanta yachachina *sinagoga wasiman rispankupas, otaq fiestakunaman mikhunankupaq rispankupas, sumaq atiendesqa kaytan munanku. Hinallataqmi allinnin asientokunallapi tiyaytapas munanku. 7 Hinaspapas paykunaqa mercadokunapipas runakuna ancha respetowan rimayukuspa "yachachikuq", nispa ninankutan munanku.

8 Qankunaqa amayá saynachu kaychis. Qankunaqa amayá permitiychishchu runakuna "yachachikuq" nispa nisunaykichistaqa. Yachachiqniykichisqa noqallan kani, hanaq pachamanta hamuq Cristo kasqayrayku. Chaymi qankunaqa llapaykichispas wawqentin hinalla kankichis. 9 Hinaspapas qankunaqa amayá kay pachapiqa ni pi (yachachikuq) runatapas ninkichishchu: "Taytay" nispaqa. Qankunapa cheqaq Dios Taytaykichisqa ch'ullallan. Payqa hanaq pachapin kashan. [Nota: Kay textopi "Taytay" nisqanqa manan rimashan

kay pachapi papanchismantachu. Aswanqa rimashan Diospa sutinta oqarispa “Padre” nispa kay pachapi sutichakuq runakunamantan].

10 Qankunaqa amayá permitiychishchu “Kamachikuq” nispa runakuna nisunaykichistaqa. Qankunapaqqa, noqa Diosmanta Hamuq Salvadorllan kamachiqniykichisqa kani.

11 Qankuna ukhupi aswan más importante kaq runaqa, llapaykichista serviqninmi kanan. **12** Pipas paytukusqa kaspa wakinninmanta aswan más importante kayta munaqqa, humillasqan kanqa. Ichaqa pipas humillakuspa wakinninta serviqmi, hatunchasqa kanqa.

13 Ay, ¡imaynaraq kankichis ishkay uya fariseo religionniyoq runakuna, hinallataq leykunata yachachiq runakunapas! Qankunaqa manan dejankichishchu runakuna Diospa gobiernasqan sumaq glorianman haykunantaqa. Nitaqmi qankunapas haykunkichishchu, nitaq wakintapas haykunanta munankichishchu.

{**14** Ay, ¡imaynaraq kankichis ishkay uya fariseo religionniyoq runakuna, hinallataq leykunata yachachiq runakunapas! Qankunaqa viudakunapa wasintan qechushankichis. Saynata ruwashaspapas una-unaytaraqmi orakushankichis, allin runakuna hina rikusqa kanaykichispaq. Chayraykun qankunaqa ancha-ancha castigasqa kankichis}.

15 Ay, ¡imaynaraq kankichis ishkay uya fariseo religionniyoq runakuna, hinallataq leykunata yachachiq runakunapas! Qankunaqa tukuy lawman rispaykichismi, religionniykichisman iñinanpaq runakunata rimapayamushankichis. Chay runakunata convencerachispan infiernoman pusashankichis, qankunamanta ishkay kuti mastaraq castigasqa kanankupaq.

16 Ay, ¡imaynaraq kankichis runakunata pusaq ñawsakuna! Qankunan ninkichis: “Sichus pipas templopa sutinta oqarispa juramentota ruwaqqa, chay juramento ruwasqantaqa dejallanmanmi. Ichaqa sichus pipas templo ukhupi qori waqaychasqankupa sutinpi juramentota ruwaqmi, cumplinanpuni”, nispa. **17** ¡Qankunaqa mana yuyayniyoq ñawsakunan kankichis! Diospaq separasqa qoriqa, templo ukhupi kasqanraykullan ch'uyanchasqa. Ichaqa Dios yupaychana templon aswan más importante chay templo

ukhupi qorimantaqa, chay qorita ch'uyanchasqanrayku.

18 Hinaspapas qankunaqa nillankichistaqmi khaynata: “Sichus pipas altarpa sutinta oqarispa juramentota ruwaqqa, chay juramento ruwasqantaqa dejallanmanmi. Ichaqa sichus pipas altarpa hawanpi ofrenda waqaychasqankupa sutinpi juramentota ruwaqmi, cumplinanpuni”, nispa.

19 ¡Mana yachayniyoq ñawsakuna! ¿Mayqentaq aswan más importanteri, ofrendachu icha Diospaq ofrendata churana altarchú? Ofrendamanta aswan más importanteqa Diospa altarninmi. **20** Pipas altarpa sutinpi juramentota ruwaspaqa, manan altarllamantachu juramentotaqa ruwashan, aswanqa altarpa hawanpi kaqkunamantawanmi. **21** Hinallataq, sichus pipas templorayku juramentota ruwaspaqa, manan templollamantachu juramentotaqa ruwashan. Aswanqa Diosmantawanmi juramentotaqa ruwashan, chay templopi Diospa presencion kasqanrayku. **22** Saynallataqmi hanaq pachapa sutinpi juramentota ruwaqpas, Diospa tiyanan *trononmantawan, hinallataq chay tronopi tiyaq Diosmantawanmi juramentotaqa ruwashan.

23 Ay, ¡imaynaraq kankichis ishkay uya fariseo religionniyoq runakuna, hinallataq leykunata yachachiq runakunapas! Qankunan *diezmota qonkichis yerba buenamanta, anismanta, hinaspa cominosmantawan ima. Ichaqa Diospa kamachisqankunataqa manataqmi ruwaymanqa churankichistaqchu. Diosqa kamachiranmi khaynata: “Runamasiykichispa favorninpi imatapas allinta ruwaychis. Ancha khuyapayakuq kaychis. Hinallataq Diospa kamachikusqankunatas llapanta kasukuychis”, nispa. Kay kinsantin kamachikuykunatan ruwanaykichis, wakin kamachikuykunatas mana qonqaspalla. **24** ¡Runakunata pusaq ñawsakuna! ¡Qankunaqa tomanaykichisman urmaykuq ch'uspichatapas suysunkichismi. Caballomantapas aswan más hatunkaray *camello animaltan ichaqa, enterollanta millp'unkichis! [Nota: Israel nacionniyoq runakunapaqqa ch'uspipas, hinallataq camello animalpas mana mikhuna animalkunan karanku, leypi prohibisqa kasqanrayku. Chay ch'uspiwanmi Jesusqa comparachiran uchuy kaq kamachikuy leykunata; chay camello animalwantaqmi Jesusqa comparachiran hatun kaq

kamachikuy leykunata. Paykunan Moisespa leyninkunamanta chay ch'uspi hina uchuy kamachikuykunata allinta cumplinankupaq preocupakuranku. Ichaqa chay camello hina hatun kamachikuykunata cumplinankupaqtaqmí mana preocupakurankuchu].

25 Ay, ¡imaynaraq kankichis ishkay uya fariseo religionniyoq runakuna, hinallataq leykunata yachachiq runakunapas! Qankunaqa tazatapas platotapas hawallantan maqchinkichis. Ichaqa ukhunñataqmí qenllillaña kashan. Saynallataqmí qankunaqa runakuna rikunallanpaq allin cambiasqa kashankichis. Ichaqa sonqoykichistaqmí ancha qenllillaña kashan, suwakusqaykichiskunawan, hinallataq mana allin ruwasqaykichiskunawan ima. **26** ¡Fariseo religionniyoq ñawsa runakuna! Primertaqa tazatapas platotapas ukhuntaraqyá allinta maqllyichis, saynapi hawanpas ukhunpas limpio kananpaq.

27 Ay, ¡imaynaraq kankichis ishkay uya fariseo religionniyoq runakuna, hinallataq leykunata yachachiq runakunapas! Qankunaqa, runakuna qawarinallanpaqmí sumaq cambiasqa kashankichis, imaynan panteonpi nichupa hawanpas sumaq yuraqwan pintasqa hina. Ukhuykichistaqmí ichaqa wañusqakunapa tullunwan, hinallataq tukuy qenllikunawan hunt'asqa kashan. **28** Qankunaqa llapallan runapa rikunallanpaqmi, allinta imatapas ruwaq tukushankichis. Sonqoykichispin ichaqa ishkay uya mana allin ruwaq runakuna kashankichis.

29 Ay, ¡imaynaraq kankichis ishkay uya fariseo religionniyoq runakuna, hinallataq leykunata yachachiq runakunapas! Qankunaqa Diosmanta willakuq ñawpaq *profetakunapa p'ampakusqan sepulturankunapa hawanpin sumaq perqakunata hatarichishankichis. Hinallataq allin justo runakunapa sepulturankunatan sumaqta adornashankichis. **30** Hinaspapas qankunaqa ninkichismi khaynata: “Sichus chay profetakunapa tiempoppi kawsaykuman karan chayqa, manan noqaykuqa permitiykumanchu karan, chay ñawpaq profetakunata, wañuchinankutaqa”, nispa. **31** Ichaqa, saynata nishaspaykichispas, qankunaqa chay ñawpaq profetakunata wañuchiq runakunawan igualmi kashankichis. **32** ¡Qankunapas tukupaychisyá, profetakunata wañuchiq ñawpaq runakunapa qallarisqanta!

33 ¡Mach'aqwaypa miraynin hina runakuna! (Qankunaqa llulla runakunan kankichis. Mach'aqwaypa venenon hinan qankunapa simiykichismantaqa lloqsimun). Chaymi niykichis, ¡qankunaqa nina rawray infiernomantaqa manan ayqekunkichishchu! **34** Noqan mandamusaq qankunaman Diosmanta willakuq profetakunata, ancha yachayniyoq runakunata, hinallataq Diosmanta yachachiq runakunatapas. Ichaga paykuna hamuqtinmi, wakintaqa qankuna wañuchinkichis, otaq cruzkunaman chakatankichis. Wakintataqmi *sinagoga wasikunapi p'anankichis. Wakintañataqmi llaqtan-llaqtan qatikachankichis. **35** Chayraykun qankunaqa allin runakunata kay pachapi wañuchisqaykichismanta culpayoq kankichis, Cainpa wawqen Abelmanta qallarispa asta Berequiaspa wawan Zacarías profetapa wañuchisqankukama. Zacarías profetaqa wañuchisqa karan, *sacrificio ruwana altarmanta temploman haykuna punkuq ladonpin. **36** Cheqaqtapunin niykichis, chay llapallan castigokunaqa kunan tiempopi kawsaq runakunamanmi chayamusunkichis profetakunata wañuchisqaykichisrayku, nispa.

**Jesusmi llakikuran Jerusalén
llaqtapi tiyaq runakunamanta**

(Luc 13.34-35)

37 Jerusalén llaqtata qawarispanmi Jesusqa niran:

—Ay, ¡Jerusalén llaqtapi tiyaq runakuna! ¡Qankunan Diosmanta willakuq profeta runakunata wañuchirankichis! ¡Saynallataqmi qankunaqa Diospa mandamusqan runakunatapas rumiwan p'anashaspalla wañuchirankichis! ¡Noqaqa maytan munarani qankuna huñuykuya, imaynan huk wallpapas chiwchichankunata raphran ukhupi huñuykun chay hinata! Ichaga manan munarankichishchu huñuykunaytaqa. **38** Chayraykun Diosta yupaychanaykichis templopas, hinallataq llaqtaykichispas, wasiykichispas wikch'usqa kanqa. **39** Cheqaqtapunin niykichis, manañan rikuwankichishñachu kutimunay tiempo chayamunankama. Chay tiempo chayamuqtinña ninkichis: “Alabasqayá kachun Diospa Sutinpi Hamuq Salvadorqa”, nispa.

Jerusalén llaqtapi templo thuñichisqa kananmanta

(Mar 13.1-2; Luc 21.5-6)

24 1 Jerusalén llaqtapi *tempломанта lloqsiruspa Jesús rishaqtinmi, *discipulonkuna payman ashuyuranku. Hinaspan chay templopa sumaqllaña perqankunata qawachiranku. 2 Chaymi Jesusqa discipulonkunata khaynata niran:

—¿Rikushankichishchu kay templopa perqankunata? Cheqaqtapunin niykichis, kay llapallan rikusqaykichiskunan thuñichisqa kanqa. Manan ni ch'ulla rumillapas perqasqaqa qepanqachu, nispa.

**Jesús kay pachaman manaraq
kutimushaqtin imakunas pasananmanta**

(Mar 13.3-23; Luc 17.22-24; 21.7-24)

3 Chayta nispanmi, Jesusqa Olivos nisqa moqoman *discipulonkunapiwan riran. Chaypi tiyayuqtinmi, discipulonkunaqa sapallanpiña Jesusta tapuranku khaynata:

—Niwaykuyá, ¿hayk'aqtaq chay niwasqaykikuri pasanqa? ¿Imaynanpitaq yachasaqku qanpa kutimunaykita, hinallataq kay pachapa tukukuynintarí? ¿Ima señalkunataq chay p'unchawkunapiri kanqa? nispanku.

4 Hinaqtinmi Jesusqa discipulonkunata contestaspa niran:

—Qankunaqa piwanpas ama engañachikunaykichispaq, jallinta cuidakuychis! 5 Ichaqa ashka runakunan noqapa sutiypi hamunqaku. Hinaspan khaynata ninqaku: “Noqan kani Cristo”, nispanku. Saynata rimaspankun paykunaqa ashka runakunata engañanqaku. 6 Hinallataqmi qankunaqa uyarinkichis guerrakunamanta, hinallataq guerra ruway munaq *nación llaqtakunamantawan. Aswanqa chaykunata uyarishaspaykichispas amayá mancharikunkichishchu. Chaykunaqa hinapunin pasanan. Aswanqa chay guerrakunamanta uyarispaykichisqa, yachaychisyá kay pachapa tukukuyninqa manaraq chayamusqanta. 7 Kay pachapiqa huk nación llaqtakunan guerrapi peleanqaku huk law nación llaqtakunawan. Hinaqtinmi mana mikhuy kaqtin ancha muchuy kanqa. Hinallataqmi tukuy enteropi

terremotokunapas pasanqa. **8** Ichaqa yachaychisyá, chaykunaqa tukuy ñak'ariykunapa qallariy়llanraq kasqanta.

9 Chay tiempopiqa, qankunatapas autoridadkunamanmi apasunkichis. Hinaspan chay autoridadkunaqa presochaspa ñak'arichisunkichis, hinallataq wañuchisunkichis ima. Hinaspapas noqapa discipuloykuna kasqaykichisraykun, llapallan runakuna qankunataqa cheqnisunkichis.

10 Chaykuna pasaqtinmi, noqapi wakin creeqkunapas, noqapi creeyta dejaspangu, noqamanta aswan p'enqakunqaku. Hinaspan paykunapura cheqninakuspa traicionanakunqaku ima. **11** Saynallataqmi ashkallaña falso *profetakunapas rikhurimunqaku. Hinaspan paykunapas llullakuspanku ashka runakunata engañanqaku. **12** Chay p'unchawkunapiqa mana allin ruwaykuna astawan miraqtinmi, khuyanakuypas chiriyapunqa. **13** Ichaqa wañunankukama noqapi llapallan iñiqkunallatan, noqaqa salvasaq. **14** Hinallataq Diosmanta allin willakuykuna enteron mundontinpi runakunaman willasqa kaqtinmi, chayraq kay pachapa tukukuyninqa chayamunqa.

15 Ichaqa pipas kaykunata leeqqa, allintan entiendenan, Diosmanta willakuq profeta Danielpa ñawpaq nisqanman hina. Paymi niran: "Huk p'unchawmi huchasapa runa (Jerusalén templo ukhuman haykuspa), chay Lugar Santo nisqa cuartopi huk ancha millakuypaq *sacrificio *ofrendata ruwanqa", nispa [Daniel 9.27; 10.31]. Chayta rikuspakykichisqa, **16** Judea *provincia llaqtapi tiyaq runakuna orqokunaman apuraylla ayqekuychis. **17** Wasi patapi kaqkunapas, apurayllaman urayamuspayá ayqekuchunku; amayá imankutapas wasinkumantaqa orqochunkuchu. *[Nota: Ñawpaq Israel nación llaqtapi wasikunaqa manan kay llaqtanchiskunapi wasikuna hinachu karan. Chay tiempopi wasi pataqa karan huk ramada hinan].* **18** Hinallataq campopi kaqkunapas, amayá wasinkumanqa kutimuchunkuchu p'achankuta orqoqqa. **19** Ay, ¡imaynaraq kanqaku chay p'unchawkunapi wiksayoq warmikunapas, hinallataq qolla wawayoq warmikunapas! **20** Qankunaqa Diosmantayá mañakuychis, chay ayqekunaykichis p'unchawkuna ama paray tiempopichu, nitaq samana p'unchawpichu kananpaq. **21** Chay p'unchawkunapiqa

llapallan runan anchata ñak'arinqa. Sayna ñak'ariyqa manan karanchu, kay pachata Dios unanchasqanmantapacha; mitaqmi huktawanpas sayna ñak'ariyqa kanqachu. **22** Diosqa anchatapunin akllasqankunataqa khuyakun. Chayraykun chay ñak'ariy p'unchawkunaqa, mana unaytachu duranqa. Sichus unayta duranman chayqa, llapallankun runakunaqa wañunkuman.

23 Sichus chay p'unchawkunapi pipas nisunkichis: "Qawaychis, kaypin kashan Cristoqa" otaq "Waqpín kashan Cristoqa", nispa, chayqa, aman qankunaqa paykunataqa creenkichishchu. **24** Ichaqa rikhurimunqakun "Criston kani" niq runakunapas, hinallataq "Diosmanta willakuqmi kani" niq falso profetakunapas. Paykunan runakunata engañanankupaq, ancha admirakuypaq milagrokunata ruwaspa purinqaku. Chay milagrokunata rikuchispan, Diospa akllasqan runakunatas engañayta munanqaku. **25** Qankunamanqa ñawpaqtaraqmi ña niraykichishña chaykunamantaqa. **26** Chayraykun niykichis, sichus pipas nisunkichis: "¡Qawaychis, Cristoqa waq ch'inñeq lugarpín kashan!" nispa. Hinaqtinqa aman rinkichishchu. Otaq nisunkichisman: "¡Qawaychis, Cristoqa waq wasipin pakakuspa kashan!" nispa. Hinaqtinqa aman creenkichishchu. **27** Ichaqa noqa Diosmanta Hamuq Runa kay pachaman hamusaq hinaspaqa, manan pakakusaqchu. Noqaqa hamusaq imaynan huk rayo t'oqyamunanpaq llataq nispa k'ancharimun intipa lloqsimunan lawmanta asta intipa haykunan lawkama, saynan hamusaq. Chaymi llapallan runakunaqa rikuwanqaku hamusqayta. **28** Chayqa kanqa, maypichus wañusqa aycha kashan, chaypin ashka condorkunapas huñunakunku. Chaytan runakunapas rikunku. (Saynallataqmi noqa hamuqtiypas, llapallan runakunaqa rikuwanqaku).

Jesucristopa kutimunanmanta

(Mar 13.24-37; Luc 17.26-30, 34-36; 21.25-33)

29 Jesusqa *discipulonkunatan nillarantaq:

—Chay ñak'ariy p'unchawkuna pasarullaqtinmi intipas tutayanqa, killapas manañan k'anchanqañachu, qoyllurkunapas cielomantán urmayamunqa, hinallataqmi cielokunapi tukuy ima kaqkunapas khatatatatanqa.

30 Hinaqtinmi noqa Diosmanta Hamuq Runapa señalniyta llapallan runa rikunqa cielopi. Chaymi kay pachapi llapallan llaqtakunapi tiyaq runakunaqa anchata mancharikuspa waqanqaku, noqa Diosmanta Hamuq Runata cielomanta phuyu ukhunta, tukuy atiyniyoq, hinaspa k'anchoristin hamushaqta rikuwaspanku. **31** Hinaqtinmi huk *corneta tocamuqtin, noqaqa *angelniykunata kamachisaq, paykuna rispanku llapallan akllasqaykunata llapallan *nación llaqtakunamanta huñumunankupaq.

32 Qankunaqa yachaychisyá higos sach'amanta willakuyta. Chay higos sach'apa ramankuna retoñamuqtinmi, qankunaqa yachankichis paray wichay cercaña kasqanta. **33** Saynallataqyá llapallan nisqaykunata rikuspakichisqa, yachaychis hamunay p'unchawqa cercallaña kasqanta. **34** Cheqaqtapunin niykichis, kay nisqaykunaqa pasanqa manaraq kay tiempopi kawsaq runakuna wañushaqtinkuraqmi. **35** Hanaq pachapas hinallataq kay pachapas tukukunqan. Kay nisqaykunan ichaqa mana ni hay'aqpas tukukunkachu.

36 Ichaqa manan pipas yachanchu ima p'unchawtas otaq imay horastas noqapa kutimunay p'unchawtaqa. Nitaqmi hanaq pachapi angelkunapas, nitaq noqapas yachanichu. Aswanqa Dios Taytallaymi yachan.

37 Noqa Diosmanta Hamuq Runapa kutimunay p'unchawqa, Noeypa tiemponpi hinan kanqa. **38** Chay Noeypa tiemponpiqa, manaraq para nishuta paramushaqtinmi, runakunaqa mikhusharanku, tomasharanku, wakintaq casarakusharanku ima. Ichaqa tukuy chaykunataqa ruwaranku *arcaman Noé haykusqan p'unchawkamallan. **39** Hinaspapas chay tiempopi tiyaq runakunaqa manan creerankuchu Noeypa yachachisqanpiqa. Hinaqtinmi nishuta para-paramuspa, enteron mundontinman unu hunt'aran. Chaymi llapallan runakunaqa unupi heq'epaspa wañuranku. Saynallataqmi kanqa noqa Diosmanta Hamuq Runa kutimunay p'unchaw chayamuqtinpas. **40** Chay p'unchawpin ishkay runakuna campopi kashanqaku; hukninmi apasqa kanqa, hukninñataqmi saquesqa kanqa. **41** Hinallataqmi ishkay warmikunapas huk maranpi kutashanqaku; hukninmi apasqa kanqa, hukninñataqmi saquesqa kanqa.

42 Chaymi niykichis, qankunaqa manan yachankichishchu ima p'unchawtas noqa Señorniykichis kay pachaman kutimunay p'unchawtaqa. Saynaqa rikch'ashaq hinallayá kaychis. **43** Aswanqa yachaychisyá kayta, sichus huk wasiyoq runa yachanman imay horastas wasinman suwa haykunanta chayqa, manachá chay tutaqta puñunmanchu, wasinpi kaqninkunata ama suwachikunanpaq. **44** Saynallataqyá qankunapas rikch'aychis, hinaspa listolla kaychis. Noqa Diosmanta Hamuq Runaqa mana yachasqaykichis horasllan kutimusaq, nispa.

Diosta mana kasukuq runakunamanta

(Luc 12.41-48)

45 Jesusqa *discipulonkunatan nillarantaq:

—¿Pitaq kasukuspa allinta ruwaq sirviente runarí?

Kasukuspa allinta ruwaq sirvienteqa, patronninpa kamachisqanta ruwaqmi. Chaymi patronninga chay allin ruwaq sirvienten runamanqa encargarán, wasinpi familiarmanpas hinallataq wakin sirvientekunamanpas horasllanpi mikhunata qonanpaq. **46** Chay sirviente runaqa, ancha kusisqan kanqa, patronnin hamuspa kamachisqanman hina ruwashaqta tarimuqtinqa.

47 Cheqaqtapunin niykichis, sayna kaqtinqa patronninmi chay kasukuq sirviententaqa tukuy kaqninkunata cuidanapaq churanqa. **48** Ichaqa chay serviqnin runa patronninpa kamachitamusqanta mana kasukuspa sonqollanpi piensanman khaynata: “Patronniyqa manaraqmi hamunqaraqchu”, nispa. **49** Hinaspataq chay serviqmasinkunata maqanman; hinallataq patronninpa qolqenwan mikhukuspa runakunawan mach'akunman, tomakunman ima. **50** Saynata ruwashaqtinmi, mana yachasqan horaslla, hinallataq mana yachasqan p'unchawlla patronnin kutiramunman. Hinasan sayna ruwashaqta tariramuspa, **51** ancha-anchata castiganqa. Hinasan ishkay uya runakunawan kushkata churanqa, chaypi anchata ñak'arispa waqananpaq, hinallataq kirunkunaraq rach'ikyananpaq ima, nispa.

Chunka sipaskunamanta

25 1 Jesusqa *discipulonkunatan nillarantaq khaynata: —Diospa gobiernasqan sumaq glorianqa rikch'akun huk casarakuymanmi. Chay casarakuymanmi huk tuta chunka sipaskuna lamparinninkuta aparikuspa, novioman taripaq riranku chashkinankupaq. 2 Chay sipaskunamantan pishqa sipaskunaqa qonqay sonqo qella sipaskuna karanku. Wakin pishqañataqmi allin viva sipaskuna karanku. 3 Chay pishqantin qonqay sonqo qella sipaskunaqa, lamparinninku ratashaqla kananpaqmi *aceiteta lamparinninkuman yapanankupaq mana apakurankuchu. 4 Wakin chay allin viva sipaskunan ichaqa, lamparinninku ratashaqla kananpaq aceiteta yapanankupaq apakuranku.

5 Hinaqtinmi casarakuq novio mana chayamuqtin, chay chunkantin taripaq sipaskunaqa, puñuywan aysarachikuspa puñurapuranku. 6 Hinaqtinmi chawpi tutaña kashaqtin, waqyakuqta uyariranku khaynata: “¡Lloqsimuychis chashkinaykichispaq; ñan kaytaña novioqa hamushan!” nispa. 7 Chaymi chunkantin sipaskunaqa puñusqankumanta hatarimuspa, lamparinninkuta alistaranku, chay casarakuq noviota chashkinankupaq. 8 Hinaqtinmi chay pishqantin qonqay sonqo qella sipaskunaqa, wakin viva sipaskunata, khaynata niranku: “Qankunapa aceite apakamusqaykichista ashllata qoykuwayku. Lamparinniyuqa aceiten tukurukuqtinmi wañurushanña”, nispanku. 9 Chaymi chay allin viva sipaskunaqa niranku: “Noqaykupapas aceiteykuqa manan ashkachu, qankunamanwan qonaykupaqq. Aswanyá rispaykichis aceite vendeqkunamanta rantikamuychis”, nispa. 10 Hinaqtinmi chay pishqa qonqay sonqo qella sipaskunaqa, aceiteta rantikuq pasaranku. Chaykaman novioqa chayaramuran. Chaymi pishqantin listo kaq viva sipaskunalla noviopa casarakusqan fiestaman haykuranku. Haykuruqtinku hinallan punkuqa wishq'akuran. 11 Hinaqtinmi chay pishqantin qonqay sonqo qella sipaskunaqa, aceite rantiq risqankumanta kutimuranku. Hinaspan punkuta wishq'asqataña tarispanku, qaparispa,

waqyakuranku khaynata:
“¡Señor, Señor, punkuta
kichaykamuwayku!”
12 Hinaqtinmi
novioqa contestamuran
khaynata: “Manan
qankunataqa
reqsiykichishchu. Pichá
kankichispas”, nispa.

13 Kay willakuya
tukuruspanmi Jesusqa discipulonkunata niran:

—Saynayá qankunapas, rikch'an-rikch'anlla kaychis.
Qankunaqa manan yachankichishchu ima p'unchawtas, nitaq
imay horastas noqapa kutimunaytaqa, nispa.

*Jesuspa tiemponpi lamparinkuna
(Mateo 25.1-13)*

Kinsa sirviente runakunamanta

14 Jesusqa *discipulonkunatan nillarantaq:

—Diospa gobiernasqan sumaq glorianqa rikch'akun,
huk patrón karuman ripuspa, serviqninkunata waqyaspa,
ashka qori qolqenta encargatamuqmanmi. **15** Chay patronqa
sapankama serviqnin runakunamanmi qorita qoran,
sapankamapa ruway atinanman hina. Primer kaqmanmi
pishqa bolsa qorita qoran. Ishkay kaqmantaqmi ishkay bolsa
qorita qoran. Kinsa kaqmanñataqmi huk bolsa qorita qoran.
Saynata sapankamaman qotamuspanmi chay patronqa
ripuran. **16** Hinaqtinmi chay pishqa bolsa qorita chashkiqqa,
negociokunata allinta ruwaspa, pishqa bolsa qoritawan
ganaruran. **17** Saynallataqmi ishkay bolsa qorita chashkiqpas,
negociokunata allinta ruwaspa, ishkay bolsa qoritawan
ganaruran. **18** Ichaqa huk bolsa qorita chashkiqñataqmi,
pampata t'oqoruspa, patronninpa qosqan qoritaqa pakaruran.

19 Unay watakuna pasaruqtinñataqmi, chay sirviente
runakunapa patronninqa kutimuran. Chaymi chayamuspa,
serviqninkunamanta cuentata mañaran. **20** Hinaqtinmi chay
pishqa bolsapi qorita chashkiqqa, pishqa bolsa qoritawan
apamuspa, patronninta niran: “Patronníy, qanqa pishqa
bolsapi qoritan qowaranki. Chaywanmi pishqa bolsapi
qoritawan ganaramuni”, nispa. **21** Chaymi patronninqa

niran: “¡Allinmi! Qanqa allin serviq, hinallataq confianapaq runan kanki. Kay chikan qosqayta gananciayoqta kutichipuwasqaykiraykun, qanmanqa aswan mastaraq qosqayki. Saynaqa noqawan kushka kusikuy”, nispa.

22 Saynallataqmi ishkay bolsapi qorita chashkiqpas, hamuspa patronninta nillarantaq: “Patronníy, qanqa ishkay bolsapi qoritan qowaranki. Chaywanmi ishkay bolsapi qoritawan ganaramuni”, nispa. **23** Chaymi patronninga niran: “¡Allinmi! Qanqa allin serviq, hinallataq confianapaq runan kanki. Kay chikan qosqayta gananciayoqta kutichipuwasqaykiraykun, qanmanqa aswan mastaraq qosqayki. Saynaqa noqawan kushka kusikuy”, nispa.

24 Saynallataqmi huk bolsapi qorita chashkiqpas, hamuspa patronninta nillarantaq: “Patronníy, noqaqa yacharanin qanqa exigente runa kaspayki, mana tarpushaspapas cosechasqaykiti. **25** Chaymi noqaqa anchata manchakuspay, chay huk bolsapi qowasqayki qoritaqa allpata t'oqoruspa pakaramurani. Kunanmi ichaqa hina kaqlata apanpushayki”, nispa.

26 Chaymi patronninga contestaspa niran: “Qanqa qella runan kasqanki. Manan allin sirviente runachu. Qanqa yacharankitaq, mana tarpushaspayas cosecha oqarisqaytaqa. **27** Chayri, ¿imanaqtintaq qori qosqaytari mana ni bancollamanpas churamurankichu, kutimuspay qori qosqayta interesintinta chashkikapunaypaq?”, nispa. **28** Saynata nispanmi, chay patronqa sirvienten runakunata kamachispa niran: “Chay qella runamanta qori qosqayta quitaychis. Hinaspa chay chunka bolsapi qoriyoqman qoychis. **29** Ashka kaqnijoqmi (kasukusqanrayku) astawanraq chashkinqa, saynapi aswan más kaqnijoq kananpaq. Ichaqa chikallan kaqnijoqmantan, (mana kasukusqanrayku), chikallan kaqninpas quitasqa kanqa. **30** Saynaqa kay mana imapaq valeq qella runataqa, hawa tutayaqman wikch'uchis. Chaypin anchata ñak'arispa waqanqa. Chaymi kirunkunapas rach'ikyanqa”, nispa.

Juicio p'unchawmanta

31 Jesusqa *discipulonkunatan nillarantaq:

—Noqa Diosmanta Hamuq Runaqa llapallan

*angelniykunapiwan kushkan hamusaq. Hinaspan huk hatun

sumaq k'ancharishaq *tronoypi tiyayusaq. **32** Hinaqtinmi tukuy nación llaqtakunamanta runakunaqa ñawpaqniyman huñunakamunqaku. Chaymi allin kawsaq runakunata rakisaq mana allinpi kawsaq runakunamanta, imaynan huk oveja michiqpas rakin ovejankunata cabrakunamanta hina. **33** Allinta ruwaspa kawsaq runakunataqa phaña lawniymanmi churasaq. Ichaqa mana allinta ruwaspa kawsaq runakunatan, lloq'e lawniyman churasaq. **34** Hinaspán noqa *Reyqa phaña lawniypi kaq runakunata nisaq: "Hanaq pachapi Dios Taytaymi qankunataqa anchata bendecisunkichis. Chayrayku, hamuspaykichis, Dios Taytaypa preparasqan hanaq pacha glorianman haykuychis. Chay hanaq pacha gloriaantaqa kay pacha unanchasqanmantapachan qankunapaq prepararan. **35** Noqa yarqasqa kaqtymi, mikhuchiwarankichis. Ch'akiy়ি kaqtymi, unuta qowarankichis. Forastero kaqtymi, samachiwarankichis. **36** P'achay mana kaqtinmi, p'achaykichista qowarankichis. Onqosqa kaqtiyas, cuidawarankichismi. Hinallataq carcelpi kaqtiyas, visitamuwarankichismi", nispa. **37** Kaykunata niqtymi, allin ruwaq justo runakunaqa niwankichis: "Señorlláy, ¿hayk'aqtaq qanri yarqaypi karanki, chaytaq mikhuchiraykikurí? ¿Hayk'aqtaq ch'akisqa karanki, chaytaq unutari qoraykikú? **38** ¿Hayk'aqtaq forastero karanki, chaytaq samachiraykikurí? ¿Hayk'aqtaq mana p'achayoq karanki, chaytaq p'achaykutari qoraykikú? **39** ¿Hayk'aqtaq onqosqa karanki, otaq carcelpi preso karanki, chaytaq visitamuraykikurí?" nispa. **40** Hinaqtinmi noqa Reyqa nisqaykichis khaynata: "Qankunaqa kay pachapi humilde wakcha runakunapa favorninpín allin kaqkunata ruwarankichis. Chay ruwasqaykichismi noqapaqpas allin kaqkunata ruwashawaqchis hina karan", nispa.

41 Saynallataqmí noqqa lloq'e lawniypi kaq runakunatas nisaq: "¡Dios Taytaypa maldecisqan runakuna! Qankunaqa kaymanta pasawaychis, diablopaq hinallataq *demoniokunapaqwan wiña-wiñaypaq preparasqa nina rawrayman. **42** Qankunaqa yarqasqa kaqtymi, mikhunata mana qowarankichishchu. Ch'akisqa kaqtymi, unullatas nisaq mana qowarankichishchu.

43 Forastero kaqtiymi, mana samachiwarankichishchu. P'achay mana kaqtinmi, p'achaykichistapas mana qowarankichishchu. Onqosqa kaqtiymi, mana cuidawarankichishchu. Hinallataqmi carcelpi kaqtiypas, mana visitamuwarankichishchu”, nispa. **44** Hinaqtinmi chay runakunaqa niwanqaku: “Señor, ¿hayk'aqtaq yarqasqatari rikuraykikú? ¿Hayk'aqtaq ch'akisqatari rikuraykikú? ¿Hayk'aqtaq mana p'achayoqta rikuraykikú? ¿Hayk'aqtaq forasterota, onqosqata, hinallataq carcelpi kaqtiykipas, mana visitamuraykikuchú?” nispa. **45** Chaymi noqqa paykunata nisaq: “Qankunaqa kay pachapi humilde wakcha runakunapa favorninpín mana ni imatapas allinta ruwarankichishchu. Chay ruwasqaykichismi noqatapas rechazawashankichisman hina karan”, nispa. **46** Chayraykun paykunaqa, wiñaypaq nina rawray infiernoman wikch'usqa kanqaku, chaypi ñak'arinankupaq. Ichaqa Diosta kasukuspa allin ruwaq justo runakunan, wiñay kawsayta chashkinqaku, nispa.

Jesusta wañuchinankupaq acuerdo ruwasqankumanta
(Mar 14.1-2; Luc 22.1-2; Juan 11.45-53)

- 26** 1 Jesusqa yachachiyta tukuruspanmi,
*discipulonkunata niran:
- 2 —Qankunaqa yachankichismi kay ishkay p'unchawmanta *Pascua fiesta kananta. Chay fiestapin, noqa Diosmanta Hamuq Runataqa, hap'iwaspanku presochawanqaku, hinaspan cruzpi chakatawanqaku, nispa.
- 3 Hinaqtinmi chay p'unchawkunapiqa, *sacerdotekunapa jefenkuna, hinallataq Israel *nación llaqtapi kamachiq autoridadkunapiwan ima huñunakuranku Caifaspa *palacio wasinpi. Caifasqa llapallan sacerdotekunapa jefenmi karan.
- 4 Chay huñunakuypin paykunaqa acuerdoman haykuranku, Jesusta engañollawan hap'iruspa wañuchinankupaq.
- 5 Hinaspan nillarankutaq:
—Kay acordasqanchistaqa amayá fiesta p'unchawpichu ruwasunchis. Sichus kay acordasqanchista fiesta p'unchawpi ruwaqtinchisqa, runakunan bullata ruwaspa, noqanchispa contranchispi hatarinkuman, nispanku.

Jesusta Betania llaqtapi huk warmi perfumesqanmanta
(Mar 14.3-9; Juan 12.1-8)

6 Jesusqa Betania llaqtapin (*discipulonkunapiwan kushka), Simón sutiyooq runapa wasinpi kasharanku. Chay Simonqa antestaraqmi *lepra onqoymanta sanoyasqa karan. **7** Chay Simonpa wasinpin Jesusqa mikhusharan. Hinaqtinmi Jesuspa kasqanman huk warmi hamuran. Chay warmin sumaq rumimanta ruwasqa p'uyñuchapi mishk'i perfumeta apamuran. Hinaspan Jesusman ashuyuspa, chay perfume apamusqanta umanman hich'ayuran. Chay perfumeqa ashka qolqepa valorninmi karan. **8** Hinaqtinmi Jesuspa discipulonkunaqa, chayta rikuspanku, anchata phiñakuspa, khaynata niranku:

—¿Imanaqtintaq usuchishan chay mishk'i perfumetarí?

9 Kay perfumetaqa ashka qolqeman vendespachá, wakchakunata yanapasunman karan, nispanku.

10 Chay rimasqankuta uyarispanmi, Jesusqa discipulonkunata niran:

—Ama saynataqa rimaychishchu. Kay warmiqa aswanmi allin kaqta noqapaq ruwarun. **11** Qankunapa ladokykichispiqa wakcha runakunaqa kallanqan paykunata yanapanaykichispaq. Noqan ichaqa mana tukuy tiempochu qankunawanqa kushka kasaq. **12** Kay warmiqa, wañuqtiy p'ampasqa kanaypaqmi cuerpoyna alistan. Chaymi payqa chay mishk'i q'apaq perfume apamusqanwan umayman hich'ayuwan. **13** Chaymi niykichis, maypipas kay pachapi noqamanta allin willakuykunata noqapi creeq runakuna willakuspankuqa, noqapaq kay warmi ruwasqanta yuyarispunkun, paymanta willakunqaku, nispa.

Jesusta traicionananpaq
Judas Iscariote ofrecekusqanmanta
(Mar 14.10-11; Luc 22.3-6)

14 Hinaqtinmi *Judas Iscarioteqa *sacerdotekunapa jefenkunawan parlaq riran. Chay Judasqa Jesuspa chunka ishkayniyoq *discipulonkunamanta hukninmi karan.

15 Hinaspan Judasqa paykunata niran:

—Sichus Jesusta qankunaman entregayman hinaqtinri, ¿hayk'atataq pagawankichismanrí? nispa.

Chaymi paykunaqa ashka valorniyoq kinsa chunka qolqeta paganankupaq Judasman ofreceranku. **16** Hinaspan chay ratomantapacha, Judas Iscarioteqa mashkaran imaynatas Jesusta traicionaspa, chay sacerdotekunapa jefenkunaman entregananpaq.

Jesusqa discipulonkunapiwan kushka cenasqanmanta

(*Mar 14.12-25; Luc 22.7-23; Juan 13.21-30; 1 Cor 11.23-26*)

17 Chay p'unchawkunapin mana *levadurayoq t'antata mikhunankupaq fiesta qallarisharan. Hinaqtinmi chay p'unchawpi *discipulonkunaqa Jesusman ashuyuspa, khaynata tapuranku:

—¿Maypitaq munanki *Pascua fiestapi cenayta alistamunaykutarí? nispanku.

18 Hinaqtinmi Jesusqa discipulonkunata contestaran khaynata:

—Llaqtaman rispaykichis, chay reqsisqanchis runata mashkaspa, khaynata nimuychis: “Yachachikuqmi nin: ‘Wañunay horan chayamushanña. Chayraykun kay Pascuapi cenayta discipuloykunawan kushka wasiykipi cenasaq’”, nispa.

19 Chaymi discipulonkunaqa rispanku, Jesuspa kamachisqanman hina alistamuranku, chay Pascuapi cenayta mikhunankupaq.

20 Tutayaruqtintaqmi, Jesusqa chunka ishkayniyoq discipulonkunapiwan mesapi kushka mikhuran.

21 Mikhushaqtinkun Jesusqa nirán:

—Cheqaqtapunin qankuna ukhumanta hukniykichis, noqata traicionawaspa, enemigoy runakunaman entregawanqa, nispa.

22 Hinaqtinmi Jesuspa discipulonkunaqa anchata llakirikuspanku, sapankamanku Jesusta tapuranku:

—¿Noqachu kani Señorlláy? nispa.

23 Hinaqtinmi Jesusqa paykunata nirán:

—Pichus t'antanta apichanqa noqapa t'antay apichasqay kaq platollapitaq, paymi traicionawanqa. **24** Saynan Bibliapi noqamanta escribisqa kashan, noqa Diosmanta Hamuq Runaqa wañunaypunin. Ichqaqa, ¡ay, imaynaraq

kanqa traicionawaqniy runaqa! ¡Payqa aswanchá ama nacenmanpashchu karan! nispa.

25 Hinaqtinmi traicionaqnin *Judas Iscarioteqa tapuran:
—Yachachikuq, ¿icha noqachu kaní? nispa.

Chaymi Jesusqa niran:

—Arí, qanmi kanki, nispa.

26 Mikhushaqtinkun Jesusqa huk t'antata hap'i yuspa
Diosman graciasta qoran. Hinapan partiyuspa
discipulonkunaman haywaspa niran:

—Hap'ispa mikhuychis. Kay t'antan noqapa cuerpo, nispa.

27 Chaymantan kaq copata *vinoyoqta hap'i yuspa,
Diosman graciasta qoran. Hinapan discipulonkunaman
haywaspa, khaynata niran:

—Kay vinota llapaykichis tomaychis. **28** Kaymi
noqapa yawarniy. Kay yawarniywanmi noqqa huk mosoq
*pactota ruwani. Kay yawarniy mi ch'aqchusqa kanqa ashka
runakunapa huchankuna perdonasqa kananpaq. **29** Kay
copapi vinotaqa manañan qankunawanqa tomasaqñachu, asta
Dios Taytaypa sumaq glorianpi, mosoq vinota qankunawan
kushka, huktawan tomananchiskama, nispa.

Jesusta Pedro negananmanta

(Mar 14.26-31; Luc 22.31-34; Juan 13.36-38)

30 Jesusqa *discipulonkunapiwan kushka huk himno
takita takiruspankun, Olivos nisqa moqoman riranku.

31 Chaypin Jesusqa discipulonkunata niran:

—Noqapi iñiynykichismi kunan tuta pisiyanqa.

Hinaqtinmi noqamanta qankunaqa p'enqakunkichis. Saynan
Bibliapi esribisqa kashan: "Michiqta wañuchiqtinkun,
ovejankuna ch'equechisqa kanqa", nispa. **32** Ichaqa
wañusqaymanta kawsarimuspaymi, noqqa qankunapa
ñawpaqniykichista *Galilea *provincia lawman risaq, nispa.

33 Chaymi Pedroqa niran:

—Sichus llapallanku qanmanta p'enqakuspanku saquesunkiku
chayqa, noqqa manan ni hayk'aqpas qantaqa saquesqaykichu, nispa.

34 Hinaqtinmi Jesusqa Pedrota contestaran:

—Pedro, cheqaqtapunin niyki, kunan tuta gallo manaraq
waqamushaqtinmi, qanqa kinsa kutikama negawanki, nispa.

35 Hinaqtinmi Pedroqa niran:

—Sichus qanwan kushka wañunay kaqtinpas, noqaqa manan ni hayk'aqpas qantaqa negasqaykichu, nispa.

Saynallatataqmí wakin discipulonkunapas niranku.

Getsemaní huertapi Jesús orakusqanmanta

(Mar 14.32-42; Luc 22.39-46)

36 Jesusqa *discipulonkunapiwan kushkan Getsemaní sutiyoq huertaman riran. Chayman chayaruskunkun, Jesusqa wakin discipulonkunata niran:

—Qankunaqa kayllapi qepakuychis. Waqman rispay, noqa orakamunaykama, nispa.

37 Jesusqa saynata nispanmi, discípulon Pedrota, hinallataq Zebedeoopa ishkaynin wawankunatawan huk lawchaman pusarikuran. Hinapan Jesusqa ancha-anchata llakikuspa, **38** paykunata niran:

—Noqaqa wañunayta yachakuspaymi sonqoypi ancha llakisqa kashani. Saynaqa noqawan qepakuspakichisyá, ama puñuychishchu, nispa.

39 Hinapan Jesusqa tumpanta ñawpaqman rispa, chaypi qonqorikuspa pampakama k'umuyuran. Hinapan Dios Taytanman orakuran khaynata:

—Dios Taytalláy, noqaqa anchatan munayman kay ñak'ariykunamanta librawanaykitawa. Ichqa amayá noqapa munasqaychu ruwasqaqa kachun, aswanqa qanpa munasqaykiman hinayá ruwasqa kachun, nispa.

40 Jesusqa chay kinsantin discipulonkunapa kasqanman kutirimuspanmi, paykunata puñushaqta tariran. Chaymi Pedrota niran:

—¿Manachu huk horallapas noqawan kushka rikch'ayta atirankichís? **41** Amayá puñuychishchu. Aswanqa orakuychisyá ama tentasqa kanaykichispaq. Qankunaqa allin kaqkunata ruwayta munashaspapas, kallpallaykichiswanqa manan atiwaqchishchu ruwaytaqa, nispa.

42 Saynata nispanmi Jesusqa huktawan tumpanta ñawpaqman rispa, yapamanta Dios Taytanman orakuran khaynata:

—Dios Taytalláy, sichus kay ñak'ariykunata pasanaypuni kaqtinqa, munasqaykiyá ruwasqa kachun, nispa.

43 Saynata nispanmi Jesusqa kaqmanta kutiran chay kinsantin discipulonkunapa kasqanman. Hinaspan discipulonkunataqa aswan más mishk'i puñushaqtaña tariran. **44** Hinaspan chay kinsantin discipulonkunata saquespa, Jesusqa kaqmanta orakuq kutiran. Hinaspan kay kinsa cuti orakuyninpipas, orakuran imaynatan primer kaqkunapi orakuran saynallatataq. **45** Orakuyta tukuruspanmi Jesusqa, chay kinsantin discipulonkunapa kasqanman kutimuspa, khaynata nirana:

—Qankunari, ¿kunankamachu puñullashankichisraq?
 Ñan hora chayaramunña, noqa Diosmanta Hamuq
 Runaqa huchasapa runakunapa makinman entregasqa
 kanaypaq. **46** ¡Hatariyachis, hinaspa hakuchi! Ñan kaytaña
 traicionawaqniy runaqa hamushan, nispa.

Jesusta presochasqankumanta

(Mar 14.43-50; Luc 22.47-53; Juan 18.2-11)

47 Kinsantin *discipulonkunawan Jesús parlallahashaqtinraqmí, *Judas Iscarioteqa Jesuspa kasqanman chayamuran. Paywanmi hamuranku ashka runakuna *espadayoqkuna, hinallataq k'aspiyoqkuna ima. Paykunatan mandamuranku Israel *nación llaqtapi kamachiq jefekuna, hinallataq *sacerdotekunapa jefenkunapas. **48** Chaymi Judas Iscarioteqa paywan hamuq runakunata ña yachachimuranña khaynata:

—Mayqentachus noqa much'aykusaq, chaymi Jesusqa.
 Payta hap'ispayá, presochankichis, nispa.

49 Judasqa chay nisqanman hinan, Jesusman ashuyuspa, rimayukuran:

—Yachachikuq, nispa.

Hinaspan much'aykuran.

50 Hinaqtinmi Jesusqa Judas Iscarioteta, khaynata nirana:

—Amigo, ¿imamantaq hamushankirí? Kaypiñataq kashanki chayqa, iman ruwanaykitayá ruway, nispa.

Chaymi paywan hamuq runakunaqa Jesusta hap'iranku presota apanankupaq.

51 Chayta rikuspanmi, Jesuspa huknin kaq discipulonqa, espadanta orqomuran. Hinaspan sacerdotekunapa jefenpa sirvienten runapa huknin ninrinta kuchurparan. **52** Chaymi Jesusqa chay ninri kuchuq discipulonta nirana:

—Chay espadaykita waqaychay. Pipas espadawan wañuchiqa, espadallawantaqmí wañuchisqa kanqa.

53 ¿Acaso manachu yachankichis, Dios Taytaymanta kunan mañakuqtíy, chunka ishkayniyoq tropa *angelninkunata mandamuspa defiendewanamanta? [Nota: *Huk tropataqa ashka waranqa angelkunan conforman*]. **54** Qankunaqa kaykuna hina pasananta dejaychis. Sayna kaqtinmi Bibliapi escribisqakuna llapallan cumplikunqa, nispa.

55 Chayta nispanmi Jesusqa runakuna lawman kutirispa, paykunata tapuran khaynata:

—Qankunari, ¿imanaqtintaq espadakunantin, hinallataq k'aspikunantin hamurankichis suwata hina hap'iwanaykichispaqrí? Noqaqa sapa p'unchawmi Jerusalén *templopi yachachirani. Ichaqa manataqmí preso kanaypaqqa pipas hap'iwaranchu. **56** Kunanmi ichaqa kaykuna pasan, ñawpaqmantaraq Diosmanta willakuq *profeta runakunapa nisqanman hina cumplikunapaq, nispa.

Hinaqtinmi discipulonkunaqa Jesusta saquespa, chay ratolla ayqekuranku.

Jesusta juzganankupaq apasqankumanta

(Mar 14.53-65; Luc 22.54-55, 63-71; Juan 18.12-14, 19-24)

57 Jesusta hap'iq runakunan, *sacerdotekunapa jefen Caifaspa palacio wasinman Jesusta aparanku. Chaypin *leykunata yachachiq runakunapas, hinallataq Israel *nación llaqtata kamachiq runakunapas huñunasqa kasharanku. **58** Hinaqtinmi Jesusta apaqtinku, Pedroqa karu qepallankuta riran asta chay sacerdote Caifaspa palacio pationman chayachinankukama. Hinaspan Pedropas chayman haykuspa, guardiakunawan kushka tiyayuran, Jesusta imatachus ruwasqankuta rikunarpaq.

59 Hinaspan chay sacerdotekunapa jefenkunapas, Israel nación llaqtata kamachiqunapas, hinallataq chaypi kaq llapallan autoridadkunapas, Jesuspa contranpi llullakuspa rimaq runakunata mashkaranku, chayman hina Jesusta acusaspa wañuchinankupaq. **60** Chaymi ashka runakuna Jesuspa contranpi llullakuspa rimanankupaq hamuranku. Ichaqa manataqmí chay falso testigokunaqa hukllatachu rimaranku. Hinaqtinmi qepallataña ishkay falso testigokuna hamuspa, **61** khaynata niranku:

—Kay runan niran: “Noqaqa Dios yupaychana templota thuñirachispaymi, kinsa p'unchawllapi kaqmanta ruwaruymán”, nispa.

62 Hinaqtinmi sacerdotekunapa jefen Caifasqa, tiyasqanmanta sayarispa, Jesusta tapuran khaynata:

—¿Uyarishankichu kay acusasuqniyki runapa nisqanta? Qanri, ¿manachu ima nispallapas defiendekunkí? nispa.

63 Ichaqa Jesusñataqmi mana ni imatapas rimarispa upallalla karan. Chaymi chay sacerdotekunapa jefenqa kaqmanta niran:

—Wiñay kawsaq Diospa sutinpin kamachiyki. Kunan juraspa niwayku, ¿cheqaqtapunichu qanri kanki Diospa wawan Cristo? nispa.

64 Hinaqtinmi Jesusqa niran:

—Arí, qanpa nisqaykiman hinan. Hinaspapas nillasqaykichistaqmi, qankunaqa kunanmanta wichaymanmi rikuwankichis, noqa Diosmanta Hamuq Runataqa, hanaq pachapi tukuy atiyniyoq Diospa phaña ladonpi tiyashaqta. Hinallataqmi Diospa atiyninwan phuyuq chawpinta hamushaqtapas rikuwankichis, nispa.

65 Chaymi Jesuspa nisqanta uyarispa sacerdotekunapa jefen Caifasqa, anchata phiñakuspa p'achantaraq llik'ispa, khaynata niran:

—¡Kay runaqa Diostan k'amishan! ¿Imapaqñataq munanchis huk testigokunatawanrí? Qankunapas paypa nisqantan uyarishankichis Diospa contranpi rimasqantaqa.

66 Chayri, ¿ima ninkichistaq kunanrí? nispa.

Chaymi chaypi kaq runakunaqa contestaspa niranku:

—¡Kay runaqa wañuchun! nispanku.

67 Saynata nispankun chay runakunaqa, Jesusman ashuyuspa uyanman toqaykuranku. Wakintaq maqaranku. Wakinñataq uyankunapi saqmaranku. **68** Hinaspan Jesusta niranku:

—Cheqaqtapuni Diosmanta Hamuq Cristo kaspaykiqa, niwaykuyá, ¿pitaq saqmamushasunkirí? nispanku.

Jesusta Pedro negasqanmanta

(Mar 14.66-72; Luc 22.56-62; Juan 18.15-18, 25-27)

69 Chaykuna pasashaqtinmi, Pedroqa chay palacio wasipa pationpi tiyasharan. Hinaqtinmi chay palacio wasipi kaq huk sirvienta warmi, ashuyuspa, Pedrota niran:

—Qanpas tukuy tiempomá chay *Galilea *provincia lawmanta kaq Jesuswanqa puriranki, nispa.

70 Hinaqtinmi llapallan runakuna uyarishaqtin Pedroqa negaran khaynata:

—Chay niwasqaykiqa manan cheqaqchu. Qanqa imamantachá rimashankipas, nispa.

71 Chayta nispanmi Pedroqa chay patiopa punkunta hawaman lloqisharan. Hinaqtinmi huk sirvienta warmiñataq Pedrota rikuruspa, chaypi kaq runakunaman nirán:

—Kay runaqa chay Nazaret llaqtayoq Jesuswanmi kasharan, nispa.

72 Hinaqtinmi Pedroqa chay warmipa nisqanta uyarispa, Diospa sutinpi juramentota ruwaspa, kaqmanta negaran khaynata:

—Cheqaqtapunin niykichis, chay Jesuswan sutichasqa runataqa, noqaqa manan reqsinichu, nispa.

73 Hinallataqmi tumpa unayninman, chaypi kaq wakin runakunapas, Pedropa kasqanman ashuyuspanku, nillarankutaq khaynata:

—Qanqa cheqaqtapunin Jesusta qatikuq runakunamanta huknin kaq runa kashanki. Chaymi rimasqaykipas paykunapa rimasqanwan igualla kashan, nispanku.

74 Saynata niqtinkun, Pedroqa maldecikuspa, Diospa sutinpi juramentota ruwaspa, khaynata nirán:

—¡Noqaqa manan chay runataqa reqsinichu! nispa.

Saynata rimayta tukuruqtillanmi gallo waqaramuran.

75 Chaymi Pedroqa yuyariran: “Manaraq gallo waqamushaqtinmi qanqa kinsa kutikama negawanki”, nispa Jesús nisqanta. Hinaqtinmi Pedroqa chay lugarmanta hawaman lloqispa, renegamanta anchata waqaran.

Gobernador Poncio Pilatoman Jesusta apasqankumanta

(Mar 15.1; Luc 23.1-2; Juan 18.28-32)

27 1 Achiqaramuqtinmi *sacerdote kunapa llapallan jefenkunaqa, Israel *nación llaqtapi autoridad kunapiwan huñunakuranku. Hinaspan Jesusta wañuchinankupaq acordaranku.
2 Saynata acordaruspankun, sacerdote kunapa jefen Caifaspa palacio wasinmanta, Jesustaqcha qanqasqata orqomuranku. Hinaspan gobernador Poncio *Pilatopa kasqanman aparanku.

Judas Iscariote seq'okuspa wañusqanmanta

3 *Judas Iscarioteqa, Jesusta wañunanpaq sentenciasqankuta yacharuspanmi, Jesusta traicionaspa entregasqanrayku ñakapakuran. Hinaspan *sacerdotekunapa jefenman, hinallataq Israel *nación llaqtapi kamachiq runakunamanwan ima, chay kinsa chunka qolqe qosqankuta kutichipuran. **4** Hinaspan Judasqa paykunata nirana:

—Jesusta qankunaman entregasqaywanqa, Diospa contranpin noqaqa huchallirukuni. Payqa mana huchayoq runan karan, nispa.

Chaymi paykunañataq contestaranku:

—Noqaykumanri, ¿imataq qokuwankú? ¡Chayqa qanpa problemaykin! nispanku.

5 Saynata niqtinkun, Judasqa chay qolqe qosqankuta *templo ukhupi wikaparan. Hinaspan Judasqa templomanta ripuspa, seq'okuran.

6 Sacerdotekunapa jefenkunañataqmi chay qolqe wikapasqanta oqarispanku, khaynata niranku:

—Kay qolqetaqa manan ofrenda churana cajamanqa churasunmanchu. Kay qolqetaqa huk runata wañuchinapaqmi pagaranchis, nispanku.

7 Hinaspan chay sacerdotekunapa jefenkunaqa huk Manka Ruwaq Runapa Allpanwan sutichasqa allpata rantiranku, chay lugarpi forastero runakunata p'ampanankupaq. **8** Hinaspan chay rantisqanku allpataqa suticharanku: “Yawar Allpawan”, asta kunan p'unchawkamapas. **9** Saynapin cumplikuran Diosmanta willakuq ñawpaq profeta Jeremiaspa nisqan. Paymi nirana:

“Israel nación llaqtapi tiyaq runakunaqa, preciotan churanqaku kinsa chunka qolqellata.

10 Hinaspan paykunaqa chay qolqewan, Manka Ruwaq Runapa Allpanwan sutichasqa allpata rantinqaku, imaynan Diospa kamachiwasqanman hina”, nispa.

Jesusta Poncio Pilato tapupayasqanmanta

(Mar 15.2-5; Luc 23.3-5; Juan 13.33-38)

11 Poncio *Pilatopa ñawpaqninpi Jesús kashaqtinmi, Poncio Pilatoqa tapuran:

—¿Qanchu kanki Israel *nacionniyoq runakunapa *reynin? nispa.

Chaymi Jesusqa contestaran:

—Arí, qanpa nisqaykiman hinan, nispa.

12 Hinaqtinmi chaypi kaq *sacerdotekunapa jefenkunaqa, hinallataq Israel nación llaqtapi kamachiq runakunapiwan, Jesusta Poncio Pilatopa ñawpaqninpi acusaranku.

Ichaqa manataqmi Jesusqa ni ima nispapas paykunataqa contestaranchu. **13** Chaymi Poncio Pilatoqa Jesusta tapuran:

—¿Uyarishankichu qanpa contrayki pi tukuy ima rimasqankuta? nispa.

14 Jesusqa manataqmi ni imanispapas contestaranchu. Chaymi Poncio Pilatoqa ancha admirasqallaña karan.

Jesusta cruzpi chakatanankupaq sentenciasqankumanta

(*Mar 15.6-20; Luc 23.13-25; Juan 18.38–19.16*)

15 Sapa watanmi, Poncio *Pilatoqa *Pascua fiesta chayamuqtin, huk presochasqa runata kachariran, llaqta runakuna mañakusqanman hina. **16** Chay tiempopin carcelpi kasharan Barrabás sutiyooq runa. Payqa criminal kasqanraykun, runakunapa reqsisqan karan. **17** Chaymi Poncio Pilatoqa chaypi huñunasqa kaq llapallan runakunata tapuran khaynata:

—¿Mayqentataq qankuna munawaqchis kunan kacharinaya? ¿Barrabastachu icha Diosmanta Hamuq Salvadorwan sutichasqa Jesustachú? nispa.

18 Poncio Pilatoqa saynata tapuran, sacerdotekunapa jefenkuna, hinallataq Israel *nación llaqtapi kamachiq runakunapiwan, Jesusta envidiakuspallanku acusasqankuta yachaspanmi.

19 Hinaqtinmi juzganan sillapi Poncio Pilato tiyashaqtin, warminpa partenmanta huk willakuya chashkiran. Chaymi khaynata niran: “Kay runaqa cheqaqtapunin mana huchayoq. Ama imanankipashchu. Paypa kawsanpin ch'isi sueñoyniypi nishuta ñak'ariruni”, nispa.

20 Chay ratollapitaqmi, sacerdotekunapa jefenkunaqa, hinallataq Israel nación llaqtapi kamachiq runakunapiwan ima, chaypi kaq llapallan runakunata convencechiranku,

Poncio Pilatota khaynata mañakunankupaq: “Barrabasta kacharipuy; Jesustañataq wañuchiy”, nispa ninankupaq.

21 Hinaqtinmi gobernador Poncio Pilatoqa, chaypi huñunasqa llaqta runakunata, kaqmanta tapuran:

—Qankunari, ¿pitataq munankichis kacharinaytarí? nispa.

Hinaqtinmi chaypi huñunasqa runakunaqa contestaranku:

—¡Barrabasta kachariy! nispanku.

22 Hinaqtinmi Poncio Pilatoqa yapamanta paykunata tapuran:

—Sayna kaqtinqa, ¿imatataq ruwasaq kay Diosmanta Hamuq Cristowan sutichasqaykichis Jesustarí? nispa.

Paykunañataqmi llapallanku contestaranku khaynata:

—¡Cruzpi chakatasqa kachun! nispanku.

23 Hinaqtinmi gobernador Poncio Pilatoqa yapamanta llaqta runakunata tapuran:

—Niwachisyá. Kay runari, ¿ima mana allintataq ruwaruran? nispa.

Saynata niqtinmi, llapallan runakunaqa aswan más altotaraq qaparispa niranku:

—¡Chay runaqa cruzpi chakatasqa wañuchun! nispanku.

24 Hinapan llaqta runakunaqa manaña Poncio Pilatopa nisqankunata uyariyta munarankuñachu. Chaymi Poncio Pilatoqa chay llaqta runakuna ch'aqwata manaraq hatarichishaqtinku, aswan unuta apachimuspa, llapallan runakuna rikushaqtin, makinta maqchikuran. Hinapan chaypi kaq runakunata nirán:

—Noqaqa manan culpayoqchu kasaq kay runapa wañusqanmantaqa. Culpayoqqa qankunan kankichis, nispa.

25 Hinaqtinmi chaypi kaq llapallan runakunaqa niranku:

—¡Noqaykun hinallataq wawaykupas chay runapa wañusqanmantaqa responsable kasaqku! nispanku.

26 Saynata niqtinkun, gobernador Poncio Pilatoqa Barrabasta carcelmanta kacharipuran. Hinapan soldadonkunata kamachiran alli-allinta Jesusta wasanpi waqtaruspanku, cruzpi chakataspa clavamunankupaq.

27 Hinaqtinmi gobernador Poncio Pilatopa soldadonkunaqa, chay palacio wasipa pationman Jesusta aparuspanku, chayman waqyaranku llapallan tropa soldadokunata. **28** Hinapan

chaypi Jesuspa p'achanta orqospanku, huk puka capawan churaranku. **29** Umanmantaqmi kishkamanta ruwasqa coronata churaranku. Phaña makinmantaq hap'ichiranku huk k'aspita bastonta hina. Hinaspan chay soldadokunaqa ñawpaqninpi qonqorikuspa, burlakuranku khaynata:

—¡Kawsachun Israel nación llaqtapa *Reynin! nispanku.

30 Saynata burlakuspankun chay soldadokunaqa, toqaykuspa, chay k'aspi qosqankuwan umanpi p'anaranku. **31** Hinaspan burlakuyta tukuruspanku, chay puka capawan p'achachisqankuta ch'ustispa, kaq p'achallanwantaq churapuranku. Hinaspan cruzpi chakataspa clavamunankupaq aparanku.

Jesusta cruzpi chakatasqankumanta

(*Mar 15.21-32; Luc 23.26-43; Juan 19.17-27*)

32 (Poncio *Pilatopa *palacionmantan soldadokunaqa Jesusta aparanku). Hinaspan Jerusalén llaqtamanta lloqsichishaspanku, Cirene llaqtayoq *Simonwan ñanpi tuparuspa, payta obligaranku Jesuspa cruzninta wikriysinanpaq.

33 Hinaspan cruzpi chakatanankupaq Gólgota nisqa moqoman Jesusta chayachiranku. Chay Gólgota moqoqa rimayninkupiqa “*Calavera moqo”, ninantan nin. **34** Chaypin qatqellaña qorakunawan chapusqa vinagreta Jesusman qoranku. Ichqa chay qatqe vinagreta malliyuspanmi, Jesusqa mana tomayta munaranchu.

35 Chaymantan Jesustaqa cruzpi chakataspa clavaranku. Hinaspan chay soldadokunaqa Jesuspa p'achanta rakinakunankupaq sortearanku. {Saynapin Diosmanta willakuq *profetapa nisqan cumplikuran. Paymi niran: “P'achaypa hawanpi sorteaspankun, paykunapura p'achayta rakinakunqaku”, nispa} [*Salmos 22.18*]. **36** Hinaspan soldadokunaqa Jesusta cuidaranku, cruzpa ladonpi tiyaspanku. **37** Saynallataqmi cruzpa puntanpipas, huk letrerota churaranku khayna niqta: “KAY RUNAN JESÚS; PAYMI ISRAEL *NACIONNIYOQ RUNAKUNAPA *REYNIN”, nispa.

38 Hinallataqmi ishkay suwakunatapas chakatallarankutaq, hukninta Jesuspa phaña ladonpi,

huknintataq lloq'e ladonpi. **39** Saynallataqmi chayninta pasaq runakunapas, umankuta maywirisparaq, Jesusta k'amiranku khaynata:

40 —Qanqa nirankitaq: “Kay Jerusalén llaqtapi *templota thuñirachispaymi, noqaqa kinsa p'unchawllapi hatarirachiyman”, nispa. Chayqa, ¡sichus Diospa wawan kaspaykiqa, kikiykitayá kunan salvakuy! ¡Hinaspa chay cruzmanta urayamuy! nispanku.

41 Saynallataqmi *sacerdotekunapa jefenkunapas, *leykunata yachachiq runakunapas, hinallataq Israel nación llaqtapi kamachiq runakunapas Jesusmanta burlakuspa, khaynata parlaranku:

42 —Hukkunataqa salvaranmi, ichaqa pay kikintataqmi mana salvakuytaqa atinchu. ¡Sichus cheqaqtapuni kay Israel nación llaqtapa Reynin kaspacha, kunanyá chay cruzmanta urayamuchun, paypi creenanchispaq! **43** Hinaspapas payqa Diospi confiaspan niran: “Diospa wawanmi kani” nispa. ¡Sichus cheqaqtapuni Dios munakuspaqa, kunanyá salvachun! nispanku.

44 Saynallataqmi Jesuswan kushka chakatasqa runakunapas Jesustaqa k'amillarankutaq.

Cruzpi Jesús wañusqanmanta

(Mar 15.33-41; Luc 23.44-49; Juan 19.28-30)

45 Jesuspa wañusqan p'unchawmi inti tutayaran chawpi p'unchawmantapacha asta kinsa horas tardekama.

46 Hinaqtinmi yaqaña kinsa horas tarde kashaqtin, Jesusqa altota qaparispa, khaynata niran:

—Elí, Elí ¿lama sabactani? nispa.

Kay rimayqa khayna ninanmi: “¡Diosnilláy, Diosnilláy! ¿Imanaqtintaq sapallaytari saquerullawankí?” nispa.

47 Hinaqtinmi chay nisqanta uyarispanku, chaypi kaq wakin runakunaqa, mana allinta entiendespanku niranku:

—Uyariyochis, payqa Diosmanta willakuq ñawpaq *profeta Eliastan waqyakushan, nispanku.

48 Chaymi kasqan ratolla chaypi kaq huknin runaqa, huk largo soqos k'aspipa puntanman apurayllamanña esponjata wataran. Hinaspan chay esponjata qatqe vinagreman

challpuspa, Jesuspa siminman aypachiran ch'unqananpaq.

49 Hinaqtinmi chaypi kaq wakin rikuq runakunaqa, khaynata niranku:

—Ama saynata ruwaychu. Aswan suyasunchis Diosmanta willakuq profeta Elías hamunqachus kay cruzmanta salvananpaq icha manachus chayta, nispanku.

50 Hinaqtinmi Jesusqa kaqmanta altota qaparispa, chay ratolla wañuran. **51** Chaymi chay ratollapitaq, Jerusalén *templo ukhupi rakiq *cortinapas kushkanmanta llik'ikuran altonmanta urayman. Saynallataqmi kay pachapipas terremoto pasaqtin, qaqqakunapas partikuran. **52** Saynallataqmi panteonpi sepulturakunapas kicharikuran. Hinaqtinmi Diospi ashka creeq ñawpaq tiempokunapi wañuq runakunapas kawsarimuranku. **53** Chay kawsarimuq runakunaqa, Jesuspa kawsarimusqan p'unchawpa qepantan Jerusalén llaqtaman haykuranku. Hinapan paykunataqa ashka runakuna rikuranku.

54 Jesús cruzpi wañuruqtinmi, soldadokunapa jefenqa, wakin soldadonkunapiwan Jesusta cuidasharanku. Paykunan chay ratopi terremoto pasaqtin, hinallataq chaypi

Jesusta cruzpi chakatasqanku (Mateo 27.45-56)

tukuy imakuna pasasqanta rikuranku. Hinaspán anchata mancharikuspanku, khaynata niranku:

—¡Cheqaqtapunin kay runaqa Diospa Wawan kasqa!
nispanku.

55 Chaypin kasharanku ashka warmikunapas karullamanta qawaspanku. Chay warmikunaqa *Galilea *provincia lawmantapachan Jesusta servispa hamuranku.

56 Chay warmikunawan kushkan karanku: *María Magdalena, Zebedeoopa warmin, saynallataq *Jacobopa hinallataq *Joseyqa mamitan María ima. [Nota: María Magdalena nispaqa niranku, Magdala sutiyoq llaqtamanta kasqanraykun].

Jesusta p'ampasqankumanta

(Mar 15.42-47; Luc 23.50-56; Juan 19.38-42)

57 Arimatea llaqtayoq *Joseymi tutayaykushaqtinña, Poncio *Pilatopa kasqanman hamuran. Joseyqa karan huk qapaq runan, hinallataq Jesuspi creeq ima. **58** Chaymi Joseyqa gobernador Poncio Pilatopa palacionman chayaruspa, Jesuspa cuerpona mañaran, apaspa p'ampamunanaq. Hinaqtinmi Poncio Pilatoqa Joseyman Jesuspa cuerpona qomunankupaq kamachiran. **59** Chaymi Joseyqa Jesuspa cuerpona mosoq sabanaswan p'istuyuspa, **60** qqaq sikipi mosoq sepultura t'oqochisqanman churaran. Chaymantan chay sepulturaman haykuna punkunta, huk hatun rumiwan tapaspa, ripuran. **61** Chaypin qepakuranku *María Magdalena, hinallataq huknin Mariapiwan sepulturapa ñawpaqninpi.

Jesuspa cuerpona sepulturapi cuidasqankumanta

62 Paqarisnintin p'unchawmi *samana p'unchaw karan. Chay p'unchawmi tardeyaykuytaña, *sacerdotekunapa jefenkunaqa, *fariseo religionniyoq runakunapiwan gobernador Poncio *Pilatoman rispanku, khaynata niranku:

63 —Señor gobernador Poncio Pilato, noqaykuqa yuyashaykun, chay llulla Jesusqa kawsashaspanraqmí nirán: “Noqaqa wañuchiwaqtinkun kinsa p'unchawmanta kawsarimusaq”, nispa. **64** Chayraykun kuan qanta valekuykiku, guardiaykikunata kamachispayki, chay

sepulturata allinta cuidachimunaykipaq, asta kinsa p'unchaw pasarunankama. Mana chayqa *discipulonkunan tuta rispanku cuerponsu warukuspanku, llaqta runakunaman ninkuman: “Jesusqa wañusqanmantan kawsariramun”, nispanku. Sayna kaqtinqa chay discipulonkunapa llullakusqanchá, Jesuspa ñawpaq llullakusqanmantapas aswan masraq karunman, nispanku.

65 Chaymi Poncio Pilatoqa paykunata niran:

—Kaypin kashan soldadokunaqa. Paykunata pusaspayá chay sepulturataqa alli-allinta cuidachimuychis, munasqaykichisman hina, nispa.

66 Chaymi paykunaqa Jesuspa p'ampasqanku sepulturaman rispanku, chay sepulturapa punkuntaqa ama ni pipas haykunanpaq hatun rumiwan alli-allinta seguraranku. Hinaspan huk señalta churaranku, pipas ama kuyuchinanpaq. Hinaspan guardiakunata kamachiranku chay sepulturata tuta p'unchaw allinta cuidanankupaq.

Jesuspa kawsarimusqanmanta

(Mar 16.1-8; Luc 24.1-12; Juan 20.1-10)

28 1 *Samana p'unchaw pasaruqtinmi domingo achiqayta, *María Magdalena, huknin Mariapiwan Jesusta p'ampasqanku sepulturata qawaq riranku. 2 Chay ratopin qonqayllamanta huk hatun terremoto pasaran. Hinaqtinmi Diospa *angelnin hanaq pachamanta urayamuspa sepultura tapasqanku rumita huk lawman tanqaran. Hinaspan chay rumi patapi tiyayuran. 3 Chay angelqa rayo t'oqyamunanpaq llataq hina k'anchashaqmi karan. Hinallataq p'achanpas rit'i hinaraqmi sumaq yuraq ch'illo karan. 4 Chayta rikuspankun sepultura cuidaq soldadokunaqa anchata mancharikuspanku, khatatataspa desmayarankuraq. 5 Hinaqtinmi angelqa sepulturaman hamuq warmikunata, khaynata niran:

—Ama mancharikuychishchu. Noqaqa yachanin cruzpi chakatasqa wañuq Jesusta mashkasqaykichista.

6 Payqa manan kaypiñachu. Nisqanman hinan ña kawsarirunña. Sepultura ukhumañay haykuspayá mayman cuerpon churasqanku sitiota qawamuychis. 7 Hinaspayá

apurayllaman rispa, Jesuspa *discipulonkunaman kay kawsarimusqanmantaqa willamuychis. Jesusqa *Galilea *provincia lawmanmi ñawpaqniykichista rishan. Chaypin tupankichis paywanqa. Kay willakuytan kunanqa ña qankuna yachankichishña, nispa.

8 Saynata ángel niqtinmi warmikunaqa mancharisqa kashaspankupas anchata kusikuspa, chay sepulturamanta lloqsimuspanku, correyllaña Jesuspa discipulonkunaman willaq riranku. Hinaqtinmi ñanta rishaqtinku, **9** Jesusqa paykunaman rikhurispan rimayukuran. Chaymi warmikunaqa ashuyuspanku, chakinkunata abrazaykuspa adoraranku.

10 Hinaqtinmi Jesusqa paykunata khaynata niran:

—Ama mancharikuchishchu. Aswan correylla rispaykichis discipuloykunaman willamuychis, Galilea provincia law llaqtaman rispanku, chaypi noqawan tupanankupaq, nispa.

Soldadokunapa willakusqankumanta

11 Warmikunaqa Jesuspa *discipulonkunata mashkaq rishanankukaman, sepulturata cuidaq wakin soldadokunaqa Jerusalén llaqtaman rispanku, chaypi *sacerdotekunapa jefenkunaman tukuy ima pasasqanmanta willamuranku.

12 Chaymi sacerdotekunapa jefenkunaqa, Israel *nación llaqtapi kamachiq runakunapiwan huñunakuspa accordaranku, soldadokunaman ashka qolqeta paganankupaq, (saynapi chay soldadokuna rikusqankuta pimanpas ama willaspanku, aswan llullakuspa, sacerdotekunapa yachachisqanman hina willakunankupaq). **13** Hinapan chay sacerdotekunapa soldadokunata yachachiranku khaynata:

—Qankunaqa runakunaman willamuychis khaynata: “Tuta puñushaqtiykun Jesuspa discipulonkuna hamuspanku, Jesuspa cuerpointaqa suwarpariwanku”, nispa. **14** Sichus kaykunamanta gobernador Poncio *Pilato yacharunqa chayqa, noqaykun paywan parlamusaqku, qankunata ama imanasunaykichiispaq, nispanku.

15 Chaymi chay soldadokunaqa qolqeta chashkirukuspanku, sacerdotekunapa yachachisqanman hina runakunaman willaranku. Kay llullakuspa willasqankutan Israel nación llaqtayoq runakunaqa kunankamapas willanakushankuraq.

Discipulonkunata Jesús kamachispa comisionasqanmanta
(Mar 16.14-18; Luc 24.36-49; Juan 20.19-23)

16 Jesuspa chunka hukniyoq *discipulonkunan Jesuspa kamachisqanman hina, *Galilea *provincia lawpi orqoman riranku. **17** Hinaqtinmi Jesusta chaypi rikuspanku adoraranku. Ichqa wakin discipulonkunañataqmi Jesusta rikushaspankupas, mana creehta atirankuchu, pay kikinpuni kashaqtinpas. **18** Hinaqtinmi Jesusqa discipulonkunaman ashuyuspa, kamachiran khaynata:

—Diosmi noqaman tukuy atiyta qowan hanaq pachapipas hinallataq kay pachapipas. **19** Qankunaqa llapallan *nación llaqtakunaman rispaykichisyá, runakunaman willamuychis, noqapi creespa discipuloykuna kanankupaq. Hinaspas Dios Taytapa, Dios Churipa, hinallataq Dios Santo Espiritupa sutinpi ima bautizamuychis. **20** Saynallataq noqapa llapallan yachachisqaykunatapas yachachimuychis, paykuna kasukuq kanankupaq. Noqaqa sapa p'unchawmi qankunawan kasaq kay pacha tukukunan p'unchawkama, nispa.

MARCOS

1. **Kay librotari, ¿pitaq escribiran?** Kay librotaqa Juan Marcosmi escribiran. Payqa ishkay sutiyoqmi karan; huknin sutinmi karan Juan, huknin sutintaqmi karan Marcos. Marcosqa Israel *nacionniyoq runan karan. (Hech 12.12, 25; 13.5, 13; 15.37, 39). Juan Marcospa mamitarpa sutinmi karan *María. Kay Mariaqa manan Señor Jesuspa mamitanchu karan. Kay Marcosmi Bernabeypa familiar karan (Col 4.10). Marcostan apóstol Pabloqa Bernabeypiwan ashka llaqtakunaman rispanku pulsaranku, chaykunapi Diospa palabranta runakunaman willamunankupaq (Hech 12.25; 13.5). Marcosmanqa *apóstol Pedron Señor Jesucristomanta willaspa allinta yachachiran. Chaymi Marcosqa apóstol Pedropo wawan hina karan (1 Pedro 5.13).
2. **Kay libreri, ¿hayk'aqtaq escribisqa karan?** Kay libroqa escribisqa kanman karan Señor Jesucristopha nacesqanpa qepanta 60 watakuna ukhupi otaq 65 watakunapin.
3. **Kay libreri, ¿zikunapaqtaq escribisqa karan?** Kay libroqa escribisqa karan *Roma lawpi, hinallataq Siria lawpi tiyaq mana Israel nacionniyoq creyentekunapaqmi.
4. **Kay libreri, ¿imapaqtaq escribisqa karan?** Kay libroqa escribisqa karan, Jesucristoqa Diospa Wawan, hinallataq cheqaq runa ima kasqanta, kay librota llapallan leeq runakuna yachanankupaqmi (Mar 1.1; 15.39).
5. **Kay libropiri, ¿mayqen versiculotaq aswan más importante yuyanapaq?** Kay versiculon aswan más importanteqa: “Saynallataqmi noqa Diosmanta Hamuq Runaqa manan noqata serviwanankupaqchu hamurani. Aswanmi noqaqa runakunata servinaypaq hamurani, hinallataq huchasapa ashka runakunapa rantinpi wañuspa, salvanaypaq ima” (Mar 10.45).
6. **Kay libreri, ¿imayna dividisqataq kashan?** Kay libroqa khayna dividisqan kashan:
 - (1) Bautizaq Juan runakunaman willasqanmanta (Mar 1.1-8).
 - (2) Jesús bautizasqa kasqanmanta, hinallataq diablo huchaman urmachiym munasqanmantawan (Mar 1.9-13).
 - (3) Jesús *Galilea *provinciapi milagrokuna ruwasqanmanta (Mar 1.14 asta 9.50).
 - (4) Jesús Galileamanta Jerusalén llaqtaman risqanmanta (Mar 10.1-52).
 - (5) Jerusalén llaqtapi Jesús yachachisqanmanta (Mar 11.1 asta 13.37).
 - (6) Jesusta wañuchinankupaq acuerdo ruwasqankumanta (Mar 14.1 asta 15.20).
 - (7) Jesusta cruzpi chakataspa wañuchisqankumanta (Mar 15.21-47).
 - (8) Jesuspa kawsarimusqanmanta (Mar 16.1-13); discipulonkunata comisionasqanmanta (Mar 16.14-18); hinallataq hanaq pachaman ripusqanmantawan ima (Mar 16.19-20).

Bautizaq Juan runakunaman willasqanmanta

(*Mat 3.1-12; Luc 3.1-9, 15-17; Juan 1.19-28*)

1 1 Diospa Wawan Salvadorninchis Jesucristomanta allin willakuykunaqa khaynatan qallariran. 2 (Dios Taytan niran Wawan Jesucristoman Bautizaq Juanta mandamunanmanta). Diospa chay nisqantan ñawpaq tiempopiraq Diosmanta willakuq *profeta Isaías escribiran khaynata:

“Noqan mandamusaq willakuqniyta, qanpa ñawpaqniykita rispa willamunarpaq.

Paymi ñanta allichaq hina, runakunata allinta yachachinqa, chayamuqtiyki sumaqta chashkisunaykikupaq [*Malaquías 3.1*].

3 Ch'inñeq desierto lugarpin huk runa altollamantaña rimaspa willakushan khaynata:
 ‘¡Sonqoykichista allichaychis;
 Diosmanta Hamuq Salvadorta chashkinaykichispaq,
 imaynan wiksu ñankunatapas allichanku chay
 hinata!’ ” nispa [*Isaías 40.3*].

4 Bautizaq Juanqa runakunata ch'inñeq desierto lugarpi bautizashaspanmi, khaynata niran:

—Diosman kutirikuychis huchaykichista saquespa, saynapi llapallan huchaykichista Dios perdonasunaykichispaq; hinaspataq bautizachikuychis, nispa.

5 Chaymi Judea *provincia lawmanta, hinallataq Jerusalén llaqtamanta ima, Juanpa willakusqanta uyariq ashka runakuna riranku. Hinapan huchankuta willakuqtinku, Juanqa paykunata bautizaran Jordán mayupi.

6 Bautizaq Juanpa p'achanmi karan hatun *camello animalpa pelonmanta ruwasqa. Cinturan watakunanñataqmi karan qaramanta ruwasqa. Hinaspapas payqa langosta urukunata, hinallataq ch'inñeq desierto lugarkunapi abejapa mishk'inkunatan mikhuran.
 7 Hinapan Bautizaq Juanqa runakunaman willaran khaynata:

—Noqapa qepaytan noqamanta aswan más ancha atiyniyoq runa hamushan. Chaymi noqaqa paypa husut'anpa watullantapas mana pashkanaypaq hinachu kani. 8 Noqaqa unullawanmi bautizashaykichis. Paymi ichaqa Diospa Santo Espiritunta qankunapi kananpaq qosunkichis, nispa.

Jesús bautizasqa kasqanmanta

(Mat 3.13-17; Luc 3.21-22)

9 Jesusqa Nazaret llaqtapin kasharan. Chay Nazaret llaqtaqa *Galilea *provinciamanmi perteneceran. Chay p'unchawkunapin Jesusqa chay Nazaret llaqtamanta, hinallataq Galilea provinciamanta lloqsispa, Jordán mayuman riran. Hinapan Jesusqa Bautizaq Juanwan chay Jordán mayupi bautizachikuran. **10** Hinaqtinmi Jesusqa unu ukhumanta lloqsimushaspa, rikuran hanaq pacha cielo kicharikushaqta, hinallataq Diospa Santo Espirituntapas paloma hina payman urayamushaqta. **11** Chay ratollapitaqmi Diosqa hanaq pachamanta nimuran khaynata:

—Qanmi kanki ancha munakusqay Waway. Qanwanmi anchata kusikuni munasqayta ruwasqaykirayku, nispa.

Jesusta huchaman diablo urmachi y munasqanmanta

(Mat 4.1-11; Luc 4.1-13)

12 Chaymantan Diospa Santo Espiritunqa ch'inñeq desierto lugarman Jesusta pusaran. **13** Chaypin Jesusqa tawa chunka p'unchaw phiña animalkunapa kasqanpi karan. Hinaqtinmi diaboloqa payta huchaman urmachiya munaran. Chaymantan Diospa *angelninkunañataq, Jesusta cuidaspa servinankupaq hamuranku.

Galilea provinciapi yachachiyta Jesús qallarisqanmanta

(Mat 4.12-17; Luc 4.14-15)

14 Bautizaq Juanta carcelman churaruqtinkun, Jesusqa *Galilea *provincia lawman riran, Diosmanta allin willakuykunata yachachistin. **15** Hinapan payqa khaynata niran:

—Diospa gobiernanan p'unchawmi ña chayamunña. Chayrayku Diosmanta allin willakuykunata uyarispas, huchaykichismanta wanakuychis. Hinaspas kay allin willakuykunapi creespakichis, Diosta kasukuspa kawsaychis, nispa.

Challwa hap'iq tawa runakunata Jesús waqyasqanmanta

(Mat 4.18-22; Luc 5.1-11)

16 Jesusqa *Galilea laguna qochapa patanta rishaspanmi, *Simonta, hinallataq wawqen Andrestawan rikuran.

Challwa hap'iq runakunata Jesús waqyasqan (Marcos 1.16-20)

Paykunaqa challwa hap'iqkuna kaspankun *mallankuwan challwata challwasharanku. **17** Hinaspan Jesusqa paykunata khaynata niran:

—Hamuychis noqawan kushka purinaykichispaq. Noqan qankunaman yachachisqaykichis, imaynan challwata challwankichis, saynallatataq runakunatapas huñunaykichispaq, nispa.

18 Chaymi Simonqa wawqen Andrespiwan kasqan ratolla mallankuta saquespa, Jesusta qatikuranku.

19 Jesusqa Galilea laguna qochapa patanta rishaspanmi, rikullarantaq *Jacobota, wawqen Juanta, hinallataq papanku Zebedeo tawan ima. Paykunan mallankuta *botenkupi remendasqaku. **20** Hinaspan Jesusqa Jacobota hinallataq Juantawan waqyaruan. Chaymi paykunaqa papanku Zebedeo tawa, hinallataq paykunapaq llank'aq runakunatawan botepi saquespa, Jesusta qatikuranku.

Demoniopa ñak'arichisqan runamanta
(Luc 4.31-37)

21 Jesusqa Capernaúm llaqtamanmi chayaruran. Hinaspan *samana p'unchawpi *sinagoga wasiman haykuspa,

runakunaman yachachiyta qallariran. **22** Jesusqa manan *leykunamanta yachachiq runakuna hinachu yachachiran. Aswanmi payqa huk ancha yachayniyoq kaspa, ancha atiywan yachachiran. Chayraykun llapallan runakunaqa Jesuspa yachachisqanwan anchata admirakuranku. **23** Chay ratollapitaqmi *demoniokunapa ñak'arichisqan huk runa chay sinagoga wasipi kasharan. Hinaqtinmi chay runaqa qaparispa, Jesusta niran:

24 —¡Yaw, Nazaret llaqtayoq Jesús! ¿Imatataq noqaykuwanri munankí? ¿Noqaykuta wañuchiqchu qanqa hamurankí? Noqaqa reqsiykin pi kasqaykita. ¡Qanqa Diospa Wawanmi kanki, mana ni ima huchayoq! nispa.

25 Jesusñataqmi chay demoniotaqa q'aqchaspas khaynata niran:

—¡Upallay, hinaspa lloqsiy kay runamanta! nispa.

26 Hinaqtinmi chay demonioqa, chay runata anchata khatatatachisparaq chay runamanta altota qaparispa lloqsiran. **27** Hinaqtinmi chaypi kaq runakunaqa admirasqallaña paykunapura tapunakuranku khaynata:

—¿Imataq kay rikusqanchisrí? ¿Ima mosoq yachachikuytaq kayrí? Atiyninwan kamachiqtinmi demoniokunapas kasukuspa lloqsinku, nispantu.

28 Chaymi Jesusmantaqa chay enteron *Galilea *provincia llaqtakunapi astawanraq rimaranku, Jesuspa yachachisqanmanta hinallataq ruwasqankunamantawan ima.

Pedropo suegranta Jesús sanoyachisqanmanta

(Mat 8.14-15; Luc 4.38-39)

29 Jesusqa *sinagoga wasimantan lloqsiran. Hinapan Jesusqa *Jacobopowan hinallataq Juanpiwan riran, *Simón Pedropo hinallataq Andrespa tiyasqanku wasiman. **30** Chay wasipin Simonpa suegranqa fiebrewan camapi onqoshasqa. Hinaqtinmi chay wasiman Jesús haykuyuqtin willaranku Simonpa suegranmanta. **31** Chaymi Simonpa suegranman Jesusqa ashuyuspa, makinmanta hatariykachiran. Hinaqtinmi fiebrenmantaqa kasqan ratolla sanoyeran. Hinapan Simonpa suegranqa paykunaman mikhunata serviran.

Ashka onqosqa runakunata Jesús sanoyachisqanmanta*(Mat 8.16-17; Luc 4.40-41)*

32 Inti haykuspa tutayaykushaqtinñan Jesusman apamuranku *demoniokunapa ñak'arichisqan ashka runakuna, hinallataq onqosqa runakunatawan ima. **33** Chaymi chay llaqtapi tiyaq runakunaqa, *Simonpa wasi punkunman llapallanku huñunakamuranku. **34** Hinaqtinmi Jesusqa sanoyachiran tukuy imaymana onqoyniyoq runakunata. Hinallataq llapallan demoniokunatapas runakunamanta qarqoran. Chay demoniokunaqa reqsirankun pis Jesusqa kasqantaqa. Chayraykun Jesusqa mana dejaranchu chay demoniokuna rimanankutaqa.

Galilea provincia lawkunapi Jesús yachachisqanmanta*(Luc 4.42-44)*

35 Ña achiqaramushaqtinñan Jesusqa chay Capernaúm llaqtamanta lloqsiran. Hinapan huk ch'inñeq desierto lugarman riran, chaypi orakunanpaq. **36** Hinaqtinmi *Simonqa puriqmasinkunapiwan, Jesusta mashkamuranku. **37** Jesusta tariruspankutaqmi khaynata niranku:

—Llapallan runakunan mashkashasunki, nispanku.

38 Chaymi Jesusqa paykunata niran:

—Hakuchi kay cercapi llaqtakunaman, chay llaqtakunapipas kay allin willakuykunata willamunaypaq. Noqaqa chaypaqmi kay pachamanqa hamurani, nispas.

39 Hinapan Jesusqa enteron *Galilea *provincia llaqtakunapi puriran, *sinagoga wasikunapi yachachistin, saynallataq runakunamantapas *demoniokunata qarqostin ima.

Lepra onqoyniyoq runata Jesús sanoyachisqanmanta*(Mat 8.1-4; Luc 5.12-16)*

40 Huk runan *lepra onqoyniyoq Jesusman ashuyuran. Hinapan Jesuspa ñawpaqninpi qonqoriyukuspa, ruegakuran khaynata:

—Señorlláy, munaspaykiqa kay onqoyniymantayá sanoyaykachiway, nispas.

41 Chaymi Jesusqa chay lepra onqoyniyoq runata anchata khuyapayaykuspan, makinwan llamiyuskuspa niran:

—Arí, noqaqa munanin sanoyanaykita, nispa.

42 Saynata Jesús rimayta tukurullaqtinmi, kasqan ratolla chay runaqa lepra onqoyninmanta sanoyeran. **43** Chaymi Jesusqa chay sanoyapuq runata, manaraq ripushaqtin allinta avisaspa, khaynata niran:

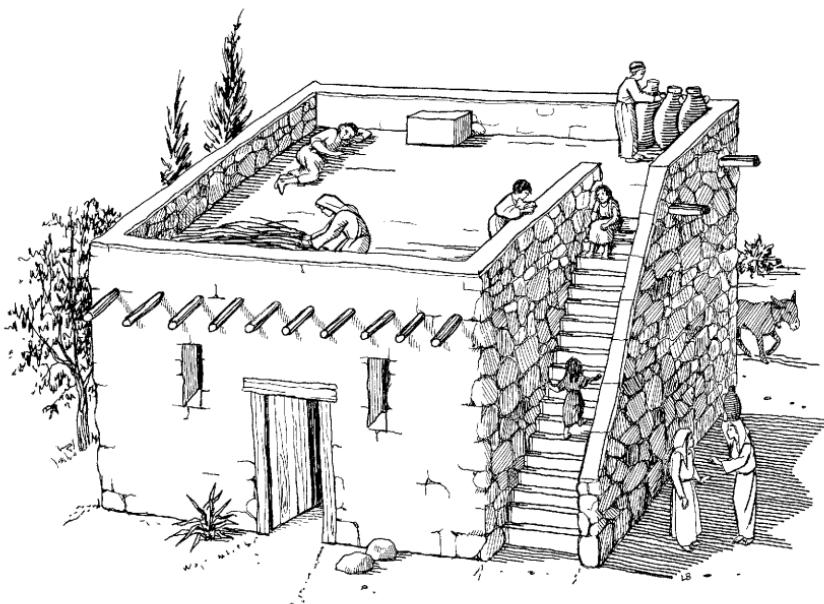
44 —Aman pimanpas kaykuna pasasusqaykimantaqa willankichu. Aswanyá *sacerdotekunaman rispa, qawachikamuy sanoña kasqaykita. Hinaspayki Moisespa esribisqan *leyman hina *ofrendaykita qomuy. Saynapin paykunaqa sanoña kasqaykita yachanqaku, nispa.

45 Ichaqa chay lepra onqoymanta sanoyaq runaqa, chaymanta lloqsispanmi llapallan runakunaman willakachakuya qallariran, Jesús imaynatas payta sanoyachisqanmanta. Chaymi Jesusqa manaña ni mayqen llaqtamanpas alayritaqa haykuya atiranñachu. Hinaqtinmi Jesusqa llaqtapa cercan ch'inñeq desierto lugarkunallapiña puriran. Sayna kashaqtinpas runakunaqa tukuy lawmantan Jesuspa kasqanmanqa rirankupuni.

Mana puriq runata Jesús sanoyachisqanmanta

(Mat 9.1-8; Luc 5.17-26)

2 1 Jesusqa ishkay kinsa p'unchawmantañan kaqmanta Capernaúm llaqtaman kutimuran. Chaymi chay Capernaúm llaqtapi tiyaq runakunaqa yacharuranku, Jesusqa huk wasipi kasqanta. **2** Hinaqtinmi chay wasiman ashka runakunaqa huñunakamuranku. Chaypin Jesusqa Diosmanta allin willakuykunata runakunaman yachachiran. Chaymi ashka runakuna chay wasi ukhuman hunt'aruqtinku, manaña chay wasi punkunpipas campoqa karanñachu. **3** Hinaqtinmi huk mana puriq runata tawa runakuna kallapipi wantuyukuspa chay wasiman apamuranku. **4** Chaymi chay wasipa punkunpi ashkallaña runakuna kasqanrayku, mana ni maynintapas wasi ukhumanqa apayuya attrankuchu. Chaymi paykunaqa wasi pataman wichachispaku, chay wasi patata t'oqoranku. Hinaspan chay mana puriq runataqa, chayninta kallapipi Jesuspa ñawpaqninman urayachiranku. **5** Chaymi

Jesuspa tiemponpi wasikuna (Marcos 2.1-12)

Jesusqa chay wantumuq runakunapa iñiyninkuta yachaspa, chay mana puriq runata niran:

—Wawáy, huchaykikunatan perdonayki, nispa.

6 Chaypin kasharanku *leykunata yachachiq wakin runakunapas. Hinaspan paykunaqa Jesuspa nisqanta uyarispanku, sonqonku ukhullapi piensaranku khaynata: **7** “Kay runari, ¿imanaqtintaq kaykunatari riman? Saynata rimaspaqa, Diostan ofiendeshan. ¿Pitaq runakunapa huchankunatari perdonanman? ¡Aswanqa runakunapa huchantaqa Diosllan perdonaytaqa atin!” nispanku.

8 Chaymi Jesusqa sonqollankupi piensasqankuta yachaspa, paykunata tapuran:

—Qankunari, ¿imanaqtintaq saynatari sonqoykichis ukhullapi piensashankichís? **9** Kunanyá niwaychis: ¿Imataq más facilri kanman? ¿Kay mana puriq runapa huchankunata perdonaychú? Icha ¿“kallapiykita oqarispa ripuy” niychú? **10** Kunanmi yachankichis, noqa Diosmanta Hamuq Runaqa kay pachapi runakunapa huchankunata perdonanaypaq atiyniyoq kasqayta, nispa.

Chayta rimayta tukuruspanmi, Jesusqa chay mana puriq runata nirana:

11 —Sayariy; hinaspa chay kallapiykita oqarispa wasiykiman ripuy, nispaka.

12 Chaymi kasqan ratolla, chay mana puriq runaqa sayariran. Hinaspan llapallan runakuna qawashaqtinku, kallapinta oqarispa ripuran. Chaypi kaq llapallan runakunañataqmi anchata admirakuspa, Diosta alabaranku khaynata:

—¡Kaykunataqa manan ni hayk'aqpas rikuranchishchu! nispanku.

Mateota Jesús waqyasqanmanta

(Mat 9.9-13; Luc 5.27-32)

13 Jesusqa kaqmantan *Galilea laguna qochapa patanman riran. Hinaqtinmi ashka runakuna paypa kasqanman huñunakamuranku. Chaymi Jesusqa paykunata chaypi yachachiran. **14** Chaymanta rishaspanmi, Jesusqa Alfeopa wawan *Leví sutiyoq runata rikururan. Payqa *impuesto cobraq kaspanmi, impuesto cobranan mesapi tiyasharan. Hinaqtinmi Jesusqa payta nirana:

—Qatikuway, nispaka.

Chaymi chay Leví sutiyoq runaqa tiyasqanmanta kasqan ratolla sayarispa Jesusta qatikuran. [Nota: *Leviypa huknin sutinga karan Mateo*].

15 Chaymantan Jesusqa *discipulonkunapiwan kushka Leviypa wasinman riran. Hinaqtinmi Jesustaqa ashka runakuna qatikuranku. Jesusqa Leviypa wasinman chayaruspanmi Leviywan kushka hinallataq discipulonkunapiwan ima mesapi tiyayuspa mikhusharan. Paykunawan kushkan chay mesapi tiyayuspa mikhullasharankutaq impuesto cobraq runakunapas, hinallataq ashka huchasapa runakunapas. **16** Chaymi *leykunata yachachiq runakuna, hinallataq *fariseo religionniyoq runakunapas, Jesuspa discipulonkunata tapuranku khaynata:

—Kay yachachisuqniykichis Jesusri, ¿imanaqtintaq kay impuesto cobraq huchasapa runakunawan, hinallataq wakin huchasapa runakunawanpas kushkari mikhushan? nispanku.

17 Chaymi Jesusqa chay nisqankuta uyarispa, paykunata nirán:

—Medicotaqa onqosqa runakunallan necesitanku; sano runakunan ichaqa mana necesitankuchu. Noqaqa manan justo tukuy runakunata salvaqchu hamurani. Aswanqa huchasapa runakunata salvanaypaqmi hamurani, nispa.

Jesusmi yachachiran ayunomanta

(Mat 9.14-17; Luc 5.33-39)

18 Huk p'unchawmi Bautizaq Juanpa *discipulonkuna, hinallataq *fariseo religionniyoq runakunapa discipulonkunapas ayunasharanku. Chayta wakin runakuna rikuspankun, Jesusta tapuranku khaynata:

—Qanpa discipuloykikunari, ¿imanaqtintaq mana ayunankuchú? Bautizaq Juanpa discipulonkunapas, hinallataq fariseo religionniyoq runakunapa discipulonkunapas ayunankutaaq, nispanku.

19 Chaymi Jesusñataq paykunata contestaspa nirán:

—Huk casarakuy fiestaman invitasqa runakunaqa manan ayunankumanchu, casarakuq novio chayllapiraq kashaqtinqa.

20 Aswanmi kanqa p'unchawkuna, noqa (iglesiapa novion) qankuna ukhumanta qechusqa kaqtyi, discipuloykunapas ayunanankupaq.

21 Thanta p'achataqa manan ni pipas mosoq telawanqa remendanmanchu. Saynata remendaqtinqa chay mosoq remiendoqa ch'intispanmi astawan chay thanta p'achataqa llik'irunman. **22** Saynallataqmi manaraq poqosqa *vinotaqa mana ni pipas hich'anmanchu thanta odrekunamanqa. Ichaqa chay vino poqoruspanmi chay thanta odrekunataqa phatarachinman. Hinapan vinopas usunman, hinallataq odrekunapas manaña ni imapaqpas valenmanñachu. Chaymi manaraq poqosqa vinotaqa mosoq odrekunaman hich'ana, nispa. [Nota: *Mana poqosqa vinon rikch'akun Jesuspa yachachisqankunaman. Poqosqa vinoñataqmi rikch'akun Israel nacionniyoq runakunapa ñawpaq mana valeq costumbrenkunaman. Chaymi Diospa palabrankunamanqa costumbrenchiskunataqa mana yapananchishchu.*]

**Jesuspa discipulonkuna samana
p'unchawpi trigo pallasqankumanta**

(Mat 12.1-8; Luc 6.1-5)

23 Jesusqa *discipulonkunapiwan kushkan trigo chakraq ukhunta huk *samana p'unchawpi risharanku. Hinaqtinmi discipulonkunaqa trigopa espigankunata pallayta qallariranku mikhunankupaq. **24** Chay pallasqankuta rikuspankun *fariseo religionniyoq runakunaqa Jesusta niranku:

—¡Qawariy! ¿Imanasqataq discipuloykikunari, samana p'unchawpi trigopa espigantari pallashanku prohibisqa kashaqtin? Moisespa esribisqan *leyman hinaqa chaykunata ruwaspankuqa manan kasukushankuchu, nispanku.

25 Hinaqtinmi Jesusqa paykunata contestaspa, khaynata niran:

—¿Manachu qankunari ni hayk'aqpas Bibliapi leerankichis, *rey Davidpas imatachus ruwasqanta? Payqa puriqmasinkunapiwan kushkan anchata yarqachikuranku. **26** Hinaspan Dios yupaychana *tabernáculo nisqa wasiman haykuran, Abiatar runa *sacerdotekunapa jefen kashaqtin. Hinaspan chay tabernáculo ukhupi, sacerdotekunallapa mikhunankupaq churasqa t'antakunata mikhuran. Saynallataqmi puriqmasinkunamanpas qollarantaq mikhunankupaq, nispa.

27 Chaymantan Jesusqa paykunata nillarantaq khaynata:

—Diosqa runakunataqa unancharan manan samana p'unchawraykuchu. Aswanmi Diosqa runakunapa allinninpaq chay samana p'unchawtaqa unancharan. **28** Chayraykun noqa Diosmanta Hamuq Runaqa samana p'unchawpapas dueñon kani. Chaymi noqaqa kamachinapaq atiyniyoq kani, samana p'unchawpi runakuna imatas ruwanankupaq otaq imatapas mana ruwanankupaq, nispa.

Mana valeq makiyoq runata Jesús sanoyachisqanmanta

(Mat 12.9-14; Luc 6.6-11)

3 **1** Jesusmi yapamanta haykuran Diosmanta yachachina *sinagoga wasiman. Chaypin kasharan huk mana valeq makiyoq runa. **2** Chaymi *fariseo religionniyoq runakunaqa

Jesusta disimulawlla qawaranku, *samana p'unchawpi chay mana valeq makiyoq runata sanoyachiqtinga, chayman tumpalla acusanankupaq. **3** Hinaqtinmi Jesusqa chay mana valeq makiyoq runata niran:

—Hatarimuy, hinaspa chawpinkupi sayay, nispa.

4 Hinapan Jesusqa chaypi kaq runakunata tapuran khaynata:

—Samana p'unchawpiri, ¿allin kaqtachu icha mana allin kaqtachu ruwana? ¿Runa sanoyachiychu icha runa wañuchiychu allin kanman? nispa.

Chayta uyarispunkun chaypi kaq runakunaqa mana ni imatapas rimarispa, upallalla karanku. **5** Hinaqtinmi Jesusqa muyuriqninpi kaq runakunata qawarispa, anchata phiñakuspa llakikuran, chay runakunaqa rumi sonqo kaspanku, mana entiendesqankurayku. Hinapan chay mana valeq makiyoq runata niran:

—Makiykita haywarimuway, nispa.

Makinta haywariqtinmi, chay runapa mana valeq makinqa kasqan ratolla sanoyeran. **6** Chaymi *fariseo religionniyoq runakunaqa lloqsimuspanku, kamachiq *rey *Herodespa partidomanta runakunapiwan huñunakuspa parlaranku, imaynatas Jesusta wañuchinankupaq.

Jesuspa yachachisqanta uyarinankupaq ashka runakuna hamusqankumanta

7 Jesusqa discipulonkunawan kushkan *Galilea laguna qochapa patanman riranku. Chaymanmi runakuna hamuranku Galilea *provincia lawmanta, Judea provincia lawmanta, **8** Jerusalén llaqtamanta, Idumea provincia lawmanta, Jordán mayupa waq law chimpanmanta, hinallataq Tiro hinaspa Sidón llaqtakunapa muyuriqninpi kaq llaqtakunamantawan ima. Paykunaqa Jesuspa tukuy ima ruwasqankunata uyarispunkun hamuranku. **9** Chaymi Jesuspa muyuriqninpi ashkallaña runakuna karanku. Chayraykun Jesusqa discipulonkunata kamachiran, huk *boteta listollataña suyachinankupaq. Saynataqa kamachiran chay ashka runakuna tanqanakuspa Jesusta ñit'imuqtinkun, hinaspa chay boteman qespispas chaymanta yachachimunampaqmi. **10** Jesusqa chay lugarpin

ashka runakunata tukuy onqoyninkumanta sanoyachiran. Chayraykun wakin onqosqa runakunapas, onqoyninkumanta sanoyayta munaspanku, Jesustaqa tupayuytapuni munaranku. **11** Saynallataqmi *demoniokunapa kamachisqan runakunapas Jesuspa ñawpaqninpi qonqorikuranku. Hinaspan chay demoniokunaqa altota qaparispa niranku:

—¡Qanqa Diospa Wawanmi kanki! nispanku.

12 Hinaqtinmi Jesusqa chay demoniokunata q'aqchaspas upallachiran, paykuna saynata qaparqachaspanku Jesusqa pis kasqanta runakunaman ama rimashanankupaq.

Chunka ishkayniyoq apostolkunamanta

(Mat 10.1-4; Luc 6.12-16)

13 Jesusqa huk orqomanmi riran. Hinaspan paypa kasqanman ashuyunankupaq akllasqan runakunallata waqyaran. Hinaqtinmi chay akllasqan runakunaqa paypa kasqanman ashuyuranku. **14** Hinaqtinmi Jesusqa chaypi kaq runakunamanta chunka ishkayniyoq runakunallata akllaran, *apostolninkuna kaspanku, paywan purinankupaq. Hinaspan kamachiran, Diosmanta allin willakuykunata runakunaman willamunankupaq. **15** Hinallataq atiytapas qoran, runakunamanta *demoniokunata qarqomunankupaq, {saynallataq tukuy imaymana onqoyniyoq runakunatapas sanoyachimunankupaq ima}.

16 Jesuspa akllasqan chunka ishkayniyoq apostolninkunan karanku kay runakuna: *Simón, paypa huknin sutinmi karan Pedro; **17** Juan hinallataq wawqen *Jacobo; paykunan karanku Zebedeopa wawankuna; paykunatan Jesusqa “Boanerges” sutiwan suticharan; Boanergesqa “rayo t'oqyamuqpa wawankuna” ninantan nin; **18** Andrés; Felipe; Bartolomé; Mateo; Tomás; Alfeopa wawan Jacobo; Tadeo; cananista partidomanta kaq Simón; **19** hinallataq Judas Iscariote ima. Kay *Judas Iscarioten Jesusta traicionaspa, enemigon runakunaman entregaran.

Jesuspa contranpi runakuna rimasqankumanta

(Mat 12.22-32; Luc 11.14-23; 12.10)

20 Chaymantan Jesusqa discipulonkunapiwan huk wasiman kutimuranku. Hinaqtinmi ashkallaña runakunaqa

Jesuspa kasqanman yapamanta huñunakamuranku. Chaymi Jesuspa, hinallataq discipulonkunapas manaña tiemponku karanñachu ni mikhunankupaqpas. **21** Hinaqtinmi Jesuspa familiankunaqa runakunapa khayna rimasqankuta uyariranku: “Jesusqa locoyasqa hinañan kashan, manañan yuyayniniñachu”, nisqankuta. Chaymi paykunaqa Jesusta pusakapunankupaq hamuranku.

22 Saynallataqmi *leykunata yachachiq runakunapas, Jerusalén llaqtamanta hamuspanku niranku:

—Kay Jesusqa *demoniokunapa jefen *Beelzebú sutiyoq diablopas atiyninwanmi runakunamantaqa demoniokunata qarqon, nispanku.

23 Hinaqtinmi Jesusqa paykunata waqyaspa, huk willakuya willaran khaynata:

—Niwaychisyá, ¿diablo atinmanchu pay kikillanta qarqokuya? **24** Sichus huk *nación llaqtapi tiyaq runakuna cheqninakuspa rakinakunkuman chayqa, chay nación llaqtaqa purmapunqan. **25** Hinallataq sichus huk wasipi tiyaq runakunapas cheqninakuspa kawsankuman chayqa, peleaspankun rakinakunqaku. **26** Saynallataqmi sichus diablopas demoniokunapa contranpi hatarinman chayqa, paykunapas dividinakuspan rakinakunkuman. Saynata ruwaspankuqa fracasaspan chinkapunkuman.

27 Kunan nisqaykichis, sichus pipas huk kallpasapa runapa wasinmanta imatapas qechuya munaspaqa, primertan chay kallpasapa runataraq alli-allinta chaqnanan. Hinaspañan chay runapa wasinpi imankunatapas qechuyaqa atinman. [Nota: Chay kallpasapa runaqa, diablon. Chay kallpasapa runata chaqnaqñataqmi, Jesús. Jesusmi Santo Espiritupa atiyninwan diabolomanta ashka runakunata qechun, infiernoman ama rinankupaql].

28 Chaymi cheqaqtapuni niykichis, Diosqa runakunapa tukuy huchankunatapas, hinallataq tukuy mana allin rimasqankutapas perdonanqan. **29** Ichaqa Santo Espiritupa contranpi ofendespa rimaq runakunataqa, manan ni hayk'aqpas Diosqa perdonanqachu. Aswanmi paykunaqa wiñaypaq huchayoq kanqaku, nispa.

30 Jesusqa saynataqa niran, leykunata yachachiq runakuna Jesusmanta khaynata rimaqtinkun: “Jesusqa demoniokunapa atiyninwanmi milagrokunataqa ruwan”, niqtinkun.

Jesusta wawqenkuna mamitanpiwan mashkasqankumanta*(Mat 12.46-50; Luc 8.19-21)*

31 Jesusqa chay kasqan wasipi kallashaqtinraqmi, wawqenkuna hinallataq mamitan ima chayman hamuranku. Paykunaqa hawallapi suyaspunkun, Jesusta waqyachimuranku. **32** Hinaqtinmi Jesuspa ladonpi tiyaq runakunaqa, khaynata niranku:

—Mamitaykin wawqeykikunapiwan {hinallataq panaykikunapiwan ima} hawapi kashanku. Paykunan mashkamushasunkiku, nispanku.

33 Hinaqtinmi Jesusqa chaypi kaq runakunata, khaynata niran:

—¿Pitaq mamitayrí? ¿Pikunataq wawqeykunarí? nispa.

34 Chayta niruspanmi, ladonpi tiyaq runakunata qawayuspa, Jesusqa niran:

—Kay runakunan mamitaypas, hinallataq wawqeykunapas. **35** Ichaqa Dios Taytaya munayninta ruwaq runakunan wawqeykunapas, panaykunapas, hinallataq mamitaypas, nispa.

Mukhu t'akaq runamanta*(Mat 13.1-9; Luc 8.4-8)*

4 **1** Jesusqa chay hatun laguna qochapa patanpin yapamanta yachachiya qallariran. Hinaqtinmi ashka runakuna chayman huñunakamuqtinku, Jesusqa huk *boteman wicharan. Hinapan chay botepi Jesusqa tiyayuran yachachinanpaq. Chaypi kaq runakunañataqmi chay laguna qochapa patanpi qepakuranku. **2** Hinapan Jesusqa tukuy imaymanata yachachiran ejemplokunawan. Chaymi Jesusqa huk ejemplota willaspa, khaynata yachachiran:

3 —Uyariyichi kayta. Huk runan mukhu t'akaq riran.

4 Chaypi t'akashaqtinmi, wakin mukhuqa ñan patakunaman urmaran. Hinaqtinmi mukhu alayrillapi kaqtin pichinkukuna hamuspa mikhuranku. **5** Wakin mukhuñataqmi ranranraman urmaran. Chaypin chay mukhuqa mana ashka allpallapi wiñamuran. **6** Ichaqa saphin mana ashka allpapi kaqtintaqmi, inti lloqsiramuspa ch'akichiran. **7** Wakin

Mukhu t'akaq runa (Marcos 4.1-9)

mukhuñataqmi kishka-kishka ukhukunaman urmaran. Chaymi chay kishkakunaqa, chay mukhu wiñamuqmantapas aswan mastaraq wiñaruspa taparuran; chaymi chay mukhu wiñamuqqa q'elloyaspa mana rururanchu. **8** Wakin mukhuñataqmi allin wanu allpaman urmaran. Chaymi chay mukhuqa sumaqta wiñamuran. Hinaspan wakin mukhuqa kinsa chunkata rururan, wakintaq soqta chunkata, wakinñataq pachaqta, nispa.

9 Chayta willaspanmi Jesusqa niran:

—¡Sichus cheqaqtapuni ninriyoq kankichis chayqa, allintayá uyariychis kay nisqaykunata! nispa.

Jesusta discipulonkuna tapusqankumanta

(Mat 13.10-17; Luc 8.9-10)

10 Runakunaqa Jesuspa kasqanmantan yaqa llapallanku pasapuranku. Hinaqtinmi Jesuspa chunka ishkayniyoq *discipulonkunaqa, hinallataq chaypi qepakuq wakin runakunapiwan, Jesusta tapuranku chay mukhu t'akay willakusqan ejemplomanta.

11 Chaymi Jesusqa contestaspa, khaynata niran:

—Diospa gobiernanan sumaq glorianqa pakasqa hinan kasharan. Chaytan qankunallaman clarota yachachishaykichis. Noqapi mana creeyta munaq runakunamanmi ichaqa, kay ejemplokunallawan yachachini, **12** saynapi ñawinku qawashaqtinpas ama rikunkupaq, ninrinku uyarishaqtinpas ama entiendenankupaq. Sichus paykuna rikunkuman otaq uyarinkuman chayqa, huchankumanta wanakuspan Diosman kutirikunkuman perdonasqa kanankupaq, nispa.

Jesusmi yachachin mukhu t'akay willasqan ejemplomanta

(Mat 13.18-23; Luc 8.11-15)

13 Jesusqa *discipulonkunatan nillarantaq:

—¿Qankunapas manachu entiendenkichis kay ejemplowan yachachisqaykunata? Chayri, ¿imaynataq entiendewaqchis wakin yachachisqaykunatarí? **14** Chay mukhu t'akaq runaqa Diospa palabranta willakuqmi. **15** Ñan patakunaman urmaq mukhuqa rikch'akun, allin willakuykunata uyarishaspa, rumi sonqo runakunamanmi. Ichaqa chay willakuy uyarisqankutan diablo hamuspa paykunamanta qechun mana ni imatapas entiendenankupaq. **16** Ranra-ranraman urmaq mukhuqa rikch'akun, Diospa palabranta uyarispa kusisqallaña chashkikuq runakunamanmi. **17** Ichaqa mana allinta creespankun paykunaqa chay mukhu wiñamuq hina, hawallapi saphiyooq kaspanku, pisi tiempollapaq Diospi creenku. Hinapan sasachakuy, hinallataq qatikachasqa kana p'unchawkuna chayamuqtin Diosmanta karunchakunku. **18** Kishka-kishka ukhumañ urmaq mukhuqa rikch'akun, Diospa palabranta uyariq runakunamanmi. **19** Ichaqa

paykunaqa aswan qapaq kayta munaspankun afanasqallaña qolqe mashkaypi purinku; hinallataq kay pachapi tukuy kusikuykunallapi kawsankupas. Chaymi paykunaqa chaykuna ruwasqankuwan Diospa palabrantaqa sonqonkumanta chinkachispa, mana ruruchinkuchu. **20** Ichaqa allin wanu allpaman urmaq mukhuñataqmi rikch'akun, Diospa palabranta tukuy sonqonkuwan chashkikuq runakunaman. Paykunan ichaqa Diospa palabranta allinta kasukuspa, kusikuy sonqonkuwan Diosta qatikunku. Chaymi paykunaqa chay allin allpaman urmaq mukhu hina kanku. Hinaspan sumaqta wiñaspa, rurunkupas kinsa chunkata, wakintaq soqta chunkata, wakinñataq pachaqta ima, nispa.

K'anchay hina kanamanta

(Luc 8.16-18)

21 Jesusqa nillarantaqmi khaynata:

—Mecherota ratachisparsi, ¿churawaqchishchu huk cajonpa pachanman otaq puñunaykichis catrepa pachanman? ¡Manan! Chay ratashaq mecherotaqa alayri alto patamanmi churana, chaymanta allinta k'ancharunamanpaq. **22** Saynan llapallan tukuy ima pakasqa kaqkunapas, hinallataq secretollapi kaqkunapas, yachasqa kanqa. **23** ¡Sichus cheqaqtapuni ninriyoq kankichis chayqa, allintayá uyariyichis kay nisqaykunata! nispa.

24 Chaymantan Jesusqa nillarantaq:

—Qankunaqa kay nisqaykunatayá allinta uyariyichis. Imaynatan qankuna runamasiykichiswan ruwankichis, saynatan Diospas qankunawan ruwanqa. Hinaspapas Diosqa qankunamanqa aswan mastaraqmi qosunkichis.

25 Pipas Diospa yachachikuyninta allinta uyarinqa chayqa, Diosmi payman astawanraq yachayta qonqa. Ichaqa Diospa palabranta mana entiendey munaq runakunamantan, Diospuni qechunqa pisilla yachasqankutapas, nispa.

Mukhu wiñamusqanmanta

26 Jesusqa nillarantaqmi:

—Diospa gobiernasqan sumaq glorianqa rikch'akun, chakrapi mukhu t'akaq runamanmi. **27** Chay mukhu

t'akaq runaqa, manan yachanchu chay mukhu imaynatas wiñamusqantaqa, puñushaqtinchus icha rikch'ashaqtinchus, tutachus icha p'unchawchus chaytaqa. **28** Aswanmi chay allpa ukhupi mukhuqa kikillanmanta wiñamun. Hinaspan wiñasqanman hina espigan. Chaymantataq ruruspa poqon. **29** Chay espiga poqoruqtintaqmi, chay mukhu t'akaq runaqa, ishunawan kuchuspa, cosechan, nispa.

Mostaza mukhumanta

(Mat 13.31-32; Luc 13.18-19)

30 Jesusqa nillarantaqmi:

—Diospa gobiernasqan sumaq gloriantari, ¿imawantaq comparasunman? ¿Ima willakuywantaq yachachisunman? **31** Diospa gobiernasqan sumaq glorianqa *mostaza mukhu hinan. Chay mostaza mukhu tarpusqankuqa, llapallan mukhukunamantapas aswan más uchuychallan. **32** Ichaqa wiñaramuspantaqmi huertapi wakin plantakunamantapas aswan más hatun ramasapa sach'a hinamanraq tukun. Chaymi pichinkukunapas hamuspanku, ramankunapi thapachakunku. Hinallataq llantukunku ima, nispa.

Ejemplokunawan Jesuspa yachachisqanmanta

(Mat 13.34-35)

33 Jesusqa ashka ejemplokunawanmi Diospa palabranmanta runakunaman yachachiran, entiendesqankuman hinalla. **34** Jesusqa imata yachachispapas ejemplokunawanpunin yachachiran. Ichaqa *discipulonkunawan sapallankupi kaspanqa, llapallan yachachikuytan paykunamanqa allinta entiendechiran.

Wayrata Jesús thañichisqanmanta

(Mat 8.23-27; Luc 8.22-25)

35 Jesusqa chay p'unchaw tardeykuytañan *discipulonkunata nirán:

—Hakuchiyyá laguna qochapa waq law chimpanman, nispa.

36 Hinaspan chaypi llapallan runakunata despediratamuspa, Jesusqa wichasqan *botepi discipulonkunapiwan kushka, laguna qochapa waq law

chimpanman riranku. Saynallataqmi wakin runakunapas huk botekunapi riranku. **37** Chaymi chay botepi rishaqtinku, qonqayllamanta nishuta wayra-wayramuran. Hinaqtinmi laguna qochapi unupas qallchikamuspa, risqanku boteman hunt'ayta qallarimuran. **38** Ichaqa Jesusñataqmi, chay risqanku botepa qepa lawnini sawnayukuspa puñusharan. Hinaqtinmi discipulonkunaqa altota qaparispa, Jesusta rikch'achispa niranku:

—¡Yachachikuq, yaqañan chinkaykushanchishña!
¿Manachu qanmanri ni imapas qokusunkí? nispanku.

39 Chaymi Jesusqa hatarimuspa, chay wayrata hinallataq laguna qochapi unutawan thañinanpaq kamachiran. Hinaqtinmi kasqan ratolla wayrapas, hinallataq unupas thañipuran. **40** Chaymantañataqmi Jesusqa discipulonkunata niran:

—¿Imanaqtintaq qankunari nishu mancharisqallaña kashankichís? ¿Manachu noqapi confiankichís? nispa.

41 Hinaqtinmi chaypi llapallan kaq discipulonkunaqa anchata admirakuspanku, paykunapura parlanakuranku khaynata:

—¿Pitaq kay runari, wayrapas unupas kasunanpaqrí?
nispanku.

Demoniokunapa ñak'arichisqan runamanta

(Mat 8.28-34; Luc 8.26-39)

5 1 Jesusqa *discipulonkunapiwan kushkan *Galilea laguna qochata chimparanku. Hinapan Gadara llaqtaman chayaranku. [Nota: *Gadara llaqtapa huknin sutinqa Gerasan*]. 2 Hinaqtinmi Jesusqa risqanku *botemanta urayushaqtin, *demoniokunapa ñak'arichisqan huk runa panteonmanta lloqsimuspa, Jesuspa kasqanman hamuran. 3 Chay runaqa demoniokunapa ñak'arichisqan kaspanmi, panteonllapiña tiyaran. Chay runataqa manan ni pipas ni cadenakunawanpas sujetayta atirankuchu. 4 Hinaspapas chay runataqa ashka kutitañan fierromanta ruwasqa cadenakunawan chaqnaranku. Saynata watashaqtinkupas, chay cadenakunataqa t'ipiranmi. Chaymi mana ni pipas controlaytaqa atirankuchu. 5 Hinaqtinmi tuta p'unchaw

chay demoniokunapa ñak'arichisqan runaqa panteonkunapi, orqokunapi qaparqachaspa, hinallataq cuerPontapas rumikunawan k'irikuspa ima puriran. **6** Chaymi chay demoniokunapa ñak'arichisqan runaqa, Jesusta karullapiraq rikuruspa, apurayllamanña hamuran. Hinaspan Jesuspa ñawpaqninpi qonqorikuspa, **7** chay runaqa qaparispa, khaynata niran:

—Tukuy atiyniyoq Diospa Wawan Jesús, ¿imatataq noqawanri munankí? ¡Diosraykun ruegakuyki, ama ñak'arichiwanaykipaq! nispa.

8 Saynatan demonioqa niran, antestaraq Jesús khaynata nisqanrayku:

—¡Yaw, demonio, lloqsiy kay runamanta! nispa.

9 Hinaspan Jesusqa chay demoniokunapa ñak'arichisqan runata tapuran:

—¿Imataq qanpa sutiykirí? nispa.

Chaymi chay demonioqa contestaran:

—Noqapa sutiyqa waranqa-warantantinmi, ashka kasqaykurayku, nispa.

10 Hinaqtinmi chay demoniokunaqa Jesusta anchata ruegakuranku khaynata:

—Amayá kaymantaqa huk lawmanqa qarqoruwaykuchu, nispanku.

11 Chay ladonku orqopitaqmi ashka khuchikuna mikhusharanku. **12** Chaymi chay demoniokunaqa Jesusta ruegakuranku khaynata:

—Waq khuchikunaman haykunaykupaqyá dejaykuwayku, nispanku.

13 Hinaqtinmi Jesusqa chay demoniokunaman permisota qoran. Chaymi chay demoniokunaqa chay runamanta lloqsiruspanku, khuchikunapa cuerponman haykuranku. Hinaqtinmi chay khuchikunaqa qata urayta p'itaspanku, Galilea laguna qochaman urmayuspa, chaypi heq'epaspa wañuranku. Chay khuchikunaqa ishkay waranqa hinan karanku.

14 Hinaqtinmi chay khuchita michiq runakunaqa llaqtaman ayqekuranku. Hinaspan chaykuna pasasqanmanta chay llaqtapi, hinallataq llaqtapa camponkunapipas

willakachakamuranku. Chaymi llapallan runakunaqa chaykuna pasasqanta qawaq hamuranku. **15** Hinaspan Jesuspa kasqan lugarman chayaramuranku. Chaypin chay demoniokunapa ñak'arichisqan runataqa Jesuspa ladonpi tiyashaqta rikuranku, p'achasqata hinallataq allin yuyayninpiña. Saynata rikuspankun chay hamuq runakunaqa mancharikuranku. **16** Hinaqtinmi khuchita michiq runakunaqa, chay hamuq runakunaman willaranku, demoniopa ñak'arichisqan runapa sanoyasqanmanta, hinallataq khuchikunapa wañusqanmantawan ima. **17** Chaymi chay Gadara llaqtayoq runakunaqa Jesusta ruegakuya qallariranku, chay llaqtankumanta huk law llaqtaman ripunanpaq.

18 Hinaqtinmi Jesusqa boteman wichashaqtin, chay demoniokunapa ñak'arichisqanmanta sanoyaq runaqa, Jesusta ruegakuran khaynata:

—Qanwanmi riyta munani, nispa.

19 Jesusñataqmi ichaqa chay runata niran:

—Wasiykiman kutipuy, hinaspa familiaykikunaman willamuy, qanta khuyapayasuspayki imaynatas Dios sanoyachisusqaykimanta, nispa.

20 Hinaspanmi chay sanoyaq runaqa, Decápolis law llaqtakunaman riran. Hinaspan Jesuspa imayna sanoyachisqanmanta willakachakuran. Hinaqtinmi llapallan uyariq runakunaqa, chay runapa willakusqanwan anchata admirakuranku. [Nota: *Decápolis ninanqa chunka llaqtakuna ninanmi*].

Jairopa ususinmanta hinallataq huk onqosqa warmimantawan

(Mat 9.18-26; Luc 8.40-56)

21 Jesusqa *Galilea sutiyoq hatun laguna qochapa waq law chimpanmanmi huk *botepi riran. Chaypi kashaqtinmi Jesuspa muyuriqninman ashka runakuna huñunakamuranku. **22** Hinaqtinmi Diosmanta yachachina *sinagoga wasipi kamachiq Jairo sutiyoq runa, Jesusman hamuspa ñawpaqninpi qonqoriyukuran. **23** Hinaspan Jesusta ruegakuran khaynata:

—Ama hina kaychu, hakuchi wasiyman. Ususiyimi wañuypa patallanpiña kashan. Qan rispayki makiykita payman churayuqtiykiqa, sanoyaspan payqa kawsanqa, nispa.

24 Chaymi Jairopa wasinman Jesús rishaqtin, ashka runakunapas paywan kushka ñit'i-ñit'illaña riranku.

25 Hinaqtinmi runakunapa chawpinta huk warmipas risharan. Paymi chunka ishkayniyoq wataña nishuta ñak'ariran yawar apariy onqoywan. **26** Chaymi payqa ashka medicokunaman hampichikunampaq riran. Hinapan llapallan qolqechantapas ña tukuranña. Ichqa manataqmi ni mayqen medicopas sanoyachiytaqa atiranchu. Aswanmi payqa sapa p'unchaw aswan más graveraq karan. **27** Chaymi chay warmiqa Jesusmanta rimasqankuta uyariran. Hinapan llapallan runakunapa chawpinta rispa, Jesusman qepallanta ashuyuspa, p'achanpa patallanta tupayuran, **28** sonqollanpi khaynata piensaspa:

“Sichus p'achallantapas tupayusaq chayqa, sanoyasaqmi”, nispa. **29** Hinaqtinmi chay warmiqa Jesuspa p'achanta tupayuspa, chay yawar apariywan onqosqanmanta kasqan ratolla sanoyeran. Hinapan cuentata qokuran sanoña kasqanmanta. **30** Hinaqtinmi Jesusqa cuentata qokuran paymanta atiynin lloqsisqanta. Hinapan muyuriqninpi llapallan runakunata qawarispa, tapuran khaynata:

—¿Pitaq p'achaytari tupaykaramuwan? nispa.

31 Hinaqtinmi Jesuspa *discipulonkunaqa niranku:

—¿Manachu rikunki llapallan runakuna montonakamuspa ñit'imususqaykita? Chaychu qanri ninki: “¿Pitaq p'achaytari tupaykaramuwan nisparí?” nispanku.

32 Ichqa Jesusñataqmi muyuriqninpi runakunata qawaran, pis p'achanta tupaykamuran chayta reqsinanpaq. **33** Hinaqtinmi chay warmiqa manchakuymanta khatatataspa, Jesuspa ñawpaqninman ashuykamuspa, chaypi qonqorikuran. Hinapan cheqaqta willakuran, imaraykuchus Jesuspa p'achanta tupayusqanmanta. **34** Chayta uyarispanmi Jesusqa chay warmita niran:

—Wawalláy, noqapi creesqaykiraykun qanqa sanoña kashanki. Kunanqa hawkalla ripuy. Qanqa manañan sufrinkiñachu, nispa.

35 Jesús manaraq rimayta tukurushaqtinmi, Jairopa wasinmanta runakuna hamuspa, khaynata niranku:

—¡Ususiykiqa ñan wañurunña! Yachachikuqtaqa amaña wasiykimanqa pusayñachu, nispanku.

36 Ichaqa chay runakunapa willakusqanta uyarispanmi Jesusqa Jairota niran:

—Ama llakikuychu. Creellay, nispa.

37 Saynata nispansu, Jesusqa mana ni pi runatapas paywan kushka rinantaqa munaranchu. Aswanqa Pedrota, *Jacobota, hinallataq Jacobopa wawqen Juanllatawanmi rinankutaqa munaran. **38** Hinaspan Jairopa wasinman riranku. Chayman chayaruspankutaqmí Jesusqa rikuran, wañuq sipasmana chaypi kaq runakuna nishuta llakikuspanku, anchallataña waqasqankuta. **39** Hinaqtinmi Jesusqa Jairopa wasinman haykuspa, chay waqaq runakunata, khaynata niran:

—¿Imanaqtintaq qankunari anchata waqashankichís? Sipasqa manan wañusqachu kashan. Aswanqa puñullashanmi, nispa.

40 Saynata Jesús niqtinmi, chaypi kaq runakunaqa burlakuspanku, Jesusta asipayaranku. Hinaqtinmi Jesusqa hawaman lloqsinankupaq chaypi kaq llapallan runakunata kamachiran. Hinaspan Jesusqa chay wañuq sipaspa tayta mamanpiwan, hinallataq kinsantin discipulonkunapiwan imalla, chay wañuq sipaspa cuartonmanqa haykuranku.

41 Hinaspanmi Jesusqa chay wañusqa sipasta makimanta hap'iyuspa, arameo rimaypi niran:

—Talita cumi, nispa.

Chay nisqanqa khayna ninanmi: “Sipas, qantan niyki, ¡sayariy!” nispa.

42 Chaymi chay sipasqa wañusqa kasqanmanta chay ratolla sayarimuspa, puriya qallariran. Hinaqtinmi chaypi kaq runakunaqa chay sipasqa purisqanta rikuspanku, anchata admirakuranku. Chay sipasqa chunka ishkayniyoq watayoqmi karan. **43** Chaymi Jesusqa chaypi kaq runakunata kamachispa niran:

—Qankunaqa aman pimanpas willankichishchu kaykuna rikusqaykichismantaqa, nispa.

Chaymantan Jesusqa sipasman mikhunata qonankupaq kamachiran.

Nazaret llaqtapi Jesús yachachisqanmanta

(Mat 13.53-58; Luc 4.16-30)

6 1 Jairopa wasinmanta lloqsispanmi, Jesusqa *discipulonkunapiwan kushka Nazaret llaqtanman ripuran. 2 Hinaqtinmi Jesusqa *samana p'unchaw chayaramuqtin, Diosmanta yachachina *sinagoga wasiman haykuspa, chaypi yachachiyta qallariran. Chaymi yachachisqankunata uyarispanku, runakunaqa admirakuranku. Hinaspan khaynata tapunakuranku:

—Kay runari, ¿maypitaq kay yachasqankunatari yacharamun? ¿Maymantataq kay yachaykunatari orqoramun? ¿Imaynanpitaq kay milagrokunatapas ruwashanrí?

3 ¿Manachu kay runaqa *Mariapa wawan carpintero? ¿Manachu wawqenkunapas noqanchiswan kushka kashanku: *Jacobo, *José, *Judas, hinallataq *Simonpas? Saynallataq, ¿imanachu panankunapas kay llaqtapi tiyashankú? nispanku.

Saynata rimaspankun chay runakunaqa Jesuspaq phiñakuranku. Hinaspan paytaqa manaña uyariytapas munarankuñachu.

4 Chaymi Jesusqa paykunata niran:

—Diosmanta willakuq *profetaqa huk law llaqtakunapin ancha allin respetasqa. Ichaqa llaqtanpi, familiandapi, hinallataq wasinpi kaqkunallan mana respetankuchu, nispa.

5 Chayraykun Jesusqa chaypi ishkay kinsa onqosqa runakunallata makinwan llamiykuspa sanoyachiran. Ichaqa huk milagrokunataqa manan ruwaranñachu. 6 Chaymi Jesusqa, llaqtamasinkuna paypi mana creeqtinku, anchata admirakuran.

Chaymantan Jesusqa huk llaqtakunaman riran, Diosmanta allin willakuykunata yachachistin.

Chunka ishkayniyoq apostolninkunata Jesús comisionasqanmanta

(Mat 10.5-15; Luc 9.1-6)

7 Jesusqa chunka ishkayniyoq *apostolninkunatan waqyaran. Hinaspan ishka-ishkayta kamachispa comisionaran, Diosmanta allin willakuykunata runakunaman

willakuq rinankupaq. Hinallataq atiytapas qoran runakunamanta *demoniokunata qarqonankupaq ima. **8** Hinaspan Jesusqa chay apostolninkunata kamachispa, khaynata niran:

—Rispaykichisqa bastonllaykichistan apankichis. Ichacha aman apankichishchu qoqawtapas, t'antatapas, qolqetapas, **9** nitaq ishkay p'achatapas cambiakunaykichispaqqa. Aswanqa churakusqaykichis husut'allaykichistan apankichis, nispa.

10 Hinallataqmi Jesusqa chay apostolninkunataqa nillarantaq:

—Huk llaqtaman chayaspaykichisqa, huk wasillapin samapakunkichis, chay llaqtamanta ripunaykichiskama. **11** Sichus mayqen llaqtapipas mana chashkisunkichishchu, nitaq rimasqaykichistapas mana uyariyta munanqakuchu chayqa, husut'aykichispi allpatapas thaptirkuspayá chay llaqtamanta lloqsiyechis. Saynapin paykunaqa mana allin runakuna kasqankuta yachakunqaku. {Cheqaqtapunin niykichis, chay llaqtakunaqa, juicio p'unchaw chayamuqtinmi, *Sodoma llaqtamantapas, hinallataq Gomorra llaqtamantapas aswan mastaraq castigasqa kanqaku}, nispa.

12 Jesuspa nisqanman hinan apostolninkunaqa riranku. Hinaspan q'aqchaspa hinaraq runakunaman willaranku khaynata:

—Huchaykichismanta wanakuspa Diosman kutirikuychis, nispanku.

13 Chaymi apostolkunaqa runakunamanta demoniokunata qarqoranku. Hinaspan onqosqakunatapas aceitewan llusipa, sanoyachimuranku.

Bautizaq Juanta wañuchisqankumanta

(Mat 14.1-12; Luc 9.7-9)

14 (Chay tiempopin *rey *Herodes Antipas sutiyoq runaqa gobiernasharan *Galilea *provincia law llaqtakunapi). Hinaspan Herodes Antipasqa uyariran Jesusmanta runakunapa tukuy ima rimasqankuta. Wakin runakunan Jesusmanta khaynata rimaranku:

—Bautizaq Juanmi wañusqanmanta kawsariramuspa, ancha atiywan milagrokunata ruwashan, nispanku.

15 Wakin runakunañataqmi niranku:

—Diosmanta willakuq ñawpaq *profeta Eliasmi payqa, nispanku.

Wakin kaq runakunañataqmi niranku:

—Ñawpaq tiempopi huk kaqnin profetapashchá kawsariramun, nispanku.

16 Chaymi rey Herodes Antipasqa chay nisqankuta uyariruspa niran:

—Chay runaqa Juanmi. Paytaqa noqa kikiypunin kunkanta kuchuchirani. Paymi kawsariramun, nispa.

17 Chay Herodes Antipasmi, Bautizaq Juantaqa ñawpaq tiempopiraq hap'ichimuspa, cadenawan cadenaspa, carcelman churachiran. Chaytaqa warmin Herodías niqtinmi ruwaran. Chay Herodías warmiqa Herodes Antipaspa wawqen Felipepe warminmi karan. Chay Herodías warmiwanmi Herodes Antipasqa wawqen Felipemanta qechuspa casarakuran.

18 Chaymi Bautizaq Juanqa Herodes Antipastaqa q'aqchaspa niran:

—Moisespa escribisqan *leyman hinaqa, manan wawqeyki Felipepe warmin Herodiaswanqa casarakuwaqchu, nispa.

19 Chayraykun Herodías warmiqa Bautizaq Juanta cheqnikuspa, wañuchiyya munaran. Ichaqa manataqmi imaynanmantapas wañuchiyyataq atiranchu, **20** Bautizaq Juanta rey Herodes Antipasqa anchata respetasqanrayku. Saynataqa respetaran, Bautizaq Juanqa justo runa kaspa, Diosllapaqña kawsasqanta yachaspanmi. Chaymi Herodes Antipasqa Bautizaq Juanta protegeran, Herodias ama wañuchinanpaq. Ichaqa Juanpa willakusqankunata mana creeshaspapas, Herodes Antipasqa ganaswanmi uyariran.

21 Hinaqtinmi Herodes Antipasqa cumpleañon chayamuqtin, huk hatun fiestata ruwaran. Chaymanmi invitamuran llaqtapi kamachiq runakunata, jefekunata, hinallataq Galilea provincia lawpi kamachiq allin reqsisqa runakunatawan ima. Chay fiesta p'unchawmi huk oportunidad karan, Herodías warmi, Bautizaq Juanta wañuchinanpaq. **22** Hinaqtinmi chay hatun fiestapi mikhushaqtinku, Herodiaspa ususinqa chay fiestaman haykuspa, llapallan runakunapa ñawpaqninpi sumaqllataña tusuran. Chay tususqanmi rey Herodes

Antipasman, hinallataq chaypi kaq runakunamanwan anchata gustaran. Chaymi rey Herodes Antipasqa Herodiaspa ususinta niran:

—Imatapas mañakuway; noqaqa qanpa munasqaykitan qosqayki, nispa.

23 Hinallataqmi juramentota ruwaspa, Herodes Antipasqa nillarantaq:

—Noqaqa tukuy ima mañakuwasqaykitapas, hinallataq sichus gobiernasqay llaqtakunapa kuskanta mañakuwaqtiykipas qosqaykin, nispa.

24 Chaymi chay sipasqa chay lugarmanta lloqsispa, mamitanta tapuran:

—¡Mamitáy! ¿Imatataq mañakuymanrí? nispa.

Hinaqtinmi mamitan Herodiasqa ususinta niran:

—Bautizaq Juanpa umanta mañakamuy, nispa.

25 Chaymi Herodiaspa ususinqa, apurayllamanña rey Herodes Antipaspa kasqanman kutiyuspa niran:

—Kunachallanmi Bautizaq Juanpa umanta huk platopi qowanaykita munani, nispa.

26 Saynata chay sipas niqtinmi, rey Herodes Antipasqa anchata llakikuran. Ichaqa llapallan invitadon runakunapa ladonpi juramentota ruwasqanraykun, manaña “manan” niytaqa atiranñachu. **27** Chaymi rey Herodes Antipasqa huk soldadota kamachiran, carcelman rispa, Bautizaq Juanpa kunkanta kuchumuspa, umanta apamunanpaq. Hinaqtinmi chay soldadoqa carcelman rispa, Bautizaq Juanpa kunkanta kuchuspa, **28** umanta huk platopi chay sipasman apamuran. Hinaqtinmi chay sipasñataq mamitanman qoran.

29 Chaymantañataqmi Bautizaq Juanpa *discipulonkunaqa, Juanta wañuchisqankuta yacharuspanku hamuranku.

Hinaspan Bautizaq Juanpa cuerponta apaspa, p'ampamuranku.

**Pishqa waranqa runakuna mikhunarpaq
milagrota Jesús ruwasqanmanta**
(Mat 14.13-21; Luc 9.10-17; Juan 6.1-14)

30 Jesuspa *apostolninkunan ishka-ishkay risqankumanta kutimuspanku, Jesuswan huñunakuranku. Hinaspan tukuy ima ruwamusqankumanta, hinallataq yachachimusqankumantawan

ima Jesusman willaranku. **31** Hinaqtinmi Jesuspa kasqanman ashka runakuna sapa raton hamuranku. Chaymi Jesuspa hinallataq *discipulonkunapapas manaña tiempontkuqa ni mikhunankupaqpas karanñachu. Chaymi Jesusqa discipulonkunata niranku:

—Hakuchi runakunapa mana kasqan lugarman, chaypi huk ratollapas hawka samarimunanchispaq, nispa.

32 Hinapan Jesusqa apostolninkunapiwan kushka, runakunapa mana kasqan lugarman huk *botepi riranku.

33 Hinaqtinmi runakunaqa yacharuranku maymansi Jesusqa apostolninkunapiwan risqankuta. Chaymi muyuriqniñipi llaqtakunamanta ashkallaña runakunaqa chakipi apurayllamanña riranku. Hinapan paykunaqa Jesusmantapas primertaraq chayaruranku. **34** Hinaqtinmi Jesusqa chay risqanku botemanta urayamuspa, chaypi ashkallaña huñunasqa runakunata rikuran. Hinapan anchata khuyapayaran, mana michiqniyoq ovejakuna hina kasqankurayku. Chaymi tukuy imakunamanta paykunamanqa yachachiya qallariran. **35** Nishu tardeña kaqtintaqmi, discipulonkunaqa Jesusman ashuyuspa, khaynata niranku:

—Nishu tardeñan kashan. Hinaspapas kay lugarqa runapa mana tiyananmi. **36** Aswanyá kay llapallan runakunataqa despedipuy, saynapi kay enteron muyuriqinchispi llaqtakunaman rispanku, mikhunata chay llaqtakunapi mashkaspa rantikamunankupaq. Kaypiqa manan mikhunankupaqqa ni imapas kanchu, nispanku.

37 Chaymi Jesusqa contestaran:

—Qankunayá mikhunata qomuychis, nispa.

Hinaqtinmi discipulonkunaqa contestaspa niranku:

—Kaypi llapallan runakuna mikhunankupaqqa, rantimunaykuchá kanman t'antata. Chaypaqqa yaqa huk wata jornalpa chanin qolqen necesitakunman, nispanku.

38 Chaymi Jesusqa paykunata tapuran:

—Qankunapari, ¿hayk'a t'antaykichistaq kashan? Rispayá qawamuychis, nispa.

Chaymi discipulonkunaqa riranku. Hinapan kutimuspa Jesusta niranku:

—Noqaykupaqa pishqa t'antawan, ishkay kankasqa challwallapiwanmi kashan, nispanku.

39 Hinaqtinmi Jesusqa discipulonkunata kamachiran, llapallan runakunata pasto pampapi grupo-grupopi tiyachimunankupaq. **40** Chaymi discipulonkunaqa, pachaqninpi hinallataq pishqa chunka grupo-grupopi tiyanankupaq, llapallan runakunata kamachiranku. **41** Hinaqtinmi Jesusqa chay pishqantin t'antata, hinallataq ishkaynin kankasqa challwatawan hap'i yuspa, hanaq pachata qawarispa, Diosman graciasta qoran. Graciasta qoruspantaqmi Jesusqa t'antata partiyuspa, discipulonkunaman qoran, runakunaman rakimunankupaq. Saynallatataqmi ishkaynin kankasqa challwakunawanpas ruwaran. **42** Chaymi llapallan runakunaqa saqsanankukama mikhuranku. **43** Hinapan discipulonkunaqa puchuq t'antakunatas, hinallataq kankasqa puchuq challwakunatas, chunka ishkayniyoq canasta hunt'ataraq huñumuranku. **44** Chaypi mikhuq qarikunaqa pishqa waranqan karanku. [Nota: *Chay tiempopiqa yuparanku qarikunallatan. Ichaqa warmikunatawan, hinallataq wawakunatawanqa manan yuparankuchu.*].

Laguna qocha hawapi Jesús purisqanmanta

(Mat 14.22-27; Juan 6.16-21)

45 Chaymantan Jesusqa *discipulonkunata kamachiran, *boteman wichaspanku, laguna qochapa waq law chimpanpi Betsaida llaqtaman ñawpashanankupaq. Jesusñataqmi chaypi separukuspa, runakunata despediran. **46** Hinapan Jesusqa, runakunata despediruspa, Diosmanta mañakunanpaq moqo pataman riran. **47** Tutayaramushaqtinñan discipulonkunaqa chay laguna qochapa chawpintaña botepi risharanku. Jesusñataqmi ichaqa, orakusqan sitiollapiraq sapallan kasharan. **48** Hinaqtinmi Jesuspa discipulonkuna laguna qochapa chawpintaña rishaqtinku, risqanku lawmanta contrankupi wayra wayramuqtin, ñak'ayllataña paletawan unuta qachiranku. Ichaqa manataqmi chay risqanku boteqa avanzayta atiranchu. Chayta rikuspanmi yaqaña achiqamushaqtin, Jesusqa unuq hawanta purispa paykunapa kasqanman riran. Paykunaman ashuyuspantaqmi pasarpatamuq tukuran. **49** Chaymi discipulonkunaqa unu hawanta puripta rikuspanku, anchata mancharikuspa, qapariranku khaynata:

—¡Fantasma kayqa! nispanku.

50 Llapallanku chayta rikuspankun, anchata mancharikuranku. Ichaqa Jesusñataqmi paykunata niran:

—¡Noqan kani! ¡Ama mancharikuychishchu! Aswan kallpanchakuychis, nispa.

51 Saynata nispanmi Jesusqa boteman wicharan. Hinaqtinmi kasqan ratolla chay wayraqa thañiran. Chaymi discipulonkunaqa chayta rikuspanku, ancha admirasqallaña karanku. **52** Hinaspapas paykunaqa sonqonku rumiyasqa kasqanraykun, mana entienderankuchu chaykunamanta, hinallataq ñawpaqtaraq pishqa waranqa runakuna t'antata mikhunankupaq milagrota Jesús ruwasqanmantapas.

Genesaret llaqtapi onqosqa runakunata

Jesús sanoyachisqanmanta

(Mat 14.34-36)

53 Jesusqa *discipulonkunapiwanmi laguna qochata chimpaspa, Genesaret allpaman chayaranku. Hinaspas risqanku *boteta laguna qochapa patanpi wataranku. **54** Hinaqtinmi chay botemanta urayamushaqtinku, chay lugarpi tiyaq runakunaqa Jesusta reqsiruranku. **55** Hinaspas willakachakamuranku muyuriqninkupi kaq llapallan llaqtakunapi. Hinaqtinmi onqosqa runakunata kallapikunapi apamuranku, Jesuspa kasqan lugarman. **56** Saynallataqmi Jesusqa chayaran hatun llaqtakunaman, uchuy llaqtachakunaman, hinallataq campokunamanpas. Chay lugarkuna chayasqanmanmi onqosqa runakunata apamuranku. Hinaspas chay onqosqa runakunataqa churaranku plazakunapi, callekunapi, hinallataq ñankunapipas. Hinaspas Jesusta ruegakuranku, p'achanpa patallantapas llamiyunkankupaq. Chaymi llapallan onqosqa runakunaqa, Jesuspa p'achanta llamiyuspanku, chay onqoyninkumanta sanoyapuranku.

Runata imakunas huchallichisqanmanta

(Mat 15.1-20)

7 1 Jerusalén llaqtamantan hamuranku *fariseo religionniyoq runakuna, hinallataq *leykunata yachachiq runakunapiwan ima. Paykunan Jesuspa muyuriqninpi huñunakuranku. **2** Hinaspas paykunaqa Jesuspa wakin *discipulonkunata rikuranku,

makinkuta mana maqllikuspa, mikhusqankuta. Chaymi paykunaqa Jesuspa discipulonkunapa contranpi rimaranku. **3** Saynataqa rimaranku, chay fariseo religionniyoq runakunapas, hinallataq Israel *nacionniyoq runakunapas, ñawpaq abuelonkupa costumbrenkuman hinan, imatapas mikhunankupaqqa makinkuta ashka kutikama maqchikusqankuraykun. Makinkuta mana maqchikuspankuqa manan paykunaqa ni imatapas mikhurankuchu. **4** Saynallataqmi paykunaqa mercadomanta kutimuspankupas, mana mikhurankuchu ni imatapas, makinkuta manaraq maqllikuspankuqa. Hinaspapas paykunaqa costumbrenkuman hinan vasokunatapas, jarrokunatapas, hinallataq fierromanta ruwasqa cosaskunatapas maqliranku. {Saynallataq puñunanku camakunatapas t'aqsaranku}.

[Nota: *Kay makinku maqchikuy costumbretaqa, manan makinku limpio kananpaqchu ruwarankuqa. Aswanqa costumbrenkuman hina allin rikusqa kanallankupaqmi ruwarankuqa]. **5** Chayraykun fariseo religionniyoq runakuna, hinallataq leykunata yachachiq runakunapas, Jesusta tapuranku khaynata:*

—¿Imanaqtintaq discipuloykikunari ñawpaq abuelonchiskunapa yachachikusqankunatari mana kasukunkuchú? ¿Saynallataq makinkutapas mikhunankupaqqa mana maqllikunkuchú? nispa.

6 Chaymi Jesusqa contestaspa niran:

—¡Ishkay uya runakuna! Allintan Diosmanta willakuq *profeta *Isaiasqa ñawpaqtaraq qankunamanta escribiran, Diospa khayna nisqanta:

“Kay runakunaqa simillanwanmi yupaychawanku.
Ichaqa sonqonkutaqmi noqamanta karupi kashan.

7 Paykunaqa yanqapaqmi adorawanku.

Hinaspapas runakunapa kamachikusqanman hinallan yachachinkupas.

Sayna yachachisqankutan paykunaqa ninku: ‘Diosmi khaynata nimuwanchis’ ”, nispanku [*Isaías 29.13*].

8 Chaymi niykichis, qankunaqa Diospa kamachisqankunata mana kasukuspan, runakunapa costumbrenkuman hinalla imatapas ruwashankichis. {Chaymi qankunaqa jarratapas, vasotapas hinallataq huk cosaskunatapas hawallanta maqlinkichis}, nispa.

9 Jesusqa paykunatan nillarantaq:

—Qankunaqa costumbreykichisman hinalla imatapas ruwaspaykichismi, Diospa kamachisqankunataqa mana kasukunkichishchu. **10** Chayraykun Moisespas yachachispa khaynata niran: “Papaykichista hinallataq mamitaykichista respetaspa kasukuychis. Ichaqa pipas papanta otaq mamitantapas maldecinqa chayqa, wañunanpaqmi sentenciasqa kanqa”, nispa. **11** Ichaqa qankunataqmi yachachinkichis runakunapa wawankunaman, papankutapas hinallataq mamitankutapas, khaynata ninankupaq: “Tayta mamalláy, manan qanta yanapaytaqa atiymanchu; chay yanapanay llapallan kaqniykunataqa Diosman qonapaqmi ña separaniña”, nispa. **12** Saynata yachachiqtikichismi, paykunaqa papankuta hinallataq mamitankutapas manaña yanapaytaqa munankuñachu. **13** Saynapin qankunaqa ñawpaq costumbreykic平kunata runakuna cumplinanta munaspaykichis, Diospa kamachikusqankunatas manan imapaq valeqman tukurachinkichis. Saynallatataqmi wakin costumbreykic平kunatas runakunaman yachachishankichis, nispa.

14 Chayta nispanmi Jesusqa llapallan runakunata waqyarispa, khaynata niran:

—Llapallaykichisyá allinta uyarispa, kaykunata entiendeychis: **15** Runataqa manan mikhuna mikhusqanchu huchallichin. Aswanqa mana allinta piensaspa imatapas rimasqanmi, runataqa huchallichin. **16** {;Sichus cheqaqtapuni ninriyoq kankichis chayqa, allintayá uyariyjis kay nisqaykunata!} nispa.

17 Jesusqa chay lugarpi runakunata saqespanmi, huk wasiman haykuran. Hinaqtinmi discipulonkunaqa Jesusta tapuranku chay willakuykuna willasqanmanta. **18** Hinaqtinmi Jesusqa paykunata contestaran:

—Qankunapas, ¿manachu kay willakusqaykunata entienderankichís? ¿Manachu yachankichis runapa mikhuna mikhusqanqa, runata mana huchallichisqanta? **19** Runapa mikhuna mikhusqanqa, manan sonqonmanchu haykun. Aswanqa wiwsallanmanmi haykun. Hinaspan letrinallamanña lloqsin, nispa.

Saynata nispanmi Jesusqa yachachiran, tukuy ima mikhunapaq kaqpas, allinpuni mikhunapaq kasqanta.

20 Hinaspan Jesusqa nillarantaq:

—Runataqa huchallichin mana allin rimasqankuna, hinallataq mana allin ruwasqankunan. **21** Chaykunan runapa sonqonmanta lloqsimun. Chaykunaqa kaykunan: mana allin piensaykuna, mana allin ruwaykuna, waqllikuykuna, manaraq casado kashaspa qariwan otaq warmiwan puñuykuna, runa masin wañuchiykuna, suwakuykuna, **22** payllapaq qolqetapas otaq tukuy imatapas munapakuykuna, envidiakuykuna, maldeciykuna, k'amiykuna, Diosta mana manchakuykuna, hinallataq paytukuykuna ima. **23** Kay llapallan millay ruwaykunan runapa sonqonmanta lloqsimuspa, runataqa huchallichin, nispa.

Jesuspi Sirofenicia llaqtayoq warmi creesqanmanta

(Mat 15.21-28)

24 Jesusqa chay (Genesaret) lugarmanta lloqsispanmi, Tiro llaqta lawman riran, {hinallataq Sidón llaqta lawmanwan ima}. Chay lawpi kashaspanmi Jesusqa huk wasiman haykuran. Hinaspan payqa mana munaranchu chay wasipi kasqanta runakuna yachanankutaqa. Ichaqa manataqmi pakakuytaqa atiranchu. **25** Chay wasipi Jesús kasqanta yacharuspanmi, Jesuspa kasqanman huk warmi hamuran. Payqa hamuran ususinta huk *demonio nishuta ñak'arichisqanraykun. Chayraykun Jesuspa ñawpaqninpi qonqoriyukuspa payta ruegakuran. **26** Chay warmiqa manan Israel *nacionniyoqchu karan. Payqa Fenicia llaqtamantan karan. Chay llaqtaqa Siria *provinciamanmi perteneceran. Paymi Jesusta ruegakuran ususinmanta demoniota qarqonanpaq. **27** Chaymi Jesusqa niran:

—Primertaqa wawakunan saqsananku. Manan allinchu kanman wawakunapa t'antanta qechuruspa, alqokunaman wikch'uyuyqa, nispa.

28 Hinaqtinmi chay warmiqa niran:

—Arí Señor, saynapunin chayqa. Ichaqa alqokunapas mikhunmi, wawakunapa mikhusqan mesamanta pampaman parte-parten urmaq t'antachakunatapas, nispa.

29 Chaymi Jesusqa niran:

—¡Allinpunin nisqaykiqa! Kunanqa ripuy. Ñan demonioqa ususiykimanta lloqsirunña, nispa.

30 Hinaqtinmi chay warmiqa wasinman ripuspa, ususinta camapi hawkallata tariran, ñak'arichiqnin demonio paymanta lloqsisqanrayku. [Nota: *Mesapi mikhuq wawakunaqa Israel nacionniyoq runakunan kanku. Alqokunawantaqmi Jesusqa rikch'anachiran huk law nacionniyoq runakunata. Ichaqa Sirofenicia warmiqa, huk law nacionniyoq kashaspanmi Jesuspi creeran. Chaymi Jesusqa paypa ususinta sanoyachiran.*].

Mana rimay atiq runata Jesús sanoyachisqanmanta

31 Jesusqa Tiro llaqtamanta lloqsimuspan, Sidón llaqtanta, hinallataq Decápolis *provincia lawninta kutimuran.

Hinaspan *Galilea laguna qochapa patankama chayamuran.

32 Hinaqtinmi chayman apamuranku mana rimay atiq upayasqa runata. Hinaspan Jesusta ruegakuranku makinta chay mana rimay atiq upayasqa runaman churayuspa sanoyachinanpaq.

33 Hinaqtinmi Jesusqa chay runata sapallanta huk lawchaman pusarispa, ishkaynin ninri t'oqonta dedonkunawan tupayuran. Saynallataqmi toqayninwanpas qallunta tupayullarantaq. **34** Hinaspan cielota qawarispa, Jesusqa sonqollanpi anchata llakirikuspa niran:

—¡Efata! nispa.

Chayqa “kicharikuy” ninantan nin.

35 Hinaqtinmi kasqan ratolla chay runapa ninrinkunaqa kicharikuran. Hinallataq qallunpas pashkarikuqtin rimayta atiran. **36** Hinaspan Jesusqa chaypi kaq runakunata kamachiran khaynata:

—Aman pimanpas willankichishchu kaykuna rikusqaykichistaqa, nispa.

Ichaqa saynata Jesús kamachishaqtinpas, paykunaqa aswantaraqmi willakachakuranku. **37** Chaymi runakunaqa anchata admirakuspa, khaynata niranku:

—Jesusqa tukuy imatapas allintan ruwan. Payqa upa runakunatapas uyarichinmi. Hinallataqmi mana rimaq runakunatapas rimarichin, nispanku.

**Tawa waranqa runakuna mikhunanpaq
milagrota Jesús ruwasqanmanta**

(Mat 15.32-39)

8 1 Huk p'unchawmi Jesuspa kasqanman yapamanta ashkallaña runakuna huñunakamuranku. Hinaqtinmi chay llapallan runakunapa mikhunanpaq mana ni imapas kaqtin, Jesusqa *discipulonkunata waqyaspa, khaynata nirana:

2 —Noqaqa llapallantan kay runakunataqa anchata khuyapayani. Paykunaqa ñan kinsa p'unchawña noqawan kushka kashanku. Ichaqa manataqmi ni imapas mikhunankupaqqqa kanchu. 3 Sichus mana mikhusqallata wasinkuman kutipunkupaq kamachiyman chayqa, ñan risqankupichá desmayankuman. Hinaspapas wakin runakunaqa karumantaraqmi hamuranku, nispa.

4 Hinaqtinmi discipulonkunaqa niranku:

—Kay ch'inñeqlugarpiri, ¿maymantataq pipas t'antatari apamunman, kay llapallan runakuna mikhunanpaqrí? nispangu.

5 Hinaqtinmi Jesusqa discipulonkunata tapuran:

—Qankunapari, ¿hayk'a t'antaykichistaq kashan? nispa.

Chaymi discipulonkunaqa contestaranku:

—Noqaykupaqa qanchis t'antallaykun kashan, nispangu.

6 Hinaqtinmi Jesusqa llapallan chaypi kaq runakunata kamachiran, pampapi tiyanankupaq. Hinapan chay qanchisnintin t'antata hap'iyspa, Diosman graciasta qoran. Graciasta qoruspantaqmi, t'antata partiyuspa, discipulonkunaman qoran; hinaqtinmi paykunaqa runakunaman rakimuranku. 7 Saynallataqmi Jesuspa discipulonkunapaqa ishkay kinsa kankasqa taksa challwachakunapas kallarantaq. Chaymi Jesusqa Diosman graciasta qospa, discipulonkunata kamachiran runakunaman rakimunankupaq. 8 Chaypin llapallan runakunaqa asta saqsanankukama mikhuranku. Hinapan puchuqkunatas qanchis canasta hunt'ataraq huñumuranku. 9 Chaypi mikhuq qarikunaqa tawa waranqa hinan karanku. Mikhuya tukuruqtinkutaqmi, Jesusqa paykunata wasinkuman ripunkupaq despediran. 10 Chaymantan Jesusqa discipulonkunapiwan kushka huk *boteman wichaspanku, Dalmanuta sutiyoq lugarman riranku.

Runakuna milagrota rikuy munasqankumanta

(Mat 16.1-4; Luc 12.54-56)

11 Jesuspa kasqanmanmi *fariseo religionniyoq runakuna hamuspanku, Jesuswan discutiyta qallariranku. Jesusta pruebaman churayta munaspankutaqmi, khaynata niranku:

—Cheqaqtapuni Diosmanta Hamuq Runa kaspaykiqa, huk milagrota ruwaspayá rikuchiwayku, nispanku.

12 Hinaqtinmi Jesusqa sonqon ukhullapi anchata llakirikuspa, llapallankuta khaynata niran:

—Qankunari, ¿imanaqtintaq huk milagrota ruwanaytaraq munashankichís? Cheqaqtapunin nisqaykichis, qankuna rikunaykichispaqqa, manan ni ima milagrotapas ruwasaqchu, nispa.

13 Saynata nispanmi Jesusqa runakunata chaypi saquespa, boteman yapamanta wicharan. Hinapan *Galilea laguna qochapa waq law chimpanman riran.

Levaduramanta

(Mat 16.5-12)

14 Jesuspa *discipulonkunan *Galilea laguna qochapa waq law chimpanman *botepi rishaspanku, mikhnankupaq t'anta apakuya qonqarusqaku. Ichaqa huk t'antallan chay risqanku botepiqa karan. **15** Hinaqtinmi Jesusqa discipulonkunata niran:

—Allinta cuidakuychis *fariseo religionniyoq runakunapa, hinallataq *rey Herodes Antipas sutiyoq runapa *levaduranmantaqa, nispa.

16 Chaymi Jesuspa discipulonkunaqa khaynata ninakuranku:

—T'antata mana apakamuqtinchismi saynataqa niwashanchis, nispanku.

17 Jesusñataqmi sayna rimanakusqankumanta cuentata qokuspa, discipulonkunata khaynata niran:

—¿Imanaqtintaq t'antata mana apakamusqaykichismantari rimashankichís? ¿Manachu entiendenkichisraq imatachus niyta munani chayta? ¿Qankunapa sonqoykichisri rumiyasqallaraqchu kashan? **18** Qankunaqa ñawiyooq

kashaspapas, ¿manachu rikunkichís? Ninriyoq kashaspapas, ¿manachu uyarinkichís? Qankunari, ¿manachu yuyankichishña 19 chay pishqa t'antata partispa, pishqa waranqa runakunaman mikhuchisqaytapas? Hinaspapas, ¿manachu yuyankichishña hayk'a canastataraq puchuq t'antakunatapas huñumusqaykichista? nispa.

Chaymi discipulonkunaqa contestaranku:

—Chunka ishkayniyoq canasta hunt'ataraqmi huñumurayku, nispanku.

20 Hinaqtinmi Jesusqa discipulonkunata tapullarantaq:

—Qanchis t'antallamanta tawa waranqa runakunaman mikhuchisqaymantari, ¿hayk'a canasta hunt'ataraqtaq puchuqnintari huñumurankichís? nispa.

Chaymi discipulonkunañataq contestaranku:

—Qanchis canasta hunt'ataraqmi huñumurayku, nispanku.

21 Chaymi Jesusqa discipulonkunata niran:

—¿Chaychu qankunapas kay yachachisqaykunata manaraq entiendenkichís? nispa.

Betsaida llaqtapi ñawsa runata Jesús sanoyachisqanmanta

22 Betsaida llaqtaman Jesús chayaramuqtinmi, huk ñawsa runata Jesuspa kasqanman pusamuranku. Hinaspan Jesusta ruegakuranku makinta payman churayunanpaq. **23** Chaymi Jesusqa chay ñawsa runata makinmanta aysaspa, chay llaqtapa waq lawnинman pusaran. Hinaspan toqayninwan ñawinkunata llusiyuspa, hinallataq makinta umanman churayuspa, khaynata tapuran:

—¿Imallatapas rikushankichú? nispa.

24 Chaymi chay ñawsa runaqa niran:

—Arí, runakunatan rikushani sach'akunata hina. Ichqaqa paykunaqa purishankun, nispa.

25 Hinaqtinmi Jesusqa yapamanta chay ñawsa runapa ñawinkunata tupayuran. Chaymi chay ñawsa runaqa kasqan ratolla sanoyaspa, tukuy imatapas allinta rikuran.

26 Hinaqtinmi Jesusqa chay runata kamachiran wasinman ripunarpaq. Hinaspan avisaran khaynata:

—Ripuspaykiqa aman llaqtamanqa kutinkiñachu, nitaqmi ni pimanpas ni imatapas willakunkichu, nispa.

Jesusqa Diosmanta Hamuq Salvadorninchis kasqanmanta*(Mat 16.13-20; Luc 9.18-21)*

27 Jesusqa *discipulonkunapiwan kushkan, Filipo sutiyooq kaq Cesarea llaqtapa muyuriqninpi llaqtachakunaman riranku. Hinaspan chay ñan risqankupi, Jesusqa discipulonkunata, khaynata tapuran:

—¿Pitaq noqari kani runakunapaqrí? nispa.

28 Chaymi discipulonkunaqa Jesusta contestaranku:

—Wakinmi ninku: “Bautizaq Juanmi payqa”, nispanku.

Wakinñataqmi ninku: “Diosmanta willakuq ñawpaq *profeta Eliasmi”, nispanku. Hukkunañataqmi ninku: “Payqa mayqen profetapashchá”, nispanku.

29 Chaymi Jesusqa paykunata niran:

—Qankunari, ¿ima ninkichistaq noqamanta?

Qankunapaqri, ¿pitaq noqari kaní? nispa.

Hinaqtinmi Pedroqa contestaspa niran:

—Qanqa Diosmanta Hamuq Salvadorniyku Criston kanki, nispa.

30 Chaymi Jesusqa paykunata kamachiran khaynata:

—Aman pimanpas qankunaqa willankichishchu noqa Diosmanta Hamuq Salvador Cristo kasqaytaqa, nispa.

Jesusmi willakuran wañunanmanta*(Mat 16.21-28; Luc 9.22-27)*

31 Jesusqa chaymantapachan payta imakunas pasananmanta *discipulonkunaman willakuya qallariran khaynata:

—Kay Israel *nación llaqtapi kamachiq jefekunan, *sacerdotekunapa jefenkunapiwan, hinallataq *leykunata yachachiq runakunapiwan ima, noqa Diosmanta Hamuq Runataqa cheqniwaspanku, anchata ñak'arichiwaspa wañuchiwanqaku. Saynata wañuchiwaqtinkupas, noqaqa kinsa p'unchawmantan kawsarinpusaq, nispa.

32 Chaykunamantan Jesusqa discipulonkunaman willaran imatapas mana pakaspalla allin clarota. Chaymi Pedroqa Jesusta huk lawman waqyarispa, sayna nisqanmanta Jesusta q'aqcharan. **33** Hinaqtinmi Jesusqa llapallan discipulonkunaman kutirispa, Pedrota q'aqcharan khaynata:

—¡Satanás, ayqueriy noqapa ñawpaqniyimanta! Qanpa piensayniykiqa manan Diospa piensasqanman hinachu. Qanqa runakunapa piensasqanman hinallan piensashanki, nispa.

34 Chaymantan Jesusqa discipulonkunata, hinallataq chaypi kaq runakunatawan waqyaspas, khaynata niran:

—Sichus pipas noqapa discipuloy kayta munaspaqa, qonqananmi kikinpa munasqanman hina imatapas ruwayta. Hinaspa tukuy ima sasachakuykuna chayamuqtinpas, noqapi iñisqanraykun, ñak'arinanpaq listo kanan. Saynallataqmi noqapa kamachisqaykunatapas ruwanan. **35** Pipas kay pachapi payllapaq kawsay munaqqqa, wiñaypaqmi wañunqa. Ichqa pipas noqapi creesqanrayku wañuqmi, wiñaypaq kawsanqa. **36** ¿Imapaqtaq valenman kay pachapi tukuy ima kaqniyoq kayrí, hinaspa almanñataq mana salvasqa kaqtinrí? **37** Kay pachapi runakunari, ¿hayk'atataq pagankuman vidankuta salvanankupaqrí? **38** Ichqa sichus pipas noqamanta hinallataq yachachisqaykunamantapas, huchasapa runakunapa ñawpaqninpi p'enqakunqa chayqa, noqa Diosmanta Hamuq Runapas, paykunamantaqa p'enqakullasaqtaqmi, Dios Taytaypa atiyninwan, hinallataq angelninkunapiwan ima kay pachaman kutimuspay, nispa.

9 **1** Jesusqa nillarantaqmi:

—Cheqaqtapunin niykichis, wakin kaypi noqawan kaqkunaqa manaraqmi wañunkichisraqchu, ancha atiywan Diospa gobiernasqan sumaq glorianta rikunaykichiskama, nispa.

Jesuspa cuerpon k'ancharisqanmanta

(Mat 17.1-13; Luc 9.28-36)

2 Chaykuna rimasqanmanta soqta p'unchaw pasaruqtinmi, Jesusqa Pedrota, *Jacobota hinallataq Juantawan pusayukuspa, huk orqoman riran. Chaypin *discipulonkunapa ñawpaqninpi Jesuspa cuerponqa k'anchariran. **3** Hinallataqmi p'achanpas rit'i hina sumaq yuraqlaña k'ancharishaqman tukuran. Sayna k'ancharishaq yuraq ch'illo p'achamanqa manan ni pipas tukuchinmanchu, ni imaynataña t'aqsaspapas. **4** Hinaqtinmi Moiseswan, hinallataq Diosmanta ñawpaq yachachiq *profeta Eliaspiwan ima, qonqayllamanta rikhuriranku Jesuswan parlaspanku. **5** Chaymi Pedroqa Jesusta niran:

—¡Yachachikuq, allinmi kaypi kasqanchisqa! Chayqa kaypiyá kunan kinsa ramadakunata ruwasaqku: hukta qanpaq, huktataq Moisespaq, huktañataq Eliaspaq, nispa.

6 Pedroqa mana allinta piensarispan chaykunataqa rimaran, paypas hinallataq wakin discipulokunapas ancha mancharisqa kasqankurayku. **7** Hinaqtinmi cielomanta huk phuyu urayamuspa, paykunata tapaykuran. Hinaspan chay phuyu ukhumanta khayna rimamuqta uyariranku:

—Paymi ancha khuyakusqay Wawayqa. Payta uyarispa kasukuychis, nispa.

8 Chaymantan qonqayllamanta muyuriqninkuta qawarikuspanku, manaña ni pitapas rikurankuñachu. Aswanqa Jesusllatañañ sapallanta chaypi rikuranku.

9 Hinaqtinmi chay orqomanta urayamushaqtinku, Jesusqa discipulonkunata kamachiran khaynata:

—Chay rikusqaykichistaqa aman pimanpas willankichisraqchu, noqa Diosmanta Hamuq Runa wañusqaymanta kawsarimunaykama, nispa.

10 Chaymi paykunaqa chay rikusqankumantaqa mana ni pimanpas willarankuchu. Aswanmi chaykunataqa sonqonku ukhullapi waqaycharanku. Hinaspan paykunapuralla tapunakuranku khaynata:

—¿Ima ninantataq nin: “Wañusqaymanta kawsarimunaykama”, nisparí? nispangu.

11 Chaymi discipulonkunaqa Jesusta tapuranku:

—*Leykunata yachachiq runakunari, ¿imanaqtintaq ninku: “Diosmanta Hamuq Runapa ñawpaqnintaqa hamunqa, Diosmanta yachachiq ñawpaq profeta Eliasraqmi”, nisparí? nispangu.

12 Hinaqtinmi Jesusqa paykunata contestaspa niran:

—Arí, cheqaqtapunin Eliasqa ñawpaqta hamuspa, tukuy imatapas allichanqa. Ichqaq Bibliapipas esribisqan kashan: Noqa Diosmanta Hamuq Runataqa cheqniwaspankun ñak'arichiwanqaku, nispa. **13** Aswanqa noqan niykichis: Eliasqa ñan hamuranña; ichqaq runakunan paytaqa ñak'arichiqa munasqankuta ruwaranku, imaynan Eliasmana esribisqa Bibliapi kashan hinata, nispa. [Nota: Eliasmana Jesús rimaspanqa, Bautizaq Juanmantan rimaran].

Demoniopa ñak'arichisqan jovenmanta

(Mat 17.14-21; Luc 9.37-43)

14 Jesusqa kinsantin *discipulonkunapiwanmi wakin discipulonkunapa kasqanman chayamuranku. Hinaspan chay discipulonkunapa muyuriqninpi ashka runakunata rikuranku, hinallataq *leykunata yachachiq runakunatapas Jesuspa discipulonkunawan discutinakushaqta. **15** Hinaqtinmi chaypi kaq runakunaqa, Jesusta rikuruspanku, anchata admirakuspa, Jesusman ayparanku rimayukunankupaq. **16** Chaymi Jesusqa discipulonkunata tapuran:

—Qankunari, ¿imatataq paykunawan discutinakushankichís? nispa.

17 Hinaqtinmi huk runa chay ashka runakunapa chawpinmanta, khaynata nimuran:

—Yachachikuq, kay wawaytan qanman pusamushayki. Paymi mana rimayta atinchu, *demonio paypi kasqanrayku. **18** Hinaspapas chay demonioqa wawaytan maypipas pampakunaman wikk'un. Chaymi payqa posoqotaraq aqtuspa, kirunkunatapas rach'ikyachin. Hinallataqmi sapa kutin chay ataki hap'iqtinqa, cuerponpas chutakachakun. Chaymi discipuloykikunata valekurani, chay demoniota qarqonankupaq. Ichaqa manan paykunaqa qarqoyta atirankuchu, nispa.

19 Chayta uyarispanmi Jesusqa niran:

—Noqapi mana iñiyniyoq runakuna, ¿hayk'aqkamataq qankunawanri kasaq? ¿Hayk'aqkamataq qankunatari aguantasqaykichís? ¡Apamuychis chay joventa! nispa.

20 Hinaqtinmi chay joventaqa Jesuspa kasqanman pusamuranku. Ichaqa Jesusta rikuruspa hinallan chay demonioqa, chay joventa shapchispa, pampaman wikalparan. Chaymi chay jovenqa pampapi qospaspa posoqotaraq aqturan. **21** Hinaqtinmi Jesusqa chay jovenpa papanta tapuran:

—¿Hayk'aqmantapachataq kay wawaykiri ñak'arishan khaynata? nispa.

Chaymi chay jovenpa papanqa contestaran khaynata:

—Warmacha kasqanmantapachan. **22** Hinaspapas chay demonioqa wawayta wañuchiyya munaspan, ashka kutitaña

nina ukhukunaman, hinallataq unukunamanpas wikh'uyun. Ichaqa sichus noqaykupaq imallatapas ruwayta munaspaykiqa, khuyapayaykuwaykuyá; hinaspa yanapaykuwayku, nispa.

23 Chaymi Jesusñataq niran:

—¿Diospi qan creenkichú? Sichus Diospi creenki chayqa, munasqaykiman hinayá ruwasqa kachun. Diospi cheqaqtapuni creeqpaqqa, manan ni imapas sasachu, nispa.

24 Hinaqtinmi chay jovenpa papanqa altota qaparispa niran:

—Arí, noqaqa creenipunin; yanapaykuway aswan mastaraq Diospi creenaypaq! nispa.

25 Hinaqtinmi Jesuspa kasqanman runakuna astawanraq huñunakamuqtinku, Jesusqa chay demoniota q'aqchaspia niran:

—Upayachispa mana rimachiq demonio, noqan kamachiyki, kay jovenmanta lloqsiy; hinaspa amaña paymanqa ni hayk'aqpas kutiyamunkiñachu, nispa.

26 Chaymi chay demonioqa altota qaparispa, yapamanta chay joventa anchata shapchispa, lloqsiran. Hinaqtinmi chay jovenqa wañusqa hinaraq qeparan. Chaymi chaypi kaq runakunaqa chayta rikuspa niranku:

—Wañusqan kashan, nispanku.

27 Ichaqa Jesusñataqmí chay joventa hap'iyspa, makinmanta aysariran. Hinaqtinmi chay jovenqa sayariran.

28 Jesusqa huk wasiman haykuruqtinmi, kaqmanta discipulonkunaqa huk lawman waqyarispanku, sapallanpi khaynata tapuranku:

—¿Imanaqtintaq chay demoniotari mana qarqoyta atiraykuchú? nispanku.

29 Hinaqtinmi Jesusqa paykunata contestaspa niran:

—Khayna clase demoniokunataqa, qarqoytaqa atinkuman orakuspallan, {hinallataq ayunowan ima}, nispa.

Jesusmi huktawan willakuran wañunananmanta

(Mat 17.22-23; Luc 9.43-45)

30 Chaymanta lloqsispankun Jesusqa

*discipulonkunapiwan kushka, *Galilea *provincia ukhunta pasasharanku. Ichaqa Jesusqa manan munaranchu, chaynin

risqankuta runakuna yachanankutaqa. **31** Hinaspan Jesusqa discipulonkunallata yachachispan, khaynata niran:

—Noqa Diosmanta Hamuq Runataqa runakunamanmi wañuchiwanankupaq entregawanqaku. Ichaqa kinsa p'unchawmantan noqaqa kawsarinpusaq, nispa.

32 Ichaqa Jesús saynata willakuqtinmi, discipulonkunaqa mana entiendeyta atirankuchu. Hinaspan paykunaqa yapayamanta tapupayayta manchakuranku.

Jesuspa discipulonkuna discutinakusqankumanta

(*Mat 18.1-5; Luc 9.46-48*)

33 Jesusqa *discipulonkunapiwan kushkan Capernaúm llaqtaman chayaruranku. Chaypin huk wasipiña kashaspanku, Jesusqa discipulonkunata khaynata tapuran:

—Qankunari, ¿imamantataq ñan hamusqanchispiri discutinakamusharankichís? nispa.

34 Ichaqa Jesuspa discipulonkunaqa manan ni ima nispapas contestarankuchu. Paykunaqa ñan hamusqankupin, mayqenninkus aswan más allin importante kanankumanta discutinakamuranku. (Chaymi p'enqakuspanku Jesustaqa mana contestayta munarankuchu). **35** Hinaspan Jesusqa, chaypi tiyayuspa, chunka ishkayniyoq discipulonkunata waqyaspa niran:

—Sichus pipas llapanmanta aswan más importante kayta munaspacha, huk sirviente runa hinan primerta llapallan discipuloykunata servinan, nispa.

36 Jesusqa saynata niruspanmi, huk warmachata waqyaruspa, discipulonkunapa ñawpaqninpi sayaykachiran. Hinaspan chay warmachata marq'arikuspa, discipulonkunata khaynata niran:

37 —Pipas kay wawata sutiyipi allinta chashkiqqa, noqatan chashkiwashan. Hinallataq pipas noqata chashkiwaqqa, hanaq pachamanta mandamuwaqniy Diostapas chashkishanmi, nispa.

Pikunas Jesuspa favorinipi kasqanmanta

(*Mat 10.42; Luc 9.49-50*)

38 Jesuspa *discipulon Juanmi khaynata niran:

—Yachachikuq, huk runatan rikuramuyku qanpa sutiykipi runakunamanta *demoniokunata qarqoshaqta. Chaymi

noqanchis partemanta mana kasqanrayku, noqaykuqa prohibimuyku, qanpa sutiykipi chaykunata ama ruwananpaq, nispa.

39 Ichaqa Jesusñataqmi discipulonkunata khaynata niran:

—Pipas noqapa sutiyipi milagrota ruwaspaqa, manan noqapa contraypiqa rimanmanchu. Saynaqa amayá hark'akunkichishchu noqapa sutiyipi milagrokunata ruwanantaqa. **40** Pipas mana contrachispí kaqqa, noqanchis partemantan kashan. **41** Chaymi cheqaqtapuni niykichis, sichus pipas noqapi creesqaykichisrayku, huk tazapi unullatas qankunaman qoykusunkichis chayqa, Diosmi chay runamanqa premiota qonqapuni, nispa.

Runamasinta huchaman urmachiq runa castigasqa kananmanta

(Mat 18.6-9; Luc 17.1-2)

42 Jesusqa nillarantaqmi:

—Noqapi chayllaraq creeqkunata pipas huchaman urmachiq runataqa, aswan allinmi kanman karan, manaraq huchaman pitapas urmachishaqtin, huk hatun molino rumita kunkanman wataruspa, lamar qochaman wikch'uykuy. **43** Hinallataq sichus makiyki huchaman urmachisunki chayqa, aswanyá kuchurpaspa wikapay. Aswan allinmi kanman huknin makillayoq wiñay kawsayman haykunaykipaq, ishkaynin makintin wiñaypaq nina rawray infiernoman wikch'uyusqa kanaykimantaqa.

44 {Chay wiñaypaq nina rawray infiernopiqa, manan aycha urupas wañunchu, nitaqmi ni hayk'aqpas ninaqa wañunqachu}. **45** Hinallataq sichus chakiyki huchaman urmachisunki chayqa, aswanyá kuchurpaspa wikapay. Aswan allinmi kanman huknin chakillayoq wiñay kawsayman haykunaykipaq, ishkaynin chakintin nina rawray infiernoman wikch'uyusqa kanaykimantaqa. **46** {Chay wiñaypaq nina rawray infiernopiqa, manan aycha urupas wañunchu, nitaqmi ni hayk'aqpas ninaqa wañunqachu}. **47** Hinallataq sichus ñawiyki huchaman urmachisunki chayqa, aswanyá orqorpaspa wikapay. Aswan allinmi kanman huknin ñawillayoq Diospa gobiernasqan sumaq glorianman

haykunaykipaq, ishkaynin ñawintin nina rawray infiernoman wikk'uyusqa kanaykimantaqa. **48** Chay wiñaypaq nina rawray infiernopiqa, manan aycha urupas wañunchu, nitaqmi ni hayk'aqpas ninaqa wañunqachu.

49 Diosqa llapallan runakunapa imapas ruwasqantan probanqa ninawan. Hinaspan ch'uyanchanqa, {imaynan kachiwanpas otaq ninawanpas ch'uyanchanku, chay hinata}. **50** Kachiqa allinmi. Sichus kachi q'aymayarunman chayqa, ¿imapaqñataq valenman chay kachirí? Qankunaqa runamasiykichiswan allinta hinallataq hawkalla ima kawsaychis, saynapi huk kachi hina kanaykichispaq, nispa.

Casado kashaspa ama t'aqanakunankumanta

(Mat 19.1-12; Luc 16.18)

10 **1** Jesusmi Capernaúm llaqtamanta lloqsispa, Judea lawman riran; hinaspan Jordán mayupa waq lawninanman chimparan. Hinaqtinmi ashka runakunaqa yapamanta chayman huñunakamuqtinku, Jesusqa costumbrenman hina paykunata yachachiyya qallariran. **2** Hinaqtinmi *fariseo religionniyoq runakunaqa, Jesusman ashuyuranku. Hinaspan huchallichiyta munaspalku, Jesusta tapuranku khaynata:

—¿Huk casado runa, warminmanta t'aqakuyta atinmarchú? nispalku.

3 Hinaqtinmi Jesusqa paykunata tapuran:

—Moisesri, ¿ima nispataq qankunatari kamachisurankichís? nispa.

4 Chaymi paykunaqa contestaranku:

—Moisesqa permitiranmi, divorcio papelta firmayuspa, warminmanta huk runa t'aqakunantaqa, nispalku.

5 Saynata niqtinkun Jesusqa paykunata nirán:

—Chaykunatan Moisesqa escribiran ñawpaq abueloykichiskunapaq, hinallataq qankunapaqwan ima, rumi sonqo kasqaykichisrayku. **6** Ichaqa kay pacha gallariyninpin, Diosqa warmi qarita ruwaran, (casarakuspa kushka tiyanankupaq). **7** Chayraykun qariqa tayta mamanta saquespa, casarakusqan warmiwan kushka tiyanan. **8** Chaymi casarakuspankuqa, manaña ishkay runa hinañachu kanku;

aswanqa huk runa hinallaña kanku. **9** Chayraykun Diospa juntasqan qaritawan warmitawanqa, mana ni pi runapas t'aqananchu, nispa.

10 Chaymantan Jesuspa *discipulonkunaqa, wasipiña kashaspanku, chay t'aqanakuymantaqqa Jesusta kaqmanta tapuranku. **11** Chaymi Jesusqa paykunata niran:

—Pipas warminmanta t'aqakuspa, huk warmiwan casarakuqqa, waqllikuspan huchallikun warminpa contranpi. **12** Saynallataqmi sichus warmipas qosanmanta t'aqakuspa, huk qariwan casarakuqqa, waqllikuspan huchallikun qosanpa contranpi, nispa.

Wawakunata Jesús bendecisqanmanta

(*Mat 19.13-15; Luc 18.15-17*)

13 Jesusmanmi wawakunata pusamuranku, paykunaman makinta churayuspa, Diosmanta mañapunanaq. Ichaqa Jesuspa *discipulonkunañataqmi chay wawakuna pusamuqkunata q'aqcharanku. **14** Hinaqtinmi Jesusqa chay hark'akusqankuta rikuspa, discipulonkunata phiñarikuspa, khaynata niran:

—Wawakuna noqaman hamunantaqa, ama hark'akuychishchu. Kay wawakuna hina kaq runakunapaqmi, Diospa gobiernasqan sumaq glorianqa. **15** Chaymi cheqaqtapuni niykichis, kay wawakuna hina tukuy sonqonkuwan Diospi creeq runakunallan, Diospa gobiernasqan sumaq glorianmanqa hayunkunqaku, nispa.

16 Hinapan Jesusqa chaykunata rimayta tukuruspa, chaypi kaq wawakunata marq'arikuran. Hinapan chay wawakunaman makinta churayuspa, paykunapaq Diosmanta mañapurana.

Jesuswan huk qapaq joven parlasqanmanta

(*Mat 19.16-30; Luc 18.18-30*)

17 Jesusqa chay wasimanta lloqishaqtinñan, huk runa correyllaña payman hamuran. Hinapan Jesuspa ñawpaqninpi qonqoriyukuspa, khaynata tapuran:

—Allin yachachikuq, wiñaypaq kawsanaypaqri, ¿imatataq ruwayman? nispa.

18 Chaymi Jesusqa khaynata contestaran:

—¿Imanaqtintaq noqatari niwanki: “Allin yachachikuq”, nisparí? Manan ni pi runapas allinqa kanchu; aswanqa Diosllan. **19** Qanqa ñan yachankiña Diospa kamachikuyunkunataqa. Chay kamachikuykunan khaynata nin: “Aman waqllikunkichu, aman ni pitapas wañuchinkichu, aman suwakunkichu, aman ni pipa contranpipas llullakuspaqa rimankichu, aman ni pitapas engañankichu, hinallataq tayta mamaykitapas allinta respetaspa kasukunki”, nispa.

20 Hinaqtinmi chay runaqa contestaspa niran:

—Yachachikuq, noqaqa warma kasqaymantapachan kay kamachikuykunataqa kasukurani, nispa.

21 Chaymi Jesusqa munakuywan chay runata qawayuspa niran:

—Chaykuna ruwasqaykimantapas hukraqmi ruwanaykiqa faltashasunki. Kunanyá wasiykiman rispayki llapallan kaqniyikikunata vendemuy. Hin spa chay vendemusqayki qolqeta wakcha runakunaman rakimuy. Saynata ruwaqtiykin, Diosqa huk allin premiota qosunki. Chayta ruwaramuspaykiñayá noqapa *discipuloy kanaykipaqqa kutimunki, nispa.

22 Ichaqa chay runañataqmi, Jesuspa chaykuna nisqanta uyariruspa, llakisqallaña pasapuram, ancha qapaq runa kasqanrayku.

23 Hinaqtinmi Jesusqa muyuriqninpi llapallan runakunata qawarispa, discipulonkunata niran:

—Ancha sasatan qapaq runakunaqa hanaq pachamanqa haykunqaku! nispa.

24 Chaymi discipulonkunaqa Jesuspa sayna rimasqanta uyarispanku, anchata admirakuranku. Hinaqtinmi Jesusqa yapamanta niran:

—Khuyasqay wawaykuna, {;kay pachapi qori qolqellankupi confiaq} runakunaqa, ancha sasatan Diospa gobiernasqan sumaq glorianmanqa haykunqaku! **25** Ichaqa huk hatun *camello animalraqmi awqapa ninrinta pasarunman, huk qapaq runa Diospa gobiernasqan sumaq glorianman haykunanmantaqa, nispa.

26 Hinaqtinmi Jesuspa yachachisqankunata uyarispanku discipulonkunaqa anchata admirakuspanku, paykunapura tapunakuranku khaynata:

—Sayna kaqtinri, ¿pitaq atinman salvakuytarí? nispanku.

27 Chaymi Jesusñataq discipulonkunata qawayuspa niran:

—Runakunapaqqa ima ruwaypas sasan. Diospaqmi ichaqa tukuy imapas mana sasachu, nispa.

28 Hinaqtinmi Pedroqa Jesusta niran:

—Noqaykuqa tukuy ima kaqniyutapas saqueruspaykun qanwan kushka purishayku, nispa.

29 Chaymi Jesusqa khaynata niran:

—Cheqaqtapunin niykichis, pipas noqarayku, hinallataq kay willakusqay palabraykunarayku saqenqa wasinta, wawqenta, pananta, papanta, mamitanta, warminta, wawankunata, hinallataq chakrankunatapas chayqa, **30** kay pachapin kunan tiempopi pachaq kuti mastaraq chashkinqa: wasikunata, wawqekunata, panakunata, mamitakunata, wawakunata, hinallataq chakrakunatapas. Ichaqa ancha qatikachasqa kaspankun sasachakuykunawan kaykunataqa chashkinqaku. Hinallataqmi qepa tiempopipas wiñay kawsayta chashkinqaku. **31** Ichaqa kay pachapi runakuna qawananaq importante kaq ashka runakunan, hanaq pachapiqa mana importantechu kanqaku. Ichaqa kay pachapi mana importante kaq ashka runakunañataqmi, hanaq pachapiqa aswan más importante kanqaku, nispa.

Jesusmi kaqmanta willakun wañunananmanta

(Mat 20.17-19; Luc 18.31-34)

32 Jesusqa *discipulonkunapiwan kushka Jerusalén llaqtaman rishaspanmi, paykunapa tumpa ñawpaqninkuta riran. Ichaqa *discipulonkunañataqmi qepanta riranku ancha preocupasqallaña. Saynallataqmi paykunawan riq runakunapas ancha mancharisqallaña riranku. Chaymi Jesusqa chunka ishkayniyoq discipulonkunata huk lawman waqyarispa, payta imas pasananmanta paykunaman kaqmanta willayta qallariran khaynata:

33 —Rikusqaykichisman hinan Jerusalén llaqtaman rishanchis. Chaypin noqa Diosmanta Hamuq Runaqa entregasqa kasaq *sacerdotekunapa jefenkunaman, hinallataq *leykunata yachachiq runakunaman ima. Paykunan sentenciawanqaku wañuchiwanankupaq. Hinaspan

entregawanqaku huk law *nacionniyoq runakunaman. **34** Chaymi paykunaqa noqamanta burlakuwanqaku, uyaykunaman toqayuwanganqaku, chansakunata ruwaspa latigawanqaku, hinallataq wañuchiwanqaku ima. Ichaqa kinsa p'unchawmantan noqaqa kawsarinpusaq, nispa.

Zebedeopa wawankuna huk favora mañakusqankumanta
(Mat 20.20-28)

35 Zebedeopa wawankunan karan *Jacobo, hinallataq Juan. Paykunan Jesusman ashuyuspanku, khaynata niranku:
—Yachachikuq, kunanmi qanta valekuya munayku, nispanku.

36 Chaymi Jesusqa paykunata tapuran:

—¿Imatataq valekuwaytari munashankichís? nispa.

37 Chaymi paykunaqa valekuranku khaynata:

—Gobiernanaykipaq sumaq gloriaykipi tiyayuspaykiqa, permitiykuwaykuyá ishkayniyu qanpa ladoykipi tiyayunaykupaq, hukniyu phaña ladoykipi, hukniyuñataq lloq'e ladoykipi, nispanku.

38 Chaymi Jesusqa paykunata contestaran khaynata:

—Qankunaqa manan yachankichishchu ima mañakusqaykichistapas. Noqaqa anchatan ñak'arisaq. Chayri, ¿qankuna listochu kashankichis noqa hina ñak'arinaykichispaq? nispa.

39 Chaymi paykunaqa contestaranku khaynata:

—Arí, noqaykuqa atisaqkun, nispanku.

Hinaqtinmi Jesusqa paykunata niran:

—Cheqaqtapunin niykichis, qankunaqa noqa hinan ñak'arinkichis. **40** Ichaqa manan noqachu nisaq pis phaña ladoypi otaq lloq'e ladoypi tiyananpaqqa. Aswanqa papapya akllasqan runakunallan chaypiqa tiyanqaku, nispa.

41 Hinaqtinmi wakin chunkantin *discipulonkunaqa, chay valekusqankuta uyariruspanku, Jacobopaq hinallataq Juanpaq ima phiñakuranku. **42** Chaymi Jesusqa discipulonkunata waqyaspa niran:

—Qankunaqa yachankichismi *nación llaqtakunata gobiernaq runakunaqa munasqankutan llaqtamasin runakunawanqa ruwanku. Saynallataqmi autoridadkunapas llaqtamasin

runakunataqa kamachiranku munasqankuman hina. **43** Ichaqa qankuna ukhupiqa manan saynachu kanan. Aswanqa pipas qankuna ukhupi kamachiyyta munaspaq, qankunata servisuqniykichismi kanan. **44** Hinallataq pipas allin reqsisqa primeropi kayta munaspaq, qankuna ukhupiraqmi serviqniykichis runa kanan. **45** Saynallataqmí noqa Diosmanta Hamuq Runaqa manan noqata serviwanankupaqchu hamurani. Aswanmi noqaqa runakunata servinaypaq hamurani, hinallataq huchasapa ashka runakunapa rantinpi wañuspa, salvanaypaq ima, nispa.

Ñawsa Bartimeo sutiyooq runata Jesús sanoyachisqanmanta
(Mat 20.29-34; Luc 18.35-43)

46 Jesusqa *discipulonkunapiwan kushkan Jericó llaqtanta pasasharanku. Chaymi chay llaqtamanta lloqsishaqtinku, ashka runakuna Jesuspa qepanta riranku. Hinaqtinmi chay risqanku ñan patapi tiyashasqa Bartimeo sutiyooq huk ñawsa runa limosnata mañakuspa. Payqa Timeo sutiyooq runapa wawanmi karan. **47** Hinaqtinmi chay ñawsa runaqa uyariran, Nazaret llaqtayoq Jesuspa hamusqanta. Hinaspan waqyakachakuyta qallariran khaynata:

—¡Davidpa mirayninmanta Jesús, ama hina kaychu, khuyapayaykuway! nispa.

48 Saynata waqyakuqtinmi chaypi kaq runakunaqa chay ñawsata q'aqhaspa, khaynata niranku:

—¡Upallay! nispanku.

Ichaqa saynata nishaqtinkupas, chay ñawsaqqa astawanraqmi qapariran khaynata:

—¡Davidpa mirayninmanta Jesús, ama hina kaychu, khuyapayaykuway! nispa.

49 Chaymi Jesusqa risqan ñanpi sayaykuspa niran:

—Chay ñawsa runata waqyamuspa apamuychis, nispa.

Hinaqtinmi runakunaqa rispanku, chay ñawsa runataqa niranku:

—¡Sayariy, ama manchakuychu! Jesusmi waqyamushasunki, nispanku.

50 Chaymi chay ñawsa runaqa, capanta wikapaspa, hinallataq saltarisparaq Jesusman hamuran. **51** Hinaqtinmi Jesusqa chay ñawsa runata tapuran:

—¿Imatataq qanpaq ruwanaytari munankí? nispa.

Chaymi chay ñawsa runaqa contestaspa niran:

—Yachachikuq, rikuytan munani, nispa.

52 Chaymi Jesusqa chay nisqanta uyarispa niran:

—Ripuy, Diospi creesqaykiraykun sanoña kanki, nispa.

Hinaqtinmi kasqan ratolla ñawin rikuqtin, chay runaqa Jesusta qatikuran.

Jerusalén llaqtaman Jesuspa haykusqanmanta

(Mat 21.1-11; Luc 19.28-40; Juan 12.12-19)

11 1 Jesusqa *discipulonkunapiwan kushkan Olivos nisqa moqopa ladonman chayaranku. Chay Olivos moqoqa karan Betfagé sutiyoq llaqtapa cercanpi, Betania llaqtapa cercanpi, hinallataq Jerusalén llaqtapa cercanpiwan iman. Chaypin Jesusqa ishkay discipulonkunata kamachispa 2 khaynata niran:

—Waq chimpapi kaq llaqtachaman riychis. Chayman chayaruspakichismi, manaraq pipas montakusqan malta asnota watasqata tarinkichis. Chayta pashkamuspayá aysamunkichis. 3 Pipas tapusunkichis: “¿Imapaqtaq chay asnotari pashkashankichís?” nispa; hinaqtinqa qankunan khaynata ninkichis: “Señorniykun necesitashan; payqa kutichinpullasunkin”, nispa.

4 Hinaqtinmi Jesuspa discipulonkunaqa, chay llaqtachaman rispanku, chay malta asnotqa wasipa punkun ñanpi watasqata tariranku. Hinapan chay malta asnota pashkaranku.

5 Hinaqtinmi chaypi kaq wakin runakunaqa, chay pashkaq runakunata rikuspanku, tapuranku khaynata:

—¿Imapaqtaq chay asnotari pashkashankichís? nispanku.

6 Chaymi discipulokunaqa Jesuspa kamachisqanman hina contestaranku. Hinaqtinmi manaña hark'akuqtinku, chay asnota aysamuranku. 7 Jesuspa kasqanman asnota aysaramuspankun, p'achankuwan karunaruspanku, Jesusta chay asnoman montachiranku. 8 Chaymi ñanninta Jesús rishaqtin, wakin runakunaqa p'achankuta ñanman mast'aranku, chayninta Jesús pasananpaq. Wakin runakunañataqmi sach'apa ramankunata wit'umuspanku, ñanman churaranku, chayninta Jesús pasananpaq.

9 Chaymi Jesuspa ñawpaqninta, hinallataq qepanta riqkunapas, llapallanku altota qaparispa, khaynata niranku:

—¡Diospa sutinpi Hamuq Salvadorninchisqa alabasqayá kachun! **10** ¡Ñawpaq abuelonchis *rey David hina gobiernananpaq Hamuq Runaqa hatunchasqayá kachun! ¡Hanaq pachapi kaqkunapas Diostayá alabachunku! nispanku.

11 Chaymantan Jesusqa Jerusalén llaqtaman chayaramuspa, temploman riran. Hinapan temploman haykuspa, chaypi tukuy ima kaqkunata qawaran. Ichaqa tardeña kaqtintaqmi, chunka ishkayniyoq discipulonkunapiwan kushka Betania llaqtaman riran.

Mana ruruq higos sach'amanta

(Mat 21.18-19)

12 Paqarisnintin p'unchawñataqmi, Jesusqa *discipulonkunapiwan kushka, Betania llaqtamanta lloqsimuranku. Hinaqtinmi Jesusqa chay ñan hamusqankupi yarqachikuran. **13** Hinapan rap'isapallaña higos sach'ata karullamantaraq rikururan. Chaymi chay sach'apa rurunta qawaq riran. Ichaqa chay sach'apa kasqanman chayaruspantaqmi, ruruntaqa mana tariranchu, rurunan tiempo manaraq kasqanrayku. **14** Chaymi Jesusqa chay higos sach'ata, khaynata niran:

—Kunan p'unchawmantaqa manan ni pipas ruruykitaqa mikhunqachu, nispa.

Chay nisqantan discipulonkuna uyariranku.

Templopi vendeq runakunata Jesús qarqosqanmanta

(Mat 21.12-17; Luc 19.45-48; Juan 2.13-22)

15 Jesusqa Jerusalén llaqtaman chayaramuspanmi, temploman riran. Hinapan *temploman haykuspa chaypi vendeq runakunata, hinallataq rantiqkunatapas templomanta qarqomuya qallarimuran. Saynallataqmi huk law *nacionpa qolqenta, templopa qolqenwan cambiaq runakunapa mesankunatapas wikaparan. Hinallataq paloma vendeqkunapa tiyananku bancakunatapas pampaman wikaparan. **16** Hinallataqmi mana permitiranchu, runakuna templo ukhullantaña, ima cosasninkutapas apayukuspa,

ñanninta hina pasanankutaqa. **17** Hinaspan Jesusqa llapallan runakunaman yachachiyta qallariran khaynata:

—Qankunari, ¿manachu Bibliapi Diospa nisqanta yacharankichís? Bibliapiqa nishanmi khaynata: “¡Kay wasiyqa, noqamanta mañakuna wasin kanqa, llapallan nacionkunapaq!” nispa. Ichaq qankunan tukurachinkichis suwakunapaq wasinman hina, nispa [*Isaías 56.7; Jeremías 7.11*].

18 Jesuspa yachachisqankunatan llaqtapi runakunaqa admirakuspa uyariranku. Chayraykun Jesusta manchakuspanku, *sacerdotekunapa jefenkuna, hinallataq *leykunata yachachiq runakunapas piensaranku, imaynata ruwaspas Jesusta wañurachinankupaq.

19 Tardeyaramuqtintaqmi Jesusqa *discipulonkunawan kushka, chay Jerusalén llaqtamanta lloqsispa ripuran.

Higos sach'apa ch'akipusqanmanta

(*Mat 21.20-22*)

20 Paqarisnintin p'unchawmi, tutallanmanta Jesusqa *discipulonkunapiwan kushka chay higos sach'apa ladonta pasasharanku. Hinaspan rikuranku chay higos sach'aqa, saphinkama ch'akirusqanta. **21** Chaymi Pedroqa chay higos sach'amanta yuyariruspa, Jesusta niran:

—¡Yachachikuq, waq higos sach'a maldecisqaykita qawariy!
¡Chay higos sach'aqa ch'akirapusqan! nispa.

22 Hinaqtinmi Pedropa nisqanta uyarispas, Jesusqa khaynata niran:

—Qankunaqa Diospi creespayá confiaychis. **23** Sichus cheqaqtapuni, pipas sonqonpi mana ishkayaspas, kay orqota ninman khaynata: “Chaymanta kuyurispas lamar qochaman wikch'uyukuy”, nispa, hinaqtinqa kay orqopas kasususpakichismi, nisqaykichismán hina, ruwasqa kanman. **24** Chayraykun niykichis: Sichus cheqaqtapuni creespa Diosmanta mañakunkichis chayqa, ima mañakusqaykichistapas chashkinkichismi. **25** Ichaq Diosmanta mañakushaspaykichisqa, perdonaychisyá qankunata ofendesuqniykichis runataqa. Saynata perdonaqtiykichismi hanaq pachapi Dios Taytaykichispas huchaykichistaqa perdonasunkichis. **26** {Ichaq

ofiendesuqniykichis runata mana perdonankichishchu chayqa, hanaq pachapi Diospas manan qankunataqa perdonasunkichishchu}, nispa.

Jesusqa kamachinanpaq atiyniyoq kasqanmanta

(Mat 21.23-27; Luc 20.1-8)

27 Jesusqa *discipulonkunapiwan kushkan Jerusalén llaqtaman yapamanta kutimuranku. Hinaspan *temploman rispa chaypi purisharan. Hinaqtinmi payman ashuykamuranku Israel *nación templopi serviq *sacerdotekunapa jefenkuna, *leykunata yachachikuq runakuna, hinallataq llaqtapi kamachiq wakin runakunapiwan ima. **28** Hinaspan paykunaqa Jesusta tapuranku khaynata:

—Tempломанта vendeqkunata qarqonaykipaqri, ¿pitaq qanmanri autorizacionta qosurankí? nispangu.

29 Chaymi Jesusqa paykunata contestaspa niran:

—Noqapas qankunatan kunan tapullasqaykichistaq. Sichus qankuna contestawankichis chayqa, noqapas nisqaykichismi ima autoridadwansi kaykuna ruwasqaytaqa. **30** Kunanyá niwaychis, Bautizaq Juanmanri, ¿pitaq autorizaran runakunata bautizananpaqrí? ¿Dioschu icha runakunallachú? nispa.

31 Saynata Jesús tapuqtinmi, paykunapura parlanakuranku khaynata:

—Sichus noqanchis nisunchis: “Diosmi autorizaran”, nispa, hinaqtinqa niwasunchá: “¿Imanasqataq Juanpa nisqantari mana creerankichishchú?” nispa. **32** Hinaspapas manan nisunmanchu: “Runakunallan Juantaqa autorizaran bautizananpaq”, nispaqa.

Paykunaqa saynatan parlanakuranku chaypi kaq runakunata manchakusqankurayku. Hinaspapas chaypi kaq llapallan runakunaqa yacharankun, Bautizaq Juanqa llapallan runakunapa ancha respetasqan cheqaq *profeta kasqanta.

33 Chayraykun Jesusta contestaspa niranku:

—Manan yachaykuchu, nispangu.

Hinaqtinmi Jesuspas nillarantaq:

—Noqapas manan nisqaykichishchu ima atiywansi kaykuna ruwasqaytaqa, nispa.

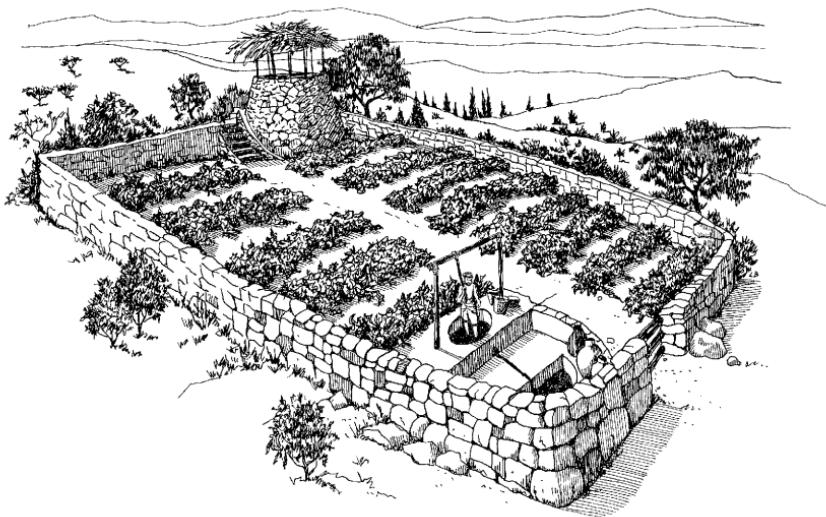
Chakra arrendaq runakunamanta

(Mat 21.33-46; Luc 20.9-19)

12 1 Jesusmi ejemplonkunawan runakunaman yachachispa, khaynata niran:

—Huk runan uvas plantakunata chakranpi plantaran. Hinapan chay chakranpa muyuriqninta cercoran. Hinallataqmi uvas cosechasqanmanta *vinota ruwananpaqpas, huk pozota ruwaran. Saynallataqmi chay chakranta cuidananpaqpas, huk hatun torreta ruwaran. Chaykunata ruwayta tukuruspanmi, chay uvas chakranta huk llank'aq runakunaman arrendaran. Hinapan karu llaqtaman viajaran. 2 Cosecha tiempo chayaramuqtintaqmi, chay chakrayoq runaqa huk serviqnin runata mandamuran, chay chakran arrendasqan runakunamanta, tupaqnin cosechata chashkispa dueñonman apapunanpaq. 3 Ichqa chay arrendaq runakunaqa chay sirviente runata hap'iruspankun, alli-allinta maqaranku. Hinapan mana imantillanta qatirpapuranku. 4 Hinaqtinmi chay uvas chakrapa dueñonqa payman tupaqnin cosechata cobramunananpaq, huknин serviqnin runatañataq kaqmanta mandamuran. Ichqa paytapas, chay arrendaq runakunaqa millayta k'amispankun, umantapas p'anasca llik'iranku. Hinapan paytapas mana imantillanta qatirpapuranku. 5 Hinaqtinmi chay chakrapa dueñonqa kaqmanta mandamullarantaq huk serviqnin runatañataq. Chaymi uvas chakra arrendaq runakunaqa paytapas wañuchiranku. Saynata ruwashaqtinkupas, dueñonqa huk sirvienten runakunatapas mandamullarantaqmi. Paykunatapas wakintan maqaranku, wakintañataqmi wañuchiranku ima.

6 Chaykuna pasaqtinmi, chay uvas chakrayoq runaqa mandamuran ancha munakusqan wawantañataq, khaynata yuyaymanaspa: "Wawayta rikuspaqa ichapas respetankuman", nispa. 7 Ichqa uvas chakra arrendaq runakunañataqmi, chakrayoqpa wawan chayamusqanta rikuspanku, khaynata ninakuranku: "Paymi papan wañuruqtinqa kay herencia chakrawanqa qepakunqa. Chayqa aswanyá wañurachillasunña, saynapi kay enteron chakrawan noqanchis qepakunanchispaq", nispanku. 8 Chaymi uvas

Uvas chakrata cuidanankupaq torre (Marcos 12.1-12)

chakrayoqpa wawantaqa hap'iruspanku wañuchiranku. Hinaspan cuerpointapas uvas chakrapa waq lawninanman wikapamuranku. **9** Kunan piensaychis, chay chakrapa dueñonri, ¿imatataq ruwanqa? Payqa kikinpuni hamuspanmi, chay chakran arrendaq runakunata wañuchispa, huk runakunamanñataq chay chakrantaca arrendanqa. **10** Qankunari, ¿manachu Bibliapi leerankichis khayna nisqanta?:

“Albañilkunapa mana munasqan rumin, kunanqa aswan más allin kaq rumi,
wasiq esquinanpi allinta enteron wasipa perqanta sostienen.

11 Kayqa Diosninchispa ruwasqanmi.

Hinaspapas kay qawasqanchisqa anchata admirakunapaqmi”, nispa [*Salmos 118.22-23*].

12 Hinaqtinmi *sacerdotekunapa jefenkunaqa, *leykunata yachachiq runakunapiwan, hinallataq Israel *nación llaqtapi kamachiq runakunapiwan ima cuentata qokuranku, paykunamanta Jesús rimasqanta. Chayraykun paykunaqa Jesusta presochanankupaq hap'iruytапuni munaranku. Ichaqa manataqmi piensasqankuman hina ruwaytaqa atirankuchu,

runakunata manchakuspanku. Hinaspan mana ni imatapas ruwayta atispa pasapuranku. [Nota: *Chakraqa Diospa obranmi. Chakrapa dueñonqa, Diosmi. Chakra arrendaq runakunaqa, Diosmanta yachachiq sacerdote kuna, hinallataq ley manta yachachiq runakuna iman. Sirviente runakunañataqmi, Diosmanta willakuq profeta kuna. Chakrayoqpa wawanñataqmi, Jesucristo.*].

Impuesto paganamanta

(*Mat 22.15-22; Luc 20.20-26*)

13 Llaqtapi kamachiq autoridadkunan Jesusman mandamuranku wakin *fariseo religionniyoq runakunata, hinallataq *rey Herodespa partenmanta runakunatawan ima. Paykunataqa mandamuranku, Jesús rimaspa imamantapas pantaruqtin chayman hinalla acusanankupaqmi. **14** Chaymi paykunaqa rispanku, Jesusta khaynata niranku:

—Yachachikuq, noqaykuqa yachaykun cheqaqtapuni rimaq kasqaykita. Hinas papas qanqa manan runakunapa munasqanman hinachu imatapas ruwanki. Aswanmi qanqa pimanpas mana sayapakuspalla, Diosmanta cheqaqtapuni yachachinki, saynapi Diosta kasukunankupaq. Chayqa kunanyá niwayku, rey *Cesarman *impuesto pagayri, ¿allinchu kanman icha manachú? ¿Pagaykumanchu icha manachú? nispanku.

15 Ichaqa Jesusqa yacharanmi, paykunaqa ishkay uya runakuna kasqankuta. Chaymi contestaran khaynata:

—Qankunari, ¿imanaqtintaq pantachiwayta munashankichís? Apamuychis (impuesto paganaykichis) qolqeta qawayunaypaq, nispa.

16 Hinaqtinmi huk qolqeta payman apamuqtinku, Jesusqa paykunata tapuran:

—Kay qolqepiri, ¿pipa uyantaq hinas papas pipa sutintaq kashan? nispa.

Chaymi paykunaqa contestaranku:

—Roma llaqtamanta kamachikamuq rey Cesarpán, nispanku.

17 Hinaqtinmi Jesusqa paykunata niran:

—Saynaqa rey Cesarpa kaqtaqa, rey Cesarman qopuychis. Hinallataq Diospa kaqtapas, Diosman qopuychis, nispa.

Hinaqtinmi Jesuspa nisqanta uyarispanku, llapallan chaypi kaq runakunaqa anchata admirakuranku.

Jesustan tapuranku wañuqkunapa kawsarimunanmanta

(Mat 22.23-33; Luc 20.27-40)

18 *Saduceo religionniyoq runakunan mana creerankuchu wañusqa runakunapa kawsarimunanpi. Chayraykun paykunaqa Jesuspa kasqanman hamuranku. Hinaspan Jesusta tapuranku huk ejemplota willaspanku:

19 —Yachachikuq, Moisespa escribisqan *leypin niwanchis: “Huk runa casarakuspa, warminpi manaraq wawan kashaqtin wañupunman chayqa, wawqenmi chay viudawan casarakuspa wawayoq kanan. Hinallataqmi chay wawa nacemuqpas, wañuqpa wawan hina kaspa, paypa sutinta apanan, saynapi wañuq wawqenpa sutin ama chinkananpaq”, nispanku.

20 Kunan willasqaykiku. Qanchis wawqekunan karanku. Hinaspan kuraq kaq casarakuran. Ichaqa manaraq wawayoq kashaspanmi, wañupuran. **21** Hinaqtinmi kuraq kaqman qatiq wawqen chay viudawan casarakuran. Paypas saynallataqmi manaraq wawayoq kashaspa, wañupullarantaq. Saynallataqmi pasaran kinsa kaqwanpas, tawa kaqwanpas, pishqa kaqwanpas, soqta kaqwanpas, hinallataq qanchis kaqwanpas. **22** Chay qanchisnintin mana wawayoq wawqekunapa wañusqarpa qepanmanmi, chay viuda warmipas wañupullarantaq. **23** Chaymi kunan tapukuuniyku kashan. Llapallan wañuqkunata Dios kawsarichimuqtinri, ¿mayqenpa warmintaq kanqa chay warmirí? Chay warmiqa qanchisnintin wawqekunawanmi casarasqa karan, nispanku.

24 Hinaqtinmi Jesusqa paykunata khaynata contestaran:

—Qankunaqa pantaypin kashankichis. Manan yachankichishchu Bibliapa nisqanta, nitaqmi Diospa atiynintapas reqsinkichishchu. **25** Chaymi niykichis, wañuqkunata Dios kawsarichimuqtinqa, manan ni pipas casarakunqachu. Aswanmi hanaq pachapi angelkuna hinallaña kanqaku manaña casarakuspa. **26** Ichaqa wañuqkunapa kawsarimunanmantari, ¿manachu Bibliapi leerankichis nina rawrashaq t'ankar kishka ukhumanta Diospa nimusqanta? Paymi Moisesta khaynata nirán: “Noqan kani

Abrahampa, Isaacpa hinallataq *Jacobpa Diosnin”, nispa. **27** Diosqa manan wañusqa runakunapa Diosninchu, aswanqa kawsashaq runakunapa Diosninmi. Chaymi Abrahampas, Isaacpas, hinallataq Jacobpas, wañusqaña kashaspankupas, Diospaqqqa kawsashankun. ¡Chaymi niykichis, qankunaqa pantaypin kashankichis! nispa.

Ishkaynin importante kamachikuykunamanta

(Mat 22.34-40)

28 Jesusmi *saduceo religionniyoq runakunata allinta contestaran. Saynata Jesús contestaqtinmi, *leykunata yachachiq runakunamanta huknin kaq runa, Jesusman ashuyuspa, tapuran khaynata:

—Yachachikuq, ¿Diospa kamachikuyinkunamantari, mayqen kaq kamachikuytaq aswan más importanterí? nispa.

29 Chaymi Jesusqa contestaspa nirán:

—Llapan kamachikuykunamanta aswan más importante kaq kamachikuyqa, khaynatan nin: “Kay Israel *nación llaqtapi tiyaq runakuna uyariyochis, Diosninchisqa ch'ullallan. Payllan Dios. **30** Señor Diosniykita khuyakuy tukuy sonqoykiwan, tukuy almaykiwan, tukuy piensayniykiwan, hinallataq tukuy kallpaykiwan ima”. **31** Saynallataqmi huknin kaq kamachikuyapas, kay primer kaq kamachikuyman rikch'akun. Chaymi khaynata nin: “Runa masiykita khuyakuy, qan kikiykita hina”, nispa. Kay ishkaynin kamachikuykunan, wakin kamachikuykunamantaqa aswan más importante, nispa [*Levítico 19.18; Deuteronomio 6.4-5*].

32 Jesuspa nisqanta uyarispanmi, leykunata yachachiq runaqa, Jesusta nirán:

—Yachachikuq, chay nisqaykiqa cheqaqpunin.

Diosqa ch'ullallan. Manan ni pipas pay hinaqa kanchu.

33 Chaymi Diostaqa khuyakuna tukuy sonqowan, tukuy piensaywan, hinallataq tukuy kallpawan ima. Saynallataqmi runamasinchistapas khuyakuna imaynan noqanchispas kikinchista khuyakunchis chay hinata. Chay ishkaynin kamachikuykunan aswan más importanteqa, animalkunata k'anasca, Diosman *sacrificio ofrecenaykichismantaqa, nispa.

34 Saynata chay runa allin yachaywan rimaruqtinmi, Jesusqa payta nirán:

—Qanqa Diospa gobiernasqan sumaq glorianmantaqa manan karupichu kashanki, nispa.

Jesuspa nisqankunata uyarispunkun, manaña ni imaynanmantapas tapuytaqa atirankuñachu.

Jesucristori ¿pipa wawantaq?

(Mat 22.41-46; Luc 20.41-44)

35 Jerusalén *templopi Jesús yachachispanmi tapuran:

—*Leykunata yachachiq runakunari, ¿imanaqtintaq ninku: “Diosmanta Hamuq Salvawaqninchisqa Davidpa mirayninmantan kanqa”, nisparí? **36** Ichaqa kikin *rey Davidpunin, Diospa Santo Espiritun yachachiqtin, khaynata escribiran:

“Señor Diosmi Señorniyta niran: ‘Phaña ladoypi tiyaykuy,
llapallan enemigoykikunata noqa vencespay, chaki plantaykiman churanaykama’ ”, nispa [Salmos 110.1].

37 Hinaspapas kikin rey Davidpunin niran Cristomantaqa: “Señorlláy”, nispa. Chayri, ¿imanaqtintaq Diosmanta Hamuq Runari, ñawpaq rey Davidpa mirayninmantari kanman? nispa.

Chaypin karanku ashka runakuna. Hinaspan llapallanku Jesuspa nisqankunata ganaswan uyariranku.

Leykuna yachachiq runakunata Jesús q'aqchasqanmanta

(Mat 23.1-36; Luc 11.37-54; 20.45-47)

38 Jesusmi runakunaman yachachispa, khaynata nillarantaq:

—Qankunaqa *leykunata yachachiq runakuna hina kanaykichismantayá cuidakuychis. Paykunaqa allin p'achakunawanmi p'achakuytapas munanku. Plazakunapipas runakuna respetollawanña rimayukunankutan munanku;

39 fiestakunaman rispankupas, otaq Diosmanta yachachina *sinagoga wasiman rispankupas, ñawpaqpi kaq allinnin asientokunallapin tiyaytapas munanku. **40** ¡Hinaspapas paykunaqa viudakunapa wasinpi kaqninkunatan qechunku! ¡Saynata ruwashaspankupas una-unaytaraqmí Diosmantapas mañakunku! Chayraykun paykunataqa, wakin runakunamantapas aswan mastaraq Dios castiganqa, nispa.

Wakcha viuda ofrenda churasqanmanta*(Luc 21.1-4)*

41 Huk p'unchawmi Jesusqa Jerusalén *temploman haykuspa, *ofrenda churananku cajapa ñawpaqninpi tiyayuran. Hinaspan runakunapa ofrenda churasqankuta qawaran. Hinaqtinmi qapaq runakunapas ofrenda churana cajaman ashka qolqeta churaranku. **42** Chay ratollapitaqmi, huk wakcha viudapas hamuspa, mana ancha valorniyoq ishkay qolqechallata ofrenda cajaman churaran. **43** Hinaqtinmi Jesusqa *discipulonkunata waqyarispa, khaynata niran:

—Cheqaqtapunin niykichis, kay wakcha viudan llapallan qapaq runakunamantapas, aswan mastaraq churarun ofrenda churana cajaman. **44** Qapaq runakunaqa puchuqlantañan ofrendankutaka churanku. Ichaqa kay viudañataqmi wakcha kashaspapas, llapallan mantenekunan qolqechanta churarun, nispa.

Jerusalén llaqtapi templo thuñichisqa kananmanta*(Mat 24.1-2; Luc 21.5-6)*

13 **1** Jerusalén llaqtapi *templomanta Jesús lloqsishaqtinmi, Jesusta huknin kaq *discipulon niran:

—Yachachikuq, ¡qawariy kay templota, hinallataq kay hatun rumikunawan sumaq perqankunatapas! nispa.

2 Hinaqtinmi Jesusqa contestaspa niran:

—Kay sumaq templo rikusqaykin thuñichisqa kanqa. Hinaqtinmi mana ni huk rumillapas perqasqaqa qepanqachu, nispa.

**Jesús kay pachaman manaraq
kutimushaqtin imakunas pasananmanta***(Mat 24.3-28; Luc 17.22-24; 21.7-24)*

3 Jesusqa *discipulonkunapiwanmi Jerusalén *templopa chimpan Olivos nisqa moqoman riran. Chaypi Jesús tiyuqtinmi Pedro, *Jacobo, Juan, hinallataq Andrespiwan ashuyuspanku, Jesusta sapallankupi tapuranku:

4 —Yachachikuq, willaykuwaykuyá ¿hayk'aqtaq kay Jerusalenpi templori thuñichisqa kanqa? ¿Ima señalkunataq pasanqa chaykuna cumplikunana paqrí? nispanku.

5 Hinaqtinmi Jesusqa contestaspa niran:

—Qankunaqa piwanpas ama engañachikunaykichispaq, ¡allinta cuidakuychis! **6** Ichaqa ashka runakunan noqapa sutiyipi hamunqaku. Hinapan khaynata ninqaku: “Noqan kani Cristo”, nispanku. Saynata rimaspunkun paykunaqa ashka runakunata engañanqaku.

7 Hinallataqmí qankunaqa uyarkin kichis, ashka *nación llaqtakunapi guerrakunamanta, hinallataq guerra ruway munaq llaqtakunamantawan ima. Chaykunata uyaris paykichisqa amayá mancharikunkichishchu. Chaykunaqa hinapunin pasanan. Ichaqa chaykuna pasashaqtinpas, manaraqmi kay pachapa tukukunan tiemporaqchu. **8** Kay pachapi huk nación llaqtakunaqa, huk law nación llaqtakunawanmi guerrapi peleanqaku. Saynallataqmí kaypi waqpi terremotokunapas pasanqa. Hinallataqmí mikhuy mana kaqtin, ancha muchuypas kanqa. Ichaqa chaykuna pasashaqtinpas, yachaychisyá chaykunaqa ñak'ariy kunapa qallariy nillanraq kasqanta.

9 Saynaqa allintayá cuidakuychis. Ichaqa qankunatan autoridadkunaman entregasunkichis; hinallataq Diosmanta yachachina *sinagoga wasikunapi p'anaskichis. Saynapin qankunataqa noqapa discipuloykuna kasqaykichis rayku, llaqtapi kamachiq autoridadkunaman, hinallataq *reykunapa ñawpaqninkunamanpas presochasqata apasunkichis. Ichaqa saynapin qankunapa qqha huk oportunidad kanqa, paykunaman noqamanta willanaykichispaq. **10** Ichaqa kay pachapa tukukuynin tiempo manaraq chayamushaqtinmi, Diosmanta allin willakuykuna enteron mundopi willasqa kanqa. **11** Qankunata autoridadkunaman apasuqtiy kichisqa, amayá preocupakunkichishchu ima ninaykichismanta pas, nitaq imaynata defiendekunaykichismanta pas. Diospa Santo Espiritunmi qankunataqa ima rimanaykichispaq pas yanapasunkichis. Chaymi qankunaqa Diospa yanapasqanwan imatapas rimankichis.

12 Chay p'unchaw kunapiqa, wawqellanmi wawqenta traicionaspa wañuchinankupaq entreganqa. Saynallataqmí

papanpas wawanta traicionanqa. Hinallataq wawanpas papanpa otaq mamitanpa contranpi sayarispa wañuchinqa. **13** Noqapa discipuloykuna kasqaykichisraykun, qankunata ashka runakuna cheqnisunkichis. Ichaqa wañunankukama noqapi creeqkunatan noqaqa salvasaq.

14 Pipas kaykunata leeqla entiendechunyá. Sichus qankuna kay Jerusalén templopi huk millakuypaq *ofrendata Diosman haywaqta rikunkichis chayqa, ayqekuychisyá apurayllaman. Hinallataq kay enteron Judea *provincia lawpi kaqkunapas, correyllayá orqokunaman riychis. **15** Wasi patapi kaqkunapas, amayá imatapas orqonankupaqqqa urayamuchunkuchu. **16** Hinallataq campopi kaqkunapas, amayá wasinkumanqa kutimuchunkuchu, p'achankuta orqoqqa. **17** ¡Ay, imaynaraq kanqaku chay p'unchawkunapi wiksayoq warmikunapas, hinallataq qolla wawayoq warmikunapas! **18** Qankunaqa aswanyá Diosmanta mañakuychis, kay nisqaykuna paray wichaypi ama kananpaq. **19** Chay p'unchawkunapin runakunaqa anchata ñak'arinqaku. Sayna ñak'ariyqa manan karanchu, kay pachata Dios unanchasqanmantapacha asta kunankamapas, nitaqmi sayna ñak'ariyqa huktawanqa ni hayk'aqpas kanqachu. **20** Diosqa akllasqan wawankunataqa anchatapunin khuyakun. Chayraykun chay ñak'ariy p'unchawkunaqa mana unaytachu duranqa. Sichus unayta duranman chayqa, manan ni pipas salvasqa kaytaqa atinmanchu.

21 Sichus chay p'unchawkunapi pipas nisunkichis: "Qawaychis, kaypin kashan Cristoqa" otaq "Waqpin kashan Cristoqa", nispa, chayqa, aman qankunaqa paykunataqa creenkichishchu. **22** Ichaqa qepa p'unchawkunataqa "Criston kani" niq runakunapas, hinallataq Diosmanta willakuq **profetan kani** niq runakunapas hamunqakun. Hinaspan paykunaqa runakunata engañanankupaq, ancha admirakuypaq milagrokunata ruwanqaku. Chay milagrokunata rikuchispan, Diospa akllasqan runakunatas engaña yta munanqaku. **23** Saynaqa ¡cuidakuychisyá! Noqaqa ñan kaykunamantaqa willaraykichishña manaraq kaykuna pasashaqtin, nispa.

Jesucristopa kutimunanmanta

(Mat 24.29-35, 42-44; Luc 21.25-36)

24 Jesusqa *discipulonkunatan nillarantaq khaynata:

—Chay ñak'ariy p'unchawkunapin intipas tutayanqa; killapas manaña k'anchanqañachu. **25** Hinallataqmi qoyllurkunapas cielomanta urmayamunqa. Hinaqtinmi cielopi tukuy ima kaqkunapas khatatatanqa. **26** Chaymi noqa Diosmanta Hamuq Runataqa llapallan runakuna rikuwanqaku, cielomanta tukuy atiyniywan phuyuq chawpinta k'ancharispa hamushaqta. **27** Hinaspan enteron mundoman angelniyunkunata mandasaq, noqapi llapallan creeq runakunata huñumunankupaq.

28 Saynaqa yachaychisyá higos sach'amanta willakuyta.

Kay higos sach'apa ramankuna retoñamuqtinmi, qankunaqa yachankichis paray wichay cercaña kasqanta.

29 Saynallataqyá kay llapallan nisqaykunata rikuspaykichisqa, noqapa hamunay p'unchawqa cercallaña kasqanta yachaychis.

30 Cheqaqtapunin niykichis, kay nisqaykunaqa cumplikunqa, kay tiempopi kawsaq runakuna manaraq wañushaqtinmi.

31 Hanaq pachapas hinallataq kay pachapas tukukunqan.

Noqapa palabraykunan ichaqa, mana ni hayk'aqpas tukukunqachu.

32 Manan ni pipas yachanchu ima p'unchawtas, otaq imay horastas noqapa kutimunaytaqa. Manan ni hanaq pachapi angelkunapas yachankuchu. Noqapas manan yachanichu. Aswanqa Dios Taytallaymi kutimunay p'unchawtaqa yachan.

33 Chaymi niykichis, qankunaqa allintayá cuidakuychis, hinaspapas rikch'an-rikch'an hinallayá Diosmanta mañakuspakykichis kawsaychis. Ichaqa hayk'aq kutimunaytapas manan yachankichishchu. **34** Noqapa kutimunayqa rikch'akun viajeman riq runamanmi. Paymi viajananpaq sirvientenkuna allinta cuidanankupaq wasinta encargatamun. Hinaspan sapankamaman ima ruwanankutapas qon. Punkupi cuidaqtapas kamachitamunmi rikch'an-rikch'anlla kananpaq. **35** Chay llank'aq runakunaqa tutu p'unchawmi listolla kanqaku. Paykunaqa manan yachankuchu imay horastas dueñon kutimunantaqa:

tardey kuytachus, chawpi tutatachus, gallo waqamuy horastachus, icha pacha achiqamuytachus. Saynallataqyá qankunapas listolla kaychis, noqa kutimuqtíy allinta chashkiwanaykichispaq. **36** Noqaqa mana yachasqaykichis horaslla kutiramuspaymi, puñushaqta tariramuykichisman. **37** Chayraykun kay nisqaykunataqa noqapi llapallan creeqkunaman nitamushani. ¡Chayqa, sapa p'unchawayá listolla kaychis! nispá.

Jesusta wañuchinankupaq acuerdo ruwasqankumanta

(*Mat 26.1-5; Luc 22.1-2; Juan 11.45-53*)

14 1 Ishkay p'unchawllañan faltasharan *Pascua fiestapaq, hinallataq mana levadurayoq t'antata mikhunanku fiestapaqpas. Chay p'unchawkunapin Israel *nación llaqtapi *sacerdotekunapa jefenkunaqa, *leykunata yachachiq runakunapiwan, Jesuspa rimasqanta pantarachiyyta munaranku, saynapi pantaruqtin presochaspa wañuchinankupaq. 2 Chaymi paykunaqa khaynata ninakuranku:

—Jesustaqa hap'isunpunin, aswanqa amayá chay fiesta p'unchawpichu, Jesusman sayapakuspanku runakuna contranchispi ama hatarimunankupaq, nispanku.

Jesusta Betania llaqtapi huk warmi perfumesqanmanta

(*Mat 26.6-13; Juan 12.1-8*)

3 Betania llaqtapi *lepra onqoymanta sanoyaq *Simonpa wasinpin Jesusqa kasharan. Chaypi mikhushaqtinmi, huk warmiqa Jesuspa kasqanman hamuran, huk llushk'a rumimanta ruwasqa p'uyñuchapi, sumaq mishk'i *perfumeta apayukuspa. Hinaspan Jesusman ashuyuspa, chay p'uyñuchata p'akispa, chay mishk'i q'apaq perfumetaqa Jesuspa umanman hich'ayuran. Chay perfumeqa ashka qolqepa valorninmi karan. 4 Hinaqtinmi chaypi wakin kaq runakunaqa, anchata phiñakuspanku tapunakuranku:

—¿Imanaqtintaq kay ashka valorniyoq mishk'i q'apaq perfumetari usuchishan? 5 Kay perfumetaqa huk wata jornalpa valorninman vendespachá, wakchakunata yanapasunman karan, nispanku.

Saynata piensaspankun, chay warmitaqa q'aqcharanku.

6 Hinaqtinmi Jesusqa paykunata nirán:

—¡Upallaychis! Kay warmitari, ¿imanaqtintaq q'aqchashankichís? Payqa aswanmi allin kaqta noqapaq ruwarun. **7** Wakcha runakunaqa tukuy tiempón qankunapa ladoykichispi kanqa. Chaymi qankunaqa munasqaykichis hora paykunataqa yanapawaqchis. Noqan ichaqá mana tukuy tiempochu qankunawanqa kasaq. **8** Chayraykun kay warmiqa atisqallanta ruwashan. Payqa manaraq wañushaqtiyi cuerpo yta alistan, wañuchiwaqtinku p'ampasqa kanaypaq. **9** Chaymi cheqaqtapuni niykichis, Diosmanta kay allin willakuykunata maypipas willakuspankuqa, kay warmipa ruwasqantapas yuyarispunkun willakunqaku, nispa.

Jesusta traicionanapaq Judas Iscariote ofrecokusqanmanta

(Mat 26.14-16; Luc 22.3-6)

10 Jesuspa chunka ishkayniyoq *discipulonkunamanta, *Judas Iscariote sutiyooq kaqmi, Israel *nación llaqtapi *sacerdotekunapa jefenkunaman riran. Hinapan Jesusta paykunaman entregananpaq ofrecekuran. **11** Hinaqtinmi chay sacerdotekunaqa, Judaspa nisqanta uyarispanku, anchata kusikuranku. Hinapan Judasman qolqeta paganankupaq prometeranku. Chaymi Judasqa chay ratomantapacha huk oportunidadta mashkaran, imaynatas Jesusta traicionaspa paykunaman entregananpaq.

Jesusqa discipulonkunapiwan kushka cenasqanmanta

(Mat 26.17-29; Luc 22.7-23; Juan 13.21-30; 1 Cor 11.23-26)

12 *Pascua fiesta p'unchaw chayaramuqtinmi, primer kaq p'unchawta, huk corderota wañuchiranku chay Pascua fiestapi mikhunankupaq. Chaymi *discipulonkunaqa Jesusta tapuranku:

—¿Maypitaq munawaq kay Pascua fiestapi cenayta preparamunaykutarí? nispanku.

13 Hinaqtinmi Jesusqa ishkay discipulonkunata khaynata nirán:

—Jerusalén llaqtaman riychis. Chaypin huk runawan tupankichis p'uynupi unu apashaqta. Hinapan payta

qatikunkichis. **14** Chay runa huk wasiman haykuruqtinmi, chay wasiyoq runata tapunkichis: “Yachachikuqmi nin: ¿Mayqen cuartopitaq Pascua cenaytari discipuloykunawan cenasaq?” nispa. **15** Hinaqtinmi payqa wasipa altosninpí huk hatun cuartota ña arreglasqataña rikuchisunkichis. Chay cuartopiyá qankunaqa cenayta preparamunkichis cenananchispaq, nispa.

16 Saynata Jesús niqtinmi, chay ishkaynin discipulonkunaqa Jerusalén llaqtaman rispanku, Jesuspa nisqanman hina chaypi tariranku. Hinaspan Pascua cenayta chaypi preparamuranku.

17 Chay p'unchaw tutayaruqtinmi, Jesusqa chunka ishkayniyoq discipulonkunapiwan chay cuartoman riranku. **18** Chaypi cenashaqtinkun Jesusqa discipulonkunata niran:

Jesús discipulonkunapiwan santa cena celebrasqanku (Marcos 14.12-25)

—Traicionawaspa enemigoykunaman entregawaqniy runaqa, kaypin noqawan kushka cenashan, nispa.

19 Hinaqtinmi Jesuspa discipulonkunaqa anchata llakirikuspanku, sapankamanku tapuranku:

—¿Icha noqachu kashanipas? nispanku.

20 Hinaqtinmi Jesusqa contestaspa niran:

—Noqata traicionawaqniy runaqa qankunamanta hukniykichismi. Payqa kunanpunin t'antanta challpushan noqapa challpusqay platollapitaq. **21** Bibliaqa cheqaqtapunin nin, noqa Diosmanta Hamuq Runaqa wañunaypunin. Ichaqa ¡ay imaynaraq kanqa traicionawaqniy runaqa! ¡Payqa aswanchá ama nacenmanpashchu karan! nispa.

22 Mikhushaqtinkun Jesusqa t'antata hap'iquspa, Diosman graciasta qoran. Hinaspan partiyuspa discipulonkunaman haywaspa niran:

—Chashkiyjis. Kaymi cuerpo, nispa.

23 Saynallataqmi huk vasotapas hap'iquspa, Diosman graciasta qoran. Hinaspan discipulonkunaman haywayuspa, llapallanku tomaranku. **24** Hinaspan niran:

—Kaymi yawarniy. Kay yawarniywanmi huk mosoq pactota Dios qankunawan ruwan. Kay yawarniywanmi ashka runakunata huchankumanta salvasaq. **25** Cheqaqtapunin niykichis, kunankamallañan uvasmanta ruwasqa *vinotaqa qankunawan kushka tomashani. Ichaqa Diospa gobiernasqan sumaq glorianpiñan huk mosoq vinotaqa qankunawan kushka tomasaq, nispa.

Jesusta Pedro negananmanta

(Mat 26.30-35; Luc 22.31-34; Juan 13.36-38)

26 Jesusqa discipulonkunapiwan kushka, huk himno takita takiruspankun, Olivos nisqa moqoman riranku. **27** Hinaspan chayman chayaruspanku, Jesusqa discipulonkunata khaynata niran:

—Kunan tutan llapallaykichispa iñiynykichis pisyanqa. Hinaqtinmi qankunaqa noqamanta p'enqakunkichis. Saynatan Biblia nishan: “Michiqtá wañuchiqtinkun, ovejankuna ch'ezechisqa kanqa”, nispa. **28** Ichaqa wañusqaymanta kawsarimuspaymi, noqaqa qankunapa ñawpaqniykichista *Galilea *provincia lawman risaq, nispa.

29 Hinaqtinmi Pedroqa Jesusta niran:

—Sichus llapallanku qanmanta p'enqakuspanku saquesunkiku chayqa, noqaqa manan qantaqa saquesqaykichu, nispa.

30 Chaymi Jesusqa Pedrota niran:

—Pedro, cheqaqtapunin niyki. Kunan tuta manaraq ishkaykama gallo waqamushaqtinmi, qanqa kinsa kutikama negawanki, nispa.

31 Hinaqtinmi Pedroqa Jesusta niran:

—Sichus qanwan kushka wañunay kaqtinpas, noqaqa manan qantaqa negasqaykichu, nispa.

Saynallatataqmí Jesuspa wakin discipulonkunapas niranku.

Getsemaní huertapi Jesús orakusqanmanta

(Mat 26.36-46; Luc 22.39-46)

32 Jesusqa *discipulonkunapiwan kushkan Getsemaní nisqa huertaman riranku. Chay lugerman chayaruspankun Jesusqa paykunata niran:

—Qankunaqa kayllapi tiyashaychis, noqa orakamunaykama, nispa.

33 Saynata nispanmi Jesusqa, Pedrota, *Jacobota, hinallataq Juantawan pusarikuran. Hinapan Jesusqa anchata llakirikuspa, **34** chay kinsantin discipulonkunata khaynata niran:

—Noqaqa wañunayta yachakuspaymi sonqoypi ancha llakisqa kashani. Qankunaqa kayllapiyá qepakuychis; aswanqa amayá puñunkichishchu, nispa.

35 Saynata nispanmi Jesusqa, tumpa ñawpaqninkuman rispa mañakuran, Dios Taytan munaqtinqa chay ñak'arinan hora ama chayamunanpaq. Hinaqtinmi chaypi qonqorikuran mat'inpas pampaman tupanankamaraq. **36** Hinapan Dios Taytanman orakuran khaynata:

—Dios Taytay, qanqa tukuy imatas ruwanaykipaqmi atiyniyoq kanki. Noqaqa anchatan munayman kay ñak'ariykunamanta librawanaykitqa. Ichqa amayá noqapa munasqaychu ruwasqa kachun; aswanqa qanpa munasqaykiyá ruwasqa kachun, nispa.

37 Saynata Diosmanta orarukuspanmi, Jesusqa kinsantin discipulonkunapa kasqanman kutimuran. Hinaspan paykunataqa puñushaqta tariran. Chaymi *Simón Pedrota niran:

—Simón, ¡qanqa puñurapusqankitaq! ¿Manachu ni huk horallapas rikch'ayta atirankí? **38** Amayá puñuychishchu. Aswanyá Diosmanta mañakuychis, kay prueba chayamuqtin ama tentasqa kanaykichispaq. Qankunaqa allinta ruwayta munashaspapas, manan kallpallaykichiswanqa ruwayta atiwaqchishchu, nispa.

39 Saynata nispanmi Jesusqa kaqmanta kutispa, Diosman orakuran imaynatan primer kaqpi orakuran saynallatataq. **40** Hinaspan discipulonkunapa kasqanman kutimuspa, paykunataqa kaqmanta puñushaqta tariran, ancha pisipasqa kasqankurayku. Chaymi Jesusqa paykunata rikch'achiran. Ichqa manataqmi paykunaqa ni ima niytapas atirankuchu. **41** Hinaspan Jesusqa kinsa kaq kutita orakuq riran. Orakusqanmanta kutiramuspanmi, kinsantin discipulonkunata khaynata niran:

—Qankunari, ¿kunankamachu puñullashankichisraq? Ama puñuychishñachu. Ñan horaqa chayaramunña, noqa Diosmanta Hamuq Runaqa, huchasapa runakunaman entregasqa kanaypaq. **42** Kunanqa hatariyechis. Hinaspa hakuchi. Ñan kaytaña traicionawaqniy runaqa hamushan, nispa.

Jesusta presochasqankumanta

(Mat 26.47-56; Luc 22.47-53; Juan 18.2-11)

43 Jesusqa *discipulonkunawan rimallashaqtinraqmí, *Judas Iscarioteqa paykunapa kasqankuman hamuran. Judasqa Jesuspa chunka ishkayniyoq discipulonkunamanta huknin kaqmi karan. Paywan kushkan ashka runakuna hamuranku, *espadakunata, hinallataq k'aspikunata apayukuspanku. Chay runakunataqa mandamuranku, *sacerdote kunapa jefenkuna, *leykunata yachachiq runakuna, hinallataq Israel *nación llaqtapi kamachiq runakunapiwanmi. **44** Jesusta traiciona q Judas Iscarioteqa, paywan hamuq runakunatan ña yachachimuranña khaynata:

—Mayqentachus noqa much'aykusaq, paymi Jesusqa. Payta hap'ispaykichismi, allin watasqata apankichis, nispa.

45 Hinaspan Judas Iscarioteqa, Jesusman ashuyuspa rimayukuran khaynata: “Yachachikuq”, nispa. Hinaspan much'aykuran.

46 Hinaqtinmi Judas Iscariotewan hamuq runakunaqa, Jesusta hap'ispanku presocharanku.

47 Chaymi Jesuswan chaypi kaq huknin runaqa, espadanta orqospa, Judaswan hamuq huknin sirviente runapa ninrinta kuchurparan. Chay runaqa Israel nación llaqtapi sacerdotekunapa jefenpa serviqninmi karan. **48** Hinaqtinmi Jesusqa Judaswan hamuq runakunata, khaynata tapuran:

—Qankunari, ¿imanaqtintaq suwata hina
hap'iwanaykichispaq espadakunantin, hinallataq
k'aspikunantin ima hamushankichisrí? **49** Sapa p'unchawmi
noqaqa qankunawan kushka Jerusalén templopi yachachispas
kasharani. Ichaqa manataqmi ni mayqenniykichispas chaypiqa
presochawarankichishchu. Ichaqa kaykunaqa pasananpunin,
saynapi Bibliapa nisqan cumplikunampaq, nispa.

50 Hinaqtinmi Jesuspa discipulonkunaqa, Jesusta
sapallanta saquespa, ayqekuranku.

Huk joven ishkapakusqanmanta

51 Jesusta hap'iruspa apashaqtinkun, huk jovenpas sabanaswan p'istuyukuspa, Jesuspa qepanta qatikuran. Hinaqtinmi Jesusta apaq runakuna chay joventa hap'iruqtinku, **52** payqa chay p'istukusqan sabanasta saquespa, q'alalla ishkapakuran.

Jesusta juzganankupaq apasqankumanta

(Mat 26.57-68; Luc 22.54-55, 63-71; Juan 18.12-14, 19-24)

53 Jesustan apamuranku *sacerdotekunapa jefenpa palacio wasinman. Chaypin huñunakuranku Israel *nación llaqtapi sacerdotekunapa jefenkuna, Israel nación llaqtata kamachiq runakuna, hinallataq *leykunata yachachiq runakunapiwan ima. **54** Hinaqtinmi Jesusta apaqtinku, Pedroqa karu qepallankuta qatikuran, chay sacerdotekunapa jefenpa wasin punkipi patiokama. Hinaspan guardiakunawan kushka Pedroqa ninapa ladonpi tiyayuran q'oñikunanpaq.

55 Hinaqtinmi sacerdotekunapa jefenkuna, hinallataq chaypi kaq wakin juzgaq runakunapiwan ima, Jesusta acusaspa wañuchinankupaq, paypa contranpi ima pruebatapas mashkaranku. Ichaqa manataqmi ni ima pruebatapas tarirankuchu. **56** Hinaspan ashka falso testigokuna Jesuspa contranpi llullakuspa rimanankupaq hamuranku. Ichaqa manataqmi chay falso testigokunaqa hukllatachu rimaranku. **57** Hinaspan chaypi kaq wakin runakunaqa, Jesuspa contranpi llullakuspa, rimaranku khaynata:

58 —Paymi niran: “Noqaqa kay Jerusalén llaqtapi *templota thuñirachispaymi, kinsa p'unchawllapi huk mosoq templota hatarichisaq, saynapin chay mosoq temploqa mana runakunapa ruwasqanchu kanqa”, nispa.

59 Ichaqa manataqmi chay acusaq runakunaqa hukllatachu rimaranku.

60 Chaymi sacerdotekunapa jefenqa sayariyuspa, llapallan runakunapa ñawpaqninpi, Jesusta tapuran:

—¿Uyarishankichu kay acusasuqniyki runakunapa nisqanta? Qanri, ¿manachu ima nispallapas defiendekunkí? nispa.

61 Ichaqa Jesusqa manan ni ima nispapas contestaranchu. Aswanmi upallalla karan. Hinaqtinmi sacerdotekunapa jefenqa, kaqmanta tapuran:

—¿Qanchu alabasqayku Diospa Wawan Salvador Cristori kankí? nispa.

62 Chaymi Jesusqa contestaspa niran:

—Arí, noqan kani. Qankunaqa noqa Diosmanta Hamuq Runatan, hanaq pachapi Papaypa phaña ladonpi tiyashaqta rikuwankichis. Hinaspapas qankunaqa cielomanta phuyuq chawpinta ancha atiyniyoq hamushaqtan rikuwankichis, nispa.

63 Hinaqtinmi sacerdotekunapa jefenqa, Jesuspa nisqanta uyarispera, anchata phiñakuran. Chaymi p'achankunataraq llik'ikuspa, khaynata niran:

—¿Imapaqñataq munanchis huk testigokunatawanrí?

64 Kunanmi uyarishankichis pay kikinpuni Diospa contranpi rimasqantaqa. Chayri, ¿ima ninkichistaq qankunarfí? nispa.

Chaymi chaypi kaq llapallan runakunaqa, Jesusta wañunarpaq sentenciaranku.

65 Hinaspan wakin runakunaqa, Jesusman ashuyuspanku toqayuranku; ñawintapas vendaspankun saqmaranku.

Hinaspan khaynata niranku:

—¿Pitaq saqmamushasunkirí? ¡Cheqaq *profeta kaspaykiqa niwayku! nispanku.

Chaymantan Jesustaqa Jerusalén templota cuidaq guardiakunaman entregaranku. Hinaqtinmi paykunapas, Jesustaqa saqmapiyaspa chashkiranku.

Jesusta Pedro negasqanmanta

(*Mat 26.69-75; Luc 22.56-62; Juan 18.15-18, 25-29*)

66 Pedroqa palacio wasipa hawa pationpin tiyasharan. Hinaqtinmi Pedropa kasqanman huk sirvienta warmi hamuran. Payqa *sacerdote kunapa jefenta serviq warmin karan. **67** Hinaspan chay warmiqa, Pedrota ninaq ladonpi q'oniikuqta rikuruspa nirán:

—Qanpas chay Nazaret llaqtamanta Jesuswan kushka puriqmi kashanki, nispa.

68 Hinaqtinmi Pedroqa contestaspa nirán:

—Chay Jesustaqa manan reqsinichu. Qanqa, ¡imamantachá rimapayawashankipas! nispa.

Saynata nispanmi Pedroqa chay patiomanta hawaman lloqsiran. {Hinaqtinmi chay ratopi gallo waqamuran}.

69 Tumpa unayninmanmi kaqmanta chay sirvienta warmiqa, Pedrota yapamanta rikuspa, chaypi kaq runakunata nirán:

—Kay runaqa Jesuswan kushka puriqmi, nispa.

70 Hinaqtinmi Pedroqa yapamanta contestaspa nirán:

—Chay runataqa manan reqsinichu, nispa.

Ichaqa tumpa unayninmanmi, chaypi kaq wakin runakunapas Pedrota nillarankutaq khaynata:

—Qanqa cheqaqtapunin chay Jesuspa qatikuqnin kashanki. Hinasapas qanqa *Galilea *provincia lawmantan kanki. Chaymi rimasqaykipas alayrilla kashan paykunapa rimasqan hina, nispanku.

71 Chaymi Pedroqa Diospa sutinpi juramentota ruwaspa nirán:

—¡Nan niykichishña! ¡Chay runataqa manan noqaqa reqsinichu! ¡Sichus llullakushani chayqa, Diosyá castigawachun! nispa.

72 Hinaqtinmi chay ratopi ishkay kaq kutita gallo waqaramuqtin, Pedroqa yuyariran Jesuspa khayna nisqanta: “Manaraq ishkay kutita gallo waqamushaqtinmi, qanqa kinsa kutikama negawanki”, nispa nisqanta. Chaymi Pedroqa llakikuymanta anchata waqaran.

Gobernador Poncio Pilatoman Jesusta apasqankumanta

(*Mat 27.1-2, 11-14; Luc 23.1-5; Juan 18.28-38*)

15 **1** Achiqaramuqtinmi *sacerdotekunapa jefenkuna, Israel *nación llaqtapi kamachiq runakuna, *leykunata yachachiq runakuna, hinallataq wakin juzgaqkunapiwan ima, huñunakuyta tukuruspanku, Jesusta alli-allinta makinta wasapa aparanku. Hinapan paykunaqa *Roma llaqtayoq gobernador Poncio *Pilatoman entregaranku.
2 Chaymi chay gobernador Poncio Pilatoqa Jesusta tapuran:
—¿Qanchu kanki Israel nacionniyoq runakunapa *reynin?
nispa.

Hinaqtinmi Jesusqa contestaspa niran:
—Qanpunin saynataqa nishanki, nispa.

3 Chaymi sacerdotekunapa jefenkunaqa, Jesusta tukuy imaymananmanta acusaranku. **4** Saynata acusaqtinkun, Poncio Pilatoqa Jesusta huktawan tapuran:

—Qanpa contrayki acusaspa kay runakunapa imaymana rimasqantari ¿uyarishankichú? Chayri, ¿manachu ni imallatas rimarinki defiendekunaykipaq? nispa.

5 Ichqa manan ni ima nispapas Jesusqa contestaranchu. Chaymi Poncio Pilatoqa anchata admirakuran.

Jesusta cruzpi chakatanankupaq sentenciasqankumanta

(*Mat 27.15-31; Luc 23.13-25; Juan 18.38-19.16*)

6 Gobernador Poncio *Pilatoqa sapa watanmi *Pascua fiestapi huk presota carcelmanta kachariyta yacharan. Chay presotaqa kachariran, llaqtapi runakuna mañakusqanman hinan. **7** Chay tiempopin Barrabás sutiyooq runa, wakin criminal runakunapiwan kushka carcelpi preso kasharan. Paykunan *rey Cesarpa contranpi ch'aqwata ruwaspanku, runakunata wañuchiranku. **8** Hinaqtinmi llaqtapi runakunaqa Poncio Pilatopa kasqanman riranku. Hinapan gobernador

Poncio Pilatota niranku, costumbrenman hina huk runata carcelmanta kacharipunapaq. 9 Chaymi Poncio Pilatoqa llapallan chaypi kaq runakunata tapuran khaynata:

—Qankunari, ¿munankichishchu kay Israel *nación llaqtapa *reyninta kacharipunaya? nispa.

10 Saynataqa tapuran, *sacerdote kunapa jefenkuna Jesusta envidiakuspallanku acusasqankuta yachaspanmi.

11 Ichaqa chaypi kaq sacerdote kunapa jefenkunañataqmi, runakunata exigispa yachachiranku, paykuna “Runa wañuchiq Barrabasta kacharipuy”, nispa, Poncio Pilatota exiginankupaq.

12 Hinaqtinmi Poncio Pilatoqa yapamanta runakunata tapuran:

—Chayri, ¿imatataq ruwanayta munankichis kay “Israel nación llaqtapa reynin” nisqaykichis Jesuswanrí? nispa.

13 Chaymi runakunaqa altota qaparispanku, huk simillapi khaynata niranku:

—¡Cruzpi wañunampaq chakatachiy! nispanku.

14 Hinaqtinmi Poncio Pilatoqa contestaspa niran:

—Saynaqa niwaychisyá, ¿ima mana allintataq kay runari ruwaruran? nispa.

Hinaqtinmi chaypi kaq runakunaqa aswan más altota qaparispa, yapamanta niranku:

—¡Cruzpi wañunampaq chakatachiy! nispanku.

15 Chaymi Poncio Pilatoqa llapallan runakunawan allinpi kayta munaspa, chay runa wañuchiq Barrabasta carcelmanta kacharichimuran. Hinapan Jesusta alli-allinta latigarachispa, soldadonkunaman entregarán, cruzpi chakataspa clavamunankupaq.

16 Hinaqtinmi Poncio Pilatopa soldadonkunaqa, cuartelapationman Jesusta aparanku. Hinapan chayman wakin tropa soldadokunatawan waqyamuspanku, 17 Jesusman huk nina sansa hina puka color capawan churaranku. Hinapan kishkamanta ruwasqa coronawan umanmanpas churaranku.

18 Saynata p'acharachispunkun, chay soldadokunaqa asipayaranku. Hinapan burlakuspa khaynata niranku:

—¡Kawsachun Israel nacionniyoq runakunapa reynin! nispanku.

19 Saynata nispankun, chay soldadokunaqa Jesusta umanpi p'anaranku k'aspikunawan; hinapan toqaykuranku

ima. Jesuspa ñawpaqninpi qonqorikuspankutaqmi, chansakuspanku adoraq tukuranku. **20** Hinaspan burlakuyta tukuruspanku, chay puka capawan p'achachisqankuta ch'ustispa, kaq p'achallanwantaq churapuranku. Hinaspan Jesusta cruzpi chakataspa clavamunankupaq aparanku.

Jesusta cruzpi chakatasqankumanta

(*Mat 27.32-44; Luc 23.26-43; Juan 19.17-27*)

21 (Poncio *Pilatopa soldadonkunan Jesusta apasharanku, cruzpi chakatasqankumanta). Hinaqtinmi Cirene llaqtayoq *Simón sutiyoq runawan ñan risqankipi tuparanku. Payqa Alejandropá hinallataq Rufopa papanmi karan. Paytan campomanta kutimushaqtin, soldadokuna obligaranku Jesuspa apasqan cruzta wikriysinanpaq.

22 Saynatan Gólgota nisqa moqoman Jesustaqa aparanku. Chay Gólgota moqoqa rimayninkupiqa “*Calavera moqo”, ninantan nin. **23** Hinaspan Jesuspa nanayninkuna thañinanpaq, qatqe qorakunawan chapusqa *vinota tomananpaq qoranku. Ichqa manan Jesusqa tomayta munaranchu. **24** Chaymantan Jesustaqa cruzpi chakataranku. Hinaspan chay soldadokunaqa Jesuspa p'achanta rakinakunankupaq sortearanku.

25 Jesusta cruzman chakatasqanku horaqa, esqon horas alto intiñan karan. **26** Saynallataqmi chay soldadokunaqa, Jesusta chakatasqanku cruzpa umanman huk letrerota churaranku, khayna niqta: “KAY RUNAN ISRAEL *NACIONNIYOQ RUNAKUNAPA *REYNIN” nispa. **27** Hinallataqmi ishkay suwakunatapas chakatallarankutaq, hukninta Jesuspa phaña ladonpi, huknintataq lloq'e ladonpi. {**28** Saynapin cumplikuran Bibliapi khayna nisqan:

“Huchasapa runakunawanmi yupasqa karan”, nispa.}

29 Saynallataqmi chayninta pasaq runakunapas, umankuta maywirisparaq, Jesusta k'amiranku khaynata:

—¡Yaw! Qanqa nirankitaq: “Kay Jerusalén llaqtapi templota thuñirachispaymi, noqaqa kinsa p'unchawllapi hatarirachiymán”, nispa. **30** ¡Sichus ancha atiyniyoq kaspaykiqa, kikiykitá salvakuspaya, chay cruzmanta urayamuy! nispanku.

31 Saynallataqmi *sacerdotekunapa jefenkunapas, hinallataq *leykunata yachachiq runakunapas, Jesusmanta burlakuspanku khaynata ninakuranku:

—Kay runaqa, hukkunataqa salvaranmi. Ichaqa kikintataqmi mana salvakuyta atinchu. **32** Hinas papas payqa niranmi: “Noqaqa Diosmanta Hamuq Salvadormi kani, hinallataq kay Israel nación llaqtapa reynin ima”, nispa. Saynaqa jnoqanchispas paypi creenanchispaqyá, chay cruzmanta urayamuchun! nispanku.

Saynallataqmi paywan kushka cruzpi chakatasqa suwakunapas, Jesustaqa k'amillarankutaq.

Cruzpi Jesús wañusqanmanta

(Mat 27.45-56; Luc 23.44-49; Juan 19.28-30)

33 Jesuspa wañusqan p'unchawmi, kay pachaqa tutayaran chawpi p'unchawmantapacha asta kinsa horas tardekama.

34 Hinaqtinmi chay kinsa horas tardeykuya, Jesusqa altota qaparispa, rimasqan idiomanpi khaynata niran:

—Eloi, Eloi, ¿lama sabactani? nispa. Kay rimayqa khayna ninanmi: “¡Diosnilláy, Diosnilláy! ¿Imanaqtintaq sapallaytari saquerullawankí?” nispa.

35 Ichaqa chaypi kaq wakin runakunaqa Jesuspa nisqantaqa manan entienderankuchu. Chaymi khaynata niranku:

—Uyariyechis, payqa Diosmanta willakuq ñawpaq *profeta Eliastan waqyakushan, nispanku.

36 Saynata nispanmi chaypi kaq huknin runaqa, huk largo soqos k'aspipa puntanman apurayllamanña esponjata wataran. Hinaspan chay esponjata qatqe vinoman challpuspa, Jesuspa siminman aypachiran ch'unqananpaq. (Saynataqa aypachiran ch'akichikusqanraykun). Hinaspan khaynata niran:

—Kunanyá qawasunchis, cheqaqtachus Elías hamuspa kay cruzmanta urayachinqa, icha manachus, nispa.

37 Chay ratopin Jesusqa altota qaparispa wañuran.

38 Hinaqtinmi chay ratollapitaq, Jerusalén *templo ukhupi rakiq ratk'a *cortinapas, altomanta urayman llik'ikuran.

39 Jesusta cruzpi chakatasqankupa ñawpaqninpin soldadokunapa jefen kasharan. Paymi Jesuspa {qaparisqanta, hinallataq} wañusqantawan rikuran. Hinaspan khaynata niran:

—¡Cheqaqtapunin kay runaqa Diospa Wawan kasqa! nispa.

40 Chaypin ashka warmikunapas karullamanta qawaspa kasharanku. Paykunawan kushkan kasharanku *María Magdalena, Salomé, *Joseyapa hinallataq sullk'a kaq *Jacobopa mamitan Mariapiwan. **41** Paykunan ñawpaqtaqa *Galilea *provincia law llaqtakunapi, Jesusta yanapaspa kushka puriranku. Hinallataqmi ñawpaqtaqa huk warmikunapas Jerusalén llaqtaman Jesuswan kushka hamullarankutaq. [Nota: María Magdalena nispaqa niranku, Magdala sutiyoc llaqtamanta kasqanraykun].

Jesusta p'ampasqankumanta

(Mat 27.57-61; Luc 23.50-56; Juan 19.38-42)

42 Jesuspa wañusqan p'unchawqa viernesmi karan. Chay tardetan Israel *nación llaqtayoq runakunaqa sábado p'unchawpi samanankupaq alistakusharanku. **43** Hinaqtinmi Arimatea llaqtamanta *José sutiyoc runaqa, Poncio *Pilatopa kasqanman mana manchakuspa riran. Hinapan Jesuspa cuerponta, cruzmanta urayachispa p'ampamunancaq mañamuran. Joseyqa Israel nacionpi kamachiq jefekunapa huknini mi karan. Hinaspapas payqa allin respetasqa runan karan. Paypas Diospa gobiernanan p'unchawtan suyasharan. **44** Poncio Pilatoqa Jesuspa ratolla wañusqanmanta uyarispamni, anchata admirakuran. Chaymi cheqaqchus wañusqaña kasqanta yachananpaq, soldadokunapa jefenta waqyachimuspa, tapuran.

45 Hinaqtinmi chay soldadokunapa jefen, Jesuspa wañusqanmanta willaqtin, Poncio Pilatoqa Arimatea llaqtayoq Joseyman Jesuspa cuerponta p'ampamunancaq permisota qoran. **46** Chaymi Joseyqa Jesuspa cuerponta cruzmanta urayachispa, huk sumaq fino sábanas rantimusqanwan p'istuykuran. Hinapan huk hatun qaqa sikipi sepultura ruwasqa t'oqoman, Jesuspa cuerponta aparan. Hinapan chaypi churaran. Chaymantan chay sepulturaman haykuna punkunta, huk hatun rumiwan taparan. **47** Chaypin kasharanku qawaspa, María Magdalena, hinallataq Joseyapa mamitan Mariapiwan. Paykunan rikuranku Jesuspa cuerponta mayman churasqankuta.

Jesuspa kawsarimusqanmanta
(Mat 28.1-10; Luc 24.1-12; Juan 20.1-10)

16 1 *Samana p'unchaw pasarullaqtinmi, *María Magdalena, *Jacobopa mamitan María, hinallataq Salomeypiwan ima, mishk'i q'apaq *perfumekunata rantiranku, chaywan Jesuspa cuerpona sepultura ukhupi llusimunankupaq. 2 Hinaspan paykunaqa domingo p'unchaw achiqayllata, chayraq inti lloqsiramushaqtin, Jesuspa cuerpon p'ampasqanku sepulturaman riranku. 3 Rishaspankutaqmi chay warmikunaqa khaynata ninakuranku:

—Kunanri, ¿pitaq sepulturapa punkunpi hatun rumitari tanqarirapuwasunchís? nispanku.

4 Ichaqa sepulturapa punkunman chayaruspankutaqmi, chay hatun tapasqanku rumitaqa, huk lawman kuyuchisqataña tariranku. 5 Hinaspan paykunaqa chay sepultura ukhuman haykuspanku, huk joventa rikuranku, Jesuspa cuerpon churasqankupa phaña ladonpi tiyashaqta. Chay jovenqa pampakama hatun yuraq p'achayoqmi karan. Chayta rikuspankun, paykunaqa anchata mancharikuranku. 6 Hinaqtinmi chay jovenqa khaynata niran:

—Ama mancharikuychishchu. Qankunaqa cruzpi wañuq Nazaret llaqtayoq Jesuspa cuerpointan mashkashankichis. Payqa manan kaypiñachu. Qawariychis cuerpon churasqanku lugarqa illaqlañan kashan. Payqa ñan kawsarirunña. 7 Kunanqa rispaykichis, Jesuspa *discipulonkunaman, hinallataq Pedromanwan ima kay nisqayta willamuychis. Jesusqa *Galilea *provincia lawmanmi ñawpaqniykichista rishan. Chaypin tupankichis paywanqa, imaynan manaraq wañushaspa nisusqaykichisman hina, nispa.

8 Hinaqtinmi chay warmikunaqa mancharikuymanta khatatataspa, chay sepultura ukhumanta lloqsimuspanku ayqekuranku. Ichaqa ñan risqankupiqa chaykuna rikusqankumantaqa paykunaqa manan ni pimanpas willarankuchu, ancha mancharisqa kasqankurayku.

Magdala llaqtayoq Mariaman Jesuspa rikhurisqanmanta
(Juan 20.11-18)

{9 Jesusqa domingo p'unchawtan kawsarimuran.
Hinaspan primerta *María Magdalena mancharisqa rikhuriran.

Paymantan Jesusqa qanchis *demoniokunata ñawpaqtaraq qarqoran. **10** María Magdalenaqa Jesuspa *discipulonkunapa kasqanmanmi riran. Hinaspan paykunataqa tariran ancha llakikuymanta waqashaqta. Hinaspan paykunaman Jesuspa kawsarirusqanmanta willaran. **11** Ichaqa, “Jesusqa kawsashanmi” niqtinpas, hinallataq “rikumunin” niqtinpas, Jesuspa discipulonkunaqa Mariapa willakusqantaqa manan creerankuchu.

Ishkay discipulonkunaman Jesús ñanpi rikhurisqanmanta
(Luc 24.13-35)

12 Chaymantan Jesusqa ishkay *discipulonkunamanpas ñanninta campoman rishaqtinku rikhuriykurán. (Ichaqa gallariyninpiqa paykunaqa manan reqsirankuchu, hukniraqñá kasqanrayku. Chaymantan ichaqa reqsiranku). **13** Chaymi paykunaqa kutimuspanku, wakin discipulokunaman chaykunamanta willaranku. Ichaqa chay willakusqankuta uyarishaspankupas, wakin discipulokunaqa manan creerankuchu.

Discipulonkunata Jesús kamachispa comisionasqanmanta
(Mat 28.16-20; Luc 24.36-49; Juan 20.19-23)

14 Jesuspa chunka hukniyoq *discipulonkunaqa mesapin mikhusharanku. Hinaqtinmi Jesusqa paykunaman rikhuriran. Hinaspan paykunata q'aqcharan, rumi sonqo kasqankumanta, hinallataq kawsarimusqanmanta willashaqtinkupas, mana creesqankurayku. **15** Hinaspan Jesusqa discipulonkunata kamachiran khaynata:

—Qankunaqa kay enteron mundontinman riychis.
Hinaspan kay allin willakuykunata llapallan runakunaman willamuychis. **16** Pipas salvasqa kananpaqqa noqapin creenan. Hinaspan bautizachikunan. Ichaqa noqapi mana creeq runaqa, castigasqan kanqa. **17** Noqapi creeqkunantay señalkunata ruwanqaku: sutiypin runakunamanta *demoniokunata qarqonqaku; mana yachasqanku rimaykunatan rimanqaku; **18** mach'aqwaykunatan hap'inqaku, ima venenotaña tomanqaku chaypas, manan wañunqakuchu; hinallataqmi onqosqa runakunaman makinkuta churaqtinkupas, chay onqoyninkumanta sanoyanqaku, nispa.

Hanaq pachaman Jesús ripusqanmanta*(Luc 24.50-53)*

19 Jesusqa *discipulonkunaman yachachiyta tukuruspanmi, hanaq pacha cieloman ripuran. Chaypin Jesusqa Dios Taytanpa phaña ladonpi tiyayuran. **20** Jesuspa discipulonkunañataqmi tukuy lawman rispanku, Diospa palabranmanta llapallan runakunaman willaranku. Hinaqtinmi Jesusqa paykunata yanaparan, tukuy señalkunata hinallataq tukuy milagrokunata ruwanankupaq. Saynapi llapallan runakunaqa yacharanku, Jesuspa discipulonkunapa willakusqankuqa, cheqaqpuni kasqanta. Amén.}

LUCAS

1. **Kay librotari, ¿pitaq escribiran?** Kay librotaqa Lucasmi escribiran. Paymi Hechos librotapas escribillarantaq (Luc 1.1-3; Hech 1.1). Lucasqa karan médicon (Col 4.14). Payqa *apóstol Pablopa ancha confiasqan amigonmi karan. Chayraykun apóstol Pablowan kushka viajenkunapi riran (Col 4.14; 2 Tim 4.11; Filem 1.24; Hech 16.10). Lucasqa manan Israel *nacionniyoq runachu karan. Aswanqa Grecia nación llaqtamanta ancha yachayniyoq runan karan.
2. **Kay librori, ¿hayk'aqtaq escribisqa karan?** Kay libroqa escribisqa kanman karan Señor Jesucristopa nacesqanpa qepanta 60 otaq 65 watakunapin.
3. **Kay librori, ¿pipaqtaq escribisqa karan?** Kay libroqa escribisqa karan Teófilo sutiyooq runapaqmi (Luc 1.1-3; Hech 1.1). Chay “Teófilo” sutiya significan “Diosta khuyakuq runa” ninantan. Chayraykun wakin estudiaqkunaqa ninku: “Kay libroqa escribisqa kanman karan Diosta khuyakuq llapallan runakunapaqmi”, nispangu.
4. **Kay librori, ¿imapaqtaq escribisqa karan?** Kay libroqa escribisqa karan, Teófilo sutiyooq runa, otaq Diosta khuyakuq runakuna, Jesucristopa yachachisqankunata, hinallataq milagrokuna ruwasqankunamantawan, ordenninpi allinta yachanankupaqmi. Lucasqa manan paypa piensasqanman hinallachu escribiran. Aswanqa Jesucristomanta escribisqa historiakunata leespa, Jesucristowan kushka puriakunata alli-allinta tapukachakamuspanmi, kay librotaqa escribiran (Luc 1.1-4).
5. **Kay libropiri, ¿mayqen versiculotaq aswan más importante yuyanapaq?** Kay versicolon aswan más importanteqa: “Noqa Diosmanta Hamuq Runaqa, chinkasqa runakunata mashkaspa salvanaypaqmi hamurani” (Luc 19.10).
6. **Kay librori, ¿imayna dividisqataq kashan?** Kay libroqa khayna dividisqan kashan:
 - (1) Teofilota otaq Diosta khuyakuq runakunata Lucas saludasqanmanta (Luc 1.1-4).
 - (2) Jesuspa nacesqanmanta, wiñasqamanta, bautizakusqanmanta, hinallataq diablopas tentay munasqanmantawan ima (Luc 1.5 asta 4.13).
 - (3) Jesús *Galilea *provincia lawpi allin willakuykuna willakusqanmanta (Luc 4.14 asta 9.50).
 - (4) Jesús Jerusalén llaqtaman risqanpi imaymana ruwasqanmanta (Luc 9.51 asta 19.27).
 - (5) Jesús kay pachapi último p'unchawkuna kasqanmanta, hinallataq cruzpi chakataspanku wañuchisqankumantawan (Luc 19.28 asta 23.56).
 - (6) Jesuspa kawsarimusqanmanta, hinallataq hanaq pachaman ripusqanmantawan (Luc 24.1-51).

Teofilota Lucas saludasqanmanta

1 1 Ancha respetasqay Teófilo, ñan ashka runakunaña atisqankuman hina escribiranku noqanchis ukhupi tukuy imakuna cheqaqtapuni pasasqanmantapa. 2 Chay escribisqankuqa iguallan karan qallariyininmantapacha Jesucristowan kushka puriq discipulokunapa willakusqankuman hina. Chay discipulonkunatan kikin Jesucristo comisionaran Diosmanta willakamunankupaq. 3 Saynallataqmi noqapas ancha respetasqay Teófilo, kikiypuni Diospa tukuy imakuna ruwasqanmanta alli-allinta tapukachakuspa averiguarani, allinta yachanaypaq. Saynapin qallariyininmantapacha asta tukukuyninkama, Señor Jesucristomanta willakuykunaqa cheqaqpuni kasqanta yacharani. Chayraykun kunan chay allin willakuykunata ordenninpi qanmanpas escribimuyki, 4 saynapi Señor Jesucristomanta yachasqaykita astawanraq cheqaqpuni kasqanta allinta yachanaykipaq.

Zacariasman Diospa angelnin rikhurisqanmanta

5 Huk sacerdoten karan *Zacarías sutiyoq Jerusalén *templopi. Warminpa sutintaqmi karan Elísabet; paypas ñawpaq sacerdote *Aaronpa mirayninmantan karan. Zacariasmi kawsaran rey *Herodes *Judea *provinciapi gobiernashaqtin. (Kay Herodestan reqsiranku Hatun kaq Herodes sutiwan). Chay p'unchawkunapin ñawpaq *sacerdote *Abiaspa mirayninmanta kaq sacerdotekunaman turno tuparan, Diosta templopi servinankupaq. (Chaymi sacerdote Zacariasqa Diosta templopi serviran). 6 Zacariasqa warmin Elisabetpiwanmi Diospa ñawpaqninpiqa justo runakuna karanku. Diospa kamachisqankunatapas llapallantan kasukuranku. Chaymi paykunapa contranpiqa mana ni pipas maltaqa rimarankuchu. 7 Paykunaqa wawayoq kaytaqa manan atirankuchu, warmin Elísabet qolluri kasqanrayku; hinaspapas ishkayninkutaqmi sinchi machu payaña karanku.

8 Huk p'unchawmi Zacariaspa gruponman turno tuparan Diosta templopi servinankupaq. 9 Chaymi sacerdotekunapa costumbrenkuman hina sortearanku. Hinapan Zacariasman

tuparan incienso q'oshñichiy Diospa templon ukhupi.

10 Chaymi Zacariasqa Diospa templonman haykuran inciensota q'oshñichinanpaq. Chay horasllapitaqmi llapallan chaypi kaq runakunaqa hawapi qepakuranku Diosmanta mañakuspanku. **11** Hinaspan chay ratopi Zacariasman qonqayllamanta rikhuriran Diospa *angelnin, incienso q'oshñichina altarpa phaña ladonpi sayashaq. **12** Chaymi Zacariasqa chay angelta rikuspa nishuta mancharikuran. Hinaspan mana ni imatapas ruwayta atiranchu.

13 Angelñataqmi Zacariasta niran:

—¡Zacarías, ama mancharikuychu! Diosmi mañakusqaykita uyarin. Warmiyki Elisabetmi qari wawata onqokunqa. Paymanmi sutinta churanki Juanwan. **14** Chaymi qanqa ancha-anchata kusikunki. Saynallataqmi ashka runakunapas kusikunqaku wawaykipa nacesqanwan.

15 Diosmi chay wawaykita yanapanqa, ancha atiyniyoq kananpaq. Payqa manan *vinotapas nitaq ni ima mach'anapaq tomanakunatas tomanqachu. Diospa *Santo Espiritunwanmi hunt'asqa kanqa mamanpa wiksanpi kasqanmantapacha.

16 Paymi Israel *nación llaqtapi runakunata yachachinqa, huchankuta saquespanku, Diosta kasukuspa kawsanankupaq.

17 Diosmanta Hamuq Salvasuqniykichis manaraq hamushaqtinmi, Juanqa hamunqa. Payqa Diosmanta ñawpaq willakuq profeta Elías hinan ancha atiyniyoq kanqa. Hinaspapas yachachisqanta uyarispunkun tayta mamakunapas wawankuwan allinpanqaku. Saynallataqmi Diosta mana kasukuq runakunapas yachanqaku huchayoq kasqankuta; hinaspan Diosman kutirikunqaku. Saynallataqmi payqa runakunata yachachinqa, Diosmanta Hamuq Salvasuqniykichista allinta runakuna chashkinankupaq, nispa.

18 Chaykunata uyarispunku, Zacariasqa chay angelta tapuran:

—Noqaykuqa nishu machu payañan kayku. ¿Imaynataq yachayman niwasqaykiqa cheqaqpuni kasqantarí? nispa.

19 Chaymi angelqa contestaran:

—Noqapa sutiyqa Gabrielmi. Diospa ñawpaqninpi serviq angelmi kani. Pay kikinmi noqata mandamuwaran, kay allin willakuyta qanman willanaypaq. **20** Ichaqa kay willasqayta

mana creesqaykiraykun, kunanmantapacha rimayta mana atinkichu, kay nissqaykuna cumplikunan p'unchawkama, nispa.

21 Dios yupaychana templo ukhupi Zacarías nishuta demoramutinmi, hawapi suyaq runakunaqa tapunakuranku:
—¿Imataq pasarun, chaytaq mana lloqsimunchuri?
nispanku.

22 Hinaqtinmi Zacariasqa templo ukhumanta lloqsimuspan rimayta mana atiranchu. Chaymi makinwan señaschaspalla runakunaman entiendechiran. Chayta rikuspankun runakunaqa ninakuranku:

—Ima visiontachá payqa templo ukhupi rikuramun.
Chaychá rimaytaqa mana atinchu, nispanku.

23 Templopi servinan p'unchawkuna tukurukuqtinmi, Zacariasqa wasinman kutipuran. **24** Hinaspan chay p'unchawkuna pasaruqtin, warmin Elisabetqa onqoq rikhuriran Zacariaspa wawanta. Chaymi Elisabetqa wasinmanta pishqa killa hunt'a mana lloqsiranchu. Sonqonpitaqmi khaynata piensaran: **25** “Diosmi onqokuq kanayta munan. Chaymi runakunamantaqa manaña p'enqakusaqchu, kunanqa wawayoqña kasqayrayku”, nispa.

Mariaman Ángel Gabriel rikhurisqanmanta

26 Elísabet soqta killaña onqoq kashaqtinmi, Diosqa *ángel Gabrielta mandamuran provincia *Galilea ukhupi *Nazaret llaqtaman. **27** Chay angelqa huk willakuytan apamuran Nazaret llaqtapi tiyaq *María sutiyoq sipasman. Mariaqa casarakunanpaqmi *Joseywan *comprometesqaña karan. Joseyñataqmi karan ñawpaq kamachiq *rey Davidpa karu familialmanta. Mariaqa comprometesqaña kashaspanpas, manaraqmi ni hayk'aqpas qariwanqa puñuranchu.

28 Hinaqtinmi ángel Gabrielqa Mariapa kasqanman haykuspa, khaynata rimayukuran:

—¡Kusikuy! ¡Diosmi anchata bendecisunki! ¡Paymi qanwan kashan! nispa.

29 Mariaqa angelpa rimayukusqanta uyarispanmi, anchata admirakuspa sonqollanpi yuyaymanaran: “¿Imatataq kay rimayukuywanri niwayta munan?”, nispa. **30** Hinaqtinmi angelqa khaynata nirán:

—María, ama mancharikuychu. Diospa akllasqanmi kanki. **31** Kunanmi qan onqoq rikhurinki; hinaspan huk qari wawata onqokunki. Paymanmi sutinta churanki Jesuswan. **32** Chay wawaykin ancha allin reqsisqa kanqa. Hinaqtinmi paymantaqashka runakuna khaynata rimanqaku: “Tukuy atiyniyoq Diospa Wawanmi payqa”, nispangu. Paytaqa Diospunin churanqa hatun kamachikuq *rey kananpaq, ñawpaq rey Davidta hina. **33** Hinaspan *Jacobpa mirayninkunata wiñaypaq gobiernanqa; saynapin chay gobiernasqanqa mana ni hayk'aqpas tukukunqachu, nispa. [Nota: Jacobpa mirayninqa Israel *nacionniyoq runakunan].

34 Chaykunata uyarispanmi Mariaqa angelta tapuran:

—Manaraq ni hayk'aqpas qariwan puñushaspayri ¿imaynataq wawayoqri kayman? nispa.

35 Chaymi angelqa contestaran:

—Diospa *Santo Espiritunmi qanman urayamunqa; hinaspan Diospuni atiyninwan llantuykusunki onqoq kanaykipaq. Chayraykun chay wawaqa mana ni ima huchayoq nacenqa. Hinaqtinmi paytaqa ninqaku “Diospa Wawanmi”, nispangu. **36** Saynallataqmi familiayki Elisabetpas, yuyaqña kashaspapas, soqta killa onqoqña kashan, runakunapas “qollurin chay warmiqa” nishaqtinku. **37** Diospaqqa manan ni imapas sasaqa kanchu, nispa.

38 Chaymi Mariaqa khaynata niran:

—Noqaqa Diosta servikuqlan kani. Paypa munayninyá niwasqaykiman hina ruwasqa kachun noqapi, nispa.

Hinaqtinmi María rimayta tukuruqtin hinalla, angelqa ripuran.

Priman Elisabetman María visitasqanmanta

39 Chay p'unchawkunapin Mariaqa apurayllamanña alistikuspa, Elisabetpa tiyasqan llaqtaman riran. Chay llaqtaqa *Judea *provincia lawpin karan, huk orqokunaq chawpinpi. **40** Mariaqa chay llaqtaman chayaruspanmi, Zacariaspa wasinman haykuspa, Elisabetta rimayukuran. **41** Hinaqtinmi Mariapa rimayukusqanta Elísabet uyariqtin, Elisabetpa wiksanpi wawaqa kusikuymanta kuyukachariran. Diospa *Santo Espirituntaqmi Elisabetman hunt'ayuran. **42** Chaymi Elisabetqa altota rimarispa, khaynata niran:

—¡María, Diosmi qanta bendecisunki llapallan warmikunamantapas aswan mastaraq! Saynallataqmi nacemuq wawaykitapas anchata bendecinqa. **43** ¿Pitaq noqari kani, Salvaqniyফ mamitan watukamuwanaykipaqrí? **44** Rimayakamuwaqtiykin wiksaypi waway kusikuymanta kuyukacharin. **45** ¡Ancha kusisqan kanki Diospa nisqanta creesqaykirayku! ¡Diospa nisqankunaqa cumplikunqapunin! nispa.

Diosta María alabasqanmanta

46 Chaykunata uyarispanmi Mariaqa, kusikuymanta Diosta alabaran khaynata:

“¡Diosmanmi graciasta qoni tukuy sonqoymanta!

47 ¡Anchatan kusikuni, Salvaqniy kasqanrayku!

48 Diosmi akllaykuwan kay serviqnin humilde warmita, mana importante kashaqtiypas.

Kunanmantaqa llapallan runakunan hinallataq mirayninkunapas ninqaku:

‘¡Mariaqa ancha kusisqan kashan, Diospa bendecisqanrayku!’ nispanku.

49 Tukuy atiyniyoq Diosmi

noqapi admirakuypaq hatun milagrokunata ruwaspa anchata yanapaykuwan.

¡Payqa Ch'uya Diosmi!

50 Payqa wiña-wiñaypaqmi munakunqa payta respetaspa adoraqkunataqa.

51 Diosqa tukuy atiyninwanmi tukuy imatapas ruwaran. Pay tukuq runakunapa piensasqankuman hina, ima ruway munasqankutapas, mana imamanmi tukuchin.

52 Kay pachapi kamachiqkunatan wikch'un kamachisqanmanta.

Kamachiqkunapa mana reparasqan runakunatan ichaqa kikin Diospuni hatunchan.

53 Yarqaypi kawsaqkunamanmi tukuy imata qon. Qapaq runakunatataqmi mana imayoqta qarqon.

54 Israel *nacionniyoq runakunatan serviqnin kasqanrayku yanapan.

Manan ni hayk'aqpas Diospa khuyakuyninqa kay Israel nación llaqtanpaqqa tukukunqachu.

55 Saynatan wiñaypaq prometeran ñawpaq taytanchiskunaman, Abrahamman, hinallataq llapallan mirayninkunamanpas”, nispa.

Saynatan Mariaqa Diosta alabaran.

56 Hinaspan Mariaqa kinsa killa hunt'a Elisabetpa wasinpi qepakuran. Chaymantañan wasinman kutipuran.

Bautizaq Juanpa nacesqanmanta

57 Elisabetpa onqokunan tiempo chayaramuqtinmi, payqa qari wawata onqokuran. **58** Chaymi familiankunapas hinallataq vecinonkunapas Elisabetpa onqokusqanta yachaspanku, wasinman riranku. Hinaspan paywan kushka anchata kusikuranku, Dios khuyapayasqanrayku. **59** Elisabetpa wawan pusaq p'unchawniyoq kashaqtinmi, chay wawata aparanku *circuncisión costumbre ruwanankupaq. Chay circuncisión costumbreta ruwaruqtinkun, runakunaqa wawaman sutinta churayta munaranku papanpa sutin Zacariaswan, costumbrenkuman hina. **60** Chayta uyarispanmi Elisabetqa paykunata niran:

—¡Manan! Wawaypa sutiñqa Juanmi kanqa, nispa.

61 Chaypi kaq runakunañataqmi Elisabetta tapuranku:

—¿Imanaqtintaq chay sutiñari churayta munankí? Manan ni mayqen familiaykipas sayna sutiyoqqa kanchu, nispanku.

62 Chaymi chay runakunaqa señasllawan Zacariasta tapuranku: “Wawaykipa sutiñri, ¿imataq kanqa?” nispanku.

63 Hinaqtinmi Zacariasqa escribina tablachata mañakuspa, chaypi escribiran khaynata: “Wawaypa sutiñqa Juanmi kanqa”, nispa. Chayta rikuspankun llapallanku anchata admirakuranku. **64** Chaymi chay ratomantapacha Zacariasqa kaqmanta rimariran. Hinaspan Diosta alabayta qallariran.

65 Chaymi llapallan vecinonkunaqa anchata admirakuranku. Hinaqtinmi chay enteron *Judea *provinciapi tiyaq runakunaqa chaykuna pasasqanmanta rimariran. **66** Chaymi llapallan uyariqkunaqa sonqollankupi tapukuranku: “¿Chay wawa wiñaspanqa imaraqchá kanqa?”, nispanku. Ichqa paykunaqa yacharankun chay wawataqa kikin Diospuni yanapasqanta.

Diosta Zacarías alabasqanmanta

67 Diospa *Santo Espiritun Zacariasman hunt'ayuqtinmi,
payqa khaynata rimaran:

68 “¡Diosyá alabasqa kachun!

¡Paymi hamuran kay Israel nacionpi tiyaqkunata
salvawananchispaq!

69 Diosmi hanaq pachamanta mandamun ancha atiyniyoq
Salwawaqninchista. Payqa ñawpaq rey Davidpa
mirayninmantan. Davidqa Dios serviqmi karan.

70 Chaykunatan Diosmanta ñawpaq willakuq
*profetakuna escribiranku khaynata:

71 ‘Diosmi enemigonchis runakunamanta
hinallataq cheqniwaqninchis runakunamantapas
salvawasunchis’, nispangu.

72 Hinaspapas Diosqa nillarantaqmi khaynata:
‘Qankunata khuyapayasqayraykun
prometesqaykunataqa cumplisaqpuni’, nispa.

73 Saynatan Diosqa ñawpaq abuelonchis Abrahamman
prometeran,

74 llapallan enemigonchis runakunamanta librasqa
kananchispaq,
saynapi mana manchakuspa Diosllatapuni
servinanchispaq,

75 saynallataq huchaman mana urmaspa,
Diospa munasqanman hina
sapa p'unchaw allinta kawsananchispaq.

76 Wawalláy, qantan runakuna reqsisunkiku, tukuy
atiyniyoq Diosmanta willakuq profetawan.
Qanmi runakunata yachachiq rinki. Yachachisqaykita
uyarispangu, hanaq pachamanta hamuq Salvadorta
allinta chashkinankupaq.

77 Yachachispaykin Israel nacionpi tiyaq runakunata
ninki: ‘Diosmi munan huchaykichista saqeqtyikichis
perdonaspa salvasunaykichispaq’, nispa.

78 Diosqa khuyakuwaspanchismi, anchata
munakuwanchis. Chaymi hanaq pachamanta
Salwawaqninchista mandamun,

imaynan huk mosoq p'unchawpi inti k'anchariqta hina.

79 Paypa yachachikuyninmi inti hina k'anchayunqa huchallapi kawsaspa wañuyman riq runakunaman. Hinapan allin kawsay ñanninta puswasunchis, saynapi Dioswan hinallataq runamasinchiskunawan allinpi kawsanapaq”, nispa.

80 Diospa yanapayninwanmi Zacariaspa wawan Juanqa wiñasqanman hina, allin yachayniyoq runa karan. Hinapan payqa ch'inñeq lugarkunapi tiyan, Israel nación llaqtapi tiyaq runakunata yachachiq rinan p'unchawkama.

Jesuspa nacesqanmanta

(Mat 1.18-25)

2 1 Jesús manaraq nacemushaqtinmi, chay p'unchawkunapi *Rey Augusto *César gobiernasharan ashka *nación llaqtakunata. Hinapan kamachimuran llapallan gobiernasqan llaqtakunapi runakuna censasqa kanankupaq. **2** Chay primer kaq *censoqa karan Siria *provincia lawpi Cirenio sutiyooq runa gobernador kashaqtinmi. **3** Chayraykun censasqa kanankupaq sapankama runakuna nacesqanku llaqtankuman riranku.

4 Hinaqtinmi *Joseypas Nazaret llaqtapi tiyasqanmanta Belén llaqtaman riran censasqa kananpaq. Nazaret llaqtaqa *Galilea provinciamanmi perteneceran. Belén llaqtanataqmi *Judea provinciaman perteneceran. Chaymi Joseyqa ñawpaq tiempopi rey Davidpa mirayninmanta kasqanrayku Belén llaqtamanqa riran. [Nota: Rey Davidqa Belén llaqtapin naceran]. **5** Joseyqa warmin *Mariapiwanmi ishkayninku censasqa kanankupaq riranku. Mariaqa onqoqñan kasharan, (Diospa *Santo Espiritun atiyninwan llantuykusqanrayku). **6** Belén llaqtapiña kashaqtinkun Mariapa onqokunan p'unchaw chayamuran. **7** Hinapan samana wasikunapi manaña campota tarispanku, animalkunapa puñunan lugarpi samapakuranku. Chaypin Mariaqa kuraq qari wawanta onqokuran. Pañalwan walthaykuspataqmi *pesebrepi puñuykachiran.

Angelkuna michiqkunaman rikhurisqanmanta

8 Belén llaqtapa camponpin michiqkuna ovejankuta tuta cuidasharanku. **9** Chaypin qonqayllamanta

Jesuspa nacesqan (Lucas 2.1-20)

Diospa *angelnin paykunaman rikhuriykurana.
Muyuriqninkutataqmi Diospa k'anchaynin k'anchayuran.
Chaymi michiqkunaqa anchallataña mancharikuranku.
10 Hinaqtinmi Diospa angelninqa paykunata khaynata
niran:

—Ama mancharikuychishchu. Llapallan runakuna
kusikunanpaqmi Diosmanta allin willakuykunata
qankunaman willaq hamushani. **11** Kunanmi
nacerapusunkichis ñawpaq *rey Davidpa tiyasqan Belén
llaqtapi Salvasuqniykichis. Payqa Diosmanta Hamuq

Salvadormi, hinaspapas runakunata salvaq Señormi.

12 Kunanmi rispa qankunaqa chay wawata tarimunkichis pañalkunawan walthaykusqata *pesebrepi puñushaqta, nispa.

13 Chay angelpa ladonpin qonqayllamanta ashka angelkuna rikhuriykamuspa, Diosta alabaranku khaynata:

14 “¡Diosyá hanaq pachapi alabasqa kachun!

¡Hinallataq kay pachapipas Diospa khuyakuynin chashkiq runakunapaq hawkayay kachun!” nispa.

15 Hinapan chay angelkuna hanaq pachaman kutipuqtinku, chay michiqkunaqa khaynata ninakuranku:

—¡Hakuchiyyá Belén llaqtaman, Diospa niwasqanchista rikumunanchispaq! nispanku.

16 Chaymi michiqkunaqa apurayllamanña rispanku *Mariata *Joseytawan tariranku, hinallataq wawatapas pesebrepi puñushaqta. **17** Chay wawata rikuruspankutaqmi, michiqkunaqa angelpa tukuy ima nisqanta willakuranku.

18 Chaymi llapallan chaypi kaq runakunaqa, michiqkunapa willakusqanta uyarispanku, anchata admirakuranku. **19** Ichaqa Maríañataqmi sapa kutin yuyaymanaran sonqon ukhullapi chaykuna pasasqanmanta. **20** Chaymantan michiqkunaqa kutipuranku Diosta alabastin, hinallataq graciasta qostin. Sayna kusisqaqa kutipuranku, angelpa nisqanman hina uyarispankumanta, hinallataq angelpa nisqanman hina rikumusqankumantawan ima.

Wawaman sutinta churasqankumanta

21 *Mariapa wawan pusaq p'unchawniyoq kashaqtinmi *circuncisión costumbre ruwaranku. Hinapan sutintapas churaranku Jesuswan. Chay sutitaqa ángel Gabrielmi Mariamanqa ña willaranña manaraq onqoq kashaqtin.

Jesusta temploman apasqankumanta

22 Moisespa escribisqan *leyman hinan huk onqokuq warmiqa ch'uyanchakunan karan. Chay ch'uyanchakunan tiempo tukurukuqtinmi, wawa tawa chunka p'unchawniyoq kashaqtin, *Joseyqa *Mariapiwan wawata aparanku Jerusalén llaqtapi *temploman, Diosman dedicankupaq.

[Nota: Moisespa escribisqan leyman hinaqa tawa chunka p'unchawmi

*onqokuq warmiqa ch'uyanchakunan karan. Chaymantañan temploman rinan karan huchankunamanta Diosman *sacrificiota ofrecenanpaq, Levítico 12.1-8]. Chayta ruwaruspañan primer kaq qari wawantaqa Diosman dedicanan karan.* **23** Moisespa esribisqan leypin khayna kamachikuy karan: “Diosmanmi sapaqchaspa dedicapuna llapallan primerta nacemuq qari wawakunataqa”, nispa [Éxodo 13.2, 12]. **24** Hinaspapas Moisespa esribisqan leypiqa nillarantaqmí khaynata: “Ishkay kullkuta otaq ishkay malqo urpita wañuchispá, Diosman *sacrificio ofrendata qonkichis”, nispa [Levítico 12.8].

25 Chay tiempopin Jerusalén llaqtapi tiyanan Simeón sutiyoq runa. Paymi Diosta kasukuspa allin kawsaq runa karan. Hinaspapas payqa suyasharanmi Israel *nación llaqtapi tiyaq runakuna salvasqa kanankuta. Diospa *Santo Espirituntaqmí Simeonwan kaspá, **26** paymanqa ña willaranña khaynata: “Manan wañunkiraqchu Diospa mandamusqan Salvadorta rikunaykikama”, nispa. **27** Chaymi Diospa Santo Espiritun kallpanchaqtin, Simeonqa temploman riran. Chaymanmi Mariaqa Joseypiwan wawata aparanku, leypa kamachisqanman hina cumplinankupaq. **28** Chaypin Simeonqa wawata marq'arikuspa, Diosta alabaran khaynata:

29 “Diosnilláy, kay serviqniykimán prometewasqaykiqa ñan cumplirukunña. Kunanqa hawkallayá wañukapusaq.

30 Salvaqniyku mandamusqaykitan ña rikuykuniña.

31 Paytan mandamuranki llapallan llaqtakunapi runakuna reqsinankupaq.

32 Paymi llapallan *nacionkunapi tiyaq runakunata inti hina k'ancharinqa. Hinallataqmí Israel nacionniyoq runakunapas ancha allin reqsisqa kanqaku”, nispa.

33 Chaymi Joseyqa Mariapiwan Simeonpa nisqanta uyarispanku, anchata admirakuranku. **34** Hinaspan Simeonqa paykunapaq Diosmanta mañapuya tukuruspa, Jesuspa mamitan Mariata khaynata niran:

—Diosmi kay wawata mandamun Israel nacionpi ashka runakuna paypi creespa salvasqa kanankupaq, ichaqa paypi mana creeqkunañataq castigasqa kanankupaq. Paymi kanqa huik señal hina llapallan runakunapaq; hinaqtinmi

ashka runakuna paypi creeyta mana munaspaku, paypa contranpi sayarinqaku. **35** Saynapin runakunapa tukuy ima piensasqankupas yachasqa kanqa. Chaymi, María, qanqa ancha llakisqa kanki, imaynan huk hatun cuchillowanpas sonqoykita k'irishasunkikuman hinaraq, nispa.

36 Chaypitaqmi kasharan Aserpa mirayninmanta Fanuelpa ususin Anapas yuyaq warmiña. Payqa Diosmanta willakuq *profetisan karan. Sipas kashaspanmi Anaqa casarakuran hinaspan qanchis watalla qosanwan tiyanan. **37** Chaymantan viuda qeparan pusaq chunka tawayoq wata. Hinaspan payqa sayna yuyaqña kashaspanpas Diosta templopi tuta p'unchaw serviran, ayunaspa, hinallataq Diosmanta mañakuspa ima. **38** Simeón rimayta tukurullaqtinmi, Anaqa paykunaman ashuyuspa, Diosta alabaran. Chaymantan Jerusalenpi tiyaq wakin runakunaman willaran wawa Jesusmanta. Paykunaqa suyasharankun salvaqninku hamunanta.

Nazaret llaqtankuman kutipusqankumanta

39 Diospa *leyninpi kamachisqankunata cumpliruspankun, *Joseyqa *Mariapiwan *Galilea *provinciapi Nazaret llaqtankuman kutipuranku. **40** Chaypin Jesusqa wiñaran allin kallpayoq, hinallataq allin yachayniyoq ima. Diostaqmi paywan anchata kusikuspa, tukuy imapi yanaparan.

Templopi Jesús kasqanmanta

41 Jesuspa tayta mamanqa sapa watanmi, Jerusalén llaqtapi *Pascua fiestaman riranku. **42** Chaymi Jesusqa chunka ishkayniyoq watanpiña kashaspa, tayta mamanpiwan riranku costumbrenkuman hina Jerusalén llaqtapi Pascua fiestaman. **43** Pascua fiesta tukurukuqtintaqmi llaqtankuman kutipusharanku, Jesusñataqmi ichaqa tayta mamanpa mana yachasqallan qeparukuran Jerusalén llaqtapi. **44** Tayta mamanñataqmi piensaranku wakin kutipuqkunawan kushka Jesús rinanpaq. Huk p'unchaw puriytaña rishaspankutaqmi, chayraq cuentata qokuranku Jesusqa paykunawan mana risqanta. Hinaspan mashkaranku familiankuna ukhupi, hinallataq reqsisqan runakunatapas tapukachakustin. **45** Mana tarispankuñataqmi Jerusalén llaqtaman kutiranku, chaypi mashkamunankupaq.

46 Chaymi kinsa p'unchawmantaña Jerusalén *templopi Jesustaqa tariranku, Moisespa escribisqan *leykunamanta yachachiq runakunapa chawpinpi tiyayuspa uyarishaqta, hinallataq paykunata tapushaqta ima. **47** Hinaspan llapallan chaypi uyariqkunaqa anchata admirakuranku Jesuspa yachasqanwan, hinallataq paykunapa tapusqankutapas allinta contestasqanwan ima. **48** Saynallataqmi tayta mamanpas Jesusta templopi rikuspanku anchata admirakuranku.

Hinaspan mamitan Mariaqa Jesusta niran:

—Wawáy, ¿imanaqtintaq kaytari ruwawankikú? Papaykin, noqapiwan ancha llakisqallaña mashkamushaykiku, nispa.

49 Chaymi Jesusqa khaynata contestaran:

—¿Imanaqtintaq noqatari mashkawashankichís? ¿Manachu yacharankichis noqaqa Papaypa ruwanankunapi kanayta? nispa.

50 Chayta uyarispunkun Joseyqa Mariapiwan mana entienderankuchu.

51 Chaymantan Jesusqa tayta mamanpiwan Nazaret llaqtaman kutiran. Hinaspan tayta mamanta tukuy imapi kasukuspa, paykunawan kushka tiyaran.

Mariañataqmi ichaqa tukuy imaymana pasasqankunamanta mana qonqaspa, sapa kutin yuyarispa sonqollanpi yuyaymanaran. **52** Jesusñataqmi wiñaran sayayninpi, hinallataq yachayninpas astawan yapakuran. Hinaqtinmi Diospas hinallataq runakunapas Jesuspa ruwasqankunawan astawanraq kusikuranku.

Bautizaq Juan runakunaman willasqanmanta

(Mat 3.1-12; Mar 1.1-8; Juan 1.19-28)

3 1 Chunka pishqayoq wataña *rey Tiberio *César ashka *nación llaqtakunata gobiernashaqtinmi, chay p'unchawkunapi prefecto hina kamachiq karanku: *Judea *provinciapi Poncio *Pilato; *Galilea provinciapi Herodes Antipas; Iturea provinciapi hinallataq Traconite provinciapiwan *Herodes Antipaspa wawqen Felipe; Abilinia provinciapitaq Lisanias sutiyoq runa prefecto karan. **2** Israel *nacionniyoq *sacerdotekunapa jefenkunañataqmi karanku Anaswan Caifaspiwan. Chay p'unchawkunallapitaqmi

Zacariaspa wawan Bautizaq Juanpas huk ch'inñeq lugarpi kasharan. Chaypi kashaqtinmi Diosqa payman rimaykuran, (saynapi Diosmanta willakuq *profeta kananpaq). 3 Chaymi Bautizaq Juanqa Jordán nisqa mayupa ladonman riran. Chay mayuq patankunapi purispanmi, Bautizaq Juanqa runakunaman willaran khaynata:

—Huchaykichista saquespayá, Diosman kutirikuychis, huchaykichis perdonasqa kananpaq. Hinaspataq bautizachikuychis, nispa.

4 Kaykunataqa Diosmanta willakuq ñawpaq *profeta Isaiasmi Bautizaq Juanmantaqa ña escribiranña khaynata:

“Ch'inñeq desierto lugarpin huk runa altollamantaña rimaspa willakushan khaynata:

‘Sonqoykichista allichaychis Diosmanta Hamuq Salvadorta chashkinaykichispaq, imaynan wiksu ñankunata allichanku chay hinata.

5 Diosmanta Hamuq Salvadorta chashkinaykichispaqqa, sonqoykichista allichaychis, imaynan llapallan wayq'okunapas hunt'asqa kanman hinata, imaynan tukuy orqokunapas, hinallataq moqokunapas pampayachisqa kanman hinata, imaynan q'ewi-q'ewi ñankunapas derechasqa kanman hinata, imaynan khallka-khallka ñankunapas allichasqa kanman hinata, sonqonchista allichasunchis.

6 Saynapin kay pachapi llapallan runakuna Diosmanta Hamuq Salvadorninchista rikunkaku’ ”, nispa [Isaías 40.3-5].

7 Hinaqtinmi ashka runakuna riranku Juanwan bautizachikuq. Chaymi Bautizaq Juanqa paykunata rikuspa khaynata niran:

—¡Mach'aqwaypa miraynin hina runakuna!

Qankunamanri, ¿pitaaq nisurankichis Diospa castigonmanta ayqekunaykichispaqrí? 8 Tukuy huchaykichismanta wanakuspayá, allin kawsaypiña puriychis. Amataq piensaychishchu: “Noqaykuqa ñawpaq abueloyku Abrahampa

mirayninmanta kasqaykuraykun salvasqa kasaqku”, nispachu. (Saynataqa piensaranku Diospi Abraham anchata iñispa confiasqanraykun). Ichqa noqan nisqaykichis, sichus Dios munanman chayqa, Abrahammanta miramuq runakunamanmi kay rumikunatapas tukurachinman.

9 Imaynan mana ruruq sach'akunatapas dueñonqa, saphinmanta orqospa, hachawan takaspa ninaman wikch'uyun, saynallataqmí Diospas ruwanqa mana allin ruwaq runakunawanqa, nispa.

10 Chaykunata uyarispankun runakunaqa Juanta tapuranku khaynata:

—¿Imatataq ruwaykuman salvasqa kanaykupaqrí? nispa.

11 Juanñataqmí contestaran:

—Pipas ishkay p'achayoq kaspacha, hukninta mana p'achayoqman qoykuchun. Mikhunayoq kaqpas, mana mikhunayoqman qoykuchun, nispa.

12 Saynallataqmí *Roma llaqtapaq *impuesto cobraq runakunapas hamullarankutaq Juanwan bautizachikunankupaq. Hinaspan Juanta tapukuranku khaynata:

—Yachachikuq, noqaykuri ¿imatataq ruwaykuman salvasqa kanaykupaqrí? nispanku.

13 Juanñataqmí contestaran khaynata:

—Qankunaqa, amayá mas-mastaraqchu cobraychis; aswanqa kamachiq autoridadpa *leyninman hinallayá cobraychis, nispa.

14 Chaymantan huk soldadokunapas Juanta tapukullarankutaq:

—Noqaykuri, ¿imatataq ruwasaqkurí? nispanku.

Juanñataqmí paykunata contestaran:

—Qankunaqa amayá ni pitapas amenazaspachu imankutapas qechuychis, nitaq yanqamanta tumpaspachu pagachikuychispas. Aswanqa pagoykichiswanyá contentakuychis, nispa.

15 Chaymi Juanpa nisqanta uyarispanku chaypi kaq runakunaqa admirakuranku. Hinaspan sonqonku ukhullapi tapukuranku khaynata: “Icha, ¿paychu Diosmanta Hamuq Salvadorninchisqa?” nispanku.

Trigota wayrachiq runa (Lucas 3.17)

16 Chaymi Juanqa, chaypi kaq runakunata niran:

—Noqaqa unullawanmi qankunataqa bautizaykichis.

Aswanqa hukraqmi hamushan noqamanta aswan más atiyniyoq. Paymi Diospa *Santo Espiritunta qosunkichis qankunapi kananpaq; hinallataq bautizasunkichispas ninawan hina. Noqaqa manan paypa husut'anpa watullantapas pashkanaypaq hinachu kani. **17** Pay hamuspanmi t'aqanqa allin runakunata mana allin runakunamanta, imaynan pajanmanta trigota akllaspa wayrachinku chay hinata. Ichaqa allin ruwaq runakunatataqmi salvanqa. Mana allinpi kawsaq runakunatataqmi mana wañuq nina rawrayman wikch'uyuspa k'anana, chaypi wiña-wiñayapaq ñak'arinankupaq, nispa.

18 Saynatan Juanqa Diosmanta runakunaman willaran allin willakuykunata. **19** Hinallataq Juanqa q'aqcharan kamachiq *Herodes Antipastapas, wawqen Felipepa warmin Herodiaswan waqllikusqanmanta, hinallataq tukuy mana allinkuna ruwasqanmantawan ima. **20** Chaymi Herodes

Antipasqa anchata phiñakuspa, Bautizaq Juantaqa carcelman churachiran. Chayta ruwaspanmi Herodesqa astawanraq huchallikuran.

Jesús bautizasqa kasqanmanta

(Mat 3.13-17; Mar 1.9-11)

21 Manaraq carcelman churashaqtinkun, Juanqa runakunata bautizasharan. Chaymanmi Jesuspas riran Juanwan bautizachikuq. Chay ratopin, Jesusqa Diosmanta mañakushaqtin, hanaq pacha cielo kicharikuran.

22 Hinaqtinmi Diospa *Santo Espiritun paloma hina urayamuran Jesuspa hawanman. Hinaspan chay ratopi hanaq pachamanta nimuran khaynata:

—Qanmi kanki ancha munakusqay Waway. Qanwanmi anchata kusikuni munasqayta ruwasqaykirayku, nispa.

Jesucristopa ñawpaq abuelonkunamanta

(Mat 1.1-17)

23 Kinsa chunka watayoq hina kashaspanmi, Jesusqa qallariran runakunaman yachachiya. Runakunapa piensayninman hinaqa, Jesusqa *Joseypa wawanmi karan.

Joseyñataqmi Eliypa wawan karan.

24 Eliyñataqmi Matatpa wawan karan,
Matatñataqmi Leviypa wawan karan,
Leviyñataqmi Melquipa wawan karan,
Melquiñataqmi Janapa wawan karan,
Janañataqmi Joseypa wawan karan,

25 Joseyñataqmi Matatiaspa wawan karan,
Matatiasñataqmi Amospa wawan karan,
Amosñataqmi Nahumpa wawan karan,
Nahumñataqmi Eslipa wawan karan,
Esliñataqmi Nagaipa wawan karan,

26 Nagaiñataqmi Maatpa wawan karan,
Maañataqmi Matatiaspa wawan karan,
Matatiasñataqmi Semeipa wawan karan,
Semeiñataqmi Joseypa wawan karan,
Joseyñataqmi Judapa wawan karan,

27 Judañataqmi Joanapa wawan karan,

Joanañataqmi Resapa wawan karan,
 Resañataqmi Zorobabelpa wawan karan,
 Zorobabelñataqmi Salatielpa wawan karan,
 Salatielñataqmi Neripa wawan karan,

28 Neriñataqmi Melquipa wawan karan,
 Melquiñataqmi Adipa wawan karan,
 Adiñataqmi Cosampa wawan karan,
 Cosamñataqmi Elmadampa wawan karan,
 Elmadamñataqmi Erpa wawan karan,

29 Erñataqmi Josueyফা wawan karan,
 Josueyñataqmi Eliezerpa wawan karan,
 Eliezerñataqmi Jorimpa wawan karan,
 Jorimñataqmi Matatpa wawan karan,

30 Matatñataqmi Leviyফা wawan karan,
 Leviyñataqmi Simeonpa wawan karan,
 Simeonñataqmi Judapa wawan karan,
 Judañataqmi Joseyফা wawan karan,
 Joseyñataqmi Jonanpa wawan karan,
 Jonanñataqmi Eliaquimpa wawan karan,

31 Eliaquimñataqmi Meleapa wawan karan,
 Meleañataqmi Mainanpa wawan karan,
 Mainanñataqmi Matatapa wawan karan,
 Matatañataqmi Natanpa wawan karan,

32 Natanñataqmi Davidpa wawan karan,
 Davidñataqmi Isaipa wawan karan,
 Isaiñataqmi Obedpa wawan karan,
 Obedñataqmi Boozpa wawan karan,
 Boozñataqmi Salmonpa wawan karan,
 Salmonñataqmi Naasonpa wawan karan,

33 Naasonñataqmi Aminadabpa wawan karan,
 Aminadabñataqmi Arampa wawan karan,
 Aramñataqmi Esrompa wawan karan,
 Esromñataqmi Farespa wawan karan,
 Faresñataqmi Judapa wawan karan,

34 Judañataqmi Jacobpa wawan karan,
 Jacobñataqmi Isaacpa wawan karan,
 Isaacñataqmi Abrahampa wawan karan,
 Abrahamñataqmi Tareyফা wawan karan,

- Tareyñataqmi Nacorpa wawan karan,
- 35** Nacorñataqmi Serugpa wawan karan,
 Serugñataqmi Ragaupa wawan karan,
 Ragauñataqmi Pelegpa wawan karan,
 Pelegñataqmi Heberpa wawan karan,
 Heberñataqmi Salapa wawan karan,
- 36** Salañataqmi Cainanpa wawan karan,
 Cainanñataqmi Arfaxadpa wawan karan,
 Arfaxadñataqmi Sempa wawan karan,
 Semñataqmi Noeypa wawan karan,
 Noeyñataqmi Lamecpa wawan karan,
- 37** Lamecñataqmi Matusalenpa wawan karan,
 Matusalenñataqmi Enocpa wawan karan,
 Enocñataqmi Jaredpa wawan karan,
 Jaredñataqmi Mahalaleelpa wawan karan,
 Mahalaleelñataqmi Cainanpa wawan karan,
- 38** Cainanñataqmi Enospa wawan karan,
 Enosñataqmi Setpa wawan karan,
 Setñataqmi Adanpa wawan karan,
 Adanñataqmi Diospa unanchasqan karan.

Jesusta huchaman diablo urmachi y munasqanmanta

(Mat 4.1-11; Mar 1.12-13)

4 1 Jesusqa Diospa *Santo Espiritunwanmi hunt'asqa kutipusharan Jordán mayumanta. Hinaqtinmi Diospa Santo Espiritunqa ch'inñeq desierto lugarman Jesusta pusaran.

2 Chaypin Jesusqa karan tawa chunka p'unchaw mana ni imatapas mikhuspa. Chay p'unchawkunapin diabloqa Jesusta huchaman urmachi yta munaran. Chay tawa chunka p'unchaw pasaruqtinñataqmi Jesusqa yarqachikuran. 3 Chaymi diabloqa khaynata niran:

—Cheqaqtapuni Diospa Wawan kaspaykiqa, kay rumikunatayá niy t'antaman tukunanpaq, nispa.

4 Jesusñataqmi contestaran:

—Bibliapin nishan: “Runaqa manan t'antallawanchu kawsanqa, {aswanqa Diospa palabranta kasukuspan kawsanqa}”, nispa [Deuteronomio 8.3].

5 Chaymantan diabloqa huk alto orqoman Jesusta pusaran. Hinaspan huk ratollapi qawarichiran kay pachapi llapallan *nación llaqtakunata. **6** Hinaspan diabloqa khaynata niran:

—Qanmanmi qosqayki kay nacionkunata kamachinaykipaq, hinallataq qapaq kaynintapas. Noqamanmi qowaran; chaymi noqaqa pi munasqaymanpas qoymen.
7 Sichus qan ñawpaqniyipi qonqorikuspa adorawanki chayqa, llapallanmi qanpaq kanqa, nispa.

8 Jesusñataqmí diablotá niran:

—Bibliapin khaynata nishan: “Señor Diosnillaykitan adoranki, pay sapallantataqmí servinkipas”, nispa [*Deuteronomio 6.13; 10.20*].

9 Chaymantan diabloqa Jerusalén llaqtaman Jesusta pusaran. Chaypin Dios yupaychana *templopa alton patapi sayaykachispa, khaynata niran:

—Cheqaqtapuni Diospa Wawan kaspaykiqa kaymantayá saltaykuy. **10** Bibliapin nishan khaynata:

“Diosmi angelninkunata kamachinqa cuidasunaykipaq.

11 Paykunan makinkuwan hap'isunkiku, chakiykita rumiman ama takakunaykipaq”, nispa [*Salmos 91.11-12*].

12 Chaymi Jesusqa diablotá niran:

—Bibliapiqa nillashantaqmí: “Señor Diosniykitaqá aman ni ima pruebamanpas yanqapuniqa churankichu”, nispa [*Deuteronomio 6.16*].

13 Diablotá Jesusta huchaman mana urmachiyta atispanmi, karunchakuran huk kutinkama.

Galilea provinciapi yachachiyta Jesús gallarisqanmanta

(*Mat 4.12-17; Mar 1.14-15*)

14 Jesusmi kutiran Diospa *Santo Espiritunpa atiyninwan hunt'asqa *Galilea *provincia lawman. Chaymi chay enteron provincia lawpi runakunaqa Jesusmanta allinta rimaranku.

15 Hinaspan chay p'unchawkunapi Jesusqa yachachiran Diosmanta yachachina *sinagoga wasikunapi. Chaypi uyariq runakunañataqmí anchata admirakuranku; hinaspan Jesusta alabaranku.

Nazaret llaqtapi Jesuspa yachachisqanmanta

(Mat 13.53-58; Mar 6.1-6)

16 Jesusqa wiñasqan Nazaret llaqtaman rispanmi, costumbrenman hina *samana p'unchawpi Diosmanta yachachina *sinagoga wasiman riran. Chaypin sayariyuran leenanpaq. **17** Chaymi Diosmanta willakuq *profeta *Isaiaspa esribisqan librota Jesusman haywaranku leenanpaq. Hinaqtinmi chay librota kicharispa leeran:

18 “Diospa Santo Espiritunmi noqapi kashan.

Paymi atiyta qowan; hinaspan mandamuwan allin willakuykunata wakcha runakunaman willanaypaq, hinallataq carcelpi kaqkunaman willaqtiy kacharisqa kanankupaq,
ñawsakunapa ñawinta qawarichinaypaq,
ñak'ariypi kawsaqkunata orqospa salvanaypaq,

19 runakunaman Diospa salvanan tiempo
chayamusqanta willanaypaq ima”, nispa
[Isaías 61.1-2].

20 Leeyta tukuruspanmi, Jesusqa Diosmanta willakuq profeta Isaiaspa esribisqan librota haywayapuran librokuna waqaychaqman. Hinaspanmi Jesusqa tiyayuran. Chaypi kaq llapallan runakunañataqmi Jesusta qawapayaranku.

21 Chaymi paykunata Jesusqa niran:

—Kunanmi kay leesqaykunaqa qankunapa
ñawpaqniykichispi cumplikun, nispa.

22 Jesuspa sumaqllaña yachachisqankunata uyarispankun llapallan chaypi kaq runakunaqa admirasqallaña Jesusmanta allinta rimaranku. Hinaspan paykunapura ninakuranku khaynata:

—¿Manachu kay runaqa *Joseypa churillan? nispanku.

23 Chaymi Jesusqa paykunata niran:

—Runakunapa nisqankutan niwankichis: “Médico kaspaykiqa, qan kikiykitaraqyá primertaqa hampikuy”, nispa. Hinasapas qankunaqa niwankichismi: “Capernaúm llaqtapi imaymana milagrokuna ruwasqaykitan uyariyku, chaykunatayá kay llaqtaykipipas ruway”, nispa.

24 Jesusqa nillarantaqmi khaynata:

—Cheqaqtapunin niykichis, Diosmanta willakuq profetaqa manan llaqtanpiqa allin chashkisqaqa kanmanchu. **25** Diosmanta ñawpaq willakuq profeta Eliaspa kawsasqan p'unchawkunapipas, kinsa wata parten mana paraqtinmi ancha muchuy karan enteron Israel *nacionpi, hinallataq muyuriqniñ ladon nacionkunapipas. Ichaqa Israel nacionpi ashka viudakuna kashaqtinpas, **26** Diosqa manan profeta Eliastaqa mandamuran chay viudakunata yanapananpaqchu. Aswanmi Eliasqa huk law nacionpi tiyaq viudallaman yanapaq riran. Chay viudaqa tiyaran Sidón *provincia ukhupi Sarepta sutiyoq llaqtapin. **27** Kallarantaqmi Diosmanta willakuq profeta Eliseopa kawsasqan p'unchawkunapipas Israel nacionpi ashkallaña mana sanoyaq *lepra onqoywan onqoq runakuna. Paykunapas manan chay onqoymantaqa sanoyachisqachu karanku. Aswanqa Siria nacionmanta kaq Naamán sutiyoq runallatan Eliseoqa sanoyachiran, nispa.

28 Chaykunata uyarispunkun, Diosmanta yachachina *sinagoga wasipi llapallan huñunasqa runakunaqa anchata phiñakuranku, (chay huk law nacionniyoq runakunapa favorinipi Jesús rimasqanrayku). **29** Chaymi sayarispanku Jesustaqa tanqa-tanqarisparaq aparanku llaqtapa waq lawnин qaqa pataman, chaymanta qaqaman tanqaykunankupaq. **30** Jesusñataqmi ichaqa chawpinkumanta lloqsispa ripuran.

Demoniopa ñak'arichisqan runamanta

(Mar 1.21-28)

31 Jesusqa *Galilea *provincia ukhupi Capernaúm llaqtamanmi riran. Chaypin *samana p'unchawkunapi Diosmanta yachachina *sinagoga wasipi runakunaman yachachiran. **32** Chaymi runakunaqa uyarispunku anchata admirakuranku, Jesusqa ancha yachayniyoq kaspa atiywan yachachisqanrayku. **33** Chay ratollapitaqmi *demoniokunapa ñak'arichisqan huk runa chay sinagoga wasipi kasharan. Hinaqtinmi chay runaqa altota qaparispa, Jesusta nirán:

34 —¡Yaw, Nazaret llaqtayoq Jesús! ¿Imatataq noqaykuwanri munankí? ¿Noqaykuta wañuchiqchu qanqa hamurankí? Noqaqa reqsiykin pi kasqaykita. ¡Qanqa Diospa Wawanmi kanki, mana ni ima huchayoq! nispa.

35 Jesusñataqmi chay demoniotaqa q'aqchaspa khaynata niran:

—¡Upallay, hinaspa lloqsiy kay runamanta! nispa.

Hinaqtinmi chay demonioqa, llapallan chaypi kaq runakunapa ñawpaqninpi chay runata pampaman wikaparan. Hinaspan chay runamanta lloqsiran mana ni ima dañotapas ruwaspalla. **36** Hinaqtinmi chaypi kaq runakunaqa, admirakuspanku paykunapura ninakuranku khaynata:

—¿Imayna atiyniyoqtaq kay runarí? ¡Rimayllanwan kamachiqtinmi demoniokunapas lloqsin! nispanku.

37 Chaymi Jesusmantaqa chay enteron llaqtakunapi astawanraq rimaranku, rimasqanmanta hinallataq tukuy ruwasqankunamantawan ima.

Pedropo suegranta Jesús sanoyachisqanmanta

(Mat 8.14-15; Mar 1.29-31)

38 Diosmanta yachachina *sinagoga wasimanta lloqsispan, Jesusqa *Simón Pedropo wasinta riran. Chayaruspanmi wasi ukhumañay haykuran. Chaypin Simón Pedropo suegranqa fiebre onqoywan nishuta onqosharan. Chaymi Jesusta ruegakuranku sanoyachinanpaq.

39 Hinaqtinmi Jesusqa Simón Pedropo suegranman ashuyuspa, chay fiebre onqoyta chinkanampaq kamachiran. Chaymi Simón Pedropo suegranqa chay fiebre onqoymanta kasqan ratolla sanoyaran. Hinaspan payqa hatarispa, paykunaman mikhunata serviran.

Ashka onqosqa runakunata Jesús sanoyachisqanmanta

(Mat 8.16-17; Mar 1.32-34)

40 Inti haykuyushaqtinñan, Jesusman tukuy onqoyniyoq runakunata apamuranku. Chaymi Jesusqa sapankama onqosqa runakunaman makinta churayuspa sanoyachiran.

41 Hinallataq ashka runakunamantapas *demoniokuna lloqsiranku khaynata qaparispanku:

—¡Qanqa Diospa Wawanmi kanki! nispanku.

Jesusñataqmi chay demoniokunata q'aqchaspa mana dejaranchu paymanta rimanankutaka. Chay demoniokunaqa yacharankun Jesusqa Diosmanta Hamuq Salvador kasqanta.

Galilea provincia lawkunapi Jesús yachachisqanmanta
(Mar 1.35-39)

42 Ña achiqamushaqtinñan Jesusqa chay Capernaúm llaqtamanta lloqsiran. Hinaspan huk ch'inñeq desierto lugarman riran. Hinaqtinmi runakunaqa Jesusta mashkaranku. Tariruspankutaqmi ruegakuranku llaqtankumanta ama ripunampaq. **43** Chaymi paykunata Jesusqa niran:

—Noqaqa rinaymi huk law llaqtakunamanpas Diospa gobiernananmanta allin willakuykunata runakunaman willamunaypaq. Chaypaqmi Diosqa noqata mandamuwaran, nispa.

44 Hinaqtinmi Jesusqa *Galilea *provincia ukhupi Diosmanta yachachina *sinagoga wasikunaman haykuspa, Diosmanta allin willakuykunata willaran.

Ashka challwakuna hap'isqankumanta
(Mat 4.18-22; Mar 1.16-20)

5 1 Huk p'unchawmi Jesusqa *Genesaret sutiyooq laguna qochapa patanpi kasharan. Chaymanmi ashka runakuna huñunakamuranku ñit'i-ñit'iraq Diospa palabranta uyarinankupaq. [Nota: *Genesaret laguna qochapa huknin sutinmi karan Galilea laguna qocha*.] 2 Chay laguna qochapa patanpin Jesusqa ishkay *botekunata rikuran. Challwaqkunataqmi *mallankuta maqchisharanku chay botenkupa ladonpi. 3 Hinaspanmi Simón Pedropo botenman qespispa Jesusqa payta valekuran, laguna qocha ukhuman tumpallanta boteta tanqariyunkunampaq. Chaypi tiyayuspataqmi Jesusqa chay botemanta laguna qocha patapi llapallan runakunata yachachimuran. 4 Yachachiya tukuruspanñataqmi Simón Pedrota niran:

—Boteykita laguna qochapa chawpinman apayuspayki, mallaykita laguna qochaman wikch'uyuy challwanaykipaq, nispa.

5 Chaymi Simón Pedroqa contestaran:

—Señor, tukuy tutan challwarayku; ichaqa manan ni ch'ullallatapas hap'iraykuchu. Qan niwaqtiykiqa wikch'uyusaqyá mallayta, nispa.

6 Chaymi Jesuspa nisqanta kasukuspanku paykunaqa mallankuta wikch'uyuranku. Hinaspan ashkallataña challwata hap'iranku, mallankupas yaqa llik'ikunankamaraq. **7** Hinaqtinmi

huknin botepi challwaqmasinkuna yanapaq hamunankupaq makinkuwan señaschaspa waqyaranku. Chaymi paykunaqa hamuspanku ishkaynin boteman challwasqankuta hunt'achiranku, botenkupas yaqaraq unu ukhuman chinkayunankama. **8** Chayta Simón Pedro rikuspanmi, Jesuspa ñawpaqninpi qonqorikuspa niran:

—¡Señor, noqaqa huchasapa runan kani; ayqueriy noqapa ladoymanta! nispa.

9 Chaymi Simón Pedropas, hinallataq paywan kushka kaqkunapas ashka challwata hap'isqankurayku admirasqallaña karanku. **10** Saynallataqmi Zebedeopa wawankuna, Juanwan *Jacobopawan ima admirasqallaña karanku. Paykunaqa Simón Pedropas challwaqmasinkunan karan. Jesusñataqmi Simón Pedrota niran:

—Ama manchakuychu, imaynan challwata challwankichis, saynatan runakunatapas huñumunkichis, nispa.

11 Laguna qochapa patanman botenkuta chayarachispunkutaqmi, tukuy kaqninkutapas chaypi saquespa, Jesusta qatikuranku.

Lepra onqoyniyoq runata Jesús sanoyachisqanmanta

(Mat 8.1-4; Mar 1.40-45)

12 Huk p'unchawmi Jesusqa huk llaqtapi kasharan.

Hinaqtinmi *lepra onqoyniyoq runa payman hamuran.

Hinaspan ñawpaqninpi qonqoriyukuspa ruegakuran khaynata:

—Señorlláy, munaspaykiqa kay onqoyniymantayá sanoyaykachiway, nispa.

13 Chaymi Jesusqa makinwan llamiyuspa, chay runata niran:

—Arí, noqaqa munanin sanoyanaykita, nispa.

Hinaqtinmi kasqan ratolla chay lepra onqoyniyoq runaqa sanoyapurán. **14** Chaymi Jesusqa kamachiran khaynata:

—Aman pimanpas kaykuna pasasusqaykimantaqa willankichu. Aswanyá Israel *templopi serviq *sacerdotekunaman rispa, qawachikamuy sanoña kasqaykita. Hinaspayki Moisespa escribisqan *leyman hina *ofrendaykita qomuy. Saynapin paykunaqa sanoña kasqaykita yachanqaku, nispa.

15 Kaykuna ruwasqanta uyarispunkun ashka runakunaqa Jesusmanta tukuy lawpi rimaranku. Chaymi ashka runakuna hamuranku, Jesuspa yachachisqanta uyarinankupaq,

hinallataq onqoyninkumantapas sanoyasqa kanankupaq.

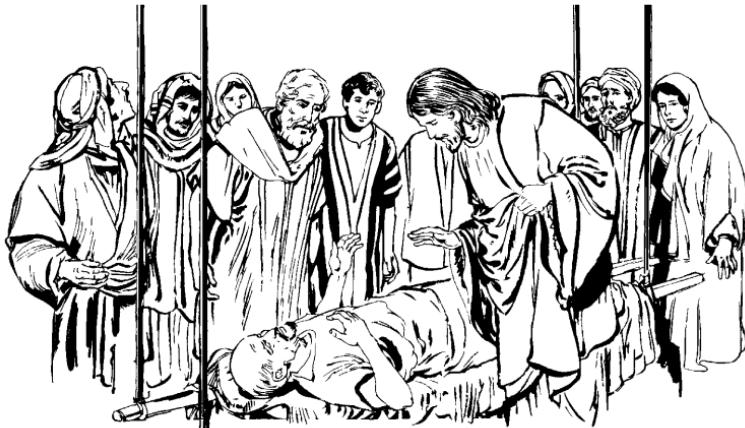
16 Jesusqa Diosmanta mañakunanpaqmi, sapa kutin ch'inñeq lugarkunaman sapallan riran.

Mana puriq runata Jesús sanoyachisqanmanta

(Mat 9.1-8; Mar 2.1-12)

17 Huk p'unchawmi Jesusqa runakunaman yachachisharan. Chaypin kasharanku *fariseo religionniyoq runakuna, hinallataq *leykunata yachachiq runakunapas. Paykunaqa hamuranku *Galilea *provincia lawpi ashka llaqtachakunamanta, *Judea provincia lawmanta, hinallataq Jerusalén llaqtamantawan iman. Chaypin Jesusqa Diospa atiyninwan onqoyniyoq runakunata sanoyachiran. **18** Hinaqtinmi huk mana puriq runata kallapipi wantumuranku Jesuspa kasqan wasiman. Chayarachimuspankun Jesuspa ñawpaqninman apayuya munaranku. **19** Ichqa manan wasi ukhumanqa maynintapas apayuya atirankuchu, ashka runakuna wasipa punkunpi kasqankurayku. Chaymi paykunaqa wasi pataman wichachispa, wasita t'oqoranku. Hinapan chayninta mana puriq runataqa, Jesuspa ñawpaqninman urayachiranku. **20** Chaymi Jesusqa chay wantumuq runakunapa iñiyninkuta yachaspa, chay mana puriq runata niran:

—Amigo, huchaykikunatan perdonayki, nispa.

Mana puriq runata Jesús sanoyachin (Lucas 5.17-26)

21 Chaymi leykunata yachachiq runakuna, hinallataq fariseo religionniyoq runakunapiwan ima piensasharanku khaynata: “¿Pitaq kay runari, kaykunata rimaspa Diosta ofendenanpaqrí? ¿Pitaq runakunapa huchankunatari perdonanman? ¡Aswanqa runakunapa huchantaqa Diosllan perdonaytaqa atin!” nispanku.

22 Chaymi Jesusqa paykunapa piensasqanta yachaspa, tapuran khaynata:

—Qankunari, ¿imanaqtintaq saynatari sonqoykichis ukhullapi piensashankichís? **23** Kunanyá niwaychis, ¿Imataq más facilri kanman? ¿Kay runapa huchankunata perdonaychú? Icha ¿sanoyachispa ripuy niychú? **24** Kunanmi yachankichis, noqa Diosmanta Hamuq Runaqa kay pachapi runakunapa huchankunata perdonanaypaq atiyniyoq kasqayta, nispa.

Chayta rimayta tukuruspanmi, Jesusqa chay mana puri^q runata niran:

—Sayariy; hinaspa chay kallapiykita oqarispa wasiykiman ripuy, nispa.

25 Chaymi chay mana puri^q runaqa, llapallan runakuna rikushaqtin, kasqan ratolla sayariran. Hinaspan llapallan runakuna rikushaqtin kallapinta apayukuspa wasinman ripuran, Diosta anchata alabastin. **26** Saynallataqmi chay wasipi kaq runakunapas rikusqankuwan anchata admirakuspanku tukuy manchakuywan Diosta alabaranku khaynata:

—¡Mana hayk'aq rikusqanchiskunatan kunan p'unchaw rikunchis! nispanku.

Mateota Jesús waqyasqanmanta

(Mat 9.9-13; Mar 2.13-17)

27 Jesusqa chay mana puri^q runata sanoyarachispanmi chay wasimanta ripuran. Rishaspantaqmi *impuesto cobraq *Leví sutiyoq runata rikuran, Roma llaqtapaq impuesto cobranan puestopi tiyashaqta. Leviytan Jesusqa niran:

—Qatikuway, nispa. [Nota: *Leviyapa huknin sutinqa karan Mateon*].

28 Chayta uyarispanmi Leví sutiyoq runaqa, tukuy ruwasqankunata saquespa, Jesusta qatikuran.

29 Hinaspan Leví runaqa wasinpi ashka mikhunata wayk'uchiran Jesusman invitantanapaq. Chaypitaqmi ashka impuesto cobraqmasinkunapas, huk runakunapiwan mesapi mikhusharanku. **30** Chaymi *leykunata yachachiqkunapas, hinallataq *fariseo religionniyoq runakunapas, Jesuspa *discipulonkunapa contranpi rimaranku khaynata:

—¿Imanaqtintaq qankunari mikhushankichis tomashankichis chay impuesto cobraq runakunawan, hinallataq huchasapa runakunawan kushkarí? nispa.

31 Chaymi Jesusqa paykunata khaynata nirana:

—Medicotaqa onqosqa runakunallan necesitanku; sano runakunan ichaqa mana necesitankuchu. **32** Noqaqa manan justo tukuq runakunata salvaqchu hamurani. Aswanqa huchankumanta wanakuspa noqapi creeqkunata salvaqmi hamurani, nispa.

Jesusmi yachachiran ayunomanta

(Mat 9.14-17; Mar 2.18-22)

33 Jesustan chaypi kaq runakuna niranku:

—Bautizaq Juanpa *discipulonkunapas, hinallataq *fariseo religionniyoq runakunapas, sapa kutinmi ayunaspa Diosmanta anchata mañakunku. ¿Imanaqtintaq qanpa discipuloykikunari mana ayunankuchu; aswanqa mikhuyllapi tomayllapi kashankú? nispa.

34 Hinaqtinmi Jesusqa paykunata khaynata nirana:

—Qankunari, ¿huk casarakuy fiestaman invitasaq runakunatari, ayunachiwaqchishchu, chayllapiraq casarakuq qari kashaqtinrí? Manan. **35** Aswanmi kanqa p'unchawkuna, casarakuq qari qankuna ukhumanta qechusqa kaqtin ayunanaykichispaq, nispa.

36 Jesusqa paykunamanmi huk willakuya willaran khaynata:

—Manan ni pipas mosoq telataqa kuchunmanchu thanta p'acha remendananpaqqa. Saynata ruwaspaqa yanqapaqmi kuchunman mosoq telataqa. Remendaqtinpas millaymi kanman mana tupasqanrayku. **37** Saynallataqmi manaraq poqosqa *vinotaqa mana ni pipas hich'anmanchu thanta odrekunamanqa. Ichaqa chay vino poqoruspanmi chay thanta

odrekunataqa phatarachinman. Hinapan vinopas usunman, hinallataq odrekunapas manaña ni imapaqpas valenmanñachu. **38** Chaymi manaraq poqosqa vinotaqa mosoq odrekunaman hich'ana. **39** Pipas poqosqa vinota malliyuspaqa, manañan munanqañachu mana poqosqa vinotaqa. Aswanmi ninman:

—Poqosqa vinon aswan allinqa, nispa. [Nota: *Manapooposqa vinon rikch'akun Jesuspa yachachisqankunaman. Poqosqavinoñataqmi rikch'akun Israel nacionniyoq runakunapa ñawapaq manavaleq costumbrenkunaman. Chaymi Diospa palabrankunamanqacostumbrenchiskunataqa mana yapananchishchu.*].

**Jesuspa discipulonkuna samana p'unchawpi
trigo pallasqankumanta**

(Mat 12.1-8; Mar 2.23-28)

6 **1** Huk *samana p'unchawpin, trigo chakraq patanta Jesusqa *discipulonkunapiwan pasasharanku. Hinaqtinmi discipulonkunaqa trigota pallaspa makinkuwan qaqorispa mikhuranku. **2** Chay ruwasqankuta rikuspan, *fariseo religionniyoq runakunaqa, khaynata niranku:

—Qankunari, ¿imanaqtintaq samana p'unchawpiri mana permitisqa kaqkunata ruwashankichís? ¡Manan saynataqa Moisespa escribisqan *leyman hinaqa samana p'unchawpiqa ruwanaykichishchu! nispa.

3 Jesusñataqmi contestaspa niran:

—¿Manachu qankuna Bibliapi leerankichis, *rey Davidqa puriqmasinkunapiwan yarqachikuspa imatachus ruwasqanmanta? **4** Rey Davidqa, Diosta yupaychana wasiman haykuspanmi, Diosman dedicasqa t'antakunata orqomuspa mikhuran, saynallataqmi puriqmasinkunamanpas qollarantaq. Chay t'antakunaqa *sacerdote kunapa mikhunallanpaqmi permitisqa karan. **5** Noqa Diosmanta Hamuq Runaqa samana p'unchawpapas dueñonmi kani. Chaymi munasqayta ruwanankupaq kamachini, nispa.

Mana valeq makiyoq runata Jesús sanoyachisqanmanta

(Mat 12.9-14; Mar 3.1-6)

6 Jesusqa huk *samana p'unchawpin Diosmanta yachachina *sinagoga wasiman haykuran yachachinanpaq.

Chaypin huk runa kasqa mana valeq phaña makiyoq.

7 Chaymi *leykunata yachachiq runakunaqa, *fariseo religionniyoq runakunapiwan ima, Jesusta disimulawlla qawaranku, sichus chay mana valeq makiyoq runata chay samana p'unchawpi sanoyarachiqtinga, chayman tumpalla acusanankupaq. **8** Jesusñataqmí paykunapa piensasqankuta yachaspa, chay mana valeq makiyoq runata khaynata niran:

—Hatarimuy, hinaspa chawpinkupi sayay, nispa.

Chaymi chay runaqa hatarimuspa chawpinkupi sayaran.

9 Hinaqtinmi llapallan chaypi kaq runakunata Jesusqa niran:

—Kunanmi huk tapukuya tapusqaykichis: Samana p'unchawpiri, ¿allin kaqtachu icha mana allin kaqtachu ruwana? ¿Runa sanoyachiychu icha wañuchiychu allin kanman? nispa.

10 Chaymantan llapallan runakunata qawarispa, Jesusqa chay mana valeq makiyoq runata niran:

—Chay mana valeq makiykita chutariy, nispa.

Chaymi makinqa chutariqtin kasqan ratolla sanoyaran.

11 Chaymi leykunata yachachikuqunapas, hinallataq fariseo religionniyoq runakunapas nishuta phiñakuranku. Hinaspan parlanakuranku:

—¿Imatan Jesuspa contranpi ruwarusunchis? nispanku.

Chunka ishkayniyoq apostolkunamanta

(Mat 10.1-4; Mar 3.13-19)

12 Chay p'unchawkunapin Jesusqa riran huk alto moqoman Diosmanta mañakuq. Chaypin enteron tuta Diosmanta mañakuran. **13** Achiqaramuqtinñataqmí Jesusqa llapallan qatikuqni runakunata waqyaran. Hinaspan paykuna ukhumanta akllaran chunka ishkayniyoq runakunata, *apostolninkuna kananpaq. **14** Paykunapa sutinkun karan kaykuna: *Simón, paypa huknin sutinmi karan Pedro, Simón Pedropa wawqen Andrés, *Jacobo, Juan; Felipe; Bartolomé; **15** Mateo; Tomás; Alfeopa wawan Jacobo, paypa huknin sutinmi karan Santiago, Simón. Paymi karan *Zelote partidomanta; **16** Jacobopa wawqen *Judas, hinallataq Judas Iscariote ima. Kay Judas Iscarioten Jesusta traicionaran. [Nota: Zelote partidomanta runakunaqa manan munarankuchu Israel *nación llaqtankupi Roma llaqtamanta hamuq runakuna kamachinantaqa.]

Aswanmi munaranku Israel nacionniyoq llaqtamasinku runakuna gobiernanankuta. Chaymi paykunaqa hatariranku, Romamanta kamachikamuq autoridadkunapa contranpi, saynapi Israel nación llaqtankuta defiendenankupaq].

Ashka runakunaman Jesuspa yachachisqanmanta

(Mat 4.23-25)

17 Chay moqomantán Jesusqa chunka ishkayniyoq

*apostolninkunapiwan urayamuran. Hinaspán riranku huk pampaman. Chaymanmi ashka runakuna huñunakamuranku

*Judea *provincia lawmanta, Jerusalén llaqtamanta,

hinallataq Tiro llaqtapa, hinaspá Sidón llaqtapa ladon llaqtakunamantawan ima. Paykunan hamuranku

Jesuspa yachachisqanta uyarinankupaq, hinallataq

onqoyninkumantapas sanoyachisqa kanankupaq. **18** Saynapi onqosqa runakunapas, hinallataq *demoniokunapa

ñak'arichisqan runakunapas sanoyasqa karanku. **19** Chaymi llapallan runakunaqa Jesusta tupayuytapuni munaranku,

atiyininwan sanoyachisqanrayku.

Kusisqa kaymanta llakikuymantawan

(Mat 5.1-12)

20 Jesusqa *discipulonkunata qawarispanmi khaynata niran:

—Kusisqan kankichis wakcha runakunaqa; qankunan Diospa kasqanpi kawsankichis, pay sumaqta gobiernaqtin.

21 Kusisqan kankichis yarqaypi kunan kaqkunaqa; qankunan qepa tiempopiqa saqsachisqa kankichis.

Kusisqan kankichis kunan waqaqkunaqa; qankunan qepa tiempopiqa kusikuymanta asikunkichis.

22 Kusisqan kankichis Diospa Wawanpi creesqaykichisrayku cheqnisuqtiykichis, despreciasuqtiykichis, k'amisuqtiykichis, hinallataq qankunamanta millayta rimaqtinkupas. **23** Saynatan kay millay rimaq runakunapa ñawpaq abuelonkunapas rimaranku, Diosmanta willakuq ñawpaq *profetakunapa contranpi. Chaykunata ruwasuqtiykichisqa kusikuychisyá. Kusikuspa saltaychis; premioykichistan chashkikunkichis hanaq pachapi, nispa.

24 (Ichaqa chaypi wakin runakunata qawarispanmi Jesusqa nillarantaq:)

—¡Ay, qapaqkuna! ¡Imaynaraq kankichis! Ñan qankunaqa qapaq kayniykichiswan kusirukunkichishña.

25 ¡Ay, saqsasqa kaqkuna! ¡Imaynaraq kankichis! Chayamunqan tiempo yarqasqa kayta yachanaykichispaq.

¡Ay, kunan asikuqkuna! ¡Imaynaraq kankichis! Llakikuy chayamuqtinmi waqaspa qaparqachankichis.

26 ¡Ay, imaynaraq kankichis runakuna alabasuqtiykichis! Saynatan qankunapa ñawpaq abueloykichiskunapas ñawpaq falso profetakunata alabaranku, nispa.

Cheqniwaqninchis runakunata khuyakunanchismanta

(Mat 5.38-48; 7.12)

27 Jesusqa nillarantaqmi khaynata:

—Qankunayá kay nisqaykunata allinta uyariwaychis: Enemigojykichis runakunata khuyakuychis; cheqnisuqniykichis runakunapaqpas allin kaqkunata ruwaychis;

28 ñakasuqniykichis runakunatas allinta contestaychis; hinallataq yanqamanta tumpasuqniykichis runakunapaqpas Diosmanta mañapuychis. **29** Pipas uyaykipi saqmasuqtiykiqa, huknin uyaykitawan kutirichiy. Hinallataq pipas capaykita qechusuqtiykiqa, camisaykitawan qoykuy apakunanpaq.

30 Pipas mañakusunki imaykitapas chayqa, qoykuyá. Imaykitapas qechusuqtiykiqa, amañayá mañakapuychu.

31 Imaynatachus qankunapaq runakuna ruwananta munankichis, saynallatataq qankunapas paykunapaq ruwaychis.

32 Sichus khuyakusuqniykichis runakunallata khuyakunkichis chayqa, ¿ima allintataq ruwashankichisrí? Saynataqa huchasapa runakunapas ruwankun. **33** Sichus qankunapaq allin kaqkunata ruwaq runakunallapaq, allin kaqkunata qankunapas ruwankichis chayqa, ¿ima allintataq ruwashankichisrí? Saynataqa Diospi mana creeq huchasapa runakunapas ruwankun. **34** Sichus imatapas prestankichis interesniyoqta kutichipusuqniykichis runakunallaman chayqa, ¿ima allintataq ruwashankichisrí? Saynataqa huchasapa runakunapas ruwankun. **35** Aswanyá qankunaqa enemigojykichis runakunatas khuyakuychis; hinaspa allin kaqkunata paykunapaq ruwaychis. Manuychispas amayá chay

manusqaykichismanta imatapas chashkinaykichisraykullachu. Saynata ruwankichis chayqa, tukuy atiyniyoq Diospa wawankunan kankichis. Chaymi Diosmanta hatun premiota chashkikunkichis. Diosqa khuyapayanmi malvado runakunatapas, hinallataq desagradecido runakunatapas. **36** Saynallataqyá qankunapas llapallan runakunata khuyakuychis, imaynan Dios Taytaykichispas llapallan runakunata khuyapayan chay hinata, nispa.

Pitapas yanqapuni ama juzganamanta

(Mat 7.1-5)

37 Jesusqa nillarantaqmi khaynata:

—Aman runamasiykichistaqa juzgankichishchu, Diospas qankunataqa ama juzgasunaykichispaq. Runamasiykichistaqa amayá condenaychishchu; chaymi Diospas mana qankunataqa condensunkichishchu. Qankunaqa runamasiykichistapas perdonaychisyá; chaymi Diospas qankunata perdonasunkichis. **38** Runamasiykichismanqa tukuy ima faltaqnintayá qoychis; saynata ruwaqtyikichismi Diospas qankunaman qosunkichis tukuy faltasuqniykichista. Diosqa qosunkichis allin medisqatan, mat'i-mat'iykusparaq, hunt'ay hunt'ataraq. Imaynatan qankuna runamasiykichiswan ruwankichis, saynatan Diospas qankunawan ruwanqa, nispa.

39 Jesusqa nillarantaqmi huk willakuytapas:

—Huk ñawsa runaqa manan ñawsamasin runataqa pusayta atinmanchu; ishkayninkun ima t'oqomanpas urmayunkuman. **40** Yachachisqa runaqa, manan yachachiqnin runamantaqa aswan más yachayniyoqqa kanmanchu. Aswanmi astawan yachaspaña yachachiqnin hina kanqa.

41 Qanri, ¿imanaqtintaq runamasiykipa ñawinpi kaq ishutari qawashankí? Qanqa, ¿manachu aswan qawakuwaq ñawiykipi rakhu k'aspi kasqanta? **42** Ñawiykipi rakhu k'aspi hina kashaqtinri, ¿imaynataq wawqeykitari niwaq: “Wawqéy, ñawiykipi ishuta orqorusqayki”, nisparí? ¡Ishkay uya runa! ¿Manachu aswan primertaqa ñawiykipi rakhu kaq k'aspitaraq orqokuwaq? Chayta ruwaspan allinta rikunki, wawqeykipa ñawinpi ishuta orqonaykipaqqqa, nispa.

[Nota: “Ñawipi ishuqa” rimashan chikallan huchamantan. “Ñawipi rakhu k'aspiñataqmi” rimashan nishu millay hatun huchakunamanta].

Sach'ataqa rurusqanpi reqsinamanta

(Mat 7.17-20; 12.34-35)

43 Jesusqa nillarantaqmi khaynata:

—Allin sach'aqa allintan rurun; mana allin sach'añataqmi mana allintachu rurun. **44** Kishkayoq sach'amantaqa manan higostaqa pallankuchu, nitaqmi t'ankar kishka sach'amantapas uvastaqa pallankuchu. Sapankama sach'ataqa rurunpin reqsinchis, allinchus icha mana allinchus kasqanta. **45** Saynallataqmi runapa sonqonpi allin kaqkuna kaqtinqa, allin kaqkunatan chay runaqa rimanpas hinallataq ruwanpas. Ichaqa runapa sonqonpi mana allinkuna kaqtinqa, mana allinkunallatan chay runaqa rimanpas hinallataq ruwanpas. Runaqa sonqonpi imapas hunt'asqa kasqanmantan riman.

Ishkay clase wasita ruwaq runakunamanta

(Mat 7.24-27)

46 Jesusqa nillarantaqmi khaynata:

—¿Imanaqtintaq qankunari, “Señorlláy, Señorlláy” niwashaspa, noqapa kamachisqaykunatari mana ruwankichischú? **47** Sichus pipas noqaman ashuykamuwaspa, yachachisqaykunatapas uyarispas kasukuqmi, **48** huk yachayniyoq runamanqa rikch'akun. Paymi wasinta ruwananpaq pampata t'oqospa, rumi hawapi cimientota hatarichin. Chaymi paraqa, wayrantin hinallataq lloqlantin hamuspa, chay wasitaqa mana thuñichiranchu, rumiwan cimentacionnin allin ruwasqa kasqanrayku. **49** Aswan noqapa yachachisqaykunata uyarishaspa mana kasukuqmi ichaqa, huk mana yachayniyoq roqro uma runaman rikch'akun. Paymi wasinta hatarichinanpaq t'oqon hawallata, hinaspan allpa hawallapi perqata hatarichin. Chaymi paraqa, wayrantin hinallataq lloqlantin hamuspa, chay wasitaqa q'alata apan, allpa hawallapi ruwasqa kasqanrayku, nispa.

Roma llaqtayoq soldadokunapa jefenpa iñiyninmanta

(Mat 8.5-13)

7 **1** Runakunaman yachachiyta tukuruspanmi Jesusqa Capernaúm llaqtaman kutipurán. **2** Chay llaqtapin tiyaran Roma llaqtamanta soldadokunapa huk jefen. Chay jefepan

karan ancha munakusqan serviqnin runa. Chay serviqnin runan nishuta onqospa wañuypa patallanpiña kasharan. **3** Hinaqtinmi soldadokunapa jefenqa, Jesusmanta rimasqankuta uyariran. Hinaspan Israel *nación llaqtapi wakin kamachiq runakunata Jesuspa kasqanman mandaran, khaynata nimunankupaq:

—Ama hina kaychu, favorniykitan merecesaq, wasiyman hamuspaykiyá ancha munakusqay serviqnii runata onqosqanmanta sanoyaykachipuway, nispa.

4 Chaymi chay Israel llaqtapi kamachiq runakunaqa, Jesuspa kasqanman rispanku, chay soldadokunapa jefenpa valekusqanta Jesusman willaranku. Hinaspan paykunaqa anchata ruegakuspanku, Jesusta khaynata niranku:

—Ama hina kaychu, soldadokunapa jefenpa mañakusqantayá yanapaykuy. Payqa ancha allin runan. **5** Chaymi kay Israel nacionniyoq runakunata khuyakuspa, Diosmanta yachachina *sinagoga wasitapas ruwachipuwaranku, nispa.

6 Hinaqtinmi chay valekusqankuta uyarispa, Jesusqa paykunawan riran. Chay soldadokunapa jefenpa wasinman manaraq chayashaqtinkutaqmi, chay soldadokunapa jefenqa amigonkunata mandaran, Jesusman khaynata nimunankupaq:

—Señorníy, manan necesariochu wasiyman hamunaykipaqa. ¿Pitaq noqari kani wasiyman haykunaykipaqrí? **7** Noqaqa anchata p'enqakuspaymi, mana qanman taripamunaypaq hinachu kani. Ichaqa kunan rato qan rimarillaqtiykin, serviqniiyaq sanoyanqa. **8** Noqapas jefeykunata kasukuqmi kani; saynallataqmi soldadoykunapas noqapa kamachisqayta ruwan. Chaymi paykunata kamachiqtii, paykunapas kasuwanku; hukninta: “Riy” niqtiyqa, rinmi; huknintapas: “Hamuy” niqtiyqa, hamunmi. Saynallataqmi serviwaqniy runatapas: “Kayta ruway” niqtiyqa, paypas ruwanmi, nispa.

9 Chay willasqankuta uyarispanmi, Jesusqa chay soldadokunapa jefenpa nimusqanwan admirakuran. Hinaspan paywan kushka riq runakunata khaynata niran:

—Manan enteron Israel nación llaqtapias tariranichu noqapi ancha iñiyniyoq runataqa. Ichaqa kay soldadokunapa jefenmi noqapi ancha iñiyniyoq, nispa.

10 Chaymi Jesusman taripaq runakunaqa, soldadokunapa jefenpa wasinman kutiranku. Hinaspan chaypi tariranku chay serviqnin runataqa sanotaña.

Viudapa wawanta Jesús kawsarichisqanmanta

11 Chaymantan Jesusqa *discipulonkunapiwan, hinallataq ashka runakunapiwan ima Naín sutivoq llaqtaman riranku.

12 Hinaspan chay llaqtapa punkunman chayaruspanku, chaypi tuparanku huk wañusqa joventa p'ampanankupaq apashaq runakunawan. Chay wañusqa jovenqa karan huk viudapa sapallan qari wawanmi. Chaymi chay viudata acompañañaspanku paywan kushka llaqtamanta ashka runakunapas rishasqaku. **13** Hinaqtinmi Jesusqa chay viudapa waqasqanta rikuspa, anchata khuyapayaspa, payta niran:

—Ama waqaychu, nispa.

14 Saynata nispanmi Jesusqa, chay *kallapipi wañusqa joventa apaq runakunaman ashuyuspa, kallapi apasqankuta llamiyuran. Hinaqtinmi wañusqa joventa apaq runakuna sayaykuqtinku, Jesusqa chay wañusqa joventa niran:

—Joven, qantan niyki: ¡Hatarimuy! nispa.

15 Chaymi chay jovenqa kawsarimuspa rimayta qallariran. Hinaqtinmi Jesusqa chay joventa mamitanman entregapurán. **16** Llapallan chaypi kaq runakunañataqmí, mancharikuspanku, anchata admirakuranku. Hinaspan Diosta alabayta qallariranku khaynata:

—¡Noqanchis ukhupin kashan Diosmanta willakuq *profeta runa! ¡Kunanmi Diosqa hamun, akllawasqanchis Israel nacionniyoq runakunata yanapawananchispaq! nispa.

17 Chaymi enteron *Judea *provincia lawpi, hinallataq muyuriqnin llaqtakunapipas yacharuranku, wañusqa runata Jesús kawsarichisqanmanta.

Bautizaq Juanpa discipulonkuna Jesusman tapuq risqankumanta

(Mat 11.2-19)

18 Bautizaq Juanpa *discipulonkunan, carcelpi Juan kashaqtin payman riranku, Jesuspa tukuy milagrokuna ruwasqankunamanta willamuq. Chaymi Juanqa ishkay

discipulonkunata waqyaspa kamachiran, **19** paykuna rispanku, Jesusta khaynata tapumunankupaq:

—¿Qanchu kanki Diosmanta Hamuq Salvawaqniyku icha huktachu suyakusaqkú? nispanku.

20 Chaymi Bautizaq Juanpa discipulonkunaqa, Jesuspa kasqanman chayaruspanku khaynata niranku:

—Noqaykutaqa Bautizaq Juanmi mandamuwashanku qanta khaynata tapunaykupaq: “¿Qanchu kanki Diosmanta Hamuq Salvawaqniyku icha huktachu suyasaqkú?” nispa.

21 Chay ratopin, Jesusqa sanoyachiran tukuy ima onqoyniyoq runakunata, ñak'ariypi kaqkunata, *demoniopa kamachisqan runakunata, hinallataq ashka ñawsakunatawan ima. **22** Chaykunata ruwaruspanmi, Bautizaq Juanpa discipulonkunata Jesusqa contestaran:

—Kutispaykichis Bautizaq Juanman willamuychis tukuy rikusqaykichista, hinallataq uyarisqaykichismantawan khaynata: “Ñawsakunan rikun; mana puriqkunan purin; *lepra onqoywan ñak'ariqkunan sanoyan; mana uyariqkunan uyarin; wañusqakunan kawsarin. Saynallataqmi wakcha runakunapas Diosmanta allin willakuyta uyarishanku salvasqa kanankupaq. **23** Noqapi mana ishkayaspa iñiq runakunaqa, anchatan kusikunkaku”, nispa.

24 Chaymanta Bautizaq Juanpa discipulonkuna pasapuqtinkun, Jesusqa yachachiyta qallariran llapallan runakunaman Bautizaq Juanmanta, khaynata:

—Qankunari, ¿pi qawaqtaq rirankichis ch'inñeqtarí? ¿Wayrapa apakachasqan mana kallpayoq tiwli-tiwli soqosman rikch'akuq runatachú? **25** Icha ¿allin p'achawan p'achasqa runata qawaqchú? Yuyariychisyá, allin p'achawan churakuq runakunaqa qapaq *reypa hatun wasinpin tiyanku. **26** Ichaqa qankunari, ¿pi qawaqtaq rirankichís? ¿Diosmanta willakuq *profeta runata qawaqchú? Arí, Bautizaq Juanqa karan Diosmanta willakuq ñawpaq profeta runakunamantapas aswan más importanteraqmi. **27** Bautizaq Juanmantan Diosqa palabranpi niwaranña khaynata:

“Noqan mandamusaq willakuqniyta, qanpa ñawpaqniykita rispa willamunarpaq. Paymi ñanta allichaq hina, runakunata allinta yachachinqa,

chayamuqtiyki sumaqta chashkisunaykikupaq”, nispa [Malaquías 3.1].

28 Cheqaqtapunin niykichis, kay pachapiqa manan ni pipas naceranchu Bautizaq Juanmanta aswan más importante runaqa. Ichaqa pipas humilde kaspa noqapi creeqmi, Diospa ñawpaqninpiqa aswan más importanteraq Juanmantapas kanqa, nispa.

29 Hinaqtinmi Bautizaq Juanpa nisqanta uyarispanku, *impuesto cobraq runakunapas, hinallataq chaypi kaq llapallan uyariq runakunapas, Juanta valekuspanku, paywan bautizachikuranku. Saynapin paykunaqa kasukuranku Diospa kamachisqankunata. **30** Ichaqa *fariseo religionniyoq runakunañataqmi, *leykunata yachachiq runakunapiwan, Diospa kamachisqankunata mana kasukuspanku, Juanwanqa mana bautizachikuya munarankuchu.

31 Saynallataqmi Jesusqa chaypi kaq runakunata nillarantaq:

—¿Pimantaq kay tiempopi kawsaq runakunatari comparachiyman? ¿Pimantaq paykunari rikch'akunkú?

32 Paykunaqa rikch'akunku plazapi tiyaruspanku pukllaspa waqyanakuq warmakunamanmi. Chay warmakunan khaynata ninakunku: “Quenata tocashaqtikupas qankunaqa manan tusunkichishchu. Llakisqa takikunata takishaqtikupas qankunaqa manan waqankichishchu”, nispa. **33** Bautizaq Juan hamuspaqa manan *vinotapas tomaranchu, nitaqmi mikhunatapas mikhuranchu. Chayta rikuspakichismi, qankunaqa nirankichis: “Waq runaqa *demoniopa kamachisqan runan”, nispa. **34** Noqa, Diosmanta Hamuq Runan ichaqa mikhuni, hinaspan vinotapas tomani. Chayta rikuspakichishñataqmi qankunaqa noqamanta rimankichis: “Payqa mikhuyapan, vinotapas tomakuspan mach'akun; hinaspapas llapallan *impuesto cobraqkunapas, hinallataq huchasapa runakunapas amigonmi”, nispa. **35** Ichaqa Diospa kamachisqanman hina kawsaq runakunan, allin ruwasqankupi reqsichikunku Diospa wawankuna kasqankuta, nispa.

Simonpa wasinman Jesús risqanmanta

36 *Simonmi karan *fariseo religionniyoq runa. Paymi wasinman Jesusta invitaran kushka mikhunankupaq.

Chaymi Jesusqa Simonpa wasinman rispa mesapi mikhuq tiyayuran. **37** Chay wasipi Jesús kasqanta yacharuspanmi, chay llaqtamanta huk qenlli vidapi puriq huchasapa warmi, Jesuspa kasqanman hamuran. Payqa hamuran huk yuraq rumichamanta ruwasqa p'uyñuchapi sumaq mishk'i *perfumeta apayukuspanmi. **38** Hinaspan Jesuspa kasqanman ashuyuran. Qonqorikuspataqmí anchata waqaran, Jesuspa chakinta wegenwan apichanankama. Waqayta tukuruspantaqmí Jesuspa chakinta, chukchallanwan secaspa ch'akichiran. Hinaspan Jesuspa chakinkunata much'aska, chay mishk'i q'apaq perfume apamusqanwan llusiran. **39** Chaykunata rikuspanmi, chay wasiyoq Simonqa piensaran khaynata: "Cheqaqtapuni Diosmanta willakuq *profeta runa kaspanqa, yachanmanchá pis kay huchasapa warmi kasqantaqa", nispa. **40** Chaymi Jesusqa chay fariseo religionniyoq Simonta niran:

—Simón, qanmanmi willasqayki huk willakuya, nispa.

Chaymi Simonqa contestaran:

—Yachachikuq, niwayá chay willakuya, nispa.

41 Hinaqtinmi Jesusqa willaran huk willakuya khaynata:

—Ishkay runakunan qolqeta deberanku prestaqninku runaman. Huknинmi pishqa pachaq qolqeta deberan; huknинnataqmí pishqa chunka qolqellata deberan.

42 Hinaspan prestaqninku runaman paykunaqa mana pagapuya atirankuchu. Chaymi chay qolqe prestaq runaqa paykunata perdonaspa manaña cobraranñachu. Kunan tapusqayki kay willakuymanta, ¿ima ninkitaq qanrí? ¿Mayqentaq chay ishkay runakunamanta aswan masta khuyakunman chay perdonaqnin runatarí? nispa.

43 Chaymi chay fariseo religionniyoq Simonqa contestaran:

—Noqapa piensayniymantaka, aswan mastaqa khuyakunman pishqa pachaq qolqeta debeqmi, nispa.

Hinaqtinmi Jesusqa niran:

—Allinmi nisqaykiqa, nispa.

44 Hinaqtinmi Jesusqa chay huchasapa warmita qawarispa Simontaqa niran:

—¿Rikushankichu kay warmita? Qanpa wasiykimani haykumuqtymi, mana ni unullatas qowarankichu chakiy

maqchikunaypaqqa. Kay warmin ichaqa, weqellanwan chakiykunata maqchin. Chukchanwantaq secaspa sumaqta chakiykunata ch'akichin. **45** Qanqa wasiykiman chayamuqtiyapas manan much'aykuwarankichu. Kay warmin ichaqa wasiykiman haykumusqaymantapacha chakiykunata much'ashan. [*Nota: Israel nación llaqtapiqa qarikunapas much'aywanmi saludanakuranku; ichaqa kay llaqtanchiskunapiqa manan saynatachu saludanakunchis.*] **46** Qanqa manan ni aceitellawanpas umayta llusiwarkanichu. Kay warmin ichaqa mishk'i q'apaq perfumewan sumaqta chakiykunata llusiyun. **47** Kay warmiqa ashka huchankuna perdonasqaña kasqantan yachan. Chaymi payqa anchata khuyakuwan noqataqa. Ichaga pisilla huchankunata perdonasqa kaqmi, pisillata khuyakun, nispa.

48 Saynata nispanmi, Jesusqa chay warmitañataq niran:
—Llapallan huchaykikan perdonasqaña, nispa.

49 Chayta uyarispankun chaypi kaq wakin runakunaqa tapunakuya qallariranku:
—¿Pitaq kay runari, runakunapa huchankunata perdonananpaqrí? nispanku.

50 Jesusmi ichaqa chay warmitañataq niran:
—Qanqa, noqapi iñisqaykiraykun salvasqaña kanki. Ripuy hawkalla, nispa.

Jesusta serviq warmikunamanta

8 **1** Chaymantañataqmi Jesusqa chunka ishkayniyoq akllasqan *discipulonkunapiwan riran ashka llaqtakunaman, hinallataq taksa llaqtachakunamanwan ima. Chaykunapin Jesusqa Diospa gobiernanan sumaq glorianmanta willakuran.

2 Jesuswanqa rillarankutaqmi warmikunapas. Chay warmikunamantan, Jesusqa wakinmanta *demoniokunata qarqoran, wakin warmikunatataqmi onqoyinkumanta sanoyachiran. Chay warmikunamanta hukninmi karan:
*María; paytan suticharanku Magdalewanaw, Magdala llaqtamanta kasqanrayku. Paymantan Jesusqa qanchis demoniokunata qarqoran. **3** Wakintaqmi karanku: Susana, Juana, hinallataq ashka warmikunapas. Juanaqa karan Chuza

sutiyoq runapa warminmi; chay Chuza runaqa karan *rey *Herodes Antipasha kamachin ruwaq mayordomo runan. Chay warmikunan Jesusta hinallataq discipulonkunatapas yanaparanku tukuy kaqninkuwan.

Trigo t'akaq runamanta

(Mat 13.1-9; Mar 4.1-9)

4 Sapankama llaqtakunamantan ashka runakuna Jesuspa kasqanman huñunakamuranku. Hinaqtinmi Jesusqa paykunaman huk willakuya willaran:

5 —Huk runan chakranman trigo t'akaq riran. Chaypi t'akashaqtinmi wakin trigoqa ñanman urmaran. Hinaqtinmi chay ñanninta puriq runakunaqa sarutamuranku; hinallataq pichinkukunapas pallakuranku. **6** Wakin trigoñataqmí ranranraman urmaran. Chaylla wiñaramuspantaqmi chay trigoqa mana allpa kasqanrayku ch'akipurán. **7** Wakin trigoñataqmí kishka-kishka ukhukunaman urmaran. Chaymi chay kishkakuna trigomanta masta wiñaspá taparuqtin, chay trigoqa qelloyaspá ch'akipurán. **8** Wakin trigoñataqmí ichaqá, allin wanu allpaman urmaran. Chaymi chay trigoqa sumaqta wiñamuran; hinaspan sapankama mukhuqa pachaqtá rururan, nispa.

Chayta willaspanmi Jesusqa altomanta rimarispa niran:

—¡Sichus cheqaqtapuni ninriyoq kankichis chayqa, allintayá uyariyochis kay nisqaykunata! nispa.

Jesusta discipulonkuna tapusqankumanta

(Mat 13.10-17; Mar 4.10-12)

9 Jesús kaykunata willaqtinmi *discipulonkunaqa tapuranku:

—¿Ima ninantataq nin kay willakusqaykirí? nispangu.

10 Chaymi Jesusqa contestaran khaynata:

—Qankunallamanmi yachachishaykichis Diospa sumaq gobiernananmantaqa. Chaykunaqa pakasqa hinan karan. Chaymi mana ni pipas entiendeytaqa atirankuchu (noqapi mana creesqankurayku). Chayraykun noqapi mana creey munaq runakunamanqa yachachini ejemplokunallawan, saynapi rikushaspankupas mana rikunkupaq, hinallataq uyarishaspankupas mana entiendenankupaq, nispa.

Jesusmi yachachin trigo t'akay willasqanmanta

(Mat 13.18-23; Mar 4.13-20)

11 Jesusmi *discipulonkunaman yachachiran trigo t'akaq runamanta khaynata:

—Trigo mukhuqa Diospa palabranmi. **12** Ñanman urmaq mukhuqa Diospa palabranmi. Chay ñanpi allpañataqmi rikch'akun Diospa palabranta uyariq rumi sonqo runakunaman. Ichaqa diablo hamuspanñataqmi Diospa palabran uyarisqankuta qonqachin, saynapi Diospi mana creenankupaq, hinallataq mana salvasqa kanankupaq ima. **13** Ranra-ranraman urmaq mukhuqa Diospa palabranmi. Chay ranra-ranra ukhupi allpañataqmi rikch'akun Diospa palabranta kusikuywan chashkikuq runakunaman. Paykunan mana allinta entiendespanku pisi tiempollapaq Diospi creenku; hinaspa sasachakuy p'unchawkuna hamuqtintaq Diosmanta karunchakunku. **14** Kishka-kishkaman urmaq mukhuqa Diospa palabranmi. Chay kishka-kishka ukhupi allpañataqmi rikch'akun Diospa palabranta uyariq runakunaman. Paykunaqa Diospa palabrata uyarishaspankupas manan kasukunkuchu. Aswanmi afanasqallaña qolqe mashkaypi purinku. Saynallataqmi kay pachapipas kusikuykunallapi kawsanku. Saynata kawsaspankun chay runakunaqa mana wiñaq kanku, nitaq rurunkupashchu. **15** Mukhuq urmasqan allin allpaqa Diospa palabranta allinta uyariq runakunan kanku. Paykunan ichaqa Diospa palabranta chashkikunku tukuy sonqonkuwan. Kasukuspankutaqmi huchamanpas mana urmaspanku kusikuy sonqonkuwan Diosta qatikunku. Hinaspan paykunaqa allin trigo hina sumaqta rurunkupas, nispa.

K'anchay hina kanamanta

(Mar 4.21-25)

16 Jesusqa nillarantaqmi khaynata:

—Manan ni pipas mecherotaqa ratachin mankawan tapananpaqchu, nitaqmi puñunan catrepa pachanman churananpaqchu. Aswanqa alto patamanmi churan, chaymanta wasiman llapallan haykuq runakunata allinta

k'anchamunanpaq. **17** Saynallataqmí llapallan runakunapa sonqonpi tukuy ima pakasqa kaqkunapas, hinallataq tukuy ima piensasqankupas yachasqa kanqa.

18 Chayraykuyá, qankunapas allinta uyarispa entiendeychis. Pipas Diospa yachachikuyninta allinta uyarinqa chayqa, Diosmi payman astawanraq yachayta qonqa. Ichaqa, noqapi mana creey munaq runakunamantan, Diospuni qechunqa pisilla yachasqankutapas, nispa.

Jesusta wawqenkuna mamitanpiwan mashkasqankumanta

(Mat 12.46-50; Mar 3.31-35)

19 Jesuspa wawqenkunan mamitankupiwan hamuranku Jesuspa kasqanman. Ichaqa manan Jesusman ashuyuytaqa atirankuchu muyuriqintinpi ashka runakuna kasqanrayku.

20 Hinaqtinmi chaypi kaq huk runa Jesusman willaran:

—Mamitaykin wawqeykikunapiwan hawapi kashanku. Paykunan qanwan parlayta munanku, nispa.

21 Hinaqtinmi Jesusqa contestaran:

—Mamitaypas wawqeykunapas Diospa palabranta uyariqkunan, hinallataq Diosta kasukuq llapallan runakunan kanku, nispa.

Wayrata Jesús thañichisqanmanta

(Mat 8.23-27; Mar 4.35-41)

22 Huk p'unchawmi Jesusqa *discipulonkunapiwan gespiranku hatun laguna qochapi huk *boteman. Hinapan Jesusqa paykunata niran:

—Hakuchi kay laguna qochapa waq law chimpanman, nispa.

Hinaqtinmi paykunaqa riranku. **23** Botepi rishaqtinkuñataqmí Jesusqa puñururan. Hinapan qonqayllamanta nishuta wayra-wayramuqtin, chay hatun laguna qochapiunuqa altoman qallchikamuran. Chaymi risqanku boteman unu hunt'ayta qallariqtin, paykunaqa yaqaña unu ukhuman chinkayusharanku. **24** Hinaqtinmi Jesuspa discipulonkunaqa nishuta mancharikuspanku, Jesusta rikch'achiranku khaynata nispanku:

—¡Señor, Señor, unu ukhumanmi chinkayushanchishña! nispanku.

Jesusñataqmi rikch'arimuspa nishu wayrata, hinallataq laguna qochapi qallchikamuq unutawan kamachiran thañinanpaq. Chaymi kasqan ratolla wayrapas unupas thañiran. **25** Hinaqtinmi Jesusqa discipulonkunata niran:

—¿Imanaqtintaq qankunari noqapi mana confiankindichishchú? nispa.

Paykunataqmi admirasqallaña anchata mancharikuspanku ninakuranku:

—¿Imayna runañataq kay runarí, pay kamachiqtin, wayrapas, unupas kasukunanpaqrí? nispanku.

Demoniokunapa ñak'arichisqan runamanta

(Mat 8.28-34; Mar 5.1-20)

26 Jesusmi *discipulonkunapiwan kushka chayaranku *Galilea laguna qochapa chimpan Gadara lugarman.

[Nota: *Gadara llaqtapa huknин sutinga Gerasan*.] **27** *Botemanta Jesús urayushaqtinmi, huk runa ashka *demoniokunapa kamachisqan chay Gadara llaqtamanta lloqsimuspa Jesusman ashuyamuran. Chay runaqa unayñan q'alalla puriran; nitaqmi wasipichu tiyaranpas; aswanmi payqa alma p'ampananku panteonllapi tiyaran. **28** Jesusta rikuruspankun, chay runapi kaq demoniokunaqa qapariranku. Hinaqtinmi chay runaqa Jesuspa ñawpaqninpi qonqorikuran. Chaymi chay demoniokunaqa altota qaparispa niranku:

—Tukuy atiyniyoq Diospa Wawan Jesús, ¿imatataq noqaykuwanri munankí? ¡Ruegakuykikun ama ñak'arichiwanaykikupaq! nispa.

29 Saynataqa qapariranku, Jesús chay runamanta demoniokunata lloqsinanpaq kamachiqtinmi. Hinaspapas demoniokunaqa unayñan ñak'arichiran chay runataqa. Chaymi runakunapas chay runataqa makinkunata chakinkunatawan fierromanta ruwasqa cadenakunawan wataranku. Saynata ruwashaqtinkupas, payqa t'ipiranmi chay cadenawan watasqankutapas; hinapan chay runaqa demoniokunapa apasqan ch'inñeq desierto lugarkunaman riran. **30** Hinaqtinmi Jesusqa tapuran khaynata:

—¿Imataq sutiykirí? nispa.

Hinaqtinmi contestaran khaynata:

—Waranqa waranqantinmi, nispa.

Saynataqa nirán, ashkallaña demoniokuna chay runapi kasqanraykun. **31** Hinaqtinmi chay waranqa waranqantin demoniokunaqa, Jesusta ruegakuranku khaynata:

—Amayá ukhu pachamanchu qarqowayku chaypi ñak'arinaykupaq, nispanku.

32 Chay ladonku orqopin ashka khuchikuna mikhusharanku. Chayta rikuspanku demoniokunaqa Jesusta ruegakuranku, chay khuchikunapa cuerponman haykunankupaq. Jesusñataqmi “arí”, nirán. **33** Hinaqtinmi demoniokunaqa chay runamanta lloqsispanku khuchikunapa cuerponman haykuranku. Chaymi chay khuchikunaqa qata urayta p'itaspaku, laguna qochaman urmayuranku. Hinaspan chaypi heq'epaspa wañuranku.

34 Khuchi michiqkunañataqmi chayta rikuspanku anchata mancharikuspa ayqekuranku. Rispankutaqmi chaykuna rikusqankumanta willakuranku, llaqtapi hinallataq campokunapipas. **35** Chaykunata uyariruspankun ashka runakunaqa qawaq riranku. Chayaspankun chay demoniokunapa ñak'arichisqan runataqa tariranku, Jesuspá ñawpaqniñipi sanoña tiyashaqta. Hinaspapas allin p'achasqata, hinallataq allin yuyayniniñipi kashaqta ima. Chaykunata rikuspankun paykunaqa anchata mancharikuranku.

36 Hinaspan Jesuspá sanoyachisqanta rikuq runakunaqa, llaqtamanta hamuq runakunaman willakuranku, Jesús imaynatas sanoyachiran chay demoniokunapa ñak'arichisqan runamanta. **37** Hinaqtinmi chay Gadara llaqtayoq runakunaqa nishuta mancharikuspanku, Jesusta ruegakuranku chaymanta ripunarpaq. Chaymi Jesusqa boteman wicharan, Galilea *provincia llaqtaman kutipunkupaq. **38** Manaraq ripushaqtintaqmi, demoniokunapa ñak'arichisqanmanta sanoyaq runaqa, Jesusta ruegakuran paywan kushka rinanpaq. Jesusñataqmi ichaqa khaynata nirán:

39 —Wasiykiman kutipuy; hinaspa willamuy Diospa tukuy ima qanpaq ruwasqankunamanta, nispa.

Chaymi chay runaqa llaqtanman ripuspa, llaqtanpi llapallan runakunaman willakachakuran, imakunatachus paypaq Jesús ruwasqanmanta.

**Jairopa ususinmanta hinallataq huk
onqosqa warmimantawan**

(Mat 9.18-26; Mar 5.21-43)

40 Gadara lugarmantan Jesusqa kutipuran Galilea *provincia lawman. Paywan kushkataqmi *discipulonkunapas riranku. Chayaruqtinkutaqmi, Jesusta suyaq runakunaqa ancha kusikuywan chashkiranku. **41** Hinaqtinmi Diosmanta yachachina *sinagoga wasipi kamachiq Jairo sutiyooq runa, Jesusman hamuspa, ñawpaqninpi qonqoriyukuspa, mañakuran wasinman rinanpaq. **42** Saynataqa mañakuran sapallan ususin, chunka ishkayniyoq watallayoqraq wañuypa patallanpiña kasqanraykun. Hinaqtinmi Jesusqa Jairopa wasinman riran. Paywan kushkataqmi ashka runakunapas ñit'i-ñit'illaña riranku.

43 Hinaqtinmi runakunapa chawpinta huk warmipas risharan. Paymi chunka ishkayniyoq wataña nishuta ñak'ariran yawar apariy onqoywan. Chaymi llapallan qolqentapas tukusqaña ashka medicokunaman hampichikunampaq rispa; manataqmi mayqen medicopas sanoyachiyytaqa atisqachu. **44** Chaymi chay warmiqa Jesusman qepallanta ashuyuspa, p'achanpa patallanta tupayuran. Hinaqtinmi kasqan ratolla chay warmiqa yawar apariyinmanta sanoyapuram. **45** Hinaqtinmi Jesusñataq muyuriqinpi runakunata tapuran khaynata:

—¿Pitaq tupaykaramuwanrí? nispa.

Chaymi paykunaqa contestaranku:

—Manan noqaykuqa tupaykamuykikuchu, nispangu.

Hinaqtinmi Pedroqa paywan kaqkunapiwan nirán:

—Yachachikuq, ¿manachu rikunki ashka runakuna tukuy lawmanta tanqanakamuspa ñit'imususqaykita? nispa.

46 Jesusñataqmi kaqmanta nirán:

—Pichá qankuna ukhumanta tupaykaramuwan. Cuentatan qokuni noqamanta atiyny lloqsisqanta, nispa.

47 Chaymi chay warmiqa manaña pakakuya atispa, khatatatayuspa, Jesusman ashuyuspa ñawpaqninpi qonqoriyukuran. Hinaspan llapallan runakuna uyarishaqtinku willakuran, onqosqa kasqanrayku Jesusta tupayusqanmanta,

hinallataq kasqan ratolla sanoyasqanmantawan ima.

48 Chayta uyarispanmi Jesusqa chay warmita niran:

—Wawalláy, noqapi creesqaykiraykun qanqa sanoña kashanki. Kunanqa hawkalla ripuy, nispa.

49 Jesús manaraq rimaya tukushaqtinmi, Jairopa wasinmanta huk runa hamuspa, Jairota niran:

—Ususiykiqa ñan wañurukunña. Amaña yachachikuqtaqa wasiykimana pusayñachu, nispa.

50 Chayta uyarispanmi Jesusqa Jairota niran:

—Ama qanqa llakikuychu. Creellay noqapi, ususiykiqa kawsarillanqan, nispa.

51 Jesusqa Jairopa wasinman chayaruspanmi, wañuq sipaspa kasqanman haykuchiran discipulonkunamanta Pedrota, *Jacobota, Juanta, hinallataq wañuq sipaspa tayta mamantawan ima. Wakin runakuna haykunantaqa manan munaranchu. **52** Ichaqa runakunañataqmí wañuq sipasmanta llakikuspanku nishuta waqashasqaku. Chaymi Jesusqa chaypi waqaqkunata niran:

—¡Ama waqaychishchu! Manan wañusqachu kashan, aswanqa puñullashanmi, nispa.

53 Hinaqtinmi chaypi kaq runakunaqa Jesusmanta burlakuranku, sipasqa wañusqaña kasqanta yachasqankurayku. **54** Jesusñataqmí wañuq sipaspa makinta hap'iyuspa, altota rimaspa niran:

—¡Sipas, hatariy! nispa.

55 Chaymi espiritun kutiykapuqtin, chay wañusqa sipasqa kawsarimuspa kasqan ratolla hatarimuran. Hinaqtinmi chaypi kaq runakunata Jesusqa kamachiran sipasman mikhunata qonankupaq. **56** Chayta rikuspankun kawsarimuq sipaspa tayta mamanqa anchata admirakuranku. Hinaqtinmi Jesusqa paykunata kamachiran, rikusqankuta pimanpas ama willanankupaq.

Chunka ishkayniyoq discipulonkunata Jesús comisionasqanmanta

(Mat 10.5-15; Mar 6.7-13)

9 **1** Jesusmi huñuran chunka ishkayniyoq akllasqan *discipulonkunata. Hinapan paykunaman atiyta qoran onqosqakunata sanoyachinankupaq, saynallataq

*demoniokunatapas kamachispanku runakunamanta qarqomunankupaq ima. **2** Hinaspan paykunataqa onqosqakunata sanoyachimunankupaq mandaran, hinallataq llapallan runakunaman Diospa gobiernanan sumaq glorianmanta willamunankupaq ima. **3** Chaymantapas paykunataqa nillarantaqmi khaynata:

—Ñanniykichispaqqa, aman apankichishchu bastontapas, q'epitapas, qoqawtapas, t'antatapas, qolqetapas, nitaq p'achatapas cambiakunaykichispaqqa. **4** Mayqen wasiman chayaqtiykichispas, sichus “pasayakamuy” nisuqtiykichisqa, chay wasipiyá samapakunkichis, chay llaqtamanta ripunaykichiskama. **5** Hinallataq mayqen llaqtapipas mana samachisunkichishchu chayqa, chay llaqtamanta lloqsispaykichisyá husut'aykichispi allpatapas thaptirikuspa huk lawman ripuychis, saynapi mana allin runakuna kasqankuta paykuna yachakunankupaq, nispa.

6 Saynata Jesús niqtinmi discipulonkunaqa llapallan llaqtakunaman riranku, Diosmanta allin willakuykunata willakuspanku, hinallataq onqosqa runakunatapas sanoyachispanku ima.

**Jesusta rey Herodes Antipas
rikuytapuni munasqanmanta**

(Mat 14.1-12; Mar 6.14-29)

7 Jesuspa tukuy ima ruwasqankunata yachaspankun runakunaqa rimaranku khaynata:

—Payqa Bautizaq Juanmi kawsariramun, nispanku.

Chaykunata yacharuspanmi kamachiq *rey *Herodes Antipasqa, anchata preocupakuran. **8** Wakin runakunapas nillarankutaqmi:

—Diosmanta willakuq ñawpaq *profeta Eliasmi rikhuriramun, nispanku.

Huk runakunañataqmi khaynata niranku:

—Diosmanta willakuq mayqen profetapashchá kawsariramun, nispanku.

9 Herodes Antipasñataqmi tapukuran:

—¿Pitaq chay runari, paymanta llapallan runakuna rimanankupaqrí? Manan Bautizaq Juanqa kanmanchu.

Noqa kikiypunin kamachirani, Juanpa kunkanta kuchuspa wañuchinankupaqqa, nispa.

Chayraykun Herodes Antipasqa reqsiytapuni munaran Jesusta.

Pishqa waranqa runakuna mikhunarpaq

milagrota Jesús ruwasqanmanta

(Mat 14.13-21; Mar 6.30-44; Juan 6.1-14)

10 Jesuspa chunka ishkayniyoq *apostolninkunan, llaqtakunaman risqankumanta kutimuspanku, tukuy ima ruwamusqankumanta Jesusman willaranku. Chaymantañataqmi Jesusqa paykunallata pusarikuspa, Betsaida sutiyoq llaqtaman riran, chaypi paykunapuralla kanankupaq. **11** Ichaqa runakunañataqmi, Jesusqa apostolninkunapiwan Betsaida llaqtaman risqanta yacharuspanku, paykunapa qepanta riranku. Hinaqtinmi Jesusqa chay runakunata chashkispa, paykunata yachachiran Diospa sumaq gobiernananmanta. Saynallataqmi sanoyachillarantaq onqosqa runakunatapas.

12 Tardeña kashaqtintaqmi chunka ishkayniyoq apostolninkunaqa Jesusman ashuyuspa khaynata niranku:

—Despedipullayña kay runakunataqa enteron muyuriqchinchipi llaqtakunaman, chaypi mikhunata mashkakamunankupaq, hinallataq puñupakamunankupaq ima. Kaypiqa manan imatapas tarinkumanchu mikhunankupaqqa, nispa.

13 Chaymi Jesusqa apostolninkunata contestaran:

—Qankunayá mikhunata qoychis, nispa.

Hinaqtinmi apostolninkunaqa niranku:

—Noqaykupaqa pishqa t'antawan, ishkay kankasqa challwallaykupiwanmi kashan. Chayllaqa kay llapallan runamanqa manan aypamanchu. ¿Icha mikhuna rantiqchu llaqtata risaqkú? nispanku.

14 Chaypiqa pishqa waranqa runamantapas aswan masraqmí karanku, chaypas qarikunallata yupasca.

Chayta uyarispanmi Jesusqa apostolninkunata khaynata nirán:

—Llapallan runakunata tiyachimuychis grupo-grupopi, sapankama grupopi pishqa chunka runakunata, nispa.

15 Chaymi apostolninkunaqa llapallan runakunata Jesuspa nisqanman hina tiyachiranku. **16** Hinaqtinmi Jesusqa pishqantin t'antata, ishkaynin challwatawan hap'iyuspa, hanaq pachata qawarispa Diosman graciasta qoran. Chaymantan t'antata, challwatawan partiyuspa apostolninkunaman qoran. Paykunañataqmi llapallan chaypi kaq runakunaman rakimuranku. **17** Hinaqtinmi llapallan runakuna mikhuranku saqsanankukama. Mikhuyta tukuruqtinkutaqmi chunka ishkayniyoq canasta hunt'ataraq puchuqkunatapas huñumuranku.

Jesusqa Salvadorninchis Cristo kasqanmanta

(Mat 16.13-19; Mar 8.27-29)

18 Jesusqa sapallanmi Diosmanta mañakusharan. Hinaqtinmi *discipulonkunaqa Jesusman ashuyuranku. Chaymi Jesusqa paykunata tapuran khaynata:

—¿Pitaq noqari kani runakunapaqrí? nispa.

19 Chaymi discipulonkunaqa contestaranku:

—Wakinmi ninku: “Bautizaq Juanmi”, nispangu.

Wakintaqmi ninku: “Ñawpaq *profeta Eliasmi”, nispangu. Huk runakunañataqmi ninku: “Mayqen profetachá kawsariramun”, nispangu.

20 Jesusñataqmi discipulonkunapa nisqankuta uyarispa khaynata tapuran:

—Qankunari, ¿ima ninkichistaq? ¿Pitaq noqari kani qankunapaq? nispa.

Hinaqtinmi Pedroqa niran:

—Qanqa kanki Diosmanta Hamuq Salvadoriyku Criston, nispa.

Jesusmi willakuran wañunananmanta

(Mat 16.20-28; Mar 8.30–9.1)

21 Jesusmi *discipulonkunata kamachiran khaynata:

—Aman qankunaqa pimanpas willankichishchu, Diosmanta Hamuq Salvador Cristo kasqaytaqa, nispa.

22 Hinaspapas Jesusqa nillarantaqmi khaynata:

—Diosmanta Hamuq Runataqa nishutan ñak'arichiwanqaku, kay Israel *nación llaqtapi kamachiq

jefekuna, *sinagoga wasipi kamachiq sacerdotekuna, hinallataq *leykunata yachachiq runakunapiwan ima. Paykunan cheqnikuwaspanku wañuchiwanqaku. Saynata wañuchiwaqtinkupas kinsa p'unchawmantan noqaqa kawsarinpusaq, nispa.

23 Saynallataqmi Jesusqa llapallan chaypi kaq runakunata nillarantaq:

—Sichus pipas noqapa discipuloy kayta munaspaqa, qonqananmi kikinpa munasqanman hina imatapas ruwayta. Hinaspapas sapa p'unchawña sasachakuykuna chayamuqtinpas, noqapi creesqanraykun listo kanan ñak'arinanpaq. Hinallataqmi sapa p'unchaw kamachisqaykunata ruwanan. **24** Pipas kay pachapi payllapaq kawsay munaqqa, wiñaypaqmi wañunqa. Ichaqa pipas noqapi creesqanrayku wañuqmi, wiñaypaq kawsanqa. **25** Ichaqa kay pachapi tukuy ima kaqniyoq kayqa, manan sirvinchu salvasqa kanapaqqa. Sichus pipas kay pachapi qapaq kashaspa, huchallapi kawsanqa chayqa, wiñaypaqmi chinkachisqa kanqa.

26 Pipas noqa Diosmanta Hamuq Runamanta hinallataq yachachisqaykunamantapas p'enqakunqa chayqa, noqapas p'enqakullasaqtaqmi chay runamantaqa. Kaykunaqa pasanqa Diospa atiyninwan, hinallataq angelinkunapiwan kushka kay pachaman kutimuqtymi. **27** Cheqaqtapunin niykichis, wakin kaypi kaqkunaqa manaraqmi wañunqakuchu, Diospa sumaq gobiernasqanta rikunkukama, nispa.

Jesuspa cuerpon k'ancharisqanmanta

(Mat 17.1-8; Mar 9.2-8)

28 Chaykuna rimasqanmanta pusaq p'unchaw hinaña pasaruqtinmi, Jesusqa *discipulon Pedrowan, Juanwan hinallataq *Jacobowan ima, huk orqoman riran, Diosman chaypi orakunankupaq. **29** Chaypi mañakushaqtinmi, Jesuspa uyanqa qonqayllamanta huk niraqman tukuran. Hinallataqmi p'achanpas sumaq k'ancharishaq yuraqman tukuran. **30** Hinaqtinmi qonqayllamanta chaypi rikhuriranku, Diosmanta yachachiq Moiseswan, hinallataq ñawpaq *profeta Eliaspiwan ima. Hinaspan paykunaqa Jesuswan

parlaranku. **31** Moisespas hinallataq Eliaspas muyuriqninkupi hanaq pachamanta k'anchaywan muyurisqan rikhuriranku. Hinaspan Jesuswan parlaranku, imaynatas Jerusalén llaqtapi Jesús wañuchisqa kananmanta, hinallataq kawsarimuspa hanaq pachaman ripunanmantawan ima. **32** Hinaqtinmi Pedroqa paywan kushka kaqkunapiwan anchata puñuywan aysachikuspanku puñuy puñusharankuña. Hinaspan qonqayllamanta rikch'arispanku, Jesustaqa Moisestawan, hinallataq ñawpaq profeta Eliastawan kushkata, Diospa sumaq k'anchayninwan muyurichisqata rikuranku. **33** Chaypin Moisesqa, Eliaspiwan ña ripunankupaqña kashaqtinku, Pedroqa Jesusta khaynata niran:

—Yachachikuq jallinmi kaypi kasqaykuqa! Munaqtiykiqa, kinsa ramadatayá ruwarusaqku: hukninta qanpaq, hukninta Moisespaq, huknintataq Eliaspaq, nispa.

Pedroqa chaykunataqa rimaran mana allinta piensarispánmi. **34** Chaykunata Pedro rimashaqtinmi, huk phuyu urayamuspa paykunata tapaykuran. Chayta rikuspankun Jesuspakinsantin discipulonkunaqa anchata mancharikuranku. **35** Hinaqtinmi phuyu ukhumanta Diospa rimamusqanta, paykunaqa uyariranku khaynata:

—¡Paymi munakusqay Wawáy! Qankunaqa payta uyarispayá kasukuychis, nispa.

36 Chay rimamusqanta uyariruspankun, Jesuspa kinsantin discipulonkunaqa manaña rikurankuchu chay ishkaynin qarikunataqa. Aswanmi Jesustaqa sapallantaña rikuranku. Chaykuna rikusqankutan paykunaqa chay p'unchawkunapi mana ni pimanpas willarankuchu.

Demoniopa ñak'arichisqan jovenmanta

(Mat 17.14-21; Mar 9.14-29)

37 Paqarinintin p'unchawmi Jesusqa orqomanta kutimuran kinsantin *discipulonkunapiwan. Hinaqtinmi ashka runakunaqa chayta yacharuspanku, Jesuspa kasqanman hamuranku paywan tupanankupaq. **38** Hinaqtinmi huk runa llapallan runakunapa chawpinmanta qaparimuspa Jesusta valekuran khaynata:

—Yachachikuq, ruegakuykin kay sapallan qari wawayta qawaykapuwanaykipaq. **39** Paytan huk *demonio

qonqayllamanta qaparichin paypi kasqanrayku; hinallataq anchata khatatatachin; saynallataqmi simimantapas posoqotaraq aqtuchin. Saynata ñak'arichispanmi sasallataña kacharin. **40** Chaymi noqaqa discipuloykikunata ruegakurani, chay demoniota qarqonankupaq. Ichaqa manataqmi qarqoyta atirankuchu, nispa.

41 Chaymi Jesusqa nirán:

—¡Ay, Diospi mana creeq huchallapi kawsaq sagra runakuna! ¿Hayk'aqkamataq noqari qankunawan kasaq? ¿Hayk'aqkamataq soportasqaykichisrí? nispa.

Saynata nispanmi Jesusqa chay runata nirán:

—¡Wawaykita kayman apamuy! nispa.

42 Hinaqtinmi Jesusqa chay jovenqa Jesusman ashuyamuran.

Chaymi qonqayllamanta demonioqa pampaman joventa wikapaspa, pampapi qospachiran. Hinaqtinmi Jesusqa chay demoniota q'aqchaspa, rimayllanwan qarqoran. Hinapan chay joventaqa papanman sanotaña entregapurán. **43** Chaypi kaq runakunañataqmi Diospa ruwasqankunata rikuspanku, anchata admirakuranku.

Jesusmi huktawan willakuran wañunanmanta

(Mat 17.22-23; Mar 9.30-32)

Jesuspa tukuy ima ruwasqankunawanmi, runakunaqa ancha admirasqallaña kasharanku. Hinaqtinmi Jesusqa *discipulonkunata khaynata nirán:

44 —Allinta uyariyichi kay nisqayta. Noqa, Diosmanta Hamuq Runaqa, cheqniwaqniy runakunamanmi entregasqa kasaq, nispa.

45 Ichaqa paywan kaq discipulonkunaqa manan entienderankuchu, Jesuspa rimasqankunaqa pakasqa hina kasqanrayku. Hinaqtinmi paykunaqa mancharikuspanku mana tapurankuchu ima ninantas Jesús nirán chayta.

Jesuspa discipulonkuna discutinakusqankumanta

(Mat 18.1-5; Mar 9.33-37)

46 Huk p'unchawmi Jesuspa *discipulonkunaqa discutinakuranku, mayqenninkus paykuna ukhumanta aswan más importante kanankumanta. **47** Chaymi Jesusqa

discipulonkunapa piensasqanta yachaspa, huk warmachata waqyaran. Ladonpi sayaykachispataqmi, **48** paykunata khaynata niran:

—Pipas kay warmachata sutiyipi chashkiqqa, noqatan chashkiwan. Hinallataq pipas noqata chashkiwaqqqa, hanaq pachamanta mandamuwaqniy Dios Taytaytan chashkin. Qankuna ukhumanta mayqenniykichispas humilde kaqmi, aswan más importante kanqa, nispa.

Jesucristopa favorninpi kaqkunamanta

(Mar 9.38-40)

49 Jesuspa *discipulon Juanmi khaynata niran:

—Yachachikuq, huk runatan rikuramuyku qanpa sutiykipi runakunamanta *demoniokunata qarqoshaqta. Chaymi noqaykuqa prohibimuyku noqanchis partemanta mana kashaspaqa, sutiykipi chaykunata ama ruwananpaq, nispa.

50 Chayta uyarispanmi Jesusqa niran:

—Ama saynataqa prohibichishchu. Pipas mana contranchispi kaqqa, favorninchispin kashan, nispa.

Juanta Jacobotawan Jesús q'aqchasqanmanta

51 Hanaq pachaman kutinanpaq tiempo yaqaña cumplikushaqtinmi, Jesusqa proponekuran Jerusalén llaqtaman rinanpaq. **52** Hinaqtinmi Jesusqa huk runakunata mandaran, *Samaria *provincia lawpi huk llaqtaman rinankupaq. Hinaspa chaypi huk wasita mashkaspa Jesuspa samananpaq alistamunankupaq. **53** Ichaqa, chay Samaria llaqtapi tiyaq runakunaqa, Jesustaqa manan samachiyta munarankuchu, Jerusalén llaqtaman risqanta yacharuspanku.
[Nota: Samaria llaqtapi tiyaq runakunaqa, creerankun Samaria llaqtallankupi Diosta yupaychanankupaq. Chaymi Jesustaqa mana samachiyta munarankuchu, Jesusqa Diosta yupaychananpaq Jerusalén llaqtaman risqanrayku]. **54** Chaymi Juanqa *Jacobopowan chay runakunapa rimasqankuta uyarispanku, Jesusta khaynata niranku:

—Señor, munaqtiykiqa {ñawpaq *profeta Elías hinayá} Diosmanta mañakuspayku, hanaq pachamanta nina rawrayta urayachimusaqku, kay runakunata ruphananpaq, nispanku.

55 Chaymi Jesusqa paykunata q'aqcharan {khaynata:
—¿Manachu yachankichis ima espiritus qankunapi
kasqanta? **56** Noqa, Diosmanta Hamuq Runaqa
hamuni, manan kay pachapi runakunata infiernoman
kachayunaypaqchu. Aswanqa hamuni infiernoman riqkunata
salvanaypaqmi}, nispa.

Chaymantan paykunaqa huk law llaqtaman riranku.

Jesusta qatikuy munaq runakunamanta

(Mat 8.19-22)

57 Ñanta rishaqtinkun Jesusta huk runa nirán:

—Qantaqa maytaña riqtiykipas noqaqa qatikusqaykin, nispa.

58 Hinaqtinmi Jesusqa contestaran:

—Atoqkunapaqa kanmi puñunankupaq t'oqokuna.

Alton phawaq pichinkukunapas kanmi puñunankupaq lugarninku. Ichaqa noqa Diosmanta Hamuq Runapaqa manan kanchu mayman haykuspa puñunaypaqpas, nispa.

59 Saynata nispanmi Jesusqa huk runatañataq nirán:

—¡Hakuchi noqawan! nispa.

Hinaqtinmi chay runaqa nirán:

—Señorlláy, primertaqa dejaykuwayraq papay wañuqtin p'amparamunaykama. Chaymantaña qantaqa qatikusqayki, nispa.

60 Chaymi Jesusqa contestaran:

—Ama saynataqa piensaychu. Diospi mana creeq runakunaqa, wañusqa hinan kashanku. Hina paykunaqa wañusqa masinkuta p'ampamushachunku. Aswan qanqa riy; hinaspa runamasiykikunaman Diosmanta allin willakuykunata willamuy, nispa.

61 Huk runañataqmi Jesusta nillarantaq:

—Señorlláy, noqaqa qanwanmi riyta munani; aswanqa dejaykuwayá, primerta wasiyman rispa, familiaykunamanta despedirakamunaypaq, nispa.

62 Chaymi Jesusqa payta nirán:

—Pipas takllawan yapushaspa qepan lawta qawaspa wiksu-wiksuta yapuq runaqa, manan valenchu allinta yapunanpaqqa. Saynallataqmi ima ruwaypipas ishkayaq runaqa, Diospaq llank'anapaqqa manan valenchu, nispa.

Qanchis chunka ishkayniyoq discipulokunamanta

10 1 Chaymantan Jesusqa akllaran qanchis chunka ishkayniyoq *discipulokunata. Hinapan ishkayta comisionaspa mandaran, may llaqtakunamansi Jesús rinan karan, chay llaqtakunaman paykuna rinankupaq. *[Nota: Wakin ñawpaq *pergaminokunapin escribisqa kashan qanchis chunka discipulokunamanta; wakinpiñataqmí escribisqa kashan qanchis chunka ishkayniyoq discipulokunamanta].*

2 Paykunatan Jesusqa khaynata niran:

—Ashkan cosechanaqa kashan. Ichaqa Diosmanta willakuq runakunan chikallan kanku. Chayraykuyá qankunaqa Diosman orakuychis, yachachiq runakunata mandamunarpaq, saynapi llapallan runakunaman Diosmanta allin willakuykunata willamunankupaq, nispa. 3 Kunanyá qankunaqa tukuy imamanta allinta cuidakuspa riychis. Noqan qankunataqa mandashaykichis atoqkunapa kasqanman ovejakunata hina. 4 Hinaspapas qankunaqa aman apankichishchu qolqeta, mochilata, nitaq husut'atapas cambiakunaykichi spaqqqa. Saynallataq ñan risqaykichi spiqa, aman piwanpas unayta parlaspachu demorankichis. 5 Mayqen wasiman chayaspaykichi spas, llapallan chay wasipi kaq runakunatayá rimayukunkichis khaynata: “Hawkayay qankunapi kachun”, nispa. 6 Chay wasipi hukllapas allin runa kaqtinqa, qankunapa chay rimayukusqaykichi smán hinan paykunapi chay hawkayay cumplikunqa. Sichus mana allin runakuna kaqtinkun ichaqa, qankunapa rimayukusqaykichi hawkayaytaqa mana paykunaqa chashkinqakuchu. 7 Wasin-wasin samapakuqqa aman purinkichishchu. Aswanqa huk wasillapiyá samapakunkichis. Hinaspapas chay wasiyocpa kapusqanman hina qosusqaykichi stayá mikhunkichispas, hinallataq tomankichispas. Ichaqa huk llank'aq runaqa, chashkinqapunin pagontaqa. 8 Mayqen llaqtaman chayaqtaykichi spas, sichus runakuna allinta chashkisunkichis chayqa, ima mikhuna qosusqaykichi tapas, mikhuychis. 9 Saynallataq, chay llaqtapi kaq onqosqakunatapas sanoyachi ychis. Hinaspas paykunatapas niyochis: “Diospa gobiernanan p'unchawmi ña chayamushanña qankunaman”, nispa. 10 Hinallataq may

llaqtamanpas chayaqtyikichis, runakuna mana allintachu chashkisunkichis chayqa, callekunaman lloqsispaykichis, runakunata niyjis khaynata: **11** “Llaqtaykichispá allpan chakiykuman ratamuqtapas thaptikuykun, saynapi qankunaqa mana allin runakuna kasqaykichista yachanaykichispaq. Ichaqa yachaychisyá Diospa gobiernanan p'unchawmi ña chayamushanña qankunamanpas”, nispa. **12** Cheqaqtapunin niykichis, juicio p'unchaw chayamuqtinqa, Diosmi castiganqa *Sodoma llaqtamantapas aswan mastaraq chay mana chashkisuqniykichis llaqtataqa, nispa.

Diospa palabranta mana uyariy munaq runakunamanta

(Mat 11.20-24)

13 Jesusqa nillarantaqmi:

—Ay ¡imaynaraq kankichis Corazín llaqtapi tiyaq runakuna! Ay ¡imaynaraq kankichis Betsaida llaqtapi tiyaq runakuna! Qankunapa llaqtaykichiispin ashka milagrokunata ruwarani. Sichus Tiro llaqtapi hinallataq Sidón llaqtapipas chay milagrokunata ruwayman karan chayqa, paykunaqa huchankumanta wanakuspankun rikuchikunkuman karan Diosman kutirikusqankuta, qashqa p'achakunawan p'achakuspanku, hinallataq ushpa hawakunapi tiyaspanku ima. [Nota: Israel *nación llaqtapi tiyaq ñawpaq runakunaqa, ushpa hawakunapin tiyaranku, llakisqa kasqankuta runakunawan rikuchikunankupaq]. **14** Chayraykun juicio p'unchawpiqa, Tiro llaqtapi hinallataq Sidón llaqtapi tiyaq runakunamantapas aswan mastaraqmi castigasqa kankichis, qankuna Corazín llaqtapi tiyaq runakuna, hinallataq Betsaida llaqtapi tiyaq runakunapas. (Saynataqa castigasqa kankichis, Diosman mana kutirikusqaykichisraykun). **15** ¡Capernaúm llaqtapi tiyaq runakuna! ¿Creenkichishchu Dios qankunata hanaq pachaman oqarisunaykichista? ¡Manan! Aswanmi qankunaqa nina rawray infiernopa aswan más ukhu-ukhunmanraq wikch'uyusqa kankichis, nispa.

16 Chaykunata niruspanmi Jesusqa *discipulonkunata khaynata niran:

—Qankunapa rimasqaykichista uyariq runakunaqa, noqatan uyariwan. Qankunata mana uyariq runakunana

ichaqa, noqatapas mana uyariwanchu. Hinallataq qankunata mana chashkiqqa, noqatapas manan chashkiwanchu, nitaqmi mandamuwaqniy Diostapas chashkinchu, nispa.

**Jesuspa qanchis chunka ishkayniyoq
discipulonkuna kutimusqanmanta**

17 Jesuspa qanchis chunka ishkayniyoq comisionasqan *discipulonkunan kusisqallaña kutimuspanku Jesusman willaranku khaynata:

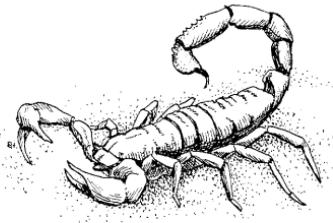
—Señor, sutiykipi qarqoqtiyuqa *demoniokunapas kasuwankun, nispa.

18 Chaymi Jesusñataq paykunata khaynata nirán:

—Arí, Satanastan rikurani rayo hina cielomanta urmayamuqta.

19 Atiyytan qoraykichis enemigoykichis diablotá vencenaykichispaq, hinallataq mach'aqwaykunawan otaq atoatoqkunawan qonqayllamanta tupaqtikichispas, mana imanasunaykichispaq.

20 Ichaqa amayá qankunaqa kusikuychishchu demoniokunata venceruspaqa; aswanqa hanaq pachapi sutiykichis escribisqa kasqanwanyá kusikuychis, nispa.

Ato-atoq uru (Lucas 10.19)

Jesuspa kusikusqanmanta

(Mat 11.25-27; 13.16-17)

21 Chay ratollapin *Santo Espiritu yanapayninwan anchata kusikuspa, Jesusqa khaynata nirán:

—Dios Taytalláy, qantan alabayki, qanmi kanki hanaq pachapipas, hinallataq kay pachapipas kamachiqqa. Tukuy ruwasqaykikunatan yachaq tukuq runakunamanqa mana rikuchirankichu. Aswanmi pisi yachayniyoq wawa hina kaq runakunallaman kaykunataqa yachanankupaq rikuchiranki. Sayna ruwasqaykimantán graciasta qoyki. Arí, Dios Taytalláy, sayna kanantan qanqa munaranki, nispa.

22 Jesusqa chaypi kaq runakunatan nillarantaq:

—Dios Taytaymi qoykuwaran tukuy imakunata. Noqataqa manan ni pipas allintaqa reqsiwanchu, aswanqa Dios Taytallaymi. Manataqmi Dios Taytaytaqa ni pipas reqsinchu; aswanqa noqa wawallanmi reqsini. Noqan runakunataqa akllani, paykunapas Dios Taytayta noqa hina reqsinankupaq, nispa.

23 Chaymantan Jesusqa *discipulonkunata sapallankupiña khaynata niran:

—Mayna kusisqan qankunapa rikusqaykichista rikuq runakunaqa. **24** Cheqaqtapunin niykichis, Diosmanta ashka willakuq *profeta runakunan, hinallataq kay pachapi kamachiq runakunapas, qankunapa rikusqaykichistan rikuya munaranku; hinasapas qankunapa uyarisqaykichistan uyariyta munaranku. Ichqa manan rikurankuchu nitaqmi uyarirankupashchu, nispa.

Samaria llaqtayoq runamanta

25 Huk p'unchawmi *leykunata yachachiq runa, Jesusta pantachispa p'enqayman churayta munaspa tapuran khaynata:

—Yachachikuq, ¿imatataq noqari ruwayman, wañuruspa, Diospa ladonpi wiñaypaq kawsanaypaqrí? nispa.

26 Chaymi Jesusqa payta contestaran:

—¿Ima nispataq Moisespa esribisqan leypiri nishan? nispa.

27 Hinaqtinmi leykunata yachachiq runaqa khaynata niran:

—“Señor Diosniykitan munakunki tukuy sonqoykiwan, tukuy vidaykiwan, tukuy kallpaykiwan, hinallataq tukuy yuyayniykiwan ima. Saynallataqmi runamasiykitapas qan kikiykita hina khuyakunayki”, nispa [*Levítico 19.18; Deuteronomio 6.5*].

28 Chaymi Jesusñataq niran:

—¡Allinmi nisqaykiqa! Chaykunata ruwaspaykin Diospa ladonpiqa wiñaypaq kawsanki, nispa.

29 Hinaqtinmi leykunata yachachiq runaqa allinpi qepayta munaspa, Jesusta kaqmanta tapuran:

—¿Pitaq noqapa runamasiyri? nispa.

30 Chaymi Jesusqa kay willakuya willaran:

—Huk p'unchawmi huk runa Jerusalén llaqtamanta Jericó llaqtaman risharan. Hinaqtinmi ñan risqanpi, suwakunaqa hap'iruspanku nishuta maqaspanku tukuy kaqninkunatapas qechuranku. Hinapan chay runataqa wikapatamuranku yaqa wañusqata hinaña. **31** Hinaqtinmi chay ñanninta Israel nación llaqtayoq huk *sacerdote runa rishaspan, chay k'irisqa runata karullamanta qawarispa pasatamuran. **32** Hinallataqmi chay ñanninta rillarantaq Jerusalén *templopi sacerdotekunata yanapaq Israel llaqtamanta huk *Leví runa. Paypas chay k'irisqa runata rikuspan, huk lawman muyurispa pasatamuran. **33** Saynallataqmi *Samaria law llaqtamanta huk runapas chay ñanninta rillasharantaq. Paymi (ichaqa huk law nación llaqtayoq runa kashaspanpas), chay k'irisqa runata rikuruspa, anchata khuyapayaran. **34** Chaymi chay k'irisqa runaman ashuyuspa, k'irinkunata *vinowan hinallataq *aceitewan ima hampiran. Chaymantan k'irinkunata wataruspa, asnonman montachispa, samana wasiman apaspa, chaypi cuidaran. **35** Chay samana wasimanta ripuspanñataqmi, wasiyoqman ishkay p'unchaw jornal qolqeta qotamuran, khaynata nispan: “Kay k'irisqa runata allinta atiendeykapuwanki. Sichus masta gastanki chayqa, kutimuspaymi pagapusqayki”, nispa.

36 Jesusqa saynata willaspanmi, leykunata yachachiq runata tapuran:

—¿Qanri ima ninkitaq? Chay kinsantin runamantari, ¿mayqen kaqtaq runamasinta khuyapayaqrí? nispa.

37 Hinaqtinmi leykunata yachachiq runaqa nirán:

—Chay k'irisqa runata khuyapayaspa yanapaq runan, nispa.

Chaymi Jesusñataq nirán:

—Qanpas ripuspayki saynata ruwamuy, nispa.

Mariamanta Martamantawan

38 Jesusqa *discipulonkunapiwanmi Jerusalén llaqtaman rishaspanku, huk llaqtaman chayaranku. Hinaqtinmi chay llaqtapi tiyaq Marta sutyoq warmiqa wasinpi samachiran. **39** Martapaqa karanmi huk hermanan *María sutyoq. Mariaqa Jesuspa yachachisqankunatan ñawpaqninpi

tiyayuspa uyariran. **40** Ichaqa Martañataqmi mikhuna ruwaypi hinallataq wasipi tukuy ruwanakunapi afanakuspa, Jesuspa yachachisqankunataqa mana uyariranchu. Chaymi Martaqa Jesusman ashuyuspa khaynata niran:

—Señorlláy ¿manachu qanman imapas qokusunki hermanay mana yanapawaqtin? Niy, ima ruwayllapipas yanapawananaq, nispa.

41 Hinaqtinmi Jesusqa Martata contestaran:

—¡Ay, Marta, Marta! ¿Imanaqtintaq qanri wasipi tukuy ima ruwanakunawan ancha afanasqallaña kashankirí?

42 Ichaqa ima ruwaykunamantapas aswan más allinqa, yachachisqaykunata uyariymi. Chaymi Mariaqa, aswan más allinnin kaqta akllarukun. Chay yachasqantaqa manan ni pipas qechunqachu, nispa.

Imaynata mañakunapaq Jesuspa yachachisqanmanta

(Mat 6.9-15; 7.7-11)

11 **1** Huk p'unchawmi Jesusqa riran huk lugarmán Diosmanta mañakuq. Mañakuya tukuruqtinmi, huknin kaq *discipulon ashuyuspa khaynata niran:

—Señor, yachachiwayku Diosmanta mañakuya, imaynan Bautizaq Juanpas discipulonkunaman yachachiran saynata, nispa.

2 Hinaqtinmi Jesusqa niran:

—Qankunaqa khaynatayá mañakunkichis:

“Hanaq pachapi Dios Taytayku, sutiyki yupaychasqa kachun.

Hamuy noqaykuman sumaqta kamachiwanaykikupaq. Munayniyki ruwasqa kachun, imaynan hanaq pachapipas hinallataq kay pachapipas.

3 Sapa p'unchawtaq t'antaykuta qowayku.

4 Tukuy huchaykutapas perdonawayku, imaynan noqaykupas perdonayku contraykupi mana allin ruwaq runakunatapas chay hinata. Amataq dejawaykuchu tentasqa kanaykuta, aswan mana allinmanta waqaychawayku”, nispa.

5 Jesusqa nillarantaqmi:

—Qankunamanta icha mayqenniykichispas kushka tuta horasta amigonpa wasinman rispa, ¿khaynata

ruegakunmarchú? “Amigo, aynillapaq kinsa t'antaykita manuykuway. **6** Huk visitaymi viajemanta wasiyman chayaramun. Chaymi payman qonaypaq mana ni ima mikhunaypas kanchu”, nispa. **7** Saynata mañakuqtinqa wasin ukhumantan chay amigonqa khaynata nimunqa: “Ama ch'urmichamuwaychu. Wishq'asqañan punkupas kashan. Manan t'antata qanman qonaypaqqa hatarimuymanañachu. Noqaqa wawaykunapiwanmi puñushaniña”, nispa. **8** Saynata amigon nimushaqtinpas, wasinpa punkunta tocapayasqanraykun, chay amigonqa phiñakushaspapas hatarimunqan. Hinaspan mañakusqantaqa qonqapuni. Chaytaqa ruwanqa, punkuta tocapayaspa, nishuta fastidiasqanraykun. **9** Chaymi noqaqa niykichis: Diosmanta mañakuychis, payqa qosunkichismi. Mashkaychis, tarinkichismi. Punkuta tocaychis, kichamusunkichismi. **10** Pipas Diosmanta mañakuqmi, chashkin. Mashkaqmi, tarin. Waqyakuqtintaqmi, punkuta kichamun.

11 ¿Mayqenniykichistaq wawaykichis t'antata mañakusuqtiykichis, huk rumita qoykuwaqchís? Otaq ¿challwata mañakusuqtiykichispas, mach'aqwayta qoykuwaqchís? **12** Otaq ¿runtuta mañakusuqtiykichispas ato-atoqta qoykuwaqchischú? **13** Qankunaqa mana allin runakuna kashaspaykichispas, wawaykichismanqa allin kaqkunatan qoyta yachankichis. Saynallataqmi qankuna mañakuqtiykichispas, hanaq pachapi Dios Taytaykichisqa qosunkichis aswan mastaraq *Santo Espiritunta, nispa.

Jesuspa contranpi runakuna rimasqankumanta

(Mat 12.22-30; Mar 3.20-27)

14 Huk runan rimayta mana atiranchu ukhunpi *demonio kasqanrayku. Chay runamantan Jesusqa qarqoran demoniota. Hinaqtinmi demonio lloqsiruqtin, chay runaqa yapamanta rimaran. Chayta rikuspankun chaypi kaq runakunaqa anchata admirakuranku. **15** Wakin runakunañataqmi Jesuspa contranpi rimaranku khaynata:

—Kay Jesusqa demoniokunapa jefen *Beelzebú sutiyooq diablopas atiyninwanmi runakunamanta demoniokunataqa qarqon, nispanku.

16 Wakin runakunañataqmi Jesusta pantachiyta munaspanku niranku:

—Cheqaqtapuni Diosmanta Hamuq Runa kaspaykiqa, huk milagrota ruway rikunaykupaq, nispanku.

17 Chaymi Jesusqa runakunapa piensasqanta yachaspa, paykunata nirán:

—Huk *nación llaqtapi tiyaq runakuna cheqninakuspa rakinakunqa chayqa, chay nación llaqtaqa purmapunqan. Saynallataqmi huk wasipi tiyaq runakunapas cheqninakuspa kawsanqaku chayqa, maqanakuspan qarqonakunqaku hinallataq rakinakunqaku ima.

18 Sichus diablopas paykunapura rakinapasqa kanman chayqa, ¿imaynataq kanman kaq atiynillayoqrí? Kaytaqa niykichis, demoniokunapa jefen Beelzebupa atiyninwanmi runakunamanta demoniokunata qarqon niwasqaykichisraykun. **19** Sichus noqa Beelzebupa atiyninwan demoniokunata qarqoni chayri, ¿qankunapa *discipuloykichismanri, pitaq atiyta qon runakunamanta demoniokunata qarqonanpaqrí? Sichus qankuna kunan contestawankichis: “Diosmi chay atiyta qowanku”, nispa, hinaqtinga llapallan runakunan yachanqa qankunaqa pantaypi kasqaykichista. **20** Aswanqa, sichus noqa, Diospa atiyninwan runakunamanta demoniokunata qarqoni chayqa, yachanaykichismi Diospa kamachinan sumaq p'unchawkuna qankunapa sonqoykichisman chayamusqanta.

21 Saynallataqmi niykichis, sichus huk allin armasqa kallpasapa runa allinta wasinta cuidanqa chayqa, manan ni pipas kapuqninkunataqa suwakuyta atinmanchu. **22** Ichaqa paymanta más kallpayoq runa hamuspanmi, chay kallpayoq runataqa vencenqa. Hinapan armankunata qechuspa, tukuy kaqninkunatapas amigonkunaman rakinqa. [Nota: Armasqa runaqa, diablon. Ichaqa aswan más kallpayoq runañataqmi, Jesucristo].

23 Sichus qankuna noqapa ruwasqaykunawan mana acuerdopichu kankichis chayqa, noqapa contraypin kashankichis. Sichus qankuna pitapas Diosman mana pusaysiwankichishchu chayqa, runakunatan Diosmanta astawanraq karunchashankichis, nispa.

Runaman kutimuq demoniomanta

(Mat 12.43-45)

24 Jesusqa nillarantaqmi:

—Runamanta huk *demonio lloqisipaqa, ch'inñeq desierto ch'aki lugarkunapin purin samananpaq huk lugarta mashkaspa. Manaña tarispataqmi nin: “Aswanyá kutipusaq maymantachus lloqsimurani chay wasiyman”, nispa.

25 Kutispataq chay runapa sonqonta tarin sumaq allichasqata, imaynan huk wasipas sumaq pichasqa kanman hinata.

26 Saynata tarispanmi, chay demonioqa kutispa mashkamun paymanta aswan más millay qanchis demoniokunata. Hinaspanmi chay runaman haykuspanku sonqonpi tiyanku. Chaymi chay runapa vidanqa ñawpaq vidanmantapas aswan más millayraq kanqa, nispa.

Pikunas ancha kusisqa kanankunamanta

27 Chaykunata Jesús rimashaqtinmi, ashka huñunasqa runakunapa chawpinmanta, huk warmi altota rimaspa nimuran:

—¡Mamitaykiqa sumaqtachá kusikushan, qanta onqokuspa uywasusqaykimanta! nispa.

28 Jesusñataqmi contestaran khaynata:

—¡Aswan ancha kusisqaqa kanqaku, Diospa palabranta uyarispa kasukuq runakunan! nispa.

Runakuna milagro rikuy munasqankumanta

(Mat 12.38-42; Mar 8.12)

29 Jesuspa kasqanmanmi astawanraq runakuna huñunakamuranku yachachisqankunata uyarinankupaq. Hinaqtinmi Jesusqa paykunata niran:

—Mana allin ruwaq runakuna, qankunaqa milagro ruwanaytarraqmi munashankichis noqapi creenaykichispaq. Ichaqa manan Diosqa ni ima milagrotapas ruwanqachu qankuna rikunaykichispaqqa. Aswanqa Diosmanta willakuq *profeta Jonasta imachus pasaran, saynatan qankuna ukhupipas noqawan pasasqanta rikunkichis. **30** Imaynan profeta Jonaspas huk milagro hina enviasqa karan *Nínive llaqtapi tiyaq

runakunapaq, saynallataqmi noqa Diosmanta Hamuq Runapas, huk milagro hina kasaq, mana allinpi kawsaq runakunapaq.

31 *Sabá *nacionniyoq *reinapas juicio p'unchawpiqa kawsarimuspanmi, qankunapa contraykichispi rimanqa Dios castigasunaykichispaq. Israel nación llaqtapi rey Salomón gobiernashaqtinmi, chay reinaqa karu llaqtamanta hamuran, rey Salomonpa yachayninta uyarinanpaq. Qankunataqmi ichaqa noqapa yachachisqaya mana ni uyariytapas munankichishchu, rey Salomonmantapas aswan más yachayniyoq kashaqtipas.

32 *Nínive llaqtapi tiyaq runakunan, Diosmanta willakuq profeta Jonás willakuqtin, huchankuta saquespanku Diosman kutirikuranku. Chaymi juicio p'unchaw chayamuqtinqa, chay Nínive llaqtapi tiyaq runakunapas kawsarimuspanku, qankunapa contraykichispi rimanqaku, Dios castigasunaykichispaq. Saynataqa rimanqaku, qankunaman kay allin willakuykunata willashaqtipas, huchaykichismanta mana wanakusqaykichisraykun. Noqaqa Jonasmantapas aswan más importanten kaypiqa kashani, nispa.

K'anchay hina kananchismanta

(Mat 5.15; 6.22-23)

33 Jesusqa nillarantaqmi:

—Manan ni pipas mecherotaqa ratachin pakananpaqchu, nitaq cajonpa ukhunman churanañpaqchu. Aswanqa alto patamanmi churanku, chaymanta wasiman llapallan haykuq runakunata allinta k'anchamunanpaq.

34 Saynallataqmi runapa ñawinpas huk mecherot hina kashan, enteron aycha cuerpointa k'anchayunanpaq. Chaymi chay k'anchayta allinta rikuspaykichisqa, tukuy imatapas allinta ruwanaykichis, (Diospa yachachikuyninta allinta chashkisqaykichisrayku). Sichus chay k'anchayta yanqa tuta-tutallata rikuspaykichisqa, Diospa yachachikuynintapas manan allintachu chashkinkichis.

35 Chayraykuyá qankunaqa allinta cuidakuychis, qankunapa k'anchayniykichis ama tutayanapanpaq.

36 Sichus enteron cuerpoyskichis mana tutayaqpí kaspa, aswan k'anchaypi kanqa chayqa, allintan kawsankichis, imaynan huk mecheropas k'anchayusunkichisman hinata, nispa. [Nota: *Mecheroq k'anchayninaq Diospa yachachikuyninmi*].

Fariseo religionniyoq runakunata Jesús q'aqchasqanmanta

(Mat 23.1-36; Mar 12.38-40; Luc 20.45-47)

37 Jesús rimayta tukuruqtinmi, huk *fariseo religionniyoq runa Jesusta wasinman invitaran, paywan kushka mikhunankupaq. Chaymi Jesusqa fariseo runapa wasinman rispa, mesapi mikhuq tiyayuran. **38** Chay fariseo religionniyoq runañataqmi anchata admirakuspa Jesusta qawaran, Moisespa *leyninman hina makinta mana mayllikuspa mesapi mikhuq tiyayuqtin. **39** Chaymi Jesusqa chay fariseo religionniyoq runata khaynata niran:

—Qankuna fariseo religionniyoq runakunaqa tazatapas platotapas hawallantan mayllinkichis, ukhuntataqmi ichaqa qenllillata saqenkichis. Saynan qankunapas runakunapa rikunallanpaq allinllaña kashankichis, sonqoykichis ukhupitaqmi ichaqa piensashankichis suwakuyllapi, hinallataq mana allinkuna ruwaykunallapi ima. **40** ¡Qankunaqa mana yachayniyoq roqro uma runakunan kankichis! ¿Manachu yachankichis hawantapas ukhuntapas, Dios ruwasqantarí? **41** Qankunapa ruwasqaykichiswan Dios anchata kusikunapanqa, kaqniykichismanta wakchakunaman qonaykichis tukuy khuyakuywan.

42 Ay, ¡imaynaraq fariseo religionniyoq runakuna kankichis! Qankunaqa anchatan preocupakunkichis Moisespa escribisqan leykunaman hina Diosman *diezmoykichis qoypi, hierba buenaykichismanta, rудaykichismanta, hinallataq huertaykichispi wiñaqkunamantapas. Ichaga qankunaqa qonqarapunkichismi runamasiykichispaq allin kaqkunata ruwayta, hinallataq Diosta khuyakuytatas. Kaykunatan qankunaqa ruwanaykichis karan, diezmoykichista Diosman qoyta mana qonqaspalla.

43 Ay, ¡imaynaraq fariseo religionniyoq runakuna kankichis! Qankunaqa Diosmanta yachachina *sinagoga wasikunapin, ñawpaqpi kaq sumaq asientokunallapin tiyaytapas munankichis, saynapi allin yachayniyoq runakuna hina alabasqa kanaykichispaq. Saynallataqmi plazakunapipas allin respetollowanña rimayukunata munankichis.

44 Ay, ¡imaynaraq fariseo religionniyoq runakuna, hinallataq leykunata yachachiq runakunapas kankichis!

Qankunaqa allpa ukhupi alma p'ampasqa asnarishaq hinan kankichis, ishkay uya runakuna. Chaymi runakunaqa hawaykichispi purin mana cuentata qokuspalla, nispa.

45 Jesuspa rimasqankunata uyarispanmi, leykunata yachachiq huknin kaq runaqa, Jesusta khaynata niran:

—Yachachikuq, chaykunata rimaspaqa, noqaykutapas k'amiwashankikun, nispa.

46 Chaymi Jesusqa paykunatapas khaynata niran:

—Ay, ¡leykunata yachachiq runakuna, imaynaraq kankichis! Qankunaqa mana ruway atina kamachikuykunatan costumbreykichisman hinalla runakunaman yachachishankichis. Ichaqa manataqmi qankunaqa ni huk dedollaykichiswanpas yanapankichishchu chay kamachikuykunata cumplinankupaqqqa. Chay yachachisqaykichis kamachikuykunaqa huk llasa q'epi hinan paykunapaqqqa.

47 Ay, ¡imaynaraq kankichis! Qankunapa ñawpaq abueloykichiskunan Diosmanta willakuq *profetakunata wañuchiranku. Chay abueloykichiskuna hina kaspaykichismi, qankunapas kunanqa runakuna qawasunallaykichispaq, chay profetakuna p'ampasqaykichispa hawanpi sumaq labrasqa rumikunawan nichukunata ruwashankichis. **48** Chaykunata ruwaspaykichismi qankunaqa, ñawpaq abueloykichiskunawan acuerdopi kashankichis. Paykunan Diosmanta willakuq profetakunata wañuchiranku. Qankunañataqmi ichaqa profetakunapa p'ampasqa hawanpi kunan nichukunata ruwashankichis sumaq labrasqa rumikunawan, saynapi allin rikusqa kanaykichispaq.

49 Chaymi Diosqa ancha yachayniyoq kaspa qankunamanta khaynata niran: “Noqamanta willakuq profetakunata, hinallataq apostolkunatawan mandamuqtymi, wakinta wañuchinkichis, wakintañataqmi llaqtan-llaqtan qatikachaspa ñak’arichinkichis”, nispa. **50** Chayraykun niykichis, Diosmi qankunamantaqa cuentata mañasunkichis, kay pacha qallariyinmantapacha, Diosmanta willakuq llapallan profetakuna wañuchisqa kasqanmanta. **51** Ñawpaq Adanpa wawan Cainmi hermanon Abelta wañuchiran. Chay tiempomantapachan, asta Diosmanta willakuq profeta

Zacariaskama, Diosqa cuentata mañasunkichis, paykuna wañuchisqaykichismanta. Profeta Zacariastaqa ñawpaq abueloykichiskunan wañuchiranku *templopi *altarmanta Lugar Santo nisqaman haykunapi.

52 Ay, jleykunata yachachiq runakuna, imaynaraq kankichis! Qankunaqa yachankichismi imaynatas Diosta reqsinamanta. Ichqa manataqmi Diosta reqsiy munaq runakunataqa, yanaparankichishchu Diosta reqsinankupaqqqa, nitaqmi qankunapas Diostaqa reqsiyta munankichishchu; aswanmi qankunaqa impedirankichis Diosta reqsinankutaqa, nispa.

53 Chaymantan Jesusqa chay fariseo religionniyoq runapa wasinmanta lloqsispa ripuran. Hinaqtinmi leykunata yachachiq runakunaqa, hinallataq fariseo religionniyoq runakunapiwan ima, anchata phiñakuranku. Hinapan Jesuspa qepanta riranku astawan tapupayaspanku.

54 Paykunaqa Jesusta pantachiyta munaspankun tapupayaranku, sichus imatapas mana allinta rimaruqtinqa, chayman hinallata acusanankupaq.

Tukuy imapas yachasqa kananmanta

12 1 Waranqa-waranqantin runakunan Jesuspa muyuriqinipi tanqanakustinraq huñunasqa kasharanku. Hinaqtinmi Jesusqa *discipulonkunata khaynata niran:

—Qankunaqa *fariseo religionniyoq runakunapa levaduranmanta allinta cuidakuychis. Paykunaqa llullakuspan yachachinku ishkay uya runakuna kasqankurayku. [Nota: *Levaduraqa rikch'akun ishkay uya runamanmi. Imaynan chikachallan levadurapas, masata ashkaman tukuchin, saynallataqmi ishkay uya kaq runapas, chay ishkay uya kayninta ashka runakunaman contagian*]. 2 Ichqa runapa tukuy ima pakallapi piensasqanpas, yachasqan kanqa. Hinallataq pakallapi tukuy ima ruwasqanpas, yachasqallataqmi kanqa. 3 Qankunapuralla tutayaq ukhupi hina rimasqaykichispas, p'unchawpi hinan uyarisqa kanqa. Pakallapi imapas rimasqaykichistapas, llapallan runakunan yachanqaku, nispa.

Pitas aswan masta manchakunamanta*(Mat 10.28-31)***4** Jesusqa nillarantaqmi:

—Khuyasqay runakuna, ama manchakuychishchu, sichus runakuna wañuchiyyta munasuqtiykichisqa. Paykunaqa chaymanta aswan mastaqa manan ni imatapas ruwaytaqa atinkumanchu. **5** Aswanqa Diosta manchakuychis. Payqa manan kay kawsay vidallaykichistachu qechusunkichisman. Aswanmi payqa ancha atiyniyoq, wañuqtiykichis wiña-wiñaypaq ñak'ariy infiernoman wikk'huyusunaykichispaq. Chaymi qankunataqa niykichis, Diostayá manchakuychis.

6 Ichqa pishqa pichinkukunatas ishkay qolqe challamanmi vendekunku. Sayna mana precioyoq kashaqtinpas, Diosqa chay pichinkukunataqa manan qonqanchu. **7** Saynallataqmi qankunatas Diosqa mana qonqasunkichishchu. Hinaspapas Diosqa yachanmi hayk'a chukchayoq kasqaykichistapas. Saynaqa amayá manchakuychishchu, ichqa qankunan valenkichis ashka pichinkukunamatapas aswan mastaraq, nispa.

Jesusmanta ama p'enqakuspa willakunamanta*(Mat 10.19-20, 32-33; 12.32)***8** Jesusqa nillarantaqmi khaynata:

—Pillapas runakunapa ñawpaqninpi mana p'enqakuspa noqamanta rimanqa chayqa, noqapas Diospa llapallan *angelninkunapa ñawpaqninpin nillasaqtaq: “Payqa noqapa *discipuloymi”, nispa. **9** Sichus pipas runakunapa ñawpaqninpi, noqata negawanqa chayqa, noqapas Diospa angelninkunapa ñawpaqninpin negallaqtaq: “Manan paytaqa reqsinichu”, nispay.

10 Sichus pipas noqa Diosmanta Hamuq Runapa contranpi rimanqa chayqa, perdonasqan kanqa. Ichqa, *Santo Espiritupa contranpi rimaq runaqa, manan perdonasqachu kanqa.

11 Hinallataq, pipas Diosmanta yachachina *sinagoga wasikunaman, otaq juzgadokunaman, otaq autoridadkunapa ñawpaqninman apasunkichis acusasunaykichispaq chayqa,

aman llakikunkichishchu imayna rimanaykichismantaqa, nitaq imayna contestanaykichismantapas. **12** Chay rimasqaykichis ratopin, Diospa Santo Espiritun yachachisunkichis imayna contestanaykichispaqpas, nispa.

Qapaq runamanta

13 Chaypi kaq ashka runakuna ukhumantan, Jesusta huk runa nimuran khaynata:

—Yachachikuq, wawqeyta niykapuway papaykupa herencia saqewasqankumanta, noqaman tupawaqta qoykapuwananpaq, nispa.

14 Chaymi Jesusqa contestaran:

—¿Pitaq noqatari churawaran, qankunapa juezniykichis kanaypaq, otaq herenciaykichistapas rakiq kanaypaqrí? nispa.

15 Saynata nispanmi Jesusqa runakunata qawarispa, khaynata nirán:

—Amayá qankunaqa tukuy imayoq kayllatachu piensaychis. Ichaq manan kay pachapi tukuy imayoq kaspachu, kusisqa kankichis, nispa.

16 Saynata nispanmi, Jesusqa huk willakuya paykunaman khaynata willaran:

—Huk qapaq runapa chakranmi allinta rururan.

17 Chaymi chay qapaq runaqa sonqonpi piensaran khaynata: “¿Imatataq ruwasaq kunanrí? ¿Maypitaq waqaychasaq kay cosechaykunatarí? **18** Aswanyá khaynata ruwasaq: Cosecha waqaychanay wasikunata pashkaruspayá, aswan más hatun wasikunata ruwasaq, chaypi cosechasqaykunata hinallataq llapallan kaqniy kunatapas waqaychanaypaq. **19** Chayta ruwaspaymi noqaqa kikillayta nikusaq: ‘¡Kunanqa tukuy imaykunapas lliwmi hunt'a waqaychasqa kapuwan ashka wata durawanana paq! ¡Kunanqa samakuspayá mikhukusaq, tomakusaq, hinallataq fiestakunata ruwaspay kusikusaq ima!’” nispa. **20** Saynata chay qapaq runa piensashaqtinmi Diosqa nirán: “¡Mana piensayniyoq roqro uma runa! Kunan tutan wañunki. Chayri, ¿pipaqtaq kanqa lliw hunt'a waqaychasqaykunará?” nispa.

21 Chay willakuya willaruspanmi, Jesusqa chaypi kaq runakunata khaynata nirán:

—Saynallataqmi kay pachapi qapaq runakunawanpas pasanqa. Paykunaqa kay pachallapin qapaq runakuna kanku. Ichqaq Diospa ñawpaqninpiqa, mana imayoq wakcha runakunan kanku, nispa.

Ama preocupakuspa kawsanamanta

(Mat 6.25-34)

22 Chaymantan Jesusqa *discipulonkunata khaynata niran:

—Qankunaqa amayá preocupakuychishchu mikhunaykichismanta, nitaq p'achakunaykichismantapas.

23 Kay pachapi vidaykichisqa valen allin kaqkunata ruwanaykichispaqmi, manan mikhuchinallaykichispaqchu. Saynallataqmi cuerpo ykichispas allin kaqkunata ruwanaykichispaq valen, manan sumaqta

p'achachinallaykichispaqchu. **24** Qawariyechis pichinkukunata. Paykunaqa manan tarpunkuchu nitaq cosechankuchu, nitaqmi cosecha waqaychananku wasinkupas kanchu. Aswanmi paykunamanqa Diospuni sapa p'unchaw mikhunankupaq qon. Chaymi niykichis, ¡qankunaqa pichinkukunamantapas aswan mastaraqmi Diospaqqa valenkichis! **25** ¿Qankuna creenkichishchu sapa p'unchaw aswan masta afanakuspaykichis, huk p'unchawtawan kawsanaykichispaq, otaq huk chikallantapas wiñaruyta? **26** Ichqaq manan qankunaqa ni chayllatapas ruwaytaqa atinkichishchu. Chayri ¿imanaqtintaq qankunari anchata afanakushankichis kay pachapi tukuy kaqkunamantari?

27 Qawariyechisyá campokunapi sumaqllaña wiñaq t'ikakunata. Chay t'ikakunaqa manan llank'ankuchu nitaqmi pushkankupashchu p'achakunankupaqqa. Ichqaq cheqaqtapunin niykichis, Israel *nación llaqtapi ñawpaq kamachiq *rey Salomonpas, ancha qapaq kashaspapas, manan ni huknin kaq t'ikakuna hinallapas p'achakuranchu. **28** Diosmi chay t'ikakunataqa sumaqta t'ikachispas chikan tiempollapaq wiñachin; ch'akiruqtintaqmi ninaman wikch'uyusqa. Chayri, ¿Diosqa manachu qankunata chay t'ikakunamantapas aswan mastaraq p'achachisunkichisman? ¡Ichqaq qankunamanqa Diosmi qosunkichis tukuy necesitasqaykichista, pisi iñiyniyoq

runakuna! **29** Saynaqa, amayá afanakuychishchu nitaq preocupakuychispashchu, mikhunaykichismanta nitaq tomanaykichismantapas. **30** Kay pachapi mikhuymanta, tomaymanta hinallataq p'achakuymantaqa, Diospi mana creeq runakunallan mastaqqa afanakunku. Ichaqa Dios Taytaykichisqa yachanmi imapas necesitasqaykichistaqa. **31** Chaymi niykichis, qankunaqa Diosta mashkaychis. Saynata ruwaspa kawsaqtiykichismi tukuy ima necesitasqaykichistapas Diosqa qosunkichis, nispa.

Hanaq pachapi qapaq kanamanta

(Mat 6.19-21)

32 Jesusqa nillarantaqmi kay willakuyta:

—¡Ama imatapas manchakuychishchu! ¡Qankunaqa khuyasqa ovejaykuna hinan kankichis! Dios Taytaykichisqa munanmi hanaq pacha glorianpi, paywan wiñaypaq kanaykichista. **33** Chayqa kay pachapi llapallan kaqniykichista vendespayá, wakcha runakunaman rakimuychis. Saynata ruwaspaqa, hanaq pachapin mana mawk'ayaq bolsonman hina tukuy kapuqniykichista hunt'ashankichis. Chaypiqa manan suwakunapas suwakunqachu, nitaqmi phuyu urupas mikhunqachu. **34** Yachaychisyá maypichus qapaq kayniykichis kashan, chayllapitaqmi sonqoykichispas kashan, nispa.

Jesucristota suyanamanta

35 Jesusqa nillarantaqmi:

—Llank'ana p'achaykichiswan p'achasqa hinallayá kaychis; mecheroykichispas ratachisqallayá kachun. **36** Imaynan huk patronta serviq runakunapas, rikch'aspalla suyanku casarakuy fiestamanta patronninku kutimuspa, punkuta tocamuqtin apurayllaman kichanankupaq, saynayá qankunapas listolla kaychis, noqa kutimunayta suyawaspaykichis. **37** Kusisqan kanqaku patronninpa kutimunanta rikch'ashaspalla suyaq runakunaqa. Chaymi cheqaqtapuni niykichis, rikch'ashaspalla suyaq runakunatan, patronninqa mesaman tiyaykachinqa. Hinaspan kikinpuni paykunaman mikhunata servinqa. **38** Chaymi niykichis, chawpi tutatapas otaq imay horastapas, patronnin hamuspa, serviqnin runakunata rikch'ashaspalla

suyashaqta tarimunqa chayqa, chay serviqnin runakunaqa ancha kusisqan kanqaku. **39** Yachaychisyá kayta, sichus wasiyoq yachanman imay horastas suwa hamunanta chayqa, allintachá cuidanman, wasinman suwa ama haykumunanpaq. **40** Saynayá qankunapas listolla kaychis. Diosmanta Hamuq Runaqa kutiramusaqmi mana piensasqaykichis horasllapi, nispa.

Diosta mana kasukuq runakunamanta

(Mat 24.45-51)

41 Jesuspa yachachisqankunata uyarispanmi, Pedroqa tapuran khaynata:

—Señor lláy, kay willakusqaykiri, ¿noqallaykupaqchu icha llapallan runakunapaqwanchú? nispa.

42 Jesusñataqmi niran:

—¿Pitaq kasukuspa allinta ruwaq mayordomo runarí? Kasukuspa allinta ruwaq mayordomo runaqa, patronninpa kamachisqanta kasukuspa ruwaqmi. Chaymi payta patronninqa haciandanpi churan serviqkunata kamachinanpaq, hinallataq wasinpi kaq runakunamanpas horasllanpi mikhunata qonanpaq. **43** Ancha kusisqan chay mayordomo runaqa kanqa, patronnin hamuspa kamachisqanman hina ruwashaqta tarimuqtinqa.

44 Cheqaqtapunin niykichis, sayna kaqtinqa patronninmi chay kasukuq sirviententaqa tukuy kaqninkunata cuidananpaq churanqa. **45** Ichaqa sichus chay mayordomo runa, patronninpa kamachitamusqanta mana kasukuspa, sonqollanpi piensanman khaynata: “Patronniyqa manaraqmi hamunqachu”, nispa. Saynata piensaspan, kamachisqan runakunata qarita warmita maqanman, hinallataq tukuy munasqanta mikhuspa, mach'akunman chayqa, **46** patronninmi mana suyasqan p'unchawta, hinallataq mana piensasqan horasta, qonqayllamanta chayaramuspa, chay runataqa alli-allinta castigaspa, mana kasukuq runakunawan kushkata churanqa ñak'arinanpaq.

47 Chaymi niykichis, patronninpa kamachisqankunata chay mayordomo yachashaspa mana ruwanqachu chayqa, alli-allin castigasqa kanqa. **48** Ichaqa patronninpa kamachisqankunata

mana yachashaspa, ima mana allintapas ruwaq mayordomoqa, pisillata castigasqan kanqa. Pipas Diosmanta ashkata chashkiqmi, Diosmanpas ashkamanta cuentata qonqa. Saynallataqmi pimanpas tukuy imata Dios confiaran chayqa, paymantapas Diosmi cuentata mañanqa aswan mastaraq, nispa.

Runakuna dividisqa kanankumanta

(Mat 10.34-36)

49 Jesusqa nillarantaqmi:

—Noqaqa ninata hinan kay pachaman hamuspay apamurani. Saynaqa maytan munayman chay nina ratashanantaña. **50** Aswanmi noqa primerta ñak'arisqa. Chaymi ancha llakikuywan chay p'unchaw chayamunanta suyashani. **51** ¿Qankunaqa creerankichishchu, noqa kay pachaman hamuspay hawkayayta apamunaypaq? ¡Manan! Aswanmi noqapi creesqaykichisrayku, noqapi mana creeqkuna qankunamanta rakikunqaku. **52** Chaymi niykichis, kunanmanta ñawpaqmanmi runakunaqa, noqapi creesqankurayku dividisqa kawsanqaku; huk wasipi pishqa tiyaqkunamantan kinsa ishkaypa contranpi kanqa; ishkayñataqmi kinsapa contranpi kanqa. **53** Papanmi wawanpa contranpi kanqa; wawanñataqmi papana contranpi kanqa. Mamitanmi ususinpa contranpi kanqa; ususinñataqmi mamitanpa contranpi kanqa. Saynallataqmi suegranas qachunninpa contranpi kanqa; hinallataq qachunninpas suegrana contranpi kanqa, nispa.

P'unchawkunata qawarispa yuyaymananamanta

(Mat 16.1-4; Mar 8.11-13)

54 Jesusqa chaypi kaq runakunata qawarispanmi nillarantaq:

—Qankunaqa intipa haykunan lawmanta phuyu lloqsimuqta rikuspaykichismi ninkichis: “Paramunqan”, nispa; hinaqtintaqmi paramun. **55** Uraymanta wichayman wayra-wayramuqtintaqmi ninkichis: “Ruphamunqan”, nispa; hinaqtintaqmi ruphamun. **56** Cheqaqtapunin niykichis, ¡qankunaqa ishkay uya runakunan kankichis! Cielotapas kay allpa pachatapas qawaspaykichismi, yachankichis p'unchawkuna allin kananta otaq mana allin kanantapas.

Ichaqa noqapa ruwasqaykunata qawashaspaykichismi, mana ni imatapas entiendenkichishchu, nispa.

**Quejawaqninghis runakunawan
allinpanakuspa kawsanamanta**

(Mat 5.25-26)

57 Jesusqa nillarantaqmi:

—Qankunaqa allin kaqtayá imatapas ruwaychis.

58 Quejakusuqniyki runawan juezman rispaykiqa, ñanllapiraqyá arreglaspa allinpaychis, saynapi juezman ama entregasunaykipaq. Sichus guardiaman juez entregarusunki chayqa, carcelmanmi apaspa churamusunki. **59** Chaymi cheqaqtapuni niyki, chaymantaqa manan lloqsimunkichu llapallan debesqaykita paganaykikama, nispa.

Huchata saquespa Diosman kutirikunamanta

13 **1** Chay p'unchawkunapin wakin runakuna Jesusman hamuranku. Hinaspan willaranku khaynata:

—Galilea *provincia lawmantan runakuna Jerusalén *temploman hamuranku. Hinaspan animalkunata wañuchispanku *sacrificio *ofrendata Diosman haywasharanku. Hinaqtinmi gobernador Poncio *Pilatopa soldadonkuna hamuspanku, qonqayllamanta chay sacrificio ruwaq runakunata wañuchiranku. Chaymi yawarninkupas animalkunapa yawarninwan chapukuran, nispa.

2 Chaymi Jesusqa paykunata niran:

—¿Qankuna piensankichishchu chay Poncio Pilatopa wañuchisqan runakunaqa, Galilea provincia lawmanta wakin runakunamantapas aswan más huchasapa kanankupaq? **3** ¡Manan chayqa saynachu! Qankunapas huchaykichismanta Diosman mana kutirkuspaqa, saynatan wañunkichis. **4** Yuyariychisyá, Jerusalén llaqta ukhupi, *Siloé nisqa sutiyooq lugarpi, huk hatun torre thuñiyamuspa chunka pusaqniyoq runakunata wañuchisqanmanta. Chaytapas, ¿qankuna piensankichishchu, paykunapas Jerusalén llaqtapi tiyaq runakunamanta, aswan más huchasapa kaspanku wañunankupaq? **5** ¡Manan saynachu! Qankunapas huchaykichismanta Diosman mana kutirkuspaqa, saynatan wañunkichis, nispa.

Mana ruruq higos sach'amanta

6 Jesusmi huk willakuyta willaran khaynata:

—Huk runan higosta plantaran uvas plantakunawan kushkata. Chaymi unay watamantaña chay runaqa riran chay higospa rurunta pallaq. Ichaqa chay higos sach'aqa, manan rurusqachu. **7** Chaymi dueñonqa chakran cuidaq runata nirana: “Kinsa watañan hamuni kay higos sach'apa rurunta pallanaypaq; ichaqa manan ni ch'ullatapas ruruntaqa tarinichu. Aswanyá wit'upuy; yanqan kay sach'aqa campota ocupashan”, nispa.

8 Hinaqtinmi chay chakra cuidaq runaqa nirana: “Señor, kay watatawanraqyá dejaykuy, muyuriqninta hasp'iruspay wanuta hich'arunaypaq. **9** Sichus rurunqa chayqa, allinmi kanqa. Mana ruruqtinmi ichaqa, wit'uchipunki”, nispa. [Nota: *Chay mana ruruq higos sach'aqa, Diosta mana kasukuq runakunan kanku.*]

Huk warmita Jesús sanoyachisqanmanta

10 *Samana p'unchawpin Diosmanta yachachina *sinagoga wasipi Jesusqa yachachisharan. **11** Chaypin kasharan huk warmi wasan qopoyasqa. Chaytaqa *demonion qopoyachispa k'umu-k'umuman tukuchiran. Chaymi chay warmiqa, chunka pusaqniyoq wataña derechota mana sayayta atispa, k'umu-k'umulla puriran. **12** Hinaqtinmi Jesusqa chay warmita rikuruspa waqyaran. Hinaspán khaynata nirana:

—Chay ñak'arisqayki onqoymantan sanoña kanki, nispa.

13 Saynata nispanmi, Jesusqa makinwan llamiyuran chay warmita. Hinaqtinmi chay warmiqa kasqan ratolla sanoyapuspa, Diosta alabaran. **14** Ichaqa *sinagoga wasipi kamachiq runañataqmi anchata phiñakuran, chay warmita, samana p'unchawpi, Jesús sanoyachisqanrayku. Hinaspán chaypi kaq runakunata khaynata nirana:

—Soqta p'unchawmi llank'anapaqqa. Chay p'unchawkunapiyá hamuychis sanoyayta munaspaqa, amayá samana p'unchawpichu, nispa.

15 Hinaqtinmi Jesusqa paykunata contestaran:

—Ishkay uya runakuna. ¿Manachu qankunapas samana p'unchawpi wakaykichista asnoykichistapas pashkaspa unuta tomananpaq qatinkichís? **16** Kay warmiqa Abrahampa

mirayninmanta kasqanraykun, wakaykichismantapas asnoykichismantapas aswan masta valen. Paytan chunka pusaqniyoq wataña demonio ñak'arichiran. Chayri, ¿manachu samana p'unchaw kashaqtinpas, payta sanoyachiyman? nispa.

17 Saynata rimaqtinmi, Jesuspa llapallan enemigonkunaqa p'enqaypi quedaranku. Wakin runakunañataqmi Jesuspa tukuy ima ruwasqankunata rikuspanku anchata kusikuranku.

Mostaza mukhumanta

(Mat 13.31-32; Mar 4.30-32)

18 Jesusqa nillatarantaqmi:

—¿Imawantaq rikch'anachiyman Diosta kasukuspa kawsaq runakunatarí? **19** Diosta kasukuq runakunaqa rikch'akun, huk runapa tarpusqan mostaza mukhumanmi. Chay mostazapa mukhunmi hatun sach'amán tukun wiñaspqa. Chaymi pichinkukunapas ramankunapi thapachakunku, nispa. [Nota: *Kay mostaza mukhuqa yachachiwanchis, imaynan kay mostaza mukhupas ch'ulla mukhullamanta hatunta wiñaspa ashkata rurun, saynan Diospi creeq runakunapas ch'ullallamanta ashkaman tukunanchis.*]

Levaduramanta

(Mat 13.33)

20 Jesusqa nillarantaqmi:

—¿Imawantaq rikch'anachiyman Diosta kasukuspa kawsaq runakunatarí? **21** Diosta kasukuq runakunaqa rikch'akun chikallan levadurata ashka harinawan huk warmi chapuqtin ashkaman chay masa poqosqanmanmi. Saynallataqmi Diospi creeq runakunapas sapa p'unchaw ashkaman tukunqaku, imaynan chay levadurapas chikan masata ashkaman tukuchin, chay hinata, nispa.

K'itku punkumanta

(Mat 7.13-14, 21-23)

22 Jerusalén llaqtaman rishaspanmi, Jesusqa yachachiran llaqtakunapi, hinallataq uchuy llaqtachakunapipas.

23 Hinaqtinmi huk runa tapuran:

—Señor, ¿chikallanchu salvasqa kanqakú? nispa.

Chaymi Jesusñataq contestaran:

24 —Qankunaqa kallpanchakuychisyá k'itku punkunta haykunaykichispaq. Ashka runakunan huk p'unchaw haykuya munanqaku, ichaqa manan haykuya taqa atinqakuchu. **25** Chay punkuta wasiyooq wishq'aruqtinmi ichaqa, hawapi qeparunkichis. Hinaspan punkuta takaspa waqyakunkichis: “¡Señor, Señor kichaykullawayku!” nispa. Ichicha payñataqmi nimusunkichis: “Manan qankunataqa reqsiykichishchu; maymantachá qankunaqa kankichispas”, nispa. **26** Hinaqtinmi qankunañataq ninkichis: “Señor, qanwan kushkan mikhuraykupas, tomaraykupas, llaqtaykupa plazanpitaqmi qanqa yachachirankipas”, nispa. **27** Hinaqtinmi payñataq nimusunkichis: “Manan reqsiykichishchu, maymantachá qankunaqa kankichispas. Ladoymanta ayqueriychis mana allin ruwaq runakuna”, nispa. **28** Chaymi hawapi qeparuspa Abrahamta, Isaacta, Jacobta hinallataq Diosmanta willakuq *profetakunata ima, hanaq pacha Diospa ladonpi rikuspakichis, waqankichis kiruykichispas rach'ikyanankamaraq. **29** Hanaq pacha Diospa ladonmanqa, llapallan llaqtakunamantan runakunaqa hamunqaku, kay lawmanta, waq lawmanta, wichay lawmanta hinallataq uray lawmanta ima. Hinaspan paykunaqa Dioswan kushka mikhunqaku. **30** Kay pachapi mana importante kaq runakunan, hanaq pacha Diospa ladonpiqa, aswan importante runakuna kanqaku. Kay pachapi importante runakunañataqmi ichaqa, p'enqachisqa kaspanku, qepakunqaku, nispa.

Jesuspa waqasqanmanta

(Mat 23.37-39)

31 Chay p'unchawmi *fariseo religionniyoq runakuna Jesuspa kasqanman chayamuranku. Hinaspan Jesustaqa khaynata niranku:

—¡Ripuy kaymanta! *Rey *Herodesmi wañuchiyya munashasunki, nispanku.

32 Chayta uyarispanmi Jesusqa paykunata niran:

—Riychis hinaspa chay atoq hina Herodes runata nimuychis khaynata: “Kunan p'unchawkunallañañ runakunamanta *demoniokunata qarqosaq; hinaspa onqosqakunatapas

sanoyachisaq. Chaymantan ichaqa kay ruwanaykunata tukusaq”, nispa. **33** Chaymi noqaqa kunan, paqarin hinallataq minshapas Jerusalén llaqtamanqa rinaypuni kashan. Ichaqa Diosmanta willakuq huk *profeta runaqa, manan wañunmanchu huk law llaqtapiqa; aswanmi Jerusalén llaqtapi wañunan.

34 Ay, ¡Jerusalén llaqtapi tiyaq runakuna! ¡Qankunan Diosmanta willakuq profeta runakunata wañuchirankichis! ¡Saynallataqmi qankunaqa Diospa mandamusqan runakunatapas rumiwan p'anashaspalla wañuchirankichis! ¡Noqaqa maytan munarani qankuna huñuykuya, imaynan huk wallpapas chiwchichankunata raphran ukhupi huñuykun chay hinata! Ichaqa manan munarankichishchu huñuykunaytaqa. **35** Chayraykun Diosta yupaychanaykichis *templopas, hinallataq llaqtaykichispas, wasiykichispas wikch'usqa kanqa. Cheqaqtapunin niykichis, manañan rikuwankichishñachu kutimunay tiempo chayamunankama. Chay p'unchawñan ninkichis: “Alabasqayá kachun Diospa Sutinpi Hamuq Salvadorqa”, nispa.

Huk runata samana p'unchawpi Jesús sanoyachisqanmanta

14 1 Huk *samana p'unchawpin Jesusqa, *fariseo religionniyoq runakunapa huknin kaq jefenpa wasinman mikhuq riran. Hinaqtinmi chaypi kaq wakin fariseo religionniyoq runakunapas Jesusta qawapayaranku, imapipas pantaruqtinqa chayman hinalla acusanankupaq. **2** Chaypi Jesús kashaqtinmi, punkipakuy onqoyniyoq runa, Jesuspa ñawpaqninman ashuyuran. **3** Hinaqtinmi Jesusqa *leykunata yachachiq runakunata, hinallataq *fariseo religionniyoq runakunatawan tapuran khaynata:

—¿Moisespa leyninman hina, samana p'unchawpi sanoyachiy, allinchu kanman icha manachú? nispa.

4 Paykuna upallalla kaqtinkun, Jesusqa punkipakuy onqoywan onqoq runata llamiykuspa sanoyachiran; hinaspan nirán:

—Ripuy, nispa.

5 Hinaqtinmi chaypi kaq runakunata Jesusqa nirán:

—Mayqenniykichispapas wawaykichis, (asnoykichis) otaq toroykichispas samana p'unchawpi huk hatun t'oqoman

urmayuqtin, ¿manachu orqowaqchis samana p'unchaw kasqanraykú? nispa.

6 Ichqa mayqenninkupas manan ni imaynatapas contestayta atirankuchu.

Casarakuymán invitasqakunamanta

7 Cenaman invitasqa runakunan, ñawpaqpi allin kaq lugarkunapi asientokunata mashkaranku. Chayta rikuspanmi, Jesusqa chaypi kaq runakunaman yachachiran khaynata:

8 —Pipas invitasunki casarakuyninman hinaqtinqa, amayá ñawpaqpi sumaq asientokunatachu akllanki tiyanaykipaqqa. Saynata ruwaqtiykiqa, pipas qanmanta aswan más reqsisqa invitado runa chayaramuqtinmi, chay invitasuqniykiqa **9** “ayqueriy” nisunkiman, chay allin reqsisqa runa chaypi tiyananpaq. Hinaqtinmi qanqa p'enqa-p'enqayta qepaman tiyaq riwaq. **10** Aswanmi casarakuymán invitasqa kaspaykiqa, qepallapiña tiyakuy, invitasuqniyki hamuspa khaynata nisunaykipaq: “Amigo, ñawpaqpi allin kaq lugarpí tiyakamuy”, nispa. Saynapin chaypi qanwan kushka tiyaqkuna yachanqaku aswan más respetasqa kasqaykita. **11** Ichqa paytukusqa runakunan humillasqa kanqaku. Humillakuq runakunañataqmi, respetasqa kanqaku, nispa.

12 Jesusqa nillarantaqmi chay wasinman invitaqnin *fariseo religionniyoq runata:

—Huk fiestapi mikhunata otaq cenaya ruwaspaqa, amayá amigoykikunallatachu, nitaq wawqeykikunallatachu, nitaq familiaykikunallatachu, nitaq qapaq kaq vecinoykikunallatachu invitankiqa. Sichus paykunallata invitanki chayqa, paykunapas wasinman qanta invitasuspaykin, huk fiestata ruwaspa qanmanpas kaq mikhuchillasunkitaq, imaynan qanpas ruwaranki saynata. **13** Aswanyá fiestata ruwaspaykiqa, mikhunankupaq invitakamunki: wakchakunata, ñuk'ukunata, mana puriq wist'ukunata, hinallataq ñawska runakunatawan ima. **14** Paykunaqa chay invitasqaykimantaqa manan kutichipuya atisunkikuchu. Aswanmi chay runakunapa favorinipi allin kaqkunata ruwasqaykirayku ancha kusisqa kanki. Hinaspapas Diosmi premiokyita qosunki, Diospi creeq runakuna, wañusqankumanta kawsarimusqan p'unchawpi, nispa.

Fiestapi mikhunankupaq invitasqa runakunamanta
(Mat 22.1-10)

15 Chayta uyarispanmi, mesapi cenayta mikhuq runakunamanta huknин kaq runa, Jesusta niran:

—Ancha kusikuyniyoqmi kanqaku Diospa gobiernasqan sumaq glorianpi paywan kushka mikhunata mikhuq runakunaqa, nispa.

16 Hinaqtinmi Jesusqa contestaspa huk ejemplota willaran khaynata:

—Huk runan fiestata ruwaspa ashka runakunata invitamuran mikhunankupaq. **17** Chaymi mikhuy horas chayaramuqtin chay runaqa, sirvienten runata kamachiran invitasqan runakunata waqyamunarpaq: “Hamuychishña mikhunaykichispaq; mikhunaqa listoñan kashan”, nispa. **18** Hinaqtinmi chay invitamusqan runakunaqa mana hamuya munarankuchu. Chaymi primerta waqyamusqan runaqa niran: “Chakra rantisqaymi qawamunay kashan. Manan hamuya atiymanchu. Disculpaykuwayá”, nispa. **19** Hukñataqmi niran: “Manan hamuya atiruymanchu. Pishqa masa torokunatan rantiruni; chaytaraqmi yapunanpaq pruebamunay kashan. Disculpaykuwayá”, nispa. **20** Huk runañataqmi niran: “Chayllaraqmi casararukuni. Chayraykun mana hamuya atiymanchu”, nispa.

21 Hinaqtinmi chay waqyamuq sirvienteqa kutimuspa, patronninman willaran runakunapa nimusqanta. Chayta uyarispan, patronninqa anchata phiñakuran chay waqyachimusqan runakunapaq. Hinaspán sirvienten runata kamachiran: “Apurayllaman riy plazakunaman, hinallataq callekunamanpas. Hinaspá chaymanta pusamuy wakchakunata, ñuk'ukunata, mana puriq wist'ukunata, ñawsá runakunatawan ima”, nispa.

22 Hinaqtinmi chay sirvienten runaqa patronninpa kamachisqanman hina runakunata waqyamuran. Chaymanta kutimuspanaqmi patronninta niran: “Señorlláy, kamachiwasqaykiman hinan runakunata pusaramuni. Chaypas wasipiqa campo kashanraqmi”, nispa.

23 Chaymi patronninqa chay sirvienten runata niran: “Riy ñankunaman, hinallataq llaqtaq muyuriqinkunamanwan.

Hinaspa runakunata pusamuyupuni wasiyipi hunt'a kanankupaq. **24** Cheqaqtan niykichis, chay primer kaq mana kasukuq invitamusqay runakunaqa, manan ni mayqenninpas mallinqachu kay preparachisqay mikhunataqa", nispa.

Allinta tanteakuspa Jesusta qatikunamanta

25 Ashkallaña runakuna Jesuspa qepanta riqtinmi, Jesusqa kutirispa paykunata khaynata nirana:

26 —Pipas noqata qatikuwayta munaspaqa, papanmantapas, mamitanmantapas, warminmantapas, wawankunamantapas, wawqen Kunamantapas, panankunamantapas, hinallataq kikinpa vidanmantapas noqatan aswan masta khuyakuwanan; ichaqa saynata mana khuyakuwaspaqa, manan noqapa *discipuloyqa kanmanchu. **27** Pipas noqapi creespa mana ñak'ariy munaq, hinallataq noqata mana qatikuway munaq runaqa, manan discipuloyqa kanmanchu. **28** Sichus mayqenniykichiispas, huk torreta ruwayta munaspaqa, manaraq qallarishaspanmi, tiyayuspa qolqentaraq allinta yupanan. Hinaspan allinta tanteakunan, chay torreta ruwaspa tukuchinanpaq, qolqen aypaqachus icha manachus chayta. **29** Sichus mana allinta tanteakuspa chay torrepa cimientonta ruwayta qallarinman, hinaspa mana tukunmanchu chayqa, runakuna rikuspankun paymanta burlakuspa asipayankuman, **30** khaynata nispangu: "Kay runaqa afanllañan torreta ruwayta qallarirun, ichaqa manataqmi tukuya atinchu", nispangu.

31 ¿Imatataq ruwanman huk *reyri, chunka waranqa soldadollayoq kashaspan, ishkay chunka waranqa soldadoyoq reywan peleaq rinanpaqrí? Primertan payqa tiyayuspan allinta tanteakunan, chay chunka waranqa soldadonkunallawan ganayta atinmanchus icha manachus chayta. **32** Sichus peleaspa mana gananana paq hina kaspacha, karullataraq chay enemigon rey soldadonkunapiwan hamushaqtinmi, payqa soldadonkunata akllaspan kamachinqa, rispanku khaynata nimunankupaq: "Amaña peleasunchishchu; aswan hawkalla qepanapaq, parlasun", nispa. **33** Saynallataqmi qankunatapas niykichis, sichus noqapa discipuloy kayta munaspaqa, llapallan kaqniy kichiskunata saqespan, allinta tanteakuspa qatikuwanaykichis, nispa.

Kachipa q'aymayasqanmanta

(Mat 5.13; Mar 9.50)

34 Jesusqa nillarantaqmi khaynata:

—Kachiqa imapaqpas allinmi; q'aymayaruspanmi ichaqa manaña imapaqpas valenñachu. Hinaqtinri ¿imawantaq salachiwaq kaqmantarí? **35** Mana salaq kachiqa, manañan ni imapaqpas valenñachu, nitaq chakraman hich'anapaqpas ni wanupaqpas. Aswanqa wikapanallapaqñan valen. Kay yachachikuykunata uyariqqa, kasukuytayá yachachun, nispa. [Nota: Allin kachiqa Diospi allinta creespa Diosta qatikuq runakunamanmi rikch'akun. Ichaqa q'aymayaq kachiñataqmi rikch'akun Diospi creeshaspa mana kasukuq runakunaman].

Chinkasqa ovejamanta

(Mat 18.10-14)

15 **1** Jesuspa yachachisqanta uyarinankupaqmi, paypa kasqanman *impuesto cobraq runakuna, hinallataq huchasapa runakunapas hamuranku. **2** Chayta rikuspankun *fariseo religionniyoq runakunapas, hinallataq *leykunata yachachiq runakunapas, Jesuspa contranpi rimaspanku ninakuranku khaynata:

—Kay runaqa huchasapa runakunapa amigonmi; hinaspapas paykunawan kushkan mikhunpas, nispanku.

3 Hinaqtinmi Jesusqa kay ejemplota willaran khaynata:

4 —Mayqenniykichispapas pachaq ovejaykichismanta huknin kaq ovejaykichis chinkaruqtinga, ¿manachu esqon chunka esqonniyoq ovejaykichista, maypin michisqaykichispi saqeyuspa, chay chinkaq ovejata mashkaq riwaqchis tarimunaykichiskama? **5** Tariramuspataq ancha kusisqallaña q'epiyukuspa kutinpuwaqchis. **6** Hinapan wasiykiman chayamuspa, amigoykikunata hinallataq vecinoykikunatawan waqyaspa niwaq: “Hamuychis wasiyman. Kusikusunchis. Chinkasqa ovejaytan tarirakanpuni”, nispa. **7** Cheqaqtapunin niykichis, saynan hanaq pachapipas chay esqon chunka esqonniyoq allin runakunamantapas, aswan más kusikuyraq kanqa huk ch'ullalla huchasapa runa, huchanta saquespa, Diosman kutirikuqtinqa, nispa.

Chinkasqa qolqemanta

8 Jesusqa nillarantaqmi huk willakuyta:

—¿Manachu huk warmipa chunka qolqenmanta huknin qolqen chinkaruqtin, payqa mecherota ratachispa, wasinta pichaspa mashkanman tarinankama? **9** Tariruspanmi ichaqa, amistadninkunata hinallataq vecinankunatapas waqyaspa ninman: “Hamuychis wasiyman, hinaspa noqawan kusikuychis, chinkasqa qolqeyta tarikapusqayrayku”, nispa. **10** Cheqaqtapunin niykichis, saynan hanaq pachapipas, Diospa *angelninkunapa ñawpaqninpi ancha kusikuy kanqa, huk huchasapa runa huchanta saquespa, Diosman kutirikuqtinqa, nispa.

Chinkasqa joven papanpa wasinman kutipusqanmanta

11 Jesusqa nillarantaqmi:

—Huk runapan ishkay wawankuna karan. **12** Hinaqtinmi sullk'a wawanqa papanta niran:

“Papáy, noqaman tupaqniy herenciayta qoykapuway”, nispa. Chaymi papanqa ishkaynin wawankunaman, herenciankuta rakipurán. **13** Chay p'unchawkunapin chay sullk'a wawanqa papanmanta chashkisqanta llapallanta vendespan, karu llaqtaman ripuran. Chaypin llapallan qolqenta tukuran millay kawsaykunapi purispá. **14** Hinaqtinmi manaña qolqeyoq kashaqtin, chay kasqan llaqtapi ancha muchuy karan. Chaymi mana imapas mikhunarpaq kaqtin, **15** huk kaqnin chakrayoqta ruegakuran imallapipas llank'anata qoykunanarpaq. Chaymi chakrayoq runaqa chakranman pus spa, kamachiran khuchikunata michinanarpaq. **16** Hinaqtinmi payqa yarqaymanta kaspa, khuchikunapa mikhusqan *algarrobataña mikhuya munaran. Ichaqa manan ni pipas chayllatas qoykuranchu. **17** Chaymi payqa yuyaymanaspa khaynata niran:

“¡Papaya wasinpiqa manan mikhunaqa faltanchu; llank'aqninkunapas allin mikhusqachá kashanku!

¡Noqañataqmi ichaqa, kaypi yarqaymanta wañushaniña!

18 Kunanyá papaya wasinman kutipusaq, hinaspa khaynata nisaq: ‘Papáy, huchallirukunin Diospa contranpi, hinallataq

Papanpa wasinmanta rípuq joven kutinpusqan (Lucas 15.11-32)

qanpa contraykipipas. **19** Manañan wawaymi niwanaykipaq hinañachu kani. Aswanpas huknin kaq llank'apusuqniykitá hinallañayá chashkiykuway', nispa”.

20 Saynata yuyaymanaspanmi papanpa wasinman kutinpuran. Karullataraq hamushaqtintaqmi, papanqa chinkasqa wawanta rikuruspa, apurayllaman aypaspa, khuyakuymanta abrazaspa hinallataq much'ayuspa ima, wawanta chashkiran. **21** Hinaqtinmi wawanqa nirán: “Papáy, huchallirukunin Diospa contranpi, hinallataq qanpa contraykipipas. Manañan ‘wawaymi’ niwanaykipaq hinañachu kani”, nispa. **22** Hinaqtinmi papanqa sirvienten runakunata

kamachiran khaynata: “Allinnin p'achata orqomuspaykichis p'achachiychis; anillowanpas, zapatowanpas churaychis.

23 Hinallataq allinnin wira torillotapas apamuspa ñak'aychis, kusikuymanta mikhunanchispaq. **24** Kay wawayqa wañusqa hinañan karan; kunanmi ichaqa chinkasqa kasqanmanta tarirakapuni”, nispa. Chaymi paykunaqa kusisqallaña fiesta ruwayta qallariranku.

25 Hinaqtinmi kuraq kaq wawanqa, chakrapi llank'amusqanmanta wasiman kutinpuran. Papanpa wasinpa ladonman yaqaña chayaramushaspataqmi, fiesta ruwasqanku musicata hinallataq tususqankutawan uyariran. **26** Chaymi payqa huk sirviente runata waqyaspa tapuran: “¿Imanaqtintaq fiestatari ruwashankú?” nispa. **27** Hinaqtinmi chay sirviente runaqa contestaran: “Ripuq sullk'a wawqeykin kutiranpusqa sanolla. Chaymi papaykiqa kusikuymanta fiestata ruwashan. Mikhunankupaqpas allinnin wira torillotan ñak'arachinpas”, nispa. **28** Chaymi kuraq wawanqa nishuta phiñarukuspa, chay fiestamanqa mana haykuya munaranchu. Hinaqtinmi papanqa lloqsimuspa ruegaran haykunanpaq. **29** Ichäqa chay kuraq wawanñataqmi, papanta niran: “Kay unay watañan kasukuspay tukuy imapi yanapayki. Ichäqa manan qoykuwarankichu huk cabrachallatas, amigoykunawan fiestata ruwaspa mikhurunaykupaq. **30** Kunantaq ichäqa, kay wawayki, mana allinpi puriq warmikunawan tukuy qosqaykitapas tukuramuspa kutiramuqtin, huk allinnin wira torillotaraq ñak'arachipunki; hinaspa fiestataraq ruwashankipas”, nispa.

31 Chaymi papanqa chay kuraq wawanta, khaynata niran: “Wawalláy, qanqa sapa p'unchawmi noqawan kashanki. Qanpaqmi kanqa tukuy ima kaqniykunapas. **32** Kay wawqeykiqa wañusqapas kashanman hinan karan, kunanmi ichäqa kawsariramun. Chinkasqapas kashanman hinan karan, kunanmi ichäqa rikhuriramun. Chaymi noqanchisqa kusikuymanta fiestata ruwananchis”, nispa.

Yachaysapa astuto mayordomo runamanta

16 **1** Jesusmi *discipulonkunata nillarantaq khaynata:
—Huk qapaq runapan karan huk mayordomon.
Chay qapaq runamanmi willamuranku khaynata:

“Chay mayordomoykiqa nishutan usuchishan tukuy ima kaqniyikunata”, nispa. **2** Hinaqtinmi patronninqa chay mayordomonta waqyachimuspa nirán: “¿Imatan ruwashanki kaqniykunawan? Kaqniykunawan mana allin ruwasqaykitan willawanku. Chaymi kunan tukuy ima kaqniykunamanta cuentata qowanki. Hinaspapas qanqa manañan mayordomoyñachu kanki”, nispa.

3 Chaymi chay mayordomonqa sonqon ukhullapi khaynata piensaran: “¿Kunanri imatataq ruwasaq llank'anaymanta patronniy qarqowaqtinrí? Chakrapi llank'aytaqa manan atiymanchu; limosna mañakuytapas p'enqakunitaqmi.

4 Aswanyá patronniy manaraq qarqoruwashaqtin, runakunata yanaparusaq, paykunapas manaña mayordomo kaqtiy, wasinkupi samachiwaspa yanapanawanankupaq”, nispa. **5** Chaymi patronninman debeqnin runakunata waqyachimuspa, huk-hukllamanta tapuran. Primer kaqtan tapuran khaynata: “¿Hayk'atataq patronniymanri debeshankí?” nispa. **6** Hinaqtinmi chay debeq runaqa nirán: “Ishkay chunka cilindro *aceitetan debeshani”, nispa. Chaymi chay mayordomoqa nirán: “Kaypin contrato ruwasqayki papelqa kashan. Kunachallan aswan huk contratota ruway chunka cilindro aceitellamantaña”, nispa. [Nota: *pachaq barril aceiteqa, ishkay chunka cilindron karan*]. **7** Nillarantaqmi huknin debeqtapas: “¿Hayk'atataq patronniymanri debeshankí?” nispa. Hinaqtinmi chay debeq runaqa nirán: “Pachaq carga trigotan debeshani”, nispa. Chaymi mayordomoqa paytapas nirán: “Kaypin contrato ruwasqayki papelqa kashan. Kunachallan aswan huk contratota ruway pusaq chunka cargallamantaña”, nispa. **8** Hinaspan patronninqa suwa mayordomonpa ruwasqanta yacharuspa, sayna ruwasqanmanta admirakuspa allinta paymanta rimaran. Chaymi kunan qankunatapas niykichis, Diospi mana creeq runakunaqa, Diospa wawan runakunamantaqa aswan más astuton kanku, paykunapura qolqenkuwan yanapanakunankupaq. Ichaqa Diospi creeq runakunañataqmi, qolqenkuwanpas mana yanapanakuyta yachankuchu.

9 Chayraykun niykichis: Kay pachapi mana allinkunapi gastanaykichis qolqeykichiswanqa, runakunatayá

yanapaychis, amigoykichis kananpaq. Saynapi qolqeypichis manaña kaqtinpas, hanaq pachapin kanqa ashka amigoykichiskuna qankunata chaypi chashkisunaykichispaq.

10 Pipas chickallan qosqaykita, allinta cuidanqa chayqa, ashka qosqaykitapas allintan cuidanqa. Ichaqa, pipas chickallan qosqaykita, mana allintachu cuidanqa chayqa, ashka qosqaykitapas, manan allintachu cuidanqa. **11** Chaymi niykichis, kay pachapi imapas cosaskunata, sichus qankuna mana allintachu cuidankichis chayri, ¿pitaq qankunamanri confiasunkichisman hanaq pachapi ancha valorniyoq kaqkunatarí? **12** Ichaqa kay pachapi imapas kaqkunata, mana allinta cuidashaqtikichisri, ¿pitaq qankunamanri imatapas qosunkichisman kikiykichispqa kananpaqrí?

13 Manan ni pi sirvientepas ishkay patronkunataqa kasqan ratollaqa serviyta atinmanchu. Huknin kaq patronnintan masta khuyakuspa allinta servinman; huknin kaq patronnintañataqmi cheqnikuspa mana allintachu servinman. Saynallataqmi pipas kay pachapi qapaq kayllata munaspaqa, manan Diostaqa allintachu servinman, nispa.

14 Chaymi *fariseo religionniyoq runakunaqa, Jesuspa yachachisqanta uyarispanku asikuranku. **15** Saynataqa asikuranku paykunaman qolqe anchata gustasqanraykun. Hinaqtinmi Jesusqa paykunata niran:

—Qankunaqa, runakuna qawasunallaykichispaqmi, allin rikusqa kayta munankichis. Diosmi ichaqa sonqoykichista reqsin imayna huchasapa kasqaykichista. Kay pachapi runakunapa rikunallanpaq ancha importante kaqkunaqa, Diospa ñawpaqninpiqa mana imapaq valeqmi kanku, nispa.

Moisespa leyninmanta hinallataq Jesuspa yachachikuyinmantawan

16 Jesusqa nillarantaqmi:

—Bautizaq Juanpa willakusqan tiempokaman runakunaqa, Moisespa escribisqan *leykunata, hinallataq profetakunapa yachachisqankunatawan ima kasukuspa kawsaranku. Ichaqa Bautizaq Juanpa yachachisqan p'unchawmantapachan, Diosmanta allin willakuykunata runakunaqa uyarishanku. Chaymi ashka runakunaqa, Diospa gobiernasqan sumaq glorianman imaynatapas haykuytapuni munashanku.

17 Ichqaq kunan p'unchawkamapas Moisespa esribisqan leykunaqa valellashanmi. Chaymi niykichis, hanaq pachaña otaq kay pachaña chinkanman hinaqtinpas, Moisespa esribisqan leykunamantaqa, manan ni huk letrallapas chinkanqachu, nispa.

Casado kashaspa ama t'aqanakunankumanta

(Mat 19.1-12; Mar 10.1-12)

18 Jesusqa nillarantaqmi:

—Pipas warminmanta t'aqakuspa, huk warmiwan tiyanqa otaq casarakunqa chayqa, Diospa contranpin waqllikuy huchata ruwashan. Saynallataqmi pipas, tiyanqa otaq casarakunqa, qosanmanta t'aqakuq warmiwan chayqa, Diospa contrallanpitaqmi waqllikuy huchata ruwashan, nispa.

Qapaq runamanta, wakcha Lázaro runamantawan

19 Jesusqa nillarantaqmi kay willakuyta:

—Huk qapaq runan karan ancha allin fino p'achakunallawan p'achakuq. Paymi sapa p'unchaw fiestata ruwaspa, tukuy ima allin mikhunakunallata ruwachiq mikhunankupaq. **20** Kallarantaqmi huk wakcha runapas Lázaro sutiyooq. Paymi chay qapaq runapa wasinpa punkunpi kasharan, sarna onqoypa tukusqan. **21** Hinaqtinmi payqa chay qapaq runapa mesanmanta pampaman urmaq mikhunawan saqsaykuya munaran. Chaypi kashaqtinmi, chay wakcha runataqa, alqokunallaña sarnankunatapas llaqwaran. **22** Sayna kashaspan chay wakcha Lázaro runaqa, huk p'unchaw wañupuran. Hinaqtinmi Diospa *angelninkuna hanaq pachaman almanta aparanku, Abrahampa kasqanman. Saynallataqmi chay qapaq runapas wañullarantaq, hinaqtinmi p'amparanku.

23 Chay qapaq runaqa, wañusqakunapa kasqanpi anchata ñak'arishaspanmi, karumanta qawarispa, Abrahamtawan kushkata chay wakcha Lázaro runata rikuran. **24** Chaymi chay qapaq runaqa, ancha ñak'ariyapi tarikuspa, waqyakuran khaynata: “¡Taytáy Abraham, khuyapayaykuway! Hinaspas Lazarota mandamuway, dedonpa puntallanpipas unuta apamuspa, qallullaytapas apichaykuwananpaq. Noqaqa kay

nina rawraypin anchata ñak'arishani”, nispa. **25** Chaymi Abrahamqa contestamuran khaynata: “Yuyariy wawalláy. Ñawpaq kawsayniykiqa tukuy imayoqmi karanki. Lázaron ichaqa mana ni imayoq kaspa anchata ñak'ariran. Kunanmi payqa ancha kusisqa kaypi kashan. Qanñataqmi ichaqa, chaypi anchata ñak'arishanki. **26** Manan pipas kaymantaqa qankunapa kasqaykichismanqa, hamuyaña munaspapas, chimpamuytaqa atinmanchu. Nitaqmi qankunapas noqaykupa kasqaykumanqa chimpamuya atiwaqchishchu, ukhu-ukhu mana tukukuq wayq'o rakiwasqanchisrayku”, nispa. **27** Chaymi, chay qapaq runaqa niran: “Taytáy Abraham, ruegakuykin, papaypa wasinpi kaqkunamanyá Lázaro willaranpuwachun. **28** Chaypin pishqaraq wawqeykuna kashan. Paykunaqa amañayá kaypi ñak'arinankupaqqa hamuchunkuñachu”, nispa.

29 Hinaqtinmi Abrahamqa contestaran khaynata: “Chaypaqmi Moisespa escribisqan *leykunata, hinallataq Diosmanta willakuq *profetakunapa escribisqanta hap'ishanku; chaytayá kasukuchunku”, nispa.

30 Hinaqtinmi chay qapaq runaqa niran: “Taytáy Abraham, ¡manan chaykunallataqa kasunkumanchu! Sichus huk runa wañusqanmanta kawsarispa riqtinmi ichaqa, huchankuta saquespa, Diosman kutirkunkuman”, nispa.

31 Chaymi Abrahamñataq contestaran: “Moisespa escribisqan leytapas, hinallataq Diosmanta willakuq *profetakunapa willakusqantapas mana kasukushaspankuqa, manan creenkumanchu, huk runaña wañusqanmanta kawsarispa willakuq riqtinpas”, nispa.

Runamasinta huchaman urmachiq runa castigasqa kananmanta

(Mat 18.6-7, 21-22; Mar 9.42)

17 **1** Jesusqa *discipulonkunatan niran:
—Huchaman runamasinta urmachiq runakunaqa kanqapunin. Ichaqa ¡Ay, imaynaraq kanqa runamasinta huchaman urmachiq runaqa! **2** Chaymi niykichis, sichus chay runa noqapi chayraq iñiqkunata huchaman urmachinman chayqa, aswan allinmi kanman sayna runakunataqa, huk

Jesuspa tiemponpi kutananku molino rumi (Lucas 17.1-2)

hatun molino rumita kunkanman wataruspa, lamar qochaman wikch'uyuqtinku, chaypi wañunanpaq. 3 Saynaqa amayá runamasiykichispa contranpiqa imatapas ruwankichishchu. Sichus runamasiyki qanpa contraykipi imatapas ruwaspa ofendesuqtiykiqa, q'aqchay yuyayman kutirinanpaq, hinallataq "perdonaway" nisuqtiykipas, perdonaykuyá. 4 Saynallataq sichus pipas huk p'unchawllapi qanchis kutita ofendesuspakki, qanchis kutita kutimuspa "perdonaway", nisunki chayqa, perdonaykuyá, nispa.

Diospi iñiyninku yapakunanpaq mañakusqankumanta

5 *Apostolninkunan Jesusta niranku:

—Iñiyniykuta yapaykuwayku, astawan Diospi creenaykupaq, nispa.

6 Hinaqtinmi Jesusqa contestaran khaynata:

—Sichus qankunapa iñiyniykichi huk *mostaza mukhu hina sayaychallapas, kanman chayqa, qankunaqa kay hatun sach'atan niwaqchis: "Saphiykimanta p'elakuspa lamar

qochapi saphichakuspa wiñamuy”, nispa. Hinaqtinqa kay sach'aqa, kasusunkichismanmi, nispa.

Sirviente runapa imas ruwananmanta

7 Jesusqa nillarantaqmi khaynata:

—Kamachinaykichis sirviente runa yapusqanmanta otaq animalniykichis michimusqanmanta kutiramuqtinqa, manan qankunaqa niwaqchishchu: “mesapi tiyayuspa mikhuy”, nispachu. **8** Aswanmi niwaqchis: “Cenayta ruwamuspa, sirviente p'achaykiwan cambiakamuspayki, servimuway mikhunaypaq, hinallataq tomanaypaq ima; chaymantaña qanqa mikhunkipas, hinallataq tomankipas”, nispa. **9** Saynata kamachishaspapas, qankunaqa manan gracias niyllatapas yachankichishchu. **10** Ichqa qankunaqa Diospaq imatapas ruwaspaykichisqa, aman suyankichishchu “gracias” nispa nisunaykichistaqa. Aswanmi ninaykichis: “Noqaykuqa Diospa sirvientellanmi kayku. Hinaspapas noqaykuqa Diospa kamachillawasqankutan imatapas ruwayku”, nispa.

Lepra onqoywan onqoqkunata Jesús sanoyachisqanmanta

11 Jesusmi Jerusalén llaqtaman rishaspa, *Galilea *provinciawan hinallataq *Samaria provinciawan tupanakuqni lugarninta pasasharan. **12** Hinaqtinmi huk taksa llaqtachaman chayashaqtin, chunka runakuna *lepra onqoyniyoqkama, Jesusman aypamuranku. Hinaspas karullapi sayayuspanku **13** waqyakamuranku khaynata:

—¡Señor Jesús, khuyapayaykuwayku! nispa.

14 Chaymi paykunata qawarispa Jesusqa niran:

—Jerusalén *templopi *sacerdotekunaman rispaykichis, qawachikamuychis, nispa.

Hinaqtinmi ñan risqankupi chay chunkantin lepra onqoyniyoq runakunaqa, sanoyapuranku. **15** Chaymi paykunamanta huknin kaq runaqa, sanoña kasqanta qawayukuspa, Jesusman kutiran Diosta alabastin, hinallataq graciasta qostin ima. **16** Jesuspa kasqanman chayaruspantaqmi, qonqoriyukuspa k'umuyuran pampakama, hinaspas graciasta qoran. Chay runaqa karan Samaria *provincia llaqtamantan.

17 Chaymi Jesusqa niran:

—¿Acaso manachu chunka runakuna chay lepra onqoymantaqa sanoyarankú? ¿Maytaq wakin esqon runakunari? **18** ¿Kay sapallan forastero runallachu Diosta alabananpaq kutimuranri? nispa.

19 Saynata nispanmi, Jesusqa chay runata niran:

—Sayarispa ripuy, noqapi confiasqaykiraykun sanoña kanki, nispa.

Jesucristopa kutimunanmanta

(Mat 24.23-28, 36-41)

20 *Fariseo religionniyoq runakunan Jesusta tapuranku:

—Diospa gobiernanan p'unchawri ¿hayk'aqtaq qallarinqa? nispanku.

Chaymi paykunata Jesusqa contestaran:

—Diospa gobiernanan p'unchawqa manan runakunapa rikunanzaq hinachu kanqa. **21** Manataqmi pipas ninmanchu: “Kaypin kashan” otaq “waqpin kashan”, nispaqa. Aswanmi Diospa gobiernasqan sumaq glorianqa qankuna ukhupiña kashan, nispa.

22 Chaymantan Jesusqa *discipulonkunata khaynata niran:

—Chayamunqan p'unchaw noqa Diosmanta Hamuq Runataqa rikuya munanaykichispaq; ichaqa manan rikuwankichishchu. **23** Chay p'unchawkunapin runakuna nisunkichis: “Kaypin kashan”, otaq “Waqpín kashan Cristoqa”, nispanku. Hinaqtinqa amayá qankunaqa rinkichishchu, nitaq qatikunkichispashchu. **24** Imaynan rayopas llapallan runakuna rikunanzaq enteron cielotaraq llatáq nispa k'ancharin. Saynallataqmi noqa Diosmanta Hamuq Runa kutimuqtiypas, llapallan runakuna rikuwanqaku.

25 Ichaqa ñawpaqtan ancha-anchataraq ñak'arichiwanqaku. Hinaspan kay tiempopi kawsaq runakunaqa cheqnikuwaspa negawanqaku.

26 Imaynan runakuna kawsaranku Noeypa tiemponpipas, saynallataqmi pasanqa noqa Diosmanta Hamuq Runa kutimuqtiypas. **27** Noeypa tiemponpi runakunaqa kusikuspankun mikhusharanku, tomasharanku, hinallataq casarakusharanku ima,

Noeypa willakusqanta mana uyarispanku. Chaytaqa ruwaranku *barcoman Noé haykunan p'unchaw kamallan. Chaymi barcoman Noé haykuruqtin hinalla, nishuta para-paramuspa enteron mundopi qochaspa hunt'aran. Hinaqtinmi llapallan runakunaqa heq'epaspa wañuranku. **28** Saynallataqmi *Lotpa tiemponpipas pasaran. Runakunan mikhusharanku, tomasharanku, vendesharanku, rantikusharanku, tarpusharanku, hinallataq wasikunatapas ruwasharanku. **29** Ichaqa *Sodoma llaqtamanta Lotpa lloqsisqan p'unchawmi, azufreyoq nina para cielomanta paramuran; hinaspan llapallan runakunata wañuchiran. **30** Saynallataqmi kanqa, noqa Diosmanta Hamuq Runa kutimuqtiyঃ.

31 Chay kutimunay p'unchawpiqa pipas wasinpa punkunpi kashaspanpas, amayá wasin ukhumañqa haykuchunñachu imantapas orqomunanpaqqa. Hinallataq pipas chakrapi llank'ashaspapas amañayá wasinmanqa kutichunñachu. **32** Yuyariychisyá Lotpa warminmanta. Lotpa warminqa kachi rumimanmi tukuran, qepan lawman kutirispa qawasqanrayku. **33** Pipas payllapaq kawsay munaqqa, wiña-wiñaypaqmi wañunqa. Ichaqa pipas noqapi creesqanrayku wañuqmi, wiña-wiñaypaq kawsanqa.

34 Chaymi niykichis, tuta kutimuqtiymi ishkay runakuna camapi puñushanqaku. Hukninmi apasqa kanqa; hukninñataqmi saquesqa kanqa. **35** Hinallataqmi ishkay warmikunapas kushka kutashanqaku. Hukninmi apasqa kanqa; hukninñataqmi saquesqa kanqa. **36** {Saynallataqmi ishkay runakunapas campopi kashanqaku. Hukninmi apasqa kanqa; hukninñataqmi saquesqa kanqa, nispa}.

37 Hinaqtinmi chaypi uyariq runakuna Jesusta tapuranku:
—Señor, ¿maypitaq pasanqa chaykunarí? nispa.

Chaymi Jesusqa contestaran:

—Maypin wañusqa aycha kashan, chaypin condorkunapas huñunakun. Saynallataqmi noqa hamuqtiyঃ pasanqa; llapallan runakunan yachanqaku hamusqayta, nispa.

Huk viudamanta, mana allin juezmantawan

18 **1** Jesusqa huk ejemplowanmi *discipulonkunata yachachiran, paykuna ama hukmanyaspa Diosmanta mañakunankupaq.

2 Hinaspan khaynata niran:

—Huk llaqtapin karan huk juez Diosta mana manchakuq, hinallataq runakunatapas mana respetaq. **3 Hinaspapas kallaqtaqmi chay llaqtapiqa**, huk viuda. Paymi chay juezman sapa kutin rispa, ruegakuran khaynata: “Contraypi kaq runatawan allin justiciata ruwaykuway”, nispa. **4 Chaymi chay viuda sapa p'unchaw kutipayaqtin**, chay juezqa, allin justiciata mana ruwayta munashaspanpas, sonqonpi piensarispamni niran: “Diosta mana manchakushaspaypas hinallataq runakunata mana respetashaspaypas, **5 kay viudapaqyá allin justiciata ruwaykapusaq**, mana chayqa, sapa p'unchaw hamupayawaspanmi umayta nanachiwanman”, nispa.

6 Jesusqa saynata willaspanmi, khaynata niran:

—Imaynan chay mana allin justicia ruwaq juezpas justiciata ruwaran; **7 saynallataqmi Diospas justiciata ruwanqa payman tuta p'unchaw wawankuna mañakuqtinkuqa**; hinaspapas payqa manapunin tardanqachu contestananpaqqa. **8 Chaymi cheqaqtapuni niykichis**, Diosqa allin justiciatan ruwanqa mana tardaspa. Ichaqa, noqa Diosmanta Hamuq Runa, kay pachaman kutimuspay, ¿tarimuymanchu noqapi iñiq runakunata kay allpa pachapí? nispa.

Fariseo runamanta impuesto cobraq runamantawan

9 Wakin runakunaqa creekurankun allin justo runa kanankupaq; hinaspan wakin runamasinkuta despreciaranku. Chayta rikuspanmi, Jesusqa huk willakuyta runakunaman willaran khaynata:

10 —Ishkay runakunan Diosmanta mañakunankupaq, Diosta yupaychana *temploman riranku. Huknini karan *fariseo religionniyoq; huknínataqmi karan *impuesto cobraq. 11 Fariseo religionniyoq runan sayaspalla khaynata mañakuran: “Graciastan qoyki Diosnilláy, noqaqa mana huchayoq runa kasqaymanta. Chayraykun noqaqa, mana wakin runakuna hinachu kani, suwakuq, mana allinkuna ruwaq, huk warmikunawan waqlikuq, nitaqmi waq impuesto cobraq runa hinachu kanipas. 12 Aswanmi noqaqa, semanapi ishkay kutikama ayunani; llapallan ganasqaykunamantapas

*diezmoytan qanman Diosnilláy qomuyki”, nispa. **13** Ichqaq *impuesto cobraq runañataqmi, karullapi sayaruspa, alto cielotapas mana qawariranchu. Aswanmi qasqonta takakuspan khaynata mañakuran: “Diosnilláy, huchasapa runan kani; khuyapayaykuway, hinaspa huchayta perdonaykuway”, nispa. **14** Kay willakuya tukuruspanmi, Jesusqa chay runakunata nirán khaynata: “Impuesto cobraq runan huchanmanta perdonasqa wasinman kutipuran; ichqaq fariseo religionniyoq runañataqmi, huchanmantaqa mana perdonasqachu karan. Yachaychisyá, paytukuq runan humillasqa kanqa; humillakuq runañataqmi hatunchasqa kanqa”, nispa.

Wawakunata Jesús bendecisqanmanta

(Mat 19.13-15; Mar 10.13-16)

15 Wawakunatan Jesusman apamuranku, makinta churaykuspa, Diosmanta mañakuspa bendecinapanqa. Chaymi Jesuspa *discipulonkunaqa, wawa apamuqkunata niranku:
—¡Ayqechiychis chay wawakunata; ama apamuychishchu!
nispanku.

16 Hinaqtinmi Jesusqa wawakunata waqyaspas, discipulonkunata khaynata nirán:

—Ama hark'aychishchu wawakuna noqaman hamunantaqa. Kay wawakuna hina kaq runakunapaqmi, Diospa gobiernasqan sumaq glorianqa kanqa. **17** Chaymi cheqaqtapuni niykichis, kay wawakuna hina tukuy songonkuwan Diospi creeq runakunallan, Diospa gobiernasqan sumaq glorianmanqa haykunqaku, nispa.

Jesuswan huk qapaq runa parlasqanmanta

(Mat 19.16-30; Mar 10.17-31)

18 Huk allin reqsisqa qapaq runan Jesusta tapuran khaynata:

—Allin yachachikuq, ¿imatataq ruwasaq Diospa ladonpi wiñaypaq kawsanaypaqrí? nispa.

19 Chaymi Jesusqa contestaran:

—¿Imanaqtintaq noqatari niwanki: “Allin yachachikuq” nisparí? Manan ni pi runapas allinqa kanchu; aswanqa

Diosllan. **20** Qanqa yachankiñan Diospa kamachikuyuinipi, khayna nisqantaqa: “Aman huk warmikunawanqa waqllikunkichu; aman ni pitapas wañuchinkichu; aman suwakunkichu; aman pimantapas qepanpiqa llullakuspaqa rimankichu; aswanyá papaykita hinallataq mamitaykitapas respetay”, nispa.

21 Hinaqtinmi chay qapaq runaqa, Jesusta khaynata niran:

—Noqaqa wawa kasqaymantapachan chaykunataqa cumplirani, nispa.

22 Chayta uyarispanmi Jesusqa niran:

—Kayraqmi faltashasunki ruwanayki: rispayki vendemuy tukuy kaqniyikunata, hinaspa chay qolqeta wakchakunaman rakimuy. Saynata ruwaqtyikin hanaq pachapi tukuy imayki kanqa sumaq qori qolqe hina. Chayta ruwaruspaykiña kutimunki noqata qatikuwanaykipaq, nispa.

23 Hinaqtinmi chay runaqa Jesuspa nisqanta uyarispa, anchata llakikuran, ancha qapaq runa kasqanrayku. **24** Chaymi Jesusqa ancha llakisqallaña kasqanta qawayuspa niran:

—¡Mayna sasatan qapaq runakunaqa, hanaq pachapi Diospa sumaq glorianmanqa haykunqa! **25** Ichaqa huk hatun *camello animalraqmi awqapa ninrinta pasarunman, huk qapaq runa Diospa gobiernasqan sumaq glorianman haykunanmantaqa, nispa.

26 Chayta uyarispan, runakunaqa Jesusta tapuranku:

—Sayna kaqtinri, ¿pitaq atinman salvakuytarí? nispangu.

27 Chaymi Jesusqa niran:

—Runakunaqa manan atinmanchu; Diosmi ichaqa, tukuy imatapas atillanpuni, nispa.

28 Hinaqtinmi Pedroñataq niran:

—Noqaykuqa tukuy imaykutapas saqueruspan qanta qatikushaykiku, nispa.

29 Chaymi Jesusñataq contestaran:

—Cheqaqtapunin niykichis, pipas Diospa kamachin ruwaq kayta munaspasa, saqenanmi wasinta, warminta, wawqe-panankunata, papanta, mamatanta, hinallataq wawankunata ima. **30** Saynata ruwaspan, saquesqankunamantapas aswan mastaraq chashkinqa kay pachapi, hinallataq qepa tiempopipas wiña-wiñaypaq kawsayta, nispa.

Jesusmi kinsa kutitaña willakuran wañunanmanta

(Mat 20.17-19; Mar 10.32-34)

31 Jesusqa chunka ishkayniyoq akllasqan *discipulonkunata huk lawman waqyarispanmi, paykunallata khaynata niran:

—Kunanqa Jerusalén llaqtamanmi risunchis. Chaypin Diosmanta willakuq *profeta runakunapa, tukuy imakuna noqamanta esribisqanku cumplikunqa. **32** Ichaqa huk law *nacionniyoq runakunamanmi entregawanqaku. Chaymi paykunaqa asipayawanqaku, k'amiwanqaku, toqaykuwanqaku, **33** hinallataq anchata latigaruwaspanku wañuchiwanqaku ima. Saynata ruwawashaqtinkupas, ichaqa kinsa p'unchawmantan noqaqa kawsarinpusaq, nispa.

34 Ichaqa Jesuspa discipulonkunaqa manan ni imatapas nisqanmantaqa entienderankuchu, chay rimasqankunaqa pakasqa hina kasqanrayku.

Ñawsa runata Jesús sanoyachisqanmanta

(Mat 20.29-34; Mar 10.46-52)

35 Jericó llaqtaman Jesús chayashaqtinmi, huk ñawsa runa ñan patapi tiyashasqa limosnata mañakuspa. **36** Chaymi chay ñawsa runaqa ashka runakuna pasasqanta uyarispa, tapukuran khaynata:

—¿Imataq pasashanrí? nispa.

37 Hinaqtinmi contestaranku:

—Nazaret llaqtayoq Jesusmi pasashan kayninta, nispanku.

38 Chaymi chay ñawsa runaqa waqyakuran khaynata:

—¡Davidpa mirayninmanta Jesús, ama hina kaychu, khuyapayaykuway! nispa.

39 Hinaqtinmi Jesuspa ñawpaqninta riq runakunaqa, chay ñawsata niranku:

—¡Upallay! ¡Upallay! nispanku.

Ichaqa saynata nishaqtinkupas, chay ñawsaqqa astawanraqmi qapariran khaynata:

—¡Davidpa mirayninmanta Jesús, ama hina kaychu, khuyapayaykuway! nispa.

40 Hinaqtinmi Jesusqa sayaykuspa kamachiran, chay ñawsa runata pusamunankupaq. Ladonpiña kashaqtintaqmi payta tapuran khaynata:

41 —¿Imatataq qanpaq ruwanaytari munankí? nispa.

Chaymi chay ñawsa runaqa nirán:

—Señor, ¡qawariytan munani! nispa.

42 Chaymi Jesusqa nirán:

—¡Qawariy! Noqapi confiasqaykiraykun Dios
sanoyachisunki, nispa.

43 Hinaqtinmi chay ñawsa runaqa, kasqan ratolla
sanoyaspa qawariran. Hinapan payqa Jesusta qatikuran
Diosta alabastin. Saynallataqmi chaypi kaq llapallan
runakunapas, chaykunata rikuspanku Diosta alabaranku.

Jesuswan Zaqueo tupasqanmanta

19 1 Jesusmi Jericó sutiyoq llaqtaman haykuspa,
chayninta pasasharan. 2 Hinaqtinmi chay llaqtapi
tiyaran huk qapaq runa Zaqueo sutiyoq. Payqa karan *impuesto
cobraqkunapa jefenmi. 3 Paymi Jesusta reqsiyta munaspa
qawaq riran. Taksalla kaspataqmi, ashka runakuna chaypi
kaqtin, Jesusta mana rikuya atiranchu. 4 Chaymi Zaqueoqa
apurayllamanña ñawparan, maynintas Jesús pasanqa chayman.
Hinaspan huk sicómoro sutiyoq sach'aman wicharan, Jesusta
allinta rikunanpaq. 5 Chayninta Jesús pasashaspanmi, sach'a
hawapi Zaqueota rikuspa, sutinmanta waqyaran:

—¡Zaqueo, apurayman urayamuy! Kunanmi qanpa
wasiykipli samasaq, nispa.

6 Chaymi Zaqueoqa apurayllamanña urayamuspa,
kusisqallaña Jesusta wasinman pusaran. 7 Chayta
rikuspankutaqmi, runakunaqa Jesuspa contranpi rimaranku
khaynata:

—Huchasapa runaq wasinmanmi haykurparin, chaypi
samananpaq, nispanku.

8 Zaqueoñataqmi, tiyasqanmanta sayarispa Señor Jesusta
niran:

—Señor, kunanmi tukuy kaqniykunamanta kushkanta
wakchakunaman qosaq. Hinallataqmi sichus pitapas
engañarani chayqa, tawa kutitan kutichipusaq, nispa.

9 Jesusñataqmi niran:

—Kunanmi qanpas hinallataq familiaykipas
salvasqa kankichis, Abrahampa iñiynin hina qankunapa

iñiyniykichispas kasqanrayku, hinallataq Abrahampa miraynimanta kasqaykichisrayku. **10** Noqa Diosmanta Hamuq Runaqa, chinkasqa runakunata mashkaspa salvanaypaqmi hamurani, nispa.

Qolqemanta

11 Jerusalén llaqtapa cercanpiña Jesús kashaqtinmi, runakuna Jesuspa nisqanta uyarispanku piensaranku, Jesusqa Jerusalén llaqtaman chayaspa kasqan ratolla gobiernayta qallarinanpaq. Chaymi Jesusqa huk ejemplowan willaran khaynata:

12 —Huk allin reqsisqa runan gobiernananpaq nombramiento chashkikuq karu nación llaqtaman viajaran, chaymanta kutimuspa gobiernananpaq. **13** Chaymi, chay runaqa manaraq viajashaspa, chunka llank'aqnin runakunata waqyaran. Hinaspan sapankamaman ashka qolqeta saqetamuran: “Kutimunaykama kay qolqewan negociota ruwashaychis”, nispa. **14** Ichaqa chay allin reqsisqa runataqa, llaqtamasin runakunaqa cheqnikurankun. Chaymi viajasqanpa qepallanta huk comisionta mandaranku, contranpi khaynata nimunkupaq: “Manan paytaqa munaykuchu noqaykuta gobiernawanankutaqa”, nispanku.

15 Ichaqa chay allin reqsisqa runaqa, gobiernananpaq nombrasqaña kaspanmi, llaqtanman kutimuran. Hinaspan chunkantin llank'aqninkunata waqyachimuran, saynapi chay qolqe saquesqanwan ima negociokunatas ruwaranku, chayta yachananpaq. **16** Chaymi chay primer kaq llank'aq chayamuspa, khaynata nirán: “Señorlláy, negociota ruwaspaymi chay qolqe saqewasqaykiwan chunka kuti mastaraq ganaramuni”, nispa. **17** Chay gobiernaqñataqmi contestaran: “Allinmi, qanqa allin llank'aqniymi kanki. Chaymi kay chikallan saquesqayta allinta cuidasqaykirayku, kunan nombrasqayki, chunka llaqtakunata kamachinaykipaq”, nispa. **18** Chayllamanmi qepa kaq llank'aqninpas chayaramuspa nillarantaq: “Señorlláy, qolqe saqewasqaykiwanmi negociota ruwaspay, pishqa kuti mastaraq ganaramuni”, nispa. **19** Chaymi paytapas chay gobiernaqqá nirán: “Kunanmi noqa qantapas

nombrasqayki, pishqa llaqtakunata kamachinaykipaq”, nispa. **20** Chayllamanmi huknin kaq llank'aqninpas chayaramuspa nillarantaq: “Señorlláy, kay qolqeykitan apanpushayki kaqlata. Noqaqa alli-allintan pañuelopi khipuruspa waqaycharani. **21** Ichaqa qantan noqaqa nishuta manchakuyki, ancha manchakunapaq kasqaykirayku. Hinaspapas noqaqa yachanin qanqa mana churasqaykimanta oqarisqaykita, hinallataq mana tarpusqaykimanta cosechasqaykitapas”, nispa. **22** Chaymi chay gobiernaq runaqa niran: “Qanqa kanki mana allin llank'aqmi. Chaymi kikillayki rimasqaykiman hina condenasqa kanki. Qanqa allintan yacharanki noqaqa exigente runa kasqayta, mana churasqaymanta oqarisqayta, hinallataq mana tarpusqaymanta cosechasqayta ima. **23** Chayri, ¿imanaqtintaq qanri kay qolqeyta mana bancollamanpas churarakichu, kutimuspay gananciayoqta orqokanpunaypaqrí?” nispa. **24** Saynata nispanmi chay gobiernaq runaqa, wakin llank'aq runakunata kamachiran khaynata: “Chay mana llank'aq inútil qella runamanta, qolqeta qechuychis. Hinaspa qoychis chunka kuti mastaraq ganamuq runaman”, nispa. **25** Chaymi paykunaqa niranku: “Señorlláy, ¿imanaqtintaq paymanri qosaqkú? Paypaqa ñan kashanña chunka kuti masraq”, nispanku. **26** Hinaqtinmi chay gobiernaq runaqa contestaspa niran: “Kunanmi nisqaykichis, pipas Diosmanta chashkisqankunawan allinta ruwanqa chayqa, Diosmantan masta chashkinqa. Ichaqa pipas Diosmanta chashkisqankunawan mana allintachu ruwanqa chayqa, chay llapan chashkisqankunatan kikin Diospuni qechupunqa. **27** Saynallataqmi kay llaqtapi noqapa gobiernanayta mana munaspa, contraypi sayariq runakunatapas, ñawpaqniyman apachimuspay, wañuchinankupaq kamachisaq”, nispa.

Jerusalén llaqtaman Jesuspa haykusqanmanta

(Mat 21.1-11; Mar 11.1-11; Juan 12.12-19)

28 Jesusqa chaykunata rimayta tukuruspanmi, runakunapa ñawpaqninta Jerusalén llaqtaman riran. **29** Hinaspan Betfagé llaqtaman hinallataq Betania llaqtamanwan yaqaña chayaykushaspan, Jesusqa samariran

*Olivos nisqa moqopa ladonpi. Hinaspan ishkaynin
*discipulonkunata khaynata niran:

30 —Riychis waq chimpapi llaqtachaman. Chaypin qankunaqa tarinkichis manaraq pipapas montakusqan watasqa malta asnota. Chay asnota pashkamuspayá aysamuychis. **31** Sichus pipas tapusunkichis: “¿Imapaqmi chay asnota pashkashankichís?”, nispa, nisuqtiykichisqa, khaynatan ninkichis: “Señormi necesitashan”, nispa.

32 Chaymi chay ishkay discipulokunaqa rispanku, Jesuspa nisqanman hina tariranku chay asnota. **33** Hinaqtinmi chay malta asnota pashkasqankuta rikuspanku, chay asnopa dueñonkunaqa tapuranku khaynata:

—¿Imapaqmi pashkashankichis asnoykuta? nispanku.

34 Chaymi Jesuspa discipulonkunaqa contestaranku:

—Señormi kay asnota necesitashan, nispanku.

35 Saynata nispankun paykunaqa chay asnota apamuranku, Jesuspa kasqanman. Hinaspan discipulonkunaqa p'achankuwan karunaspanku, Jesusta chay asnopi montachiranku.

36 Hinaqtinmi Jerusalén llaqtaman Jesús rishaqtin, paywan kushka riq runakunaqa, Jesuspa risqan ñanpi p'achankuta mast'aranku. **37** *Olivos moqo urayta rishaqtintaqmí, Jesuswan llapallan riq runakunaqa, tukuy milagrokuna ruwasqanta rikusqankuwan anchata kusikuranku. Hinaspan Diosta alabayta qallariranku, khaynata qaparispanku:

38 —¡Alabasqayá kachun, Señor Diospa sutinpi gobernawananchispaq hamuq *Reyqa! ¡Hawkayay kachun hanaq pachapi; hinallataq Diospas alabasqa kachun! nispanku.

39 Hinaqtinmi *fariseo religionniyoq wakin runakunaqa, chay ashka runakunapa chawpinmanta, Jesusta reclamaspa nimuranku:

—Yachachikuq, discipuloykikunataqa upallachiy, nispanku.

40 Chaymi Jesusqa chay reclamamuq fariseo runakunata contestaran khaynata:

—Kunanmi cheqaqtapuni nisqaykichis, sichus paykuna upallaqtinkuqa, rumikunan paykunapa rantinta qaparinqaku, nispa.

41 Jerusalén llaqtaman yaqaña chayashaspanmi, Jesusqa llaqtata qawarispa, waqaran, **42** khaynata nispa:

—¡Jerusalén llaqtapi tiyaq runakuna, ima allinchá kanman kunan p'unchawllapas hawkayaypi qankuna tiyayta yachaqtiykichisqa! Ichaqa manan qankunaqa entiendeyta atinkichishchu, qankunamanta pakasqa kasqanrayku. **43** Ichaqa chayamunqan qankunapaq mana allin p'unchawkuna. Chay p'unchawkunapin kay llaqtaykichispa muyuriqnipi hatun perqaykichispa qepanman allpakuñata enemigojichis runakuna mowntonamunqaku, chayninta haykumuspa, qankunata hap'isunaykichispaq. Hinaqtinmi mana ni mayqenniykichispas ayqekuytaqa atinkichishchu. **44** Chaymi kay llaqtapi llapallan tiyaqkunataqa wañuchisunkichis. Saynallataqmi kay llaqtapi llapallan wasikunatapas thuñichinqaku. Hinaqtinmi manan ni ima rumi perqapas qepanqachu. Saynataqa ruwanqaku, salvasunaykichispaq hamuq Diosta, mana chashkisqaykichisrayku, nispa.

Templopi vendeq runakunata Jesús qarqosqanmanta

(*Mat 21.12-17; Mar 11.15-19; Juan 2.13-22*)

45 Jerusalén llaqtaman chayarusanmi, Jesusqa *temploman riran. Hinapan chay templomanta qarqoran llapallan chaypi vendeq runakunata. **46** Hinapanmi khaynata niran:

—Bibliapiqa nishanmi: “Kay wasiyqa Diosmanta mañakuna wasin”, nispa. Ichaqa kunanmi qankuna tukurachinkichis suwakunapa wasinman, nispa [*Isaías 56.7; Jeremías 7.11*].

47 Chaymantan Jesusqa sapa p'unchaw temploman riran chaypi yachachinanpaq. Hinaqtinmi *sacerdotekunapa jefenkunaqa, *leykunata yachachiqkunapiwan, hinallataq llaqtapi kamachiq autoridadkunapiwan ima huñunakuranku. Hinapan yachachinakuranku imaynatas Jesusta wañurachinankupaq. **48** Ichaqa manataqmi ni imaynanmantapas wañuchiyya atirankutaqchu, Jesuspa yachachisqanta uyarinankupaq, ashka runakuna chaypi kasqankurayku.

Jesusqa kamachinanpaq atiyniyoq kasqanmanta

(*Mat 21.23-27; Mar 11.27-33*)

20 **1** Jesusmi huk p'unchaw Jerusalén *templopi Diosmanta allin willakuykunata runakunaman yachachisharan. Chaymanmi *sacerdotekunapa jefen,

*leykunata yachachiqkuna, hinallataq Israel *nacionpi kamachiq runakunapiwan ima, Jesusman ashuyuranku.

2 Hinaspan tapuranku khaynata:

—Niwayku, ¿pitaq qantari autorizasuranki, kaykunata ruwanaykipaqqrí? nispanku.

3 Jesusñataqmi contestaran:

—Noqapas kunan qankunata tapusqaykichis; niwaychis:

4 ¿Pitaq Juantari mandamuran bautizananpaq? ¿Dioschu icha runakunachú? nispa.

5 Saynata Jesús tapuqtinmi paykunapura parlanakuranku khaynata:

—“Diosmanta” nisun chayqa, niwasunmi “¿Imanaqtintaq qankunari mana Juanpi creerankichishchú?” nispa.

6 “Runakunallan mandamuran”, nispa nisunchis chayqa, kay llaqtapi tiyaq llapallan runakunachá rumiwan p'anasca wañurachiwasunman. Hinasapas kay llaqtapi tiyaq runakunaqa ancha convencesqan kashanku, Juanqa Diosmanta willakuq *profeta kasqanta, nispanku.

7 Saynata parlaruspankun, Jesusta contestaranku:

—Manan noqaykuqa yachaykuchu, pichá Juantaqa mandamuranpas, nispanku.

8 Hinaqtinmi Jesusqa paykunata niran:

—Noqapas manan nisqaykichishchu ima atiywansi kaykuna ruwasqaytaqa, nispa.

Chakra arrendaq runakunamanta

(Mat 21.33-44; Mar 12.1-11)

9 Chaymantan Jesusqa runakunaman yachachiran, huk willakuywan khaynata:

—Huk runan uvas plantakunata chakranpi plantaran. Hinaspan chay runaqa chay uvas chakranta huk llank'aq runakunaman arrendaspa, unay tiempopaq ripuran. **10** Uvas cosechana tiempo chayaramuqtintaqmi, chakrayoqqa huk serviqnin runata mandamuran, tupaqninta chashkispa apapunanpaq. Hinaqtinmi chay arrendaq runakunaqa, chakrayoqpa serviqnin runata, nishuta maqaruspanku, mana imayoqlata qatirpapuranku. **11** Hinaqtinmi chakrayoq runaqa, yapamanta huk serviqnin runatañataq

mandamuran. Chayaramuqtinmi paytapas k'amispanku, alli-allinta maqarupanku mana imayoqllata qatirpapuranku.

12 Chaymantan chakrayoq runaqa huk serviqnin runatañataq mandamuran. Paytapas saynallataqmi alli-allinta maqarupanku, ancha k'irisqata qarqorparanku.

13 Hinaqtinmi uvas chakrayoq runaqa yuyaymanaran khaynata: "Kunanri, ¿imatataq ruwasaq? Aswanyá ancha munakusqay wawayta mandasaq. Payta rikuspaqa ichapas respetankuman", nispa. **14** Chaymi arrendaq runakunaqa, chakrayoqpa wawanta rikuruspanku, paykunapura yachachinakuranku khaynata: "Kay wawanpaqmi papanpa kaqninkunaqa qepanqa. Aswanyá paytaqa wañurachillasunña, kay enteron herencia chakrawan qepakunanchispaq", nispanku. **15** Saynata piensaruspankun, uvas chakrayoqpa wawantaqa, chakramanta hawaman aparuspanku wañuchiranku.

Hinaqtinmi Jesusqa chay uyariqkunata tapuran:

—Uvas chakrayoqri, ¿imananaqataq wawanta wañuchiq runakunatarí? **16** Ichaqa uvas chakrapa dueñon kutimuspanmi, chay mana allin llank'aqkunataqa wañuchinqa, wawanta wañuchisqankurayku. Hinapan uvas chakrantapas huk runakunamanña arrendanqa, nispa.

Chayta uyariruspankun, runakunaqa niranku:

—Amayá hayk'aqpas chaykunaqa pasachunchu, nispanku.

17 Hinaqtinmi Jesusqa paykunata qawarispa niran:

—Bibliapiqa khaynan escribisqa kashan:

"Albañilkunapa mana munasqan rumin, kunanqa allin kaq rumi, wasiq esquinanpi allinta enteron wasipa perqanta sostienen", nispa [*Salmos 118.22*].

18 Ichaqa pipas chay rumi hawaman urmayuspaqa ñut'usqan kanqa. Saynallataqmi pi runapa hawanmanpas chay rumi urmayuspaqa, kutasqa aychaman hinaraq chay runataqa tukuchinqa. [Nota: *Chay albañilkunapa mana munasqanku rumiqa, Jesucriston*].

19 Chaymi Moisespa escribisqan *ley yachachiqkuna, hinallataq Jerusalén *templopi *sacerdotekunapa jefenkunapas cuentata qokuranku, chay millay wañuchiq runakunawan paykunata comparaspa Jesusqa yachachisqanta. Chayraykun

paykunaqa Jesusta chay ratolla hap'iruytapuni munaranku. Ichaqa runakunata manchakuspankun, mana hap'irankuchu.

Impuesto paganamanta

(Mat 21.45-46; 22.15-22; Mar 12.12-17)

20 Jesuspa contranpi kaq runakunan, *Roma llaqtapi kamachiqman Jesusta entregayta munaranku. Chayraykun allin tukuq runakunata mandaranku, Jesuspa rimasqanta disimulawlla uyarinankupaq, hinallataq ima rimasqanpipas pantaruqtinqa, chayman hinalla tumpaspa autoridadkunaman entreganankupaq. **21** Hinaqtinmi chay allin tukuq runakunaqa, Jesusta khaynata niranku:

—Yachachikuq, yachaykun qanpa yachachisqaykiqa cheqaqpuni kasqanta. Qanqa manan pimanpas sayapakunkichu; aswanmi yachachinki imaynan Diospa munasqanman hina kawsanaykumanta. **22** Chaymi qanta tapukuya munayku: ¿Allinchu kanman icha manachu, Roma llaqtapi *rey *Cesarman *impuestota paganaykupaqrí? nispanku.

23 Hinaqtinmi Jesusqa engañollawan tapusqankuta yachaspa, contestaran khaynata:

—¿Imanaqtintaq qankunari pantachiwayta munashankichís?

24 Apamuychis huk qolqeta qawanaypaq. ¿Pipa uyantaq, hinaspapas pipa sutintaq kay qolcepri esribisqa kashan? nispa.

Hinaqtinmi paykunaqa contestaranku:

—Roma llaqtamanta llapallan llaqtakunata kamachikamuq Rey Cesaran, nispanku.

25 Chaymi Jesusqa niran:

—Saynaqa Roma llaqtamanta llapallan llaqtakunata kamachikamuq rey Cesarpa kaqtaqa, payman qopuychis. Diospaq kaqtataq, Diosman qopuychis, nispa.

26 Chay runakunaqa manan Jesustaqa pantachiytaqa atirankuchu. Aswanmi Jesuspa contestasqanwan admirakuspanku upallallaña karanku.

Jesustan tapuranku wañuqkunapa kawsarimunanmanta

(Mat 22.23-33; Mar 12.18-27)

27 Chaymantan wakin *saduceo religionniyoq runakunapas Jesusman hamullarankutaq. Paykunaqa

wañuq runakuna kawsarimunaniqa manan creerankuchu.
Chayraykun Jesusta khaynata niranku:

28 —Yachachikuq, Moisespa escribisqan *leypin niwanchis: “Huk runa casarakuspa, warminpi manaraq wawan kashaqtin wañupunman chayqa, wawqenmi chay viudawan casarakuspa wawayoq kanan. Hinallataqmi chay wawa nacemuqpas, wañuqpa wawan hina kaspa, paypa sutinta apanan, saynapi wañuq wawqenpa sutin ama chinkananpaq”, nispa. **29** Huk kutinpin karan qanchis wawqekuna. Hinaqtinmi kuraq kaqqa casarakuspa, manaraq wawayoq kashaspa wañupuran. **30** Hinallataqmi wañuqman qatiq wawqenpas, chay wañuqpa viudanwan casarakullarantaq. Hinaspan chay viudapi manaraq wawan kashaqtin, wañupullarantaq. **31** Saynallataqmi chay wañuqman qatiq wawqenpas chay viudawan casarakullarantaq. Paypas manaraq chay viudapi wawan kashaqtinmi, wañupullarantaq. Saynatan chay viudawanqa qanchisnintin wawqekuna casarakuranku. Ichaqa chay viudapi manaraq wawanku kashaqtinmi, paykunaqa wañupuranku. **32** Chaymantan viuda warmipas wañupullarantaq. **33** Kunanyá niwayku. Llapallan wañuq runakunata Dios kawsarichimuqtinri, ñmayqen wawqekunapa warmintaq kanqa, chay warmirí? Qanchisnintinwanmi chay warmiqa casarasqa karan, nispanku.

34 Hinaqtinmi Jesusqa paykunata contestaran:

—Kay pachapiqa qarikunapas, hinallataq warmikunapas casarakunkun. **35** Ichaqa Diosmi yachan, (pikunas Wawan Jesucristopi creesqankurayku), kay pacha tukukuqtin, kawsarimuspanku, paywan wiñaypaq kawsanankutaqa. Chay wiñay kawsaypiqa, manan ni pipas casarakunqachu, nitaqmi casarakuymanpas entregarakunqakuchu, **36** nitaqmi paykunaqa wañunqakupashñachu. Aswanmi paykunaqa angelkuna hina kanqaku. Hinaspapas paykunaqa Diospa wawanmi kanqaku, paypi creespa kawsarimusqankurayku. **37** Ichaqa (Diospi creespa) wañuq runakuna kawsarimunamantan, Moisespas ña escribiranña khaynata: “Diosqa, Abrahampa, Isaacpa hinallataq Jacobpa Diosninmi”, nispa. Chaytaqa niran t'ankar sach'api nina rawrasqan p'unchawmi. **38** Chay yachachikuywanmi Moisesqa yachachiwanchis, Diospaqqqa wañusqa runakunapas kawsallasqanmanta. Chayraykun Diosqa Abrahampapas,

Isaacpapas hinallataq Jacobpapas Diosnin, paykunapa almanku kawsasqanrayku, nispa.

39 Hinaqtinmi chay contestasqanta uyarispanku, leykunata wakin yachachiqkunaqa niranku:

—Yachachikuq, allintapunin qanqa rimaramunki, nispanku.

40 Hinaqtinmi manaña pipas astawanqa ni imatapas tapuranñachu.

Cristori ¿pipa wawantaq?

(Mat 22.41-46; Mar 12.35-37)

41 Jesusmi chaypi kaq runakunata tapuran:

—¿Imanaqtintaq runakunari ninku, Cristoqa ñawpaq *rey Davidpa mirayninemantán kanqa nisparí? **42** Ichaqa kikin Davidmi, Salmos libropi ña escribiranña khaynata:

“Señor Diosmi Señorniya niran:

‘Phaña ladoyipi tiyaykuy, **43** llapallan enemigoykikunata vencespay, chaki plantaykiman churanaykama’”, nispa [Salmos 110.1].

44 Ichaqa kikin Davidpunin niran: “Señorlláy”, nispa. Chayri ¿imanaqtintaq Diosmanta Hamuq Runari, ñawpaq rey Davidpa mirayninemanta kanmanrí? nispa.

Leykuna yachachiq runakunata Jesús q'aqchasqanmanta

(Mat 23.1-36; Mar 12.38-40; Luc 11.37-54)

45 Llapallan runakuna uyarishaqtinmi, Jesusqa *discipulonkunata niran:

46 —Cuidakuychis *leykuna yachachiq runakuna hina kanaykichismanta. Paykunamanqa anchatan gustan ashka qolqepa valornin p'achawan churayukuspa puriy. Hinallataqmi paykunaqa plazakunapipas respetowan runakuna rimayukunankuta munanku. Saynallataqmi Diosmanta yachachina *sinagoga wasikunapipas, hinallataq fiestakunapipas, ñawpaqpi allin kaq sumaq asientokunallapi tiyaytapas munanku. **47** Hinaspapas paykunaqa viudakunapa wasintan qechunku tukuy imantinta. Paykunaqa allin qawasqa kanankupaqmi, Diosmantapas una-unayllataña mañakuq tukunku. Sayna clase runakunatan Diosqa anchata castiganqa, nispa.

Wakcha viuda ofrenda churasqanmanta*(Mar 12.41-44)***21**

1 Jesusmi qapaq runakunata qawaran Jerusalén *templopi, *ofrenda churana cajaman ofrendanku churasqankuta. **2** Rikullarantaqmi huk wakcha viudatapas, ofrenda churana cajaman ishkaylla qolqechan churasqanta. **3** Chaymi Jesusqa niran:

—Cheqaqtapunin niykichis, kay wakcha viudan llapallan qapaq runakunamantapas, aswan mastaraq churarun. **4** Qapaq runakunaqa puchuq qolqellankutañan ofrendankutaqa churanku. Ichaqa kay viudañataqmi wakcha kashaspapas, llapallan mantenekunan qolqechanta churarun, nispa.

Jerusalén llaqtapi templo thuñichisqa kananmanta*(Mat 24.1-2; Mar 13.1-2)*

5 Wakin chaypi kaqkunañataqmi rimasharanku Jerusalén llaqtapi *temploqa, suma-sumaq k'anchariq hatun rumikunawan ruwasqa kasqanmanta. Hinallataq perqankunapipas sumaqlaña qapaq runakunapa regalasqan adornokunawan adornasqa kasqanmanta. Chay rimasqankuta uyarispanmi Jesusqa niran:

6 —Chayamunqan p'unchawkuna, kay tukuy ima rikusqaykichiskuna thuñichisqa kananpaq. Manataqmi ni huk rumillapas perqasqaqa qepanqachu, nispa.

**Jesús kay pachaman manaraq
kutimushaqtin imakunas pasananmanta***(Mat 24.3-28; Mar 13.3-23)*

7 Jesuspa *discipulonkunan paytaqa tapuranku khaynata:

—Yachachikuq, ¿hayk'aqtaq kay nisqaykikunari pasanqa? ¿Imakuna pasaqtintaq yachasaqku kaykuna pasananmantarí? nispanku.

8 Jesusñataqmi contestaran:

—Qankunaqa piwanpas ama engañachikunaykichispaq, ¡allinta cuidakuychis! Manaraq noqa hamushaqtiymi ashka runakuna hamunqaku noqapa sutiyipi khaynata

nispanku: “Ñan tiempoqa chayamunña, noqan kani Diosmanta Hamuq Salvaqniykichis Cristoqa”, nispa. Saynata nisuqtiykichispas aman paykunataqa qatikunkichishchu, nitaqmi creenkichispashchu. **9** Qankunaqa uyarinkichismi guerrakunamanta rimaqta, hinallataq llaqta ukhupi ch'aqwakunamantapas. Aswanqa aman manchakunkichishchu. Hinan kaykunaqa pasanapuni manaraq tukukuy p'unchaw chayamushaqtin, nispa.

10 Jesusqa nillarantaqmi:

—Chay p'unchawkunapin huk *nación llaqtapi tiyaq runakuna huk law nación llaqtapi tiyaq runakunawan guerrakunapi peleanqaku. **11** Hinallataqmi pasanqa tukuy lawpi ancha mancharikuypaq terremotokunapas. Kallanqataqmi kaypi waqpi ancha muchuypas, hinallataq onqoypas; chaykunawanmi anchata ñak'arinqaku. Cielopipas rikhurinqan ancha mancharikuypaq señalkuna; chaykunata kay pachapi runakuna rikuspankun, anchata mancharikunqaku.

12 Ichaqa manaraq chaykuna pasashaqtinmi, qankunataqa qatikachasunkichis. Hap'ispataqmi apasunkichis Diosmanta yachachina *sinagoga wasikunaman; carcelkunamanpas presota churasunkichis. Hinallataqmi gobernadorkunaman, *reykunaman entregasunkichis ñak'arichisunaykichispaq, noqapi creesqaykichisrayku. **13** Saynapi qankunapaq huk oportunidad kanqa, noqamanta paykunaman willanaykichispaq.

14 Chaypiqa amayá qankunaqa preocupakunkichishchu: “Imaynatan nisaq defiendekunapqaq”, nispaqa. **15** Noqan chay ratopi yanapasqaykichis yachaywan allinta rimanaykichispaq. Chaymi mayqen enemigoykichispas mana ni imaynanmantapas contestayta atisunkichishchu. **16** Ichaqa tayta mamaykichis, wawqeykichis, familiaykichis, hinallataq amigoykichiskunapas, traicionllawanmi autoridadkunaman entregasunkichis. Wakinniykichistataqmi wañuchisunkichis ima. **17** Hinallataqmi llapallan runakunapas cheqnisunkichis, noqapi creesqaykichisrayku. **18** Ichaqa Diospa ñawpaqninpiqa manan ni huk chukchallaykichispas chinkanqachu. **19** Tukuy chaykuna pasasuqtiykichisqa, amayá ishkayankichishchu. Saynata kawsaspan qankunaqa, wiñaypaq kawsayniyoq kankichis, nispa.

20 Jesusqa nillarantaqmi:

—Jerusalén llaqtapa muyuriqniñpi enemigo y kichis soldado kunata rikus paykichi hisqa, yachankichi smi kay Jerusalén llaqta thuñichinanku tiempo chayamusqanta. **21** Chay p'unchaw chayamuqtinqa, Jerusalén llaqtapi tiyaqkuna lloqsiy chis. Hinallataq *Judea *provinciapi kaqkunapas ayqekuy chis orqokunaman. Campopi kaqkunapas amaña llaqtaman haykuy chishñachu. **22** Chay p'unchawkunapin Diosqa castiganqa mana kasukuq llapallan runakunata, Bibliapi nisqanman hina. **23** ¡Ay, imaynaraq kanqaku chay p'unchawkunapi wiksayoq warmikuna, hinallataq qolla wawayoq warmikunapas! Kay Israel *nacionpi llapallan tiyaq runakunaqa anchatan ñak'arin qaku, Dios castigaqtin. **24** Wakintan wañuchinqaku huk hatun *espadawan. Wakintañataqmi presochaspa apanqaku huk law nacionkunaman. Hinaspan kay Jerusalén llaqtaqa thuñichisqa kanqa. Hinas papas huk law nacionmanta runakunan kay Jerusalén llaqtay kichistaqa dueño chakunqaku, Diospa permitisqan p'unchawkamalla, nispa.

Jesucristopa kutimunanmanta

(Mat 24.29-35, 42-44; Mar 13.24-37)

25 Jesusqa nillarantaqmi khaynata:

—Kanqan señalkuna. Chay señalkunatan qankunaqa rikunkichi his intipi, killapi, qoyllurkunapi ima. Hinallataqmi lamar qochapi unupas qaparispa llimp'arimunqa. Chay mi llapallan *nacionkunapi runakunapas, anchata mancharikuspanku llakikunqaku. **26** Hinallataqmi cielomanta k'anchamuqkunapas kuyukachanqa kay lawman waq lawman shapchisqa hinaraq. Hinaqtinmi tukuy imaymana pasasqanta rikuspanku, kay pachapi runakunaqa mancharikuy manta desmayanqaku. **27** Hinaqtinmi llapallan runakuna rikuwanqaku noqa Diosmanta Hamuq Runata, phuyu ukhupi k'ancharispa tukuy atiyniywan hamushaqta. **28** Chay señalkuna qallariqtinqa ama manchakuspayá, qankunaqa Diospi astawan confiay chis; hinaspa allinta kallpanchakuy chis. Salvasqa kanay kichis p'unchawmi ña chayamushanña, nispa.

Higos sach'amanta

(Mat 24.32-35; Mar 13.28-31)

29 Jesusqa nillarantaqmi huk willakuyta:

—Qawariyechis higos sach'ata, hinallataq wakin sach'akunatawan. **30** Chay sach'akunapa rap'inkuna kaqmanta wiñarimuqtinmi, qankunaqa yachankichis, paray tiempoqa ña qallarinanña kasqanta. **31** Saynallataqmi chay señalkunapa pasasqanta rikuspaykichisqa, yachankichis, Diospa gobiernanan tiempoqa ña qallarinanña kasqanta. **32** Cheqaqtapunin niykichis kay nisqaykunaqa cumplikunqapunin, kay tiempopi kawsaq runakuna manaraq wañushaqtin. **33** Hanaq pachapas kay pachapas tukukunqan. Ichqa noqapa nisqaykunan cumplikunqapuni, nispa.

Iñiyninchispi ama ishkayasca

Jesusta suyanamanta

34 Jesusqa nillarantaqmi:

—Qankunaqa allinta cuidakuspa kawsaychis. Yanqataq sonqoykichis rumiyarunman, tukuy millay viciokunapi, mach'aykunapi hinallataq kay pachapi tukuy ima kaqkunallapi piensaspa kawsasqaykichisrayku. Saynata kawsashaqtikichismi qonqayllamanta tukukuy p'unchaw qankunaman chayaramunman. **35** Chay tukukuy p'unchawqa huk trampa hinan qonqayllamanta chayamunqa, kay pachapi llapallan kawsaq runakunapaq. **36** Chaymi qankunaqa ama ishkayasca listollaña kanaykichis. Aswanpas tuta p'unchaw Diosmanta mañakuychis, kay pachapi tukuy imaña pasaqtinpas, qankunata imapas ama pasasunaykichispaq, saynapi noqa kutimuqtiy, mana p'enqakuspa, ñawpaqniypi kanaykichispaq, nispa.

37 Saynatan Jesusqa yachachiran sapa p'unchaw Jerusalén *templopi. Ichqa sapa tutantaqmi, *discipulonkunapiwan kushka, *Olivos sutiyoq moqoman riran samananpaq.

38 Hinaqtinmi llapallan runakunaqa, Jesuspa yachachisqanta uyarinankupaq sapa p'unchaw tutallamanta temploman riranku.

Jesusta wañuchinankupaq acuerdo ruwasqankumanta

(*Mat 26.1-5, 14-16; Mar 14.1-2, 10-11; Juan 11.45-53*)

22 1 Pisi p'unchawkunallañan *Pascua fiestapaq faltasharan. Chay fiestapiqa Israel *nacionniyoq runakunan mana *levadurayoq ruwasqa t'antata mikhuq karanku. 2 Chay p'unchawkunapin Jerusalén *templopi *sacerdotekunapa jefenkuna, hinallataq leykunata yachachiqkunapiwan, Jesusta mashkaranku, imaynatas pakallapi wañuchinankupaq. Ichaqa manataqmi atirankuchu runakunata manchakuspanku.

3 Hinaspán *Judas Iscariotepa sonqonman Satanás haykuran. Chay Judasqa karan, Jesuspa chunka ishkayniyoq akllasqan *discipulonkunamanta huknin kaqmi. 4 Chaymi Judasqa riran sacerdotekunapa jefenkunaman, hinallataq templopi cuidaq guardiakunapa jefenkunamanwan ima. Chaypi paykunawan parlaspan huk acuerdoman haykuranku imaynatas Jesusta paykunaman entregananpaq. 5 Hinaqtinmi chay jefekunaqa anchata kusikuspanku, accordaranku Judasman qolqe qonankupaq. 6 Judasñataqmi ichaqa, chay qolqe qosqankuta chashkirukuspa, chay ratomantapacha piensaran, imaynatas traicionllawan, llaqta runakunapa mana yachasqallan, Jesusta enemigonkunaman entregarunanaq.

Discipulonkunapiwan kushka Jesús cenasqanmanta

(*Mat 26.17-29; Mar 14.12-25; Juan 13.21-30; 1 Cor 11.23-26*)

7 Mana *levadurayoq ruwasqa t'anta mikhunanku fiesta p'unchaw chayaramuqtinmi, sapankama familiakuna huk corderota ñak'aranku *Pascua fiestapi cenanankupaq.

8 Hinaqtinmi Jesusqa Pedrota Juantawan waqyaspa niran:

—Qankuna rispaykichis cenata ruwamuychis, kay Pascua fiestapi mikhunanchispaq, nispa.

9 Chaymi paykunañataq Jesusta tapuranku:

—¿Maypitaq ruwamunaykutari munankí? nispanku.

10 Jesusñataqmi niran:

—Riychis Jerusalén llaqtaman. Chayman haykushaspan rikunkichis huk runata p'uynupi unu apashaqta. Hinaspán paypa qepanta rinkichis wasiman haykunankama.

11 Chay wasiyoqtan tapunkichis: “Yachachikuq Jesusmi mandamuwashanku qanta tapunaykupaq: ‘¿Mayqen cuartopitaq Pascua cenata mikhusaq *discipuloykunawanrí?’ ” nispa. **12** Chaymi wasiyoqqa qawachisunkichis altospi allin allichasqa hatun cuartota. Chaypin qankunaqa cenata ruwamunkichis, nispa.

13 Hinaqtinmi Pedroqa Juanpiwan rispanku, Jesuspa nisqanman hina tariranku. Chaypin paykunaqa cenata ruwaranku, *Pascua fiestapi mikhunankupaq.

14 Cenay horas chayaramuqtinmi, Jesusqa *apostolninkunapiwan kushka mesaman mikhunankupaq tiyayuranku. **15** Chaypin Jesusqa niran:

—Manaraq wañushaspaymi noqaqa anchatapuni qankunawan kushka kay Pascua fiestapi mikhuyta munasharani. **16** Cheqaqtapunin niykichis, kay cena mikhusqanchista hinaqa, manañan huktawanqa qankunawan kushkaqa mikhusaqñachu, Dios Taytaya gobiernanan p'unchaw chayamunankama. Chaypiñan llapallanchis sumaqta mikhusunchis, nispa.

17 Saynata nispanmi Jesusqa *vinoyoq vasota oqariyuspan, Diosman graciasta qoran; hinaspan khaynata niran:

—Llapaykichis haywarinakuspa, kay vasomanta tomaychis. **18** Cheqaqtapunin niykichis: Manañan kay vinotaqa tomasaqñachu, Dios Taytaya gobiernanan p'unchaw chayamunankama, nispa.

19 Saynallataqmi t'antata hap'ispa, Jesusqa Diosman graciasta qoran. Mañakuya tukuruspanmi, t'antata partirispa haywariran discipulonkunaman. Hinaspan khaynata niran:

—Kaymi cuerpo. Kunanmi cuerpoyna entregasaq huchaykichismanta qankunata salvanaypaq. Qankunapas kunanmantapachayá kay cenata ruwankichis, saynapi sapa kutin t'antata partispa, noqamanta yuyariwanaykichispaq, nispa.

20 Saynallataqmi cenayta tukuruspanku, Jesusqa huk vinoyoq vasota oqarispa niran:

—Kay vasopi vinon noqapa yawarniy. Chaymi ch'aqchusqa kanqa qankunata huchaykichismanta salvanaypaq. Kay yawarniywanmi Diosqa kunan huk mosoq pactota qankunawan ruwan.

21 Ichaqa yachaychisyá, kunanmi kay mesapi noqawan kushka tiyashan traicionllawan enemigo yunkaman entregawaqniy runa. **22** Chaymi niykichis, cheqaqtan noqa Diosmanta Hamuq Runaqa Diospa nisqanman hina wañusaq. ¡Ay, imaynaraq kanqa traicionawaqniy runaqa! nispala.

23 Saynata Jesús niqtinmi, discipulonkunaqa paykunapura tapunakuranku khaynata:

—Noqanchismantari, ¿mayqenninchistaq Señorninchis Jesusta traicionaqri kashanman? nispalku.

**Mayqenninkus aswan más
importante kanankumanta**

24 Jesuspa *discipulonkunan phiñachinakuspa tapunakuranku, mayqenninkus paykunamanta aswan más importante kanankumanta. **25** Hinaqtinmi Jesusqa paykunata niran:

—Kay pacha *nacionkunapi gobiernaq *reykunaqa, paytukusqallaña kanku. Chaymi paykunaqa munasqankuman hina gobiernanku. Hinapan chay gobiernasqanku nacionpi tiyaq runakunatapas khaynata ninku: “Allintan qankunapaq imatapas ruwashayku”, nispalku. **26** Ichaqa amayá qankunaqa paykuna hinachu kankichis. Qankuna ukhupi aswan más importante kaq runaqa, manapas importantechu kanman hinayá aswan kachun. Hinallataqmi pipas llapanpa jefen kaspaqa, aswanmi llapanta servinan. **27** Kunan tapusqaykichis, ¿mayqentaq aswan más importanteri kanman? ¿Mesapi mikhunarpaq tiyaqchu icha mikhuna serviçchú? Qankunapaqqa mesapi mikhunarpaq tiyaqmi aswan más importante runaqa. Noqan ichaqa huk sirviente runa hina qankunata servishaykichis.

28 Qankunana ichaqa, ima sasachakuypaña kashaqtiyas, noqawan kasharankichis. **29** Chaymi noqapas nombraykichis kamachiq kanaykichispaq, imaynan noqatapas Dios Taytay nombrawaran saynata. **30** Noqa wiñaypaq gobiernaqtymi qankunaqa mesaypi tiyaspa mikhunkichis, tomankichis. Hinallataq juzgana sillapi tiyaspaykichis, Israel nacionpa chunka ishkayniyoq ayllunkunata juzgankichis, nispala.

Jesusta Pedro negananmanta

(*Mat 26.31-35; Mar 14.27-31; Juan 13.36-38*)

31 Jesusqa nillarantaqmi:

—*Simón, Simón, diablon permisota Diosmanta mañakamun, qankunata ancha sasachakuykunaman churasunaykichispaq, imaynan trigotapas wayrachispa zarandeanku, saynataraq qankunatapas zarandeasunaykichispaq. **32** Noqan ichaqa, Dios Taytaymanta ña mañakuniña, iñiyiyki ama pisiyananpaq, saynapi aswan allinta kallpanchakunaykipaq. Qanqa Simón, noqamantan huk tiempo karunchakuwanki. Ichaqa noqaman kutirinpuspaykiyá noqapi creeqkunata yanapanki, paykunapas noqapi allinta iñinankupaq, nispa. [*Nota: Kay Simonqa Jesuspa apostolnin Pedron.*]

33 Chaymi Pedroqa niran:

—Señorlláy, noqaqa liston kashani carcelmanña apasuqtikupas, qanwan kushka rinaypaq, wañuqtikupas, qanwan kushka wañunaypaq, nispa.

34 Hinaqtinmi Jesusqa niran:

—Pedro, kunanmi niyki, kunan tutan manaraq gallo waqamushaqtin, kinsa kutikama negawanki: “Manan reqsinichu”, nispayki.

Jesusmi willakun ñak'arinanmanta

35 Chaymantan Jesusqa *discipulonkunata niran:

—Yuyariychis, qankunatan mandaraykichis noqamanta willakuq rinaykichispaq, mana qolqeyoqta, mana qoqawniyoqta, hinallataq mana husut'ayoqta ima. Saynaqa kunanyá niwaychis, ¿imallapas faltasurankichishchú? nispa.

Chaymi discipulonkunaqa contestaspa niranku:

—Señorlláy manan ni imapas faltawarankuchu, nispanku.

36 Chaymi Jesusqa paykunata niran:

—Kunanmi ichaqa niykichis: Qolqeykichistapas, qoqawniyoqchistapas apakuychis. Pipapas *espadan mana kaqtinqa, p'istukunan p'achata vendespa huk espadata rantikuchun. **37** Bibliapin noqamanta escribisqa khaynata nishan: “Payqa huchasapa hinan ñak'arinqa”, nispa [*Isaías 53.12*]. Noqamanta chay escribisqankuqa cumplikunqapunin, nispa.

38 Hinaqtinmi discipulonkunaqa niranku:
 —Señorlláy, kaypin kashan ishkay espadakuna, nispanku.
 Chaymi Jesusqa contestaran:
 —Saynayá kachun, nispa.

Getsemaní huertapi Jesús orakusqanmanta

(Mat 26.36-46; Mar 14.32-42)

39 Jesusqa Jerusalén llaqtamanta lloqsispanmi, costumbrenman hina, *Olivos sutiyooq moqoman riran. Chaymi paywan kushka riranku *discipulonkunapas. **40** Chay moqoman chayaruqtinkun Jesusqa niran:

—Diosmanta mañakuychis, sasachakuykunaña hamuqtinpas, huchaman ama urmanaykichispaq, nispa.

41 Chayta niruspan, Jesusqa discipulonkunamanta huk lawchaman rispa qonqorikuran. Hinapan Diosmanta mañakuran, **42** khaynata:

—Dios Taytalláy, munaspaykiqa kay sasachakuymanta orqoykuway. Ichqa amayá noqapa munasqayman hinachu ruwasqa kachun; aswanqa qanpa munasqaykiman hinayá ruwasqa kachun, nispa.

43 Chay ratopin hanaq pachamanta huk *ángel hamuspa payta astawan kallpancharan. **44** Jesusqa anchatapuni llakikuspanmi, astawanraq Diosmanta mañakuran. Chaypin hump'inpas yawar hinaraq hatu-hatunmanta pampaman sut'uran.

45 Jesusqa Diosmanta mañakuya tukuruspanmi, discipulonkunapa kasqanman hamuran. Hinapan paykunata puñushaqta tariran, ancha llakikuymanta puñuywan vencerachikusqankurayku. **46** Chaymi paykunata niran:

—¿Imanaqtintaq qankunari puñushankichís? Hatariychis; hinapa Diosmanta mañakuychis, diablo tentasuqtiykichis, noqapi allinta confiaspa, huchaman ama urmanaykichispaq, nispa.

Jesusta presochasqankumanta

(Mat 26.47-56; Mar 14.43-50; Juan 18.2-11)

47 Jesús manaraq rimaya tukushaqtinmi, huknин kaq *discipulon *Judas Iscariote chayamuran, ashka

runakunata pusayukuspa. Hinaspan Jesusman ashuyuran much'ayunanpaq. **48** Chaymi Jesusqa nirán:

—Judas, ¿huk much'aywanchu noqa Diosmanta Hamuq Runata enemigoykunaman entregawankí? nispa.

49 Chaymi discipulonkunaqa Jesusta niranku:

—Señorlláy, ¿kay *espadaykuwanchu peleasaqkú? nispanku.

50 Chayta nispanmi, Jesuspa huknín kaq discipulonqa, Israel *nacionniyoq *sacerdotekunapa jefenpa sirvienten runapa phaña ninrinta espadanwan waqtaspa kuchurparan.

51 Saynata ruwaqtinmi Jesusqa nirán:

—¡Dejaychis; ama peleaychishchu! nispa.

Saynata nispanmi, Jesusqa chay sirviente runapa ninrinta tupayuspa, kasqan ratolla sanoyachiran.

52 Jesusta presochaspa apanankupaq hamuq runakunaqa karanku: Israel nacionniyoq sacerdotekunapa jefenkuna, *templopi cuidaq guardiakunapa jefenkuna, hinallataq llaqtapi kamachiq autoridadkunapiwan iman. Hinaqtinmi Jesusqa paykunata khaynata nirán:

—¿Imanaqtintaq qankunari k'aspikunantin, hinallataq espadakunantin hamurankichis suwata hina hap'iwanaykichispaqrí? **53** Noqaqa Jerusalén templopin sapa p'unchaw qankunapa ñawpaqniykichispi yachachirani. Ichqa manan ni hayk'aqpas qankunaqa presochawarankichishchu. Kunanmi ichqa, qankunapaq ña hora chayaramunña. Chaymi qankunaqa diablopá kamachisqan, tutalla hamushankichis, presochawaspa, apawanaykichispaq, nispa.

Jesusta Pedro negasqanmanta

(Mat 26.57-58, 69-75; Mar 14.53-54, 66-72; Juan 18.12-18, 25-27)

54 Jesusta hap'iruspankun, *sacerdotekunapa jefenpa palacio wasinman aparanku. Pedroñataqmí mana rikuchikuspalla karu qepallankuta riran. **55** Chay wasiman chayaruskunkun, chawpi patiopi ninata ratachispa, muyuriqniyipi tiyaranku. Chaypin Pedropas paykunawan kushka tiyayullarantaq. **56** Hinaqtinmi chaypi huk sirvienta warmi, Pedrota nina ratachisqankupa ladonpi tiyashaqta rikururan. Hinaspan allinta qawapayaspa nirán:

—Kay runapas Jesuswan kushka puriqmi kashan, nispa.

57 Chaymi Pedroqa niran:

—¡Paytaqa manan noqaqa reqsinichu! nispa.

58 Chaymantan huk runañataq Pedrota chaypi tiyaqta rikuspa nillarantaq:

—Qanpas paykunawan kushka puriqmi kashanki, nispa.

Pedroñataqmi contestaran:

—¡Manan noqaqa paykunawan puriqchu kani! nispa.

59 Huk hora hinaña pasaruqtinmi, huk runañataq niran:

—Kay runaqa cheqaqtapunin Jesuswan kushka puriq.

Hinaspapas payqa *Galilea *provincia llaqtamantan, nispa.

60 Chaymi Pedroqa niran:

—¡Imamantachá rimashankipas, noqaqa manan yachanichu! nispa.

Pedro manaraq rimaytapas tukurushaqtinmi, chay ratopipuni gallo waqaramuran. **61** Hinaqtinmi Jesusqa kutirimuspa Pedrota qawarimuran. Chaymi Pedroqa yuyariran Jesuspa nisqanta: “Kunan tutan manaraq gallo waqaramushaqtin, kinsa kutikama negawanki: ‘Manan Jesustaqa reqsinichu’ nispayki”, nispa nisqanta. **62** Chaymi Pedroqa hawaman lloqsimuspa, anchata llakikuspa, renegaymanta waqaran.

Jesusta burlakusqankumanta

(Mat 26.67-68; Mar 14.65)

63 Jerusalén *templopi cuidaq guardiakunan, Jesusmanta chansakuspa burlakuranku. Hinaspan maqaranku.

64 Hinallataqmi ñawintapas vendawan wataruspanku, maqapiyaspa tapuranku:

—Niwaykuyá, ¿pitaq maqashasunkirí? nispanku.

65 Hinaspan k'amillarankutaq millay rimaykunawan.

Jesusta juicioman apasqankumanta

(Mat 26.59-66; Mar 14.55-64; Juan 18.19-24)

66 P'unchawña karamuqtinmi, llaqtapi kamachiq autoridadkuna, *sacerdotekunapa jefenkuna, hinallataq *leykunata yachachiq runakunapiwan huñunakuranku. Hinaspan Jesusta apachimuranku paykunapa kasqanku corteman. Chaypin Jesusta tapuranku khaynata:

67 —Kunanyá niwayku, ¿qanchu Diosmanta Hamuq Salvadorqa kankí? nispanku.

Hinaqtinmi Jesusqa contestaran:

—Arí, nisqaykichis chayqa, manan qankunaqa creewankichismanchu. **68** Hinallataq imataña tapuykichismanchu chaypas, manan qankunaqa contestawankichismanchu.

69 Kunanmantan ichaqa, noqa Diosmanta Hamuq Runaqa, tukuy atiyniyoq Diospa phaña ladonpi tiyasaq, nispas.

70 Hinaqtinmi llapallan chaypi kaq runakunaqa tapuranku:

—Saynaqa, ¿qanchu kanki Diospa wawan? nispanku.

Chaymi Jesusqa contestaran:

—Arí, qankunapunin nishankichis, nispas.

71 Chaymi paykunaqa niranku:

—¿Imapaqñataq más testigokunatapas munanchisrí? Noqanchis kikinchispunin, paypa siminmanta uyarishanchis rimasqantaqa, nispanku.

Gobernador Poncio Pilatoman Jesusta apasqankumanta

(Mat 27.1-2, 11-14; Mar 15.1-5; Juan 18.28-38)

23 1 Israel *nacionpi kamachiq llapallan jefekunan, Jesusta aparanku *Judea *provinciapi gobiernaq Poncio *Pilatopa kasqanman. 2 Chayarachispunkutaqmi paykunaqa Jesusta acusaya qallariranku, khaynata:

—Kay runatan tarimuyku kay Israel nación llaqtaykupi tiyaq runakunata engañashaqta, *Roma nacionpa contranpi sayarinankupaq yachachishaqta, hinallataq *Roma llaqtapi gobiernaq *rey *Cesarmanpas, amaña *impuestotapas paganankupaq yachachishaqta ima. Hinas papas payqa ninmi: “Noqan kani Cristo, kamachikuq reyqa”, nispas.

3 Saynata acusaqtinkun, Poncio Pilatoqa Jesusta tapuran:

—¿Qanchu kanki Israel nacionniyoq runakunapa reynin? nispas.

Hinaqtinmi Jesusqa contestaran:

—Arí, qanpunin nishanki, nispas.

4 Saynata tapuruspan Poncio Pilatoqa *sacerdotekunapa jefenkunaman, hinallataq chaypi kaq runakunamanwan niran:

—Kay runapiqa, manan ni ima culpatapas tarinichu, nispa.

5 Chay nisqanta uyarispankun, Jesusta acusaq runakunaqa astawan qaparispa, khaynata niranku:

—Kay runaqa Israel nacionpi runakunata yachachispan ch'aqwanachishan. Chaytan qallarimuran *Galilea *provincia llaqtamanta, hinaspan kunanpas kay Judea provincia llaqtapipas saynallatataq ruwashan, nispanku.

6 “Galileamantan kay runaqa”, nisqankuta uyarispansmi, Poncio Pilatoqa paykunata tapuran:

—¿Galileamantachu kay runaqa? nispa.

7 Chaymi Jesusta acusaq runakunaqa contestaranku: “Arí”, nispanku. Chayta uyarispans, Poncio Pilatoqa Jesusta apachiran Galileapi gobiernaq rey *Herodesman. Ichacha chay p'unchawkunapin rey Herodesqa kasharan chay Jerusalén llaqtapi.

Rey Herodesman Jesusta apasqankumanta

8 *Rey *Herodesqa Jesusta rikuruspanmi anchata kusikuran. Payqa ñan Jesusmanta rimasqankutaa ñawpaqtaraq uyarisqaña. Hinaspan payqa Jesuspa milagrokuna ruwasqanta rikuypapuni munaran. **9** Hinaspan Herodesqa Jesusta ashka kutikama tapupayaran. Jesusqa manataqmi ni ima nispapas contestaranchu. **10** Chaypitaqmi kasharanku *sacerdotekunapa jefenkunapas, hinallataq *leykunata yachachiq runakunapas. Paykunan anchallataña Jesustaqa acusaranku. **11** Saynallataqmi rey Herodespas hinallataq soldadonkunapas, Jesusta k'amiranku; chansakunawan burlakuspankutaaqmi, huk *reyta hina suma-sumaq p'achawan p'acharachiranku. Hinaspan Poncio *Pilatopa kasqanman kutichiranku. **12** Chay p'unchawmi Poncio Pilatoqa Herodeswan allinparanku, enemigontin hina ñawpaqta kasqankumanta.

Jesusta cruzpi chakatanankupaq sentenciasqankumanta

(Mat 27.15-26; Mar 15.6-15; Juan 18.38-19.16)

13 Poncio *Pilatoman Jesusta kutichimuqtinkun, Pilatoqa *sacerdotekunapa jefenkunata, llaqtapi kamachiq autoridadkunata, hinallataq llaqtapi runakunatawan

waqyachimuran. **14** Hinaspan Poncio Pilatoqa paykunata niran:

—Kay runatan qankuna apamuwarankichis khaynata nispaykichis: “Kay Israel *nación llaqtapi tiyaq runakunatan engañaspa, Roma nacionpa contranpi sayarinankupaq yachachishan”, nispa. Chaymi noqaqa qankunapa ñawpaqniykichispi acusasqaykichisman hina tapurani. Ichaqa manan noqaqa ni ima huchatapas tarinichu. **15** Nitaqmi *Herodespas ni ima hucha ruwasqantapas tarimuranchu; chaymi noqaman kaqmanta kutichimuwaran. Saynaqa qawariyechis, payqa manan ni ima huchatapas ruwaranchu wañunanzaq hinaqa. **16** Aswanmi kunan alli-allinta castigachispay kacharipusaq, nispa.

17 {Sapa watanmi *Pascua fiesta chayamuqtin, Poncio Pilatoqa huk presota kacharichiran costumbrenman hina}. **18** Chaymi Poncio Pilatopa nisqanta uyarispanku chayman huñunakamuq runakunaqa qaparispa niranku:

—¡Chay Jesusta wañuchinankupaq kamachiy! ¡Hinaspa Barrabasta kacharipuy! nispanku.

19 Barrabasqa carcelpin preso karan, Roma llaqtapi kamachiqkunapa contranpi runakunata hatarichisqanmanta, hinallataq runa wañuchisqanmantawan ima. **20** Chaymi Poncio Pilatoqa, Jesusta kachariyta munaspa, chaypi kaq runakunata kaqmanta rimapayaran. **21** Chayta uyarispankutaqmi, chaypi kaq runakunaqa astawanraq qaparispa niranku:

—¡Cruzpi chakatachiy! ¡Cruzpi chakatachiy! nispanku.

22 Saynata niqtinkun, Poncio Pilatoqa kinsa kaq kuti rimaypi, khaynata niran:

—¿Ima mana allintataq kay runari ruwaran? Manan noqaqa ni ima huchatapas tarinichu wañunanzaq hinaqa. Kunanmi allinta castigachispallay kacharipusaq, nispa.

23 Ichaqa chaypi huñunasqa llaqta runakunañataqmi, astawan tukuy kallpankuwanraq qaparispa khaynata niranku:

—¡Jesustaqa cruzpi chakatachiypuni! nispanku.

Saynatan paykunaqa qaparqacharanku, paykunapa munasqankuman hina ruwasqa kanananzaq. **24** Chaymi Poncio Pilatoqa kamachiran, mañakusqankuman hina

ruwasqa kananpaq. **25** Chayta nispanmi Poncio Pilatoqa, chay runakunapa mañakusqankuman hina, Barrabás sutiyoq runata carcelmanta kacharichiran. Barrabasqa Roma llaqtapi kamachiqkunapa contranpin runakunata sayarichiran; hinaspapas payqa runa wañuchiqmi karan. Jesustañataqmi ichaqa Poncio Pilato entregaran, runakunapa mañakusqankuman hina ruwanankupaq.

Jesusta cruzpi chakatasqankumanta

(*Mat 27.32-44; Mar 15.21-32; Juan 19.17-27*)

26 Poncio Pilatopa soldadonkunan Jesusta cruzpi chakatanankupaq aparanku. Chay risqankupitaqmi Cirene llaqtayoq Simón sutiyoq runawan campomanta kutimushaqtin tuparanku. Hinaspan cruzta wikrichispa Jesuspa qepanta apachiranku.

27 Hinaqtinmi ashkallaña runakuna Jesuspa qepanta riranku. Paykunawan kushkataqmi ashka warmikunapas Jesusmanta waqayuspa rillarankutaq. **28** Chaymi Jesusqa paykunata qawarispa nirán:

—Jerusalén llaqtayoq warmikuna, noqamantaqa ama waqaychishchu. Aswanqa waqaychis qankunamanta, hinallataq wawaykichismanta ima. **29** Chayamunqan sasachakuy p'unchawkuna. Chay p'unchawpin runakuna ninqaku: “¡Kusisqayá kachun qolluri kaq warmikunaqa! ¡Paykunan kanku mana hayk'aq onqokuq warmikuna, hinallataq mana ni hayk'aqpas qolla wawayoq kaqkuna!” nispa. **30** Hinaspan runakunaqa nishu sasachakuypi tarikuspa, orqokunata ninqaku khaynata: “¡Orqokuna, hawaykuman urmayamuy!” nispanku. Saynallataqmi moqokunatapas nillanqakutaaq khaynata: “¡Moqokuna, pakaykuwayku!”, nispanku. **31** Ichqa noqa mana huchayoq qolla sach'a hina kashaqtiy, tukuy kaykunata ruwashashanku chayqa, ¡imataraqchá ruwanqaku ch'aki sach'a hina huchayoq runakunataqa! nispa.

32 Hinaspapas ishkay mana allin ruwaq runakunatapas apallarankutaqmi, Jesuspa ladonpi chakataspa wañuchinankupaq. **33** Hinaspan *Calavera sutiyoq moqoman chayarachispanku, soldadokunaqa Jesusta cruzpi

chakataranku. Saynallataqmi chay mana allin ruwaq ishkay runakunatapas chakatallarankutaq, hukninta Jesuspa phaña ladonpi, huknintañataq Jesuspa lloq'e ladonpi.

34 {Chakatasqaña kashaspantaqmi Jesusqa niran:

—Dios Taytáy, perdonay kay runakunata. Paykunaqa manan yachankuchu kay ruwasqankutaqa, nispa.}

Chaypi kaq soldadokunañataqmi Jesuspa p'achanta sortearanku apakunankupaq. **35** Chaypi kaq runakunapas tukuy chaykuna pasasqantan qawaranku. Saynallataqmi llaqta kamachiq jefekunapas, chansakunawan burlakuspa, Jesusmanta khaynata niranku:

—Payqa, huk runakunataqa salvaranmi. Kunanyá cheqaqtapuni Diospa akllasqan Cristo kaspacha, pay kikinta salvakuchun, nispanku.

36 Saynallataqmi Poncio Pilatopa soldadonkunapas Jesusman ashuyuranku burlakunankupaq. Hinapan qatqe vinagreta ofrecespa, **37** khaynata niranku:

—Cheqaqtapuni Israel *nacionniyoq runakunapa *reynin kaspaykiqa, qan kikiykitayá salvakuy, nispanku.

38 Hinapan Jesusta chakatasqanku cruzpa puntanpi, huk letrero churasqa karan {griego rimaypi, latín rimaypi, hinallataq hebreo rimaypipas} khaynata: “KAY RUNAN ISRAEL *NACIONNIYOQ RUNAKUNAPA *REYNIN”, nispa.

39 Hinaqtinmi Jesuspa ladonpi chakatasqa, huknin kaq mana allin ruwaq runaqa, Jesusta k'amispa khaynata niran:

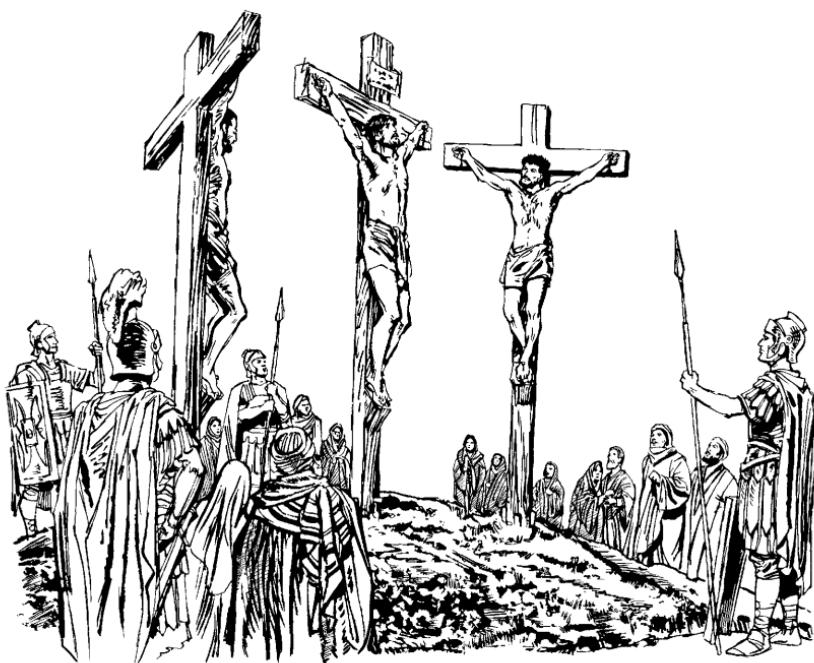
—¡Cheqaqtapuni Diosmanta Hamuq Salvawaqniyu kaspaykiqa, qan kikiykitayá salvakuy! ¡Hinallataq noqaykutapas salvawayku! nispa.

40 Chaymi Jesuspa ladonpi chakatasqa, huknin kaq mana allin ruwaq runaqa, chay k'amiq runata q'aqcharan khaynata:

—¿Manachu qanri Diosta manchakunki khayna ñak'ariypi kashaspaykipas? **41** Noqanchisqa razonmantan kaypi ñak'arishanchis, tukuy mana allinkuna ruwasqanchismanta. Kay runan ichaqa, mana ni ima huchatapas ruwaranchu, khayna ñak'ariypi kananpaqqa, nispa.

42 Hinapan chay runaqa Jesusta khaynata niran:

—Jesús, amayá noqataqa qonqarukuwankichu, gobiernayta qallarispaykiqa, nispa.

Jesusta cruzpi chakatasqanku (Lucas 23.26-49)

43 Chaymi Jesusqa chay runata niran:

—Cheqaqtapunin niyki, kunanpunin noqawan kushka kanki sumaq k'anchaq *paraíso lugarpi, nispa.

Cruzpi Jesús wañusqanmanta

(Mat 27.45-56; Mar 15.33-41; Juan 19.28-30)

44 Chawpi p'unchaw hinamanta asta kinsa horas tardekaman kay pacha tutayaran, **45** inti manaña k'anchasqanrayku. Hinallataqmi Jerusalén *templo ukhupi *cortinapas, kushkanmanta llik'ikuran, altonmanta urayman.

46 Jesusñataqmi tukuy kallpanwan qaparispa niran:

—¡Dios Taytalláy, qanmanmi almaya entregamuyki! nispa. Saynata nispanmi, Jesusqa wañupuran.

47 Tukuy chaykuna pasasqantan Roma llaqtamanta soldadokunapa jefen rikuran. Hinaspan payqa Diosta alabaspa khaynata niran:

—Cheqaqtapunin kay runaqa mana huchayoq kasqa, nispa.

48 Chaypi llapallan huñunasqa kaq runakunapas, kaykuna pasasqanta rikuspankun, llakikuymanta qasqonkuta takakuspa kutipuranku. **49** Saynallataqmi Jesuspa llapallan amigonkunapas, *Galilea *provinciamanta hamuq warmikunapiwan, tukuy ima pasasqanta karullamanta qawaranku.

Jesusta p'ampasqankumanta

(Mat 27.57-61; Mar 15.42-47; Juan 19.38-42)

50 Huk runan karan *José sutiyoq. Paymi karan Arimatea llaqtamanta. Chay llaqtaqa *Judea *provinciamanmi perteneceran. Hinaspapas payqa Israel *nacionta kamachiq runakunamanta huknin kaqmi karan. Payqa Diosta kasukuspanmi, allin runa kaspa, imatapas allintapuni ruwaran. **51** Hinaspapas Joseyqa suyasharanmi Diospa gobiernanan p'unchaw chayamunanta. Chaymi payqa, mana acuerdopichu karan, Israel nacionta kamachiq jefekuna Jesusta wañuchinankupaq, acuerdo ruwasqankuwan. **52** Hinapan Joseyqa Poncio *Pilatowan parlaq riran, Jesuspa cuerpona p'ampaq apananapaq.

53 Chaymi Poncio Pilatowan parlaramuspa, Joseyqa riran Jesuspa cuerpona cruzmanta urayachiq. Urayachispataqmi huk sumaq hatun sábanas hina telawan p'isturan. Hinapan huk hatun qaqa sikipi sepultura ruwasqa t'oqoman, Jesuspa cuerpona apaspa, chaypi churaran. Chay sepulturapiqa manaraqmi ni pitapas p'amparankuraqchu. **54** Chay p'ampasqanku p'unchawqa viernesmi karan. Chaymi Israel nacionniyoq runakunaqa alistikusharanku samanankupaq sábado p'unchaw yaqaña qallarinanpaq kashaqtin. [Nota: *Israel llaqtayoq runakunapaqqa, soqta horas tardeyaykuytan qatiqnin p'unchawqa qallariran asta paqarisnintin soqta horas tardekama.*]

55 Hinallataqmi *Galilea provincia llaqtamanta, Jesuspa qepanta hamuq warmikunapas, Joseywan kushka rispanku rikuranku, imaynatas Jesuspa cuerpona sepulturaman churasqankuta. **56** Chaymantan chay warmikunaqa wasinkuman kutipuspanku, sumaq mishk'i q'apaq *perfumekunata prepararanku, chaywan Jesuspa cuerpona llusimunankupaq. Hinapan paykunaqa sábado p'unchaw qallarisqanrayku samaranku, Moisespa escribisqan *leypi kamachikusqanman hina.

Jesuspa kawsarimusqanmanta*(Mat 28.1-10; Mar 16.1-8; Juan 20.1-10)*

24 1 Domingo p'unchawtan manaraq achiqamushaqtin chay warmikunaqa, {wakin warmikunapiwan}, mishk'i q'apaq *perfume ruwasqankuta apayukuspanku, Jesuspa sepulturanman riranku. 2 Chayaruspankutaqmi sepultura tapasqanku hatun rumitaqa tariranku, huk lawman kuyurichisqata. 3 Chaymi chay warmikunaqa sepultura ukhuman haykuspanku, Señor Jesuspa cuerpostaqa mana tarirankuchu. 4 Hinaqtinmi paykunaqa chaykuna pasasqanta rikuspanku, mana ni ima ruwaytapas atirankuchu. Ichaqa sayna kashaqtinkun, qonqayllamanta ishkay runakuna, sumaq k'ancharishaq yuraq p'achayoqkama ladonkupi rikhuriran sayashaq. 5 Chaymi chay warmikunaqa anchata mancharikuspanku pampakamaraq k'umuyuranku. Hinaqtinmi chay ishkay runakunaqa khaynata niran:

—¿Imanaqtintaq qankunari mashkashankichis kawsaq runata wañusqakunapa kasqanpirí? 6 Payqa manan kaypiñachu. Aswanqa kawsarinpunñan. Yuyariyjis *Galilea *provincia llaqtapi kashasparaq khaynata rimapayasusqaykichista: 7 “Diosmanta Hamuq Runataqa entregawanqakun huchasapa runakunaman, cruzpi chakataspa wañuchiwanankupaq. Ichaqa kinsa p'unchawmantan kawsarinpusaq”, nisqanta.

8 Chaymi chay warmikunaqa chayraq yuyariranku Jesuspa nisqankunata. 9 Hinaspan paykunaqa chay sepulturamanta kutimuspanku, tukuy ima rikusqankuta willakuranku, Jesuspa chunka hukniyoq *apostolninkunaman, hinallataq wakin runakunamanpas. 10 Chay warmikunan karanku: *María Magdalena, Juana, Jacobopa mamitan María, hinallataq wakin warmikunapas. Paykunan Jesuspa apostolninkunaman tukuy ima rikusqankuta willakuranku. 11 Hinaqtinmi Jesuspa apostolninkunaqa, chay warmikunapa willakusqanta uyarispanku, mana creerankuchu. Aswanmi piensaranku, chay warmikunaqa yanqalla rimanankupaq.

12 Ichaqa chayta uyarispanmi, Pedroqa p'itayllaña riran Jesusta p'ampasqanku sepultura qawaq. Chayaruspanñataqmi

chay sepultura ukhuta qawayuspa, rikuran hatun p'istusqanku telallataña chaypi churalayashaqta. Hinaspan Pedroqa ancha admirasqallaña wasiman kutinpuran.

Ishkay runakunaman Jesús ñanpi rikhurisqanmanta
(Mar 16.12-13)

13 Jesuspa kawsarimusqan p'unchawmi, Jesuspi creeq ishkay runakunaqa risharanku, Emaús sutyoq llaqtaman. Chay Emaús llaqtacha karan Jerusalén llaqtamanta kinsa hora hina puriypin. **14** Chay ishkay runakunaqa ñantan risharanku parlayuspanku, chay p'unchawkunapi tukuy ima pasasqanmanta. **15** Saynata parlayuspa rishaqtinkun, Jesusqa ashuyuspa, paykunawan kushka riran. **16** Ichaqa manataqmí paykunaqa Jesusta reqsiyta atirankuchu, ñawinku tutayasqa hina kasqanrayku.

17 Hinaspan Jesusqa chay ishkay runakunata tapuran:

—¿Imamanta parlayuspataq qankunari rishankichís? nispa.

Hinaqtinmi paykunaqa ancha llakisqallaña uyantin sayaykuranku. **18** Chaymi Cleofas sutyoq kaq runaqa contestaran khaynata:

—Jerusalén llaqtapiqa llapallan runakunan yachanku kay p'unchawkunapi tukuy imakuna pasasqanmantaqa. Chayri, ¿qan sapallaykichi kay p'unchawkunapi tukuy ima pasasqanmanta mana yachaq runa kashankí? nispa.

19 Hinaqtinmi Jesusqa tapuran:

—¿Imakunataq pasaruranrí? nispa.

Chaymi chay ishkaynin runakunaqa contestaranku khaynata:

—Noqaykuqa parlashayku Nazaret llaqtayoq Jesusmantan. Payqa Diosmanta willakuq *profetan karan. Chaymi payqa Diospa ñawpaqninpipas, hinallataq runakunapa ñawpaqninpipas, ancha atiywan tukuy ima milagrokunata ruwaran. Hinaspapas payqa cheqaqtan runakunamanpas yachachiran. **20** Paytan *sacerdotekunapa jefenkuna, hinallataq kay Israel *nacionta kamachiq jefekunapiwan ima, Roma llaqtamanta soldadokunaman entregaranku. Hinaspan cruzpi chakataspa wañurpachinku. **21** Noqaykun ichaqa suyasharayku, Jesusqa kay Israel nacionta, Roma

llaqtayoq runakuna kamachisqanmanta librawaspanchis, noqanchista gobiernawananchispaq. Chayta suyashaqtiyun, wañurpachinku. Hinaspapas ñan kinsa p'unchawña wañusqanmantaqa pasarun. **22** Ichaqa kunan achiqayllatan, noqaykupa grupoykumanta kaq wakin warmikuna sepultura qawaq riranku; hinaspan kutimuspanku, ancha admirakuywan willawanku **23** khaynata: “Manan Señor Jesuspa cuerponqa kanchu. Aswanmi ishkay *angelkuna chaypi rikhurispa niwanku: ‘Jesusqa kawsashanmi’ ”, nispa. **24** Chaymi noqayku ukhumanta wakinniyku sepultura qawaq riranku. Hinaspan paykunapas warmikunapa willakusqanman hina Jesuspa cuerponqa mana tarimusqakuchu, nispa.

25 Chaykunata uyarispan Jesusqa chay ishkay runakunata nirán:

—¡Mana entiendeq tullu uma runakuna! ¿Imanaqtintaq qankunari, mana creenkichishchu, Diosmanta willakuq profeta runakunapa yachachisqanpirí? **26** ¿Acaso manachu yacharankichis, Diosmanta Hamuq Salvadorqa, hanaq pachaman manaraq wichashaspa, kay pachapi tukuy imapi anchata ñak'arinanmantá? nispa.

27 Hinaspan Jesusqa chay ishkaynin runakunaman willayta qallariran, Moisespa escribisqan librokunapi, hinallataq Diosmanta willakuq profetakunapa escribisqan librokunapi, paymanta imakunas escribisqa kasqanmanta.

28 Hinaqtinmi Emaús llaqtaman yaqaña chayashaqtinku, Jesusqa ñanta seguispa más karu llaqtaman riq hina karan.

29 Chaymi paykunaqa ruegaranku khaynata:

—Noqaykuwan kushka qepakuy. Nishu tardeñan kashan. Hinaspapas tutayamushanñan, nispanku.

Hinaqtinmi Jesusqa chay ishkay runakunawan kushka wasiman haykuranku. **30** Hinaspan chaypi mikhunankupaq mesaman tiyayuranku. Hinaqtinmi Jesusqa t'antata oqariyuspa, Diosman graciasta qoran; partiyuspataq paykunaman haywaran. **31** Hinaqtinmi chay ishkaynin runakunaqa, chayraq cuentata qokuranku payqa Señor Jesús kasqanta. Ichaqa Jesusñataqmi paykuna qawashaqtinku kasqan ratolla ladonkumanta chinkarapurán. **32** Chaymi chay ishkaynin runakunaqa ninakuranku:

—¿Manachu sonqonchisqa allinta kusikuspa watupakusharan, Diospa palabranpi esribisqakunamanta ñan hamusqanchispi willawaqtinchís? nispanku.

33 Chaymi chay ishkaynin runakunaqa kasqan ratolla Jerusalén llaqtaman kutimuranku. Hinaspan Jesuspa chunka hukniyoq *apostolninkunata huñunasqata tariranku, hinallataq huk runakunatapas paykunawan kushkata.

34 Hinaspan chaypi huñunasqa kaqkunaqa niranku:

—Cheqaqtapunin Señor Jesusqa kawsariramun. Chaymi *Simón Pedromanpas rikhurirunña, nispanku.

35 Hinaqtinmi Emaús llaqtamanta chayamuq ishkaynin runakunaqa willakuranku, imaynatas ñanpi paykunamanpas Jesús rikhurisqanmanta, hinallataq mikhunankupaq tiyayuqtinku, t'antata partishaqtin Jesusta reqsisqankumantawan ima.

Discipulonkunaman Jesús rikhurisqanmanta

(Mat 28.16-20; Mar 16.14-18; Juan 20.19-23)

36 Chay ishkay runakuna manaraq willakuyta tukurushaqtinkun, chaypi kaq runakunapa chawpinkupi, Jesusqa rikhuriran. Hinaspan rimayukuran khaynata:

—Hawkayay qankunawan kachun, nispa.

37 Hinaqtinmi llapallan chaypi kaq runakunaqa anchata mancharikuranku, huk alma kananpaq piensaspanku.

38 Chaymi Jesusqa paykunata niran:

—¿Imanaqtintaq qankunari ancha mancharisqallaña kashankichís? ¿Imanaqtintaq sonqoykichis ukhupiri ishkayashankichís? **39** Qawaychis makiykunata, chakiykunatawan. ¡Noqa kikiymi kashani! ¡Qawaykuwaychis! ¡Llamiykuwaychis! ¡Noqapunin kani! Almapaqa manan kanchu aychanpas, nitaq tullunpas. Rikusqaykichisman hinan noqapaqa kashan aychaypas, tulluypas, nispa.

40 Chaykunata nispanmi, Jesusqa makinkunaman hinallataq chakinkunaman (clavoq haykusqanta), paykunaman qawachiran. **41** Ichaqa paykunataqmí kusikusparaq hinallataq mancharikusparaq, Jesusta rikushaspankupas, mana creeyta atirankuchu. Chaymi Jesusqa paykunata tapuran:

—¿Kashanchu ima mikhunallaykichispas? nispa.

42 Chaymi paykunaqa kankasqa parten challwata qoranku. **43** Hinaqtinmi Jesusqa chayta chashkikuspa, paykunapa ñawpaqninkupi mikhuran. **44** Hinaspan Jesusqa paykunata nirán:

—Yuyariychisýá, noqaqa qankunawan kushka kashaspayraqmi ña willaraykichishña, noqata tukuy imakuna pasawanamanmantaqa. Ichaqa chaykunaqa cumplikunamanpunin karan, Moisespa escribisqan *leykunaman hina, *profetakunapa escribisqankunaman hina, hinallataq Salmos libropi escribisqakunaman hina, nispa.

45 Saynatan Jesusqa Bibliapi escribisqa kaqkunamanta paykunaman allinta entiendechiran. **46** Hinaspan Jesusqa nillarantaq:

—Bibliapin escribisqa kashan, noqa Diosmanta Hamuq Salvadorqa anchata ñak'arispa, wañunaymanta, hinallataq kinsa p'unchawmanta kawsarimunaymantawan ima.

47 Hinallataqmi escribisqa kashan, Jerusalén llaqtamanta qallarispa, tukuy enteron mundontin llaqtakunapi, noqapa sutiyipi willakunankupaq. Saynapi runakuna uyarispanku, huchankuta saquespa Diosman kutirikuqtinku, perdonasqa kanankupaq. **48** Qankunan ichaqa tukuy kaykuna rikusqaykichismanta testigoy kankichis, saynapi noqamanta runakunaman willanaykichispaq. **49** Kunanmi noqaqa, qankunaman mandamusqaykichis Dios Taytaya prometesusqaykichis *Santo Espíritu. Ichaqa kay Jerusalén llaqtapiyá qepakuychis, hanaq pachamanta Dios Taytaya atiyninta chashkinaykichiskama, nispa.

Hanaq pachaman Jesús ripusqanmanta

(Mar 16.19-20)

50 Chaymantan Jesusqa *discipulonkunata pusaran Jerusalén llaqtamanta asta Betania llaqtakama. Chaypin makinta oqarispa, Diosmanta mañapuram, paykunata yanapananpaq. **51** Saynata mañakushaqtinmi, Jesusqa chay ratopi hanaq pacha cieloman ripuran. **52** Chayta rikuspankun discipulonkunaqa adoraranku. Hinaspan Jerusalén llaqtaman ancha kusisqallaña kutipuranku. **53** Chaypin *temploman sapa p'unchaw rispanku, Diosta alabaranku. Amén.

Hanaq pachaman Jesuspa ripusqan (Lucas 24.50-53)

JUAN

1. **Kay librotari, ¿pitaq escribiran?** Kay librotaqa *apóstol Juanmi escribiran. Juanqa Zebedeoopa hinallataq Salomeyapa wawanmi karan (Mat 20.20-23; 27.56). Juanmi Señor Jesucristopa ancha khuyakusqan apostolnin karan. Juanqa manaraq Señor Jesusta reqsishaspaqa, Bautizaq Juanpa discipulonmi karan (Juan 1.35-40). Paymi wawqen *Jacobopiwan *Galilea laguna qochapi challwata challwasharanku. Hinaqtinmi Jesusqa paykunata waqyaran, discipulonkuna kanankupaq (Mat 4.21; Mar 1.19-20).
2. **Kay libreri, ¿hayk'aqtaq escribisqa karan?** Kay libroqa escribisqa kanman karan Señor Jesucristopa nacesqanpa qepantan 50 otaq 70 watakunapi, Jerusalén llaqtapi templo manaraq thuñichisqa kashaqtin. Ichqa wakin estudiaq runakunañataqmí piensanku 80 otaq 95 watakuna ukhupi escribisqa kananpaq.
3. **Kay libreri, ¿pikunapaqtaq escribisqa karan?** Kay libroqa ashka clase runakunapaqmí escribisqa karan: Asia *provincia lawpi creyentekunapaq, huk law *nacionkunapi tarikuq Israel nacionniyoq runakunapaq, hinallataq huk law nacionniyoq runakunapaqwan ima.
4. **Kay libreri, ¿imapaqtaq escribisqa karan?** Kay libroqa escribisqa karan, Nazaret llaqtayoq Jesusqa Diospa Wawan kasqanta runakuna yachanankupaq, hinallataq pipas Jesucristopi creespa, wiñay kawsayniyoq kasqanta yachanankupaq ima.
5. **Kay libropiri, ¿mayqen versiculotaq aswan más importante yuyanapaq?** Kay versiculon aswan más importanteqa: “Ichqa kaykunaqa escribisqa kashan, qankuna leespaykichis, Jesusqa Diosmanta Hamuq Salvadorninchis kasqanta creenaykichispaqmi, hinaspapas payqa Diospa Wawan kasqanta yachanaykichispaqmi, saynapi Jesucristopi qankuna creespaykichis, wiñay kawsayniyoq kanaykichispaq” (Juan 20.31).
6. **Kay libreri, ¿imayna dividisqataq kashan?** Kay libroqa khayna dividisqan kashan:
 - (1) Diospa Palabranmanta (Juan 1.1-18).
 - (2) Bautizaq Juanpa willakusqanmanta (Juan 1.19-34).
 - (3) Jesuspa primer kaq discipulonkunamanta (Juan 1.35-51).
 - (4) Jesuspa imaymana ruwasqankunamanta, hinallataq yachachisqankunamantawan ima (Juan 2.1 asta 12.50).
 - (5) Jesuspa wañunan p'unchawkunapi imakunas pasasqanmanta (Juan 13.1 asta 17.26).
 - (6) Jesusta cruzpi chakataspa wañuchisqankumanta (Juan 18.1 asta 19.42).
 - (7) Jesuspa kawsarimusqanmanta (Juan 20.1 asta 21.25).

Diospa Palabranmanta

1 1 Qallariyninpi manaraq kay pacha unanchasqa kashaqtinmi, Palabraqa ña karanña. Chay Palabraqa Dioswanmi karan. Chay Palabran Dios karan. **2** Paymi qallariyninpi Dioswan karan. **3** Diosqa tukuy kaqkunatapas chay Palabrawanmi ruwaran. Diosqa manan ni imatapas ruwaranchu mana paypiwanqa. **4** Chay Palabran Kawsayqa; payllataqmi runakunapaqpas huk K'anchay. [*Nota: Chay Palabrapas, chay Kawsaypas, hinallataq chay K'anchaypas kikin Señor Jesumisij.*] **5** Chay K'anchayqa tutayaqpín k'anchan. Ichqaq tutayaq limboqa manan chay K'anchaytaqa wañuchiyya atiranchu.

6 Diosmi huk runata mandamuran. Paypa sutinmi karan (Bautizaq) Juan. **7** Paymi huk testigo hina chay K'anchaymanta willakuq hamuran, saynapi llapallan runakuna chay K'anchaypi creenankupaq. **8** Ichqaq manan Bautizaq Juanchu chay K'anchayqa karan. Aswanmi payqa chay K'anchaymanta willakunanaq hamuran. **9** Chay cheqaq K'anchaymi kay pachaman ña hamusharanña, llapallan runakunapa kawsayninta k'anchayunanpaq.

10 Chay K'anchaq Palabran ña kay pachapiña kasharan. Kay pachatapas paymi unancharan. Ichqaq kay pachapi tiyaq runakunaqa manan reqsirankuchu kay pacha unanchaq pay kashaqtinpas. **11** Chay K'anchaq Palabraqa kay pacha ruwasqanmanmi hamuran. Ichqaq kay pachapi runakunaqa manan chashkirankuchu. **12** Aswanqa paypi creespanku sonqonkupi payta chashkikuqkunamanmi, payqa atiyta qoran, Diospa wawankunaña kanankupaq. **13** Diospa wawan kanankupaqqa manan wawakuna hinachu naceranku, nitaq tayta mamankupa munasqanman hinachu. Aswanqa Diosmantan naceranku.

14 Chay k'anchaq Palabran runaman tukumuspa, noqanchiswan kushka tiyaran. Chaymi noqaykuqa Diospa sapallan Wawanta rikurayku, ancha atiyniyoq kasqanta, ancha munakuyniyoq kasqanta, hinallataq tukuy cheqaq kaqkunapas paypi kasqanta. **15** Paymantan Bautizaq Juanqa runakunaman willaran khaynata:

—Chay Palabraqa ñan chayamushanña. Payqa noqamantapas aswan más atiyniyoqmi. Hinaspapas payqa ñawpaqtaraqmi ña karanña kay pachapi noqa manaraq naceshaqtiy, nispa.

16 Paymantan noqanchisqa llapallanchis chashkiranchis munakuyninta hinallataq tukuy yanapakuynintapas.

17 Diosmi Moisesnintakama *leyninkunata qowaranchis. Ichaqa Jesusñataqmi Diospa sumaq khuyakuyninta, hinallataq cheqaq yachachikuyntawan qowaranchis. **18** Diostaqa manan ni pipas ni hayk'aqpas rikuranchu. Aswanqa Diospa Wawan Jesusllan, Papanwan kushka kawsasqanrayku. Hinaspapas Dios kasqanraykun payqa yachachiwaranchis, imaynas Papan kasqanmanta.

Bautizaq Juan runakunaman willasqanmanta

(Mat 3.11-12; Mar 1.7-8; Luc 3.15-17)

19 Israel *nación llaqtapi kamachiq jefekunan mandaranku, *sacerdotekunata hinallataq Jerusalén *templopi serviq *levita nisqa runakunatawan, Bautizaq Juanta khaynata tapumunankupaq:

—Qanri, ¿pitaq kankí? nispanku.

20 Chaymi Bautizaq Juanqa contestaran khaynata:

—Diosmanta Hamuq Salvadorqa manan noqachu kani, nispa.

21 Hinaqtinmi paykunaqa Bautizaq Juanta kaqmanta tapullarankutaq khaynata:

—Diosmanta willakuq ñawpaq *profeta Eliasri, ¿qanchu kashankí? nispanku.

Chaymi Bautizaq Juanqa paykunata contestaspa niran:

—Profeta Eliasqa, manan noqachu kani, nispa.

Hinaqtinmi chay sacerdotekunaqa kaqmanta tapullarankutaq:

—Diospa mandamunan profetari, ¿qanchu kashankí? nispanku.

Hinaqtinmi Bautizaq Juanqa contestaran khaynata:

—Manan noqachu kani, nispa.

22 Chaymantan chay runakunaqa nillarankutaq khaynata:

—Chayri, ¿pitaq qanri kashankí? Niwaykuyá pi kasqaykita, kutispayku, mandamuwaqniyku runakunaman willamunaykupaq, nispanku.

23 Chaymi Bautizaq Juanqa, ñawpaq profeta *Isaiaspa escribisqanman hina, contestaspa niran:

—Noqaqa huk ch'inñeq lugarpi waqyakuqmi kani: “Diosmanta Hamuq Salvadorta allinta chashkinaykichispaqqa sonqoykichistayá allichaychis, imaynan wiksu-wiksú ñankunatapas allichanku chay hinata”, nispa [*Isaías 40.3*].

24 Bautizaq Juanta tapumunankupaq riq runakunaqa, *fariseo religionniyoq runakunapa mandamusqan runakunan karanku. **25** Paykunan Bautizaq Juanta kaqmanta tapuranku khaynata:

—Manataq Diosmanta Hamuq Salvadorchu kanki, nitaq Eliaschu, nitaq ni huk profetapashchu, chayqa niwaykuyá, ¿imanaqtintaq qanri bautizashankí? nispangu.

26 Chaymi Bautizaq Juanqa contestaran khaynata:

—Noqaqa unullawanmi bautizashani. Ichaqa qankuna ukhupin manaraq reqsisqaykichis runa kashan. **27** Paymi noqapa qepayta hamushan. Payqa noqamantapas ancha atiyniyoqmi. Chaymi noqaqa husut'anpa watullantapas mana pashkanaypaq hinachu kani, nispa.

28 Kaykunaqa pasaran Jordán mayupa waq law chimpan Betania llaqta lawpin. Chaypin Bautizaq Juanqa runakunata bautizaran.

Diosmanta Hamuq Runamanta

29 Paqarisnintin p'unchawmi Bautizaq Juanqa, paypa kasqanman hamushaqta, Jesusta rikuran. Chaymi Bautizaq Juanqa runakunata khaynata niran:

—¡Qawariyechis (Diosmanta Hamuq Runata)! Payqa Diospa Corderonmi. Paymi runakunapa huchankunata perdonanqa.

30 Paymantan noqaqa rimapayaraykichis khaynata: “Payqa noqa manaraq naceshaqtymi ña karanña. Chaymi payqa noqamantapas aswan más atiyniyoq. Paymi noqapa qepayta hamushan”, nispa. **31** Ichaqa manan noqaqa yacharanichu pis runakunapa Salvadornin kasqantaqa. Aswanqa kay Israel *nación llaqtapi tiyaq runakuna, paymanta yachanankupaqmi, runakunataunuwan bautizanaypaq, noqataqa Dios mandamuwaran, nispa.

32 Hinaspapas Bautizaq Juanqa nillarantaqmi khaynata:

—Noqaqa Diospa *Santo Espirituntan rikurani, hanaq pacha cielomanta huk paloma hina Jesuspa hawanman urayamusqanta. **33** Ichaqa ñawpaqtaqa manan noqaqa yacharanichu, Diosmanta Hamuq Salvador pis kasqantaqa. Aswanqaunuwan bautizanaypaq mandamuwaqniy Diosmi khaynata niwaran: “Pimanchus Santo Espiritun urayamunqa, paymi runakunata salvananpaq hamusqanrayku, Diospa Santo Espiritunta runakunaman qonqa”, nispa. **34** Chaymi noqaqa chaykuna rikusqaymanta testigo kani. Chayraykun kunan qankunaman niykichis, Payqa cheqaqpunin Diospa Wawan, nispa.

Jesuspa primer kaq discipulonkunamanta

35 Paqarisnintin p'unchawmi Bautizaq Juanqa, ishkaynin *discipulonkunapiwan kaq lugarllapitaq kasharan.

36 Hinaspan Bautizaq Juanqa, Jesuspa pasasqanta rikuruspa, khaynata nirana:

—¡Qawariyichis, Diospa Corderonmi kayta hamushan!
nispa.

37 Chayta uyarispankun, Bautizaq Juanpa chay ishkaynin discipulonkunaqa Jesusta qatikuranku. **38** Chay qatikusqankuta rikuspanmi, Jesusqa paykunata tapuran khaynata:

—Qankunari, ¿imatataq mashkashankichís? nispa.

Hinaqtinmi paykunaqa Jesusta niranku:

—Yachachikuq, qanri ¿maypitaq tiyankí? nispanku.

39 Chaymi Jesusñataq paykunata contestaran:

—Hakuchiýá rikuchimusqaykichis, nispa.

Chaymi paykunaqa rispanku, maypichus Jesús tiyasqanta rikuranku. Hinaspan paykunaqa tawa horas tardeykuy hinaña kasqanrayku, Jesuswan qepakuranku.

40 Paykunamanta huknin kaqmi karan *Simón Pedropa wawqen Andrés. Kay Andresmi Bautizaq Juanpa chay ishkaynin discipulonkunamanta huknin kaq discipulon karan. Paymi Bautizaq Juanpa rimasqanta uyarispas, Jesusta qatikuran. **41** Andresqa wawqen Simón Pedrotan primerta tariran. Hinaspan khaynata nirana:

—Tariramuykun Mesiasta, nispa. Mesiasqa, “Diosmanta Hamuq Salvador” ninanta nin.

42 Hinaspan Andresqa wawqen Simón Pedrota Jesuspa kasqanman pusaran. Chaymi Jesusqa Simonta rikuruspa niran:

—Qanqa Juanpa wawan Simonmi kanki. Kunanmantan qanpa sutiyki kanqa Cefas, nispa. Cefasqa “Pedro” ninantan nin. [Nota: *Cefas sutiqa arameo rimaypin karan. Pedro sutiñataqmi griego rimaypi karan. Kay ishkaynin sutikunan “rumi” ninanta nin.*]

Felipeta hinallataq Natanaeltawan Jesús waqyasqanmanta

43 Paqarisnintin p'unchawmi Jesusqa *Galilea *provincia lawman rinanpaqña kasharan. Hinaspan Jesusqa Felipe sutiyqa runata tarispa niran:

—Qatikuway, nispa.

44 Felipeqa Betsaida llaqtamantan karan. Chay llaqtallamantataqmi Andrespas hinallataq wawqen Pedropas karanku. **45** Hinaspan Felipeqa Natanael sutiyqa runata tariruspa, khaynata niran:

—*Joseyqa wawan Nazaret llaqtayoq Jesustan tariramuyku. Paymantan Moisespas, hinallataq Diosmanta willakuq ñawpaq *profetakunapas escribiranku, nispa.

46 Chaymi Natanaelqa Felipeta tapuran khaynata:

—Chay Nazaret llaqtamantari, ¿allin yachayniyoq runa lloqsimunmanchú? nispa.

Felipeñataqmi payta contestaspa niran:

—Hakuchiýá rikumunaykipaq, nispa.

47 Hinaqtinmi Jesusqa Natanaelpa hamusqanta rikuruspa niran:

—Kay runaqa cheqaqtapunin Israel *nación llaqtamanta. Hinaspapas payqa cheqaq ch'uya sonqoyoq runan. Chaymi payqa pitapas mana engañanmanchu, nispa.

48 Hinaqtinmi Natanaelqa chay nisqanta uyarispa, Jesusta tapuran:

—¿Imaynanpitaq qanri reqsiwankí? nispa.

Chaymi Jesusñataq contestaran khaynata:

—Felipe manaraq waqyamushasuqtiykin, qantaqa higos sach'a sikipi tiyashaqta ña rikuraykiña, nispa.

49 Chaymi Natanaelqa niran:

—Yachachikuq, qanqa cheqaqtapunin Diospa Wawan kanki, hinallataq kay Israel nacionniyoq runakunapa *reynin, nispa.

50 Jesusñataqmí Natanaelta niran:

—Qanri, ¿“higos sach'a sikipi tiyashaqtan rikuyki”, nispa niqtiychu noqapi creerunkí? Ichaqa kaykunamantapas aswan más hatun ruwaykunataraqmí qanqa rikunki, nispa.

51 Chaymantan Jesusqa chaypi kaq llapallan uyariq runakunata niran:

—Cheqaqtapunin niykichis, qankunaqa hanaq pacha cielo kicharikushaqtan rikunkichis. Hinallataqmí Diospa *angelninkunatapas, noqa Diosmanta Hamuq Runapa ladoyman urayamushaqta, hinallataq hanaq pacha cieloman qespishaqta ima rikunkichis, nispa.

Caná llaqtapi casarakuymanta

2 1 Kinsa p'unchaw pasaruqtinmi *Galilea *provincia law Caná llaqtapi huk casarakuy fiesta karan. Chaypin Jesuspa mamitan *María kasharan. **2** Chay casarakuy fiestamanmi Jesuspas hinallataq *discipulonkunapas invitasqa karanku. **3** Hinaqtinmi chay casarakuy fiestapi *vino tukurukuqtin, mamitan Mariaqa wawan Jesusta niran:

—Casarakuqkunapa vinonkun manaña kanñachu, nispa.

4 Chaymi Jesusqa niran:

—Mamitáy, ¿imapaqtaq chaytari niwankí? Pis kasqayta reqsichikunay horasqa manaraqmí chayamunraqchu, nispa.

5 Hinaqtinmi Jesuspa mamitan Mariaqa, chaypi serviqkunata niran:

—Jesuspa nisqanman hina ruwaychis, nispa.

6 Chay casarakusqanku fiestapin soqta hatun tinajakuna rumimanta ruwasqa kasharan. Chay tinajakunapi unutaqa Israel *nacionniyoq runakunapa ch'uyanchakunankupaqmi waqaycharanku. Sapankama tinajamanmi pachaq litro hina unu haykuran. **7** Chaymi Jesusqa chay fiestapi sirviente runakunata niran:

—Kay tinajakunaman unuta hunt'aychis, nispa.

Hinaqtinmi paykunaqa sapankama tinajakunaman unuta hunt'achiranku. **8** Chaymantañataqmí Jesusqa chay sirviente runakunata niran:

—Kunanqa chay tinajamanta wisispá apaychis despenseroman mallinanpaq, nispa.

Hinaqtinmi chay sirviente runakunaqa, Jesuspa kamachisqanman hina aparanku. **9** Chaymi chay despenseroqa vinoman tukuchisqa unuta malliyuran. Payqa manataqmi yacharanchu chay vinotaqa maymanta apamusqankutapas, nitaq maypi waqaychasqankutapas. Ichaqa sirviente runakunaqa yacharankun unumanta vinoman tukuchisqa kasqantaqa. Hinaqtinmi chay despenseroqa casarakuq runata waqyaspa, **10** khaynata niran:

—Casarakuypiq a llin kaq vinotan primertaqa haywakunku; ichaqa invitasqa runakuna allinta tomaruqtinkuñan mana a llin vinotaqa haywakunku. Chaychu qanri, ¿allin kaq vinota kunankama waqaychasharankí? nispa.

11 Jesusqa Galilea provincia law Caná llaqtapin kay primer kaq milagrotaqa ruwaran. Chay ruwasqanwanmi Jesusqa rikuchikuran ancha atiyniyoq kasqanta. Hinaqtinmi discipulonkunaqa paypi creeranku.

12 Hinaqtinmi chay casarakuy fiesta tukurukuqtin, Jesusqa mamitanpiwan, wawqen Kunapiwan, hinallataq discipulonkunapiwan ima, Capernaúm llaqtaman riran. Hinaspan chay llaqtapi ishkay kinsa p'unchawlla qepakuranku.

Templopi vendeq runakunata Jesús qarqosqanmanta

(Mat 21.12-13; Mar 11.15-18; Luc 19.45-46)

13 Israel *nacionniyoq runakunapa *Pascua fiesta ruwananku chayamushaqtinñan, Jesusqa Jerusalén llaqtaman riran. **14** Hinaspan Jesusqa Jerusalén *templopi negocio ruwaq ashka runakunata tariran. Paykunan torokunata, ovejakunata, hinallataq palomakunatawan ima vendesharanku. Saynallataqmi huk law nacionpa qolqenta templo qolqewan cambiaq runakunatapas, puestonkupi tiyashaqta tariran. **15** Chaykunata rikuspanmi, Jesusqa latigota ruwaspa, templomanta lliw runakunata ovejantinta hinallataq torokunantinta ima qarqoran. Hinaspan qolqe cambiaq runakunapa qolqenkunatapas, pampaman wikapaspa mesankutapas t'ikraran. **16** Hinaspan Jesusqa palomakuna vendeq runakunata, khaynata niran:

—¡Kay templomanta kaykunata orqoychis! ¡Dios Taytaya wasinqa manan negocio ruwanaykichispaqchu! nispa.

17 Jesuspa *discipulonkunaqa chaykunata rikuspankun yuyariruranku Bibliapi khayna escribisqa kasqanta: “Yupaychana wasiykitan noqaqa anchata munakuni. Ichaqa runakunan tukuy mana allinkunata ruwaranku. Chaymi sonqoyraq anchata nanawan”, nisqanta [*Salmos 69.9*].

18 Hinaqtinmi Israel nacionniyoq runakunapa jefenkunaqa, phiñarikusparaq Jesusta niranku:

—Kaykuna ruwanaykipaq atiyniyoq kasqaykita yachanaykupaqqa, rikuchiwaykuyá ima milagrollatapas, nispanku.

19 Chaymi paykunata contestaspa, Jesusqa niran:

—Kay templota thuñichiychis. Hinaqtinmi noqaqa kinsa p'unchawllapi hatarirachisaq, nispa.

20 Hinaqtinmi Israel nacionniyoq runakunapa jefenkunaqa niranku:

—Kay temploqa tawa chunka soqtayoq watapin ruwasqa karan. ¿Chaychu kinsa p'unchawllapi kunan ruwaruwaq? nispanku.

21 Jesusqa chay templomanta rimaspaqa, kikinpa cuerponmantan rimasharan, (wañuchiqtinku kinsa p'unchawninman kawsarinpunanmanta). **22** Chaymi Jesuspa discipulonkunaqa, wañusqanmanta Jesús kawsarimuqtinña, chaykuna rimasqanmanta yuyariranku. Hinaspan Bibliapa nisqanpi, hinallataq Jesuspa rimasqankunapipas creeranku.

Llapallan runakunapa piensayninta Jesús yachasqanmanta

23 Jesusqa *Pascua fiesta p'unchawpin Jerusalén llaqtapi kashaspa, ashka milagrokunata ruwaran. Chaymi ashka runakuna chay milagrokuna ruwasqanta rikuspanku, Jesuspi creeranku. **24** Ichaqa Jesusqa paykunapa piensasqankutaqa yacharanmi. Chaymi paykunapa creesqankupiqa mana confiaranchu. **25** Hinaspapas Jesusqa manan necesitaranchu ni pipas runamasinmanta ni imallatapas payman willanankutaqa, llapallan runakunapa sonqonta allinta reqsisqanrayku.

Nicodemowan Jesús parlasqanmanta

3 **1** Huk runan karan Nicodemo sutiyoq. Payqa *fariseo religionniyoq, hinallataq Israel *nación llaqtata kamachiq runakunamanta huknin kaq importante runan

karan. **2** Paymi huk tuta Jesuspa kasqanman hamuspa, khaynata niran:

—Yachachikuq, noqaykuqa yachaykun qanqa yachachiwanaykikupaq Diosmanta hamusqaykita. Qanpa ruwasqayki milagrokunataqa manan ni pipas ruwaytaqa atinmanchu, sichus paywan Dios mana kaqtinqa, nispa.

3 Hinaqtinmi Jesusqa Nicodemota niran:

—Cheqaqtapunin niyki, sichus pipas kaqmanta mana nacenqachu chayqa, manan Diospa gobiernasqan sumaq glorianmanqa haykunqachu, nispa.

4 Chaymi Nicodemoqa Jesusta tapuran:

—¿Imaynataq runari machuña kashaspan, kaqmantari naceramunman? Icha, ¿mamitanpa wiksanman kutiyuspanchu kaqmantari naceramunman? nispa.

5 Hinaqtinmi Jesusqa contestaran:

—Cheqaqtapunin niyki, pipas unumanta hinallataq Diospa *Santo Espiritunmantawan mana nacenqachu chayqa, Diospa gobiernasqan sumaq glorianmanqa manan haykunqachu.

6 Runamanta nacemuqqa runallan. Santo Espiritumanta nacemuqmi ichaqa, Santo Espiritupa hunt'asqan runa.

7 Amayá qanqa “kaqmantan nacenayki” nisqaywanchu admirakuy. **8** Wayraqa wayramun tukuy lawmantan; chaymi qanqa uyarinki qaparispa hamusqallanta. Ichaqa manataqmi yachankichu maymantas hamun, maymantaqsi rin chaytapas. Saynallataqmi pasan Santo Espiritumanta llapallan nacemuqkunawanpas, nispa.

9 Chaymi Nicodemoqa kaqmanta Jesusta tapuran:

—¿Imaynataq kaykunari kanman? nispa.

10 Hinaqtinmi Jesusqa contestaspa niran:

—Israel nación llaqtapi yachachiq kashaspachu, ¿kaykunata mana yachankí? **11** Cheqaqtapunin niyki, noqaykuqa yachasqaykutan rimayku; rikusqaykutataqmi willaykupas. Ichaqa qankunaqa manan creenkichishchu noqaykupa nisqaykutataqa. **12** Nitaqmi kay pachapi kaqkunamanta willashaqtiyapas, creenkichishchu. Chayri, ¿imaynataq creewaqchis hanaq pachapi kaqkunamanta willaqtirí?

13 Manan ni pipas hanaq pachamanqa wicheranchu. Aswanqa noqa Diosmanta Hamuq Runallan hanaq

pachamanta urayamurani. **14** Imaynan Moisespas ch'inñeq lugarpi broncemento mach'aqwayta ruwaspa k'asipi altoman oqariran, saynallatataqmi noqa Diosmanta Hamuq Runatapas, cruzpi chakatawaspa altoman oqariwanqaku, **15** saynapi pipas noqapi creeqqa, mana chinkasqa kananpaq, aswanqa wiñay kawsayniyoq kananpaq, nispa.

Runakunata anchata Dios munakusqanmanta

16 Diosqa ancha-anchatan kay pachapi runakunata munakuran. Chaymi sapallan Wawanta kay pachaman mandamuran, pipas paypi creeqqa ama wañunanaq, aswanpas wiñay kawsayniyoq kananpaq. **17** Diosqa kay pachamanqa sapallan Wawantaqa mandamuran, manan runakunata sentenciaspa ñak'arichinanpaqchu, aswanqa runakunata huchanmanta perdonaspa salvanañapaqmi.

18 Pipas Diospa Wawanpi creeq runaqa, manan sentenciasqachu kanqa. Ichaqa pipas Diospa Wawanpi mana creeq runaqa, ñak'arinanpaqmi ña sentenciasqaña kashan, paypi mana creesqanrayku. **19** Payqa kay pachamanqa hamuran, tutayaqpi hina huchallapi puriq runakunata k'anchayunanpaqmi. Ichaqa kay pachapi runakunaqa, huchallankupi kawsaytan akllakuranku, mana allinkunata ruwaspa kawsasqankurayku. **20** Chaymi huchallapi llapallan kawsaq runakunaqa, k'anchaypi kawsayta cheqnikuspanku, k'anchaymanqa mana ashuyamunkuchu. Sichus k'anchayman ashuyamunkuman chayqa, tukuy mana allinkuna ruwasqankun rikusqa kanman. **21** Allin kaqkunata ruwaq runakunana ichaqa, k'anchayman ashuyamunku, saynapi Diospa kamachikuyninta kasukuspanku, allin kawsasqankuta llapallan runakuna rikunankupaq.

Jesusmanta Bautizaq Juanmantawan

22 Chaymantan Jesusqa *discipulonkunapiwan kushka *Judea *provincia lawman riran. Chaypin huk tiempo qepakuspa, Jesusqa runakunata bautizaran. **23** Saynallataqmi Bautizaq Juanpas Enón nisqa sitiopi ashka unu kaqtin, payman hamuq runakunata bautizaran. Chay Enón sitioqa Salim nisqa lugarpa cercanpin karan. **24** Chaykunaqa pasaran Bautizaq Juanta manaraq carcelman churashaqtinkun.

25 Hinaqtinmi Bautizaq Juanpa discipulonkunaqa Israel *nacionniyoq runamasinwan discutinakuyta qallariranku, huchankumanta imaynata limpiakuna costumbremanta.

26 Hinapan Bautizaq Juanpa discipulonkunaqa, Bautizaq Juanman rispanku, khaynata niranku:

—Yachachikuq, Jordán mayupa waq lawnini pi qanwan kushka kaq runamanta willawasqaykikutari, ¿yuyashankichú? Paymi kunan bautizashan. Hinaqtinmi ashka runakuna paytaqa qatikushanku, nispanku.

27 Bautizaq Juanñataqmi paykunata contestaran khaynata:

—Runaqa manan ni imatapas ruwaytaqa atinmanchu, sichus Dios payta mana yanapaqtinqa. **28** Qankunaqa ñan uyariwarankichishña: “Manan noqaqa Diosmanta Hamuq Salvadorchu kani. Diosmi noqataqa mandamuwaran chay Salvadorpa ñawpaqninta hamuspay, runakunaman paymanta willanayapaq”, nispa nisqaytaqa. **29** Huk casarakuyipiqa noviollan noviawanqa casarakun. Noviopa amigonmi ichaqa, anchata kusikun noviopa rimasqanta uyarispa. Saynallataqmi noqapas chay noviopa amigon hina kani. Chayraykun noqapas ancha kusisqa kashani, Diosmanta Hamuq Salvador kaypi kasqanrayku. **30** Paymi noqamantaqa aswan más importante kanan. Noqañataqmi ichaqa, pisi reqsisqallaña kanay, nispa.

Diospa Wawan Jesucristo kay pachaman hamusqanmanta

31 Diospa Wawanqa hanaq pachamanta hamuqmi. Chayraykun payqa kay pachapi llapallan runakunamanta aswan más importante. Kay pachapi tiyaq runakunaqa, kay pachallamantan kanku. Chayraykun paykunaqa imapas kay pachapi kaqkunallamanta rimanku. Ichqa hanaq pachamanta hamuqmi, noqanchismanta aswan más importante. **32** Chayraykun Diospa Wawanqa hanaq pachapi rikusqanmanta, hinallataq uyarisqantawan ima riman. Ichqa manataqmi kay pachapi runakunaqa paypa willakusqantaqa creenkuchu. **33** Pipas paypa willakusqanpi creen chayqa, yachanmi Diospa nisqanqa, cheqaqpuni kasqanta. **34** Diosmi paymanqa *Santo Espiritupa tukuy atiyninta qon mana hark'akuspa. Chaymi Diospa mandamusqan Wawanqa, Diospa nisqankunata willakun. **35** Dios Taytaqa ancha-anchatan

Wawantaqa munakun. Chaymi Diosqa tukuy ima kaqkunata Wawanman qoran, pay kamachinanpaq. **36** Chaymi niykichis, pipas Diospa Wawanpi creeqqa, wiñay kawsayniyoqmi kanqa. Ichaqa Diospa Wawanpi mana creeqkunaqa, manan chay wiña-wiñaypaq kawsaytaqa chashkinqakuchu. Aswanmi paykunataqa kikin Diospuni anchata phiñakuspa castiganqa.

Samaria llaqtayoq warmiwan Jesús parlasqanmanta

4 **1** *Fariseo religionniyoq runakunan yacharuranku, Jesusqa ashka *discipulokunayoq kasqanta, hinallataq Bautizaq Juanmantapas aswan más ashka runakunata Jesús bautizasqanmantawan ima.

2 Ichaqa manan kikin Jesuschu bautizaranqa, aswanqa paypa discipulonkunan. **3** Chay fariseo runakunapa rimasqanta yacharuspanmi, Jesusqa *Judea *provincia lawmanta lloqsiran. Hinaspan *Galilea provincia lawman kaqmanta kutiran.

4 Chayman rishaspanmi, Jesusqa *Samaria provincia ukhunta pasanan karan. **5** Hinaspan chay Samaria provincia ukhupi Sicar nisqa llaqtaman Jesusqa chayaran. Chay llaqtaka karan *Joseyman papan Jacob herencia allpa saqetamusqan lugarpa cercanpin. **6** Chaypin unu orqonankupaq Jacobpa ruwachisqan pozo karan. Hinaqtinmi chawpi p'unchaw hinaña kaqtin, Jesusqa purimusqanpi pisiparuspa, chay pozo patapi tiyayuran.

7 Chaypi Jesús tiyashaqtinmi, Samaria llaqtamanta huk warmi chay pozoman unu orqoq hamuran. Chaymi Jesusqa chay warmita nirán:

—Pozomanta orqomusqayki unuta tomanaypaq qoykuway, nispa.

8 (Chay ratopiqa, Jesuspa discipulonkunaqa manan chaypichu karanku). Paykunaqa mikhuna rantikuqmi llaqtata riranku.

9 Israel *nacionniyoq runakunaqa manan Samaria llaqtayoq runakunawanqa allinpichu apanakuranku, nitaqmi rimanakurankupashchu. Chaymi Samaria llaqtayoq warmiqa Jesusta tapuran:

—¿Israel llaqtayoq runa kashaspaykichu, noqa Samaria llaqtayoq warmi kashaqtyi, unuta mañakuwashankí? nispa.

10 Hinaqtinmi Jesusqa chay warmita niran:

—Qanqa manan yachankichu imatachus Dios qoyta munasunki chaytaqa. Nitaqmi pi kasqaytapas yachankichu. Sichus yachawaq chayqa, qanmi aswan noqamanta mañakuwankiman; hinaspan noqa qoykiman kawsay qokuq unuta, nispa.

11 Chaymi chay warmiqa Jesusta khaynata niran:

—Señor, kay pozomanta unuta orqonaykipaqqa, manamá ni imaykipas kanchu; hinaspapas kay pozoqa nishu ukhun kashan. Chayri, ¿maymantataq qanri qowankiman chay

Samaria llaqtayoq warmiwan Jesuspa parlasqan (Juan 4.1-42)

kawsay qokuq unutarí? **12** ¿Qanri ñawpaq abuelonchis Jacobmantapas aswan más atiyniyoqchu kankí? Paymi kay pozotaqa saqetamuwaranku. Kay pozomantan paypas, wawankunapas, hinallataq animalninkunapas unutaqa tomaranku, nispa.

13 Chaymi Jesusqa contestaran:

—Pipas kay pozomanta unu tomaqqa, kaqmantan ch'akichikunqa. **14** Noqapa unu qosqayta tomaqmi ichaqa, manaña ni hayk'aqpas ch'akichikunqachu. Chay unuqa pukyumanta t'oqyamuq unu hinan kanqa, runakunaman wiñay kawsayta qonanpaq, nispa.

15 Chayta uyarispan chay warmiqa, Jesusta niran:

—Señor, chay unutayá qoykuway, manaña ni hayk'aqpas ch'akiwananpaq, hinallataq kay pozomanpas amaña unu orqoq hamunaypaq, nispa.

16 Chaymi Jesusqa chay warmita niran:

—Rispayki qosaykita waqyamuy; hinaspa kutimuy, nispa.

17 Hinaqtinmi chay warmiqa Jesusta niran:

—Noqapa qosayqa manan kanchu, nispa.

Chaymi Jesusqa chay warmita niran:

—Arí, cheqaqtapunin ninki: “Manan qosayqa kanchu”, nispayki. **18** Qanqa pishqa qariwanmi tiyaranki. Kunan tiyasqayki qaripas manan qosaykichu, nispa.

19 Jesuspa nisqanta uyarispanmi chay warmiqa niran:

—Señor, ¿qanqa Diosmanta willakuq *profeta runachus kasqankí? **20** Diostaqa kay moqopin ñawpaq abueloykuqa yupaycharanku. Ichqaq qankuna Israel nacionniyoq runakunan ninkichis, Jerusalén llaqtallapin Diostaqa yupaychana, nispaykichis.

21 Saynata niqtinmi, Jesusqa chay warmita niran:

—Creeway, chayamunqan p'unchawkuna; chay p'unchawkunapiqa manan kay moqollapichu, nitaq Jerusalén llaqtallapichu Diostaqa yupaychankichis. **22** Qankuna, Samaria llaqtayoq runakunaqa manan yachankichishchu pis yupaychasqaykichista. Noqayku, Israel nacionniyoq runakunan ichaqa, pi yupaychasqaykutapas yachayku, Israel nacionniyoq runakunamanta Salvaqniykichis hamusqanrayku. **23** Aswanmi tiempo chayamushanña, Diosmanta cheqaq kaqta yachaspa,

Diospa *Santo Espiritun yanapaqtin, tukuy sonqonkuwan Diosta yupaychanankupaq. Ichaqa Diosmi manan sayna yupaychanata. ¡Chay tiempon kunan chayaramunña!

24 Diosqa Espiritun, manan cuerpoyoqchu. Chaymi payta yupaychaqkunaqa, Santo Espiritupa yanapasqan, tukuy sonqonkuwan cheqaqtapuni Diosta yupaychananku, nispa.

25 Saynata Jesús niqtinmi, Samaria llaqtayoq warmiqa, Jesusta khaynata niran:

—Noqaqa yachanin Diosmanta Salvawaqninchis Cristo nisqanku Mesías hamunantaqa. Pay hamuspanmi tukuy imakunamantapas cheqaqta yachachiwasunchis, nispa.

26 Chaymi Jesusqa contestaspa niran:

—Noqan Diosmanta Hamuq Salvadorqa kani. Kunanpunin kikinwan parlashanki, nispa.

27 Hinaqtinmi chaykunata parlashaqtinku, Jesuspa discipulonkunaqa llaqta risqankumanta chayaramuranku. Hinapan paykunaqa anchata admirakuranku, Jesusta huk warmiwan parlashaqta tarimuspanku. Ichaqa manataqmí ni mayqen discipulonpas tapuranchu: “¿Imamantataq chay warmitari tapusharankí? ¿Imamantataq chay warmiwanri parlashankí?” nispaqa.

28 Hinaqtinmi chay Samaria llaqtayoq warmiqa, unu apanan p'uyñunta chaypi saqueruspa, llaqtanman kutiran. Hinapan chay llaqtapi runakunata, khaynata niran:

29 —Hakuchi; hinapa huk runata rikumuychis. Paymi kunan nimuwan kay kawsay vidaypi tukuy ima ruwasqayta. Icha, ¿paychu Diosmanta Hamuq Salvaqninchisqa kanpas? nispa.

30 Chayta uyarispankun chay llaqtapi tiyaq runakunaqa, Jesuspa kasqanman hamuranku. **31** Chay llaqta runakuna hamushaqtinkutaqmi, Jesuspa discipulonkunaqa, Jesusta ruegaranku khaynata:

—Yachachikuq, chikallantapas mikhuykuyá, nispanku.

32 Jesusñataqmí paykunata contestaran:

—Noqapa mikhunayqa kashanmi. Ichaqa manan qankunaqa chay mikhunaytaqa reqsinkichishchu, nispa.

33 Chayta uyarispankun discipulonkunaqa, tapunakuranku khaynata:

—Paymanri, ¿pitaq mikhunatari aparamunman karan? nispanku.

34 Chaymi Jesusqa nirán:

—Noqapa mikhunayqa hanaq pachapi Dios Taytaya munasqanta ruwaymi. Hinallataq tukuy kamachimuwasqanta ruwaspa cumpliym. **35** Qankunan ichaqa trigota takaruspakichis ninkichis: “Tawa killamantañan erasaqku”, nispa. Kunanyá uyariwaychis kay nisqayta: Noqaman kay ashka hamuq runakunan, chakrapi eranapaq poqosqa trigo hinaña kashanku. **36** Hinaqtinmi cosechaq runakunaqa, Diosmanta wiñay kawsay premionkuta chashkinqaku. Saynapin tarpuqpas hinallataq cosechaqpas, anchata kusikunqaku. **37** Chaymi cheqaqpuni runakunapa rimasqankuqa: “Hukmi tarpuqqa, hukñataqmi cosecha huñuqqa”, nisqanku. **38** Noqan qankunataqa mandaraykichis, mana llank'asqaykichis chakramanta cosechata huñumunaykichiqaq. Hukkunan chay chakrapiqa llank'aranku; ichaqa qankunañataqmi chay llank'asqankutaqa cosechashankichis, nispa.

39 Chaymi chay Samaria llaqtayoq warmiqa, willakuran khaynata: “Paymi kunan nimuwan kay kawsay vidaypi tukuy ima ruwasqayta”, nispa. Chay willakusqanta uyarispanku, chay Sicar llaqtapi tiyaq ashka runakunaqa, Jesuspi creeranku. **40** Hinaqtinmi chay llaqtapi tiyaq runakunaqa, Jesuspa kasqan lugarman chayamuranku. Hinaspan Jesusta ruegakuranku paykunawan kushka qepakunanzaq. Chaymi Jesusqa paykunawan kushka ishkay p'unchaw qepakuran. **41** Hinaqtinmi Jesuspa rimasqanta uyarispanku, runakunaqa aswan más ashkaraq paypi creeranku. **42** Hinaspan runakunaqa chay warmita niranku:

—Noqaykuqa manan qanpa willakusqallaykiwanchu creeyku. Aswanqa kikiykupunin kunan uyariyku. Hinasapas kunanmi yachayku, payqa cheqaqtapuni kay pachapi runakunata salvananpaq hamusqanmanta, nispanku.

Autoridad jefepa wawanta Jesús sanoyachisqanmanta

43 Jesusqa *Samaria llaqtapi ishkay p'unchaw karuspanmi, *discipulonkunapiwan kushka *Galilea *provincia

lawman kutiran. **44** Chaymanqa riran, kikinpa nisqan cumplikunanpaqmi. Paymi ñawpaqtaraq khaynata nirán: “Diosmanta willakuq *profeta runaqa manan llaqtanpiqa allin chashkisqaqa kanmanchu”, nispa. **45** Ñawpaqtaraqmi Galilea *provincia lawpi tiyaq runakunaqa, Jerusalén llaqtaman rispanku, *Pascua fiestapi Jesuspa tukuy ima ruwasqanta rikuranku. Chayraykun paykunaqa anchata kusikuspanku, Jesusta chashkiranku.

46 Chaymantan Jesusqa Galilea provincia lawpi Caná sutiyoq llaqtaman riran. Chaypin Jesusqa ñawpaqtaraq unuta *vinoman tukuchiran. Chay Caná llaqtapin *rey *Herodes Antipasta yanapaqnin huk autoridad runa kasharan. Chay autoridadpa wawanmi Capernaúm llaqtapiraq onqosqa kasharan. **47** Chaymi chay autoridad jefeqa, Jesús *Judea *provincia lawmanta Galilea provincia lawman hamusqanta yacharuspa, Jesuspa kasqanman riran. Hinapan Jesusta ruegakuran, wasinman rispa chay onqosqa wawanta sanoyachinanpaq. Chay wawanqa wañuypa patallanpiñan kasharan. **48** Chaymi Jesusqa nirán:

—Qankunaqa manan Diospiqa creewaqchishchu, sichus hatun milagrokunata, hinallataq Diosmanta señalkunata mana rikuspaqa, nispa.

49 Hinaqtinmi chay autoridad jefeqa, Jesusta kaqmanta ruegakuspa, khaynata nirán:

—Yachachikuq, ama hina kaychu, waway manaraq wañurushaqtinyá wasiyman hakuchi, nispa.

50 Hinaqtinmi Jesusqa chay autoridad jefeta nirán:

—Wasiykiman kutipuy. Wawaykiqa manan wañunqachu, nispa.

Chaymi chay autoridad jefeqa, Jesuspa rimasqanpi creespa, wasinman kutipurán. **51** Hinaqtinmi wasinman yaqaña chay autoridad jefe chayarushaqtin, serviqnin runakuna taripamuspa niranku:

—Wawaykiqa kawsashanmi, nispanku.

52 Chaymi chay autoridad jefeqa, serviqnin runakunata tapuran:

—¿Imay horastataq sanoyeruranrí? nispa.

Hinaqtinmi paykunaqa contestaranku:

—Qayninchaw chawpi p'unchaw pasariy horasta hinan fiebrenqa thañirun, nispanku.

53 Chaymi chay autoridad jefeqa yuyariran chay horastapuni Jesuspa khayna nisqanta: “Wasiykiman kutipuy. Wawaykiqa manan wañunqachu”, nispa. Chayta yuyarispanmi, chay jefeqa llapallan familiantin Jesuspi creeranku.

54 Kay ishkay kaq milagrotan Jesusqa Judea provincia lawmanta kutimuspa, Galilea provincia lawpi ruwaran.

Mana puriq runata Jesús sanoyachisqanmanta

5 1 Jesusqa (*Galilea *provincia lawpi kasqanmantan), Jerusalén llaqtaman kutiran, chaypi Israel *nacionniyoq runakunapa fiesta ruwasqankuman rinanpaq. **2** Chay Jerusalén llaqtapin huk punku karan “Ovejakunapa punkun” nisqa sutiyoq. Chay punkupa cercanpin huk estanque karan. Chay estanqueq muyuriqninpin karan pishqa corredorkuna. Chay estanquetan hebreo rimaypi niranku “Betedsa” nispanku. **3** Chay estanquepa corredorninkunapin ashka onqosqa runakuna karanku pampapi t'ikralayashaq: ñawsakuna, wist'ukuna, hinallataq mana puriq runakuna ima. {Paykunanunu qallchikamunanta suyakuranku. **4** Chayunuqa qallchikamuran, huk *ángel una-unaymanta chay estanqueman urayamuspa, qonqayllamanta qallchichimuqtinmi. Chaymi chayunu qallchikamuqtin hinalla, pipas primerta chay estanquepi unuman haykuqqa, ima onqoyninmantapas sanoyasqa karan}. **5** Chay estanquepa corredorninpin huk mana puriq runa kasharan. Paymi kinsa chunka pusaqniyoq wataña onqosqa karan. **6** Jesusqa chay runata pampapi t'ikralayashaqta rikuspanmi, hinallataq unay wataña onqosqanta yachaspanmi, payta tapuran:

—¿Munankichu sanoyayta? nispa.

7 Hinaqtinmi chay onqosqa runaqa contestaran:

—Señorlláy, manan ni pipas kanchu, kay estanquepi unu qallchikamuqtin apaykuwananpaq, kikiy rinaykamaqa hukmi ganaruwan, nispa.

8 Saynata niqtinmi, Jesusqa chay onqosqa runata niran:

—Hatariy; hinaspakallapiykitaoqarispa ripuy, nispa.

9 Hinaqtinmi chay onqosqa runaqa kasqan ratolla sanoyaspa, kallapinta oqarispa ripuran.

Chay sanoyasqan p'unchawqa, Israel nacionniyoq runakunapa *samananku p'unchawmi karan. **10** Chaymi Israel nacionniyoq runakunapa wakin jefenkunaqa chay sanoyasqa runata niranku:

—Manan allinchu samana p'unchawpi kallapiykiti q'epiyukuspa purinaykipaqqa, nispanku.

11 Chaymi chay sanoyaq runaqa niran:

—Sanoyachiwaqniy runan khaynata niwaran: “Hatariy, hinaspa kallapiykiti oqarispa ripuy”, nispa.

12 Hinaqtinmi Israel nacionniyoq runakunapa jefenkunaqa tapuranku:

—¿Pitaq chaytari nisuranki: “Hatariy, hinaspa kallapiykiti oqarispa ripuy”, nisparí?

13 Ichaqa chay sanoyachisqan ratopin Jesusqa ashka runakunapa kasqanmanta, huk lawman pasatamuran. Chayraykun chay sanoyaq runaqa mana yacharanchu, pis chay sanoyachiqnin runa kasqantaqa. **14** Chaymantan Jesusqa Jerusalén *templopi chay sanoyachisqan runata tarispa niran:

—Kunanqa sanoñan kashanki; amañayá huchallikunkiñachu. Yanqañataq yapamanta huchallirukuqtiykiqa ima mana allinpas astawanraq pasarusunkiman, nispa.

15 Hinaqtinmi chay sanoyaq runaqa Israel nacionniyoq runakunapa jefenkunapa kasqanman rispa, khaynata willaran:

—Noqata sanoyachiwaqniy runaqa, Jesusmi kasqa, nispa.

16 Chaymi chay jefekunaqa, samana p'unchawpi milagrokunata Jesús ruwasqanrayku, wañuchinankupaq mashkaranku. **17** Hinaqtinmi Jesusqa niran:

—Dios Taytayqa sapa p'unchawmi llank'ashan; chaymi noqapas llank'ashani, nispa.

18 Chay nisqanta uyarispunkun, Israel nacionniyoq runakunapa jefenkunaqa anchata phiñakuranku. Hinapan Jesustaqa wañuchiytapuni munaranku, samana p'unchawpi onqosqa runakunata sanoyachisqanmanta, hinallataq “Diosqa Papaymi” nispa Dioswan igualakusqanmantawan ima.

**Jesusqa runakunaman kawsayta qonanpaq
atiyniyoq kasqanmanta**

19 Chay Israel *nación llaqtapi jefekunatan Jesusqa nillarantaq khaynata:

—Cheqaqtapunin niykichis: Noqa Diospa Wawanqa manan kikiypa munasqayman hinachu imatapas ruwashani. Aswanqa Dios Taytaya tukuy ima ruwasqantan rikuni; hinaspan Papaypa munasqanman hina ruwashani.

20 Papayqa munakuwanmi. Chaymi tukuy ima ruwasqankunatas rikuchiwan. Ichaqa qankunan kay milagrokuna ruwasqaymantapas aswan más cosaskunataraq rikuspa, anchata admirakunkichis. **21** Imaynan Papaypas wañusqa runakunaman kawsayta qon, saynallataqmi noqapas pi munasqayman kawsayta qoni. **22** Papayqa manan ni pitapas juzganchu; aswanmi noqata akllawaran, runakunata juzganaypaq, **23** saynapi Papayta hina noqatas rikuspa, adorawanankupaq. Noqata mana adorawaqkunaqa, mandamuwaqniy Dios Taytaytapas manallataqmi adorankuchu.

24 Cheqaqtapunin niykichis, pipas palabraykunata uyaripa kasukuqqa, hinallataq mandamuwaqniy Diospipas creenqa chayqa, manañan juzgasqañachu kanqa. Aswanmi wañusqanmanta kawsarimuspa, wiñaypaq kawsayniyoq kanqa. **25** Cheqaqtapunin niykichis: Ñan hora chayaramunña, Diospi mana creeq wañusqa hina runakuna noqata uyariwanankupaq. Sichus noqapa willasqayta kasukunkaku chayqa, wiñaypaqmi kawsanqaku. **26** Imaynan Dios Taytaypas kikinmanta kawsananpaq atiyniyoq, saynallataqmi noqa Wawanmanpas atiyta qowan, kikiymanta kawsayniyoq kanaypaq. **27** Hinaspapas Dios Taytayqa noqamanmi atiyta qowan, llapallan runakunata juzganaypaq. Saynataqa juzgasaq, Diosmanta Hamuq Runa kasqayraykun. **28** Qankunaqa amayá kaykunata nisqayraykuchu admirakuychis. Ichaqa chayamunqan p'unchaw, sepulturapi p'ampasqa kaqkunapas, vozniyta uyarispanku, kawsarispa **29** lloqsimunankupaq. Chay p'unchawmi Diospa munasqanman hina allin kaqkunata ruwaq runakunaqa,

wiñaypaq kawsanankupaq kawsarimunqaku. Ichaqa mana allinkunata ruwaq runakunañataqmi, castigasqa kanankupaq kawsarimunqaku, nispa.

Jesuspa willakusqankunaqa cheqaqpuni kasqanmanta

30 Noqaqa manan ni imatapas kikillaymantaqa ruwaymanchu. Aswanmi noqaqa Dios Taytaypa niwasqanman hina juzgani. Chaymi noqapa juzgasqayqa cheqaqpuni. Hinaspapas noqaqa manan munasqaytachu ruwani; aswanqa Dios Taytaypa munasqanman hinan imatapas ruwani. Chaypaqmi Dios Taytayqa mandamuwaran.

31 Sichus noqapa favorniypi imatapas kikillaymanta willakuyman chayqa, chay willakusqayqa manan valenmanchu. **32** Ichaqa huk runan testigo kaspa noqapa favorniypi willakuran. Paymi qankunaman noqamanta willasurankichis. Chay willakusqanqa cheqaqpunin.

33 Qankunaqa noqamanta tapumunankupaqmi, Bautizaq Juanman runakunata kacharankichis. Hinaqtinmi payqa noqamanta cheqaqtapuni paykunaman willamuran.

34 Ichaqa manan noqaqa necesitanichu pipas favorniypi willakunantaqa. Aswanmi kaykunataqa niykichis, qankuna salvasqa kanaykichispaq. **35** Bautizaq Juanmi tutayaqpi ratashaq lámpara hina qankunapaq karan. Chaymi qankunaqa paypa yachachisqankunawan pisi tiempolla kusikurankichis. **36** Ichaqa noqapa ruwasqaykunan, Bautizaq Juanpa willakusqanmantaqa aswan más importante. Chaymi ruwasqaykunaqa huk testigo hina llapallan runakunapaq, saynapi Diosmanta Hamuq Runa kasqayta yachanankupaq. **37** Hinaspapas kikin Dios Taytaymi kay pachaman mandamuwaspa, noqamanta allinta riman. Ichaqa qankunaqa manan ni hayk'aqpas Dios Taytaypa rimasqantaqa uyarirankichishchu, nitaqmi ni hayk'aqpas rikurankichispashchu. **38** Ichaqa Dios Taytaypa kamachisqankunata uyarishaspaykichispas, qankunaqa manan kasukurankichishchu. Chaymi qankunaqa mandamuwaqniy Dios Taytaypa Wawan kashaqtiyas mana creewankichishchu.

39 Qankunaqa wiñay kawsayniyoq kayta munaspaykichismi, Bibliata anchallataña estudiankichis. Ichaqa noqamanta

Bibliapi willakuyta tarishaspaykichispas, **40** manan qankunaqa noqapi creehta munankichishchu. Sichus noqapi creewaqchis chayqa, wiñaypaqmi Dioswan kawsawaqchis.

41 Noqaqa manan runakuna alabawanankutachu mashkani. **42** Hinaspapas noqaqa allintan qankunataqa reqsiykichis. Hinaspapas noqaqa yachallanitaqmi, Diosta mana khuyakuq runakuna kasqaykichista. **43** Noqaqa Dios Taytaya sutinpin hamurani. Ichqa qankunaqa manan chashkiwankichishchu. Sichus pi runapas kikinpa sutilanpi hamunman chayqa, paytan ichqa sumaq khuyakuywanraq chashkiruwaqchis. **44** Qankunaqa, ¡qankunapurallan alabanakuyta munankichis! ¡Ichqa Dios alabasunaykichistaqa manan qankunaqa mashkankichishchu! Chayri, ¿imaynataq noqapiri creewaqchís? **45** Qankunaqa amayá piensaychishchu Dios Taytaya ñawpaqninpi noqa acusanaymantaqa. Dios Taytaya ñawpaqninpiqa, manan noqachu acusasqaykichis, aswanqa Moisesmi acusasunkichis, paypa esribisqan *leykunaman hap'ipakuspa mana kasukusqaykichisrayku. **46** Moisesqa noqamantan esribiran. Chaymi niykichis, sichus qankuna Moisespa esribisqan leykunapi cheqaqtapuni creewaqchis chayqa, noqapipas creewaqchismi. **47** Saynaqa Moisespa esribisqan leykunapi mana creeshaspaykichisri, ¿imaynataq noqapa rimasqaykunapiri creewaqchís? nispa.

**Pishqa waranqa runakuna mikhunankupaq
milagrota Jesús ruwasqanmanta**

(Mat 14.13-21; Mar 6.30-44; Luc 9.10-17)

6 **1** Chaymantan Jesusqa *Galilea laguna qochapa waq law chimpanman riran. Chay laguna qochapa huknin sutinmi karan Tiberias. **2** Jesustaqa ashka runakunan qatikuranku, ñawpaqtaraq ashka runakunata sanoyachisqanrayku. **3** Chay laguna qochapa chimpanman chayarupanmi, Jesusqa discipulonkunapiwan kushka huk moqoman riran. Hinaspachay moqopi discipulonkunawan kushka tiyayuran. **4** Chay p'unchawkunapin Israel *nacionniyoq runakunapa *Pascua fiesta ruwananku ña chayamusharanña. **5** Hinaqtinmi ashkallaña runakuna Jesuspa kasqanman hamuranku. Chayta rikuspanmi, Jesusqa Felipeta tapuran:

Huk warmachapa qosqan t'antawan Jesús milagrota ruwasqan (Juan 6.1-15)

—Kay ashkallaña runakuna mikhunanpaqri, ¿maypitaq t'antatari rantiramusunman? nispa.

6 Saynataqa Jesusqa tapuran, Felipepa iñiyintia yachanallanpaqmi. Ichaqa Jesusqa ñan yacharanña ima ruwaytapas. 7 Hinaqtinmi Felipeqa Jesusta contestaran:

—Ishkay pachaq p'unchaw jornalpa chanin qolqewan t'antata rantispachispas, kay ashkallaña runakunamanqa, manan ni chika-chikallankapas aypachisunmanchu, nispa.

8 Chaymi Jesuspa discipulon *Simón Pedropo wawqen Andresqa, Jesusta nirán:

9 —Kaypin huk warmachapa cebadamanta ruwasqa pishqa t'antan, hinallataq ishkay kankasqa challwachanpiwan kashan. Chayllaqa manamá aypanmanchu kay ashkallaña runakunaman rakinanchispaqqa, nispa.

10 Chaymi Jesusqa discipulonkunata nirán:

—Llapallan runakunata tiyachimuychis, nispa.

Hinaqtinmi discipulonkunaqa pasto-pasto pampapi llapallan runakunata tiyachiranku. Chaypi tiyachisqanku qarikunaqa

pishqa waranqa hinan karanku. **11** Chaymantan Jesusqa t'antata makinpi hap'iyuspa, Diosman graciasta qoran. Graciasta qoruspanmi Jesusqa t'antata partiyuspa, discipulonkunaman qoran, runakunaman paykuna rakimunankupaq.

Saynallatataqmi kankasqa challwakunawanpas ruwaran. Chaymi chaypi runakunaqa mikhuranku asta saqsanankukama. **12** Hinaqtinmi llapallan runakuna saqsanankukama mikhuruqtinku, Jesusqa discipulonkunata niran:

—Puchuqkunata huñumuychis ama usunanpaq, nispa.

13 Chaymi Jesuspa discipulonkunaqa chay pishqa t'anta rakisqankumanta puchuqkunata, chunka ishkayniyoq canasta hunt'ataraq huñumuranku. **14** Hinaqtinmi chaypi runakunaqa, Jesuspa chay milagro ruwasqanta rikuspanku, khaynata niranku:

—Cheqaqtapunin kay runaqa Diosmanta willakuq *profeta. Paymi kay pachaman hamunan karan, nispanku.

15 Hinaqtinmi Jesusqa cuentata qokuran chaypi kaq runakuna Jesusta hap'iruspa, *reyninku kananpaq churay munasqankuta. Chayraykun Jesusqa huk orqoman kaqmanta pasatamuran, chaypi sapallan kananpaq.

Laguna qocha hawapi Jesús purisqanmanta

(Mat 14.22-27; Mar 6.45-52)

16 Ña tutayaramushaqtinñan Jesuspa *discipulonkunaqa chay hatun laguna qochaman riranku. **17** Hinapan huk *boteman wicheruspanku, laguna qochapa waq law chimpanpi Capernaúm llaqtaman riranku. Risqanku ratoqa ñan tutaña karan. Jesusñataqmi ichaqa mana paykunawan kushkachu riran. **18** Hinaqtinmi qonqayllamanta chay botepi rishaqtinku nishuta wayra-wayramuqtin, laguna qochapi unu qallchikamuspa altomanraq oqarikamuran. **19** Chaymi discipulokunaqa pishqa otaq soqta kilometrota hinaña rishaspanku, laguna qochapi unuq hawantakama hamushaqta Jesusta rikururanku. Hinapan risqanku boteman Jesús ashuyamusqanta rikuspanku, paykunaqa anchata mancharikuranku. **20** Hinaqtinmi Jesusqa paykunata niran:

—¡Noqan kani! ¡Ama mancharikuychishchu! nispa.

21 Chaymi discipulonkunaqa risqanku botepi ancha kusikuywan Jesusta chashkiranku. Ichaqa chay ratollataqmi chay risqanku llaqtamanpas chayaranku.

Jesusta runakuna mashkasqankumanta

22 Paqarisnintin p'unchawmi, laguna qochapa waq lawninpí qepamuq runakunaqa cuentata qokuranku ch'ullalla *bote chaypi kasqanta. Hinaspapas paykunaqa yacharankun Jesusqa *discipulonkunawan botepi mana risqanta.

23 Chaymi chay ratolla huk botekunapi Tiberias llaqtamanta runakuna chayamuranku. Hinaspan chay runakunaqa qepakuranku, maypichus Jesusqa Diosman graciasta qospa t'antata runakunaman mikhuchiran, chay lugarpa ladonpi.

24 Hinaqtinmi chay runakunaqa, Jesusta hinallataq discipulonkunatawan chay botekunapi mana hamusqanta rikuspanku, huk botekunaman wicheranku. Hinaspan paykunaqa Capernaúm llaqtakama mashkaq riranku.

Jesusqa kawsay t'anta kasqanmanta

25 Jesusta mashkaq runakunaqa, *Galilea laguna qochapa waq law chimpanman rispanku, Jesusta chaypi tariranku. Hinaspan khaynata tapuranku:

—Yachachikuq, kay lugarmanri, ¿hayk'aqtaq chayaramurankí? nispanku.

26 Hinaqtinmi Jesusqa paykunata contestaspa, khaynata nirán:

—Cheqaqtapunin niykichis, qankunaqa manan milagrokuna ruwasqayta entiendesqaykichisraykuchu mashkawashankichis. Aswanqa t'antata saqsanaykichiskama mikhusqaykichisraykun, qankunaqa mashkawashankichis.

27 Chaymi niykichis, qankunaqa amayá tukukuq mikhunallapaqchu llank'aychis. Aswanqa mana tukukuq wiñay kawsay mikhunapiyá preocupakuychis. Chay mikhunatan noqa Diosmanta Hamuq Runaqa wiñaypaq kawsanaykichi spaq qosqaykichis. Chaypaqmí Dios Taytayqa atiyta noqaman qowan, nispa.

28 Saynata Jesús niqtinmi, chay runakunaqa payta tapuranku khaynata:

—Diospa munasqanta ruwanaykupaqrí, ¿imatataq noqaykuri ruwaykuman? nispanku.

29 Hinaqtinmi Jesusqa paykunata contestaspa nirán:

—Diosqa munan, noqapi qankuna creenaykichistan. Paymi noqata kay pachaman mandamuwaran, nispa.

30 Chaymi runakunaqa kaqmanta Jesusta tapullarankutaq khaynata:

—Noqayku qanpi creenaykupaqrí, ¿jima milagrotataq ruwankí? ¡Rikuchiwaykuyá ima milagrollatapas qanpi creenaykupaqrí! **31** Nawpaq tiempopi abueloykuqa, ch'inñeq lugarkunapi purishaspankun “maná” nisqa sutiyooq t'antata mikhuranku. Chaymi Bibliapi esribisqa kashan: “Diosmi cielomanta mikhunankupaqrí t'antata qomuran”, nispa.

32 Chaymi Jesusqa paykunata contestaspa nirán:

—Cheqaqtapunin niykichis, manan Moiseschu chay t'antataqa ñawpaq abueloykichiskunamanqa qoran, aswanqa Dios Taytaymi. Chaymi kunanpas qankunamanqa kikin Dios Taytaypuni cielomanta cheqaqrí t'antataqa qosunkichis. **33** Diosmi chay cheqaqrí t'antataqa hanaq pachamanta mandamuran, runakunaman wiñay kawsayta qonanpaq, nispa.

34 Hinaqtinmi Jesuspa nisqanta uyarispanku, chay runakunaqa niranku:

—Señor, chay t'antatayá sapa kutin qowayku, nispanku.

35 Chaymi Jesusqa paykunata nirán:

—Noqan kani chay kawsay t'antaqa, hinallataq runakunaman kawsay qoqpas. Pipas noqaman hamuqqa, manan hayk'aqpas yarqachikunqachu. Hinallataq pipas noqapi creeqqa manan hayk'aqpas ch'akichikunqachu. **36** Ichaqa saynata nishaqtiyapas, hinallataq milagrokuna ruwasqayta rikushaspaykichispas, manan qankunaqa noqapiqa creenkichishchu. **37** Dios Taytaypa llapallan qowasqan runakunaqa, noqapin creenqaku. Pipas noqapi creeqtaqa chashkisaqmi. Hinaspapas paykunataqa manan ni hayk'aqpas wikch'usaqchu. **38** Noqaqa manan munasqayta ruwanaypaqchu hanaq pachamantaqa hamurani, aswanqa Dios Taytaypa munasqanta ruwanaypaqmi. **39** Dios Taytayqa kay pachamanmi mandamuwaran. Hinaspas payqa mana munanchu qowasqan runakunata ni ch'ullallatas chinkachinayta. Aswanmi payqa juicio p'unchawpi paykunata kawsarichinayta munan. **40** Ichaqa Dios Taytaypa

munayninqa kaymi: pipas Diospa Wawanta rikuspa, paypi creeqqa, wiñay kawsayniyoqmi kanqa. Sayna creeqtaqa juicio p'unchawpin noqa kawsarichimusaq, nispa.

41 Chaymi Israel *nacionniyoq runakunaqa, “Noqan kani hanaq pachamanta hamuq kawsay t'anta” nispa Jesús nisqanta uyarispankun, Jesuspa contranpi rimayta qallariranku.

42 Hinaspan paykunapura ninakuranku:

—Payqa, ¿manachu *Joseypa wawan? Noqanchisqa reqsishanchismá tayta mamantaqa. Chayri, ¿imanaqtintaq payri nin: “Hanaq pachamantan hamuni”, nisparí?

43 Chaymi Jesusqa paykunata contestaspa niran:

—Qankunapuraqa amayá mana allinkunataqa rimapakuychishchu. **44** Dios Taytaymi noqataqa mandamuwaran. Chaymi niykichis, manan ni pipas kikillanmantaqa noqapiqa creenmanchu, sicutus Deus Taytay mana yanapaqtinqa. Chaymi noqapi creeq runakunataqa wiñaypaq kawsanankupaq juicio p'unchawpi kawsarichisaq. **45** Kaykunaqa Diosmanta willakuq ñawpaq *profeta runakunapa escribisqanpin khaynata nishan: “Diosmi yachachinqa llapallan runakunataqa”, nispa. Chaymi Deus Taytaya rimasqankunata uyarispas, paymanta allinta yachaqkunaqa, noqaman hamunqaku, (noqapi creespa *discipuloykuna kanankupaq).

46 Manan ni pipas Deus Taytaytaqa rikuranchu. Aswanqa Diosmanta noqa hamuqlan paytaqa rikuni. **47** Chaymi cheqaqtapuni niykichis, “pipas noqapi creeq runakunan wiñay kawsayniyoq kanqaku”, nispa. **48** Noqan kani wiñay kawsay qoq t'antaqa. **49** Nawpaq abueloykichiskunaqa ch'inñeq lugarkunapi kashaspankun “maná” nisqa t'antata mikhuranku. Ichaqa paykunaqa, chay t'antata mikhushaspankupas wañurankun. **50** Noqan kani hanaq pachamanta urayamuq cheqaq t'antaqa. Chaymi pipas kay cheqaq t'antata mikhuqqa, wiñaypaq kawsanqa. **51** Noqan kani hanaq pachamanta urayamuq kawsaq t'antaqa. Sicutus pipas kay kawsaq t'antata mikhuqqa, wiñaypaqmi kawsanqa. Chay qosqay kawsaq t'antaqa, noqapa cuerpoymi. Chay t'antatan noqaqa qosaq, pipas noqapi creeqkuna wiñay kawsayniyoq kanankupaq, nispa.

52 Chaykunata Jesús niqtinmi, chay Israel nacionniyoq runakunaqa, paykunapura Jesuspa contranpi rimaspanku, discutinakuranku khaynata:

—Kay runari, ¿imaynataq kikinpa cuerpontari mikhuchiwasunman? nispanku.

53 Hinaqtinmi Jesusqa paykunata niran:

—Cheqaqtapunin niykichis, sichus noqa Diosmanta Hamuq Runapa cuerpoya, qankuna mana mikhunkichishchu, hinallataq yawarniytapas mana tomankichishchu chayqa, manan wiñay kawsayniyoqchu kankichis. **54** Chaymi pipas cuerpoya mikhuqqa, hinallataq yawarniytapas tomaqqa, wiñaypaq kawsanqa.

Saynallataqmi juicio p'unchaw chayamuqtinpas kawsarichimusaq.

55 Cheqaqtapunin niykichis, noqapa cuerpoyqa cheqaq t'antan; hinallataq yawarniyapas cheqaq tomanan. **56** Chaymi pipas noqapa cuerpoya mikhuqqa, hinallataq yawarniytapas tomaqqa, noqawanmi kashan; saynallataqmi noqapas paywan kashani.

57 Kachamuwaqniy Dios Taytayqa wiñay kawsayniyoqmi.

Saynallataqmi noqapas payrayku wiñay kawsayniyoq kani. Saynallataqmi pipas noqapa cuerpoya mikhuqqa, noqarayku wiñay kawsayniyoq kanqa. **58** Noqaqa hanaq pachamanta hamuq t'antan kani. Hinaspapas noqaqa manan ñawpaq abueloykichiskunapa mikhusqan maná t'anta hinachu kani.

Paykunaqa chay t'antata mikhushaspancupas, wañullarankun. Ichaqa pipas kay pachaman hamuq t'antata mikhuqqa, (noqapi creesqanraykun) wiña-wiñaypaq kawsayniyoq kanqa, nispas.

59 Jesusqa Diosmanta yachachina *sinagoga wasipin chaykunata runakunaman yachachiran Capernaúm llaqtapi kashaspa.

Jesusqa palabranqa wiñay kawsanapaq kasqanmanta

60 Hinaqtinmi Jesusqa yachachisqankunata uyarispanku, payta qatikuq wakin runakunaqa, khaynata niranku:

—Ancha sasan kay rimasqankunaqa. ¿Pitaq kay rimasqankunawanri acuerdopi kanman? nispanku.

61 Hinaqtinmi Jesusqa paykunapura rimapakusqankuta yachaspa, khaynata niran:

—Qankunari, ¿kay nisqaykunawanchu phiñakuspa chaykunata rimapakushankichís? **62** Aswanqa, ¿ima

niwaqchistaq noqa Diosmanta Hamuq Runata hanaq pachaman kutipusqayta rikuwaspaykichisrí? **63** Diospa *Santo Espiritunmi runakunamanqa wiña-wiñaypaq kawsayta qon. Runakunaqa manan ni pipas wiñaypaq kawsaytaqa atinmanchu. Ichaqa kay rimasqaykunaqa, Santo Espiritumantan hamun. Paymi noqapi creeqkunamanqa wiñay kawsayta qon. **64** Ichaqa kashanraqmi, qankuna ukhumanta noqapi mana creeq runakuna, nispa.

Jesusqa saynataqa nirán, pikunas paypi mana creeq runakuna kasqanta yachaspanmi, hinallataq pis payta traicionananpaq runa kasqanta ñawpaqmantaraq yachasqanraykun. **65** Chaymi Jesusqa nillarantaq:

—Qankunamanqa ñan niraykichishña, manan mayqenniykichispas noqapi creeytaqa atiwaqchishchu, sichus Dios Taytay qankunata mana yanapasuqtiykichisqa, nispa.

66 Saynata Jesús rimaqtinmi, payta qatikuq ashka *discípulo runakunaqa, ishkayaspa ripuranku. Hinaspan Jesuswanqa chay ratomantapacha manaña purirankuñachu. **67** Chaymi Jesusqa chunka ishkayniyoq discipulonkunata tapuran:

—Icha, ¿qankunapas ripuytachu munashankichís? nispa.

68 Hinaqtinmi *Simón Pedroqa contestaran:

—Señor, noqaykuri, ¿pimantaq riykuman? Qanpa rimasqaykikunallan wiñay kawsay qokuqqa. **69** Chaymi noqaykuqa qanpi creeyku; hinallataq yachayku qanqa Diosmanta Hamuq Salvadoriyku kasqaykita, nispa.

70 Hinaqtinmi Jesusqa nirán:

—Qankunataqa chunka ishkayniyoqtan akllaraykichis. Ichaqa hukniykichismi qankuna ukhumanta huk *demonio kashan, nispa.

71 Saynataqa Jesusqa rimaran, Simonpa wawan *Judas Iscariotemantan. Paymi Jesustaqa traicionaspa wañuchinankupaq entreganan karan. Chay Judas Iscarioteqa Jesuspa chunka ishkayniyoq discipulonkunamanta huknin kaqmi karan.

Jesuspa wawqenkuna paypi mana creesqankumanta

7 **1** Huk tiempo pasaruqtinmi, Jesusqa *Galilea *provincia law llaqtakunapi puriran. Hinaspan payqa *Judea provincia lawpi llaqtakunaman riyta mana munaranchu,

chaypi Israel *nacionniyoq runakunapa jefenkuna wañuchinankupaq Jesusta mashkasqankurayku. **2** Chay p'unchawkunapin Israel nacionniyoq runakunapa *ramada fiesta ruwananku chayamusharanña. **3** Chaymi Jesuspa wawqenkunaqa, Jesusta khaynata niranku:

—Judea lawpi fiestamanqa rinaykin, *discipuloykikuna chaypi milagro ruwasqaykita rikunankupaq. **4** Pipas runakunawan reqsichikunampaq imatapas ruwaspaqa, manan pakallapichu ruwan. Saynaqa milagrokunata ruwaspaykiqa, llapallan runakuna rikunarpaqyá ruway, nispangu.

5 Saynataqa Jesuspa wawqenkunaqa niranku, paykunapas Jesuspi mana creesqankuraykun. **6** Hinaqtinmi Jesusqa paykunata contestaspa niran:

—Jerusalén llaqtaman rinaypaqqa manaraqmi tiempoqa chayamunraqchu. Qankunapaqmi ichaqa ima tiempopas allinlla. **7** Kay pachapi runakunaqa manan qankunataqa cheqnikusunkichishchu. Noqatan ichaqa cheqnikuwanku, tukuy mana allinkuna ruwasqankumanta, paykunaman willasqayrayku. **8** Chay fiestamanqa qankunallaraqyá rishaychis. Noqapaqqa manaraqmi reqsichikunay tiempoqa chayamunraqchu, nispa.

9 Jesusqa saynata wawqenkunata niruspanmi, Galilea provinciallapi qepakuran.

Ramada fiesta ruwasqankupi Jesús kasqanmanta

10 Jesuspa wawqenkuna fiestaman pasaqtinkun, Jesuspas mana ni pipa yachasqallan chay fiestaman riran. **11** Chaymi chay fiestapi, Israel *nacionniyoq runakunapa jefenkunaqa Jesusta mashkaranku, khaynata ninakuspanku:

—Chay runari, ¿maypitaq kunan kashan? nispangu.

12 Llapallan chay fiestapi kaq runakunana Jesusmanta rimaranku. Wakinmi niranku:

—Payqa allin sumaq runan, nispangu.

Hukkunataqmí niranku:

—Payqa runakunata engañaq runan, nispangu.

13 Ichaqa Jesusmanta rimaq runakunaqa pakallapin chaykunataqa rimaranku, Israel nación llaqtayoq runakunapa jefenkunata manchakusqankurayku.

14 Hinaqtinmi chawpi fiestaña kashaqtin, Jesusqa Jerusalén *temploman haykuran. Hinapan chay templopi yachachiyya qallariran. **15** Chaymi Israel nacionniyoq runakunapa jefenkunaqa Jesuspa yachachisqanta uyarispanku admirasqallaña karanku. Hinapan paykunaqa ninakuranku khaynata:

—Kay runari, ¿imaynanpitaq kaykunatari yachan, yachayniyoq runakunapa mana yachachisqan kashaspanrí? nispanku.

16 Hinaqtinmi Jesusqa paykunata contestaspa nirán:

—Noqaqa manan kikillaymantachu yachachini. Aswanqa Diosmi noqataqa mandamuwaran, paypa niwasqanta yachachinaypaq. **17** Sichus pipas Diospa munayninman hina kasukuq runaqa, yachanqan kay yachachisqaykunaqa Diosmanta kasqanta, hinallataq rimasqaykunapas mana noqallamantachu kasqanta. **18** Pipas munasqallanta riman chayqa, kikin alabasqa kayllatan mashkan. Noqan ichaqa munani, mandamuwaqniy Taytay alabasqa kananta. Chaymi noqaqa cheqaqtapuni rimani.

19 Qankunaqa Moisespa escribisqan *leykunatan chashkirankichis. Ichaqa chay leykunataqa manan ni mayqenniykichispas kasukurankichishchu. Chayri, ¿imanaqtintaq qankunari wañuchiwayta munashankichís? nispa.

20 Hinaqtinmi runakunaqa Jesusta contestaspa niranku:

—Qantaqa diablon rimachimushasunki. ¿Pitaq qantari wañuchiyya munashasunkí? nispanku.

21 Hinaqtinmi Jesusqa khaynata nirán:

—Qankunaqa *samana p'unchawpi huk milagro ruwasqaywanmi ancha admirasqallaña kashankichis.

22 Ichaqa Moisesmi qankunaman qosurankichis, *circuncisión costumbre kamachikuya, samana p'unchawpiña tupamuqtinpas ruwanaykichispaq. Chay kamachikuyqa manan Moisespa kamachisqanchu karan. Aswanqa ñawpaq Abrahampa, Isaacpa, hinallataq Jacobpa kawsasqan tiempomantapachan karan. **23** Chaymi qankunaqa Moisespa kamachisqanta kasukuspa, samana p'unchawña kashaqtinpas, chay circuncisión costumbreta huk wawapi

ruwankichis. Chayri, samana p'unchawpi huk onqosqa runata sanoyachiqtiyri, ¿imanaqtintaq qankunari noqawan phiñakunkichís? **24** Saynaqa, amayá qankunaqa ruwasqayta qawarispallachu “manan allinchu” niychis. Aswanqa allinta piensaspayá cheqaq kaqta imatapas rimaychis, nispa.

¿Pitaq Jesusrí?

25 Jerusalén llaqtapi tiyaq wakin runakunan tapunakuranku khaynata:

—Manachu kay runari, ¿wañuchinankupaq mashkasqanku runa? **26** Qawariychisyá, payqa waqpín runakunawan parlashan; ichaqa manataqmi pipas ni imallatapas ninchu. ¿Ilcha cheqaqtachu kay llaqtanchispi autoridadkunaqa yacharunkupas payqa Diosmanta Hamuq Salvador kasqanta? **27** Noqanchisqa yachanchismi maymantas kay runa kasqantaqa. Ichaqa Diosmanta Hamuq Salvaqninchis hamuqtinqa, manan ni pipas yachanqachu maymanta hamusqantapas, nispangu.

28 Runakuna chaykunata rimaqtinkun, Jesusqa *templopi yachachiran. Hinaspan altota rimaspa nirán khaynata:

—Qankunari, ¿creenkichishchu reqsiwanaykichihsapaq? ¡Qankunaqa manan yachankichishchu maymantas noqa kasqaytaqa, hinallataq pis kasqaytatas! Hinaspapas noqaqa manan kikillaymantachu hamurani. Aswanqa noqata mandamuwaqniymi cheqaq kaqta riman. Paytan ichaqa mana qankunaqa reqsinkichishchu. **29** Noqan ichaqa payta reqsini. Paymantan noqaqa hamuni; hinaspapas paymi noqataqa kay pachaman mandamuwaran, nispa.

30 Saynata niqtinmi, Jerusalén llaqtayoq wakin runakunaqa presochayta munaranku. Ichaqa manan mayqenninkupas atrevezurankuchu hap'inankupaqqqa, wañuchinankupaq tiempo manaraq chayamusqanrayku. **31** Hinaqtinmi ashka runakuna Jesuspi creespanku, khaynata niranku:

—Diosmanta Hamuq Salvadorninchis Cristo hamuspari, ¿kay runamanta aswan más hatun milagrokunataraqchus ruwanqa? Manan ni pipas pay hinaqa khayna hatun milagrokunataqa ruwayta atinmanchu. (Chaymi creenchis,

payqa cheqaqtapuni Diosmanta Hamuq Salvadorninchis Cristo kasqanta), nispanku.

Jesusta presochanankupaq hap'iy munasqankumanta

32 *Fariseo religionniyoq runakunan uyariranku, Jesusmanta llaqtapi runakuna rimasqankuta. Chaymi paykunaqa *templopi serviq *sacerdotekunapiwan ima, templota cuidaq guardiakunata mandaranku, Jesusta hap'ispa presota apamunankupaq. **33** Hinaqtinmi Jesusqa runakunata nirán:

—Noqaqa chikan tiempollañan qankunawan kushkaqa kasaq. Chaymantan noqaqa mandamuwaqniyapa kasqanman kutipusaq. **34** Hinaqtinmi qankunaqa mashkawankichis, ichaqa manataqmi tariwankichishchu. Hinaspapas qankunaqa, noqapa kasqaymanqa, manan atiwaqchishchu riytaqa, nispá.

35 Saynata Jesús niqtinmi, Israel *nacionniyoq runakunapa jefenkunaqa paykunapura tapunakuranku khaynata:

—Kay runari, ¿maymantaq rinqa mana tariy atinapaqrí? Icha, ¿huk law nacionkunapi Israel nacionniyoq llaqtamasinchis runakunaman rispachu, chay griego rimayniyoq runakunaman yachachimunqa? **36** Kay runaqa khaynatan nishan: “Qankunaqa mashkawankichismi; ichaqa manataqmi tariwankichishchu. Hinaspapas qankunaqa, noqapa kasqaymanqa, manan atiwaqchishchu riytaqa”, nispá. Chay nisqanwanri, ¿ima ninantataq nishan? nispankun tapunakuranku.

Kawsay qokuq unumanta

37 Ramada fiesta tukukuy hatun p'unchawpin, Jesusqa sayariyuspa, altota rimaspa, khaynata nirán:

—Pipas ch'akichikuqqa, noqaman hamuchun; hinaspá kawsay qokuq unuta tomachun. **38** Pipas tukuy sonqonmanta noqapi creenqa chayqa, Bibliapi nisqanman hinan: “Paypa sonqonmantaqa kawsashaq unu puririnqa”, nispá.

39 Jesusqa kaykunataqa rimaran, paypi creeq llapallan runakuna *Santo Espiritu chashkinankumantan. Ichaqa Santo Espirituqa manaraqmi paykunamanqa hamuranraqchu,

Jesusqa kawsarinpuspa hanaq pachaman manaraq
ripusqanrayku.

Runakuna Jesusrayku rakinakusqankumanta

40 Hinaqtinmi chaypi wakin kaq runakunaqa, Jesuspa
rimasqanta uyarispanku, khaynata ninakuranku:

—Kay runaqa cheqaqtapunin Diospa mandamusqan
*profeta, nispanku.

41 Wakin runakunataqmi niranku:

—Payqa Diosmanta Hamuq Salvawaqninchismi, nispanku.
Hukkunañataqmi niranku:

—Diosmanta Hamuq Salvawaqninchisqa manan *Galilea
*provincia lawmantachu hamunqa. **42** Ichaqa Bibliapin
khaynata nishan: “Diosmanta Hamuq Salvawaqninchisqa
ñawpaq *rey Davidpa mirayninmantan kanan, hinallataq
Davidpa llaqtan Belén llaqtapin nacenqapas”, nispas.

43 Chaymi runakunaqa pis Jesús kasqanmanta mana
acuerdopichu karanku. Hinaspan paykunaqa Jesusrayku
rakinakuranku. **44** Hinaqtinmi wakin runakunaqa Jesusta
presota hap'iruyta munaranku. Ichaqa manataqmi ni
mayqenninkupas atrevezurankuchu hap'iyytaqa.

Autoridadkuna Jesuspi mana creesqankumanta

45 *Fariseo religionniyoq runakunapa, hinallataq
*sacerdotekunapa jefenkunapa kasqanmanmi, *templota
cuidaq guardiakunaqa kutimuranku. Hinaqtinmi chay
fariseokunaqa sacerdotekunapiwan ima chay guardiakunata,
khaynata tapuranku:

—Jesustari, ¿imanaqtintaq mana apamurankichishchú?
nispanku.

46 Chaymi chay guardiakunaqa khaynata contestaranku:

—¡Manan ni pipas chay runa hinaqa ni hayk'aqpas
rimaranchu! nispanku.

47 Hinaqtinmi fariseo religionniyoq runakunaqa, khaynata
niranku:

—¿Qankunatapas chay Jesuschu engañaramusunkichishña?

48 Kay Israel *nación llaqtapi autoridadkunamanta, hinallataq
fariseo religionniyoq runakunamantapas, ¿mayqellankupas

chay Jesuspiri creeshankuchú? Manan. **49** Hinaspapas Jesuspi creeq runakunaqa Moisespa escribisqan *leykunataqa manan yachankuchu. Chayraykun paykunaqa maldecisqa kanqaku, nispanku.

50 Chaypin fariseo religionniyoq Nicodemo sutiyoq runa kasharan. Paymi Jesuswan parlananpaq ñawpaqtaraq tutalla risqa. Paymi wakin fariseo religionniyoq runakunata nirán:

51 —Moisespa escribisqan leyninchisman hinaqa, manan ni pi runatapas acusasunmanchu manaraq parlasqanta uyarishaspaqa, nitaqmi mana allin ruwasqankunamantapas manaraq allinta yachashaspaqa acusasunmanchu, nispá.

52 Chay nisqanta uyarispankun, wakin fariseo religionniyoq runakunaqa, contestaspa niranku:

—¿Qanpas, *Galilea *provincia lawmantachu kankí? Bibliatayá allinta estudiay. Saynata estudiaspaykin yachanki, Galilea lawmantacha manan ni pi profetapas hamuranchu, nispanku.

53 {Chaykunata discutiruspankun, paykunaqa wasinkuman ripuranku.

Waqllikuq warmita Jesusman apamusqankumanta

8 **1** Jesusqa *Olivos sutiyoq moqomanmi riran.

2 Paqarisnintin p'unchawñataqmi Jesusqa tutallamanta *temploman kutimuran. Chaymi templopi kasqanta rikuspanku, runakunaqa payman hamuranku. Hinaqtinmi Jesusqa tiyayuspa paykunata yachachiran. **3** Chaymanmi *leykunata yachachiq runakunaqa, *fariseo religionniyoq runakunapiwan, huk warmita waqllikushaqta tariramuspa, temploman apamuranku. Hinaspan runakunapa chawpinpi sayaykachispa, **4** Jesusta khaynata niranku:

—Yachachikuq, kunanmi noqayku tarimuyku kay warmita huk qariwan waqllikushaqta. **5** Moisespa escribisqan leypiqa yachachiwankun khayna clase warmikunataqa, rumiwan p'anashaspalla wañuchinaykupaq. Qanri, ¿ima ninkitaq? nispanku.

6 Jesustan saynata tapuranku, imaynanmantapas pantarachiyta munaspanku, hinaspa chayman hinalla huchachanankupaq. Hinaqtinmi Jesusqa pampaman

k'umuyuspa, dedonwan allpapi escribiran. **7** Chaymi yapayamanta tapupayaqtinku, Jesusqa k'umusqanmanta sayarispa, paykunata niran:

—Sichus mayqenllaykichispas mana huchayoq kaspaqa, kay warmita rumiwan p'anayta qallarimuychis, nispa.

8 Chayta niruspanmi, Jesusqa pampaman kaqmanta k'umuyuran. Hinaspan allpa pampapi yapamanta escribiran. **9** Hinaqtinmi Jesuspa nisqanta uyariuspanku, chaypi kaq runakunaqa huchayoq kasqankuta yachakuranku. Hinaspan kuraq kaqmanta asta sullk'a kaqkama, ch'ulla-ch'ullallamanta ripuranku. Chaymi chay warmiqa sapallanña Jesuspa ladonpi qeparuran. **10** Hinaspan Jesusqa sayarispa, chay huchachaq runakunata mana rikuspa, chay warmita tapuran:

—¿Maytaq chay huchachasuqniyi runakunari? ¿Manachu mayqellanpas condenasuranki? nispa.

11 Chaymi chay warmiqa Jesusta contestaran:

—Señor, manan ni mayqen runapas condenawanchu, nispa.

Hinaqtinmi Jesusqa niran:

—Noqapas manan condenaykichu. Kunanqa ripuy; hinaspa amaña kaqmantaqa huchallikunkichu, nispa.}

Jesusqa k'anchay kasqanmanta

12 Jesusqa runakunatan kaqmanta nillarantaq:

—Noqan runakunapaq k'anchay kani. Pipas noqapi creeqqa manan tutayaqpi hinachu purinqa. Aswanqa noqapa k'anchayniyanmi kawsanqa, nispa.

13 Chaymi *fariseo religionniyoq runakunaqa niranku:

—Qanqa kikillaykimanta alabakuspan rimashanki. Manan sayna rimasqaykiqa cheqaqchu. ¿Imaynanpitaq noqaykuri yachaykuman rimasqayki cheqaq kasqantarí? nispanku.

14 Hinaqtinmi Jesusqa paykunata contestaspa niran:

—Kikillaymanta noqa rimani chaypas, noqapa rimasqayqa cheqaqpunin. Noqaqa yachanin maymanta hamusqaytapas, hinallataq mayman risqaytapas. Ichaqa qankunaqa manan yachankichishchu ni maymanta hamusqayta nitaq mayman risqaytapas. **15** Qankunaqa juzgankichis munasqaykichisman hinallan. Noqan ichaqa mana ni pitapas yanqapuniqa

juzganichu. **16** Runakunata noqa juzgaspayqa, cheqaqtapunin juzgani. Ichaqa manan noqaqa sapallaychu juzgani. Aswanqa mandamuwaqniy Dios Taytaymi noqawan kushka juzgan.

17 Saynatan Moisespa escribisqan *leypipas nishan: “Ishkay testigopa kaqla rimasqanmi necesitakun, imapas allin cheqaq kasqanta creenapaqqa”, nispa. **18** Noqan chay huknin testigo kani. Chaymi noqaqa kikiymanta cheqaqta rimani. Huknin testigotaqmi Papay. Chaymi paypas noqamanta cheqaqta riman, nispa.

19 Saynata niqtinmi, chaypi kaq fariseo religionniyoq runakunaqa Jesusta, khaynata tapuranku:

—¿Maypitaq papaykiri kashan? nispanku.

Chaymi Jesusqa contestaspa niran:

—Qankunaqa manan noqataqa reqsiwankichishchu.

Chaymi Taytaytapas mana reqsinkichishchu. Sichus noqata reqsiwankichisman chayqa, Taytaytapas reqsiwaqchismi, nispa.

20 Jesusqa kaykunatan rimaran *templopi *ofrendata churanankupa ladonpi yachachishaspa. Ichaqa manan ni pipas presochanankupaqqa hap'irankuchu, Jesuspa wañunan hora manaraq chayamusqanrayku.

Jesuspi mana creeq runakuna hanaq pachaman mana rinankumanta

21 Jesusqa kaqmantan nillarantaq khaynata:

—Noqaqa ripusaqñan. Chaymi qankunaqa mashkawankichis. Ichaqa (noqapi mana creesqaykichisraykun), qankunaqa huchallaykichispi wañunkichis. Chaymi noqapa risqaymanqa mana riytaqa atiwaqchishchu, nispa.

22 Chaymi Israel *nacionniyoq runakunapa jefenkunaqa niranku:

—Kay runaqa icha, ¿kikillanmantachu wañuya piensashanpas? Chaypashchá payqa niwashanchis: “Noqapa risqaymanqa manan riytaqa atiwaqchishchu”, nispa.

23 Chaymi Jesusqa chay ninakusqankuta yachaspa niran:

—Qankunaqa kay pachamantan kankichis. Noqan ichaqa hanaq pachamanta kani. Qankunaqa kay pachallamanmi

pertenecen kichis, noqan ichaqa hanaq pachaman perteneceni. **24** Chaymi qankunataqa niraykichis: “Sichus qankuna noqapi mana creenkichishchu chayqa, huchallaykichispin wañunkichis”, nispa.

25 Chaymantan paykunaqa Jesusta tapullarankutaq khaynata:

—Chayri, ¿pitaq qanri kankí? nispanku.

Hinaqtinmi Jesusqa paykunata contestaran:

—Noqaqa ñawpaqmantaraqmi ña niraykichishña pis noqa kasqaytaqa. **26** Noqaqa tukuy huchakuna ruwasqaykichismantan qankunata ninay kashan, hinallataq juzganay ima kashan. (Ichaqa manan noqallachu juzgasqaykichisqa. Aswanqa noqata mandamuwaqniyapas juzgasunkichismi. Noqaqa imatapas ruwashani Dios Taytaya niwallasqantan). Dios Taytaya cheqaqtapunin riman. Saynallataqmi noqapas paypa rimasqallanta uyarispa, qankunaman willashaykichis, nispa.

27 Ichaqa chaypi kaq runakunaqa manan entienderankuchu, Jesusqa Dios Taytanmanta paykunaman willasqantaqa. **28** Chaymi Jesusqa paykunata niran:

—Qankunaqa noqa Diosmanta Hamuq Runata cruzpi chakataruwaspaykichishñan yachankichis pi kasqaytaqa. Noqaqa manan kikillaymantachu imatapas ruwashani. Aswanqa Papaypa yachachillawasqantan qankunamanqa willashaykichis. Chaykunataqa qankunaqa entiendenkichis, wañusqaya qepan p'unchawkunatañan. **29** Noqaqa Papaypa munasqanman hinan imatapas ruwani. Chaymi noqata mandamuwaqniy Papayqa noqawan kashan. Chayraykun Papayqa mana sapallaytachu saqewan, nispa.

30 Chaykunata Jesús rimaqtinmi, ashka runakunaqa Jesuspi creeranku.

Jesucristopí creespa libre kanamanta

31 Jesusqa paypi creeq Israel *nacionniyoq runakunatan, khaynata nillarantaq:

—Sichus qankuna kay yachachisqaykunata kasukunkichis chayqa, cheqaqtapunin noqapa *discipuloykuna kankichis.

32 Saynapin qankunaqa cheqaq kaqta reqsinkichis. Chay cheqaq kaqtaqmi librasunkichispas, nispa.

33 Hinaqtinmi paykunaqa contestaspa niranku:

—Noqaykuqa Abrahampa mirayninmantan kayku.

Hinaspapas noqaykuqa manan ni pipa esclavonpas ni hayk'aqpas karaykuchu. ¿Chaychu qanri kunan ninki: “Cheqaq kaqpi creespan libre kankichis”, nisparí?

34 Hinaqtinmi Jesusqa paykunata contestaran:

—Noqaqa cheqaqtapunin niykichis, pipas huchallapi kawsaq runaqa, diablopa esclavonmi. **35** Huk esclavoqa manan patronninpá wasinpiqa wiñaypaqqa qepakunmanchu. Patronpa wawanmi ichaqa wiñaypaq chay wasipi qepakun.

36 Chaymi niykichis, sichus noqa Taytaypa Wawan qankunapa huchaykichista perdonasqaykichis chayqa, cheqaqtapunin qankunaqa huchaykichismanta libre kankichis. **37** Arí, noqaqa yachanin qankunaqa Abrahampa mirayninmanta kasqaykichista. Ichaqa qankunaqa wañurachiwaytan munashankichis, yachachisqaykunata sonqoykichiispí chashkiyta mana munasqaykichisrayku. **38** Noqaqa Taytaypa rikuchiwasqantan qankunaman willashaykichis. Qankunan ichaqa papaykichispa yachachisusqaykichista ruwashankichis, nispa.

39 Hinaqtinmi paykunaqa niranku:

—Noqaykupa papaykuqa Abrahammi, nispa.

Chaymi Jesusqa paykunata contestaran:

—Sichus cheqaqtapuni Abrahampa mirayninmanta kaspacha, paypa ruwasqantachá qankunapas ruwawaqchis.

40 Ichaqa Diospa willawasqan cheqaq kaqkunatan qankunamanqa willashaykichis. Chaymi qankunaqa noqata wañuchiwayta munashankichis. ¡Abrahamqa manan ni hayk'aqpas saynataqa ruwaranchu! **41** Qankunan ichaqa papaykichispa ruwasqallanta ruwashankichis, nispa.

Chaymi paykunaqa Jesusta niranku:

—Noqaykuqa manan wachapakuq warmipa wawanchu kayku. Noqaykupa papaykuqa kikin Diospunin, nispanku.

42 Hinaqtinmi Jesusqa paykunata contestaspa niran:

—Sichus cheqaqta kikin Diospuni papaykichis kanman chayqa, noqataqa munakuwankichismanmi, Diosmanta hamusqayrayku. Ichaqa manan noqaqa kikillaymantachu hamurani. Aswanqa kikin Diospelin noqataqa kay

pachaman mandamuwaran. **43** Qankunari, ¿imanaqtintaq rimasqaytari mana entiendenkichishchú? Qankunaqa rimasqaykunata uyariyta mana munasqaykichisraykun, mana entiendenkichishchu. **44** Qankunapa papaykichisqa kikin diablon. Chaymi qankunaqa paypa munasqallanta ruwayta munankichis. Diabloqa qallariyninmantapachan runa wañuchiq, hinallataq llullakuspa rimaq. Hinaspapas diabloqa llulla kasqanraykun, imatas llullakuspalla riman. Chaymi diabloqa llullakuq runakunapa papan. **45** Chayraykun qankunaqa cheqaqta rimashaqtiyas, noqapiqa mana creenkichishchu. **46** Chayri, ¿mayqenniykichistaq qankuna ukhumanta acusawankichisman “huchayoqmi kanki” nisparí? Cheqaqta rimashaqtiyri, ¿imanaqtintaq qankunari noqapi mana creenkichishchú? **47** Diospa wawankunaqa, Diospa palabrankunata uyarispan paypi creenku. Ichaqa manan qankunaqa Diospa palabrantaqa uyariyta munankichishchu, Diospa wawankuna mana kasqaykichisrayku.

Abraham manaraq kashaqtin Jesucristo kasqanmanta

48 Israel *nacionniyoq wakin runakunan Jesusta niranku khaynata:

—Noqaykuqa allintan qantaqa nishaykiku, qanqa “*Samaria llaqtayoq runakuna hinan millay runa kanki”, nispayku. Chaymi qantaqa *demonio rimachishasunki, nispanku.

49 Hinaqtinmi Jesusqa paykunata contestaspa, khaynata nirán:

—Noqaqa manan demonioyoq runachu kani. Aswanmi noqaqa hanaq pachapi Papaymanta allinta rimani. Qankunan ichaqa mana allinkunata noqamanta rimashankichis.

50 Noqaqa manan munanichu huchasapa runakuna alabawanankutaqa. Hinaspapas noqaqa manan kikiyapa munayniytachu mashkashani. Aswanqa Diosmi noqapi creeq runakuna alabawananta munan. Hinaspapas Diosmi llapallan runakunata juzgananpaq juezqa. **51** Cheqaqtapunin niykichis, pipas noqapa yachachisqaykunata kasukunqa chayqa, wiñaypaqmi Dioswan hanaq pachapi kawsanqa, nispá.

52 Hinaqtinmi Israel nacionniyoq runakunaqa niranku:

—Kunanmi ichaqa allinta yachayku demonio qanpi kasqanta. Ñawpaq abueloyku Abrahampas, hinallataq Diosmanta willakuq *profetakunapas wañupurankun; ¿chaychu qanri ninki: “Pipas noqapa yachachisqaykunata kasukunqa chayqa, wiñaypaqmi kawsanqa”, nispaykí? **53** Qanri, ¿wañuq abueloyku Abrahampas aswan más atiyniyoqchu kawaq? Abrahampas wañupunmá, hinallataq Diosmanta willakuq *profetakunapas. Chayri, ¿pi kanaykipaqtaq qanri creekunkí? nispanku.

54 Hinaqtinmi Jesusqa paykunata contestaran khaynata:

—Sichus noqa kikillaymanta alabakuspa rimayman chayqa, ¿imapaqtaq valewanman? Ichaqa Papaymi noqamantaqa allinta riman; paytan qankunapas ninkichis: “Diosniykun”, nispas.

55 Ichaqa qankunaqa manan Diostaqa reqsinkichishchu. Noqan ichaqa Papaytaqa reqsini hinallataq kasukuni ima. Sichus “manan Papaytaqa reqsinichu” nispas niyman chayqa, qankuna hina llullakuqmi kayman. Chayraykun niykichis, Papaytaqa cheqaqtapunin noqaqa reqsini. **56** Ñawpaq abueloykichis Abrahamqa anchatan kusikuran, kay pachaman huk p'unchaw hamunayta yachaspa, nispas.

57 Saynata niqtinmi, Israel nacionniyoq runakunaqa Jesusta tapuranku:

—Qanqa manaraqmi ni pishqa chunka watayoqpasraqchu kashankipas. ¿Chaychu qanri, Abrahamta reqsiwaq karan? nispanku.

58 Hinaqtinmi Jesusqa paykunata nirán:

—Cheqaqtapunin qankunataqa niykichis, abueloykichis Abrahampas manaraq naceshaqtinmi, noqaqa ña karaniña, nispas.

59 Saynata Jesús niqtinmi, Israel nacionniyoq runakunaqa rumiwan p'anashaspalla Jesusta wañuchiyya munaranku. Chaymi Jesusqa disimulawlla runakunapa chawpinta templomanta huk lawman lloqsiruran.

Ñawsa runata Jesús sanoyachisqanmanta

9 **1** *Templomanta lloqsiramuspan Jesusqa ñan risqanpi huk ñawsa runata rikururan. Chayrunaqa nacesqanmantapachan ñawsa kasqa. **2** Chaymi *discipulonkunaqa Jesusta khaynata tapuranku:

—Yachachikuq, kay runa ñawsa nacemunanpaqri, ¿imayqentaq huchallikunmanri karan, paychu icha tayta mamanchú? nispanku.

3 Hinaqtinmi Jesusqa paykunata contestaspa niran:

—Manan ni paychu nitaq tayta mamanpashchu huchallikuranqa. Aswanmi payqa sayna ñawsa naceran, saynapi chay ñawsa runata sanoyachiqtin Diospa atiyninta rikunaykichispaq. **4** Chaymi noqaqa p'unchaw kallashaqtinraq, Papapya kamachiwasqankunata ruwanay kashan. Tutayaramuqtinmi ichaqa manaña ni imatas ruwaytaqa atisunmanñachu. **5** Ichaqa kay pachapi kanaykaman noqaqa llapallan runakunapaq huk k'anchay kasaq, nispaka.

6 Saynata nispansmi Jesusqa allpa pampaman toqaruspaa, toqayninwan barrota ruwaran. Hinaspan chay ñawsa runapa ñawinman chay barrowan llusiyuran. **7** Hinaspan Jesusqa chay ñawsa runata niran:

—Kunanyá riy; hinaspa Siloé sutivoq estankepi ñawiykita maqchikamuy, nispaka. Chay Siloé sutiq: “Mandasqa” ninantan nin.

Chaymi chay ñawsa runaqa chay Siloé nisqa estanqueman rispa, ñawinta maqchikamuspa, rikustinña kutimuran.

8 Hinaqtinmi vecinonkunapas, hinallataq payta reqsiq runakunapas tapunakuranku khaynata:

—Kay runari, ¿manachu tiyayuspa limosnata mañakuq ñawsa runa? nispanku.

9 Chaymi wakin runakunaqa niranku:

—Arí, pay kikinmi, nispanku.

Wakin runakunañataqmi niranku:

—Manan paychu. Chay ñawsa runaman rikch'akuq runan, nispanku.

Hinaqtinmi chay ñawsa kasqanmanta sanoyaq runaqa, yapa-yapamanta astawanraq niran:

—Arí, chay ñawsa runaqa noqapunin karani, nispaka.

10 Hinaqtinmi runakunaqa payta tapuranku:

—Qanri, ¿imaynanpitaq manaña ñawsañachu kashankirí? nispanku.

11 Chaymi payqa contestaspa niran:

—Jesús sutivoq runan toqayninwan barrota ruwaspa ñawiyta llusiyuwaran. Hinaspanmi niwaran: “Siloé sutivoq

estanqueman rispayki, ñawiykita chaypi maqchikamuy”, nispa. Chaymi noqaqa rispay maqchikamurani. Hinaspan chaymantapacha kunanqa rikuni, nispa.

12 Hinaqtinmi chay runakunaqa kaqmanta chay sanoyaq runata tapuranku:

—Kunanri, ¿maypitaq chay Jesús sutiyooq runari kashan? nispangu.

Chaymi chay runaqa paykunata contestaspa nirán:

—Noqaqa manan yachanichu, maypichá kakunpas, nispa.

**Ñawsa kasqanmanta sanoyaq runata fariseo
runakuna tapupayasqankumanta**

13 Chay ñawsa kasqanmanta sanoyaq runatan *fariseo religionniyoq runakunapa kasqanman aparanku. **14** Chay ñawsa runata Jesús toqayllanwan barrota ruwaspa sanoyachisqan p'unchawqa, *samana p'unchawmi karan.

15 Chaymi fariseo religionniyoq runakunaqa, khaynata tapuranku:

—Kunanri, ¿imaynanpitaq ñawsa kasqaykimanta rikushankirí? nispangu.

Hinaqtinmi chay sanoyaq runaqa contestaran khaynata:

—Jesús sutiyooq runan barrota ruwaspa, ñawiyman llusiyuwaspa niwaran “maqchikamuy” nispa. Hinaqtinmi noqaqa maqchikamurani. Hinaspan noqaqa chay ratomantapacha rikuni, nispa.

16 Hinaqtinmi wakin fariseo religionniyoq runakunaqa niranku:

—Chay runaqa manan Diosmantachu hamun. Chaymi payqa samana p'unchawtapas mana respetanchu, nispangu.

Wakinñataqmí niranku:

—Huchasapa runari, ¿khayna milagrokuna ruwaytari atinmanchú? nispangu.

Chaymi paykunaqa acuerdopi mana kasqankurayku, mana entiendenakurankuchu. **17** Hinaspan fariseo religionniyoq runakunaqa, chay sanoyaq runata, kaqmanta tapuranku:

—Qanri, ¿ima ninkitaq ñawiyki sanoyachiq chay runamantari? nispangu.

Hinaqtinmi payqa contestaran:

—Payqa Diosmanta willakuq huk *profetan, nispa.

18 Ichaqa Israel *nacionniyoq runakunapa jefenkunaqa, chay ñawsa runa sanoyaspa rikusqantaqa, manan creerankuchu. Chaymi paykunaqa tayta mamanta waqyachimuranku.

19 Hinaspan paykunata khaynata tapuranku:

—Kay runari, ¿qankunapa wawaykichishchú? Payri, ¿cheqaqtachu ñawsa naceran? Kunanri, ¿imaynanpitaq payri rikushan? nispanku.

20 Hinaqtinmi chay sanoyaq runapa tayta mamanqa contestaranku khaynata:

—Arí, payqa noqaykupa wawaykun. Chaymi yachayku, payqa ñawsa nacesqanta. **21** Ichaqa noqaykuqa manan yachaykuchu imaynanpis rikusqantaqa, nitaqmi yachaykupashchu ni pi sanoyachisqantapas. Aswanqa paytayá tapuychis. Chaypaqmi payqa yuyayniyoq runaña. Pay kikinchá willasunkichis, imaynanpi rikusqantapas, nispanku.

22 Saynataqa niranku, Israel nacionniyoq runakunapa jefenkunata manchakuspankun. Ichaqa chay jefekunaqa ñan acordasqakuña, sichus pillapas: “Jesusqa Diosmanta Hamuq Salvador mi”, nispa niqkunataqa, Dios yupaychana “sinagoga wasimanta qarqonankupaq. **23** Chaymi chay sanoyaq runapa tayta mamanqa niranku: “Paytayá tapuychis. Chaypaqmi payqa yuyayniyoq runaña”, nispanku.

24 Hinaqtinmi Israel nacionniyoq runakunapa jefenkunaqa, chay ñawsa kasqanmanta sanoyaq runata kaqmanta waqyachimuspa, niranku:

—Diospa sutinpi, juramentota ruwaspa, ama llullakuspa, cheqaqtapuni niwayku. Noqaykuqa yachaykun, chay sanoyachisuqniyki runaqa, huchasapa runa kasqanta, nispanku.

25 Hinaqtinmi payqa contestaspa nirán:

—Noqaqa manan yachanichu huchasapachus icha mana huchayoqchus kasqantaqa. Aswanmi noqaqa yachani ñawpaq ñawska kasqayta, hinaspa kunan rikusqayta, nispa.

26 Saynata niqtinmi, chay Israel nacionniyoq runakunapa jefenkunaqa, tapuranku kaqmanta:

—Ñawiyki rikunanpaqri, ¿imatataq chay runari ruwasuranki? ¿Imaynatapunitaq ñawiykikunatari sanoyachiran? nispanku.

27 Hinaqtinmi chay runaqa contestaspa niran:

—Noqaqa ñan qankunamanqa willaraykichishña imayna sanoyachiwasqantaqa. Ichaqa qankunaqa manan uyariwankichishchu. ¿Imapaqtaq yapamanta willanaytari munashankichís? Icha, ¿qankunapas *discipulonkunachu kayta munashankichís? nispa.

28 Saynata niqtinmi, Israel nacionniyoq runakunapa jefenkunaqa k'amispa, khaynata niranku:

—Chay runapa discipulonqa, ¡qanpashchá kanki! Noqaykuqa Moisespa escribisqan *leykunata kasukuq runakunan kayku. **29** Hinaspapas noqaykuqa yachaykun Moisesta Dios parlapayamusqanta. Ichaqa chay Jesús runamantaqa manan ni imatapas, nitaq ni maymanta kasqantapas yachaykuchu, nispanku.

30 Chaymi chay sanoyaq runaqa paykunata, khaynata niran:

—Qankunari, ¿imaynanpitaq mana yachawaqchishchu chay runa maymanta hamusqanta, hinallataq noqata sanoyachiwasqantarí? ¡Chayqa ancha admirakuypaqmá!

31 Hinaspapas noqanchisqa yachanchismi, huchasapa runakunapa mañakusqanta, Dios mana uyarisqantaqa. Aswanmi Diosqa payta kasukuqkunallata, hinallataq munasqanman hina ruwaqkunallata uyarin. **32** Hinaspapas noqanchisqa manan ni hayk'aqpas uyariranchishchu ni pitapas, nacesqanmantapacha ñawska runata pipas sanoyachisqanmantaqa. **33** Sichus chay sanoyachiwaqniy runa, mana Diosmantachu hamunman chayqa, manachá ni ima ruwaytapas atinmanchu, nispa.

34 Hinaqtinmi Israel nacionniyoq runakunapa jefenkunaqa niranku:

—Qanqa nacesqaykimantapachan huchasapa kanki. ¿Chaychu noqaykutari yachachiwankikuman? nispanku.

Saynata niruspankun, chay sanoyaq runataqa chay sinagoga wasimanta qarqoranku.

Runakuna ñawska hina kasqankumanta

35 Jesusqa chay sanoyachisqan runata, *sinagoga wasimanta qarqomusqankutan yacharuran. Hinapan paywan tuparuspa, khaynata tapuran:

—Qanri, ¿Diosmanta Hamuq Runapiri creenkichú? nispa.

36 Chaymi payqa contestaspa niran:

—Señor, ¿pitaq chay runari, niykuwayá noqa paypi creenaypaq? nispa.

37 Hinaqtinmi Jesusqa chay runata niran:

—Rikushankin. Noqan chay runaqa kashani. Pay kikinwanmi parlashankipas, nispa.

38 Chaymi chay runaqa Jesuspa ñawpaqninpi qonqorikuspa, payta alabaspa, niran:

—Señorlláy, creenin qanpi, nispa.

39 Hinaqtinmi Jesusqa niran:

—Noqan kay pachaman hamurani llapallan runakunata juzganaypaq, ñawsakunata rikuchinaypaq, hinallataq rikuqkunatapas ñawsa hinaman tukuchinaypaq, saynapi paykuna rikushaspankupas, ama rikunankupaq, nispa.

40 Hinaqtinmi wakin *fariseo religionniyoq runakunaqa, Jesuspa rimasqanta uyariruspanku, khaynata niranku:

—¿Ima ninkin? ¿Qanpa rimasqaykiman hinachu noqaykupas ñawsa kashaykú? nispanku.

41 Chaymi Jesusqa paykunata contestaran:

—Sichus qankuna yachakuwaqchis ñawsa hina kasqaykichista chayqa, mana huchayoqchá kawaqchis. Ichqa ñawsa hina kasqaykichista mana yachakusqaykichisraykun, huchallaykichispi kawsashankichis, nispa.

Oveja michiqmanta

10 1 Jesusmi niran:

—Cheqaqtapunin niykichis, pipas ovejapa corralninman punkunta mana haykuspa, aswan cerconta haykuqqa, suwa runan, hinallataq salteador ima. 2 Ichqa ovejakunata michiq runaqa, punkuntan corralmanqa haykun.

3 Chaymi punkuta cuidaq runaqa, ovejakuna haykunanpaq punkuta kichan. Hinapan dueñonqa ovejankunata sutinmantakama waqyan. Chaymi ovejankunaqa dueñonpa vozninta reqsispa, qepanta qatikunku. **4** Oveja michiqqa, corralmanta ovejankunata qarqoruspanmi, pastoman pusanarpaq ovejankunapa ñawpaqninta rin. Ovejankunataqmí michiqpa vozninta reqsisqankurayku, payta qatikunku.

5 Ichqa huk extraño runataqa, manan chay ovejakunaqa qatikunmanchu, aswanmi ishkapakunku, vozninta mana reqsisqankurayku, nispa.

6 Jesusqa chay willakuytan *fariseo religionniyoq runakunaman willaran. Ichqa manataqmí paykunaqa ima ninantas nin chaytaqa entienderankuchu. [*Nota: Israel *nación llaqtapiqa, oveja michiqqa ovejankunapa ñawpaqnintan rin, saynan asta kunankamapas.*].

Jesusqa ovejakuna allin michiq kasqanmanta

7 Jesusmi yapamanta niran:

—Cheqaqtapunin niykichis, corralman ovejakunapa haykunan punkuqa, noqa kikiymi kani. **8** Ichqa noqapa ñawpaqniya hamuq falso *profeta runakunaqa, salteador suwa runakuna hinan karanku. Chaymi ovejaykunaqa paykunata mana kasukurankuchu. **9** Noqan kani punkuqa. Pipas noqanta haykuqqa, salvasqan kanqa. Chaymi pipas noqapi creeqqa, chay oveja hina corralman haykunqa, seguro kananpaq; hinallataq corralmantapas lloqsinqa, allin pastota tarinanpaq.

10 Suwa runaqa hamun suwakunanpaq, wañuchinanpaq, hinallataq mana imaman tukuchinanpaq iman. Noqan ichqa hamurani, pipas noqapi creespa wiñaypaq kawsanankupaq, hinallataq t'ikarishaq hina kanankupaq. **11** Noqan ovejakunata allin michiqqa kani. Chaymi noqaqa vidayta qospa wañusaq, ovejaykunata salvanaypaq. **12** Ichqa pagoraykulla ovejakuna michipakuqqa, manan allintachu michin, ovejakuna paypa mana kasqanrayku. Chaymi chay pagoraykulla ovejakunata michipakuqqa, atoqña otaq ima animalña hamuqtinpas, ovejakunata dejarpatamuspa ayqekun. Hinaqtinmi chay atoqqa ovejakunata ch'equechin. **13** Chaymi pagoraykulla michipakuqqa ayqekun, ovejakuna paypa mana kasqanrayku. Saynataqa ruwan payman mana ni imapas qokusqanraykun.

14 Noqan ovejakunata allin michiqqa kani. Chaymi noqaqa ovejaykunata allinta reqsini. Saynallataqmí paykunapas noqataqa allinta reqsiwanku. **15** Imaynan Papaypas noqata reqsiwan, saynallataqmí noqapas Papaytaqa reqsini. Chaymi noqaqa ovejaykunata salvanaypaq wañusaq. **16** Noqapaqa

Oveja michiq (Juan 10.1-21)

kashanmi huk ovejaykunapas. Paykunaqa manan kay corralmantachu kanku. Paykunatapas kay corralmanmi apamunaypuni kashan, huk corrallapiña kanankupaq. Chaymi paykunapas vozniyta uyarinqaku; hinallataqmi michiqninpas noqa kasaq. **17** Noqaqa ovejaykunaraykun wañusaq, hinaspan kawsarimusaq. Chayraykun Papayqa noqata munakuwan.

18 Manan pipas noqapa vidaytaqa qechuwanmanchu. Aswanmi noqaqa kikillay vidayta qosaq. Hinaspapas noqaqa atiyniyoqmi wañunaypaq, hinallataq kawsarimunaypaqpas kani. Chaytan Dios Taytayqa ordenawaran ruwanaypaq, nispas.

19 Jesuspa rimasqanta uyarispankun, Israel *nacionniyoq runakunaqa kaqmanta mana acuerdopichu karanku.

20 Chaymi wakin runakunaqa niranku:

—Kay runaqa *demoniopa kamachisqanmi locoyarun.
Chayri, ¿imapaqtaq paypa rimasqantari kasusunman?
nispanku.

21 Wakin kaq runakunañataqmi khaynata niranku:

—Sichus pipas demoniopa kamachisqan kaspaqa, manan khayna sumaqllatañaqa rimanmanchu. Hinasapas ñawsa runakunataqa manan ni mayqen demoniopas sanoyachiytaqa atinmanchu, nispanku.

Jesusta Israel nacionniyoq runakuna cheqnikusqankumanta

22 Jesusqa paray tiempo kashaqtinmi, Jerusalén llaqtapi *templopa aniversarion fiestaman riran. **23** Hinaspan Jesusqa templopiña kashaspa, Salomonpa corredornin nisqanku lugarpi purisharan. **24** Hinaqtinmi Israel *nacionniyoq runakunaqa Jesusman ashuyuspanku, khaynata tapuranku:

—Qanri, ¿hayk'aqkamataq noqaykutari ishkayachiwankikú? Diosmanta Hamuq Salvadorniyku kaspaqa, ¡cheqaqtayá niwayku! nispanku.

25 Saynata tapuqtinkun Jesusqa contestaran khaynata:

—Noqaqa ñan niraykichishña pis kasqayta. Qankunan ichaqa mana creewankichishchu. Noqaqa tukuy imatapas Papaypa atiyninwanmi ruwani. Chay ruwasqaykunan pi kasqaymantaqaa willakushan. **26** Ichaqa qankunaqa kay nisqaykunataqa manan creenkichishchu, nitaqmi kasukunkichispashchu, ovejaykuna mana kasqaykichisrayku. **27** Noqapa ovejaykunaqa vozniytan uyarinku. Saynallataqmi noqapas ovejaykunata reqsini. Hinaqtinmi ovejaykunapas qepayta qatikuwanku. **28** Chaymi noqaqa ovejaykunaman wiñay kawsayta qoni. Chayraykun paykunaqa mana ni hayk'aqpas infiernomanqa chinkasqa kanankupaqqqa rinqakuchu. Hinasapas paykunataqa manan ni pipas makymantaqa qechuwangachu. **29** Hanaq pachapi Papaymi ovejaykunataqa qowaran. Paymi llapanmantapas aswan más atiyniyoq. Chaymi Papaypa makinmantaqaa mana ni pipas paykunataqa qechunqachu. **30** Ichaqa Papaywan noqawanqa hukllan kayku, nispas.

31 Saynata Jesús rimaqtinmi, Israel nacionniyoq runakunapa jefenkunaqa, rumita oqarikuspanku, kaqmanta p'anayta munaranku. **32** Hinaqtinmi Jesusqa paykunata nirán:

—Qankuna rikushaqtiykichismi, Papaypa atiy qowasqanwan tukuy allin kaqkunata ruwarani. Chayri, ¿mayqen ruwasqaymantataq rumiwan p'anaspas wañuchiwaytari munashankichís? nispas.

33 Hinaqtinmi chay jefekunaqa Jesusta contestaranku:

—Manan allin kaqkuna ruwasqaykimantachu wañuchiyytaqa munaykiku, aswanqa Diospa contranpi rimasqaykimantan, hinallataq runalla kashaspayki “Dios kani” nisqaykimantan, nispangu.

34 Hinaqtinmi Jesusqa paykunata kaqmanta nillarantaq:

—Moisesmi *leykunata esribispa saqesurankichis. Chay leypin nishan khaynata: “Noqan niykichis, qankunaqa dioskunan kashankichis”, nispa. **35** Sichus “dioskunan kashankichis” nirán Diospa palabranta uyariq runakunata chayqa, yachanaykichismi Bibliaqa cheqaq kasqanta. **36** Noqataqa Papaymi mandamuwaran. Chaymi noqaqa niraykichis “Diospa Wawanmi kani”, nispa. Chayri, ¿imanaqtintaq qankunari niwankichis, saynata rimaspaqa “Diostan k'amishan”, nispaykichisrí? **37** Sichus mana Papaypa kamachisqanman hinachu imatapas ruwashani chayqa, ama creewaychishchu. **38** Ichaqa sichus Papaypa kamachiwasqanta kasukuspa ruwashani chayqa, noqata amaña creewaspapas, ruwasqayta rikuspakichisyá creewaychis. Chaymi qankunaqa yachankichis, noqaqa Papaywan huklla kasqayta, nispa.

39 Chaykunata rimaqtinmi, Jesustaqa presochanankupaq, kaqmanta hap'iyta munaranku. Ichaqa paykunapa makinkumantañan Jesusqa ishkapatatakamuran.

40 Hinapan Jesusqa Jordán mayuta chimpaspa, Juanpa ñawpaq bautizasqan lugarmán kutiran. Chaypi qepakuspa kashaqtinmi, **41** ashka runakuna Jesuspa kasqanman riranku. Hinapan paykunaqa ninakuranku khaynata:

—Bautizaq Juanqa manan ni ima milagrotapas ruwaranchu. Ichaqa Jesusmanta Bautizaq Juanpa tukuy ima rimasqanqa cheqaqpunin kasqa, nispangu. **42** Chaypin ashka runakuna Jesuspi creeranku.

Lázaro runapa wañusqanmanta

11 **1** Lázaro runan onqosqa kasharan. Paymi Betania llaqtayoq karan. Hinapan chay llaqtapi hermanan Martawan, hinallataq hermanan Mariapiwan ima kushka tiyaranku. **2** Kay Lazaropa hermanan Marian karan, Jesusman rispa, huk sumaq mishk'i q'apaq *perfumewan Jesuspa chakinkunaman hich'ayuspa, chukchanwan ch'akichiqqa.

3 Lazaropa hermanankunaqa huk runatan Jesusman mandaranku, khaynata nimunampaq:

—Señor, khuyakusqayki amigoyki Lázaron onqosqa kashan, nispa.

4 Hinaqtinmi Jesusqa chay willakusqanta uyarispa niran:

—Chay onqoyqa manan wañuchinchachu. Aswanmi chay onqoyqa Diospa atiyninta hinallataq noqa Wawanpa atiyniytapas runakuna rikunkupaq kanqa, nispa.

5 Jesusqa anchatan khuyakuran Lazarota, Martata hinallataq Mariatapas. **6** Ichaqa Lazaropa onqosqanta willashaqtinkupas, Jesusqa chay kasqan lugarpin ishkay p'unchawtawanraq qepakuran. **7** Chay ishkay p'unchaw pasaruqtinñan, Jesusqa *discipulonkunata niran:

—*Judea *provincia lawman hakuchi kutisunchis, nispa.

8 Chaymi discipulonkunaqa Jesusta niranku:

—Yachachikuq, qayninpa p'unchawkunallan chay Judea provincia lawpi tiyaq Israel *nacionniyoq runakunaqa wañuchiyya munashasurankiku. ¿Chaychu kunanri chay Judea provincia lawman kutiya munashankí? nispaku.

9 Hinaqtinmi Jesusqa paykunata contestaran:

—P'unchawqa chunka ishkayniyoq horasniyoqmi. Chaymi pipas p'unchawpi purispaqa, p'unchawraq kasqanrayku mana ni imapipas urmanqachu. **10** Tuta puriqmi ichaqa tutayaqpi purisqanrayku laq'apakuspa urman, nispa.

11 Chaykunata rimaruspanmi, Jesusqa niran:

—Amigonchis Lazaroqa puñullashanmi. Chaymi kunan rispay rikch'arichimusaq, nispa.

12 Hinaqtinmi discipulonkunaqa niranku:

—Señorlláy, puñullashantaq chayqa, Lazaroqa sanoyanqachá riki, nispaku.

13 Jesusqa Lázaro wañusqanta yachaspanmi saynataqa niran. Ichaqa discipulonkunaqa Lázaro cheqaqta puñunallanpaqmi piensaranku. **14** Chaymi Jesusqa discipulonkunata clarota niran:

—Lazaroqa wañurunñan. **15** Ichaqa qankunaraykun noqaqa chaypi mana kasqaywan anchata kusikuni. Kunanmi qankunaqa aswan mastaraq noqapi creenkichis. Saynaqa hakuchiyá Lazaropa kasqanman, nispa.

16 Hinaqtinmi Mellizowan sutichasqa discipulon Tomasqa, wakin discipulokunata niran:

—Noqanchispas Jesuswan kushka wañunanchispaq hakuchi, nispa.

Jesusqa kawsay qokuq kasqanmanta

17 Jesusqa Betania llaqtaman chayaruspanmi, Lazarota tariran sepulturapi tawa p'unchaw p'ampasqataña. **18** Betania llaqtaqa Jerusalén llaqtamanta kinsa kilómetro hina puriyllapin karan. **19** Chaymi Israel *nacionniyoq ashka runakunaqa, Lazaropa wañusqanmanta consuelanankupaq, Martapa hinallataq *Mariapa tiyasqanku wasiman riranku. **20** Hinaqtinmi Martaqa chay llaqtaman Jesús chayamusqanta yacharuspa, wasimanta lloqsispa, Jesusta chashkiq riran. Mariañataqmí ichaq wasillapi qepakuran. **21** Chaymi Martaqa Jesusta tarispa niran:

—Señorlláy, sichus qan kaypi kawaq karan chayqa, hermanoyqa manan wañunmanchu karan. **22** Ichaqa noqaqa yachanin, sichus Diosmanta kunan mañakuqtiykiqa, Diosqa tukuy ima mañakusqaykitapas qosunkin, nispa.

23 Saynata niqtinmi, Jesusqa Martata niran:

—Hermanoykiqa kawsarinpullanqan, nispa.

24 Chaymi Martaqa niran:

—Arí, noqaqa yachanin, juicio p'unchaw chayamuqtin, llapan wañuqkuna, hinallataq hermanopas kawsarimunantaqa, nispa.

25 Hinaqtinmi Jesusqa niran:

—Noqan kani kawsay qoqqa, hinallataq wañusqakunata kaqmanta kawsarichiqpas. Pipas noqapi creeqqa wañusqaña kashaspapas kawsarinpunqan. **26** Pipas kawsashaspallaraq noqapi creeqqa, manan wiñayapaqchu wañunqa; aswanmi wiñayapaq kawsanqa. ¿Kay nisqayta qan creenkichú? nispa.

27 Chaymi Martaqa niran:

—Arí, Señor, noqaqa creenin, qanqa Diospa Wawan kay pachaman Hamuq Salvadoriyku kasqaykita, nispa.

Lazarota p'ampasqanku sepultura punkupi Jesús waqasqanmanta

28 Chaykunata parlaruspanmi, Martaqa hermanan *Mariata waqyaspa, secretollapi niran:

—Yachachikuqmi chayaramun. Hinaspan qanta waqyashasunki, nispa.

29 Chaymi Mariaqa Martapa nisqanta uyarispa hinalla, Jesuspa kasqanman apurayllaman riran. **30** Ichaqa Martapa hinallataq Mariapa tiyasqanku wasimanqa, Jesusqa manaraqmi chayamuranraqchu. Aswanmi Jesusqa Martawan tupasqan lugarllapiraq kasharan. **31** Hinaqtinmi Israel *nacionniyoq llaqtamasin runakunaqa Mariata consuelaspa kashaqtinku, Mariaqa apurayllaman sayarispa lloqsitamuran. Chayta rikuspankun chay Israel nacionniyoq runakunaqa piensaranku, Mariaqa hermanon Lazaropa sepulturanman waqaq rinanpaq. Chaymi paykunapas qepanta riranku.

32 Hinaqtinmi Mariaqa Jesuspa kasqanman chayaruspa, Jesuspa ñawpaqninpi qonqoriyukuspa, khaynata niran:

—Señorlláy, sichus kaypi kawaq karan chayqa, hermanoyqa manan wañunmanchu karan, nispa.

33 Chaymi Jesusqa Mariapa waqasqanta, hinallataq Israel nacionniyoq runakunapas paywan kushka waqasqankuta rikuspan, anchata llakirikuran. **34** Hinaspan Jesusqa paykunata tapuran:

—Qankunari, ¿maypitaq Lazarotari p'amparamurankichís? nispa.

Hinaqtinmi paykunaqa contestaspa niranku:

—Señor, hakuchiyá qawamunaykipaq; hinaspa maypi p'ampamusqaykuta rikumuy, nispanku.

35 Hinaqtinmi Jesusqa waqaran. **36** Chay waqasqanta rikuspankutaqmi, chaypi kaq Israel nacionniyoq runakunaqa ninakuranku khaynata:

—¡Qawariyechis! ¡Jesusqa anchatapunin Lazarotaqa munakusqa! nispanku.

37 Ichaqa wakin runakunañataqmi niranku:

—Kay runaqa ñawsa runatapas qawarichiranmi. Chaychu, ¿imallatas mana ruwayta atinman karan, Lázaro ama wañunanpaqrí? nispanku.

Lazarota Jesús kawsarichisqanmanta

38 Jesusqa kaqmanta anchata llakikuspanmi, Lazaropa sepulturanman ashuyuran. Chay sepulturaqa qaqa sikipin

huk hatun mach'ay hina karan. Hinallataqmi punkunpas huk hatun rumiwan tapasqa karan. **39** Hinaspan Jesusqa chaypi kaq runakunata niran:

—Chay sepulturapa punkunpi rumita ayqechiychis, nispa.

Hinaqtinmi wañuq Lazaropa hermanan Martaqa niran:

—Señorlláy, wañusqanmantaqa tawa p'unchawñan pasarun. Chayqa ñachá kunankamaqa nishutaña asnarin, nispa.

40 Chaymi Jesusqa niran:

—Ñan noqaqa niraykiña, “sichus noqapi creenki chayqa, Diospa atiynintan rikunki”, nispa.

41 Hinaqtinmi runakunaqa sepultura tapaq rumita huk lawman ayqechiranku. Hinaqtinmi Jesusqa hanaq pachata qawarispa niran:

Lazaropa kawsarimusqan (Juan 11.38-44)

—Dios Taytáy, uyariwasqaykimantan graciasta qoyki. **42** Hinasapas noqaqa yachanin tukuy tiempo uyariwasqaykitaqa. Ichaqa kunanmi kay runakunapa ñawpaqninpi graciasta qoyki, noqata mandamuwasqaykipi paykuna creenankupaq, nispa.

43 Saynata rimaruspanmi, Jesusqa altota rimaspa, khaynata niran:

—¡Lázaro, chaymanta lloqsimuy! nispa.

44 Chaymi wauq Lazaroqa kasqan ratolla chay sepulturamanta lloqsimuran, makinpas hinallataq chakinkunapas hatun telamanta ruwasqa vendakunawan alli-allin pistusqa; hinallataq uyanpas huk hatun pauelowan hina pistusqa. Hinaqtinmi Jesusqa chaypi kaq runakunata niran:

—Chay vendakunata pashkaychis purinanpaq, nispa.

Jesusta wañuchinankupaq acuerdo ruwasqankumanta

(*Mat 26.1-5; Mar 14.1-2; Luc 22.1-2*)

45 *Mariata consuelanankupaq riq ashka runakunaqa, Lazarota Jesús kawsarichisqanta rikuspankun, Jesuspi creeranku. **46** Ichaqa wakin runakunañataqmi, *fariseo religionniyoq runakunaman Jesuspa chaykuna ruwasqanmanta willamuq riranku. **47** Hinaqtinmi *sacerdotekekunapa jefenkunaqa, hinallataq fariseo religionniyoq runakunapiwan ima huk hatun asambleapi huñunakuranku. Hinaspan chaypi tapunkuranku khaynata:

—¿Imataqa ruwasun chay runawanr? Chay runaqa nishutaan milagrokunata ruwashan. **48** Sichus hinallata dejasun chayqa, llapallan runakuna paypi creespankun, *Roma llaqtapi autoridadkunapa contranpi hatarinqaku. Hinaqtinmi Roma llaqtayoq autoridadkuna soldadokunantin hamuspanku, kay Jerusalén llaqtapi *templonchista thuichinchqaku, hinallataq kay Israel *nacionninchistapas chinkachinqaku, nispanku.

49 Ichaqa chay watapin Israel templopi serviq sacerdotekekunapa jefen Caifs sutiyoq runa karan. Paymi niran:

—Qankunaqa manan ni imatapas yachankichishchu,

50 nitaqmi allintaqa ni imatapas entiendenkichishchu. Aswan allinmi kanman huk runalla kay llaqtanchista salvananrayku

wañuqtinqa, aswan enteron nacionninchis, mana imaman tukunanmantaca, nispa.

51 Chaytaqa chay sacerdotekunapa jefen Caifasqa manan kikillanmantachu rimaran. Aswanmi kikin Diospuni sacerdotekunapa jefen kasqanrayku paytaqa rimachiran, saynapi Jesusqa Israel nacionpi runakunata salvananrayku wañunanmanta ninanpaq. **52** Hinaspapas Jesusqa manan Israel nacionpi runakunaraykullachu wañunan karan. Aswanqa enteron mundointipi Diospa ch'eqesqa wawankunata hukllaman huñunanpaqmi. **53** Chaymi chay p'unchawmantapacha Israel nacionniyoq runakunapa jefenkunaqa acuerdoman haykuranku, Jesusta wañuchinankupaq.

54 Chayraykun Jesusqa mana alayritañachu puriran, Israel nacionniyoq runakunapa jefenkuna ama rikunanpaq. Aswanmi Jesusqa *Judea *provincia lawmanta lloqsispa, Efraín sutiyoq llaqtaman riran. Hinaspan *discipulonkunawan kushka chaypi qepakuran.

55 Chay p'unchawkunapin Israel nacionniyoq runakunapa *Pascua fiesta ruwananku p'unchaw ña chayamusharanña. Chaymi ashka runakuna chay Pascua fiesta p'unchaw manaraq chayamushaqtin, Jerusalén llaqtaman riranku, huchankumanta chaypi perdonasqa kanankupaq. **56** Chaymi runakunaqa Jesusta mashkaranku. Hinaspan temploman chayaruspanku, paykunaqa tapunakuranku khaynata:

—Qankunari, ¿ima ninkichistaq? Chay Jesusri, ¿hamunqachu icha manachu kay fiestaman? nispanku.

57 Hinaqtinmi fariseo religionniyoq runakunaqa, Israel templopi serviq sacerdotekunapa jefenkunapiwan ima, llaqtamasin runakunata, khaynata kamachiranku:

—Sichus pipas rikunqa otaq yachanqa chay Jesusqa maypis kasqanta chayqa, noqaykuman willakuq hamuchunku, saynapi noqayku payta hap'ispa presochanaykupaq, nispanku.

Jesusta huk warmi Betania llaqtapi perfumesqanmanta

(Mat 26.6-13; Mar 14.3-9)

12 **1** Pascua Fiestapaq soqta p'unchawraq faltashaqtinmi, Jesusqa Lazaropa tiyasqan Betania llaqtaman riran. Chay llaqtapin Lazarota wañusqanmanta ñawpaqtaraq

kawsarichiran. **2** Hinaqtinmi Jesuspaq mikhunata chaypi ruwachiranku. Chaypin Jesusqa Lazaropiwani, hinallataq huk runakunapiwan ima, mesapi kushka mikhunankupaq tiyayuranku. Lazaropa hermanan Martañataqmi, mikhunata servimuran. **3** Hinaqtinmi (Martapa hermanan) Mariaqa, huk sinchi precioyoq sumaq q'apaq *perfumeta medio litro hinata orqomuspa apamuran. Chay perfumeqa nardo sutiyooq plantapa q'apayninemanta ruwasqan karan. Chaywanmi Jesuspa chakinkunaman llusiyuspa, chukchallanwan ch'akichiran. Hinaqtinmi chay perfumepa sumaq q'apayninqa enteron wasi ukhupi hunt'ayuran.

4 Chayta rikuspan, Jesusta traicionananpaq kaq *discipulon *Judas Iscarioteqa, khaynata niran:

5 —Kay sumaq q'apaq perfumetari, ¿imanaqtintaq aswan mana venderanchishchú? Kay perfumeqa kinsa pachaq p'unchaw jornal qolqepa valorninmi. Hinaspapas sayna ashka qolqewanqa, wakchakunatan yanapasunman karan, nispa.

6 Judas Iscarioteqa manan wakchakunata khuyapayasqanraykuchu saynataqa niran, aswanqa suwakuy mañayoq kasqanraykun. Chay Judasqa Jesuspa, hinallataq discipulonkunapa qolqenkutan bolsapi hap'iran. Hinapan chay waqaychasqan qolqeta sapa kutin suwakuran.

7 Hinaqtinmi Jesusqa chay Judas Iscarioteta niran:

—Ama hark'akuychu, chakiya kay warmi chay perfumewan llusawanantaqa. Payqa p'ampawananku p'unchawpaqmi kay perfumetaqa waqaychasharan.

8 Wakchakunaqa sapa p'unchawmi qankunawan kanqa. Noqan ichaqa mana sapa p'unchawchu qankunawan kasaq, nispa.

Lazarota wañuchinankupaq acuerdo ruwasqankumanta

9 Jesusqa Betania llaqtapin kasharan. Chaytan Jerusalén llaqtapi tiyaq Israel *nacionniyoq runakunaqa yacharuranku. Hinapan paykunaqa, Jesusta hinallataq wañusqanmanta kawsarichisqan Lazarotawan qawaq, Betania llaqtaman riranku. **10** Chaymi *sacerdotekunapa jefenkunaqa, Lazarotapas wañuchinankupaq accordaranku. **11** Saynataqa accordaranku, ashka runakuna paykunamanta t'aqakuspa,

Jesuspi creesqankuraykun. Runakunaqa Jesuspiqa creeranku, Lazarota Jesús kawsarichimusqanraykun.

Jerusalén llaqtaman Jesuspa haykusqanmanta

(*Mat 21.1-11; Mar 11.1-11; Luc 19.28-40*)

12 Paqarisnintin p'unchawmi Jerusalén llaqtapi *Pascua fiestaman riq ashkallaña runakunaqa Jesuspa hamunanta yacharuranku. **13** Hinaspan palmerapa ramankunata apayukuspa Jesusta chashkinankupaq riranku. Hinaspan chay llapallan runakunaqa altota qaparispa niranku:

—¡Diospa sutinpi hamuqqa, alabasqayá kachun!
¡Israel *nacionninchispa *Reyninqa, bendecisqayá kachun! nispanku.

14 Chaykuna pasashaqtinmi, Jesusqa huk asnochata tarispa, chay asnochapi montakuran, Bibliapi nisqanman hina. Bibliapin nishan:

15 “¡Jerusalén llaqtapi tiyaq runakuna, ama manchakuychishchu.
Reyniykichismi hamushan,
huk asnochapi montayukuspa!” nispa [*Zacarías 9.9*].

16 Jesuspa *discipulonkunaqa chay ratopiqa manan entienderankuchu chaykuna pasasqanmantaqa. Ichaqa hanaq pachaman Jesuspa ripusqanpa qepanmanñan, chayraq discipulonkunaqa chaykuna pasasqanmanta yuyarispa entienderanku. Hinaspan yuyariranku, Jesusmanta Bibliapi sayna rimasqanta, hinallataq paymanta chaykunaqa esribisqa kasqanmantawan ima.

17 Ashka runakunan karanku, Lazarota Jesús kawsarichimusqan ratopiqa. Paykunan runakunaman chay rikusqankumanta willakuranku. **18** Chaymi runakunaqa chay milagro ruwamusqanta yachaspanku, Jesusman tariparanku. **19** Hinaqtinmi *fariseo religionniyoq runakunaqa, khaynata ninakuranku:

—¡Qawariyjis! Manan ni ima ruwaytapas atisunmanchu; llapallan runakunan paypi creespa qepanta rishanku, nispanku.

Grecia nacionniyoq runakuna Jesusta mashkasqankumanta

20 *Pascua fiestapi adoranankupaq hamuq runakunamanta wakinmi, Grecia *nación lawmanta karanku. **21** Hinaspan

paykunaqa Jesuspa *discipulon Felipeman ashuyuranku. Payqa *Galilea *provincia law ukhupi Betsaida sutiyoq llaqtamantan karan. Paytan ruegakuranku khaynata:

—Señor, Jesustan rikuya munayku, nispanku.

22 Chaymi Felipeqa Andresman willaq riran. Hinaspan ishkayninkuña Jesusman rispanku willaranku. **23** Hinaqtinmi Jesusqa khaynata niran:

—Tiempoqa ñan chayaramunña, noqa Diosmanta Hamuq Runa, pis kasqayta llapallan runakuna yachaspa, noqata hatunchawanankupaq. **24** Chaymi qankunaman cheqaqtapuni niykichis, qankunaqa yachankichismi: Trigo t'akasqaykichis allpawan p'ampasqa kaspaga, wiñamunqan; hinaspan allinta rurunqa. Ichaqa sichus chay trigo allpapa hawallanpi kaspaga, manan wiñanqachu rurunanpaqqa. **25** Saynallataqmi pipas kay pachapi payllapaq kawsay munaqqa, wiñaypaqmi wañunqa. Ichaqa pipas noqapi creesqanrayku wañuqmi, wiña-wiñaypaq kawsanqa. **26** Saynallataqmi sichus pipas serviwananpaq qatikuwayta munaspaqa, noqatan kasukunan. Chaymi noqata serviwaqniy runaqa, may kasqaypi kanqa. Saynallataqmi paymanqa Dios Taytaypas premionta qopunqa, nispa.

Jesusmi willakun wañunananmanta

27 Jesusmi khaynata niran:

—¡Kay ratopin noqaqa ancha llakisqa kashani! Chayri, ¿ima niymantaq? Icha, ¿Papáy, libraykuway kay ratopi ñak'ariykunamanta, nispachu nisaq? ¡Manan! ¡Noqaqa ñak'arispa runakunata salvanaypaqmi hamurani! **28** Saynaqa Dios Taytáy, kay pachapi runakunamanyá atiynykita rikuchi, nispa.

Hinaqtinmi hanaq pachamanta Dios Taytanqa nimuran:

—Ñan atiyniytaqa rikuchiniña; ichaqa huktawanpas rikuchisaqmi, nispa.

29 Hinaqtinmi chaypi kaq runakunaqa, Dios Taytapa nimusqanta uyarispa niranku:

—Rayon t'oqyamushan, nispanku.

Ichaqa wakinñataqmi niranku:

—Huk *angelmi Jesustaqa rimapayamushan, nispanku.

30 Chaymi Jesusqa paykunata niran:

—Kaykuna uyarisqaykichisqa manan noqaraykuchu, aswanqa qankuna noqapi creenaykichispaqmi. **31** Ichaqa kay pachapi huchallapi kawsaq llapallan runakuna juzgasqa kanankupaqmi, ña tiempoqa chayaramunña. Hinaqtinmi kay pachata gobiernaq diablopas, qarqosqa kanqa. **32** Ichaqa cruzpi chakataspa wañuchiwaqtinkun, noqaqa llapallan *nacionkunamanta runakunata pusamusaq, noqaman hamuspanku, noqapi creenankupaq, nispa.

33 Saynata nispanmi, Jesusqa entiendechiran imaynan wañunanmanta. **34** Chaymi runakunaqa Jesusta khaynata tapuranku:

—Noqaykuqa yachaykun Bibliapi khayna escribisqa kasqanta: “Diosmanta Hamuq Salvadorqa wiñaypaqmi kawsanqa”, nisqanta. Chayri, ¿imanaqtintaq qanri ninki: “Diosmanta Hamuq Runaqa chakatasqan wañunqa”, nispaykirí? Sayna kaqtinri, ¿pitaq chay Diosmanta Hamuq Salvadorqa? nispanku.

35 Chaymi Jesusqa niran:

—(Noqan Diosmanta Hamuq K'anchayqa kani). Ichaqa kay K'anchayniqa chikan tiempollañan qankunawanqa kanqa. Saynaqa noqapa K'anchayniyipá puriychis, chay K'anchayniy qankunawan kallashaqtinraq. Saynapin tutayaqqa mana sorprendesunkichishchu. Ichaqa pipas tutayaqpi puriqqa, manan yachanchu mayman risqantapas. **36** Qankunawanraq noqa K'anchay kashaqtiyqa, noqapiyá creeychis, saynapi K'anchaypi puriq wawaykuna kanaykichispaq, nispa.

Chaykunata niruspanmi Jesusqa, runakunapa ladonmanta ripuspa, manaña alayritañachu puriran.

Jesuspi mana creeq runakunamanta

37 Jesusqa ashka milagrokunata Israel *nacionniyoq runakunapa ñawpaqninpi ruwashqaqtinpas, Jesuspiqa manan creerankuchu. **38** Saynapin cumplikuran Diosmanta willakuq *profeta *Isaiaspa khayna escribisqan:

“Señorlláy, willakusqaykutari, ¿pitaq creeran? Manan pipas creenchu.

Señorlláy, ¿pimantaq atiynyikitari rikuchirankí?”
nispa [*Isaías 53.1*].

39 Chayraykun runakunaqa Jesuspi mana creerankuchu. Hinasapas profeta Isaiasqa paykunamantan escribispa, khaynata nillarantaq:

40 “Diosmi paykunataqa ñawsaman hina tukuchiran. Sonqonkutataqmi rumiyarachiran, saynapi ama entiendenankupaq, mana kasukuq kanankupaq, huchankumantapas Diosman ama kutirinankupaq, hinallataq mana salvasqa kanankupaq ima”, nispa [Isaías 6.10].

41 Kaykunatan profeta Isaiasqa escribiran, Jesuspa sumaq glorianta rikusqanrayku.

42 Saynata ashka runakuna Jesuspi mana creeshaqtinkupas, ichaqa ashkan wakin runakunamantaqa Jesuspiqa creeranku. Chay creeqkunamantan wakinqa Israel nacionpi kamachiq jefekuna karanku. Ichqa chay jefekunaqa *fariseo religionniyoq runakunatan manchakuranku. Chayraykun Jesuspi creesqankutaqa mana alayritachu pimanpas willakuranku, saynapi *sinagoga wasimanta ama qarqosqa kanankupaq. **43** Aswanmi chay jefekunaqa, runakuna alabanallanta munaranku, Diospa alabananmantaqa.

Jesuspa nisqanman hina runakuna juzgasqa kanankumanta

44 Jesusmi altota rimaspa khaynata niran:

—Pipas noqapi creeqqa manan noqallapichu creen. Aswanqa mandamuwaqniy Taytaypipas creenmi.

45 Saynallataqmi pipas noqata rikuwaqqa, mandamuwaqniy Taytaytapas rikushanman hinan. **46** Noqan kay pachaman hamuq K'anchayqa kani. Chaymi pipas noqapi creeqqa, mana tutayaqpichu purinqa. **47** Sichus pipas noqapa nisqaykunata uyarishaspa, mana kasukuqtaqa, manan noqachu juzgasaq. Noqaqa manan kay pachapi runakunata juzgaqchu hamurani; aswanqa salvaqmi. **48** Ichqa pipas noqata cheqniwaspa, hinallataq yachachisqaykunatapas uyarishaspa, mana kasukuqtaqa, palabraypa nisqanman hinan juzgasqa kanqa juicio p'unchawpi. **49** Chaymi noqaqa mana kikillaymantachu ni imatapas rimarani. Aswanqa mandamuwaqniy Taytaymi

ima ninaytapas, hinallataq imaynata yachachinaytapas kamachiwaran. **50** Hinas papas noqaqa yachanin, Taytaypa kamachikuyninqa wiña-wiñaypaq kawsay qokuq kasqanta. Chayraykun Taytaypa kamachiwasqanta, noqaqa qankunaman yachachishaykichis, nispa.

Discipulonkunapa chakinta Jesús maqchisqanmanta

13 **1** *Pascua fiesta celebranaku p'unchawmi
ña chayamusharanña. Hinaqtinmi Jesusqa ña
yacharanña, Dios Taytanpa kasqanman kutipunan p'unchaw
chayamusqanta. Jesusqa kay pachapi kashaspanqa,
*discipulonkunataqa anchatapunin munakuran. Hinas papas
chay munakuyninqa wiña-wiñaypaqmi karan.

2 Hinaqtinmi Jesusqa discipulonkunapiwan kushka manaraq
cenashaqtin, diabloqa Simonpa wawan *Judas Iscariotepa
sonqonpi ña piensachiranña Jesusta traicionananpaq. **3** Ichaqa
Jesusqa yacharanmi Dios Taytan tukuy atiyta payman qosqanta.
Hinas papas Jesusqa yacharanmi, Dios Taytan kay pachaman
mandamusqanta, hinallataq Dios Taytanpa kasqanman
kutipunantapas. **4** Chaymi Jesusqa mesapi mikhusqankumanta
hatarispa, capanta orqokuran. Hinaspan huk toallata hap'ispas,
cinturanman watakuran. **5** Chaymantan huk lavatorioman
unuta hich'aspas, discipulonkunapa chakinta maqchiyta
gollariran. Hinaspan cinturanpi toallanwan seclaran. **6** *Simón
Pedropaq chakinta maqchinanpaq tupamuqtinñataqmí, Pedroqa
Jesusta niran:

—Señorlláy, ¿qanchu noqapa chakiykunatari
maqchiruwankiman? nispa.

7 Chaymi Jesusqa niran:

—Kunanqa manaraqmi kaykuna ruwasqaytaqa
entiendenkiraqchu. Aswanqa chaymantañan kaykunataqa
entiendenki, nispa.

8 Hinaqtinmi Pedroqa niran:

—Noqataqa manapunin chakiytaqa maqchiwankimanchu,
nispa.

Chaymi Jesusqa niran:

—Sichus chakiykita mana maqchisqaykichu chayqa,
manan noqapa discipuloyqa kawaqchu, nispa.

9 Hinaqtinmi Pedroqa niran:

—Señorlláy, sayna kaqtinqa, amayá chakillaytachu maqchiway, aswanqa makiytawan hinallataq umaytawan imayá, nispa.

10 Chaymi Jesusqa Pedrota khaynata niran:

—Bañasqa runaqa manan kaqmanta bañakuytaqa necesitanñachu, aswanqa chakillantañan maqchikunan. Chaymi niykichis, qankunaqa tukuy huchaykichismantaqa ñan limpioña kashankichis. Ichaqa manan llapaykichishchu limpioqa kashankichis, nispa.

11 Jesusqa pis payta traicionanantaqa ñan yacharanña. Chayraykun payqa niran: “Manan llapallaykichishchu limpioqa kashankichis”, nispa.

12 Hinapan discipulonkunapa chakinta maqchiyta tukuruspa, Jesusqa capanta churakapuram. Hinapan mesapi kaqmanta tiyayuspa, discipulonkunata khaynata tapuran:

—Qankunawan kay ruwasqayta, ¿entiendeshankichishchú?

13 Qankunaqa niwankichismi: “Yachachikuq hinallataq Señorlláy”, nispa. Ichaqa niwasqaykichisman hinan noqaqa Yachachikuq hinallataq Señor kani. **14** Chaymi niykichis, imaynan noqapas Señorniykichis hinallataq Yachachiqniykichis kashaspay, qankunapa chakiykichista maqchiraykichis, saynallatataqyá qankunapas chakiykichista maqchinakuchis. **15** Noqaqa qankunamanmi huk ejemplota qoraykichis, saynata noqa hina qankunapas ruwanaykichispaq. **16** Hinaspapas qankunaqa yachankichismi, huk sirviente runaqa, manan patronninmantaqa aswan más importanteqa kanmanchu. Nitaqmi comisionpi riq runapas, chay comisionaqnin runamantaqa aswan más importanteqa kanmanchu. **17** Chaymi niykichis, sichus qankuna allinta entiendespa, noqapa ruwasqaykunata ruwankichis chayqa, kusisqan kankichis.

18 Ichaqa manan noqaqa llapaykichismantachu rimashani. Noqaqa yachanin pikunatachus akllasqayta. Ichaqa kay nisqaykuna cumplikunana paqmi, Bibliapi ña escribisqaña kashan. Chaymi khaynata nin: “Noqawan kushka t'antata mikhuqmi, noqapa contraypi kanqa”, nispa [Salmos 41.9]. **19** Chaymi noqaqa imapas manaraq pasashaqtin, kunanmantapacha kaykunata

Jesusmi discipulonkunapa chakinta maqchin (Juan 13.1-20)

nishaykichis, chaykuna pasawaqtin, noqa Diospa Wawan kasqayta creenaykichispaq. **20** Cheqaqtapunin niykichis: Pipas noqamanta willakunanaq comisionasqay runata chashkiqqa, noqatas chashkiwashanman hinan. Pipas noqata chashkiwaqqa, mandamuwaqniy Dios Taytaytapas chashkinmi, nispa.

Jesusmi willakun Judas Iscariote traicionananmanta

(Mat 26.20-25; Mar 14.17-21; Luc 22.21-23)

21 Chaykunata niruspanmi, Jesusqa ancha llakisqallaña karan. Hinaspan *discipulonkunataqa clarota niran:

—Cheqaqtapunin niykichis, qankunamantan hukniykichis traicionawanqa, nispa.

22 Hinaqtinmi Jesuspa nisqanta uyarispanku, discipulonkunaqa mayqenninkumantas rimasqanta mana yachaspanku, paykunapura qawanakuranku. **23** Chaypin Jesuspa ancha khuyakusqan discipulonpas, paypa ladonpi kasharan. **24** Chaymi Pedroqa Jesuspa ancha munakusqan discipulota señascharan, Jesusta khaynata tapunanaqa: “Jesusri, ¿mayqenninchismantataq saynata nishan?” nispa.

[Nota: Jesuspa ancha munakusqan discipuloqa kay librota escribiq Juanmi karan]. **25** Chaymi Jesuspa ancha munakusqan discipulonqa, Jesusman astawan ashuyuspa, khaynata tapuran:

—Señorlláy, ¿pitaq traicionasunkirí? nispa.

26 Hinaqtinmi Jesusqa contestaran khaynata:

—Chay runaqa pimanchus t'antata platoman challpuyuspa qosaq, paymi, nispa.

Hinaqtinmi Jesusqa t'antata challpuyuspa, Simonpa wawan Judas Iscarioteman qoran. **27** Chay t'antatan Judas Iscarioteqa mikhuran. Chay mikhusqanpa qepallanmanmi, diabloqa Judaspa sonqonman haykuran. Chaymi Jesusqa *Judas Iscarioteta niran:

—Chay ruwanaykitaqa, apurayllamanyá ruwamuy, nispa.

28 Ichaqa saynata Judas Iscarioteta Jesús niqtinmi, mesapi tiyaq discipulonkunaqa mana ni mayqenninkupas entienderankuchu. **29** Aswanmi Jesuspa wakin discipulonkunaqa piensaranku, Judas Iscariote qolqe waqaychaq kasqanrayku, “Pascua fiestapaq imapas faltaqkunata rispa rantimuy”, ninanpaq; otaq qolqe hap'isqanta “wakchakunaman rakimuy” ninanpaq.

30 Hinaqtinmi Judas Iscarioteqa t'antata mikhuruspan lloqsitamuran. Chay horasqa ñan tutaña karan.

Mosoq kamachikuymantा

31 Judas lloqsiruqtin hinallan, Jesusqa *discipulonkunata niran:

—Noqa Diosmanta Hamuq Runa, ancha atiyniyoq kasqayta llapallan runakunaman rikuchinaypaqmi, ña hora kunan chayaramunña. Chaymi noqata rikuwaspanku, Dios Taytaypas ancha atiyniyoq kasqanta yachanqaku. **32** Sichus llapallan runakunaman rikuchisaq, Dios Taytayqa ancha atiyniyoq kasqanta chayqa, Dios Taytaypas llapallan runakunamanmi rikuchillanqataq, noqa Wawanpas ancha atiyniyoq kasqayta. Chaytan Dios Taytayqa kay hamuq pisi p'unchawkunallapi ruwanqa. **33** Saynaqa munakusqay wawaykuna, manan unayñachu qankunawan kushkaqa kasaq. Manataqmi mashkawaspaykichispas tariwankichishchu. Ichaqa, imaynan

Israel *nacionniyoq runakunapa jefenkunatapas nirani, saynallataqmi qankunatapas kunan niykichis: “Noqapa risqay lugarmanqa, manan qankunaqa atiwaqchishchu riyta”, nispa. **34** Kunanmi huk mosoq kamachikuya qankunaman qoykichis: Khuyanakuychis qankunapura, imaynan noqapas qankunata munakuykichis saynata. **35** Sichus qankunapura khuyanakuspa kawsankichis chayqa, llapallan runakunan noqapa discipuloykuna kasqaykichista yachanqaku, nispa.

Jesusta Pedro negananmanta

(*Mat 26.31-35; Mar 14.27-31; Luc 22.31-34*)

36 Señor Jesustan *Simón Pedroqa tapuran khaynata:

—Señorlláy, ¿maymantaq rinkirí? nispa.

Hinaqtinmi Jesusqa contestaran:

—Noqapa risqay lugarmanqa manaraqmi kunanqa riwaqchu. Ichaqa noqapa kasqaymanqa qepatañan hamunki, nispa.

37 Chaymi Pedroqa kaqmanta tapullarantaq:

—Señorlláy, kunanri, ¿imanaqtintaq riytari mana atiyanchú? Noqaqa liston kashani, qanrayku wañunaypaqpas, nispa.

38 Chaymi Jesusqa khaynata niran:

—¿Cheqaqtachu noqarayku wañunaykipaq listo kashankí? Cheqaqtapunin qanta niyki: Kunan tutan manaraq gallo waqashaqtin, kinsa kutita negawanki: “Chay Jesustaqa manan reqsinichu”, nispayki.

Diosman rinapaq Jesusqa ñan kasqanmanta

14 **1** Jesusmi khaynata niran:

—Qankunaqa ama llakikuychishchu. Aswanqa Diospiyá confiaychis; saynallataq noqapipas confiaychis.

2 Dios Taytaypa kasqanpiqa ashkan wasikuna kashan.

Sichus wasikuna mana kanmanchu chayqa, manachá niykichismanchu karan: “Rispaymi huk lugarta qankunapaq preparamusaq”, nispaqa. **3** Noqaqa Dios Taytaypa kasqanman rispaymi, qankunapaq huk lugarta preparamusaq. Chaymantan kutimuspay, qankunata pusasqaykichis, qankunapas noqawan kushka maypi kasqaypi kanaykichispaq.

4 Ichqa qankunaqa ñan yachankichishña mayman risqaytapas; hinas papas reqsinkichishñan ñantaqa, nispa.

5 Hinaqtinmi Tomasqa niran:

—Señorlláy, noqaykuqa manan yachaykuchu mayman risqaykitapas. Chayri, ¿imaynataq risqayki ñantari reqsiykuman? nispa.

6 Chaymi Jesusqa khaynata niran:

—Noqan kani ñanqa, cheqaq kaqpas, saynallataq kawsay qoqpas. Chaymi Dios Taytaymanqa noqallantapuni pipas chayanqa. **7** Sichus noqata allinta reqsiwankichis chayqa, Dios Taytaytapas reqsillankichistaqmi. Ichqa Dios Taytaytaqa kunanmantapachan reqsishankichis, noqata rikuwasqaykichisrayku, nispa.

8 Hinaqtinmi *discipulon Felipeqa khaynata niran:

—Señorlláy, Dios Taytaykitayá rikuyachiwayku. Chaywanmi noqaykuqa kusisqa kasaqku, nispa.

9 Chaymi Jesusqa contestaran khaynata:

—Felipe, qankunawanqa unayñan kashani. ¿Chaychu manaraq reqsiwankí? Pipas noqata rikuwaqqa, Dios Taytaytapas rikunmi. Chayri, ¿imanaqtintaq qanri niwanki: “Dios Taytaykitayá rikuchiwayku”, nispaykirí? **10** Qanri, ¿manachu creenki Dios Taytaywanqa huklla kasqaykuta? Qankunaman imapas nisqaytaqa, manan noqaqa kikillaymantachu rimashani. Noqaqa Dios Taytaya munasqallantan imatas ruwani. Hinas papas Dios Taytayqa noqantakaman imatas ruwan. **11** Chayqa, creewaychisyá, noqaqa Dios Taytaywan huklla kasqayta, hinallataq Dios Taytaypas noqawan huklla kasqanta.

Sichus mana creewankichishchu chayqa, kay milagrokuna ruwasqayraykuyá creewaychis. **12** Noqaqa cheqaqtapunin niykichis: Pipas noqapi creeqqa ruwasqaykunatas ruwanqan. Hinas papas Dios Taytaya kasqanman ripusqayraykun, qankunaqa noqapa ruwasqaykunamatas aswan mastaraq ruwankichis. **13** Qankuna sutiypi imatas mañakuqtikichisqa, noqaqa ruwasaqmi. Saynapin Dios Taytaypas alabasqa kanqa, noqapa ruwasqaykunawan. **14** Sichus nisqayman hina noqapa sutiypi imatas mañakunkichis chayqa, noqaqa ruwasaqmi, nispa.

Santo Espirituta mandamunanpaq Jesús prometesqanmanta

15 Jesusqa nillarantaqmi:

—Sichus noqata munakuwankichis chayqa, kamachisqaykunatapas kasukunkichismi. **16** Hinaqtinmi noqaqa Dios Taytaya ruegakusaq, *Santo Espirituta qankunaman mandamunanpaq. Chay Santo Espíritu hamuspanmi qankunawan tukuy tiempo kanqa. **17** Chaymi chay Santo Espirituqa qankunaman cheqaq kaqta yachachisunkichis. Ichaqa chay Santo Espiritutaqa, Diospi mana creeq runakunaqa, manan chashkinqakuchu, payta mana rikuspanku, hinallataq mana reqsisqankurayku. Qankunana ichaqa reqsinkichis, qankunawan kushka kasqanrayku; hinaspapas qankunapa sonqoykichispin tukuy tiempo kanqa. **18** Noqaqa manan sapallaykichistachu qankunataqa saquesqaykichis. Aswanqa kutimusaqmi, qankunawan kushka kanaypaq. **19** Ichaqa pisi tiempollaña faltashan runakuna manaña rikuwanankupaq. Qankunana ichaqa rikuwankichis; noqa wañusaq chaypas, kawsarimusaqmi. Chaymi qankunatapas kawsarichisqaykichis. **20** Chay p'unchawmi qankunaqa yachankichis, noqaqa Dios Taytaywan huklla kasqayta, hinallataq noqapas qankunawan huklla kasqayta, saynallataq qankunapas noqawan huklla kasqaykichista. **21** Pipas noqapa kamachisqaykunata kasukuspa ruwaqmi, noqataqa cheqaqtapuni munakuwan. Sayna munakuwaqniy runatan, Dios Taytayqa munakunqa. Chaymi noqapas chay munakuwaqniy runata munakusaq; hinaspan paywanqa astawanraq reqsichikusaq, nispa.

22 Chaymi Jesuspa *discipulon *Judas mana Iscariote kaq, khaynata niran:

—Señorlláy, ¿imanaqtintaq noqallaykuwanri reqsichikunki, qanpi mana creeq runakunawantaq mana reqsichikunkichú? nispa.

23 Chaymi Jesusqa contestaspa niran:

—Pipas noqata munakuwaqqa, kamachisqaykunatan kasukunqa. Chaymi Dios Taytaypas payta munakunqa. Hinaqtinmi noqaykuqa chay kasukuq runaman hamuspakuyu, paypa sonqonpi tiyasaqku. **24** Pipas noqata mana

munakuwaqqa, kamachisqaykunataqa manan kasukunqachu. Ichaqa kay yachachisqaykuna uyarisqaykichisqa, manan noqallamantachu, aswanqa kay pachaman mandamuwaqniy Dios Taytaymantan.

25 Kaykunataqa qankunawan kallahaspayraqmi willashaykichis. **26** Ichaqa Dios Taytaymi noqapa rantiya qankunaman Santo Espirituta mandamunqa. Paymi qankunaman hamuspa, tukuy imapi kallpanchasunkichis, yachachisunkichis, hinallataq tukuy ima yachachisqaykunatas yuyarichisunkichis.

27 Noqa qankunata tukuy imapi yanapaqtymi, qankunaqa hawkalla kankichis. Ichaqa chay hawkayay qosqayqa, manan kay pachapi runakunapa qosqan hinachu. Saynaqa amayá qankunaqa hukmanyaychishchu, nitaq manchakuychishchu. **28** Ñan qankunaqa uyarirankichishña: “Ripusaqmi ichaqa qankunamanmi kutimusaq”, nisqaytaqa. Sichus qankuna cheqaqtapuni munakuwankichisman chayqa, kusisqachá kashawaqchis, Dios Taytaya pasqanman kutipusqayrayku. Ichaqa Dios Taytaymi noqamantaqa aswan más importante. **29** Kaykunatan manaraq imapas pasashaqtin qankunaman nishaykichis, chaykuna pasaruqtin, noqapi qankuna creenaykichispaq.

30 Kay pachapi runakunata kamachiq diabloqa ñan hamushanña. Chaymi qankunawanqa manaña astawanqa rimasaqñachu. Diabloqa noqata vencewananpaqqa manan noqamanta aswan más atiyniyoqchu. **31** Ichaqa kay pachapi llapallan runakunan yachananku noqaqa Dios Taytaya anchata munakusqayta. Chaymi noqaqa Dios Taytaya tukuy ima niwasqantapuni ruwani, nispa.

Saynata nispanmi Jesusqa khaynata kamachiran:

—Hatariychis; hinaspa kay lugarmanta lloqsisunchis, nispa.

Uvas sach'amanta

15 **1** Jesusqa nillarantaqmi:
—Noqan cheqaq uvas plantaqa kani. Dios Taytayaqmi chakra llank'aq. **2** Sichus noqapi kaq mayqen ramapas mana ruruqtinqa, Dios Taytaymi chay ramataqa

takaspa wikapan. Ichqa
ruruq ramatañataqmi,
sumaqta podaspa limpian
astawan rurunanpaq.

3 Saynan qankunaqa ña
limpioña kashankichis, kay
yachachisqaykunata uyarispa
kasukusqaykichisrayku.

4 Sichus qankuna noqawan
huklla kankichis chayqa,
noqapas qankunawanmi
huklla kasaq. Hinaspapas ñan
qankunaqa yachankichishña,
huk rama allinta

rurunanpaqqa uvas sach'apin
kanan; uvas sach'api mana

kaspaqa, manan rurunmanchu. Saynallataqmi qankunapas
sichus noqawan huklla mana kaspaykichisqa, manan ni
imatapas Diospaq hinaqa ruwayta atiwaqchishchu.

5 Noqan chay uvas sach'aqa kani. Qankunataqmi chay
uvas sach'apa ramankuna kankichis. Pipas noqapi kashan
chayqa, hinallataq noqapas paypi kashani chayqa, paymi chay
uvas sach'a hina ashkata rurunqa. Ichqa noqamanta pipas
rakikuspaqa, manan kikillanmantapa ni imatapas ruwaytaqa
atinmanchu. **6** Sichus pipas noqamanta rakikuqqa, takasqa
ch'aki rama hinan ninaman wikch'uyusqa kanqa; hinaspas
chaypi k'anasaq kanka.

7 Sichus qankuna, mana ishkayaspa, noqapi allinta
creenkichis, hinallataq yachachisqaykunatas kasukunkichis
chayqa, tukuy ima mañakusqaykichistapas chashkinkichismi.

8 Qankuna allinta kawsaspa, sumaqta ruruqtiykichismi,
Diosqa alabasqa kanqa. Saynapin qankunaqa cheqaq
*discipuloykuna kankichis. **9** Imaynan Dios Taytaypas
noqata munakuwan, saynatan noqapas qankunataqa
munakuykichis. Saynallataqyá qankunapas ama
qonqawaspaykichis noqata munakuwaychis. **10** Noqaqa Dios
Taytaypa kamachiwasqankunatan kasukuni; chaymi payqa
anchata munakuwan. Saynallataqmi sichus qankunapas

Uvas sach'apa rurun (Juan 15.1-17)

kamachisqaykunata kasukunkichis chayqa, noqapas wiñaypaqmi qankunataqa munakusqaykichis.

11 Kaykunatan qankunaman nishaykichis, qankunapas noqa hina ancha kusisqa kanaykichispaq. **12** Ichaqa kunanmi kayta kamachiykichis: Qankunapurayá khuyanakuychis, imaynan noqapas qankunata munakuypichis, chay hinata. **13** ¿Pitaq kanman ancha hatun munakuyniyoqrí? Chay hatun munakuyniyoq runaqa, amigonkunarayku wañuqlan. **14** Sichus noqapa kamachisqaykunata ruwankichis chayqa, amigoykunan kankichis. **15** Qankunaqa manañan sirviente runakuna hinañachu kankichis. Ichaqa huk sirviente runaqa patronninpa ima ruwasqantapas manan yachanchu. Chaymi qankunataqa manaña “sirviente runa” nisqaykichishñachu; aswanqa “amigoykuna” nisqaykichishñan. Chaymi noqaqa Dios Taytaya tukuy ima willawasqankunata, qankunaman willaraykichis. **16** Noqataqa manan qankunachu akllawarankichis; aswanqa noqan qankunataqa akllaraykichis. Hinaspan qankunataqa comisionaraykichis, rispa, chay allin rama hina, ashkata rurunaykichispaq, saynapi chay ruruykichis wiñaypaq takyananpaq. Chaymi tukuy imatapas sutiypi mañakuqtykichis, Dios Taytaya qosunkichis. **17** Noqaqa kaytan kamachiykichis: Qankunapura khuyanakuychis, nispa.

Runakuna cheqnisunaykichismanta

18 Jesusqa nillarantaqmi:

—Sichus huchallapi kawsaq runakuna cheqnisunkichis chayqa, yuyariychisyá, qankunamanta aswan antestaraqmi, ña noqataqa cheqniwarankuña. **19** Sichus qankuna huchapi kawsaq runakuna hina kawaqchis chayqa, huchapi llapallan kawsaq runakunaqa khuyakusunkichismanmi. Ichaqa noqa qankunata akllakusqayraykun, qankunaqa manaña huchapi kawsaq runakunañachu kankichis. Chaymi huchallapi kawsaq runakunaqa cheqnikusunkichis. **20** Kay nisqaykunatayá yuyariychis: Wasipi kamachi ruwaq sirviente runaqa manan patronninmantaqa aswan más importanteqa kanmanchu. Chayraykun niykichis, noqa kamachiq kashaqtay runakuna cheqniwaspanku ñak'arichiwaranku chayqa, qankunatapas

chay runakunaqa, noqapa serviqniy kasqaykichisraykun, ñak'arichisunkichis. Ichaqa sichus paykuna noqapa yachachisqaykunata kasukunqaku chayqa, qankunapa yachachisqaykichistapas kasukunqakun. **21** Saynataqa ñak'arichisunkichis, noqapi creesqaykichisrayku, hinallataq mandamuwaqniy Diostapas mana reqsisqankuraykun.

22 Sichus noqa mana hamuymanchu, nitaq paykunaman ni imatapas willaymanchu chayqa, manachá huchankumantaqa culpayoqchu kankuman karan. Kunanmi ichaqa huchayoq kasqankuta yachakusqankurayku manaña ni ima niytapas atinqakuñachu. **23** Pipas noqata cheqniwaqqa, Taytaytapas cheqnillantaqmi. **24** Sichus noqa mana ruwaymanchu karan paykuna ukhupi mana pipa ruwasqan milagrokunata chayqa, manachá huchankumantaqa culpayoqchu kankuman karan. Kunanmi ichaqa tukuy milagrokuna ruwasqayta rikushaspankupas, noqata hinallataq Taytaytapas cheqniwanku. **25** Ichaqa Bibliapi esribisqa cumplikunanaqmi kaykunaqa pasashan. Bibliapin nishan khaynata: “Yanqapunin cheqniwanku”, nispa [*Salmos 35.19; 69.4*].

26 Noqan Taytaypa partenmanta *Santo Espiritu mandamusqaykichis. Paymi qankunata yanapasunkichis, hinallataq cheqaq kaqkunatapas noqamanta yachachisunkichis. **27** Hinaqtinmi qankunapas noqamanta willakunkichis, yachachiy gallarisqaymantapacha noqawan kushka kasqaykichisrayku.

16 **1** Qankunamanmi kaykunataqa nishaykichis, noqapi iñiyniykichis ama chiriyananpaq. **2** Qankunataqa Diosmanta yachachina *sinagoga wasikunamantan qarqosunkichis. Ichaqa chayamunqan p'unchawkuna, pipas noqapi creeq runakunata wañuchispangu, khaynata piensanankupaq: “Noqaqa Diospa favorinipin kay runakunataqa wañuchishani”, nispa ninankupaq. **3** Kaykunataqa ruwanqaku, Taytaya hinallataq noqatapas mana reqsiwasqankuraykun. **4** Ichaqa kaykunatan ña niraykichishña, chay sasachakuy p'unchawkuna chayamuqtin, kay nisqaykunata yuyarinaykichispaq.

Qankunaman yachachiya qallarisipayqa, manan kay ñak'ariyunkunamantaqa yachachiraykichishchu, qankunawan kushka kasqayrayku.

Santo Espiritu ruwananmanta

5 Jesusqa nillarantaqmi:

—Kunanmi ichaqa Dios Taytaypa kasqanman ripusaqñā. (Chaymi noqaqa kaykunata entiendenaykichista munani). Ichaqa manan ni mayqenniykichispas tapuwankichishchu: “¿Maymantaq ripunkirí?” nispaqa. **6** Aswanmi kaykunata niqtiy, qankunaqa ripunaymanta yachaspaykichis, nishu llakisqallaña kashankichis. **7** Ichaqa cheqaqtapunin noqaqa nishaykichis: Noqa ripuqtiyqa, qankunapaqqqa aswan allinmi kanqa. Sichus mana ripuymanchu chayqa, *Santo Espirituqa manan qankunata yanapasunaykichispaqqa hamunmanchu. Aswanqa noqa ripuspymi, payta qankunaman mandamusaq. **8** Santo Espíritu hamuspanmi, runakunaman rikuchinqa huchayoq kasqankumanta, Diosqa mana ni ima huchayoq kasqanmanta, hinallataq juicio p'unchawpi runakuna juzgasqa kanankumantawan ima. **9** ¿Pitaq huchayoqrí? Noqapi mana creeq runakunan huchayoqqa kanku. **10** ¿Pitaq mana huchayoqrí? Noqallan kani mana huchayoqqa. Chaymi Dios Taytaypa kasqanman ripusaq. Hinaqtinmi manaña rikuwankichishñachu. **11** ¿Pitaq Diospa castigontari chashkinqa? Kay pachapi runakunata kamachiq diablon. Hinaspapas diabloqa ñan juzgasqaña kashan. (Chaymi yachanchis huchayoq runakunapas juzgasqa kanankuta).

12 Qankunaman willanaypaqqqa ashkaraqmi kashan. Ichaqa manaraqmi kunanqa atiwaqchisraqchu entiende ytaqa. **13** Ichaqa Santo Espíritu qankunaman hamuspanmi, Diosmanta llapallan cheqaq kaqkunata entiendenaykichispaq yachachisunkichis. Santo Espirituqa manan kikillanmantachu imatapas rimanqa. Aswanqa Taytaymanta tukuy ima uyarisqantan rimanqa. Hinapan qepa tiempokunapi imakunas pasananmanta qankunaman willasunkichis. **14** Saynallataqmi Santo Espirituqa noqata alabawanqa. Hinapan qankunaman yachachisunkichis noqamanta tukuy ima uyarisqanta. **15** Dios Taytaypa tukuy ima piensasqankunatas, noqaqa yachallanitaqmi. Chaymi noqaqa qankunata niraykichis, Santo Espiritu noqamanta tukuy imakunatas willasunkichis, nispa.

Ancha kusisqa kanamanta

16 Jesusqa nillarantaqmi:

—Ashllatawanqa manañan rikuwankichishñachu.

Chaymantan ichaqa kaqmanta rikuwankichis, {Taytaya
kasqanman ripusqayrayku}, nispa.

17 Jesús saynata niqtinmi, wakin *discipulonkunaqa,
paykunapura tapunakuranku khaynata:

—Kaykunatari, ¿ima ninantataq nishan? ¿“Ashllatawanqa
manañan rikuwankichishñachu Dios Taytaya kasqanman
ripusqayrayku. Chaymantan ichaqa kaqmanta rikuwankichis”,
nisparí? **18** ¿Ima ninantataq, “ashllatawanqa manañan
rikuwankichishñachu”, nishanrí? Kay rimasqankunataqa
manan entiendenchishchu, nispangu.

19 Chaymi Jesusqa discipulonkuna payta tapuy
munasqankuta yachaspa, paykunata nirán:

—Qankunatan noqaqa niraykichis: “Ashllatawanqa
manañan rikuwankichishñachu. Chaymantan ichaqa
kaqmanta rikuwankichis”, nispa. ¿Sayna nisqaymantachu
qankunari tapunakushankichís? **20** Noqaqa cheqaqtapunin
niykichis, qankunaqa ñakapakuspan waqankichis. Aswanqa
noqapi mana creeq runakunañataqmi kusikunqaku. Ichaqa
llakisqallaña kashaqtiykichispas, llakikuuniykichisqa
ancha kusikuymanmi tukunqa. **21** Wiksayoq warmiqa
wawanta onqokunan horas chayaramuqtinmi, dolorwan
ñak'arin. Ichaqa chay wawanta onqorukuspanñataqmi, chay
ancha ñak'arisqan horastapas qonqaspa, anchata kusikun
wawata kay pachaman apamusqanrayku. **22** Saynallataqmi
qankunatapas pasasunkichis. Kunanmi qankunaqa ancha
llakisqa kashankichis. Ichaqa noqa kutimuqtymi ancha
kusisqa kankichis. Chay kusikuytaqa manan ni pipas
qechuuyaqa atisunkichishchu.

23 Chaymi chay p'unchawpiqa manaña ni imamantapas
tapuwankichishñachu. Chaymi cheqaqtapuni niykichis,
imatapas sutiyipi Dios Taytaymanta mañakuqtiykichisqa, Dios
Taytayqa qosunkichismi. **24** Qankunaqa manan ni imatapas
sutiyipiqa kunankama mañakunkichisraqchu. Mañakuspaqa
chashkinkichismi, saynapi ancha kusisqa kanaykichispaq.

Jesús kay pachapi tukuy mana allinkuna vencesqanmanta

25 Noqaqa kaykunatan qankunaman niraykichis kay willakuykunallawan. Ichaqa chayamunqan p'unchaw willakuykunallawan qankunaman manaña willanaypaq. Chay p'unchaw chayamuqtinmi, Taytaymantaqa alayritaña qankunaman rimapayasqaykichis. **26** Chay p'unchawkunapiqa, manañan noqañachu Taytaymantaqa mañapusqaykichis. Aswanqa qankunaña Taytaymantaqa noqapa sutiyipi mañakunkichis, noqapi creesqaykichisrayku. **27** Dios Taytayqa anchatan qankunataqa munakusunkichis. Saynataqa munakusunkichis noqata munakuwasqaykichisraykun, hinallataq noqata kay pachaman Dios Taytay mandamuwasqanpi creesqaykichisraykun. **28** Noqaqa Taytaypa kasqanmantan kay pachaman hamurani. Kunanmi ichaqa kay pachata saquespa, Taytaypa kasqanman kutipusaq, nispa.

29 Chayta uyarispankun *discipulonkunaqa niranku:

—Kunanmi ichaqa noqayku entiendenaykupaq clarota rimashanki mana ejemplokunallawan. **30** Chaymi kunanqa manaña necesarioñachu ni pipas tapusunaykipaqqa. Hinaspapas qanqa tukuy ima piensasqaykutapas ñan yachankiña. Chayraykun noqaykuqa creeyku, qantaqa kikin Diospuni kay pachaman mandamususqaykita, nispanku.

31 Chaymi Jesusqa niran:

—Noqapiri, ¿chayraqchu kunan creerunkichís? **32** Wañunay horasmi ña chayamushanña. Chaymi qankunaqa tukuy lawman ch'eqespaykichis sapallayta saqewankichis. Ichaqa manan sapallaychu kashani; aswanqa Taytaymi noqawan kushka kashan. **33** Chaymi kaykunataqa nishaykichis, noqapi creespaykichis hawkalla kanaykichispaq. Kay pachapiqa ñak'arinkichismi, ichaqa kallpanchakuspayá noqapi confiaychis. Noqan kay pachapi mana allinkunataqa ña venceruniña, nispa.

Discipulonkunapaq Jesús mañakusqanmanta

17 **1** Jesusqa chaykunata rimaruspanmi, hanaq pachata qawarispa, Dios Taytanmanta mañakuran khaynata:

—Dios Taytáy, noqapa wañunay horan chayaramunña. Saynaqa kunanyá kay Wawaykita hatunchaykuy, saynapi noqa

Wawaykipas qanta hatunchanaypaq. **2** Qanqa noqamanmi atiyta qowaranki, llapallan runakunata kamachinaypaq, hinallataq noqaman qowasqayki runakunamanpas wiñay kawsayta qonaypaq. **3** Wiñaypaq kawsaytaqa chashkinqaku ch'ullalla cheqaq Dios kasqaykita creeq runakunallan; hinallataq noqa mandamusqayki Salvador Jesucristopi creeq runakunallan.

4 Chaymi noqaqa ancha hatun atiyniyoq kasqaykita kay pachapi llapallan runakunaman rikuchini. Saynapin cumplirani lliw ruwanaypaq kamachimuwasqaykita. **5** Dios Taytáy, imaynan qanwan kushka kashaqtiy, hinallataq manaraq kay pachapas kashaqtin hatunchawaranki, saynallataqyá kunapas hatunchaykuway.

6 Noqaqa pis kasqaykimantaqa kay pachapi qowasqayki runakunamanqa ñan willarania. Paykunaqa qanpan karan. Hinaspan paykunataqa noqaman qowaranki. Hinaqtinmi paykunaqa kamachisqaykikunata kasukushanku. **7** Kunanqa ñan paykunaqa yachankuña tukuy ima ruwasqaypas, hinallataq yachachisqaykunapas qanmanta hamusqanta. **8** Ichaqa qanpa niwasqaykikunatan paykunaman willarani. Hinaspan paykunaqa chay niwasqaykikunata chashkispanku, cheqaqtapuni qanmanta hamusqayta yachanku; hinallataq qan mandamuwasqaykipas creenku. **9** Chaymi noqaqa paykunapaq mañapushani. Ichaqa manan kay pachapi qanpi mana creeq runakunapaqchu mañakushani. Aswanqa qowasqaykikunapaqmi noqaqa mañakushani qanpa kasqanrayku. **10** Noqapi creeq runakunaqa qanpan; saynallataqmi qanpi creeq runakunapas noqapa. Hinaspapas noqaqa paykunantakaman ancha atiyniyoq kasqayta reqsichikuni.

11 Dios Tayty, qanqa ch'uyan kanki. Noqaqa manañan kay pachapiñachu kasaq. Noqapi creeq runakunan ichaqa kay pachapiraq kanqaku. Noqaqa qanwan kushka kanaypaqmi hamushania. Chaymi mañakamuyki, paykunata hatun atiyniwywan cuidaykunaykipaq, saynapi paykunapas noqanchis hina huk piensayniyoqla kanankupaq. **12** Noqaqa kay pachapiraq kashaspayqa, sutiykipin paykunataqa cuidarani. Chaymi qowasqaykikunaqa mana mayqenninkupas noqamantaqa rakikurankuchu. Ichaqa noqapi mana creeq (Judas Iscariotellan) rakikuran. Chay hinata ruwaqtinmi, Bibliapi nisqan cumplikuran.

13 Kunanmi ichaqa qanpa kasqaykiman kutimushaniña. Chaymi kay pachallapiraq kashaspay kaykunataqa rimashani, paykunapas noqa hina ancha kusisqa kanankupaq. **14** Noqaqa palabraykikunatan paykunaman willarani. Hinaqtinmi kay pachapi runakunaqa palabraykita uyariyta mana munaspanku, *discipuloykunata cheqnikunku. Saynataqa cheqnikunku, discipuloykunapas hinallataq noqapas manaña kay pachamanta runakuna hinañachu kasqaykuraykun. **15** Noqaqa manan qowasqayki runakunata kay pachamanta orqonaykipaqchu mañakushayki, aswanqa diabolomanta cuidanaykipaqmi.

16 Discipuloykunaqa noqapi creesqankuraykun manaña kay pachamantañachu kanku; nitaqmi noqapas kay pachamantachu kani. **17** Dios Taytáy, qanpa palabraykiqa cheqaq yachachikuymi. Chayta discipuloykuna uyariqtinkuyá, qanqa ch'uyanchaykuy. **18** Imaynan qanpas kay pachapi runakunaman mandamuwaranki, saynallataqmi noqapas discipuloykunataqa kay pachapi runakunaman (palabraykimanta willamunankupaq) ña mandaruniña. **19** Noqaqa paykunaraykun qanpa munasqaykita ruwaspa kawsashani, saynapi paykunapas qanpa munasqaykita ruwaspa kawsanankupaq.

20 Manan noqaqa discipuloykunallapaqchu mañakushayki. Aswanmi noqaqa mañakushani, discipuloykuna noqamanta willakuqtinku, pikunachus qepa tiempokunata noqapi creeqkunapaqwanmi. **21** Dios Taytáy, noqaqa mañakuykin, noqapi creeqkunaqa huk runa hinalla kanankupaq, imaynan qanpas noqawan, hinallataq noqapas qanwan huklla kanchis, saynallataqyá paykunapas noqanchiswan huklla kachunku. Saynapin kay pachapi runakunaqa creenqaku, qan kay pachaman mandamuwasqaykita. **22** Noqaqa hatunchawasqaykiman hinan noqapi creeqkunataqa hatuncharani, saynapi paykunapas noqanchis hina huklla kanankupaq. **23** Noqaqa paykunawanmi kashani. Qantaqmi noqawan kashanki. Saynapin paykunaqa cheqaqta huk runa hinalla kanqaku. Saynata kawsaqtinkun kay pachapi runakunaqa yachanqaku qan mandamuwasqaykita, hinallataq paykunatapas munakusqaykita, imaynan qanpas noqata munakuwaranki hinata.

24 Dios Taytáy, noqaqa anchatapunin munani, qowasqayki discipuloykunapas noqapa kasqaypi kanankuta, saynapi chay

hatunchawasqayki atiyta rikunankupaq. Chay hatunchawasqayki atiytaqa qowaranki, kay pachapas manaraq kashaqtinmi munakuwasqaykirayku. **25** Dios Taytáy, qanqa pimanpas mana sayapakuqmi kanki. Ichaqa kay pachapi runakunaqa manan reqsisurankikuchu allin ruwaq justo kasqaykitaq. Noqan ichaqa reqsiyki Papay kasqaykirayku. Saynallataqmi discipuloykunapas kay pachaman qan mandamuwasqaykita yachanku. **26** Noqaqa paykunamanmi yachachishani pi kasqaykimanta. Hinaspapas paykunaman yachachiytaqa, manan dejasaqchu, saynapi munakuywan munakuwasqayki paykunapi kananpaq, saynallataq noqapas kikiypuni paykunapi kanaypaq, nispa.

Jesusta presochasqankumanta

(Mat 26.47-56; Mar 14.43-50; Luc 22.47-53)

18 1 Jesusqa mañakuya tukuruspanmi,
 *discipulonkunapiwan kushka Cedern nisqa wayq'opa
 chimpanpi kaq huertaman riran. **2** Chay lugartaqa Jesusta
 traicionaqa *Judas Iscariotepas allintan reqsiran, chaypi ashka kutita
 Jesusqa discipulonkunapiwan huñunakusqankurayku. **3** (Jesusqa
 chay lugarpin discipulonkunawan huñunasqa kasharanku).
 Hinaqtinmi Judas Iscarioteqa, *Roma llaqtayoq soldadokunata
 pusayukuspa, hinallataq *templota cuidaq guardiakunapiwan ima
 hamuranku. Paykunaqa hamuranku lamparinniyoq, mecheroyoq,
 hinallataq allin armasqa iman. Paykunataqa mandamuranku
 *sacerdotekekunapa jefenkuna, hinallataq *fariseo religionniyoq
 runakunapiwan iman. **4** Ichaqa Jesusqa ñan yacharanña
 imakunas payta pasananmantaqa. Chaymi Jesusqa chay armasqa
 runakunapa hamusqanta rikuruspa, paykunaman ashuyuran.
 Hinaspas paykunataqa khaynata tapuran:

—Qankunari, ¿pitataq mashkamushankich s? nispa.

5 Chaymi chay runakunaqa contestaranku:

—Nazaret llaqtayoq Jesustan mashkashayku, nispanku.

Hinaqtinmi Jesusqa niran:

—Noqan chay mashkasqaykichiis runaqa kani, nispa.

Jesusta traicionaqnin Judaspas chaypin kasharan. **6** “Noqan chay mashkasqaykichiis runaqa kani”, nispa Jesús niqtinmi, paykunaqa qepamantutu kutispanku, pampaman t ikrakuranku. **7** Hinaqtinmi Jesusqa kaqmanta paykunata tapuran:

—Qankunari, ¿pitataq mashkamushankichís? nispa.

Chaymi paykunaqa kaqmanta contestaranku:

—Nazaret llaqtayoq Jesustan mashkashayku, nispanku.

8 Chaymi Jesusqa contestaran:

—Ñan niykichishña: “Noqan kani”, nispa. Noqata mashkamuwashankichis chayqa, kay discipuloykunatayá ripunkupaq dejaychis, nispa.

9 Kaykunaqa pasaran, Jesuspa ñawpaqtaraq rimasqan cumplikunanpaqmi. Paymi niran: “Papaypa qowasqankunataqa, manan ni ch'ullallatas chinkachinichu”, nispa. **10** Hinaqtinmi *Simón Pedroqa *espadanta orqomuspa, Malco sutiyoq runapa phaña ninrinta kuchurparan. Chay runaqa sacerdotekunapa jefenta serviq runan karan. **11** Chaymi Jesusqa Pedrota niran:

—Chay espadaykita waqaychay. Dios Taytaymi ñak'arinaypaq noqataqa kamachimuwaran. ¿Chaychu noqari, chay ñak'ariyta mana chashkiyman? nispa.

Sacerdote Anaspa wasinman Jesusta apasqankumanta

(Mat 26.57-58; Mar 14.53-54; Luc 22.54)

12 Chay *Roma llaqtayoq soldadokunan, jefenpiwan, hinallataq *templota cuidaq guardiakunapiwan ima, Jesusta hap'ispa, makinta chaqnaspa, presota aparanku. **13** Hinaspan primertaqa *sacerdote Anaspa wasinman aparanku. Anasqa Caifaspa suegronmi karan. Chay watapin Caifasqa sacerdotekunapa jefen karan. **14** Chay Caifasmi Israel *nación llaqtapi kamachikuq jefekunata, ñawpaqtaraq consejaspa, khaynata niran: “Allinmi kanman huk runalla wañunanpaq, ashka runakuna nacionninchispi wañunanmantaqa”, nispa.

Jesusta Pedro negasqanmanta

(Mat 26.69-70; Mar 14.66-68; Luc 22.55-57)

15 *Simón Pedroqa Jesuspa huknin *discipulonpiwanmi, Jesusta presota apaqtinku qepanta riranku. Pedrowan riq discipuloqa, *sacerdotekunapa jefenwanmi reqsinakuran. Chayraykun Jesusta chay palacio wasipa pationman apayuqtinku, Pedrowan riq discipulopas chayman haykuran. [Nota: Pedrota acompañaq discipuloqa, kay librota escribiq Juanmi karan]. **16** Ichacha Pedroñataqmi hawallapi qepakuran. Chaymi sacerdotekunapa

jefenwan reqsinakuq discipuloqa ukhumantaña lloqsimuspa, punkupi cuidaq warmita niran, Pedrota palacio wasipa pationman haykuchinanpaq. Chayñan Pedroqa haykuran. **17** Hinaqtinmi punkuta cuidaq warmiqa Pedrota khaynata tapuran:

—¿Qanqa kay runapa huknin discipulonmá kashankí? nispa. Hinaqtinmi Pedroqa contestaran:

—Noqaqa manan chay runapa discipulonchu kani, nispa.

18 Chayllapitaqmi sacerdotekunapa jefenpa sirvientenkunapas, hinallataq templota cuidaq guardiakunapas, chirimusqanrayku ninata ratachispanku muyuriqninpi q'oñikusharanku. Chaypin Pedropas paykunawan kushka q'oñikusharan.

Jesusta sacerdotekunapa jefen Anás tapusqanmanta

(Mat 26.59-66; Mar 14.55-64; Luc 22.66-71)

19 *Sacerdotekunapa ñawpaq kaq jefen Anasmi Jesusta tapuran, pikunas *discipulonkuna kasqanmanta, hinallataq imakuna yachachisqanmantawan ima. **20** Chaymi Jesusqa contestaran:

—Noqaqa alayritan llapallan runakunamanqa rimarani. Hinaspapas noqaqa sapa kutinmi *templopi, hinallataq Diosmanta yachachina *sinagoga wasikunapipas, Israel *nacionniyoq llapallan runakuna uyarishaqtinku yachachirani. Noqaqa manan ni imatapas pakallapiqa rimaranichu.

21 Chayri, ¿imanaqtintaq noqatari tapuwashankí? Sichus noqamanta imatapas yachayta munaspaykiqa, aswanyá chay uyariwaqniy runakunata tapumuy. Paykunan noqapa tukuy imakuna rimasqaykunamantaqa yachanku, nispa.

22 Saynata niqtinmi templota cuidaq huknin guardiaqa, Jesusta uyanpi saqmaran. Hinaspán niran:

—¿Saynatachu ninayki sacerdotekunapa jefenta? nispa.

23 Hinaqtinmi Jesusqa chay saqmaqnin guardiata contestaspa, khaynata niran:

—Sichus mana allinkunata rimarani chayqa, niwayá mana allin rimasqaykunata. Ichaqa, sichus cheqaqta rimarani chayqa, ¿imanaqtintaq saqmawashankirí? nispa.

24 Hinaqtinmi sacerdotekunapa ñawpaq kaq jefen Anasqa, Jesuspa makinkuna hina watasqallata, sacerdotekunapa jefen Caifasman apachiran.

Pedro huktawan Jesusta negasqanmanta*(Mat 26.71-75; Mar 14.69-72; Luc 22.58-62)*

25 Pedroqa kaqllapiraqmi ninaq ladonpi sayaspa q'oñikusharan. Hinaqtinmi paytaqa khaynata tapuranku:

—Qanpas, ¿manachu chay runapa huknin *discipulon kashankí? nispanku.

Chaymi Pedroqa negaspa khaynata contestaran:

—Noqaqa manan chay runapa discipulonchu kani, nispa.

26 Chaymantan sacerdotekunapa jefenta serviq runaqa, Pedrota rikuruspa tapullarantaq:

—Noqaqa, ¿qantachus hina Jesuswan kushkata, huertapiqa rikusharaykí? nispa.

Chay sirviente runaqa Malco sutiyoq runapa familialanmi karan. Chay Malcotan Pedroqa ninrinta huertapi kuchuran.

27 Chaymi Pedroqa kaqmanta negallarantaq. Hinaqtinmi chay ratolla galloqa waqaramuran.

Gobernador Poncio Pilatoman Jesusta apasqankumanta*(Mat 27.1-2, 11-31; Mar 15.1-20; Luc 23.1-5, 13-25)*

28 Tutallamantan *sacerdotekunapa jefen Caifaska wasinmanta gobernador Poncio *Pilatopa palacio wasinman Jesusta aparanku. Hinapan Israel *nacionniyoq runakunaqa costumbrenkuman hina chay palacio wasimanqa mana haykunankuchu karan, Poncio Pilato forastero runa kasqanrayku. Sichus forasterokunapa wasinman haykuspankuqa, manañan chay *Pascua mikhnata mikhnankupaqqa limpioñachu kankuman karan. **29** Chaymi *Roma llaqtayoq gobernador Poncio Pilatoqa, hawaman lloqsimuspa, Jesusta acusaq runakunata tapuran:

—Qankunari, ¿imamantataq kay runatari acusashankichís? nispa.

30 Hinaqtinmi paykunaqa contestaranku:

—Sichus allin ruwaq runa kaqtinqa, manachá qanmanqa apamuykikumanchu karan, nispanku.

31 Hinaqtinmi Poncio Pilatoqa niran:

—Kay runataqa apakapuychis. Hinaspas qankunapa *leyniykichisman hina juzgamuychis, nispa.

Hinaqtinmi Israel nacionniyoq autoridad runakunaqa contestaranku khaynata:

—Noqaykuqa manan autorizasqachu kayku, pitapas wañunampaq sentencianaykupaqqqa, nispanku.

32 Saynapin cruzpi wañunanmanta Jesuspa nisqan cumplikuran. **33** Saynata niqtinkun Poncio Pilatoqa palacio wasinman kaqmanta kutiyuspa, Jesusta waqyaspa, khaynata tapuran:

—¿Qanchu kanki Israel nacionniyoq runakunapa *reynin? nispa.

34 Chaymi Jesusqa huk tapukuywan contestaran:

—Qanri, ¿kikillaykimantachu tapuwashankí? Ichá, ¿hukkunachu noqamantari nisurankí? nispa.

35 Hinaqtinmi gobernador Poncio Pilatoqa khaynata contestaran:

—Noqari, ¿acaso Israel nacionniyoq llaqtamasiykichu kaní? Llaqtamasiyki runakunan, hinallataq sacerdotekunapa jefenkuna iman, qantaqa noqaman apamuwanku. Chayri, ¿ima mana allintataq paykunapa contranpiri ruwaramurankí? nispa.

36 Hinaqtinmi Jesusqa contestaspa niran:

—Noqaqa manan kay pachapi reykuna hina kamachiqchu kani. Sichus kay pachapi reykuna hina kayman chayqa, noqapa *discipuloykunan noqarayku peleaspanku defiendewanman, saynapi Israel nacionniyoq jefekunaman ama entregawanankupaqq, nispa.

37 Hinaqtinmi gobernador Poncio Pilatoqa niran:

—Saynaqa, ¿reychu kankí? nispa.

Hinaqtinmi Jesusqa contestaran:

—Qanmi niwashanki: “Reymi kanki”, nispaqa. Noqaqa kay pachaman hamuspan nacerani, hinaspan kay pachapi runakunaman cheqaq kaqmanta willarani. Chaymi pipas cheqaq kaqta mashkaqqqa, willakusqaytapas uyarin, nispa.

38 Saynata niqtinmi gobernador Poncio Pilatoqa tapuran:

—¿Imataq chay cheqaq kaqrí? nispa.

Saynata Jesusta tapuruspanmi, Poncio Pilatoqa palacio wasinpa punkunman kaqmanta lloqsimuspa, Israel nacionniyoq runakunata niran:

—Kay runapiqa manan ni ima huchatapas tarinichu.

39 Ichaqa qankunapa costumbreykichisman hinan, noqaqa Pascua fiesta p'unchawpi huk presota kacharini. Chayri, ¿qankuna munankichishchu Israel nación llaqtapa reyninta kacharipunayta? nispa.

40 Saynata Poncio Pilato niqtinmi, llapallan runakunaqa khaynata qaparispa niranku:

—¡Chay runataqa ama kachariychu! ¡Aswanqa Barrabás runata kacharipuy! nispanku.

Chay Barrabasqa criminal suwa runan karan.

19 1 Saynata niqtinkun gobernador Poncio *Pilatoqa Jesusta latigachiran. 2 Chaymantan *Roma llaqtayoq soldadokunaqa, kishkamanta *coronata ruwaspanku, Jesuspa umanman churaranku. Saynallataqmi *reykunapa churakunan nina sansa color capawanpas burlakunankupaq churaranku. 3 Hinaspan ashuyuspa, khaynata niranku:

Roma nacionniyoq soldadokuna (Juan 19.2)

—¡Kawsachun Israel *nacionniyoq runakunapa reynin! nispanku.

Saynata nispankun paykunaqa uyankunapi saqmaranku.

4 Hinaqtinmi Poncio Pilatoqa kaqmanta palacio wasimanta lloqsimuspa, runakunata nillarantaq:

—¡Qawariyechis! Manan kay runapiqa ni ima huchatapas tarinichu. Chaymi kaqmanta qankunaman orqomushani, nispa.

5 Hinaqtinmi Jesustaqa kishkamanta ruwasqa coronawan churayusqata, hinallataq reypa churakunan nina sansa color capawan churasqata ima orqomuranku. Hinaspan Poncio Pilatoqa runakunata nirana:

—¡Kayqayá kay runaqal! nispa.

6 Chaymi *sacerdotekunapa jefenkuna, hinallataq *templota cuidaq guardiakunapiwan, Jesusta rikuruspanku, altota qaparispa niranku:

—¡Cruzpi chakatachiy! ¡Cruzpi chakatachiy! nispanku.

Chaymi Poncio Pilatoqa nirana:

—¡Kay runataqa apakapuychis; hinaspa qankuna chakatamuychis! Manan noqaqa wañunanpaq hinaqa ni ima huchatapas paypiqa tarinichu, nispa.

7 Saynata Poncio Pilato niqtinmi, chaypi huñunasqa runakunaqa niranku:

—Chay runaqa: “Diospa Wawanmi kani”, nisqanraykun *leyniykuman hina wañunan, nispanku.

8 Hinaqtinmi Poncio Pilatoqa chay nisqankuta uyarispa, astawan mancharikuran. **9** Chaymi Poncio Pilatoqa palacio wasiman kaqmanta kutiyuspa, Jesusta tapuran:

—¿Maymantataq qanri kankí? nispa.

Hinaqtinmi Jesusqa mana ni imatapas contestaranchu.

10 Chaymi Poncio Pilatoqa nirana:

—¿Manachu ni imatapas contestawankí? Qanri, ¿manachu yachanki kacharipunaypaq otaq cruzpi chakatachinaypaq atiyniyoq kasqaytarí? nispa.

11 Hinaqtinmi Jesusqa contestaran khaynata:

—Qan noqata condenawanaykipaqla manan ni ima atiyniyoqchu kawaq, sichus Dios atiyta mana qosunkimanchu chayqa. Chayraykun wañunaypaq entregawaqniy runakunaqa, aswan más huchayoq qanmantaqa, nispa.

12 Chaymi chay ratomantapacha Poncio Pilatoqa Jesusta kacharipuytapuni munaran. Ichaqa chaypi kaq Israel nacionniyoq runakunañataqmi astawanraq altota qaparispanku, khaynata niranku:

—¡Sichus chay runata kacharipunki chayqa, manan *Rey *Cesarpa amigonchu kanki! ¡Pipas “reymi kani” niqqa, *Roma llaqtamanta llapallan nación llaqtakunata kamachikuq rey Cesarpa contranpin kashan! nispanku.

13 Saynata niqtinkun, Poncio Pilatoqa kamachiran, chay palacio wasi ukhumanta Jesusta hawaman orqonankupaq. Hinaspan Poncio Pilatoqa justicia ruwana sillapi tiyayuran. Chay tiyanan lugartan hebreo rimaypiqa suticharanku “Gabata” nisqa sutiwan, rumiwan empedrasqa kasqanrayku. **14** Huk p'unchawllañañ *Pascua fiesta ruwanankupaq faltasharan. Chaymi chawpi p'unchaw horas hinaña kashaqtin, Poncio Pilatoqa Israel nacionniyoq runakunaman khaynata niran:

—¡Qankunapa reyniykichisqa kayqayá! nispa.

15 Hinaqtinmi chaypi runakunaqa altota qaparispa niranku:

—¡Cruzpi chakatasqa wañuchun! ¡Cruzpi chakatasqa wañuchun! nispanku.

Chaymi Poncio Pilatoqa niran:

—¿Cheqaqtapunichu reyniykichista cruzpi chakatachinayta munashankichís? nispa.

Sacerdotekunapa jefenkunañataqmi khaynata niranku:

—Noqaykupaqqha manan kanmanchu huk reyqa. Roma llaqtamanta rey Cesarllan noqaykupa reyniykuqa, nispanku.

16 Hinaqtinmi Poncio Pilatoqa, Jesusta cruzpi chakatanankupaq paykunaman entregaran. Chaymi soldadokunaqa Jesusta aparanku.

Jesusta cruzpi chakatasqankumanta

(Mat 27.32-44; Mar 15.21-32; Luc 23.26-43)

17 Jesusqa chakatanankupaq cruzta wikriyukuspanmi, Calavera nisqa moqo pataman riran. Chay Calavera moqotan hebreo rimaypiqa “Gólgota” nispa suticharanku. [Nota: Chay sutikunaqa “uma tullu lugar”, ninantan nin].

18 Chay lugarpin Jesustaqa cruzpi clavaspa chakataranku. Saynallataqmi ishkay runakunatapas chakatallarankutaq, hukninta Jesuspa phaña ladonpi, huknintataq lloq'e ladonpi.

19 Saynallataqmi Poncio *Pilatoqa, huk letrerota escribichispa cruzpa puntanpi churachillarantaq, khayna niqta: “KAYMI NAZARET LLAQTAYOQ JESÚS. PAYMI ISRAEL *NACIONNIYOQ RUNAKUNAPA *REYNIN”, nispa. **20** Chay chakatasqanku moqoqa, Jerusalén llaqtapa cercallanpin karan. Chaymi Israel *nacionniyoq ashka runakunaqa cruzpi churasqanku letrerota leeranku. Chay letrereroqa kinsa clase rimaypin escribisqa karan: hebreo rimaypi, griego rimaypi, hinallataq latín rimaypiwan ima. **21** Chaymi *sacerdotekunapa jefenkunaqa Poncio Pilatota niranku:

—“Israel nacionniyoq runakunapa *Reynin”, nispaqa ama escribichiwaqchu karan. Aswanqa khayna niqta escribichiwaq karan: “Kay runaqa nirán: ‘Noqaqa Israel nacionniyoq runakunapa Reyninmi kani’ ”, niqta.

22 Hinaqtinmi Poncio Pilatoqa nirán:

—Ñan escribisqaña kashan; chaytaqa manan ni pipas cambianmanñachu, nispa.

23 Chay soldadokunaqa Jesusta chakataruspankun, p'achankunata tawaman partispa rakinakuranku. Saynallataqmi mana costurayoq túnica p'achantapas hap'ispanku, **24** soldadokunaqa ninakuranku khaynata:

—Kay tunicataqa ama partisunchu. Aswanqa kay tunicapa hawanpi sorteasunchis mayqenninchismanpas tupawananchispaq, nispanku.

Saynapin Bibliapi khayna escribisqa cumplikuran:

“P'achaykunatan partispa paykunapura rakinakuranku. Hinallataqmi túnica p'achaytapas sorteana kuranku”, nispa nisqan [*Salmos 22.18*].

Saynatan soldadokunaqa ruwaranku.

25 Jesusta chakatasqanku cruzpa cercanpin kasharanku Jesuspa mamitan *María, Jesuspa tían, Cleofaspa warmin María, hinallataq Magdala llaqtamanta Mariapiwan ima.

26 Chaymi Jesusqa mamitanta, hinallataq ancha khuyakusqan *discipulontawan rikuspa, khaynata nirán:

—Mamitáy, chaypin wawaykiqa kashan, nispa.

27 Saynata niruspanmi, Jesusqa chay ancha khuyasqan discipulonta niran:

—Chaypin mamitaykiqa kashan, nispa.

Hinaqtinmi chay ancha khuyakusqan discipulonqa, chay ratomantapacha Jesuspa mamitanta wasinman pusaran.

Cruzpi Jesús wañusqanmanta

(Mat 27.45-56; Mar 15.33-41; Luc 23.44-49)

28 Jesusqa Diospa kamachisqankuna cumplikusqantaqa ñan yacharanña. Chaymi Bibliapi esribisqa cumplikunanaq niran:

—Ch'akiwashanmi, nispa.

29 Chaypin huk p'uyñupi hunt'a qatqe vinagre kasharan. Chaymi huk k'aspipa puntanman esponjata wataranku. Hinapan chay vinagreman challpuvuspanku, Jesuspa siminman aypachiranku. [Nota: *Chay qatqe vinagreqa, pobre runakunapa tomananpaqmi karan. Chaytan Jesusmanqa ch'akichikuqtin, tomachiyya munaranku.*] **30** Hinaqtinmi Jesusqa chay qatqe vinagreta malliyuspa, khaynata niran:

—¡Tukuy imapas ñan cumplirukunña! nispa.

Hinapan umanta k'umuykachispa, Jesusqa chay ratopi wañuran.

Jesuspa waqtanta lanzawan sat'isqankumanta

31 Jesuspa wañusqan p'unchawqa viernesmi karan. Paqarisnintin p'unchawñataqmi *Pascua fiesta p'unchaw karan. Chaymi Israel *nacionta kamachiq runakunaqa, chay kinsantin runakuna cruzpi chakatasqa kanankutaqa mana munarankuchu, *samana p'unchaw kasqanrayku. Chaymi Poncio *Pilatoman rispanku, payta ruegakuranku, cruzpi chakatasqa runakunapa piernankunata p'akimunankupaq, saynapi lukullaman wañuruqtinku, chay cruzmanta cuerponkuta orqonankupaq. **32** Chaymi chay soldadokunaqa rispanku, Jesuswan kushka chakatasqa ishkaynin runakunapa piernankunata p'akimuranku. **33** Saynallataqmi Jesuspa piernantapas p'akinankupaq ashuyuranku. Hinapan cuentata qokuranku, Jesusqa ña wañusqaña kasqanta. Chayraykun Jesuspa piernantaqa manaña p'akirankuñachu.

34 Ichaqa huknin kaq soldadotaqmi, Jesuspa waqtanta fierro puntayoq largo k'aspiwan sat'iran. Hinaqtinmi Jesuspa waqtanmanta yawar, hinallataq unupas lloqsimuran. **35** (Noqan kani Jesuspa *discipulon Juan). Chaymi, chaykuna pasasqanta kikiypuni rikuspay, qankunaman escribimushaykichis cheqaqpuni kasqanmanta, saynapi qankunapas Jesuspi creenaykichispaq. **36** Ichaqa chaykunaqa pasaran Bibliapi khayna nisqan cumplikunanpaqmi. Bibliapin nishan: "Manan ni huk tullullanpas p'akisqachu kanqa", nispa [*Salmos 34.20*]. **37** Saynallataqmi Bibliapiqa nillashantaq: "Waqtanpi sat'isqanku runatan, runakunaqa qawanqaku", nispa [*Zacarías 12.10*].

Jesusta p'ampasqankumanta

(*Mat 27.57-61; Mar 15.42-47; Luc 23.50-56*)

38 *José sutiyoq runan Arimatea llaqtamanta karan. Paymi Israel *nacionta kamachiq llaqtamasin runakunata manchakuspa, Jesuspa *discipulon secretollapi karan. Chay Joseymi cruzpi Jesús wañuruqtin, Poncio *Pilatoman rispa ruegakuran, Jesuspa cuerpona cruzmanta urayachispa p'ampaq apananpaq. Chaymi Poncio Pilatoqa Joseyman permisota qoran. **39** Saynallataqmi Nicodemopaskinsa chunka kilo hina sumaq q'apaq *mirra nisqa *perfumeta, hinallataq áloes nisqa perfumekunata apayukuspa hamullarantaq. Paymi karan, Jesuswan parlananpaq ñawpaqtaraq tutalla hamuq runa. **40** Hinaspan Joseyqa Nicodemopiwan kushka, huk fino telamanta ruwasqa hatun vendakunata chay sumaq q'apaq perfumewan chapuspanku, Jesuspa cuerpona chay vendakunawan p'isturanku. Saynataqa ruwaranku, Israel nacionniyoq runakunapa costumbrenku sayna kasqanraykun. **41** Jesusta cruzpi chakatasqankupa ladonpin huk huerta karan. Chay huertapin huk mosoq sepultura karan. Chay sepulturapiqa manan ni pi runatapas p'amparankuraqchu. **42** Chay sepulturamanmi cercalla kasqanrayku Jesuspa cuerpona p'ampamunankupaq aparanku. Saynataqa ruwaranku, Israel nacionniyoq runakunapa *samananku p'unchaw yaqaña qallarisqanraykun. [*Nota: Samana p'unchawqa Israel nacionniyoq runakunapaqqa, soqta horas viernes tardentan qallariran. Tukurantaqmi soqta horas sábado tardenta*].

Jesuspa kawsarimusqanmanta

(*Mat 28.1-10; Mar 16.1-8; Luc 24.1-12*)

20 1 Domingo p'unchawtan manaraq achiqamushaqtin, Magdala llaqtayoq *Mariaqa, Jesusta p'ampasqanku sepulturaman riran. Chayman chayaruspanmi Mariaqa rikururan, rumiwan tapasqanku sepulturaqa kichasqaña kasqanta. 2 Chaymi Mariaqa apurayllaman p'itaspa, *Simón Pedroman hinallataq Jesuspa munakusqan *discipulonmanwan, khaynata willamunanaq riran:

—¡Señor Jesuspa cuerpointan p'ampasqa kasqanmanta orqoruspa aparpasqaku. Ichaqa mayman apasqankutapas manan yachaykuchu! nispa.

3 Chaymi Pedroqa Jesuspa ancha khuyasqan discipulopiwan, sepultura qawaq p'itayllaña riranku.

4 Ichaqa huknin kaq discipuloqa, Pedromanta aswan masta p'itaspanmi, primerta sepulturaman chayaran.

5 Chayasantaqmi k'umuyuspa sepultura ukhuta qawayuran. Hinaspan Jesuspa cuerpon p'istusqanku vendallataña rikuran. Ichaqa manan chay sepultura ukhumanqa haykuranchu.

6 Saynata qawapayashaqtinmi, Simón Pedroqa chayamuspa,

Juan sepultura ukhuta qawayusqan (Juan 20.3-5)

sepultura ukhuman haykuran. Hinaspan paypas p'istusqanku vendallataña rikuran. **7** Saynallataqmi Jesuspa uman p'istusqanku telatapas, chay vendapa ladonpi rollosqata rikuran. **8** Saynallataqmi primerta sepulturaman chayamuq discipulopas, chay sepultura ukhuman haykullarantaq. Hinaspan paypas chaykunata rikuspa creeran. **9** Ichaga chay p'unchawkamaqa, chay discipulokunaqa manaraqmi entienderankuraqchu, Bibliapi nisqanman hina Jesuspa kawsarimunanmantaqa. **10** Hinaqtinmi chay ishkaynin discipulokunaqa, maypi kasqankuman kutipuranku.

Magdala llaqtayoq Mariaman Jesús rikhurisqanmanta

(Mar 16.9-11)

11 Magdala llaqtayoq *Mariaqa sepultura punku hawallapin waqaspa kasharan. Chaypi waqashaspanmi, Mariaqa k'umuyuspa Jesuspa cuerpon churasqanku sepultura ukhuta qawayuran. **12** Hinaspan Mariaqa ishkay *angelkunata sumaq yuraq p'achawan p'achasqata chaypi rikuran. Huknin angeltan rikuran, Jesuspa cuerpon churasqanku uman ladopi tiyashaqta, huknintañataq hayt'an ladopi tiyashaqta. **13** Hinaqtinmi chay angelkunaqa Mariata, khaynata tapuranku:

—Qanri, ¿imanaqtintaq waqashankirí? nispanku.

Chaymi Mariaqa contestaran:

—Señor, Señorniyipa cuerpointan p'ampasqa kasqanmanta aparpasqaku. Ichaga manataqmi cuerpointsa mayman apasqankutapas yachanichu, nispas.

14 Saynata niruspanmi, Mariaqa kutirimuspa hinalla, Jesusta chaypi sayashaqta rikururan. Ichaga manataqmi Jesús kasqantaqa yacharanchu. **15** Hinaqtinmi Jesusqa Mariata khaynata tapuran:

—Qanri, ¿imanaqtintaq waqashankirí? ¿Pitataq mashkashankirí? nispas.

Saynata tapuqtinmi, Mariaqa piensaran chaypi huertata cuidaq runa kananpaq. Chaymi khaynata tapuran:

—Señor, ¿Señorniy Jesuspa cuerpointsa icha qanchu aparurankipas? Sichus aparuspakyiqa, willaykuwayá, mayman churamusqaykitapas, noqa rispay Señorniyipa cuerpointsa apakanpunayaqaq, nispas.

16 Chaymi Señor Jesusqa niran:

Magdala llaqtayoq Mariaman Jesuspa rikhurisqan (Juan 20.11-18)

—¡María! nispa.

Chaymi Mariaqa, pay lawman kutirispa, Jesús kasqanta reqsiruran. Hinaspan niran:

—¡Raboni! nispa.

Chay rimayqa “yachachikuq maestro” ninantan nin.

[Nota: Wakin Bibliakunapin ninku: “hebreo rimaypi”, nispa; wakinpitaqmi ninku “arameo rimaypi”, nispa].

17 Hinaqtinmi Jesusqa niran:

—Kachariway. Noqaqa hanaq pachapi Papaymanqa manaraqmi kutiniraqchu. Aswanqa kunan rispaykiyá *discipuloykunaman willamuy khaynata: “Noqaqa Dios Taytaymanmi kutishani; payqa qankunapapas Dios Taytaykichismi. Hinasapas payqa Diosniyimi, saynallataqmi qankunapapas Diosniykichis”, nispa.

18 Chaymi Magdala llaqtayoq Mariaqa, Jesuspa discipulonkunapa kasqanman rispa, paykunaman willamuran, Señor Jesusta rikumusqanmanta, hinallataq tukuy imakunata Jesús payman nisqanmantawan ima.

Discipulonkunaman Jesús rikhurisqanmanta

(Mat 28.16-20; Mar 16.14-18; Luc 24.36-49)

19 Jesuspa kawsarimusqan domingo p'unchaw tutatan, *discipulonkunaqa punkuta allinta wishq'arukuspanku, huk wasipi huñunasqa kasharanku. Sayna wishq'asqa ukhupiqa kasharanku, Israel *nación llaqtayoq runakunapa jefenkunata manchakusqankuraykun. Hinaqtinmi Jesusqa chay ratopi paykunaman rikhuriykuran; hinaspan chawpinkupi sayaykuspa, khaynata niran:

—Hawkayay qankunawan kachun, nispa.

20 Chayta nispanmi, Jesusqa makinkunapi, hinallataq waqtanpi k'irikunata paykunaman rikuchiran. Chaymi paykunaqa, Señor Jesusta rikuspanku, anchata kusikuranku. **21** Hinaspan Jesusqa kaqmanta paykunata nillarantaq:

—Hawkayay qankunawan kachun. Imaynan noqata Dios Taytaypas mandamuwaran, saynallatataqmi noqapas qankunata kachaykichis noqamanta willamunaykichispaq, nispa.

22 Saynata rimayta tukuruspanmi, Jesusqa discipulonkunaman phukuyuspa niran:

—*Santo Espiritu chashkiyjis. **23** Sichus runakuna huchallikuqtin, qankuna perdonankichis chayqa, perdonasqan kanqaku. Sichus qankuna mana perdonankichishchu chayqa, manan perdonasqachu kanqaku, nispa.

**Jesuspa kawsarimusqanpi discipulon
Tomás mana creesqanmanta**

24 Tomasqa Jesuspa chunka ishkayniyoq *discipulonkunamanta huknin kaq discipulonmi karan. Paytan Mellizo sutiwan suticharanku. Hinaqtinmi discipulonkunaman Jesús rikhurishaqtin, Tomasqa mana paykunawan kushkachu karan. **25** Ichaqa Tomás chayaramuqtinmi, wakinnin discipulokunaqa payman willaranku khaynata:

—¡Señor Jesustan rikuruyku! nispanku.

Hinaqtinmi Tomasqa khaynata niran:

—Sichus makinkunapi clavoq haykusqanta mana rikusaqchu, nitaq dedoytapas chay clavoq haykusqanman mana winasaqchu, hinallataq waqtanta k'irisqankumanpas makiyta mana winasaqchu chayqa, manan noqaqa creesaqchu, nispa.

26 Chaymanta pusaq p'unchaw pasaruqtinmi, Jesuspa discipulonkunaqa Tomaspawan chay wasipi kaqmanta huñunasqa kasharanku, chay wasipa punkunta allinta wishq'arukuspanku. Hinaqtinmi Jesusqa paykunapa chawpinkupi rikhurispa khaynata niran:

—Hawkayay qankunapi kachun, nispa.

27 Saynata niruspan, Jesusqa Tomasta khaynata niran:

—Tomás, qaway makiykunata; hinaspa winay kayman dedoykita; hinallataq waqtaymanpas makiykita winay. Ama mana creeqqa kaychu, aswanqa creeq runa kay, nispa.

28 Chaymi Tomasqa khaynata niran:

—¡Qanqa Señorniyimi, hinaspapas Diosniymi kanki! nispa.

29 Chaymi Señor Jesusqa khaynata niran:

—Tomás, ¿qanqa rikuruwaspaykichu chayraq noqapi creeshankí? ¡Mayna kusisqan kanqaku, mana rikuwashaspa noqapi creeq runakunaqa! nispa.

Kay libroqa imapaqsi escribisqa kasqanmanta

30 Jesusqa *discipulonkunapa rikusqanmi ashka milagrokunatapas ruwallarantaq. Chay milagrokuna ruwasqanqa manan llapallanchu kay libropiqa escribisqa kashan. **31** Ichqaqay kawtunaqa escribisqa kashan, qankuna leespakichis, Jesusqa Diosmanta Hamuq Salvadorinchis kasqanta creenaykichiispaqmi, hinaspapas payqa Diospa Wawan kasqanta yachanaykichiispaqmi, saynapi Jesucristopí qankuna creespakichis, wiñay kawsayniyoq kanaykichiispaq.

Qanchis discipulonkunaman Jesuspa rikhurisqanmanta

21 1 Chaymantan Jesusqa huktawan *discipulonkunaman rikhuriran *Galilea *provincia lawpi Tiberias sutiyooq laguna qochapa patanpi. Chay lugarpin kaykuna pasaran:

2 Chaypin huñunasqa kasharanku Jesuspa kay discipulonkuna:

*Simón Pedro, Mellizowan sutichasqa Tomás, Galilea lawpi Caná llaqtamanta Natanael, Zebedeoopa wawankuna, hinallataq ishkay discipulokunapiwan ima. **3** Hinaqtinmi Simón Pedroqa chaypi kaq wakin discipulokunata, khaynata nirán:

—Challwata challwaqmi risaq, nispa.

Chaymi paykunapas nillarankutaq:

—Noqaykupas qanwanmi risaqku, nispangu.

Chaymi paykunaqa huk *boteman wichaspa riranku.

Ichaqa enteron tuta challwashaspankupas, paykunaqa manan ni huk challwallatapas hap'irankuchu. **4** Hinaqtinmi ña achiqamushaqtinña, Jesusqa chay challwasqanku laguna qochapa patanpi sayasharan. Ichaqa chay discipulonkunaqa, Jesusta rikushaspankupas manan reqsirankuchu.

5 Hinaqtinmi Jesusqa paykunata tapuran:

—Wawqellaykuna, ¿mikhunaykichispaq imallaykichispas kashanchú? nispa.

Chaymi paykunaqa contestaranku:

—Manan kanchu ni imaykupas, nispangu.

6 Chaymi Jesusqa khaynata nirán:

—Botepe phañi ladonman challwanaykichis mallata wikch'uyuychis. Hinaspan qankunaqa challwata hap'inkichis, nispa.

Hinaqtinmi Jesuspa nisqanman hina ruwaranku. Chaymi challwananku malla ashkallaña challwayoq kasqanrayku, manaña ni chutaytapas atirankuñachu. **7** Jesuspa munakusqan discipuloñataqmi, Jesús kasqanta reqsiruspa, Pedrota nirán:

—¡Payqa Señorninchis Jesusmi! nispa.

Chaymi Simón Pedroqa Señor Jesús kasqanta yacharuspa, q'ala wasalla kasqanrayku apurayllaman p'achakuspa, unu ukhuma saltaykuran. **8** Ichaqa pachaq metro hinallañan laguna qochapa patanman chayamunankupaqqa faltasharan. Hinaqtinmi wakin discipulonkunaqa botepi hamuranku, challwa challwamusqankuta laguna qochapa patankama mallapi aysamuspanku, nina sansapa hawanpi huk challwata rikuranku, chaypa ladonpitaq t'antatawan ima. **10** Hinaqtinmi Jesusqa khaynata nirán:

Challwata Jesús kankasqan (Juan 21.1-14)

—Challwa hap'imusqaykichista apamuychis, nispa.

11 Chaymi Simón Pedroqa boteman qespispa, challwa hap'inan mallata hunt'a challwayoqta laguna qochapa patanman chutamuran. Chay mallapiqa pachaq pishqa chunka kinsayoq hatun challwakunan karan. Sayna ashka challwata chutamushaqtinpas, chay challwanan mallaqa manan llik'ikuranchu. **12** Hinaqtinmi Jesusqa khaynata niran:

—Mikhunanchispaq hamuychis kayman, nispa.

Ichaqa manataqmi ni mayqen discipulonpas tapuyaqa atirankuchu, “¿pitaq qanri kankí?” nispaqa. Hinasapapas paykunaqa ñan yacharankuña Señor Jesús kasqantaqa.

13 Hinaqtinmi Jesusqa paykunaman ashuyuspa, t'antatawan hinallataq kankasqa challwatawan paykunaman rakiran.

14 Jesusqa kawsarimusqan p'unchawmantaqa, kinsa kutitañan kay rikhuriywanqa, discipulonkunaman rikhuriran.

Simón Pedrowan Jesús parlasqanmanta

15 *Discipulonkuna mikhuyta tukuruqtinkun, Jesusqa

*Simón Pedrota khaynata tapuran:

—Jonaspa wawan Simón, ¿wakin discipuloykunamanta aswan mastachu khuyakuwankí? nispa.

Pedroñataqmi contestaran:

—Arí Señor. Qanqa yachankin khuyakusqaytaqa, nispa.
Chaymi Jesusqa niran:

—Cheqaqtapuni khuyawaspaykiqa, noqapi chayraq creeq runakunatayá, corderokunata hina allinta cuidamuy, nispa.

16 Hinaqtinmi Jesusqa kaqmanta tapullarantaq:

—Jonaspa wawan Simón, ¿khuyakuwankichú? nispa.
Chaymi Pedroqa contestaran khaynata:

—Arí Señor. Qanqa yachankin khuyakusqayta, nispa.
Hinaqtinmi Jesusqa niran:

—Saynaqa noqapi creeq runakunatayá cuidamuy, imaynan ovejakunata cuidaq runa hina, nispa.

17 Hinaqtinmi Jesusqa huktawan kinsa kaq tapuypi,
Pedrota niran:

—Jonaspa wawan Simón, ¿khuyakuwankichú? nispa.

Chaymi Pedroqa kinsa kutikamaña “khuyakuwankichu” nispa Jesús tapupayasqanrayku, anchata llakikuran. Hinaspan khaynata niran:

—Señor, qanqa tukuy imatapas yachankin. Hinaspapas yachallankitaqmi noqa qanta khuyakusqaytaqa, nispa.

Hinaqtinmi Jesusqa niran:

—Saynaqa noqapi creeq runakunatayá cuidamuy, imaynan ovejakunata cuidaq runa hina, nispa.

18 Jesusqa nillarantaqmi khaynata:

—Cheqaqtapunin niyki, jovenllaraq kashaspaykiqa kikillaykin p'achakuranki; hinaspan may munasqaykiman ima rirankipas. Yuyaqña kaqtiykin ichaqa, makiykimantapas hukraq aysarisunki, hinallataq p'achachisunkipas; hinaspan pusasunkipas mana riy munasqayki lugarkunaman, nispa.

19 Saynata nispanmi Jesusqa entiendechiran, imaynatas Pedro wañunanmanta, saynapi Dios alabasqa kananpaq.

Hinaspan Jesusqa Pedrota niran:

—¡Qatikuway! nispa.

Jesuspa ancha munakusqan discipulonmanta

20 Pedroqa Jesuswan rishaspanmi, qepanta qawarikuran. Hinaspan Jesuspa munakusqan *discipulonta qepankuta hamushaqta rikuran. Chay munakusqan discipulonmi, ñawpaqtaraq *Pascua cenaypi mikhusqanku rato, Jesuspa

qasqonman k'imiukuspa kasharan. Hinaspan khaynata tapuran: “Señorlláy, ¿mayqenniykutaq traicionasunkirí?” nispa. **21** Hinaspanmi Pedroqa chay discipulota rikuruspa, Jesusta khaynata tapuran:

—Señorlláy, ¿imataq paytari pasanqa? nispa.

22 Chaymi Jesusqa khaynata contestaran:

—Sichus munayman chayqa, kutimunaykamapas payqa kawsanmanmi; qanmanri, ¿imataq qokusunkí? Qanqa qatikullawayá, nispa.

23 Saynata niqtinmi, discipulokunaqa paykunapura rimaranku khaynata: “Chay discipuloqa manas wañunqachu” nispangu. Ichaqa Jesusqa manan niranchu: “Manan wañunqachu”, nispachu. Aswanqa khaynatan niran: “Sichus munayman chayqa, kutimunaykamapas payqa kawsanmanmi; qanmanri, ¿imataq qokusunkí?” nispa.

24 Noqan chay ancha munakusqan discipuloqa kani. Chaymi noqa kikiy, Jesuspa tukuy ima ruwasqankunamanta kay libropi esribimushaykichis. Hinaspapas noqaykuqa yachaykun, kay libropi llapallan esribisqakunaqa cheqaqpuni kasqanta.

25 Jesusqa ashkatan tukuy imakunatapas ruwaran. Sichus sapankama ruwasqankunamanta escribikunman chayqa, piensasqayman hinaqa, manan kay enteron pachapipas campoqa kanmanchu, chay llapallan librokuna churanapaqqa. Amén.

HECHOS

1. **Kay librotari, ¿pitaq escribiran?** Kay librotaqa Lucasmi escribiran. Payllataqmi evangelio Lucas librotapas escribillarantaq (Luc 1.1-3; Hech 1.1). Lucasqa karan médicon (Col 4.14). Payqa *apóstol Pablo ancha confiasqan amigonmi karan. Chayraykun apóstol Pablowan kushka viajenkunapi riran (Col 4.14; 2 Tim 4.11; Filem 1.24; Hech 16.10). Lucasqa manan Israel *nacionniyoq runachu karan. Aswanqa Grecia llaqtamanta ancha yachayniyoq runan karan.
2. **Kay libreri, ¿hayk'aqtaq escribisqa karan?** Kay libroqa escribisqa kanman karan Señor Jesucristopa nacesqanpa qepanta 60 otaq 64 watakunapin, apóstol Pablo manaraq wañushaqtin.
3. **Kay libreri, ¿pipaqtaq escribisqa karan?** Kay libroqa escribisqa karan Teófilo sutiyoq runapaq otaq Diosta khuyakuq runakunapaqmí (Luc 1.1-3; Hech 1.1). Chay “Teófilo” sutiqa significan “Diosta khuyakuq runa” ninantan. Chayraykun wakin estudiaqkunaqa ninku: “Kay libroqa escribisqa kanman karan Diosta khuyakuq llapallan runakunapaqmí”, nispanku.
4. **Kay libreri, ¿imapaqtaq escribisqa karan?** Kay libroqa escribisqa karan, Diosta khuyakuq runakuna primer kaq creyentekunapa ruwasqankumanta yachanankupaqmí. Chay primer kaq creyentekunaqa *Santo Espírituwan hunt'asqa kaspankun, Diosmanta allin willakuykunata Israel nacionniyoq runakunaman willakuykunata. Chaymantañan huk law nacionniyoq runakunamanqa willakuqriranku.
5. **Kay libropiri, ¿mayqen versiculotaq aswan más importante yuyanapaq?** Kay versiculon aswan más importanteqa: “Ichacha *Santo Espíritu qankunaman hamuqtinmi, atiyta chashkinkichis. Hinaspan qankunaqa testigoykuna kankichis: kay Jerusalén llaqtapi, *Judea *provinciapi, *Samaria provinciapi, hinallataq kay pachapi llapallan llaqtakunapipas, runakunaman noqamanta willamunaykichiapaq” (Hech 1.8).
6. **Kay libreri, ¿imayna dividisqataq kashan?** Kay libroqa khayna dividisqan kashan:
 - (1) Jesucristo hanaq pachaman ripusqanmanta, Santo Espíritu hamusqanmanta, hinallataq primer kaq creyentekunapa vidanmantawan ima (Hech 1.1 asta 8.3).
 - (2) Jesucristomanta Judeapi Samariapiwan willasqankumanta (Hech 8.4 asta 12.25).
 - (3) Primer kaq viajeman Pablo risqanmanta (Hech 13.1 asta 14.28).
 - (4) Jerusalén llaqtapi hatun huñukuy kasqanmanta (Hech 15.1-35).
 - (5) Ishkay kaq viajeman Pablo risqanmanta (Hech 15.36 asta 18.22).
 - (6) Kinsa kaq viajeman Pablo risqanmanta (Hech 18.23 asta 21.16).
 - (7) Pablo Jerusalén llaqtapi, Cesarea llaqtapi, hinallataq Roma llaqtapiwan preso kasqanmanta (Hech 21.17 asta 28.31).

Santo Espirituta mandamunanpaq Jesús prometesqanmanta

1 1 Ancha respetasqay Teófilo, primer kaq librota qanman escribimuspaymi, ña willamuraykiña Jesuspa llapallan imapas ruwasqanmanta, hinallataq yachachisqankunamantawan ima. **2** Jesusqa hanaq pachaman manaraq ripushaspanmi, akllasqan *apostolninkunata *Santo Espiritupa atiyninwan kamachiran, tukuy imakunatapas imayna ruwanankupaq. Chaykunatan qanmanqa escribimurayki imakunatas Jesús ruwaran ñawpaqta, gallariyninmantapacha asta hanaq pachaman Jesús ripunan p'unchawkama tukuy imakuna ruwasqanmanta. **3** Jesusqa wañusqanmanta kawsarimuspanmi, apostolninkunaman rikhuriran. Hinaspan cheqaqtapuni kawsasqanta yachanankupaq paykunaman presentakuspa, pay kikinpuni rikuchikuran, tukuy ima pruebakunawan paypuni kasqanta. Hinaspan Jesusqa tawa chunka p'unchaw apostolninkunawan kaspa, Diospa gobiernanan sumaq glorianmanta paykunaman yachachiran.

4 Jesusqa huk kutinmi apostolninkunawan kushka kashaspa, paykunata khaynata kamachiran:

—Jerusalén llaqtamantaqa aman ripunkichishchu. Aswanqa Diospa prometesqan Santo Espirituta chashkinaykichiskaman suyankichis. Noqaqa chay Santo Espiritumantan rimapayaraykichishña **5** khaynata: “Bautizaq Juanqa unullawanmi bautizaran. Ichaqa qankunan Santo Espirituwan kay pisi p'unchawkunallapi bautizasqa kankichis”, nispa.

Hanaq pachaman Jesuspa ripusqanmanta

6 Jesusqa *apostolninkunawanmi kushka huñunasqa kasharan. Hinaqtinmi apostolninkunaqa Jesusta tapuranku khaynata:

—Señor, ¿qanri kay p'unchawkunapichu (*Roma *nacionmanta kamachikuqkunata vencespayki), kay Israel nación llaqtaykupi *reyniyku kankí? nispanku.

7 Hinaqtinmi Jesusqa apostolninkunata contestaspa niran:

—Manan qankunamanchu tupasunkichis ima p'unchawtachus chaykuna pasananmanta

yachanaykichispaqqa. Aswanqa ancha atiyniyoq Dios Taytallaymi yachan ima tiempopichus otaq ima p'unchawtachus chaykuna pasananmantaqa. **8** Ichaq *Santo Espíritu qankunaman hamuqtinmi, atiyta chashkinkichis. Hinaspan qankunaqa testigoykuna kankichis: kay Jerusalén llaqtapi, *Judea *provinciapi, *Samaria provinciapi, hinallataq kay pachapi llapallan llaqtakunapipas, runakunaman noqamanta willamunaykichispaq, nispa.

9 Chaykunata rimaya tukuruspanmi, apostolninkuna rikushaqtin, Jesusqa hanaq pacha cieloman ripuran. Chaymi phuyu ukhuman chinkaykuqtin, apostolninkunaqa manaña rikurankuñachu. **10** Hinaqtinmi Jesuspa apostolninkuna alto cielota qawallahashaqtinkuraq, ishkay runakuna yuraq p'achayoqkama apostolkunapa ladonkupi qonqayllamanta rikhuriykurán. Hinaspan apostolkunata niranku:

11 —*Galilea provincia lawmanta runakuna, ¿imanaqtintaq qankunari alto cielota qawashankichís? Imaynan Jesuspa hanaq pachaman ripusqanta kunan rikushankichis, saynallataqmi Jesusqa huk p'unchaw hanaq pachamanta kay pachaman kutimunqa, nispa. [Nota: Chay ishkay yuraq p'achayoq runakunaqa Diospa *angelninkunan karanku].

Judas Iscariotepa rantinta Matiasta akllasqankumanta

12 Chaymantan *apostolkunaqa Olivos moqopi kasqankumanta, Jerusalén llaqtaman kutipuranku. Chay Olivos moqoqa huk kilómetro hinallan Jerusalén llaqtamantaqa karan. **13** Hinaspan apostolkunaqa Jerusalén llaqtaman chayaruspanku, samapakusqanku wasipa altosninman wiharanku. Chaypin karanku: Pedro, *Jacobo, Juan, Andrés, Felipe, Tomás, Bartolomé, Mateo, Alfeopa wawan Jacobo, Zelote partidomanta *Simón, hinallataq huk Jacobopa wawan *Judaspiwan ima. [Nota: Kay Judasqa manan Jesusta traicionaspa wañuq Judas Iscariotechu karan. Aswanqa huk Judasmij]. **14** Chaypin llapallanku huk sonqolla huñunasqa karanku: apostolkuna, Jesuspa mamitan *María, Jesuspa wawqenkuna, hinallataq huk warmikunapiwan ima. Hinaspan paykunaqa Diosmanta mana dejaspa mañakuranku.

15 Hinaqtinmi chay p'unchawkunapi, Diospi iñiq runakunaqa pachaq ishkay chunka hina huñunakuranku.

Hinaqtinmi Pedroqa paykuna ukhumanta sayarispa, khaynata niran:

16 —Wawqe panaykuna, Bibliapi nisqanmi cumplikunanpuni karan. Chaytan ñawpaqtaraq *Santo Espíritu *rey Davidnintakama ña niranña, Jesusta Judas Iscariote traicionananmantaqa. Chay Judasmi Jesuspa enemigon runakunata pusamuran, Jesusta presochanankupaq.

17 Hinasapas chay Judasqa noqanchis apostolkunawan kushka yupasqan karan. Chaymi payqa noqanchiswan kushka llank'aranpas. **18** Chay Judasmi, Jesusta traicionasqanmanta pagasqanku qolqewan, huk chakrata rantiran. Chaypin Judasqa umanpan pampaman urmayuqtin, wiksanaraq phataran.

Hinaqtinmi ch'unchulninkunaraq lloqsiran. **19** Hinaqtinmi Jerusalén llaqtapi tiyaq runakunaqa, Judaspa sayna wañusqanta yacharanku. Chaymi chay chakrataqa suticharanku “Acéldama”, nispa. Aceldamaqa “Yawar pampa chakra” ninantan nin.

20 Judasta kaykuna pasananmantaqa, ñan Salmos libropi esribisqaña kasharan. Chay Salmos libropin khaynata nishan:

“¡Wasinpas ch'inñeqlman tukuchun!

Hinaspa chay wasipiqa ama ni pipas tiyachunchu”, nispa [*Salmos 69.25*].

Hinasapas Bibliapiqa nillashantaqmi:

“Paypa ima ruwasqantapas huk runayá rantinta ruwachun”, nispa [*Salmos 109.8*].

21 Chayraykun Judas Iscariotepa rantinta huk runata akllasunchis. Payqa Señor Jesuswan, hinallataq noqanchiswan kushka tukuy tiempo puriqmasinchismi kanan. **22** Hinasapas chay runaqa Jesusta Bautizaq Juan bautizasqanmantapacha asta Jesuspa hanaq pachaman ripusqan p'unchawkama noqanchiswan puriqmasinchismi kanan. Saynallataqmi payqa Jesuspa kawsarimusqanta noqanchiswan kushka rikuq kanan, nispa.

23 Chaymi paykunaqa Judas Iscariotepa rantinta, ishkay runakunata akllaranku, paykunamanta huknин kaq runa akllasqa kaspa, Jesuspa apostolnin kananpaq. Huknинpa sutinmi karan *José Barsabás; paytan reqsiranku Justowan. Huknинñataqmi karan Matías. **24** Hinaspan Diosmanta llapallanku khaynata mañakuranku:

—Señor Diosniyku, qanllan llapallan runapa sonqonta reqsinki. Kunanyá kay ishkaynin runakunamanta mayqentachus akllakusqaykita reqsichiwayku, **25** saynapi Judas Iscariotepa rantinta apóstol kaspa kamachiyikunata ruwananpaq. Ichaga Judasmi apóstol kashaspa huchaman urmaran. Chaymi wañuruqtin, almanqa huchasapa runakunapa kasqanman ripuran, nispa.

26 Hinaspan sortearanku; hinaqtinmi suerteqa Matiasman tuparan. Chaymi Matiasqa chay p'unchawmantapacha chunka hukniyoq apostolkunawan yupasqa karan.

Diospa prometesqan Santo Espíritu hamusqanmanta

2 **1** *Pentecostés fiesta p'unchaw chayaramuqtinmi, Jesucristopa *apostolninkuna, wakin creyentekunapiwan kushka, huk wasipi huñunasqa kasharanku. **2** Hinaqtinmi qonqayllamanta hanaq pachamanta wayra hina qaparishaq uyarakuran. Hinaspan chay kasqanku wasiman hunt'ayuran. **3** Hinaqtinmi sapankamankupa umanpa altonman nina rawrashaq hina urayamuran. **4** Hinaqtinmi paykunaqa *Santo Espirituwan llapallanku hunt'ayusqa karanku. Hinaspan paykunaqa Santo Espíritu rimachiqtin, mana hayk'aq rimasqanku tukuy clase rimaykunapi sapankamanku rimaya gallariranku.

5 Chay p'unchawkunapin Dios Taytata kasukuq Israel *nacionniyoq ashka runakuna Jerusalén llaqtapi kasharanku. Paykunaqa huk law nación llaqtakunapin tiyaranku. (Chaymi Jerusalén llaqtapi Pentecostés fiestaman chay nación llaqtakunamanta hamuranku, Diosta yupaychanankupaq). **6** Hinaqtinmi chay Jerusalén llaqtaman hamuq runakunaqa, chay wayra hina qaparisqanta uyarispanku, apostolkunapa kasqanman huñunakamuranku. Hinaspan sapankamankupa rimayninkupi rimasqankuta uyarispanku, chay runakunaqa mana ni imaynatapas piensayta atirankuchu. **7** Chaymi admirasqallaña parlanakuranku khaynata:

—¿Manachu kay tukuy clase rimaykunapi rimaq runakunaqa *Galilea *provincia lawmanta kankú? **8** Chayri, ¿imaynanpitaq sapankamanchispa rimasqanchis rimaykunapiri uyarishanchís? **9** Ashka nacionkunamanta

hamuq runakunan kaypiqa kashanchis: Partiamanta, Mediamañta, Elammana, Mesopotamiañta, Judea provinciamanta, Capadociamanta, Pontomanta, Asia lawkunamanta, **10** Frigiamanta, Panfiliamanta, *Egipto lawkunamanta, África lawpi Libia nacionpi Cirene llaqtapa cercankunamanta, kay Jerusalén llaqtapi tiyaq Roma nacionniyoq runakunapas, hinallataq huk law nacionniyoq kashaspa judiokunapa religionninman cambiakuq runakunapas, **11** Lamar qochapa chawpinpi Creta sutiyoq *islamanta, hinallataq Arabia lawmanta ima. Noqanchisqa huk law nación llaqtakunamanta kashaspanchismi, Diospa tukuy ima admirakuypaq ruwasqankunamanta, sapankamanchispá rimayninchispi rimasqankuta kunan uyarishanchis, nispa.

12 Chay rimasqankuta uyarispankun, llapallan chay runakunaqa admirasqallaña kaspanku, tapunakuranku khaynata:

—Kaykunari, ¿imanaqtintaq pasashan? nispanku.

13 Ichaqa wakin runakunañataqmi apostolkunamanta burlakuspa, khaynata niranku:

—Waq runakunaqa mach'asqan kashanku; chaymi saynataqa rimashanku, nispanku.

Pedropo predicasqanmanta

14 Hinaqtinmi Pedroqa chunka hukniyoq *apostolkunapiwan tiyasqankumanta kushka sayariranku. Hinapan Pedroqa altota rimirispa, chaypi huñunasqa runakunata, khaynata niran:

—Israel *nacionniyoq llaqtamasiykuna, hinallataq kay Jerusalén llaqtapi llapallan tiyaq runakunapas; llapallaykichisyá kay nisqaykunata allinta uyariwaychis. **15** Qankunaqa pantashankichismi. Noqaykuqa manan mach'asqachu kashayku. Hinaspapas chayraqmi las nueve de la mañanallaraq kashan. (¿Chaychu noqaykuri mach'asqa kashaykuman? Kay llaqtanchispíqa manan ni pipas sayna achiqayllataraqqqa mach'anchu). **16** Ichaqa kaykuna rikusqaykichisqa pasashan, Diosmanta willakuq *profeta Joelpa ñawpaqtaraq nisqanman hina cumplikunanaqmi. Paymi Diospa nisqanta escribiran khaynata:

17 Diosmi niran:

“Qepa p'unchawkunatan
 Santo Espirituya llapallan runakunaman
 mandamusaq.
 Chaymi qari wawaykichispas, hinallataq warmi
 wawaykichispas noqamanta willakunqaku.
 Hinallataqmi jovenkunapas sueñoypi hina
 visionkunata rikunkaku.
 Hinallataq yuyaqña kaq runakunatapas noqan
 sueñoyninkupi rimapayasaq.

18 Saynallataqmi chay p'unchawkunapiqa, Santo
 Espirituya mandamusaq,

noqata serviwaq qarikunaman, hinallataq
 warmikunamanpas.

Chaymi paykunaqa noqamanta willakunqaku.

19 Saynallataqmi noqaqa alto cielopipas admirakuypaq
 señalkunata rikhurichisaq, hinallataq kay
 pachapipas, admirakuypaq milagrokunata
 rikuchisaq:

yawarta, ninata,

hinallataq phuyu hinaraq oqarikushaq q'oshñitawan
 ima.

20 Hinallataqmi noqapa kutimunay suma-sumaq hatun
 p'unchaw manaraq chayamushaqtin,
 intipas tutayanqa,

hinallataq killapas yawar hina pukaman tukunqa.

Chaykunaq pasasqanmi ancha hatun admirakuypaq
 kanqa.

21 Ichaqa pipas noqapi creespa, sutiypi mañakuqmí
 salvasqa kanqa”, nispa [Joel 2.28-32].

22 Israel nación llaqtamasiy runakuna, kay

nisqaykunata uyariyachis. Diosqa kay pachaman Jesucristota
 mandamuspanmi, payman tukuy atiyta qoran. Chaymi
 Nazaret llaqtayoq Jesusqa, qankuna ukhupi kashaspa, ancha
 admirakuypaq tukuy imaymana milagrokunata ruwaran.
 Chaykunata rikuspaykichismi, qankunaqa chaykunamanta
 yacharankichis. **23** Diosqa ñan yacharanña, Jesusqa anchata
 sufrispa ñak'arinantaqa. Chaymi Diospa *planninman

hina Jesusqa enemigon runakunaman entregasqa karan; hinasapas paytan qankunaqa presocharankichis; hinaspan huchasapa runakunapa makinman entregarankichis, cruzpi chakataruspa wañuchinankupaq. **24** Saynata ruwashaqtikichispas, Diosmi Jesustaqa wañusqanmanta kawsarichimuran. Ichaqa wañuyqa manapunin Jesustaqa sepulturapi qepachiyta atiranchu. **25** Kaykunamantan *rey Davidpas ñawpaqtaraq Jesusmanta khaynata rimaran:

“Señortaqa ñawpaqniypin sapa kutin rikullashani.
Paymi phaña ladoypi kashan cuidawananaqp.
Chaymi noqaqa mana urmasaqchu.

26 Noqaqa ancha kusisqan kashani.

Anchata kusikuspan simiywanpas takini.
Paypi confiakuspaymi noqaqa mana ni imatapas manchakusaqchu.

27 Qanqa wañusqakunapa kasqanpiqa manan noqataqa dejawankichu.

Nitaqmi cuerpoytapas sepulturapi ismunanpaqqa permitinkichu, mana huchayoq serviqniyki kasqayrayku.

28 Qanmi noqataqa yachachiwaranki munasqaykimantina kawsanaypaq.

Chaymi noqaqa anchata kusikushani, qan noqawan kushka kasqaykirayku”, nispa [Salmos 16.8-11].

29 Saynata yachachispan Pedroqa khaynata niran:

—Llaqtamasiykuna, kunanmi ñawpaq abuelonchis

Davidmanta cheqaqtapuni willasqaykichis. Pay wañuqtinmi, huk sepulturapi p'amparanku. Ichaqa kunan p'unchawkamapas yachanchismi, Davidpa cuerpon p'ampasqanku sepulturaqa kay kasqanchis lugarpa cercanpi kasqanta. **30** Rey Davidqa Diosmanta willakuq *profetan karan. Chaymi payqa ña yacharanña paypa mirayninmanta huk salvador kay pachaman hamuspa, Israel nación llaqtapi rey kananta. Chaytaqa yacharan payman Dios juramentota ruwaspa prometesqanraykun. **31** Hinasapas Diospa prometesqankuna cumplikunantaqa, Davidqa yacharanmi. Chaymi payqa qepa tiempopi imakunas pasananta yachaspa willakuran, Salvawaqninghispa cuerpon sepulturapi ismunanpaq mana

saquesqa kananmanta, aswanqa kawsarinpunanmanta. **32** Chay prometesqanman hinan, Jesustaqa Dios kawsarichimuran. Chaykunata rikusqanchisraykun noqanchisqa llapallanchis testigo kanchis. **33** Chaymantan Diosqa hanaq pachaman Jesusta oqarispa phaña ladonpi tiyaykachiran. Hinaspas Diosqa prometesqanman hina, Santo Espirituta Jesusman qoran; hinaqtinmi Jesusñataq chay Santo Espirituta noqaykuman qowaranku. Chaykuna pasasqantan kunan qankunaqa rikushankichis, hinallataq uyarishankichis ima. **34** Hinaspapas noqanchisqa yachanchismi, rey Davidqa hanaq pachamanqa manan oqarisqachu karan. Aswanqa kikin Davidpunin khaynata niran:

“Señor Diosmi Señorniya niran:

Phaña ladoypi tiyaykuy,

35 llapallan enemigoykikunata vencespay, chaki plantaykiman churanaykama”, nispa.

36 Chayraykun niykichis, qankuna Israel nación llaqtayoq runakunaqa, cheqaqtapuni yachaychis, cruzpi chakatasqaykichis Jesustan Diosqa churaran, llapallan runakunapa Señornin, hinallataq salvadornin ima kananpaq, nispa.

37 Chaykunata llapallan runakuna uyarispunkun, sonqonkupi anchata llakikuranku. Hinaspas Pedrota hinallataq wakin apostolkunatawan tapuranku:

—Wawqeykuna, sayna kaqtinri, ¿imatataq noqaykuri kunan ruwaykuman? nispanku.

38 Hinaqtinmi Pedroqa paykunata contestaran:

—Huchaykichismanta wanakuspayá Diosman kutirikuchis. Hinaspas Jesucristopa sutinpi sapankamaykichis bautizachikuchis, saynapi Dios huchaykichista perdonaspa, Santo Espirituta qosunaykichi spaq. **39** Kay promesakunaqa qankunapaqmi karan, wawaykichiskunapaqpas, hinallataq enteron mundointinpi pikunatachus Dios salvananpaq waqyay munasqankunapaqwan ima, nispa.

40 Saynallataqmi Pedroqa chaypi kaq runakunata alli-allinta ashka yachachikuykunawan consejaspa, khaynata niran:

—Huchallapi puriq runakunawan kushka castigasqa kanaykichismanta librakuchis, salvasqa kanaykichi spaq, nispa.

41 Chaymi Pedropa nisqankunata kasukuq runakunaqa bautizachikuranku. Hinaspan chay p'unchawpiqa, Jesucristopi creeq runakunaman kinsa waranqa hina runakuna yapakuranku. **42** Hinaspan paykunaqa kaykunata ruwaranku: apostolkunapa yachachisqanta allinta uyarispa kasukuranku; huk runa hinalla kawsaranku; t'antatapas huk sonqolla partinakuspan kushka mikhuranku; hinallataq Diosmantapas huk sonqolla mañakuranku.

**Jesucristopi primer kaq creyentekuna
imaynatas kawsasqankumanta**

43 Jesucristopa *apostolinkuna, milagrokunata hinallataq admirakuypaq señalkunata ruwaqtinkun, llapallan runakunaqa anchata admirakuranku. **44** Saynallataqmi Jesucristopi llapallan creeq runakunaqa huk sonqolla kawsaranku; hinallataq tukuy ima kaqninkuwanpas yanapanakuspa ima kawsaranku. **45** Chaymi wakinqa allpankutapas, hinallataq wakin kaqninkutapas venderanku. Hinaspan ima kaqninkutapas, hinallataq chay vendesqanku qolqetapas sapankamapa necesitasqanman hina rakiranku. **46** Saynallataqmi paykunaqa Dios yupaychana *templopi huk sonqolla sapa p'unchaw huñunakuranku. Hinallataq sapankamapa wasinkupi huñunakuspanku, mikhunata ancha kusikuywan hinallataq humildadwan ima kushka mikhuranku. **47** Hinaspapas llapallankun paykunaqa Diosta yupaychaspa karanku. Chaymi chay llaqtapi tiyaq runakunaqa paykunataqa anchata respetaranku. Hinaqtinmi Diosqa ashka runakunata yanaparan, (Jesucristopi creespa) salvasqa kanankupaq. Chayraykun Jesucristopi creeq runakunaqa sapa p'unchaw aswan ashkaña karanku.

Mana puriq runata Pedro sanoyachisqanmanta

3 1 Huk p'unchawmi kinsa horas tardeykuya hina, Pedroqa Juanpiwan Dios yupaychana *temploman riranku. Chay horastan Israel *nacionniyoq runakunaqa, costumbrenkuman hina, Diosman orakunankupaq temploman riranku. **2** Chay templopa huknin punkunmi Sumaq Punkuwan sutichasqa karan. Chay punkumanmi huk mana hayk'aq puriq runataqa sapa

p'unchaw apamuranku, temploman haykuq runakunamanta limosnata mañakunanpaq. **3** Hinaqtinmi chay mana puriq runaqa Pedrota hinallataq Juantawan, Dios yupaychana temploman haykusqankuta rikururan. Hinapan paykunamanta limosnata mañakuran. **4** Chaymi Pedroqa Juanpiwan chay mana puriq runata qawayuranku. Hinapan Pedroqa khaynata niran:

—Noqaykuta qawarimuwayku, nispa.

5 Hinaqtinmi chay mana puriq runaqa, paykunata qawapayaran khaynata piensaspa: Paykunaqa icha imallatapas qoykuwanman, nispa. **6** Chaymi Pedroqa chay mana puriq runata niran:

—Manan qoriypas ni qolqeypas kanchu. Aswanqa noqapa imaychus kashan chayllatan qosqayki: ¡Nazaret llaqtayoq Jesucristopa sutinpi sayarispa puriy! nispa.

7 Saynata niruspanmi, Pedroqa chay mana puriq runata phaña makinmanta aysarispa sayarichiran. Hinaqtinmi piernankunapas, hinallataq chakinkunapas kasqan ratolla purinanpaq sanoyaran. **8** Chaymi chay mana puriq runaqa, huk saltayllapi sayarispa puriran. Hinapan payqa Pedrowan hinallataq Juanpiwan kushka, Diosta yupaychana temploman ancha kusikuywan haykuran, purispa, saltaspa, hinallataq Diosta alabaspa ima. **9** Hinaqtinmi chaypi kaq llapallan runakunaqa, chay mana puriq runapa purisqanta, hinallataq Diosta alabasqanta ima rikuranku. **10** Hinapan chay mana puriq runata reqsiruspanku, khaynata ninakuranku:

—Kay runaqa Dios yupaychana templopa Sumaq Punkunpi limosnata mañakuspa tiyaqmá kashan, nispanku.

Chaymi paykunaqa chaykuna pasasqanmanta anchata admirakuranku.

Templopa corredorninpi Pedro predicasqanmanta

11 Chay mana puriq runaqa, sanoyaruspanmi Pedromanta hinallataq Juanmantawan mana separakuspa, paykunawan kushka puriran. Chaymi runakunaqa admirasqallaña kaspanku, Dios yupaychana *templopi Salomonpa Punkun nisqanku corredorman apurayman p'itaranku. Hinapan paykunata chaypi muyuriykuranku. **12** Chaymi Pedroqa chaypi llapallan runakunata rikuspa, khaynata niran:

Pedro Juanpiwan mana puriq runata sanoyachisqanku (Hechos 3.1-10)

—Israel *nacionniyoq llaqtamasiykuna, qankunari, žimanaqtintaq kayta rikusqaykichiwanri ancha admirasqallaña kashankichís? ¿Imanaqtintaq noqaykutari qawapayawashankikú? Noqaykuqa manan atiynykuwanchu nitaq Diosta allinta servikusqaykuraykuchu kay runataqa sanoyachirayku. **13** Ñawpaq abuelonchis Abrahampas, Isaacpas hinallataq Jacobpas Diosninchistan adoraranku. Hinaspapas kikin Diosninchismi rikuchiwaranchis tukuy khuyakuyninta, hinallataq tukuy atiyninta rikuchiwaranchis Wawan Jesucristopi. Ichaqa qankunan *Roma llaqtamanta kamachikamuq runakunaman Jesusta entregaspaykichis negarankichis. Poncio *Pilato kacharipuya munashaqtinpas, aswanmi qankunaqa hark'akurankichis. **14** Jesusqa Diosta kasukuqmi karan; hinaspapas payqa mana ni ima huchayoqmi karan. Sayna kashaqtinmi, qankunaqa gobernador Poncio Pilatota mañakurankichis, runa wañuchiq Barrabasta kacharipuspa, Jesustañataq cruzpi chakatachinanpaq. **15** Saynatan wiñaypaq kawsay qokuq Jesustaqa, qankuna wañuchirankichis. Ichaqa Diosmi Jesustaqa wañusqakuna ukhumanta kawsarichimuran. Chaykuna pasasqanmantan noqaykuqa testigo kayku. **16** Noqaykuqa Jesucristopa atiyninpin confiayku. Chayraykun qankuna rikushaqtiykichis, kay mana puriq runaqa, Jesuspa atiyninwan sanoña kashan.

17 Llaqtamasiykuna, qankunapas hinallataq kay llaqtata kamachiq jefeykichiskunapas, Jesusmanta mana allinta yachasqaykichihsraykun, paytaqa wañuchirankichis. **18** Ichaqa ñawpaqtaraqmi Diosmanta willakuq *profetakunaqa, ña willakurankuña Jesusqa anchata ñak'arispa wañunanmanta. Chaykunan Diospa nisqanman hina ña cumplirukunña. **19** Saynaqa tukuy huchaykichiskunamanta wanakuspa, Diosman kutirikuychis, saynapi huchaykichismanta perdonasqa kanaykichispaq. Saynapin Diosqa tukuy huchakuna ruwasqaykichihsista perdonasunkichis; hinapan hawkallapi kawsachisunkichis. **20** Dios Taytanchisqa ñawpaqmantapacha prometesqanman hinan, Jesucristotaqa kay pachaman kaqmanta mandamunqa. **21** Ichaqa chay kutimuman p'unchawkaman Jesusqa hanaq pachallapiroq kanqa, kay pachapi tukuy imakunata mosoqman Dios

Taytanchis tukuchinankama. Chaykuna pasananmantan Diosmanta willakuq ñawpaq *profetakunapas ña willakurankuña. **22** Chay ñawpaq profetakunamanta hukninmi karan *Moisés. Paymi khaynata niran: “Diosmi Israel nacionniyoq llaqtamasinchis ukhumanta huk runata akllanqa noqa hina profeta kananpaq. Chaymi qankunaqa paypa tukuy ima nisqanta kasukunaykichis. **23** Sichus pipas chay profetapa nisqanta mana kasukunqachu chayqa, Diospa llaqtanmantan wikch'usqa kanqa, hinallataq wañuchisqa ima”, nispa.

24 Saynallataqmi Diosmanta willakuq profeta Samuelpas, hinallataq llapallan ñawpaq profetakunapas ña willakurankuña kay p'unchawkunapi tukuy imakuna pasananmantaqa. **25** Chayraykun niykichis, Diosqa noqanchispa ñawpaq abuelonchiskunawanmi huk pactota ruwaran. Chay pacto ruwasqantan Diosqa profetankunantakama willakuran; chay promesa ruwasqantan Diosqa qankunapi kunan cumplishan. Chay pactota ruwaspanmi Diosqa Abrahamman khaynata niran: “Qanpa mirayniykiraykun kay pachapi llapallan nación llaqtapi tiyaq runakunaqa bendecisqa kanqaku”, nispa. **26** Chaymi Diosqa Wawan Jesusta kawsarichimuspa, qankunaman primerta mandamuran, saynapi qankunata bendecisunaykichispaq, hinallataq huchaykichismanta wanakuspa, Diosman kutirikunaykichispaq, nispa.

Autoridadkunapa ñawpaqninpi Pedrowan Juanpiwan kasqankumanta

4 1 Pedroqa Juanpiwanmi chay templollapiraq runakunawan parlasharanku. Hinaqtinmi chayman ashuykamuranku wakin *sacerdotekuna, *saduceo religionniyoq runakuna, hinallataq Dios yupaychana *templota cuidaq guardiakunapa jefen ima. **2** Paykunaqa Pedropaq hinallataq Juanpaqwammi ancha phiñasqallaña kasharanku. Saynataqa phiñakuranku, imaynan Jesuspas kawsarimuran, saynata wañuq runakunapas kawsarimunanmanta yachachiqtinkun. **3** Chayraykun Pedrotaqa Juantawan hap'iranku. Hinaspan tardeña

kaqtin, carelman apaspa, paqarisnintin p'unchawkama wishq'amuranku. **4** Ichaqa saynata ruwashaqtinkupas, *apostolkunapa yachachisqanta uyarispankun, ashka runakuna Jesucristopí creeranku. Chaymi chay p'unchawkunapi Jesucristopí creeq qarikunaqa pishqa waranqa hina karanku. [Nota: Israel nación llaqtapi runakunata yupaspankuqa, manan warmikunata nitaq wawakunatapas yuparankuchu].

5 Paqarisnintin p'unchawmi Jerusalén llaqtapi huñunakuranku, Israel *nación llaqtapi kamachiq autoridadkuna, yachayniyoq kuraq runakuna, hinallataq *leykunata yachachiq runakunapiwan ima. **6** Chayllapitaqmi sacerdotekunapa jefen Anaspas kasharan, hinallataq Anaspa familiar Caifás, Juan, Alejandro, hinallataq wakin familiankunapas. **7** Chaymi paykunaqa Pedrota Juantawan chay huñunakusqanku lugarman apachimuranku. Hinaspan chawpinkupi sayaykachispangu, khaynata tapuranku:

—Qankunamanri, ¿pitaq permisota qosurankichis runakunaman yachachinaykichispaqrí? ¿Pitaq atiyta qosurankichis chay mana puriq runata sanoyachinaykichispaqrí? nispanku.

8 Chaymi Pedroqa *Santo Espirituwan hunt'asqa kaspa, paykunata contestaspa niran:

—Kay Israel nación llaqtanchispi kamachiq autoridadkuna, hinallataq yachayniyoq kuraq runakuna, **9** qankunan kunan tapuwashankichis chay mana puriq runata imayna sanoyachisqaykumanta. **10** Ichaqa qankunapas hinallataq llapallan kay Israel nación llaqtanchispi tiyaq runakunapas yachaychisyá, chay runaqa kunan qankunapa ñawpaqniykichispin sanoña kashan, Nazaret llaqtamanta Jesuspa sutinpi sanoyachisqa kasqanrayku. Ichaqa qankunan Jesustaqa cruzpi chakataspa wañuchirankichis; saynata ruwashaqtiykichispas, Diosmi Jesustaqa wañusqanmanta kawsarichimuran. **11** Kay Jesusmi qankunapa mana munasqaykichis rumi hina kashaspa, kunanqa allin kaq rumiman tukun; hinaspan wasiq esquinanpi allinta wasipa perqanta sostienen. **12** Kay pachapiqa manan pipas runakunata salvantanpaqqa kanchu. Jesusllan ancha

atiyniyoqqa. Payllatan Diosqa kay pachaman mandamuran, runakunata atiyninwan salvananpaq, nispa.

13 Hinaqtinmi Pedroqa Juanpiwan mana estudioyoq runakunalla kashaspankupas, mana manchakuspa rimaranku. Chaymi chaypi kaq autoridadkunaqa anchata admirakuranku. Hinaspan chay autoridadkunaqa chayraq cuentata qokuranku, Pedroqa Juanpiwan Jesuspa puriqmasinkuna kasqankuta.

14 Hinaspapas chay autoridadkunaqa, Pedrotapas hinallataq Juantapas manan acusaytaqa atirankuchu, chay mana puriq runa sanoña paykunawan kushka chaypi kasqanrayku.

15 Chaymi chay autoridadkunaqa Pedrotap Juantawan chay huñunasqa kasqankumanta hawaman lloqsinankupaq kamachiranku. Hinaspan paykunapuralla parlanankupaq qepakuranku.

16 Hinaspan paykunaqa khaynata parlanakuranku:

—¿Imatataq kay runakunawanri ruwasunchís? Jerusalén llaqtapi tiyaq llapallan runakunan kay admirakuypaq milagro ruwasqankutaqa yachanku. Chaytaqa manan noqanchisqa negayta atisunmanchu. **17** Aswanyá Jesuspa atiyninmanta amaña pimanpas rimankupaqqa, paykunata alli-allinta amenazasunchis, saynapi amaña ni pimanpas Jesusmanta willakachakuspa purishanankupaq, nispanku.

18 Saynata parlaruspankun chay autoridad runakunaqa, Pedrotap Juantawan yapamanta waqqachimuskupaku, khaynata kamachiranku:

—Kunan p'unchawmantaqa amañan chay Jesuspa sutinpiqa ni pimanpas rimankichishñachu, nitaq Jesusmantaqa ni imatapas yachachinkichishñachu, nispanku.

19 Hinaqtinmi Pedroqa Juanpiwan contestaranku khaynata:

—Diospa ñawpaqninpiri, ¿allinchu kanman primerta qankunataraq kasukunaykupaq, icha Diostachu primertaqa kasukuykuman? ¡Qankunaqa allintayá sonqoykichispi piensariyjis! **20** Noqaykuqa chay tukuy imaymana rikusqaykumantaqa, hinallataq uyarisqaykumantapas manan upallallaqa kaykumanchu, nispanku.

21 Chay nisqankuta uyarispunkun, Israel nación llaqtata gobiernaq autoridad runakunaqa, Diosta chaypi alabaq runakunata manchakuspankun, Pedrotap Juantawan

mana castigayta atirankuchu. Chay runakunaqa Diostaqa alabasharanku, chay mana puriq runa sanoyachisqa kasqanraykun. Chaymi chay autoridad runakunaqa Pedrota Juantawan alli-allinta amenazaspalla kacharipuranku.

22 Chay mana purisqanmanta sanoyachisqa runaqa, tawa chunka más watayoqmi karan. Chaymi Diostaqa alabaranku, sayna ashka watamanta sanoyachisqa kasqanrayku.

Jesucristopi creeq runakuna orakusqankumanta

23 Pedroqa Juanpiwanmi preso kasqankumanta lloqsispanku, libreña karanku. Hinapan wakin *apostolkunapa huñunakusqankupa kasqanman riranku. Hinapan paykunaman willaranku, *sacerdotekunapa jefenkuna, hinallataq chay edadniyoq *anciano autoridadkunapiwan imaynata amenazaspa nimusqankuta. **24** Chay willakusqankuta uyarispankun, Diosmanta huk sonqolla llapallanku mañakuranku khaynata:

—Tukuy atiyniyoq Diosnillayku. Qanmi unancharanki hanaq pachata, kay pachata, hatun lamar qochata, hinallataq tukuy kaqkunatapas. **25** Qanqa ñawpaqtaraqmi *Santo Espiritu yanapayninwan serviqniyki *rey Davidnintakama, khaynata niranki:

“Ashka *nación llaqtakunapi tiyaq runakunari,
¿imanaqtintaq peleankú?

¿Imanaqtintaq Diospa contranpiri hatarinkú?

26 Kay pachapi reykunaqa, Diospa contranpin hatarinku. Hinallataq kay pachapi gobiernaq autoridadkunapas, Diospa contranpi, hinallataq Salvadorinkupa contranpin hatarinku”, nispa [*Salmos 2.1-2*].

27 Saynallataqmi kay Jerusalén llaqtapipas huñunakuranku, *rey *Herodes Antipas, Poncio *Pilato, *Roma llaqtayoq runakuna, hinallataq kay Israel nacionniyoq wakin runakunapiwan ima. Hinapan paykunaqa, mana ni ima huchayoq akllasqayki Jesusta, wañuchinankupaq acuerdoman haykuranku. **28** Saynata Jesuspa contranpi huñunakuspankun, ñawpaqmantapacharaq qanpa munasqaykita paykunaqa ruwaranku. Hinaspapas chaytaqa qanmi permitiranki atiyniykiwan. **29** Saynaqa, Diosnillayku, kunanyá kay amenazawaqniyku runakunata qawariy. Hinaspaykiyá kunan yanapawayku, mana manchakuspa qanmanta rimanaykupaq.

30 Saynallataqyá yanapawayku, ch'uya Wawayki Jesuspa sutinpi onqosqa runakunata sanoyachinaykupaq, milagrokunatapas ruwanaykupaq, hinallataq ancha admirakuypaq mana pipa rikusqan ruwaykunatawan Jesuspa sutinpi ruwanaykupaq, nispa.

31 Saynata Diosmanta mañakuya tukurullaqtinkun, chay huñunakusqanku lugarpi temblor hina pasaran. Hinaqtinmi llapallanku paykunaqa Santo Espirituwan hunt'ayusqa llapallanku karanku. Chaymi paykunaqa mana ni imatapas manchakuspa, Diosmanta willakuranku.

Jesucristopi creeq runakuna yanapanakuspa kawsasqankumanta

32 Jesucristopi llapallan creeq runakunaqa huk sonqolla, hinallataq huk runa hinalla piensaspan kawsaranku. Chaymi tukuy ima kaqninkutapas mana ni pipas niranchu “noqallapan kayqa” nispaqa. Aswanmi tukuy ima kaqninkuwanpas según necesitasqankuman hina yanapanakuranku. **33** Hinaspapas *apostolkunaqa ancha atiywanraqmi Señor Jesucristopa kawsarimusqanmanta yachachiranku. Hinaqtinmi Diosqa llapallankuta anchata yanaparan. **34** Paykunamantaqa wakinmi kapusqanman hina chakrankutapas, hinallataq wasinkutapas venderanku, wakchakunata yanapanankupaq. Chaymi paykuna ukhupiqa, imankupas suficiente karan kawsanankupaq. Chayraykun creyentekuna ukhupiqa mana wakchakunaqa karanchu. Chay vendesqanku qolqetaqa **35** apostolkunamanmi apamuranku. Paykunañataqmi sapankamankuman según necesitasqankuman hina rakiranku.

36 Saynallatataqmi *José sutiyoq runapas ruwaran. Payqa Leví sutiyoq ayllumanta lamar ochapa chawpinpi Chipre *isla allpapi naceq runan karan. Paytan apostolkunaqa Bernabé sutiwan suticharanku; chay sutiqa “Runamasinta consuelaq” ninantan nin. **37** Hinaspan Bernabeyqa huknin chakranta vendespa, chay llapallan qolqeta apostolkunaman qoran, paykuna necesitaqkunaman rakinankupaq.

Ananiasmanta warmin Safiramantawan

5 **1** Huk runan karan *Ananías sutiyoq; warminpa sutintaqmi karan Safira. Paykunapas huknin chakrankutan vendemuranku. **2** Ichaga paykunan warmi

qari acuerdota ruwaruspanku, chay allpa vendesqanku wakin qolqeta pakaranku. Hinaspan Ananiasqa wakillantaña *apostolkunaman aparan, (paykuna necesitaqkunaman rakinankupaq).

3 Hinaqtinmi Pedroqa niran:

—Ananías, ¿imanaqtintaq qanri diablotá kasukuspayki wakin qolqeta pakaruspa, *Santo Espirituta llullakushankí?

4 Chay chakraqa manaraq vendeshaqtყiqa, qanpan karan. Saynallataqmi chay vendesqayki qolqepas munasqaykita ruwanaykipaq karan. Chayri, ¿imanaqtintaq llullakushankirí? Manan noqaykutachu llullakuwashankikuqa; aswanqa Diostan llullakushanki, nispa.

5 Chayta uyarispanmi Ananiasqa pampaman wikapakuspa, kasqan ratolla wañuran. Hinaqtinmi chaypi llapallan uyariq runakunaqa anchata mancharikuranku. **6** Hinaqtinmi huk jovenkuna ashuyamuspanku, Ananiaspa cuerpona p'isturanku. Hinaspan p'ampaq aparanku.

7 Chaymantan yaqa kinsa hora hinaña pasaruqtin, Ananiaspa warmin Safiraqa apóstol Pedropas kasqanman haykumuran. Ichqaqa Safiraqa manan yacharanchu qosanta imas pasasqanmantaqa. **8** Hinaqtinmi Pedroqa Safirata tapuran:

—Chakraykichistari, ¿kay preciopichu venderankichís? nispa.

Hinaqtinmi Safiraqa contestaran khaynata:

—Arí, saynamanmi venderayku, nispa.

9 Saynata Safira contestaqtinmi Pedroqa niran:

—Qankunari, ¿imanaqtintaq acuerdota ruwarurankichis, Santo Espirituta llullakunaykichiqaqrí? Qawariy, chay punkutañan kutimushanku qosayki p'ampamuq jovenkunaqa. Paykunallataqmi qantapas kunan p'ampamusunkiku, nispa.

10 Saynata Pedro rimayta tukurullaqtinmi, Safira warmiqa pampaman wikapakuspa wañuran. Hinaqtinmi Ananiasta p'ampamuq jovenkunaqa haykumuspanku, Safiratapas wañusqataña tariranku. Hinaspan qosanpa ladonpi p'ampanankupaq aparanku. **11** Chaymi Señor Jesucristo llapallan creeq runakunapas, hinallataq chaykuna pasasqanmanta llapallan yachaq runakunapas, anchata mancharikuranku.

Apostolkunapa milagrokuna ruwasqankumanta

12 Jesucristopa *apostolninkunaqa Diospa atiyninwanmi admirakuyapaq señalkunata hinallataq milagrokunatapas ruwaranku. Hinaqtinmi Jesucristopi llapallan iñiqkunaqa, Dios yupaychana *templopa corredorninpi huk sonqolla huñunakuranku. Chay lugartan runakunaqa suticharanku “Salomonpa Corredornin” nispanku. **13** Hinaqtinmi ashka runakunaqa apostolkunata respetaspanku, paykunamanta allinta rimaranku. Ichaqa manchakuspankutaqmi Jesucristopi creeq runakunawanqa mana juntakuya munarankuchu. **14** Ichaqa ashkan runakunaqa qaripas, warmipas Señor Jesucristopi creespanku, Jesucristopi creeqkunaman sapa p'unchaw yapakuranku. **15** Hinaqtinmi ashka runakunaqa, onqosqa runakunata callekunaman orqomuranku. Hinapan chay onqosqa runakunata camakunapi, hinallataq kallapikunapi ima churaranku. Saynatan ruwaranku chayninta apóstol Pedro pasaqtin, llantullanpas llantuykuqtin sanoyanankupaq. **16** Saynallataqmi Jerusalén llaqtapa muyuriqninpi llaqtakunamantapas ashka runakunaqa Jerusalén llaqtaman onqosqa runakunata, hinallataq *demoniokunapa ñak'arichisqan runakunatawan apamuranku. Llapallankun paykunaqa sanoyachisqa karanku.

Apostolkunata presochasqankumanta

17 *Sacerdotekunapa jefen, hinallataq *saduceo religionniyoq masinkunapiwan iman, *apostolkunapa ruwasqanta rikuspanku, anchallataña envidiakuranku. **18** Chaymi chay runakunaqa, apostolkunata hap'ichispanku, carcelman churachiranku. **19** Ichaqa Diospa *angelninmi carcelpa punkunta chay tuta kicharan. Hinapan chay apostolkunata, carcelmanta orqospa, khaynata nirán:

20 —Diosta yupaychana *temploman riychis. Hinaspá kay mosoq kawsaymanta llapallan runakunaman willamuychis, nispa.

21 Chaykunata uyarispunkun apostolkunaqa, manaraq achiqamushaqtin Dios yupaychana temploman chayaspanku, chaypi runakunaman yachachiyyta qallariranku.

Chayllamanmi sacerdotekunapa jefenqa, gruponmanta kaq amigonkunapiwan huñunakuranku. Hinaspan Israel *nación llaqtapi gobiernaq runakunata waqyachimuran, asamblea ruwanankupaq. Hinaspanmi guardiakunata kamachiranku, carcelpi kaq apostolkunata apamunankupaq. **22** Ichaqa chay guardiakunaqa carcelman chayaspankuqa, manan apostolkunataqa tarirankuchu. Hinaspan kutimuspanku, willakuranku khaynata:

23 —Carceltaqa alli-allin wishq'asqatan tarimuyku; guardiakunapas sapankama punkutaqa allintan cuidashasqaku. Ichaqa chay carcelta kichaspaykuqa, manan chay apostolkunataqa tarimuraykuchu, nispanku.

24 Hinaqtinmi chay guardiakunapa willakusqanta uyarispanku, {sacerdotekunapa jefenqa}, Dios yupaychana templota cuidaq guardiakunapa jefen, hinallataq wakin importante kaq sacerdotekunapas, mana ni imayna piensaytapas atirankuchu chaykuna pasasqanmanta.

25 Ichaqa chayllamanmi huk runa hamuspa, paykunaman khaynata willaran:

—¡Carcelpi wishq'amusqaykichis runakunaqa, Dios yupaychana templopa corredornipiñan runakunaman yachayachishanku! nispa.

26 Chaymi Dios yupaychana templopi guardiakunapa jefenqa, guardiakunapiwan rispanku, apostolkunataqa kaqmanta hap'imuranku. Hinaspan llaqtapi runakuna rumiwan p'anankuta manchakuspanku, chay guardiakunaqa mana imanaspa apostolkunataqa sumaqlata apamuranku. **27** Hinaspan apostolkunataqa autoridadkunapa huñunakusqan *concilioman chayachimuranku. Hinaqtinmi sacerdotekunapa jefenqa, khaynata nirán:

28 —Noqaykuqa ñan advertiraykikuña chay Jesusmantaqa amaña ni hayk'aqpas yachachinaykichispaq. Saynata nishaqtyikupas qankunaqa mana kasukuspan kay Jerusalén llaqtapi llapallan runakunaman yachayachishankichis. Hinaspapas chay Jesuspa wañusqanmantaqa, noqaykumanmi qankunaqa culpawashankichis, nispa.

29 Hinaqtinmi Pedroqa wakin apostolkunapiwan, khaynata niranku:

—Noqaykuqa Diostan primertaqa kasukunayku, manan runakunataraqchu. **30** Jesustaqa qankunan cruzpi chakataspa wañuchirankichis. Ichaqa ñawpaq abuelonchiskunapa Diosninmi paytaqa kawsarichimuran. **31** Hinaspan Diosqa atiyninwan Jesusta hatunchaspa, phaña ladonpi tiyachiran. Chaymi Diosqa kamachiqinchis, hinallataq Salvadorninchis kananpaq Jesusta churaran, saynapi Israel *nacionniyoq runakuna huchankumanta Diosman kutirikuqtinku, huchankuta Dios perdonananpaq. **32** Chaykuna pasasqanmantaqa, noqaykun testigo kayku, hinallataq Santo Espiritupas. Chay *Santo Espiritutaqa, Diosmi payta kasukuq llapallan runakunaman qon, nispanku.

33 Chay nisqankuta uyarispankun, chay autoridadkunaqa nishuta phiñakuranku. Hinaspan apostolkunata wañuchinankupaq munaranku. **34** Ichaqa chay autoridadkunapa huñunakusqan lugarpin Gamaliel sutivoq runa kasharan. Payqa *Moisespa escribisqan *leykunamanta yachachiq *fariseo religionniyoq runan karan; hinaspapas paytaqa llapallan runakunan anchata respetaranku. Paymi sayarispa kamachiran, apostolkunata huk ratolla hawaman orqonankupaq. **35** Hinaspan chay Gamaliel runaqa, chaypi kaq autoridadkunata, khaynata niran:

—Israel nacionniyoq llaqtamasiykuna, chay runakunata amaraq ni imatapas ruwashaspaykichisyá allinta piensariyjis. **36** Qankunaqa yuyariyjis kaykunata: pasaq watakunapin yachaysapa tukuq Teudas sutivoq runa rikhurimuran. Paytan tawa pachaq hina runakuna qatikuranku. Ichaqa wañurachiqtinkun, chay qatikuqnin runakunaqa ch'eqerapuranku; hinaspan chay Teudas runamantaqa, manaña rimankuñachu. **37** Chaykuna pasasqanpa qepantan, *Galilea *provincia lawmanta *Judas sutivoq runa, kay Israel nacionpi runakunata censasqanku p'unchawkunapi rikhurimullarantaq. Paytapas ashka runakunan qatikuranku. Hinaspan chay Judastapas wañurachillarankutaq. Hinaqtinmi chay Judasta qatikuq runakunaqa ch'eqepullarankutaq. **38** Chayraykun niykichis, kay presochasqaykichis runakunataqa, ama imanaspalla kacharipuychis. Sichus paykunapa yachachisqanku,

hinallataq ima ruwasqankupas paykunallamanta kashan chayqa, kikillanmi chinkapunqa. **39** Ichaqa sichus Diosmanta chay yachachisqanku kashan chayqa, manan ni pipas chinkachiyytaqa atinqachu. Saynaqa aswanyá cuidakuychis, yanqañataq Diospa contranpi qankunaqa peleashawaqchis, nispa.

40 Hinaqtinmi chaypi kaq autoridadkunaqa, Gamalielpa nisqanwan acuerdopi karanku. Chaymi chay autoridadkunaqa, apostolkunata kasqan ratolla apachimuspa, latigowan latigachiranku. Hinaspan amaña ni pimanpas Jesuspa sutinpi rimashanankupaq, alli-allinta amenazaspa kacharipuranku.

41 Hinaqtinmi apostolkunaqa chay autoridadkunapa ñawpaqninmanta kusisqallaña lloqsimuranku. Saynataqa kusikuranku, Jesucristomanta willakuqtinku, ñak'arinankupaq Dios permitisqanraykun. **42** Hinaspan apostolkunaqa sapa p'unchaw mana pisipaspanku Dios yupaychana templopi, hinallataq wasikunapipas Señor Jesucristomanta yachachiranku.

Qanchis runakunata diácono kanankupaq akllasqankumanta

6 **1** Chay p'unchawkunapin Jesucristopí creeq runakunaqa, ashkallaña yapakuranku. Hinaqtinmi griego rimaq creyente runakunaqa, hebreo rimaq creyente runakunapa contranpi quejakuspa, rimayta qallariranku khaynata:

—Noqayku ukhumanta griego rimaq viudakunamanqa, manan necesitasqankuman hinachu imatapas allinta rakinku, nispanku.

2 Chaymi chay chunka ishkayniyoq *apostolkunaqa llapallan creyente runakunata huñunakamunanpaq waqyaranku. Hinaspan khaynata niranku:

—Manan allinchu kanman Diospa palabran yachachisqaykuta dejaruspa, mikhunata rakinaykupaqqa. **3** Saynaqa wawqe panaykuna, aswanyá qankuna ukhumanta allinta qawarispa, qanchis runakunata akllaychis.

Chay runakunaqa kananku: allin respetana runa, allin yachayniyoq runa, hinallataq *Santo Espiritupa atiyninwan hunt'asqa runa ima, saynapi chay asuntokunamanta allinta encargakunankupaq. **4** Ichaqa noqaykuñataqmi Diosmanta

mañakuspa, hinallataq Diospa palabrantapas willakuspa, Diosta servisaqku, nispanku.

5 Chaymi apostolkunapa nisqanwan, llapallan huñunasqa runakunaqa acuerdopi karanku. Hinaspan chay runakunaqa Estebanta akllaranku. Payqa allin iñiyniyoq, hinallataq Santo Espirituwan hunt'asqa runan karan. Hinaspapas akllallarankutaqmi Felipeta, Procorota, Nicanorta, Timonta, Parmenasta, hinallataq Antioquía lawmanta Nicolastawan ima. Chay Nicolasmi ñawpaqtaraq Israel *nacionniyoq runakunapa religionninman convertikuran. **6** Hinaspan chay akllasqanku runakunataqa apostolkunaman pusaranku. Hinaqtinmi apostolkunaqa chay pusamusqanku runakunapa umanman makinkuta churayuspanku, Diosmanta paykunapaq mañapuranku.

7 Hinaspan apostolkunaqa Señor Jesucristomanta runakunaman aswan mastaraq willaranku. Chaymi Jerusalén llaqtapi ashka runakunaqa, Señor Jesucristopi creespanku, astawanraq Jesucristopi creeq runakunaman yapakuranku. Saynallataqmi Israel nacionpi ashka *sacerdotekunapas Señor Jesucristopiq ca reellrankutaq.

Estebanta hap'ispa presochasqankumanta

8 Estebantaqa Diosmi favoreceran; hinaspan ancha atiyninta qoran. Chaymi Estebanqa admirakuypaq milagrokunata runakuna ukhupi ruwaran. **9** Ichaqa *esclavo kasqankumanta liberasqa kaqkunapa huñunakunanku *sinagoga wasimanta wakin runakunan Estebanpa contranpi sayariranku. Paykunaqa Cirene llaqtamanta, hinallataq Alejandría llaqtamantan karanku. Hinaspan paykunaqa Cilicia *provincia lawmanta, hinallataq Asia provincia lawmanta runakunapiwan huñunakuspa, Estebanwan discutiya qallariranku. **10** Ichaqa manataqmi Estebantaqa ni mayqenninkupas upallachiya atirankuchu, *Santo Espiritu yachayninwan rimasqanrayku.

11 Hinaqtinmi chay runakunaqa pakallapi huk runakunaman pagaranku, Estebanpa contranpi llullakuspa, khaynata rimanankupaq:

—Noqaykuqa uyariyku, Estebanqa Diosmanta willakuq *Moisespa contranpi, hinallataq Diospa contranpi rimasqanta, nispanku.

12 Paykunaqa Jerusalén llaqtapi kaq runakunata, kuraq yachayniyoq runakunata, hinallataq leykunata yachachiq runakunatawan ima, Estebanpa contranpi hatarichiranku. Chayraykun Estebantaqa hap'imuspanku, chay autoridadkunapa huñunakusqan lugarman presota aparanku.

13 Hinasapapas waqyamullarankutaqmi huk falso testigo runakunatapas, chay falso testigokuna Estebanpa contranpi llullakuspa, aswan mastaraq khaynata rimanankupaq:

—Kay runaqa, Dios yupaychana *templopa contranpi, hinallataq Moisespa escribisqan leykunapa contranpin tukuy imata rimashan. **14** Hinasapapas uyariykun khayna nisqantapas: “Nazaret llaqtamanta Jesusmi Dios yupaychana templota thuñichinqa, hinallataq Moisespa yachachisqan costumbrekunatapas cambianqa”, nispa.

15 Hinaqtinmi chaypi tiyayuspanku huñunasqa autoridadkunaqa, Estebanpa uyanta allinta qawayuspa, huk *angelpa k'anchaq uyanta hina rikuranku Estebanpa uyantaqa.

Autoridadkunapa ñawpaqninpi Estebanpa rimasqanmanta

7 **1** *Sacerdotekunapa jefenmi Estebanta khaynata tapuran:

—Kay runakunapa acusasusqaykiri, ¿ciertochu icha manachú? nispa.

2 Chaymi Estebanqa contestaspa khaynata nirán:

—Wawqellaykuna hinallataq kay llaqtata kamachiq autoridadkuna, qankunayá kunan allinta uyariykuwaychis. Tukuy atiyniyoq Diosninchismi ñawpaq abuelonchis Abrahamman rikhuriykuran Mesopotamia lawpi kallashaqtinraq, manaraq Harán sutiyoq llaqtaman tiyaq rishaqtin. **3** Chaypin Diosqa Abrahamman khaynata nirán: “Llaqtaykita hinallataq familiaykikunata saquespa ripuy. Noqan huk allpata rikuchisqayki, chaypi tiyanaykipaq”, nispa.

4 Hinaqtinmi Abrahamqa Caldea *nación llaqtamanta lloqsispa Harán llaqtaman tiyaq ripuran. Chay Harán llaqtapi tiyashaqtinmi, Abrahampa papanqa wañuran. Hinaqtinmi Diosqa Abrahamta kamachiran, kay tiyasqaykichis Israel *nación allpaman tiyaq hamunampaq. **5** Chaymi Abrahamqa kay Israel nación allpapi tiyan; ichaqa manataqmi

Diosqa Abrahammanqa ni chakinpa sarusqan allpallatapas herencian kananpaqqa qoranchu. Aswanmi Abrahampa manaraq wawan kashaqtin, Diosqa payman prometeran, kay Israel nación allpata paypa miraynin runakunaman qonanpaq. (Chay prometesqanqa cumplikunan karan, Abrahampa wañusqanpa qepantañan). **6** Hinaspapas Diosqa Abrahamtaqa nillarantaqmi khaynata: “Qanpa mirayniyikunkunaqa forastero hinan huk law nación llaqtapi tiyanqaku. Chay nación llaqtapin paykunkunaqa tawa pachaq wata *esclavo kaspanku, ñak'arispanku servinqaku”, nispa. **7** Ichaqa, Diosqa Abrahamtaqa nillarantaqmi khaynata: “Aswanqa esclavomanta servichikuqninku runakunatan castigasaq. Hinaqtinmi mirayniyikunkunaqa chay nacionmanta lloqsimuspanku, kay tiyasqaykichis allpapi libreña kaspanku adorawanqaku”, nispa.

8 Hinaspan Diosqa huk *pactota Abrahamwan ruwaran. Chay pactopa señalinmi *circuncisión costumbre ruway karan. (Chaymi chay p'unchawmantapacha circuncisión costumbre llapallan qari wawakunapi ruwaranku, saynapi chay qari wawakuna Diosllapaqña kanankupaq). Chayraykun Abrahamqa wawan Isaac pusaq p'unchawniyoq kashaqtinmi, chay *circuncisión costumbre ruwaran; hinallataq Isaacpas wawan Jacobta ruwaran, saynallataq Jacobpas chunka ishkayniyoq qari wawankunata ruwaran; paykunan chunka ishkayniyoq hatun ayllukunamanta abuelonchiskuna karanku.

9 *Joseymi karan Jacobpa chunka ishkayniyoq wawankunamanta huknin. Paytan wawqenkuna envidiakuspanku, *Egipto nación llaqtaman apanankupaq, esclavota hina venderanku. Ichaqa Diosmi Joseywanqa kasharan. **10** Chaymi tukuy ima llakikuykunapi kashaqtinpas yanaparan. Hinaspan Diosqa Joseyman yachayta qoran, Egipto nación llaqtapi *rey *Faraonpa favorninta ganakunanzaq. Chaymi rey Faraonqa *palacionpi, hinallataq enteron Egipto nación llaqtapipas gobiernaspa kamachinanpaq, Joseyta nombraran.

11 Chaymanta unay tiempo pasaruqtinmi, Egipto nación llaqtakunapi, hinallataq Canaán nación llaqtakunapipas, ancha muchuy karan. Hinaqtinmi runakunkunaqa nishuta

sufriranku. Chaymi ñawpaq abuelonchiskunaqa mikhunankupaq nitaq rantinankupaqpas mana ni imatapas tarirankuchu. **12** Hinaqtinmi Jacobqa Egipto nación lawpi trigo kasqanta yacharuspa, wawankunata kamachiran, trigo rantiq Egipto llaqtaman rinankupaq. **13** Ishkay kaq viajepi Egipto nación llaqtaman riqtinkuñan, Joseyqa wawqenkunawan reqsichikuran. Chaymi rey Faraonqa Joseyqa familiankunamantaqa allinta yacharan. **14** Chaymantan Joseyqa papanta, hinallataq wawqenkunatawan Egipto nación llaqtaman hamunankupaq waqyachimuran. Chay familiankunan qanchis chunka pishqayoq runakuna karanku. **15** Chaymi paykunaqa Egipto nacionman rispa, chaypi wañunankukama tiyaranku. **16** Chaymantan paykunapa tullunkunaqa, Siquem nisqa lugarman apasqa karan, chaypi p'ampasqa kanankupaq. Chay lugarpi sepulturatan Abrahamqa Hamor sutiyoq runapa wawankunamanta ñawpaqtaraq rantiran. *[Nota: Chay Siquem nisqa sutiyoq lugarqa manan Egipto nación llaqtapichu karan. Aswanqa Israel nación allpapin chay Siquem nisqa lugarqa karan].*

17 Chaymantan tiempopa risqanman hina, Abrahamman Diospa prometesqanqa ña cumplikunapaq hinaña kasharan. Hinaqtinmi Abrahammanta miramuqkunapas ashkamanña tukuranku Egipto nación llaqtapi. **18** Chaymantan Egipto nacionpiqa, huk *reyñataq gobiernatya qallariran. Payqa manan Joseymantaqa yacharanchu. **19** Chay reymi ñawpaq abuelonchiskunataqa llapallan familiantinta engañaspa, anchata ñak'arichiran. Hinaspapas payqa chayraq nacemuq qari wawankuta abandonanankupaqmi obligaran. Saynataqa ruwaran qari wawanku wañuqtin amaña miranankupaqmi.

20 Chay tiempokunapin *Moisespas naceran. Paymi Diospaqqqa ancha sumaq karan. Hinaqtinmi tayta mamanqa, chay qari wawankuta pakaspa, kinsa killa hunt'a wasinkupi uywaranku. **21** Chaymantan tayta mamanqa, manaña pakallapi uywayta atispanku, abandonaranku. Hinaqtinmi rey Faraonpa ususin tarikuspa, *palacio wasiman aparan; chaypin wawanta hina uywaran. **22** Chay palacio wasipi wiñaqtinmi, Egipto nación llaqtayoq runakunaqa tukuy ima yachayninkuta Moisesmanqa yachachiranku. Chaymi Moisesqa wakin

runakunamantapas aswan más yachaysapa runa karan, rimayninpí hinallataq tukuy ima ruwasqanpipas.

23 Chaymantan Moisesqa tawa chunka watayoq kashaspanña, Israel nacionniyoq llaqtamasinkunaman watukuq riyta piensaran. **24** Chaymi Moisesqa watukuq riran. Hinaspan Egipto nacionniyoq runata rikuran, huk Israel nacionniyoq runata maqashaqta. Chaymi Moisesqa chay llaqtamasin runaman sayapakuspa, chay Egipto nacionniyoq runata wañuchiran. **25** Moisestan Diosqa mandamuran, Israel nacionniyoq llaqtamasin runakunata librananpaq. Chaymi Moisesqa piensaran paykuna cuentata qokunankupaq. Ichaqa chay llaqtamasin runakunaqa manan chaytaqa entienderankuchu. **26** Paqarisnintin p'unchawmi Moisesqa rikullarantaq ishkay llaqtamasin runakuna peleashaqta. Chaymi paykunapura amaña peleanankupaq allinpachiyta munaran; hinaspan khaynata niran: “Qankunaqa llaqtapurán kankichis. Chayri, ¿imanaqtintaq qankunapurari peleashankichís?” nispa. **27** Chaymi chay llaqtamasinta maqaq runaqa Moisesta tanqarisparaq khaynata niran: “Qantari, ¿pitaq noqaykupa jefeyku, hinallataq juezniyku ima kanaykipaqri churasurankí? **28** Qayningchaw imaynan Egipto nacionniyoq runata wañuchišharanki, ¿saynallatataqchu noqatas wañuchiwayta munashankí?” nispa. **29** Moisesqa chayta uyarispanmi, Egipto nacionmanta ishkakupuspa, Madián nación lawman ripuran. Hinaspan payqa chay lawpi forastero hina tiyaran. Chaypin ishkaynin qari wawankunapas naceran.

30 Tawa chunka wata pasaruqtinmi, Moisesqa Sinaí orqopa ladon ch'inñeq lugarpí kasharan. Chaypin Diospa *angelnin Moisesmanqa nina rawrashaq t'ankar kishkapi rikhuriran. **31** Hinaqtinmi Moisesqa chay t'ankar kishkapi nina rawraqta rikuspa, anchata admirakuran. Chaymi imas pasasqanta qawananpaq ashuyuran. Hinaqtinmi Moisés ashuyushaqtin, Diosqa khaynata nimuran:

32 “Noqan kani ñawpaq abueloykichis Abrahampa, Isaacpa, hinallataq Jacobpa Diosnin”, nispa. Chayta uyarispan Moisesqa mancharikuymanta khatatataspá, mana qawariytapas atiranchu. **33** Hinaqtinmi Diosqa khaynata

niran: "Husut'aykita orqokuy. Kay sarusqayki lugarqa ch'uyanchasqan kashan, (noqa kikiy kaypi kasqayrayku). **34** Noqaqa yachanin Egipto nacionpi wawaykunata esclavomanta servichikuqtinku ancha ñak'arisqankutaqa. Hinaspapas noqaqa yachanin ancha sufrisqankutapas, hinallataq waqasqankutapas uyarinin. Chaymi noqaqa kunan paykunata libranaypaq urayamuni. Saynaqa kunanyá alistikuy. Noqan qanta Egipto nacionman mandasqayki", nispa. [Nota: *Husut'a orqokuy costumbreña karan, Dios respetasqankuta runakunawan rikuchikunankupaqmi.*].

35 Moisesta rechazaspan llaqtamasin Israel nacionniyoq runakunaqa, khaynata niranku: "Qantari, ¿pitaq churasuranki noqaykupa jefeyku, hinallataq juezniyku ima kanaykipaqrí?" nispanku. Ichaqa Moisestan kikin Diospuni mandaran, Israel nacionniyoq runakunata chay esclavo kasqankumanta orqomuspa, jefenku hinallataq salvadorninku kananpaq. Chaymi Moisesqa t'an kar kishkapi rikusqan angelpa yanapayninwan riran. **36** Moisesqa Israel nacionniyoq runakunatan, Egipto nacionpi esclavo kasqankumanta orqomuran, ancha admirakuypaq milagrokunata, hinallataq señalkunatawan ruwaspa. Saynallataqmi Moisesqa Puka *Lamar Qochanta, hinallataq ch'inñeq desierto lugarninta tawa chunka wata pusashaspapas, ancha admirakuypaq milagrokunataqa ruwallarantaq. **37** Hinaspan Moisesqa Israel nacionniyoq llaqtamasin runakunata nirán: "Diosmi qankuna ukhumanta huk *profetata noqata hina qosunkichis; {paytayá qankunaqa uyariyjis}", nispa [*Deuteronomio 18.15, 18*]. **38** Chay Moisestaqmi ch'inñeq desierto lugarkunapi ñawpaq abuelonchiskunawan karan, hinallataq Sinaí orqopi rimapayaqnin angelwanpas. Paymi kawsay qokuq palabrukunatas chashkiran, noqanchisman yachachiwananchispaq.

39 Ichaqa Moisestan ñawpaq abuelonchiskunaqa kasuya mana munarankuchu. Aswanmi paykunaqa, Moisesta rechazaspa, piensaranku sonqonkupi Egipto nacionman kutipuya. **40** Chaymi paykunaqa Moisespa wawqen *Aaronta khaynata niranku: "Noqaykupaqyá ruwachipuwayku taytachakunata, diosninchiskuna kaspa, ñawpaqchinchista

rispa pusawananchispaq. Ichaqa Egipto llaqtamanta orqomuwaqninchis Moisesmantaqa manan ni imatapas yachanchishchu, ¡paytaqa imachá pasakunpas!”, nispanku. **41** Chaymi huk uña wakaman rikch'akuq idolota ruwaranku. Hinaspan animalkunata wañuchispa chay idoloman ofrendaranku. Chay ídolo ruwasqankuwanmi huk fiestata ruwaspa anchata kusikuranku. **42** Hinaqtinmi Diosqa manaña paykunawanchu karan. Chaymi paykunaqa munasqankuman hina alto cielopi kaq intita, killata, hinallataq qoyllurkunata ima adoraranku. Ichaqa chaykuna ruwasqankuwanqa Diosqa manan acuerdopichu karan. Chaykuna ruwasqankumantan Diosmanta willakuq *profeta Amospas Diospa nisqanman hina escribiran khaynata:

“Israel nacionniyoq runakuna,
tawa chunka wata ch'inñeq lugarkunapi
kashaspaykichispas,
manan noqamanqa ofrecewarankichishchu
animalkunata, hinallataq wakin ofrendakunatapas
yupaychawanaykichispapqa.

- 43** Aswanmi qankunaqa *Moloc nisqa idolota, carpa andantinta apakacharankichis.
Hinallataq *Refán nisqa falso diosniykichispa ch'askantapas rikraykichispi apakacharankichis adoranaykichispaq.
Hinaspapas qankunaqa chay idolokunatan yupaychanaykichispaq ruwakurankichis.
Chaymi qankunataqa Babilonia nacionpa waq lawnин karu lugarman apachisqaykichis, (chaypi esclavo kaspa ñak'arinaykichispaq)”, nispa.

44 Ñawpaq abuelonchiskunan ch'inñeq desierto lugarkunapi kashaspanku, tolderamanta ruwasqa *tabernáculo *templonkuta apakacharanku. Chay templotaqa Moisesmi Diospa rikuchisqanman hinata ruwaran. **45** Chay tolderamanta ruwasqa tabernáculo templotan ñawpaq abuelonchiskunaqa, huk herenciata hina wawankuman qoranku. Hinaspan Josuey়pa gobiernasqan tiempopi chay tabernáculo templota apayukuspa, Diospa prometesqan *Canaán nación allpaman haykuranku. Hinaspan chay

prometesqan allpapi tiyaq runakunata Dios qarqoran, abuelonchiskunaman chay allpakuñata qonanpaq. Chaymi chay tabernáculo temploqa, *rey Davidpa tiemponkama chay prometesqan allpapi karan. **46** Dios favoreceqtinmi, rey Davidqa huk templota ruwachinanpaq Diosmanta permisota mañakuran, chaypi ñawpaq abuelonchis Jacobpa mirayninkuna Diosta adoranankupaq. **47** Ichaqa manan rey Davidchu Dios adorana templotaqa ruwaran. Aswanqa wawan Salomonmi Dios adorana templotaqa ruwachiran. **48** Ichaqa tukuy atiyniyoq Diosninchisqa manan runakunapa ruwasqan templopichu tiyan. Chayraykun Diosqa huk willakuq profetantakama khaynata niran:

49 “Hanaq pachan noqapa tiyanayqa;

kay pachañataqmi chakiypa sarunan.

Chaymi kay pachapiqa mana necesitanichu huk wasita pipas ruwapuwanantaqa, chaypi noqa tiyanaypaqqa.

50 Kay pachapi tukuy ima kaqpas noqapa ruwasqaymi”, nispa [*Isaías 66.1-2*].

51 Estebanqa nillarantaqmi khaynata:

—¡Qankunaqa rumi sonqo mana kasukuq terco runakunan kankichis! ¡Hinas papas Diospa palabranta mana uyariy munaq runakunan kankichis! Chaymi qankunaqa *Santo Espiritu contrallanpi kaspa, ñawpaq abueloykichiskuna hina kashankichis. **52** Chay ñawpaq abueloykichiskunari, ¿mayqen profetakunatataq mana ñak'arichirankuchú? Paykunaqa Diosmanta willakuq profetakunatan anchata ñak'arichispa wañuchiranku, Salvadorninchis hamunanmanta willakusqankurayku. Saynallataqmi qankunapas Salvawaqninchis Señor Jesucristo taqa traicionaspa wañuchirankichis. **53** Diosqa qankunamanmi angelninkunawan Moisespa escribisqan leykunata qosurankichis. Ichaqa manan chay leykunataqa kasukurankichishchu, nispa.

Estebanta wañuchisqankumanta

54 Estebanpa nisqanta uyariruspan kun, chay llaqtata kamachiq autoridadkunaqa anchata phiñakuranku. Chaymi

Estebanpa contranpi kaspanku, kirunkutaraq rach'ikyachiranku.

55 Ichaqa Estebanmi Diospa *Santo Espiritunwan hunt'ayusqa kaspa, hanaq pachata qawarispa, Diospa k'anchariyninta rikuran; hinallataqmi Jesustapas Diospa phaña ladonpi sayashaqta rikuran. **56** Chaymi Estebanqa khaynata niran:

—¡Qawariyichis! Hanaq pachatan kichasqata rikushani, hinallataq Jesucristotapas Diospa phaña ladonpi sayashaqta, nispa.

57 Hinaqtinmi chay autoridadkunaqa uyariyta mana munaspanku, qaparispa ninrinkuta tapakuranku. Hinaspan Estebantaqa hap'inankupaq llapallanku p'itaykuranku.

58 Hinaspan llaqtamanta orqospanku, Estebantaqa rumiwan p'anayta qallariranku. Chaymi Estebanta acusaq runakunaqa, Saulo sutiyoq jovenman p'achankuta saqueranku, Estebanta rumiwan p'anamunankukama cuidananpaq.

59 Ichaqa rumiwan p'anashaqtinkutakmi, Estebanqa khaynata mañakuran:

—Señor Jesuslláy, almaytayá hanaq pachapi chashkiykuy, nispa.

60 Saynata mañarukuspanmi, Estebanqa qonqorikuran. Hinaspan altota qaparispa, khaynata niran:

Estebanta wañuchisqanku (Hechos 7.54-60)

—¡Señorlláy, kay hucha ruwasqankumantaqa kay runakunataqa amayá castigaychu! nispa.

Saynata niruspanmi Estebanqa wañuran.

Jesucristopí creeqkunata Saulo qatikachasqanmanta

8 1 Estebanta wañuchisqankuta rikuspanmi, Sauloqa acuerdopi kasharan wañuchinankupaq.

Hinaqtinmi chay p'unchawkunapiqa Jesucristopí creeq runakunata Jerusalén llaqtapi qatikachayta qallariranku. Chaymi Jesucristopí creeq runakunaqa, Jerusalén llaqtamanta lloqispasa, *Judea *provincia lawkunaman, hinallataq *Samaria provincia lawkunaman, ch'equechisqa karanku. Hinaqtinmi Jerusalén llaqtapiqa *apostolkunallaña qepakuranku.

2 Ichaqa Diosta khuyakuq runakunañataqmi Estebanpa cuerponta apaspa p'ampamuranku. Hinapan chay p'ampaq runakunaqa, anchata llakikuspa, Estebanmanta waqaranku.

3 Ichaqa chay Sauloñataqmi Jesucristopí creeq runakunata llapallanta chinkarachiyya munaspa ñak'arichiran. Hinapan wasikunaman haykuspa, qarita warmita orqomuspa, carcelman wishq'achiran.

Jesucristomanta Samaria llaqtapi willasqankumanta

4 Ichaqa Jesucristopí creeq runakunaqa, Jerusalén llaqtamanta ch'equechisqa kaspankun, tukuy lawman risqankupi, Jesucristomanta allin willakuykunata willaranku.

5 Hinaqtinmi Felipepas *Samaria llaqtaman rispa, chay llaqtapi runakunaman Jesucristomanta willaran. 6 Chaymi chay Samaria llaqtapi ashka runakuna huñunakuspanku, Felipepa yachachisqanta ancha munakuywan uyariranku; hinallataq milagrokuna ruwasqantapas rikuranku. 7 Chaypi kaq runakunamantan ashka runakuna *demoniopa ñak'arichisqan karanku. Paykunamantan Felipeqa chay demoniokunata qarqoran; hinaqtinmi demoniokunaqa qaparispa lloqisranku. Saynallataqmi ashka mana puriq runakunapas hinallataq wist'u runakunapas sanoyachisqa karanku. 8 Chayraykun chay llaqtapi tiyaq runakunaqa anchata kusikuranku.

9 Saynallataqmi chay Samaria llaqtapiqa, *Simón sutiyooq runa kallarantaq. Paymi layqa kaspa ñawpaqmantaraq tukuy

layqakunata ruwaran. Chaykunata ruwaspanmi chay Samaria llaqtayoq runakunata engañaran. Hinaspan payqa chay ruwasqankunawan ancha reqsisqa importante runaman tukuq karan. **10** Paytan llapallan runakunaqa uyariranku, uchuypas hatunpas. Hinaspan paykunaqa khaynata niranku:

—Kay runapin Diospa ancha atiyninqa kashan, nispanku.

11 Chay Simonpa tukuy layqa ruwasqanwanmi runakunaqa ancha admirasqallaña karanku. Saynapin chay Simonqa runakunata unayña engañaran. **12** Ichaqa chay tiempopin Felipeqa chay Samaria llaqtayoq runakunaman Diospa gobiernananmanta, hinallataq Salvadorinchis Jesucristomanta, allin willakuykunata willaran. Hinaqtinmi chay willasqanta uyarispanku, ashka runakuna, qaripas warmipas, Jesucristopi creespanku bautizachikuranku. **13** Saynallataqmi chay Simón layqa runapas Jesucristopi creespa bautizachikuran. Chaymantan Simonqa Felipepa tukuy milagrokuna ruwasqanta rikuspa, ancha admirasqallaña karan; hinaspan Simonqa Felipewan kushka puriran.

Pedro Juanpiwan Samaria llaqtaman viajsqankumanta

14 *Apostolkunaqa Jerusalén llaqtapi kashaspankun, *Samaria llaqtapi tiyaq runakuna Diospa palabran chashkisqankuta yacharuranku. Hinaspan Pedrota Juantawan mandaranku Samaria llaqtaman. **15** Chaymi paykunaqa Samaria llaqtaman chayaruspanku, Jesucristopi creeq runakunapaq Diosmanta mañakuranku, *Santo Espirituta chashkinankupaq. **16** Ichaqa Samaria llaqtapi runakunaqa, Jesucristopi creeshaspunkupas, Santo Espiritutaqa manaraqmi chashkirankuraqchu; aswanmi paykunaqa unullawanraq Jesucristopa sutinpi bautizasqa karanku. **17** Chaymi Pedroqa Juanpiwan makinkuta Jesucristopi creeqkunapa umanman churayuranku. Hinaqtinmi paykunaqa Santo Espirituta chashkiranku.

18 Chay apostolkunapa ruwasqanta rikuspanmi, chay layqa Simonqa apostolkunaman qolqeta ofreceran. Hinaspan khaynata nirana:

19 —Noqamanpas chay atiya qoykuwaychis, saynapi noqapas makiyta pimanpas churayuqtiy Santo Espirituta chashkinankupaq, nispa.

20 Chaymi Pedroqa chay Simón runata contestaspa niran:
 —¡Qolqeykiwan kushka nina rawray infiernoman ripuy,
 Diospa atiyninta qolqewan rantiy munasqaykirayku! (Diosqa
 gratisllan Santo Espirituntaqa qon. Chaymi mana ni pipas
 qolqewanqa rantiytaqa atinmanchu). **21** Qanqa manan
 noqayku partemantachu kanki, sonqoykipi mana allinkunata
 piensasqaykirayku. Ichqa Diosmi yachan tukuy chay
 mana allinkuna piensasqaykitapas. **22** Aswanyá huchaykita
 saquespa Diosman kutirikuy. Hinaspas Diosmanta mañakuy,
 ichapas Dios perdonasunkimanraq chay mana allinkuna
 piensasqaykimanta. **23** Noqaqa rikushaykin phiñakuspa
 envidioso kasqaykita; hinaspas huchapa vencesqan kaspayki,
 huchallapi kawsasqaykitapas, nispa.

24 Sayna nisqankuta uyarispanmi, chay Simón layqa
 runaqa Pedrotawan Juantawan valekuspa niran:

—Diosmantayá mañapuwaychis, huchaykunata Dios
 perdonawaspa, qankunapa nisqaykichisman hina, ama
 castigawananaq, nispa.

25 Saynatan Pedroqa Juanpiwan (Jesucristopa imapas
 ruwasqanta rikuspanku, hinallataq rimasqantapas
 uyarispanku), testigo kaspanku, Diosmanta allin
 willakuykunata willakuranku. Hinaspas Samaria law
 llaqtakunapipas Diosmanta willakachakustin, Jerusalén
 llaqtaman kutinpuranku.

Etiopía nacionniyoq runawan Felipe tupasqanmanta

26 Diospa *angelninmi Felipeta niran:

—Kay Jerusalén llaqtamanta Gaza lawman riq ch'inñeque
 desierto ñanninta urayman riy, nispa.

27 Chaymi Felipeqa angelpa nisqanman hina riran.
 Hinaspas chay ñan risqanpi tuparan Etiopía *nación
 llaqtayoq *eunuco runawan. Chay runaqa Etiopía nación
 llaqtapi Candace sutiyoq *reinapa tesoreronmi karan.
 Hinaspapas payqa ancha importante runan karan. Paymi
 Jerusalén llaqtaman Diosta adoraq hamuran. **28** Hinaspas
 payqa Jerusalén llaqtamanta kutipusharan Etiopía nación
 llaqtanman. Payqa ripusharan caballonpa chutasqan carretapi

tiyayuspan. Hinaspapas payqa Diosmanta ñawpaq willakuq *profeta Isaiaspa escribisqan librota leeyuspan risharan.

29 Hinaqtinmi *Santo Espirituqa Felipeta niran:

—Waq caballopa chutasqan carretaman ashuyuy, nispa.

30 Chaymi Felipeqa chay eunuco runapa carretanman ashuyuran. Hinaspan Felipeqa uyariran, chay eunuco runaqa ñawpaq *profeta *Isaiaspa escribisqan libro leeshaqta.

Hinaspan Felipeqa chay eunuco runata khaynata tapuran:

—Chay libropi leesqaykitari, ¿entendeshankichú? nispa.

31 Hinaqtinmi chay eunuco runaqa contestaspa niran:

—Noqari, ¿imaynataq entiendeyman, pipas mana yachachiwashaqtinrí? nispa.

Saynata nispanmi chay eunuco runaqa Felipeta ruegakuran, carretanman wichamuspa, paywan kushka tiyananpaq. **32** Chay eunuco runapa leesqan libroqa, khaynatan niran:

“Paytaqa ovejata hinan wañuchinankupaq aparanku.

Payqa oveja hinan millmanta rutuq runakunapa ñawpaqninpi upallalla karan.

Payqa manataqmi ni imatapas rimariranchu.

33 Paytaqa anchata humillachispunkun, justiciata mana ruwarankuchu.

Saynata ruwashaqtinkuri, ¿pitaq paypa miraynimantari willakunqa?

Paytaqa kay allpa pachapin wañuchiranku, manaraq mirayniyoq kashaqtin”, nispa [Isaías 53.7-8].

34 Hinaqtinmi chay eunuco runaqa Felipeta niran:

—Ama hina kaychu, entiendeykachiwayá, kay profeta Isaiasri ¿pay kikinmantachu icha huk runamantachu rimashan? nispa.

35 Hinaqtinmi Felipeqa chay eunuco runapa leesqan Isaías libromanta qallarispa, Jesusmanta allin willakuykunata payman willaran. **36** Chaymi chay ñanninta rishaspanku, paykunaqa unupa kasqan lugarman chayaruranku.

Hinaqtinmi chay eunuco runaqa Felipeta niran:

—Qawariy, kaypinunu kashan. Chayri, ¿imataq faltawashan kunanpuni bautizasqa kanaypaqrí? nispa.

37 {Chaymi Felipeqa payta niran:

Etiopía nacionniyoq runa carretanpi tiyayuspa ripusqan (Hechos 8.26-39)

—Sichus tukuy sonqoykiwan Jesucristopi creenki chayqa, bautizasqan kawaq, nispa.

Chaymi eunucoqa Felipeta niran:

—Arí, noqaqa tukuy sonqoywanmi creeni, Jesucristoqa Diospa Wawan kasqanta, nispa.}

38 Hinaqtinmi kasqan ratolla chay eunuco runaqa, caballopa chutasqan carretata sayachinankupaq kamachiran. Hinaspan ishkayninku chay carretamanta uraykuspanku, unuman haykuranku. Hinaqtinmi chaypi Felipeqa eunuco runata bautizaran. **39** Ichqa unumanta lloqsiramuqtinkun, Santo Espirituqa Felipeta huk lawman aparan. Hinaqtinmi eunuco runaqa manaña Felipetaqa astawanqa rikuranñachu. Ichqa eunucoqa kusisqallañan llaqtanman ripuran.

40 Chaykuna pasarusqanpa qepantan, Felipeqa Azoto llaqtapi rikhuriruran. Hinaspan chay lawpi kaq llapallan llaqtakunapi Jesucristomanta allin willakuykunata willakuran. Chaymantan Cesarea llaqtakama willakustin chayaran.

Jesucristopi Saulo creesqanmanta

(Hech 22.6-16; 26.12-18)

9 1 Sauloqa ancha phiñasqallaña kaspanmi, Jesucristopi llapallan creeq runakunata wañuchinanpaq amenazaran. Chayraykun payqa *sacerdotekunapa jefenman riran.

2 Hinaspan Sauloqa ordenkunata mañakuran, Damasco llaqtapi Diosmanta yachachina *sinagoga wasikunaman haykuspa, Jesucristopi creeq runakunata, warmitapas qaritapas presochaspa, Jerusalén llaqtaman apamunanaqaq.

3 Chaymi Damasco llaqtaman Saulo yaqaña chayaykushaqtin, qonqayllamanta ñan risqanpi, hanaq pachamanta rayo t'oqyamuqpa k'anchaynin hinaraq Sauloman muyuriykuran. 4 Chaymi Sauloqa pampaman wikapakuspa, huk rimayta khaynata uyarijan:

—¡Saulo! ¡Saulo! Qanri, ¿imanaqtintaq noqata qatikachawashankí? niqta.

5 Chayta uyarispanmi Sauloqa contestaran khaynata:

—Señor, ¿pitaq qanri kankí? nispa.

Hinaqtinmi Saulotaqa contestamuran khaynata:

—Noqaqa qatikachawasqayki Jesusmi kani. {Qanqa noqata qatikachawaspaykin, kikillaykita dañota ruwakushanki, imaynan kikillaykipas cuerpoyskita picana k'aspiwan sat'ipiyakushawaq hina, nispa.

6 Chaymi Sauloqa manchakuymanta khatatatasparaq niran:

Señor, ¿imatataq ruwanaytari munankí? nispa.

Hinaqtinmi Señorqa contestaspa nimuran:}

—Sayarispayki Damasco llaqtaman haykuy. Chay llaqtapin nisunkiku ima ruwanaykitapas, nispa.

7 Hinaqtinmi Saulowan riq runakunaqa, chay rimamuqta uyarispaku, anchata mancharikuspa sayaranku. Ichqaq manataqmi ni pitapas rikurankuchu. 8 Sauloñataqmi pampamanta sayarimuran. Hinaspan payqa manaña ni imatapas rikuranñachu ñawsayasqanrayku. Chaymi Saulowan riq runakunaqa, makinmanta aysaspa, Damasco llaqtakama aparanku. 9 Chay Damasco llaqtapin ñawsayasqa Sauloqa kinsa p'unchaw karan. Hinaspan payqa chay

kinsantin p'unchawpi mana ni imatapas mikhuranchu, nitaq tomaranpashchu.

10 Ichqa chay Damasco llaqtapin Jesucristopi creeq *Ananías sutiyoq runa tiyaran. Paymanmi Señor Jesusqa huk *visionpi rikhurispa, khaynata niran:

—¡Ananías! nispa.

Hinaqtinmi Ananiasqa contestaran khaynata:

—Señorlláy, kaypin kashani, nispa.

11 Hinaqtinmi Señor Jesusqa Ananiasta niran:

—Sayarispayki *Judaspa wasinman riy. Payqa “Derecha” nisqa sutiyoq callepin tiyan. Hinaspayki Tarso llaqtamanta Saulo sutiyoq runamanta tapukuy. Paymi chay wasipi orakuspa kashan. **12** Hinapan Sauloqa huk visionpi ña qantaqa rikurusunkiña, chay wasiman haykusqaykita, hinallataq makiykitapas paypa umanman churasqaykita, ñawska kasqanmanta sanoyananpaq, nispa.

13 Chaymi Ananiasqa contestaspa, khaynata niran:

—Señor, noqaqa paymantan ashka runakunapa rimasqanta uyarini, hinallataq Jerusalén llaqtapi qanpi creeq runakunatapas, anchata ñak'arichisqanmantawan ima. **14** Hinaspapas Sauloqa sacerdotekunapa jefenpa kamachisqanmi kunanqa kay llaqtapi kashan, saynapi llapallan qanpi creeq runakunata presochaska apananpaq, nispa.

15 Hinaqtinmi Señorqa Ananiasta niran:

—Rillay, noqan Saulotaqa serviwananpaq akllarani. Chaymi payqa noqamanta willakuq rinqa huk law *nacionniyoq runakunaman, ashka nacionkunata kamachiq *reykunaman, hinallataq Israel nación llaqtayoq ashka runakunamanpas. **16** Hinaspapas noqaqa paymanmi rikuchisaq, noqarayku imayna ñak'arinantapas, nispa.

17 Chaymi Ananiasqa Saulopa kasqan wasiman riran. Hinapan Saulopa kasqanman haykuspa, makinta umanman churayuspa, khaynata niran:

—Wawqéy Saulo, Damasco llaqtaman hamusqayki ñanpin, Señorninchis Jesucristo rikhurisuranki. Paymi kunan noqata qanman mandamuwashan ñawska kasqaykimanta sanoyanaykipaq, hinallataq *Santo Espirituwan hunt'asqa kanaykipaq ima, nispa.

18 Hinaqtinmi kasqan ratolla Saulopa ñawinmanta challwapa *escamankuna hina urmamuran. Chaymi Sauloqa ñawsa kasqanmanta sanoyaspa rikuran. Hinaspan Sauloqa kasqan ratolla sayarispa bautizachikuran. **19** Chaymantan Sauloqa mikhunata mikhuspa kallpanchakuran.

Hinaspan Sauloqa chay Damasco llaqtapi ishkay kinsa p'unchawkuna Jesucristopi creeqmasinkunawan kushka qepakuran.

Diospa palabranta Saulo Damasco llaqtapi yachachisqanmanta

20 Sauloqa chay Damasco llaqtapin Diosmanta yachachina *sinagoga wasikunaman haykuspa yachachiran, Jesusqa Diospa Wawan kasqanmanta. **21** Chaymi llapallan uyariq runakunaqa ancha admirasqallaña karanku. Hinaspan paykunaqa khaynata parlanakuranku:

—Kay runaqa, ¿manachu wañuchiyyta munaspa Jesuspi creeq runakunata, Jerusalén llaqtapi qatikachaspa, ñak'arichiq runa? Sayna kaspanmi payqa kay Damasco llaqtamanpas hamurun, Jesuspi creeq runakunata hap'ispas, sacerdotekunapa jefenpa ñawpaqninman chaqnasqata apananpaq, nispanku.

22 Ichaqa Sauloqa mana manchakuspan astawan (Santo Espiritu yanapayninwan) runakunaman rimaran. Hinaspan yachachiran, Jesusqa cheqaqtapuni Diosmanta Hamuq Salvadorinchis kasqanmanta. Saynata rimaqtinmi, Damasco llaqtapi tiyaq Israel *nacionniyoq runakunaqa, mana ni ima niytapas atispankun upallalla karanku.

Saulo ishkakupusqanmanta

23 Chaymanta ashka p'unchawña pasaruqtinmi, chay Damasco llaqtapi tiyaq Israel *nacionniyoq runakunapa jefenkunaqa, Saulota wañuchinankupaq acordaranku.

24 Chaymi chay runakunaqa Saulota wañuchinankupaq tuta p'unchaw chay Damasco llaqtapa punkunkunapi suyaranku. Ichaqa wañuchinankupaq suyapakusqankutan Sauloqa yacharukuran. **25** Chaymi Jesucristopi creeq runakunaqa, hatun canasta ukhuman Saulota tuta churaruskanku, Damasco llaqtapa muyuriqnin perqanta urayachiranku ishkakupunapaq.

Jerusalén llaqtapi Saulo kasqanmanta

26 Sauloqa (Damasco llaqtamanta ishkakapakuspan) Jerusalén llaqtaman riran. Hinaspan chay llaqtaman chayaramuspa, Señor Jesucristopi creeq runakunawan huñunakuyta munaran. Ichaqa manan paykunaqa creerankuchu, Saulopas Jesucristopi creesqantaqa. Chayraykun payta manchakuspanku, paywanqa mana huñunakuyta munarankuchu. **27** Hinaqtinmi Bernabeyqa Saulota *apostolkunapa kasqanman pusaran. Hinaspan apostolkunaman willaran, imaynatas Damasco llaqtaman Saulo rishaqtin Señor Jesucristo Sauloman rikhurisqanmanta. Hinaspapas Bernabeyqa willallarantaqmi, Sauloqa Damasco llaqtapi ancha atiywan, mana manchakuspa, Jesucristomanta allin willakuykuna willasqanmantawan ima. **28** Hinaqtinmi chay p'unchawmantapacha, Jerusalén llaqtapi Jesucristopi creeq runakunawan Sauloqa kushka qepakuran. Hinaspan payqa mana manchakuspa, enteron Jerusalén llaqtapi purispa, Jesusmanta runakunaman willaran. **29** Saynallataqmi Sauloqa griego rimaypi rimaq Israel *nacionniyoq runakunawanpas mana manchakuspa rimaran, Jesusmanta convencechiyta munaspa. Ichaqa chay griego rimaq runakunaqa, decidisqan karanku Saulota wañuchinankupaq. **30** Chaymi Jesuspi creeq runakunaqa chayta yacharuspanku, Jerusalén llaqtamanta Cesarea llaqtakama Saulota pusaranku. Hinaspan chay Cesarea llaqtamanta mandapuranku Tarso llaqtaman.

31 Chaymi *Judea *provincia lawpi, *Galilea provincia lawpi, hinallataq *Samaria provincia lawkunapipas Jesucristopi llapallan creeq runakunaqa hawkaña karanku. Hinaspanmi Jesucristopi creeq runakunaqa, Diosta adoraspanku, astawan kallpanchakuranku. Hinaspan sapa p'unchaw Santo Espiritu yanapayninwan, Jesucristopi creeq runakunaqa astawan yapakuranku.

Eneas sutiyoq runata Pedro sanoyachisqanmanta

32 Pedroqa tukuy lawkunatan viajaran, Señor Jesucristopi creeq runakunata visitananpaq. Hinallataqmi Pedroqa Lida llaqtapi huñunakuq creeqmasin runakunamanpas visitaran.

33 Chay Lida llaqtapin Eneas sutiyoq runata tariran. Paymi mana puriq kaspa, pusaq wataña camallapi kasqa. **34** Chaymi Pedroqa payta niran:

—Eneas, Jesucriston kunan sanoyachisunki. Chayqa hatariy; hinaspa camaykita allichay, nispa.

Hinaqtinmi Eneasqa kasqan ratolla sanoña hatariran.

35 Chaymi chay Lida llaqtapi tiyaq runakuna, hinallataq Sarón lawpi tiyaq runakunapas, chay milagrota rikuspankun, Señor Jesucristopí creeranku.

Dorcaspas kawsarimusqanmanta

36 Jope nisqa llaqtapin Jesucristopí creeq Tabita sutiyoq warmi tiyanan. Chay warmipa sutinmi griego rimaypi karan “Dorcus”. Paymi khuyapayakuq warmi kaspa, runamasinta hinallataq wakchakunatapas yanaparan. **37** Ichaqa chay p'unchawkunapin chay Dorcas sutiyoq warmiqa, huk onqoywan onqospa wañuran. Chaymi paypa cuerpointa bañaruspanku, costumbrenkuman hina, wasipa altosninpí huk cuartoman churaranku. **38** Chay Jope llaqtapa cercan Lida llaqtapin Pedroqa kasharan. Hinaqtinmi Jope llaqtapi creyentekunaqa, Lida llaqtapi Pedro kasqanta yacharuspanku, ishkay runakunata mandaranku, khaynata valekamunankupaq:

—¡Ama hina kaychu, kunanpuni kay Jope llaqtaman hamuy! nispa.

39 Chaymi Pedroqa kasqan ratolla chay ishkay runakunapiwan Jope llaqtaman riranku. Chayaruqtinkutaqmi Pedrotqaqa wañusqapa kasqanman pusayuranku. Hinaqtinmi ashka viudakunaqa waqayuspanku, Pedroman muyuriykuranku, Dorcaspa ruwasqan p'achakunata Pedroman qawachispanku. **40** Hinaqtinmi Pedroqa chaypi kaq llapallan runakunata kamachiran, chay cuartomanta hawaman lloqsinankupaq. Hinaspan qonqoriyukuspa Diosmanta mañakuran. Mañakuya tukuruspantaqmi, chay wañusqa warmita qawarispa niran:

—¡Tabita, hatariy! nispa.

Chaymi Tabitaqa wañusqanmanta kawsarispa, Pedrotqa rikuran; hinaspataq tiyaramurana. **41** Hinaqtinmi Pedroqa

makinmanta aysarispa sayarichiran. Hinaspan Jesucristopi creeq runakunata, hinallataq viudakunatawan waqyarispa, Dorcastaqa paykunaman kawsashaqtaña rikuchiran.

42 Chay warmipa kawsarimusqanmantan enteron Jope llaqtapi yacharanku. Chaymi ashka runakunaqa Jesucristopi creeranku. **43** Hinaspan Pedroqa chay Jope llaqtapi, suela ruwaq *Simonpa wasinpi, huk tiempo qepakuran.

Corneliopa wasinman Pedro risqanmanta

10 **1** Cesarea llaqtapin *Cornelio sutiyoq runa tiyanan.

Paymi pachaq soldadokunapa jefen karan. Chay pachaq soldadokunatan suticharanku “Batallón Italiano”, nispanku. **2** Chay Cornelioqa llapallan familiantinmi Diosta kasukuspa, manchakuywan serviranku. Hinasapas payqa sapa p'unchawmi Diosmanta mañakuran. Paymi Israel *nacionniyoq wakcha runakunatapas yanaparan. **3** Paymi huk p'unchaw yaqa kinsa horas tardeta huk *visionpi Diospa angelinta rikuran. Chay *angelmi Cornelio manashuyuspa niran:

—¡Cornelio! nispa.

4 Hinaqtinmi Cornelioqa mancharikuspa, Diospa angelintaqa qawayuran; hinaspan niran:

—Señor, ¿imatataq noqamantari munankí? nispa.

Chaymi Diospa angelintaqa Cornelio niran:

—Diosqa orakusqaykitan uyarimun; hinallataq wakchakuna yanapasqaykitapas allintan qawarin.

5 Kunanpachayá Jope llaqtaman huk runakunata manday; hinaspa *Simonwan sutichasqa Pedrota pusachimuy. **6** Payqa suela ruwaq *Simonpa wasinpin samapakushan. Chay suela ruwaq Simonpa wasinqa *lamar qochapa patanpin kashan. {Simón Pedron nisunki imatachus ruwanaykitaqa}, nispa.

7 Chay rimapayaqnin ángel pasapuqtillanmi, Cornelioqa ishkay serviqnin runakunata waqyaran, hinallataq paypa confianzan soldadotawan ima. Chay soldadoqa Diosta kasukuq runan karan. **8** Hinaspan Cornelioqa chay angelpa nisqanta paykunaman llapanta willaran. Chaymantan paykunataqa Jope sutiyoq llaqtaman mandaran.

9 Hinaqtinmi paqarisnintin p'unchaw Cornelioqa mandasqan runakunaqa, ñanta rispanku, Jope llaqtaman

Pedro sueñoyninpi visionta rikusqan (Hechos 10.9-16)

yaqaña chayarusharanku. Ichaqa Pedroñataqmi chawpi p'unchaw hina kashaqtin, Diosmanta mañakunanpaq wasi pataman wicharan. **10** Hinaspan Pedroqa yarqarachikuspa, imallatapas mikhuyta munaran. Ichaqa mikhunata paypaq wayk'upushanankukaman, huk sueñoypi hina *visionta rikuran. **11** Chay visionpin Pedroqa hanaq pacha kicharikushaqta rikuran. Hinasapas rikullarantaqmi huk hatun q'eperina llikllata hina, tawantin puntanmanta watasqa urayamushaqta. **12** Chay llikllapin kasqa kay pachapi imaymana tawa chakiyoq animalkuna, mach'aqway hina qasqonpallan puriq animalkuna, hinallataq alton phawaq animalkuna ima. **13** Hinaqtinmi Pedroqa uyariran khayna nimusqanta:

—Pedro, ¡sayariy, hinaspa chay animalkunata wañuchispa mikhuy! nispa.

14 Hinaqtinmi Pedroqa contestaspa, khaynata niran:

—Señor, ¡manapunin noqaqa mikhuymanchu! *Moisespa escribisqan *leykunan mana permitiwanchu kay qenlli

animalkunapa aychanta mikhunaypaqqa. Hinaspapas manan noqaqa ni hayk'aqpas mana mikhuna animalpa aychantaqa mikhuranichu, nispa.

15 Hinaqtinmi Pedroqa kaqmanta uyarillarantaq khayna nimusqanta:

—Diospa ch'uyanchasqan animalkunataqa, amayá qanqa niychu: “Mana mikhuna qenlli animalkunan”, nispaqa.

16 Chay visionqa kinsa kutikaman pasaran. Chaymantan ichaqa chay hatun q'eperina llikllaqa hanaq pachaman oqarisqa karan. **17** Hinaqtinmi Pedroqa admirasqallaña karan, khaynata yuyaymanaspa:

—Kay rikusqay visionri, ¿imatataq significan? nispa.

Ichaqa chayllamanmi Cornelio pa mandamusqan runakunaqa tapukuranku maypis Pedropa samapakusqan wasi kasqanta. Hinaspan Pedropa samapakusqan wasipa punkunman chayamuranku. **18** Hinaspan chay runakunaqa khaynata tapukuranku:

—Simonwan sutichasqa Pedrori, ¿kay wasipichu samapakushan? nispanku.

19 Pedroqa chay visión rikusqanpi yuyaymanashaqtinmi, *Santo Espírituqa khaynata nirán:

—Pedro, qantan kinsa runakuna mashkamushasunkiku.

20 Sayarispayki uraykuy; hinaspa ama ishkayaspay paykunawan kushka riy. Noqan paykunataqa mandamushani, nispa.

21 Hinaqtinmi Pedroqa uraykuspa, Cornelio pa mandamusqan runakunata nirán:

—Noqan chay mashkasqaykichis runaqa kashani. ¿Imapaqtaq mashkawashankichisrí? nispa.

22 Hinaqtinmi chay hamuq runakunaqa, khaynata niranku:

—Capitán Cornelio mandamuwaqtinkun noqaykuqa hamushayku. Payqa Diosta kasukuq runan; hinaspapas paytaqa llapallan Israel nacionniyoq runakunan allin respetowan rikunku. Cornelio manmi Diospa angelin rikhurispay, khaynata nirán: “Simonwan sutichasqa Pedrota wasiykimana pusachimuy; hinaspa paypa rimapayasusqaykita allinta uyariy”, nispa.

23 Chaymi Pedroqa samapakusqan wasiman chay runakunata pusayuspa samachiran.

Hinaspan paqarisnintin p'unchawñataq, Pedroqa Cornelioqa mandamusqan runakunawan, hinallataq Jope llaqtapi tiyaq wakin creyentekunapiwan riranku Cesarea llaqtaman. **24** Hinaspan Pedroqa paqarisnintin p'unchaw chay Cesarea llaqtaman chayaran. Chaypin Cornelioqa familiankunata, hinallataq munasqan amigonkunatawan wasinman huñuramuspa, Pedrotaqa suyasharanku. **25** Hinaqtinmi Cornelioqa wasinman Pedro chayaramuqtin, Cornelioqa wasinmanta lloqsimuspa, Pedropaq qonqorikuran payta adorananaq. **26** Ichaqa Pedroñataqmí Cornelioqa khaynata niran:

—¡Sayariy! Noqapas qan hina runallan kani, nispa.

27 Hinaqtinmi Pedroqa, Corneliowan parlaspanku, wasi ukhuan haykuranku. Chaypin Pedroqa ashka huñunasqa runakunata tariran. **28** Hinaspan Pedroqa chay huñunasqa runakunata niran:

—Qankunaqa yachankichismi, leyniykuman hina Israel nacionniyoq runakunaqa huk law nacionniyoq runakunawanqa mana juntanakusqaykuta, nitaq visitanakusqaykutapas. Ichaqa kikin Diospunin noqamanqa rikuchiwaran, pitapas amaña desprecianayaq.

29 Chayraykun noqaqa kay wasiman waqyachimuwaqtiyki, mana ishkayaspa hamurani. Saynaqa niwaychisyá, ¿imapaqtaq waqyachimuwarankichisrí? nispa.

30 Chaymi Cornelioqa contestaspa khaynata niran:

—Tawa p'unchawñan pasarun, wasiypi kinsa horas tardeykuya {ayunaspa} Diosmanta mañakushaqtiy, qonqayllamanta huk runa k'ancharishaq p'achayoq rikhuriykuwasqanqa. **31** Hinaspan chay runaqa niwaran: “Cornelio, Diosmi orakusqaykita uyarin; hinallataq wakchakuna yanapasqaykitapas rikun. **32** Chayqa Jope llaqtamanyá huk comisionta manday, Simonwan sutichasqa Pedrota pusamunankupaq. Payqa huk suela ruwaq Simón sutiyoq runapa wasinpin samapakushan. Chay wasiqa lamar qochapa patanpin kashan”, nispa. **33** Chaymi noqaqa huk comisionta qanman mandamurani. Saynaqa ancha allinmi

kay wasiyman kunan hamusqaykiqa. Kunanmi llapallayku kaypi huñunasqa kashayku Diospa ñawpaqninpi, Diospa tukuy kamachimususqaykita uyarinaykupaq, nispa.

Corneliopa wasinpi Pedro allin willakuy willasqanmanta

34 Hinaqtinmi Pedroqa rimayta qallariran khaynata:

—Noqaqa chayraqmi kunan entiendeni, Diospaqqqa llapallanchis igualla kasqanchista. **35** Diosqa anchatan munakun mayqen llaqtakunapipas, Diosta manchakuywan kasukuqkunata, hinallataq runamasinpa favorninpi justicia ruwaq runakunatapas. **36** Diosqa Israel *nacionniyoq runakunamanmi hawkalla kawsanaykupaq allin willakuykunata Jesucristontakama willaran. Hinaspapas Señorninchis Jesucristoqa llapallan runakunapa Señorninmi. **37** Qankunaqa yachankichismi noqayku Israel nacionniyoq runakunawan tukuy ima pasasqanmantaqa. Primertan Bautizaq Juanqa Diosmanta yachachispa, runakunata bautizaran, hinallataq Señor Jesucristotapas bautizallarantaq. Chaymantapachan Jesusqa yachachiyta qallariran *Galilea *provincia law llaqtakunapi, hinallataq *Judea provincia law llaqtakunapipas. **38** Hinaspapas qankunaqa yachankichishñan, Diosqa *Santo Espirituta hinallataq atiynintan qoran Nazaret llaqtayoq Jesusman. Chaymantan Jesusqa, Diospa yanapayninwan, allin kaqkunata ruwaran; hinallataq *demoniopa ñak'arichisqan runakunamantapas demoniokunata qarqoran. **39** Saynallataqmí Judea provincia lawpi, hinallataq chay Judea provincia ukhupi kaq Jerusalén llaqtapipas, Jesuspa tukuy imakuna ruwasqanmanta noqaykuqa testigo kayku. Hinaspapas noqaykuqa Jesusta cruzpi chakataspa wañuchisqankutapas rikuraykun. **40** Ichaga Diosmikinsa p'unchawmanta Jesustaqqa kawsarichimuran. Hinaspans Diosqa permitiran noqaykuman kikin Jesús rikhuriwanankupaq. Chaymi noqaykuqa payta rikurayku. **41** Ichaga manan llapallan runakunamanchu Jesusqa rikhuriran, aswanqa ñawpaqmantapacha Diospa akllasqan testigokunallamanmi. Chay testigokunan noqaykuqa kayku. Hinaspans noqaykuqa kawsarimusqanpa qepanta paywan kushka mikhurayku, tomarayku. **42** Diosmi Jesustaqqa

juez kananpaq akllaran, llapallan kawsaq runakunata, hinallataq wañuqkunatapas juzgananpaq. Chaykunamanta willamunaykupaqmi Jesusqa noqaykuta kamachiwaranku. **43** Saynallataqmi llapallan ñawpaq *profetakunapas Jesusmanta willakurankuña khaynata: “Diosmi hamuq Salvadorpi iñiqkunataqa huchankumanta perdonanqa”, nispa.

Huk law nacionniyoq runakunapas Santo Espiritu chashkisqankumanta

44 Pedro chaykunata rimallashaqtinraqmi, llapallan chaypi uyariq runakunaman *Santo Espíritu urayamuran. **45** Chaymi Jope llaqtamanta Pedrowan kushka hamuq Israel *nacionniyoq runakunaqa anchata admirakuranku, huk law nacionniyoq runakunamanpas Santo Espíritu urayamusqanmanta. **46** Hinaspan Pedrowan kushka hamuq runakunaqa, chay huk law nacionniyoq runakuna mana yachasqanku rimaykunapi rimasqankuta uyariranku, hinallataq Diosta alabasqankutawan ima. **47** Hinaqtinmi Pedroqa niran:

—Kay runakunapas noqanchis hinan Santo Espiritu chashkirunku. Chayri, ¿pitaq hark'akunman, paykunapas unupi bautizasqa kanankutarí? nispa.

48 Chaymi Pedroqa paykunatapas kamachiran, Jesucristopa sutinpi bautizasqa kanankupaq. Hinaqtinmi Cornelioqa, chaypi kaq runakunapiwan Pedrota ruegakuranku, ishkay kinsa p'unchawllapas paykunawan kushka qepakunanpaq.

Jerusalén llaqtaman Pedro kutisqanmanta

11 **1** *Apostolkunaqa *Judea *provincia lawpi iñiqkunapiwanmi uyariranku, huk law *nacionniyoq runakunapas Diospa palabran chashkisqankuta. **2** Hinaqtinmi Jerusalén llaqtaman Pedro kutiramuqtin, Jesucristopi creeq Israel nacionniyoq wakin runakunaqa Pedrowan discutiya qallariranku. Paykunaqa anchatan exigiranku, Jesucristopi llapallan creeqkuna *circuncisión costumbreta ruwachikunankupaq. **3** Hinaspan paykunaqa khaynata tapuranku:

—Qanri, ¿imanaqtintaq huk law nacionniyoq runakunapa wasinman haykuspa, paykunawan kushkari mikhurankí? nispanku. [Nota: *Israel nacionniyoq runakunapa costumbrenkuman hinaqa, manan permitisqachu karan, huk law nacionniyoq runakunawan kushka mikhunankupaqaqja*].

4 Hinaqtinmi Pedroqa tukuy imakuna pasasqanmanta paykunaman ordenninpi willayta qallariran khaynata:

5 —Huk p'unchawmi noqaqa Diosmanta mañakusharani Jope llaqtapi. Hinaqtinmi qonqayllamanta huk sueñoypi hina *visionta rikurani. Chay visionpin noqaqa rikurani, noqapa kasqayman huk hatun q'eperina llikllapi hina tawantin puntanmanta warkusqa hanaq pachamanta urayamushaqta. **6** Chay llikllapi kaqkunata allinta qawayuspaymi rikurani tukuy kay pachapi imaymana tawa chakiyoq animalkunata, mach'aqway hina qasqonpallan puriq animalkunata, hinallataq alton phawaq mana mikhuna animalkunata ima. **7** Hinaspan noqaqa huk rimaya uyarirani khayna nimuwaqta: “Pedro, ¡sayariy, hinaspa chay animalkunata wañuchispa mikhuy!” nimuqta. **8** Chaymi noqaqa contestaspa khaynata nirani: “¡Señor, chay qenlli animalkunapa aychantaqa manan ni hayk'aqpas noqaqa mikhuranichu, *Moisespa esribisqan *leypi mana permitisqanrayku!”, nispa. **9** Hinaqtinmi hanaq pachamanta rimamuqta kaqmanta uyarirani khaynata: “Diospa ch'uyanchasqan animalkunataqa, amayá qanqa niychu: ‘mana mikhuna qenlli animalkunan’, nispa”, nimuwaqta. **10** Chay sueñoypi hina visiontaqa kinsa kutikaman rikurani. Chaymantan chay hatun q'eperina hina llikllaqa, hanaq pachaman kaqla oqarisqa karan. **11** Hinaqtinmi chay ratolla kinsa runakuna Jope llaqtapi samakusqay wasiman chayaramuranku. Paykunan Cesarea llaqtamantapacha noqata mashkawaspanku hamuranku. **12** Chaymi *Santo Espirituqa khaynata niwaran: “Ama ishkayaspa paykunawan riy”, nispa. Hinaqtinmi kay soqta wawqenchiskunapiwan Cesarea llaqtaman rirayku. Chayaruspakutaqmi Cornelio runapa wasinman haykurayku. **13** Hinaqtinmi Cornelioqa willawaranku, imaynatas Diospa *angelnin wasinpi rikhurispa khayna nisqanta: “Kunanyá Jope llaqtaman runakunata manday, hinaspa Simonwan sutichasqa

Pedrota qanman pusamunankupaq. **14** Chay Simón Pedro hamuspan qanta, hinallataq familiaykitapas nisunkichis, huchaykichismanta imayna salvasqa kanaykichispaq”, nispa. **15** Chaymi paykunaman willayta qallarishaqtiy, chay ratolla Santo Espirituqa paykunamanpas hamuran, imaynan noqanchismanpas hamuran saynata. **16** Hinaqtinmi noqqaqa yuyarirani Señorninchis Jesuspa khayna niwasqanchista: “Bautizaq Juanqa unullawanmi bautizasunkichis. Diosmi ichaqa Santo Espirituta qankunapi kananpaq qosunkichis”, nispa. **17** Chaymi yachani: Diosqa chay runakunamanpas Santo Espiritutan qoran, imaynan noqanchis Israel nacionniyoq runakunamanpas qowaranchis hinata. Saynataqa qowaranchis, Señor Jesucristopí creesqanchisraykun. Chayri, ¿pitáq noqari kani Diospa ruway munasqanta hark'akunayapaqrí? nispa.

18 Saynata Pedropa nisqankunata uyarispankun, chay discutinakuq hermanokunaqa, discutisqankumanta upallaspanku, Diosta alabayta qallariranku. Hinaspan anchata admirakuspa khaynata niranku:

—¡Diosqa permitinmi, huk law nacionniyoq runakunapas huchankumanta wanakuspanku, (Jesuspi creespa), wiñay kawsayniyoq kanankupaq! nispa.

Antioquía llaqtapi allin willakuykuna yachachisqankumanta

19 Estebanpa wañusqanpa qepantan, Jesuspi mana creeq Israel *nacionniyoq runakunaqa creyentekunata qatikacharanku, hinallataq ñak'arichiranku ima. Chaymi wakin creyentekunaqa ishkakapuranku Fenicia lawman, wakinataq hatun *lamar qocha ukhupi Chipre sutiyooq *islaman, wakinataq asta Antioquía llaqtakama chayaranku. Chay risqankupiqa manan huk law nacionniyoq runakunamanqa Jesusmanta allin willakuykunataqa willarankuchu. Aswanqa Israel nacionniyoq runakunallamanmi chay allin willakuykunataqa willaranku. **20** Ichaqa Chipre islamanta, hinallataq Cirene llaqtamantapas Antioquía llaqtaman riqkunan huk law nacionniyoq runakunamanpas Señor Jesusmanta allin willakuykunata willaranku. **21** Hinaqtinmi kikin Diospuni paykunamanqa atiya qoran. Chaymi ashka runakunaqa, Jesucristomanta willakusqankupi creeranku.

22 Chaymi Jerusalén llaqtapi tiyaq creyente runakunaqa, Antioquía llaqtapi chaykuna pasasqanta yacharuspanku, Bernabeyta Antioquía llaqtaman mandaranku. **23** Hinaspan Bernabeyqa Antioquía llaqtaman chayaruspá, paykunatapas Dios yanapaqtin, salvasqa kasqankuta rikuran. Chaymi Bernabeyqa anchata kusikuspa, paykunata kallpancharan, Señor Jesuspi tukuy sonqonkuwan confiakuspa, payta allinta kasukuspa kawsanankupaq. **24** Bernabeyqa ancha allin runan karan. Hinaspapas payqa Santo Espirituwanmi hunt'ayusqa, hinallataq allin iñiyniyoq ima karan. Chaymi paypa rimasqanta uyarispanku, ashka runakunaqa Diospi creeranku.

25 Chaymantan Bernabeyqa Saulota mashkaq Tarso llaqtaman riran. **26** Hinaspan Saulota chay llaqtapi tariruspa, Antioquía llaqtaman pusamuran. Chay Antioquía llaqtapin paykunaqa Jesucristopí creeqkunawan enteron watantin huñunakuranku. Hinaspan ashka runakunaman yachachiranku. Hinaqtinmi chay Antioquía llaqtapi tiyaq runakunaqa, Jesucristopí creeq runakunata por primera vez “*cristiano” nispanku, sutichayta qallariranku.

27 Hinallataqmi chay p'unchawkunapiqa Diosmanta willakuq huk *profeta runakunapas Jerusalén llaqtamanta Antioquía llaqtaman riranku. **28** Chay profeta runakunamanta huñunakuranku. Chay willakusqanmi cumplikuran, *Roma nación llaqtapi *rey Claudio gobiernashaqtin. **29** Chaymi Antioquía llaqtapi creyentekunaqa acordaranku, Judea provinciapi tiyaq creyentekunaman *ofrendankuta atisqankuman hina apachinankupaq. **30** Chay ofrendankutan Bernabeyman hinallataq Saulomanwan entregaranku. Hinaqtinmi paykunaqa Jerusalén llaqtaman apaspanku, iglesiapi liderkunaman qoranku.

Jacobota wañuchispa, Pedrota carcelman churasqankumanta

12 **1** Chay tiempokunapin *rey *Herodes Agripaqa, Señor Jesucristopí creeq wakin runakunata hap'ichispa ñak'arichiran. **2** Hinaspanmi chay rey Herodes Agripaqa Juanpa wawqen *Jacobota *espadawan

wañuchinankupaq kamachiran. **3** Saynata wañurachiqtinkun, Israel *nacionpi kamachiq runakunaqa kusikuranku. Chayta rikuspanmi, rey Herodes Agripaqa kamachiran, Pedrotapas hap'imuspanku, presota carcelman churanankupaq. Chay p'unchawkunaqa karan mana levadurayoq t'anta mikhunanku fiesta p'unchawkunan. **4** Carcelman churarusanmi, Pedrotaqa chunka soqtayoq soldadokunaman entregaranku. Chay soldadokunaqa tawa grupopi rakisqan karanku turnonpi cuidanankupaq. Hinaspanmi rey Herodesqa piensaran *Pascua fiesta pasaytaña, Pedrota carcelmanta orqochimuspa, Israel nacionniyoq runakunapa ñawpaqninpi juzgaspa wañuchinanpaq. **5** Ichaqa carcelpi Pedro kashaqtinmi, Jesucristopí creeq runakunaqa mana dejaspalku, Diosmanta Pedropaq mañakuranku.

Carcelpi Pedro kashaqtin Dios librasqanmanta

6 Huk tutan Pedroqa ishkay soldadokunapa chawpinpi puñusharan, ishkay cadenakunawan alli-allin cadenasqa. Wakin soldadokunañataqmi carcelpa punkunta cuidasharanku. Hinaqtinmi *rey Herodesqa piensasqanman hina, paqarisnintin p'unchaw Pedrota carcelmanta orqomunan karan, saynapi Israel *nacionniyoq runakunapa ñawpaqninpi juzgananpaq. **7** Hinaqtinmi qonqayllamanta Diospa *angelnin k'ancharispa, cárcel ukhupi rikhuriran. Hinaspan chay angelqa Pedropaq waqtanta tupayuspa, rikch'achiran khaynata:

—¡Apurayman hatariy! nispa.

Hinaqtinmi chay ratolla Pedropaq makinta watasqanku cadenakunaqa kikillan urmaran. **8** Hinaqtinmi Diospa angelninga Pedropaq niran:

—P'achakuspa husut'aykiwan churakuy, nispa.

Chaymi Pedroqa angelpa nisqanman hina ruwaran.

Saynallataqmi Diospa angelninga Pedropaq nillarantaq:

—Capaykiwan churakuspayki qepayta hamuy, nispa.

9 Chaymi Pedroqa angelpa qepanta riran. Ichaqa manataqmi chay angelpa cheqaq pusasqantaqa yacharanchu. Aswanmi payqa piensaran sueñoyninpi huk *visionta rikunallanpaq.

10 Saynata rishaspankun cuidaqninku primer kaq grupo soldadokunapa ñawpaqninta, hinallataq cuidaqninku ishkay

kaq grupo soldadokunapa ñawpaqninta pasaranku. Hinaspan calleman lloqsiq fierromanta ruwasqa chay carcelpa hatun punkunman chayaruqtinku, chay hatun punkuqa kikillan kicharikuran. Hinaqtinmi calleman lloqsispa, huk cuadrata hina rishaqtinku, qonqayllamanta Diospa angelninqa Pedrota sapallanta saqueruran. **11** Hinaqtinmi Pedroqa chaykuna cheqaq kasqanta chayraq cuentata qokuran. Hinaspan khaynata niran:

—Kunanmi ichaqa yachani Diosqa angelninta librawananpaq mandamusqanmanta. Chaymi noqaqa cheqaqtapuni yachani, rey Herodes Agripapa preso churawasqanmanta, hinallataq Israel nacionniyoq llaqtamasiy runakunapa makinmantawan Dios librawasqanta, nispa.

12 Chaymantan Pedroqa cuentata qokuspa, *Mariapa wasinman riran. Kay Mariaqa *Juan Marcospa mamitanmi karan. Paypa wasinpin Señor Jesucristopí creeq ashka runakunaqa huñunasqa kasharanku. Hinaspan Diosmanta Pedropaq mañakusharanku. **13** Pedroñataqmí ichaqa chay huñunakusqanku wasipa punkunta tocaran. Chaymi chay wasipi serviq Rode sutiyoq sipasqa, pis kasqanta qawaq lloqsimuran. **14** Hinaspan chay sipasqa Pedropaq vozintia uyariruspa reqsiruran Pedro kasqanta. Chaymi chay sipasqa anchata kusikuspa, punkuta mana kicharanchu. Aswanmi wasi ukhuman correyllaña kutiyuspa, chaypi kaq runakunaman willaran, Pedro punkupi kasqanmanta. **15** Chaymi wasi ukhupi kaqkunaqa chay sipasta niranku:

—¡Qanqa icha locayarunki! nispanku.

Hinaqtinmi chay sipasqa niran:

—Payqa Pedropunin, nispa.

Chaymi paykunaqa niranku:

—Manan Pedroqa kanmanchu, alman imapashchá, nispanku.

16 Ichqa Pedroñataqmí hawapi kaspa, yapa-yapamanta punkuta tocamuran. Hinaqtinmi paykunaqa punkuta kichamuspa, Pedrota rikururanku. Hinaspan anchata admirakuranku. **17** Hinaqtinmi Pedroqa chay wasiman haykuspa, makinwan señaschaspalla paykunata upallachiran. Hinaspan carcelmanta imaynatas Dios orqomusqanmanta paykunaman willaran. Hinasapas nillarantaqmí khaynata:

—Rispaykichisyá *Jacoboman, hinallataq llapan creyentekunamanpas willamuychis, nispa.

Saynata niruspanmi Pedroqa, chay wasimanta lloqsispa, huk lawman riran.

18 Achiqaramuqtintaqmi, Pedrota carcelpi cuidaq soldadokunaqa huk ch'aqwata ruwaranku. Ichaqa manataqmi ni mayqenninkupas Pedrota imas pasasqanta, nitaq ni maypi kasqantapas yacharankuchu. **19** Hinaqtinmi *rey Herodesqa Pedrota mashkamunankupaq soldadokunata kamachiran. Ichaqa mana tarimuqtinkun, rey Herodesqa chay tuta cuidaq soldadokunata alli-allinta tapupayaran. (Ichaqa chay soldadokuna mana allinta contestaqtinkun), paykunataqa wañuchimunankupaq kamachiran. Chaymantan Herodesqa *Judea *provincia lawmanta Cesarea llaqtaman riran. Hinaspan chaypi huk tiempo tiyaran.

Rey Herodespa wañusqanmanta

20 *Rey *Herodes Agripaqa nishu phiñasqan kasharan Tiro llaqtayoq runakunapaq, hinallataq Sidón llaqtayoq runakunapaqwan ima. Chaymi chay llaqtakunamanta huk grupo runakunaqa, Blasto sutiyooq runawan parlaq riranku. Blastoqa rey Herodespa *palacio wasinpi kamachiq runan karan. Hinaspan chay grupopi hamuq runakunaqa, sumaqllata Blastowan amigota armaranku. Hinaspan Blastotaqa khaynata niranku:

—Noqaykuqa manan rey Herodeswanqa peleayta munaykuchu, paypa llaqtanmanta tukuy kawsaykunata rantisqaykurayku, nispanku.

Saynata parlaruspankun paykunaqa Blastoman sobornaranku.

Chaymi Blastoqa ruegaran rey Herodesta, paykunata palacio wasinpi chashkinanpaq. **21** Hinaqtinmi rey Herodesqa chay Tiro llaqtayoq, hinallataq Sidón llaqtayoq runakunata citaran, huk p'unchaw paykunawan parlananpaq. Chay p'unchaw chayaramuqtinmi, rey Herodesqa allinnin sumaq p'achanwan churakuran. Hinaspan allin sumaq *trononpi tiyayuspa, qarillaña chay runakunaman rimariran.

22 Hinaqtinmi rey Herodespa rimasqanta uyarispanku, chaypi kaq runakunaqa altota qaparispa khaynata niranku:

—¡Kaypiqa diosmi rimamushan, manan runachu! nispanku.

23 Chay nisqankuta uyarispanmi, rey Herodes Agripaqa Dios hina creekuspa qarillaña karan. Chaymi chay ratolla Diospa *angelnin chay rey Herodestaqa k'iriran, Diosta mana hatunchasqanrayku. Hinaqtinmi rey Herodes Agripaqa anchata onqospa, urukunapa mikhusqan wañuran.

24 Ichaqa Diospa palabranqa astawanmi tukuy lawkunapi willasqa karan.

25 Hinaqtinmi Bernabeyqa Saulopiwan, Jerusalén llaqtapi ruwanankuta tukuruspanku, *Juan Marcosta pusayukuspanku, Antioquía llaqtaman kutipuranku.

Saulowan Bernabeypiwan primer kaq viajeman risqankumanta

13 **1** Antioquía llaqtapi kaq iglesiapin karan Diosmanta willakuq *profetakuna, hinallataq Diosmanta yachachiqkuna ima. Paykunan karanku: Bernabé, Negrown sutichasqa *Simón, Cirene llaqtamanta Lucio, Saulo, hinallataq Manaén; kay Manaenqa *rey *Herodes Antipaswan kushka wiñaqmi karan. **2** Paykunan Diosta adoraspanku, hinallataq ayunaspanku ima huk p'unchaw kasharanku. Hinaqtinmi *Santo Espirituqa khaynata niran:

—Qankunamanta akllaychis Bernabeyta hinallataq Saulotawan. Paykunatan noqaqa akllarani, (karu *nación llaqtakunaman rispanku), noqamanta allin willakuykunata willamunankupaq, nispa.

3 Chaymi paykunaqa ayunayta, hinallataq Diosmanta mañakuytawan tukuruspanku, Bernabeypa umanman, hinallataq Saulopa umanmanwan makinkuta churaranku. Hinaspan Diosmanta paykunapaq mañapuspa, despedipuranku.

Bernabeywan Saulopiwan Chipre nación llaqtapi predicasqankumanta

4 *Santo Espirituqa mandasqanmi Bernabeyqa Saulopiwan Diosmanta willakuq riranku. Hinaspan paykunaqa Seleucia llaqtaman primerta chayaranku. Chay llaqtamantataqmi huk *barcopi lloqsiranku, *lamar qochapa chawpinpi Chipre sutiyooq *islaman rinankupaq. **5** Rishaspankutaqmi chayaranku

Chipre islapi Salamina sutiyoq llaqtaman. Chaypin Diosmanta yachachina *sinagoga wasikunaman haykuspanku, Israel *nacionniyoq runakunaman Diosmanta allin willakuykunata willaranku. *Juan Marcostaqmi paykunata yanapaspa riran.

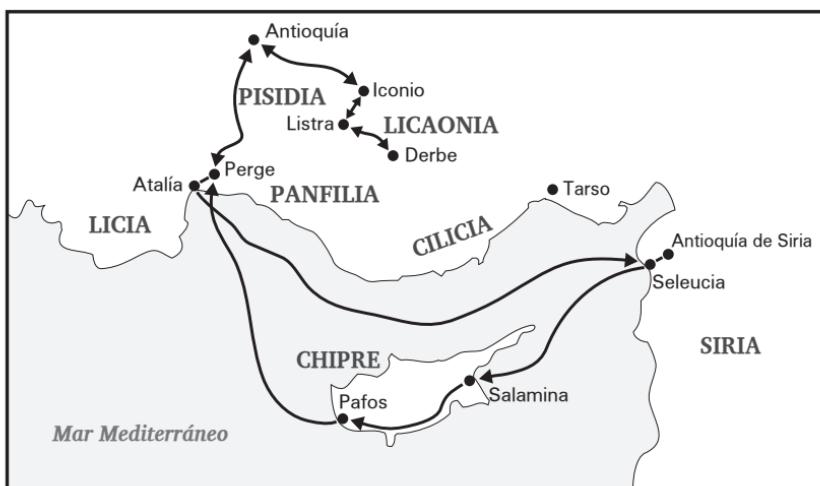
6 Chaymantan paykunaqa enteron Chipre islapi puriranku; hinaspan Pafos llaqtaman chayaranku. Chay llaqtapin huk falso *profeta Barjesús sutiyoq layqa runawan tuparanku. Payqa Israel nacionmantan karan. Paymi chaypi tiyaq runakunaman llullakuspa niran:

—Diosmantan noqaqa rimashani, nispa.

7 Chay layqa runaqa Chipre islapi llaqtakunata kamachiq *prefecto Sergio Paulopa amigonmi karan. Chay prefectoqa ancha yachayniyoq runan karan. Paymi Diospa palabranta uyariyta munaspa, Bernabeyta Saulotawan waqyachimuran.

8 Ichaqa chay Barjesús Elimaswan sutichasqa layqa runaqa, manan munaranchu kamachiq prefecto Sergio Paulo, Diospa palabranta uyarispa, Jesucristopi creenanta. **9** Hinaqtinmi Pablowan sutichasqa Sauloqa, Santo Espiritupa atiyninwan hunt'asqa kaspa, chay layqa runata allinta qawayuspa, khaynata niran:

10 —¡Diablopá wawan llulla runa! ¡Qanmanqa manan gustasunkichu allin ruwayqa! Qanri, ¿hayk'aqkamataq

Apóstol Pablopá primer kaq viajasqan

(Hechos 13.4–14.28)

Diosmanta falsota yachachispayki runakunatari engañankí? **11** Kunanmi qanta Dios castigasunki. Chaymi ñawsayaspas intipa k'anchaynintapas mana huk tiempo rikunkichu, nispa.

Saynata nirullaqtinmi, Elimas Barjesús sutiyoq layqa runaqa ñawsayapurán. Chaymi payqa makinmanta pillapas aysarinanpaq mashkaran. **12** Chay layqa runapa ñawsayasqanta rikuruspanmi, chay kamachiq prefecto Sergio Pauloqa Jesucristomanta allin willakuykunata uyarispas, anchata admirakuran. Hinaspan payqa Señor Jesucristopí creeran.

Pisidia law Antioquía llaqtapi Pablowan Bernabeypiwan predicasqankumanta

13 Pafos nisqa sutiyoq llaqtapin Pabloqa paywan riqkunapiwan wicheranku huk *barcoman. Hinaspan paykunaqa Panfilia *provincia lawpi Perge nisqa sutiyoq llaqtaman chayaranku. Chay llaqtaman chayaruqtinkun, *Juan Marcosqa paykunata abandonaspa, Jerusalén llaqtaman kutinpuran. **14** Paykunañataqmi chakillapi viajaranku Pisidia provincia lawpi Antioquía llaqtakama. Chaypin sábado p'unchawpi riranku Diosmanta yachachina *sinagoga wasiman. Hinaspan chaypi tiyayuranku. **15** Hinaqtinmi Diosmanta yachachina sinagoga wasipi, *Moisespa escribisqan *leykunamanta, hinallataq ñawpaq *profetakunapa escribisqankunatawan ima huk runa leeran. Leeyta tukuruqtintaqmi, chay sinagoga wasipi kamachiq jefekunaqa, Pablota Bernabeytawan invitaranku, khaynata nispanku:

—Wawqeykuna, imallapas ninaykichispaq kashan chayqa, kunanyá niwayku hinaspa kallpanchawayku, nispa.

16 Chaymi Pabloqa sayarispa, upallanankupaq makinwan señascharan. Hinaspan paykunata niran:

—Israel *nacionniyoq llaqtamasiykuna, hinallataq huk law nacionniyoq kashaspa Diosta khuyakuq runakuna, llapallaykichisyá uyariwaychis. **17** Israel nacionpa Diosninmi ñawpaq abuelonchiskunata akllaran, huk hatun nación llaqta kanankupaq. Chaymi paykunaqa *Egipto nacionpi extranjero runakuna hina kawsashaspanku anchata miraranku. (Hinaqtinmi chay Egipto nacionpi kamachiqkunaqa, paykunata

*esclavomanta sirvichikuranku). Saynata sufrishaqtinkun, Diosqa ancha atiyninwan Egipto nacionmanta paykunata orqomuran. **18** Hinaspan tawa chunka wata hina ch'inñeq lugarkunapi purispa, Diosta mana kasukushaqtinkupas, Diosqa paykunata yanaparan. **19** Chaymantan Diosqa Canaán lawpi qanchis nacionkunata chinkachiran. Hinaspan chay allpata huk herenciata hina Israel nacionniyoq llaqtamasinchis runakunaman qoran. **20** Llapan chaykunaqa tawa pachaq pishqa chunka watapin pasaran. Chaymantan Diosqa Israel nacionniyoq llaqtamasinchis runakunaman *juezkunata qoran asta profeta Samuelkama. Chay juezkunant Israel nacionninchista gobiernaranku. **21** Chaykuna pasaruqtinmi, Israel nacionniyoq llaqtamasinchis runakunaqa huk *retya mañakuranku. Chaymi Diosqa paykunaman huk retya qoran. Paymi karan Saúl; papanpa sutintaqmi karan Cis. Cisqa Benjaminpa hatun ayllunmantan karan. Hinaspan Saulqa Israel nacionninchispí rey kaspa, tawa chunka wata gobiernaran. **22** Chaymantan Diosqa rey Saulta rey kasqanmanta qarqoran. Hinaspan paypa rantinta rey kananpaq, Davidta churaran. Chay rey Davidmantan Diosqa khaynata niran: “Noqaqa anchatan munakuni Isaipa wawan Davidtaqa. Payqa noqapa munasqayman hinan kawsan. Chaymi noqapa munasqayman hina imatapas ruwanqa”, nispa. **23** Hinaspan Diosqa prometesqanman hina, Davidpa mirayninmanta Jesusta mandamuran. Paymi Israel nacionniyoq runakunata salvananpaq hamuran. **24** Ichaqa Jesús manaraq yachachiya qallarishaqtinmi, Bautizaq Juan hamuspa yachachiran. Hinaspan Juanqa Israel nacionniyoq runakunaman willaran huchankumanta wanakuspa, Diosman kutirikuspanku, unupi bautizachikunankupaq. **25** Hinaspanmi Bautizaq Juanqa manaraq wañushaspa, Israel nacionniyoq runakunata khaynata niran: “Qankunari, ¿pi kanaypaqtqa piensankichís? Manan noqachu Diosmanta Hamuq Salvadorqa kani. Aswanmi payqa qepayta hamushan. Paypa ñawpaqninpiqa manan noqaqa paymanta más importantechu kani. Chaymi noqaqa husut'anpa watullantapas mana pashkanaypaq hinachu kani”, nispa.

26 Abrahampa mirayninmanta wawqeykuna, hinallataq Diosta kasukuq huk law nacionniyoq runakunapas, llapallaykichisyá uyariwaychis. Diosmi kay allin willakuytaqa

yachachiwanchis, llapallanchis salvasqa kananchispaq.

27 Ichaqa Jerusalén llaqtapi tiyaq runakunapas, hinallataq chay llaqtapi jefekunapas, manan yacharankuchu pis Jesús kasqantaqa. Hinaspapas paykunaqa, sapa sabadonmi Jesusmanta ñawpaq *profetakunapa esribisqanta leeranku. Ichaqa saynata leeshaspankupas, manan paykunaqa entienderankuchu. Aswanmi Jesustaqa wañunanpaq sentenciaranku. Saynapin profetakunapa nisqan cumplikuran.

28 Jerusalén llaqtapi tiyaq runakunaqa manan Jesuspiqa ni ima culpatapas wañunanpaq hinaqa tarirankuchu. Aswanmi paykunaqa gobernador Poncio *Pilatota mañakuranku, Jesusta wañuchinanpaq. **29** Saynapin Jesusmanta profetakunapa tukuy ima esribisqankuna cumplikuran. Chaykuna cumplirukuqtinmi, Jesuspa cuerponsa cruzmanta urayachispa, sepulturapi p'ampamuranku. **30** Ichaqa Diosmi Jesustaqa kawsarichimuran. **31** Hinaspan Jesusqa llapallan discipulonkunaman ashka p'unchaw rikhuriran. Paykunaqa Jesusta manaraq wañuchishaqtinkun, *Galilea lawmanta Jerusalén llaqtaman Jesuswan kushka hamuranku. Chaymi paykunaqa chay tukuy imakuna pasasqanmanta, llapallan runakunapaq testigokuna kanku.

32 Chaymi noqaykuqa Diosmanta allin willakuykunata qankunaman willashaykiku. Diosqa ñawpaq abuelonchiskunamanmi prometeran, huk Salvadorta mandamunanpaq. (Chay Salvadormi huchanchiskunamanta salvawananchispaq hamuran). **33** Chaymi Diosqa Jesusta kawsarichimuspa, kunan tiempopi ña cumplirunña ñawpaq abuelonchiskunaman prometesqanta. Chay kawsarichimusqanmantan ishkay kaq Salmospi nishan khaynata:

“Qanqa wawaymi kanki.

Qantan kunan kawsarichimuyki”, nispa [*Salmos 2.7*].

34 Chaymi Diosqa Jesuspa cuerponsa kawsarichimuran, sepulturapi ama ismunanpaq. Chaymantan Bibliapi khaynata nishan:

“Rey Davidman prometesqaykunatan qankunapi cumplisaq”, nispa [*Isaías 55.3*].

35 Chaymi Salmos libropipas nillashantaq khaynata:

“Mana ni ima huchayoq ch'uya siervo ykipa
cuerpontaq manan sepulturapiqa saqenkichu, chaypi
ismunapanqa”, nispa [*Salmos 16.10*].

36 Davidqa wiñay masinkunatan yanaparan. Hinaspan
Diospa kamachisqankunatapas cheqaqtapuni kasukuran.
Ichaqa wañuruqtintaqmi abuelonkunata p'ampasqanku
lugarpi paytaqa p'amparanku. Chaypitaqmi cuerponpas
ismupuran. (Chayraykun noqanchisqa yachanchis, rey
Davidqa mana kikinmanta rimasqanta). **37** Jesustan
ichaqa Dios kawsarichimuran; chaymi cuerponpas
sepulturapiqa mana ismuranchu. **38** Wawqeykuna, kay
willakusqaykunatayá allinta entiendeychis: Jesucristopi
creespallan noqanchisqa tukuy huchanchiskunamanta
perdonasqa kasunchis. **39** Ichaqa manan Moisespa escribisqan
leykunapi confiasqanchisraykuchu perdonasqaqa kanchisman.
Aswanqa pipas Jesucristopi creeq runakunallatan, Diosqa
huchankumanta perdonanqa. **40** Saynaqa cuidakuchisyá,
Diosmanta willakuq ñawpaq *profetakunapa willakusqanman
hina qankunawan ama pasananpaq. Chay profetakunan
khaynata niranku:

41 “;Diosmanta asikuspa burlakuq runakuna, uyariychis!
Qankunaqa admirakuspayá chinkaychis.
Noqaqa tiempo chayamuqtinmi, qankunapa
mana hayk'aq rikusqaykichis ruwaykunata ancha
admirakuyapaq ruwasaq.
(Hinaqtinmi qankunaqa noqapi mana
creesqaykichisrayku, ancha castigasqa kankichis”),
nispa [*Habacuc 1.5*].

42 Chaykunata rimayta tukuruspanmi, Pabloqa
Bernabeypiwan Diosmanta yachachina *sinagoga wasimanta
lloqsiranku. Hinaqtinmi chaypi kaq runakunaqa Pablota
Bernabeytawan valekuranku, huknin kaq sabadotawan
kutimuspanku, chay willakusqankumanta paykunaman astawan
yachachinankupaq. **43** Hinaspan Israel nacionniyoq runakuna,
hinallataq Diospi creeq huk law nacionniyoq runakunapas,
Pablota Bernabeytawan compañaranku. Hinaqtinmi Pabloqa
Bernabeypiwan chay compañaq runakunata kallpancharanku,
Diospi confiayta ama ni hayk'aqpas dejanankupaq.

44 Hinaqtinmi chay huknin sábado p'unchaw chayaramuqtin, ashka runakunaqa Diosmanta yachachina sinagoga wasipi huñunakuranku, Diospa palabranta uyarinankupaq. **45** Ichaqa Israel nacionniyoq runakunañataqmí Diosmanta yachachina sinagoga wasipi ashka runakuna huñunakamusqanta rikuspanku, envidiakuranku. Hinaspan Pablopá yachachisqankunapa contranpi rimaspanku, payta k'amiranku. **46** Hinaqtinmi Pabloqa Bernabeypiwan mana manchakuspanku, khaynata rimaranku:

—Noqaykupa obligacionniykuqa primerta qankuna Israel nacionniyoq runakunaman Diospa palabranmanta willanaykun. Ichaqa manan qankunaqa Diospa palabran uyariytaqa, nitaq wiñay kawsayniyoq kaytapas munankichishchu. Chayraykun Diospa palabranmantaqa huk law nacionniyoq runakunaman aswan willamusaqku. **47** Diosmi khaynata kamachiwaranku:

“Qantan akllarayki, huk law nacionniyoq runakunapaq huk k'anchay hina kanaykipaq.

Saynapi enteron mundontinpi tiyaq runakunaman kay allin willakuykunamanta willamunaykipaq”, nispa [*Isaías 42.6*].

48 Chayta uyarispankun, huk law nacionniyoq runakunaqa anchata kusikuranku. Hinaspan khaynata niranku:

—Diospa palabranqa ancha allinmi, nispanku.

Saynapin Diospa akllasqan kaq runakunaqa, wiñay kawsayniyoq kanankupaq, Jesucristopi creeranku.

49 Hinaspan enteron chay llaqtakunapi Diospa palabranmanta willaranku. **50** Ichaqa Israel nacionniyoq wakin runakunaqa, Pablopá hinallataq Bernabeypa contranpi sayarinankupaqmi, allin respetasqa warmikunata, hinallataq allin reqsisqa qarikunatawan yachachiranku, ch'aqwata hatarichinankupaq. Chaymi chay runakunaqa Pablopá hinallataq Bernabeypa contranpi karanku. Hinaspan chay llaqtankumanta qarqoranku. **51** Saynata qarqoqtinkun, Pabloqa Bernabeypiwan husut'ankuman allpa ratamuqtapas paykunapa contranpi thaptiranku. Hinaspan chaymanta Iconio llaqtaman riranku. **52** Ichaqa Jesucristopi chayraq creeq runakunañataqmí, Antioquía llaqtapi qepakuranku. Hinaspan paykunaqa kusisqallaña, hinallataq Santo Espirituwan hunt'asqa ima karanku.

**Pablowan Bernabeypiwan Diospa palabranmanta
Iconio llaqtapi predicasqankumanta**

14 1 Iconio llaqtaman chayaruskunkun, Pabloqa Bernabeypiwan Diosmanta yachachina *sinagoga wasiman costumbrenkuman hina haykuranku. Chaypin Señor Jesusmanta runakunaman willaranku. Hinaqtinmi Israel *nacionniyoq ashka runakunaqa, hinallataq huk law nacionniyoq ashka runakunapas Jesuspi creeranku. 2 Ichaqa Jesuspi mana creeq Israel nacionniyoq runakunañataqmi, wakin huk law nacionniyoq runakunata yachachiranku, creyentekunapa contranpi sayarinankupaq. 3 Chaykuna pasashaqtinpas huk tiempon Pabloqa Bernabeypiwan chay Iconio llaqtapi qepakuranku. Hinaspan Diospi anchata confiaspanku, hinallataq mana ni pitapas manchakuspanku, Diospa khuyakuyninmanta runakunaman willaranku. Hinaqtinmi Diosqa paykunaman atiyta qoran, ancha admirakuyupaq milagrokunata ruwanankupaq. 4 Hinaqtinmi Iconio llaqtayoq wakin runakunaqa Israel nacionniyoq runakunapa favorinipi karanku. Wakinñataqmi ichaq *apóstol Pablopia, hinallataq Bernabeypa favorinipi karanku. Chayraykun chay Iconio llaqtapi tiyaq runakunaqa mana acuerdopi kaspanku, dividisqa karanku. 5 Hinaqtinmi Israel nacionniyoq wakin runakunaqa, huk law nacionniyoq wakin runakunapiwan, hinallataq autoridadninkupiwan ima, acuerdoman haykuranku, Pablota Bernabeytawan maltrataspa, rumiwan p'anaspia wañuchinankupaq. 6 Chayta yacharuspanku, Pabloqa Bernabeypiwan ishkakapuranku Licaonia lawpi Listra llaqtaman, Derbe llaqtaman, hinallataq chay enteron muyuriqnipi llaqtakunamanwan ima. 7 Hinaspan chay llaqtakunapipas Jesucristomanta allin willakuykunata runakunaman willaranku.

Pablota Listra llaqtapi rumiwan p'anasqankumanta

8 Listra llaqtapin huk runa nacesqanmantapacha mana hayk'aq puriq karan. Paymi tiyasqanmanta, 9 Pablopia rimasqanta uyarisharan. Hinaqtinmi Pabloqa cuentata qokuran, chay mana puriq runaqa sanoyananpaq Jesucristopí

confiasqanta. **10** Chaymi Pabloqa altota rimaspa, chay runata khaynata nirana:

—¡Sayariy! nispa.

Hinaqtinmi chay mana puriq runaqa, saltarisparaq puriyta qallariran. **11** Hinaqtinmi Pablopqa ruwasqanta rikuspanku, chaypi kaq runakunaqa Licaonia rimayninkupi qapariranku khaynata:

—¡Kunanmi dioskuna, runaman tukuruspa, noqanchisman visitamuwashanchis! nispanku.

12 Hinapan paykunaqa, Bernabeyta diosninkupa sutiin Jupiterwan suticharanku. Pablotataqmi, runakunaman rimapayasqanrayku, huknin diosninkupa sutiin Mercuriowan suticharanku. [Nota: Jupitertan griego rimaypi niranku Zeus, nispanku. Mercurioñataqmi griego rimaypi niranku Hermes, nispanku. Chay Grecia nacionniyoq runakunaqa creerankun, chay Jupiterwan sutichasqa diosninku llapallan dioskunamanta aswan más atiyniyoq dios kananpaq. Hinapapas creellarankutaqmi chay Mercuriowan sutichasqa diosninkupas llapallan dioskunapa partenmanta mensajeta apamuq kananpaq]. **13** Chay llaqtaman haykunapin diosninku Jupiterpa templon karan. Hinaqtinmi chay templonkupi serviq sacerdoteqa, chay templonkupa punkunman torokunata, hinallataq t'ikakunawan ruwasqa *guirnaldakunatawan ima apamuran. Hinapan llapallan chaypi kaq runakunapiwan huk *sacrificio *ofrendata Bernabeyman Pablomanwan haywayta munaranku, paykunata adoranankupaq. **14** Chayta yacharuspankun Pabloqa Bernabeypiwan p'achankutaraq llik'ikuranku chay ruwasqankuwan mana acuerdopi kaspanku. Hinapan chay huñunakusqankupa chawpinman haykuspa, altota qaparispa khaynata niranku:

15 —¡Runamasiykuna! Qankunari, ¿imanaqtintaq kaykunatari ruwashankichís? Noqaykuqa manan dioskunachu kayku; aswanqa qankuna hina runallan kayku. Chaymi valekuykiku, kay mana valeq costumbrekuna ruway munasqaykichista ama ruwanaykichispaq. Aswanqa cheqaq kawsaq Diospi creeychis. (Hinaspa payllamanta mañakuychis, huchaykichista perdonasunaykichispaq). Paymi unancharan hanaq pachata, kay pachata, *lamar qochata, hinallataq

chaykunapi llapallan kaqkunatapas. **16** Ichqa ñawpaq tiempokunapiqa Diosqa permitiranmi, munasqankuta ruwaspa runakuna purinankuta. **17** Saynata kawsashaqtinkupas, Diosqa pis kasqantan runakunawanqa reqsichikuran, runakunapa favorinipi allin kaqkunata ruwasqanrayku. Chayraykun Diosqa parata parachimuran, plantakunatapas tiempollanpi ruruchiran, rurunta mikhuspanku llapallan runakuna kusikunankupaq, nispa.

18 Ichqa Pablowan Bernabeywan chaykunata nishaqtinkupas, chay runakunataqa sasatan atajaranku chaykuna ruwanankumantaqa. Chayraykun chay sacrificiokunataqa, manaña paykunamanqa ofrecerankuñachu.

19 Chaykunapa pasasqanpa qepanmanmi chay Listra llaqtaman chayamuranku Israel nacionniyoq runakuna, Antioquía llaqtamanta, hinallataq Iconio llaqtamanwan ima. Paykunan chaypi kaq runakunata convencechiranku, Pablopá contranpi sayarinankupaq. Chaymi chay Listra llaqtayoq runakunaqa Pablota rumiwan p'anaranku. Wañusqaña kananpaq piensaspankutaqmi, paykunaqa llaqtapa waq lawnинman aysaspa, wikapamuranku. **20** Ichqa Jesucristopi creeq runakunan, Pablota muyuriykuranku. Hinaqtinmi Pabloqa chay ratolla hatarispa, kaqmanta chay llaqtaman haykuran. Chaymantan paqarisintin p'unchawtaña Bernabeypiwan kushka Derbe nisqa llaqtaman riranku.

21 Pabloqa Bernabeypiwanmi Derbe llaqtapipas allin willakuykunata Jesucristomanta willakuranku. Chaymi ashka runakunaqa Jesucristopi creeranku. Chaymantan paykunaqa kutimuranku Listra llaqtaman, Iconio llaqtaman, hinallataq (Pisidia lawpi) Antioquía llaqtamanwan ima.

22 Chay llaqtakunapin Pabloqa Bernabeypiwan Señor Jesucristopi creeq runakunaman visitaranku. Hinapan Señor Jesucristopi creeqkunata kallpancharanku, iñiyninkupi ama chiriyankupaq. Hinapan paykunata khaynata niranku:

—Noqanchisqa, Diospi creesqanchisraykun, hanaq pachaman haykunanchispaqqa ñak'arisunpuni, nispa.

23 Saynallataqmi paykunaqa sapankama *iglesiakunapi Diospi allinta creeq liderkunata akllaspa churaranku. Hinapan paykunaman makinkuta churayuspa, Diosmanta

mañapuranku, paykunata tukuy imapi Dios yanapananpaq. Chay liderkunataqa churaranku ayunaspa, hinallataq Diosmanta mañakuspa iman.

Siria provincia lawpi Antioquía llaqtaman kutisqankumanta

24 Chaymantan Pabloqa Bernabeypiwan pasaranku Pisidia *provincia lawninta, asta Panfilia provincia lawman chayanankukama. **25** Hinaspán Jesucristomanta chaypipas allin willakuykunata willaranku, primertaqa Perge llaqtapi, chaymantataq Atalia llaqtapi. **26** Chaymantan Pabloqa Bernabeypiwan, huk *barcoman wichaspa, Siria provincia lawpi Antioquía llaqtaman kutipuranku. Chay Antioquía llaqtapi creyentekunan Pabloqaq hinallataq Bernabeypaqwan ñawpaqtaraq Diosmanta mañapuranku. Hinaqtinmi paykunaqa chay encargota cumpliranku, Jesucristomanta allin willakuykunata ashka nación llaqtakunapi allinta willakuspanku. **27** Hinaqtinmi Pabloqa Bernabeypiwan chay Antioquía llaqtaman chayaramuspanku, Jesucristopí creeq runakunawan huñunakuranku. Hinaspán Pabloqa Bernabeypiwan chay Antioquía llaqtapi hermanokunaman willaranku, predicaqtinku imakunatas Diospa ruwasqanmanta, hinallataq imaynatas huk law nacionniyoq runakunapas Diospi creesqankumantawan ima. **28** Hinaspán Pabloqa Bernabeypiwan chay llaqtapi unay tiempo qepakuranku, Señor Jesucristopí creeqkunawan kushka.

Jerusalén llaqtapi huñunakusqankumanta

15 **1** Chay p'unchawkunapin *Judea *provincia lawmanta wakin runakuna, Antioquía llaqtaman chayamuranku. Paykunan Señor Jesuspi creeqkunata yachachiranku khaynata:

—Salvasqa kanaykichispaqqa *Moisespa escribisqan *leykunaman hinan *circuncisión costumbreta ruwachikunaykichis, nispanku.

2 Hinaqtinmi Pabloqa Bernabeypiwan mana acuerdopichu karanku chay Judea lawmanta hamuq runakunapa sayna yachachisqankuwan; hinaspán paykunawan k'araqta discutiranku. Chaykuna pasasqanta yachaspankun chay

Antioquía llaqtapi creyentekunaqa Pablota Bernabeytawan waqyachiranku, Jerusalén llaqtaman rispa, chaypi kaq *apostolkunawan, hinallataq *iglesiapi liderkunapiwan chay circuncisión costumbremanta allinta parlamuñankupaq. Chaymi Pabloqa Bernabeypiwan hinallataq huk creeq masinkunapiwan Jerusalén llaqtaman riranku.

3 Hinaspan Antioquía llaqtapi kaq iglesiapa mandasqan, chay Antioquía llaqtamanta Jerusalén llaqtaman riranku. Hinaspan paykunaqa Fenicia lawninta, hinallataq *Samaria provincia lawninta pasaspanku, chay llaqtakunapi creyentekunaman willaranku, huk law nacionniyoq runakunapas Jesucristopi creesqankumanta. Chayta uyarispankun Jesucristopi creeqkunaqa anchata kusikuranku.

4 Chaymantan Pabloqa Bernabeypiwan Jerusalén llaqtaman chayaranku. Hinaqtinmi iglesiapi creyentekuna, apostolkuna, hinallataq iglesiapi liderkuna ima paykunata chashkiranku. Chaypin Pabloqa Bernabeypiwan paykunaman willaranku, imaynatas Diosqa paykunantakama tukuy imakuna ruwasqanmanta. **5** Ichaqa Jesucristopi creeq wakin *fariseo religionniyoq runakunan, sayarispanku khaynata niranku:

—Necesariopunin chay huk law nacionniyoq creyente runakunapas *circuncisión costumbreta ruwachikunankupaqqa, saynapi Moisespa escribisqan leykunata cumplinankupaq, nispanku.

6 Chaymi apostolkunaqa, iglesiapa liderninkunapiwan ima, huñunakuranku, chay circuncisión costumbremanta allinta parlanankupaq. **7** Ichaqa unay ratoñan discutinakuspa parlaranku. Hinaqtinmi Pedroqa tiyasqanmanta sayarispa, khaynata nirana:

—Wawqeykuna, qankunapa yachasqaykichisman hinan, Diosqa qankuna ukhumanta noqataqa akllawaran, huk law nacionniyoq runakunaman rispay, Jesusmanta allin willakuykunata willamuñaypaq, saynapi paykunapas uyarispanku Jesucristopi creenankupaq. **8** Diosqa llapallan runakunapa sonqonta reqsispan, huk law nacionniyoq runakuna kashaqtinkupas, paykunata chashkiran. Hinaspan paykunamanpas *Santo Espiritunta qoran, imaynan

noqanchismanpas qowaranchis chay hinata. Saynata ruwaspanmi, noqanchisman rikuchiwaranchis paykunapas Diospa wawankuna kasqankuta. **9** Diosqa noqanchis Israel nacionniyoq runakunatapas, hinallataq huk law nacionniyoq runakunatapas igualtan munakuwanchis. Chaymi paykunatapas llapan huchankuta Diosqa perdonaspa, sonqonkuta ch'uyancharan paypi iñiqtinku. **10** Chayri, ¿imanaqtintaq Diospa contranpiri chaykunata ruwayta munashankichís? ¿Imanaqtintaq huk law nacionniyoq runakunatapas Moisespa escribisqan leykunata kasukunankupaqrí obligayta munashankichís? Ichqa manan ñawpaq abuelonchiskunapas, Moisespa escribisqan leykunataqa cumpliya atirankchu, nitaqmi noqanchispas cumpliytaqa atiranchishchu. Chay costumbrekunaqa llasallaña yugo hinan noqanchispaqqa karan. **11** Ichqa Señor Jesucriston anchata khuyakuwanchis. Chaymi payqa, paypi creesqanchisrayku, tukuy huchanchiskunamanta gratislla salvawaranchis. Saynallataqmí huk law nacionniyoq runakunapas salvasqa kanku Jesucristopí creesqankurayku, nispa.

12 Saynata Pedro rimaqtinmi, chaypi kaq runakunaqa upallaranku. Hinaqtinmi Bernabeyqa Pablopiwan paykunaman willaranku, imaynatas Diosqa paykunantakama, huk law nacionniyoq runakuna ukhupi tukuy ima milagrokunata, hinallataq señalkunatawan ruwasqanmanta. **13** Hinaqtinmi Pablowan Bernabeypiwan rimaya tukurullaqtinku, (Jesuspa wawqen) *Jacoboqa chaypi kaq runakunata, khaynata niran:

—Wawqeykuna, uyariwaychis kay rimasqayta. **14** *Simón Pedroqa ñan willawaranchishña, imaynatas huk law nacionniyoq runakunatapas Diosqa munakusqanmanta. Hinallataq chay huk law nacionniyoq runakunapas, por primera vez, Diospa wawankuna kanankupaq akllasqanmantawan ima. **15** Chaykunamantan Diosqa ñawpaq *profetankunantakama ña willakuranña khaynata:

16 “Noqa Señorniykichismi kaqmanta kutimusaq.

Hinaspan ñawpaq kamachikuq *rey Davidpa mirayninta kaqmanta hatarichisaq, Israel nacionniyoq runakunata kamachinanpaq.

Hinaspan wasinpa perqankunata kaqmanta hatarichisaq, atiyniyoq kananpaq.

17 Hinaqtinmi llapallan nacionkunamanta runakunapas, noqata mashkawaspa, noqaman hamunqaku.

Chaymi chay huk law nacionniyoq runakunaqa noqapi creespanku, wawaykuna kanqaku.

18 Kaykunatan qankunaqa ñawpaqmantapacharaq ña yacharankichishña”, nispa [Amós 9.11-12].

19 Chaymi niykichis, huk law nacionniyoq runakunaqa, Diospi creesqankuraykun, (ñá Diospa wawankunaña kanku.) Chayraykun paykunataqa manaña obligananchishñachu, leyman hina ñawpaq costumbrenchiskunata ruwanankupaqqa.

20 Aswanyá paykunamanqa escribisunchis khaynata:

“Runakunapa ruwasqan *idolokunaman ofrecesqa mikhunataqa aman mikhunkichishchu, waqllikuykunapiqa aman purinkichishchu, yawartaqa aman mikhunkichishchu, nitaq yawarpa pasasqan aychatapas aman mikhunkichishchu”, nispa. **21** Ichaqa kay yachachikuykunamantan, ñawpaqmantaraq llapallan llaqtakunapi Moisespa escribisqan leynintaqa yachachinku, Israel nacionniyoq runakunapa huñunakunanku *sinagoga wasikunapi, sapa samana p'unchawpi leespanku. Chaykunamantan noqanchisqa ña yachanchishña, nispa.

Huk law nacionniyoq creyentekunaman carta apachisqankumanta

22 Chaykunata Jacobo rimayta tukuruqtinmi,

*apostolkunaqa, *iglesiapi liderninkunapiwan, hinallataq Jesucristopí llapallan creyentekunapiwan ima acordaranku, Pablowan hinallataq Bernabeypiwan kushka Antioquía llaqtaman ishkay liderkuna rinankupaq. Chaymi akllaranku Barsabaswan sutichasqa *Judasta, hinallataq Silastawan ima.

23 Hinaspan huk cartata paykunawan apachiranku. Chay cartapin khaynata niranku:

“Antioquía llaqtapi kaq khuyasqayku wawqekuna, hinallataq Siria *provincia lawpi kaqkunapas, saynallataq Cilicia provincia lawpi tiyaqkunapas, noqayku apostolkunan, iglesiapi liderkunapiwan, hinallataq llapallan iñiqkunapiwan ima, ancha khuyakuywan llapallaykichista saludamuykichis. Qankunaqa huk law *nacionniyoq kashaspaykichispas,

Jesucristopi creesqaykichisraykun, wawqeyku kankichis.

24 Noqaykuqa uyariykun, kay Jerusalén llaqtamanta wakin creeqmasinchiskunaqa qankunaman hamusqankuta. Hinaspan paykunaqa qankunata kamachisurankichis, *circuncisión costumbreta ruwaspaykichis, *Moisespa *leyninkunata kasunaykichispaq. Ichaqa paykunataqa manan noqaykuqa kamachiraykuchu, chay ñawpaq costumbrekunamanta yachachisunaykichispaqqa.

Paykunaqa chaykunata yachachisuspaykichismi, qankunata aswan ishkayachishasunkichis. **25** Chayraykun noqaykuqa llapallayku acordaspayku, kay Jerusalén llaqtapi iglesiamanta qankunaman mandamushayku ishkay liderkunata. Paykunan hamunqaku Bernabeypiwan hinallataq Pablopiwan kushka. **26** Bernabeyqa Pablopiwanmi wañuytapas mana manchakuspanku, Señorninchis Jesucristota allinta kasukuspa servishanku. **27** Chay ishkay liderkuna mandamusqaykuqa Judasmi Silaspiwan. Paykunan willasunkichis imakunatas noqayku acordaspa, kay cartapi escribimusqaykumanta. **28** Ichaqa *Santo Espiritupa yanapayninwanmi noqaykuqa allinta qawariyku, chay ñawpaq mana cumpliy atina costumbrekunata, qankunaqa amaña ruwanaykichispaq. Chay acordasqaykun kaykuna: **29** Runakunapa ruwasqan *idolokunaman ofrecesqa mikhunataqa aman mikhunkichishchu. Animalkunapa yawarnintaqa aman mikhunkichishchu. Animalkunata wañuchispa yawarnin mana lloqsiqtinga aman chay wañusqa yawarniyoq aychataqa mikhunkichishchu, nitaq kikillanmanta seq'okuq otaq qaqpapaq animalkunapa aychantapas aman mikhunkichishchu. Saynallataq waqllikuykunapipas aman purinkichishchu. Sichus kaykunata mana ruwankichishchu chayqa, allinmi kankichis. Saynaqa allinllayá kawsakuychis”, nispa.

30 Hinaspan Bernabeywan, Pablopiwan, *Judaswan, hinallataq Silaspiwan ima, Jerusalén llaqtamanta Antioquía llaqtaman riranku. Chayaruskunkun paykunaqa Jesucristopi creeqkunawan huñunakuranku. Hinaspan chay apasqanku cartata entregaranku. **31** Hinaqtinmi chay Antioquía llaqtapi creyentekunaqa, chay cartata leeruqtinku, chayraq sonqonku

tiyayuran. Chaymi paykunaqa anchata kusikuranku.

32 Saynallataqmi Judaspas Silaspiwan Diosmanta willakuq *profetakuna kasqankurayku, chay Antioquía llaqtapi creyentekunata consuelaranku, hinallataq kallpancharanku ima. **33** Hinaspan Jerusalén llaqtamanta riq liderkunaqa chay Antioquía llaqtapin ashka p'unchawkuna qepakuranku. Chaymantan chay Antioquía iglesiapi creyentekunaqa, ancha kusikuywan despedipuranku. **34** {Ichaqa chay Antioquía llaqtapin Silasqa qepakuran}. **35** Saynallataqmi Pablopas Bernabeypiwan chay Antioquía llaqtapi qepakuranku. Hinaspan Diosmanta yachachispanku, Señor Jesucristomantapas willakuranku wakin creyentekunapiwan ima.

Bernabeywan Pablowan mana acuerdopi kasqankumanta

36 P'unchawkuna pasaruqtinmi, Pabloqa Bernabeyta niran: —Hakuchi, kaqmanta kutisunchis Señor Jesucristomanta allin willakuykunata willamusqanchis llaqtakunaman. Hinaspa visitamusunchis Jesucristopí creeqmasinchis runakunata, saynapi imaynas iñiyninku kashan chayta yachanapaq, nispa.

37 Chaymi Bernabeyqa paykunawan kushka *Juan Marcos rinanta munaran. **38** Ichaqa Pabloqa manan munaranchu Juan Marcos paykunawan rinantaqa. Saynataqa piensaran, ñawpaqtaraq Panfilia lawpi kashaqtinku, chay Juan Marcosqa paykunata abandonaspa ripusqanraykun. **39** Chaymi Pabloqa Bernabeywan mana acuerdopichu karanku. Hinaspan paykunaqa separanakuranku. Hinaqtinmi Bernabeyqa Marcosllapiwanña Chipre sutivoq *islaman huk *barcopi riranku.

Pablo ishkay kaq viajeman risqanmanta

40 Pabloqa paywan kushka purinanpaqmi Silasta akllakuran. Hinaqtinmi Antioquía llaqtapi creyentekunaqa Diosmanta paykunapaq mañakuranku, paykunata Dios yanapananpaq, hinallataq cuidananpaq ima. Hinaspan despedipuqtinku, Pabloqa Silaspiwan viajaranku.

41 Paykunaqa rishaspankutaqmi pasaranku Siria *provincia lawninta, hinallataq Cilicia provincia lawninta ima. Hinaspan Diospi creeqkunata kallpancharanku, Jesucristopí astawan confianankupaq.

Apóstol Pablopa ishkay kaq viajasqan

(Hechos 15.40–18.22)

Pablotawan Silastawan Timoteo compañasqanmanta

16 1 Pabloqa Silaspiwanmi Derbe llaqtaman hinallataq Listra llaqtaman chayaranku. Hinapan chay Listra llaqtapi tariranku Señor Jesucristopi creeq Timoteo sutiyop joventa. Paypa mamitanpas Jesucristopin creeran. Paymi karan Israel *nacionmanta, papanñataq Grecia nacionmanta. 2 Timoteomantaqa Listra llaqtapi hinallataq Iconio llaqtapi tiyaq creyentekunaqa allintan rimaranku. 3 Chaymi Pabloqa Timoteota viajeman pusaya munaran. Ichaga Israel nacionniyoq llaqtamasin runakunaqa chay risqanku llaqtakunapiqa llapallankun yacharanku, Timoteopa papanqa Grecia nacionniyoq runa kasqanta. Chaymi Pabloqa Timoteopa contranpi Israel nacionniyoq runakuna ama rimanankupaq, *circuncisión costumbreta paypi ruwaran. 4 Chaymantan paykunaqa pasasqanku llaqtakunapi creyentekunaman rispanku, paykunaman willatamuranku, Jerusalén llaqtapi *apostolkunawan, hinallataq llapallan liderkunawan acordaspa, escribisqankumanta. 5 Chaymi chay llaqtakunapi creyentekunaqa, kallpanchakuspanku, Señor Jesucristopi astawan confiaranku. Hinaqtinmi ashka runakunaqa Jesucristopi creeqkunaman sapa p'unchaw yapakamuranku.

**Macedonia provincia lawmanta runata
huk visionpi Pablo rikusqanmanta**

6 Pabloqa paywan kushka riqmasin runakunapiwanmi Asia *provincia lawpi allin willakuykunata Diosmanta willayta munaranku. Ichaqa *Santo Espiritutaqmi mana permitiranchu. Chaymi paykunaqa Frigia lawman, hinallataq Galacia provincia lawman viajaranku. **7** Hinaspan paykunaqa Misia provincia lawpa tupaqnin lugarkama chayaranku. Chaymantan Bitinia provincia lawman pasaya munaranku. Ichaqa Jesuspa Espirituntaqmi mana permitiranchu chay lawman rinankuta. **8** Hinaqtinmi paykunaqa Misia provincia lawninta Troas llaqtaman viajaranku. **9** Chay llaqtapin Pabloqa Macedonia provincia lawnijoq runata huk *visionpi tuta rikuran. Chay visión rikusqanpin chay runaqa, sayariyuspa, Pablota khaynata ruegakuran:

—¡Macedonia provincia lawman hamuspaykiyá yanapaykuwayku! nispa.

10 Chay visionninpi rikusqanta Pablo willawaqtinkun, llapallayku alistakurayku, chay Macedonia provincia lawman viajanaykupaq. Chayman rispaykun noqaykuqa yacharayku, Diosqa kikinpuni chay provincia lawman mandawasqankuta, Jesusmanta allin willakuykunata runakunaman chaypi willamunaykupaq. [Nota: Kay librota escribiq Lucasqa Pablowan kushkan Macedonia provinciaman riran. Chaymi nin: "Llapallayku", nispa].

Filipos llaqtapi Lidia sutiyoq warmi Jesucristopí creesqanmanta

11 Troas llaqtamanta lloqsimuspaykun, huk *barcoman wichaspa, *lamar qochantakama Samotracia nisqa *islaman rirayku. Paqarisnintin p'unchawtañataqmi Neápolis llaqtaman barcopi rirayku. **12** Chaymantan ichaqa chakillapiña Filipos llaqtaman rirayku. Chay Filipos llaqtaqa Macedonia *provincia ukhupin huk importante llaqta karan. Hinasapas chay llaqtapiqa *Roma *nacionniyoq ashka runakunan tiyaranku. Hinaqtinmi noqaykuqa ashka p'unchawkuna chaypi qepakurayku. **13** Huk *samana p'unchawpin noqaykuqa llaqtapa cercanpi kaq mayupa patanman rirayku. Chaypin sapa samana p'unchawpi Israel nacionniyoq runakunaqa, Diosmanta mañakunankupaq huñunakuq karanku. Hinaspan noqaykuqa chay lugarpi

huñunasqa warmikunata tarirayku. Chaymi paykunapa ladonpi tiyayuspayku, Diosmanta allin willakuykunata paykunaman willarayku. **14** Chay warmikunamanta hukninmi karan Tiatira llaqtamanta Lidia sutiyoq warmi. Paymi ancha valorniyoq sumaq fino puka telakunata venderan. Hinaspapas payqa Diosta adoraq warmin karan. Paypa sonqontan Diosqa tupayuran, Pablopapachachisqanta allinta uyarispa, Jesucristopipcreenanpaq. **15** Hinaspan Lidiaqa llapallan familiantin bautizarachikuspa, noqaykuta ruegawaranku khaynata:

—Sichus qankuna Jesucristopipcreesqayta cheqaqtapuni creewankichis chayqa, wasiymanyá samakuq hamuychis, nispa.

Chaymi payqa anchata ruegakuwaranku, wasinpi qepakunaykupaq. Chaymi noqaykuqa paypa wasinpi qepakurayku.

Filipos llaqtapi Pablotawan Silastawan carcelman churasqankumanta

16 Huk p'unchawmi noqaykuqa Diosmanta mañakunayku lugarman rishaspayku, ñanpi tuparayku mana allin espirituyoq sipaswan. Chay sipasmi qepa tiempokunaman imakunapas pasananmanta adivinayta yacharan. Saynata adivinaqtinmi, patronninkunaqa chay adivinasqanwan ashka qolqeta ganaranku. **17** Chay sipasmi noqaykupa qepaykuta hamuspa, llapallan runakunaman altota rimaspa khaynata nirana:

—Kay runakunaqa ancha atiyniyoq Diostan servinku. Paykunan willashasunkichis Diosqa imaynatas salvasunaykichismanta, nispa.

18 Saynatan chay sipasqa ashka p'unchaw chaykunata rimaran. Hinaqtinmi chay rimasqanta manaña uyariyta munaspan, Pabloqa chay sipaspi kaq mana allin espiritu niran:

—¡Señor Jesucristopa sutinpin kamachiyki. Kay sipasmanta lloqsiy! nispa.

Hinaqtinmi chay mana allin espirituqa, kasqan ratolla, chay sipasmanta lloqsiran.

19 Hinaqtinmi chay sipaspa patronninkunaqa, qolqeta manaña ganayta atispanku, Pablota Silastawan hap'ispanku, autoridadkunapa kasqan plazaman aparanku. **20** Chaypin chay autoridadkunata khaynata niranku:

—Kay Israel *nacionniyoq runakunan ch'aqwata hatarichishanku kay Filipos llaqtanchispi. **21** Paykunan hukniraq costumbrenkuta yachachishanku. Chaymi noqanchis *Roma nacionniyoq runakunaqa, chay costumbrenkutaqa mana aceptananchishchu, nitaq paykunataqa qatikunanchispashchu, nispanku.

22 Saynallataqmi chaypi kaq runakunapas Pablopa hinallataq Silaspa contranpi sayariranku. Hinaqtinmi chay autoridadkunaqa kamachiranku, paykunata q'alanaspas, wasankupi alli-allinta k'aspikunawan waqtanankupaq.

23 Sayna nishuta waqtaruqtinkutaqmi, chay autoridadkunaqa soldadokunata kamachiranku, Pablota Silastawan carcelman churamunankupaq. Hinapan carcelpi cuidaqtapas kamachillarankutaq, alli-allinta cuidananpaq. **24** Chaymi chay carcelta cuidaq runaqa Pablota Silastawan carcelpa ukhu k'uchunpi wishq'aran. Hinapan huk llasallaña k'ulluwan Pablopa hinallataq Silaspa chakinkunata hap'ichiranku.

25 Ichaqa kushka tuta hina kashaqtinmi, Pabloqa Silaspiwan Diosmanta mañakuspa, himnokunata

Pablo Silaspiwan carcelpi llasa k'ulluwan hap'ichisqa kasqanku (Hechos 16.24)

takisharanku. Chay takisqankutan carcelpi kaq wakin presokunapas uyarisharanku. **26** Hinaqtinmi qonqayllamanta ancha mancharikuyapaq huk terremoto nishuta shapchimuran. Chaymi chay carcelpa cimientonkunaraq anchata shapchikuran. Hinaqtinmi chay ratolla chay carcelpa punkunkuna kicharikuran. Saynallataq runakunata watasqanku cadenakunapas, kikillanmanta pashkakuran. **27** Chaymi chay carcelta cuidaq runaqa, rikch'arimuspa, chay carcelpa punkunkunata kichasqata rikuran. Chaymi payqa chay carcelpi kaq runakuna ña ishkapanakunankupaqñā piensaspan, *espadanta orqomuspa, ña wañuchikunanaq listaña kasharan. **28** Chaymi Pabloqa altota qaparispa, khaynata niran:

—¡Ama imatapas ruwakuychu; kaypin llapallayku kashayku! nispa.

29 Chay nisqanta uyarispanmi, chay carcelta cuidaq runaqa huk lamparinta mañakuran. Hinapan payqa mancharisqallaña haykuran, Pablopá hinallataq Silaspa kasqan cárcel k'uchuman. Ladonkuman chayaruspantaqmi, mancharikuyamanta khatatataspa, ñawpaqninkupi qonqorikuran. **30** Hinapan chay carcelta cuidaq runaqa Pablota Silastawan carcelmanta hawaman orqomuspa, paykunata tapuran:

—Wiraqochakuna, ¿imatataq noqari ruwanay, salvasqa kanaypaqrí? nispa.

31 Chaymi paykunaqa contestaranku khaynata:

—Señor Jesucristo creey, salvasqa kanaykipaq. Saynallataq wasiykipi kaq familiaykikunapas creechunku, salvasqa kanankupaq, nispa.

32 Hinaqtinmi Pabloqa Silaspiwan Diosmanta allin willakuykunata willaranku chay carcelpi cuidaq runaman, hinallataq wasinpi kaqkunamanwan ima. **33** Chaymantan chay carcelta cuidaq runaqa chay tutalla, Pablota Silastawan huk lawman pusarispa, k'irinkunata maqchiran. Hinapan chay carcelta cuidaq runaqa familiakunantin bautizachikuran. **34** Chaymantan chay carcelta cuidaq runaqa, Pablota Silastawan wasinman pusaspa, mikhunata qoran mikhunankupaq. Hinapan Diospi creesqankurayku anchata llapallanku kusikuranku.

35 Achiqaramuqtinñataqmi chay llaqtapi autoridadkunaqa, carcelman huk guardiakunata mandaranku, chay carcelta cuidaq runata, khaynata nimunankupaq:

—Pablota Silastawan ripunankupaq kacharipuy, nispa.

36 Chaymi chay carcelta cuidaq runaqa Pablota niran:

—Llaqtata kamachiq autoridadkunan ordenta apachimuwan qankunata kacharipunaypaq; saynaqa hawkalla ripuchis, nispa.

37 Ichaqa Pabloñataqmi chay guardiakunata khaynata niran:

—¿Imaninkin? Noqaykutaqa kay llaqtapi kamachikuq autoridadkunan, Roma nacionniyoq runakuna kashaqtikupas, llapallan runakunapa ñawpaqninpi waqtachiwaranku. Hinaspan noqaykutaqa carcelman churachimuwaranku, manaraq sentenciasqa kashaqtikyu. Chaychu kunanri, ¿apkallapi kachariyta munawashankú? Manan noqaykuqa ripusaqkuchu. Paykunayá kikinkupuni hamuspanku orqowachunku, asta kay carcelpa punkunta lloqsinaykukama, nispanku.

38 Hinaqtinmi guardiakunaqa Pablopa nisqanta chay autoridadkunaman willaranku. Chaymi chay autoridadkunaqa anchata mancharikuranku, Pabloqa Silaspiwan, Roma nacionniyoq kasqankuta uyarispanku. **39** Hinaqtinmi chay autoridadkunaqa carcelman rispanku, Pablomanta Silasmantawan perdonta mañakuranku. Hinaspan Pablota Silastawan chay carcelmanta orqospa, chay llaqtamanta ripunankupaq ruegaranku. **40** Hinaqtinmi Pabloqa Silaspiwan chay carcelmanta lloqsispanku, Lidiapa wasinman riranku. Chaypin Señor Jesupi creeq hermanokunawan tupaspanku, Señor Jesucristopí allinta creenankupaq paykunata kallpancharanku. Hinaspan chay llaqtamanta ripuranku.

Tesalónica llaqtapi Pablopa hinallataq Silaspa contranpi hatarisqankumanta

17 1 Pablowan Silaspiwan viajashaspankun, Anfípolis llaqtanta hinallataq Apolonia llaqtantawan pasaranku. Hinaspan asta Tesalónica llaqtakama chayaranku. Chay llaqtapin Israel *nacionniyoq runakunapa

huñunakunanku *sinagoga wasi karan. **2** Chaymi Pabloqa, costumbrenman hina, chay sinagoga wasiman rispa, chaypi kinsa sábado discutinakuq hinaraq Bibliamanta yachachiran. **3** Hinaspan Pabloqa paykunaman entiendechiran, Diosmanta Hamuq Salvadorpa wañusqanqa, hinallataq kawsarimusqanpas necesario kasqanmanta. Hinaspan khaynata niran:

—Kay Jesusmanta rimasqayqa, Diosmanta Hamuq Salvadormi, nispa.

4 Chaymi wakin Israel nacionniyoq runakunaqa, Jesucristopi creespanku, Pablomanwan hinallataq Silasmanwan juntakuranku. Saynallataqmi Diosta yupaychaq Grecia *nación lawmanta ashka runakunapas, hinallataq allin reqsisqa ashka warmikunapas, Jesucristopi creeranku. **5** Saynata runakuna Jesuspi ceeqtinkun, Jesuspi mana creeq Israel nacionniyoq wakin runakunaqa envidiakuranku. Hinaspan paykunaqa mana ima ruwaq qella runakunata callemana mashkamuspanku yachachiranku, Pablopia hinallataq Silaspa contranpi ch'aqwata hatarichinankupaq. Chaymi chay qella runakunaqa callekunaman rispanku astawan ashka qellamasin runakunata huñumuspa, Jasón sutiyoq runapa wasinman riranku, Pablota Silastawan orqomuspa, maqanankupaq. **6** Ichaga chay Jasonpa wasinpi Pablota Silastawan mana tarispankun, Jasonta arrastraspa, hinallataq Jesucristopi wakin creeqmasinkunatawan presochaspa, llaqtapi autoridadkunaman apamuranku. Hinaspan altota qaparispa, paykunata acusaranku khaynata:

—Kay runakunan enteron llaqtakunapi ch'aqwata hatarichimushanku. Hinaspan kay llaqtanchismanpas ña chayaramunkuña contranchispi ch'aqwata hatarichinankupaq. **7** Chay runakunatan kay Jasonqa wasinpi chashkiruspa samachishan. Hinaspapas paykunaqa manan kasukunkuchu *rey *Cesarpa kamachikusqantaqa. Aswanmi reyninchispa contranpi rimaspanku, nishanku khaynata: “Noqaykupa reyniykuqa hukmi. Paypa sutinga Jesusmi”, nispanku.

8 Chay nisqankuta uyarispankun chay llaqtapi runakunaqa, autoridadkunapiwan ima, anchata phiñakuspanku ch'aqwaman haykuranku. **9** Hinaspan chay runakunaqa, Jasonmanta,

hinallataq wakin creyentekunamantawan ima, huk garantiata pagachikuspa kacharipuranku.

Pablowan Silaspiwan Berea llaqtapi kasqankumanta

10 Tutayaramuqtinmi Jesucristopí creeq runakunaqa apurayllaman Pablota Silastawan Berea llaqtaman mandaranku. Chayman chayaruspankun, Pabloqa Silaspiwan Diosmanta yachachina *sinagoga wasiman riranku. **11** Chay Berea llaqtapi tiyaq Israel *nacionniyoq runakunaqa, Tesalónica llaqtapi tiyaq Israel nacionniyoq runakunamantanaqa aswan más llamp'u sonqoyoq runakunan karanku. Chaymi paykunaqa Diosmanta allin willakuykunata sumaqta uyarispa chashkiranku. Hinapan Bibliata sapa p'unchaw leespa allinta estudiaranku, saynapi Pablopá hinallataq Silaspa yachachisqankuqa, allinchus icha manachus kasqanta yachanankupaq. **12** Chaymi chay Berea llaqtapi tiyaq Israel *nacionniyoq ashka runakunaqa, Señor Jesucristopí creeranku. Saynallataqmi Grecia lawmanta ashka qarikunapas, hinallataq ashka respetasqa importante warmikunapas, Señor Jesucristopíqa creellarankutaq. **13** Hinaqtinmi chay Tesalónica llaqtapi tiyaq Israel nacionniyoq runakunaqa, Diosmanta Berea llaqtapi Pablo willasqanta yacharuspanku, chay llaqtaman riranku. Hinapan chay llaqtapi runakunaqa hatariranku, Pablopá contranpi ch'aqwata ruwanankupaq. **14** Chaymi chay llaqtapi creyentekunaqa apurayllaman Pablota *lamar qochapa patanman ayqe chiranku. Ichaqa Silasñataqmi Timoteopiwan, chay Berea llaqtallapi qepakuranku. **15** Chaymantan Pablota ayqečiq runakunaqa, Atenas llaqtakama Pablotaqa compañaranku. Hinaqtinmi Pabloqa chay compañaqninku runakunata encargarán, paykuna Berea llaqtaman kutispanku, Silastawan Timoteotawan khaynata ninankupaq: “Pablon qankunaman encargota apachimusunkichis, Atenas llaqtaman apurayllaman rinaykichispaq”, nispaq.

Atenas llaqtapi Pablo kasqanmanta

16 Pabloqa Atenas llaqtapi Silasta Timoteotawan suyashaspanmi, runakunapa ruwasqan ashka *idolokunata rikuran. Chaymi payqa anchata llakikuran, (chay Atenas

llaqtapi runakuna ashkallaña idolokunapi creesqankurayku). **17** Hinaspan Pabloqa Israel *nacionniyoq runakunawan, hinallataq Grecia lawmanta Diosta yupaychaq runakunapiwan ima, Diosmanta yachachina *sinagoga wasipi discutiranku. Saynallataqmi Pabloqa Jesucristomanta runakunawan parlaq sapa p'unchaw plazakunaman riran. **18** Saynallataqmi Pabloqa wakin epicurio nisqa yachayniyoq runakunawanpas, hinallataq estoico nisqa yachayniyoq runakunawanpas discutinakullarantaq. Chayta uyarispan wakinninku khaynata niranku:

—¿Imatataq riman kay cuento q'epi runarí? nispanku.

Wakinñataqmi niranku:

—Huk dioskunamantan yachachishan, nispanku.

Saynataqa niranku, Pabloqa Jesucristomanta allin willakuykunata, hinallataq qepa tiempoman wañusqakuna kawsarimunanmantawan yachachiqtinmi. [Nota: Epicurio runakunapas hinallataq Estoico runakunapas yachaysapa runakunan karanku. Epicurio runakunaqa, tukuy imamantapas más allinqa kusisqalla kawsaypin creeranku. Estoico runakunañataqmi ichaqa, tukuy imamantapas más allinqa controlakuspa kawsanamanta creeranku]. **19** Hinaqtinmi Pablota hap'ispa apamuranku huñunakunanku *Areópago sutiyoq lugarman. Hinaspan khaynata niranku:

—¿Chay mosoq yachachisqaykikunari, ima ninantataq nin? **20** Qanqa noqaykumanmi mana hayk'aq uyarisqayku yachachikuykunata yachachiwashankiku. Chaymi noqaykuqa allinta entiendechiwanaykikuta munayku, nispanku.

21 Chay Atenas llaqtayoq runakunaqa, hinallataq chaypi tiyaq forastero runakunapas, huk mosoq yachachikuykunallamantan uyariyta, hinallataq parlaytapas munaranku.

22 Chaymi Pabloqa chay *Areópago lugarpa chawpinpi sayaspa, khaynata nirán:

—¡Atenas llaqtayoq runakuna! Qankunaqa qawarisqayman hinan ashka dioskunata serviq, hinallataq ancha religioso runakuna ima kasqankichis. **23** Noqaqa kay llaqtaykichis ukhupi purishaspaymi, qawarisqay, yupaychanaykichis ashka lugarkunata rikurani. Hinaspapas rikullaranitaqmi

mana diosniyoq huk illaq altartapas. Chay *altarpin khayna esribisqa kasqa: "Mana reqsisqa Diospa altarnin", nispa. Chay mana reqsisqaykichis Diosta adorasqaykichismantan, noqaqa kunan willasqaykichis.

24 Chay mana reqsisqaykichis Diosmi ruwaran kay pachata, hinallataq kay pachapi tukuy ima kaqkunatapas. Paymi kay pachapa, hinallataq hanaq pachapa dueñonqa. Chayraykun payqa mana runakunapa ruwasqan templopichu tiyan. **25** Hinaspapas Diosqa manan necesitanchu ni pi runapas yanapanantaqa. Aswanmi payqa llapallan runakunaman qowanchis kawsayta, samadyayta, hinallataq tukuy imakunatapas.

26 Diosqa huk runallamantan enteron mundontinpi kaq runakunata mirachiran, kay pachapi tiyanankupaq. Hinaspapas Diosmi decidiran hayk'aq nacenankuta, maypi tiyanankuta, hinallataq maypi wañunankutapas. **27** Saynatan Diosqa ruwaran, kay pachapi llapallan runakuna Diosta mashkaspa tarinankupaq. Chaymi cheqaqtapuni niykichis, Diosqa manan noqanchismantaqa karupichu kashan. **28** Aswanmi Diosqa noqanchiswan kashan. Chaymi noqanchisqa Diospa yanapayninwan kawsanchis, purinchis, hinallataq kay pachapi vidayoqpas kanchis. Chaymi qankunamanta *poesía escribiq wakin runakunapas khaynata niranku: "Noqanchisqa Diospa wawankunan kanchis", nispanku. **29** Saynaqa Diospa ruwasqan kashaspanchisqa, amayá Diosmantaqa piensasunchu runakunapa ruwasqan idolokuna hina kananpaqqa. Chaykunaqa runapa piensasqanman hinallan ruwasqa kashanku qorimanta, qolqemanta, hinallataq rumimanta ima. **30** Ichaqa ñawpaq tiempokunamantaraqmi runakunapa huchallikusqanta Diosqa hinallata dejaran. Saynataqa dejaran, runakuna mana yachaspa huchallikusqankuraykun. Ichaqa kunanmi Diosqa kamachimun, enteron llaqtakunapi runakuna huchankumanta wanakuspa, Diosman kutiripunankupaq. **31** Hinaspapas Diosqa ñan akllarunña, ima p'unchawtas kay pachapi runakunata huchankumanta juzgananpaqqa. Chay p'unchawpin Diosqa runakunata juzganqa, mana pimanpas sayapakuspalla. Hinaspapas Diosqa Señor Jesucristomanmi autoridadta qon, llapallan runakunata juzgananpaq. Chaypaqmi Diosqa

Jesucristota kawsarichimuran, payqa cheqaq juez kasqanta llapallan runakuna yachanankupaq, nispa.

32 Chaymi chaypi kaq wakin runakunaqa, wañuqkunapa kawsarimunamanta uyariruspanku, asikuspa burlakuranku. Ichaqa wakin runakunañataqmi khaynata niranku:

—Kaykunamantaqa huk p'unchawña rimapayawankiku, nispanku.

33 Hinaqtinmi Pabloqa paykunapa chawpinkumanta pasapuran. **34** Ichaqa wakin runakunañataqmi Señor Jesucristopi creeranku; hinaspan Pablowan kushka riranku. Chay runakunan karanku: yachaysapa runakunapa huñunakunanku *Areópago juntamanta Dionisio sutiyoq, saynallataq Dámaris sutiyoq warmipas; hinallataq Señor Jesucristopi creeq huk runakunapas.

Corinto llaqtapi Pablo kasqanmanta

18 1 Pabloqa Atenas llaqtamanta lloqsispanmi Corinto llaqtaman riran. 2 Hinaspan chay Corinto llaqtapi Aquila sutiyoq runawan tuparan. Chay Aquila sutiyoq runaqa Ponto *provincia lawmantan karan. Hinaspapas paypa ñawpaq abuelonkunaqa Israel *nacionmantan karanku. Paymi warmin Priscilapiwan Italia nación llaqtamanta chikan tiempollaraq chayaramusqa Corinto llaqtaman. Chay Corinto llaqtamanqa chayamuran, *Roma nación llaqtapi *rey Claudio Israel nacionniyoq runakunata Roma llaqtamanta lloqsinankupaq kamachisqanraykun. Chaymi Pabloqa paykunaman visitaq riran. 3 Chay Aquila runaqa *carpakunata ruwaq runan karan. Saynallataqmi Pablopas chay carpa ruway oficioyoqlataq karan. Chaymi Pabloqa paykunawan kushka llank'aspas, chaypi qepakuran. 4 Pabloqa chay Corinto llaqtapin sapa sábado p'unchawpi Diosmanta yachachina *sinagoga wasiman riran. Hinaspan chaypi Israel nacionniyoq runakunaman, hinallataq Grecia nacionniyoq runakunamanpas yachachiran, Señor Jesucristopi creenankuta munaspa.

5 Silaswan Timoteowan Macedonia provincia lawmanta Corinto llaqtaman chayamuqtinkun, Pabloqa mana samaspa, Israel nacionniyoq runakunaman astawanraq yachachiran Jesusqa Diosmanta Hamuq Salvador kasqanmanta. 6 Ichaqa

saynata Pablo yachachiqtinmi, Jesucristopi mana creeq Israel nacionniyoq runakunaqa contranpi kaspanku, Pablota k'amiranku. Chaymi Pabloqa p'achanta thaptirikuspa paykunata khaynata nirana:

—Sichus qankunata Dios castigasunkichis chayqa, manan noqapa huchayñachu kanqa, aswanqa qankunapa huchaykichishñan kanqa. Kunanmantan ichaqa huk law nacionniyoq runakunamanña risaq, Diosmanta allin willakuykunata paykunaman willamunaypaq, nispa.

7 Saynata niruspan, Pabloqa chay sinagoga wasimanta lloqsispa riran Ticio Justo sutiyoq runapa wasinman.

Chay runaqa Diosta cheqaqpaq yupaychaq runan karan.

Hinaspapas payqa chay sinagoga wasipa ladollanpin tiyaran.

8 Saynallataqmi Crispio sutiyoq runapas llapallan familiantin Señor Jesucristopi creeranku. Chay Crispio runaqa Diosmanta yachachina sinagoga wasipi kamachiq jefen karan. Hinaspapas chay Corinto llaqtapi tiyaq ashka runakunapas, Pablopas yachachisqanta uyarispankun, Jesucristopiq creellarankutaq. Hinaspan paykunaqa bautizachikuranku. **9** Hinaqtinmi Señor Jesucristoqa huk tuta Pabloman huk *visionpi rikhuriykuspa, khaynata nirana:

—Ama manchakuychu nitaq upallaychu noqamanta runakunaman willaytaqa. **10** Noqaqa qanwanmi kashani, tukuy imapipas qanta yanapanaypaq. Chaymi qantaqa mana ni pipas imanasunkichu. Kay llaqtapiqa ashka runakunan, noqapi creenankupaq kashanku, nispa.

11 Chaymi Pabloqa Diospa palabranmanta yachachispa, huk wata soqta killantin chay Corinto llaqtapi qepakuran.

12 Chay tiempopin chay Acaya sutiyoq provincia lawpi Galión sutiyoq runa gobiernasharan. (Chay provinciamanmi Corinto llaqta perteneceran). Hinaqtinmi chay Corinto llaqtapi tiyaq Israel nacionniyoq runakunaqa Pablopas contranpi sayariranku. Hinaspan Pablota hap'iruspanku, juzganankupaq, autoridadkunapa ñawpaqninman aparanku. **13** Chaypin Pablota acusaspa, khaynata niranku:

—Kay runaqa Diosta adoranankupaqmi, leyninchiskunapa contranpi, huk clase religionta runakunaman yachachishan, nispanku.

14 Hinaqtinmi Pablo rimarinanpaq hinaña kashaqtin, chay gobernador Galionqa, Israel nacionniyoq runakunata khaynata niran:

—Sichus qankuna ima mana allinkuna ruwasqanmanta, otaq runa wañuchisqanmanta acusashankichis chayqa, liston kashani qankunata uyarinaypaq. **15** Ichaqa kay acusasqaykichisqa rimaykunallamanta, sutikunallamanta, hinallataq qankunapa leyniykichiskunallamantan. Chaykunamantaqa qankunapurayá arreglamuychis. Noqaqa kay asuntoykichismanqa manan metekuymanchu, nispa.

16 Chaymi chay gobernador Galionqa, chay acusaq runakunata qarqochiran ladonmanta. **17** Hinaqtinmi llapallan chaypi kaq runakunaqa, Diosmanta yachachina sinagoga wasipi kamachiq Sóstenes sutivoq runata hap'ispanku, chay juzgaq autoridadkunapa ñawpaqninpi maqaranku. Saynata maqashaqtinkupas, Galionmanqa manan ni imapas qokuranchu.

Antioquía llaqtaman Pablo kutisqanmanta

18 Pabloqa ashka p'unchawkunan Corinto llaqtapi qepakuran. Chaymantan Pabloqa creyentekunamanta despedikuspa, huk *barcoman wicharan, *lamar qochanta Siria *provincia lawman rinanpaq. Paywanmi riranku Priscila warmipas qosan Aquilapiwan. Lamar qochapa patanpi Cencrea llaqtaman chayaruskunkutaqmi, Pabloqa Diosman prometekusqanta cumplisqanrayku, chukchanta rutuchikuran. **19** Chaymantan lamar qochapa patanpi kaq Éfeso llaqtaman chayaranku. Chaypin Pabloqa Priscilatawan Aquilatawan saquespa, Diosmanta yachachina *sinagoga wasiman riran. Hinaspan Israel nacionniyoq runakunaman Señor Jesusmanta chaypi yachachiran. **20** Hinaqtinmi chaypi kaq Israel nacionniyoq runakunaqa Pablota valekuranku, huk p'unchawkunatawan chaypi tardarinanpaq. Ichaqa Pabloqa manan munaranchu. **21** Hinaspan paykunamanta despedikuspa, khaynata niran:

—{Noqaqa Jerusalén llaqtapi *Pascua fiestamanmi rishani. Chaymi mana tardariyta qankunawanqa atiymanchu}. Ichaqa sichus Dios munaqtinqa, qankunata watukuqmi kutimusqaq, nispa.

Saynata nispanmi, Pabloqa huk barcoman wichaspa, Éfeso llaqtamanta lloqispisa viajaran.

22 Pabloqa *lamar qochapa patanpi kaq Cesarea llaqtaman chayarusanmi, Jerusalén llaqtaman riran, Señor Jesucristopí creeq runakunata saludaykunanpaq. Chaymantañataqmi Pabloqa viajallarantaq Antioquía llaqtaman. [Nota: *Bibliapiqa ishkay llaqtakunan karan “Antioquía” sutiyoq. Kay Antioquía llaqtaqa Siria *provincia lawpin karan.*]

Pablo kinsa kaq viajeman risqanmanta

23 Hinaspan Pabloqa chay Antioquía llaqtapi qepakuran huk tiempo. Chaymantapas payqa viajarallantaqmi visitanampaq Galacia provincia lawman, hinallataq Frigia lawman ima. Hinaspan chay provincia lawkunapi Señor Jesucristopí creeqkunata kallpancharan, ama ishkayaspas, Jesucristopí allinta confianankupaq.

Éfeso llaqtapi allin willakuykunata Apolos willasqanmanta

24 Chay p'unchawkunapin Éfeso llaqtaman chayamuran Alejandría llaqtayoq Apolos sutiyoq runa. Payqa Israel *nacionniyoq runakunapa miraynimantán karan. Hinaspapas Apolosqa allintan yacharan Diospa palabranmantaqa; hinallataqmi payqa allinta rimaspa, pitapas convencechiq runa karan. **25** Hinaspapas Apolosqa Bautizaq Juanpa yachachisqan bautismomantán allinta yacharan. Ichqaq Señor Jesucristomantataqmi pisillata yacharan. Sayna chikallanta yachashaspanpas, payqa tukuy sonqonwanmi Señor Jesucristomantaqa runakunaman yachachiran. **26** Apolosqa, mana manchakuspan, Diosmanta yachachina *sinagoga wasipi, runakunaman yachachiyyta qallariran. Chay yachachisqanta uyariruspankun, Priscila warmiqa qosan Aquilapiwan Apolostaqa sapallanta wasinkuman pusaranku. Hinaspan Diospa palabranmanta, aswan más allinta Apolosmanqa entiendechiranku. **27** Chaymantan Apolosqa Acaya provincia lawman riyta munaran. Hinaqtinmi chay Éfeso llaqtapi creyentekunaqa, Apolosta kallpancharanku ripunarpaq. Hinaspan paykunaqa huk cartata escribispa recomendaranku, chay Acaya provincia lawpipas allinta chashkinankupaq.

Apolosqa Acaya provincia lawman chayaruspantaqmi, chay lawkunapi creyentekunawan tuparan. Chay creyentekunaqa ñawpaqtaraqmi Jesucristopi creeranku, paykunata Dios favorecesqanrayku. Hinaqtinmi Apolosqa chay creyentekunata anchata kallpancharan. **28** Hinaspapas Apolosqa, ancha atiywan rimaspan, Israel nacionniyoq runakunawan k'araqta discutiran. Hinaspan Apolosqa Bibliapi nisqanman hina rimaran: “Jesusqa Diosmanta Hamuq Salvadormi”, nispa. Saynata rimaspanmi, payqa chay Israel nacionniyoq runakunata venceran.

Éfeso llaqtaman Pablo hamusqanmanta

19 1 Apolos Corinto llaqtapi kashaqtinmi, Pabloqa alto q'santa pasaspan Éfeso llaqtaman chayaran. Chay Éfeso llaqtapin wakin creyentekunata tariran. **2** Hinaspan paykunata tapuran khaynata:

—Qankunari Señor Jesuspi creespaykichisri, ichashkirankichishchu *Santo Espirituta, qankunapi kananpaq? nispa.

Hinaqtinmi paykunaqa contestaranku khaynata:

—Manan ni hayk'aqpas uyariaykuchu Santo Espiritumantaqa, nitaqmi yachaykupashchu, kanchus icha manachus chaytapas, nispanku.

Apóstol Pablo kinsa kaq viajasqan

(Hechos 18.23–21.16)

3 Hinaqtinmi Pabloqa niran:

—Qankunari, ¿imayna bautismowantaq bautizasqa karankichís? nispa.

Chaymi paykunaqa khaynata contestaranku:

—Noqaykuqa Bautizaq Juanpa yachachiwasqankuman hinallan bautizakurayku, nispanku.

4 Chaymi Pabloqa khaynata niran:

—Bautizaq Juanqa bautizaran, huchankuta saquespanku Diosman kutirikuqtinkun. Hinaspapas Bautizaq Juanqa nillarantaqmi llapallan runakunata khaynata: “Noqapa qepayta Hamuqpi creeychis”, nispa. Chay qepanta Hamuqqa karan Señor Jesusmi.

5 Pablopá nisqanta uyarispankun, chaypi kaq runakunaqa Jesucristopi creeranku; hinaspán Señor Jesuspa sutinpi bautizachikuranku. **6 Hinaqtinmi Pabloqa paykunaman makinta churayuqtin, Santo Espíritu paykunaman hamuran.** Chaymi paykunaqa huk mana yachasqanku rimaykunapi rimaranku; hinallataq Diosmanta ima willakuranku. **7 Chaypi bautizachikuq runakunaqa chunka ishkayniyoq hinan karanku.**

8 Chaymantan Pabloqa chay Éfeso llaqtapi *sinagoga wasiman ashka kuti riran. Hinaspán mana manchakuspa, chaypi kaq Israel *nacionniyoq runakunaman Diospa gobiernanan sumaq glorianmanta kinsa killa yachachiran. Saynataqa yachachiran, Jesucristopi paykuna creespa, payta kasukunankuta munaspanmi. **9 Ichaqa saynata yachachishaqtinpas, Israel nacionniyoq wakin runakunaqa, sonqonkuta rumiyachispankun, Jesucristopiqá mana creeyta munarankuchu.** Hinaspán paykunaqa Señor Jesucristomanta yachachisqankupa contranpi maldecispa, llapallan chaypi kaq runakunapa ñawpaqninpi millaykunata rimayta qallariranku. Chayta uyarispammi Pabloqa, Jesuspi creeq runakunapiwan, chay runakunamanta ayquerikuspa, huk lawman riranku. Hinaspán sapa p'unchaw huñunakuranku Jesucristomanta yachachinanpaq, Tirano sutiyoq runapa escuelanpi.

10 Chay escuelapin Pabloqa ishkay wata hunt'a, Señor Jesusmanta yachachiran. Chaymi Asia provincia lawpi tiyaq llapallan runakunaqa, Señor Jesusmanta yachachikuya uyariranku.

Paykunamantan wakinqa Israel nacionniyoq runakuna karanku, wakintaqmi huk law nacionniyoq runakuna karanku.

Esceva sutiyoq runapa wawankunamanta

11 Diosmi Éfeso llaqtapi hatun milagrokunata ruwaran Pablontakama. **12** Chaymi runakunaqa Pablopa tupayusqan pañuelokunata otaq p'achakunatapas apakuranku.

Hinaspan paykunaqa onqosqakunaman chay cosaskunata churayuqtinku, paykunaqa sanoyeranku. Wakinñataqmi, chay cosaskunataqa *demoniokunapa ñak'arichisqan runakunaman churayuranku; hinaqtinmi chay ñak'arichiq demoniokunaqa paykunamanta lloqsiran.

13 Ichaqa Israel *nacionniyoq wakin runakunan chay Éfeso llaqtapi purillarankutaq, demoniokunata runakunamanta qarqoyta munaspanku. Hinaspan Señor Jesuspa sutinta oqarispanku, khaynata niranku:

—Pablopa willakusqan Señor Jesuspa sutinpin noqaqa kamachiysi, kay runamanta lloqsinaykipaq, nispanku.

14 Chaytan ruwaranku Israel nacionniyoq *sacerdotekunapa huknin kaq jefen, Esceva sutiyoq runapa qanchis wawankuna. **15** Chaymi chay demonioqa contestaspa, khaynata nirana:

—Noqaqa reqsinin Jesustaqa, hinallataq Pablotapas. Qankunatan ichaqa mana reqsiykichishchu. Qankunari, ¿pitaq kankichís? nispa.

16 Saynata nispanmi chay mana allin espiritupa kamachisqan runaqa, kasqan ratolla paykunaman saltayamuspa, alli-allinta maqaran. Hinaqtinmi paykunaqa q'alalla, hinallataq k'iri-k'irillaña ishkakuranku.

17 Chaymi Éfeso llaqtapi tiyaq Israel nacionniyoq runakuna, hinallataq huk law nacionniyoq runakunapas, cuentata qokuranku chaykuna pasasqanmanta. Hinaspan anchata mancharikuranku. Hinaqtinmi Señor Jesuspa sutintaqa anchata respetaranku.

18 Hinaspanmi Jesuspi chayllaraq creeq ashka runakunaqa hamuspanku, runakunapa ñawpaqninpi willakuranku, Diosta manaraq reqsishaspanku, tukuy mana allin huchakuna

ruwasqankumanta. **19** Paykunamantan wakinqa layqakuna karanku. Hinaspan Jesucristopi creeruspanku, chay magia libronkuta apamuranku. Hinaspan runakunapa ñawpaqninpi chay layqa libronkuta k'anaranku. Chay libronkupa valorninqa pishqa chunka waranqa jornal qolqepa valorninmi karan. **20** Saynapin Señor Jesusmanta allin willakuyqa ashka llaqtakunapi ancha atiywan willasqa karan. Chaymi ashka runakuna Jesucristopi creeranku.

21 Chaykuna pasasqanpa qepantán Pabloqa piensaran, Macedonia *provincia lawninta, hinallataq Acaya provincia lawninkunata muyuratamuspa, Jerusalén llaqtaman rinanpaq. Hinaspapas piensallarantaqmi chay Jerusalén llaqtamanta *Roma llaqtaman rinanpaqpas. **22** Hinaspan Pabloqa yanapaqnin Timoteota, hinallataq yanapaqnin Erastotawan ima Macedonia provincia lawman mandaran. Ichaqa Pabloñataqmi ashka p'unchawkuna Asia provincia lawpi qepakuran.

Éfeso llaqtapi ch'aqwa hatarichisqankumanta

23 Chay p'unchawkunapin Señor Jesusmanta allin willakuykunata willakusqankurayku, Éfeso llaqtapi ch'aqwata hatarichiranku. **24** Chay ch'aqwataqa Demetrio sutiyoq runan qallarichimuran. Demetrioqa qolqemantan mamacha Artemisapa templon wasichakunata ruwaspa venderan. Hinaspan paypas, hinallataq yanapaqninkunapas ashka qolqeta ganakuranku. [Nota: *Chay mamacha diosninkutakaq Griego rimaypin Artemisa sutiwan suticharanku. Latín rimaypiñataqmi Diana sutiwan suticharanku.*] **25** Chaymi Demetrioqa yanapaqninkunatawan, hinallataq pay hina oficioyoq kaq runakunatawan huñuspa, paykunata khaynata niran:

—Runamasiykuna, qankunaqa yachankichismi kay diosninchispa imagenninta ruwasqanchiswan ashka qolqe ganakusqanchistaqa. **26** Ichaqa rikusqanchisman, hinallataq uyarisqanchisman hinan, chay Pablo sutiyoq runaqa kay Éfeso llaqtanchispi runakunata diosninchispa contranpi hatarichishan. Saynallataqmi Asia *provincia lawpi tiyaq runakunamanpas rimaspa nishan: “Runakunapa ruwasqan *idolokunaqa manan cheqaq dioskunachu”, nispa. Chaymi

ashka runakuna paypa rimasqanpi creeshanku. **27** Ichaqa chay Pablopa yachachisqanqa manan allinchu kashan. Sayna kaqtinqa, kay ruwasqanchis negpcionchis chinkaruqtinmi, fracasoman haykusunman. Saynallataqmi kay allin reqsisqa mamachanchis Artemisapa templonpas mana imaman tukuchisqa kanman. Sayna kaqtinqa, kay mamachanchispas hatun sumaq kayninmi mana imaman tukuchisqa kanqa. Qankunaqa yachankichismi, kay mamacha Artemisatan kay Asia provinciapi, hinallataq enteron mundontinpipas yupaychanku, nispa.

28 Hinaqtinmi Demetriopa nisqanta uyariruspanku, chaypi kaq runakunaqa, anchata phiñakuspa, qapariranku khaynata: —¡Éfeso llaqtapi mamachanchis Artemisa kawsachun! nispanku.

29 Hinapan chay Éfeso llaqtapi runakunaqa ch'aqwata hatarichiranku. Hinapan Pablopa puriqmasin Gayota, hinallataq Aristarcotawan presocharuspanku, huñunakunanku coliseo lugarman aparanku. Pablopa chay puriqmasinkunaqa, Macedonia provincia lawmantan karanku. **30** Hinaqtinmi Pabloqa chay runakunapa huñunakusqan lugarman riyta munaran. Ichaqa Señor Jesupi creeq runakunan mana dejarankuchu rinanta. **31** Hinallataqmi chay Asia provinciapi wakin kamachiqkunapas, Pablopa amigonkuna kaspa, Pabloman encargamuranku, chay runakunapa huñunakusqan lugarman ama rinanpaq.

32 Chay runakunapa huñunakusqan coliseo lugarpin hatun ch'aqwata hatarichiranku. Hinapan wakin runakunaqa hukta rima spa qapariranku; wakintaq hukkunata rima spa qapariranku; wakin runakunañataqmi ichaqa, imapaqsi chaypi huñunakusqankutapas mana ni yacharankupashchu. **33** Hinaqtinmi Israel nacionniyoq runakunaqa, Alejandro sutiyoq runata tanqaspa, llapallan runakunapa ñawpaqninman pasachiranku, Israel nacionniyoq runakunapa favornippi rimananpaq. Chaymi Alejandroqa, makinta altoman oqarispa, llapallan runakunata upallachiyta munaran. **34** Ichaqa Éfeso llaqtayoq runakunaqa cuentatan qokuranku, Alejandroqa Israel nacionniyoq runa kasqanta. (Hinaspapas paykunaqa yacharankun, Israel nacionniyoq runakunaqa chay mamacha

Artemisapi mana creesqankuta). Chaymi paykunaqa yaqa ishkay hora hina qapariranku khaynata:

—Éfeso llaqtapi mamachanchis Artemisaqa kawsachun! nispanku.

35 Hinaqtinmi chay Éfeso llaqtapi kamachiq autoridadkunapa secretarion runaqa, chaypi kaq llapallan runakunata upallachispa, khaynata niran:

—Kay Éfeso llaqtapi tiyaq wawqeykuna, llapallan runakunan yachanku, noqanchismi encargado kashanchis, kay hatun mamacha Artemisatapas, hinallataq templontapas cuidananchispaqqa. Hinas papas noqanchisqa yachanchismi, kay mamachanchisqa cielomanta urayamusqanta. **36** Chaytan noqanchisqa llapachallanchis allinta yachanchis. Chaytaqa manan ni pipas negaytaqa atinmanchu. Saynaqa upallaychisyá, hinas spa manaraq ni imatapas ruwashasca, allinta piensariyachis. **37** Kay apamusqaykichis runakunaqa manan ni imatapas mamachanchis Artemisapa templonmantaqa suwakurankuchu, nitaqmi paypa contranpiqa ni ima mana allintapas rimarankuchu. **38** Sichus Demetrio, hinallataq chay oficiopi llank'aqmasin runakunapas, pipa contranpipas quejakuya munaspaca, aswanyá juezkunaman rispanku quejakamuchunku, chaypi arreglamunankupaq. Chaypaqmi juezkunapas hinallataq autoridadkunapas kashanku. **39** Sichus imamantapas arreglanaykichis kashanraq chayqa, llaqtata kamachiq autoridadkuna huñunakuqtinkuyá, chaypi arreglankichis chaykunataqa. **40** Manan imapas kanchu kay ch'aqwakuna ruwanapaqqa. Aswanmi Roma nacionniyoq autoridadkunaqa noqanchispa contranchispi acusawasunman, kay ch'aqwakunamanta mana ni imaynatapas contestayta atiqtinchis, nispaka.

41 Kaykunata niruspanmi, chay secretarioqa, llapallan chaypi huñunasqa runakunata, wasinkuman ripunankupaq despedipuran.

Macedonia lawman hinallataq Grecia lawman Pablopqa risqanmanta

20 **1** Éfeso llaqtapi hatarichisqanku ch'aqwa thañiruqtinmi, Pabloqa Jesucristopi creeq runakunata waqyachimuran. Hinaspan Señor Jesucristopi ama ishkayaspa

creenankupaq paykunata kallpancharan. Chaymantan payqa paykunamanta despedikuspa, Macedonia *provincia lawman riran. **2** Hinaspan Pabloqa, llapallan llaqtakuna risqanpi, Jesucristopi creeq runakunata kallpanchatamuran. Chaymantan Pabloqa Grecia *nación llaqtaman chayaran. **3** Hinaspan Pabloqa chay nacionpi kinsa killa qepakuran.

Chaymantan Pabloqa huk *barcopi Siria provincia lawman rinanpaq kashaspanña, Israel nacionniyoq wakin runakuna wañuchiyoq munasqankuta yacharuran. Chaymi Pabloqa Macedonia provincia lawninta pasaspa, Siria provincia lawman kutiyta munaran. **4** Hinaqtinmi Pablotaqqa compañaranku Asia provincia lawman, Jesucristopi creeqmasinkuna. Paykunan karanku Berea llaqtamanta Pirro sutiyoq runapa wawan Sópater, Tesalónica llaqtamanta Aristarco, Segundo, Derbe llaqtamanta Gayo, Asia provinciamanta Timoteo, Tíquico, hinallataq Trófimo ima. **5** Paykunan ñawparuspanku, Troas llaqtapiña suyawaranku. [Nota: *Kay librota escribiq Lucasqa paykunawan mana rispanmi, Pablowan qepakuran. Chaymi nin: "suyawaranku", nispa.*] **6** Ichaqa noqaykuñataqmi mana levadurayoq t'anta mikhuna fiesta pasarullaqtin, Filipos llaqtamanta barcopi lloqsirayku. Chaymanta pishqa p'unchaw pasaruqtinmi Troas llaqtaman chayarayku. Chaypin tuparayku ñawpaqta riq wawqenchiskunawan. Hinaspan chay llaqtapi qanchis p'unchaw qepakurayku.

Troas llaqtapi Pablo kasqanmanta

7 Semana qallariy domingo p'unchawtan huk wasipa altosninpí t'antata partiyuspa mikhunaykupaq huñunakurayku. Hinaqtinmi Pabloqa chawpi tutakama chaypi yachachiran, paqarisnintin p'unchaw viajeman lloqsinan kasqanrayku. **8** Chay huñunakusqayku wasipa altosninpín, ashka lamparinkuna k'anchasharan. **9** Ichaqa chay lugarpin Eutico sutiyoq joven ventanapi tiyasharan. Paymi unayllataña Pablo yachachiqtin, nishuta puñuywan aysarachikuspa puñurparan. Hinaspan chay wasipa kinsa kaq altosninmanta, pampaman urmaykuran. Chaymi paytaqa wañusqataña oqariranku. **10** Hinaqtinmi Pabloqa chay altosmanta urayuspa, chay jovenman ashuyuspa, pampapi abrazaran. Hinaspan khaynata nirán:

—Qankunaqa ama mancharikuychishchu. Payqa kawsashanmi, nispa.

11 Chaymantan Pabloqa kaqmanta altosman wichaspa t'antata partiyuspa, paykunawan mikhuran. Hinaspan Pabloqa asta achiqamunankama unayllaña yachachiran. Chaymantañan viajaran. **12** Chay Eutico joventan ichaqa, Jesucristopi creeq runakuna, jovenpa wasinman sanotaña pusapuranku. Hinaspan chaykuna pasasqanwan, Jesucristopi creeq runakunaqa astawan kallpanchakuranku.

Pablo Troas llaqtamanta Mileto llaqtakama viajasqanmanta

13 Noqaykuqa huk *barcoman wichaspaykun ñawparayku *lamar qochantakama Asón sutiyoq llaqtaman, chaypi Pablota oqarinaykupaq. Payqa acuerdasqaykuman hinan chakillapi riran. **14** Hinaspan Asón llaqtaman chayaruqtiyku, Pabloqa risqayku barcoman wichamuran. Hinaspan paywan kushkaña qochapa patanpi kaq Mitilene llaqtakama rirayku. **15** Chaymantan paqarisnintin p'unchaw chayarayku qochapa chawpinpi Quío sutiyoq *islapa chimpanman. Chaymantañataqmi huknin p'unchawta qochapa patanpi Samos islaman rirayku. Chaymantan paqarisnintinñataq Trogilio sutiyoq islapi samarispayku, chaymantaña Mileto llaqtaman chayarayku. **16** Pabloqa manan qepakuya munaranchu Asia provincia ukhupi tarikuq Éfeso llaqtapiqa. Aswanmi Pabloqa apurakuran, *Pentecostés fiesta p'unchawpi Jerusalén llaqtapipuni kananpaq.

Éfeso llaqtapi Pabloqa despedikusqanmanta

17 Pabloqa Mileto llaqtapi kashaspanmi, Éfeso llaqtapi kaq *iglesiapi liderkunata waqyachimuran, paykunawan parlananpaq. **18** Hinaspan chay liderkuna Mileto llaqtaman chayaramuqtinku, Pabloqa khaynata nirán:

—Qankunaqa allintan yachankichis, kay Asia *provincia lawman hamusqaymantapacha, qankuna ukhupi imaynatas noqa comportakuspa kawsasqaytaqa. **19** Ichaqa Israel llaqtamasiy *nacionniyoq runakuna tukuy problemakunata ruwawaqtinkupas, noqaqa humillayukuspaymi, waqastinpas ñak'aristinpas, Señor Jesustaqa servikurani. **20** Noqaqa chaykunata pasashaspaypas,

manan dejaranichu Diosmanta qankunaman willaytaqa. Hinaspapas noqaqa manallataqmi dejaranichu callekunapi, hinallataq wasikunapipas Diosmanta allin yachachikuykunata qankunapa allinniykichispaq yachachiytaqa. **21** Hinaspapas noqaqa, Israel nacionniyoq runakunamanpas, hinallataq huk law nacionniyoq runakunamanpas yachachiranin, huchankumanta wanakuspa Diosman kutirikunankupaq, hinallataq Señor Jesucristopipas allinta creenankupaq ima.

22 Kunanmi ichaqa *Santo Espíritu kamachiwashan, Jerusalén llaqtaman rinaypaq. Ichaqa manan noqaqa yachanichu chaypi imas pasawanantaqa. **23** Aswanmi Santo Espirituqa, may llaqtakunaman risqaypipas, ña rikuchiwashanña, Jerusalén llaqtaman chayaqtyqa, carelman churawanankumanta, hinallataq anchata ñak'arichiwanankumanta ima. **24** Ichaqa chaykunata yachashaspapas noqaqa manan preocupakunichu wañuchiwanankumantaqa. Noqapaqqa kay vidaymantapas aswan más valorniyoqqa, Diospa khuyakuyninmanta llapallan runakunaman willakuymi. Chayta ruwaspaymi, noqaqa Señor Jesucristopa kamachiwasqanta ancha kusikuywan cumplisaq.

25 Chaymi noqaqa Diospa gobiernasqan sumaq glorianmanta qankunaman allin willakuykunata willaraykichis. Ichaqa kunanmantan qankunaqa manaña ni mayqenniykichispas huktawanqa rikuwankichishñachu. **26** Chayraykun kunan qankunata niykichis, noqaqa manan huchayoqñachu kasaq sichus huchaman qankuna urmaspa castigasqa kaqtykichisqa. **27** Ichaqa ñan noqaqa, mana imatapas pakaspa, Diosmanta allin willakuykunataqa qankunamanqa clarota willaraykichishña. **28** Saynaqa cuidakuychisyá kikiykichista; hinallataq Señor Jesucristopi creeq llapallan runakunatapas cuidaychis. Ichaqa kikin Santo Espiritun qankunataqa nombrasurankichis, oveja michiqkuna hina Señor Jesucristopi creeq runakunata allinta cuidanaykichispaq. Paykunaqa kanku Señor Jesuspa yawarninwan rantisqa runakunan. **29** Noqaqa yachanin qankuna ukhumanta ripuqtiyqa, ashka runakuna hamunanta. Paykunan Jesucristopa iglesianta chinkachiyta munaspa, qankuna ukhuman haykumunqa. Hinaspan huk yarqasqa suwa atoq hinaraq, qankunataqa engañayta munasunkichis. **30** Hinaspapas qankuna ukhullamantataqmi llullakuspa

yachachiqunapas hatarinqaku. Saynataqa yachachinqaku, Jesucristopi creeqkuna chay llulla runakunata kasukuspa, qatikunankupaqmi. **31** Chayraykuyá qankunaqa allinta cuidakuychis. Hinaspas yuyariyjis qankunaman yachachisqaykunata. Noqaqa kinsa wata qankunawan kaspaymi, tukuy kaykunamantaqa waqastinraq tuta p'unchaw sapankamaykichista advertiraykichis.

32 Chaymi kunan Diosmanta mañakuni, qankunata atiyninwan cuidasunaykichispaq, hinallataq paypa sumaq khuyakuyinwan sapa p'unchaw allinta kawsanaykichispaq. Diosqa ancha atiyniyqmi, qankunapa iñiyiykichista wiñarichinanpaq, hinallataq llapan prometesqan herenciata sapankamaykichihsman qosunaykichispaqpas. **33** Noqaqa manan ni pipa qorintapas, nitaq qolqentapas, nitaq p'achantapas munapayararanichu. **34** Aswanqa allintapunin qankunaqa yachankichis, qankunawan kushka kashaspayqa, kay makiykunawanmi llank'arani, saynapi noqapas hinallataq noqawan kaqkunapas mantenekunaykupaq. **35** Saynallataqmí qankunatapas yachachiraykichis, qankunapas noqa hina llank'aspa, wakcha runakunata yanapanaykichispaq, saynapi Señor Jesuspa nisqanta yuyanaykichispaq ima. Paymi nirán: "Pipas chashkiyllata munaqmantaqa, runamasinman qoqmi aswan más bendecisqa kanqa", nispa.

36 Pabloqa chaykunata rimaya tukuruspanmi, paykunawan kushka qonqorikuspa, Diosmanta mañakuranku. **37** Hinaqtinmi chaypi kaqkunaqa anchata waqaspa, Pablota abrazaykuspa much'aykuranku. [*Nota: Israel nación llaqtapiqa, costumbrenkun karan qaripura uyankupi much'aywan despedinakuy.*] **38** Hinaspas chaypi kaqkunaqa ancha llakisqa karanku, Pablo paykunamanta despedikuspa: "Kunanmantan ichaq manaña ni mayqenniykichihsas huktawanqa rikuwankishñachu", nisqanwan. Chaymantan llapallanku compañaranku Pablota huk barcoman wichanankama.

Jerusalén llaqtaman Pablo risqanmanta

21 **1** Chay Mileto llaqtapin, Éfeso llaqtamanta hamuq creyentekunawan despedinarukuspayku, *barcoman wichaspa, derechollaña rirayku hatun *lamar

qochapa chawpinpi Cos sutiyoq *isla allpaman. Chaymantan paqarisnintin p'unchaw lloqispayku, Rodas nisqa islaman chayarayku. Chaymantataqmi viajeykuta continuaspa, chayallaraykutaq lamar qochapa patanpi Pátara sutiyoq llaqtaman.

2 Chay Pátara llaqtapin Fenicia sutiyoq lawman riq barcota tarirayku. Hinaspan chay barcoman wichaspa viajarayku. **3** Rishaspaykun Chipre islata lamar qochapa chawpinpi rikurayku. Hinaspan chay Chipre islapa phaña lawninta pasarayku Siria *provincia lawman rinaykupaq. Hinaspan chay Siria lawman rishaspayku, lamar qochapa patanpi Tiro llaqtaman chayarayku. Chay llaqtapin barcoqa sayaran, carga apasqanta urayachinankupaq. **4** Chaymi noqaykupas barcomanta urayuspayku, Jesucristopi creeqkunata tarirayku. Hinaspan chay llaqtapi qanchis p'unchaw paykunawan kushka qepakurayku. Hinaqtinmi paykunaqa *Santo Espiritu willasqan kaspanku, Pablota hark'aspa willaranku, Jerusalén llaqtaman ama rinanpaq. **5** Chay qanchis p'unchaw pasaruqtinmi, Jesucristopi llapallan creeqkunaqa, qarikuna, warmikuna, hinallataq warmakuna ima, acompañawaranku, llaqtamanta lloqisipa, lamar qochapa patankama. Hinaspan chaypi qonqorikuspayku, Diosmanta llapallayku mañakurayku. **6** Mañakuya tukuruspaykutaqmi, abrazanakuspa despedinakurayku. Hinaspan barcoman wicherayku. Paykunañataqmi ichaqa wasinkuman kutipuranku.

7 Hinaspan chay Tiro llaqtamanta barcopi rirayku lamar qochapa patanpi Tolemaida nisqa llaqtakama. Hinaspan Jesucristopi creeqkunata chay llaqtapi saludaspayku, paykunawan qepakurayku chay p'unchaw.

8 Hinaspan paqarisnintin p'unchawñataq, Cesarea llaqtakama chayarayku. Chay llaqtapin qepakurayku Felipepa wasinpi. Felipeqa karan Señor Jesusmanta allin willakuykunata willakuqmi; hinaspapas payqa karan Jesuspa *apostolninkunapa akllasqan qanchis *diaconokunamanta hukninmi. **9** Saynallataqmi Felipepaqa tawa ususinkuna solterakama karan. Paykunan *profetisa sipaskuna karanku. Hinaspan Diosmanta willakuranku.

10 Chaymi Cesarea llaqtapi Felipepa wasinpi ashka p'unchawña kashaqtiyku, *Judea provincia lawmanta Agabo sutiyoq *profeta runa chayamuran. **11** Hinaspan Agaboqa noqaykuman ashuykamuspa, Pablopá cinturonninta orqospa, makinta hinallataq chakintapas watakuspa, khaynata nirán:

—Santo Espiritu khaynata nin: Israel *nacionniyoq runakunan, Jerusalén llaqtapi, khaynata watanqaku kay cinturonpa dueñonta. Hinaspan *Roma nacionniyoq kamachikuq runakunaman entreganqaku, nispa.

12 Chayta uyarispaykun noqaykupas, hinallataq chaypi kaqkunapas Pablota ruegarayku, Jerusalén llaqtamanqa amaña rinanpaq. **13** Chaymi Pabloqa khaynata niwaranku:

—¡Ama waqaychishchu! ¡Waqaspaqa anchatan llakichiwashankichis! Noqaqa manan carcelman churawanallankupaqchu listoqa kashani. Aswanqa Señor Jesucristoraykun, Jerusalén llaqtapi, wañunaypaqpas listo kashani, nispa.

14 Chaymi noqaykuqa, mana ni imaynanmantapas Pablotaqa convencechiyta atiraykuchu, Jerusalén llaqtaman ama rinanpaqqa. Hinaspan noqaykuqa Pablota nirayku:

—Señor Jesuspa munayninman hina ruwasqa kachun, nisipayku.

15 Chay p'unchawkuna pasaruqtillanmi, alistakuspayku, Jerusalén llaqtaman rirayku. **16** Hinaqtinmi Cesarea llaqtapi wakin wawqekunapas compañawaranku. Hinaspan paykunaqa pusawaranku Chipre islamanta Mnasón sutiyoq runapa wasinman. Paypas ñawpaqmantapacharaqmi ña Jesucristopí creeqñá karan. Hinaspan Mnasonpa wasinpi qepakurayku.

Santiagoman Pablo visitasqanmanta

17 Jerusalén llaqtaman chayaruqtiyku, Jesucristopí creeq wawqekunaqa, ancha kusikuywan chashkiwaranku.

18 Paqarisnin p'unchawtaqmi, Pabloqa noqaykuwan kushka (Jesuspa wawqen) *Santiagota visitaq riran. Hinaspan tarirayku Jesucristopí creeqkunapa llapallan líder *ancianonkunatapas huñunasqata. [Nota: Santiagopa huknin sutinmi karan *Jacobo. Payqa Jesuspa wawqenmi karan. Hinaspan kay Jacoboqa manan Jesuspa apostolnin kaqchu karan]. **19** Chaymi

Pabloqa paykunata saludaykuran. Hinaspan Pabloqa paykunaman willaran, imakunatas Diosqa paynintakama huk law *nacionniyoq runakunapa llaqtankupi ruwasqanmanta. **20** Chay willakusqankunata uyarispankun, chaypi kaq liderkunaqa Diosta hatuncharanku. Hinaspan Pablotaqqa khaynata niranku:

—Wawqéy, kay Israel nacionniyoq runakunamantaqa, ashka waranqa runakunan Señor Jesucristopiqা creeranku. Ichaqa chay iñiquestaqa *Moisespa escribisqan *leykunatan ancha allinta kasukuyta munaranku. **21** Hinaspapas chay Israel nacionniyoq creyente runakunaqa, ñas uyarisqakuña huk law nación llaqtakunapi tiyaq Israel nacionniyoq llaqtamasinchiskunaman khaynata yachachisqaykita: “Moisespa escribisqan leykunataqa amañan kasukunkichishñachu. Nitaqmi qari wawaykichistapas *circuncisión costumbretaqa ruwankichishñachu; nitaq nación llaqtanchispi costumbrekunatapas ruwankichishñachu”, nispa. **22** Chayri, ¿ima nisunchistaq kayman hamusqaykita runakuna yacharuqtinkurí? **23** Aswanqa kunan consejasqaykiku kayta ruwanaykipaq. Kaypin noqaykuwan tawa qarikuna kashan. Paykunan Diosman prometekusqankuta kay p'unchawkunapi cumplinanku kashan. **24** Saynaqa paykunata *temploman pusaspaykiyá, qanpas paykunawan kushka costumbrenchisman hina ch'uyanchakamuy. Hinaspa chay tawa qarikuna chukchankuta kuchuchikunankupaq gastonta ima pagamuy. Sichus chaykunata ruwamunki chayqa, llapallanmi yachanqaku, qanmanta rimasqankuqa mana cheqaq kasqanta. Hinaspan aswan yachanqaku, Moisespa kamachisqanta kasukusqaykita. **25** Ichaqa Jesucristopiq creeq huk law nación llaqtayoq runakunamanqa ñan escribiraykuña cartata. Chay cartapin willarayku khaynata: “Runakunaq ruwasqan *idolokunaman ofrecesqa mikhunataqa aman mikhunkichishchu. Animalkunapa yawarnintaqa aman mikhunkichishchu. Animalkunata wañuchispas, yawarnin mana lloqsiqtinqa aman chay aychataqa mikhunkichishchu, nitaq kikillanmanta seq'okuq otaq qaqapaq animalkunapa aychantapas aman mikhunkichishchu. Saynallataq waqllikuykunapipas aman purinkichishchu”, nispa.

Pablota carcelman churasqankumanta

26 Hinaqtinmi Pabloqa paqarisnintin p'unchaw chay tawantin runakunata pusayukuspa, ch'uyanchakuq riranku. Hinaspan Pabloqa paykunawan kushka chay ch'uyanchakuy costumbreta ruwaruspanku, *temploman haykuran. Hinaspan willakuran hayk'aqsi chay ch'uyanchakuy costumbreta tukunankumanta, hinallataq costumbrenkuman hina sapankamankupa *ofrendankutapas apamunankupaq.

27 Chay ch'uyanchakuy costumbreqa qanchis p'unchawmi duraran. Hinaqtinmi chay qanchis p'unchaw yaqaña cumplikushaqtin, Asia *provincia lawmanta kaq Israel *nacionniyoq runakunaqa, Pablota templopi rikururanku. Hinaspan templopi kaq llapallan runakunata Pablopia contranpi hatarichispanku, Pablota hap'iranku, **28** khaynata qaparispanku:

—¡Israel nacionniyoq qarikuna, yanapawayku! ¡Kay runan llapallan llaqtakunapi runakunaman yachachimushan Israel nación llaqtapa contranpi, *Moisespa kamachisqan leykunapa contranpi, hinallataq kay templopa contranpi ima! ¡Chaymantapas Grecia nacionniyoq runakunatan Dios yupaychana temploman haykuchishan! ¡Saynata chay huchasapa runakunata temploman haykuchispanmi, Diospa ch'uya templontapas manaña respetaspa qenllichashan! nispanku.

29 Saynataqa niranku, Pablota Éfeso llaqtayoq Trofimotawan Jerusalén llaqtapi purishaqta, rikumusqankuraykun. Chaymi paykunaqa khaynata piensaranku: “Pabloqa templomanmi huk law nacionniyoq Trófimo runata haykurachin”, nispanku.

30 Chaymi Jerusalén llaqtapi ashka runakunaqa, Pablopia contranpi ch'aqwata hatarichispanku, huñunakuspa, Pablota hap'iranku. Hinaspan Pablotaqa chay templomanta arrastramuspa, hawaman orqomuranku. Hinaspan kasqan ratolla chay templopa punkunta wishq'aranku. **31** Chaypin Pablotaqa wañurachinankupaqña kasharanku. Ichqaq aswanmi *Roma llaqtayoq soldadokunapa jefenman wakin runakuna willamuranku, Jerusalén llaqtayoq runakuna ch'aqwa hatarichisqankumanta. **32** Chaymi chay jefeqa,

capitankunantin, hinallataq soldadokunantin ima, chay ch'aqwa ruwasqanku lugarman hamuranku. Ichaqa Pablota maqaq runakunaqa, soldadokunata jefentawan ima chayamusqanta rikuspankun, Pablotaqa manaña maqarankuñachu.

33 Hinaqtinmi soldadokunapa jefenqa Pablota presocharan. Hinaspan ishkay cadenakunawan cadenanankupaq kamachiran. Hinaspan chaypi kaq runakunata khaynata tapuran:

—¿Pitaq kay runarí? ¿Ima mana allintataq kay runari ruwaruran? nispa.

34 Saynata tapuqtinmi, runakunaqa qapariranku, wakin hukta, wakinñataq hukkunata. Chaymi chay soldadokunapa jefenqa, paykuna comunta qaparqachasqankurayku, mana ni imatapas entiendeyta attiranchu. Chaymi chay jefeqa soldadonkunata kamachiran, Pablota cuartelman apanankupaq. **35** Hinaqtinmi cuartelpa gradasninman chayarachispanku, soldadokunaqa Pablota wantupiña apayuranku, chay runakuna hap'iyya munasqankurayku. **36** Saynataqa ruwaranku, llapallan chay runakuna nishu phiñasqallaña qepankuta hamuspa, “¡wañuchun!” nispa qaparqachasqankuraykun.

Juzgaqnin runakunapa ñawpaqninpi Pablo rimasqanmanta

37 Chaymantan soldadokunaqa Pablota cuartelpa ukhunman apanankupaq kashaqtinña, Pabloqa soldadokunapa jefenta griego rimaypi niran:

—¿Manachu qanwan huk ratochalla parlaruyman? nispa.

Hinaqtinmi soldadokunapa jefenqa niran:

—Qanqa, griego rimaytaqa yachasqankimá. **38** Saynaqa, ¿icha qanchu kashankipas chay *Egipto llaqtayoq runaqa? Chay Egipto nación llaqtayoq runan, *Romamanta kamachikamuq gobiernopa contranpi, runakunata hatarichiran. Hinaspan tawa waranqa terrorista runakunata ch'inñeque lugarman pusaran, nispa.

39 Chaymi Pabloqa contestaspa khaynata niran:

—Manan noqaqa chay egipcio runachu kani. Noqaqa Tarso llaqtapi naceq Israel *nacionniyoq runan kani. Chay llaqtayqa ancha reqsisqa Cilicia *provincia ukhupin. Chayraykuyá permitiykuway, kay Israel nacionniyoq runakunaman parlapayaykunaypaq, nispa.

40 Chaymi soldadokunapa jefenqa permisota qoran. Hinaqtinmi Pabloqa gradaspi sayaykuspa, makinwan señaschaspa, runakunata upallachiran. Chaymi chay runakuna upallaruqtin, Pabloqa chay runakunapa hebreo rimayninpiña, rimayta qallariran khaynata:

22 **1** —Israel *nacionniyoq llaqtamasiykuna, noqapa nisqaytayá kunan uyariykuwaychis, nispa.

2 Hinaqtinmi Pablota hebreo rimayninkupi rimaqta uyariruspanku, astawanraq upallaranku. Chaymi Pabloqa paykunata khaynata niran:

3 —Noqaqa Cilicia *provincia ukhupi kaq Tarso llaqtapi naceq Israel nacionniyoq runan kani. Hinaspapas noqaqa kay Jerusalén llaqtapi wiñaq, hinallataq yachayniyoq *Gamalielpa yachachisqan runan kani. Chay Gamalielmi (allin yachayniyoq kaspa), noqataqa ñawpaq abuelonchiskunapa leyninkunata allinta kasukunapaq yachachiwaran. Chaymi noqaqa Diosta manchakuywan kasukurani, imaynan qankunapas kasukunkichis chay hinata. **4** Hinaspapas ñawpaqtaqa, Señor Jesucristopí creeqkunata wañuchinapaqmi qatikacharani. Chaymi wakintaqa qarikunatapas warmikunatapas, presota hap'ichispay, carcelman wishq'achirani. **5** Chaykunamantaqa testigon kanku sacerdotekunapa jefenpas, hinallataq Israel nación llaqtapi kamachiq jefekunapas. Chay jefekunan kikinkupuni ordenta qowaran, Damasco llaqtapi tiyaq llaqtamasinchis runakunapaq. Chaymi noqaqa chay ordenta apayukuspa, Damasco llaqtaman rirani, Jesucristopí creeqkunata hap'ispay, kay Jerusalén llaqtaman apamuqtyi, alli-allin castigasqa kanankupaq.

Pablon willakun Jesucristopí creesqanmanta (Hech 9.1-19; 26.12-18)

6 Noqaqa Damasco llaqtamanmi ñanninta risharani. Hinaqtinmi Damasco llaqtapa cercanpiña kashaqtiy, qonqayllamanta yaqa kushka p'unchaw horasta hina, huk k'anchay cielomanta k'ancharuwaran, hinallataq enteron muyuriqniytapas. **7** Chaymi noqaqa pampaman wikapakuspay, huk rimayta uyarirani khaynata: “¡Saulo! ¡Saulo! ¿Imanasqataq qatikachawashankirí?” nispa. **8** Hinaqtinmi noqaqa contestarani: “Señor, ¿pitaq qanri kankí?” nispa.

Chaymi nimuwaran: “Noqaqa qatikachawasqayki Nazaret llaqtayoq Jesusmi kani”, nispa.

9 Chay k'anchaytaqa, noqawan riq runakunapas rikurankun. Ichaqa Señor Jesuspa rimapayamuwasqantaqa, manan paykunaqa uyarirankuchu. **10** Hinaqtinmi noqaqa khaynata tapurani: “Señor, ¿imatataq ruwasaqrí?” nispa. Chaymi Señorqa nimuwaran: “Sayarispa Damasco llaqtaman chayaspa haykuy. Chaypin nisunkiku imatachus ruwanaykitaka”, nispa. **11** Chaymi noqawan riqkunaqa, makiymanta aysawaspanku, Damasco llaqtaman pusawaranku, cielomanta chay k'anchay ñawsayachiwasqanrayku.

12 Chay Damasco llaqtapin *Ananías sutiyoc runa tiyaran. Payqa *Moisespa esribisqan *leykunata allinta kasukuqmi karan. Chaymi Israel nacionmanta Damasco llaqtapi tiyaq runakunaqa, anchata respetaranku. **13** Paymi noqapa kasqayman hamuspa, khaynata niwaran: “Wawqéy Saulo, ñawsayasqaykimanta sanoyapuy”, nispa. Chaymi chay ratomantapacha noqaqa kaqmanta rikurani. **14** Hinapan Ananiasqa niwaran: “Ñawpaq abuelonchiskunapa Diosninmi qantaqa akllasuranki, payta kasukuspa, paypa munasqanta ruwanaykipaq. Hinaspapas Diosqa munan mana ni ima huchayoq Salvador Jesusta rikunaykitan, hinallataq voznintapas uyarinaykitan. **15** Chaymi qanqa llapallan runakunaman willamunki, imatachus rikusqaykita, hinallataq uyarisqaykitawan ima. **16** Chayri, ¿imataraqtaq suyashankirí? Sayarispaykiyá, Señor Jesusmanta mañakamuy, huchaykikunamanta perdonasqa kanaykipaq; hinallataq bautizachikamuy ima”, nispa.

Huk law nacionniyoq runakunaman willaq Pablo risqanmanta

17 Jerusalén llaqtaman kutimuspaymi, Diosmanta mañakunaypaq, Diosta yupaychana *temploman rirani. Hinapan chaypi mañakushaspa, huk *visionpi **18** Señor Jesusta rikurani. Paymi khaynata niwaran: “Kay Jerusalén llaqtamanta apurayllaman lloqsiy. Kay llaqtapiqa manan uyarisunkikuchu noqamanta willakuqtiykiqa”, nispa.

19 Chaymi noqaqa contestarani khaynata: “Señor, paykunaqa allintan yachanku, Diosmanta yachachina *sinagoga

wasikunamanta qanpi creeqkunata hap'ichisqayta, hinaspapas alli-allinta castigachispay, carcelman ima churachisqaytaqa.

20 Saynallataqmi qanmanta willakuq Estebanta rumiwan p'anasca yawarllataña wañuchishaqtinkupas, chaypin noqaqa huk testigo hina kasharani. Noqapunin acuerdopi karani, qanmanta willakusqanrayku payta wañuchinankupaqqa.

Hinaspapas noqaqa Estebanta wañuchiq runakunapa p'achankutapas cuidaranin asta wañuchinankukama”, nispa.

21 Hinaspapas Señor Jesusqa niwallarantaqmi khaynata: “Kunanqa riy. Noqan mandasqayki, huk law nacionniyoq runakunaman willamunaykipaq”, nispa.

Pablota carcelman apasqankumanta

22 Pabloqa huk law nacionniyoq runakunamanta saynata niqtinmi, chaypi kaq runakunaqa Pablopia rimasqanta uyarispanku, anchata phiñakuranku. Hinaspan Pablotaqa manaña uyariyta munaspanku, khaynata qapariranku:

—¡Chay runaqa amaña kawsachunchu! ¡Wañuchun! nispanku.

23 Saynata rimaspankun, chay runakunaqa anchata qaparqacharanku. Hinaspan chaypi kaq runakunaqa, Pablopia rimasqanwan mana acuerdopi kaspanku, p'achankuta thaptispanku, allpataraq altoman wikk'ukacharanku. **24** Hinaqtinmi soldadokunapa jefenqa kamachiran, cuartel ukhuma Pablota apaykuspanku, waqtashaspalla allinta tapunankupaq. Chay jefeqa saynataqa kamachiran, imanaqtinsi Pablopia contranpi runakuna qaparqachasqankumanta yachayta munaspanmi.

25 Ichaqa chaypi soldadokuna, Pablota latiganankupaq sujetashaqtinkun, Pabloqa chaypi kaq capitanta tapuran:

—¿Qankunata ley permitisunkichishchu, *Roma llaqtayoq runata manaraq juzgashaspa latiganaykichispaq? nispa.

26 Pablopia sayna rimasqanta uyarispantmi, chay capitana jefenman willaq riran. Hinaspan khaynata nirana:

—Kunanri, ¿imatataq qanri ruwankí? Chay Pablo sutivoq runaqa Roma nacionniyoq runan kasqa, nispa.

27 Chaymi chay capitana jefenqa, Pabloman ashuyuspa, khaynata tapuran:

—Niway, ¿cheqaqtachu qanri Roma nacionniyoq runa kankí? nispa.

Chaymi Pabloqa niran:

—Arí, saynapunin, nispa.

28 Hinaqtinmi chay jefeqa khaynata niran:

—Noqaqa ashka qolqetan pagarani, Roma nacionniyoq runa kanaypaqqa, nispa.

Chaymi Pabloqa niran:

—(Noqaqa manan qan hinachu ashka qolqeta pagarani). Aswanmi noqaqa nacesqaymantapacha Roma nacionniyoq runa kani, nispa.

29 Saynata Pablo niqtinmi, latigashaspalla tapunankupaq hamuq soldadokunaqa, manchakuspanku, kasqan ratolla Pablopá ladonmanta ayqekuranku. Hinallataqmi chay jefepas, Pabloqa Roma nacionniyoq runa kasqanta yacharuspa, presochasqanmanta anchata mancharikuran.

Justicia punkupi Pablo defiendekusqanmanta

30 Paqarisnintin p'unchawmi soldadokunapa jefenqa, imamantachus chay Israel *nacionniyoq runakuna Pablota huchacharanku, chayta yachayta munaran. Hinapan Pablotaqa pashkachimuspa, *sacerdotekunapa jefenkunata, hinallataq cortepí justicia ruwaq runakunatawan ima waqyachimuran, Pablota ñawpaqninkupi sayaykachispa tapunankupaq.

23 **1** Hinaqtinmi Pabloqa cortepí llapallan juzgaqkunata allinta qawayuspa niran:

—Israel *nacionniyoq wawqeykuna, noqaqa concienciaypin allinta yachakuni, kunan p'unchawkama Diosta kasukuspa kawsasqayta, nispa.

2 Saynata Pablo niqtinmi, Israel nacionpi *sacerdotekunapa jefen *Ananiasqa Pablopá ladonpi kaq runakunata kamachiran, Pablota siminpi saqmanankupaq. **3** Ichaqa Pabloñataqmi contestaspa, Ananiasta niran:

—;Ishkay uya runa, Diosmi qantapas saqmasunki! Chaypiqa qanqa tiyashanki, *Moisespa escribisqan *leykunaman hina juzgawanaykipaqmi. ¿Chaychu leypa contranpi kamachishanki, noqata saqmawanankupaq? nispa.

4 Saynata Pablo niqtinmi, Ananiaspa ladonpi kaq runakunaqa niranku:

—¿Imanaqtintaq saynatari k'amishanki, Diospa akllasqan sacerdotekunapa jefentari? nispanku.

5 Hinaqtinmi Pabloqa niran:

—Wawqeykuna, manan noqaqa yacharanichu Israel nacionpi sacerdotekunapa jefen kasqantaqa. Bibliapin esribisqa kashan: “Aman k'aminkichu llaqtaykichispi gobiernaq runataqa”, nispa [*Éxodo 22.28*].

6 Hinaspán Pabloqa cuentata qorukuran, chaypi juzgaq runakunamanta wakinqa, *saduceo religionniyoq runakuna kasqankuta, wakinñataq *fariseo religionniyoq runakuna kasqankuta ima. Chaymi Pabloqa altota rimarispa niran:

—Wawqeykuna, noqapas hinallataq familiaykunapas fariseo religionniyoqmi kayku. Hinaspapas noqaqa creenin runakuna, wañusqankumanta kawsarimunaniqa. Chayraykun noqataqa acusawashanku, nispa.

7 Saynata Pablo niqtinmi, chaypi juzganankupaq fariseo religionniyoq runakunaqa, saduceo religionniyoq runakunawan discutiyyta qallariranku. Chaymi Pablota juzganankupaq chaypi huñunasqa juezkunaqa ishkay grupoman rakinakuranku. **8** Saynataqa rakinakuranku, saduceo religionniyoq runakuna khaynata yachachisqankuraykun: “Wañuqkunaqa manan kawsarimunqakuchu. Manataqmi *angelkunapas nitaq ima espiritukunapas kanchu”, nispanku. Ichaqa fariseo religionniyoq runakunañataqmi yachachiranku khaynata: “Runakunaqa wañusqankumantaqa kawsarimunqakun; hinallataq angelkunapas, espiritukunapas kanmi”, nispanku. **9** Chaypin llapallanku k'araqta qaparinakuranku. Hinaqtinmi fariseo religionniyoq runakunamanta, leykunata yachachiq runakunaqa, wakinnin sayarispa khaynata niranku:

—Kay Pablo sutiyoq runaqa mana ni ima culpayoqmi. Paymanqa huk ángel otaq huk espíritu imapashchá rimapayaramun Diospa partenmanta, nispanku.

10 Hinaqtinmi paykunaqa, astawan nishuta k'aminakuspa discutinakuranku. Chaymi *Roma llaqtamanta soldadokunapa jefenqa, Pablota chaypi wañurachinankupaq piensaspa,

anchata mancharikuran. Chayraykun chay jefeqa soldadonkunata kamachiran, Pablota cuartelman kaqmanta apanankupaq.

11 Chay tutan Señor Jesucristoqa, Pabloman rikhuriykuspa khaynata nirana:

—Pablo, kallpanchakuy. Imaynan kay Jerusalén llaqtapi noqamanta willakuranki, saynallataqmi Roma llaqtapipas willakunayki kashan, nispa.

Pablota wañuchinankupaq acuerdo ruwasqankumanta

12 Paqarisnintin p'unchawmi Israel *nacionniyoq wakin runakunaqa, huñunakuspanku acuerdota ruwaranku, imaynatachus Pablota wañuchinankupaq. Hinaspan juramentota ruwaranku khaynata nispanku:

—Noqanchisqa amayá mikhusunchishchu, nitaq tomasunchispashchu asta Pablota wañuchinanchiskama. Sichus Pablota mana wañuchisunchu chayqa, kay juramento ruwasqanchisman hinayá, Diospa castigonqa huk maldición hina noqanchisman hamuchun, nispanku.

13 Chay juramento ruwaq runakunaqa, tawa chunka masraqmí karanku. **14** Hinaspan chay juramento ruwaqkunaqa, *sacerdotekunapa jefenkunaman, hinallataq Israel nacionpi kamachiqkunamanwan rispanku, khaynata niranku:

—Noqaykuqa juramentota ruwaspaykun, acuerdoman haykurayku, Pablota wañuchinaykukama mana ni imatapas mikhunaykupaq. Mana cumplisaqkuchu chayqa, Diospa castigonyá huk maldición hina noqaykuman hamuchun, nispanku. **15** Chaymi kunan qankunata mañakuykiku: qankuna, hinallataq cortepi wakin juezkunapiwan imayá, Roma llaqtamanta soldadokunapa jefenmanta mañaychis, paqarin p'unchaw Pablota qankunaman apamunankupaq khayna engañollowan: “Noqaykuqa astawanmi tapuya munayku Pablotaqa, huchayoqchus icha mana huchayoqchus kasqanta”, nispalla. Ichaqa noqaykutaqmi listollaña suyapakusaqku ñanpi, manaraq kayman chayachimushaqtiykichis wañuchinaykupaq, nispa.

16 Ichaqa Pablopia sobrinonñataqmi uyariruran, Pablota wañuchinankupaq paykuna acuerdo ruwasqankuta. Chaymi

cuartelman rispa, Pabloman willamuran. **17** Hinaqtinmi Pabloqa soldadokunapa huknin kaq capitanta waqyaspa niran:

—Kay joventa jefeykiman pusarapuway. Paymi huk willakuyta jefeykiman willamunan kashan, nispa.

18 Hinaqtinmi chay capitanqa, chay joventa jefenman pusaran. Hinapan chay capitanqa jefenta niran:

—Presochasqa Pablon waqyawaspa valekamuwan, kay joventa qanman pusamunaypaq. Paysi huk willakuyta qanman willasunki, nispa.

19 Chaymi chay capitanpa jefenqa, chay joventa huk lawchaman makinmanta aysarispa, khaynata tapuran:

—¿Imatataq willawanaykiri kashan? nispa.

20 Chaymi chay jovenqa niran:

—Noqan uyariramuni, Israel nacionniyoq wakin runakuna, hinallataq cortepi juezkunapiwan ima huñunarukuspa acuerdo ruwasqankuta. Chaymi paykunaqa nishanku, paqarin qanman hamunankupaq. Hinapan engañollawan qanta valekusunkiku, khaynata nispa: “Noqaykuqa astawanraqmi Pablota tapuya munayku, huchayoqchus icha manachus kasqanta”, nispalla. **21** Ichaqa paykunapa nisqankutaqa amayá qanqa creenkachu. Paykunamantaqa tawa chunka masraqmi ñanpi pakakuspanku, Pablota suyapakunqaku. Hinaspapas paykunaqa huk juramentotan ruwaranku, Pablota asta wañuchinankukama, mana mikhunankupaq, hinallataq mana ni imatapas tomanankupaq ima. Chaymi kunan paykunaqa listollaña suyashanku, mañakusqankuman hina aceptanaykipaq, nispa.

22 Hinaqtinmi chay jefeqa chay joventa mandapuram khaynata kamachispa:

—Kay willawasqaykitqa aman ni pimanpas willankichu, nispa.

Gobernador Felixman Pablota apasqankumanta

23 Chaymantan chay capitanpa jefenqa ishkay capitankunata waqyaspa, khaynata kamachiran:

—Alistaychis ishkay pachaq soldadokunata, chakillapi rinankupaq, qanchis chunka soldadokunata, caballopi rinankupaq, hinallataq ishkay pachaq soldadokunapas *lanzawan allin armasqa, esqon horas tutata Cesarea

llaqtaman rinankupaq. **24** Saynallataq caballokunatapas alistamuychis, Pablota huknin caballopi montachispa, sanollata gobernador Felixman apanaykichispaq, nispa.

25 Saynata kamachispanmi, chay capitana jefenqa soldadokunawan apachinanpaq, huk cartata gobernador Felixman escribiran. Chay cartapin niran:

26 —Ancha respetasqa gobernador Félix. Noqa Claudio Lisiás mi huk sumaq respetowan qanta saludamuyki. **27** Kay presochasqa runa apachimusqaytan, Israel *nacionniyoq runakuna presocharusqaku. Hinaspan wañuchinankuña kashaqtinku, *Roma nacionniyoq runa kasqanta yacharuspay, soldadoykunapiwan rispay, wañuchinankumanta salvamuni. **28** Hinaspan cortezi juzgaq Israel nacionniyoq runakunapa kasqanman aparani, chaypi imamantachus payta huchachasqankumanta yachayta munaspay. **29** Chaypin yachamuni, paykunapa *leynínkuman hinalla acusaspa juzgasqankuta. Ichaqa manan paypiqa ni ima culpantapas tarinichu, wañuchisqa kananpaq, nitaq carcelman churasqa kananpaqpas. **30** Chaymantan noqaqa yacharurani, Pablota Israel nacionniyoq runakuna wañuchinankupaq acordasqankuta. Chaymi noqaqa chay acusasqanku runata qanman apachimushayki. Hinaspapas chay llapallan acusaqnin runakunataqa ñan kamachiniña, chay acusasqanku runapa contranpi imapas acusanankupaq kaqtinqa, qanpa ñawpaqniyki acusanankupaq, nispa.

31 Hinaqtinmi Roma nacionniyoq soldadokunaqa, jefenkupa kamachisqanman hina, chay tutalla Pablota Antípatris llaqtapi cuartelman aparanku. **32** Paqarisnintin p'unchawñataqmí, chakillapi riq soldadokunaqa Jerusalén llaqtapi kaq cuartelman kutinpuranku. Ichaqa caballopi riq soldadokunañataqmí, Pablota apaspa, seguiranku viajenkuta. **33** Hinaqtinmi Cesarea llaqtaman chayaruspanku, gobernador Felixman carta apasqankuta, hinallataq Pablotapas entregaranku. **34** Chaymi chay cartata leeruspa, gobernador Felixqa Pablota tapuran may *provinciamantas kasqanta. Hinaqtinmi Cilicia provincia lawmanta Pablo kasqanta yacharuspa, **35** gobernador Felixqa Pablota niran:

—Qanta acusasuqniyki runakuna hamuqtinkuñan, ima niwanaykitapas noqaqa uyarisqayki, nispa.

Hinaspan soldadokunata kamachiran, wañuq *rey

*Herodespa ruwachisqan *palacio wasinman Pablota
apaspanku, chaypi cuidamunankupaq.

Gobernador Felixpa ñawpaqninpi Pablo rimasqanmanta

24 1 Pishqa p'unchaw pasaruqtinmi, *sacerdotekunapa jefen *Ananiasqa, Israel *nación llaqtapi kamachiq runakunapiwan Cesarea llaqtaman chayamuranku. Paykunaqa hamuranku Tértulo sutiyoq abogadota pusayukuspankun. Hinaspan Pablota acusanankupaq gobernador Felixpa kasqanman riranku. 2 Pablota huñunakusqanku lugarman pusaramuqtinkun, abogado Tertuloqa acusayta qallariran khaynata:

—Wiraqocha gobernador Félix, qanqa allintan kay nación llaqtaykupi gobiernaspayki, imakunatapas allinta ruwashanki. Chaymi noqaykuqa anchata agradecikuykiku, hawkallata kay llaqtaykupi kawsachiwasqaykikumanta. 3 Hinaspapas wiraqocha gobernador Félix, noqaykuqa tukuy lawpin, anchata agradecikuykiku noqaykupa favorniykupi tukuy imakuna ruwasqaykimanta. 4 Ichqa manan nishutachu noqaykuqa tiempoykita pierdechiyta munayku. Kay nisqaykutayá kunan huk ratolla uyariykuwayku. Ama hina kaychu, khuyakusqayku wiraqocha.

5 Kay Pablo sutiyoq runaqa, kay enteron Israel nacionniyuq ukhupi purispanmi, noqaykupurata peleachiwaspanku, nishu problemakunata ruwashan huk plaga hinaraq. Hinaspapas payqa Jesús sutiyoq runata qatikuq runakunapa huknin kaq jefenmi. Chay Jesús runaqa karan Nazaret llaqtamantan. Chaymi kay Pabloqa chay Nazareno sutiyoq falso sectata umallishan. 6 Hinaspapas kay Pabloqa huk law nacionniyoq runakunatan Dios yupaychanayku *temploman pusaykuran. {Chaymi paytaqa presochaspa *leyniykuman hina juzgayta munarayku. 7 Ichqa *Roma llaqtamanta soldadokunapa jefen Lisias sutiyoq runa hamuspanmi, maqawaspankuraq kay Pablotaqa makiykumantaña qechumuwaranku. 8 Hinaspan kamachiran kay runa acusaqkunata, qanpa ñawpaqniyikiman hamunankupaq}. Saynaqa kunanyá qanpuni, kay runata allinta tapupayaspa, yachay imakunamantas acusashayku chayta, nispa.

9 Saynata chay Tértulo sutiyoq abogado rimaruqtinmi, Israel nacionta kamachiq runakunapas niranku:

—Arí, kay nisqankunaqa cheqaqpunin, nispanku.

10 Chaymi gobernador Felixqa, Pablo rimananpaq makinwan señascharan.

Hinaqtinmi Pabloqa khaynata niran:

—Noqaqa yachanin kay Israel nación llaqtapi unay watakunaña juez kasqaykita. Chaymi noqaqa qanpi anchata confiaspay ñawpaqniyki pi rimarisaq, kay acusawasqankumanta defiendekunanyaq. **11** Yaq chunka ishkayniyoq p'unchawllaraqmi pasarun, Diosta yupaychanaypaq Jerusalén llaqtaman risqayqa. Kay nisqayqa cheqaqchus icha manachus kasqanta, yachayta munaspaqa, qan kikiykiyá rispayki tapukacharakamuy.

12 Kay acusawaqniy runakunaqa manan noqataqa tariwaranku, Diosta yupaychana templopi piwanpas peleashaqtachu, nitaq Diosmanta yachachina *sinagoga wasikunapipas runakunata ch'aqwanachishaqtachu, nitaq llaqtapipas runakunata peleanachishaqtachu. **13** Ichaqa kay runakuna saynata acusawanankupaqqqa, manan ni ima pruebankupas kanchu. **14** Ichaqa cheqaqtan nisqayki, noqaqa ñawpaq abueloykunapa servisqan Diostan servini. Hinaspapas noqaqa creenin *Moisespa escribisqan leykunapi, hinallataq Diosmanta willakuq ñawpaq *profetakunapa yachachisqankunapipas. Ichaqa Diosmanta Hamuq Salvadortan noqaqa servishani. Chaymi kay llaqtamasiy runakunaqa acusawaspanku khaynata ninku: “Pabloqa falso religionniyoq runan”, nispanku. **15** Noqaqa creenin, justo runakunapas, hinallataq huchayoq runakunapas wañuqtinku, paykunata Dios kawsarichimunaniqiqa. Saynallataqmi kay acusawaqniy runakunapas, wañuqkunapa kawsarimunaniqiqa creellankutaq. **16** Chayraykun noqaqa Diospa ñawpaqninpi, hinallataq runakunapa ñawpaqninpipas, allin kaqkunata ruwaspapuni kawsayta munani.

17 Hinaspapas noqaqa huk law nación llaqtakunapin unay watakuna kamurani. Chaymantañan kay llaqtayman kutimurani, qolqeta wakchakunaman apamuspay, hinallataq Diosman *ofrendayta qonaypaq ima. **18** Chaymi noqaqa

costumbreykuman hina Diosta yupaychanayku temploman rirani, chaypi ch'uyanchakunaypaq. Hinasapas noqataqa manan ashka runakunawan kushkatachu Asia provinciamanta hamuq runakunaqa tariwaranku, nitaqmi ch'aqwa hatarichishaqtachu. (Aswanmi chay Asia provinciamanta hamuq runakuna ch'aqwata hatarichiranku). **19** Saynaqa sichus contraypi imapas kaqtinqa, chay Asia provincia lawmanta hamuq Israel nacionniyoq runakunayá, qanpa ñawpaqniyikiman hamuspanku, uyaypi imamantapas niwachunku. **20** Sichus chay hamuq runakunamanta contraypi mana pipas kaqtinqa, kaypi kaq runakunayá uyaypi niwachunku, sichus hayk'aqlapas Israel nacionpi juzgaq runakunapa ñawpaqninipi ima culpatapas tariwarankuchus, icha manachus chayta. **21** Noqaqa chay justicia punkupiqa rimarirani wañuqkunapa kawsarimunanmanta creespan. Chay rimasqaymantan kunan qankunapas juzgawashankichis, nispa.

22 Hinaqtinmi gobernador Felixqa, Pablopas nisqanta uyariruspa, hinallataq Jesuspa yachachisqankunatas allinta yachasqanrayku, chay huñunakuyta tukuspa, khaynata nirana: —Roma llaqtamanta llapallan soldadokunapa jefen Lisias hamuqtinña, payta allinta tapuspay, kay asuntoykichistaqa arreglasunchis, nispa.

23 Chaymantan gobernador Felixqa chaypi kaq soldadokunapa capitanninta kamachiran khaynata:

—Pablotaqama cadenasqallatan cuidankichis. Hinasapas aman hark'ankichishchu, pipas payta watukuq hamuspa, yanapanantaqa, nispa.

24 Huk tiempo pasaruqtinmi, gobernador Felixqa, Israel nacionmanta Drusila sutiyoq warminpiwan Pablopas kasqanman kutiran. Hinaspan payqa Pablotqa waqyachispa, Jesucristopis imaynatas creenamanta uyariran. **25** Chaymi Pabloqa gobernador Felixwan rimaspa, kaykunamanta yachachiran: allin kaqkuna ruwanamanta, allinta controlakuspa kawsanamanta, hinallataq juicio p'unchaw chayamunanmantawan ima. Chaykunata Pablo niqtinmi, gobernador Felixqa anchata mancharikuspa, khaynata nirana:

—Kunanqa ripuy. Tiempoy kaqtinña, kaqmanta waqyachimusqayki, nispa.

26 Gobernador Felixqa ashka kutitan Pablotaqa waqyachimuran, paywan parlananpaq. Saynataqa waqyachimuran, preso kasqanmanta kacharipunapanpaq qolqeta Pablo qonanta munaspanmi. **27** Ichaqa ishkay wataña pasaruqtinmi, Felixqa gobernador kasqanmanta lloqsipuran. Hinaqtinmi Porcio Festo sutiyoq runañataq Felixpa rantinta gobernador kananpaq haykuran. Ichaqa gobernador Felixqa Israel nacionniyoq runakunawan allinpi qepayta munaspanmi, Pablotaqa hina presollata saqetamuran.

Pablo gobernador Festopa ñawpaqninpi kasqanmanta

25 **1** Festoqa Cesarea llaqtamanmi chayamuran, gobernador kananpaq. Hinaspán kinsa p'unchawmantaña Jerusalén llaqtaman riran.
2 Chayaruqtintaqmi *sacerdotekunapa jefenkuna, hinallataq Jerusalén llaqtapi allin reqsisqa runakunapiwan ima, Pablopá contranpi rimaranku. Hinaspán gobernador Festota khaynata valekuranku:

3 —Gobernador Festo, ama hina kaychu, chay Pablota Cesarea llaqtamanta kay Jerusalén llaqtaman pusachimuy, nispangu.

Saynataqa chay runakunaqa valekuranku, Pablota pusamushaqtinku ñanpi suyapakuspa, wañurachiyta munaspankun. **4** Ichaqa gobernador Festotaqmi chay nisqankuta uyarispan, khaynata nirán:

—Pabloqa Cesarea llaqtallapin preso kanqa. Chay llaqtamanmi noqaqa prontolla kutisaq. **5** Sichus ima mana allintapas Pablo ruwaran chayqa, noqawan kushkayá autoridadniykichiskuna richunku; hinaspá Cesarea llaqtapi acusamuchunku, nispa.

6 Gobernador Festoqa Jerusalén llaqtapin yaqa pusaq p'unchaw otaq chunka p'unchaw hina qepakuran. Chaymantan Cesarea llaqtaman kutispa, paqarisnintin p'unchaw juezpa juzganan lugarpi tiyayuran. Hinaspán kamachiran, paypa ñawpaqninman Pablota pusamunankupaq. **7** Hinaqtinmi Pablota gobernador Festopa ñawpaqninman apamuqtinku, Jerusalén llaqtamanta hamuq autoridadkunaqa, Pablota tukuy imamanta acusayta qallariranku. Ichaqa manataqmi chay acusasqankumantaqa, imaynata pruebaytapas atirankuchu.

8 Chaymi Pabloqa khaynata defiendekuran:

—Noqaqa manan Jerusalén *templopa contranpichu, nitaq *Roma nacionpi *rey *Cesarpa contranpipashchu kani. Hinaspapas noqaqa Israel *nacionniyoq runakunapa *leyinkutapas kasukuspan kawsani, nispa.

9 Ichqa gobernador Feston Jerusalén llaqtamanta hamuq autoridadkunawan allinpi qepayta munaspa, Pablota tapuran khaynata:

—¿Munawaqchu Jerusalén llaqtaman riyta, chaypi noqapa ñawpaqnipyi juzgasqa kanaykipaq? nispa.

10 Hinaqtinmi Pabloqa khaynata contestaran:

—Roma nación *rey Cesarpa juzgananpin kashani; kaypin noqaqa juzgasqa kanay. Gobernador Festo, qanqa allintan yachanki, Israel nacionniyoq runakunapa contranpi mana ni ima maldadtapas ruwasqaytaqa. **11** Sichus wañunaypaq hina ima mana allintapas ruwayman karan chayqa, manan manchakunichu wañuytaqa. Ichqa acusawaqniy runakunapa nisqan mana cheqaq kaqtinqa, manan ni pipapas derechon kanchu, kay Israel nacionniyoq runakunaman entregawanapanqa. Aswanmi kunan mañakuspa exigiysi, Roma nacionmanta kikin *rey Cesarpuni juzgawanapanqa, nispa.

12 Chaymi gobernador Festoqa paypa consejeronkunawan parlaruspa, Pablota khaynata niran:

—Saynaqa Roma nacionmanta rey César juezniyki kananta munaspaqa, Roma nacionmanmi rinayki, chaypi juzgasqa kanaykipaq, nispa.

Rey Herodes Agripapa ñawpaqninpi Pablo kasqanmanta

13 Huk tiempo pasaruqtinmi, *rey *Agripaqa hermanan Berenicepiwan Cesarea llaqtaman riranku, Festo gobernador kananpaq nombrasqa kaqtin, payta felicitankupaq.

14 Hinaspas paykunaqa ashka p'unchawkuna chaypi qepakuqtinku, gobernador Festoqa Pablopqa problemanmanta rey Agripaman willaran khaynata:

—Kaypin huk runa kashan Felixpa preso saqetamusqanraq.

15 Chaymi Jerusalén llaqtaman rispay, chaypi kashaqtiy, *sacerdotekunapa jefenkuna, hinallataq Israel *nacionpi

autoridadkunapas, Pablotaq formalta acusaranku. Hinaspan paykunaqa Pablotaq wañuchinankupaq, orden qonayta munaranku. **16** Chaymi noqaqa chay acusaq runakunata khaynata nirani: “Noqayku *Roma nacionmanta gobiernaqkunaqa manan ordentaqa qoykumanchu, pitapas acusaqninkuna wañuchinankupaqq, manaraq chay acusasqa runa acusaqnin runakunapa ñawpaqninpi defiendekusqanta uyarishaspacha”, nispa. **17** Chayraykun chay acusaq autoridadkunaqa kay Cesarea llaqtaman hamuranku. Hinaspan kay llaqtaman chayamusqaykupa paqarisnintin p'unchaw, mana demoraspay, runakunata juzganay asientopi tiyayuspay kamachirani, Pablotaq pusamunankupaq. **18** Hinaspan noqaqa piensarani, chay acusaqnin autoridadkunaqa nishu millay ruwaykunamanta acusanankupaq. Ichaqa manan ni ima millay ruwaykunamantapas, piensasqayman hinaqa, acusarankuchu. **19** Aswanmi paykunaqa acusaranku, religionninemanta, Jesús sutiyoq runapi creesqanmanta, hinallataq chay “Jesusqa wañusqanmantan kawsarimuspa kawsashan”, nispa, Pablo yachachisqanmantawan ima. **20** Saynata acusaqtinkun, noqaqa mana ni ima ruwaytapas atiranichu, chay casomanta manaraq allinta entiendesqayrayku. Hinaspan chay Pablotaq khaynata tapurani: “¿Munawaqchu Jerusalén llaqtaman rispa, chaypi juzgasqa kanaykipaq?” nispa. **21** Saynata tapuqtymi, Pabloqa mañakuspa, exigiran, Roma nacionpi rey *César juzgananpaq. Chaymi Roma nacionpi rey Cesarmán apachinaykama, preso kananpaq kamachirani, nispa.

22 Chayta uyarispan rey Agripaqa gobernador Festota nirán:
—Noqapas chay runapa nisqantaqa uyariytan munani, nispa.

Chaymi gobernador Festoqa nirán:

—Saynaqa paqarinyá uyarinki, nispa.

23 Paqarisnintin p'unchawñataqmi *rey Agripaqa, hermanan Berenicepiwan sumaq p'achawan p'achasqallaña runakunapa ancha alabasqan, haykuranku juezkunapa juzganan wasiman. Chaymanqa haykuranku soldadokunapa jefenkunapiwan, hinallataq llaqtapi allin reqsisqa importante runakunapiwan iman. Hinaqtinmi gobernador Festoqa Pablotaq pusamunankupaq kamachiran. **24** Pusaramuqtinkun gobernador Festoqa khaynata nirán:

—Rey Agripa, hinallataq kaypi noqaykuwan kushka kaq allin reqsisqa importante runakuna, kaymi chay Pablo sutiyq acusasqa runa. Paytan Israel nacionniyoq llapallan runakunapa jefenkunaqa, Jerusalén llaqtapipas, hinallataq kaypipas acusaranku. Hinaspapas paykunaqa huk ordentan qonayta munashanku kay runa wañunananpaq. **25** Ichaqa kay runa wañunananpaq hinaqa manan ni ima mana allin ruwasqantapas tariranichu. Hinaspapas kikin Pablón Roma nacionpi llapallan reykunapa reynin César juzgananpaq mañakuspa, exigiran. Chaymi rey Cesármán apachinaypaq decidirani. **26** Ichaqa manan ni imatapas kay runamantaqa yachanichu, rey Cesármán imayna kasqanta escribinaypaqpas. Chaymi kunan qankunaman pusachimuni. Aswanyá qan kikiykipuni rey Agripa, kay runata tapupayay, saynapi imamantapas yachaspa, chayta escribispa, rey Cesármán apachinaypaq. **27** Piensasqayman hinaqa, manan allinchu kanman huk presota, imamantas acusasqankuta manaraq allinta yachashaspa, huk cartantinta rey Cesármán apachiyyqa, nispa.

Rey Agripaq ñawpaqninpi Pablopá defiendekusqanmanta

26 **1** Chaymantan *rey *Agripaqa Pablotá niran:
—Kunanqa rimarimuy defiendekunaykipaq, nispa.
Hinaqtinmi Pabloqa makinta altoman oqarispa,
defiendekuya qallariran khaynata:

2 —Kunanqa mayna kusisqan kashani ancha respetasqa rey Agripa, qanpa ñawpaqniyki kay Israel *nacionniyoq runakuna noqapa contraypi acusawasqankumanta defiendekunaypaq.

3 Qanqa, wiraqocha rey Agripa, allintan yachanki Israel nacionniyoq runakunapa costumbreykutuqa, hinallataq noqaykupura mana acuerdopi kaspayku discutisqaykumantawan ima. Chaymi ruegakuyki pacienciawan uyariykuwanaykita.

4 Israel nacionniyoq ashka runakunaqa yachankun warma kasqaymantapacha, imaynatas nación llaqtaypi, hinallataq Jerusalén llaqtapipas tiyasqaytaqa. **5** Hinallataqmí paykunaqa gallariymantapacha allinta yachanku *fariseo religionniyoq runa kasqaytapas. Chaytaqa acusawaqniykuapas allintan

yachanku; munaspankuqa sayna kawsasqaytayá paykunapas rimirichunku. Hinaspapas noqaqa, yachasqaykichis hinan, fariseo religionniyoq runa kashaspayqa, ancha allinta kasukurani Diospa kamachisqan sasa leyninkunataqa.

6 Kunanmi ichaqa juzgawashankichis, ñawpaq abuelonchiskunaman Diospa prometesqanpi creesqayrayku.

7 Diospa chay promesankuna cumplikunantan, Israel nacionpa chunka ishkayniyoq hatun ayllunkunaqa suyakushanku.

Chayraykun tuta p'unchaw, tukuy sonqonkuwan, Diosta yupaychashanku. Chaymi wiraqocha rey Agripa, noqapas Diospa chay promesankunata suyakusqayrayku, kay Israel nacionniyoq llaqtamasiykunaqa juzgawashanku.

8 ¿Imanaqtintaq qankunari mana ni mayqenniykichispas creehta munankichishchu, wañusqakunata Dios kawsarichimunantarí?

9 Noqapas ñawpaqtaqa munaranin, Nazaret llaqtayoq Jesuspi llapallan creeq runakunata chinkarachinaypaq.

10 Saynata piensaspaymi, Jerusalén llaqtapipas tukuy imata ruwarani, Jesuspi creeq runakunata carcelman churachinaypaq. Chaykunataqa ruwarani *sacerdotekunapa jefenmanta ordenta mañakuspaymi. Chaymi Jesuspi creeqkunata wañuchiqtinkupas, noqaqa chay wañuchisqankuwan acuerdopi karani. **11** Noqaqa Diosmanta yachachina *sinagoga wasikunapin, Jesuspi creeqkunata ashka kuti castigarani, payta negaspa, paypi ama creenankupaq. Hinaspapas paykunataqa anchatan cheqnikurani. Chaymi huk law llaqtakunaman rispayraq, Jesuspi creeqkunataqa castigachinaypaq mashkamurani.

Pablo imaynatas Jesucristopí creesqanmanta

(Hech 9.1-19; 22.6-16)

12 Noqamanqa *sacerdotekunapa jefenkunan ordenta qowaranku, chay ordenwan Damasco llaqtaman rispay, Jesucristopí creeqkunata chay llaqtapi hap'ichinaypaq.

13 Ichaqa, wiraqocha *rey Agripa, Damasco llaqtaman ñanninta rishaqtiyunkun, chawpi p'unchaw horasta, hanaq pacha cielomanta huk k'ançhay llapallaykuta muyuriykuwaranku. Chay k'ançhayqa intimantapas aswan masraqmi karan.

14 Chaymi llapallayku pampaman t'ikrakurayku. Hinaspan hebreo rimaypi uyarirani: “¡Saulo! ¡Saulo! ¡Imanaqtintaq noqatari qatikachawashankí? Saynata qatikachawaspaykiqa, kikillaykitan dañota ruwakushanki. Noqapa contraypi sayariqqa, yanqa ignorante runan, imaynan yapuq toropas qepaman hayt'akamuspa picana k'aspiman hayt'apakamuspa k'irikun chay hinataraq”, nispa nimuqta.

15 Saynata nimuwaqtinmi, noqaqa khaynata tapurani: “Señor, ¿pitaq qanri kankí?” nispa.

Chaymi Señorqa contestamuwaran khaynata:

“Noqaqa qatikachasqayki Jesusmi kani. **16** Kunanqa sayariy. Qanqa kunanmanta wichaymanmi, testigoy kaspa, noqata serviwanki. Hinaspan noqamanta kunan rikusqaykita, hinallataq qepa p'unchawkunatapas qanman rikhurisqaykunamantawan runakunaman willakamunki.

17 Noqan kunanqa Israel nacionniyoq runakunaman, hinallataq huk law nacionniyoq runakunamanpas rinaykipaq mandasqayki. Hinaspapas noqaqa librasqaykin chay runakunamantaqa. **18** Qanqa paykunaman rispaykiyá, tukuy mana allin ruwasqankumanta cuentata qokunankupaq willamuy, hinaspa tutayaypi hina huchapi purisqankumanta, Diospi creespanku, k'anchayman hina haykunankupaq. Paykunaqa ñawsa runakuna hinan kawsashanku. Ichaqa qanmi paykunaman rispayki, ñawinkuta kicharimunki, Diosmanta allinta yachanankupaq, saynapi paykunaqa diablopas kamachisqankunata amaña kasukuspa, aswanqa Diosllapaqña kawsanankupaq. Saynata noqapi creeqtinkun Diosqa huchankuta perdonanqa. Hinaspan paykunapas Diospa wawankunawan kushka huk sumaq herenciata chashkinqaku, nispa.

19 Saynaqa ancha respetasqay wiraqocha rey Agripa, noqaqa chay *visionpi Señor Jesucristopa niwasqantan kasukurani. **20** Chaymi primertaqa Señor Jesucristomanta Damasco llaqtapi willakurani. Chaymantataqmi Jerusalén llaqtapi, hinallataq enteron *Judea *provincia lawpi ima. Saynallataqmi noqaqa willakullaranitaq huk law nacionniyoq runakunamanpas khaynata: “Huchaykichismanta wanakuspa, Diosmanta perdonta mañakuychis. Hinaspa Diosta kasukuspa,

allin kaqkunataña ruwaychis. Saynata kawsaqtiykichismi, runakunaqa yachanqaku, cheqaqta wanakuspa, Diospi creesqaykichista”, nispa.

21 Ichaqa chaykuna willakusqaymantan Israel nacionniyoq wakin runamasiykunaqa, Dios yupaychana *templo wasipi presota hina hap'iwaspanku, wañuchiwaytapuni munaranku. **22** Ichaqa Dios yanapawaqtinmi, noqaqa wakchakunamanpas, hinallataq qapaqkunamanpas Señor Jesucristomanta kunankama willashani. Kay willakusqaykunaqa manan huk mosoq clase yachachikuykunachu. Aswanqa Diosmanta willakuq ñawpaq *profetakunapa, hinallataq *Moisespa kaq willakusqallankutan noqapas willakushani. **23** Paykunan willakuranku khaynata: Diosmanta Hamuq Salvadorinchisqa ñak'arispan wañunqa. Hinapan wañuqkunamanta primerota kawsarinpunqa. Hinapan Israel nación llaqtayoq runakunapaq, hinallataq huk law nacionniyoq runakunapaqpas, huk k'anchay kaspa, Diosmanta allin willakuykunata runakunaman willanqa, paykuna paypi creespanku salvasqa kanankupaq, nispa.

Rey Agripa Pablota contestasqanmanta

24 Pablo saynata defiendekuya tukuruqtinmi, gobernador Festoqa altomanta qaparispa niran:

—¡Pablo, qanqa locoñamá kashanki! Qanqa nishuta estudiasqaykiwanmi locomanña tukurunki, nispa.

25 Chaymi Pabloqa gobernador Festota contestaran khaynata:

—Ancha respetasqa wiraqocha Festo, manan noqaqa locochu kani. Hinaspapas kaykunataqa allin yuyayniypi kaspaymi, cheqaqtapuni rimashani. **26** *Rey Agripapas chaykunataqa yachanmi. Chayraykun noqapas paypa yachasqankunata yachasqayrayku, paypa ñawpaqninpi mana manchakuspay, iman kaqta rimashani. Hinaspapas chaykunaqa manan pakallapichu pasaran. Aswanqa llapallan runakunapa ñawpaqninpin pasaran, nispa.

27 Saynata niruspanmi Pabloqa niran rey Agripata:

—Rey Agripa, ¿qan creenkichu *profetakunapa escribisqanpirí? Yachanin creesqaykitaqa, nispa.

28 Hinaqtinmi rey Agripaqa Pablota contestaspa niran:

—Qanqa yaqachallan convencerachiwanki Jesucristopi creenaypaq, nispa.

29 Chaymi Pabloqa niran:

—Noqaqa Diosmantan mañakushani, qanpas hinallataq llapallan kaypi kaq runakunapas, chaylla Jesucristopi noqa hina creenaykichispaq. Ichaqa ama khayna cadenasqachu, nispa.

30 Saynata Pablo niqtinmi, rey Agripapas, gobernador Festopas, Berenicepas, hinallataq paykunawan kaqkunapas, tiyasqankumanta sayariranku. **31** Hinaspan chaypi kasqankumanta lloqispanku, sapallankupi parlanakuranku khaynata:

—Kay runaqa manan ni imatapas wañunanpaq hinaqa ruwasqachu. Chaymi payqa mana carcelasqaqa kanmanchu, nispanku.

32 Saynata rimanakuspa kutimuspankun, rey Agripaqa Festota niran:

—Kay runataqa kacharipusunmanmi karan, sichus paypuni mana mañakunmanchu karan: “Rey *Cesaryá juzgawachun nispa”, niqtinqa.

Pablota Roma llaqtaman apasqankumanta

27 1 Italia *nación llaqtamanmi *barcopi apachiwanankupaq parlaranku. Hinaspan Pablota, hinallataq wakin presokunatawan entregaranku Augusto sutiwan sutichasqa tropapi kaq soldadokunapa capitannin Julioman. 2 Chaymi noqaykutaqa huk barcopi apawaranku. Chay apawasqanku barcoqa karan *lamar qochapa patanpi kaq Adramitio llaqtamanta barcon. Chay barcoqa Asia *provincia lawmanmi yaqaña lloqsinanpaq hinaña kashasqa. Hinaspan chay barcoqa rinan karan lamar qochapa patanpi kaq ashka llaqtakunaman chayastin. Chay barcopin noqaykuwan kushka riran Aristarcopas. Payqa Macedonia provincia lawpi Tesalónica llaqtamantan karan. Hinaspan chay barcoman wichaspa rirayku. 3 Paqarisnintin p'unchawñataqmi Sidón llaqtaman chayarayku. Chaymi capitán Julioqa Pablota khuyapayaspa dejallaran, chay Sidón llaqtapi amigonkunaman rispa, paykunawan atiendechikunapaq. 4 Chay Sidón llaqtamanta lloqispaykutaqmi, avanzayta mana atiraykuchu,

noqayku lawman nishuta wayra-wayramuqtin. Chaymi lamar qochapa chawpinpi Chipre *isla lawman avanzarayku, chay lawninta mana wayramusqanrayku. 5 Chaymantan noqaykuqa pasarayku lamar qochapa patanpi Cilicia provinciapa ladonta, hinallataq Panfilia provinciapa ladonta ima. Hinaspan Licia provinciapi Mira sutiyoq llaqtaman chayarayku.

6 Chaypin soldadokunapa capitannin Julioqa huk barcota tariruran Alejandría llaqtamanta hamuspa Italia nación llaqtaman rishaqta. Hinaspan noqaykutaqa kamachiwaranku, chay barcoman wichaspayku, Italia nación llaqtaman rinaykupaq. [Nota: *Chay Italia nación llaqtapin Roma llaqtaza karan. Hinaspapas chay Roma llaqtaza chay Italia nación llaqtapa capitalninmi karan*]. 7 Chaymi noqaykuqa *barcopi ashka p'unchaw allillamanta rirayku. Hinaspan contraykupi wayra wayramuqtin, ñak'ayllaña Gnido llaqtapachimpanta pasarayku. Saynata contraykupi wayra wayramulla shaqtinmi, Creta islapa waq lawnintan pasarayku. Chay lugarqa Salmonwanmi sutichasqa karan. Hinaspan ñak'ayllaña lamar qochapa patanta rispa, chay Creta islapa uray lawninta pasarayku. 8 Chaymi ñak'ayllaña rispayku, “Buenos Puertos” sutiyoq lugarman chayarayku. Chay lugarqa Creta islapi kaq Lasea sutiyoq llaqtapa cercanpin karan.

Apóstol Pablo Roma llaqtaman viajasqan

(Hechos 27.1-28.16)

9 Chaymanta lamar ochanta viajeta seguinaykupaqqa nishu sasan karan, paray tiempo chayamusqanrayku. Hinaspapas nishutañan tiempota perderayku viajasqaykupiqa. Hinaqtinmi Pabloqa barcopi kaq runakunata khaynata nirana:

10 —Riq masiy runakuna, kay lamar ochanta barcopi viajenchisqa anchapas sasallañan kanqa. Manan cargallachu nitaq barcollapashchu chinkaykunman; aswanqa noqanchispas wañusunmanmi, nispa.

11 Ichaqa soldadokunapa capitannin Juliotaqmi, Pablopas nisqanta mana kasuranchu. Aswanmi kasuran barco manejaqta, hinallataq barcopa dueñontawan ima. **12** Chay Buenos Puertos sutivoq lugarqa manan allinchu karan, paray tiempopi chayllapi qepakuspa samanapaqqa. Chaymi yaqa llapallanku acuerdaranku, chay lugarmanta lloqsispa, lamar ochapa patanpi Fenice llaqtaman chayayta, hinaspa paray tiempo pasanankama chaypi qepakunaykupaq. Chay Fenice llaqtaqa karan chay Creta islallapin. Chay Fenice llaqtaqa intiq haykunan lawman qawashaqmi karan. (Chayraykun wayramantaqa pakasqa hina karan).

Lamar ochapi wayra-wayramurana manta

13 Hinaqtinmi uraymanta wayra-wayramuran sumaqlata. Chaymi capitana, hinallataq wakin riqkunapiwan, piensaranku viajeta seguinankupaq. Hinaqtinmi *barco hap'iq hatun fierromanta garranchuta barco ukhuma oqarispanku, Creta *isla lawninta rirayku. **14** Ichaqa manaraq karuta rishaqtikutaqmi, Creta law wichaymanta ancha mancharikuypaq wayra-wayramullarantaq. **15** Hinaspanta chay wayraqa risqayku barcota kay lawman waq lawman apakacharan. Chaymi chay risqayku barcotaqa manaña manejayta atispayku, wayrapa apasqallanña rirayku.

16 Hinaqtinmi chay wayraqa pasachiwaranku Cauda sutivoq taksa islapachimpanta. Chaymi chay islaña aswan chay nishu wayramanta atajawaranku. Chaypiñan barcopa aysasqan taksa *botechata barco ukhuma ñak'ayta oqarirayku.

17 Chaymantan barcopi llank'aq runakunaqa, barcopa tablankunata ama toqleqyananpaq, washk'akunawan barcota tukuy lawninanmanta allinta mat'iranku más seguro kananpaq.

Hinaspapas chay barcopi riqkunaqa, ancha mancharisqan kasharanku, risqanku barco qochapa patanpi unupa huñusqan Sirte sutiyoq aqoman chocananmanta. Chayraykun barcopa altonpi wasasqa telankunatapas pashkaranku sosegollawanña wayrawan apachikunankupaq. **18** Hinaqtinmi paqarisnintin p'unchawñataq chay wayra manaña thañimuqtin, barcopa apasqan cargakunata *lamar qochaman wikch'uyuya gallariranku. **19** Saynallataqmi kinsa kaq p'unchawpipas, chay wayra manaña pasaqtin, barcopi washk'akunata, hinallataq tukuy ima kaqkunatapas kikiyupuni lamar qochaman wikch'uyurayku. **20** Saynan ashka p'unchaw mana ni intitapas nitaq qoyllurkunatapas rikuraykuchu. Chaymi parantin nishuta wayra-wayramuqtin, noqaykuqa manañan salvakunaykupaqqa piensaraykuñachu, aswanqa wañunallaykupaqñan.

21 Hinaqtinmi ashka p'unchawkunaña mana mikhusqa kaqtiyku, Pabloqa sayarispa, barcopi kaqkunata khaynata nirán:

—Riq masiykuna, sichus qankuna Creta islapi nisqayta uyarispa kasuwankichisman karan chayqa, manachá chay Creta islamanta lloqsimusunmanchu, nitaq kay barcopi tukuy imakunatapas lamar qochaman wikch'uyuspa perdesunmanchu karan; hinallataq noqanchispas manan khaynataqa ñak'arisunmanchu karan. **22** Ichaqa amayá qankunaqa kaykuna pasasqanwanqa mancharikuychishchu. Qankunamantaqa manan ni mayqenniykichispas wañunkichishchu. Aswanqa barcollatan perdesunchis. **23** Noqamanqa yupaychasqay Diospa *angelninmi ch'isi rikhuriykuwaran. **24** Hinapan chay angelqa khaynata niwaran: “Pablo, qanqa amayá manchakuychu (kay lamar qochapi wañunaykimantaqa). Qanqa *Romapi *rey *Cesarpa ñawpaqninmanmi rinaykipuni kashan.

Chaymi, qanrayku, kay barcopi qanwan riqkunapas, mana ni mayqenninkupas wañunqakuchu”, nispa. **25** Saynaqa, llapallan riq masiykuna, kallpanchakuychisyá. Noqaqa anchatan Diospi confiani. Chaymi Diospa angelninpa niwasqanman hina kaykunaqa pasanqapuni. **26** Ichaqa angelpa niwasqanman hinan kay barcoqa huk islapa cercanpi plantakunqa. Chaymi noqanchisqa chay islapi wikch'usqa kasunchis, nispa.

27 Chay Adriático nisqa lamar qochapin wayraqa kay lawman waq lawman ishkay semana hunt'a apakachawaranku. Hinaqtinmi kushka tuta hinata barcopi llank'aqkunaqa cuentata qokuranku huk allpaman chayasqaykuta. **28** Hinaspanmi mediranku imayna ukhupis allpa kasqanta yachanankupaq, saynapi ima rumimanpas ama chocanankupaq. Chaymi yacharanku kinsa chunka qanchisniyoq metro ukhupi allpa kasqanta. Saynallataqmi tumpan ñawpaqman rispanku, yapamanta medillarankutaq. Hinaspan chaypiqa ishkay chunka qanchisniyoq metro ukhullapiña allpa kasqanta yacharanku. **29** Hinaspan barcopi llank'aqkunaqa anchata mancharikuranku, risqanku barco unu ukhupi huk hatun rumiman chocarunanmanta. Chayraykun paykunaqa risqanku barco sayananta munaspa, barcopa qepanpi watasqa tawa llasa garranchukunata lamar qochaman wikapayuranku, qasilla barco sayananpaq. Hinaspan achiqamunanta munaspanku ñak'ayllaña suyaranku. **30** Barcopi llank'aqkunañataqmi barcomanta ayqekuyta munaspanku, paykunapuralla parlanakuranku. Hinaspankun taksa botechata urayachiyya qallariranku. Chaytaqa ruwaranku barcopa puntan lawninta llasa garranchuta urayachiq tukuspallankun. **31** Hinaqtinmi Pabloqa cuentata qorukuspa, capitán Juliota hinallataq soldadonkunatawan nirán:

—Sichus kay barcopi llank'aq runakuna mana
qepakunqakuchu chayqa, qankunaqa manan
salvakunkichishchu, nispa.

32 Chaymi chay soldadokunaqa chay botecha watasqanku washk'ankunata kuchurpaspa, chay botechata lamar qochaman urmayachiranku.

33 Pacha illarimushaqtinmi, Pabloqa mikhunata mikhunankupaq llapallankuta kallpanchaspa, nirán khaynata:

—Qankunaqa ishkay semanañan mana ni imata mikhuspa, hinallataq mana allinta puñuspa ima ancha preocupasqallaña kashankichis. **34** Chayraykun kunanqa valekuykichis, imallatapas mikhuspa, kallpata hap'inaykichispapas. Ichaqa manan ni mayqenniykichispapas ni huk chukchallaykichispas chinkanqachu, nispa.

35 Saynata niruspanmi, Pabloqa t'antata hap'ispa, llapankupa ñawpaqninkupi Diosman graciasta qoran. Hinaspan chay t'antata partiruspa, payqa qallariran mikhuyta. **36** Chaymi valorta hap'ispa, llapallanku mikhuranku. **37** Chay barcopiqa ishkay pachaq qanchis chunka soqtayoq runakunan karayku. **38** Hinaspan llapallayku chay barcopi kaqkunaqa allinta saqsanaykukama mikhurayku. Mikhuruspaykuñataqmí lamar qochaman trigo apasqaykuta wikipayurayku, saynapi barco amaña llasananpaq.

Barcopa partikusqanmanta

39 Achiqaramuqtinmi *barcopi llank'aqkunaqa may allpapi kasqaykutapas mana yacharankuchu. Ichaqa *lamar qochapa patanpi huk aqo pampata rikuruspankun, parlanakuranku, chay aqo pampaman barcota chayachispa imaynatapas arrimanankupaq. **40** Chaymi barcota sayachinankupaq hatun llasaq garranchupa washk'ankunata kuchuspa, chay lamar qochaman wikch'uyuranku. Saynallataqmí barcota purichinanpaq k'aspimanta ruwasqa pala hina palancakunatapas wayachispa pashkaranku. Hinallataqmí barcopa altonman hatun watasqa telatapas oqariranku, wayrawan barcota lamar qochapa patanpi aqo pampa lawman apachinankupaq. Chaymi barcoqa wayrapa apasqan chay aqo pampa lawman dirigikuran. **41** Hinaqtinmi chay barcoqa qochapa patanman manaraq chayashaspa, huk aqo-aqoman barcopa ñawpaqnin winakuran. Hinaspan manaña kuyuriranchu. Chaymi barcopa qepa lawninemanta, lamar qochapi unu anchata qallchimuspa, chay barcopa qepa lawnintaqa ñut'utaraq ruwaran.

42 Hinaqtinmi chay barcopi kaq soldadokunaqa yachachinakuranku, llapallan presokunata wañuchinankupaq, saynapi ama ni mayqen presopas ununta nadaspa ishkakunkunapaq. **43** Ichaqa soldadokunapa capitannin Juliotaqmí, Pablota mana wañuchinankurayku, presokunata wañuchinankutaqa mana permitiranchu. Aswanmi payqa barcopi riq llapallan runakunata kamachiran, naday yachaqkunaqa, ununta nadaspa lamar qochapa patanman chayanankupaq. **44** Ichaqa wakin mana naday

yachaqkunatañataqmi kamachiran, p'akikuq barcopa tablankunamanta hap'ipakuspanku, ununta lloqsinankupaq. Hinaspan llapallayku qochapa patan aqo-aqo pampaman sanolla chayarayku.

Malta sutiyoq islapi Pablo kasqanmanta

28 1 *Lamar qochapa patanpi aqo-aqo pampamanmi chayarayku. Hinaspan chayraq yacharayku, chay lugarqa lamar qochapa chawpinpi Malta sutiyoq *isla kasqanta.

2 Hinaqtinmi chay islapi tiyaq runakunaqa, khuyapayawaspanku, allinta atiendewaranku. Hinaspan paykunaqa nishuta chirimuqtin, hinallataq para-paramuqtin, q'oñikunaykupaq ninata ratachiranku. 3 Chaypin Pabloqa llant'ata pallamuspa ninaman churasharan. Hinaqtinmi qonqayllamanta venenoyoq mach'aqway nina rawraymanta ayqekamuspa, Pablopma makinta kanirparan. 4 Chaymi chay islapi tiyaq runakunaqa, Pablopma makinpi chay mach'aqwayta warkulayaqta rikuspanku, khaynata ninakuranku:

—Kay runaqa runa wañuchiq imapashchá. Lamar qochapi wañunanmanta salvakushaqtinpas, justicia ruwaq mamachaqa manan munanchu kay runa kawsanantaqa, nispanku.

5 Hinaqtinmi Pabloqa, chay kaniqnin mach'aqwayta nina rawrashaq ukhuman wikapaykuran. Ichaqa Pablotaqma manan ni imanaranpashchu chay mach'aqwaypa venenonqa. 6 Hinaqtinmi chaypi kaq runakunaqa suyaranku, Pablo punkipakuspa otaq pampaman wikapakuspa wañunanta. Ichaqa unayta suyashaqtinkupas, Pabloqa manan wañuranchu. Chaymi paykunaqa piensaranku, Pabloqa huk dios kananpaq.

7 Chay lugarpa cercanpin Publio sutiyoq runapa hacienda allpankuna karan. Payqa chay islapi gobiernaqmi karan. Paymi (wasinpi) sumaqta chashkiwaspanku, kinsa p'unchaw samachiwaranku. 8 Hinaqtinmi chay p'unchawkuna Publiopa papanqa fiebrewan, hinallataq diarrewan ima camapi onqosharan. Chaymi Pabloqa chay onqoqpa kasqanman haykuspa, Diosmanta mañakuran. Hinaspan makinta chay onqoqpa hawanman churayuqtin,

payqa sanoyaran. **9** Hinaqtinmi chay sanoyachisqanta yacharuspanku, chay islapi tiyaq llapallan onqosqa runakunapas Pablo sanoyachinanpaq hamuranku. Hinaqtinmi Pabloqa paykunatapas sanoyachiran. **10** Saynallataqmí paykunapas ancha allinta atiendewaranku. Hinapan chay islamanta ripuspa apakunaykupaqpas, tukuy imaymana necesitasqaykuta qowaranku.

Roma llaqtaman Pablo chayasqanmanta

11 Kinsa killa chay Malta sutiyooq *islapi kasqaykumantan, noqaykuqa huk *barcoman qespirayku viajeta continuayanaykupaq. Chay barcoqa ñawpaqtaraqmí Alejandría llaqtamanta chayamuran; hinapan paray tiempo pasanankama chay Malta islapi qepakuran. Chay barcopa ñawpaqninpin, ishkay diosninkupa imagennin churasqa karan: “Cástor” hinallataq “Pólux”. [Nota: Cástor hinallataq Poluxqa “Mellizo” ninanmi. Hinaspapas chay Grecia *nacionniyoq runakunaqa creerankun barcopi llapallan llank'aqkunapa patronnin kananpaq. Chaymi paykunaqa chay diosninkuman rikch'akuq imagenta barconkuman churaranku, chay diosninku paykunata yanapananpaq]. **12** Hinapan Siracusa llaqtaman chayaspayku, chaypi kinsa p'unchaw qepakurayku. **13** Chay llaqtamanta lloqispaykutaqmi, *lamar qochapa patanta muyurispayku, Regio nisqa sutiyooq llaqtaman chayarayku. Paqarisnintin p'unchawñataqmí, uraymanta wayra wayramuqtin chay p'unchawlla lamar qochapa patanpi Puteoli llaqtaman chayarayku. **14** Chay llaqtapin tarirayku Jesucristopí creeq wawqenchiskunata. Hinaqtinmi paykunaqa valekuwaranku, huk semana paykunawan kushka qepakunaykupaq. Chaymantañan *Roma llaqtamanqa rirayku. **15** Hinaqtinmi Roma llaqtapi wawqenchiskunaqa ña yacharankuña, noqayku chay llaqtaman chayanaykuta. Chaymi paykunaqa taripamuwaranku Apio sutiyooq plazaman, wakinñataq “Kinsa Taberna” sutiyooq lugarkama. Hinaqtinmi chaypi wawqenchiskunata rikuspan, Pabloqa Diosman graciasta qospa, anchata kusikuran. **16** Roma llaqtaman chayaruqtiykutaqmi, Pablota apaq capitán Julioqa chay llaqtapi soldadokunapa jefenman llapallan presokunata

entregaran. Ichaqa Pablotañataqmi huk soldadowan cuidachispanku, huk wasipi tiyananta permitiranku.

Roma llaqtapi Pablo predicasqanmanta

17 Kinsa p'unchaw pasaruqtintaqmi, Pabloqa *Roma llaqtapi tiyaq Israel *nacionniyoq liderkunata waqyachimuran, tiyasqan wasiman hamunankupaq. Chayman llapallanku chayaramuqtinkutaqmi, Pabloqa paykunata niran:

—Wawqeykuna, noqaqa llaqtanchispa contranpiqa, nitaq ñawpaq abuelonchiskunapa costumbrenkupa contranpiqa manan ni imatapas ruwaranichu. Sayna kashaqtiyas, Jerusalén llaqtapi wakin kamachikuqkunan Roma llaqtamanta autoridadkunaman presota entregawaranku.

18 Hinaqtinmi Roma llaqtayoq autoridadkunaqa yapayamanta tapupayawaranku. Ichaqa wañuchiwanankupaq hina mana ni imatapas tariwaspankun, noqataqa kacharipuwayta munaranku. **19** Ichaqa Israel nacionniyoq wakin runakunañataqmi mana munarankuchu noqata kacharipuwanankutaqa. (Aswanmi paykunaqa acusawaranku wañuchiwanankupaq). Chayraykun noqaqa Roma llaqtapi *rey *César juzgawananpaq mañakuspa, exigerani. Ichaqa manan noqaqa ni ima problematapas Israel nación llaqtanchispa contranpiqa hatarichiyta munanichu. **20** Chayraykun noqaqa qankunata waqyachimuraykichis, qankunawan parlanaypaq. Noqaqa Israel nación llaqtanchispa suyakusqan Salvawaqninchis Cristo hamusqanmanta willakusqayraykun, kay cadenawanqa cadenasqa kashani, nispa.

21 Hinaqtinmi Israel nacionniyoq liderkunaqa contestaspa niwaranku:

—Noqaykuqa manan ni ima cartatapas *Judea *provinciamantaqa qanpa contraykiqiqa chashkiraykuchu. Nitaqmi ni maygen llaqtamasinchispas, kay llaqtaman hamuspaqa, qanpa contraykiqiqa ni ima mana allintapas willawarankuchu. **22** Ichaqa munaykun qan kikiyki piensasqaykiman hina niwanaykikuta. Noqaykuqa uyariykun huk falso religionpi creeq runakunapa contranpi tukuy lawpi rimasqankumantaqa, nispanku.

23 Chaypi parlaruspankun, paykunaqa huk p'unchawta akllaranku, kaqmanta parlanankupaq. Chaymi Israel nacionniyoq ashka runakunaqa, Pablopas kasqan wasiman hamuranku. Hinaqtinmi Pabloqa achiqaymantapacha asta tardekama *Moisespa escribisqan *leykunamanta, hinallataq Diosmanta willakuq *profetakunapa escribisqanmantawan ima yachachiran, Diospa sumaq gobiernananmanta, saynapi paykunapas Jesucristopis creenankupaq. **24** Chaymi wakin runakunaqa Pablopas willasqankunapi allinta creeranku. Ichaqa wakinñataqmi chay willakusqankunapiqa mana creerankuchu. **25** Hinaqtinmi chay runakunaqa paykunapura mana acuerdoman haykuya atispanku, ripuya qallariranku. Chaymi ripushaqtinkuña, Pabloqa paykunata niran:

—*Santo Espirituqa allintan ñawpaq abuelonchiskunaman *profeta *Isaiasnintakama, khaynata niran:

26 “Kay Israel nacionniyoq runakunaman rispayá,
khaynata nimuy:

Qankunaqa uyarishaspaykichispas manan
entiendoñekichishchu.

Qankunaqa qawashaspaykichispas manan
rikunkichishchu.

27 Qankunapaqa sonqoykichismi rumi hina kashan.

Qankunapaqa ninriyekichispas upayasqan kashan.

Qankunapaqa ñawiyekichismi ñawsayasqa kashan.

Chaymi qankunaqa mana ni entiendeytapas,
ni rikuypapas,

ni uyariytapas atinkichishchu.

Hinaspapas qankunaqa manan noqaman
kutirikamuytaqa munankichishchu.

Qankunaqa manataqmi noqapa sanoyachinaytapas
munankichishchu”, nispa [*Isaías 6.9-10*].

28 Saynaqa yachaychisyá, Diosmanta kay allin willakuykunaqa, huk law nacionniyoq runakunamanmi willasqa kanqa. Chaymi paykunaqa aswan uyarinqaku, nispa.

{**29** Saynata Pablo niqtintaqmi, Israel nacionniyoq runakunaqa, paykunapura nishuta discutinakuspanku, Pablopas kasqanmanta lloqsipuranku}.

30 Pabloqa chay alquиласqan wasipin ishkay wata qepakuran. Hinapan chay wasipi chashkiran payman visitaq llapallan hamuq runakunata. **31** Chay wasipin Pabloqa mana manchakuspa, Diospa sumaq gobiernananmanta, hinallataq Señor Jesucristomantapas yachachiran. Hinaspapas Pablotaqamanan ni pipas hark'aranchu, Señor Jesucristomanta runakunaman yachachinantaqa.

ROMANOS

1. **Kay cartatari, ¿pitaq escribiran?** Kay cartataqa *apóstol Pablo escribiran, *Roma llaqtapi creyentekunaman apachinanpaq (Rom 1.1, 7). Apóstol Pabloqa Cilicia *provincia ukhupi kaq Tarso llaqtapin naceran (Hech 21.39; 22.13). Pabloqa papanqa ishkay *nacionniyoqmi karan: Israel nacionniyoq, hinallataq Roma nacionniyoq ima. Chayraykun Pablopas chay ishkay nacionniyoq karan (Filip 3.4-5). Pabloqa ishkay sutiyoqmi karan: Hebreo rimaypin karan Saulo, Roma nacionniyoq runakunapa rimayninpitaqmi karan Pablo (Hech 13.9). Pabloqa *Moisespa escribisqan *leykunamanta allin yachaq runan karan. Señor Jesucristopi manaraq iñishaspaqa, Jesucristopi creeq runakunatan nishuta cheqnikuran (Hech 9.1, 2; 22.5). Ichqaq Jesucristopi iñispañan, Pabloqa huk law nacionniyoq runakunaman Jesucristomanta allin willakuykunata willananpaq riran (Hech 26.17-18; Gál. 2.8).
2. **Kay cartari, ¿hayk'aqtaq escribisqa karan?** Kay cartaqa escribisqa kanman karan Jesucristopa nacesqanpa qepanta 50 otaq 59 watakunapin.
3. **Kay cartari, ¿pikunapaqtaq escribisqa karan?** Kay cartaqa escribisqa karan Roma llaqtapi tiyaq creyentekunapaqmi (Rom 1.7). Chay creyentekunaqa yaqa llapallankun karanku mana Israel nacionniyoq runakuna.
4. **Kay cartari, ¿imapaqtaq escribisqa karan?** Kay cartaqa escribisqa karan, runakuna huchankumanta wanakuspa, Jesucristopi iñispanku, salvasqa kasqankuta yachanankupaqmi.
5. **Kay cartapiri, ¿mayqen kaq versiculotaq aswan más importante yuyanapaq?** Kay versiculon aswan más importanteqa: “Noqaqa manan p'enqakunichu Jesucristopa *evangelionmanta willakuytaqa. Chay allin willakuy evangelioqa Diospa atiynimmi, llapallan iñiq runakuna salvasqa kanankupaq... Kay allin willakuy evangelion yachachiwanchis, Jesucristopi iñispas, huchanchismanta perdonasqa kaspa, Diospa ñawpaqninpi justo runa kanamanta...” (Rom 1.16-17).
6. **Kay cartari, ¿imayna dividisqataq kashan?** Kay cartaqa khayna dividisqan kashan:
 - (1) Cartapa qallariyinmanta (Rom 1.1-17).
 - (2) Diospa phiñakuyninga llapallan huchasapa runakunapaq kasqanmanta (Rom 1.18 asta 3.20).
 - (3) Jesucristopi iñispalla salvasqa kananchismanta (Rom 3.21 asta 4.25).
 - (4) Perdonasqa kaspa, Jesucristollapaqña kawsananchismanta (Rom 5.1 asta 8.39).
 - (5) Diospa akllasqan Israel nacionniyoq runakuna salvasqa kanankumanta (Rom 9.1 asta 11.36).

- (6) Diospa munasqanman hina kawsananchismanta (Rom 12.1 asta 15.13).
 (7) Roma llaqtaman Pablo rinanpaq piensasqanmanta (Rom 15.14 asta 16.27).
-

Cartapa qallariyininmanta

1 1 *Roma llaqtapi tiyaq ancha khuyasqay wawqe panaykuna, noqa Pablotan kikin Jesucristo

*apostolnin kanaypaq akllawaran, saynapi paymanta allin willakuykunata willanaypaq. Chaymi noqaqa Jesucristopata serviqnin kani.

2 Chay allin willakuykunataqa Diosmi

*profetankunantakama ñawpaqmantapacharaq ña Bibliapi prometeranña willasqa kananpaq. 3 Chay allin willakuykunaqa Diospa Wawan Jesucristomantan willakushan. Paymi noqanchis hina runa kananpaq kay pachapi naceran *rey Davidpa mirayninmanta. 4 Ichqaq *Santo Espiritupa willakusqanman hinan, Diosqa Jesucristota wañusqanmanta kawsarichimuran. Hinaspan runakunaman rikuchiran, Jesucristoqa cheqaqtapuni atiyniyoq Diospa Wawan kasqanta. Chayraykun Jesucristoqa noqanchispas Señorninchis.

5 Dios favorecewaqtinmi Jesucristo akllawaran apostolnin kanaypaq. Chaymi noqaqa enteron mundontinman rishani, Jesucristomanta willamunaypaq, saynapi runakuna Jesucristopasi creespanku, payllataña kasukuspa kawsanankupaq. 6 Chay kasukuq runakunamanta wakinninmi qankunapas kashankichis. Qankunatapas Diosmi waqyasurankichis Jesucristopaqña kanaykichispaq.

7 Kay cartatan Roma llaqtapi tiyaqkunaman esribimushaykichis. Qankunatan Diosqa anchata munakususpaykichis waqyasurankichis, tukuy huchakunamanta karunchakuspa, payllapaqña kawsanaykichispaq. Chayraykun noqaqa mañakushani Dios Taytanchista, hinallataq Señorninchis Jesucristotawan, qankunata khuyakususpaykichis favorecesunaykichispaq, hinaspa hawkallata kawsachisunaykichispaq ima.

Roma llaqtaman riyta Pablo munasqanmanta

8 Wawqe panaykuna, noqaqa primertan Jesucristopa sutinpi Diosman graciasta qoni, enteron mundontinpi runakuna, qankunapa iñiyniykichismanta allinta rimasqankurayku. **9** Noqaqa tukuy sonqoywanmi Diosta servini, Wawan Jesucristomanta allin willakuykunata willakuspay. Hinasapas Diosmi testigo, sapa kutin mañakuspay, qankunapaqpas mana qonqaspay mañakusqaymantaqa. **10** Noqaqa Diosmantan sapa kutin mañakushani, sichus pay munaqtinqa, qankunaman visitaq hamunaypaq. **11** Noqaqa anchatapunin munashani qankunawan tupayuya, saynapi *Santo Espiritupa yanapayninwan qankunata yanapaykuqtiy, qankuna iñiyniykichispi qaqa hina sayanaykichispaq, **12** kay nisqayqa, noqanchispura iñiyninchispi kallpanchanakunanchispaqmi.

13 Wawqe panaykuna, noqaqa ashka kutiñan qankunaman visitamuya munarani; ichaqa manan hamuya atimuranichu, huk casokuna presentakamuwaqtin. Noqaqa qankunaman hamuspaymi, Jesucristomanta runakunaman willayta munani, saynapi paykunapas Jesucristopí creespa, iñiyninkupipas aswan masta wiñanankupaq. Saynatan huk law llaqtakunapipas Jesucristomanta runakunaman willamurani. **14** Noqaqa Diospa palabrantan llapallan runakunaman willanaypuni kashan, Grecia *nacionniyoq runakunaman hinallataq huk law nacionniyoq runakunamanpas, yachayniyoq runakunaman hinallataq mana yachayniyoq runakunamanpas. **15** Chaymi noqaqa, kay allin willakuykunata qankuna *Roma llaqtapi tiyaqkunamanpas willayta munashani.

Jesucristopa willakusqan evangelio atiyniyoq kasqanmanta

16 Noqaqa manan p'enqakunichu Jesucristopa *evangelionmanta willakuytaqa. Chay allin willakuy evangelioqa Diospa atiyninmi, llapallan iñiq runakuna salvasqa kanankupaq, primerta Israel *nacionniyoq runakunapaq, hinallataq huk law nacionniyoq runakunapaqpas. **17** Kay allin willakuy evangelion

yachachiwanchis, Jesucristopí iñispa, huchanchismanta perdonasqa kaspa, Diospa ñawpaqninpi justo runa kanamanta. Kaymantan Bibliapiqa khayna esribisqa kashan: “Pipas huchanmanta perdonasqa justo runa kaspasa wiñaypaqmi kawsanqa, Diospi iñisqanrayku”, nispá.

**Diospa phiñakuyuninqa llapallan huchasapa
runakunapaq kasqanmanta**

18 Cheqaqtapunin Diosqa hanaq pachamanta phiñakuyninta rikuchimushan paypa contranpi kaq runakunaman. Chay runakunan kanku Diospi mana creespa payta despreciaqkuna, tukuy huchakunata ruwaqkuna, hinallataq runamasinta mana khuyapayaq runakuna ima. Chay huchakunata ruwaq runakunan, Diosmanta allin willakuykuna reqsisqa kananta mana munankuchu.
19 Paykunaqa allintan yachanku Diosmantaqa, Dios kikinpuni paykunaman reqsichikusqanrayku.

20 Ichaqa kay pachata Dios unanchasqanwanmi, runakunaqa yachanku Diosqa ancha atiyniyoq kasqanta. Hinaspan Diosqa chay tukuy ima ruwasqanpi ancha yachayniyoq kasqanta rikuchiwanchis. Chayraykun runakunaqa mana ni pipas ninmanchu “Diosmantaqa manan noqaqa yacharanichu”, nispáqa. **21** Chay runakunaqa Diosmanta yachashaspankupas, Diostaqa manan adorarankuchu, nitaqmi graciastapas qorankuchu. Aswanmi chay runakunaqa yanqa tonteriaskunallapi piensaspanku, paykunapa sonqonkuqa tutayaqpi hina kaspa, astawanraq rumiyaran. **22** Chay runakunaqa piensankun tukuy imata yachanankupaq ichaqa manataqmi ni imatapas yachankutaqchu. Chaymi paykunaqa roqro uma runakuna kanku. **23** Paykunaqa tukuy atiyniyoq wiñay kawsaq Diosta adoranankumantaqa, aswanmi runaman rikch'akuq taytacha mamachakunata adoranku. Hinaspapas adorallankutaqmi alton phawaq animalman rikch'akuq idolokunata, tawa chakiyoq animalman rikch'akuq idolokunata, hinallataq mach'aqwayman rikch'akuq idolokunatawan ima.

24 Chayraykun Diosqa sonqonkupa munasqanman hina tukuy millay huchakuna ruwanankupaq dejarparan. Chaymi

paykunaqa millay khuchi vidakunapi purinku; hinaspan cuerponutapas mana respetaspa, millay p'enqay huchakunata ruwaspa, waqllichiranku. **25** Hinaspapas paykunaqa, Diosmanta cheqaq kaqkunata yachashaspankupas, aswanmi mana cheqaq kaqkunapi creeranku. Chayraykun paykunaqa Diospa unanchasqan kaqkunata adoranku, aswan tukuy ima unanchaq cheqaq Diosta adoranankumantaqa. Ichaqa noqanchisqa tukuy atiyniyoq Diosllatañan wiña-wiñaypaq adorananchis. Amén.

26 Chaymi Diosqa chay runakunataqa dejarpariran, ancha millay huchakuna ruwanankupaq. Chayraykun warmikunaqa, qarikunawan manaña puñuya munaspanku, warmipura munanakuspanku, qariwan hina puñuranku. **27** Saynallataqmi qarikunapas warmikunawan manaña puñuya munaspanku, qaripuraña munanakuspanku warmiwan hina puñuranku. Chayraykun paykunaqa kikinkupa cuerponkupi millay p'enqay huchakunata ruwaspanku, ancha ñak'ariy castigota chashkiranku.

28 Hinaspapas chay runakunaqa, Diosmanta allin willakuykunapiqa manan creerankuchu. Chayraykun Diosqa paykunata dejarpariran, piensayninkuman hina millay huchakunata astawanraq ruwanankupaq. **29** Chaymi chay runakunaqa tukuy millay huchakunata sonqonkupi waqaychanku. Hinaspan paykunaqa khayna clase runakuna kanku: Diospa *leyninkunata mana kasukuqkuna, {manaraq casado kashaspa qariwan otaq warmiwan puñuqkuna}, tukuy millay huchakunata ruwaqkuna, qolqe mashkayllapi piensaqkuna, runamasinpa contranpi tukuy mana allinkunata ruwaqkuna, envidiosokuna, runamasinta wañuchiqkuna, peleanterokuna, runamasinta engañaqkuna, cuento q'epikuna, **30** runamasinpa contranpi rimapakuqkuna, runamasinta desprecioqkuna, Diosta cheqnikuqkuna, runamasinpa contranpi maldadta ruwaqkuna, paytukuqkuna, qarillaña puriqliqkuna, mana allin ruwaykunata rikhurichiqkuna, tayta mamanta mana kasukuqkuna, **31** roqro uma runakuna, mana ni imatapas confianapaq runakuna, runamasinta mana khuyapayaqkuna, tukuy daño ruwaqkuna, hinallataq mana khuyapayakuq yana alma runakuna ima. **32** Paykunaqa

yachankun Diospa kamachikuyninman hina, chay tukuy millay huchakunata ruwaq runakunaqa, wañuchisqa kanankuta. Ichaqa chayta yachashaspankupas, paykunaqa manan chay millay huchakuna ruwaytaqa dejankuchu; aswanmi chay millay hucha ruwaq runakunataqa “allinmi chay ruwasqaykiqa”, nispa alabanku.

Runakunata Dios juzgananmanta

2 1 Chayraykun niykichis, manan importanchu ni pi kasqaykipas. Qanri, ¿creewaqchu chay millay huchakuna ruwaq runakunata huchachanaykipaq? ¡Qanqa manan huchachaytaqa atiwaqchu, nitaqmi ni pitapas juzgaytaqa atiwaqchu! Sichus pitapas huchachaspa, juzganki chayqa, qan kikillaykitan huchachakuspa acusakushanki, qanpas paykunapa ruwasqan huchakunata ruwasqaykirayku. **2** Ichaqa yachanchismi, Diosqa pimanpas mana sayapakuspanmi, chay millay huchakunata ruwaq runakunataqa juzgan. **3** Runamasiykita juzgaq runa, qanpas chay millay huchakunata ruwaq runakuna hinallataqmi ruwashanki. Chayri, ¿creewaqchu Diospa juzganan p'unchawmanta ishkrapakuyta? **4** Qanri, ¿manachu cuentata qokunki Diospa sumaq khuyakuyninmanta, hinallataq paciencianmantawan? Diosqa ancha pacienciayoq kaspan, qankunataqa suyashasunkichis, llapallan huchaykichismanta wanakuspa, payman kutirikunaykichista. **5** Ichaqa rumi sonqo terco kaspaykichis, hinallataq Diosman mana kutirikusqaykichisraykun, qankunaqa aswan mastaraq Diosta phiñachishankichis, juzgana p'unchaw chayamuqtin, aswan mastaraq castigasqa kanaykichispaq. **6** Runakunapa imapas ruwasqanman hinan, Diosqa sapankamaman pagapunqa. **7** Diosqa wiña-wiñaypaq kawsaytan qonqa, allin kaqkunata ruwaspa, wiñay kawsayta mashkaq runakunaman. Paykunan mashkanku Diospa alabasqan kayta, hinallataq Diospa hatunchasqan kaytawan ima. **8** Ichaqa Diosqa anchata phiñakuspanmi castiganqa, paypa contranpi hatariq runakunata, tukuy millay huchakunata ruwaspa kawsaq runakunata, hinallataq Diomanta allin willakuykunata rechazaq runakunatawan ima. **9** Hinaspapas huchakunata

ruwaq runakunapaqmi kanqa ancha ñak'ariy, hinallataq ancha llakikuy ima. Chay ñak'ariykunan kanqa, primertaqa Israel *nacionniyoq runakunapaq, hinamantaq huk law nacionniyoq runakunapaqwan ima. **10** Ichaqa, Diosta kasukuspa, allin ruwaq runakunatan Diosqa alabanqa, hatunchanqa, hinallataq hawkayayta ima qonqa, primerta Israel nacionniyoq runakunaman, hinamantaq huk law nacionniyoq runakunamanwan ima. **11** Saynatan Diosqa llapallan runata juzganqa, pimanpas mana sayapakuspa.

12 Moisespa esribisqan *leykunata mana reqsishaspa huchallikuq runakunapas juzgasqan kanqaku. Ichaqa manan Moisespa esribisqan leyman hinachu juzgasqaqa kanqaku. (Aswanmi paykunaqa concienciankuman hina, hinallataq kikinkupa leyninkuman hinan juzgasqaqa kanqaku). Ichaqa Moisespa esribisqan leykunata reqsishaspa huchallikuq runakunaqa, Moisespa esribisqan leyman hinan juzgasqa kanqaku. **13** Diospaqqa, justo runakunaqa manan Moisespa leyninta uyariqla runakunachu, aswanqa Moisespa leyninta uyarispas kaskuq runakunan. **14** Huk law nacionniyoq runakunaqa, Diospa leyninkunata mana yachashaspankupas, kikinkupa kamachikuyinkuta cumplispankun, Diospa leyninkunataqa cumplishanku. **15** Hinaspapas paykunaqa sonqonkupin yachanku, imas allin kaqkuna kasqanta, hinallataq imas mana allin kaqkuna kasqantapas. Chaymi ima mana allinkunatapas ruwaqtinku, otaq allin kaqkunata ruwaqtinkupas, chay conciencianku paykunataqa acusanqa otaq defiendenqapas. Chaymi paykunaqa concienciankupi yachakunku, huchayoqchus icha mana huchayoqchus kasqankutapas. **16** Saynan kanqa juicio p'unchaw chayamuqtin. Chay p'unchawpin Señorninchis Jesucristontakama, kikin Diospuni juzganqa sonqonkupi tukuy ima secretokuna waqaychasqankutapas, Jesucristomanta willakusqanman hina.

Israel nacionniyoq runakuna lehta mana kasukusqankumanta

17 Israel *nacionniyoq runamasiykuna, qankunamanta wakinniykichismi ninkichis: “noqaykuqa Israel nación llaqtayoqmi kayku”, nispaykichis. Hinaspas qankunaqa

Moisespa *leyninman hap'ipakunkichis, hinallataq
Diosmantapas alabakuspa, khaynata ninkichis:

18 “Noqaykuqa Moisespa esribisqan leykunata
leespakun, Diospa munakuynimantaqa allinta
yachayku. **19** Ñawsa hina kaq runakunatan, allin kaqman
pusayku. Tutayaqpi hina kaq runakunapaqmi, k'anchar
hina kayku. **20** Diosmanta mana yachaq runakunatan,
yachachiyku. Humilde runakunapaqmi yachachiqnin
kayku”, nispaykichis. Qankunaqa Moisespa esribisqan
leyta leespakichismi, Diosmanta allin yachachikuykunata,
hinallataq cheqaq kaqtapas yachankichis. **21** Ichaqa,
huk runakunata yachachishaspaykichisri, ¿imanaqtintaq
mana kikillaykichistachu yachachikunkichís? Qankunaqa,
“manan suwakunachu”, nishaspaykichisri, ¿imanaqtintaq
suwakunkichís? **22** Qankunaqa, “manan waqllikunachu”,
nishaspaykichisri, ¿imanaqtintaq waqllikunkichís?
Qankunaqa, “taytacha mamacha idolokunataqa cheqnikunan”,
nishaspaykichisri, ¿imanaqtintaq *templonpi kaqkunatari
suwakunkichís? **23** Qankunaqa, “Moisespa esribisqan
leykunatan yachayku”, nishaspaykichisri, ¿imanaqtintaq
Diostari malpi qepachinkichís? Saynata Diospa nisqanta mana
kasukuspaykichismi, qankunaqa Moisespa leyninkunata
saruchakushankichis. **24** Bibliapin esribisqa kashan:

“Qankuna mana allinkunata ruwaspa
kawsasqaykichisraykun, huk law nacionniyoq
runakunaqa, Diosmanta malta rimanku”, nispa.

25 Sichus *circuncisión costumbre ruwachikuspa
Moisespa esribisqan leyta kasukunki chayqa, allinmi.
Ichaqa, sichus circuncisión costumbre ruwachikushaspayki,
Moisespa esribisqan leyta mana kasukunkichu chayqa,
manan ni imapaqpas valenchu chay circuncisión costumbre
ruwachikusqaykiqa. **26** Chayraykun niykichis, sichus huk
law nacionniyoq runakuna, Moisespa esribisqan leyta mana
yachashaspancupas, leypa kamachisqanta ruwanqaku chayqa,
paykunan circuncisión costumbretapas ruwachikushankuman
hina Diospaqqa aswan kashanku. **27** Chayraykun circuncisión
costumbre mana ruwachikuq huk law nacionniyoq
runakunaqa, leyta mana yachashaspancupas, qankunataqa

juzgasunkichis. Saynataqa juzgasunkichis, qankuna leyta yachashaspaykichispas, hinallataq circuncisión costumbreta ruwachikushaspaykichispas, leyta mana kasukusqaykichisraykun. **28** Qankunaqa Israel nación llaqtamanqa manan pertenecenkichis, Israel nación llaqtapa costumbrenkunata ruwasqaykichisraykuchu, nitaq circuncisión costumbreta ruwachikusqaykichisraykullachu. **29** Aswanmi Israel nación llaqtamanqa pertenecenku, tukuy sonqonkuwan Diosta kasukuq runakuna. Saynata kasukuq runakunan sonqonku ukhupi circuncisión costumbreta ruwachikusqa hina kanku. Chaytaqa ruwan kikin *Santo Espiritun, manan circuncisión costumbrechu. Ichaqa Diosta kasukuq runakunataqa, manan runakunachu alaban, aswanqa Diosmi.

3 1 Chayri, ¿allinchu icha manachu Israel *nacionniyoq kayri, otaq *circuncisión costumbreta ruwachikuyrí?

2 Arí, Israel nacionniyoq kayqa allinpunin, palabranta paykunaman primerta Dios qosqanrayku.

3 Ichaqa wakin Israel nacionniyoq runakunaqa manan cheqaqtachu Diospa kamachisqankunataqa cumpliranku. Chayri, ¿paykuna mana cumplisqankuraykuchu, Diosqa prometesqanta manaña cumplinqa? 4 ¡Manan saynachu chayqa! Diosqa cheqaqtapunin imatapas riman. Runakunan ichaqa llullakuspa rimanku. Chaymi Bibliapiqa Diosmanta nishan:

“Runakunaqa llapallankun yachanqaku, cheqaqtapuni rimasqaykita, hinallataq justo kasqaykita ima.

Chayraykun pipas juzgasuspakyiqa, mana ima huchayoqta tarisunki”, nispa.

5 Diosqa castigawasunmi sichus noqanchis huchakunata ruwaqtinchisqa. Saynata castigawaspanchismi Diosqa reqsichikun justo kasqanta. Chayri, ¿noqanchis nisunmanchu “Diosqa mana imamantan castigawashan”, nispa? Manan. (Noqaqa runamasiykichis hinallan rimapayashaykichis).

6 ¡Manan saynachu! Sichus Dios mana justo kaspari, ¿imaynataq juzganman culpayoqchus icha mana culpayoqchus kasqankutarí?

7 Ichaqa huchayoq runakunaqa ninkumanmi khaynata: “Noqayku tukuy llullakuykunapi kawsasqaykuraykun,

runakunaqa aswan mastaraq cheqaq Diosta alabashanku. Chayri, ¿imanaqtintaq noqaykutari huchasapa runakunata hina Diosri juzgawankuman aswan noqaykupa ruwasqaykuwan Dios hatunchasqa kashaqtinrí?” nispanku. (Chay huchasapa llullakuq runakunapa khayna piensasqankuqa manan allinchu. Diostaqa runakunaqa alabanku cheqaq kaqta rimaq Dios kasqanta yachasqankuraykun, manan runakunapa hucha ruwasqankuwanchu). **8** Sayna kaqtinri, ¿manachu huchakunata aswan ruwasunman, allin kaqkuna hamunarpaq? Ichqa saynata rimanku noqata malpi qepachiwanankupaqmi. Ichqa saynata llullakuspa yachachiqkunataqa, Diosmi, justiciata ruwaspa, anchata castiganqa.

Diospa ñawpaqninpi llapallan runakuna huchayoq kasqanchismanta

9 Saynaqa, ¿ima niwaqchistaq kaykuna nisqaymantarí? Qankunari, ¿piensankichishchu kay Israel *nación llaqtayoq runakunamanta, huk law nación llaqtayoq runakuna aswan más huchayoq kanankupaq? ¡Manan chayqa saynachu! Ñan niykichishña, Israel nación llaqtayoq runakunapas, hinallataq huk law nación llaqtayoq runakunapas, llapallanchismi Diospa ñawpaqninpiqa huchayoq kanchis. **10** Chaymantan Bibliapi khaynata nishan:

“Manan ni pipas justo runaqa kanchu.
Manapunin ni ch'ulla runallapas mana huchayoqqa kanchu.

- 11** Manan ni pipas Diospa yachachisqanta entiendeq runaqa kanchu.
Manataqmi ni ch'ulla runallapas Diosta mashkaqqqa kanchu.
- 12** Llapallanmi kay pachapi runakunaqa, huchapi kashanku.
Hinaspan llapallanku, huchapi kawsaspanku,
Diosmanta karunchasqa kashanku.
Manan ni pipas allin kaqta ruwaq runaqa kanchu.

Manapunin ni ch'ulla runallapas allin kaqta ruwaqqa kanchu [*Salmos 14.1-3*].

13 Siminkupas asnaq sepultura hinan tukuy tiempo kichalayashan.

Paykunaqa llullakuspankun engañanku.

Paykunapa siminkumantaqa, mach'aqwaypa venenon hinaraqmi rimasqankuqa lloqsimun.

14 Paykunapa rimayninkuqa, runamasinkuta maldeciyllan.

Paykunaqa qaso simi kaspankun, k'araqllatapuni rimashanku [*Salmos 10.7*].

15 Paykunaqa runamasinkuta wañuchinankupaqmi, listollaña kashanku.

16 Paykunaqa waqay llakikuytan, ñak'ariytawan ima mayman rispankupas saqetamunku.

17 Paykunaqa hawkalla kawsaytaqa manan yachankuchu [*Isaías 59.7-8*].

18 Paykunaqa manan Diostaqa manchakunkuchu, nitaqmi respetankupashchu", nispa [*Salmos 36.1*].

19 Kunanqa yachanchismi, Moisespa escribisqan leykunaqa, runakuna chay leykunata kasukuspa kawsananpaq escribisqa kasqanta. Ichaqa manataqmi ni pipas llapallan chay leykunata kasuytaqa atirankuchu. Chaymi llapallan runakunaqa, Diospa ñawpaqninpi upallaspanku, huchayoq kasqankuta yachakunqaku.

20 Chayraykun Moisespa llapallan escribisqan leykunata mana cumplisqankurayku, mana ni pipas kikillankutaqa salvakuyta atinkumanchu. Aswanmi Moisespa escribisqan leykunaqa, huchayoq kasqanchista reqsikunanchispaq qosqa karan.

Jesucristopí iñispalla salvasqa kananchismanta

21 Kunanqa manan Moisespa escribisqan *leykunaman hina kawsasqanchisraykuchu, Diosqa justo runaman tukuchiwanchis. Aswanqa chay justo runa kanamantan, Moisespas hinallataq ñawpaq *profetakunapas ña escribirankuña. **22** Chaymi kunanqa, Israel *nacionniyoq kasqanchispas otaq huk law nacionniyoq kasqanchispas, Diosmanqa manaña importanchu. Aswanmi Jesucristopí iñsqanchisraykulla, Diosqa salvawanchis. Hinaspapas huchanchiskunata perdonawaspanchismi, justo runamanña

tukuchiwanchis. **23** Runakunaqa llapallanmi huchayoq kanku. Chaymi Diospa sumaq glorianmantaga karunchasqa kashanku. **24** Ichaqa Diosmi mana mereceshaqtinchispas anchata munakuwanchis. Chaymi cruzpi Jesucristopa wañusqanwan, huchanchista perdonaspa, justo runaman tukuchiwanchis (Jesucristopi creesqanchisrayku). Diosqa justo runamanqa tukuchiwanchis, manan imatapas ruwasqanchisraykuchu, aswanqa gratisllan. **25** Chaypaqmi Diosqa mandamuran kay pachaman Señorninchis Jesucristota, cruzpi yawarninta ch'aqchuspa wañunana paq. Chay yawarin ch'aqchusqanwanmi, payqa llapallan huchanchista perdonawanchis, Jesucristopi iñisqanchisrayku. Chay ruwasqanwanmi Diosqa justo kasqanta reqsichikun. Hinaspapas Diosqa pacienciayoq kaspanmi, huchasapa runakunata ñawpaqtaqa mana castigaranchu. **26** Kunanmi ichaqa Diosqa, huchanchiskunata perdonawaspanchis, Jesucristopi iñiqkunataqa mana huchayoq justo runamanña tukuchiwanchis. Saynapin Diosqa rikuchiwanchis cheqaq justo kasqanta.

27 Chaymi Diospa ñawpaqniñipiqa, mana ni pipas alabakuya atinmanchu, llapallan leykunata kasukusqanraykuqa. Aswanmi Diosqa aceptawanchis Jesucristopi iñisqanchisrayku. **28** Chaymi noqanchisqa yachanchis, Jesucristopi iñisqanchisrayku Dios salvawasqanchista, ichaqa manan Moisespa escribisqan leypi imapas ruwaykunata kasukusqanchisraykuchu. **29** Saynaqa kunan tapuyukusunchis, Diosri, ¿Israel nacionniyoq runakunapa Diosnillanchú? Manan, aswanqa enteron mundontinpi runakunapa Diosninmi. (Chaymi pipas Jesucristopi creeqkunaqa, salvasqa kanqaku). **30** Diosqa ch'ullallan. Paymi Israel nacionniyoq runakunata, hinallataq huk law nacionniyoq runakunatapas, Jesucristopi iñiqtinku, salvanqa. **31** Saynaqa, ¿Jesucristopi iñisqanchiswanchu, Moisespa escribisqan leykunataqa mana valeqmanña tukurachinchís? ¡Manan saynachu! Aswanmi Jesucristopi iñisqanchiswanqa, Moisespa escribisqan leykunata, allinta valorashanchis.

Abrahampa iñiyininmanta

4 **1** Ichaqa kunan piensarisunchis, ¿jima nisunmantaq ñawpaq abuelonchis Abrahampa iñiyininmantarí?
2 Sichus imapas ruwasqanraykulla Abraham salvasqa

kanman karan chayqa, Abrahamqa alabakuyta atinmanmi karan. Ichaqa Diospa ñawpaqniñipiqa, manan alabakuytaqa atinmanchu. **3** Bibliapin khaynata nishan: “Abrahamqa Diospin iñiran. Chaymi Diosqa payta chashkiran mana huchayoq justo runata hina”, nispa [*Génesis 15.6*]. **4** Ichaqa kunan piensarisunchis, llank'apakuq runaqa, manan huk regalota hinachu pagontaqa chashkikapun. Aswanqa llank'asqanmantan pagontaqa chashkikapun. **5** Ichaqa pipas mana llank'ashaspa pagota chashkiqqa, huk regalota hinan chashkikun. Saynallataqmi pasan mana imatapas mereceshaspa, Diospi iñiq runawanpas. Paytan Diosqa llapallan huchankunata perdonaspa, justo runaman tukuchin. Chaymi chay runaqa, Diospi iñisqanrayku, salvasqa kanqa. **6** Saynatan *rey Davidpas nirán Diospi creespalla kusikuq runakunamantaqa. Mana imata mereceshaqtinkun, Diosqa paykunata justo runakunaman tukuchiran, paypi iñisqankurayku. Chaymantan Bibliapiqa khaynata nishan:

7 “Ancha kusisqan kanku huchankumanta perdonasqa runakunaqa.

Diosmi paykunapa huchankutaqa manaña yuyanñachu.

8 Ancha kusisqan kanku Diospa manaña huchachasqan runakunaqa”, nispa [*Salmos 32.1-2*].

9 Chay ancha kusikuyri, ¿*circuncisión costumbreta ruwachikuq runakunallapaqchu, icha circuncisión costumbreta mana ruwachikuq runakunapaqwanchú? Kunan nisqaykichis, chay kusikuyqa kanqa, Diospi iñiq llapallan runakunapaqmí. Kunanyá yuyariyechis, Abrahampas Diospi iñisqanraykun, mana huchayoq justo runa hinaña salvasqa karan. **10** Abrahamri, ¿hayk'aqtaq mana huchayoq justo runa hina salvasqa karan? ¿Circuncisión costumbreta ruwachikusqanpa antesnintachu icha qepantañachú? Abrahamqa salvasqa karan, manaraq circuncisión costumbreta ruwachikushaspanmi. **11** Abrahamqa circuncisión costumbreta manaraq ruwachikushaspanmi, ña salvasqaña karan. Chaymantañan circuncisión costumbretaqa huk señal hina aychanpi kananpaq ruwachikuran. Chayraykun Abrahamqa Diospi iñiq mana circuncidasqa runakunapapas papan hina. Chaymi Diospi iñiq runakunaqa, mana circuncidasqa kashaspankupas,

Diospa ñawpaqniñipiqa mana huchayoq justo runakuna kanku.

12 Saynallataqmi Abrahamqa circuncisión costumbreta ruwachikuq

runakunapapas papan hina. Ichaqa manan llapallanpachu.

Aswanqa Abraham hina iñiq runakunallapa papanmi.

Abrahampa mirayninkunapaq Diospa prometesqanmanta

13 Diosmi Abrahammanpas hinallataq

mirayninkunamanpas huk promesata prometeran, kay pachata huk herenciata hina chashkinankupaq. Ichaqa manan Moisespa escribisqan *leykunata cumplisqankuraykuchu, chay promesataqa chashkinanku karan, aswanqa Diospi iñispá justo runamanña tukusqankuraykun. **14** Sichus Abrahampas hinallataq mirayninkunapas, Moisespa escribisqan leykunata cumplispanku, chay herenciata chashkinkuman karan chayqa, Diospi iñisqankuqa, manachá ni imapaqpas valenmanchu karan. Sayna kaqtinqa, Diospa prometesqanqa, mana valorniyooqchá kanman karan. **15** Chayraykun Diosqa castiganqa Moisespa escribisqan leykunata mana kasukuq runakunataqa. Ichaqa leykuna mana kaqtinqa, manachá ni pipas huchayoqchu kasqantaqa yachakunmanchu karan.

16 Chayraykun Diospi iñiq runakunalla Abrahamman

Diospa prometesqantaqa, huk regalota hina chashkinku.

Chaymi Abrahampas hinallataq mirayninkunapas, Diospa prometesqantaqa huk regalota hina chashkinqakupuni. Chay regalotaqa chashkinqaku, manan Moisespa escribisqan leykunata kasukuqkunallachu, aswanqa Abraham hina Diospi iñiq runakunapiwanmi. Chayraykun Abrahamqa, Diospi llapallan iñiquestapa papanchis hina. **17** Khaynatan Abrahammantaqa Bibliapi nishan: “Qantan ashka *nación llaqtakunapa papan hina kanaykipaq churarayki”, nispa [Génesis 17.5]. Hinaspapas tukuy imata unanchaq, hinallataq wañusqakunata kawsarichimuq Diosmi Abrahammanqa chay promesata qoran. Chaymi Abrahamqa tukuy atiyniyoq Diospi creeran.

18 Hinaspapas Diosmi Abrahamtaqa khaynata niran:

“Qanpa mirayniykiqa mana yupay atinaraqmi kanqa”, nispa [Génesis 15.5].

Chay nisqanpin Abrahamqa creeran manaña wawayoq kananta yachakushaspanpas. Chaymi Abrahamqa Diospi

iñiq llapallan nación llaqtakunapi kaq runakunapa papan hina. **19** Abrahamqa yaqa pachaq watayoqña kashaspanmi, manaña wawayoq kananpaq hinañachu karan. Hinas papas warmin Saraqa qollurin karan. Ichqaq sayna kasqanta yachashaspanpas, Abrahamqa manan iñiyinpiqa chiriyaranchu. **20** Aswanmi payqa Diospa prometesqanpi mana ishkayaspas anchata confiaran. Chaymi astawanraq Diospi iñispa, sapa p'unchaw aswan mastaraq kallpanchakuran. Saynapin Abrahamqa aswan mastaraq Diosta alabaran. **21** Hinas papas Abrahamqa cheqaqtapunin Diospa prometesqanpiqa confiaran. Chaymi payqa seguro kasharan, Diosqa atiyniyoq kaspa, prometesqanta cumplinanpaq. **22** Chaymi Diosqa Abrahampa iñisqanta yachaspas, mana huchayoq justo runata hina salvaran.

23 Ichqaq Bibliapin khaynata nishan: “Abrahamqa mana huchayoq justo runan”, nispa. Saynata nispaqa, manan Abrahamllamantachu nishan. **24** Aswanmi chaytaqa nishan noqanchismantawan. Saynallataqmi noqanchispas salvasqa kasunchis Diospi iñisqanchisrayku. Ichqaq Diosmi Señorninchis Jesucristotaqa wañusqakuna ukhumanta kawsarichimuran, noqanchispapas Señorninchis kananpaq. **25** Señorninchis Jesucristoqa huchanchiskunaraykun wañunana paq entregasqa karan. Hinaspan wañusqakuna ukhumanta Diosqa kawsarichimuran, saynapi (Jesucristopí creespa), mana huchayoq justo runakunaña kaqtinchis, Diospa salvasqan kananchispaq.

Mana huchayoq justo runa hinataña Dios aceptawasqanchismanta

5 **1** Diosmi noqanchistaqa mana huchayoq justo runata hina aceptawaranchis, Jesucristopí iñisqanchisrayku. Chaymi noqanchisqa, Dioswan hawkalla kawsanchis, Señorninchis Jesucristo yanapawasqanchisrayku. **2** Ichqaq Jesucristopí iñisqanchisraykun, Diosqa noqanchisman qowanchis ancha munakuyninta. Chay munakuyninmi kunanqa noqanchispi kashan. Chaymi noqanchisqa anchata kusikuspa, Diospi suyakunchis, huk p'unchaw paywan kushka sumaq glorianpi pay hina

k'ancharishaq kananchispaq. **3** Hinaspapas noqanchisqa chay munakuyninta chashkisqanchisraykun, tukuy ima ñak'ariykunaña hamuwaqtinchispas, anchata kusikuspa kawsasunchis. Ichaqa saynata ñak'arispanchismi yachanchis pacienciayoq kayta. **4** Sichus pacienciayoq kasunchis chayqa, Diosmi noqanchiswan kusisqa kanqa. Hinaspan Diosqa yanapawasunchis astawanraq paypi confiananchispaq. **5** Ichaqa Diospi confiaspanchisqa manan p'enqakusunchu, prometesqanta cumplisqanrayku. Diosqa *Santo Espirituta qowaspanchismi, rikuchiwaranchis cheqaqtapuni munakuwasqanchista.

6 Noqanchisqa huchallapi kawsaspan mana salvakuyta atiranchishchu. Ichaqa tiempo chayamuqtinmi, Señorninchis Jesucristoqa, huchayoq runakunarayku, cruzpi wañuran. **7** ¿Kanmanchu pillapas huk justo runapa rantinpi wañunanpaqrí? Manan facilchu kanman; aswanqa kanmanpashchá pillapas, huk justo runapa rantinpi wañunanpaqqa. **8** Ichaqa Diosmi ancha munakuyninta noqanchisman rikuchiwanchis. Chaymi huchasaparaq kashaqtinchis, Señorninchis Jesucristoqa rantinchispi wañuran. **9** Paymi noqanchispa rantinchispi wañuspa, yawarninta ch'aqchuspa, huchanchiskunata perdonawaranchis. Chayqa yachanchismi kayta, paypa ruwasqanwanmi noqanchisqa wiñay castigomanta aswan mastaraq librasqa kasunchis. **10** Noqanchisqa Diospa enemigon kashaqtinchismi, Diosqa Wawan Jesucristota cruzpi wañunanpaq mandamuran, saynapi Dioswan allinpananchispaq. Chaymi kunanqa salvasqa kanchis, Dioswan allinpanasqaña kasqanchisrayku. Hinaspapas astawanraqmi Señorninchis Jesucristoqa noqanchista defiendewasunchis, wañusqanmanta kawsarimusqanrayku. **11** Ichaqa manan chayllachu. Aswanqa kunanmi anchataraq kusikunchis, noqanchispa favorninchispi Diospa ruwasqanwan. Chaymi kunanqa Dioswan allinpasqaña kashanchis, Señorninchis Jesucristo favorninchispi wañusqanrayku.

Adanmantawan Jesucristomantawan

12 Adanpa huchallikusqanwanmi huchaqa kay pachapi rikhuriran. Chay huchapa kawsanpin wañuypas

kay pachapi rikhuriran. Chaymi llapallan runakunaqa, huchata ruwasqankurayku wañunku. **13** Moisespa esribisqan *leykuna manaraq kashaqtinmi, ña huchaqa kay pachapi karanña. Ichaqa manan ni pipas huchachasqaqa kanmanchu, leykuna manaraq kashaqtinqa. **14** Ichaqa (Moisespa esribisqan leykuna manaraq kashaqtinqa), Adanmanta asta Moisespa tiempontamaqa huchata ruwasqankuraykun llapallan runakunaqa wañuranku. Adanqa Diospa kamachisqanta mana kasukusqanraykun wañuran. Ichaqa Adanmanta asta Moiseskama miramuq runakunaqa manan Adán hina huchallikusqankuraykuchu wañuranku. Aswanqa chay tiempopi manaraq kamachikuy leykuna kasqanraykun, concienciankuman hina huk clase huchakunata ruwasqankuraykun wañuranku. Chaymi Adanpa ruwasqanwan runakunaqa wañuya tariranku; ichaqa Jesucristopa ruwasqanwantaqmi, runakunaqa wiñay kawsayta tarinku. **15** Chayraykun Diospa wiñay kawsay qowasqanchistaqa mana comparaswanchu Adanpa hucha ruwasqanwanqa. Huk ch'ulla runalla (Adán) huchallikusqanwanmi llapallan runakunaqa wañuya tariranku. Ichaqa Diospa ancha munakuynintataqmí huk ch'ulla runantakamalla huk regalota hina gratislla chashkinchis. (Payqa Jesusmi. Paypi creespan ashka runakunaqa wiñay kawsayta tarinqaku). **16** Adanpa hucha ruwasqantaqa, manan comparasunmanchu Diospa ancha sumaq regalonwanqa. Chay hucha ruwasqanmantan castigo hamun. Ichaqa Diosmi anchata munakuwaspanchis gratislla ashka huchanchismanta perdonawanchis. Saynapi justo runa hinaña kaspa salvasqa kananchispaq. **17** Huk runallapa huchallikusqanwanmi, llapallan runakunaqa wañuya tarinanchis. Saynallataqmi cruzpi huk runa wañusqallanwan, wiñaypaq kawsayta tarinchis, saynapi Dioswan kushka gobiernananchispaq. Diosqa anchata munakuwaspanchismi, huchanchiskunata gratislla perdonaspa, wiñay kawsayta qowanchis, (Wawan Jesucristopi creeqtinchis).

18 Ichaqa imaynan Adanpa huchallikusqanwan kay pachapi llapallan runakunaqa, castigasqa kanankupaq, huchachasqa karanku. Saynallataqmi Jesucristopa cruzpi

wañusqanwan, Diosqa justo runamanña tukuchiwanchis. Chaymi (pipas Jesucristopí creeqkunaqa) wiñay kawsayniyoq kanqaku. **19** Adanqa Diospa kamachisqankunatan mana kasukuranchu; chaymi Adán hina llapallan runakunaqa Diosta mana kasukusqankurayku, huchayoq kanku. Ichaqa Jesucristoñataqmí Diospa llapallan kamachisqankunata kasukuran; chaymi Diosqa Jesucristopí creeqkunataqa, justo runakunata hinaña chashkinqa.

20 Moisespa escribisqan leykunaqa escribisqa karan, llapallan runakuna huchasapa kasqankuta reqsikunankupaqmi. Ichaqa chay ancha huchapi kawsasqankuta reqsikuqtinkun, Diospa ancha munakuyninqa, astawanraq mirariran. **21** Huchaqa atiyniyoqmi karan runakunata wañuchinanpaq. Ichaqa Señorninchis Jesucristopa ruwasqanwantaqmi, Diospa munakuyninqa aswan más atiyniyoqraq, runakunaman wiñay kawsayta qonanpaq.

Jesucristollapaqña kawsanamanta

6 **1** Chayri, ¿jima nisunchistaq? Dios astawan munakuwananchispaqri, ¿hinallachu astawanraq huchallapi kawsasunchís? **2** ¡Manan saynachu! Noqanchisqa ñan huchapaqqa wañusqa hinaña kashanchis. Chayraykun noqanchisqa manaña huchallapiqa kawsananchishchu. **3** Qankunaqa amayá qonqaychishchu. Noqanchisqa Jesucristopa sutinpi bautizakuspachismi, Jesucristopa wañusqanwan huklla kanchis. **4** Noqanchisqa bautizasqa kaspanchismi, Jesucristo hina wañuyninpi p'ampasqa karanchis. Chaymi noqanchispas, bautizasqa kaspanchis, unumanta lloqsimunchis, mosoq kawsaypiña kawsananchispaq, imaynan Jesucristopas Diospa hatu-hatun atiyninwan p'ampasqa kasqanmanta kawsarimuran hina.

5 Sichus noqanchis bautizakuspachis, Jesucristopa wañuyninpi huklla karanchis chayqa, saynallataqmi Jesucristopa kawsarimusqanpipas huklla kasunchis. **6** Noqanchisqa yachanchismi, ñawpaqtaqa huchallapin kawsaranchis. Ichaqa Jesucristopí creespachismi, paywan kushka wañuranchis amaña huchallapi kawsananchispaq. Chayraykun huchaqa manaña cuerponchistaqa dominayta

atinmanñachu. **7** Pipas wañusqaña kaspaqa, manañan huchataqa ruwayta atinmanñachu. (Saynallataqmi noqanchispas Jesucristowan kushka wañusqanchisrayku, wañusqa hinaña huchapaqqa kashanchis). **8** Sichus Jesucristowan kushka wañuranchis chayqa, yachanchismi Jesucristowan kushka, wiñaypaq kawsananchistaqa. **9** Noqanchisqa yachanchismi, Jesucristoqa ch'ulla kutillata wañuspa kawsarimusqanta. Chaymi payqa manaña huktawanqa wañunqañachu. Chayraykun wañuyqa manaña atiynyioqchu Jesucristota wañuchinanpaqqa. **10** Jesucristoqa ch'ulla kutillatan wañuran, tukuy huchakunamanta salvawananchispaq. Hinaspan kunanqa kawsashan, Diosllataña hatunchananpaq. **11** Saynallataqyá qankunapas, huchapaqqa wañusqa hinaña kaychis. Ichaqa Jesucristopí iñisqaykichisraykuyá, Diosta servinallaykichispaqna kawsaychis.

12 Saynaqa amayá qankunaqa permitiychishchu hucha dominasunaykichistaqa. Hinaspapas qankunaqa amañayá aycha cuerpoykichispa munasqan huchakunatachu ruwaychis. **13** Qankunaqa wañusqaykichismanta kawsarimuq runakuna hinañan kashankichis. Chayraykuyá cuerpoykichiswanqa ama ni ima huchatapas ruwaychishñachu. Aswanqa Diosllatañayá tukuy sonqoykichiswan serviychis, mosoq kawsayniyoqña kasqaykichisrayku. Hinaspapas qankunaqa cuerpoykichistayá Diosman entregaychis, qankunantakama allin kaqkunata Dios ruwananpaq. **14** Qankunaqa manan salvasqaqa kankichis, Moisespa escribisqan leykunata kasukuspachu; aswanqa Jesucristopí creespaykichis, Diospa ancha munakuyninta gratislla chashkisqaykichisraykun. Chaymi huchaqa manaña qankunataqa dominasunkichishñachu.

Diosllataña servinamanta

15 Kunanmi nisqaykichis, noqanchisqa manañan Moisespa escribisqan llapallan *leykunata kasukusqanchisraykuchu salvasqa kasunchis. Aswanqa Diosmi anchata munakuwaspanchis, gratislla salvawanchis (Wawan Jesucristopí creesqanchisrayku). ¿Chayraykuchu noqanchisri huchallikuspalla kawsasunchís? ¡Manan chayqa saynachu! **16** Qankunaqa yachankichismi, pipas huk patronta servispaqa,

chay patronpa *esclavonña kasqanta. Saynallataqmi huchapas huk patrón hina, huchallapi kawsaq runapaqqqa; chaymi pipas huchallapi kawsaspaqa, wañuya tarinqa. Ichaqa saynallataqmi Diospas huk patrón hina, payta kasukuq runakunapaqqqa; chaymi pipas Diospa esclavon hinaña kaspaqa, tukuy huchankunamanta perdonasqa kanqa. **17** Qankunaqa huchallapi kawsasqaykichisraykun, ñawpaqtaqa huchapa esclavon hina karankichis. Ichaqa Diosmanyá kunanqa gracias kachun, qankunaqa Diospa sumaq yachachikuyninkunata, tukuy sonqoykichiswan kasukusqaykichisrayku. **18** Chaymi qankunaqa libre kaspa manaña huchapa esclavonñachu kankichis.

Aswanqa Diosta serviq runakunañan kankichis, allin kaqkunata ruwanaykichispaq. **19** Qankunamanqa kay yachasqaykichis ejemplokunawanmi rimapayashaykichis, kay yachachikuykuna ancha sasa entiendenaykichispaq kasqanrayku. Qankunaqa imaynan ñawpaqtaqa Diosta mana kasukuspa, cuerpoyskichista huchaman entregarankichis, millay waqllipakuy huchakunata ruwaspaykichis; ichaqa saynallataqyá kunanpas Diosta servispa, Diosllapaqña kawsaychis; hinaspa cuerpoyskichiswanpas allin kaqkunata ruwaychis.

20 Qankunaqa huchapa esclavon kaspaykichisqa, Diospa nisqantan mana ruwayta munarankichishchu. **21** Ichaqa, qankuna huchallapi kawsaspaykichisri, ¿ima allintataq ganarurankichís? Manan ni imatapas. Aswanmi qankunaqa kawsarankichis mana allin p'enqay huchakunata ruwaspaykichis. Chaykunan wañuyman apasurankichis. **22** Kunanmi ichaqa, qankunaqa huchakuna ruwasqaykichismanta libreña kaspaykichis, Diospa esclavonña kashankichis. Chayraykun qankunaqa Diosllataña servinaykichispaq separasqa kashankichis, saynapi wiñay kawsayniyoq kanaykichispaq. **23** Huchallapi kawsaq runaqa wañuytan chashkinqa huk pagota hina. Ichaqa Diosmi qowanchis wiñay kawsayta huk regalota hina. Chaytan Diosqa qowaranchis Señorninchis Jesucristopí creesqanchisrayku.

Casada warmiwan comparachiwasqanchismanta

7 **1** Wawqe panallaykuna, qankunaqa allintan yachankichis Moisespa *leyninkunataqa. Chay leykunaqa kawsashaq runakunallapaqmi; ichaqa manan

wañusqa runakunapaqchu. **2** Qawariyachisyá chay leykunapa kay kamachikusqanta: huk casarasqa warmiqa, qosanpa kawsanankamallan payman sujetasqa. Ichaqa qosan wañuruqtinmi, chay casarasqa warmiqa, casarasqa kasqanmanta, libreña qepan, leypa nisqanman hina. **3** Ichaqa, sichus qosan kawsashaqtinraq chay casarasqa warmi, huk qariwan casarakunman chayqa, chay warmiqa waqllikuy huchapin kawsashan. Ichaqa qosan wañuruqtinqa, leyman hinan chay warmiqa libreña qepan, saynapi pay munaspanqa huk qariwan casarakunanpaq. Saynata casarakuspaqa, manan waqllikuy huchataqa ruwanchu.

4 Saynallataqmi qankunapas, wawqe panallaykuna, huk tiempopiqa leywan casarasqa hina kasharankichis. Ichaqa Jesucristowan kushka wañuspakyichismi, chay leymantaqa ña libreña qeparankichis. Chaymi kunanqa wañusqanmanta kawsarimuq Jesucristowanpas casarakushawaqchis hina, paymanña pertenecenkichis. Chayraykun noqanchisqa allin kaqkunata ruwaspa Diosllataña servinanchis. **5** Noqanchisqa ñawpaqtan munasqanchisman hina kawsaranchis. Saynata kawsaqtinchismi, leyqa yuyarichiwaranchis tukuy clase huchakunata ama ruwananchispaq. Chaykunata yuyarispan, astawanraq millay huchakunata ruwayta munaranchis. Chay huchakuna ruwasqanchismi, Diosmantaqa astawanraq karunchawaranchis, wiñaypaq wañunanchispaq. **6** Kunanmi ichaqa, wañusqa hinaña leypaqqa kashanchis. Chaymi manaña leypa *esclavonñachu kanchis. Aswanmi kunanqa, Diosta servinanchispaq libreña kanchis, saynapi manaña ñawpaq hinañachu leyta servispa kananchispaq, aswanqa *Santo Espiritupa yanapayninwan Diosllataña servinanchispaq.

Huchayoq kasqanchista Moisespa escribisqan leykuna reqsichiwasqanchismanta

7 Kunanri, ¿ima nisunchistaq? Moisespa escribisqan *leyri, ¿huchachu kanman? ¡Manan saynachu! Sichus Moisespa escribisqan leykuna mana kaqtinqa, manan huchayoq kasqanchistaqa yachasunmanchu karan. Huk ejemplopi piensarisunchis. Sichus Moisespa escribisqan leypi mana

ninmanchu karan: “Runamasiykipa imapas kaqninkunataqa aman munapayankichu”, nispa, hinaqtinqa noqapas manachá yachaymanchu karan, runamasiyipa imapas kaqninkuna munapayayqa hucha kasqanta. **8** Ley mana kaqtinqa, manan huchaqa rikhurinmanchu karan. Ichaqa ley kaqtinmi noqaqa yachani, imapas mana allinkuna ruwasqayqa hucha kasqanta. Ichaqa hucha kasqanta yachashaspaypas, astawanraqmi chay millay huchakuna ruwaytaqa munani, huchasapa runa kasqayrayku. **9** Noqaqa tranquilon ñawpaqtaqa kawsarani, leypa kamachisqankunata manaraq yachasqayrayku. Ichaqa leypa kamachisqankunata yacharuqtiymi, noqapi rikhuriran chay prohibiwaskanku ruwaykuna astawanraq ruway munay. Chaymi huchayoq kasqayta yacharukuspay wañunaypaqña kasqayta yacharani. **10** Chayraykun noqaqa huchapa kawsanpi wañusqa hina karani. Aswanmi chay leykunaqa, kawsay vidata qowanamanataqa, wañuyta apamuwaran.

11 Ichaqa Moisespa esribisqan leykunata yachaspaymi, noqaqa piensarani llapallan leykunata kasukuspay, salvakuyta atinaypaq; ichaqa huchayoq kasqayraykun kikillayta engañakusharani. Chaymi huchaqa noqata wañuymán apawaran. **12** Ichaqa yachanchismi, Moisespa esribisqan leykunaqa ancha allinpuni kasqanta, ancha ch'uya kasqanta, hinallataq ancha justo kasqanta ima.

13 Kay nisqaykunawanqa manan noqaqa nishanichu, “Moisespa esribisqan leykunaqa allin kashaspanmi wañuymán apawasharan”, nispachu. ¡Chayqa manan saynachu! Aswanmi wañuymánqa apawaran huchaykuna, manan leychu. Leykunaqa allin kaqkunatan yachachiwanchis. Chaymi ley kaqtin noqanchisqa yachanchis, huchaqa cheqaqtapuni ancha millay kasqanta.

14 Noqanchisqa yachanchismi, leykunaqa Diospa kamachikuynin kasqanta. Noqan ichaqa, runalla kasqayrayku, kay aycha cuerpoysa munasqanman hina millay huchakunata ruwaspay kawsani. Chaymi noqaqa huchapa kamachisqan *esclavo hina kani. [Nota: *Ashka yachayniyoq runakunan piensanku khaynata: “Pabloqa kaypiqa rimashan Jesucristopi manaraq creeshaspa, imaynas karan vidan chaymantan. Chayta niruspanñan payqa Romanos 8 yachachiwanchis Jesucristopi creeq runakunapa*

vidanmanta, nispanku. Ichaqa wakin yachayniyoq runakunan piensanku khaynata: “Pabloqa Jesucristopí creeshaspapas khayna huchakunata ruwaspan kawsaran”, nispanku]. **15** Noqaqa, mana munashaspa, huchakuna ruwasqaytaqa, manan entiendenichu. Noqaqa imapas munasqaytaqa, manan ruwanichu; aswanqa imapas mana munasqaytan noqaqa ruwani. **16** Chaymi noqaqa mana munasqay huchakunata ruwaspay, yachani, Moisespa esribisqan *leykunaqa allinpuni kasqanta. **17** Hinaspapas chay huchakunataqa manan noqallachu ruwani. Aswanqa noqapi kaq huchan ruwachiwan. **18** Noqaqa allin kaqkunata ruwayta munashaspaypas, manan atinichu allin kaqkuna ruwaytaqa. Chayraykun noqaqa yachani chay mana allin kaqkunaqa, sonqoypi kasqanta. **19** Noqaqa allin kaqkunata ruwayta munashaspaypas, manan ruwanichu. Aswanqa mana munasqay huchakunatan ruwani. **20** Ichaqa chay mana munasqay huchakunataqa, manan noqallachu ruwani. Aswanqa noqapi kaq huchan ruwachiwan.

21 Chaymi noqaqa cuentata qokuni: Allin kaqkunata ruwayta munashaspaypas, manan chay allin kaqkunataqa ruwayta atinichu, noqapi hucha kasqanrayku. **22** Noqaqa sonqoypin Diospa leyninkunawanqa acuerdopi kaspay anchata kusikuni. **23** Ichaqa sayna acuerdopi kashaspaypas, noqaqa cuentatan qokuni, kay aycha cuerpoypiqa sapa p'unchaw luchasqayta. Kay aycha cuerpoysiqa sapa p'unchawmi mana allinkunallata ruwayta munan. Chaymi huchaman apawaspa, huchapa esclavonman tukurachiwan. **24** ¡Ay, imaynataq kasaqrí! ¿Pitaq noqatari librawanman kay huchallata ruway munaq cuerpoymantarí? Kay cuerpoysiqa wañuymanmi apawashan. **25** Ichaqa Diosmi Señorninchis Jesucristontakama salvawaspa librawan. Chaymi noqaqa Diosman graciasta qoni.

Kay llapallan nisqaymantaqa kay conclusionmanmi chayarani: Noqaqa Diospa leynintan kasukuyta munani. Ichaqa kay aycha cuerpoypitaqmi, huchata servini.

Santo Espiritupa yanapayninwan kawsasqanchismanta

8 **1** Kunanmi ichaqa Jesucristowan huklla kaqkunapaqqqa manaña Diospa castigonqa kanñachu. {Paykunaqa manañan aychankupa munasqanman hinañachu

kawsanku. Aswanqa *Santo Espiritupa munasqanman hinañan kawsanku}. 2 Noqanchisqa Jesucristowan huklla kawsasqanchisraykun, Santo Espirituqa, huchapi kawsasqanchismanta, hinallataq wañuymantawan librawanchis. 3 Noqanchisqa sonqonchispi huchakuna kasqanraykun, Moisespa escribisqan *leykunataqa mana cumpliya atiranchishchu. Chaymi chay leykunaqa mana atiranchu ni pitapas huchankumanta libraytaqa. Chayraykun Diosqa sapallan Wawanta kay pachaman mandamuran, kay pachapi nacespa, huchapi kawsaq runakunawan kushka kawsananpaq. Jesucristoqa noqanchispa huchanchiskunaryku cruzpi wañuspanmi, huk *ofrenda hina sacrificasqa karan. Chaymi Jesucristopa cruzpi wañusqanwan, Diosqa huchata vencespa, justo runamanña tukuchiwanchis. 4 Kaykunatan Diosqa ruwaran Moisespa escribisqan leyman hina allinta kawsananchispaq. Chaymi kunanqa manaña aycha cuerponchispa munasqanman hinañachu kawsanchis, aswanqa Santo Espiritupa munasqanman hinaña. 5 Huchallapi kawsaq runakunaqa, aycha cuerponkupa munasqallantan ruwayta piensanku. Ichaqa Santo Espiritupa munasqanman hina kawsaq runakunaqa, Santo Espiritupa munasqanman hinan imatapas ruwayta piensanku. 6 Sichus aycha cuerponchispa munasqanman hinalla imatapas piensaspa ruwasunchis chayqa, wañuymanmi apasqan kasunchis. Ichaqa sichus Santo Espiritupa munasqanman hina imatapas piensasunchis chayqa, hawkalla kawsaspan wiñaypaq kawsasunchis. 7 Pipas aycha cuerponpa munasqanman hinalla imatapas piensaspa ruwaq runaqa, Diospa enemigonmi. Chaymi Diospa leyninkunatas mana cumpliya atinchu, Diosta mana kasukusqanrayku. 8 Chayraykun aychankupa munasqankuman hinalla kawsaq runakunaqa, Diosmanqa mana agradaytaqa atinkumanchu.

9 Sichus Diospa Santo Espiritun qankunapi kashan chayqa, qankunaqa manañan cuerpoykichispa munasqanman hinañachu kawsankichis, aswanqa Diospa Santo Espiritunpa munasqanman hinañan. Ichaqa sichus pi runapipas Diospa Santo Espiritun mana kanchu chayqa, paykunaqa manan Jesucristopachu kanku. 10 Hucha kay pachapi

rikhurisqanraykun, cuerponchisqa wañunqa. Ichaqa sichus Santo Espíritu qankunapi kaspasa, espiritu kichis manmi wiñay kawsayta qonqa, qankunata justo runamanña Dios tukuchisusqaykichis rayku. **11** Sichus Jesucristota kawsarichimuq Diospa Espiritun qankunapi kashan chayqa, chay Santo Espíritu qankunapi kasqanraykun, Diosqa, cuerpo kichis wañuqtinpas, kawsarichimunqa.

12 Chayraykun, wawqe panaykuna, noqanchisqa manaña aycha cuerponchispa munasqanman hinañachu kawsananchis.

13 Sichus qankuna cuerpo kichispa munasqanman hinalla kawsankichis chayqa, wiñaypaqmi wañunkichis. Ichaqa, sichus Santo Espiritupa yanapayninwan, huchakunata manaña ruwankichishchu chayqa, wiñaypaqmi kawsankichis.

14 Diospa Santo Espiritunpa munasqanman hina kawsaq runakunaqa, llapallankun Diospa wawankuna kanku.

15 Qankunamanqa Diosqa manan Santo Espiritutaqa qosurankichis, sirviente runakuna hina manchakullaña kanaykichispaqchu. Aswanqa Diospa wawankunaña kanaykichispaqmi Santo Espiritutaqa qosurankichis. Chaymi Diostaqa ninkichis: ¡Khuyakusqay Papá! nispa. **16** Ichaqa Santo Espiritupunin, noqanchispi kaspa, espiritunchis man willaspa yachachin, Diospa wawankunaña kasqanchismanta.

17 Chayraykun noqanchisqa Diospa wawankunaña kasqanchis rayku, Diospa prometewasqanchis herenciata chashkisunchis. Diosmi chay herenciataqa qowasunchis, imaynan Jesucristomanpas qoran chay hinata, noqanchispas pay hina ñak'arisqanchis rayku. Chaymi Señorninchis Jesucristo hina, sumaq-sumaq glorianpi paywan kushka hatunchasqa kasunchis.

18 Yachasqayman hinaqa, kay tiempopi imapas ñak'arisqanchisqa, manan ni imapipas comparakunchu, Diospa glorianpi ancha sumaq wiñaypaq kawsananchis wanqa.

19 Chaymi Diospa llapallan unanchasqankunaqa listollaña suyashanku, kikin Diospuni pikunas wawankuna kasqanta reqsichinanpaq. **20** Ichaqa Diospa kay pachapi tukuy ima unanchasqankunaqa, anchatan ñak'arishanku, kay pachapi runakuna tukuy huchakunata ruwasqankurayku. Ichaqa kay pachapi tukuy ima unanchasqankunaqa manan ñak'ariytaqa

munarankuchu. Ichaqa Diosmi sayna kananta permitiran. Hinaspan Diosqa saynata ñak'arishaqtinkupas salvananpaq ofrecekuran. **21** Saynapin Diospa tukuy unanchasqankunaqa librasqa kanqaku ismuspa tukukunanmanta. Chay p'unchawmi wawankunata libraspa Dios hatunchaqtin, tukuy ima unanchasqankunapas paykunawan kushka, librasqa kanqaku.

22 Noqanchisqa llapallanchismi yachanchis, chay p'unchaw chayamunankaman, Diospa tukuy ima unanchasqankunaqa, nishu ñak'arisqankuta. Imaynan huk warmipas, wawanta onqokuspa nishuta ñak'arin, chay hinata. **23** Ichaqa manan kay pachapi tukuy unanchasqa kaqkunallachu anchataqa ñak'arishanku. Aswanqa noqanchispas anchatan ñak'arishanchis. Ichaqa huk p'unchaw ancha hatun herencia chashkinanchista yachananchispaqmi, Diosqa Santo Espiritunta qowaranchis. Chaymi kunanqa suyashanchis, kikin Diospuni wawankunata hina reconocewaspanchis, kay aycha cuerponchistapas cambiaspa, mosoq cuerponchis qowananchista.

24 Noqanchisqa Diospi confiaspanchismi salvasqa kanchis. Ichaqa salvasqaña kashaspanchispas, manaraqmi Diospa tukuy ima prometewasqanchistaqa rikunchisraqchu. Chaytan noqanchisqa suyakushanchis, chay promesakuna chashkinanchispaq. Ichaqa rikusqanchistari, ¿imapaqtaq suyakusunman? Suyashanchisqa manaraq rikusqanchistan. **25** Aswanmi noqanchisqa suyashanchis, manaraq rikusqanchista. Chaymi noqanchisqa, chay suyasqanchista pacienciawan suyananchis.

26 Chayraykun tukuy imakunata noqanchis mana entiendeqtinchis, Santo Espirituqa yanapawanchis. Noqanchisqa muchas vecesmi mana fuerzayoq débil kaspanchis, mana yachanchishchu Diospa munasqanman hina mañakuya. Chaymi Santo Espirituqa tukuy sentimentowanraq, hinallataq tukuy mana rimay atina palabrakunawanraq, Diosmanta mañakun noqanchispas favorinchispi.

27 Diosqa llapallan runakunapa sonqonpi tukuy piensasqankutaqa yachanmi. Chaymi Santo Espíritu

runakunapa favorninpi imata mañakuqtinpas, Diosqa yachan. Ichaqa Santo Espirituqa, Jesucristopi creeq runakunapa favorninpim imatapas mañapun Diospa munasqanman hina.

Diospi confiaspa tukuy ima vencenanchismanta

28 Diosqa tukuy imapin payta khuyakuqkunataqa allinninchispaq yanapawanchis. Saynatan Diosqa ruwan paypa munasqanman hina llapallan waqyasqan wawankunawanqa.

29 Diosqa ñawpaqmantapachan, ña reqsiwaranchishñा pikunachus paypi creespa, wawankuna kananchistaqa.

Hinaspapas paymi decidiran wawankunaña kaspanchis, Wawan Jesucristo hina kananchispaq, saynapi kuraq wawqenchis hina Jesucristo kananpaq. **30** Diosqa ñawpaqmantaraqmi munaran wawan Jesucristo hina kananchista. Chayraykun payqa waqyawaspanchis, justo runaman tukuchiwaranchis. Hinaspan sumaq alabasqa wawankuna kananchispaq aceptawaranchis.

31 Chayri, ¿ima nisunchismantaq chaykunamantarí?

Sichus Dios noqanchiswan kashan chayri, ¿pitaq noqanchispa contranchispiri kanman? **32** Diosqa permitiranmi

Wawan Jesucristo noqanchispa rantinchispi cruzpi

wañunanpaq. Chaymi noqanchisqa seguro kananchis,

Diospa prometewasqanchiskunata chashkinanchispaq.

Chay promesakunatan Diosqa Wawan Jesucristopwan kushka, noqanchisman qowasunchis. **33** Saynaqa, Diospa akllasqan runakunatari, ¿pitaq acusayta atiwasunman?

Manan ni pipas acusaytaqa atiwasunmanchu. Ichaqa Diosmi huchanchiskunamanta perdonawaspanchis, justo runamanña tukuchiwaranchis. **34** Chayri, ¿pitaq noqanchistari juzgaspa

sentenciawasunman? Manan ni pipas. Amaña juzgasqa

kananchispaqmi, Señorninchis Jesucristo, noqanchisrayku cruzpi wañuspa kawsarimuran. Hinaspan kunanqa,

Diospa phaña ladonpi tiy spa, noqanchispa favorninchispi mañapuwashanchis. **35** Chayri, ¿imataq Señorninchis

Jesucristopa munakuyninmantari t'aqaruwasunman?

¿Ñak'ariychu, icha sasachakuychú? ¿Qatikachasqa kaychu, icha yarqaychú? ¿Maná imayoq kaychu, icha runakunapa

amenazasqan kaychu, icha *espadawan wañuchisqa

kaychú? Manan ni imapas Señorninchis Jesucristopa

munakuyninmantaqa t'aqawasunmanchu. **36** Hinas papas chay ñak'ariy kunamantaqa Bibliapin khayna escribisqa kashan:

“Qanpi creesqaykury kun sapa p'unchaw qawasqallaña kashayku wañuchisqa kanaykupaq. Nak'anapaq ovejakuna hinan qawasqallaña kashayku”, nispa [*Salmos 44.22*].

37 Ichaq ima sasachakuykunapiña tarikuqtinchispas, Señorninchis Jesucriston munakuwasqanchisrayku yanapawasunchis, tukuy chay sasachakuykunata cheqaqtapuni vencenanchispaqqa. **38** Chay raykun allintapuni yachani, noqanchistaqa mana ni wañuypas, kawsaypas, *angelkunapas, *demoniokunapas, kay tiempopas, otaq qepa tiempopas, **39** hanaq pachapi kaqkunapas, nitaq ukhu-pachapi kaqkunapas, nitaq Diospa unanchasqankunapas, Dios Taytanchispa munakuyninmantaqa taqayta atiwasunmanchu. Chay hatun munakuynintan payqa rikuchiwaranchis Wawan Jesucristopa ruwasqanwan.

Diospa akllasqan Israel nacionniyoq runakunamanta

9 **1** Noqaqa Jesucristopi creesqayraykun cheqaqtapuni mana llullakuspa rimani. Hinas papas noqaqa *Santo Espiritupa yanapayninwanmi, concienciaypi seguro kashani mana llullakuspa rimasqaymanta. **2** Noqaqa ancha llakisqan kashani. Chaymi sonqoyraq anchata nanawan tukuy rato, **3** Israel *nacionniyoq llaqtamasiy runakuna, Jesucristopi mana creesqankurayku. Noqaqa Jesucristopi iñisqaytapas dejaruymammi, hinas papas Diospa castigontapas chashkiruymammi paykunata khuyakusqayrayku, sichus chaykuna ruwasqaywan Israel nacionniyoq llaqtamasiy runakuna, salvasqa kayta atinkuman chayqa. **4** Diosmi Israel nacionniyoq runakunataqa akllakuran, paypa llaqtan kaspanku, wawankunaña kanankupaq. Chaymi Diosqa paykunaman tukuy atiyninta rikuchiran; hinallataq *pactokunata paykunawan ruwaspa, *leyinkunata ima qoran. Hinas papas Diosqa paykunamanmi yachachiran imayna adoranankumanta; hinallataq promesakunata prometeran. **5** Israel nacionniyoq llaqtamasiy runakunapa ñawpaq abueloykunamantan kayku. Chay abueloykunapa miraynininmantan Señorninchis Jesucristopas kay

pachapiqa naceran. Hinaspapas Señorninchis Jesucristoqa llapallanchispa Diosninchismi. Chayraykuyá payqa wiña-wiñaypaq alabasqa kachun. Amén.

6 Kay nisqaywanqa manan nishanichu, Israel nacionman Diospa prometesqankunan fallarun nispachu. Aswanmi nishani, Israel sutivoq ñawpaq abueloykumanta miramuq runakunaqa, manan llapallankuchu Diospa akllasqan llaqtanmanqa pertenecenku, nispa. **7** Nitaqmi Abrahampa mirayninnmanta kasqankuraykuchu, llapallanku Abrahampa wawankunaqa kanku. Aswanmi Diosqa prometeran Abrahamman khaynata: “Wawayki Isaacnintakaman qanpa mirayniykiqa kanqa”, nispa [*Génesis 21.12*]. **8** Ichaqa Diospa wawankunaqa manan aychaman hina nacemuqkunachu kanku. Aswanqa Diospa prometesqanman hina naceqkunallan, Abrahampa cheqaq wawankunaqa kanku. **9** Diosqa Abrahammanmi prometeran khaynata: “Kunan hina tiempopi wataman kutimunaypaqmi, warmiyki Saraqa wawayoqña kanqa”, nispa [*Génesis 18.10*].

10 Ichaqa manan chayllachu. Aswanqa ñawpaq abuelonchis Isaacpa warmin Rebecapas mellizotan onqokuran. **11** Ichaqa Rebecapa chay mellizo wawankuna manaraq naceshaspa, allin kaqta otaq mana allin kaqta ruwashaqtinkun, Diosqa munasqanman hina hukninta akllaran, (saynapi akllasqan nacionninpa primer kaq abuelon kananpaq). Chaytaqa akllaran manan imapas ruwasqankuman hinachu, aswanqa paypa munasqanman hinan. **12** Ichaqa (manaraq chay mellizokuna nacemushaqtinmi), Diosqa ña Rebecataqa nirannha khaynata: “Primerta nacemuq wawaykin sullk'a kaqta servinqa”, nispa [*Génesis 25.23*]. **13** Ichaqa Bibliapipas saynan escribisqa kashan: “Jacobtan munakurani, Esautataqmi mana munakuranichu”, nispa. [Nota: *Kaymanta astawan yachanaykipaqla leey Malaquías 1.1-3. Chaypin nishan “Diosqa akllaran Israel naciontan, manan Edom sutivoq naciontachu”, nispa. Chay Edom nacionqa Jacobpa wawqen Esaupa mirayninkunamantan formasqa karan.*]

14 Chayri, ¿ima nisunmantaq chaykunamantarí? ¿Diosqa injuston nisunmanchú? ¡Manan chayqa saynachu! **15** Diosqa Moisestapas khaynatan nirán: “Noqaqa pitachus khuyapayayta

munani, paytan khuyapayasaq; pitachus llakipayayta munani, paytan llakipayasaq”, nispa [*Éxodo 33.19*]. **16** Hinasapas Diosqa runakunataqa khuyapayan, manan runakunapa imapas ruwasqanraykuchu, nitaq runakunapa munasqanraykuchu.

Aswanmi Diosqa runakunataqa khuyapayan, paykunata munakusqanrayku. **17** Chaymi *Egipto nación llaqtapi *rey Faraonman Diospa nisqanpas, Bibliapi khayna escribisqa kashan: “Qantan Egipto nacionpi rey kanaykipaq churarayki, noqapa atiyniyya runakunaman rikuchinaypaq, saynapi llapallan runakuna pis kasqayta reqsiwanankupaq”, nispa [*Éxodo 9.16*]. **18** Chayraykun yachanchis, Diosqa khuyapayanmi pi munasqan runata, pi runapa sonqontataqmí munaspaqa rumiyachin, (imaynan rey Faraonpa sonqontapas rumiyachiran hinata).

19 Saynaqa sichus mayqenniykichispas khaynata tapuwankichisman: “Diospa contranpiqa manan ni pipas sayariytaqa atinmanchu. Chaymi Diosqa munasqanman hina imatapas ruwan. Sayna kashaqtinri, ¿imanaqtintaq Diosri huchachawasunman?” nispa. **20** Hinaqtinmi noqqaqa nisqaykichis, ¿pitaq qanri kanki Diosmanta cuentata mañanaykipaqrí? Allpamanta ruwasqa mankaqa manan ruwaqnintaqa ninmanchu: ¿Imanaqtintaq khaynatari ruwaruwarankí? nispaqa. **21** Ichaqa allpamanta mankata ruwaq runapaqa kanmi derechon, munasqanman hina imatapas ruwananpaqqa. Pay munaspanqa ruwanmanmi, allpamanta sumaq fino jarrota, allin importante p'unchawkunapi utilizasqa kananpaq, otaq ima jarrotapas, sapa p'unchaw utilizasqa kananpaq.

22 Saynallataqmi pasan Diospa ruwasqankunawanpas. Diosqa runakunamanmi phiñakuyninta hinallataq atiynintapas rikuchiya munaran. Ichaqa ancha allin, hinallataq ancha pacienciayoq kaspanmi, Diosqa huchapi kawsaq runakunataqa mana kasqan ratollachu castigaran, paykuna castigasqa kanankupaq hinallataq destruisqa kanankupaq kashaqtinkupas. **23** Diosqa chaykunataqa ruwaran, ancha khuyayniyoq, hinallataq ancha atiyniyoq kasqanta runakuna yachanankupaqmi. Diosqa ñawpaqmantaraqmi khuyapayayninwan akllakuwaranchis, payman rikch'akuq kaspa, noqanchispas hatunchasqa kananchispaq. **24** Diospa waqyasqan runakunaqa noqanchismi

kanchis. Diosqa manan Israel nacionniyoq runakunallatachu wawankuna kananpaqqa waqyaran; aswanqa huk law nacionniyoq runakunatapas waqyaranmi, wawankunaña kanankupaq. **25** Chaymantan ñawpaq *profeta Oseaspa esribisqan libropipas, Diosqa khaynata nishan:

“Mana waqyasqay runakunatan, ‘wawaykunan’ nisaq.
Mana munakusqay runakunatan ‘munakusqay wawaykuna’, nisaq, nispa [Oseas 2.23].

26 Hinaspapas maypin nisurankichis khaynata: ‘Qankunaqa manan waqyasqay runakunachu kankichis’, nispa.

Chay lugarllapitaqmi nisunkichis: ‘Qankunaqa kawsashaq Diospa wawankunan kankichis”, nispa [Oseas 1.10].

27 Saynallataqmi ñawpaq profeta Isaiaspas Israel nacionniyoq runakunamantaqa khaynata niran:

“Israel nacionniyoq runakunaqa lamar qochapi aqo hinaraqmi ashkallaña kanku. Ichqa chay ashka runakunamantaqa, wakillanmi salvasqa kanqaku.

28 Hinaspapas Diosqa prontollan kay enteron mundointinpi runakunataqa juzgaspa sentencianqa”, nispa [Isaías 10.22-23].

29 Chaykuna pasananmantan, profeta Isaiaspas ñawpaqtaraq, khaynata niran:

“Sichus tukuy atiyniyoq Diosninchis mana salvanmanchu karan wakinninchista chayqa, *Sodoma llaqta, hinallataq Gomorra llaqta hinan lliw chinkachisqa kasunchisman karan”, nispa [Isaías 1.9].

Israel nacionniyoq runakunapa mana kasukusqankumanta

30 Chayri, ¿ima nisunchismantaq chaykunamantarí?

Diosqa huk law nacionniyoq runakuna payta mana mashkashaqtinkupas, paykunataqa justo runamanmi tukuchiran, Jesucristopí creesqankurayku. **31** Ichqa Israel nacionniyoq runakunañataqmi, Moisespa esribisqan leykunata cumpliyya munaranku, mana huchayoq justo runakuna kanankupaq. Ichqa manataqmi Diosqa

paykunataqa aceptaranchu. **32** Paykunatari, ¿imanaqtintaq Diosri mana aceptaranchú? Diosqa paykunataqa manan aceptaranchu, paypi mana iñisqankurayku. Aswanmi paykunaqa leypa kamachisqanman hina imatapas ruwayta munaspa, justo runaña kayta piensaranku. Chayraykun Jesucristoqa, paykunapaqqa hayt'akuspa laq'apakunankupaq huk rumi hina karan. **33** Chaymantan Bibliapipas khayna esribisqa kashan:

“Noqaqa Jerusalén llaqtapin hayt'akuspa
laq'apakunapaq rumita churani.

Pipas chay rumipi hayt'akuspaqa, laq'apakunqan.
Ichaqa pipas chay rumipi confiaspaqa, manan
engañasqachu kanqa, Diospi confiasqanrayku”, nispa
[Isaías 28.16]. [Nota: *Chay rumiqa, Jesucriston*].

10 **1** Wawqe panaykuna, noqaqa anchatapunin munani, kay Israel *nacionniyoq llaqtamasiy runakuna salvasqa kanankuta. Chaymi noqaqa paykunapaq tukuy sonqoywan Diosmanta mañakushani. **2** Noqaqa cheqaqtapunin seguro kashani, kay Israel nacionniyoq llaqtamasiy runakunaqa, tukuy sonqonkumantan Diosta serviyta munanku. Ichaqa manan yachankuchu imaynatas Diosta serviytaqa. **3** Paykunaqa manan yachankuchu, imaynatas Diosqa mana huchayoq justo runaman tukuchiwasqanchistaqa. Aswanmi kikinkupa munasqakuman hinalla, (*leykunata cumplispanku) justo runakuna hinaña kayta munanku. Chayraykun paykunaqa mana aceptankuchu, imaynatas Diosqa mana huchayoq justo runaman tukuchiwasqanchistaqa. **4** Diosqa manan leykunapa kamachisqanta kasukusqanchisraykuchu justo runaman tukuchispa aceptawanchis, aswanqa Jesucristopí creesqanchisraykun. Chayraykun salvasqa kananchispaqqa manaña necesarioñachu Moisespa esribisqan leykunata cumplinanchispaqqa, Señorninchis Jesucristo chay leykunata cumplisqanrayku.

5 Moisesqa escribiranmi leykunata kasukuspa salvasqa kayta munaq runakunamantaqa, khaynata: “Sichus pipas llapallan leykunata allinta cumplinkuman chayqa, salvasqan kankuman”, nispa [Levítico 18.5]. **6** Ichaqa Jesucristopí iñispan

salvasqa kanchis. Chayraykun Jesucristopí iñiqkunaqa mana huchayoq justo runaña kasqankurayku, Bibliapi nisqanman hina ninanku: “Ama qanqa piensaychu khaynataqa: ¿Pitaq hanaq pachamanri wicanman, Cristota kay pachaman urayachimunanpaqrí?” nispaqa. Saynatan wakinqa piensanku, Cristota cielomanta kay pachaman urayachimuya munaspanku. **7** Hinaspapas qanqa amayá khaynataqa piensaychu: ¿Pitaq wañusqakunapa kasqanmanri urayunman? nispaqa. Saynatan wakinqa piensanku wañusqakunapa kasqanmanta, Cristota kawsarichimuya munaspanku.

[Nota: *Israel nacionniyoq runakunaqa suyasharankuraqmi, Diosmanta hamunanpaq huk Salvadorta. Ichaqa manan munarankuchu Jesuspí creeytqa, pay chay Salvador kashaqtin. Chaymi Pabloqa nishan: “Chay Salvadorqa ñan hamurunña. Amaña paytaqa mashkaychishñachu”, nispa.*] **8** Ichaqa Bibliapin khaynata nishan: “Diospa palabranqa qanpa cercallaykipin kashan; qankunapa simiykichispi, hinallataq sonqoykichispi ima”, nispa [Deuteronomio 30.12-14]. Noqaykuqa kay allin willakuytan qankunaman apamuspa willashaykiku, saynapi qankunapas Jesucristopí iñinaykichispaq. **9** Sichus runakunapa ñawpaqniñipi simiykiwan willakunki, “Jesucristoqa Señorniyimi” nispa, hinallataq tukuy sonqoykiwan creenki, Jesucristotaqa wañusqakunapa kasqanmanta Dios kawsarichimusqanpi chayqa, (wiñay ñak'ariymantan) salvasqa kanki. **10** Hinaspapas tukuy sonqonchiswanmi iñinchis, mana huchayoq justo runata hina Dios chashkiwananchispaq. Chaymantaq siminchiswantaqmi willakunchis khaynata: “Jesucriston Señorniyqa” nispanchis, salvasqa kananchispaqqa. **11** Chaymi Bibliapiqa khaynata nishan: “Pipas paypi iñiqqa manan engañasqachu kanqa”, nispa [Isaías 28.16].

12 Diosqa llapallan runakunapa Diosnинmi. Chayraykun Diospaqqqa igualla kanku Israel nacionniyoq runakunapas, hinallataq huk law nacionniyoq runakunapas. Hinaspapas Señorninchisqa allintan bendecin payta adoraspas, paymanta mañakuq llapallan wawankunataqa. **13** Chaymi Bibliapiqa khaynata nishan: “Pipas Señorninchispi creespas, paymanta llapallan mañakuqkunaqa, salvasqan kanqaku” nispa [Joel 2.32].

14 Ichaqa kunan tapusqaykichis, ¿imaynataq Diosmantari mañakunkuman, Diospi mana creeshaspankurí? ¿Imaynataq Diospiri creenkuman, Diosmanta mana uyarishaspankurí? ¿Imaynataq Diosmantari uyarinkuman, paykunaman pipas mana willashaqtinrí? **15** ¿Imaynataq chay willakuqkunari Diosmanta willakuq rinkuman, paykunata pipas mana mandashaqtinrí? Chaymi Bibliapiqa khayna esribisqa kashan: “¡Ancha sumaqmi Diosmanta allin willakuyta willakuspa puriyqa, hinallataq Dioswan hawkalla kawsanankupaq willakuypas!” nispa [*Isaías 52.7*].

16 Ichaqa Diospa allin noticianmanta willakushaqtinkupas, manan llapallan runakunachu kasukuranku. Paykunamantan *profeta *Isaiaspas ñawpaqtaraq ña escribiranña khaynata: “Dios Taytalláy, ¿pitaq noqaykupa willakusqaykutari creeran? (¡Manan ashkachu creeranku!)”, nispanku [*Isaías 53.1*].

17 Chayraykun pipas Diospa palabranta uyariqqa, Diospi iñiyya atinqa. Chay palabraqa yachachiwanchis Señorninchis Jesucristomantan. **18** Kunanmi tapusqaykichis: ¿Manachu Diospa palabranmantaqa tukuy lawpi willakushaqtinku uyarirankú? Arí, tukuy lawpin Diospa palabrantaqa uyariranku. Chay uyarisqankumantan Bibliapiqa khaynata nishan:

“Diosmanta willakusqankuqa enteron kay pachantinmanmi ch'equeriran,
Diospa palabrantaqa enteron mundontinpi runakunan uyariranku”, nispa [*Salmos 19.4*].

19 Kunan yapamanta tapullasqaykichistaq: ¿Manachu Israel nación llaqtayoq runakunari chaykunata yacharankú? Arí, paykunaqa yacharankun chaykunataqa. Ichaqa Moisesmi Diospa rimasqanta ñawpaqtaraq ña escribiranña khaynata:

“Noqan invitasaq huk law nación llaqtayoq runakunata noqapi creenankupaq. Chaywanmi qankuna, Israel nacionniyoq runakunaqa, celoso churakunkichis. Hinasapas qankunaqa anchatan envidiakunkichis chay mana allin entiendeq runakuna, noqapi creesqankurayku”, nispa [*Deuteronomio 32.21*].

20 Saynallataqmi profeta Isaiaspas, Diospa partenmanta ñawpaqtaraq escribillarantaq khaynata:

“Mana mashkawaq runakunan, noqataqa tariwaranku.

Noqamanta mana imatapas tapukuq runakunamanmi, noqaqa rikhurirani”, nispa [Isaías 65.1].

21 Ichaqa Israel nación llaqtayoq runakunamatataqmi, Diosqa profeta Isaíasnintakama, khaynata nirallantaq:

“Noqaqa sapa p'unchawmi kay mana kasukuq runakunamanqa makiyta haywarispay, yanapayta munashani, paykuna mana kasukuq rebelde terco runakuna kashaqtinkupas”, nispa [Isaías 65.2].

Israel nacionniyoq runakuna wakillan salvasqa kanankumanta

11 1 Kunan tapusqaykichis: Israel *nacionniyoq runakunamatari, ¿manañachu Diosri ni imatapas yachayta munan? ¡Chayqa manan saynachu! Noqapunin Israel nación llaqtayoq runa kani, Abrahampa mirayninmanta, hinaspapas Benjaminpa miraynin ayllunmantawan ima. 2 Diosqa manan rechazaranchu ñawpaqmantapacharaq akllakusqan Israel nacionniyoq runakunataqa. Qankunari, ¿manachu *profeta Eliasqa ñawpaqtaraq rimasqantari yachankichís? Paymi Diosmanta mañakuspa, Israel nación llaqtapa contranpi, khaynata niran: 3 “Diosnilláy, paykunaqa qanmanta willakuq profetaykikunatan wañurachinku; altarniykikunatapas thuñirachinkun. Ichaqa llapallan profetaykikunamatán noqa sapallayña vidayoq qeparuni; chaymi noqatas paykunaqa wañurachiwayta munashanku”, nispa. 4 Ichaqa Diosmi profeta Eliastaqa contestaran khaynata: “Qanqa manan sapallaykiñachu kashanki. Aswanqa qanchis waranqa runakunaraqmi akllakusqaymantaqa kashan. Paykunaqa manan Baal nisqa falso diosmanqa qonqorikurankuchu payta adoranankupaqqqa”, nispa [1 Reyes 19.10, 18]. 5 Saynallataqmi kunan tiempopipas pasan. Israel nacionniyoq llapallan runakunamatataqa, chikallantan Diosqa akllakuran, paykunata khuyapayasqanrayku. 6 Diosqa khuyapayakuq kasqanraykun paykunataqa akllaspa, salvaran. Ichaqa manan paykunaqa imatapas ruwarankuchu kikinkuta salvakunankupaqqqa. Sichus paykunata Dios akllakunman

karan imapas ruwasqankurayku chayqa, yanqapaqmi chay salvación regalo qosqanqa kanman karan.

7 Kunanri, ¿ima nisuntaq? Israel nacionniyoq runakunaqa manan salvakuytaqa atirankuchu, nishu terco kaspanku, sonqonkuta rumiyachisqankurayku. Ichaqa Diospa akllasqan kaqkunallan salvasqa kaytaqa atiranku, (Jesucristopi creesqankurayku). **8** Chay Israel nacionniyoq terco mana creey munaq runakunamantan, Diospa palabranpi khaynata nishan:

“Diosqa paykunapa sonqontan rumiyachiran,
mana entiendeq kanankupaq.

Diosqa paykunapa ñawintan ñawsayachiran,
qawashaspapas ama rikunkupaq.

Diosqa paykunapa ninrintan upayachiran,
uyarishaspapas ama entiendenankupaq.

Chaymi paykunaqa kunankamapas mana kasukuq
kashanku”, nispa [*Deuteronomio 29.4*].

9 Saynallataqmi *rey Davidpas ñawpaqtaraq khaynata nillarantaq:

“Paykunapa banquete fiesta ruwasqankuyá huk malla
hina trampa kachun,
saynapi paykunaqa huchaman urmayuspanku,
castigasqa kanankupaq.

10 Nawinkupas tutayaq hinayá kachun,
saynapi ñawsa runakuna hina kaqtinku,
Diosmanta mana entiendenankupaq.
Wasankupas wiñayapaqyá qopoyachun”, nispa
[*Salmos 69.22-23*].

11 Kunan tapusqaykichis: Israel nacionniyoq runakunari, Diosta mana kasusqankuraykuri, ¿wiñayapaqchu Diosmanta karunchasqa kaspa, manaña salvasqa kanqakú? ¡Manan chayqa saynachu! Aswanmi paykuna Diosta mana kasukuqtinku, huk law nacionniyoq runakuna kunanqa Jesucristopi creeshanku. Sayna kanantan Diosqa permitiran, saynapi Israel nacionniyoq runakuna, chayta rikuspanku, celoso churakunankupaq. **12** Israel nacionniyoq runakuna, huchapi kawsaspa, Jesucristopi mana creesqankuraykun, Diosqa enteron mundointipi huk law nacionniyoq runakunata

favoreceshan, salvasqa kanankupaq. Sayna kaqtinqa, aswan más allinraqmi kanqa, sichus Israel nacionniyoq ashka runakunapas Jesucristopi creespanku, salvasqa kaqtinkuqa.

13 Kunanqa huk law nacionniyoq runakunamanmi nisqaykichis: Diosmi noqataqa akllawaran, qankunaman rispay, qankuna ukhupi apóstol kanaypaq. Chayraykun noqaqa qankuna ukhupi Diosmanta willakuspa llank'ashani. Chay llank'asqaymi noqapaqqa ancha importante. **14** Noqaqa munanin, Israel nacionniyoq llaqtamasiy runakunaqa, qankunaman allin willakuy willasqaywan, celoso churakunankuta, saynapi paykunapas salvasqa kanankupaq. **15** Diosqa mana creey munaq Israel nacionniyoq llaqtamasiy runakunata rechazaspanmi, huk law nacionniyoq ashka runakunata salvaran, Jesucristopi creesqankurayku. Ichqa kunan piensariyachis, Israel nacionniyoq ashka runakunata Dios salvaqtinri, ¿imaraqsi pasanqa? Jesucristopi paykuna creeqtinkuqa, ancha kusikuymi kanqa, wañusqa hina kasqankumanta wiña-wiñaypaq kawsasqankurayku. **16** Kunan nisqaykichis Israel nacionniyoq runakunaman comparachispay kaykunata. Sichus pipas huk masamanta ruwasqa primer kaq t'antata Diosman ofrendan chayqa, llapallan chay masapas Diosmanqa ñan ofrendasqaña kashan. Saynallataqmi sichus pipas sach'apa saphinta Diosman ofrendan chayqa, llapallan ramankunapas Diosmanqa ñan ofrendasqaña kashan.

17 Kunan nisqaykichis, huk allin aceitunapa wakin ramankunan kuchusqa karan. Hinaspan chay allin aceitunaman injertaranku huk k'ita aceituna sach'apa ramankunata, saynapi chay allin aceitunamanta alimentakuspa, wiñananpaq. Ichqa chay k'ita aceituna sach'a hinan huk law nacionniyoq runakunapas kankichis. Qankunatan Diosqa permitiran, allin aceituna sach'aman injertasqa hina kanaykichispaq, saynapi Diospa wawankunaña kaspaykichis, wiñay kawsayta chashkinaykichispaq. Ichqa chay allin aceituna sach'aqa Israel nacionniyoq runakunan kanku. **18** Qankunaqa Israel nacionniyoq runakunamantaqa amayá más importante kanaykichispaqchu creekuychis. Aswanqa yachaychisyá, qankuna huk law nacionniyoq runakunaqa, manan aceituna sach'apa saphinchu kankichis chay sach'ata wiñachinaykichispaqqa; aswanqa sach'apa

saphinmi qankunataqa wiñachisunkichis, injertasqa ramakunalla kasqaykichisrayku. [Nota: Chay sach'apa saphinqa Israel nacionniyoq runakunapa ñawpaq abuelonkunan karanku].

19 Qanqa alabakuwaqpashchá khaynata piensaspa: “Noqataqa chay kuchusqa ramakunapa rantintan, chay allin aceituna sach'aman injertawaran”, nispa. **20** Arí, chay piensasqaykiqa cheqaqmi. Ichaqa Israel nacionniyoq wakin runakunatan Diosqa rechazaran, Jesucristopi mana iñisqankurayku. Ichaqa qantan Diosqa aceptasuranki, Jesucristopi iñisqaykichisrayku. Saynaqa amayá (Diospa aceptasqan kasqaykiraykuchu) alabakuspa paytukusqa kay; aswanqa Diosta manchakuspayá kawsaychis. **21** Diosqa Israel nacionniyoq runakunataqa, manan perdonaranchu Jesucristopi mana iñisqankurayku. Saynallataqmi sichus qankuna huk law nacionniyoq runakunapas, Jesucristopi mana creenkichishchu chayqa, qankunatapas Diosqa manan perdonasunkichishchu.

22 Qawariyachisyá Diosqa ancha allin khuyapayakuq kasqanta, hinallataq estrieto kasqanrayku cheqaqta castigakuq kasqantapas. Diosqa anchatan castiganqa huchallapi kawsaq runakunataqa. Ichaqa anchatan Diosqa qankunataqa khuyapayasunkichis. Sichus Diospi qankuna confiandkichis chayqa, Diosqa salvasunkichismi. Ichaqa sichus Jesucristopi mana creenkichishchu chayqa, qankunatapas Diosqa rechazasunkichismi. **23** Saynallataqmi, sichus Israel nacionniyoq runakunapas, Jesucristopi mana iñisqankumanta, Diosman kutirikunqaku chayqa, Diosqa ancha atiyniyoqmi paykunatapas salvananpaqqqa. Chayqa kanman imaynan huk kuchusqa ramatapas kaqmanta kaq sach'allanman injertapushanman hinan. **24** Qankunataqa k'ita aceituna sach'apa ramankuna hina huk law nacionniyoq runakuna kashaqtikichismi, Jesucristopi iñisqaykichisrayku Diosqa aceptasurankichis, Diospa akllasqan llaqta kanaykichispaq. Ichaqa qankunamantapas aswan más facultaraqmi Israel nacionniyoq runakunataqa kaqmanta Diosqa aceptanqa, paykunaqa chay allin aceituna sach'aman kaqmanta injertasqa kasqankurayku.

Israel nacionniyoq runakuna salvasqa kananmanta

25 Khuyasqay wawqe panaykuna, kunankama manaraq pipapas yachasqantan yachanaykichista munani,

saynapi huk law nacionniyoq runakuna kashaspapas, salvasqa kasqaykichismanta ama alabakunaykichispaq. Ichaqa chay mana yachasqanku secretoqa kaymi karan: Israel *nacionniyoq wakin runakunaqa sonqonkutan rumiyachiranku, asta huk law nacionniyoq runakuna, Jesucristopi iñispanku, Diospa llaqtanman completakunankama. **26** Ichaqa chay huk law nacionniyoq runakuna completaruptinkun, Diosqa Israel nacionniyoq runakunataqa salvanqa. Chaymantan Bibliapi khaynata nishan:

“Salvadorqa Jerusalén llaqtamantan hamunqa. Hinaspan Israel nacionniyoq runakunataqa huchankumanta limpiantqa.

27 Noqaqa huk pactotan paykunawan ruwasaq, huchankuta perdonanaypaq”, nispa *[Isaías 59.20-21; Jeremías 31.33-34]*.

28 Kunanmi ichaqa, Israel nacionniyoq runakunaqa, Jesucristomanta allin willakuya mana creesqankurayku, Diospa enemigon hina kashanku, qankuna huk law nacionniyoq runakuna kashaspapas, favorecesqa kanaykichispaq. Ichaqa Israel nacionniyoq llaqtamasiy runakunatapas Diosqa munakunmi, ñawpaq abueloyku Abrahamta, Isaacta, hinallataq Jacobtapas akllakusqanrayku. **29** Diosqa regalo qosqantaqa manan qechukapunchu. Nitaqmi akllasqan runakunatapas qonqanchu. **30** Qankuna huk law nacionniyoq runakunapas, ñawpaqtqa manan Diostaqa kasukurankichishchu. Ichaqa Israel nacionniyoq runakuna Diosta mana kasukuqtinkun, Diosqa kunan qankunata khuyapayashasunkichis.

31 Ichaqa imaynan qankunatapas, huk law nacionniyoq kashaqtikichispas, Diosqa salvasurankichis, saynallataqmí Israel nacionniyoq runakuna mana kasukuq kashaqtinkupas, Diosqa paykunatapas salvanqa, (Jesucristopi creeqtinku). **32** Ichaqa Diosmi permitiran, Israel nacionniyoq runakuna, hinallataq huk law nacionniyoq runakunapas mana kasukuq kanankuta, saynapi Israel nacionniyoq runakunata, hinallataq huk law nacionniyoq runakunatapas khuyapayananaq.

33 ¡Mayna hatu-hatunmi Diospa qapaq kayninqa! Hinaspapas Diosqa ancha yachayniyoq kaspanmi, tukuy

imata yachan. Chaymi pipas Diospa piensaynintaqa mana entiendeyta atinmanchu, nitaq ima ruwasqantapas, nitaq imayna ruwasqantapas yachanmanchu. **34** Chaykunamantan Diospa palabranpiqa, khaynata nishan:

“¿Pitaq Diospa piensasqantari yachanman?

¿Pitaq Diosmanri consejokunata qonman? [Isaías 40.13].

35 ¿Pitaq Diosmanri imatapas regalanman,
paykunamanpas Dios kutichipunapaqrí?” nispa [Job 41.11].

36 Tukuy imapas Diospa unanchasqanmi. Paypa makillanpin tukuy imapas kashan. Payllapaqtaqmi tukuy imapas. Chayraykuyá Diosqa wiña-wiñaypaq alabasqa kachun. Amén.

Creyentekuna imayna kawsananchismanta

12 1 Khuyasqay wawqe panaykuna, Diosninchis anchata khuyapayawasqanchisraykun, kayta ruegakamuykichis: Qankunaqa cuerpoykichistayá huk kawsashaq *ofrendata hina Diosman qoychis, hinospa tukuy huchakunamanta karunchakuspa, Diospa munasqanman hina kawsaychis. Saynata kawsaspan qankunaqa Diosta cheqaqtapuni adorankichis. **2** Qankunaqa amayá kunan tiempokunapi huchallapi kawsaq runakuna hinachu kawsaychis. Aswanqa piensayniykichistayá allin piensaywan cambiaychis, saynapi kawsayniykichis cambiananpaq. Saynapin qankunaqa yachankichis, Diospa munasqanman hina kawsayta, allin kaqkuna ruwayta, cheqaq rimayta, hinallataq Diospa agradonpaq hina allintapuni kawsayta ima.

3 Diosmi munakuyninman hina noqataqa *apostolnin kanaypaq akllawaran. Chayraykun niykichis, qankunaqa amayá wakin creyente masiykichismantaqa aswan más importanteqa creekuychishchu. Aswanyá qankunaqa kikiykichista allinta qawayukuspa piensaychis, iñiyta Dios qosusqaykichisman hina. Chaykunatan Diosqa qosurankichis, Jesucristopí creesqaykichisrayku. **4** Noqanchispas cuerponchisqa huklla kashaspanpas, ashka parteyoqmi. Ichqa manan llapankuchu cuerponchispas partenkunaqa kaqlata imatapas ruwanku. **5** Saynallataqmi noqanchispas ashka runakuna kashaspanchispas, Jesucristopí creesqanchisrayku,

huk cuerpolla kanchis. Chaymi noqanchisqa Jesucristopa cuerponman llapallanchis pertenecenchis.

6 Diosqa sapankamanchismanmi qowaranchis payta servinapaq atiy *oficiokunata. Chay oficiokunataqa qowaranchis paypa munasqanman hinan, hinallataq ruway atinanchisman hinallan. Saynaqa, sichus Dios atiyta qowaranchis paymanta willakuykunata runakunaman willamunapaq chayqa, sapankamanchisyá chay oficio qowasqanchistaqa Jesucristopi iñisqanchisman hina ruwayman churasunchis. **7** Saynallataqyá, sichus pipas Diosmanta chashkiran servinanpaq oficiota chayqa, allintayá servichun. Sichus pipas Diosmanta chashkiran yachachinanpaq oficiota chayqa, allintayá yachachichun. **8** Sichus pipas Diosmanta chashkiran kallpanchananpaq oficiota chayqa, allintayá kallpanchachun. Sichus pipas Diosmanta chashkiran ima kapuqninkunawanpas runamasinta yanapananpaq oficiota chayqa, allintayá tukuy sonqonwan runamasintaqa yanapachun. Sichus pipas Diosmanta chashkiran runamasinta kamachispa diriginanpaq oficiota chayqa, allintayá sumaq voluntadwan dirigichun. Sichus pipas Diosmanta chashkiran llakisqa runakunata kallpanchananpaq oficiota chayqa, allintayá ancha kusikuywan yanapachun.

Khuyakuymanta

9 Qankunaqa wawqe panantin hinayá, tukuy sonqoykichiswan cheqaqtapuni khuyanakuychis, ichaqa amayá simillaykichiswanchu. Hinaspapas qankunaqa llapallan mana allin kaqkunatapas rechazaychis. Hin spa allin kaqkunallata ruwaychis. **10** Qankunaqa wawqentin hinayá allinta khuyanakuychis. Hinallataq allinta respetanakuspá kawsaychis. **11** Qankunaqa amayá qella runakuna hinachu kaychis. Aswanqa allintayá ancha kusikuywan ama qellakuspá Diospaq llank'aychis. **12** Qankunaqa Jesucristopa kutimunan p'unchawta suyaspaykichisyá, anchata kusikuychis. Hinaspapas ima ñak'ariypiña tarikuspapas, pacienciakuychis. Saynallataq Diosmanta mañakuspapas, ama dejaspa mañakuychis. **13** Qankunaqa Diospi iñiqmasiykichis wakchakunatayá, yanapaychis kaqniyekichiskunawan.

Saynallataq karumanta hamuqkunatapas, wasiykichispi allinta chashkispa, samaykachiychis.

14 Qatikachasuqniykichis runakunataqa, ama maldeciychishchu. Aswanqa Diosmanta paykunapaq mañapuchis, saynapi paykunata Dios bendecinanpaq.

15 Qankunaqa kusisqa kaqkunawan, kusikuychis.

Saynallataq waqaqkunawanpas, waqaychis. **16** Qankunaqa hawkalla, hinallataq huk sonqolla kawsaychis. Hinaspapas amayá paytukusqaqa kaychishchu. Aswanqa runakunapa despreciasqan humilde runakunatapas, allintayá respetaychis; hinaspapas qankunaqa amayá runamasiykichiskunamanta aswan más yachaq tukuqchu kaychis.

17 Sichus pipas qankunata ima mana allintapas ruwasunkichis chayqa, amayá qankunaqa vengakuychishchu. Aswanyá qankunaqa llapallan runakunapa ñawpaqninpi allin kaqkunatapuni allinta ruwaychis. **18** Qankunaqa atisqaykichisman hinayá sapa p'unchaw allin kaqkunatapuni ruwaychis, saynapi llapallan runakunawan hawkalla kawsanaykichispaq. **19** Munasqay wawqe panaykuna, qankunapa contraykichispi ima mana allintapas runamasiykichis ruwasuqtiykichisqa, amayá vengakuychishchu. Aswanyá Diosman chay contraykichispi kaq runakunataqa saqeychis, Dios castigananpaq. Chaymantan Bibliapiqa kikin Diospuni khaynata niran:

“Noqamanmi tupawan paykunamanta vengakunaypaqqa.

Noqan paykunataqa ruwasqankuman hina castigasaq”, nispa [*Deuteronomio 32.35*].

20 Hinaspapas Bibliapiqa nillashantaqmi khaynata:

“Sichus enemigoysi yarqaypi kaqtinqa, mikhunaykita qoykuy.

Sichus enemigoysi ch'akiypi kaqtinqa, unullataspas haywaykuy.

Saynata ruwaqtiykin, chay enemigoysipa uyanqa p'enqakuymanta pukamanraq tukunqa”, nispa [*Proverbios 25.21-22*].

21 Qankunaqa amayá mana allin ruwaykunawanqa vencechikuychishchu. Aswanqa allin kaqkuna ruwasqaykichiswanyá, mana allin kaqkunataqa venceychis.

Autoridadkunata respetananchismanta

13 1 Qankunaqa llapallaykichisyá kamachikuq autoridadkunataqa kasukuychis. Paykunataqa Diosmi permitiran kamachikuq kanankupaq. Hinas papas Diosmi chay autoridadkunataqa autoridad kanankupaq churaran.

2 Ichaqa sichus pipas autoridadkunata mana kasukunqachu chayqa, Diospa contranpin kashan. Chay raykun chay runaqa ancha castigasqa kanqa. 3 Autoridad runakunaqa, manan allin ruwaq runakunata castigananpaqchu kashanku. Aswanqa mana allin ruwaq runakunata castigananpaqmi kashanku. Saynaqa sichus qankuna autoridadkunata mana manchakuspa kawsayta munankichis chayqa, allin kaqkunata ruwaspayá kawsaychis. Saynata kawsaqtiykichismi, chay autoridadkunaqa qankunamanta allinta rimanqaku.

4 Autoridadkunaqa Diospa kamachisqanman hina allin kaqkunata ruwanankupaqmi kashanku, saynapi mana allin runakunamanta cuidasunaykichispaq. Ichaqa sichus qankuna mana allin kaqkunata ruwaspaykichisqa, ¡manchakuymantayá khatatataychis! Paykunaqa manan yanqapaqchu armankutaqa apakachanku. Aswanmi paykunaqa churasqa kashanku, Diospa nisqanman hina imatas ruwanankupaq, hinallataq mana allin ruwaq runakunatapas castiganankupaq. 5 Chay raykuyá autoridadkunataqa allinta respetaspa kasukuychis. Hinas papas qankunaqa amayá autoridadkunataqa respetaychis, castigota manchakusqaykichisraykullachu; aswanqa respetaychis, autoridadkuna respetayqa allinpuni kasqanrayku.

6 Chaymi qankunaqa *impuestotapas autoridadkunamanqa pagashankichis, qankunata cuidasusqaykichisrayku. Saynata ruwaspankun, chay autoridadkunaqa Diospa munasqanta ruwashanku. 7 Saynaqa sapankamaykichisyá iman paganaykichista pagaychis. Sichus autoridadkunaman auto avalúo impuestota paganaykichis kaqtinqa, pagaychis. Sichus ima impuestotapas paganaykichis kaqtinqa, pagaychis. Sichus pitapas respetanaykichis kaqtinqa, respetaychis. Hinallataq sichus pitapas estimana kaqtinqa, estimaychis.

Runamasinchiskunawan responsable kananchismanta

8 Qankunaqa amayá pimanpas debenkichishchu. Aswanqa llapallan runakunatayá qankunaqa allinta khuyakuychis.

Saynata pipas cheqaqtapuni runamasinta khuyakuspaqa, Diospa kamachisqan *leyinkunatan cumplishan.

9 Chay kamachikuy leykunapin khaynata nishan: “Aman waqllikunkichu. Aman pitapas wañuchinkichu. Aman suwakunkichu. {Aman llullakunkichu pipa contranpipas}. Aman runamasiykipa kaqninkunatas, nitaq warmintapas munapayankichu”, nispa. Chay kamachikuy leykunapas, hinallataq wakin llapallan kamachikuykunapas, kay huk kamachikuylapin cumplikun: “Runamasiyikunataqa qan kikiykita hina khuyakuy”, nisqanpi. **10** Pipas runamasinta khuyakuq runaqa, manan ni ima maldadtapas runamasintaqa ruwanchu. Aswanmi pipas runamasinta khuyakusqanwanqa, llapallan leykunata cumplishan.

11 Saynaqa kay nisqaykunatayá qankunaqa ruwaychis, ima tiempopichus kasqaykichista reparaspa. Puñusqa hina kasqaykichismantayá rikch'ariychis. Jesucristopa kutimunan p'unchawqa ñan más cercaña kashan, paypi creesqanchis p'unchawmantaqa. Pay kutimuspanmi, tukuy imamanta salvawasunchis. **12** Tutayaq hina mana allin tiempoqa ñan tukukushanña; chaymi Jesucristopa kutimunan p'unchawqa ña cercaña kashan. Chayraykuyá tukuy huchakunataqa amaña ruwasunñachu. Aswanqa tukuy huchakunata dejaspayá, Diospa munasqanta ruwaspa, allin armasqa hina kasunchis. Saynapi diablotapas hinallataq tukuy huchakunatas vencespa, k'anchaypi hina purisunchis, huk allin armasqa soldado hina. **13** Saynaqa allintayá kawsasunchis, p'unchawpi hina purispa. Amayá purisunchis mach'akuykunapichu, nitaq ch'aqwa ruwasqanku fiesta mikhuykunapichu, nitaq mana allin viciokunapichu, nitaq cuerponchistapas utilizasunchis waqllikuy huchakunapichu, nitaq envidianakuspa puriykunapichu, nitaq peleaykunapichu, nitaq runamasinchiskunapa contranpi imatas ruwaykunapichu. **14** Aswanqa Señorninchis Jesucristopi confiaspayá sapa p'unchaw kawsasunchis, saynapi aycha cuerponchispa munasqankunata amaña ruwananchispaq.

Iñiqmasinchispa contranpi ama rimananchismanta

14 1 Qankunaqa Diospa yachachisqankunata pisilla entiendeq wawqe pananchiskunataqa allintayá chashkiyjis. Paykunaqa manaraqmi allintaraqchu Diospa munasqantaqa entiendenku. Sichus mayqenninkupas qankunawan mana acuerdopichu kankuman chayqa, amayá paykunawanqa discutiychishchu. 2 Wakin wawqe pananchiskunaqa, Diospa yachachisqankunata allinta entiendesqankuraykun, tukuy clase mikhunakunata mikhunku. Ichaqa wakin wawqe pananchiskunañataqmi Diospa yachachisqankunata manaraq allinta entiendesqankuraykun, verdurakunallata mikhunku. 3 Saynaqa tukuy clase mikhunata mikhuq runakunaqa, verdurakunalla mikhuq runakunataqa amayá despreciachunkuchu. Saynallataqyá verdurakunallata mikhuq runakunapas, tukuy clase mikhunakunata mikhuq runakunataqa amallataq juzgachunchu. Diosqa igualtan ishkaynin clase runakunataqa chashkin. 4 Hinas papas, ¿pitaaq qanri kanki Diosta serviq runapa contranpi rimaspa juzganaykipaqri? Paytaqa allinta otaq mana allinta ruwaqtinpas Diosllan juzganqa. Hinas papas Diosllan paypi creeq runakunataqa atiyninwan yanapan, ima ruwasqankutapas allinta ruwanankupaqqa.

5 Kunanqa huk ejemplotawan nisqaykichis. Wakinqa piensankun huk p'unchawqa huknин p'unchawmanta aswan más importante kananpaq, saynapi chay importante kaq p'unchawta waqaychanankupaq. Ichaqa wakinñataqmi piensanku llapallan p'unchawkuna igualla kananpaq, (saynapi llapallan p'unchawkunata waqaychaspa, Diosta kasukunankupaq). Saynaqa sapankamankuyá imapas piensasqankupiqa seguro kachunku. 6 Sichus pipas huk p'unchawta waqaychaspaqa, Diosta respetaspa payta agradananaqmi waqaychan. {Saynallataqmi llapallan p'unchawkunata waqaychaqkunapas, Diosta respetaspa payta agradanankupaqmi waqaychanku}. Saynallataqmi Diosman graciasta qospa, tukuy clase mikhunakunata mikhuqpas, chaytaqa ruwan Diosman agradaspa, payta adoranankupaqmi.

Ichaqa saynallataqmi, Diosman graciasta qospa, tukuy clase mikhunakunata mana mikhuqpas, chaytaqa ruwan Diosman agradaspa, payta adoranankupaqmi.

7 Saynaqa llapallanchismi Diospaqqqa kawsanchis.

Hinaspapas noqanchisqa manañan kikillanchispaqñachu kawsanchis, nitaqmi kikillanchispaqñachu wañunchispas.

8 Kawsaspachisqa, Diosllapaqñan kawsanchis.

Wañuspachispas, Diosllapaqñan wañunchis. Saynaqa kawsaspapas otaq wañuspapas, Diospan kanchis.

9 Señorninchis Jesucristoqa wañuspan, kawsarimuran, saynapi wañusqa runakunapa, hinallataq kawsaq runakunapapas Señorninchis kananpaq. **10** Chayri, ¿imanaqtintaq qanri Diospi iñiqmasiykikunata juzgashankí? Hinaspapas, ¿imanaqtintaq paykunamanta aswan más importanteri creekunkí? Ichaqa llapallanchismi Diospa ñawpaqninpiqa juzgasqa kasunchis. **11** Kaykunamantan Bibliapiqa khayna escribisqa kashan:

“Kikin Diospunin khaynata niran:

Noqapa ñawpaqnipin llapallan runakunaqa qonqorikunkaku.

Noqatan llapallan runakunaqa yupaychawanqaku”, nispa [*Isaías 45.23*].

12 Chayraykun noqanchisqa sapankamanchis

Diosninchismanqa cuentata qosunchis.

Iñiqmasinchiskunata huchaman ama urmachinanchismanta

13 Saynaqa amayá noqanchisqa criticanakusunchu.

Aswanqa allinta piensaspachisyá imatapas ruwasunchis, saynapi Jesucristopi iñiqmasinchiskuna, noqanchispa kawsanchispis iishkayaspanku, huchaman ama urmanankupaq.

14 Noqaqa Señor Jesucristopi iñispaymi seguro kashani,

kay pachapiqa manan ni ima clase mikhunapas mana mikhunaqa kanmanchu. Ichaqa sichus pipas ima clase mikhunatapas mana mikhuna kananpaq piensanman

chayqa, amayá chay mikhunataqa mikhuchunchu, saynata

piensasqanrayku. **15** Sichus iñiqmasiyki imapas mikhusqaykita rikuspa, iñiyninpi iishkayanman chayqa, manan chay iñiqmasiykitaqa khuyakushankichu. Saynaqa amayá

pitapas mikhusqaykiwanqa huchaman urmachiychu. Ichaqa Señorninchis Jesucristoqa, paypaqwanmi cruzpiqa wañuran.

16 Sichus qanpa imapas mikhusqaykiwan, wawqeykipa iñiynin pisiyaqtinqa, wakin hermanokunan chay ruwasqaykita rikuspanku, “qanqa maltan ruwashanki”, nisunkikuman, allinta imata ruwashaqtikipas. Chayraykuyá qankunaqa ama saynatachu ruwaychis. **17** Diospa munasqanman hina kawsaq runakunapaqqqa mikhunapas, tomanapas manan importantechu. Aswanmi chaykunamanta más importanteqa, Diosta servispa, allinta ruwaspa, *Santo Espiritupa yanapayninwan hawkalla, hinallataq kusisqalla kawsaymi. **18** Ichaqa sichus pipas Diospa munasqanman hina kawsaspa, Jesucristota servinqa chayqa, Diospa agradonpaqmi kawsanqa. Chaymi chay runaqa runakunapa respetasqan kanqa.

19 Saynaqa hawkallayá kawsasunchis, yanapanakuspa hinallataq kallpanchanakuspa ima, saynapi aswan más allintaraq Diospi iñispa wiñananchispaq. **20** Noqanchispaqqa llapallan mikhunapas allinmi mikhunanchispaqqa. Ichaqa imapas mikhusqanchiswan, Diospi chayraq iñiq wawqenchiskunapa iñiynin pisyanman chayqa, manan allinchu chay mikhusqanchiswan iñiqmasinchiskunata huchaman urmachiyyqa. **21** Sichus aycha mikhusqaykiwan, otaq vino tomasqaykiwan, Jesucristopi iñiqmasiyikunata huchaman urmachiwaq chayqa, manan allinchu. Sayna kaqtinqa, aswan allinmi kanman, aychata mana mikhunaykipa, hinallataq vinotapas ama tomanaykipa. **22** Kay mikhuykunamanta, otaq mana mikhuykunamantapas piensasqaykitaqa, Diosllan qanllapiwan yachanan. Ichaqa ancha kusisqan kanqa, sichus pipas imapas mikhusqanmanta, hinallataq tomasqanmanta conciencian mana acusaqtinqa. **23** Ichaqa pipas ishkayaspa ima mikhunatapas mikhun chayqa, huchallikunmi, ishkayashaspa mikhusqanrayku. Saynaqa sichus imatapas creesqaykiman hina, mana ruwankichu chayqa, huchallikushankin.

Pisi iñiyniyoq runakunata kallpanchanamanta

15 **1** Noqanchisqa amayá munasqallanchistachu ruwasunchis. Aswanqa sichus iñiyninchispí allin kallpanchasqa kashanchis chayqa, pisi iñiyniyoq kaqkunatayá

allinta kallpanchasunchis. **2** Hinas papas noqanchisqa sapankamanchismi, wawqe pananchiskuna iñiyninkupi wiñanankupaq imatapas ruwananchis. Saynata ruwaspan chay wawqe pananchiskunataqa, allinta kallpanchasunchis Diospi aswan mastा iñinankupaq. **3** Ichaqa kikin Señorninchis Jesucristopas, manan kikinpa munasqallantachu ruwaran. Chaymantan Bibliapi nishan:

“Runakuna qanta k'amisuspaykiqa, noqatapas k'amiwashankuman hinan”, nispa [Salmos 69.9].

4 Bibliapi llapallan escribisqakunaqa kashan, chaykunata leespanchis yachananchispaqmi, saynallataq pacienciata qowananchispaq, consuelawananchispaq, hinallataq kallpanchawananchispaq ima. Chayta chashkispan Diospiqa aswan allinta confiasunchis. **5** Diosmi pacienciatapas, hinallataq kusikuytatas qowanchis. Chaymi noqaqa Diosmanta mañakushani, qankunata kallpanchasuqtiykichis, huk sonqolla kawsanaykichispaq, imaynan Señorninchis Jesucristopas runakunawan allinpi kawsaran chay hinata, **6** saynapi Señorninchis Jesucristopa Dios Taytanta huk sonqolla alabanaykichispaq.

Jesucristomanta allin willakuykunaqa llapallan runakunapaq kasqanmanta

7 Wawqe panaykuna, imaynan qankunatapas Señorninchis Jesucristoqa aceptasurankichis, saynallataqyá qankunapas wakinniykichistaqa aceptaychis qankuna ukhupi, saynapi Diosninchis alabasqa kananpaq. **8** Ichaqa kikin Señorninchis Jesucriston hamuran, noqayku Israel nacionniyoq runakunata serviwanankupaq, saynapi ñawpaq abueloykuman Diospa prometesqankuna cumplikunampaq. Saynata servispanmi Jesucristoqa rikuchiwaranku, ñawpaq tiempokunapiraq (Abrahamman, Isaacman, hinallataq Jacobman) Diospa prometesqankunaqa, cheqaqtapuni cumplikusqanta. **9** Hinas papas Señorninchis Jesucristoqa kay pachamanqa hamuran, huk law nacionniyoq runakunatapas salvananpaqmi, saynapi paykunapas Diospa ancha khuyakuyninmanta, Diosta alabanankupaq. Chaymantan Bibliapiqa khaynata nishan:

“Chayraykun noqaqa huk nación llaqtayoq runakunawan qanllataña alabasqayki.

Hinaspapas qanpa sutiykita hatunchaspan, qanllapaqña takikunatapas takisaq”, nispa [Salmos 18.49].

10 Hinaspapas Bibliapiqa nillashantaqmi khaynata:

“Llapallan nación llaqtayoq runakunapas, Diospa Israel nacionnnin llaqtayoq runakunawan kushkayá kusikuchis”, nispa [Deuteronomio 32.43].

11 Hinaspapas Bibliapiqa nillashantaqmi khaynata:

“Llapallan huk law nacionniyoq runakuna, Señor Diosta alabaychis.

Llapallan llaqtakunapi tiyaq runakuna, Diosllataña alabaychis”, nispa [Salmos 117.1].

12 Hinaspapas ñawpaqtaraqmi Diosmanta willakuq *profeta *Isaiaspas ña escribiranña khaynata:

“Isaipa mirayninmantan hamunqa huk law nacionniyoq llapallan runakunapa *reynin. Chaymi paykunata gobiernaqtin, ashka runakuna paypi confianqaku”, nispa [Isaías 11.10].

13 Noqan Diosmanta qankunapaq mañakushani, saynapi kikin Diospuni, paypi creesqaykichisrayku, kusisqata hinallataq hawkallata kawsachisunaykichispaq. Saynata kawsaspan qankunaqa, Diospi aswan mastaraq confiankichis, hinallataq *Santo Espiritupas yanapasunkichis, Diospi aswan mastaraq confianaykichispaq.

14 Wawqe panaykuna, noqaqa seguron kashani, qankuna sumaq sonqoyoq kasqaykichismanta, allinta yachasqaykichismanta, hinallataq allinta consejanakusqaykichismantawan ima. 15 Ichaqa kay cartapi tukuy asuntokunamanta imatapas mana pakaspaymi, noqaqa qankunaman escribimushaykichis, saynapi kay consejokunata ama qonqanaykichispaq. Kaykunataqa escribimushaykichis, noqata khuyakuwaspa, *apostolnin kanaypaq Dios akllawasqanraykun. 16 Saynatan akllawaran, apostolnin kaspay, huk law nacionniyoq runakunaman rispay, Jesucristomanta allin willakuykunata yachachimunaypaq. Chaymi noqaqa paykunapaqqa kani, Jerusalén *templopi

serviq *sacerdote hina, saynapi Santo Espiritupa yanapayninwan, Diosmanta willakuspay, paykunata huk sumaq *ofrendata hina Diosman presentanaypaq.

17 Jesucristo yanapawaqtinmi, noqaqa Diosta servishani. Chaymi anchata kusikuni. **18** Noqaqa manan qankunamanqa willashaykichis, noqapa imapas ruwasqaykunatachu. Aswanmi qankunamanqa willashaykichis, Señor Jesucristo imaynatas noqata cambiawasqanmanta, saynapi huk law nacionniyoq runakunaman Diosmanta willaqtiy, paykunapas Diosta kasusqankumantawan ima. Paykunaqa cheqaqtapunin Diostaqa kasukushanku, Diosmanta paykunaman willasqaywan, hinallataq noqapa ruwasqayta rikuspanku ima. **19** Ichaqa Santo Espiritupa yanapayninwanmi ashka milagrokunata, hinallataq tukuy mana hayk'aq rikuna señalkunatawan ima noqaqa ruwarani. Saynapin noqaqa Jesucristomanta allin willakuykuna willakuytaqa ña tukuruniña tukuy lawpi, Jerusalén llaqtamantapacha asta Ilíria *provincia lawkama. **20** Noqaqa Señorninchis Jesucristomanta allin willakuykunataqa willakurani, Jesucristomanta manaraq pipas willakusqanku llaqtakunapin. Manan noqaqa willakurani huk apostolkunapa willakusqan llaqtakunapichu, saynapi chay hukpa llank'asqanmanta ama aprovechakunaypaq. **21** Aswanmi Bibliapiqa khayna esribisqa kashan:

“Paymanta mana hayk'aq uyariqkunan, paymanta allinta uyarinqaku.

Paymanta mana hayk'aq uyariqkunan, paymantaqa uyarispa, allinta entiendenqaku”, nispa [Isaías 52.15].

Roma llaqtaman Pablo rinanpaq piensasqanmanta

22 Khuyasqay wawqe panaykuna, noqaqa ashka kutitan qankunaman visitaq hamuytapuni munashani. Ichaqa Jesucristomanta allin willakuykunata willakusqayraykun, mana hamuytaqa atishanichu. **23** Kunanmi ichaqa kay law llaqtakunapi ña tukuruniña Jesucristomanta allin willakuykuna willakuytaqa. Chaymi ashka watakunaña qankunaman visitaq rinaypaq munasqayrayku, **24** kunanqa España *nación llaqtaman riq hina, qankunaman visitanaypaq

hamuya munashani. Ichqa manan unaychu qankunawanqa gepakuyta atisaq. Sayna kaqtinpas, chay tiempopiqha kushka kasqanchiswanmi, noqaqa anchata kusikuya munashani. Chaymantan ichqa, España nación llaqtaman viaje continuanaypaq, qankuna yanapawanaykichista munani.

25 Kunanmi ichqa, Jerusalén llaqtataraq rishani, *ofrenda qolqeta apayukuspay. Chay ofrendaqa servinqa Jesucristopí creeq hermanokunata yanapanapaqmi. **26** Jesucristopí creeq hermanokunan Macedonia *provincia lawpi, hinallataq Acaya provincia lawpi ima chay ofrendataqa huñuranku. Paykunan chaytaqa tukuy sonqonkuwan huñuranku, Jerusalén llaqtapi tiyaq wakcha hermanokunata yanapanankupaq. **27** Kay ofrendataqa huñuranku, manan obligasqa kasqankuraykuchu, aswanqa voluntariamenten. Macedonia lawpi hinallataq Acaya lawpi hermanokunaqa, huk law nacionniyoq runakunan karanku. Paykunamanmi Israel nacionniyoq hermanokuna, Jesucristomanta allin willakuykunata willaranku. Chaymi chay Macedonia lawpi hinallataq Acaya lawpi hermanokunapaqqa, deberninku karan, Jerusalén llaqtapi Israel nacionniyoq hermanokunata yanapanankupaq, ima kaqninkuwanpas. **28** Noqaqa kay ofrenda apasqayta, Jerusalén llaqtapi hermanokunaman entregaruspayñan, España nación llaqtamanqa risaq. Saynaqa Españaman riq hinañan, qankunataqa visitamusqaykichis. **29** Hinaspapas noqaqa seguron kashani, qankunapa tiyasqaykichis Roma llaqtaman hamuspayqa, Señorninchis Jesucristomanta allin yachachikuykunatan qankunamanqa yachachitamusqaykichis.

30 Khuyasqay wawqe panaykuna, Señorninchis Jesucristopa sutinpi, hinallataq Santo Espiritu munakuyninpi iman, qankunataqa valekamuykichis, Diosmanta tukuy sonqoykichiswan noqapaq mañapuwanaykichispaq. **31** Saynallataqyá qankunaqa noqapaq mañapuwaychis, Israel nacionpi mana iñiq runakunamanta Diospuni waqaychaykuwananpaq, saynapi Jerusalén llaqtapi iñiqkunapaq ofrenda apasqaytapas, allinta chashkiwanankupaq. **32** Saynaqa Diosyá permitichun, qankunaman noqa visitaq hamunaypaq. Hinaska chaypiña ancha kusikuywan, llapallanchis kallpanchanakuspanchis,

kushka allinta parlariyikurusunchis. **33** Saynaqa hawkayay qokuq Diosyá qankunawan sapa p'unchaw kachun. Amén.

Cartata tukuspa sapankama hermanokunata
Pablo saludasqanmanta

16 **1** Qankunamanmi recomendakamuykichis Jesucristopí creeq hermananchis Febeta. Payqa Cencrea llaqtapi kaq iglesiapin diaconisa. **2** Paymi qankunaman hamushan; saynaqa sumaqtayá chashkiykuchis; hinaspa tukuy ima necesidadninkunapipas yanapaykuchis. Payqa hukkunatapas yanaparanmi; hinaspa asta noqatapas yanapawaranmi.

3 Saynallataqyá Jesucristopí creeq hermananchis Priscilatapas, hinallataq qosan Aquilatapas noqapa parteymanta saludaykapuwaychis. Paykunan noqawan kushka Jesucristomanta allin willakuykunata runakunaman willaranku. **4** Hinaspapas paykunaqa wañuytapas manan manchakurankuchu, vidayta salvawanankurayku. Chaymi noqaqa paykunawan ancha agradecisqa kashani. Saynallataqmi Jesucristopí creeq huk law nacionniyoq llapallan iglesiakunapi hermanonchiskunapas, hermananchis Priscilamanta hinallataq qosan Aquilamantawan anchata agradecikunku. **5** Saynallataqyá hermananchis Priscilapa, hinallataq qosan Aquilapa wasinpi huñunakuq hermanokunatapas noqapa parteymanta saludaykapuwaychis.

Saynallataqyá ancha khuyakusqay hermanonchis Epenetotapas noqapa parteymanta saludaykapuwaychis. Ichaqa paymi waq Asia *provincia lawpiqa, Jesucristopí creeq primer kaq cristiano karan.

6 Saynallataqyá hermananchis Mariatapas noqapa parteymanta saludaykapuwaychis. Payqa qankuna ukhupin allinta Diospa obranpi llank'aran.

7 Saynallataqyá hermanonchis Andronicotapas, hinallataq Junia tapas noqapa parteymanta saludaykapuwaychis. Paykunaqa Israel nacionniyoq llaqtamasiy runakunan kanku; hinaspapas noqawan kushkan preso karanku. Hinaspapas paykunaqa Señor Jesucristopin noqamanta aswan primertaraq iñikuranku. Saynallataqmi paykunaqa llapallan apostolkuna ukhupipas ancha allin respetasqa karanku.

8 Saynallataqyá Jesucristopi creeq hermanonchis Ampliastapas noqapa parteymanta saludaykapuwaychis. Payqa ancha khuyakusqay amigoymi.

9 Saynallataqyá hermanonchis Urbanotapas noqapa parteymanta saludaykapuwaychis. Paymi noqawan kushka Jesucristomanta allin willakuykunata runakunaman willaran.

Saynallataqyá Estaquis sutiyooq khuyakusqay amigoytapas noqapa parteymanta saludaykapuwaychis.

10 Saynallataqyá hermanonchis Apelestapas noqapa parteymanta saludaykapuwaychis. Paymi ñak'arishaspapas cheqaqtapuni Jesucristopi iñiran.

Saynallataqyá hermanonchis Aristobulopa llapallan familiantapas noqapa parteymanta saludaykapuwaychis.

11 Saynallataqyá Israel nacionniyoq llaqtamasiy hermanonchis Herodiontapas noqapa parteymanta saludaykapuwaychis.

Saynallataq hermanonchis Narcisopa familianmanta Jesucristopi creeqkunatapas, llapallankuta noqapa parteymanta saludaykapuwaychis.

12 Saynallataqyá hermananchis Trifenata, hinallataq Trifosatapas noqapa parteymanta saludaykapuwaychis. Paykunan Jesucristomanta allin willakuykunata willakuspanku, Diospaq allinta llank'aranku.

Saynallataqyá ancha khuyakusqanchis hermananchis Persidatapas noqapa parteymanta saludaykapuwaychis. Paypas Jesucristomantan allin willakuykunata willakuspa, Diospaq allinta llank'aran.

13 Saynallataqyá hermanonchis Rufotapas noqapa parteymanta saludaykapuwaychis. Paymi tukuy sonqonwan Señorninchis Jesucristota qatikuran. Saynallataq hermanonchis Rufopa mamitantapas noqapa parteymanta saludaykapuwaychis. Paymi noqapaqqa mamitay hina karan.

14 Saynallataqyá hermanonchis Asincritotapas, Flegontetapas, Hermestapas, Patrobastapas, Hermastapas, hinallataq paykunawan kushka kaq llapallan wawqe pananchiskunatapas, noqapa parteymanta saludaykapuwaychis.

15 Saynallataqyá hermanonchis Filologotapas, Olimpastapas, Nereotapas, Nereopa hermanantapas,

hermananchis Juliatapas, hinallataq paykunawan kaq llapallan wawqe pananchiskunatapas, noqapa parteymanta saludaykapuwachis.

16 Saynallataqyá qankunapurapas saludaykanakuychis huk ch'uya much'aykuywan. Hinas papas llapallan iglesiakunamanta wawqe pananchiskunan, qankunataqa saludamushasunkichis.

Cartapa tukukuyninmanta

17 Wawqe panaykuna, anchatan ruegakuykichis, qankunaqa allintayá cuidakuychis, iglesia ukhupi ch'aqwata hatarichispa, qankunata peleanachiq runakunamanta. Paykunaqa Jesucristopa allin yachachikuyninkunapa contranpin yachachinku. Chayraykuyá qankunaqa paykunamanta karunchakuychis. **18** Sayna clase runakunaqa manan Señorninchis Jesucristotachu servishanku; aswanqa paykunapa munasqankuman hinallan imatapas ruwashanku. Chayraykun paykunaqa sumaq kusikuy palabrukunallawanña runakunata kusichispanku, wakin manaraq allinta entiendeq runakunata, Jesucristomanta aswan karunchashanku. **19** Ichaqa llapallan runakunan yachanku, qankunaqa cheqaqtapuni Diosta kasukuspa kawsasqaykichismanta. Sayna kawsasqaykichismi noqataqa anchata kusichiwan. Saynaqa allin kaqkuna ruwanaykichispaqyá ancha yachayniyoq kaychis; ichaqa mana allinkuna ruwanaykichispaqqa, ama yachayniyoq hinayá kaychis. **20** Ichaqa ñan p'unchaw chayamushanña, kikin Diospuni hawkayaypi kawsachiwananchispaq. Chay p'unchawmi Diosqa, diablota vencenqa; hinaspan qankunapa chaki sarunaykichisman churanqa. Saynaqa kikin Señorninchis Jesucristopa khuyakuyninyá qankunapi kachun.

21 Noqawan yachachiq hermanonchis Timoteo, hinallataq Israel nacionmanta llaqtamasiykuna Lucio, Jasón, hinallataq Sosípater wawqenchispiwan iman, qankunaman saludota apachimushasunkichis.

22 Noqa Tercio sutiyoq runan, apóstol Pablo dictawaqtin, kay cartata escribimushani. Chaymi noqapas qankunata, Jesucristopa sutinpi saludamuykichis.

23 Saynallataqmi Jesucristopi creeq hermanonchis Gayopas, qankunata saludamusunkichis. Noqa (Pablon) paypa

wasinpi alojasqa kashani. Paypa kay wasinpin Jesucristopí creeqkunaqa huñunakushanku.

Saynallataqmi hermanonchis Erastopas saludamusunkichis. Payqa kay llaqtapa tesoreronmi. Saynallataqmi Cuarto sutiyoq hermanonchispas saludamusunkichis.

24 {Señorninchis Jesucristopa ancha khuyakuyninyá qankunawan sapa p'unchaw kachun. Amén}.

Pablo cartata escribiyta tukuruspa Diosta adorasqanmanta

25 Diosyá ancha alabasqa kachun. Paymi iñiynykichispi allinta sayachisunkichis, Señorninchis Jesucristomanta allin willakuykunata qankunaman willasqaywan. Chay allin willakuymi ñawpaqmantapacha unay tiempo pakasqa hina karan. **26** Ichaqa Diosmi kunan chay pakasqa hina *planninkunata reqsichiwanchis, ñawpaq tiempopi *profetakunapa escribisqantakama. Saynapin wiñay kawsayniyoq Diosqa kamachiran, huk law nacionniyoq llapallan runakunapas Diospa chay pakasqa hina planninta yachaspanku, paykunapas Diospi creespa, payta kasukunankupaq.

27 ¡Ichaqa kunanyá, Jesucristopa yanapayninwan, sapallan ancha yachayniyoq Diosta, alabasunchis! Amén.

1 CORINTIOS

1. **Kay cartatari, ¿pitaq escribiran?** Kay cartataqa *apóstol Pablo escribiran, Corinto llaqtapi kaq creyentekunaman apachinanpaq (1 Cor 1.1-2; 16.21; Hech 19.21; 20.1). Apóstol Pabloqa Cilicia *provincia ukhupi kaq Tarso llaqtapin naceran (Hech 21.39; 22.13). Pabloqa papanqa ishkay *nacionniyoqmi karan: Israel nacionniyoq hinallataq *Roma nacionniyoq ima. Chayraykun Pablopas chay ishkay nacionniyoq karan (Filip 3.4-5). Pabloqa ishkay sutiyoqmi karan: Hebreo rimaypin karan Saulo, Roma nacionniyoq runakunapa rimayninpitaqmi karan Pablo (Hech 13.9). Pabloqa *Moisespasqan *leykunamanta allin yachaq runan karan. Señor Jesucristopí manaraq iñishaspasa, Jesucristopí creeq runakunatan nishuta cheqnikuran (Hech 9.1-2; 22.5). Ichaqa Jesucristopí iñispañan, Pabloqa huk law nacionniyoq runakunaman Jesucristomanta allin willakuykunata willanapqa riran (Hech 26.17-18; Gál 2.8).
2. **Kay cartari, ¿hayk'aqtaq escribisqa karan?** Kay cartaqa escribisqa kanman karan Señor Jesucristopá nacesqanpa qepanta 53 otaq 55 watakunapin. Hinaspapas kay cartaqa escribisqa kanman karan Éfeso llaqtapin (Hech 19.10; Hech 20.31).
3. **Kay cartari, ¿pikunapaqtaq escribisqa karan?** Kay cartaqa escribisqa karan Corinto llaqtapi creyentekunapaqmi (1 Cor 1.1-2). Chay Corinto llaqtacha Grecia nacionpin karan.
4. **Kay cartari, ¿imapaqtaq escribisqa karan?** Kay cartaqa escribisqa karan Corinto llaqtapi creyentekuna nishu problemakunapi, hinallataq ashka clase huchakunapi kawsasqankuraykun (1 Cor 1.11-12; 3.4; 5.1; 11.17-22; Hech 18.1-17).
5. **Kay cartapiri, ¿mayqen versiculotaq aswan más importante yuyanapaq?** Kay versiculon aswan más importanteqa: “Qankunaqa cheqaqtapuniyá tukuy sonqoykichiswan khuyanakuychis. Hinaspas mañakuychis, Santo Espiritu qosqan oficiokuna chashkinaykichispaq...” (1 Cor 14.1).
6. **Kay cartari, ¿imayna dividisqataq kashan?** Kay cartan khayna dividisqa kashan:
 - (1) Diosman graciasta Pablo qosqanmanta (1 Cor 1.1-9).
 - (2) Jesucristopí creeq runakuna *iglesiapi ch'aqwa ruwanakusqankumanta (1 Cor 1.10 asta 4.21).
 - (3) Iglesiapi problemakuna imayna arreglanamanta (1 Cor 5.1 asta 7.40).
 - (4) Runakunapa ruwasqan *idolokunata ama adoranamanta (1 Cor 8.1 asta 10.33).
 - (5) Diospa *templonpi imaynatas warmikuna kanankumanta, hinallataq *Santa Cenata imayna ruwanamantawan (1 Cor 11.1-34).

- (6) *Santo Espíritu tukuy *oficiokuna qowasqanchismanta
(1 Cor 12.1 asta 14.40).
(7) Jesucristopa kawsarinpusqanmanta (1 Cor 15.1-58).
(8) Pablo viajananpaq piensasqanmanta (1 Cor 16.1-24).
-

Cartapa qallariyininmanta

1 1 Ancha khuyasqay wawqe panaykuna, noqa Pablón Diospa munayninman hina akllasqa karani, Señor Jesucristopa *apostolnín kanaypaq. Chaymi noqaqa kunan wawqenchis Sostenespiwan kushka 2 qankunata saludamuykichis. Qankunatapas Señorninchis Jesucriston waqyasurankichis. Hinaspan ch'uyanchasurankichis, paypa llaqtan kanaykichispaq. Chaymi qankunapas, hinallataq enteron mundointipi Jesucristopi creeqkunapas, Diospa waqyasqankuna kankichis. Chayraykun Jesucristoqa qankunapas Señorniykichis, hinallataq enteron mundointipi pikunachus Jesucristopi creeqkunapas Señornin. **3** Noqaqa Dios Taytanchismantan, hinallataq Señorninchis Jesucristomantawanmi mañakushani, hawkallata kawsachisunaykichispaq, hinallataq tukuy imapi yanapasunaykichispaq ima.

Pablo graciasta Diosman qosqanmanta

4 Noqaqa sapa kutinmi qankunamanta Diosman graciasta qoni. Paymi qankunataqa anchata munakususqaykichisrayku, Señorninchis Jesucristontakama tukuy imapi yanapasurankichis, **5** Diosmanta allin willakuykunata allinta entiendenaykichispaq, hinallataq chay allin willakuykunata hukkunaman allinta yachachimunaykichispaq.
6 Saynapin qankunapas, Diosmanta allin willakuykunata uyarispaykichis, Señorninchis Jesucristopi cheqaqtapuni tukuy sonqoykichiswan creerankichis. **7** Chayraykun qankunamanqa Diosmanta tukuy clase bendicionkunaqa mana faltasunkichishchu asta Señorninchis Jesucristopa kutimunan p'unchawkama. **8** Hinaspapas qankunataqa kikin Diospunin yanapasunkichis iñiyniykichispi mana pisiyaspa qaqa hina sayanaykichispaq. Saynata iñiqtiykichismi, chay

kutimusqan p'unchawpiqa mana ni pipas ni imamantapas acusayta atisunkichishchu. **9** Diosmi qankunataqa waqyasurankichis, Wawan Señorninchis Jesucristowan kushka kawsanaykichispaq. Hinaspapas Diosqa, prometesqankunataqa cumplinqapunin.

Jesucristopi creeq runakuna ch'aqwa ruwanakusqankumanta

10 Wawqe panaykuna, Señorninchis Jesucristopa sutinpin kaykunata ruegakuykichis. Qankuna ukhupiqa amayá ch'aqwatachu hatarichiychis, nitaq dividinakuspachu kawsaychispas. Aswanqa ch'ulla runa hinallayá huk piensayllayoq kaychis, hukllata rimaychis, hinallataq acuerdoman haykuspa hukllata imatapas ruwaychis.

11 Kaykunatan qankunamanqa nishaykichis, qankuna ukhupi ch'aqwata ruwanakuspa discutinakuykuna kasqanrayku. Chaykunatan noqaqa yachani, Cloé sutyoq hermanapa familiarmanta noqaman willawasqankurayku.

12 Chaymi qankuna ukhumanta wakinniykichisqa khaynata rimashankichis:

“Noqaqa Pablopaa partenmantan kani”, nispa.

Wakinniykichistaq: “Noqaqa Apolospa partenmantan kani”, nispa. Wakinniykichishñataq: “Noqaqa Pedropaa partenmantan kani”, nispa. Saynallataq wakinniykichispas nillashankichistaq: “Noqaqa Señor Jesucristopa partenmantan kani”, nispa.

13 ¡Ichaqa manan saynachu chaykunaqa! ¿Acaso Señor Jesucristori dividisqachu kashan? Hinaspapas manan noqa Pablochu, huchaykichiskunaraykuqa cruzpi chakatasqa wañurani. Hinaspapas qankunaqa manan noqapa sutiyipichu bautizasqaqa karankichis. (Chaymi noqapa sutiyipiqa huk grupotaqa mana formanaykichishchu). **14** Noqaqa Diosmanmi graciasta qoni, qankuna ukhumantaqa mana ni mayqenniykichistapas bautizasqayrayku. Aswanmi noqaqa Crispo sutyoq runata, hinallataq Gayo sutyoq runallatawan bautizarani. **15** Saynaqa manan qankuna ukhumantaqa ni mayqenniykichispas niwaqchishchu: “Noqaqa Pablopaa sutinpin bautizasqa karani”, nispaqa. **16** Hinaspapas noqaqa qankuna ukhumantaqa bautizarani Estefanaspa familiallantawanmi.

Wakinniykichistan ichaqa mana bautizaranichu, nitaqmi yuyanipashchu hukkuna bautizasqaytaqa. **17** Ichaqa Señorninchis Jesucristoqa manan noqataqa mandamuwaran bautizanaypaqchu, aswanqa Diosmanta allin willakuykunata runakunaman willanaypaqmi. Chay allin willakuykunataqa manan noqaqa kikiypa yachaynillaymantachu willashani, nitaqmi rimasqaywan runakuna admirakunanpaqchu rimashanipas. Sichus saynata ruwayman chayqa, Señor Jesucristopa cruzpi wañusqantachá mana valeqman tukuchiymán.

Jesucristoqa ancha atiyniyoq kasqanmanta

18 Jesucristopi mana creeq runakunaqa, huchallapi kawsasqankuraykun chinkasqa hina kashanku. Chaymi paykunaqa Jesucristopa cruzpi wañusqanmanta allin willakuykunataqa huk tonterías mana imapaq valeq kananpaq piensanku. Ichaqa Señor Jesucristopi creespa, salvasqa kaqkunapaqqa, Jesucristomanta chay allin willakuykunaqa ancha atiyniyoqmi. **19** Chaykunamantan Bibliapiqa Diospa nisqan khayna escribisqa kashan:

“Kay pachapi yachaysapa runakunapa yachaynintan mana imaman tukuchisaq.

Kay pachapi entiendeq runakunapa piensaynintan pantachisaq”, nispa [*Isaías 29.14*].

20 Kunanyá tapusqaykichis, ¿maypitaq kashan yachayniyoq runarí? ¿Maypitaq kashan runakunata yachachiq runarí? ¿Maypitaq kashan kay tiempokunapi tukuy imatapas yachaq tukuq runarí? Ichaqa Diosmi kay mundopi runakunapa tukuy ima yachasqantapas mana ima valeqman tukuchin. **21** Chaymi Diosqa ancha yachayniyoq kaspa, mana permitiranchu kay pachapi runakuna yachayninkuman hina salvasqa kanankutaqa. Aswanmi Diosqa ancha yachayniyoq kaspa, Jesucristomanta willakuqtiyku, chay willakusqaykupi creeqkunallata salvananpaq decidiran, chay willakusqayku mana valeq tonterías hina mana creeq runakunapaq kashaqtinpas.

22 Israel *nacionniyoq runakunaqa milagrokunallatan rikuya munanku, Jesucristopi creenankupaqqa.

Saynallataqmi Grecia nacionniyoq runakunapas, aswan más yachayniyoq kayta munaspanku, mosoq yachachikuykunallata mashkanku, Jesucristopi creenankupaqqqa. **23** Noqaykun ichaqa, cruzpi Jesucristo wañusqanmanta runakunaman willashayku. Chay allin willakuyumi Israel nacionniyoq runakunapaqqqa, ñanpi laq'apakunapaq rumi hina. Ichaqa huk law nacionniyoq runakunapaqtaqmi, Diosmanta allin willakuykunaqa, mana imapaq valeq tonterías hina. **24** Ichaqa Diosmi waqyasqan runakunamanqa, Israel nacionniyoq runakunamanpas, hinallataq huk law nacionniyoq runakunamanpas, yachachiwanchis, Jesucristoqa Diosmanta hamuspa ancha atiyniyoq kasqanta, hinallataq ancha yachayniyoq kasqanta ima. **25** Ichaqa kay pachapi runakunaqa piensanku Jesucristopa cruzpi wañusqanqa mana imapaq valeq kananpaqmi. Chayqa manan saynachu. Diosqa ancha yachayniyoqmi, hinaspapas ancha atiyniyoqmi kay pachapi llapallan runakunamantaqa.

26 Chayraykuyá qankunaqa, wawqe panaykuna, yuyariyochis, imayna condicionpis Dios waqyasusqaykichista. Qankunaqa runakunapa piensasqanman hinaqa, chikachallanmi yachayniyoq runakunaqa karankichis. Hinaspapas chikachallanmi reqsisqa runakunaqa karankichis, hinaspapas chikachallanmi reqsisqa kaq familiamantapas karankichis. **27** Chaymi kay pachapi runakuna qankunamantaqa khaynata piensanku: “Llapa inútil mana yachayniyoq sonso runakunan kanku”, nispanku. Saynata piensashaqtinkupas, Diosmi qankunataqa akllakusurankichis, kay pachapi yachaq tukuq runakunata p'enqayman churaspa, mana yachayniyoq kasqankuta rikuchinanpaq. Saynallataqmi kay pachapi mana importante runakunata akllaran, kay pachapi importante runakunata p'enqayman churananpaq. **28** Hinaspan Diosqa aswan akllaran kay pachapi runakunapa despreciasqan runakunata, mana importante kaq runakunata, hinallataq mana imayoq kaq runakunata ima, saynapi llapallan yachaq tukuq, hinallataq importante creekuq runakunata p'enqayman churananpaq. **29** Chaykunatan Diosqa ruwaran, paypa ñawpaqninpi imapas ruwasqanmanta, pipas ama alabakunanpaq. **30** Chayraykun

qankunataqa kikin Diospuni waqyasurankichis, Wawan Jesucristowan huklla kanaykichiispaq. Chaymi Jesucristowan huklla kasqanchisrayku, payqa yachachiwanchis, yachayniyoq kananchispaq. Chaymi noqanchistaqa, Jesucristopí creesqanchisrayku, Diosqa tukuy huchanchiskunata perdonaspa, ch'uyanchawanchis; hinallataq aprobaspa wiñay kawsaytapas qowanchis. **31** Chaymantan Bibliapiqa khayna esribisqa kashan:

“Sichus pipas alabakuya munan chayqa, aswanyá Señorninchis Diospa ruwasqanwan alabakuchun”, nispa.

Jesucristo cruzpi wañusqanmanta

2 1 Khuyasqay wawqe panaykuna, ñawpaqta qankunaman visitaq hamuspayqa, manan admirakunaykichiispaqchu, nitaq sasa mana entiendena palabrakunawanchu yachachiraykichiqa. **2** Aswanmi noqaqa yachachiraykichi, Jesucristomanta hinallataq cruzpi pay chakatasqa kasqanmantawan imalla. Ichaqa manan huk cosaskunamantaqa yachachiraykichiishchu. **3** Hinaspapas noqaqa qankunapa kasqaykichiisman hamuspayqa, manan reqsisqa importante runa hinachu karani. Aswanmi noqaqa ancha manchakuywan khatatataspayraq, qankunamanqa presentakurani. **4** Hinaspapas noqaqa manan yachaysapa tukuspachaychu, qankunataqa yachachiraykichi. Aswanmi noqaqa Santo *Espiritupa atiyninwan qankunamanqa yachachiraykichi, saynapi chay yachachisqaykunaqa cheqaqpuni kasqanta yachanaykichiispaq, **5** saynapi Diospi iñiynykichi amarunakunapa yachayninman hinalla kananpaq, aswanqa Diospa atiyninman hina kananpaq.

Diospa planninkuna reqsisqa kasqanmanta

6 Ichaqa Diospa palabranta ña allintaña entiendeq creyente runakunamanmi, sasa yachachikuykunamanta yachachiyku. Ichaqa chay sasa yachachikuykunaqa manan kay pachapi runakunapa yachasqankuman hinachu, nitaq kay pachapi gobiernaq runakunapa yachasqankuman hinachu; aswanqa Diosmantan hamun. Ichaqa kay pachapi runakunapa yachayninkuqa tukukuqlan. **7** Chay sasa yachachikuykunaqa,

manaraq kay pacha unanchasqa kasqanmantapacha asta kunankaman, pakasqa hina kasharan. Chaytan Diosqa kunan yachachiwanchis, paypi creespa, paywan kushka hanaq pacha glorianpi kawsananchispaq. Chay allin yachachikuytan noqaykuqa yachachishayku. **8** Ichaqa chay pakasqa hina yachachikuytaqa kay pachapi nacionkunata gobiernaq runakunaqa manan entienderankuchu. Sichus entiendenkuman karan chayqa, ancha atiyniyoq Señorninchis Jesucristotaqa manan cruzpiqa wañuchinkumanchu karan.

9 Ichaqa chaykunamantan Bibliapi khayna escribisqa kashan:

“Diosta khuyakuq runakunapaqmi Diosqa prepararan, mana ni pipa rikusqanta, mana ni pipa uyarisqanta, hinallataq mana ni pipa piensasqanta ima”, nispa [Isaías 64.4].

10 Ichaqa Diosmi kunanqa chay pakasqa hina cosaskunataqa yachachiwanchis *Santo Espirituntakama. Santo Espirituqa tukuy imatan yachan; hinaspapas yachallantaqmi Diospa tukuy imakuna piensasqantapas.

11 Runaqa runamasinpa piensasqantaqa manan yachanmanchu. Ichaqa runapi kaq espiritullan chay runapa ima piensasqantapas yachan. Saynallataqmi Diospa piensasqantapas, Diospa Espiritullan yachan. **12** Noqanchisqa manan Diospa contranpi kaq kay pachapi espiritutachu chashkiranchis, aswanqa Diospa Santo Espirituntan. (Chay Santo Espiritun noqanchispika kashan). Chayraykun noqanchisqa allinta entiendenchis favorninchispi Diospa ruwasqankunataqa. **13** Chaytan noqaykuqa runakunaman rimayku. Diosmanta chay allin willakuykunata rimaspaykuqa, manan yachasqaykuman hinallachu imatapas rimayku; aswanqa Santo Espiritupa yachachiwasqankuman hinan rimaykuqa. Chaymi noqaykuqa Santo Espiritupa yachachiwasqankutaqa, Santo Espiritupa pusasqan runakunaman yachachiyku.

14 Ichaqa Diospi mana creeq runakunaqa manan kay yachachikuykunataqa entiendenkuchu, nitaq acceptankupashchu, Santo Espíritu paykunapi mana kasqanrayku. Chaymi Diospi mana creeq runakunaqa

Diosmanta yachachikuykunataqa mana valeq tonteriaspaq piensanku. **15** Ichaqa Santo Espíritu sonqonchispi kaqtinqa, tukuy imata allinta entiendespan noqanchisqa juzgasunchis khaynata: “Kayqa allinmi, otaq kayqa manan allinchu”, nispa. Ichaqa mana Santo Espirituyoq kaq runakunaqa manan juzgaytaqa atiwasunmanchu, (nitaq entiendewasunmanchu noqanchis Santo Espirituyoq kaq runakunataqa).

16 Chaymantan Bibliapiqa khayna esribisqa kashan:

“¿Pitaq yachanman Diospa piensasqankunatarí?
¿Pitaq Diostari yachachiyta atinman?” [Isaías 40.13].

(Manan ni pipas Diospa piensasqantaqa yachanmanchu, nitaqmi ni pi runapas Diostaqa yachachiyta atinmanchu). Noqanchismi ichaqa, Diospa Santo Espiritu noqanchispi kasqanrayku, Jesucristo hina piensanchis.

Corinto iglesiapi problemakunamanta

3 1 Wawqe panaykuna, qankunapa sonqoykichispi *Santo Espíritu kashaqtinpas, qankunataqa manan maduro creyentekunata hinachu rimapayaraykichis. Aswanqa Jesucristopi chayraq creeq runakunata hinallan qankunataqa rimapayaraykichis. Saynataqa rimapayaraykichis huchallapiraq kawsasqaykichisraykun. **2** Chaymi qankunamanqa sasa entiendena yachachikuykunamantaqa mana yachachiraykichishchu. Aswanmi qankunamanqa yachachiraykichis fácil entiendena yachachikuykunallata, lechella tomaq qolla wawaman hina. Ichaqa kunanpas qankunataqa chay qolla wawa hinallaraqmi kashankichis, manan mikhunataqa mikhuya atinkichisraqchu. Chaymi qankunataqa chay sasa entiendena yachachikuykunataqa manaraq entiendeyta atinkichisraqchu. **3** Qankunataqa huchallapiraqmi kunankama kawsashankichis, Jesucristopi mana creeq runakuna hina, kaykunata ruwaspa: qankunapura celosanakuspa, envidianakuspa, hinallataq peleaspa ima. Saynata kawsaspaykichisri, ¿manachu qankunataqa cuentata qokunkichis, chay mana creeq runakuna hina, huchallapiraq kawsasqaykichista? **4** Qankunataqa khaynata rimaspan kawsashankichis: “Noqaqa Pablopá partenmantan kani”, nispa. Wakinniykichistaqmi nishankichis:

“Noqaqa Apolospa partenmantan kani”, nispa. Saynata rimaspaykichisri, ¿manachu huchallapi kawsaq runakuna hina kawsashankichís?

5 Kunan tapusqaykichis, ¿Apoloschu aswan más importanteri kanman? Icha ¿noqa Pablochu aswan más importanteri kayman? ¡Manan chayqa saynachu! Noqapas hinallataq Apolospas, Diosta serviq runakunallan kayku. Chaymi qankunataqa yanaparaykichis Jesucristopi creenaykichispaq. Hinaspapas noqaykuqa sapankamaykun yachasqaykuman hina, Diospa kamachiwasqankuta ruwashayku. **6** Noqa Pablon Diosmanta allin willakuykunataqa qankunaman primerota willaraykichis, imaynan huk chakrapi tarpushaq runa hina. Chaymantan Apolosñataq yachachisurankichis, Diospi astawan confianaykichispaq, imaynan huk chakrapi plantakunata regashaq runa hina. Ichaqa saynata noqayku ruwashaqtყupas, Diosllan qankunataqa iñiyniykichispi wiñachisurankichis, Jesucristopi astawan confianaykichispaq. **7** Chaymi niykichis, Diosmanta chay primerota willakuqpas, hinallataq chaymanta yachachisuqniykichispas manan ni imapashchu kanku. Aswanqa Diosllan más importanteqa, Jesucristopi iñiqkunapa iñiyninta wiñachisqanrayku. **8** Ichaqa Diosmanta allin willakuqpas, hinallataq yachachiqpas llank'asqankupiqa iguallan kanku. Chaymi sapankamaman Diosqa premionta qopunqa, llank'asqankuman hina. **9** Apolospas hinallataq noqa Pablopas Diosta serviq runakunan kayku. Ichaqa qankunañataqmí Diospa llank'asqan chakran hina kankichis.

Hinaspapas qankunaqa Diospa ruwasqan wasi hinan kankichis; Diostaqmi ichaqa, dueñoykichis. **10** Dios kikinmi noqataqa permitiwaran, chay wasi ruwaq maestro albañil hina kaspay, chay wasipa cimientonta oqarinaypaq. Chay cimiento churasqa kashaqtinmi ichaqa, hukkuna hamuspanku, chay cimiento hawaman oqarishanku, qankunata astawan yachachisupaykichis. Ichaqa chay cimiento hawaman perqaq hina yachachiqunaqa allintan cuidakunanku. **11** Ichaqa chay wasipa cimientonqa Señor Jesucriston. Chaymi chay cimiento churasqaña kashaqtinqa, mana ni pipas huk cimientotaqa churayta atinmanñachu. **12** Wakinqa chay cimiento hawapin

oqarinku qoriwan, wakintaq qolqewan, wakintaq sumaq rumikunawan, wakintaq tablakunawan, wakintaq ishuwan, hinallataq wakinqa soqoswan ima. **13** Ichaqa juicio p'unchaw chayamuqtinmi, sapankama runapa ruwasqanqa, rawrashaq ninapi hina pruebasqa kanqa. Chaymi chay sapankama runakunapa ruwasqanqa chay p'unchaw yachakunqa, imapas ruwasqanqa allinchus kasqanta otaq mana allinchus kasqanta ima. **14** Sichus chay wasita, chay rawrashaq nina mana ruphanqachu chayqa, chay wasita ruwaq runan premionta chashkinqa. **15** Ichaqa chay wasita chay rawrashaq nina ruphanqa chayqa, chay wasita ruwaq runaqa manan premiontaqa chashkinqachu; aswanmi payqa tukuy imata perdenqa. Ichaqa saynata perdeshaspanpas, chay runaqa salvasqan kanqa, nina ruphananmanta ñak'yllaña ishkapakuq runa hina.

16 Qankunari, ¿manachu yachankichis cuerpo kichisqa Diospa tiyanan *templo kasqanta? Hinas papas, ¿manachu yachankichis Diospa Santo Espiritu cuerpo kichispi kasqanta? **17** Qankunapa cuerpo kichisqa cheqaqtapunin Diospa tiyanan santo templo. Chaymi sichus Diospa tiyanan cuerpo kichis templota pipas huchallichispa thuñichinqa chayqa, paytapas Diosmi chinkachinqa.

18 Saynaqa amayá qankunaqa kikillaykichistaqa engañakuychishchu. Sichus pipas qankuna ukhumanta kay pachapi tukuy ima yachaykunamantapas allinta yachan chayqa, amayá yachaq tukuq runa hinachu kachun. Aswanqa humildadwanyá imatapas ruwachun, saynapi allin yachayniyoq kananpaq. **19** Ichaqa kay pachapi runakunapa imapas yachasqankuqa mana valeq tonterías hinan Diospa ñawpaqniñipiqa. Chaymantan Bibliapiqa khayna escribisqa kashan:

“Diosmi kay pachapi tukuy imakunamanta yachaq runakunataqa kikinkupa yachasqankuwan urmachin, huk toqla trampamanpas urmachishanman hinata”, nispa [Job 5.13].

20 Hinas papas Bibliapiqa nillashantaqmi khaynata:

“Diosqa yachanmi yachaysapa runakunapa piensasqankuqa mana imapaqpas valeq kasqanta”, nispa [Salmos 94.11].

21 Chayraykuyá kay pachapi yachayniyoq runakunata qatikuspaqa, pipas ama alabakuchunchu. Ichaqa tukuy imaymanapas qankunapaqmi: **22** noqa Pablopas, Apolospas, Pedropas, kay pachapas, kawsay vidapas, wañuypas, kunan tiempopas, saynallataq qepa tiempopas. Tukuy imaymanan qankunapaq; **23** qankunataqmi ichaqa Señor Jesucristopa kankichis. Señor Jesucristoñataqmi ichaqa Diospa.

Jesucristopa apostolninkuna evangelio willakusqankumanta

4 **1** Señorninchis Jesucristoqa noqaykumanmi encargawaranku, Diospa secretonkunamanta runakunaman willamunaykupaq. Chayraykuyá qankunaqa qawariwayku Jesucristota serviq runakunata hinalla. **2** Hinaspapas imatapas ruwanankupaq encargasqa kaq runakunaqa rikuchikunankun allin confianapaq runakuna kasqankuta. **3** Noqaqa manan manchakunichu, qankuna otaq pi autoridadkunaña, ima ruwasqaymantapas juzgawanankumantaqa. Chaykunamantaqa manan noqa kikiypas juzgakunichu. **4** Noqaqa kunankamapas manan concienciaypiqa yachakunichu, ni ima mana allinkuna ruwasqaytapas. Ichaqa manan chaywanqa nishanichu: “Noqaqa mana huchayoqmi kani”, nispachu. Aswanqa Diosllan, noqataqa ima ruwasqaymantapas juzgawanqa. **5** Chayraykun niykichis, qankunaqa amayá ni pitapas juzgaychishchu manaraq tiempo chayamushaqtinga. Aswanqa Señor Jesucristopa kutimunantayá suyaychis. Paymi tutayaqpi pakasqa hina kaqkunatapas, hinallataq runakunapa tukuy ima piensasqankutapas alayriman orqonqa. Hinaspan Diosqa sapankama runaman, ruwasqanman hina, premionta qopunqa.

6 Chayraykun wawqe panaykuna, noqaqa qankunapa allinniykichispaq huk ejemplota hina churamuni Apolosta hinallataq noqa kikiyta ima. Chay kawsayniykuta qawarispaykichisyá, qankunaqa Bibliapi escribisqa kaqkunallata kasukuspa kawsaychis, ama ni imatapas yapaspaykichis. Hinaspapas qankunaqa amayá wakin yachachiqkunamanta mastachu hatunchakuspa, alabakuchis, nitaq wakin yachachiqkunatapas despreciaychishchu.

7 ¿Pitaq qankunatari nisurankichis, wakinmantaqa más importanten kankichis, nisparí? Qankunamanqa tukuy ima kapusuqniykichistapas, hinallataq yachasqaykichistapas, Diosmi qosurankichis. Chayri, ¿imanaqtintaq qankunari alabakushankichis: “Tukuy imatapas kikillaymantan noqaqa conseguiruni”, nisparí?

8 Qankunapaqa ñan tukuy ima munasqaykichispas kashanña. Chaymi qankunaqa ña qapaq runakunaña kashankichis. Hinas papas qankunaqa noqaykumanta mana ni imatapas necesitas paykichismi, *reykuna hinaña kanaykichispaq creekushankichis; ojalachá reykuna hinaña kawaqchis. ¡Sayna kaqtinqa allinchá kanman, saynapi noqaykupas qankunawan kushka gobiernanaykupaq!

9 Ichaqa noqapa piensasqayman hinaqa, Diosmi noqayku *apostolkunataqa qepallamanña churawaranku. Hinas papas noqayku apostolkunaqa, imaynan huk presochasqa runa hinan, wañunaykupaq sentenciasqa kashayku. Hinas papas noqayku apostolkunaqa churasqa kashayku, kay pacha enteron mundointinpi llapallan runakuna, hinallataq *angelkunapas asikuspa qawawanankupaq hinan.

10 Hinas papas noqayku apostolkunamantaqa, Jesucristota kasukusqaykuraykun, runakunaqa mana yachayniyoq roqro uma kanaykupaq piensanku; ichaqa qankunataqmí Señor Jesucristo pi creesqaykichis rayku, ancha yachayniyoq kanaykichispaq creekunkichis. Hinas papas noqaykuqa, runakuna qawawanankupaqqa, mana kallpayoq débil runakuna hinan kayku; ichaqa qankunataqmí kallpayoq runakuna kanaykichispaq creekunkichis. Hinas papas noqaykutaqa llapallan runakunan despreciawanku; ichaqa qankunatataqmí allinta respetasunkichis. **11** Hinas papas noqayku apostolkunaqa kunanpunin yarqasqa, hinallataq ch'akisqa ima kashayku. Hinas papas manan p'achaykupas kanñachu. Runakunapas maqwankun. Nitaqmi wasiykupas tiyanaykupaqqa kanchu. **12** Hinas papas noqayku apostolkunaqa kawsanaykupaqmi anchata pisipasparaq makiykuwan llank'ayku. Runakuna k'amiwaqtinkupas, noqaykuqa paykunapaqmi Diosmanta mañapuyku. Runakuna maqawanankupaq qatikachawaqtinkupas, noqaykuqa

pacienciawanmi soportayku. **13** Runakuna noqaykupa contraykupi ima mana allinkunata rimaqtinkupas, noqaykuqa sumaq llamp'u sonqowan rimaspan contestayku. Hinaspapas chay runakunaqa, asta kunankamapas, llapallan runakunapa mana munanan basurata hinan rikuwanku.

14 Noqaqa kaykunataqa esribimushaykichis, manan qankunata p'enqayman churanaypaqchu. Aswanqa ancha khuyakusqay wawaykuna hina kasqaykichisraykun, kaykunata esribimuspay, qankunataqa advertimushaykichis. **15** Sichus qankunapa waranqa-warantantinña kanman Señor Jesucristomanta yachachisuqniykichis chaypas, manan ashkachu taytaykichisqa. Aswanqa noqallan taytaykichisqa kani, Señor Jesucristomanta primerta qankunaman willaqtiy, Jesucristopí iñisqaykichisrayku. **16** Chaymi noqaqa ruegakuykichis, Jesucristota noqa hina servispaykichis kawsaychis kay noqapa ejemplo qosqayman hina.

17 Chayraykun noqaqa Señorninchis Jesucristopí creeqmasinchis Timoteota qankunaman mandamushaykichis. Payqa ancha munakusqay waway hinan. Hinaspapas payqa tukuy sonqonwanmi Diospi confian. Paymi qankunaman yuyarichisunkichis, imaynatas noqaqa Jesucristopa yachachisqanman hina kawsasqaymanta, hinallataq Jesucristopa yachachisqankunata llapallan iglesiakunapi wawqe pananchiskunaman yachachisqaymantapas. **18** Ichacha qankunamantan wakinniykichisqa, qankunaman visitaq mana hamunaypaq piensaspanku, nishuta alabakuspa, paytukusqallaña kashanku. **19** Ichacha sichus Señorninchis Jesucristo munaqtinqa, prontollan noqaqa qankunaman visitaq hamusaq. Chaypin noqaqa reqsisaq chay alabancioso paytukusqa runakuna, cheqaqtachus alabakuspa rimasqankuman hina, imatapas ruwashanku icha manachus chayta. **20** Diospa wawankuna kasqanchistaqa manan rimasqallanchispichu reqsichikusunman. Aswanqa Diosta kasukuspa, atiyninwan imatapas ruwasqanchiswanmi, Diospa wawankunaña kasqanchistaqa reqsichikunchis. **21** Chayri, ¿imatataq qankunari munashankichís? ¿Latigontin hamuspay castiganaytachu, icha khuyakuywan llamp'u sonqoyeoq hamunaytachú?

Waqllikuq runata juzganamanta

5 1 Llapallan runakunan ña yachankuña qankuna ukhumanta hukniykichis madrastranwan waqllikuspa, warminwan hina tiyasqanta. ¡Chayqa manan allinchu! ¡Saynataqa manamá Diospi mana creeq runakunapas ruwankuchu! 2 ¡Qankunaqa sayna huchakuna qankuna ukhupi kashaqtinpas, aswan p'enqakunaykichismantaqa, alabakuspan paytukusqallaña kashankichis! Chayraykun niykichis, sayna clase runataqa qankuna ukhumanta qarqoychis. 3 Noqaqa karupi tarikuspayas, piensayniypiqa qankunawanmi kashani. Chaymi noqaqa chay madrastranwan waqllikuq runataqa Señorninchis Jesucristopa sutinpi ña juzganiña, qankunawanpas kushka kashayman hina. 4 Saynaqa Señorninchis Jesucristopa atiyninwan, paypa sutinpi qankuna huñunakuqtiykichisqa, noqapas qankunawanmi espiritupiqa kashasaq. 5 Chay huñunakusqaykichispiyá chay madrastranwan waqllikuq runataqa diablonan entregaychis. Saynata ruwaqtiykichismi, chay runapa cuerponataqa diablo anchata ñak'arichinqa, (saynapi huchankunamanta arrepentikuspa), Señor Jesucristo kutimuqtin, almanqa aswan salvasqa kananpaq.

6 Saynaqa amayá qankunaqa alabakuspachu, paytukusqa kaychis. Acaso, ¿manachu qankunari yachankichis, chikan levaduralla llapan masata poqochispa, ashkaman punkichisqanta? (Sichus qankuna ukhupi chay waqllikuq runata permitinkichis chayqa, chay huchapi kawsaq runan wakin creyentekunaman contagianman, paykunapas chay huchata ruwanankupaq). 7 Chaymi niykichis, chay mana valeq levaduraman rikch'akuq huchapi kawsaq runataqa qarqoychis, saynapi qankunatapas ama huchallichisunaykichispaq. Qankunaqa *Pascua fiestapi mikhunapaq mana levadurayoq t'anta hinan kankichis, Señorninchis Jesucristo Pascua fiesta p'unchaw kunapi huk *Cordero hina noqanchispa rantinchispi cruzpi wañusqanrayku. 8 Chay mana valeq levadurayoq t'antaqa rimashan tukuy clase millay huchakunamantan. Chaymi chay Pascua fiestataqa celebrananchis mana levadurayoq

t'antallawan. Chay mana levadurayoq t'antaqa rimashan honrado kanamanta, hinallataq cheqaq rimanamantawan iman.

9 Noqaqa ñawpaqtaraqmi qankunamanqa ña esribimuraykichishña, waqllikuy huchakunapi kawsaq runakunawanqa ama juntakunaykichispaq. **10** Ichaqa kaykunataqa nishaykichis, manan tukuy clase huchakuna ruwaq runakunawan manapuniña juntakunaykichispaqchu. Sichus kay pachapi waqllikuy huchakunapi puriqtunawan, qolqellata munaq runakunawan, suwakunawan, hinallataq runakunapa ruwasqan *idolokunata adoraqkunawan, amaña juntakunapaqqqa, necesariochá kanman kay pachamanta lloqsinapaq. **11** Aswanmi noqaqa kay cartapi esribimuspay qankunamanqa aclaramushaykichis, qankunaqa amayá juntakuychishchu “cristianon kani” nishaspa, huchallapi kawsaqkunawanqa, waqllikuy huchallapi puriqtunawanqa, qolqe ganayllapi piensaqkunawanqa, runakunapa ruwasqan idolokunata adoraqkunawanqa, runamasinta yanqamanta k'amiqkunawanqa, mach'aqkunawanqa, hinallataq runamasinpa kaqninkunata suwakuqkunawanpas. Hinaspapas sayna clase creyente tukuq runakunawanqa manan kushkaqa ni mikhunaykichispashchu. **12** Chaymi niykichis, qankunamanmi tupasunkichis qankuna ukhupi creyentekunata juzgayqa. Ichaqa manan noqamanchu tupawan, Jesucristopi mana creeq runakunata juzganaypaqqa. **13** Ichaqa Diosmi paykunataqa juzganqa. Chaymantan Bibliapipas khayna escribisqa kashan: (“Cristianon kani nishaspa) huchallapi kawsaq runataqa qankuna ukhumantayá qarqoychis”, nispa.

Creyentekuna ama quejanakuspa kawsanamanta

6 **1** Qankunari, ¿imanaqtintaq Diospi mana creeq juezkunamanraq rishankichis, ima problemaykichistapas arreglanaykichispaqrí? Aswanyá qankunaqa creyentekunaman riychis, paykunapa yanapayninwan chay problemaykichista arreglanaykichispaq. **2** Qankunari, ¿acaso manachu yachankichis juicio p'unchawpiqa Diospa wawankunaqa mana creeq runakunata (Jesucristowan kushka) juzgananchista?

Qankunaqa chay mana creeq runakunatapas juzgankichistaq chayri, ¿manachu iglesiapi chikan problemachakunatari arreglayta atinkichís? 3 ¿Manachu yachankichis *angelkunatapas juzgananchista? ¿Chaychu kay pachapi chikan problemachakunatari mana arreglayta atinkichís? 4 Saynaqa sichus problemakunata arreglanaykichis kashaqtinri, ¿imanaqtintaq qankunari mana creyente juezkunamanraq rishankichis, chay problemaykichista arreglanaykichispaqrí? Paykunaqa manan Jesucristopa iglesianmanqa pertenecenkuchu. 5 Kaykunataqa nishaykichis, kay nisqaykunapi yuyaymanarispa p'enqarikunaykichispaqmi. Qankuna ukhupiri, ¿manachu ni huk yachayniyoq runallapas kan, chay problemaykichista arreglananpaqrí? 6 Qankunaqa creyentepuran iglesiapi peleaspalla kawsashankichis. Hinas papas qankunaqa Jesucristopi mana creeq juezkunamanraqmí apanakushankichis, chay problemaykichiskunata arreglanaykichispaqqa.

7 Saynata peleaspalla kawsasqaykichisqa, qankunapa p'enqayniykichispaqmi; hinas papas sayna kawsasqaykichisqa huchan. Chayri, ¿imanaqtintaq qankunari mana aguantankichishchu, runakuna qankunapa contraykichispi ima mana allintapas ruwaqtinku, otaq engañasuqtiykichisrí? 8 Ichaqa qankunan saynata kawsashankichis. Hinas pan qankunaqa creyentepura mana allinkunata ruwaspa engañanakushankichis.

9 Qankunaqa amayá kikiykichistaqa engañakuychishchu. Diospa gobiernasqan sumaq glorianmanqa huchallapi kawsaq malvado runakunaqa manan haykunqakuchu. Chay huchallapi kawsaq runakunaqa kaykunan: manaraq casado kashaspa waqllikuqkuna, tukuy clase idolokunata adoraq runakuna, casado kashaspa waqllikuqkuna, qari kashaspa warmi hina kaqkuna, qarimasinwanpas warmiwan hina puñuqkuna, 10 suwakuna, qolqella munaqkuna, mach'aqkuna, runamasinmanta rimakuqkuna, hinallataq runamasin engañaqkuna ima. Kay millay huchakunapi kawsaq runakunaqa Diospa gobiernasqan sumaq glorianmanqa manan haykunqakuchu. 11 Ñawpaqtaqa chay millay huchakunata ruwaspan qankunamanta wakinniykichispas

kawsarankichis. Ichaqa sayna huchasapa kashaqtikichispas, Diosmi qankunataqa chay huchaykichismanta limpiaspas ch'uyanchasurankichis. Chaymi qankunaqa tukuy huchaykichismanta perdonasqa kaspa, mana huchayoq justo runakuna hinaña kashankichis, Jesucristopa hinallataq Diospa *Santo Espiritunpa yanapayninwan.

Waqllikuy huchapi ama kawsanamanta

12 Qankunamanta wakinnykichismi khaynata ninkichis: “Noqaqa ima munasqaytapas ruwallaymanmi”, nispaykichis. Arí, jallinmi chay nisqaykichisqa! Ichaqa manan tukuy munasqanchiskunachu noqanchispa allinninchispapqa kanman. Chayraykun noqaqa mana permitinichu chay tukuy munasqaykuna noqata dominawanantaqa. **13** Hinas papas qankunaqa nillankichistaqmi khaynata: “Mikhunaqa wiksapaqmi; wiksataqmi ichaqa mikhusqanchista chashkinanpaq”, nispaykichis. ¡Chay nisqaykichisqa allinpunin! Ichaqa Diosmi wiksatapas hinallataq mikhunatapas mana imaman tukuchinqa. Ichaqa noqanchispa cuerponchisqa manan waqllikuy huchakunapi purinapaqchu; aswanqa Señorninchis Jesucristota servinapaqmi; hinas papas noqanchispa cuerponchistaqa Señorninchis Jesucriston paypaq kawsachin. **14** Diosqa ancha atiyninwanmi Señorninchis Jesucristota wañusqa kasqanmanta kawsarichimuran. Chay atiylanwantaqmi noqanchistapas wañusqa kasqanchismanta kawsarichiwasunchis.

15 Qankunaqa, ¿manachu yachankichis, Jesucristopi creesqaykichisrayku, cuerpo ykichisqa Jesucristopa cuerponwan huklla kasqanta? Chayri, ¿imaynataq Jesucristopa cuerponwan huklla kashaspaykichisri, qenlli huchapi puriq warmiwanri puñuwaqchís? ¡Manan chayqa allinchi! **16** Icha, ¿manachu qankunari yachankichis, pipas huk qenlli huchapi puriq warmiwan puñuspaqa, paywan huk runa hinalla kasqanta? Chaymantan Bibliapipas khayna escribisqa kashan: “Ishkayninkun ch'ulla runa hinallaña kanqaku”, nispa. **17** Ichaqa pipas Señor Jesucristopi creespaqa, Jesucristowanmi huklla kashan, paypi iñisqanrayku.

18 Saynaqa amayá chay waqllikuy huchakunataqa ruwaychishchu. Runakunapa wakin huchakuna

ruwasqankuqa, manan cuerponkutaqa dañanchu. Ichaqa waqllikuy huchañataqmi wakin huchakunamantapas aswan masta cuerponkutaqa dañota ruwan. **19** Qankunari, ¿imanachu yachankichis cuerpo y kichisqa *Santo Espiritu pa tiyanan *templo kasqanta? Hinas papas qankunamanmi Diosqa Santo Espiritu ntaqa qosurankichis. Chayrayku n qankunaqa manaña cuerpo y kichispa dueñonchu kankichis. **20** Aswanmi qankunataqa kikin Diospuni allin preciota pagaspa rantikusurankichis, saynapi salvasqa kanaykichi spaq. (Chay precioqa Jesucristo pa yawarninmi). Chayrayku yá cuerpo y kichiswan Diosta serviyochis, hinallataq respetaychis ima.

Casarakuymanta

7 1 Kunanqa contestamusqaykichi smi qankunapa carta apachimuw asqaykichi spi tapukamuwasqaykichi stista. Qankunan tapuwarankichis khaynata: ¿Allinchu kanman mana casaraku yurí? nispa. Arí, allinmi kanman mana warmiyoq kayqa. **2** Ichaqa qaripas warmipas casarakunan mi, saynapi waqllikuy huchakunapi ama kawsanankupaq. Chayrayku n qariqa huk warmillawan casarakunan. Saynallataq warmipas huk qarillawan casarakunan. **3** Qosanqa warmillanwan mi puñunan. Saynallataq mi warminpas qosallanwan puñunan. **4** Warmiqa qosanwan casarakusqan rayku, cuerponpaqa manaña dueñonñachu; aswanmi warminpa cuerponmantaq a esposonña dueñon. Saynallataq mi qosanpas warminwan casarakusqan rayku, cuerponpaqa manaña dueñonñachu; aswanmi qosanpa cuerponmantaq a warminña dueñon. **5** Chayrayku n casarasqaku naqa, warmipas qaripas, camapi kushka puñunankutaqa mana neganakunankuchu. Ichaqa sichus Diosman oracionpi huk tiempo dedicaku yta munaspakuqa, ishkayninkun acuerdaman haykunanku, camapi kushka huk tiempoll a ma puñunankupaq. Chaymantan ichaqa, kaqmanta juntanakapuspa camapi kushka puñunanku. Sichus kushka mana puñuqtinkuqa, cuerponkutapas mana dominaya atispankun, diablo tentaqtin, waqllikuy huchaman urmankuman.

6 Kaykuna nisqayqa huk consejollan, manan huk kamachikuychu. **7** Noqaqa munaymanmi llapallan qarikunaqa noqa hina solterolla kanankuta. Ichqa Diosninchismi sapankamaman huk atiyta qowanchis; wakinmanmi atiyta qowanchis soltero kananchispaq, wakinmantaq casado kananchispaq. Chayraykun noqanchisqa mana iguallachu kanchis.

8 Kay consejotan qoni llapallan solterokunaman, hinallataq viudakunamanpas. Paykunapaqqa allinmi kanman, noqa hina solterolla kanankupaq, hinallataq viudakunapas sapallan qepakunankupaq. **9** Ichqa cuerponkuta dominaya mana atispaqa, casarakuchunku. Aswan allinmi kanman warmipas otaq qaripas casarakunankupaq, saynapi warmiwanpas otaq qariwanpas puñuya munaspanku, waqllikuy huchaman ama urmanankupaq.

10 Ichqa casarasqa kaqkunamanmi kay kamachikuyta qoni. Kay kamachikuyqa manan noqapachu, aswanqa Diospa kamachikuyninmi: Casarasqa warmiqa amayá qosanmantaqa t'aqakuchunchu. **11** Sichus t'aqakuspaqa, amañayá huk qariwanqa casarakuchunchu; aswanyá qosanwan allinpanakapuchun. Sichus mana allinpanakapuya munaspaqa, sapallanyá qepakuchun. Saynallataqyá casarasqa qaripas warminmantaqa ama t'aqakuchunchu.

12 Ichqa wakinmanmi kay consejota noqa qoni. Kay consejotaqa manan Señorninchishchu qoran, aswanqa noqallan: Sichus mayqen hermanopas Jesucristopi mana iñiq warmiyoq kanman chayqa, amayá chay warminmantaqa t'aqakuchunchu sichus chay warmin paywan tiyayta munaqtinqa. **13** Saynallataq sichus mayqen creyente warmipas mana creyente qariwan casarasqa kanman chayqa, amayá chay qosanmantaqa t'aqakuchunchu, sichus chay qosan paywan tiyayta munaqtinqa. **14** Chay mana creyente qosanqa manan waqllikuy huchapichu kashan, Señor Jesucristopi chay warmin creesqanrayku. Saynallataqmi mana creyente warmipas manan waqllikuy huchapichu kashan, Señor Jesucristopi qosan creesqanrayku. Sichus mana saynachu kanman chayqa, wawankunapas Diospi mana creeq runakunapa wawankuna hinachá mana allin

rikusqa kankuman. Ichaqa tayta mamanku casarasqa kasqankuraykun, wawankupas allin rikusqa kanku. **15** Ichaqa sichus huk mana creyente qari warminmanta separakuyta munaspaqa, separakuchunyá. Saynallataq sichus huk mana creyente warmi, qosanmanta separakuyta munaspaqa, separakuchunyá. Casarasqa creyentekunaqa manan obligasqachu kanku, huk mana creyente qariwan otaq mana creyente warmiwanpas kushka tiyanankupaqqa. Hinas papas Diosqa waqyawaranchis, hawkalla kawsananchispaqmi.

16 Hinas papas nillaykichistaqmi, Jesucristopi creeq warmiqa, allin kawsayninwanmi, mana creyente qosanta yanapanman, saynapi chay mana creyente qosanqa Jesucristopi iñispa, salvasqa kananpaq. Saynallataqmi Jesucristopi creeq qosapas, allin kawsayninwan, mana creyente warminta yanapanman, saynapi chay warminqa Jesucristopi iñispa, salvasqa kananpaq.

17 Kay yachachisqaykunatan noqaqa llapallan iglesiakunapi yachachimuni: Saynaqa sapankamaykichisyá qaripas, hinallataq warmipas, imayna condicionpis Dios waqyasurankichis, chayta aceptaspa, kunanqa Diospi iñispa kawsaychis. **18** Sichus pitapas *circuncidasqataña Dios waqyaran chayqa, saynallayá qepakuchun. Saynallataq sichus pitapas mana circuncidasqata Dios waqyaran chayqa, amañayá chay circuncisión costumbreta ruwachikuchunchu. **19** Chay circuncisión costumbreta ruwachikuypas, otaq mana ruwachikuypas, manan Diospaqqa importanteñachu. Aswanmi Diospaqqa importante, paypa kamachiwasqanchista kasukusqanchis. **20** Chayraykun niykichis imayna condicionpis Dios waqyasurankichis chayta aceptaychis.

21 Sichus Dios waqyasuranki *esclavo kashaqtiki chayqa, ama llakikuychu, esclavo kasqaykimantaqa. Ichaqa esclavo kasqaykimanta librakunaykipaq caso kaqtinqa, lloqsipuy, libre kanaykipaq. **22** Ichaqa sichus qan esclavo kashaspa, Jesucristopi iñiranki chayqa, Jesucristopi iñisqaykiraykun libreña kashanki. Saynallataqmi sichus qan libre kashaspa, Jesucristopi iñiranki chayqa, Jesucristopa esclavonñañ kunanqa kashanki. **23** Hinas papas qankunaqa, ancha valorniyoq preciowanmi rantisqa karankichis. (Chaytan

Diosqa pagaran Wawan Jesucristo cruzpi wañusqanwan). Chayraykuyá qankunaqa, amaña ni pipa esclavonpas kay pachapiqa kaychishñachu. **24** Saynaqa, wawqe panaykuna, (sichus Dios waqyasurankichis casado kashaqtikichis, mana casado kashaqtikichis, esclavo kashaqtikichis, otaq libre kashaqtikichis chayqa), imayna condicionpi waqyasqa kasqaykichisman hinayá Diosta kasukuspa kawsaychis.

25 Kunanqa manaraq ni pi qariwanpas puñuq sipaskunapaqqa manan Diospa partenmantaqa ni ima kamachikuytapas chashkiranichu. Ichaqa noqapa parteymantan paykunamanqa consejasaq. Saynaqa confiaychisyá noqapa consejoypi, Dios noqaman ancha munakuyninta qowasqanrayku. **26** Mana casado kaqkunapaqqa aswan allinmi kanman ama casarakuspa, sapallanku qepakunankupaq. Kaytan consejani ancha sasachakuy tiempokunapi kunan tarikusqanchisrayku. **27** Ichaqa sichus casarasqaña kashanki chayqa, amayá warmiykimanta separakuytaqa piensaychu. Saynallataq sichus manaraq casarasqachu kashanki chayqa, amayá casarakuypichu piensay. **28** Ichaqa sichus casarakunaykipaq decidikuspaqa, casarakullay. Casarakuspaqa manan huchatachu ruwashanki. Saynallataq sichus huk soltera warmi casarakuya munaspaza, casarakullachun; paypas casarakuspaqa manan huchatachu ruwashan. Ichaqa sichus kay sasachakuy tiempokunapi casarakuspaqa, ñak'arinkin tukuy problemakuna rikhurimusuqtiyki. Chay ñak'ariykunatan noqaqa qankunamanta evitaya munani.

29 Wawqe panaykuna, kay consejokunawanqa kaytan niyta munani: kay tiempoqa ñan tukurukushanña. Chayraykun casarasqa kaqkunaqa manapas casarasqachu kashankuman hina Diosninchispaq kawsananku. **30** Saynallataq waqaqkunapas, aswan kusisqa hina kawsachunku. Kusisqa kaqkunapas, aswan llakisqa hina kawsachunku. Imata rantikuqkunapas, aswan mana imayoqpas kashankuman hina kawsachunku. **31** Kay pachapi kaqkunamanta provechota orqoqkunapas, manapas provechota orqoshankumanchu hinayá kawsachunku. Ichaqa kay pachapi tukuy ima rikusqanchiskunaqa, prontollan tukukapunqa.

32 Noqaqa kay consejokuna qosqaywanmi, qankunapi ima preocupacionkunatapas evitayta munani, saynapi ama llakikuspa kawsanaykichispaq. Chayraykuyá khaynata piensaychis: Huk soltero runaqa Diosta imayna servinanmantan preocupakun, hinallataq Diosman imayna agradaypi ima. **33** Ichaqa casado runaqa kay pachapi tukuy ima cosaskunamantan preocupakun; hinas papas payqa warminman imaynata agradayllapin piensan. **34** Chayraykun huk casado runapa piensayninqa, ishkayman dividisqa kashan. Ichaqa mana ni pi qariwanpas puñuq sipaspas, hinallataq soltera warmipas, Diosman imayna agradaypin, cuerponkupipas hinallataq piensayninkupipas preocupakunku. Ichaqa casada warmiñataqmi kay pachapi tukuy ima kaqkunamanta preocupakun, hinallataq imaynata qosanman agradaymantawan ima.

35 Kay consejokunataqa qankunapa allinniykichispaqmí nishaykichis, manan qankunata prohibinaypaqchu. Aswanmi noqaqa munani, Señorninchis Jesucristoman vidaykishista entregaykuspa, allinta kawsaspa, mana ni imapipas afanakuspa, payta servinaykishista.

36 Saynaqa sichus pipas piensanman, ususinpa casarakunan tiempo ña pasarushanña chayqa, chay ususintayá casarachichun. Saynata chay ususin casarakuspaqa, manan payqa huchallikunchu. **37** Ichaqa sichus pipas sonqonpi seguro kashan, ususinqa manaraq casarakunan tiempopiraqchu kashan chayqa, manaraq casarachispaqa allintan ruwashan. **38** Chayraykun niykichis, pipas doncella ususinta qon casarakunampaq chayqa, allintan ruwashan. Ichaqa doncella ususinta mana casarachispaqa, aswan más allintan ruwan.

39 Huk casarasqa warmiqa qosan kawsashaqtinraqqqa, manan qosanmantaqa separakunanchu. Qosan wañuqtinmi ichaqa, chay warmiqa piwanpas casarakunampaq libreña qepan. Sichus chay viuda casarakuya munaspaqa, Jesucristopi iñiq qariwanyá casarakuchun. **40** Ichaqa noqapa piensasqayman hinaqa, aswan más kusikusqan kanman, chay viuda warmi mana casarakuspa qepakuqtinqa. Kaykunataqa niykichis Diospa Santo Espiritun noqapi kasqanraykun.

¿Mikhunanchishchu idolokunaman ofrecesqa mikhunatarí?

8 1 Tukuy clase *idolokunaman ofrecesqa *sacrificio mikhunamantan qankunaqa tapukamuwarankichis. Chaymi kunanqa chay tapukuymanta contestamushaykichis. Noqanchisqa llapallanchismi yachanchis Bibliapi imatas nishan, chay tukuy clase idolokunaman mikhunata ofrecesqankumantaqa. Ichaqa chaykunata yachashaspanchispas, wakinninchisqa paytukusqallañañ kashanchis. Aswanyá paytukusqallaña kananchismantaqa, khuyakuywan yachachinakuspa, Diospa iglesianta wiñachisunchis. 2 Pipas tukuy imamanta yachaq tukuqqa, manan ni imatapas allintaqa yachanraqchu. 3 Ichaqa sichus pipas Diosta cheqaqtapuni khuyakun chayqa, Diospas paytaqa reqsinmi.

4 Chaymi niykichis, kay pachapi tukuy clase idolokunaman mikhuna ofrecesqamantaqa yachanchismi. Chay idolokunaqa manan kawsay vidayoqchu kanku. Aswanmi noqanchisqa yachanchis, cheqaq Diosqa ch'ullalla kasqanta. 5 Kay pachapi runakunaqa cielopi ashka cosaskunata, hinallataq kay pachapi ashka cosaskunatan “diosmi” hinallataq “señormi” ninku. 6 Ichaqa noqanchisqa yachanchismi, cheqaq Diosqa ch'ullalla kasqanta. Payqa Dios Taytan; paymi tukuy ima kaqkunatapas unancharan. Chaymi noqanchisqa payllapaqña kawsanchis. Saynallataqmi noqanchispa Señorninchisqa ch'ullalla; payqa Señorninchis Jesucriston. Diosninchisqa Jesucristontakaman tukuy ima kaqkunatapas unancharan. Chaymi noqanchispas, pay unanchawasqanchisrayku, kay pachapi kawsashanchis.

7 Ichaqa manan llapallan runakunachu cheqaq Dios ch'ullalla kasqantaqa yachanku. Chaymi qankuna creyentekunamanta wakinniykichisqa, Jesucristopí manaraq iñishaspaykichis, chay idolokunata adorarankichis. Saynallataqmi kunanpas wakinniykichisqa piensankichisraq, chay idolokunaqa vidayoq kananpaq. Chayraykun chay idolokunaman ofrecesqa mikhunakunata mikhuqtiykichis, concienciaykichis acusasunkichis. 8 Ichaqa manan imatapas mikhusqanchisraykuchu, Diosqa aceptawasunchis. Hinaspapas Diospa ñawpaqninpiqa manan imatapas

mikhusqanchisraykuchu importanteqa kasunchis, nitaq mana mikhusqanchisraykuchu menos importanteqa kasunchis.

9 Qankunaqa libren kankichis, ima mikhunata mikhunaykichi spaqpas. Ichaqa allintayá cuidakuychis. Chay idolokunaman ofrecesqa mikhunakunata mikhuspaykichisqa, Jesucristopi chayllaraq creeq runakunatan huchaman urmachiwaqchis. **10** Sichus Jesucristopi chayllaraq creeq pisi iñiyniyoq runakuna rikusunki, idolokunaman ofrecesqa mikhuna kasqanta yachashaspayki, mikhushaqta chayqa, ¿imatataq chay pisi iñiyniyoq runari piensanqa? ¿Acaso manachu paypas chay mikhusqaykita rikususpayki, munapakuspa mikhuyta gallarinqa, conciencian acusashaqtinpas? **11** Ichaqa saynata ruwanki chayqa, qanpa kawsaykipin chay pisi iñiyniyoq runapas huchallikunman; payraykun Jesucristoqa cruzpi wañuran. **12** Qankunaqa Jesucristopi chay pisi iñiyniyoq runakunata huchallichispaykichismi, Jesucristopa contranpi huchallikushankichis. **13** Chaymi noqaqa niykichis, (idolokunaman ofrecesqa) mikhunataqa manan noqaqa ni hayk'aqpas mikhuymanchu, saynapi Jesucristopi pisi iñiyniyoq runakunata huchaman ama urmachinayapaq.

Apostolkunaqa autoridadniyoq kasqankumanta

9 1 Qankunari, ¿manachu yacharankichis libre kasqayta? ¿Manachu yacharankichis Jesucristopa *apostolnin kasqayta? ¿Manachu yacharankichis Señorninchis Jesucristotapas noqa rikusqayta? Hinaspapas, ¿manachu Jesucristomanta qankunaman willaqtiy, paypi iñirankichís? **2** Ichaqa wakin runakunaqa piensankun mana apóstol kanayapaq. Qankunapaqmi ichaqa, apóstol kani. Hinaspapas Jesucristopa apostolnin kasqaymantaq, qankunan prueba kankichis, Jesucristopi iñisqaykichisrayku.

3 Chaymi noqapa contraypi rimaq runakunataqa, khaynata contestani: **4** Noqayku apostolkunapaqa kanmi derechoyku, mikhuytapas hinallataq tomaytapas qankunamanta chashkinaykupaq. **5** Hinaspapas noqaykupaqa kanmi derechoyku casarakunaykupaq, saynapi Jesucristomanta willakuq viajeman rispayku,

esposaykupiwan kushka rinaykupaq. Saynatan apóstol Pedropas, wakin apostolkunapas, hinallataq Señor Jesuspa wawqenkunapas viajeman rispankuqa, esposankupiwan kushka rinku. **6** Kunan nisqaykichis, ¿acaso noqallachu Bernabeypiwan obligasqa kashayku, Diosmanta willakuspa hinallataq makiykuwan trabajaspa vida pasanaykupaqrí? **7** ¿Pi soldadotaq kikinpa qolqenta pagasparaq, cuartelpiri servin? ¿Pi runataq uvas plantata plantaspa, chay uvas plantapa rurunta mana mikhunmanchú? ¿Pi runataq cuidasqan animalkunata ch'awashaspari, lechenta mana tomanmanchú? **8** Kaykunataqa manan runapa piensayniyman hinallachu rimashani; aswanqa saynan Bibliapipas escribisqa kashan. **9** Ichaqa Moisespa escribisqan *leypin khayna escribisqa kashan: “Torowan saruchispa trigota eraspaqa, chay toropa simintaqa aman senq'apankichu, saynapi mikhunanaqpá”, nispa [*Deuteronomio 25.4*]. Saynata Dios nispanri, ¿torokunapi piensaspallanchu nirán, icha noqanchismantawanchu nisharan? **10** Aswanmi Diospa obranpi llank'aqkunamanta Diosqa rimasharan. Chaymi chakra llank'aqpas, hinallataq erapi eraqpas, chay llank'asqanmanta cosechata cosechananpaqmí llank'an. **11** Saynallataqmi noqaykuwanpas pasan. Noqaykuqa qankunamanmi Diosmanta allin willakuykunata willaraykiku, imaynan chakrapi llank'aspá mukhu tarpuq runa hina. Chayraykun noqaykupaqa kan derechoyku, qankunamanta huk recompensata hina, huk pagota imallatapas chashkinaykupaq, saynapi chaywan mantenekuspa, kawsanaykupaq. **12** Ichaqa hukkunapas qankunamantaqa chashkishankun pagonkutaqa. Paykunamantapas aswan masraqmi noqaykupa derechoykuqa. Ichaqa manan noqaykuqa reclamaraykikuchu chay derechoykumantaqa. Aswanmi noqaykuqa, tukuy ima sasachakuykunata soportarayku, saynapi Diosmanta allin willakuykuna ama despreciasqa kananpaq.

13 Qankunapa yachasqaykichisman hinan *templopi llank'aq runakunaqa Diosman ofrendasqa mikhunakunata mikhuspa kawsanku. Saynallataqmi templopa *altarninpi llank'aqkunapas Diosman sacrificasqa *ofrenda animalkunamanta mikhunku. **14** Saynallatataqmi Diospas

kamachiran, pipas Diosmanta allin willakuykunata willakuqqa chay llank'asqanmanta mikhuspa kawsananapaq.

15 Ichaqa chay derechoytaqa manan noqaqa ni hayk'aqpas reclamaraykichishchu. Hinasapas noqaqa, kay cartata qankunaman escribimuspayqa, manan imallatapas qowanaykichisraykuchu escribimushaykichis. Aswanmi noqaqa, pagota mana chashkillaspay wañuya munayman, saynapi Jesucristopa apostolnin kashaspaypas, mana pagollayoq llank'asqayrayku ancha kusisqa kanaypaq. Chaymi noqaqa anchata kusikuni, mana pagollayoq llank'asqayrayku.

16 Noqaqa manan alabakunaypaqchu Diosmanta allin willakuykunataqa willakuni. Aswanqa Diosmanta willakuyimi noqapa deberniyqa, Dios kikin kamachiwasqanrayku. ¡Ay, imaynaraq kayman Diosmanta allin willakuykunata runakunaman mana willaqtiyqa! **17** Sichus noqapa munayniyman hinalla Diosmanta allin willakuykunata willakuyman chayqa, pagoyaq chashkiymanmi. Ichaqa obligacionniymi, Diospa *esclavon hina kasqayrayku, Diosmanta allin willakuykunata willakunaypaqqa, mana pagollayoq kashaspaypas. **18** Chayri, ¿imataq noqapa recompensa hina premioyrí? Noqapa premioyqa mana pagoraykulla, Diosmanta allin willakuykunata runakunaman willasqaymi. Saynata ruwaspaymi noqaqa Diosmanta allin willakuykunata runakunaman willarani, pagota mana reclamaspallay, apóstol kasqayrayku pagawanankupaq derechoy kashaqtinpas.

19 Noqaqa manan ni pipa esclavonpashchu kani. Ichaqa huk esclavo hinan llapallan runakunata servishani, saynapi Jesucristomanta willaqtiy ashka runakuna paypi creespa salvasqa kanankupaq. **20** Chaymi noqaqa, Israel *nacionniyoq llaqtamasiykunawan kaspayqa, paykunapa *leyninkuman hina kawsani, saynapi paykunapas Jesucristopi creespanku, salvasqa kanankupaq. Saynallataqmi noqaqa, Moisespa escribisqan leykunata cumplinaypaq mana obligasqa kashaspaypas, paykunarayku chay leykunata cumplini, saynapi paykunapas Jesucristopi creespanku, salvasqa kanankupaq. **21** Noqaqa Moisespa escribisqan leykunamanta mana yachaq runakunawan kaspayqa, manapas leymanta yachashaymanchu

hinan kawsani, saynapi paykunapas Jesucristopi creespa salvasqa kanankupaq. Ichaqa Diospa leyninkunataqa manan huk lawmanchu churarani; aswanmi chay leykunataqa kasukurani, Jesucristopa kamachisqanta kasukusqayrayku. **22** Saynallataqmi Jesucristopi pisi iñiyniyoq runakunawan kaspaypas, paykuna hina noqapas comportakurani, saynapi paykunapas Jesucristopi allinta iñispalku, salvasqa kanankupaq. Saynatan noqaqa pi runakunawan kaspaypas, paykuna hina comportakurani, saynapi wakillanpas Jesucristopi iñispalku, salvasqa kanankupaq. **23** Noqaqa chaykunatan ruwani, Diosmanta allin willakuykunata runakunaman willanayrayku, saynapi paykunapas Diospi creeqtinku, noqapas premioya Diosmanta chashkinaypaq.

24 Qankunaqa allintan yachankichis, huk carrerapi correspaqa, llapallankun correnku, premiota chashkinankupaq. Ichaqa manan llapallankuchu premiotaqa gananku; aswanqa primer puntata chayaqlan premiontaqa chashkin. Saynatayá qankunapas kallpanchakuychis, Diosmanta premiokykichista chashkinaykichispaq. **25** Runakuna carrerapi correspa participanankupaqqa, tukuy imatapas dejaspan allinta preparakunanku. Saynataqa preparakunku premiota gananankuraykun. Ichaqa chay premio chashkisqankuqa manan unay tiempotachu duran. Aswanqa noqanchismi ichaqa preparakushanchis, wiñaypaq duraq premiota chashkinanchispaq. **26** Chayraykun noqapas chay carrerapi correq hina correshani. Ichaqa manan yanqapaqchu correshani, aswanqa huk premiota chashkikunaypaqmi. Hinaspapas noqaqa manan huk peleapi illaqlata takaq runa hinachu peleashani. **27** Aswanmi noqaqa kikiypa cuerpoytapas, takakushayman hina, allinta sitionpi churani, saynapi cuerpoqqa allin dominasqa kananpaq. Chaykunatan noqaqa ruwani, Diosmanta allin willakuykunata willakuq runa kashaspay, juicio p'unchawpi ama despreciasqa kanaypaq.

Idolokunata ama adoranamanta

10 1 Wawqe panaykuna, qankunaqa yuyariychisyá ñawpaq tiempopi Israel *nacionniyoq abuelonchiskunamanta. Paykunaqa phuyuq pakasqanmi

“Puka Qochawan” sutichasqa lamar ochata chimiranku. **2** Chaymi paykunaqa Moiseswan kushka phuyupa pachanta, hinallataq lamar ochanta pasasqankurayku llapallanku bautizasqa hina karanku, (Moisespa qatikuqniñ kanankupaq). **3** Hinaspapas paykunaqa, ch'inñeñeq lugarkunapi kashaspunkun, llapallanku mikhuranku cielomanta Diospa qosqan mikhunata. **4** Saynallataqmi paykunaqa llapallanku tomaranku, rumi qaqaqanta lloqsimuñ unuta. Chay rumi qaqaqa paykunawan riq Criston karan. **5** Ichacha chay runakunaqa manan llapallankuchu Diospa munasqantaqa ruwaranku. Chayrayku chay mana kasukuq runakunaqa chay ch'inñeñeq desierto lugarkunapi wañuranku.

6 Tukuy chaykunan pasaran, noqanchispaq huk ejemplo kananpaq, saynapi noqanchispas paykuna hina mana allin ruwaykunata ama munapayasca ruwananchispaq. **7** Hinaspapas noqanchisqa amayá paykuna hinachu tukuy clase *idolokunata adorasunchis. Chaykunamantan Bibliapiqa khayna escribisqa kashan: “Runakunan fiestata ruwaspanku mikhuranku, hinallataq tomaranku (mach'anankukama). Chaymantataq tusuq hatarispunku, aycha cuerponkuta kusichiranku. (Saynata ruwaspanku idolonkutataq adoraranku)”, nispa. **8** Hinaspapas noqanchisqa amayá paykunamanta wakinninku hinachu waqllikuy millay huchakunata ruwasun. Chay waqllikuy huchakunata ruwasqankurayku, chay runakunaqa huk p'unchawllapi ishkay chunka kinsayoq waranqa wañuranku. **9** Hinaspapas noqanchisqa amayá khaynatachu piensasun: “Diosqa manan castigawanqachu huchakunata ruwaqtiyqa”, nispachu. Saynatan ñawpaq tiempopi Israel nacionniyoq runakunapas piensaranku. Hinaspan Diosmanta burlakuspa kawsaranku. Chayrayku paykunaqa mach'aqwaypa picasqan ch'inñeñeq lugarpi wañuranku. **10** Hinaspapas noqanchisqa amayá Diospa contranpi quejakuspachu kawsasun. Saynatan chay ñawpaq runakunapas quejakuranku. Chayrayku paykunataqa wañuchiq *ángel wañuchiran.

11 Tukuy chaykunaqa pasaran, noqanchispaq huk ejemplo kananpaqmi. Hinaspapas chaykunaqa Bibliapin escribisqa karan, kay qepa tiempokunapi kawsaq runakunapaq huk

advertencia hina kananpaq. **12** Chayraykun niykichis, amayá pipas piensachunchu: “Noqaqa manan huchallikusaqchu”, nispaqa. Saynata piensaqqqa allintayá cuidakuchun huchaman ama urmananpaq. **13** Qankunamanqa llapallan runakunaman hinan, tukuy clase tentacionkuna, hinallataq pruebakuna ima hamusunkichis. Ichaqa Diosqa favorninchispin kashan. Chaymi payqa imapas prometewasqanchiskunataqa cumplinqapuni. Chayraykun Diosqa mana permitinqachu mana soportanaykichis tentacionkuna qankunaman hamusunaykichistaqa. Aswanmi qankunataqa kikin Diospuni yanapasunkichis, ima tentacionkunatapas, hinallataq ima pruebakunatapas soportaspa, vencenaykichispaq. (Chaymi Dios yanapasuqtiykichis, ima tentaciontatas hinallataq ima pruebatapas qankunaqa soportayta atinkichis).

14 Chayraykuyá khuyasqay wawqe panaykuna, qankunaqa ama adoraychishchu ima clase idolokunatapas. **15** Qankunaqa allin yachayniyoq runakunan kashankichis. Saynaqa kay nisqaykunapiyá allinta piensarispa, ruwayman churaychis. **16** Señorpa *Santa Cenanpi vasota hap'iyuspaqa, ¿manachu Diosman graciasta qoshanchis, pay bendecinanpaq? Saynallataq vasomanta tomaspanchispas, ¿acaso manachu Jesucristowanqa huklla kashanchis cruzpi wañuspa yawarninta ch'aqchusqanrayku? Saynallataq t'antata partispa mikhuspanchispas, ¿acaso manachu Jesucristowanqa huklla kashanchis cuerponta cruzpi ofrecesqanrayku? **17** T'antaqa ch'ullallan; noqanchismi ichaqa ashka kanchis. Chay huk t'antallamanta mikhusqanchismi yachachiwanchis, noqanchisqa huk runa hinalla kasqanchista.

18 Kay nisqaymanta astawan yachanapaqyá, Israel *nacionniyoq runakunapa ruwasqanta qawarisun. Paykunaqa *sacrificio ruwana *altarpin animalta wañuchispanku, Diosman ofreceranku. Hinaspan chay sacrificasqa animalpa aychanta llapallanku mikhuranku. Saynata mikhuspankun Dioswan huklla karanku. **19** Kay nisqaywanqa manan noqaqa nishaykichis, “Runakunaq ruwasqan tukuy clase idolokunaqa Dioskunan”, nispachu, nitaqmi “Idolokunaman animalkunata sacrificaspa haywayqa valorniyoqmí”, nispachu. **20** Aswanqa pipas idolokunaman sacrificiota

ofrecespankuqa, *demoniokunamanmi ofreceshanku, manan Diosmanchu. Chaymi noqaqa mana munanichu, demoniokunaman sacrificiota ofrecespa, demoniokunawan huklla kanaykichaistaqa. **21** Chayraykun niykichis, qankunaqa Santa Cenapi Diospa vasonmanta tomaspaqa, amañáyá idolokunaman ofrecesqa vasomantaqa tomaychishñachu. Saynallataq Santa Cenapi t'antata mikhuspapas, amaña demoniokunaman ofrecesqa mikhunataqa mikhuychishñachu. **22** Pipas demoniokunaman ofrecesqa mikhunata mikhuspapas, Diostan phiñachishan. Hinaspapas noqanchisqa manan Diosmanta más kallpayoqchu kanchis.

Imatapas Diospaq hina ruwanamanta

23 Qankunamanta wakinniykichismi ninku khaynata: “Noqaqa libren kani ima munasqaytapas ruwanaypaq”, nispanku. Arí, runaqa tukuy munasqantan ruwayta atinman. Ichaqa manan llapallan imapas ruwasqanchishchu allinninchispaq. Nitaqmi tukuy ima ruwasqanchishchu Diospi iñiqmasinchiskunatapas kallpanchan. **24** Chayraykuyá noqanchisqa ama noqallanchispichu piensasunchis. Aswanqa runamasinchispa allinninpiyá piensasunchis.

25 Qankunaqa mercadopi vendesqanku aychata rantispapa, amayá tapuychishchu khaynataqa: “¿Kay aychari idolokunaman ofrecesqa aychachu icha manachú?” nispapa. Aswanqa ama tapukullaspayá mikhuychis. **26** Chaymantan Bibliapiqa khayna escribisqa kashan: “Kay pachapas, hinallataq tukuy ima kay allpa pachapi kaqkunapas, Diospan”, nispa [*Salmos 24.1*].

27 Sichus qankuna aceptankichis, huk mana creyente runapa invitasusqaykichisman rinaykichispaq chayqa, ama tapuspakichisyá mikhuychis ima mikhuna qosusqaykichaistapas. **28** Ichaqa sichus pipas nisunkichis khaynata: “Kay mikhunaqa idolokunaman ofrecesqan”, nispa, chayqa, amayá chay mikhunataqa mikhunkichishchu, mikhuspakichiswan chay willasusqaykichis runata ama huchallichinaykichispaq, saynapi iñiyninpi ishkayaspa chay idolokunata ama adoranapaq. **29** Kay nisqaywanqa manan qankunapa concienciaykichismantachu rimashani, aswanqa

Jesucristopi chayllaraq iñikuq runapa conciencianmantan. Chayqa qankunaqa tapukuwaqchispashchá khaynata: “¿Imanaqtintaq noqari hukpa conciencianmanta juzgasqa kayman? **30** Noqaqa Diosmanmi graciasta qoni ima mikhunata mikhunaypaqpas. Chayri, ¿imanaqtintaq Diosman graciasta qospa mikhusqaymantari mana allinkunata rimaspa, criticawankumanrí?” nispa.

31 Noqan ichaqa niykichis, sichus mikhuspapas, tomaspapas, otaq imataña ruwaspapas, Dios alabasqa kananpaqyá imatapas ruwaychis. **32** Hinaspapas qankunaqa, amayá ima ruwasqaykichiswanpas huchallichiychishchu Israel nacionniyoq runakunataqa, nitaq huk law nacionniyoq runakunatas, nitaq Jesucristopi iñiq creyentekunatas. **33** Aswanqa noqa hinayá imata ruwaspapas ruwaychis. Noqaqa imataña ruwaspaypas, llapallanpa allinninpaqmi imatapas ruwani. Hinaspapas noqaqa manan kikiyapa allinnillaypaqchu imatapas ruwani. Aswanqa llapallan runakunapa allinnintan mashkani, saynapi paykunapas Jesucristopi creespa, salvasqa kanankupaq.

Creyentekuna huñunakuqtinku imaynatas warmikuna kanankumanta

11 **1** Qankunaqa noqapa ejemplo qosqayman hina kawsaychis, imaynan noqapas Jesucristopa ejemplo qowasqanman hina kawsani, chay hinata.

2 Noqaqa anchatapunin qankunataqa agradecikuykichis, tukuy imapi yuyariwasqaykichismanta, hinallataq yachachisqaykunatas mana qonqaspa kasukusqaykichisrayku. **3** Wawqe panaykuna, noqaqa kay yachanaykichistan munani: warmikunaqa qosankutan kasukunanku; qarikunañataqmi Jesucristota kasukunanku, imaynan Jesucristopas Diosta kasukun chay hinata.

4 Saynallataqmi niykichis, creyentekuna huñunakuqtinku sichus pi qaripas Diosmanta mañakunman otaq Diospa partenmantapas willakunman, sombrerontapas otaq chukuntapas mana orqokuspa chayqa, manan Jesucristotaqa respetashanchu. **5** Ichaqa sichus pi warmipas umanta mana tapakuspa, Diosmanta mañakun otaq Diospa partenmanta

willakunman chayqa, qosantan mana respetashanchu. Sichus chay warmi saynata ruwaspaqa, chukchan rutusqapas kashanman hinan kashan. [Nota: *Ñawpaq tiempokunapin Israel *nacionniyoq warmikunaqa umankuta tapakuranku. Saynataqa tapakuranku qariwan manaraq ni hayk'aqpas puñuq sipaskunan Génesis 24.65, hinallataq casada warmikunapas hukwan mana waqlkuspa, qosankuta respetaqkunan*]. **6** Sichus huk warmi umanta mana tapakuyta munaspaqa, aswanyá llapallan chukchanta rutuchikuchun. Ichaqa sichus chukchan rutuchikuyta p'enqakuspaqa, aswanyá umanta tapakuchun. **7** Saynallataqmi niykichis, qariqa amayá ni imawanpas umantaqa tapakuchunchu. Payqa Diospa rikch'ayninmanmi unanchasqa karan, paywan Dios kusikunampaq. Warmitañataqmi Diosqa unancharan, warminwan qosan kusikunampaq. **8** Chayqa saynan karan. Diosmi qaritaqa primerta unancharan. Ichaqa warmitañataqmi qaripa waqtanmanta unancharan. **9** Hinaspapas Diosqa manan qaritaqa unancharan, warmi sapallan kasqanraykuchu. Aswanmi Diosqa warmita unancharan, qari sapallan kasqanrayku. **10** Chayraykun warmiqa umanta tapakunan, saynapi qosan respetasqanta, runakunamanpas hinallataq *angelkunamanpas rikuchikunampaq.

11 Ichaqa Jesucristopi creeqkunaqa, warmikunapas hinallataq qarikunapas, Diospa munasqanman hinan, ima ruwaypipas yanapanakuspa kawsananku. (Ichaqa sichus qarillata otaq warmillata Dios unanchanman karan chayqa, manan kay pachapi runakunaqa miranmanchu karan). **12** Kay nisqayqa cheqaqpunin: Diosmi primer kaq qaritaqa ruwaran. Chay qarimantañataqmi warmita ruwaran. Hinaqtinmi chay tiempomantapacha qarikunaqa warmimanta nacemunku. Saynan warmipas hinallataq qaripas Diospa unanchasqan kanku.

13 Saynaqa qankunayá piensarispa decidiychis kayta, ¿allinchu kanman huk warmi umanta mana tapakuspa Diosmanta mañakunampaq? **14** Kay llaqtapi, costumbrenchisman hinaqa, ancha p'enqaymi huk qari, warmi hina chukchanta wiñachikuqtinqa. **15** Ichaqa ancha sumaqmi warmikuna chukchanta wiñachikuqtinqa.

Diosmi paykunamanqa hatun chukchata qoran, umankuta tapakunankupaq. **16** Kay nisqaykunan noqanchispá costumbrenchisqa, hinallataq Jesucristopi creeq llapallan hermanokunapapas. Saynaqa amayá ni pipas kaykunamantaqa discutichunchu.

Santa Cenapi mana allinkuna ruwasqankumanta

17 Qankunaqa huñunakusqaykichispin mana allinkunata ruwashankichis, aswan allin kaqkunata ruwanaykichismantaqa. Chaymi kay cartata qankunaman escribimuspayqa mana alabaykichismanchu. **18** Noqa Pablón qankunamanta uyarini kaykunata: qankunaqa Diosta alabanaykichispaq huñunakuspaykichisqa, manas allintachu apanakushankichis. Awansi t'aqanakuspa dividinakushankichis. Kaykuna uyarisqaytaqa, wakintan creeni, chaykunaqa cheqaqpunin kasqanta. **19** Chay problemakunaqa qankuna ukhupiqa pasananpunin, saynapi pikunachus cheqaqtapuni Jesucristopi creenku chayta reqsinanchispaq. **20** Qankuna huñunakuspaykichisqa, manan Señor Jesucristopa yachachisqanman hinachu *Santa Cenataqa mikhushankichis. **21** Aswanqa mana suyanakuspallan sapankamaykichis mikhushankichis. Chaymi wakinnyikichisqa yarqasqa qepanku; wakinñataq mach'anankukama tomanku. **22** Qankunapari, ¿manachu kan wasiykichis, chaypi mikhumunaykichispaq, hinallataq tomamunaykichispaqpas? Señor Jesucristopa Santa Cenanta celebraspaykichis, mana suyanakuspa mikhusqaykichisqa, manan allinchu. Señorpa Cenanpi chaykunata ruwaspaqa, Jesucristopi creeqkunatan mana respetashankichishchu. Hinaspapas wakchakunatan p'enqayman churashankichis. Chaykunata Señorpa Cenanpi ruwasqaykichismantaqa, manan noqaqa alabaykichismanchu.

Señorpa Santa Cenanmanta

(Mat 26.26-29; Mar 14.22-25; Luc 22.14-20)

23 Noqaqa kay yachachisqaytaqa kikin Señor Jesucristomantan chashkirani. Chaytan qankunamanqa kunan yachachimushaykichis: Wañunampaq traicionasqa

kasqan tutan, Señor Jesusqa t'antata hap'iylan. **24** Hinaspan Diosman graciasta qoruspa, chay t'antata partiyuspa, khaynata niran: "Kay t'antaqa noqapa cuerpoymi. Kay cuerpoitan huchaykichismanta salvanaypaq entregasasaq. Saynaqa kay t'antata sapa kutin mikhuspaqa, noqamantayá yuyariwachis", nispa. **25** Saynallataqmi cenayta tukuruspan, Jesusqa vasopi vinota oqarispa, khaynata niran: "Kay vasopi *vinoqa yawarniymi. Kaywanmi huk mosoq *pactota ruwani. Saynaqa sapa kutin kay vasomanta tomaspaqa, noqamantayá yuyariwankichis", nispa. **26** Chaymi sapa kutin kay t'antata mikhuspakichisqa, hinallataq kay vinotapas tomaspaykichisqa, Señor Jesucristopa wañusqanmantan willakushankichis, asta paypa kutimunan p'unchawkama.

Señorpa Santa Cenapi imayna participanamanta

27 Sichus pipas chay t'antata mikhunman, hinallataq chay vasopi vinotapas tomanman, Diospa kamachisqankunata mana kasukuspa chayqa, Jesucristopa wañusqanmantapas burlakushanman hinan. Hinasapas Jesucristopa cuerponpa, hinallataq yawarninpa contranpin huchallikushan. **28** Chayraykun chay t'antata manaraq mikhushaspa, hinallataq chay vinotapas manaraq tomashaspa, sapankamaykichis sonqoykichista allinta tapuyukunaykichis. **29** Ichaqa Diosmi castiganqa pipas Jesucristopa wañusqanmanta burlakuspa, chay t'antata mikhuq, hinallataq chay vinotapas tomaq runakunataqa. **30** Saynata burlakuspa participasqaykichisraykun, qankuna ukhumanta wakinnykichisqa mana kallpayoq débil kashankichis; wakintaq onqosqa kashanku; wakinñataq ña wañurunku imaña. **31** Sichus noqanchis, *Santa Cenapi participananchispaq, sonqonchispi allinta yuyaymanarisun chayqa, manan juzgasqachu kasunchis. **32** (Ichaqa sonqonchista mana tapuyukuspa Santa Cenapi participasunchis chayqa), Diosmi juzgaspa castigawasunchis. Payqa castigawasunchis allin ñanman kutirichiwananchispaqmi, saynapi Señor Jesucristopi mana iñiq runakunatawan kuskata wiñay ñak'ariyman ama sentenciawananchispaq.

33 Saynaqa wawqe panaykuna, Santa Cenapi participanaykichi spaq huñunakuspaqa, llapallaykichiis huñunakunaykichi skama suyanakuychis. **34** Sichus pipas yarqasqa kashan chayqa, wasinpiyá mikhumuchun, saynapi mal comportakusqaykichi smanta Dios ama castigasunaykichi spaq. Noqa qankunaman visitaq hamuqtiyñan, wakin asuntokunataqa tratasun.

Santo Espíritu tukuy clase oficiokuna qowasqanchismanta

12 **1** Wawqe panaykuna, Diosta servinapaq

*Santo Espíritu tukuy clase *oficiokuna qowasqanchismanta, allinta entiendenaykichiista munani.

2 Qankunaqa yachankichi smi, Jesucristopi manaraq creeshaspaykichi sq, mana rimaq tukuy clase *idolokunata adoraspan, ñawsa runakuna hina purirankichi s. **3** Chaymi kunanqa munani yachanaykichiista, Santo Espíritu huk runata rimachiqtinga, chay runaqa Jesustaqa manan maldecimmanchu. Sichus Santo Espíritu rimachiqtinga, chay runaqa khaynatan ninqa: “Jesusqa noqapa Señorniy mi”, nisp a.

4 Kunanmi nisqaykichi s, Diosta servinapaq Santo Espiritupa qosqan oficiokunaqa ashka clasen. Ichqa chay oficiokunaqa llapallanmi Santo Espiritupa qosqan. **5** Chay oficiokuna chashkisqanchis wanmi llapallan creyentekunaqa ashka formapi Señor Jesucristotaqa servisunman. Ichqa chay servisqanchis Señorqa ch'ullallan. **6** Saynallataqmi, noqanchisqa tukuy imaymanakunata ruwaspan Diostaqa servisunman. Ichqa chay servisqanchis Diosqa ch'ullallan. Paymi tukuy clase oficiokunata sapankamanchis man qowanchis, chay oficiokunawan payta allinta servinanchis spaq. **7** Chaymi niykichi s, Santo Espiritu qa sapankamanchis yanapawanchis, tukuy clase oficiokunata ruwananchis spaq, chay oficiokunawan llapallanchis yanapanakuspa, allinta kawsananchis spaq. **8** Diosta servinapaqmi Santo Espiritu qa wakinman qowanchis, yachaywan parlanapaq oficiota; wakinmantaq qowanchis, ancha yachaywan yachachinapaq oficiota; **9** wakinmantaq qowanchis, Diospi ancha allinta iñinapaq oficiota; wakinmantaq qowanchis, onqosqakunata sanoyachinapaq oficiota; **10** wakinmantaq qowanchis,

milagrokunata ruwanapaq oficiota; wakinmantaq qowanchis, Diospa partenmanta rimanapaq oficiota; wakinmantaq qowanchis, runakuna mana allin espirituyoqchus icha Santo Espirituyoqchus kasqanta reqsinapaq oficiota; wakinmantaq qowanchis, mana yachasqanchis rimaykunapi rimanapaq oficiota; wakinmanñataqmi qowanchis, mana yachasqanchis rimaykunapi rimasqankuta entiendechinanchispaq oficiota.

11 Diosta servinapaq kay ashka clase oficiokunataqa kikin Santo Espiritun, munasqanman hina, Jesucristopi creeq sapankama creyentekunaman qowanchis.

Llapachallanchis huk cuerpo hinalla kasqanchismanta

12 Huk runapa cuerponqa ashka parteyoqkunan.

Ichaqa ashka parteyoqkuna kashaspanpas, chay cuerpoqa ch'ullallan. Saynallataqmi Señor Jesucristopa iglesianpipas ashka creyentekuna kashaspanchispas, huk cuerpo hinalla kashanchis, Jesucristopi creesqanchisrayku.

13 Chayraykun Israel *nacionniyoq runakunapas, huk law nacionniyoq runakunapas, esclavo kaqkunapas, hinallataq libre kaqkunapas, Jesucristopi creesqanchisrayku, Santo Espirituwan llapallanchis bautizasqa karanchis, saynapi huk cuerpolla kananchispaq. Hinaspapas Diosqa kikin Santo Espirituntan sapankamanchisman qowaranchis.

14 Noqanchispas cuerponchisqa manan ch'ulla partellayoqchu kashan, aswanqa ashka parteyoqkunan.

15 Sichus chakinchis ninman: “Noqaqa manan makichu kani; chaymi noqaqa mana cuerpopomanqa pertenecenichu”, nispa, chayri, ¿chayraykuchu chay chakinchisri cuerponchisman mana pertenecenman? **16** Saynallataq sichus ninrinchispas ninman: “Noqaqa manan ñawichu kani; chaymi noqaqa mana cuerpopomanqa pertenecenichu”, nispa, chayri, ¿chayraykuchu chay ninrinchisri chay cuerponchisman mana pertenecenman? **17** Hinallataq sichus enteron cuerponchis ñawilla kanman karan chayqa, manachá ninrinchisqa kanmanchu uyarinapaqqa. Saynallataq sichus enteron cuerponchis ninrilla kanman karan chayqa, manachá kanmanchu senqanchisqa, mushkinapaqqa. **18** Ichaqa kikin Diosmi, munasqanman hina, llapallan partekunata

cuerponchispiqa churaran. **19** Sichus cuerponchispi llapallan partekuna igualla kanman chayri, ¿imaynataq cuerponchisri kanman? **20** Chayraykun cuerponchisqa ashka parteyoqkuna kashaspanpas, huk cuerpolla.

21 Chaymi ñawinchisqa makinchistaqa mana ninmanchu: “Manan qantaqa necesitaykichu”, nispaga. Nitaqmi umanchispas chakinchistaqa ninmanchu: “Manan qantaqa necesitaykichu”, nispaga. **22** Aswanmi cuerponchispi más débil kaq partekunata noqanchisqa masta necesitanchis. **23** Saynallataqmi cuerponchispi mana ancha munasqanchis partekunata, hinallataq cuerponchispi pakasqa kaq partekunatas, aswan allinta cuidaspa p'achachinchis. **24** Ichaqa cuerponchispi alayri kaq partekunatan mana allintachu cuidanchis. Chayqa saynan, Diosmi cuerponchistaqa ruwaran, saynapi mana valorniyoq kaq partekunata aswan masta valoranapaq. **25** Diosmi cuerponchispi llapallan partekunataqa, ama dividisqa kananpaq, huk cuerpollapi churaran, saynapi chay partekunaqa huk cuerpo hinalla kaspa, yanapanakunankupaq. **26** Chayraykun niykichis, sichus cuerponchispi huknin parte imamantapas nanaqtinqa, wakin partekunapas sufrinkun. Saynallataqmi sichus cuerponchispi huknin parte imamantapas kusisqa kaqtinqa, llapallan wakin partekunapas anchata kusikunku.

27 Saynallataqmi qankunapas, Jesucristopi creesqaykichisrayku, llapallaykichis huk cuerpo hinalla kankichis. Chayraykun qankunaqa llapallaykichis Jesucristopa cuerponman pertenecenkichis. **28** Chaymi Diosqa iglesiapi servinankupaq sapankamaman oficiokunata qoran. Chaypaqmí primerta churaran *apostolkunata, chaymantataq Diosmanta willakuq *profetakunata, chaymantataq yachachiqkunata, chaymantataq milagro ruwaqkunata, chaymantataq onqosqakuna sanoyachiqkunata, chaymantataq imapiapas yanapakuqkunata, chaymantataq liderkunata, chaymantataq mana yachasqanku rimaykunapi rimaqkunatawan ima. **29** Chayraykun mana llapallankuchu apostolkuna kanku; nitaq llapallankuchu Diosmanta willakuq profetakuna kanku; nitaq llapallankuchu yachachiqkuna

kanku; nitaq llapallankuchu milagrokuna ruwaqkuna kanku; **30** nitaq llapallankuchu onqosqakunata sanoyachiqkuna kanku; nitaq llapallankuchu mana yachasqanku rimaykunapipas rimaqkuna kanku; nitaq llapallankuchu chay mana yachasqanku rimaykunapi rimaqkunata entiendeqkunapas kanku. **31** Chayraykun niykichis, Diosta servinaykichispaq Santo Espiritupa qosusqaykichis allin kaqnin oficiokunata chashkiy munasqaykichisqa allinmi.

Ichaqa noqan, kay oficiokuna chashkiy munasqaykichismanta aswan más importante kaqta kunan yachachisqaykichis.

Cheqaq khuyakuymanta

13 1 Sichus noqa runakunapa rimasqan ashka idiomakunata rimayman, hinallataq *angelkunapa rimasqankunatawan rimayman, ichaqa manataq runamasiyta khuyakuymanchu chayqa, manan ni imapaqpas valenmanchu chay idiomakuna rimasqayqa. Aswanqa huk thanta lata hinan raq-raqyayman, otaq huk raqra campana hinan kayman. 2 Sichus noqa, Diospa partenmanta rimayman, hinallataq Diospa tukuy secretonkunatapas yachayman, hinallataq kay pachapi tukuy yachaykunatapas yachayman, hinallataq iñiyniywan orqokunatapas sitionmanta huk lawman kuyurinanpaq kamachiyman, ichaqa manataq runamasiyta khuyakuymanchu chayqa, manan ni imapaqpas valenmanchu chaykuna ruwasqaypas nitaq yachasqaypas. **3** Saynallataq sichus noqa tukuy kaqniykunata wakchakunaman rakimuyman, paykunata yanapanaypaq, hinallataq cuerpoytapas entregayman ninawan k'anasqa kananpaq, ichaqa manataq runamasiykunata khuyakuymanchu chayqa, manan ni imapaqpas valenmanchu chaykuna ruwasqayqa.

4 Pipas cheqaqta khuyakuqqa tukuy ima ruwasqanpin ancha pacienciayoq, hinas papas allin sumaq sonqoyoqmi. Cheqaqta khuyakuqqa manan envideosochu; cheqaqta khuyakuqqa manan ni ima ruwasqanwanpas alabakunchu; cheqaqta khuyakuqqa manan paytukusqallañachu; **5** cheqaqta khuyakuqqa manan malcriadochu, nitaq kikillanpaqchu ni imatapas munan; cheqaqta khuyakuqqa manan imamantapas facillatachu sentikuspa phiñakun; cheqaqta khuyakuqqa

manan yuyanñachu paypa contranpi ima mana allinkuna ruwasqankutapas; **6** cheqaqta khuyakuqqa runakunapa tukuy mana allinkuna ruwasqanwanqa manan kusikunchu; aswanqa allin cheqaq kaqkunamantan kusikun; **7** cheqaqta khuyakuqqa ancha paciencianmi soportan tukuy ima ñak'ariyta; cheqaqta khuyakuqqa tukuy allin kaqkunapin facilta creen. Cheqaqta khuyakuqqa mana ishkayaspan Diospi suyakun. Hinaspapas cheqaqta khuyakuqqa contranpi runakunapa tukuy ruwasqantapas paciencianmi soportan.

8 Chaymi cheqaq khuyakuyqa mana ni hayk'aqpas chinkanqachu. Ichaqa chayamunqan p'unchaw, Diosmanta *profeciakunata amaña rimanankupaq, mana yachasqanku rimaykunata amaña rimanankupaq, hinallataq Diosmanta yachasqanku yachaykunapas manaña necesarioñachu kananpaq. Aswanmi chaykunaqa tukukapunqa. **9** Kunanqa wakillantaraqmi Diosmanta yachachikuykunataqa yachanchis. Hinaspapas wakillantaraqmi runakunamanqa yachachishanchis. **10** Ichaqa Diosmanta yachachikuykunata llapallanta yacharuqtinchismi, kay pachapi wakillan yachasqanchisqa tukukapunqa.

11 Noqaqa warmallaraq kashaspayqa, warma hinan rimarani, entienderani, hinallataq piensaranipas. Kunanmi ichaqa, hatun runaña kaspay, manaña warma hinañachu imatapas ruwani. **12** Saynallataqmi noqanchiswanpas pasan. Kunanqa manaraqmi allintachu Diostaqa reqsinchis; imaynan huk mana allin espejopi chinka-chinkallata rikukushanchis hinata, saynallataqmi imakunatapas yachashanchis. Ichaqa Diosmanta cheqaq kaqta hinallataq lliwta entiendespanchismi, uyapurapas Dioswan kashasunman hina, allinta Diosmanta yachachikuykunata yachasunchis. Diostaqa manan allintaraqchu reqsinchis kunanqa. Ichaqa qepa tiempoman kikin Diosmanta cheqaq kaqkunata allinta yachaspañan, paytaqa allinta reqsisunchis, imaynan Diospas noqanchista reqsiwanchis chay hinata. [Nota: Apóstol Pablopia tiemponpi espejokunaqa, fierromanta ruwasqan karan, manan kunan tiempopi k'ancharishaq espejokuna hinachu].

13 Ichaqa wiñaypaq kaqkunaqa kaykunan: Diospi iñiy, Diospa prometesqankunapi paciencianwan suyakuy, hinallataq khuyakuy ima. Kay kinsantinmanta aswan más importante kaqqa, khuyakuymi.

Mana entiendena idiomakunapi rimaykunamanta

14 1 Qankunaqa cheqaqtapuniyá tukuy sonqoykichiswan khuyanakuychis. Hinaspas mañakuychis, Santo Espiritupa qosqan *oficiokuna chashkinaykichiispaq. Ichaqa chay llapallan oficiokunamanta aswan mastaqas *profetakunapa Diosmanta willakusqan oficiotayá mañakuychis. 2 Pipas mana yachasqan rimaykunapi rimaqqa manan wakin runakuna entiendenanpaqchu riman. Aswanqa Diospa entiendenallanpaqmi riman. Chayraykun mana entiendena rimaykunapi rimaqtinkuqa, mana ni pipas entiendenchu, chay rimasqanqa pakasqa hina kasqanrayku. 3 Ichaqa Diospa nisqanta uyarispa willakuqqa runakuna entiendenanpaqmi riman, saynapi iñiyninkupi wiñananankupaq, kallpanchakunankupaq, hinallataq consuelasqa kanankupaq ima. 4 Pipas mana entiendena idiomakunapi rimaqqa, kikillanta kallpanchakunanpaqmi riman. Ichaqa Diospa nisqanta uyarispa willakuqñataqmi llapallan creyentekunata kallpanchananpaq riman.

5 Noqaqa munaymanmi chay mana entiendena idiomakunapi llapallaykichis rimanaykichista. Ichaqa aswan mastan noqaqa munayman, Diospa nisqanta runakunaman willanaykichista. Hinaspapas Diosmanta willakuymi aswan más importanteqa mana entiendena rimaykunapi rimaykunamantaqa. Ichaqa sichus pipas, chay mana entiendena idiomapi rimaq kaqtinqa, kananmi chay mana entiendena rimaykunata explicaspa entiendechiq, saynapi iglesiapi kaqkuna kallpanchasqa kanankupaq. 6 Saynaqa, wawqe panaykuna, kunanyá tapusqaykichis. Sichus qankunaman visitaq hamuspay, mana entiendena idiomakunapi rimapayaykichisman chayri, ¿imapaqtaq servisunkichisman chay mana entiendena idiomakunapi rimasqayrí? Ichaqa saynata rimashaspay, nitaq Diosmanta cheqaq kaqkunatachu willaykichisman, nitaq Diosmanta cheqaq kaqkunatachu willaykichisman, nitaq Diospa partenmantachu qankunaman willaykichisman, nitaq cheqaq kaqtachu yachachiykichisman chayqa, yanqapaqmi chay mana entiendena idiomakunapi rimasqayqa kanman.

7 Saynallataqmi pasan arpata otaq quenata tocaqtinkupas. Sichus chay arpatapas hinallataq chay quenatapas mana tononpichu tocanku chayqa, ¿imaynanpitaq yachasunman ima takitas tocashanku chaytarí? **8** Sichus huk guerra qallarinanpaq, mana allintachu cornetata tocamunkuman chayri, ¿pitaq alistikunman guerrapi peleamunanpaqrí? **9** Saynallataqmi qankunawanpas pasan. Sichus mana entiendena idiomakunapi rimaqtiykichisri, ¿pitaq qankunatari entiendesunkichisman? Manan ni pipas entiendesunkichismanchu; chay rimasqaykichisqa wayraq apananpaq hinan kanman. **10** Kay pachapiqa ashka clase idiomakunan kan. Ichaqa chay sapankama idiomakunata rimaqkunaqa entiendenakunkun. **11** Ichaqa sichus noqa mana entiendeymanchu huk idiomapi rimapayawaqtinku chayqa, chay runapaqmi noqaqa huk extranjero runa hina kani. Saynallataqmi chay extranjero runapas noqapaqqha huk extranjero runa hina kanqa. **12** Saynallataqmi qankunapas Santo Espiritupa qosusqaykichis oficiokunata astawan munaspaykichisqa, aswanyá mashkaychis mayqen kaq oficiokunas iglesiata yanapanman wiñananpaq, chaykunata.

13 Chayraykun niykichis, pipas mana entiendena idiomakunapi rimaspaqa, Diosmantayá mañakuchun, atiyta Dios qonanpaq, saynapi chay rimasqanta allinta explicaspa entiendechinanpaq. **14** Ichaqa sichus noqa huk mana yachasqay idiomapi Diosman orakuyman chayqa, noqapa espiritullaymi mañakunman. Ichaqa manan noqaqa ni imatapas entiendeymanchu. **15** Sayna kaqtinri, ¿imatataq noqari ruwanay? Noqaqa espiritupi orakuspaypas, hinallataq espiritupi takispaypas, entiendespaymi orakunay, hinallataq takinaypas. **16** Ichaqa sichus mana entiendena idiomapi Diosman graciasta qonki chayri, ¿imaninkumantaq chay mañakusqaykita mana entiendeqkunari? Paykunaqa chay mañakusqaykita uyarispapa, manan “Amén” ninkumanchu, mana entiendesqankurayku. **17** Saynata mana entiendena idiomakunapi orakuspa, Diosman gracias qosqaykiqa, allinmi kanman. Ichaqa chay mañakusqaykiqa manan kallpanchanchu uyarisuqniyki runataqa, pay mana entiendesqanrayku. **18** Hinaspapas noqa Pabloqa anchatan Diosman graciasta

qoni, mana entiendena rimaykunapi qankunamantapas aswan mastaraq rimasqayrayku. **19** Ichaqa iglesiapi kaspayqa, pishqa entiendena palabrallatan rimayta munani, saynapi llapallanku allinta entiendewanankupaq, aswan mana pipas entiendesqan chunka waranqa palabrakunata huk mana entiendena idiomapi rimashanaymantaqa.

20 Saynaqa wawqe panaykuna, qankunaqa warmachakuna hinayá inocente kaychis, huchakunata ama ruwanaykichispaq. Ichaqa amataqyá warmachakuna hinañachu piensaychisqa. Aswanqa yachayniyoq hatun runakuna hinayá allinta piensaychis. **21** Chaykunamantan Diosqa Bibliapi khaynata nishan:

“Kay llaqtapi runakunatan rimapayasaq
mana pipa yachasqan idiomakunapi,
huk law nacionniyoq runakunapa rimasqan
rimaykunapi.

Ichaqa saynata rimapayashaqtiyas, manan
paykunaqa kasuwanqakuchu”, nispa
[Isaías 28.11-12].

22 Chayraykun niykichis, mana entiendena idiomakunapi rimayqa Diospi mana creeq runakunapaqmi huk señal hina karan; manan Diospi creeq runakunapaqchu. Ichaqa Diosmanta hamuq willakuykunañataqmi Diospi creeq runakunapaq karan; manan Diospi mana creeq runakunapaqchu. **23** Sichus iglesiapi huñunasqa kashaspaykichis, mana entiendena idiomakunapi llapallaykichis rimayta qallariwaqchis, hinaqtintaq chay ratopi haykumunkuman chay rimasqaykichista mana entiendeq, hinallataq Jesucristopipas mana creeq runakuna, chayri, ¿ima nispataq nisunkichisman? Chay runakunaqa piensanqakun locoyasqa kanaykichispaq. **24** Ichaqa sichus Diosmanta llapallaykichis willakunkichis entiendena idiomapi chayqa, Diospi mana creeq runakunaqa cuentatan qokunqaku huchayoq kasqankuta. **25** Hinapan chay runakunaqa sonqonkupi tukuy huchankuta reconcekuspanku, Diospa ñawpaqninpi qonqorikuspa, Diosta adoranqaku. Saynapin paykunapas yachanqaku Diosqa qankunawan cheqaqtapuni kasqanta.

Culto ruwasqanchispi orden kananmanta

26 Wawqe panaykuna, huñunakuspa cultota ruwaspaykichisqa, Diosmanta *oficiokunata chashkisqaykichisman hinayá, hukniykichis takita takichiychis, hukniykichistaq yachachiychis, hukniykichistaq Diosmanta chashkisqaykichis willakuykunata willakuychis, hukniykichistaq mana yachasqaykichis idiomakunapi rimaychis, hukniykichistaq chay mana entiendesqaykichis idiomakunapi rimasqankuta explicaychis. Ichaqa kaykunataqa ruwaychis, Jesucristopi iñiqkuna llapallanku kallpanchasqa kanankupaqyá. **27** Sichus qankuna ukhumanta pipas mana entiendena idiomakunapi rimanman chayqa, huk-hukllamanta rimachunku, ishkay otaq kinsa imalla. Hinaspapas sapankamanku rimachunku turnonpi suyanakuspanku. Saynallataq sapankamanku turnopi rimaqkunapaqqqa, kananmi huk explicaq, saynapi llapallankuman entiendechinanpaq. **28** Sichus pipas chay mana entiendena idiomakunata, mana entiendeq kaqtinqa, chay mana entiendena idiomakunapi rimaqqa upallalla kachun. Saynapi upallalla kaspa, payllapaq hinallataq Diosllapaq sonqon ukhupi rimachun.

29 Saynallataq sichus ishkay otaq kinsa runakunalla, Diospa partenmantapas rimachunku. Wakintaq allintachus icha mana allintachus rimamushan chayta, allinta examinachunku. **30** Ichaqa sichus chaypi tiyaqkunamanta huknin kaq uyariq runa Diosmanta chashkinman yachachikuya chayqa, chay primerta rimaqyá upallachun; hinaspas kay qepa kaqman campota qochun, rimanarpaq. **31** Saynata turnonpi rimaqtinkun, llapallankupaq oportunidad kanqa, saynapi llapallanku uyariqkuna, Diosmanta allin yachachikuykunata allinta yachaspanku, kusisqa kanankupaq. **32** Hinaspapas Diospa partenmanta willakuq runaqa yachananmi hayk'aq rimananta, hinallataq hayk'aq upallanantapas. **33** Ichaqa manan Diosmanqa gustanchu, cultopi ch'aqwa ruwaykuna, hinallataq desordenpi cultota ruwaypas. Aswanmi Diosmanqa gustan hawkalla hinallataq ordenpi cultota ruwasqanchis.

Llapallan creyentekunapa costumbrenchisman hinayá, **34** warmikunaqa cultopi respetoyoq kachunku; hinallataq upallalla ima kachunku. Hinaspapas Moisespa escribisqan *leypi nisqanman hinayá, aswan kasukuqkuna kachunku. **35** Sichus warmikuna imamantapas yachayta munaspaqa, qosankutayá wasinkupiña tapuchunku. Cultopi huk warmi discutispa rimaqtinqa, millay p'enqaymi rikukun.

36 Qankunaqa yuyariychisyá, manan Diospa palabranqa qankunawanchu qallariran. Hinaspapas manan qankunallachu Diospa palabrantaqa chashkirankichispas. **37** Sichus pipas Diosmanta willakuq *profeta kananpaq piensakunman, otaq Santo Espiritumanta ima oficiotapas chashkisqanpi seguro kanman chayqa, kay escribimusqaytan reconocenqa, cheqaqtapuni Diospa kamachisqan kasqanta. **38** Ichaqa sichus kay kamachikuykunata mana reconoceyta munanqachu chayqa, paypas manallataqmi reconocesqachu kanqa.

39 Saynaqa wawqe panaykuna, aswanyá qankunaqa *profetapa Diosmanta willakusqan oficiota aswan masta munaychis, saynapi runakunaman yachachinaykichispaq. Ichaqa amataq hark'akuychishchu, chay mana entiendena idiomakunapi rimanankutaqa. **40** Ichaqa (cultopipas otaq maypi huñunakusqaykichispas) tukuy ruwasqaykichistaqa respetowan hinallataq ordenpiyá ruwaychis.

Jesucristopa kawsarinpusqanmanta

15 **1** Wawqe panaykuna, qankunaqa yuyariychisyá, Diosmanta allin willakuykunata qankunaman willasqayta. Chay willasqaypin qankunaqa creerankichis. Chayraykun qankunaqa Diosta kasukuspa, qaqa hina allinta sayashankichis, Diospi confiasqaykichisrayku. **2** Sichus chay allin willakuypi creespa, Diospi allinta confiankichis chayqa, salvasqan kankichis. Ichaqa sichus mana cheqaqtachu confiankichis chayqa, Jesucristopi creesqaykichisqa yanqapaqmi kanqa.

3 Noqaqa ñawpaqmantaraq Diospa yachachiwasqantan, qankunaman yachachiraykichis. Chay yachachiwasqanqa kaymi: Señorninchis Jesucristoqa, Bibliapi nisqanman hinan, rantinchispi huchanchiskunamanta perdonawananchispaq

cruzpi wañuran. **4** Hinas papas Bibliapi nisqanman hinan, Jesucristoqa p'ampasqa karan. Ichqa kinsa p'unchawmantan kawsarinpuran. **5** Hinaspan Señorninchis Jesucristoqa primerta Pedroman rikhuriran, chaymantañataq chunka ishkayniyoq *apostolninkunaman ima. **6** Chaymantapas Jesucristoqa rikhurillarantaqmi pishqa pachaq más creyentekunamanpas. Chay rikuq runakunamantan ashkaraq kunankamapas kawsashanku, ichqa wakinñataqmi ña wañurapunkuña. **7** Chaymantapas Jesucristoqa rikhurillarantaqmi *Jacoboman, hinallataq llapallan *apostolninkunamanpas. **8** Chaymantañataqmi noqa Pablomanpas ultimotaña Jesucristoqa rikhurillawarantaq, mana tiemponpi nacesqa wawaman hina.

9 Chayraykun noqaqa apostolkunamanta menos importante kani. Chaymi noqaqa “apóstol” niwanankutapas mana merecenichu, ñawpaqta manaraq apóstol kashaspay, Jesucristopi creeq runakunata qatikachaspa, ñak'arichisqayrayku. **10** Ichqa sayna kashaqtiyas, Diosmi khuyapayawaspa, apóstol kanaypaq akllakuwaran; chayraykun noqaqa apóstol kani. Diosqa manan yanqapaqchu noqataqa akllawaran, aswanqa atiy qowasqanwan llank'anaypaqmi. Chayraykun noqaqa wakin apostolkunamantapas aswan masta llank'arani Diosmanta willakuspa. Saynataqa llank'arani, manan kikillaymantachu, nitaq kikiypa kallpallaywanchu; aswanqa kikin Diospunin atiyninwan noqantakama tukuy imatapas ruwaran. **11** Chayraykun mana importanchu, noqachus icha apostolmasiykunachus masta llank'asqaykuqa. Aswanqa Diosmanta allin willakuykunata willaqtiyku, Jesucristopi qankuna creesqaykichismi aswan más importanteqa.

Wañuqkunapa kawsarimunanmanta

12 Noqaykuqa Diosmanta kay allin willakuytan willakuyku khaynata: “Diosqa Jesucristotan wañusqanmanta kawsarichimuran”, nispa. Chayri, ¿imanaqtintaq wakinniykichisri ninkichis “wañusqa runakunaqa manan kawsarimunqachu”, nisparí? **13** Sichus wañusqakuna mana kawsarimunmanchu chayqa, ¿Jesucristopas manachá

kawsarimunmanchu karan? **14** Sichus Jesucristo mana kawsarinpunmanchu karan chayqa, Diosmanta kay allin willakuykunata willasqaykupas, hinallataq Jesucristopí iñisqaykichispas, manachá ni imapaqpas valenmanchu. **15** Sichus wañuqkunapa kawsarimunan mana cheqaqchu kanman chayqa, noqaykuqa llullakuspachá Diosmanta willakushaykuman. Ichaqa noqaykuqa llapallan runakunamanmi willarayku khaynata: “Kikin Diosmi Jesucristotaqa wañusqa kasqanmanta kawsarichimuran”, nispayku. **16** Ichaqa, sichus wañuqkuna cheqaqtapuni mana kawsarimunmanchu chayqa, manachá Jesucristopas wañusqanmantaqa kawsarimunmanchu karan. **17** Ichaqa, sichus qankunamanta wakinniykichispa piensasqanman hina, Jesucristo mana kawsarimuranchu chayqa, manachá ni imapaqpas valenmanchu paypi iñisqaykichisqa; chayraykun qankunaqa huchallapiraq kashankichis. **18** Hinallataq sichus Jesucristo mana kawsarimunmanchu karan chayqa, Jesucristopí creespa wañuqkunapas manachá salvasqachu kankuman. **19** Sichus Jesucristopí creesqanchis kay pachapi kawsanallanchispaq valenman chayqa, Jesucristopí mana creeq runakunapas burlakuspunkun ninkuman khaynata: “¡Kakalláw! kay runakunaqa Jesucristopin yanqa iñiranku”, nispanku.

20 Ichaqa manan saynachu chayqa. ¡Jesucristoqa wañusqanmantan kawsarimuran! Chaymi Jesucristoqa wañuqkunamanta primerta kawsarimuq. Chayraykun llapallan wañuqkunapas kawsarimunqaku. **21** Runakunaqa, ch'ulla runalla huchallikusqanraykun, llapallanku wañuya tarinku. Saynallataqmi huk ch'ulla runalla kawsarimusqanrayku, llapallan runakunapas kawsarimunqaku. **22** Ichaqa imaynan huchata ruwaspa Adanpas wañuran, saynallataqmi llapallan runakunapas wañunku, Adanmantapacha huchayoq kasqankurayku. Saynallataqmi llapallan wañuqkunapas kawsarimunqaku (Jesucristo kay pachaman kutimuqtin). **23** Ichaqa sapankaman ordenpi kawsarimunqaku. Primertaqa Jesucriston kawsarimuran. Chaymantan ichaqa, Jesucristo cielomanta kutimuqtin, paypi creespa wañuqkuna kawsarimunqaku. **24** Chaymantan ichaqa kay

pacha tukukunqa. Chay p'unchawmi Señor Jesucristoqa llapallan autoridadkunata, hinallataq diablopia hinallataq *demoniokunapa tukuy atiyninkuta mana imaman tukuchinqa. Chaymantañataqmi ichaqa, Jesucristoqa Dios Taytanman tukuy imata entreganqa gobiernananpaq. **25** Jesucristoqa gobiernanqa, llapallan enemigonkunata vencenankaman. **26** Chay enemigonkunamanta, Jesucristopa último kaq enemigonqa wañuymi. Chay wañuytapas Jesucristoqa vencenqan. **27** Chaykunamantan Bibliapipas khaynata nishan: “Dios Taytaqa Jesucristopa makinmanmi llapallan kaqkunata churaran, gobiernaspa vencenana paq”, nispa. Chay “llapallanta” ninanqa manan Dios Taytanmantachu rimashan. Aswanqa Diospa llapallan unanchasqankuna Jesucristopa makinman churasqanmantan rimashan. **28** Llapallan tukuy imapas Jesucristopa makinpiña kashaqtinmi, kikin Jesucristopuni, Diospa Wawan kaspa, Diospa gobiernasqanman sujetakunqa, saynapi kikin Dios Taytapuni tukuy imata gobiernananpaq.

29 Kunan tapusqaykichis, wakin runaqa manan wañuqkunapa kawsarimunani piqa creenkuchu, chayri, ¿imanaqtintaq wañusqa runakunapa sutinpiri bautizachikushankú? Chay ruwasqankuqa manan valenchu. **30** Sichus wañusqakuna mana kawsarimunkumanchu chayri, ¿imapaqtaq noqaykuri vidaykuta wañuypa patanman churasparaq, Diosmanta willakushaykú? **31** Wawqe panaykuna, noqaqa sapa p'unchawmi wañuchiwanankumanta ancha peligropi kashani. Ichaqa chaykunaña pasawaqtinpas, noqaqa Jesucristopi qankuna creesqaykichiswanmi anchata kusikuni. **32** Éfeso llaqtapi runakunaqa phiña animalkuna hinaraqmí karanku. Paykunawanmi noqaqa maqanakuq hinaraq parlarani. Ichaqa sichus wañusqakuna mana cheqaqtachu kawsarimunman chayri, ¿imatataq noqari ganayman Diosmanta allin willakuykunata defiendespayrí? Aswanchá wakin runakunapa nisqanman hina, khaynata nisunchisman: “Paqarinmi wañusunchis. Chayraykuyá kawsashasparaq mikhukusunchis, tomakusunchis”, nispanchis [*Isaías 22.13*].

33 Saynaqa amayá qankunaqa engañachikuychishchu sayna rimaqkunawanqa. Pipas mana allin amigokunawan

juntakuqqa, chay mana allin amigonpa ruwasqanta ruwaspan maleakunqa. **34** Aswanyá qankunaqa cheqaqtapuni yuyayniykichisman kutiriychis; hinaspa amaña huchallikuychishñachu. Ichaqa wakinniykichismi manaraq cheqaqtachu Diostaqa reqsishankichis. Chaymi kaykunataqa nishaykichis, kaykunata uyarispa, qankuna p'enqarikunaykichispaq.

Wañusqa runakuna imayna cuerpoq kawsarimunanmanta

35 Ichaqa pipas tapuwanmanpashchá khaynata:

¿Imaynatataq wañusqa runakunari kawsarimunqakú? Otaq ¿Imayna cuerpoqtaq kawsarimunqakurí? nispa. **36** Chayqa huk sonso runapa yanqa tapukuynin hinamá. Huk mukhuqa allpaman haykuspanmi, primertaqa wañunan. Chaymantañan chay mukhuqa wiñamun, saynapi huk mosoq planta kananpaq. **37** Sichus trigo mukhuta otaq ima mukhutaña tarpuqtinchispas, manan chay mukhuchu wiñamun, aswanqa huk mosoq plantañañ wiñamun chay mukhumanta. **38** Chay wiñamuq plantamanqa Diosmi huk formata qon, paypa munasqanman hina. Ichaqa chay plantaqa manan tarpusqa mukhuwanqa iguallachu. **39** Saynallataqmi pasan llapallan kawsaqkunapa cuerponwanpas. Runakunapa cuerponqa huk forman, animalkunapa cuerponpas huk forman, phawaq animalkunapa cuerponpas huk forman; saynallataqmi challwakunapa cuerponpas huk forma. Llapallan chay cuer pokunaqa manan igualchu kanku; aswanqa sapankaman huk clase kanku. **40** Saynallataqmi hanaq pachapi kawsaqkunapas, hinallataq kay pachapi kawsaqkunapas sapankamanku huk clase cuerpoq kanku. Ichaqa hanaq pachapi kawsaqkunaqa huk clase sumaq cuerpoqmi kanku. Saynallataqmi kay pachapi kawsaqkunapas huk clase sumaq cuerpoq kanku. Ichaqa manan iguallachu kanku. **41** Saynallataqmi intipa k'anchasqanpas, hinallataq killapa k'anchasqanpas mana igualachu kanku. Saynallataqmi qoyllurkunapas sapankamanku, mana igualatachu k'anchanku; aswanmi sapankama qoyllurkunaqa hukniraqta k'anchanku.

42 Saynallataqmi pasanqa wañusqa runakuna kawsarimuqtinpas. P'ampasqanku cuerpoqa ismuspan

tukukun. Ichaqa chay cuerpo kawsarimuspanmi, manaña wañunqañachu, nitaq ismunqañachu; aswanqa wiñaypaqmi kawsanqa. **43** Pipas wañuqtinqa chay cuerpointan p'ampanku. Hinaspan chay p'ampasqanku cuerpoqa ismuspa millayman tukupun. Ichaqa chay wañusqa runata Dios kawsarichimuqtinqa, sumaq k'ancharishaq cuerpoqmi kawsarimunqa. Hinaspapas chay kawsarimuq cuerpoqa manañan debilñachu kanqa; aswanqa wiñaypaqmi kawsanqa. **44** Runa wañuqtinqa aycha cuerpointan p'ampanku. Ichaqa chay runa kawsarimuspanqa, mana hayk'aq wañuq cuerpoqñan kawsarimunqa. Ichaqa kanmi aycha cuer pokuna, hinallataq cielopi kawsaq espíritu cuer pokunapas.

45 Bibliapiqa khayna escribisqan kashan: “Diosmi kay pachapi primerta Adanta unancharan. Paymi primer kaq runa karan. Hinaspan Diosqa chay Adanman kawsay vidata qoran”, nispa. Ichaqa qepa kaq Adanñataqmi, Jesucristo. Paypa Santo Espiritunmi cheqaq kawsayta qowanchis. **46** Chayraykun niykichis, primertaqa aycha cuerpon ruwasqa karan. Chaymantañan wiña-wiñaypaq kawsaq cuerpotaq chashkisunchis. **47** Primer kaq Adán runaqa allpa polvonmanta ruwasqan karan. Ichaqa Señorninchis Jesucristo qepata hamuspanmi, cielomanta hamuran. **48** Kay pachapi tiyaq runakunaqa llapallanchismi Adán hina aycha cuerpoq kanchis. Ichaqa cielopi kawsaqkunapa cuerponqa, Jesucristopa mosoq cuerponmanmi rikch'akun. **49** Kunan kay pachapi kawsaspanchisqa, allpamanta ruwasqa primer kaq Adan runamanmi rikch'akunchis. Saynallataqmi noqanchis kawsarimuspanchispas, hanaq pachamanta hamuq Jesucristopa mosoq cuerponman rikch'ayniyoq kasunchis.

50 Wawqe panaykuna, kaytan qankunaman niykichis: Diospa gobiernasqan hanaq pacha glorianmanqa manan haykunqachu yawarniyoq aycha cuerponchisqa. Hinaspapas kay pachapi ismuq cuerponchisqa manan Diospa ladonpiqa wiñaypaqqa kawsanmanchu. **51** Chaymi kunan qankunaman huk pakasqa hina secretota willasqaykichis: Manan llapallanchishchu wañusunchisqa. Ichaqa llapallanchismi huk mosoq cuerpoqman tukuchisqa kasunchis. **52** Chaymi

último cornetata tocamuqtin, llapallan wañuqkuna kawsarimunqaku, manaña ni hayk'aqpas wañunankupaq. Saynallataqmi chay tiempopi kawsaqkunapas huk mosoq cuerpoqman tukuchisqa kanqaku. Chaykunaqa pasanqa huk ñawi ch'illmiy়llapin. 53 Diosmi kay ismuq cuerponchistaqa mana hayk'aq ismuq cuerpopoman tukuchinqa. Saynallataqmi kay wañuq cuerponchistapas mana hayk'aq wañuq cuerpopoman tukuchinqa. 54 Saynatan Diosqa kay ismuq cuerponchistaqa mana hayk'aq ismuq cuerpopoman tukuchinqa. Saynallataqmi kay wañuq cuerponchistapas mana hayk'aq wañuq cuerpopoman tukuchinqa. Chaykuna pasaqtinmi, Bibliapi khayna nisqan cumplikunqa:

“Dios Tayta wañuya chinkachiqtinmi, wañuyqa manaña atiyniyoqñachu kanqa”, nispa [*Isaías 25.8*].

55 “Wañuy, ¿maypitaq runakunata vencespa, wañuchinaykipaq atiyniykiri kashan?

Wañuy, ¿maypitaq runakunata wañuchinaykipaq atiyniykiri kashan?” nispa [*Oseas 13.14*].

56 Ichaqa runakuna huchapi kawsasqankuraykun, wañuyqa ancha atiyniyoq, runakunata wañuchinanpaq. Saynallataqmi huchapas ancha atiyniyoq, Moisespa esribisqan *leykunata runakuna mana kasukusqankurayku. **57** Ichaqa Diosmi Señorninchis Jesucristo cruzpi wañusqanwan, wañuya venceran. Chayraykuyá Diosman gracias kachun.

58 Khuyasqay wawqe panaykuna, qankunaqa iñiyniykichispi qaqa hina allinta sayaychis. Hinaspama ishkayaspa aswan masta llank'aychis, Señorninchis Jesucristota servispa. Qankunaqa yachankichismi, Diospaq chay llank'asqaykichisqa mana yanqapaq kasqanta.

Jerusalén llaqtapi creyentekunapaq ofrenda huñusqankumanta

16 1 Kunanqa (Jerusalén llaqtapi) creyentekunapaq *ofrenda churanaykichismanta rimarimusqaykichis. Galacia *provincia law iglesiakunapin ña yachachimuraniña imaynatas ofrenda huñunankuta. Qankunapas saynallatataqyá huñunkichis: 2 Sapa domingo p'unchawtayá, sapankamaykichis según ganakusqaykichisman hina separaspa, ofrendaykichista churaychis, saynapi

noqa qankunaman visitaq hamuqtiy, chayraq ama huñushanaykichiapaq. **3** Corinto iglesiapi creyentekunaman noqa visitaq hamuspayqa, qankunapa akllasqaykichis hermanokunatan Jerusalén llaqtaman mandasaq, huk cartantinta, saynapi chay ofrenda huñusqaykichista Jerusalén llaqtapi hermanokunaman paykuna apanankupaq. **4** Sichus qankuna munawaqchis noqapas Jerusalenman rinayta chayqa, paykunawan kushkan noqapas risaq.

Pablo viajananpaq piensasqanmanta

5 Noqaqa Macedonia *provincia lawninta pasaspaymi, qankunapa kasqaykichis Corinto llaqtapi hermanokunaman visitamusqaykichis. **6** Noqaqa qankunawanmi ishkay kinsa killa otaq enteron paray tiempo qepakuya piensashani. Chaymantan ichaqa, qankunapa yanapayniykichiswan, huk lawkunaman continuasaq viajeyta. **7** Ichaqa manan huk tiempollapaqchu qankunamanqa visitamuya munani. Aswanmi, Jesucristo munaqtinqa, unay tiempo qankunawan qepakusaq. **8** Noqaqa kay Éfeso llaqtapin asta *Pentecostés fiesta p'unchawkama qepakusaq. **9** Ichaqa kay Éfeso llaqtapi ashka runakuna contraypi kashaqtinkupas, noqapaqmi huk oportunidad kashan, Diosmanta runakunaman willanaypaq.

10 Sichus wawqenchis Timoteo visitamusunkichis chayqa, allintayá atiendeykuychis, saynapi ama llakisqa kananpaq. Paypas noqa hinan Diosmanta willakuspa llank'an. **11** Saynaqa wawqenchis Timoteotaqa amayá ni pipas despreciachunchu. Aswanyá noqapa kasqayman hawkalla chayamunanpaq yanapaykuychis. Noqaqa kay Éfeso llaqtapin paytaqa suyashani, wakin hermanokunapiwan kushka.

12 Saynallataqmi noqaqa wawqenchis Apolosta ruegarani, wakin hermanokunapiwan kushka, qankunata visitamusunaykichiapaq. Ichaqa Apolosqa manaraqmi qankunaman visitamuyaqa munashanchu. Chaymantañan payqa, huk oportunidad kaqtin, qankunata visitamusunkichis.

Kay cartapa tukukuyinipi Pablo consejasqanmanta

13 Qankunaqa, Jesucristopí allinta iñispá, ama ishkayaychishchu. Aswanqa iñiynykichihi allinta qaqa hina

sayaychis. Hinas papas qankunaqa Diosta manchakuspa, valiente runakuna hina kaychis, ni imatapas ama manchakuspa. **14** Saynallataq imata ruwas papas, sumaq munakuy sonqowan imatapas ruwaychis.

15 Wawqe panaykuna, qankunaqa yachankichismi Estéfanas sutiyoq wawqenchismanta, hinallataq paypa familiarmantawan ima. Paykunan Acaya law *provinciapi primer kaq cristianokuna karanku. Hinaspan kunan paykunaqa Jesucristopi llapallan iñiokunata tukuy sonqonkuwan yanapashasunkichis. **16** Chayraykun noqaqa qankunata ruegakuykichis, Estéfanas wawqenchista, Diospaq llank'aq wawqenchiskunata, hinallataq Diosmanta llapallan yachachiq wawqenchiskunatas kasukunaykichi spaq. **17** Noqaqa anchatan kusikuni wawqenchis Estefanaswan, Fortunatowan, hinallataq Acaico wawqenchiswan ima visitamuwasqankumanta. Paykunan qankunapa rantiykichista, (Corinto llaqtamanta) noqaman visitamuwaranku. Chaymi noqaqa paykunawan kushka kaspay, qankunawanpas kushka kashayman hina sentikuni. **18** Paykunan noqata kallpanchawaranku, imaynan qankunatas kallpanchasurankichis chay hinata. Chaymi noqaqa anchata kusikuspay, qankunata ruegakuykichis, paykunata, hinallataq paykuna hina kaqkunatas respetowan allinta tratayanaykichi spaq.

Cartapa tukukuyininmanta

19 Asia *provincia lawpi wawqenchiskunan qankunata saludamusunkichis. Saynallataq Aquila sutiyoq wawqenchispas, warmin Priscilapas, hinallataq wasinpi huñunakuq wawqenchiskunapas Señorninchis Jesucristopa sutinpin saludamusunkichis. **20** Hinas papas Jesucristopi creeq llapallan wawqe pananchiskunapas qankunamanmi saludota apachimusunkichis. Saynallataqyá qankunapas saludaykanakuychis hukniykichismanta-hukniykichiskama huk sumaq abrazowan otaq huk much'aywan. [Nota: Israel nación llaqtapiqa qarikunapas uyankupin huk much'aywan saludanakuranku. Saynan paykunapaqqa costumbrenku karan. Ichaqa kay Perú llaqtanchispiqa, manan saynachu noqanchispa costumbrenchisqa].

21 Noqa Pablon, kikiy makiywampuni kay saludokunataqa qankunaman escribimushaykichis.

22 Sichus pipas Señor Jesucristota mana cheqaqtapunichu khuyakun chayqa, Diospa castigonyá chay runaman hamuchun. Noqan ichaq Diosta mañakushani khaynata: ¡Señor Jesuslláy, kutimullayña! nispay.

23 Noqaqa Señorninchis Jesucristotan mañakushani hawkallata kawsachispa, tukuy imapi yanapasunaykichispaq.

24 Noqaqa llapallaykichistan anchatapuni khuyakuykichis, Señorninchis Jesucristopi iñisqanchisrayku. Amén.

2 CORINTIOS

1. **Kay cartatari, ¿pitaaq escribiran?** Kay cartataqa *apóstol Pablo escribiran, Corinto llaqtapi kaq creyentekunaman apachinanpaq (2 Cor 1.1). Apóstol Pabloqa Cilicia *provincia ukhupi kaq Tarsو llaqtapin naceran (Hech 21.39; 22.13). Pabloqa papanqa ishkay *nacionniyoqmi karan: Israel nacionniyoq hinallataq *Roma nacionniyoq ima. Chayraykun Pablopas chay ishkay nacionniyoq karan (Filip 3.4-5). Pabloqa ishkay sutiyooqmi karan: Hebreo rimaypin karan Saulo, Roma nacionniyoq runakunapa rimayninpitaaqmi karan Pablo (Hech 13.9). Pabloqa *Moisespa escribisqan *leykunamanta allin yachaq runan karan. Señor Jesucristopи manaraq iñishaspaqa, Jesucristopи creeq runakunatan nishuta cheqnikuran (Hech 9.1, 2; 22.5). Ichaqa Jesucristopи iñispañan, Pabloqa huk law nacionniyoq runakunaman Jesucristomanta allin willakuykunata willananaq riran (Hech 26.17-18; Gál 2.8).
2. **Kay cartari, ¿hayk'aqtaq escribisqa karan?** Kay cartaqa escribisqa kanman karan Señor Jesucristopa nacesqanpa qepanta 55 otaq 57 watakunapin.
3. **Kay cartari, ¿epikunapaqtaq escribisqa karan?** Kay cartaqa escribisqa karan Corinto llaqtapi creyentekunapaqmi (2 Cor 1.1). Chay Corinto llaqtapi creyentekunaqa karanku Israel nacionniyoq wakin runakunan, hinallataq huk law nacionniyoq ashka runakuna ima.
4. **Kay cartari, ¿imapaqtaq escribisqa karan?** Kay cartaqa escribisqa karan, apóstol Pablo cheqaq apóstol kasqanmanta defiendekunanaq, hinallataq primer kaq carta escribisqanta completananaqmi.
5. **Kay cartapiri, ¿mayqen versiculotaq aswan más importante yuyanapaq?** Kay versiculon aswan más importanteqa: “Chayraykun noqaykuqa, Jesucristopa rantinpi, Diosmanta willakuq runakuna kayku. Chaymi noqaykuqa qankunata ruegakuykichis, Jesucristo kikinpas ruegakushasunkichisman hina, saynapi Dioswan qankuna allinpanaykichispaq” (2 Cor 5.20).
6. **Kay cartari, ¿imayna dividisqataq kashan?** Kay cartaqa khayna dividisqan kashan:
 - (1) Apóstol Pablopa ñak'arisqanmanta (2 Cor 1.1-11).
 - (2) Corinto llaqtaman riyta Pablo mana atisqanmanta (2 Cor 1.12 asta 2.4).
 - (3) Ofendewaqninchis runakunata perdonanamanta (2 Cor 2.5-11).
 - (4) Jesucristomanta cheqaqtapuni willakusqankumanta (2 Cor 2.12 asta 7.16).
 - (5) Tukuy sonqonchiswan *ofrendanchis qonamanta (2 Cor 8.1 asta 9.15).
 - (6) Apóstol kasqanta Pablo defiendesqanmanta (2 Cor 10.1 asta 13.14).

Cartapa qallariyininmanta

1 1 Khuyasqay wawqe panaykuna, noqa Pabloqa, Señor Jesucristopa munasqanman hinan, Diospa akllasqan *apostolnin kani. Noqan wawqenchis Timoteopwan ima qankuna Corinto llaqtapi iñiqkunata, hinallataq chay tiyasqaykichis Acaya *provincia lawpi kaq llapallan iñiqmasinchiskunatawan saludamuykichis.

2 Noqaqa Dios Taytanchistan, hinallataq Señorninchis Jesucristotawan iman mañakushani, qankunata hawkallata kawsachispa, tukuy imapi yanapasunaykichispaq.

Apóstol Pablopá ñak'arisqanmanta

3 Alabasqayá kachun Señorninchis Jesucristopa Taytan Diosqa. Paymi ancha khuyapayakuq Taytanchisqa, hinallataq tukuy imapi yanapawaqninchis Diosqa. 4 Ima problemayoqña, otaq ima ñak'ariykunapiña kaqtinchispas, Diosmi yanapaspa consuelawanchis. Saynapi noqanchispas, imaynan consuelasqa kashanchis, saynallatataq wawqe pananchiskuna ima ñak'ariypiña, otaq ima sasachakuypiña kaqtinkupas, yanapaspa consuelananchispaq.

5 Imaynan Señorninchis Jesucristo anchata ñak'ariran, saynallataqmi noqanchispas paypi creesqanchisrayku anchata ñak'arinchis. Ichqa Señorninchis Jesucristo ñak'arisqanraykun, Diospas noqanchista consuelawanchis.

6 Noqaykuqa sufrishayku, Jesucristopi creespa, qankuna consuelasqa kaspaykichis, salvasqa kanaykichispaqmi. Diosqa noqaykutaqa consuelawanku, qankunata noqayku consuelanaykupaqmi, saynapi qankunapas allinta kallpanchakuspa, tukuy sasachakuykuna chayamuqtin, pacienciawan soportanaykichispaqmi, imaynan noqaykupas tukuy sasachakuykunata pacienciawan soportayku chay hinata. 7 Noqaykuqa allintan yachayku, sichus noqayku hina qankunapas ñak'arinkichis chayqa, Diosmi qankunatas consuelasunkichis noqaykuta hina.

8 Wawqe panaykuna, noqaykuqa kaykunamantan yachanaykichista munayku: noqaykuqa Asia provincia lawpi kashaspaykun, sasachakuykunapi tarikuspa, anchata

ñak'arirayku. Chay ñak'ariyku pasasqaykuqa mana aguantay atinaraqmi karan. Chayraykun noqaykuqa piensarayku chayllapiña vidaykupas tukukapunanpaq. **9** Chaymi noqaykuqa wañunaykupaq hinaña sentikurayku. Ichaqa saynata piensashaqtiykupas, chay sasachakuykuna pasasqaykuqa serviwarankun, amaña kikillaykupichu confianaykupaq, aswanqa Diosllapiña confianaykupaqmi. Paymi wañuqkunatapas kawsarichimuq (ancha atiyniyoq) Diosqa. **10** Hinaspapas kikin Diosmi noqaykutaqa, wañuypa patallanpiña kashaqtiyku librawaranku. Hinaspapas payqa kunankaman librawashanku. Chayraykun noqaykuqa seguro kashayku, ima sasachakuykunaña hamuqtingpas, paymi librawanqaku, **11** noqaykupaq qankuna Diosmanta mañapuwaqtiykichis. Sichus noqaykupaq ashka wawqe pananchiskuna orakuqtinkuqa, ashka creyentekunan Diosman graciasta qonqaku, Dios favorecewasqankumanta.

Corinto llaqtaman Pablo riyta mana atisqanmanta

12 Noqaykuqa concienciaykupin allinta yachakuyku mana llullakuspa, hinallataq cheqaqta rimasqaykuta. Saynata comportakuspan kawsarayku qankuna ukhupi, hinallataq llapallan runakunawan kashaspaykupas. Ichaqa manan piensasqaykuman hinachu imatapas ruwarayku. Aswanqa Diosmi anchata khuyakuwaspanku noqaykutaqa tukuy imapiapas yanapawaranku. **13** Kunanqa qankunamanmi esribimushaykichis fácil entiendena rimaykunallawan, saynapi allinta entiendenaykichispaq. Noqaqa anchatan munani, kay esribimusqayta leespa, chay manaraq allin entiendesqaykichista, **14** allinta entiendenaykichista. Saynata entiendespaykichismi qankunaqa, Señor Jesucristo kutimuqtin, anchata kusikunkichis noqaykumanta. Saynallataqmi noqaykupas anchata kusikusaqku qankunamanta.

15 Chay entiendesqaykichismanta seguro kaspaymi, noqaqa primerta qankunamanraq visitaq hamuya munarani, saynapi qankunata ishkay kutita visitamuspa kallpanchanayapaq. **16** Chaymi noqaqa piensarani Macedonia *provinciaman riq hina qankunamanpas visitamunayapaq, saynallataq Macedonia provinciamanta kutimuspaypas, kaqmanta qankunata

visitamunaypaq, saynapi Judea provinciaman viajeta seguiqtyi yanapaykuwanaykichispaq. **17** Kunan nisqaykichis, kay plankunata ruwaspayri, ¿manachu allinta piensaraní? Qankunaqa piensawaqchispashchá, wakinkuna hina “arí” nishaspay, tumpa unayninmanqa “mana” ninaypaq. Ichaqa manan chayqa saynachu. **18** Noqaykuqa imapas rimasqaykutapa cumpliykupunin. Chaykunamantaqa Diosmi testigo. **19** Ichaqa wawqenchis Silvano, Timoteo, hinallataq noqapas Diospa Wawan Jesucristomantan allin willakuykunata qankunaman willamuraykiku. Chaymi niykichis, Jesucristoqa manan huk-huktachu riman. Aswanmi Jesucristoqa ima rimasqantapas cumplinpuni. **20** Diospa llapallan prometesqankunaqa Señorninchis Jesucristopin cumplikun. Chayraykun Diosta alabaspanchisqa Señor Jesucristopa sutinpi “Amén”, ninchis. **21** Diosmi qankunatapas, hinallataq noqaykutapas qaqtata hina iñiyninchispi takyachiwanchis, saynapi ama ishkayasca, Señor Jesucristowan huklla kananchispas. Hinaspapas Diosmi noqanchistaqa akllawaranchis, payta servinanchispaq. **22** Hinapan Diosqa *Santo Espiritunta qowaranchis huk señalta hina, sonqonchispi kananpaq. Chaymi noqanchisqa yachanchis, Diospa wawanña kasqanchista. Diosqa tukuy ima ofrecesqantapas qowasunchismi.

23 Kunan nisqaykichis, Diosqa allintan yachan, noqaqa sichus qankunaman visitamuspayqa, (q'aqchaykichismanmi tukuy mana allinkuna ruwasqaykichismanta), hinapan qankunaqa llakikuwaqchis. Chayraykun noqaqa manaraq qankunamanqa visitamuraykichisraqchu. Ichaqa qankunaman visitamuyaqa cheqaqtapunin munarani. Kay nisqaymantaqa kikin Diosmi testigo. Sichus llullakuspa rimashani chayqa, Diosyá castigawachun. **24** Kay nisqaykuwanqa manan obligashaykichishchu “kaypin creenayki otaq waqpín creenayki” nispachu. Noqaykuqa ñan yachaykuña Jesucristopi cheqaqtapuni creesqaykichistaqa. Chayraykun noqaykuqa munayku qankunata yanapayta, saynapi kusisqa kawsanaykichispaq.

2 1 Chaymi noqaqa decidirani qankunaman manaña visitamuya, saynapi qankunaman hamuspa q'aqchaqtiy, ama llakichinaypaq. 2 Sichus qankunata llakichiqtiyri,

¿pitac noqatari kusichiwanqa? Manan pipas, aswanqa qankunallan. **3** Chayraykun noqqa huk cartata qankunaman esribimuraykichis, chayamuqtiy ama llakichiwanaykichispaq, aswanqa kusichiwanaykichispaq. Hinas papas noqqa confiaranin, qankunaqa llapallaykichis noqawan kushka kusikunaykichista. **4** Chay cartata qankunaman esribimuspayqa, ancha llakisqan, preocupasqan, hinallataq waqaykuspayaraqmi esribimuraykichis. Ichaqa manan qankuna llakisqa kanaykichista munaspaychu, chay cartataqa esribimuraykichis, aswanqa qankunata anchatapuni khuyakusqayraykun.

Ofendewaqninchista perdonanamanta

5 Sichus pipas noqata ofendewaspa llakichiwaran chayqa, manan noqallatachu llakichiwaran. Aswanqa qankunatas yaqa llapallaykichistan llakichisurankichis. Chaytaqa manan yapaykuspachu nishaykichis. **6** Ichaqa chay huchallikuq runata yaqa llapallaykichis q'aqchaspa corregisqaykichisqa ñan suficienteña. **7** Saynaqa chay runata perdonaspaykichisyá kunanqa consuelaspa, yanapaychis, saynapi llakisqa kaspa ama ishkayananpaq. **8** Chaymi kunanqa ruegakuykichis, qankunaqa yapamantayá khuyaku niy kichista chay runaman rikuchiychis. **9** Chayraykun chay huk cartataqa esribimuraykichis, chay cartapi nimusqayta, qankuna kasuwankichishchus icha manachus chayta yachanaypaq. **10** Noqqa kunanmi qankunata niy kichis, qankunapa perdonasqaykichis runataqa noqapas perdonasaqmi, imapas perdonanaypaq kaqtinqa, qankunata khuyakusqayrayku. Chaykunamantaqa kikin Señorninchis Jesucriston testigo. **11** Saynata perdonanakuspa kawsaqtinchismi, diabloqa mana dominawasunchu, nitaq contranchispipas ni ima ruwaytapas atinqachu. Hinas papas noqanchisqa yachanchismi, diabloqa contranchispis mana allinkunalla ruway munasqantaqa.

Troas llaqtapi Pablo preocupasqa kasqanmanta

12 Troas llaqtaman chayaruqtiymi, noqapaq huk oportunidad karan, Señorninchis Jesucristomanta allin willakuykunata chay llaqtapi willanaypaq. **13** Ichaqa

sonqoypitaqmi ancha preocupaqsallaña karani, wawqenchis Titota chay llaqtapi mana tarisqayrayku. Hinaspan chay llaqtapi iñiqmasinchiskunamanta despedikuspay, Macedonia *provincia lawman viajarani.

Diosman graciasta Pablo qosqanmanta

14 Diosmanmi graciasta qoni. Paymi Jesucristowan huklla kasqanchisrayku tukuy imapi kallpanchawanchis, paypa atiyninwan enemigonchiskunata vencenanchispaq. Hinaspan noqanchismanqa kamachiwaranchis, imaynan huk sumaq *perfume sumaqta q'aparin, saynallatataq Diosmanta allin willakuykunatapas runakunaman tukuy lawkunapi willamunanchispaq. **15** Ichaqa noqanchismi Diospaqqa huk sumaq q'aparishaq perfume hina kanchis, Señorninchis Jesucristontakama Dios Taytaman ofrecesqa. Chaymi noqanchisqa chay q'apariq perfume hina Diospaqqa kanchis, Jesucristopí iñispa salvasqa kaq runakunapaq, hinallataq mana salvasqa kaq runakunapaqpas. **16** Ichaqa Jesucristopí mana creeq runakunapaqqa, wañuyman risqankuraykun, noqanchisqa asnarishaq wañusqa runa hina kanchis. Ichaqa Jesucristopí iñispa salvasqa kaq runakunapaqmí, salvasqa kasqankurayku, noqanchisqa sumaq q'apaq perfume hina kanchis. Kunan ichaqa tapusqaykichis, ¿pitaq Diospa palabranta runakunaman willamuytari atinman kay sumaq q'apaq perfumeta hina? (Manan pipas. Ichaqa Diospa yanapayllanwanmi paypi iñiqkunaqa willamuya atinkuman). **17** Noqaykuqa Diospa palabranta runakunaman willakuspakyuqa, manan wakin cristiano tukuq runakuna hinachu, negociota ruwaspa, runakunamanta cobrayku. Aswanmi noqaykuqa, Jesucristopa yanapayninwan, Diospa ñawpaqninpi mana llullakuspa, cheqaq kaqta rimayku. Hinaspapas noqaykuqa, Diospa kamachisqan kaspaykun, Señor Jesucristomanta willakuyku.

Mosoq pactomanta

3 1 Kaykunata qankunaman escribimuspaykuqa, manan kikiy Kumanta alabakunaykupaqchu rimayku. Hinaspapas noqaykuqa yachaykun, qankuna allinta

reqsiwasqaykichista. Chayraykun noqaykuqa mana huk cartataraqchu necesitayku qankunaman visitamunaykupaqqqa. Nitaqmi qankunamantapas huk cartataraqchu mañakusaqku, huk lawkunaman rinaykupaqpas. Ichaqa kanmi wakin (mana reqsisqa) runakuna iglesiakunaman purimuqkuna. Paykunan ichaqa necesitanku chay cartataqa. **2** Noqaykupa cartaykun qankuna kankichis. Chaymi noqaykuqa mayman rispaykupas, sonqoykupi qankunataqa apaykiku, saynapi noqaykupa ruwasqaykuta, hinallataq qankunapa ruwasqaykichistapas llapallan runakuna yachanankupaq. **3** Hinaspapas qankunaqa kankichis, Jesucristopa cartan hinan. Noqaykutaqmi ichaqa kayku chay cartata apaqkuna. Chay cartaqa manan lapicerowanchu, nitaq p'alta rumipichu, esribisqa kashan. Aswanmi chay cartaqa Diospa *Santo Espiritunwan runakunapa sonqonpi esribisqa kashan.

4 Noqaykuqa Diospin cheqaqtapuni confiayku, Jesucristo noqaykupa favorniykupi ruwasqanrayku. Chaymi noqaykuqa kaykunata rimayku. **5** Manan noqaykuqa kikiykupa munasqaykuman hinaqa ni imatapas ruwaytaqa atiykumanchu. Aswanqa Diospa yanapayninwanmi noqaykuqa imatapas ruwayta atiyku. **6** Hinaspapas noqaykutaqa Diosmi preparawashanku, mosoq *pactoman hina, Diospa palabranmanta llapallan runakunaman willanaykupaq. Chaymi noqaykuqa manaña Moisespa esribisqan *leykunaman hinachu willashayku. Aswanqa Diospa Santo Espiritunmi yanapawanku, mosoq pactomanta willanaykupaq. Moisespa esribisqan leykunaqa wañuymanmi apakun. Ichaqa Santo Espirituñataqmi wiña-wiñaypaq kawsaya qowanchis.

7 Nawpaq tiempopin Diosqa leyninkunata escribiran rumimanta tablakunapi. Hinaspan Moisesman qoran, Israel *nacionniyoq runakunaman entregananpaq. Chay leykunata mana kasukusqanchisraykun, condenasqa karanchis wañunanchispaq. Ichaqa chay condenawaqninchis leykunatan Diosqa qoran ñawpaq Israel nacionniyoq runakunaman ancha sumaq k'ancharishaqta hinaraq. Chaymi runakunaqa Moisespa uyantaqa mana qawariyta atirankuchu, anchata k'ancharisqanrayku. Ichaqa chay k'anchayninja tukukuqlan karan. **8** Chay ñawpaq tiempopi

pactotaqa Diosmi qoran, runakuna huchapi kaspanku wañuyman risqankuta yachakunankupaq. Chaymi chay pactoqa ancha importante karan. Ichaqa Santo Espiritupa qosqan mosoq pactoqa chay ñawpaq pactomantaqa aswan más k'anchariq, hinallataq aswan más importanten. **9** Kunan nisqaykichis, chay condenawaqchinches kaq ñawpaq pacto importante kashaqtinpas, ¿manachu kunan kay mosoq pactori aswan más importanteraq kanman, Señorninchis Jesucristo salvawananchispaq ruwasqanrayku? Ichaqa kay mosoq pactoqa chay ñawpaq pactomantaqa aswan más importanten, Santo Espiritupa yanapayninwan, runakunapa huchankumanta Dios perdonawasqanchisrayku, saynapi paypa ñawpaqninpi manaña huchayoq kananchispaq.

10 Chay ñawpaq leykuna ancha allin kashaqtinpas, Jesuspa ruwasqanmi chay leykunamantaqa aswan masta valen.

11 Chay (rumimanta tablapi escribisqa) leykuna ancha allin kashaspanpas, chikan tiempollapaqmi karan; manan tukuy tiempopaqchu. Ichaqa (noqanchispa favorninchispi) Jesucristopa ruwasqanmi, tukuy tiempopaq ruwasqa kaspa, aswan masta valen.

12 Chaymi noqaykuqa seguro kaspayku, mana manchakuspa, (Señorninchis Jesucristopa ruwasqanmantaqa) rimayku. **13** Noqaykuqa manan Moisés hinachu uyaykuta *velowan tapakuyku. Moisesmi ichaqa uyanta tapakuran, uyanpi chay k'anchay chinkaqtin, runakuna ama rikunankupaq. **14** Ichaqa chay Israel nacionniyoq runakunaqa chaykunataqa manan entiendeyta atirankuchu. Chaymi asta kunankamapas Moisespaa escribisqan leykunata leespankuqa, mana entiendeyta atinkuchu, huk *velowan hina ñawinku tapasqa kasqanrayku. Paykunataqa Jesusllan chay ñawinkupi velota orqospa, entiendechiyyta atinman.

15 Saynaqa kunankamapas Moisespaa escribisqan leykunata leespankuqa, manan entiendenkuchu, piensayninku velowan hina tapasqa kasqanrayku. **16** Ichaqa pipas Jesucristopii creeqtinmi chay veloqa paymanta quitasqa kanqa, Diosmanta allin willakuykunata allinta entiendenanpaq. **17** Jesucristoqa Santo Espirituwanqa hukllan kanku. Chayraykun niykichis, sichus mayqen runapipas kashan Jesucristopa Santo Espiritun

chayqa, chay runaqa (leypa acusananmanta, huchamanta, hinallataq Diospa castigananmantan) ña libreña kashan.

18 Chaymi Diospa Santo Espiritun yanapawaqtinchis, noqanchispa uyanchisqa manaña tapasqa hinañachu kashan. Aswanqa k'ancharishaq espejo hinañan kashanchis, Señorninchis Jesucristoman rikch'akusqanchisrayku.

Saynata payman rikch'akuqtinchismi, Diospa Santo Espiritunqa yanapawanchis, sapa p'unchaw allinta imatapas ruwananchispaq, saynata Jesucristo hina kawsaspanchismi, aswan mas-mastaraq payman rikch'akuspa k'anchasunchis.

Jesucristomanta cheqaqtapuni willakusqankumanta

4 1 Diosqa ancha khuyapayakuqmi. Paymi akllawaranku Jesucristomanta willakunaykupaq. Chayraykun noqaykuqa, mana desanimakuspa, payta servishayku. 2 Noqaykuqa p'enqakuypaq kaqkunataqa manan ruwaykuchu; nitaqmi pakallapi p'enqa-p'enqaypaq huchakunatapas ruwaykuchu. Hinaspapas noqaykuqa manan ni pitapas engañasbachu puriyku; nitaqmi Diosmanta allin willakuykunata willaspaykupas, cambiaykuchu. Aswanmi kikin Diospuni imapas rimasqaykumantaqa testigoyku. Chayraykun llapallan runakunaqa noqaykupi confiankuman. 3 Ichaqa Diosmanta allin willakuykunata mana entiendeyta munaq runakunaqa, wiñay wañuymanmi rishanku. Chayraykun paykunapaqqqa Diosmanta kay allin willakuykunaqa pakasqa hina kashan. 4 Sayna pakasqaqa kashan, diablo mana creyente runakunapa piensayninta tutayaqman hina tukurachisqanraykun. Chaymi paykunaqa mana entiendenkuchu Diosmanta allin willakuykunataqa, huk sumaq k'ancharishaq hina kashaqtinpas. Jesucristoqa cheqaq Diosmi. Ichaqa chay sumaq k'anchaytan mana creeq runakunaqa mana rikunkuchu. 5 Noqaykuqa manan kikiykupa vidaykumantachu willakuspa puriyku. Aswanqa Jesucristo Señorninchis kasqanmantan willakuyku. Hinaspapas noqaykuqa, Señorninchis Jesucristota khuyakusqaykuraykun, serviqniykichis runakunalla kayku. 6 Kay pachata ruwaspanmi Diosqa niran: "K'anchay tutayaqpi k'anchachun", nispa. Chay k'anchaymi, Diospa willakuyninmanta allinta

entiendeqtinchis, noqanchispa sonqonchista k'anchaykuran, saynapi Señorninchis Jesucristopa k'anchaq uyanta rikuspanchis, Taytan Diosqa ancha atiyniyoq kasqanta yachananchispaq.

Diospi confiaspa kawsanamanta

7 Noqanchispa sonqonchispiqa Diospa atiyninmi kashan, imaynan allpamanta p'akikuq mankapi huk tapaw qoripas kashanman hina. Chay p'akikuqla maka hinaqa noqanchismi kanchis. Chaymi runakunapas yachanku, atiywan yachachisqaykuqa mana noqallaykumantachu hamusqanta, aswanqa Diosmanta hamusqanta. **8** Chayraykun noqaykuqa tukuy imaymana problemakunata pasaspapas, mana desanimakuykuchu. Saynallataq ima sasachakuyña hamuqtinpas, chaykunataqa pacienciawan soportayku. **9** Runakuna contraykupi kaspa, qatikachawaqtinkupas, Diosqa manan sapallaykutaaqa saqewankuchu. Runakuna hap'iwaspanku maltratawashaqtinkupas, manan wañuraykuchu. **10** Saynallataqmi maytaña rispaykupas, cuerpoyparin ñak'ariyku, Jesuspas imaynan ñak'ariran chay hinata. Jesuspa ñak'arisqantan hinallataq paypa kawsarimusqantan runakunaqa vidaykupi rikushanku. **11** Noqaykuqa kawsashaykun. Ichaqa Señorninchis Jesucristomanta willakusqaykuraykun runakuna wañuchiwanankumanta sapa kutin peligropi kashayku. Saynata kawsaqtiykun runakunaqa rikushanku, Señor Jesucristopa ñak'arisqanta hinallataq paypa kawsarimusqanta vidaykupi. **12** Noqaykuqa wañuchiwanankumantan peligrollapi kashayku. Ichaqa saynata kawsaspaykun, qankunata yachachishaykichis, Jesucristopí astawan confiaspa, wiñaypaq kawsanaykichispaq.

13 Chaykunamantan Bibliapi khaynata nishan: “Noqaqa Diospin confiani; chayraykun Diosmanta rimani”, nispa [Salmos 116.10]. Saynallataqmi noqaykupas Diospi confiayku. Chaymi Diosmanta willakuyku. **14** Noqanchisqa yachanchismi, imaynan Señor Jesucristota Dios Taytan kawsarichimuran, saynallataqmi noqanchistapas kawsarichiwasunchis. Hinapan noqaykutaaqa qankunatawan

kushkata paypa kasqanman pusawasunchis. **15** Noqaykuqa anchatan ñak'arishayku qankunapa allinniykichispaq, saynapi aswan más ashka runakuna Diospa munakuyninta chashkinankupaq, saynapi chay ashka runakunaqa, graciasta qospanku, Diosta alabanankupaq.

16 Chayraykun noqaykuqa, mana ishkayaspayku, Diospi confiayku. Kay aycha cuerpoikuña machuyapushan chaypas, p'unchaw-p'unchawmi Diosqa kay sonqoykuta wiñarichishan paypi astawan confianaykupaq. Chaymi noqaykuqa joven runa hinaraq sonqoykupi kallpanchasqa kashayku. **17** Hinaspapas kay pachapi huk tiempolla ñak'ariyinchisqa manan wiña-wiñaypaqchu, aswanqa tukukuqlan. Ichaqa saynata ñak'arispanchismi, sumaq hatun premiota chashkisunchis. Chay premioqa ancha valorniyoqmi, hinaspapas mana hayk'aq tukukuqmi kanqa. **18** Saynaqa amayá noqanchisqa kay pachapi imapas ñak'arisqanchismantachu llakikusunchis. Aswanqa mana rikusqanchis cielopi kawsanamantayá preocupakusunchis. Kay pachapi imapas rikusqanchisqa tukukuqlan. Ichaqa hanaq pachapi mana rikusqanchis kaqkunaqa wiña-wiñaypaqmi duranqa.

Dioswan hanaq pachapi kawsananchismanta

5 **1** Noqanchisqa yachanchismi, kay aycha cuerponchisqa huk carpa hina tukukuqla kasqanta. Ichaqa wañuqtinchisqa, Diosmi kawsarichiwaspanchis huk mosoq cuerpotu qowasunchis. Chay mosoq cuerponchistaqa, kikin Diosmi ruwanqa, huk mosoq wasita hina, mana hayk'aq tukukuq kananpaq. Chaymi noqanchisqa chay mosoq cuerponchiswan hanaq pacha cielopi wiñaypaq kawsasunchis. **2** Ichaqa kay pachapiqa tukuy llakikuykunapi kaspanchismi, khaynataraq piensanchis: “Anchatan munashani ña cielopiña mosoq cuerpoyoq kayta”, nispa. **3** Hinaspapas noqanchisqa yachanchismi, mosoq cuerponchista hanaq pachapi chashkispanchisqa, huk mosoq p'achatapas chashkishasunman hina kasunchis. Chaymi noqanchisqa mana huk espíritu hinachu kasunchis. Aswanqa huk mosoq sumaq cuerpoyoqmi kasunchis. **4** Noqanchisqa kay aycha cuerpollanchispiraq kawsashaspanchisqa, ancha llakisqa,

hinallataq pisipasqa iman tarikunchis. Ichaqa manataqmí noqanchisqa wañuruyllatañachu munanchis. Aswanqa kay cuerponchis cambiasqaña kanantan munashanchis, saynapi mosoq cuerpoypoqña wiñaypaq kawsananchispaq. **5** Diosmi preparawaranchis, sayna cuerponchis cambiasqa kaqtin, wiña-wiñaypaq kawsananchispaq. Hinaspan Santo Espirituntapas qowaranchis huk garantiata hina, chay promesankuna cumplikunanza.

6 Chaymi noqanchisqa mana ishkayaspa kawsananchis. Hinaspapas noqanchisqa yachanchismi, kay aycha cuerpollanchispiraq kawsashaspanchisqa, Señor Jesucristowan manaraq kushka kasqanchista. **7** Ichaqa Señorninchis Jesucristota manaraq rikushaspanchispas, paypi confiaspan noqanchisqa kawsashanchis. **8** Saynaqa Diospiyá noqanchisqa anchatapuni confiasunchis. Chaymi noqanchispaqqa aswan más allin kanman, kay cuerponchista dejasca, Dioswan kushkaña hanaq pachapi kawsananchispaq. **9** Chayraykun noqanchisqa, kay pachapi kaspapas otaq hanaq pacha cielopi kaspapas, Señorninchis Jesucristoman tukuy imapi agradananchis. **10** Ichaqa llapallanchismi noqanchisqa Señorninchis Jesucristopa ñawpaqninman presentakusunchis juicio p'unchawpi. Chay p'unchawpin noqanchisqa, kay pachapi kawsaspa allin kaqkunata otaq mana allin kaqkunatapas ruwasqanchisman hina, sapankamanchis premionchista otaq castigotapas ruwasqanchisman hina chashkisunchis.

Dioswan allinpaspa kawsanamanta

11 Noqaykuqa yachaykun, Diosta respetaspa, hinallataq Diosta yupaychaspas kawsanaykumantaqa. Chayraykun paymanta yachachiyku, saynapi pi uyariwaqniyku convencekuspa, paypi creenankupaq. Diosqa reqsiwanchismi imayna kasqanchistapas. Saynallataqmí qankunapas noqaykutaka reqsiwanaykichis imaynachus kasqaykuta. **12** Noqaykuqa manan kikillaykuta alabakuya munaspachu, kaykunataqa nishaykichis. Aswanmi noqaykuqa qankunata animaya munayku, saynapi qankunapas noqaykumanta kusikunaykichispaq. Saynapin qankunaqa chay importante

tukuq runakunatapas allinta contestayta atinkichis. Paykunaqa runakunapa qawarinallanpaqmí allin importante tukuq kanku. Ichaqa sonqonkupiqa manan ni ima allinpas kanchu. **13** Sichus locoyasqa hina kashayku chayqa, Diospaqmí noqaykuqa locoyasqa hina kashayku. Ichaqa sichus razonniykupi kashayku chayqa, qankunapa allinniykichispaqmi, razonpi imatapas rimashayku. **14** Señor Jesucristo anchata khuyawasqankuraykun, noqaykuqa paypa munasqanta ruwaspa kawsashayku. Ichaqa allintan noqaykuqa yachayku, Señor Jesucristoqa llapallan runakunarayku wañusqanmanta, hinallataq kawsarimusqanmantapas. Chayraykun Jesucristopí llapallan creeqkunaqa wañusqa hinaña huchapaqqqa kananchis. **15** Arí, Jesucristoqa wañuranmi llapallan runakunarayku. Chaymi noqanchisqa manaña munasqanchisman hinañachu kawsananchis. Aswanqa Señor Jesucristopa munasqanman hinañan kawsananchis. Payqa wañusqanmantan kawsarinpuran, noqanchisman wiña-wiñay kawsayta qowananchispaq.

16 Chayraykun kunanmantaqa manaña huk mana creyente runakuna hinañachu piensayku, Jesucristomantapas hinallataq runamasiykumantapas. Jesucristopí manaraq creeshaspaykuqa, paymantapas, runamasiykumantapas mana creyente runakuna hinan piensarayku. Ichaqa kunanñataqmi manaña saynatachu piensayku. **17** Sichus pipas Señor Jesucristopí creespa, paywan huklla kaspacha, mosoq runamanñan tukupun, (imaynan huk wawapas chayraq nacehanman hina). Chaymi ñawpaq manaraq creyente kashaspa imapas ruwasqanqa ña tukukunña. Chaymi kunanqa huk mosoq kawsaytaña qallarin. **18** Chay mosoq kawsayqa Diosmantan hamun. Ñawpaqtaqa Diospa enemigonkunan noqanchisqa karanchis. Kunanmi ichaqa, Señorninchis Jesucristo salvawaspanchis, Dioswan allinpanachiwaranchis, Diospa amigonkunaña kananchispaq. Hinaqtinmi Diosqa noqanchisman encargawaranchis, Jesucristomanta allin willakuyninkunata llapallan runakunaman willamunanchispaq, saynapi paykunapas Dioswan allinpaspa kawsanankupaq. **19** Kay nisqaywanqa khaynatan nishaykichis: Señorninchis Jesucristo cruzpi wañusqanwanmi, Diosqa

runakunata paywan allinpanachiran. Chayta ruwaspanmi Diosqa runakunataqa qawaran mana huchayoqpas kashankuman hinataña. Chaymi Diosqa noqanchismanpas encargawaranchis, Jesucristomanta runakunaman willamunanchispaq, (saynapi huchankumanta wanakuspa), Dioswan allinpanankupaq. **20** Chayraykun noqaykuqa, Jesucristopa rantinpi, Diosmanta willakuq runakuna kayku. Chaymi noqaykuqa qankunata ruegakuykichis, Jesucristo kikinpas ruegakushasunkichisman hina, saynapi Dioswan qankuna allinpanaykichispaq. **21** Señorninchis Jesucristoqa mana ni ima huchayoqmi karan. Ichaqa Diosmi permitiran, Jesucristoqa huk huchasapa runa hina, noqanchispas huchanchiskunaráyku cruzpi wañunanta, saynapi Jesucristopis creesqanchisrayku, huk inocente mana culpayoq runa hinaña, Diospa ñawpaqninpi kananchispaq.

6 **1** Noqaykuqa Diospa llank'aqninkunan kayku. Chayraykun noqaykuqa ruegakamuykiku, qankunaqa amayá yanqapaqchu chashkikuychis Diospa khuyakuynintaqa. **2** Hinas papas Diosqa Bibliapin khaynata nin:

“Noqaqa tiempollanpin mañakuwasqaykitaqa
uyarirayki.

Noqaqa chay tiempopin qantaqa salvarayki”, nispa
[Isaías 49.8].

¡Uyariychis! Salvasqa kananchis tiempoqa ñan chayaramunña; Diospa salvaykuwananchis p'unchawqa kunanmi.

3 Noqaykuqa manan munaykuchu yachachisqaykumanta pipas malta rimanantaqa. Chayraykun noqaykuqa allintapuni imatapas ruwayku, saynapi llapallan runakunapaq ama huk tropiezo hina kanaykupaq.

4 Aswanmi noqaykuqa ima ñak'ariykunapiña kaspaykupas, ima sasachakuykunapiña kaspaykupas, otaq ima necesidadpiña kaspaykupas, pacienciawan soportaspayku, tukuy ima ruwasqaykupas, Diospa serviqninkuna kasqaykuta reqsichikuyku. **5** Hinas papas noqaykutaa latigawaspankun carcelman churawaranku. Ch'aqwakunata ruwasqankuman apawaspankun maltratawaranku. Ichaqa chaykunata ruwawashaqtinkupas, noqaykuqa Jesucristomanta willakuspakun, manaña mayninpiqa

ni puñuraykuñapashchu, nitaq mikhuraykuñapashchu.

6 Noqaykuqa saynata servisqaykuwanmi reqsichikuyku Diospa serviqninkuna kasqaykuta. Hinaspan noqaykuqa kaykunata ruwayku: allinta kawsayku, cheqaq kaqta yachachiyku, allin pacienciayoq kayku, hinallataq khuyakuq ima kayku. Tukuy kaykunatan noqaykuqa ruwayku, *Santo Espíritu noqaykupi kasqanrayku, hinallataq Diosta cheqaqtapuni khuyakusqaykurayku. **7** Hinaspapas noqaykuqa Diospa atiyninwanmi Diospa palabranmanta cheqaq kaqta rimayku. Noqaykuqa ima sasachakuypiña kaspaykupas, allinta ruwaspaykun, hinallataq cheqaq kaqkunata rimaspaykun, contraykupi kaqkunata hinallataq diablotapas venceshayku.

8 Ichaqa wakin runakunan noqaykutaga allin respetowan rikuwashanku. Wakinñataqmi despreciawaspanku maltratawashanku. Wakinñataqmi noqaykupa favorniykupi allinta rimashanku. Wakinñataqmi noqaykumanta malta rimaspanku asta ofiendewashanku ima. Hinaspapas wakin runakunaqa, noqayku cheqaqta rimashaqtikupas, contraykupi rimaspankun khaynata nishanku: “Paykunaqa llullakunan”, nispanku. **9** Wakinñataqmi noqaykuta reqsiwashaspankupas, huk extraño runata hina tratawashanku. Wakinñataqmi noqaykutaga wañuchiwanankupaq piensashanku, ichaqa kawsashaykuraqmi. Wakinñataqmi noqaykutaga anchata castigawaspanku, yaqa wañuchiwarankupas; ichaqa kunankaman noqaykuqa kawsashaykuraq. **10** Noqaykuqa llakisqa kashaspaykupas, sonqoykupiqa ancha kusisqan kashayku. Noqaykuqa wakcha runakuna kashaspaykupas, hukkunatan yachachishayku, paykunapas Jesucristopí creespanku, qapaq hina kanankupaq. Noqaykuqa mana imayoq kashaspaykupas, Diosmanta tukuy allin kaqkunata ña chashkirushaykumanpas hinañan kashayku.

11 Corinto llaqtapi tiyaq ancha khuyasqay wawqe panaykuna, noqaykuqa qankunata anchata khuyakuspakun, tukuy sonqoykuwan qankunamanqa cheqaq kaqta rimapayamushaykiku. **12** Hinaspapas noqaykuqa anchatan qankunataqa khuyakuykichis. Ichqa qankunan mana cheqaqtachu noqaykutaga khuyakuwashankichis. **13** Noqaqa wawaykunata hinan qankunataqa rimapayashaykichis.

Chayraykun noqaqa ruegakuykichis, imaynan noqapas khuyakuykichis, saynallatataqyá qankunapas noqataqa khuyakuwaychis.

**Noqanchisqa Diospa templon
hina kasqanchismanta**

14 Wawqe panaykuna, qankunaqa Jesucristopi mana iñiq runakunawanqa ama casarakuychishchu, nitaq paykunawanqa huk tratotapas ruwaychishchu, huk negociopi sociointin kanaykichispaqqa. ¿Acaso juntawaqchu huk torota huk asnowan yapunaykipaq? ¿Acaso juntakunmanchu mana allin kaq allin kaqwan? ¿Acaso juntakunmanchu huk limbo tutapas k'anchaywan? Manan diabлоqa Dioswan juntakunmanchu.

15 ¿Señorninchis Jesucristori, ima tratotapas ruwanmanchu diabolowan? ¿Huk creyente runa, huk mana creyente runawan sonqonku tupanmanchú? **16** ¿Ima acuerdopas kanmanchu Diospa *templonwan, hinallataq runakunapa ruwasqan *idolokunawan? Manan ni ima acuerdopas kanmanchu. Aswanmi noqanchisqa kawsaq Diospa tiyanan templon kanchis. Kaykunamantaqa kikin Diosmi ñawpaqtaraq ña niranña khaynata:

“Noqan paykunawan tiyasaq.
Noqan paykunawan purisaq.
Noqan paykunapa Diosnin kasaq.
Paykunataqmi noqapa llaqtay kanqaku”, nispa [Levítico 26.12].

17 Chayraykun Diosqa nillarantaq khaynata:

“Huchasapa runakunawanqa ama tratotapas ruwaychishchu. Aswanyá paykuna ukhumantaqa lloqispaykichis, tukuy mana allin ruwaykunamanta t'aqakuychis.

Saynallataq qankunaqa runakunapa tukuy qenlli huchakuna ruwasqankutaqa ama ruwaychishchu. Chaykunamanta karunchakuqtiykichismi, noqaqa chashkisqaykichis [Isaías 52.11].

18 Noqan qankunapa papaykichis kasaq.

Qankunataqmi ichaqa wawaykuna kankichis” nispa. Saynatan tukuy atiyniyoq kikin Señor Diospuni nin.

7 1 Ancha khuyasqay wawqe panaykuna,
 noqanchisqa yachanchismi Diospa tukuy chaykuna
 prometewasqanchistaqa. Chayraykuyá noqanchisqa amaña
 ni ima huchatapas ruwasunchu, saynapi cuerponchispas
 hinallataq piensayninchispas ch'uyanchasqa kananpaq.
 Saynaqa tukuy sonqonchiswanyá Diosta respetaspa
 kawsasunchis.

Corinto llaqtapi creyentekuna Diosman kutirikusqankumanta

2 Wawqe panaykuna, sonqoykichispi munakuywanyá
 chashkiykuwayku. Noqaykuqa manan ni ima maltapas
 qankunataqa ruwaraykichishchu, nitaqmi ni pitapas
 huchallichiraykuchu, nitaqmi ni pitapas engañaraykuchu.
 3 Kaykunataqa nishaykichis manan qankunata
 acusanaypaqchu. Noqaykuqa anchatapunin tukuy
 sonqoykuwan qankunataqa khuyakuykiku. Chaytaqa ñan
 niraykichishña. Chaymi noqaykutaja mana ni kawsaypas
 nitaq ni wañuypas impidiwanqakuchu, qankunata
 khuyakunaykupaqqa. 4 Hinaspapas noqaqa anchatapunin
 qankunapiqa confiani. Chaymi noqaqa qankunamanta
 alabakuspa kashani. Chayraykun noqaqa, ima sasachakuypiña
 tarikuspaypas, allinta kallpanchakuspa, ancha kusisqa
 kashani.
 5 Hinaspapas noqaykuqa Macedonia *provinciaman
 chayasqaykumantapachan mana ni chikallantapas samariyta
 atiraykuchu. Aswanmi noqaykuqa tukuy sasachakuykunapi
 anchata ñak'arirayku. Saynallataqmi Diospi mana creeq
 runakuna contraykupi hatarimuqtinkupas, noqaykuqa
 ancha peligrokunapi tarikurayku; hinallataq sonqoykupipas
 manchasqa ima karayku. 6 Ichaqa desanimasqa kaqkunata
 kallpanchaq Diosmi, chay sasachakuykunapi kashaqtiyku
 kallpanchawaranku, wawqenchis Titopa chayamusqanwan.
 7 Ichaqa manan Titopa chayamusqallanwanchu noqaykuqa
 kallpanchakurayku. Aswanmi noqaykuqa kallpanchakurayku,
 qankuna wawqenchis Titota kallpanchaqtiykichis, pay kusisqa
 chayamusqanwan. Paymi noqaykumanqa willawaranku,
 qankuna noqaykuwan tupay munasqaykichismanta, hinallataq
 chay tukuy huchakuna ruwasqaykichismanta wanakuspa,

Jesucristoman kutirikusqaykichismantawan ima. Hinaspapas willawallarankutaqmi, noqamanta ancha preocupasqa kasqaykichismantapas. Wawqenchis Tito chaykunamanta willawaqtinkun, noqaqa astawanraq kusikurani.

8 Chay primer kaq cartata qankunaman apachimusqaypin noqaqa qankunata q'aqchaspay llakichiraykichis.

Chaymi noqapas lamentakurani. Ichaqa manan kunanqa lamentakunichu, chaykunata escribimusqayqa qankunapa allinniykichispaq, hinallataq pasarpaqla kasqanrayku.

9 Chaymi kunanqa ancha kusisqa kashani. Ichaqa manan noqaqa qankunapa llakikusqaykichiswanchu kusisqaqa kashani. Aswanqa chay llakikusqaykichisrayku Diosman kutirikusqaykichiswanmi noqaqa ancha kusisqa kashani. Tukuy chay llakikusqaykichisqa Diospa munasqanman hinan pasaran. Hinaspapas noqaqa manan chay cartataqa escribimuraykichis qankunata perjudicanaypaqchu, aswanqa qankunapa allinniykichispaqmi. **10** Sichus kikin Diospuni llakichiwanchis chayqa, chay llakikusqanchisqa manan yanqapaqchu kanqa. Aswanqa huchanchiskunamanta wanakuspa, Diosman kutirikuspa, salvasqa kananchispaqmi. Ichaqa kay pachapi mana creyente runakunapa llakikuyninqa wañuyumanmi apan, Diosman mana kutirikusqankurayku.

11 Qankunaqa chay cartaya chashkispaykichismi, anchata llakikurankichis. Ichaqa chay llakikuuniykichisqa Diospa voluntadninman hina kasqanraykun, qankunapa allinniykichispaq karan. Chaymi qankunaqa Dioswan, hinallataq noqawanpas arreglayta anchata munarankichis. Qankunaqa chay iglesiaykichismanta kaq runapa waqllikuy huchanmanta yachaspan, anchata millakurankichis chay huchata. Saynataqa millakurankichis Diospa castigonta manchakuspakichismi. Chaymi qankunaqa allin yachaywan juzgasqaykichista rikuchikurankichis. Hinaspan qankunaqa chay huchayoq runata allinta corregirankichis. Saynata ruwaspan qankunaqa khuyawasqaykichista hinallataq mana culpayoq kasqaykichista reqsichikurankichis.

12 Hinaspapas chay cartata qankunaman escribimuspayqa, manan escribimuraykichisqa chay huchallikuq runallapi piensaspaychu, nitaq chay huchawan afectasqa

runallapi piensaspaychu. Aswanmi chay cartataqa escribimuraykichis, qankuna khuyakuwasqaykichismanta cuentata qokunaykichispaq. **13** Chayraykun noqaykuqa khuyakuwasqaykichista yachaspayku, ancha consuelasqa, hinallataq ancha kusisqa kashayku.

Ichaqa sayna consuelasqa kashaspaykupas, astawanraqmí kusikushayku, wawqenchis Tito ancha kusisqa kasqanwan. Qankunan paytaqa ama hukmanyananpaq kallpancharankichis. **14** Wawqenchis Tito manaraq qankunaman hamushaqtinmi, noqaqa qankunamanta allinta willarani. Chaymi kunanqa yachani, qankunaqa mana p'enqaypichu qepachiwasqaykichista. Aswanqa qankunamanta Titoman willasqayqa cheqaqpunin karan. Saynallataqmí qankunaman willasqaypas cheqaqlataq karan. **15** Hinaspapas wawqenchis Titoqa yuyashanmi qankunamanta llapallaykichis payta kasukusqaykichista, hinallataq ancha respetowan tratasqaykichistapas. Chayraykun payqa aswan mastaraq qankunataqa khuyakusunkichis. **16** Chaymi noqa Pabloqa ancha kusisqa kashani, qankunapi cheqaqtapuni tukuy sonqoywan confiasqayrayku.

Tukuy sonqonchiswan ofrendanchis qonamanta

8 **1** Wawqe panaykuna, kunanmi qankuna yachanaykichista munani, imaynatas Diosqa Macedonia *provincia law iglesiakunata yanaparan chaymanta. **2** Chay Macedonia provincia law iglesiakunapi wawqe pananchiskunaqa ancha sasachakuykunapi kashaspankupas, kusisqan kashanku. Hinaspapas paykunaqa wakcha runakuna kashaspankupas, qapaq runakunapas kashankuman hinaraqmi *ofrendankutaqa qoranku. **3** Hinaspapas noqapunin testigo kani chay ofrendanku qosqankunamantaqa. Hinaspapas paykunaqa manan obligasqa hinachu chay ofrendankutaqa qoranku. Aswanqa tukuy sonqonkumantan atisqankuman hina aswan mastaraq chay ofrendankutaqa voluntariamentella qoranku. **4** Hinaspapas paykunaqa kikinkupunin yapa-yapamanta ruegakuwaranku, ofrendankuta churanankupaq, saynapi chay ofrendankuwan Jerusalén llaqtapi wawqe pananchiskunata yanapanankupaq.

5 Hinas papas paykunaqa manan piensasqaykuman hinallachu ofrendankutaqa qoranku, aswanqa mastaraqmi. Paykunaqa primertan tukuy sonqonkuwan Señor Jesucristomanraq vidankuta entregaranku. Chaymantañan noqaykutapas Diospa munayninman hina tukuy imapi yanapawaranku.

6 Chaymi wawqenchis Titota valekurayku, qankuna ukhupi chay yanapakuy ofrenda huñuy qallarisqanta, qankunaman hamuspa tukupananaq. **7** Qankunaqa tukuy ima ruwasqaykichistan allintapuni ruwashankichis. Chay allin ruwasqaykichiskunan kaykuna: Diospi allin iñisqaykichis; allin kaqkuna rimasqaykichis; allin yachayniyoq kasqaykichis; allin voluntadwan runa masinchiskunata servisqaykichis; hinallataq noqaykutapas anchata khuyakuwasqaykichis ima. Saynallatayá kunanpas qankunaqa procuraychis, tukuy sonqoykichiwan allintapuni ofrendaykichistapas qonaykichispaq.

8 Ichaqa manan kamachishaykichishchu ofrendaykichista qonaykichispaqqa. Aswanmi noqaqa munani, qankunapas wakin iglesiakunapa ofrendasqankuta yachaspaykichis, paykuna hina ofrendaykichista tukuy sonqoykichiwan qonaykichista, saynapi qankunapa cheqaq khuyakuuniykichis rikusqa kananpaq. **9** Qankunaqa ñan yachankichishña Señorninchis Jesucristopa munakuyninmantaq. Payqa ancha qapaq kashaspanpas, qankunaraykun wakcha runa hina karan, saynapi chay wakcha kayninwan qankunañataq qapaq runakuna hina kanaykichispaq.

10 Chaymi kay asuntokunamantaqa qankunapa allinniykichispaq consejashaykichis. Ichaqa qankunan primertaqa qayna wataraq, wawqenchiskunata yanapanaykichispaq iglesiaykichispi ofrenda huñuya qallarirankichis. Hinas papas qankunaqa kusisqallañan tukuy sonqoykichiwan chay ofrendataqa huñurankichis. **11** Saynaqa imaynan kusisqallaña chay ofrenda huñuya qallarirankichis, saynallatataqyá kunanpas qankunaqa, kapususqaykichiwan hina, tukuy sonqoykichiwan chay ofrenda churayta tukupaychis. **12** Sichus pipas voluntadninman hina ofrendanta qonqa chayqa, Diosmi chay runawanqa anchata kusikuspa, chay ofrendantaqa chashkinqa. Ichaqa Diosqa manan ni

pitapas obliganchu, mana kashaqtin ofrendan qonanpaqqa; aswanqa kapusqanman hinalla qonantan Diosqa munan.

13 Noqaqa manan munanichu, hukkunata yanapaspa, qankuna ima necesidadpipas kanaykichistaqa. **14** Aswanmi noqaqa munani, yanapanakuspa kawsanaykichista, saynapi pipas ama wakcha kananpaq. Qankunapaqa ashkan imaykichispas kunanqa kashan. Saynaqa kunanyá qankunaqa yanapaychis. Saynallataqmi huk tiempo qankunapa imaykichispas mana kaqtin, paykunapas qankunata yanapasunkichis. Saynata ruwaspaykichismi llapallaykichis igualta kawsankichis. **15** Chaymantan Bibliapipas khaynata nishan: “Ashkata huñuqmanqa manan puchuranchu; nitaqmi ashllata huñuqmanpas faltarantaqchu”, nispa [Éxodo 16.18].

Apóstol Pablo Corinto llaqtaman Titota mandasqanmanta

16 Diosmi wawqenchis Titotaqa yanaparan, imaynan qankunata khuyakuraykichis, saynallatataq paypas qankunata khuyakusunaykichispaq. Chaymantan noqaqa Diosman graciasta qoni. **17** Hinas papas wawqenchis Titoqa anchata khuyakususqaykichisraykun, noqaykupa valekusqaykuta kasukuspan, pay kikinpuni qankunapa kasqaykichisman hamuran. **18** Saynallataqmi Titotawan kushkata huk ancha respetasqa wawqenchista mandamushayku. Chay wawqenchismantaqa allintan llapallan iglesiakunapi rimanku, Señorninchis Jesucristomanta allinta willakusqanrayku. **19** Hinas papas paytaqa llapallan iglesiakunapi wawqenchiskunan akllaranku, chay *ofrendakuna huñusqaykuta, noqaykuwan kushka viajaspa apaysiwanankupaq. Saynataqa ruwashayku, Señorninchis Jesucristo hatunchasqa kananpaqmi, hinallataq ancha kusikuywan kay ruwasqaykuta yachanaykichispaq. **20** Noqaykuqa chay comisiontan mandamushayku, saynapi chay khuyakuywan huñusqaykichis ofrendata apamuqtinku, pipas malta piensaspa, contraykupi ama rimanankupaq. **21** Chayraykun noqaykuqa Diospa ñawpaqninpi, hinallataq runakunapa ñawpaqninpipas allintapuni imatapas ruwayta procurayku.

22 Saynallataqmi chay ishkaynin wawqenchiskunawan kushkata huk wawqenchistapas mandamushayku. Paypas

tukuy imaymana ruwasqanpin ancha kusikuywan Diosta servin. Paymi kunanqa, qankunapi anchata confiasqanrayku, astawanraq imapipas yanapayta munashasunkichis.

23 Sichus pipas wawqenchis Titomanta tapusunkichis chayqa, khaynatayá niyechis: “Titoqa wawqenchis Pablowan kushka llank'aqmi, hinaspapas qankunata yanapasuqniykichismi”, nispa. Saynallataq sichus pipas tapusunkichis: “¿Pitaq Titowan hamuq chay ishkay hermanokunarí?” nispa, hinaqtinqa khaynata ninkichis: “Chay wawqekunaqa tukuy ima ruwasqankupin Señor Jesucristota hatunchanku, hinallataq iglesiakunapa mandamusqanmi”, nispa. **24** Saynaqa Corinto llaqtapi wawqekuna, chay mandamusqayku wawqenchiskunatayá qankunaqa ancha khuyakuywan trataychis, saynapi qankunamanta allin rimasqayku cheqaqpuni kasqanta llapallan iglesiakuna yachanankupaq.

Ofrendanchista ancha kusikuywan qonanchismanta

9 **1** Wawqe panaykuna, qankunaqa ñan yachankichishña *ofrenda huñusqaykichiswan wawqenchiskunata yanapanaykichismantaqa. Chayraykun manaña necesarioñachu chaymanta qankunaman escribimunaypaqqa. **2** Hinaspapas noqaqa ñan yachaniña, ofrenda churay munasqaykichistaqa, saynapi wawqenchiskunata yanapanaykichispaq. Chaymi noqaqa enteron Macedonia *provincia lawpi wawqenchiskunaman, ancha kusikuywan, khaynata nirani: “Acaya provincia ukhupi kaq Corinto llaqtapi tiyaq wawqenchiskunaqa qayna watamantaraqmi listo kashanku, ofrendankuwan, (Jerusalén llaqtapi tiyaq) wawqenchiskunata yanapanankupaq”, nispay. Chaymi Macedonia provincia lawpi tiyaq wawqenchiskunapas, chayta yacharuspanku, kallpanchasqa kashanku, ofrendankuwan paykunapas yanapanankupaq. **3** Chaymi qankunaman wawqenchis Titota, hinallataq chay ishkay wawqenchiskunatas mandamushani, qankunamanta paykunaman willasqayqa, cheqaqpuni kasqanta yachanankupaq. Saynapi qankunaqa preparasqa kaspa, paykunata allinta chashkispa, noqatapas malpi ama qepachiwanaykichispaq. **4** Ichqaq sichus Macedonia provincia lawmanta mayqen kaq wawqenchispas noqawan kushka hamuspa, qankunata mana preparasqatachu

tarimusunkichis chayqa, noqaykuchá p'enqaypi qepaykuman, qankunapi confiasqaykurayku. Saynallataq qankunapas p'enqaypi qepawaqchis. **5** Chayraykun noqaqa manaraq qankunaman hamushaspay, chay kinsa wawqenchiskunata valekuspay, qankunaman primerta mandamushani, saynapi ñawpaqmantaraq ofrenda prometekusqaykichista huñuysisunaykichispaq. Saynata ruwaspaykichismi, chay ofrenda qosqaykichistaqa mana obligasqa hinachu churankichis, aswanqa tukuy sonqoykichiswan.

6 Hinaspapas qankunaqa yuyarlychisyá kayta: “Pipas chikallanta tarpuqqa, chikallantan cosechanqa. Ichaqa pipas ashkata tarpuqqa, ashkatan cosechanqa”, nispa. **7** Diosqa khuyakun pipas tukuy sonqonwan ancha kusikuywan ofrendan qoq runatan. Chaymi niykichis, qankunaqa sapankamaykichisyá sonqoykichispi decidisqaykichisman hina ofrendaykichista qoychis. Chay ofrendaykichistaqa amayá llakikuspachu qoychis, nitaq obligasqa hinachu. **8** Diosqa ancha atiyniyoqmi, tukuy imapi tukuy tiempo qankunata bendecisunaykichispaq, saynapi imaykichispas ama faltananpaq. Saynataqa bendecisunkichis, qankunapas necesidadpi kaqkunata tukuy sonqoykichiswan yanapanaykichispaqmi. **9** Bibliapin khaynata nishan:

“Payqa tukuy sonqonwanmi wakcha runakunata yanapan.

Chay allin ruwasqanmantaqa tukuy tiempon yuyarisqa kanqa”, nispa [*Salmos 112.9*].

10 Diosmi chakrapi tarpuqmanqa mukhuta qon. Diosllataqmi t'antatapas mikhunanpaq qon. Saynallataqmi Diosqa qankunamanpas mukhuta qospa yanapasunkichis, ashkata cosechanaykichispaq, saynapi qankunapas wakchakunata yanapanaykichispaq. **11** Diosmi qankunataqa tukuy imapi bendecisunkichis, necesidadpi kaqkunata tukuy sonqoykichiswan yanapanaykichispaq. Saynata yanapaqtiykichismi, chay necesidadpi kaq wawqenchiskunaqa Diosman graciasta qonqaku, chay ofrenda qosqaykichista noqayku chay wawqenchiskunaman apaqtiyku. **12** Hinaspapas kay ofrenda apachiwasqaykichiswanqa manan necesidadpi kaq wawqe pananchiskunallatachu yanapashankichis. Aswanqa kay yanapakuuniykichiswanqa Diostan servishankichis. Hinaspapas chay necesidadpi kaqkunata

yanapasqaykichisraykun, paykunapas Diosman graciasta qonqaku. **13** Chaymi paykunaqa cuentata qokunqaku, Señor Jesucristomanta yachasqaykichisman hina kasukuspa imapas ruwasqaykichista rikuspanku. Saynallataqmi paykunaqa Diosta alabanqaku, paykunata hinallataq llapantapas yanapasqaykichisrayku. **14** Hinaspan paykunaqa qankunata khuyakususpakichis, Diosmanta qankunapaq mañapusunkichis. Saynataqa ruwanqaku, qankunaman sumaq munakuyninta Dios qosusqaykichista yachasqankuraykun. **15** ¡Diosmanyá gracias kachun Señorninchis Jesucristota qowasqanchismanta! Chay regalo qowasqanchismanta agradecekunanchispapqa palabrakunapas faltanraqmi.

Apóstol kasqanta Pablo defiendesqanmanta

10 1 Señorninchis Jesucristoqa sumaq llamp'u sonqoyoq kaspanmi, noqanchistaqa anchata munakuwaspanchis yanapawaranchis. Chayraykun noqa Pablo, Señorninchis Jesucristopa sutinpi, qankunata ruegakuykichis kay nisqayta uyariwanaykichispaq. Ichaqa qankunamanta wakinniykichismi noqamantaqa khaynata piensankichis: “Pabloqa noqanchiswan kushka kaspaqa, manchakuqlañan. Ichaqa karupi kaspaqa, qari tukuspan autoridadwan cartapi escribimuwanchis”, nispaykichis. **2** Chaymi qankunamanta wakinniykichisqa, noqaykupa contraykupi yanqapuni malta rimashanku khaynata: “Pabloqa piensayninman hinallan imatapas ruwashan”, nispanku. Chayraykun niykichis, qankunaqa chaykunata ruwaspaykichisqa amayá k'araqtachu rimachiwaychis. Sichus saynata comportakuqtyikichisqa, noqa hamuspaymi alli-allin k'araqta q'aqcharuykichisman. (Ichaqa suyashanin qankuna cambianaykichista, saynapi qankunaman hamuspay amaña qankunata q'aqchanaypaq). **3** Ichaqa kay pachapi kaspaqa, llapallan runakunawan kushkan kawsashayku. Ichaqa contraykupi kaq runakunawanqa manan Jesucristopi mana creeq runakuna hinachu peleashayku. **4** Hinaspapas noqanchispa armankunaqa manan kay pachapi runakunapa armankuna hinachu. Aswanqa noqanchispa armankichisqa Diospa atiyninmi. Diospa chay atiyninwanmi noqanchisqa contranchispi kaqkunatapas venceyta atisunman,

imaynan huk llaqtapa muyuriqninpi hatun perqakunatapas thuñichishasunman hinaraq. **5** Hinaspapas paytukuq kasqankupas, hinallataq ima pretexto mashkasqankupas manan permitinchu Diosta reqsinankutaqa. Chayraykun noqaykuqa, Diospa atiyninwan, chaykunataqa mana imaman tukuchiyku. Hinaspapas Diospa atiyninwanmi runakunapa mana allin piensayninkuta cambiayku, saynapi Señor Jesucristota paykunapas kasukunankupaq. **6** Chayraykun Señorninchis Jesucristota allinta kasukuqtikichis, noqaykuqa hamuspayku chay mana kasukuq rebelde runakunata castigasaqku.

7 Qankunaqa runakunapa imapas ruwasqallantan qawashankichis. Chayraykun niykichis, sichus mayqenniykichispas yachakunkichis concienciaykichispi Jesucristopa wawankuna kasqaykichista chayqa, yachaychisyá kayta: noqaykupas paypa wawankunan kayku, (Jesucristopí cheqaqta creesqaykurayku). **8** Noqaqa manan p'enqakunichu apóstol kanaypaq Jesucristo atiyta qowasqanmantaqa. Aswanmi noqaqa chay atiy qowasqanmanta alabarikuni. Chay atiytaqa kikin Diospunin noqaman qowaran, qankunata yanapanaypaq, saynapi qankuna aswan mastaraq Diospi confianaykichispaq. Ichaqa chay atiytaqa chashkirani manan qankunata Diosmanta karunchanaypaqchu. **9** Hinaspapas kay cartapi esribimusqaywanqa manan noqaqa qankunata mancharichinaypaqchu esribimusqaykichis. **10** Ichaqa qankunamanta wakinniykichismi nishanku khaynata: "Pablopá esribimusqan cartankunaqa nishu fuerten, hinaspapas nishu k'araqmi. Ichaqa noqanchiswan kushka kaypi kaspaqa, humilde runacha hinallan; hinaspapas payqa yanqa-yanqallatan rimapayawaranchis", nispanku. **11** Saynata rimaq runakunaqa yachachunkuyá kayta: noqaykuqa imaynan kay cartapi esribimuspa nimushaykiku, saynallatataqmi qankunaman visitaq hamuspaykupas, k'araqta autoridadwan rimasaqku.

12 Hinaspapas noqaqa manan igualakuymanchu kikillanmanta alabakuspa puriq runakunawanqa. Ichaqa paykunapura comparanakuspa paytukusqallaña puriq runakunaqa, mana entiendesqankuraykun, común tonteriaskunata rimashanku. **13** Ichaqa manan alabakuykumanchu imapas ruwasqaykumanta aswan mastqa. Aswanmi alabakusaqku

Diospa obranpi llank'asqallaykumanta. Saynata llank'aspaykun ashka llaqtakunaman hinallataq qankunapa kasqaykichis Corinto llaqtamanpas chayamuspa, qankunata Diosmanta yachachiraykichis. **14** Sichus noqayku ñawpaqtaraq mana qankunaman hamuykumanchu karan chayqa, yanqachá alabakuykuman. Ichqa noqaykun primertaqa Señor Jesucristomanta allin willakuykunataqa qankunaman willaraykiku. **15** Hinas papas noqaykuqa manan hukkunapa llank'asqanwanchu alabakushayku. Aswanmi noqaykuqa suyashayku iñiynykichispí astawan wiñanaykichista, saynapi qankuna ukhupi aswantaraq llank'anaykupaq. Chaytan noqaykuqa Dios permitiwasqanku p'unchawkama ruwasaqku. **16** Hinas papas noqaykuqa manan qankunapa kasqallaykichispichu Jesucristomantaqa willakusaqku. Aswanmi Jesucristomantaqa mana pipa willasqan huk law karu llaqtakunapipas willakusaqku, saynapi pipas khaynata ama rimanankupaq: "Pabloqa huk hermanokunapa iglesia hatarichimusqanmanta dueñocharukuspan alabakushan", nispanku. **17** Chaykunamantan Bibliapi khaynata nishan: "Sichus pipas alabakuya munaspaqa, aswanyá Diosta tukuy ima ruwasqanmanta alabachun", nisp. **18** Ichqa kikillanmanta alabakuq runataqa, Diosqa manan aprobanchu. Aswanmi Diosqa aprueban kikillanmanta mana alabakuq runata.

Engañaspa puri^q falso apostolkunamanta

11 **1** Noqa Pablón qankunata valekuykichis, qankunaqa pacienciawanyá soportaykuwaychis, loco hina rimaqtipas. **2** Diosqa qankunamantan anchata preocupakun. Payraykun noqapas huk celoso qari hinaraq qankunamanta celoso kashani, saynapi manaraq qariwan puñuq noviata hina, Señorninchis Jesucristoman qankunata presentanaypaq, saynapi payllawan casarakunaykichispaq. **3** Ichqa anchatan noqaqa manchakushani, imaynan mach'aqwaypas, astuto kaspa, Evata engañaran, saynallatataq qankunatapas engañasunaykichismanta. Sichus qankunapas saynata engañachikuspaqa, Señorninchis Jesucristopa cheqaq yachachikuyninmanta karunchakuspan, iñiynykichispí chiriyawaqchis. **4** Qankunaqa kusikuywanraqmí chashkishankichis llulla runakunataqa. Paykunaqa

Jesucristomantan mana valeq falso doctrinakunata yachachishanku. Ichaqa noqaykuqa, mana llullakuspaykun, Señor Jesucristomanta qankunamanqa cheqaq willakuykunata yachachiraykichis. Hinas papas qankunaqa manan hukniraq clase espiritu tachu chashkirankichis; aswanqa Diospa cheqaq Santo Espiritunta, hinallataq paymanta cheqaq willakuytan chashkirankichis. **5** Hinas papas noqapa piensayniyman hinaqa, chay yachaq tukuq falso *apostolkunamantaqa manan menos yachayniyoqchu noqaqa kani. **6** Noqaqa manapashchá allinta rimaqchu kani. Ichaqa Diosmanta allin yachachikuykunataqa allintan noqaqa yachani. Chaytaqa qankunaqa allintan yachankichis.

7 ¿Imapitaq noqari pantaraní? Noqaqa Diospa palabranmanta willakuspayqa manan ni imaniraq qolqetapas cobraraykichishchu. Aswanmi noqaqa humillayukuspay gratislla qankunamanqa Diosmanta yachachiraykichis, saynapi hatunchasqa kanaykichispaq. **8** Hinas papas noqataqa wakin iglesiakunamanta kaq wawqenchiskunan ofrendankuwan yanapawaranku, saynapi qankunata yachachinaypaq. **9** Qankunawan kushka kashaspayqa, wakin p'unchawkunaqa mana qolqeyoqmi necesidadpi karaní. Ichaqa qankunapaq huk gasto ama kanaypaqmi, qolqeykichistaqa mana mañakuraykichishchu. Aswanmi Macedonia *provincia lawmanta chayamuq wawqenchiskuna ofrendankuta apamuwaranku, ima necesitasqaypipas yanapawanankupaq. Saynapin noqaqa qankunapaqqqa mana huk gastochu kasaq. **10** Noqaqa ancha kusisqan kashani, Señorninchis Jesucristomanta cheqaq yachachikuykunata gratislla yachachisqaywan. Chaymi chay kasqaykichis Acaya provincia lawkunapipas sayna kusisqa kasqaymantaqa mana ni pipas impidiwanmanchu. **11** Ichaqa kaykunataqa nishaykichis qankunata anchata khuyakusqayraykun, manan mana khuyakusqayraykuchu. Chaytaqa Dios kikinmi yachan.

12 Noqaqa imaynan kunankama llank'ashani, saynallatan seguisaq, saynapi chay qolqueraykulla llank'aq falso apostolkuna p'enqaypi qepanankupaq. Paykunaqa tukuy pretextota mashkaspankun, khaynata alabakuspa purishanku: "Noqaykuqa Pablo hinan Jesucristopa apostolninkuna kayku", nispanku.

13 Chay runakunaqa falso apostolkunan kanku. Hinaspapas paykunaqa, Jesucristopa apostolnimanta pasachikuspankun, Jesucristopi creeq runakunata engañashanku. **14** Sayna ruwasqankuqa manan admirakunanchispaqchu. Saynatan kikin diablopas Diospa *angelninman tukuspa, runakunata engañaspa purin. **15** Chayraykun diablota serviq runakunapas, Diosta serviq runaman tukuspa, allin kaqkunata ruwaq tukunku. Ichaqa chay runakunaqa ancha castigasqan kanqaku, sayna ruwasqankumantaqa.

Jesucristopa apostolnin kasqanrayku Pablo ñak'arisqanmanta

16 Noqaqa kaqmantan niykichis, amayá qankunaqa loco hina kanaypaqchu piensaychis. Sichus loco kanaypaq piensankichis chayqa, hinatayá uyariykuwaychis, saynapi noqapas chikallantapas alabarikuspay kusisqa kanaypaq. **17** Noqa kikillaymanta alabakuspayqa, manan Señor Jesucristopa munasqanman hinachu rimashani. Aswanqa kikillaymantan loco hina rimashani. **18** Ichaqa ashkan runakunaqa kikinkumanta alabakuspayqa purinku. ¿Chaychu noqapas kikiymanta mana alabarikuyman? **19** Qankunaqa ancha yachayniyoq runakuna kanaykichispaqmi creekunkichis. Ichaqa qankunaman hamuq falso *apostolkunataqa kusikusparaqmi chashkinkichis, paykuna llullakuspa loco hina rimashaqtinkupas. **20** Qankunaqa pacientiaykukuspan aguantankichis, chay falso apostolkuna esclavota hina tratashasuqtiykichispas, qankunamanta aprovechakusuqtiykichispas, engañasuqtiykichispas, pisiman churasuqtiykichispas, hinallataq uyaykichispi laqyasuqniykichispas. **21** Chayraykun kaykunataqa p'enqakuywanraq nishaykichis. Noqaykuqa manan chay falso apostolkuna hinachu qankunataqa phiñakusparaq trataraykichis.

Ichaqa sichus chay runakuna alabakuqtinkuqa, noqapas aswan mastaraqmi alabakusaq, chay alabakusqay huk locopa rimasqan hina kashaqtinpas. **22** Chay falso apostolkunari, ¿hebreo rimaypi rimaq runakunachu kankú? Arí, noqapas hebreo idioma rimaypi rimaqmi kani. ¿Israel *nacionniyoq runakunachu kankú? Arí, noqapas Israel nacionniyoqmi kani. ¿Abrahampa mirayninmanta

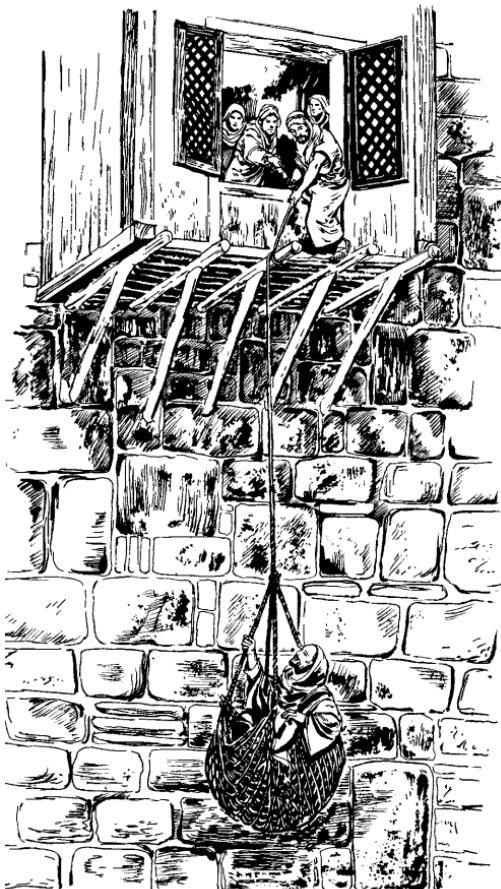
runakunachu kankú? Arí, noqapas Abrahampa mirayninmantan kani. **23** Hinaspapas chay falso apostolkunaqa manan Señor Jesucristota serviq runakunachu kanku. Noqan ichaqa cheqaqtapuni Señor Jesucristotaqa servishani. Chaykunamantan noqaqa huk loco runa hina rimashani. Hinaspapas noqaqa paykunamantaqa aswan mastaraqmí Señorninchis Jesucristopaq llank'ashani. Hinaspapas noqaqa ashka kutitan carcelkunapi preso karani; ashka latigokunatan chashkikurani; saynallataqmí ashka kutita wañuypa patallanpiña tarikurani. **24** Noqataqa Israel nacionniyoq autoridadkunan pishqa kutikama castigawaranku. Chay sapankama castigopin kinsa chunka esqonniyoq latigota chashkikurani. **25** Noqataqa kinsa kutitan k'aspikunawan p'anawaranku. Huk kutinpitaqmí rumikunawan p'anawaranku wañuchiwanankupaq. Kinsa cuti viajasqaypin noqapa viajasqay barcopas lamar qochaman hundikuspa chinkaykuran. Chaymi huk tuta, huk p'unchaw lamar qochapi chinkasqa hina karani. **26** Noqaqa ashka kutitan karu llaqtakunaman viajarani; hinapan hatun mayukunata pasarani, vidaytapas wañuypa patanman churaspay. Suwakunapas yaqa-yaqallan asaltawaranku. Noqaqa ancha peligropin karani Israel nacionniyoq runakunapas wañuchiwanankumanta. Saynallataqmí ancha peligropi tarikurani llaqtakunapipas, campokunapipas, lamar qochapipas, hinallataq Jesucristopí creeq tukuq falso creyentekunamantapas. **27** Noqaqa Señor Jesucristomanta willakusqayraykun, tukuy ñak'ariy sasachakuykunapi tarikurani. Saynallataqmí noqaqa ashka kutita mana puñusqa karani; mana mikhusqa yarqaymanta karani; ch'akiymanta karani. Hinallataq p'achaypas manaña karanñachu. Chaymi noqaqa chirikunapi anchata ñak'arirani.

28 Ichaqa tukuy chaykunata, hinallataq tukuy problemakunata pasashaspaypas, noqaqa manan qonqaranichu ni huk p'unchawpas llapallan iglesiakunamantaqa. Aswanmi anchata preocupakushani llapallan chay wawqenchiskunamantaqa. **29** Hinaspapas sichus pipas iñiyninpi pisiyaqtinga, noqapas chay runamanta llakikuspaymi, iñiynipyi yaqa pisiyaq hina tarikuni. Ichaqa pitapas huchaman urmachiqtinkuqa, anchatan noqaqa phiñakuni chay urmachiq runapaq. **30** Sichus imamantapas alabakunay kaqtinqa, débil

kasqaymanta Diospa yanapawallasqanmantan alabakusaq.

31 Hinasapas noqaqa mana llullakuspan rimashani. Chay rimasqaymantaqa kikin Señorninchis Jesucristopa Dios Taytanmi yachan. Saynaqa Dios Taytayá wiñaypaq alabasqa kachun.

32 Damasco llaqtapi kashaqtymi, rey Aretaspa nombrasqan gobernador soldadonkunata kamachiran, llaqtapa punkunkunata allinta cuidaspa, noqata presochawanankupaq. **33** Chaymi chay llaqtapi tiyaq hermanokunaqa, chay perqapa ventananta huk canastapi warkuspa, urayachiwaranku. Saynapin noqaqa chay gobernador presochawanamantha ishkakurani. [Nota: Chay Damasco llaqtapa *muyuriqninpin nishu hatun perqa karan*].

Pablota huk canastapi urayachisqanku (2 Corintios 11.33)

Revelacionta Pablo chashkisqanmanta

12 1 Noqapa kikillaymanta alabakusqayqa, manan ni imapaqpas valenchu. Ichaqa Señorpa revelación rikuchiwasqantan, hinallataq tukuy ima reqsichiwasqantan, noqaqa qankunaman willanay kashan. 2 Noqaqa reqsinin Jesucristopi iñiq huk runata. Paytan kinsa kaq cieloman Señorninchis aparan. Chay apasqanmantaqa ñan chunka tawayoq wataña pasarun. Paytaqa cuerpointintachus icha espiritullantachus aparan, chaytaqa manan yachanichu; aswanqa Diosllan yachan. 3 Huktawan nisqaykichis, paytaqa cuerpointintachus icha espiritullantachus aparan, chaytaqa manan yachanichu; aswanqa Diosllan yachan. 4 Ichaqa chay runa *paraisoman apasqa kasqantaqa yachanin. Chay paraisopin payqa uyariran ancha sumaq admirakupaq palabrakunata. Chay uyarisqan palabrakunaqa manan permitisqachu karan ni pi runa rimananpaqpas. 5 Noqaqa chay runa reqsisqaymantaqa alabakuytaqa atiymanmi. Ichaqa manan kikillaymanta alabakuytaqa munanichu. Aswanmi noqaqa mana kallipayoq hina débil kashaqtii, Diospa ancha yanapawasqanmanta alabarikusaq. 6 Sichus cheqaq kaqmanta noqa alabakuspayaq, manan locochu kani, cheqaq kaqkunallamanta rimasqayrayku. Ichaqa kikillaymantaqa manan noqaqa alabakuymanchu, saynapi pipas noqamanta aswan masta piensanankupaq. Aswanmi noqaqa munani, noqapa ruwasqaykunata rikuspanku, hinallataq noqapa rimasqaykunata uyarispanku, chayman hinalla noqamanta piensanankuta.

7 Chay revelationpi rikusqayqa ancha hatun, suma-sumaqmi karan. Ichaqa chay revelationpi rikusqaymanta nishuta ama alabakunapaqmi, Diosqa permitiran, noqaqa kikiy cuerpoypi huk ancha nanaywan ñak'arinayta. Chay nanaywanmi noqaqa anchata sufrishani, diablopas cuerpoita kishkawan sat'ipiyawashanman hinataraq. 8 Chayraykun noqaqa Diosta kinsa kutita ruegakurani, chay nanaymanta sanoyachiwananpaq. 9 Ichaqa Diosmi contestawaran khaynata:

“Qanqa noqapa munakuynillaywan contentakuy. Noqapa atiynyqa rikusqa kanqa, mana kallipayoq hina débil runata yanapaqtymi”, nispa.

Chayraykun noqaqa mana kallpayoq hina débil kasqaymanta kusikuni, saynapi Señorninchis Jesucristopa atiynin noqapi rikusqa kananpaq. **10** Noqaqa anchatan kusikuni mana kallpayoq hina débil kasqaymanta, runakuna k'amiwasqankumanta, qatikachasqa kasqaymanta, llakisqa kasqaymanta, tukuy necesidadpi kasqaymanta, hinallataq Jesucristomanta willasqayrayku tukuy imapi ñak'arisqaymantawan ima. Saynata mana kallpayoq hina débil kashaspymi, noqaqa iñiyypi aswan más kallpanchasqaraq tarikushani, (Jesucristo atiyninwan yanapawasqanrayku).

**Corinto llaqtapi creyentekunarayku
Pablo preocupakusqanmanta**

11 Noqaqa más yachayniyoqmi kani chay qatikusqaykichis falso *apostolkunamantaqa. Chaymi allin kaqkunata qankunaqa noqamanta rimanaykichis karan. Ichaqa manan noqamantaqa allintachu qankunaqa rimarankichis. Chaymi noqaqa obligasqa hina rikukuni kikillaymanta loco hina alabarikuspa, defiendekunaypaq. **12** Noqaqa Diospa yanapayninwanmi milagrokunata, señalkunata, hinallataq ancha admirakuypaq tukuy imakunata ruwarani. Chayraykun qankunaqa yachankichis, Señor Jesucristopa cheqaq apostolnin kasqayta. **13** Qankunaqa wakin iglesiakunawanqa iguallan kashankichis. Ichaqa huk cosallan faltasurankichis. Qankunaqa manan ni ima *ofrendaykichiswanpas yanapawarankichishchu, noqa mana mañakusqayrayku. ¡Saynaqa sichus mana mañakusqayrayku, qankuna ofendekurankichis chayqa, perdonaykuwaychisyá!

14 Noqaqa liston kashani, qankunatakinsa kaq kutipi visitamunaypaq. Ichaqa manan ni kunan kutipipas qolqewan yanapawanaykichistaqa mañakusqaykichishchu. Aswanmi noqaqa visitamuya munashani qankunata khuyakusqayrayku, ichaqa manan qolqeykichisraykuchu. Hinaspapas manan wawakunachu tayta mamankupaqqal qolqetaqa huñunku; aswanqa tayta mamakunan wawankupaq qolqetaqa huñunku. **15** Chayraykun noqaqa, qankunata khuyakusqayrayku, qolqeyta hinallataq kallpaytapas gastakusaq, qankunata yanapanaypaq. Noqaqa anchatapunin qankunataqa khuyakuykichis, pisillata qankuna khuyakuwaqtiykichispas.

16 Hinaspapas qankunaqa yachankichismi, qankunata mana gastachisqaytaqa. Ichaqa qankuna ukhupi sayna kawsasqayta yachashaspaykichispas, wakinniykichismi khaynata rimashankichis: “Pabloqa astuto kaspanmi, noqanchistaqa sumaqllata engañaruwanchis”, nispanku. **17** Ichaqa qankunaqa yachankichismi, noqaqa manan huk hermanokunataqa qankunaman mandamuraykichis qankunata engañaspa, estafasunaykichispachu. **18** Aswanmi noqaqa wawqenchis Titota, hinallataq huk reqsisqaykichis hermanotawan valekurani, qankunaman visitamusunaykichispaq. Kunan tapusqaykichis, ¿wawqenchis Titochu qankunata engañasurankichís? Manan. Aswanmi qankunaqa yachankichis, wawqenchis Titopas hinallataq noqapas huk sonqolla kaspaykun, Diosta hinallataq qankunatapas servisqaykuta. Chaymi noqaykuqa mana ni pitapas engañaraykuchu.

19 Qankunaqa piensankichispashchá kay cartata escribimusqaykuwan defiendekunaykupaq. Ichaqa manan saynachu chayqa. Aswanmi noqaykuqa Diospa ñawpaqninpi, hinallataq Señorninchis Jesucristopa qatikuqninkuna hina rimashayku. Chayraykun niykichis, wawqe panaykuna, tukuy imapas ruwasqaykuqa qankunapa allinniykichispaq, hinallataq iñiyiykichispi astawan wiñanaykichispaqmi. **20** Hinaspapas noqaqa llakikushanin, kasqaykichisman hamuspay, qankunata mana allinkuna ruwashaqta tarimunaymanta. Saynata tarimuspay qankunata q'aqchaqtymi, qankunamanpas mana gustasunkichismanchu. Chaymi noqaqa llakikushani, qankunaman chayamuspay, kaykuna ruwashaqta tarimunaymanta: peleashaqta, envidianakuspa kawsashaqta, qankunapura phiñachinakuspa kawsashaqta, qankunallapaq imapas munashaqta, runamasinpa contranpi rimashaqta, cuentollapi purishaqta, paytukusqa kashaqta, hinallataq desordenta ruwaspa kawsashaqta ima. **21** Saynallataqmi noqaqa anchata preocupakushani, qankunaman visitaq hamuspay, qankuna ukhupi wakin wawqe pananchiskunata millay waqllikuy huchakunapi kawsashaqta tarimunaymanta. Sichus saynata tarimuspayqa, Diospa ñawpaqninpin p'enqaypi qepaspay waqayman, huchaykichismanta mana wanakusqaykichisrayku.

Apóstol Pablo kay cartapi q'aqchaspa advertisqanmanta

13 1 Kaywanqa kinsa kutitañan qankunamanqa visitaq hamusaq. Saynaqa yuyariyichisyá Bibliapi khayna nisqanta: “Pitapas acusanaykichispaqqa necesitakunmi ishkay otaq kinsa testigokuna” [Deuteronomio 19.15]. 2 Hinaspapas qankunamanqa ishkay kaq kutipi visitamuspayqa, ñan q'aqchaspa advertiraykichishña huchallapi kawsasqaykichismanta. Saynallataqmi kunanpas qankunamanta karupi kashaspay, chay huchapi puriqtunataq hinallataq llapallaykichistapas kaqltatataq advertimushaykichis. Chaymi noqaqa kaqmanta qankunaman hamuspayqa, huchapi llapallan kawsaqkunata k'araqta q'aqchaspay castigasqaykichis. 3 Saynapin qankunaqa reqsiwankichis Señorninchis Jesucristoqa noqantakama rimasqanta. Chaymi niykichis, Jesucristoqa manan pisi atiyniyoq hinachu corregisunkichis. Aswanqa ancha atiyniyoq kasqantan qankuna ukhupi rikuchisunkichis. 4 Jesucristoqa atiyniyoq kashaspanpas, mana atiyniyoq hinan cruzpi chakatachikuran. Kunanmi ichaqa Diospa hatu-hatun atiyninwan kawsashan. Chaymi noqaykupas mana atiyniyoq runa hina kashaspaykupas, Señor Jesucristowan huklla kasqaykurayku, Diospa ancha hatun atiyninwan kashayku. Diospa chay atiyninwan kawsaspaykun qankunaman hamusaqku tukuy imata arreglanaykupaq. 5 Saynaqa sonqoykichistayá qankunaqa tapuyukuychis, cheqaqtachus Señorninchis Jesucristopi iñishankichis chayta. Sichus cheqaq iñiyniyoq kaspaykichisqa, kikiykichistayá pruebaman churakuychis. ¿Icha manachu yachankichis sonqoykichispi Jesucristo tiyasqanta? Sichus sonqoykichispi Jesucristo mana tiyanchu chayqa, manan qankunaqa cheqaqtachu Diospi creenkichis. 6 Saynaqa cuentatayá qankunaqa qokuychis, noqaykuqa Diospa cheqaq wawankuna kasqaykumanta. 7 Chayraykun noqaykuqa Diosmanta sapa kutin qankunapaq mañakushayku, saynapi qankuna tukuy mana allin huchakunata ama ruwanaykichispaq. Ichaqa manan kaytaqa mañakushayku runakuna alabawanankupaqchu, aswanqa qankuna allin kaqkunallata ruwaspa, kawsanaykichispaqmi.

Hinaspapas noqaykumanqa manan importawankuchu runakuna contraykupi malta rimaqtinkuqa. **8** Noqaykuqa Diospa cheqaq yachachikuy ninpa contranpiqa manan ni imatapas ruwaytaqa atiykumanchu. Aswanqa imatapas ruwayku Diospa cheqaq yachachikuy ninpa favorninp. **9** Chayraykun noqaykuqa ancha kusisqa tarikuyku, qankuna ukhupi humilde runa hina kasqaykuwan. Saynataqa comportakuyku qankuna iñiyniykichispi allin qaqa hina sayanaykichispaqmi. Hinaspapas noqaykuqa qankunapaqmi mañakushayku, iñiyniykichispi wiñarispa, huchapi amaña kawsanaykichispaq. **10** Chaymi manaraq visitaq hamushaspay, kay cartata qankunaman escribimushaykichis, saynapi qankunaman hamuspay, k'araqta qankunata ama q'aqchanaypaq. Diosmi noqataqa nombrawaran, atiyniyoq apostolnin kaspay, qankunata kallpanchanaypaq, manan qankunata ishkayachispay, iñiyniykichispi chiriyachinaypaqchu.

Cartapa tukukuy ninmanta

11 Khuyasqay wawqe panaykuna, kunanmi ichaqa kay cartata escribiyta tukuruspay, qankunamanta despedikamuni. Qankunaqa ancha kusikuywanyá allin kaqkunallata ruwaspa, noqapa nisqaykunata kasukuspakichis kawsaychis. Tukuy asuntokunamanta acordaspakichisqa, huk runa hinalla sumaqta rimaspa, acordaykuychis, hawkalla kawsanaykichispaq. Saynata ruwaqtiykichismi, Diosqa khuyakuy ninwan hawkallata kawsachisunkichis sapa p'unchaw. **12** Qankunaqa sapankamaykichisyá huk sumaq abrazowan otaq huk much'aywan wawqe panantin hina saludaykanakuychis. [Nota: Israel *nación llaqtapiqa qarikunapas uyankupin huk much'aywan saludanakuranku. Ichaqa kay Perú nacion ninchispiqa, manan chay costumbrenchisqa kanchu]. **13** Señor Jesucristo pi llapallan creeq masinchiskunan qankunata saludaykamusunkichis, saynaqa chashkiy kuychisyá.

14 Señorninchis Jesucristoyá qankunataqa bendecisunkichis. Saynallataq Dios Taytanchispa khuyakuy ninpas qankunawan kachun. Hinallataq *Santo Espiritupas qankunawan kachun. Amén.

GÁLATAS

1. **Kay cartatari, ¿pitaq escribiran?** Kay cartataqa *apóstol Pablo escribiran, Galacia *provincia lawpi creyentekunaman apachinanpaq (Gál 1.1; 5.2). Apóstol Pabloqa Cilicia provincia ukhupi kaq Tarso llaqtapin naceran (Hech 21.39; 22.13). Pabloqa papanqa ishkay *nacionniyoqmi karan: Israel nacionniyoq hinallataq Roma nacionniyoq ima. Chayraykun Pablopas chay ishkay nacionniyoq karan (Filip 3.4-5). Pabloqa ishkay sutiyoqmi karan: Hebreo rimaypin karan Saulo, Roma nacionniyoq runakunapa rimayninpitaqmi karan Pablo (Hech 13.9). Pabloqa *Moisespa escribisqan *leykunamanta allin yachaq runan karan. Señor Jesucristopí manaraq iñishaspaqa, Jesucristopí creeq runakunatan nishuta cheqnikuran (Hech 9.1, 2; 22.5). Ichqaq Jesucristopí iñispañan, Pabloqa huk law nacionniyoq runakunaman Jesucristomanta allin willakuykunata willananpaq riran (Hech 26.17-18; Gál 2.8).
2. **Kay cartari, ¿hayk'aqtaq escribisqa karan?** Kay cartaqa escribisqa kanman karan Señor Jesucristopá nacesqanpa qepanta 48 otaq 58 watakunapin.
3. **Kay cartari, ¿pikunapaqtaq escribisqa karan?** Kay cartaqa escribisqa karan Galacia provincia lawpi mana Israel nacionniyoq creyentekunapaqmi (Gál 1.1). Chay Galacia provincia lawpiqa kay reqsisqa llaqtakunan karan: Pisidia llaqta (Hech 13.14), Iconio distrito (Hech 14.1), Listra llaqta, hinallataq Derbe nisqa llaqtapiwan ima (Hech 16.1-5). Chay Galacia provinciapi wakin runakunamanqa apóstol Pablo Bernabeypiwan Jesucristomanta willaranku primer kaq viaje risqankupi (Gál 4.13; Hech 16.6).
4. **Kay cartari, ¿imapaqtaq escribisqa karan?** Kay cartaqa escribisqa karan, Galacia provinciapi creyente runakuna Jesucristopí allinta iñispanku salvasqa kasqankuta yachanankupaqmi. Paykunaqa piensarankun Moisespa escribisqan leykunata kasukusqankurayku salvasqa kanankupaqmi (Gál 1.6-7; 3.24; 4.10; 5.2).
5. **Kay cartapiri, ¿mayqen versiculotaq aswan más importante yuyanapaq?** Kay versicolon aswan más importanteqa: “Señor Jesucristo salvawasqanchisraykun noqanchisqa libreña kanchis. Chayraykun Moisespa escribisqan yachachikuy *leykunamanqa manaña kutinaykichishchu, kaqmanta *esclavo hina kanaykichispaqqa” (Gál 5.1).
6. **Kay cartari, ¿imayna dividisqataq kashan?** Kay cartaqa khayna dividisqan kashan:
 - (1) Señor Jesucristopá yachachisqan evangelio ch'ullalla kasqanmanta (Gál 1.1-10).
 - (2) Imaynanpis Pablo apóstol kasqanmanta (Gál 1.11 asta 2.21).

- (3) Manan leykunata cumplispachu, aswanqa Jesucristopi creespa, salvasqa kananchismanta (Gál 3.1-29).
 - (4) Diospa wawanña kasqanchismanta (Gál 4.1 asta 5.26).
 - (5) Tukuy imapi yanapanakunamanta (Gál 6.1-18).
-

Cartapa qallariyininmanta

1 1 Khuyasqay wawqe panaykuna, noqaqa Señor Jesucristopa akllasqan *apóstol Pablo kani. Noqataqa manan runakunachu akllawaran, nitaqmi runakunachu mandamuwaranpas. Aswanmi noqataqa kikin Señor Jesucristo, hinallataq wañusqanmanta Señor Jesucristota kawsarichimuq Dios Taytan, noqataqa akllawaspa mandamuwan. 2 Chaymi noqaqa, hinallataq noqawan kushka kaq wawqe pananchiskunapiwan saludamuykichis Galacia *provincia lawkunapi llapallan tarikuq wawqe pananchiskunata. 3 Qankunawanyá kachun Dios Taytanchispa, hinallataq Señor Jesucristopa ancha munakuynin, hinallataq hawkalla kayninpas. 4 Dios Taytanchispa munayninman hinan, Señorninchis Jesucristoqa cruzpi wañunanpaq vidanta entregarán, saynapi llapallan huchanchiskunata perdonawananchispaq, hinallataq kay pachapi tukuy mana allinkuna ruwaykunamantapas librawananchispaq ima. 5 Chayraykuyá Dios Taytanchisqa wiña-wiñaypaq alabasqa kachun. Amén.

Señorninchis Jesucristolla salvawaqninchis kasqanmanta

6 Señorninchis Jesucristontakaman Diosqa rikuchisurankichis munakuyninta. Ichaqa ancha admirasqan noqaqa kashani, waqyasuqniykichis Diosmanta manaraq unaypi hukniraq clase yachachikuykunata qatikuspa, karunchakusqaykichiswan. 7 Cheqaqtapunin niykichis, Jesucristomanta hukniraq yachachikuykunaqa manan kanchu. Ichaqa kaytaqa niykichis, qankuna ukhupi, Señor Jesucristomanta llullarikuspa pantachiy mañayoq runakuna kasqankuraykun. 8 (Noqaykuqa manan llullarikuspachu Diospa palabranmantaqa yachachiraykichis). Chayraykun niykichis, sichus noqaykuña otaq huk *angelña Señor

Jesucristomanta huk clase yachachikuya willakunqa chayqa, chay huk clase yachachikuy manta willakuqkunatayá Diosqa maldecispa, wiña-wiñayapaq castigachun. **9** Kaykuna pasananmantaqa ñan willaraykichishña. Chaymi kaqmanta kunanpas nimushaykichis kayta: Sichus qankunaman yachachisqaykumanta pipas hukniraq yachachikuy evangeliota yachachisunkichis chayqa, ¡Diospa maldecisqanyá chay runaqa kachun!

10 Kay nisqaywanri, ¿runakuna alabawanantachu mashkashaní? Manan. Noqaqa mashkashani Dioswan allinpi qepaytan. Noqari, ¿runakunawan allinpi qepaytachu mashkashaní? Manan. Sichus runakunawan allinpi qepayta munaspayqa, manan Señor Jesucristopa serviqninchu kayman.

Pablo imaynampis apóstol kasqanmanta

11 Wawqe panaykuna, kaytan yachanaykichis: Señor Jesucristomanta allin willakuya qankunaman willaspa yachachisqaykunaqa manan runakunapa inventasqanchu.

12 Hinas papas chay willakuytaqa manan ni mayqen runakunapashchu willawaran, nitaq yachachiwaranpas. Aswanqa kikin Señor Jesucriston noqamanqa revelaykuwaran chay cheqaq allin willakuy mantaqa.

13 Qankunaqa ñan yachankichishña Israel *nacionpi *fariseo runakunapa religionninman pertenecespa imaynas ñawpaq kasqaytaqa. Hinas papas noqaqa anchallatañan Señor Jesucristopi creeq runakunataqa qatikacharani. Hinaspan tukuy imaymanakunata ruwaspay, paykunataqa chinkachipuya munarani. **14** Hinas papas noqaqa Israel nacionpi wiñaymasiy kaq runakunamantapas, hinallataq llapallan llaqtamasiykunamantapas, aswan mastaraqmi chay *fariseo religionniymanqa dedicakurani. Chay raykun noqaqa ñawpaq abuelonchiskunapa yachachisqanku costumbrekunatapas ancha manchakuywanraq allinta kasukurani. Chaymi noqaqa paykunamantapas aswan mastaraq cumplirani. **15** Ichaqa sayna kashaqtiyas, Diosmi noqataqa anchata munakuwaspa, manaraq naceshaqtiy akllawaran, payta servinayapaq. **16** Noqamanqa kikin Diosmi Wawan Jesucristota rikuchiwaran, paymanta allin

yachaykunata yachanaypaq. Hinaspan Diosqa akllawaspan huk law nacionniyoq runakunaman Jesucristomanta allin willakuykunata willamunaypaq mandawaran.

Hinaspapas noqaqa manan ni pi runatapas mashkaranichu yachachiwananpaqqa. **17** Hinaspapas noqaqa Jerusalén llaqtapi ñawpaqmantaraq kaq apostolkunamanpas manan tapukuqqa riranichu. Aswanmi chay kasqan ratolla pasatamurani Arabia nisqa lawman; hinaspan chaymantaña Damasco llaqtaman kaqmanta kutimurani.

18 Jesucristopi iñisqaymanta kinsa wata pasaruqtinmi, Jerusalén llaqtaman rirani apóstol Pedrota reqsinaypaq. Hinaspan noqaqa apóstol Pedrowan chunka pishqayoq p'unchaw qepakurani. **19** Ichaqa manan wakin apostolkunataqa ni mayqentapas rikuranichu. Aswanqa Señor Jesuspa hermanon *Jacobollawanmi tuparani. **20** Kaykunamantaqa cheqaqtan willashaykichis. ¡Hinaspapas Diosmi yachan mana llullakusqayta!

21 Chaymantanataqmi noqaqa rirani Siria provincia lawkunaman, hinallataq Cilicia provincia lawkunamanwan ima. **22** Chay tiempopin Judea provincia lawpi kaq hermanokunaqa manaraq reqsiwarankuchu. **23** Aswanmi paykunaqa, noqamanta khayna rimasqankuta uyariranku: “Ñawpaq castigawananchispaq qatikachawaqninchis, hinallataq contranchispí kaq runan, kunanqa Señor Jesucristopa palabranmanta willakuspa purishan”, nisqankuta. **24** Chaymi Señor Jesucristopi creeq runakunaqa Diosta alabaranku, noqapa vidayta Dios cambiasqanrayku.

Pablota apostolkuna chashkisqankumanta

2 **1** Chunka tawayoq wata pasaruqtinmi, kaqmanta Jerusalén llaqtaman Bernabeypiwan rirani, Titotawan ima pusarikuspa. **2** Ichaqa revelacionpi Señor niwaqtinmi noqaqa Jerusalén llaqtaman rirani. Hinaspan chay Jerusalén llaqtapi hermanokunaman willarani, noqaqa imanaqtinsi Diospa palabrantा huk law *nacionniyoq runakunaman willasqayta. Saynallataqmi Jesucristopi creeq runakunapa dirigenteenkunatas aywaqman waqyarispa, paykunawan sapallankupi allin clarota parlarirani, saynapi ñawpaqmantaraq

yachachimusqaypas, hinallataq kunan yachachisqaykunapas ama yanqapaq kananpaq. **3** Ichaqa manan ni noqawan kushka puriq wawqenchis Titotapas Griego nacionniyoq runa kashaqtinpas obligarankuñachu, *circuncisión costumbreta ruwachikunanpaqqa. **4** Ichaqa karanmi falso hermanokuna. Paykunan disimulawlla allin hermanoman tukuspa, noqaykuman juntakamuranku. Hinaspan costumbrenkuman hina imatapas ruwanaykuta munaranku. Ichaqa chay falso hermanokunapa costumbrenkuman hina ruwayqa, esclavo kayman kaqmantapas kutishasunman hinan. Chay costumbrekunamantan noqanchisqa ña libreña kanchis, Jesucristo librawasqanchisrayku. **5** Chayraykun noqaykuqa manapuni convencechikuraykuchu ni huk ratollapas chay falso hermanokunawanqa. Aswanmi noqaykuqa munarayku, Diosmanta qankuna cheqaq willakuyinkunkata kasukuspa kawsanaykichispaq.

6 Ichaqa qankunapa chay ancha respetasqaykichis Diosmanta yachachiq liderkunaqa manan ni imatapas niwarankuchu, Diosmanta yachachisqayta cambianaypaqqa. Hinaspapas noqamanqa manan willawarankuchu allin liderchus karanku, icha manachus chaytaqa. Noqaqa manataqmi yachaytaqa munanichu chaymantaqa. Hinaspapas Diosqa manan juzgan runakunapa sumaq uyanta qawaspachu, nitaq allin p'achayoq kasqanta qawaspachu. **7** Noqamanqa kikin Diospunin encargawaran huk law nacionniyoq runakunaman, Jesucristomanta allin willakuykunkata willanaypaq, imaynan apóstol Pedromanpas encargarán Israel nacionniyoq runakunaman Jesucristomanta willanapaq chay hinata. Sayna encargasqa kasqaytan chay liderkunaqa allinta entienderanku. **8** Kikin Diosmi apóstol Pedrotaqa Israel nacionniyoq runakunapa apostolnin kananpaq mandaran. Saynallataqmi noqatapas huk law nacionniyoq runakunapa apostolnin kanaypaq kachallawarantaq.

9 Chayraykun chaypi iglesiamanta allin reqsisqa kaq liderkuna *Jacobo, Pedro, hinallataq Juanpiwan, cuentata qorukuranku Jesucristopa partenmantaña kasqaykuta. Chaymi makinkuta haywariwaranku noqaman, hinallataq Bernabeymanpas. Hinaspan niwaranku:

—Allinmi huk law nacionniyoq runakunaman Jesucristomanta willaq rinkichis chayqa. Saynaqa noqaykuñataqyá kay Israel nacionniyoq runakunaman Jesucristomanta willamuq risaqku, nispanku.

10 Hinaspan paykunaqa valekuwaranku wakcha runakunamanta yuyarinaykupaq. Saynata niwasqankuman hinan, noqaykuqa wakcha runakunata tukuy sonqoykuwan yanaparayku.

Pablo Antioquía llaqtapi Pedrota q'aqchasqanmanta

11 Antioquía llaqtaman Pedro chayaramuqtinmi, uyanpi q'aqcharani mana allinkuna ruwasqanmanta. **12** Ñawpaqtan Pedroqa Jesucristopi creeq huk law *nacionniyoq runakunawan kushka mikhuran. Ichaqa apóstol *Jacobopa mandamusqan *circuncisión costumbreyoq Israel nacionniyoq runakuna chayaramuqtinkutaqmi, Pedroqa criticanankumanta manchakuspa, manaña chay huk law nacionniyoq runakunawanqa mikhuyta munaranñachu. **13** Saynallatataqmi Jesucristopi creeq Israel nacionniyoq wakin runakunapas Pedropa ruwasqanta rikuspa, ishkay uya kayta qatipakuranku; asta kikin Bernabeypas chay ishkay uya runakunatan qatipakuran. **14** Chaymi Jesucristopa allin yachachikuyninkunaman hina, mana allin ruwasqankuta rikuspay, llapallan runakunapa ñawpaqninpi Pedrotaqa q'aqcharani khaynata:

—Qanqa Israel nacionniyoq runa kashaspaykin, huk law nacionniyoq runakuna hina kawsashanki. Saynata kawsashaspaykiri, ¿imanaqtintaq Jesucristopi creeq huk law nacionniyoq runakunatari obligashanki, *circuncisión costumbreta ruwachikunankupaqrí? nispay.

Jesucristopi iñispalla salvasqa kananchismanta

15 Noqaykuqa nacesqaykumantapachan Israel nacionniyoq runakuna kayku. Manan huk law nacionniyoq runakuna hinachu, huchallapi kawsayku. **16** Hinaspapas noqaykuqa yachaykun kayta: Diosqa manan ni pi runatapas salvawanchis Moisespa escribisqan *leykunata cumplisqanchisraykuchu; nitaqmi allin kaqkunata ruwasqanchisraykuchu. Aswanmi noqanchisqa Señor Jesucristopi confiaranchis; saynapin

huchanchiskunamantaqa ña perdonaſqaña kanchis. Chaymi niykichis, manan ni pi runapas Moisespa escribisqan leykunawanqa salvasqa kaytaqa atinmanchu.

17 Saynallataqmi huk law nacionniyoq runakunapas, huchasapa kasqankumanta wanakuspa, Señor Jesucristopi creesqankurayku salvo kanku. Ichaqa noqaykupas, Israel nacionniyoq runakuna kashaspapas, manan Moisespa escribisqan leykunawanchu salvoqa kayku; aswanqa Señor Jesucristopi creespan salvoqa kayku, noqaykupas huchayoq runakuna kasqaykurayku. Kay nisqaywanri, ¿“Jesucriston permitin huchata ruwananchispaq” nishanichú? Manan. (Jesucristoqa manan huchata ruwanapaqchu hamuran. Aswanmi payqa hamuran llapallan runakuna huchankumanta wanakuqtinku, paykunata perdonaſpa salvananpaq). **18** Noqaqa Jesucristopi creespan salvasqa kasunchis nishaspataq, khaynata niyman: “Moisespa escribisqan leykunata kasukuspan salvasqa kasunchis”, nispa, saynata nispayqa kikillaymi condenakushani; hinapan noqaqa huchayoq kaqmanta kayman. **19** Ichaqa Moisespa llapallan escribisqan leykunataqa manan noqaqa cumpliyya atiranichu, salvasqa kanaypaqqa. Chaymi noqaqa manaña leykunapiqa confianichu, salvasqa kanaypaqqa. Aswanmi noqaqa huk wañusqa runa hinaña kashani leykunapaqqa. Hinapan noqaqa kunan Diosllataña kasukunaypaq kawsashani. **20** Chaymi noqaqa, Jesucristo cruzpi chakatasqa kaqtin, noqapas paywan chakatasqa hina karani. Chayraykun mana noqañachu kawsani. Aswanmi noqapiqa Jesucristoña kawsan. Kay pachapi aycha cuerpoypi kawsashaspaypas, Diospa Wawan Señor Jesucristopi confiaspaymi kawsashani. Paymi anchata munakuwaspa, noqarayku cruzpi chakatasqa wañuran. **21** Manataqmi noqaqa rechazayta atiymanchu Diospa favorecewasqantaqa. Sichus Moisespa escribisqan leykunawan salvasqa kaswan chayqa, manachá ni imapaqpas valenmanchu Señor Jesucristopa wañusqanqa.

**¿Moisespa leyninkunata cumplispachu icha
Jesucristopi creespachu salvasqa kasunchís?**

3 **1** ¡Ay, Galacia *provincia lawpi tiyaq mana entiendey atiq roqro uma wawqe panakuna! ¿Pitaq qankunatari engañarusunkichis, cheqaq kaqpi amaña creenaykichispaqrí?

Noqa kikiypunin qankunamanqa willaraykichis, imaynatas Señor Jesucristota cruzpi chakatasqankumantaqa. **2** Chaymi noqaqa kunan yachayta munani, ¿qankunari Moisespa escribisqan *leykunata kasukuspachu, *Santo Espirituta chashkirankichís? Manan. Qankunaqa Señor Jesucristomanta allin willakuykunata creespaykichismi Santo Espiritutaqa chashkirankichis. **3** ¿Chaychu qankunari, mana entieneq roqro uma sonso runakuna hina kashankichís? Kay mosoq kawsayta qallarinaykichispaqqa necesitarankichismi Santo Espíritu tukuy imapi yanapasunaykichista. ¿Chaychu kunanri kikiykichispa ruwasqallaykichiswan salvakuyta munashankichís? **4** Señor Jesucristorayku tukuy ima pasasusqaykichispas, ¿yanqapaqchu kanman? ¡Manan yanqapaqchu chaykuna pasasusqaykichisqa kanman! **5** Diosqa qankuna ukhupin tukuy milagrokunata ruwaran. Hinaspapas qankunamanmi Santo Espiritunta qosurankichis. Chaykunataqa ruwaran manan Moisespa escribisqan leykunata kasusqaykichisraykuchu, aswanqa Jesucristomanta uyarispas, paypi iñisqaykichisraykun.

Abrahamwan pactota Dios ruwasqanmanta

6 Nawpaq abuelonchis Abrahampas Diospin confiaran. Chayraykun payqa, Diospa ñawpaqninpiqa, allin rikusqa justo runa karan. **7** Chaymi yachanchis, Diospi cheqaqta creeqkunaqa Abrahampa mirayninkuna hina kasqankuta. **8** Hinaspapas ñawpaqmantapacharaqmi Diosqa ña willaranña, huk law *nacionniyoq runakunapas, Jesucristopi creeqtinku, salvasqa kanankumanta. Chaymi ñawpaq abuelonchis Abrahammanqa nillarantaq khaynata:

“Kay pachapi llapallan nación llaqtayoq runakunan qanrayku bendecisqa kanqaku”, nispa [Génesis 12.3].

9 Chayraykun Señor Jesucristopi creeq llapallan runakunataqa Dios bendecin, imaynan Abrahamtapas Diosqa bendeciran saynata.

10 Sichus pipas Moisespa escribisqan *leykunaman hap'ipakuspa kawsayta munaqqa, maldecisqan kashanku, mana cumpliy atisqankurayku. Bibliapin nin khaynata: “Pipas Moisespa escribisqan llapallan leykunata mana

cumplispa, tukuy tiempo kawsaqqa, Diospa maldecisqan runan kanqa”, nispa [*Deuteronomio 27.26*]. **11** Chayraykun qankunamanqa clarota niykichis, manan ni pipas Moisespa escribisqan llapallan leykunataqa cumpliyta atinkumanchu, huchankumanta perdonasqa kanankupaqqa. (Chayraykun Diosqa Wawan Jesucristota mandamuran, pipas paypi creeqkunalla huchankumanta perdonasqa kaspanku, salvasqa kanankupaq). Chaymantan Bibliapipas khaynata nishan: “Justo runaqa Diospi confiasqanraykun paywan kawsanqa”, nispa [*Habacuc 2.4*]. **12** Ichaqa Moisespa escribisqan leykunaqa manan Diospi confiaspa, huchanchiskunamanta perdonasqa kananchismantachu rimashan. Aswanmi leypiqa khaynata niwashanchis: “Pipas Moisespa llapallan escribisqan leykunata cumpliyta atispaqa, chay leykunata cumplisqanraykun Dioswan kawsanqa”, nispa [*Levítico 18.5*].

13 Ichaqa Señorninchis Jesucriston salvawaranchis chay leykunata mana cumplispa maldecisqa kananchismantaqa. Chayraykun chay leykunata mana cumpliy atisqanchisrayku, noqanchispas rantinchista Señorninchis Jesucristo, cruzpi chakatasqa wañuspa, maldecisqa hina wañuran. Chaymantan Bibliapi khaynata nin:

“Pipas k’ullu cruzpi chakatasqa wañuqqa, maldecisqa runan”, nispa [*Deuteronomio 21.23*]. **14** Saynallataqmi abuelonchis Abrahammanpas Diosqa prometeran, huk law nacionniyoq runakunata bendecinanpaq. Chaymi huk law nacionniyoq runakunapas, hinallataq noqanchispas Señor Jesucristopí creespanchis, Diospa prometesqan Santo Espirituta chashkishanchis. Chaywanmi Diosqa Abrahamman prometesqanta cumplishan.

Leykunamantawan promesakunamantawan

15 Wawqe panaykuna, entiendenaykichispaq hinan kunan rimapayaykamushaykichis khaynata: Pipas acuerdota ruwaspa, huk papelpi firmaruspañaqa, manañan ni pipas atinmanchu ni borraytapas, nitaq chay acuerdoman yapaytapas. **16** Saynaqa kunanyá yachaychis kayta. Diosqa Abrahammanmi hinallataq mirayninmanwanmi prometeran. Chay prometesqanmantaqa manan Bibliapiqa khaynatachu

nishan: "Mirayniyikunamanmi prometeshani", nispachu, ashka runakunamantapas rimashanman hinatachu. Aswanmi khaynata nin: "Mirayniykimanmi prometeshani", nispa; saynata nispaqa huk runallamantan rimasharan; chay mirayninqa karan Señorninchis Jesucriston. **17** Chaymi kayta niykichis: Diosqa ñawpaqtaraqmi huk promesata ruwaran ñawpaq abuelonchis Abrahamwan. Chaymanta tawa pachaq kinsa chunkan wata pasaruqtinñan, Moisespa escribisqan *leykunaqa chayraq chayamuran. Chayraykun leypa ñawpaqnintaraq Diospa prometesqankunaqa mana anulasqachu kanman, Moisespa escribisqan leykunawanqa, nitaqmi chay promesakunaqa mana valorniyoqmanpas tukunmanchu. Sichus Moisespa leynin anulayta atinman chay ñawpaq promesakunata chayqa, mana valorniyoqchá kanman Diospa chay promesankunaqa. **18** Ichaqa sichus Moisespa escribisqan leykunallata kasukusqanchisrayku salvasqa kasunman chayqa, manan ni imapaqpas valenmanchu Abrahamman Diospa prometesqankunaqa. Chayraykun Diosqa Abrahamman prometeran, chay prometesqanqa gratislla kananpaq.

19 Chayri, ¿imapaqtaq valen Moisespa escribisqan leykunarí? Moisespa escribisqan leykunaqa qosqa karan, runakunapa tukuy mana allinkuna ruwasqanku alayriman orqosqa kananpaqmi, saynapi huchayoq kasqanchista yachananchispaqmi. Ichaqa chay leykunaqa serviran Abrahampa mirayninmanta Diospa prometesqan salvakuq runa (Jesucristo) hamunankamallan. Hinas papas Diosqa *angelninkunatan kamachiran, chay leykunata Moisesman qonanpaq. Chaymi Moisesñataq chay leykunata chashkispá, noqanchisman yachachiwaranchis. **20** Ichaqa prometesqanta Abrahamman Dios qospaqa, manan huk willakuqtaraqchu kamachiran willananpaq. Aswanqa kikin Diospunin personalmente Abrahammanqa willaran chay promesataqa.

Imapaqsi Moisespa escribisqan leykuna servisqanmanta

21 Moisespa escribisqan llapallan *leykunaqa manan Abrahamman Diospa promesankuna qosqanpa contranpichu kashan. Sichus Moisespa escribisqan leykunata kasukusqanchisrayku salvasqa kasunman chayqa, chay llapallan leykunata

kasukusqanchisraykuchá noqanchisqa salvasqa kasunman. (Ichaqa manan chay llapallan leykuna cumpliytaqa atisunmanchu).

22 Chaykunamantan Bibliapi nishan khaynata: “Runakunaqa huchapa dominasqanmi llapallanku kashanku”, nispa. Chayraykun niykichis, chay runakunaqa salvasqa kayta atinqaku, Señor Jesucristopí creespankun, manan leykunata cumplispachu.

23 Ichaqa Jesucristopí creenanchispaq manaraq tiempo chayamushaqtinmi, Moisespa escribisqan leykunaqa huk cárcel hina noqanchispaq karan. Chaymi noqanchisqa huchapi kawsaspaqa, huk carcelpipas wishq'asqa kashasunman hina kasharanchis. Ichaqa sayna kashaqtinchismi, Señor Jesucristo hamuran, paypi iñispa salvasqa kananchispaq. **24** Ichaqa Moisespa escribisqan leykunaqa, huk pusawaqninchis maestro hinan karan, huchayoq kasqanchista yachachiwaspanchis, Señor Jesucristoman apawananchispaq, saynapi Señorninchis Jesucristopí iñispa, (huchanchiskunamanta perdonasqa kaspa), salvasqa kananchispaq. **25** Ichaqa ñan kunanqa Señorninchis Jesucristopí iñinapaq tiempo chayaramunña. Chayraykun kunanqa manaña necesarioñachu chay leykunawan pusachikunapaqqa.

26 Chaymi qankunaqa, Señorninchis Jesucristopí iñisqaykichisrayku, llapallaykichis Diospa wawankunaña kashankichis. **27** Hinaspapas qankunaqa bautizasqa kasqaykichiwanmi Jesucristomanña pertenecenkichis. Chaymi qankunaqa Señorninchis Jesucristoman rikch'akushankichis tukuy ima ruwasqaykichiispipas. **28** Chaymi kunanqa Señor Jesucristopí creesqanchisrayku hukllaña kanchis. Chaymi manaña importanñachu Israel *nacionniyoq kaypas, otaq huk law nacionniyoq kaypas, *esclavo kaypas, otaq libreña kaypas, qari kaypas, otaq warmi kaypas. **29** Saynaqa, sichus qankuna Señor Jesucristomanña pertenecenkichis chayqa, ñawpaq abuelonchis Abraham familiañanmi pertenecenkichis. Sayna kaqtinqa, Abraham Diospa prometesqan herenciakunatapas chashkinkichismi.

Diospa wawanña kasqanchismanta

4 **1** Noqaqa nillaykichiqa kayta: Pipas warmallaraq kashaspanqa manan herenciataqa chashkinmanraqchu, warmallaraq kasqanrayku. Payqa wasinpi *esclavo

hinallaraqmi kashan, chay herenciakunapa dueñonña kashaspanpas. **2** Chay warmaqa uywaqnin runakunapa hinallataq tukuy imankunata cuidaq runakunapa makillanpiraqmi kanan, asta papanpa señaliasqan tiempokama. **3** Saynallataqmi noqanchispas Señor Jesucristota manaraq reqsishaspanchisqa, chay warma hina, runakunapa tukuy costumbrenkunata kasukuspa kawsaranchis. **4** Ichaqa tiempo cumplirukuqtinmi Diosqa Wawan Jesucristota mandamuran. Chaymi Jesucristoqa huk warmimanta nacemuran. Hinaspan paypas Israel *nacionniyoq runakuna hina, Moisespa escribisqan *leykunata kasukuspa kawsaran. **5** Hinaspapas Señorninchis Jesucristoqa hamuran, leyman hina castigasqa kananchismanta librawananchispaqmi, saynapi wawankunata hinaña Dios chashkiwananchispaq. **6** Chaymi qankunaqa Diospa wawankunaña kankichis. Chayraykun Diosqa wawankuna kasqanchisrayku, Wawanpa Espiritunta sonqonchisman mandamun, chaypi tiyananpaq. Chay *Santo Espiritun noqanchista rimachiwanchis Diosmanta khaynata: “¡Khuyakusqay Taytalláy!” nispa. **7** Hinaspapas qankunaqa manañan kunanqa esclavo runakuna hinañachu kankichis; aswanqa Diospa wawankunaña kankichis. Chayraykun qankunaqa Señor Jesucristopí creesqaykichisrayku Diosmanta huk herenciata chashkinkichis.

Galacia provincia lawpi creyentekunamanta

8 Ñawpaqtaqa Diosta manaraq reqsishaspaqa, qankunaqa huk *esclavo hinan idolokunata servirankichis; chay idolokunaqa falso dioskunan. **9** Ichaqa kunanmi qankunaqa cheqaq Diosta ña reqsinkichishña. Hinaspapas qankunataqa Diosmi allinta reqsisunkichis. Chayri, ¿imaynataq qankunari chay idolokunatari kaqmanta servishankichís? Chay falso dioskunaqa mana ni ima atiyniyoqmi kanku. Hinaspapas manan ni imapaqpas chay idolokunaqa valenkuchu. Chaychu qankunari, ¿kaqmanta chay falso dioskunapa esclavonkuna kayta munashankichís? **10** Qankunaqa hatun p'unchawkunata, mosoq killakunata, allin tiempokunata, hinallataq mosoq watakunata imaraqmi festejashankichis. **11** Chaykunata

ruwaqtiykichismi noqaqa anchata preocupakushani, esforzakuspay qankunaman yanqapaq yachachisqaymanta.

12 Wawqe panaykuna, ruegakamuykichismi, qankunaqa noqa hina libreyá kaychis ñawpaq leykunamantaqa. Ichaqa noqapas qankuna huk law *nacionniyoq runakunaman hinan tukurani, (saynapi Israel nacionniyoq llaqtamasiy runakunapa leyninkunamanta libre kanaypaq). Saynata qankuna hina kawsaqtiymi, qankunaqa mana ni imapipas ofendewarankichishchu. **13** Aswanmi qankunaqa yachashankichis, chay Galacia *provincia lawninta pasashaspay, onqoywan ñak'arisqayta. Chayraykun noqaqa qankunawan qepakuspay, Señor Jesucristomanta allin willakuykunata primertaqa qankunaman willaraykichis. **14** Chay onqoyniyqa huk prueba hinan karan noqapaq hinallataq qankunapaqpas. Ichaqa sayna onqosqa kashaqtiyas, qankunaqa manan cheqnipakuwarankichishchu, nitaqmi rechazawarankichispashchu. Aswanmi Diospa *angelninta hina, otaq kikin Señor Jesucristotapas chashkishawaqchis hinata, sumaqta atiendeykuwarankichis. **15** Noqaqa allintan reqsiykichis. Qankunaqa ñawiyykichistapas orqokuspa qowanaykichispaq hinaraqmi ñawpaqtaqa karankichis. Kunanri, ¿imataq qankunapa kusikuuniykichiswanri pasarun? **16** ¿Qankunaman cheqaq kaqkunata nisqayraykuchu enemigoykichismanña tukurapuní?

17 Qankunaman chayamuq falso maestrokunaqa, llullakuspankun tukuy imata yachachishasunkichis. Hinaspapas paykunaqa qankunamantan anchallataña interesakuq tukunku. Ichaqa manan paykunaqa allinniykichistachu munanku. Aswanmi paykunaqa noqaykumanta qankunata karunchayta munashanku, saynapi paykunallataña qatikunaykichista munaspanku. **18** Allinmi hukkunamanta pipas interesakuspa yanapayninja. Ichaqa chay interesakuyqa, allin intencionwan hinallataq tukuy tiempoyá kachun, amayá qankunawan noqa kaqtillaychu. **19** Qankunataqa wawaykunata hinan noqaqa khuyakuykichis. Chaymi noqaqa, Jesucristopa kawsasqanman hina kawsayniykichis manaraq rikch'akusqanrayku, anchata ñak'arishani, imaynan wawata onqokuq warmipas nanaywan

ñak'arin chay hinataraq. **20** Noqaqa anchatapunin munashani qankunawan kushka kunan ratopuni kayta, saynapi mana q'aqchaq hinalla qankunata rimapayaykunaypaq. Ichaqa qankunapa ruwasqaykichistaqa manan noqaqa entiendeyta atiniraqchu.

Agar sutiyoq warmimanta Sara sutiyoq warmimantawan

21 Qankunamanta wakinniykichisqa Moisespa escribisqa ^{*leykunallatan} kasukuya munashankichis. Qankunari, ¿entiendenkichishchu Moisespa escribisqa ^{leykunapa} yachachisqantarí? **22** Ichaqa Moisespa escribisqa libropin khaynata nishan: Abrahampan ishkay qari wawankuna karan. Huknin wawanmi karan ^{*esclavan} Agar sutiyoq warmipi; huknin wawanñataqmi karan esposan Sarapi. Saraqa manan esclava warmichu karan. **23** Chay Agar sutiyoq esclava warmimanta nacemuq wawaqa, runapa munayninman hinallan naceran. Ichaqa esposan Saramanta nacemuq wawañataqmi, Diospa prometesqanman hina naceran. **24** Kay yachachikuyqa kaytan yachachiwanchis. Kay ishkaynin warmikunaqa, ishkaynin ^{*pactokunamanmi} rikch'akun: Agarmi Sinaí nisqa orqopi ruwasqa pactoman rikch'akun. Chaymi Agarmanta nacemuq wawankunaqa esclavo kanankupaq nacemunku. **25** Chayraykun chay esclava warmi Agarqa Arabia lawpi Sinaí orqopi ruwasqa pactoman rikch'akun. Arabia lawpi chay Sinaí orqoqa Jerusalén llaqtamanmi rikch'akun. Ichaqa Jerusalenpi tiyaq runakunaqa, (chay Sinaí orqopi Moisespa escribisqa llapallan leykunata cumpliya munashaspankupas, manan cumpliytaqa atirankuchu. Chaymi) chay leykunapa esclavonkuna hina kashanku. **26** Ichaqa Abrahampa esposan Sarañataqmi mosoq pactoman rikch'akun, libre kasqanrayku. Noqanchisqa pertenecenches hanaq pacha cielopi mosoq Jerusalén llaqtamanmi, Señorninchis Jesucristo librawasqanchisrayku. (Chay llaqtaqa Jesucristopí creeq llapallan runakunapaqmi). **27** (Abrahampa cheqaq warmin Saramanta, hinallataq mosoq Jerusalén llaqtamantanwanmi) Bibliapiqa khaynata nishan:

“Kusikuy mana wiksayakuy atiq warmi.

Kusikuy mana wawayoq kayta atiq warmi.

Kusikuymanta aswan qapariy, onqokuspa nanayta mana reqsiq warmi.

Ichaqa wikch'usqa kaq warmin más ashka warmayoq kanqa, qosayoq kaq warmimantaqa”, nispa [Isaías 54.1].

28 Wawqe panaykuna, qankunaqa yachankichismi ñawpaq abuelonchis Abrahamman huk wawata Dios prometesqanmanta. Chaymi chay wawaqa Diospa prometesqanman hina naceran. Chay wawan karan Isaac. Chaymi noqanchispas, (huchanchiskunamanta wanakuspa, Jesucristopi creesqanchisrayku,) Diospa prometesqanman hina, wawankunaña kanchis. **29** Chay esclava warmi Agarmantan naceran Ismael; paymi runapa munasqanman hinalla naceran. Ichaqa Abrahampa cheqaq warmin Saramantañataqmi naceran Isaac; payqa Diospa munasqanman hinan *Santo Espiritupa yanapayninwan naceran. Ismaelqa Isaactan qatikacharan, hinallataq ñak'arichiran ima. Saynallataqmi kunanpas (Moisespa escribisqan leykunaman hap'ipakuq runakunapas Santo Espiritupa atiyninwan nacemuq runakunata qatikachawashanchis, ñak'arichiwananchispaq). **30** Ichaqa, ¿Diosri ima nishantaq Bibliapiri Abrahammanta? Diosqa khaynatan niran: “Chay Agar esclava warmita wasiykimanta qarqoy wawantinta. Chay Agar warmipa wawanqa manan prometesqay herenciataqa chashkinmanchu. Aswanmi herenciataqa chashkinqa, Sarapa wawan Isaac, legítima esposaykipa wawan kasqanrayku”, nispa [Génesis 21.10]. **31** Wawqe panaykuna, noqanchispas (Jesucristopi creespaqa,) Abrahampa legítima warminpa wawankuna hinan kanchis. Chayraykun noqanchisqa libre kanchis. Ichaqa manan chay Agar sutyoq esclava warmipa wawankuna hinañachu kanchis.

Jesucristopi creesqanchisrayku libreña kasqanchismanta

5 1 Señor Jesucristo salvawasqanchisraykun noqanchisqa libreña kanchis. Chayraykun Moisespa escribisqan yachachikuy *leykunamanqa manaña kutinaykichishchu, kaqmanta *esclavo hina kanaykichispaqqa.

2 Saynaqa allinta uyariwaychis kay nisqayta. Sichus qankuna Moisespa escribisqan leykunapi kamachisqanman

hina, *circuncisión costumbre ruwachikuwaqchis chayqa, manachá Jesucristopa cruzpi wañusqanqa ni imapaqpas servinmanchu. **3** Chaymi kaqmanta niykichis, pi runapas circuncisión costumbre ruwachikuspaqa, obligasqan kashan Moisespa llapallan escribisqan leykunata cumplinanpaq.

4 Chaymi qankunataqa niykichis khaynata, sichus Moisespa escribisqan leykunata cumplisqaykichisrayku, Diospa ñawpaqninpi justo runa kanaykichispaq creenkichis chayqa, Señor Jesucristomantaqa karunchasqan kashankichis. Saynata piensaspan Diospa khuyakuynintapas rechazashankichis.

5 Ichaqa Señor Jesucristopi iñisqanchisrayku, noqanchisqa *Santo Espiritupa yanapayninwan seguro kashanchis, perdonasqan kaspanchis, salvasqa kananchispaq.

6 Chayrayku manaña valenñachu circuncisión costubre ruwasqachus icha manachus kasqanchisqa. Aswanmi kunanqa valen Señor Jesucristopi iñisqanchis, hinallataq runamasinchistapas khuyakusqanchis ima.

7 Qankunaqa Jesucristopi creespan, allin ñanninta hina purisharankichis. Chayri, ¿pitaq qankunatari pantachisurankichis, Jesucristomanta cheqaq willasqaykunata manaña kasukunaykichispaqrí? **8** Chay pantachikuqkunaqa manan Diosmantachu hamun. Aswanmi Diosqa waqyasurankichis. Señor Jesucristopi iñinaykichispaq. **9** Chaykunamantan huk rimaypi khaynata nishan: “Huk pisi levadurallan llapallan masataqa poqochin”, nispa. (Saynallataqmi huk runapa mana allinkuna yachachisqanpas ashka runakunata pantayman aparunman). **10** Noqaqa anchatapunin Señor Jesucristopi confiashani, saynapi qankuna tukuy kaykuna nisqaymanta malta ama piensanaykichispaq. Chaymi niykichis: Diosmi chay pantachisuqniykichis runataqa castiganqa, pi runaña kaqtinpas, nispa.

11 Wawqe panaykuna, sichus noqa puriyman khaynata yachachispay: “Circuncisión costumbretaqa ruwachikunaykichispunin”, nispay chayqa, manachá qatikachawankumanchu, contento kaspanku. Saynallataq yachachiyman: “Jesucriston noqanchisrayku cruzpi wañuran”, nispay, hinaqtinpas, manachá ni ima problematapas ruwawankumanchu, circuncisión costumbremantapas

yachachisqayrayku. **12** Chay llullakuspa yachachiq runakunaqa qankunata pantachispan purishanku. Ichaqa, ¡sichus circuncisión costumbreta ruwachikunaykichista munaspankuqa, aswanyá paykunaqa qarikayninkuta kuchuchikuchunku!

13 Wawqe panaykuna, Diosmi qankunataqa waqyasurankichis libre kanaykichista munaspa. Ichaqa amayá qankunaqa Jesucristopi creespa libreña kasqaykichisraykuchu, aycha cuerpoykichispa munasqanman hinachu mana allinkunata ruwaspa puriychis. Aswanyá qankunapura khuyanakuspa, hinallataq yanapanakuspa, allinta kawsaychis. **14** Chayraykun Moisespa esribisqan llapallan leykunaqa, kay huk kamachikuyllapi cumplikun. Chay kamachikuy mi niy khaynata: “Runamasiykita khuyakuy, kikiykitapas khuyakushawaq hinata”, nispa [Levítico 19.18]. **15** Chaymi avisashaykichis, sichus peleaspalla, hinallataq qankunapura maqanakuspalla kankichis chayqa, qankunapurallan dañota ruwanakuwaqchis otaq wañuchinakuwaqchis ima.

Santo Espiritupa munasqanman hina kawsanamanta

16 Chaymi niykichis: Amayá qankunaqa aycha cuerpoykichispa munasqanman hinachu mana allinkunata ruwaspa kawsaychis. Aswanqa *Santo Espiritupa munasqanman hinayá kawsaychis. **17** Chay aycha cuerpoykichispa mana allinkuna ruway munasqanqa Santo Espiritupa contranpin kashan. Saynallataqmi Santo Espiritupas mana allin ruwaykunapa contranpi kashan. Chayraykun aycha cuerpoykichispa munasqanwan hinallataq Santo Espiritupa munasqanwan, contranakushanku. Chaymi qankunaqa mana ruwayta atinkichishchu munasqaykichisman hinaqa. **18** Ichaqa sapa p'unchaw Santo Espiritupa pusasqan kaspaykichisqa, manañan necesarioñachu khaynata piensanaykichispaqqa: “Noqaqa obligasqan kashani Moisespa esribisqan llapallan *leykunata cumplispa, salvasqa kanaypaq”, nispaqa.

19 Saynaqa yachaychisyá. Runakunapa aycha cuerponkupi huchakuna ruwasqankuqa alayrillan. Chay runakunapa ruwasqan huchakunan kaykuna: waqllikuykuna, manaraq casarasqa kashaspa qariwan

otaq warmiwan puñuykuna, pitapas mana manchakuspa milla-millay huchakunata ruwaykuna, tukuy millay viciokunapi puriykuna, **20** runakunapa ruwasqan tukuy clase *idolokunata yupaychaykuna, layqanakuykuna, cheqninakuykuna, peleaykuna, celosanakuykuna, phiñachinakuspa venganakuykuna, k'aminakuykuna, t'aqanakuykuna, {Diosmanta llullakuspa falso yachachiykuna}, **21** envidianakuykuna, runamasinta wañuchiykuna, mach'aspa puriykuna, huñunakuspa grupopi qaripas warmipas *orgía nisqa millay waqllikuy hucha ruwaykuna, hinallataq chay huchakunaman rikch'akuq tukuy millay huchakuna ima. Chaymi qankunamanpas allinta avisamushaykichis, chay millay ruwaykunamanta ayqekunaykichispaq. Noqaqa ñawpaqtaraqmi ña niraykichishña kaykunamantaqa khaynata: pipas kay millay huchakunata ruwasalla kawsanqa chayqa, Diospa gobiernasqan sumaq glorianmanqa manan haykunqachu, nispa.

22 Aswanqa Jesucristopí cheqaqta llapallan creeqkunamanmi, Santo Espíritu qowanchis: khuyakuya, kusikuya, hawkalla kawsayta, pacientiayooq kayta, sumaq sonqoyooq kayta, allin runa kayta, Diospi confiayta, **23** llamp'u sonqo kayta, hinallataq tukuy mana allin ruwaykunamanta controlakuya ima. Kay allin ruwaykunamantaqa manan ni ima leypas contranpiqa kanchu. **24** Ñawpaqtaka cuerponchista kasukuspanchismi cuerponchispa munasqanta ruwaspa, tukuy huchakunallapi kawsaranchis. Ichaqa Señor Jesucristopí iñisqanchisraykun, chay huchakunataqa manaña ruwanchishñachu, huchapaqqa wañusqapas hinaña kasqanchisrayku.

25 Saynaqa sichus Santo Espiritupa munasqanman hina purisunchis chayqa, Santo Espiritupa yachachiwasqanchista kasukuspayá kawsasunchis.

26 Aswanqa amayá paytukusqa runakuna hinachu kasunchis. Hinasapas nitaq contranakuspachu nitaq envidianakuspachu kawsasunchis.

Tukuy imapi yanapanakunamanta

6 **1** Wawqe panaykuna, sichus pitapas ima hucha ruwashaqtapas tarinkichis chayqa, iñiinyikichispi allin firme sayaqkunayá llamp'u sonqowan corregiychis,

saynapi paykunapas huchankumanta wanakuspa, Diosman kutirinankupaq. Ichaqa allintayá qankunapas cuidakuychis huchaman urmaykunaykichismantaqa. **2** Ima sasachakuykunaña hamuqtinpas yanapanakuychis qankunapura. Saynata ruwaspaqa, Señor Jesucristopa kamachisqan leytan cumplishankichis.

3 Sichus pipas mana importante kashaspa, importante kananpaq creekun chayqa, pay kikillantan engañakushan.

4 Chayraykuyá sapankamanku kikinpa kawsasqanpi allinta yuyaymanarichun. Sichus allinta kawsaspaqa, kusikuchunyá sayna kawsasqanmanta. Ichaqa amayá qawachunchu huk runapa kawsaynintaqa, khaynata piensaspa: “Manan pipas noqapa allin ruwasqaymanqa igualawanchu”, nispaqa.

5 Chaymi niykichis, sapankama runakunan Diosman cuentata qonqaku, allin otaq mana allin ruwasqankumantaqa.

6 Liderninkupa yachachisqanta chashkiq creyentekunaqa, chay yachachiqnin liderkunatayá ima kaqninkuwan yanapachunku.

7 Saynaqa amayá kikillaykichistaqa engañakuychishchu. Diostaqa manan ni pipas engañanmanchu nitaq burlakunmanpashchu. Runaqa tarpusqanman hinan cosechan. (Allin kaqta ruwaqmi, Diosmanta bendicionta chashkinqa. Mana allin kaqta ruwaqñataqmi, Diosmanta castigota chashkinqa).

8 Sichus qankuna aycha cuerpoqkichispa munasqanman hinalla tukuy mana allinkunata ruwankichis chayqa, chay ruwasqaykichisman hinan wañuya tarinkichis. Ichaqa sichus *Santo Espiritu munasqanman hina imatapas ruwankichis chayqa, wiñay kawsaytan cosechankichis. **9** Chaymi noqanchisqa mana pisipaspa allin kaqkunata ruwananchis. Sichus mana ishkayaspa allin kaqkunata ruwaspa kawsasunchis chayqa, tiempo chayamuqtinmi Diosmanta sumaq cosechata hina premiota chashkisunchis. **10** Chayraykuyá noqanchisqa Señor Jesucristopi creeqmasinchiskunata tukuy sonqonchismanta allinta yanapasunchis; saynallataq atisqanchisman hina llapallan runakunatapas yanapasunchis.

Cartapa tukukuyninmanta

11 Qawariyechis kay hatun letrakunata. Kay partetaqa noqa kikiypunin escribimushaykichis.

12 Chay *circuncisión costumbre ruwachikunaykichista munaq runakunaqa obligashasunkichis, runakunapa ñawpaqninpi alabasqa kayta munaspunkun. Paykunaqa Jesucristopa cruzpi wañusqanmantaqa manan yachachiyta munankuchu, saynapi ama qatikachasqa kanankupaq.

13 Paykunaqa circuncidasqa kashaspankupas, Moisespa escribisqan *leykunataqa manan kasukunkuchu. Saynata kawsashaspankupas, qankunatan ichaqa obligashasunkichis circuncisión costumbre ruwachikunaykichispaq, saynapi qankuna kasukuqtiykichis, paykuna alabakuspa, khaynata ninankupaq: "Kasurachikunchis", nispanku. **14** Noqan ichaqa mana ni imamantapas alabakusaqchu. Aswanmi noqaqa Señorninchis Jesucristollata alabani, cruzpi wañuspa salvawasqanchismanta. Chaymi noqamanqa manaña importawanñachu, sichus Jesucristopi mana creeq runakuna noqapa contraypi imata piensaqtinkupas. Noqaqa chay piensayninkupaqmi wañusqa hinaña kashani. Kay mundopi tukuy mana allin ruwaykunaqa ñan noqapaqqa wañusqa hinaña kashan Jesucristopi iñisqayrayku. Saynallataqmi noqapas kay mundopaqqa wañusqa hinaña kashani. **15** Chayraykun niykichis, Señor Jesucristopi creeq runakunapaqqa manañan valenñachu circuncisión costubre ruwachikusqankupas, otaq mana ruwachikusqankupas. Aswanqa Jesucristopi creesqanchisrayku mosoq kawsayniyoq kallasqanchismi valen. **16** Chayraykun huktawan niykichis, sichus pipas kay yachachisqayman hina kasukuqkunataqa, Diosyá sapa p'unchaw yanapaspa bendecichun, hinallataq kusisqata ima kawsachichun, Jesucristopi creespa, wawankuna kasqankurayku.

17 Kunanmanta ñawpaqmanqa amañayá ni pipas ima problematapas ruwawachunkuñachu. Noqataqa Jesucristomanta willakusqayraykun enemigoykuna castigawaranku. Chaymi cuerpoypas k'irikunaq sanoyasqan marcallaña kashan, saynapi llapallan runakuna Jesucristopa serviqnin kasqayta yachanankupaq.

18 Ancha khuyasqay wawqe panaykuna, Señorninchis Jesucristoyá sonqoykichispí kawsaspa, tukuy imapi yanapasunkichis. Amén.

EFESIOS

1. **Kay cartatari, ¿pitaq escribiran?** Kay cartaqa *apóstol Pablo escribiran, Éfeso llaqtapi creyentekunaman apachinanpaq (Efes 1.1; 3.1). Hinaspan kay cartata apachiran Tíquico sutyoq hermanowan (Efes 6.21). Kay cartaqa rikch'akun apóstol Pablo Colosas llaqtaman escribisqan cartamanmi. Apóstol Pabloqa Cilicia provincia ukhupi kaq Tarso llaqtapin naceran (Hech 21.39; 22.13). Pabloqa papanqa ishkay *nacionniyoqmi karan: Israel nacionniyoq hinallataq Roma nacionniyoq ima. Chayraykun Pablopas chay ishkay nacionniyoq karan (Filip 3.4-5). Pabloqa ishkay sutyoqmi karan: Hebreo rimayipin karan Saulo, Roma nacionniyoq runakunapa rimayninpitaqmi karan Pablo (Hech 13.9). Pabloqa *Moisespa escribisqan *leykunamanta allin yachaq runan karan. Señor Jesucristopi manaraq iñishaspaqa, Jesucristopi creeq runakunatan nishuta cheqnikuran (Hech 9.1, 2; 22.5). Ichaqa Jesucristopi iñispañan, Pabloqa huk law nacionniyoq runakunaman Jesucristomanta allin willakuykunata willanpanqaq riran (Hech 26.17-18; Gál 2.8).
2. **Kay cartari, ¿hayk'aqtaq escribisqa karan?** Kay cartaqa escribisqa kanman karan Señor Jesucristopa nacesqanpa qepanta 60 otaq 64 watakunapin, Pablo carcelpi kashaqtin (Efes 3.1).
3. **Kay cartari, ¿pikunapaqtaq escribisqa karan?** Kay cartaqa escribisqa karan Éfeso llaqtapi tiyaq mana Israel nacionniyoq creyentekunapaqmi (Efes 2.11).
4. **Kay cartari, ¿imapaqtaq escribisqa karan?** Kay cartaqa escribisqa karan Señor Jesucristopi creeqkuna, huk sonqolla otaq huk runa hinalla kaspanku, allinta kawsanankupaqmi (Efes 4.17).
5. **Kay cartapiri, ¿maygen versiculotaq aswan importante yuyanapaq?** Kay versiculon aswan más importanteqa: "Imaynan Santo Espiritupas huklla, saynallataqmí qankunapas Jesucristopi creesqaykichisrayku, huk cuerpo hinalla kankichis... Ch'ullallan Diosqa; paymi llapallanchispá Taytanchis; paymi tukuy imatapas gobiernan; payllataqmí noqanchispí kaspa yanapawanchis, paypa munasqanman hina ruwananchispaq" (Efes 4.4, 6).
6. **Kay cartari, ¿imayna dividisqataq kashan?** Kay cartaqa khayna dividisqan kashan:
 - (1) Apóstol Pablo graciasta Diosman qosqanmanta (Efes 1.1-23).
 - (2) Diospa khuyakuyninwan salvasqa kasqanchismanta (Efes 2.1-22).
 - (3) Apóstol Pablo huk law nacionniyoq runakunaman evangelio willasqanmanta (Efes 3.1-21).
 - (4) Jesucristopi creeqkunaqa huk sonqolla kawsananchismanta (Efes 4.1 asta 5.20).
 - (5) Casarasqa runakuna imayna kawsanankumanta (Efes 5.21-33).

- (6) Tayta mamakunapaq, hinallataq wawankupaqwan kamachikuymanta (Efes 6.1-9).
 (7) Soldado hina allin armasqa iñiyninchispi kawsananchismanta (Efes 6.10-24).
-

Cartapa qallariyininmanta

1 1 Éfeso llaqtapi tiyaq khuyasqay wawqe panaykuna, Diosmi noqa Pablotaqqa munayninman hina akllawaran, Señor Jesucristopa *apostolnin kanaypaq. Chaymi kay cartata qankunaman esribimuykichis, Jesucristopí allinta iñispa, payllapaq kawsasqaykichisrayku.

2 Noqaqa Dios Taytanchismantan hinallataq Señorninchis Jesucristomantawanmi mañakushani, qankunata yanapaspa, kusisqata hinallataq hawkallata kawsachisunaykichispaq.

Apóstol Pablo graciasta Diosman qosqanmanta

3 Jesucristopí creesqanchisraykun, Dios Taytanchisqa hanaq pachamanta Wawan Jesucristontakama tukuy imapi bendeciwanchis, allinta kawsananchispaq. Chayraykuyá Señorninchis Jesucristopa Taytan Diosqa ancha alabasqa kachun. 4 Diosqa manaraq kay pachatapas unanchashaspanmi, noqanchistaqa anchata munakuwaspanchis Wawan Jesucristontakama akllakuwaranchis, saynapi paypa ñawpaqninpi manaña ni ima huchayoq kaspanchis, payllapaqña kawsananchispaq. 5 Kay pacha manaraq unanchasqa kashaqtinmi, Diosqa anchata khuyakuwaspanchis ña decidirán adoptawananchispaq, saynapi Jesucristopí creeqtinchis Diospa wawankuna kananchispaq. Chaytan Diosqa ñawpaqmantaraq ña planearanña voluntadninman hina; hinaspan payqa chay planeasqanta ancha kusikuywan ruwaran. 6 Diosqa wawankuna kananchispaqqa gratistallan chashkiwaranchis, ancha khuyakusqan Wawan Jesucristo noqanchispa rantinchispi wañusqanrayku. Chaymi noqanchisqa Diosta alabananchis. 7 Diosqa anchata munakuwaspanchismi, Señor Jesucristo cruzpi yawarninta ch'aqchuspa wañusqanwan, huchanchista perdonawaranchis, saynapi salvasqa

kananchispaq. **8** Diosqa ancha yachayniyoq, hinallataq tukuy imatapas entiendeq kaspanmi, ancha hatun munakuyninta rikuchiwaranchis. **9** Hinaspan Diosqa yachachiwaranchis ñawpaqmantaraq pakasqa hina *planninta. Chay plannintan Diosqa munaran paypa munasqanman hina, Jesucristontakama cumplisqa kananta. **10** Diosqa chay piensasqan planninman hinan tiempo chayamuqtin, chay planninta cumplichinqa. Hinaspan Diosqa tukuy ima hanaq pachapi kaqkunata, hinallataq kay pachapi kaqkunatapas, Wawan Jesucristopa kamachinanpaq churanqa.

11 Diosqa piensasqanman hinan tukuy imata ruwan. Chaymi Señor Jesucristowan huklla kasqanchisrayku, Diosqa ñawpaqmantapacharaq noqanchista akllawaranchis, huk sumaq herenciata chashkinanchispaq. Chaytan Diosqa planearan voluntadninman hina tukuy imapas ruwasqa kananpaq. **12** Chayraykun noqayku (Israel *nacionniyoq runakunaqa) Diosmanta Hamuq Salvadorta ñia ñawpaqmantaraq suyasharaykuña. Hinaspan noqaykuqa akllasqa karayku, tukuy atiyniyoq kasqanmanta Diosta alabanaykupaq.

13 Qankuna (huk law nacionniyoq runakunapas) Jesucristomanta allin willakuykunata uyarispan, salvasqa kanaykichispaq creerankichis. Saynapin qankunaqa Jesucristowan huklla kaspa, Diospa prometesqan *Santo Espirituta chashkirankichis. Hinaspan chay Santo Espirituwan huk sellowan hina sellasqa karankichis, saynapi Diospa wawankuna kasqaykichista yachanaykichispaq. **14** Ichqaq Santo Espiritun noqanchispaqqa huk garantía hina, prometewasqanchis herencianchista chashkinanchispaq. Diospa prometewasqanchis chay herenciataqa chashkisun, tukuy mana allin kaqkunamanta Dios librawaqtinchishñan, saynapi Diosllataña alabananchispaq.

Apóstol Pablo Diospi iñiqkunapaq mañakusqanmanta

15 Noqaqa uyarinin Señorninchis Jesucristopi creesqaykichismanta, hinallataq llapallan enteron llaqtakunapi kaq wawqe pananchiskunatapas khuyakusqaykichismanta. **16** Chayraykun noqaqa qankunamanta yuyarispay, Diosmanta

sapa kutin mañakuni. Hinapan qankunamantapas graciasta qoni. **17** Saynallataqmi noqaqa Señorninchis Jesucristopa Taytan Diosman mañakuni, qankunaman allin yachayta qosunaykichispaq, saynapi Diosmanta yachachikuykunata allinta entiendenaykichispaq, hinallataq payta astawan reqsinaykichispaq. **18** Hinaspapas Diosmantaqa mañakullashanitaqmi, kikin Diospuni qankunaman allin entiende yta qosunaykichispaq. Saynapi qankuna imapaqsi salvasqa karankichis chaymanta, hinallataq Diospa prometewasqanchis suma-sumaq herencia chashkinaykichismantawan, allinta yachanaykichispaq. **19** Saynallataqmi qankunaqa allinta yachankichis, Diosqa ancha hatun atiyniyoq kasqantapas. Chay atiyninwanmi tukuy imapi yanapawanchis, Jesucristopi creeqtinchis. Hinaspapas Diosqa chay ancha atiyninwanmi **20** Señor Jesucristotapas wañusqanmanta kawsarichimuran. Hinapan Wawan Jesucristotaqa hanaq pacha gobiernanan suma-sumaq glorianpi phaña ladonpi tiyaykachiran. **21** Hinapan Diosqa chay ancha atiyninwan Señorninchis Jesucristoman tukuy autoridadta qoran, gobiernaqkunata kamachinanpaq, autoridadkunata kamachinanpaq, tukuy poderniyoq kaqkunata kamachinanpaq, hinallataq atiyniyoq *angelkunatapas kay tiempopipas hinallataq hamuq tiempopipas kamachinanpaq. **22** Hinapan Diosqa tukuy imakunatapas Wawan Jesucristopa chakinpa pachanman churaran. Saynallataqmi Diosqa Wawan Jesucristota churaran, iglesiapa lidernin uma hina kananpaq. **23** Chaymi Jesucristopi llapallan iñiqkunaqa Jesucristopa cuerpon hina kanchis. (Umaqa manan separakunmanchu cuerpopomantaqa, huklla kasqanrayku). Saynallataqmi noqanchispas Jesucristopi creesqanchisrayku paywan tukuy imapi huklla kanchis, imaynan Jesucristopas Dios Taytanwan huklla kanku chay hina. Cristoqa tukuy unanchasqa kaqkunatan kamachin. Hinaspapas payqa chay tukuy ima unanchasqanpin kashan.

Diospa khuyakuyninwan salvasqa kasqanchismanta

2 **1** Qankunaqa ñawpaqtaqa tukuy clase huchakunata ruwasqaykichisraykun Diospaqqa wañusqa hina kasharankichis. {Sayna kashaqtiykichismi Diosqa mosoq

kawsayta qosurunkichis}. **2** Ichaqa Jesucristopi manaraq creeshaspaqa, kay pachapi runakunapa tukuy mana allinkuna ruwasqantan qankunaqa ruwarankichis. Hinasapas qankunaqa diablopamachisqanta ruwaspan kawsarankichis. Chay diablopamachisqanta ruwanankupaq. **3** Saynan noqanchispas ñawpaqtataq llapallanchis puriranchis, aycha cuerponchispas munasqanta ruwaspa, hinallataq piensayninchispas munasqantawan kasukuspa, mana allinkunata ruwaspa. Chayraykun noqanchisqa castigasqa kaspa ñak'arinapaq ña destinasqaña kasharanchis, wakin huchasapa runakuna hina. **4** Ichaqa saynata kawsashaqtinchismi, Diosqa anchata khuyapayawaspanchis, anchata hatun khuyakuyninwan khuyakuwaranchis. **5** Chayraykun huchanchiskunaryku wañusqa hina kashaqtinchispas, Señorninchis Jesucristopa kawsarimusqanwan wiñay kawsayta Dios qowaranchis. Hinasapas Diosqa gratisllan salvawaranchis. **6** Diosqa Señorninchis Jesucristota wañusqanmanta kawsarichispanmi, noqanchistapas wañusqa hina kasqanchismanta kawsarichiwaranchis. Hinasapan Jesucristowan huklla kasqanchisrayku, Jesucristotawan kushkata tiyaykachiwaranchis hanaq pacha Diospa sumaq glorianpi. **7** Chaykunatan Diosqa ruwaran, anchatapuni khuyakuwasqanchista qepa tiempoman rikuchiwananchispaq. Hinasapas Diosqa Señorninchis Jesucristontakaman anchatapuni khuyakuwaranchis. **8** Chaymi Diosqa khuyakuynillanwan salvawanchis, noqanchis paypi creeqtinchis. Manan pipas kikillanmantaqa salvasqa kaytaqa atinmanchu. Aswanmi noqanchistaqa Dios anchata khuyakuwaspanchis gratislla salvawanchis. **9** Hinasapas noqanchisqa manan imapas ruwasqanchisraykuchu salvasqaqa karanchis. Chayraykun pipas mana alabakunmanchu, salvasqa kasqanmantaqa. **10** Hinasapas noqanchisqa Diospa unanchasqan runakunañan kanchis. Diosqa Señorninchis Jesucristopi creeqtinchismi mosoq runamanaña tukuchiwanchis, saynapi allin kaqkunataña imatapas

ruwananchispaq. Hinas papas Diosqa sayna kanantan ñawpaqmanta pacharaq munaran.

Jesucristopí creespa Dioswan allinpasqanchismanta

11 Qankunaqa yuyariychisyá huk law *nacionniyoq runakuna kasqaykichista. Chaymi Israel nacionniyoq runakunaqa, qankunamanta rimaspa, niranku khaynata: “Waq huk law nacionniyoq runakunaqa manan *circuncisión costumbretaqa ruwachikunkuchu. Noqanchismi ichaqa costumbrenchisman hina circuncidasqa kanchis”, nispanku. Ichaqa chay circuncisión costumbretaqa, Israel nacionniyoq runakunaqa aycha cuerpollankupin ruwachikunku. **12** Ichaqa qankunaqa, Jesucristopí mana creesqaykichis raykun, ñawpaqtaqa Diosmanta karupi kasharankichis. Saynallataqmi qankunaqa mana ni Israel nacionniyoq runakunapashchu karankichis. Chay raykun qankunaqa mana ni yacharankichispashchu, Abrahamwan pactota Dios ruwaspa, payman prometesqankunamantaqa. Hinas papas qankunaqa, Diosta mana reqsispaykichismi, salvasqa kanaykichistapas mana yacharankichishchu. Hinaspan pantaypi kawsaspaykichis, qankunaqa mana ni ima esperanzayoq kay pachapi kawsarankichis. **13** Ñawpaqtaqa Diosmantan qankunaqa karupi kasharankichis. Kunanmi ichaqa Dioswan hukllaña kashankichis, Señorninchis Jesucristo yawarninta cruzpi ch'aqchusqanrayku.

14 Hinas papas Señorninchis Jesucriston hawkayaypi kawsachiwanchis. Jesucristoqa cruzpi wañusqanwanmi Israel nacionniyoq runakunata, huk law nacionniyoq runakunawan allinpanachiwaranchis ch'ulla runa hinalla kananchispaq. Ichaqa ñawpaqtan Israel nacionniyoq runakunaqa, huk law nacionniyoq runakunawanqa nishuta cheqninakuspa kawsaranchis. Chay cheqninakuyninchismi noqanchistaqa huk perqa hina separawaranchis. Ichaqa sayna cheqninasqa kashaqtinchismi, Señorninchis Jesucristoqa cruzpi wañusqanwan, chay separawaqningchis perqata thuñichiran. Hinaspan noqanchistaqa allinpanachiwaranchis, huk llaqta hinallaña kananchispaq. **15** Ichaqa Jesucristo cruzpi wañuspanmi, Moisespa escribisqan *leykunata chinkachiran, amaña chay kamachikusqan

costumbrekunata ruwananchispaq, saynapi Israel nacionniyoq runakunapas, hinallataq huk law nacionniyoq runakunapas, amaña cheqninakuspa kawsananchispaq, aswanpas Jesucristopí creespa, huk familia hinallaña hawkayaypi kawsananchispaq.

16 Señorninchis Jesucristoqa cruzpi wañusqanwanmi, Israel nacionniyoq runakunata, huk law nacionniyoq runakunawan, cheqninakusqanchismanta allinpanachiwaranchis, saynapi (Jesucristopí creespanchis), Dioswan allinpaspa, huk familia hinaña sumaqta kawsananchispaq. **17** Señorninchis Jesucristo kay pachaman hamuspanqa, allin willakuytan qankuna Diosmanta karupi kaq huk law nacionniyoq runakunaman willasurankichis hawkalla kawsanaykichispaq. Saynallataqmi Jesucristoqa willallarantaq chay allin willakuytaqa, leyta reqsiq Israel nacionniyoq runakunamanpas, saynapi noqaykupas salvasqa kanaykupaq. **18** Chayraykun Señorninchis Jesucristo llapanchispaq cruzpi wañuran, Israel nacionniyoq runakunapas, hinallataq huk law nacionniyoq runakunapas paypi creespanchis, *Santo Espirituta chashkinanchispaq. Chay Santo Espíritu sonqonchispi kaspa yanapawaqtinchismi, noqanchisqa Dios Taytaman ashuyuya atinchis.

19 Chayraykun niykichis, qankunaqa manañan huk law llaqtayoq extraño runakuna hinañachu kashankichis. Aswanmi kunanqa Diospa llaqtanña, hinallataq Diospa wawankunaña kashankichis. **20** Hinas papas qankunaqa huk allin ruwasqa wasi hinan kashankichis. Chay allin wasiqa hatarichisqa kashan, *apostolkunapa, hinallataq *profetakunapa allin yachachikuyunkunawanmi. Chay yachachikuykunan wasipa cimienton rumi hina. Hinas papas chay wasipa esquinanta hap'iq más importante rumiqa, kikin Señorninchis Jesucriston. **21** Hinas papas imaynan huk wasitapas suma sumaqta hatarichinku, huk hatun ch'uya *templo wasilla kananpaq, saynallataqmi kikin Jesucristopas paypi llapallan creeqkunataqa huk runallaman tukuchiwanchis, (Diosta sumaqta servinanchispaq). **22** Chaymi qankuna Éfeso llaqtayoq runakuna, hinallataq noqaykupas, Jesucristopí creesqanchisrayku, Diospa llaqtan kanchis. Chaymi Diospa Santo Espiritunqa llapallanchispi kashan. Chayraykun Jesucristopí llapallan creeqkunataqa Diospa iglesianña kanchis.

**Huk law nacionniyoq runakunaman apóstol
Pablo evangelio willasqanmanta**

3 1 Noqa Pablon preso kashani, Jesucristomanta allin willakuykunata willakusqayrayku. Chay willakuykunaqa qankuna huk law *nacionniyoq runakunapa allinniykichispaqmi. 2 Diosmi noqataqa khuyakuwaspa paymanta allin willakuykunata qankunaman willanaypaq encargawaran. Chaytan qankuna huk law nacionniyoq runakunaqa ña yachankichishña.

3 Hinasapas Diosmi noqamanqa reqsichiwaran pakasqa kaq *planninkunata. Chaykunamantaqa ñawpaqtaraqmí chikallantapas ña escribiraykichishña. 4 Chaymi qankunaqa kay escribirimusqay cartata leespaykichis, cuentata qokunkichis, Jesucristomanta chay pakasqa kaq planninkunata noqa entiendesqaytaqa. 5 Ñawpaq tiempopiqa Jesucristomanta chay pakasqa kaq plankunaqa manan ni pi runamanpas revelasqachu karan, paykuna yachanankupaqqqa. Ichqa kunan tiempopin Diosqa *Santo Espirituntakama, noqayku *apostolninkunaman hinallataq *profetankunamanpas revelawanku chay pakasqa kaq planninkunataqa. 6 Chay pakasqa kaq plankunaqa kaymi: Jesucristopi creespankun, huk law nacionniyoq runakunapas, hinallataq Israel nacionniyoq runakunapas, salvasqa kanqaku. Saynallataqmi Jesucristopi creesqankurayku, huk cuerpo hinalla kanqaku. Hinaspan Diospa prometesqantapas chashkinqaku.

7 Chayraykun mana mereceshaqtyi, Diosqa anchata khuyakuwaspa, atiyninta qowaran payta servinaypaq, saynapi Jesucristomanta allin willakuykunata runakunaman willamunaypaq. 8 Hinaspan Diosqa paypi iñiq runakunamanta aswan menos importante kashaqtyipas, noqata akllawaran, huk law nacionniyoq runakunaman Jesucristomanta allin willakuykunata willamunaypaq. Chay willakuykunaqa ancha valorniyoqmi. 9 Hinasapas Diosqa kamachiwaranmi, chay pakasqa kaq planninkuna imaynatas cumplikusqanmanta, qankunaman yachachinaypaq. Ichqa chay pakasqa kaq planninkunataqa kay pacha hanaq pacha

unanchaq Diosmi ñawpaqmantaraq secretollapi hap'iran.

10 Chaykunaqa pasaran, kay pachapi runakuna Jesucristopi creeqtinku, alto cielopi atiyniyoq *angelkuna, hinallataq atiyniyoq espiritu kuna, chayta rikuspa, Diosqa tukuy imapipas ancha yachayniyoq kasqanta yachanankupaqmi.

11 Chaytan Diosqa qallariyininmantapacharaq planearan. Chay pakasqa kaq plannintan Diosqa cumpliran Señorninchis Jesucristo nacesqanwan, cruzpi wañusqanwan, hinallataq kawsarimusqanwan ima. **12** Chaymi noqanchisqa Señorninchis Jesucristopi iñisqanchisrayku manaña manchakuspa, huk confianzawan Diosman presentakunanchis. **13** Chayraykun ruegakuykichis, qankunarayku ñak'arisqaywanqa amayá hukmanyaychishchu. Aswanyá chay ñak'arisqaykunaqa qankunapa allinniykichispaq kasqanrayku, kusikuychis.

Jesucristopa ancha munakuyninmanta

14 Chayraykun (tukuy atiyniyoq) Dios Taytanchispa ñawpaqninpi qonqorikuspa qankunapaq mañakushani.

15 Paymi hanaq pachapi hinallataq kay pachapi tukuy imaymana kawsaqkunatapas unancharan. **16** Chaymi noqaqa tukuy atiyniyoq Dios Taytanchismanta mañakushani, atiyninman hina *Santo Espiritunwan sonqoykichista kallpanchasunaykichispaq. **17** Hinaspapas Dios Taytanchismantaqa mañakullashanitaqmi, Jesucristopi iñisqaykichisrayku, pay kikinpuni qankunapaq sonqoykichispi tiyananpaq, saynapi Diosninchispa munakuyninman hina, sumaqta khuyanakuspa, allin saphichasqa hina kawsanaykichispaq. **18** Saynata kawsaspaykichisqa, entiendenkichismi qankunapas, hinallataq llapallan creyentekunapas, Jesucristopa munakuyninqa ancha hatuhatun kasqanta. Payqa kaypipas, maypipas, hinallataq tukuy tiempopipas anchatapunin munakuwanchis.

19 Hinaspapas Señorninchis Jesucristopa munakuyninqa tukuy ima yachaymantapas ancha hatunmi. Chayraykun noqaqa mañakushani, chay munakuyninta qankuna reqsinaykichispaq, saynapi Diospa Santo Espiritunwan hunt'asqa kanaykichispaq.

20 Diosninchisqa ancha atiyniyoqmi, tukuy ima mañakusqanchismantapas, hinallataq piensasqanchismantapas aswan mastaraq noqanchispa favorninchispi ruwananpaq. Saynaqa graciasyá kachun Diospa atiynin noqanchispi kasqanmanta. **21** Saynaqa Señorninchis Jesucristopi llapallan iñiqkunayá Dios Taytanchista hatunchachunku wiña-wiñaypaq, Jesucristo noqanchispa favorninchispi ruwasqanrayku. Amén.

Jesucristopi creeqkunaqa huk sonqolla kawsanankumanta

4 1 Noqa Pablón Señorninchis Jesucristorayku preso kaspay ruegakamuykichis, qankunaqa Diospa munasqanman hina allinta kawsanaykichispaq. Chaypaqmi Diosqa waqyasurankichis. **2** Chayraykuyá qankunaqa humilde kaychis; llamp'u sonqo kaychis; pacientiayoq kaychis; sapankamaykichis soportanakuspa, sumaqta khuyanakuspa kawsaychis. **3** Hinas papas qankunaqa procuraychisyá hawkalla, hinallataq huk sonqolla kawsayta, saynapi *Santo Espiritu yanapayninwan huk sonqolla kasqaykichista ama chinkachinaykichispaq. **4** Imaynan Santo Espiritupas huklla, saynallataqmi qankunapas Jesucristopi creesqaykichisrayku, huk cuerpo hinalla kankichis. Saynallataqmi Diospas qankunataqa waqyasurankichis, huk Salvador lapi creespa, salvasqa kanaykichispaq. **5** Ch'ullallan Señorninchis Jesucristoqa. Ch'ullallataqmi Jesucristopi iñiyninchispas. Ch'ullallataqmi bautismopas. **6** Ch'ullallan Diosqa; paymi llapallanchispa Taytanchis; paymi tukuy imatapas gobiernan; payllataqmi noqanchispi kaspa yanapawanchis, paypa munasqanman hina ruwananchispaq.

7 Señorninchis Jesucristoqa sapankamanchismanmi atiyta qowaranchis, chay atiy qowasqanchis, oficiokunawan payta servinanchispaq. Hinas papas chay oficiokunataqa munasqanman hinan payqa qowaranchis. **8** Chaymi Diospa palabranpiqa nishan khaynata:

“Altomanmi wicharan.

Presochasqakunatan aparan.

Runakunamanmi payta servinankupaq oficiokunata qoran”, nispa [Salmos 68.18].

9 Ichqa “altomanmi wicharan” nispa nisqanri, ¿ima ninantataq nin? Chayqa khayna ninantan nin: “Payqa kay

pachaman hamuspan, asta ukhu pachakama chayaran”, nispa ninantan nin. **10** Paymi hanaq pachamanta hamuspa, hanaq pachaman wicharipuran. Payqa Señorninchis Jesucriston. Paymi cielokunapa aswan más altonmanraq wicaspa, tukuy imakunata kamachin. **11** Hinaspan Jesucristoqa kikinpuni sapankamaman oficiokunata qoran. Wakinmanmi qoran, *apostolkuna kanankupaq oficiota. Wakinmantaqmi qoran, *profetakuna kanankupaq oficiota. Wakinmantaqmi qoran, Jesucristomanta allin willakuykunata willakamunankupaq oficiota. Wakinmanñataqmi qoran, *iglesiapi pastorkuna kaspanku, Diospa palabranmanta allinta yachachinankupaq oficiota. **12** Paykunatan Señorninchis Jesucristoqa churaran, llapallan creyentekunata kallpanchaspa yachachinankupaq, saynapi paykunapas Diosta allinta servinankupaq, saynapi Jesucristopí creeqkunaqa Jesucristopa cuerpon iglesiata wiñachinankupaq. **13** Saynapin noqanchisqa Jesucristopí creesqanchisrayku, iñiyninchispiqa llapallanchis huk sonqolla kasunchis; hinallataq Diospa Wawan Señorninchis Jesucristotapas allinta reqsisunchis. Saynata kawsaspanchismi noqanchisqa iñiyninchispi allinta wiñarisunchis. Hinaspan tukuy imatapas aswan allinta ruwasun, saynapi noqanchispa kawsayninchis Jesucristopa kawsayninman rikch'akunanpaq. **14** Saynata kawsaspanchismi noqanchisqa manaña warmakuna hinañachu kasunchis. Ichqa warmakunapa piensayninqa manan formalchu; aswanqa hukta-hukta piensaspunkun piwanpas engañarachikunkuman. Chaymi noqanchisqa manaña chay warmakuna hinañachu falso mañoso runakunapa yachachikuyninwan engañachikunanchis. **15** Aswanyá noqanchisqa khuyanakuspa, cheqaq kaqta rimaspa, iñiyninchispi wiñarisunchis, Señorninchis Jesucristopa kawsayninman rikch'akunanchispaq. Ichqa Señorninchis Jesucriston paypi creeqkunapa umalliqnin; paypi creeqkunataqmi, paypa cuerpon hina kanchis. **16** Hinaspapas Señorninchis Jesucristoqa llapallanchistan yanapawanchis, huk cuerpo hinalla yanapanakuspa kawsananchispaq, saynapi huk runa hinalla llank'aspa, sapankamanchis aswan mastaraq khuyanakuspa, wiñarinanchispaq.

**Jesucristopi creeqkunaqa mosoq
kawsayniyoqña kasqanchismanta**

17 Kunanmi noqaqa, *apóstol kasqayrayku, Señorninchis Jesucristopa sutinpi, qankunata kamachimuykichis, qankunaqa amañayá Diosta mana reqsiq runakuna hinachu kawsaychis. Diosta mana reqsiq runakunaqa sonso piensayninkuman hinallan kawsanku. **18** Paykunaqa sonqonku rumiyasqa kasqanraykun, tutayaqpi hina purishanku. Chayraykun tukuy mana allinkunata piensaspanku, allin kaqkunataqa mana entiendenkuchu, yuyayninku tutayasqa hina kasqanrayku. Chaymi sayna clase runakunaqa Diosmanta karupi kasqankurayku wiñay kawsaytaqa mana chashkinqakuchu. **19** Hinaspapas paykunapaqqa manañan p'enqakuyninkupas kanñachu. Chaymi paykunaqa tukuy millay khuchi vidakunapi purinku. Hinaspan paykunaqa sapa kutin aswan más millay huchakunata ruwaspanku, mana p'enqakuq qara uya runakuna kanku. **20** Ichacha qankunaqa manan chaykunatachu Jesucristomantaqa yacharankichis. **21** Aswanmi qankunaqa Jesucristomanta ña uyarirankichishña cheqaq kaq yachachikuykunata, chayman hina kawsanaykichispaq. **22** Chayraykuyá qankunaqa chay ñawpaq mana allinpi kawsasqaykichismantaqa wanakuychis. Chay huchakunapi kawsaq runakunaqa, aychankuwan engañachikuspan, munasqankuman hinalla kawsanku. **23** Qankunaqa Jesucristopi creesqaykichisraykuyá, tukuy piensasqaykichistapas mosoqman tukuchiychis. **24** Hinaspapas qankunaqa, amañayá ñawpaq ruwasqaykichis huchakunata ruwaspachu kawsaychis. Aswanqa mosoq runa hinaña kawsaspayá, mosoq p'achawan p'achakushaq hina, Diospa munasqankunata ruwaychis, saynapi vidaykichis allin hinallataq ch'uya kananpaq.

25 Noqanchisqa Jesucristopi creesqanchisraykun, llapallanchis huk runa hinalla kanchis. Chayraykuyá qankunaqa, tukuy llullakuspa rimaykunata dejaspa, sapankamaykichis rimaychis cheqaq kaqkunallata. **26** Qankuna phiñakuspaykichisqa, amayá huchallikuychishchu. Hinaspapas amayá inti haykunankamachu phiñakuychis.

27 Hinaspapas qankunaqa, amayá diablotaqa permitiychishchu, huchallichisunaykichistaqa.

28 Pipas suwakuran chayqa, amañayá suwakuchunñachu. Aswanyá allin kaqkunata ruwaspa llank'apakuchun, saynapi necesitaqkunata yanapananpaq.

29 Qankunaqa amayá millay rimaykunataqa rimaychishchu. Aswanyá allin kaqkunata rimaychis, chay rimasqaykichista uyariqkuna kallpanchakuspa iñiyninkupi wiñarinankupaq. **30** Hinaspapas qankunaqa Diospa *Santo Espirituntaqa amayá llakichiychishchu. Chay Santo Espirituwanmi qankunaqa sellowan sellasqa hina kashankichis, saynapi juicio p'unchawpi salvasqa kanaykichispaq.

31 Hinaspapas qankunaqa amayá phiñakuqlañachu kaychis, nitaq cheqnikuqchu, nitaq phiñakuspa q'aqchakuqchu, nitaq pitapas k'amiqchu, nitaq ima mana allinkunatapas ruwaqchu. **32** Aswanyá qankunaqa, sumaq sonqo runakuna kaychis, hinallataq hukniykichismanta hukniykichiskama khuyanakuq ima kaychis. Hinaspapas perdonanakuspa kawsaychis; imaynan Diospas Señorninchis Jesucristontakama perdonasurankichis, saynallataqyá runamasiykichistapas perdonaychis.

Diospa munasqanman hina kawsananchismanta

5 **1** Qankunaqa Diospa khuyakusqan wawankunañan kankichis. Chayraykuyá qankunaqa Diospa munasqanta ruwaychis, saynapi paypa ruwasqankunata qankunapas ruwanaykichispaq.

2 Imaynan noqanchistapas Jesucristoqa khuyakuwanchis, saynallataqyá qankunapas khuyanakuspa kawsaychis. Jesucristoqa anchata munakuwasqanchisraykun, huk sumaq q'apaq ofrenda hina cruzpi wañuspa, Diosman ofrecekuran noqanchisrayku.

3 Qankunaqa Diospa ch'uyanchasqan wawankunañan kankichis. Chayraykun qankuna ukhupiqa manaña kananñachu waqllikuy millay huchakunaqa, nitaqmi qankunaqa ni rimanaykichishñapashchu chay millay huchakunamantapas, nitaq qolqellata

munapayaykunamantapas. **4** Hinaspapas qankunaqa amayá millay rimaykunataqa rimaychishchu, nitaq millay grosería palabrakunatapas rimaychishchu, nitaq runakuna asikunankupaq millay chistekunatapas rimaychishchu. Chay millay rimaykunaqa manan allinchu. Aswanyá simiykichiswan Diosman graciasta qoychis. **5** Ichaqa ñan qankunaqa yachankichishña, Diospa hinallataq Jesucristopa gobiernasqan sumaq glorianmanqa manan haykunqachu kay huchakuna ruwaq runakunaqa: waqllikuy huchapi puriquesta, millay qenlli huchapi puriquesta, hinallataq qolqellapi piensaq runakunapas. Chay qolqellapi piensaq runakunaqa, kay pachapi taytacha mamacha idolokunatapas adorashankuman hinan qolqenkuta adorashanku. **6** Hinaspapas qankunaqa amayá yanqa tonterías rimaq runakunawanqa engañachikuychishchu. Chay millay huchakunata ruwasqankuraykun Diosqa phiñakuspa, chay mana kasukuq runakunataqa anchata castiganqa. **7** Saynaqa amayá qankunaqa chay millay huchakuna ruwaq runakunawanqa juntakuychishchu. **8** Ichaqa qankunaqa ñawpaq tiempopiqa tutayaqpi hinan kawsarankichis, huchallapi kawsasqaykichisrayku. Kunanmi ichaqa Jesucristopi creesqaykichisrayku, allin kaqkunata ruwaspaykichis, k'anchaypi hinaña kawsashankichis; saynaqa k'anchaypi kaqkuna hinayá allin kaqkunata ruwaspa kawsaychis. **9** Jesucristopa k'anchaynini kawsaqkunaqa khaynatan kawsanku: llamp'u sonqoyoqmi kanku; pimanpas mana sayapakuspan justiciata ruwanku; cheqaq kaqkunatan rimanku; hinallataq allin kaqkunata ruwaspan kawsankupas.

10 Chayraykuyá qankunaqa, allinta yuyaymanarispa, Diospa agradonpaq imatapas ruwaychis. **11** Chay mana allin ruwaq runakunapa ruwasqanpiqa amayá qankunaqa participaychishchu. Aswanyá qankunaqa, chay mana allinkuna ruwasqankutaka alayriman orqomuspa, chay ruwasqankumanta q'aqchaychis. **12** Pakallapi paykunapa ima huchakuna ruwasqankumantapas rimayqa ancha p'enqakuypaqmi. **13** Ichaqa tukuy imapas k'anchayman orqosqa kaspaqa, llapallanpa yachasqanmi kanqa. **14** Chaykunamantan wakin runakunaqa khaynata ninku:

“Puñusqaykimanta rikch'ariy.

Wañusqa hina kasqaykimanta kawsariy.

Qantan Jesucristoqa k'anchayusunki”, nispanku.

15 Saynaqa cuidakuychisyá imaynata comportakuspas kawsashankichis chayta. Hinaspapas qankunaqa amayá mana yachayniyoq sonso runakuna hinachu kawsaychis. Aswanqa allin yachayniyoq runakuna hinayá kawsaychis. **16** Qankunaqa kay llakikuy p'unchawkunapa hamusqanta qawarispayá, amaña yanqa mana valeqkunata ruwaspachu tiempoykichistaqa pierdeychis. Aswanqa tiempoykichista allinta aprovechaspa kawsaychis. **17** Qankunaqa amayá mana yuyayniyoq runakuna hinachu kaychis. Aswanyá allin yuyaywan Diospa munasqanta allinta entiendespaykichis imatapas ruwaychis. **18** Qankunaqa amayá mach'aychishchu, saynapi tukuy mana allinkunata ama ruwanaykichispaq. Aswanyá *Santo Espirituwan hunt'asqa kaychis (paypa munasqanman hina tukuy imatapas ruwanaykichispaq). **19** Qankunaqa sapa kutin huñunakuspaykichisqa kallpanchanakuychisyá, salmoskunawan, himnokunawan, hinallataq Diosmanta rimaq takikunawan ima. Saynata ruwaspayá tukuy sonqoykichismanta takispa, Diosta alabaychis. **20** Hinaspapas qankunaqa tukuy imaymanakunamantapas Señorninchis Jesucristopa sutinpiyá Dios Taytanchisman graciasta qoychis.

Casarasqa kaq runakuna imayna kawsanankumanta

21 Jesucristota cheqaqtapuni respetaspqa, sapankamaykichisyá respetanakuspas kasunakuychis.

22 Casarasqa warmikuna, qankunaqa qosaykichistayá kasukuychis, imaynan Señorninchis Jesucristotapas kasukunkichis chay hinata. **23** Casarasqa qariqa esposanpa umanmi. Saynallataqmi Jesucristopas *iglesianpa uman. Jesucristopis iñiqkunataqmi, Jesucristopa cuerpon. Chaymi Jesucristoqa llapallan paypi iñiqkunapa salvadornin. **24** Ichaqa imaynan Jesucristopis iñiqkunapas Jesucristota respetaspas kasukunku, saynallataqmi casarasqa warmikunapas tukuy imapi qosankutaqa kasukunanku.

25 Casarasqa qarikuna, esposaykichista tukuy sonqoykichiswan munakuychis, imaynan Jesucristopas

paypi iñiqkunata munakuran chay hinata. Payqa anchata munakuspanmi, paykunata salvananpaq cruzpi wañuran.

26 Chaytan Jesucristoqa ruwaran, paypi llapallan iñiqkuna ch'uyanchasqa kanankupaq. Chaymi Diospa palabranta kasukuqkunaqa, unuwanpas huchankumanta mayllisqa kashankuman hina kashanku.

27 Chaykunatan Jesucristoqa ruwaran, paypa ñawpaqninpi mana ni ima huchayoaq kaspanchis, sumaq novian hina kananchispaq. Hinaspapas Jesucristoqa munan, noqanchispas sonqonchisqa chay noviapa sumaq k'ancharishaq p'achanman rikch'akuq kanantan.

28 Casarasqa qariqa, imaynan pay kikinpa cuerpointa munakun, saynallatataqmi esposantapas munakunan. Ichaqa esposanta munakuq qariqa, pay kikinpa cuerpointapas munakunmi.

29 Ichaqa manan pipas pay kikinpa cuerpointaqa cheqnikunmanchu. Aswanmi payqa allinta alimentakuspa cuerpointaqa sumaqta cuidan, imaynan Jesucristopas paypi iñiqkunataqa cuidan chay hinata.

30 Diospi cheqaqtapuni iñiqkunaqa, Jesucristopa iglesianmi kanchis. Chayraykun noqanchispas Jesucristopa cuerponman pertenecenches.

31 Chayraykun Diospa palabranpiqa khaynata nishan: “Qariqa papantapas mamitantas saquespanmi, casarakusqan warmiwan tiyanan. Hinapan ishkayninku huk runa hinallaña kananku”, nispa [Génesis 2.24].

32 Kay kamachikuyqa cheqaqmi, hinaspapas ancha sasa entiendenapaqmi. Aswanmi noqaqa kaykunata yachachispayqa, Jesucristomanta hinallataq iglesianmantawan comparachispay rimapayashaykichis.

33 Chayraykun llapallan casarasqa qarikunata niykichis, qankunaqa sapankamaykichisyá esposaykichistaqa munakuychis; hinapa allinta cuidaychis, imaynan qankunapas cuerpoaykichista cuidaspa munakunkichis chay hinata. Saynallataq qankunapas casarasqa esposakuna, qosaykichista allinta respetaychis.

**Tayta mamakunapaq hinallataq
wawankupaqwan kamachikuymanta**

6 1 Wawakuna, qankunaqa tayta mamaykichistayá kasukuychis, Señor Jesucristopi iñisqaykichisrayku. Saynata kasukuspan qankunaqa Diospa munasqanman

hina kawsankichis. **2** Chaymi primer kaq promesayoq kamachikuyqa Bibliapi khayna escribisqa kashan: “Tayta mamaykita kasukuspa respetay, **3** saynapin allin kusisqa kawsanki, hinallataq kay allpa pachapipas unay tiempo kawsanki”, nispa [*Éxodo 20.12; Deuteronomio 5.16*].

4 Tayta mamakuna, saynallataqyá qankunapas wawaykichistaqa ama yanqapuni phiñachiychishchu. Aswanyá wawaykichismanqa Diospa palabranta allinta yachachiychis, hinallataq corregichis, saynapi paykunaqa Diosta kasukuq kanankupaq.

5 Sirviente runakuna, saynallataqyá qankunapas kay pachapi patronniykichista kasukuychis. Hinas papas paykunataqa llamp'u sonqowan rikuspayá respetaychis, imaynan Señorninchis Jesucristotapas servishawaqchis chay hinata. **6** Ichaqa amayá qankunaqa, patronniykichiswan allinpi qepayta munaspallachu, nitaq paykuna rikullashaqtinkuchu, imatapas allintaqa ruwaychis. Aswanqa Señorninchis Jesucristopa serviqnin runakuna hinayá Diospa munasqanta tukuy sonqowan ruwaychis. **7** Qankunaqa tukuy ima kamachikunatas, ganaswanyá ruwaychis tukuy sonqoykichismanta, Diostapas servishawaqchis hina, amayá runakunallata servishaq hinallachu. **8** Hinas papas qankunaqa yachachisyá, pipas ima kamachiytapas ganaswan ruwasqanmantaq, Diosmantan premionta chashkinqa. Chay premiota chashkinanpaqqqa manan importanchu *esclavo runachus, icha libre runachus kasqanqa.

9 Patronkuna, saynallataqyá qankunapas, servisuqniykichis runakunataqa ama maltrataychishchu. Aswanqa respetowan sumaqta trataychis ama amenazaspa. Hinas papas qankunaqa yachankichismi, chay servisuqniykichis runakunapa, hinallataq qankunapa patronniykichisqa cielopin kashan. Payqa sapallan Diosmi; hinas papas payqa manan ni pimanpas sayapakunchu.

Soldado hina allin armasqa iñiyninchispi kawsananchismanta

10 Saynaqa khuyasqay wawqe panaykuna, qankunaqa ancha atiyniyoq Diospiyá confiaychis, saynapi atiyninta chashkispa kallpanchakunaykichispaq. **11** Hinas papas

qankunaqa, diablowan ama engañachikunaykichispaqyá, Diospa qosusqaykichis llapallan yachaykunawan p'achakuychis, saynapi allin armasqa soldado hina protegesqa kaspa, chay diablota vencenaykichispaq.

12 Ichqa noqanchisqa manan kay pachapi runakunawanchu peleashanchis. Aswanqa noqanchisqa peleashanchis mana rikusqanchis diablowanmi, tutayaqpi kamachiq kay pachapi *demoniokunawanmi, hinallataq diablota serviq demonionkunawan iman. Chay demoniokunaqa ashka waranqanpin kanku; (paykunan diablopaa partenmanta hamunku noqanchista urmachiwananchispaq).

13 Chayraykuyá qankunaqa, Diospa qosusqaykichis llapallan yachaykunawanpas allinta p'achakushawaqchis hina allinta p'achakuychis. Saynata p'achakuspan qankunaqa, allinta soportaspa, defiendekunkichis, tukuy mana allin ruwaykunaman diablo ima p'unchawpas urmachiyyta munasuqtiykichis. Saynata luchaspan qankunaqa qaqa hina sayankichis asta tukukuy p'unchawkama. **14** ¡Qankunaqa allin yuyaywanyá sapa p'unchaw kawsaychis! Imaynan cinturonwan allinta watakunkichis, saynatayá ama ishkayaspa, aswan cheqaq kaqpi creespa, allinta sayaychis. Hinaspapas imaynan huk soldadopas lanzakuna ama k'irinampaq qasqonman churakun fierromanta ruwasqa planchawan, saynallataqyá qankunapas Diosta tukuy imapi allinta kasukuspa kawsaychis, diabolanta protegesqa kanaykichispaq. **15** Hinaspapas qankunaqa, imaynan huk soldadopas guerraman rinampaq botasnirwan churakuspa listollaña kashan, saynallataqyá qankunapas Jesucristomanta allin willakuykunata runakunaman willamunaykichispaq, listollaña kaychis, saynapi runakuna hawkayayta tarinankupaq. **16** Hinaspapas qankunaqa Diospiyá anchata iñiychis. Chay iñisqaykichismi huk *escudo hina qankunataqa protegesunkichis, qankunapa contraykichispi imatapas diablo huk ninayoq *flechawan hina k'irispa huchaman ama urmachisunaykichispaq. **17** Saynallataqyá qankunaqa anchata confiaychis salvasqa kasqaykichispi. Chay confiasqaykichismi huk casco hina qankunataqa protegesunkichis. Hinaspapas Diospa palabrantayá sonqoykichispi allinta waqaychaychis.

Chay palabraqa *Santo Espiritupa atiyninmi. Chaymi chay palabraqa huk *espada hina, diablonanta defiendesunkichis.

18 Chayraykuyá qankunaqa Santo Espiritupa yanapayninwan sapa p'unchaw Diosmanta ruegakuspa mañakuychis.

Hinaspapas qankunaqa rikch'an-rikch'an hinallayá kaychis, saynapi mana qonqaspa, llapallan iñiqkunapaq Diosmanta mañapunaykichispaq. **19** Saynallataqyá noqapaqpas mañapuwaychis, Diospa palabranmanta allin yachaywan runakunaman willanaypaq, saynapi paykuna uyarispaku, chay ñawpaq tiempopi pakasqa hina Diospa planninkunata allinta entiendenankupaq. **20** Diosmi noqataqa paypa representantenta hina mandamuwaran, allin willakuyninkunata runakunaman willanaypaq. Chayta willakusqayraykun noqaqa preso kashani. Chayraykuyá Diosmanta mañapuwaychis, mana manchakuspay, allin willakuyninkunata willakunaypaq.

Cartapa tukukuyninmanta

21 Qankunamanmi mandamushani Jesucristopí anchata confiaq hinallataq ancha khuyakusqanchis Tíquico sutiyooq wawqenchista. Paymi qankunaman willasunkichis noqamanta, hinallataq kaypi imatas ruwashani chaykunamantanawa ima. **22** Hinaspapas wawqenchis Tiquicotaqa mandamushani, imayna kasqaykumanta qankunaman willasunaykichispaqmi, saynapi qankunatapas kallpanchasunaykichispaq.

23 Khuyasqay wawqe panaykuna, Dios Taytanchismantan, hinallataq Señorninchis Jesucristomantawanmi mañakushani, khuyanakuspa hawkallata kawsachisunaykichispaq, hinallataq iñiyniykichispi yanapasunaykichispaq ima. **24** Saynaqa Señorninchis Jesucristota tukuy sonqowan cheqaqtapuni khuyakuqkunatayá, Dios Taytanchisqa anchata bendecichun. Amén.

FILIPENSES

1. **Kay cartatari, ¿pitaq escribiran?** Kay cartataqa *apóstol Pablo escribiran, Filipos llaqtapi creyentekunaman apachinanpaq (Filip 1.1). Apóstol Pabloqa Cilicia provincia ukhupi kaq Tarso llaqtapin naceran (Hech 21.39; 22.13). Pabloqa papanqa ishkay *nacionniyoqmi karan: Israel nacionniyoq hinallataq Roma nacionniyoq ima. Chayraykun Pablopas chay ishkay nacionniyoq karan (Filip 3.4-5). Pabloqa ishkay sutiyoqmi karan: Hebreo rimaypin karan Saulo, Roma nacionniyoq runakunapa rimayninpitaqmi karan Pablo (Hech 13.9). Pabloqa *Moisespá escribisqan *leykunamanta allin yachaq runan karan. Señor Jesucristopí manaraq iñishaspáqa, Jesucristopí creeq runakunatan nishuta cheqnikuran (Hech 9.1, 2; 22.5).
2. **Kay cartari, ¿hayk'aqtaq escribisqa karan?** Kay cartaqa escribisqa kanman karan Señor Jesucristopá nacesqanpa qepanta 61 otaq 62 watakunapin. Hinaspapas apóstol Pabloqa kay cartataqa escribinman karan Roma nacionpi ishkay wataña carcelpi kashaspanmi (Filip 1.7, 13; Hech 28.30-31).
3. **Kay cartari, ¿pikunapaqtaq escribisqa karan?** Kay cartaqa escribisqa karan Filipos llaqtapi tiyaq creyentekunapaqmi (Filip 1.5; 2.25-30; 4.14-18). Chay Filipos llaqtaza Macedonia provincia ukhupin karan. Chay Macedonia provinciañataqmi Grecia nacionman perteneceran. Ichaqa chay Filipos llaqtañataqmi politicamenteq Roma nacionman perteneceran (Hech 16.12).
4. **Kay cartari, ¿imapaqtaq escribisqa karan?** Kay cartaqa escribisqa karan Señor Jesucristopí llapallan iñiqkuna allin kaqkunata ruwanankupaq, ch'uya runakuna kanankupaq, kallpanchakuspa humilde runakuna kanankupaq, kusisqa kawsanankupaq, hinallataq Diosman tukuy imamanta graciasta qospa kawsanankupaq iman.
5. **Kay cartapiri, ¿mayqen versiculotaq aswan más importante yuyanapaq?** Kay versiculon aswan más importanteqa: “Chaymi noqaqa ruegakuykichis, qankunaqa huk sonqolla kawsaychis; qankunapura khuyanakuspayá allinta kawsaychis; saynallataqyá huk piensayniyoq hinalla kaychis...” (Filip 2.2).
6. **Kay cartari, ¿imayna dividisqataq kashan?** Kay cartaqa khayna dividisqan kashan:
 - (1) Jesucristopí creeqkunapaq apóstol Pablo mañakusqanmanta, hinallataq Jesucristopá munasqanman hina kawsanankumantawan (Filip 1.1-30).
 - (2) Señorninchis Jesucristo hina humilde kananchismanta (Filip 2.1-30).
 - (3) Jesucristopí creespa allinta kawsananchismanta (Filip 3.1-11).
 - (4) Premio chashkinanchismanta (Filip 3.12-21).

- (5) Señor Jesucristopi creesqanchisrayku kusisqa kawsananchismanta (Filip 4.1-9).
 - (6) Filipos llaqtayoq creyentekuna Pablota ofrendankuwan yanapasqankumanta (Filip 4.10-23).
-

Cartapa qallariyninmanta

1 1 Filipos llaqtapi tiyaq khuyasqay wawqe panaykuna, noqa Pablon, hinallataq wawqenchis Timoteo iman, Señorninchis Jesucristopa serviqninkuna kayku. Hinaspan qankuna Señorninchis Jesucristopi llapallan creeqkunata, *iglesiapi yachachiq liderkunata, hinallataq *diaconokunatawan ima saludamuykichis. **2** Noqaykuqa Diosninchista, hinallataq Señorninchis Jesucristotan mañakushayku, qankunata anchata khuyakuspa, hawkallata kawsachisunaykichispaq.

Apóstol Pablo Jesucristopi creeqkunapaq mañakusqanmanta

3 Noqaqa qankunamanta sapa kutin yuyarispaymi, Diosman graciasta qoni. **4** Hinaspan noqaqa Diosmanta mañakuspay, ancha kusikuywan llapallaykichispaq mañakuni. **5** Saynataqa mañakuni, Jesucristopi creesqaykichismantapacha kunankama, Diosmanta allin willakuykunata yachachiqtiy qankuna yanapawasqaykichisraykun. **6** Diosmi qankunataqa yanapasurankichis Señorninchis Jesucristopi chayllaraq creeqtiykichis, saynapi payta servispa, allinta imatapas ruwaspa, kawsanaykichispaq. Noqaqa seguro kashani, Diosqa saynallataqmi qankunataqa yanapasunkichis, paypa munasqanta ruwanaykichispaq asta Señorninchis Jesucristo kutimunan p'unchawkama. **7** Noqaqa qankunata khuyakusqayraykun, qankunamanta yuyarispay, anchata kusikushani. Diosmanta willakusqayrayku carcelpi kaqtiyapas, qankunaqa tukuy imapin yanapawarankichis. Hinaspapas runakunapa ñawpaqninpi Señorninchis Jesucristomanta allin yachachikuykunata willakuqtymi, qankunaqa allinta rimanaypaq kallpanchawarankichis. **8** Hinaspapas Diosninchisqa allintan yachan, Señorninchis Jesucristopa khuyakuyininwan qankunata anchatapuni khuyakusqaytaqa.

9 Saynallataqmi noqaqa Diosninchismanta mañakushani, aswan más khuyakuuniyoq kanaykichispaq, Diosmanta astawanraq yachanaykichispaq, allinta imatapas entiendenaykichispaq, **10** allinta entiendespa allin kaqkunallata ruwanaykichispaq, mana huchallikušpa kawsanaykichispaq, asta Señorninchis Jesucristo kutimunan p'unchawkama mana pipapas acusasqan kanaykichispaq, **11** saynallataq allin kaqkunata ruwaspa kawsaqtiykichis, llapallan runakuna Diosta alabaspanku, allinta respetanankupaq ima.

Señor Jesucristollapaqña kawsanamanta

12 Wawqe panaykuna, kaytan yachanaykichista munani. Noqataqa tukuy sasachakuykunan pasawaran. Ichaqa chay pasawasqankunaqa aswanmi yanapawaran, Diosmanta runakunaman aswan mastaraq willanaypaq. **13** Hinaspapas *reypa *palacio wasinpi cuidaq llapallan guardiakunapas, hinallataq llapallan runakunapas yachankun, noqaqa Señor Jesucristomanta willakusqayrayku, kay carcelpi preso kasqaymantaqa. **14** Señor Jesucristopi creeqmasinchiskunapas preso kasqayta yacharuspankun, astawanraq kallpanchakuranku. Hinapan Señor Jesucristopi confiaspanku, mana manchakuspa, Diosmanta astawanraq willakuranku.

15 Wakin runakunaqa noqamanta envidiakuspallankun, hinallataq contraypi kaspallankun Señor Jesucristomantaqa willakushanku. Ichaqa wakin runakunañataqmi Señor Jesucristomanta allin sonqonkuwan willakushanku.

16 Chay noqapa contraypi kaq yachachikuq runakunaqa Señor Jesucristomantaqa willakunku manan allin sonqonkumantachu; aswanqa envidioso kaspankun willakunku, hinallataq noqapa contraypi problemakunata ruwawayta munaspallankun. **17** Ichaqa Señor Jesucristomanta chay allin sonqonkuwan willakuqkunañataqmi noqata khuyakuwaspanku yachanku, noqaqa Señor Jesucristopa palabranta defiendespay, paymanta willakusqayrayku preso kasqayta. **18** Ichaqa manan imananchu, allin sonqonkuwanchus otaq mana allin sonqonkuwanchus

Roma nacionmanta soldadopa ladonpi Pablopa escribisqan (Filipenses 1.12-26)

Jesucristomanta willakusqankuqa. Saynata willakushaspankupas Señor Jesucristomantán willakushanku. Chaykunawanmi noqaqa kusikuni; hinaspapas astawanraqmi kusikusaq, **19** kay carcelmanta prontolla lloqsimunayta yachasqaywan ima. Kaymantaqa lloqsimusaq Jesucristopa *Santo Espiritunpa yanapayninwanmi, hinallataq Diosmanta qankuna mañapuwashqaykichisraykun. **20** Noqaqa tukuy sonqoywanmi munashani Diospa munasqanman hina imatapas ruwayta, saynapi Diospa ñawpaqninpi mana p'enqaypi qepanaypaq. Chaymi noqaqa kawsaspaypas otaq wañuspaypas Señor Jesucristota hatunchayta munani. **21** Noqaqa Señor Jesucristota servinallaypaqñan kawsashani; wañusaq chaypas, paywanmi kawsasaq. Chaymi wañuspayqa, aswan allinraq kasaq. **22** Sichus kay pachapi kawsasaqraq chayqa, Señor Jesucristomanta willakuspaymi, payta servisaq. Chayraykun noqapaqqa wañuypas otaq kawsaypas

igualla. Chaymi noqaqa mana ni mayqen akllakuytapas atinichu. **23** Noqapaqa ancha sasan, kawsayta otaq wañuya akllakuyqa. Ichaqa aswanmi noqaqa wañurpallaytaña munayman, saynapi Señor Jesucristowan kushka kawsakunaypaq. Chaymi noqapaqa aswan más allin kanman. **24** Ichaqa necesarioraqmi kay pachapi qepakunaypaq kashan, saynapi qankunata yachachispay yanapanaypaq. **25** Chayraykun kawsanaymantaqa seguro kashani. Chaymi noqaqa qankunata yanapasqaykichis, Señorninchis Jesucristopi astawanraq confianaykichispaq, saynapi kusisqa qankuna kawsanaykichispaq. **26** Saynapin qankunaqa kusikuywan Señorninchis Jesucristota alabankichis, (kay carcelmanta lloqsispay), qankunawan kushka kaqtyi.

Señorninchis Jesucristopi confiaspa kawsananchismanta

27 Noqaqa kaytan ruegakuykichis, qankunaqa imaña pasaqtinpas Jesucristomanta allin willakuykunata uyarisqaykichisman hinayá kay pachapiqa kawsaychis, saynapi qankunaman visitaq hamuspays otaq mana hamuspays, qankunamanta allin noticiakunata uyarinaypaq. Hinaspapas noqaqa qankunamantan uyariyta munani, ch'ulla runa hinalla kawsasqaykichismanta, acuerdoman haykuspa imatapas ruwasqaykichismanta, hinallataq Diosmanta allin willakuykunata llapallaykichis huk sonqollawan willakusqaykichismantawan ima. **28** Saynaqa amayá qankunaqa manchakunkichishchu contraykichispi kaq runakunamantaqa. Chay contraykichispi kaq runakunaqa contraykichispi kasqankuraykun, infiernoman destinasqa kashanku. Ichaqa qankunañataqmi salvasqa kanaykichispaq destinasqa kashankichis. Chay salvasqa kanaykichisqa Diosmantan hamun. **29** Hinaspapas kikin Diosmi munaran Señor Jesucristopi qankuna confianaykichista. Diospaqqa anchatan valen paypi confiasqaykichispas, hinallataq payrayku sufrisqaykichispas. **30** Saynallataqmi qankunapas ñak'arinkichis, imaynan noqapas ñak'arirani tukuy ima sasachakuykunapi saynata. Hinaspapas qankunaqa allintan yachankichis, ñawpaq tiempopi ñak'arisqaytapas, hinallataq kunan tiempopi tukuy ima sasachaykuna pasasqaytapas.

Señorninchis Jesucristo hina kanamanta

2 1 Qankunaqa Jesucristopi creesqaykichisraykun qankunapura consuelanakuspa, kallpanchanakuspa, hinallataq khuyanakuspa ima, huk runa hinalla kawsanaykichis. Saynallataq sonqoykichispi *Santo Espíritu kasqanraykun, qankunaqa tukuy imapi acuerdoman haykuspa, sumaqta kawsanaykichis. 2 Chaymi noqaqa ruegakuykichis, qankunaqa huk sonqolla kawsaychis; qankunapura khuyanakuspayá allinta kawsaychis; saynallataqyá huk piensayniyoq hinalla kaychis. Hinaspapas qankunaqa huk runa hinallayá imatapas ruwaychis. Saynata kawsaqtiykichismi noqaqa ancha kusisqa kasaq.

3 Qankunaqa amayá envidianakuspachu, nitaq paytukusqa kanaykichispaqchu imatapas ruwaychis. Aswanyá qankunaqa humildadwan imatapas ruwaychis. Hinallataq wakin hermanokunatapas qankunamanta aswan más importante runakunata hinaraq rikuychis. 4 Hinaspapas qankunaqa amayá allinnillaykichistachu mashkaychis. Aswanyá imatapas ruwaychis llapallanca allinninpaq.

5 Qankunaqa Jesucristopa piensasqanman hinayá imatapas piensaychis. 6 Señor Jesucristoqa Diosmi. Ichaqa Dios kashaspanpas, manan Dios Taytan hina atiyniyoq kaytaqa munaranchu, saynapi Dios kasqanman ama hap'ipakunanpaq. 7 Aswanmi Señorninchis Jesucristoqa Dios kashaspanpas noqanchis hina nacenana paq kay pachaman hamuran. Hinaspan payqa, noqanchis hina kaspa, llapallan runakunapa serviqninman tukuran. 8 Chayraykun Señorninchis Jesucristoqa, kay pachapi runakuna hina cuerpo yoq kawsaspa, huk ancha humilde runa hina karan. Hinaspan payqa, Dios Taytanta kasukuspa, cruzpi chakatasqa wañuran. 9 Chayraykun Diosqa, Señorninchis Jesucristotaqa (wañusqanmanta kawsarichimuspa), ancha anchata hatuncharan. Hinaspan sutintapas llapallan runakunapa sutinmanta, hinallataq llapallan *angelkunapa sutinmanta aswan más importante kananpaq suticharan. 10 Chayraykun Señorninchis Jesucristopa sutinta uyarispa, paypa ñawpaqninpiqa llapallan qonqorikunqaku, hanaq

pacha cielopi llapallan kaqkunapas, kay pachapi llapallan kaqkunapas, hinallataq ukhu pachapi llapallan kaqkunapas.

11 Chayraykun llapallan runakunapas hinallataq angelkunapas khaynata ninqaku: “Jesucristoqa tukuy ima unanchasqa kaqkunapa Señorninmi”, nispanku. Chayraykun Dios Taytapas alabasqa, hinallataq adorasqa ima kanqa.

Kay pachapi imayna kawsananchismanta

12 Ancha khuyasqay wawqe panaykuna, qankunawan kushka kashaqtiyqa, llapallaykichismi kasuwarankichis. Saynallataqyá kunanpas qankunawan manaña kashaqtiypas, aswan mastaraq kasukuwaychis. Hinaspapas qankunaqa, Diospa salvasqan kasqaykichismantayá, payta aswan mastaraq kasukuspa hinallataq anchata respetaspa kawsaychis. **13** Ichqaq kikin Diospunin qankunataqa allin kaqkunata piensanaykichispaq yanapasunkichis, saynapi imatapas allinta ruwaspa kawsanaykichispaq. Diosqa saynataqa yanapasunkichis, paypa munasqanta ruwaspa kawsanaykichispaqmi.

14 Qankunaqa imata ruwaspapas, amayá discutinakuychishchu, nitaq runamasiykichismantapas mana allinkunata rimaspachu kawsaychis. **15** Saynata kawsaqtiykichisqa, manan ni pipas qankunamantaqa malta rimayta atinqachu. Hinaspapas qankunaqa, Diospa wawankuna kasqaykichisraykuyá, tukuy mana allin ruwaykunamanta karunchakuspa, aswan huchasapa runakunapa chawpinpi, qoyllurkuna hinaraq allinta k'anchariyechis, Dios munasqallanta ruwaspaykichis.

16 Hinaspapas qankunaqa Diosmanta allin willakuykunatayá runamasiykichiskunaman willaychis. Chay allin willakuyqa kawsay qokuq Diospa palabranmi. Saynapin noqaqa yachasaq, qankunarayku llank'asqayqa mana yanqapaqchu kasqanta. Hinaspan noqaqa qankunamanta alabakuspay, anchata kusikusaq, Señorninchis Jesucristo kay pachaman kutimuqtin.

17 Qankunaqa Diospi confiaspan payta servishankichis. Chay servisqaykichismi Diospaqqa huk sumaq ofrenda hina. Noqataqa wañuchiwanqakupashchá. Sichus wañusaq chayqa, noqapa vidaypas hinallataq yawarniyas huk ofrenda hinan

Diospaq kanqa. Saynata wañuchiwaqtinkuqa, ancha kusisqan noqaqa kasaq. Chay kusikuyniytan noqaqa qankunawan compartiyya munani. **18** Saynallatayá qankunapas noqa hina kusikuychis.

Timoteomanta

19 Señorninchis Jesucristo munaqtinqa, wawqenchis Timoteotan qankunapa kasqaykichisman mandamusaq visitamusunaykichispaq, saynapi qankunamanta imayna kasqaykichista willawaqtin, noqapas anchata kusikunaypaq. **20** Wawqenchis Timoteoqa llapanmantapas aswan mastan qankunamanta preocupakun. Hinaspapas payqa noqa hinan cheqaqtapuni qankunataqa khuyakusunkichis. **21** Wakinqa imata ruwaspankupas manan Jesucristopa agradonpaq hinachu ruwanku, aswanmi paykunapa munasqankuman hinalla. **22** Qankunan ichaqa ña yachankichishña, wawqenchis Timoteoqa allin kaqkunata ruwaspa kawsasqanta. Hinaspapas qankunaqa yachankichismi, Timoteoqa waway hina kaspanmi, Diosmanta willakuqtiy, tukuy imapi allinta yanapawaran. **23** Noqaqa kay carcelpi preso kasqaymanta librechus kasaq icha manachus chayta yacharuspallan, wawqenchis Timoteotaqa qankunaman mandamusqaykichis. **24** Saynallataqmi noqapas Diospi confiashani, paypa yanapayninwan qankunaman visitaq hamunaypaq.

Epafridito sutiyoq runamanta

25 Qankunaqa ñawpaqtaraqmi wawqenchis Epafridotata mandamuwarankichis, noqata yanapawananaq. Chaymi Diosmanta allin willakuykunata runakunaman willaqtiy, payqa allinta yanapawaran. Hinaspapas payqa soldadomasiy hina kaspanmi, Diospa palabrantapas allinta defienderan. Chaymi noqaqa kunan allinta piensarispay, qankunaman wawqenchis Epafridotata mandamunaypaq piensashani. **26** Payqa hamuspanmi qankunawan tupayuytapuni munashan. Ichaqa wawqenchis Epafriditoqa ancha preocupasqan kashan, kaypi onqosqa kasqanmanta qankuna yacharusqaykichisrayku. **27** Wawqenchis Epafriditoqa cheqaqtapunin nishuta onqoruspa, yaqalla wañururan.

Ichaqa Diosmi paytapas hinallataq noqatapas anchata khuyapayawaspanku, mana dejaranchu wañunanta, saynapi llakisqa kashaqtiyas, astawan llakikuypi ama kanaypaq.

28 Chaymi noqaqa prontolla wawqenchis Epafroditotaqa qankunaman mandamusqaykichis, saynapi qankuna, payta qawayuspa, kusikunaykichispaq, hinallataq noqapas amaña llakisqa kanaypaq. **29** Saynaqa qankunaman chayamuqtinyá, wawqenchis Epafroditotaqa allin kusikuywan chashkiykuychis, Diosninchista allin serviq kasqanrayku. Saynallataqyá wakin pay hina kaq wawqenchiskunatas anchata respetaykuychis. **30** Ichaqa wawqenchis Epafroditotoqa, Señorninchis Jesucristota servikuspanmi, yaqalla wañuytatas tarikuran. Hinaspapas payqa, wañuytatas mana manchakuspanmi, qankunapa rantiykichista allinta yanapawaran.

Jesucristopí creespa allinta kawsananchismanta

3 1 Qankunaqa wawqe panaykuna, Jesucristopí creesqaykichisraykuyá anchata kusikuychis. Noqaqa manan pisipanichu kaykunata kaq-kaqmanta qankunaman escribimuya. Aswanmi kay escribimusqayqa qankunapa allinniykichispaq. **2** Qankunaqa cuidakuychisyá chay mana allinkunata ruwaspa alqo hina kawsaq runakunamanta, Diosmanta llullakuspa yachachiq runakunamanta, hinallataq *circuncisión costumbre ruwachikuq runakunamatapas. **3** Ichaqa noqanchismi *Santo Espiritupa yanapayninwan, Diosta adoranchis, Señorninchis Jesucristopaña kasqanchisrayku. Chaymi noqanchisqa manaña circuncisión costumbretaqa ruwanchishñachu, nitaq runapa ruwasqankunapiqa confianchishñapashchu. Aswanmi Diospi creesqanchiswan ña circuncidasqapas kashasunman hinaña kashanchis. **4** Sichus chay costumbrekunallata ruwachikuspa pipas salvasqa kanman chayqa, noqan aswan masta Israel *nacionniyoq runakunapa chay costumbrenkunapiqa confiayman, saynapi salvasqa kanaypaq. **5** Noqaqa circuncisión costumbre ruwasqa runan kani. Chaytan ruwawaranku pusaq p'unchawniyoq nacesqa kashaqtiy. Noqaqa Israel *nacionniyoq runakunamanta

miramuq, hinallataq Benjaminpa ayllunmanta miramuq runan kani. Noqaqa Israel nacionniyoq runakunamantapas aswan mastaraqmi Israel nacionniyoq runakunapa costumbrenkunataqa cumplirani. Noqaqa hebreo rimay idiomapi rimaqmi kani. Saynallataqmi noqaqa Moisespa escribisqan *leykunatapas allinta kasukuspay, *fariseo religionniyoq runa kani. **6** (Hinaspapas noqaqa piensaranin, Moisespa escribisqan leyqa Jesucristopa yachachisqanmantapas aswan más allin kananpaq). Chaymi noqaqa Jesucristopi creeqkunata ñak'arichinaypaq qatikacharani. Saynallataqmi noqaqa Moisespa escribisqan leykunata allinta kasukuspay kawsarani. Chayraykun pipas mana atiranchu leyman hina acusawaytaqa. **7** Ichqa chay ñawpaq ruwasqaykunan noqapaqqqa ancha valorniyoq karan. Kunanmi ichqa, Jesucristopi creesqayrayku, manaña ni imapaqpas valewanñachu. **8** Chaymi Señor Jesucristopi allinta creesqayrayku, chay llapallan ruwasqaykunataqa saqepuni mana imapaqpas valeq basurata hina. Chaykunataqa dejarani, Señorniy Jesucristota aswan más allinta sonqoypi reqsisipay, payllataña qatikuspay, **9** paywan huklla kanaypaqmi. Noqaqa manan Moisespa escribisqan llapallan leykunataqa cumpliya atiranichu. Chayraykun Diospa ñawpaqninpiqa mana justo runachu karani. Chaymi kikiypa atiyniywanqa mana salvakuyta atiymanchu. Aswanqa Señor Jesucristopi creesqayraykullan, Diosqa noqata perdonawaran, amaña huchayoq kanaypaq. **10** Chayraykun noqaqa Señor Jesucristota aswan mastaraq reqsiykuya munani. Paymi wañusqanmanta ancha atiyniyoq kawsarimuran. Chay atiynintan noqapas chashkiykuya munani. Hinaspapas noqaqa liston kashani, imaynan Jesucristopas sufriran, saynallataq noqapas sufrinaypaq, hinallataq wañunaypaq ima. **11** Hinaspapas noqaqa Diospin anchata confiashani, noqa wañuqtiyqa, kikin Diospuni huk p'unchaw kawsarichiwananmanta.

Premio chashkinanchismanta

12 Noqapas manaraqmi kay nisqaykunataqa llapallantaraqchu cumpliruni, nitaqmi mana ni ima huchayoq ch'uya runa kanaypaqñachu creekunipas.

Aswanmi noqapas seguillashaniraq ñawpaqman, sapa p'unchaw kallpanchakuspay, Señor Jesucristomanta premiota chashkinaypaq. Chaypaqmi Señor Jesucristoqa salvawaran.

13 Wawqe panaykuna noqaqa manaraqmi atiniraqchu, Señor Jesucristo hina ch'uya kaytaqa. Chaymi noqaqa allinta kallpanchakuspay ñawpaqman rishani, saynapi Jesucristopa munasqanta ruwaspay kawsanaypaq. Saynata kawsaspaymi, noqaqa manaña ñawpaq tiempopi imayna kawsasqaypiqa piensaniñachu. **14** Chaymi noqaqa ñawpaqman rishani, huk carrerapi correq hina, saynapi Diospa munasqan lugarman chayaruqtiy, Diospa prometewasqan premiota Señor Jesucristontakama chashkinaypaq.

15 Saynaqa iñiynykichispi allin qaqa hina takyasqa kaqkunaqa, noqa hinayá piensaychis. Sichus qankuna hukniraqta piensaqtykichisqa, Diosmi entiendechisunkichis, allin kaqta yachanaykichispaq. **16** Ichaqa Jesucristopi creeqkunaqa, Diosmanta yachasqanchisman hinayá kawsasun. Hinaspapas hukllata piensaspayá, huk runa hinalla kawsasun.

17 Wawqe panaykuna, noqan qankunapaq huk ejemplo hina kani; saynaqa noqapa ruwasqayta hinayá qankunapas ruwaychis. Saynallataqyá qawaychis noqa hina kawsaqkunatapas, paykuna hina kawsanaykichispaq.

18 Ichaqa Jesucristo cruzpi wañusqanmantan ashka runakunaqa burlakunku; saynataqa ruwanku huchallapi kawsasqankuraykun. Chaykunamantaqa ñan noqaqa ashka kutitaña niraykichis. Kunanmi ichaqa kaqmanta yuyarichishaykichis waqastinraq. **19** Chay runakunaqa mikhunallankupaqmi kawsanku. Hinaspapas paykunaqa tukuy clase huchakuna ruwasqankumantapas manan p'enqakunkuchu. Aswanmi paykunaqa kusikuspa kawsashanku, mana p'enqakuq qara uya kasqankurayku. Hinaspapas paykunaqa kay pachapi mana allin kaqkunallapin piensanku. Saynata kawsaspankun, chay runakunaqa nina rawray infiernoman wikch'uyusqa kanqaku. **20** Noqanchismi ichaqa Diospa kasqan hanaq pacha llaqtayoq kanchis. Chaymi suyakushanchis hanaq pachamanta Salvawaqninchis Señor Jesucristo kutimunanta. **21** Chay p'unchawmi, Señorninchis Jesucristo kay pachaman kutimuqtin, kay mana valeq aycha

cuerponchisqa cambiasqa kanqa, sumaq k'ancharishaq mana wañuq cuerpowan. Ichaqa chay mosoq cuerponchismi, Jesucristopa cuerponman rikch'akuq kanqa. Chaytan Señorninchis Jesucristoqa ruwanqa, kay pachapi tukuy imaymana kamachinanpaq atiyninwan.

**Señor Jesucristopí creesqanchisrayku
kusisqa kawsananchismanta**

4 1 Ancha khuyasqay wawqe panaykuna, qankunaqa noqapaqmi huk premioy hina kankichis. Chaymi noqqaq aqankunawan ancha kusisqa kaspay, qankunamanta anchata llakikuni. Saynaqa amayá qankunaqa dejankichishchu Señorninchis Jesucristopí confiaytaqa, saynapi iñiynykichispi allinta sayanaykichispaq.

2 Noqqaq hermananchis Evodiata, hinallataq hermananchis Sintiquetawanmi ruegakuni, Señorninchis Jesucristopí creeqkuna kasqankurayku, acuerdoman haykuspanku, huk sonqolla imatapas ruwanankupaq. 3 Saynata kawsanankupaqyá qan kikiyki chay hermananchiskunata yanapaykuy, imatapas arreglaspa, allinpi kawsanankupaq. Chaytaqa valekamuyki, Diosmanta allin willakuykunapi llank'aqmasiy kaqtiykin. Saynallataqmi chay warmikunapas, wawqenchis Clementepiwan kushka, hinallataq Diosta noqa hina serviqkunapiwan ima, anchata yanapawaranku, Diosmanta allin willakuykunata willakunaypaq. Ichaqa chay llapallan yanapawaqniykunapa sutinkunaqa Diospa libronpin hanaq pachapi ña escribisqaña kashan.

4 Qankunaqa Señorninchis Jesucristopí iñisqaykichisraykuyá, tukuy tiempopas kusisqa kawsaychis. Huktawanmi niykichis, jkusisqa kawsaychis! 5 Hinaspapas qankunaqa allin sumaq sonqo runakuna kasqaykichistayá, llapallan runakunawan reqsichikuychis. Señorninchis Jesucristopa kutimunanqa cercallañan kashan. [Nota: *Kayqa nillanmantaqmi khaynatapas: "Jesucristoqa ladonchispín kashan", nispal.*]

6 Qankunaqa ama ni imamantapas preocupakuychishchu. Aswanqa ima necesitasqaykichistapas Diosmanta mañakuychis. Hinaspapas Diosman graciasta qospa

kawsaychis. **7** Saynata Jesucristopi iñispa kawsaqtiykichismi, Diosqa qankunata hawkallata kawsachisunkichis (ima sasachakuypiña kashaqtiykichispas). Chaymi qankunapa sonqoykichista, hinallataq piensayniykichistapas kikin Diospuni waqaychanqa Jesucristopa yanapayninwan. Ichaga chay hawkayaypi kawsaytaqa manan noqanchispas nitaq kay pachapi runakunapas entiendeyta atinchishchu, ancha hatun kasqanrayku.

Allin kaqkunapi piensananchismanta

8 Qankunaqa, wawqe panaykuna, kay allin kaqkunapiyá allinta piensaychis: cheqaq kaqkunapi, imapas respetana kaqkunapi, imapas justo kaqkunapi, imapas ch'uya kaqkunapi, imapas khuyapayakuy kaqkunapi, imapas allin rikusqa kaqkunapi, imapas allin ruwaykunapi, hinallataq imapas sumaq kaqkunapi, hinallataq imapas alabana kaqkunapi ima. Chay allin ruwaykunapiyá piensaychis.

9 Qankunaqa noqa ruwasqaykunata rikuwasqaykichisman hina ruwaychis, noqamanta uyarisqaykichisman hina ruwaychis, hinallataq yachachisqayman hina imatapas ruwaychis. Saynata ruwaqtiykichismi, Diosqa hawkallata kawsachisunkichis. Hinaspan qankunawan kanqa.

Filipenses llaqtapi creyentekuna Pablota ofrendankuwan yanapasqankumanta

10 Noqaqa anchata kusikuspymi Señorninchista agradeceni, qankunaqa unaymantaña noqata yuyariwaspa, kaqmanta yanapawasqaykichismanta. Noqaqa yacharanin qankunaqa mana qonqawasqaykichista. Hinaspapas qankunaqa manan atirankichishchu imaynata yanapawaytapas. **11** Kaykunataqa nishaykichis manan imapas faltawasqanraykuchu. Noqaqa imaynapiña tarikuspapas, imapas kapullawasqanwanmi contento kani. **12** Noqaqa yachanin wakcha hina kawsayta, saynallataq tukuy kaqniyoq hunt'asqa kaytapas. Noqaqa yachallanitaqmi ima sasachakuy tiempokunapipas vida pasayta, mikhunay kaqtinpas, hinallataq mana mikhunay kaqtinpas, saynallataq tukuy imaykuna hunt'asqa kaqtinpas, hinallataq mana

imay kaqtinpas. **13** Señor Jesucristo kallpanchawaqtinmi, noqaqa tukuy imatapas ruwayta atini. **14** Ichaqa allintapunin qankunaqa ruwarankichis, sasachakuy tiempokunapi tarikushaqtiy, imapas apachimuwasqaykichiswan.

15 Noqaqa Macedonia *provincia lawmanta lloqsimuspay, Diosmanta allin willakuykunata willakuqtymi, qankuna Filopos iglesiallamanta yanapawarankichis. Ichaqa manan wakin iglesiakunaqa yanapawarankuchu.

[Nota: *Filopos llaqtapi kaq iglesiaqa Macedonia provincia ukhupin karan*. **16** Saynallataqmi Tesalónica llaqtapi tukuy sasachakuykunata pasashaqtiy, qankunaqa ofrendaykichista apachimuwarankichis sapa kutin. **17** Kaykunataqa manan noqaqa nishaykichis, qankuna imatapas qowanaykichispaqchu, aswanqa chay allin ruwasqaykichismanta Dios premiasunaykichispaqmi. **18** Qankunapa tukuy imapas apachimuwasqaykichisqa suficienten noqapaqqa karan. Chaykunatan Epafroditomantaqa llapallanta chashkirani. Hinaspapas chay yanapawasqaykichisqa, Diospa ñawpaqninpin, sumaq q'aparishaq *ofrenda hinaraq karan. Chaymi Diosninchisqa qankunawan anchata kusikun. **19** Chayraykun Diosniyqa qapaq kayninmanta qankunaman tukuy ima faltasuqniykichista qosunkichis, Señorninchis Jesucristontakama. **20** ¡Dios Taytanchisyá alabasqa kachun wiña-wiñaypaq! Amén.

Cartapa tukukuyininmanta

21 Noqapa parteymantayá saludaykapuwaychis Señor Jesucristopí llapallan creeq wawqe pananchiskunata. Saynallataqmi noqawan kushka kaq hermanokunapas qankunaman saludota apachimusunkichis. **22** Hinaspapas kay llaqtapi tiyaq wawqe pananchiskunapas qankunamanmi saludota apachimusunkichis. Paykunamantan *rey Cesarpa *palacio wasinpi llank'aq hermanonchiskunapas aswan más kusikuywanraq saludota apachimusunkichis.

23 ¡Señorninchis Jesucristoyá qankunata bendecisunkichis tukuy imapi! Amén.

COLOSENSES

1. **Kay cartatari, ¿pitáq escribiran?** Kay cartataqa *apóstol Pablo escribiran, Colosas llaqtapi creyentekunaman apachinapanqa (Col 1.1; 4.18). Apóstol Pabloqa Cilicia provincia ukhupi kaq Tarso llaqtapin naceran (Hech 21.39; 22.13). Pabloqa papanqa ishkay *nacionniyoqmi karan: Israel nacionniyoq hinallataq Roma nacionniyoq ima. Chayraykun Pablopas chay ishkay nacionniyoq karan (Filip 3.4-5). Pabloqa ishkay sutiyooqmi karan: Hebreo rimaypin karan Saulo, Roma nacionniyoq runakunapa rimayninpitaqmi karan Pablo (Hech 13.9). Pabloqa *Moisespa escribisqan *leykunamanta allin yachaq runan karan. Señor Jesucristopí manaraq iñishaspaqa, Jesucristopí creeq runakunatan nishuta cheqnikuran (Hech 9.1, 2; 22.5). Ichaqa Jesucristopí iñispañan, Pabloqa huk law nacionniyoq runakunaman Jesucristomanta allin willakuykunata willananaq riran (Hech 26.17-18; Gál 2.8).
2. **Kay cartari, ¿hayk'aqtáq escribisqa karan?** Kay cartaqa escribisqa kanman karan Señor Jesucristopá nacesqanpa qepanta 61 otaq 63 watakunapin (Hech 28.30, 31).
3. **Kay cartari, ¿pikunapaqtáq escribisqa karan?** Kay cartaqa escribisqa karan Colosas llaqtapi tiyaq creyentekunapaqmi.
4. **Kay cartari, ¿imapaqtáq escribisqa karan?** Kay cartaqa escribisqa karan chay Colosas llaqtapi wakin Israel nacionniyoq runakuna, hinallataq Grecia nacionniyoq runakunapas falso yachachikuykunata iglesia ukhupi yachachiyya qallariqtinkun. Chaymi apóstol Pabloqa chaykunamanta uyarispa, chay falso yachachikuykunapi ama creenankupaq kay cartata escribiran.
5. **Kay cartapiri, ¿mayqen versiculotaq aswan más importante yuyanapaq?** Kay versiculon aswan más importanteqa: “Imaynan Dios Tayta, saynallataqmi Wawan Jesucristopas. Chaymi Jesucristoqa kay pachapi runa kashaspan rikuchiwanchis imaynas Dios Taytan kasqanta. Hinasapas Jesucristoqa hanaq pachapi, hinallataq kay pachapi llapallan kamachiqkunamantapas más atiyniyoqmi kamachinanpaqqa...” (Col 2.9-10).
6. **Kay cartari, ¿imayna dividisqataq kashan?** Kay cartaqa khayna dividisqan kashan:
 - (1) Apóstol Pablo graciasta Diosman qosqanmanta (Col 1.1-14).
 - (2) Runakuna Dioswan allinpanapanqa Jesucristo wañusqanmanta (Col 1.15-23).
 - (3) Apóstol Pablo mana Israel nacionniyoq runakunaman yachachisqanmanta (Col 1.24 asta 2.5).
 - (4) Mosoq kawsayta Señorninchis Jesucristo qowasqanchismanta (Col 2.6 asta 3.4).
 - (5) Imayna kawsananchismanta (Col 3.5 asta 4.6).
 - (6) Cartapa tukukuyninmanta (Col 4.7-18).

Cartapa gallariyininmanta

1 1 Khuyasqay wawqe panaykuna, noqa Pablon Diospa munayninman hina Jesucristopa *apostolnin kani.

Noqan wawqenchis Timoteopiwan, 2 kay cartata chay Colosas llaqtapi tiyaq hermanokunaman apachimuykichis. Qankunaqa Diospa akllasqan, hinallataq Jesucristopi mana ishkayaspas iñiqkunan kankichis. Noqaqa Dios Taytanchismantan, hinallataq Señorninchis Jesucristomantawanmi mañakushani, qankunata bendecispa, yanapasunaykichispaq, hinaspapas hawkallata kawsanaykichispaq ima.

Apóstol Pablo graciasta Diosman qosqanmanta

3 Noqaykuqa Diosmanta sapa kutin qankunapaq mañakuspaqa, Señorninchis Jesucristopa Taytan Diosmanmi graciasta qoyku. 4 Hinaspapas noqaykuqa yachaykun, qankunaqa Señor Jesucristopi confiasqaykichista, hinallataq Diospi creeq runakunatapas khuyakusqaykichista. 5 Qankunaqa yachankichismi, Diosqa qosunaykichis premioykichistan hanaq pachapi waqaychashan. Chaymi qankunaqa Diosmanta allin willakuykunata uyarisqaykichis p'unchawmantapacha, Jesucristopi confiaspa hinallataq creyentekunata khuyakuspa kawsashankichis. 6 Diosmanta chay allin willakuykunan enteron mundointipi willasqa kashan. Hinaspan huk sach'a hina allinta rurushan. Chaymi chay allin willakuykuna uyarisqaykichismantapacha, qankunapas huk sach'a hina allin kaqkunata rurushankichis, Diospa cheqaq khuyakuyninmanta allinta yachasqaykichisrayku. 7 Qankunaqa chay allin willakuykunatan yacharankichis Epafras yachachisuqtiykichis. Payqa Jesucristomanta willakusqanraykun noqanchispas llank'aqmasinchis, hinallataq ancha khuyakusqanchis wawqenchis ima. Hinaspapas payqa Señorninchis Jesucristopa serviqnin kaspanmi, qankunata yanapasurankichis. 8 Paymi noqaykuman willawaranku, *Santo Espíritu yanapasuqtiykichis, runamasiykichis khuyakuq kasqaykichismanta.

9 Wawqenchis Epafras willawasqankumantapachan, noqaykuqa sapa kutin qankunapaq Diosmanta

mañakushayku, saynapi Santo Espiritupa yanapayninwan Diospa munasqanman hina kawsanaykichispaq, allin yachayniyoq kanaykichispaq, hinallataq allin entiendeq runakuna kanaykichispaq ima. **10** Saynata kawsaspan, qankunaqa Diospa munasqanman hina allin kaqkunata imatapas ruwaspa, kawsankichis. Hinaspan qankunaqa aswan mastaraq Diosmanta yachankichis. Saynata kawsaqtiykichismi, Diosqa qankunawan ancha kusisqa kanqa. **11** Hinallataqmi mañakushayku, atiyninwan Dios yanapasunaykichispaq, kallpanchasunaykichispaq, saynapi pacienciakuspa tukuy sasachakuykunata venceyta atinkichis. Chaymi qankunaqa anchata kusikuspa, **12** Diosman graciasta qonkichis. Diosqa k'anchaq glorianpin huk sumaq herenciata prometewashanchis. Chaytaqa chashkisunchis, Diospa wawankuna kasqanchisraykun. **13** Diosmi noqanchistaqa chinkay tutayaq ukhupi hina huchapi kawsasqanchismanta orqospa librawaranchis. Hinaspan Diosqa yanapawaranchis, khuyasqan Wawan Jesucristota kasukuspa kawsananchispaq. **14** Jesucriston cruzpi yawarninta ch'aqchuspa, huchanchiskunata perdonaspa salvawaranchis.

Dioswan allinpachiwananchispaq Jesucristo wañusqanmanta

15 Jesucristoqa Diospa Wawanmi. Payqa manaraq kay pachapas nitaq hanaq pachapas kashaqtinmi, ña karanña. Chaymi Jesucristontakama mana rikuna Dios Taytataqa reqsinchis, pay Dios Taytanpa rikch'aynin kasqanrayku. **16** Diosqa Jesucristontakaman cielopi kaqkunatapas, kay pachapi kaqkunatapas, tukuy ima rikusqanchistapas, mana rikusqanchistapas, tukuy clase atiyniyoq *angelkunatapas unancharan. Llapallan kaykunan Jesucristontakama unanchasqa karan paypaq. **17** Jesucristoqa ñan karanña manaraq tukuy imapas unanchasqa kashaqtin. Paymi atiyninwan tukuy imatapas lugarninpi takyachishan, ordenninpi kaspa, ama chinkananpaq. **18** Imaynan cuerponchispas umayoq, saynallataqmi Jesucristopas llapallan creyentekunapa umalliqnin kaspa gobiernawashanchis. Sayna kaspanmi Jesucristoqa paypi creeqkunaman wiñay kawsayta qon. Hinaspapas Jesucristoqa manaraq imapas kashaqtinmi ña

karanña. Hinallataqmi payqa wañuqkunamantapas primerta kawsarimuran, saynapi tukuy imamantapas más importante kananpaq. **19** Dios Taytamanqa agradararanmi Wawan Jesucristopi kaynin. Chaymi Jesucristoqa rikuchiwanchis imaynas Dios Taytan kasqanta, Dios Taytanwan igualla kasqanrayku. **20** Chaypaqmi Diosqa Wawan Jesucristota kay pachaman mandamuran, tukuy unanchasqankuna Dioswan allinpananpaq. Chaymi Diosqa Señorninchis Jesucristopa cruzpi wañuyninwan, kay pachapi, hinallataq hanaq pachapi, tukuy kaqkunawan allinparan, saynapi hawkalla kanankupaq.

21 Saynallataqmi qankunapas ñawpaq tiempopiqa Diospa enemigon karankichis. Hinapan forastero hina Diosmanta karunchasqa kawsarankichis. Chaymi qankunaqa mana allinkunata piensaspa, hinallataq ruwaspa kawsarankichis. **22** Kunanmi ichaq a llinpasqaña Dioswan kashankichis, Señorninchis Jesucristo cruzpi wañusqanrayku. Chaymi Diosqa ñawpaqninman pusawasunchis ch'uya sonqoyoqta, mana ni ima huchayoqta, hinallataq mana pipa huchachanantaña. **23** Chaymanqa pusawasunchis, Diospa palabranmanta mana karunchakuspa, chay allin willakuykunapi qaqha hina takyaqtinchismi, hinallataq mana ishkayaspas tukuy sonqonchiswan Jesucristopi iñiqtinchismi. Chay allin willakuytan enteron mundontinpi yachachishanku. Chaymi qankunapas chayta ña uyarinckichishña. Noqa Pabloqa chaykunata willakunaypaqmi akllasqa karani.

Apóstol Pablo yachachisqanmanta

24 Noqaqa (qankuna huk law *nacionniyoq runakunaman yachachisqayrayku) ñak'arishaspaypas anchatan kusikushani. Chaymi noqaqa Jesucristo hina ñak'arispay, paypa kamachiwasqanta cumplishani, paypi llapallan iñiqkunata kallpanchanaypaq. Llapallan chay iñiqkunaqa Jesucristopa *iglesian, hinallataq cuerponmi kanchis. Chaymi noqa ñak'ariqtiyqa, Jesucristopas aswan mastaraq ñak'arishanman hina kashan. **25** Diosmi planninman hina noqataqa nombrawaran, iglesianta servinaypaq. Chaymi qankunamanpas, hinallataq huk runakunamanpas Diosmanta allin willakuykunata yachachispay, kamachiwasqanta allinta

cumplishani. **26** Diosmi kay allin willakuytaqa ñawpaq tiempomantaraq pakasqa hinata waqaycharan. Ichqa kunanmi chay allin willakuytaqa paypa wawankunaman reqsichishan. **27** Diosmi munaran, huk law nación llaqtakunapi tiyaq runakunapas, chay pakasqa hina allin willakuyninta yachanaykichista, saynapi salvasqa kanaykichispaq. Chaymi Jesucristoqa hamuran qankunapa sonqoykichispi tiyananpaq, saynapi qankunapas paywan kushka sumaq gobiernasqan glorianpi paywan kushka kanaykichispaq.

28 Chaymi noqaykuqa tukuy yachaywan Jesucristomanta llapallan runakunaman willakuyku, yachachiyu, hinallataq allinta entiendechiyku ima. Saynapi Jesucristowan huk sonqolla kaspanku, Diosman ch'uya sonqoyoqña presentasqa kanankupaq. **29** Chayraykun noqaqa Diospaq allinta llank'ashani, Jesucristopa kallpa qowasqanwan, hinallataq atiy qowasqanwan ima.

2 **1** Noqaqa munanin kaykuna yachanaykichista:
2 Noqaqa anchata kallpanchakuspaymi Diospa obranpi llank'ashani, qankuna Colosas llaqtapi, hinallataq Laodicea llaqtapi creyentekunarayku, hinallataq huk law llaqtakunapi mana reqsisqay creyentekunarayku ima. **2** Chaymi noqaqa llapallaykichista kallpanchanaypaq anchata esfuerzakushani, saynapi Jesucristota khuyakuspaykichis, qankunaqa ch'ulla runa hinalla kawsanaykichispaq. Hinaspapas qankunaqa, saynata kawsaspaykichismi, Diospa pakasqa hina planninkunata allinta entiendenkichis. Diospa chay pakasqa hina planninqa Señorninchis Jesucriston.
3 Chay pakasqa hina planninmi anchata valen ashka qori qolqemantapas aswan mastaraq. Chayraykun Señorninchis Jesucristomanta yachaspanchisqa, Dios Taytapa chay pakasqa hina planninkunata allinta yachasunchis. **4** Chaymi kay allin willakuykunataqa qankunaman yachachishaykichis, pipas qankunaman hamuspa, sumaqlataña parlapayaspa, ama engañasunaykichispaq. **5** Noqaqa qankunawan kushka mana kashaspayas, sapa kutinmi qankunamantaqa yuyarinipuni. Hinapan noqaqa anchata kusikuni, qankunaqa allin yuyaywan imatapas ruwaspa kawsasqaykichista, hinallataq Señorninchis Jesucristopi mana ishkayaspa confiasqaykichista yachaspay.

Mosoq kawsayta Señorninchis Jesucristo qowasqanchismanta

6 Qankunaqa ñan Señorninchis Jesucristotaqa sonqoykichispi chashkikurankichishña. Saynaqa paypa munasqanman hinayá kawsaychis. **7** Saynaqa yachasqaykichisman hinayá, qankunaqa Jesucristopí astawanraq confiaychis. Hinaspa Jesucristopa willakuyninta kasukuspa kawsaychis, saynapi iñiyyikichispi allinta wiñarispa, qaqa hina takyanaykichispaq. Hinaspapas qankunaqa sapa kutinyá Diosman graciasta qospa kawsaychis.

8 Qankunaqa Diospa contranpi yachachiq falso runakunamantayá cuidakuychis. Amayá uyariyichishchu yachaq tukuq runakunata, hinallataq mana imapaq valeq yanqa sonseras rimaq runakunatapas. Ichqa chay yachachisqankuqa, runakunapa yachayllanmi. Chaymi chay runakunaqa kay pachapi tiyaq runakunapa costumbrenkunallata kasukunku, ichqa manan Jesucristotachu.

9 Imaynan Dios Tayta, saynallataqmi Wawan Jesucristopas. Chaymi Jesucristoqa kay pachapi runa kashaspan rikuchiwanchis imaynas Dios Taytan kasqanta. **10** Hinaspapas Jesucristoqa hanaq pachapi, hinallataq kay pachapi llapallan kamachiqkunamantapas más atiynyioqmi kamachinanpaqqa. Chaymi Señorninchis Jesucristowan huk sonqollaña kaspaykichisqa, Diospa kawsayninwan hunt'asqa kankichis, (saynapi Diospa munasqanman hina kawsanaykichispaq). **11** (Israel *nacionnyioq runakunaqa huk señalta hinan *circuncisión costumbretaqa ruwachikuranku, saynapi Diospa llaqtan kanankupaq). Ichqa qankunataqa manan runakunachu circuncisión costumbretaqa ruwasurankichis cuerpoykichispia. Aswanqa kikin Diosmi qankunataqa Jesucristoman hukllasurankichis, Diospa llaqtan kaspaykichis, amaña huchakunata ruwanaykichispaq. Chaymi qankunapaqqa huk circuncisión hina sonqoykichispi ruwasqa karan. Chaytaqa ruwaran kikin Señor Jesucriston. **12** Qankunaqa unupi bautizachikuspakichismi, Jesucristowan kushka sepulturapi p'ampasqa hina karankichis. Hinaspapas chay bautismollapitaqmi Señor Jesucristowan kushka

kawsarinpuq hina karanchis, Diosqa atiyninwan Jesucristota kawsarichimusqanpi creesqanchisrayku. **13** Ñawpaqtan qankunaqa huchallapi kawsasqaykichisrayku, hinallataq circuncisión costumbreta mana ruwachikusqaykichisrayku, wañusqa hina karankichis. Kunanmi ichaqa kikin Diospuni huchaykichista perdonaspa, mosoq kawsayta qosunkichis, Jesuswan kushka kawsanaykichispaq. **14** Runakunaqa huchallapi kawsasqanchisraykun, Moisespa escribisqan *leykunaman hinaqa, llapallanchis castigasqa kananchispaq kasharanchis. Ichaqa Señorninchis Jesucriston cruzpi chakatasqa wañuran. Hinaspan chay huchanchiskunamanta pagaran. Chay ruwasqanwanmi leykunapa castigonmanta librawaranchis. **15** Hinaspapas Diosqa Señorninchis Jesucristo cruzpi wañusqanwanmi diablotá, hinallataq *demoniokunatapas vencespa, atiyninkutapas qechuran. Hinaspan chay diablotá, hinallataq chay demoniokunatapas presota hina hap'ispa, llapanpa ñawpaqninpi p'enqayman churaran.

Señorninchis Jesucristopa munasqanman hina kawsananchismanta

16 Saynaqa amayá qankunamantaqa ni pipas maltaqa rimachunchu mikhusqaykichismanta, tomasqaykichismanta, fiestakunapi mana participasqaykichismanta, mosoq killa fiestakuna mana ruwasqaykichismanta, hinallataq *samana p'unchawta mana guardasqaykichismantapas. **17** Chay ñawpaq costumbrekunaqa Jesucristopa llantun hinallan karan. Chaykunaqa kamachisqa karan asta Señorninchis Jesucristo chayamunan p'unchawkamallan. Kunanmi ichaqa más allintaña Diosmanta yachanchis, kikin Jesucristo kay pachaman hamusqanrayku. **18** Chayraykuyá qankunaqa falso yachachiq runakunawanqa ama engañachikuychishchu. Chay runakunaqa humilde tukuspanku, *angelkunata adoranku. Hinaspapas “sueñoypin huk visionta rikuyku” nispanku, runakunata engañaspanku, paytukusqallaña purinku. Ichaqa chay visionkunaqa manan cheqaqchu; aswanmi paykunaqa piensayninkuman hina inventarispa, mana rikusqankumanta rimanku. Sichus qankuna chay

runakunata creenkichis chayqa, Diospa prometesusqaykichis premioykichistan perderunkichis. **19** Hinas papas chay falso yachachiq runakunaqa manan Jesucristopa partenmantachu kanku. Jesucristoqa noqanchis paypi creeqkunapa umalliqninchismi. Chaymi paypa partenmanta kanchis, imaynan cuerponchispipas tullunchiskunawan, hinallataq hank'unchiskunawan hukllaman hap'ichisqa kashan chay hina. Saynatan noqanchistapas Jesucristoqa hukllawanchis. Hinaspan iñiyninchispi wiñachiwanchis Diospa munasqanman hina.

Diospa munayninman hina kawsananchismanta

20 Señorninchis Jesucristopa cruzpi wañusqanwanmi qankunapas, paywan huklla kashankichis. Chaymi kay mundopi costumbrekunapaqqqa wañusqa hinaña kashankichis. Chayri, ¿imanaqtintaq qankunari kay pachapi mana allin costumbrekunata ruwasparaq kawsashankichís? **21** ¿Imanaqtintaq qankunari khaynata nisuqtiykichis: “ama chaytaqa tupaychu”, “ama chaytaqa mikhuychu”, “ama chaytaqa malliychispashchu”, nispa nisuqtiykichisri, kasukusparaq kawsashankichís? **22** Tukuy chaykuna prohibisqankuqa tiempoq pasasqanman hinan tukukapun. Hinas papas chay yachachikuykunaqa runakunapa kamachisqallanmi; (ichaqa manan Diosmantachu hamun). **23** Chay falso runakunapa imapas piensayninman hinalla ruwasqankuqa allin yachachikuymanmi rikch'akun, religionnikuman hina costumbrekunata ruwasqankurayku, humilde runa hina tukusqankurayku, hinallataq cuerponkuta ñak'arichisqankurayku ima. Ichaqa chay costumbrekunaqa manan yanapawanchishchu cuerponchispas munasqankunata, hinallataq mana allin piensaykunata vencenanchispaqqa.

3 **1** Qankunaqa imaynan Jesucristo kawsarimuran, saynatan wañusqa hina kasqaykichismanta Jesuswan kushka kawsarimurankichis. Chayraykuyá qankunaqa hanaq pachapi kaqkunata mashkaychis. Chaypin Señorninchis Jesucristoqa Dios Taytanpa phaña ladonpi tiyashan. **2** Saynaqa amayá qankunaqa kay pachapi kaqkunallapichu piensaychis. Aswanqa hanaq pachapi kaqkunapiyá

piensaychis. **3** Qankunaqa ñan wañusqa hinaña kashankichis huchapaqqa. Chaymi Diosqa mosoq vidata qosunkichis, paypa ladonpi Jesucristowan kushka kawsanaykichispaq. Chay mosoq vidaykichisqa kay mundopi tiyaq runakunamantaqa pakasqa hinan kashan, paykuna mana entiendesqankurayku. **4** Ichaqa kawsayta qowaqninchis Jesucristo, kay pachaman kutimuqtinmi, paypi llapallan creeqkunaqa sumaq k'anchorishaq glorianpi paywan kushka rikusqa kasunchis.

Ñawpaq kawsaymanta mosoq kawsaymantawan

5 Chayraykuyá qankunaqa kay pachapi millay ruwaykunata vidaykichispi wañuchiychis. Hinaspayá amaña kay huchakunata ruwaspañachu kawsaychis: waqllikuykunapichu, mana casado kashaspa warmiwan puñuypichu, millay qenlli piensaykunapichu, khuchi vidapi puriykunapichu, mana allin piensaykunapichu, nitaq qolqella ganaypichu. Ichaqa pipas qolqellapi piensaqqa, runakunapa ruwasqan *idolokunatapas adorashankuman hinan kashanku. **6** Paykunatan Diosqa mana kasukusqankurayku, anchatapuni phiñakuspa, castiganqa. **7** Saynatan qankunapas, Señorninchis Jesucristopi manaraq creeshaspaqa, chay mana allinkunata ruwaspa kawsarankichis. **8** Kunanyá ichaqa kay huchakunamanta karunchakuspa kawsaychis: phiñakuykunamanta, k'araq renegaykunamanta, runamasiykiwan alqontin michintin hina kawsaykunamanta, runamasiykipa contranpi rimaymanta, hinallataq sonseras palabrakuna rimaykunamantawan ima. **9** Saynallataqyá qankunapuraqa ama llullanakuspachu kawsaychis. Ichaqa chay ñawpaq kawsayniykichistaqa ñan qankunaqa dejarankichishña. **10** Chaymi qankunaqa mosoq kawsaypiña kunan kawsashankichis. Chayraykun unanchawaqnninchis Diosqa sapa kutin yanapashasunkichis, aswan mastaraq payta reqsinaykichispaq, hinallataq aswan mastaraq payman rikch'akuspa, allinta kawsanaykichispaq ima. **11** Chaymi Jesucristopi cheqaqta creesqanchisrayku manaña importanñachu, Israel *nacionniyoq runachus icha huk law nacionniyoq runachus kasqanchisqa; *circuncisión costumbre ruwasqa runachus icha mana circuncisión costumbre ruwasqa

runachus kasqanchisqa; ancha yachayniyoq runachus icha mana yachayniyoq runachus kasqanchisqa; *esclavochus icha librechus kasqanchisqa. Aswanqa Jesucristopi creesqanchisraykun, payqa sonqonchispi kawsashan. Hinaspan Jesucristoqa tukuy imamantapas aswan más importante.

12 Diosmi qankunataqa anchata munakusunkichis.

Chaymi payqa akllasurankichis, wawankuna kanaykichispaq. Chayraykuyá qankunaqa Diospaq kawsaspa, runamasiykichista khuyakuychis, llamp'u sonqo kaychis, humildadwan imatapas ruwaychis, khuyapayakuq kaychis, pacienciayoq kaychis, **13** qankunapura soportanakuspa kawsaychis. Sichus pipas qankunapa contraykichispi imatapas rimanqa otaq ruwanqa chayqa, perdonaychis, imaynan Señorninchis Jesucristopas qankunapa huchaykichista perdonasurankichis saynata. **14** Hinaspapas qankunaqa kay llapallan nisqaykunamanta aswan mastaq aqankunapurayá ancha allinta khuyanakuychis. Chay khuyanakuymi qankunataqa ch'ulla runa hinallata kawsachisunkichis. **15** Diosmi qankunataqa waqyasurankichis, Jesucristowan huk cuerpo hinalla kanaykichispaq. Chayraykuyá qankunaqa, Señorninchis Jesucristopa yanapayninwan hawkalla kawsaychis. Hinallataq Diosmanpas graciasta qoychis.

16 Qankunaqa amayá ni hayk'aqpas qonqankichishchu Jesucristopa ancha sumaq yachachikuyintaq. Chayraykuyá qankunapura yachachinakuspa, otaq imamantapas correginakuspa, allin yuyaywan kallpanchanakuychis, salmoskunata takispa, himnokunata takispa, hinallataq Diospaq takikunata takispa ima, Diosman graciasta qoychis tukuy sonqoykichiswan. **17** Qankunaqa tukuy imata ruwaspapas otaq rimaspapas, Jesucristopa sutinpiyá allinta ruwaychis. Saynallataqyá Dios Taytamanpas graciasta qoychis, Señorninchis Jesucristopa yanapayninwan.

Jesucristopi creeqkuna imaynatachus familianchiswan kawsananchismanta

18 Casarasqa warmikuna, qankunaqa qosaykichistayá allinta kasukuychis, Jesucristopi creesqaykichisrayku.

19 Saynallataq casarasqa qarikuna, qankunapas

esposaykichistaqa allinta munakuychis; ama phiñachiychishchu, nitaq maltrataychispashchu.

20 Saynallataq wawakuna, qankunapas tayta mamaykichistayá tukuy imapi kasukuychis. Sayna kasukusqaykichismi Señorninchis Jesucristomanqa agradan. **21** Saynallataq qankunapas tayta mamakuna, wawaykichistaqa ama yanqapuniqa phiñachiychishchu, saynapi paykuna llakisqa kaspa ama desanimakunankupaq.

22 Saynallataq sirvientekuna, qankunapas patronniykichistaqa tukuy imapi kasukuychis. Hinaspapas amayá qawasuqtillaykichishchu imatapas allintaqa ruwaq tukuychis. Aswanqa imatapas ruwaychis cheqaq sonqowan, Diosta kasukusqaykichisrayku. **23** Hinaspapas qankunaqa tukuy ima trabajota ruwaspapas, kusisqa sonqowanyá ruwaychis, ama runakunallata serviq hinachu, aswanqa Señorninchis Jesucristotapas servishawaqchis chay hinata. **24** Diosqa herenciatan qankunaman qosunkichis huk premiota hina. Chaykunatan qankunaqa ña allintaña yachankichis. Saynaqa yuyariyichisyá, qankunaqa cheqaq dueñoykichis Señor Jesucristotan servishankichis. **25** Ichaqa mana allin ruwaq runakunañataqmi, castigasqa kanqaku, mana allin ruwasqankumanta. Saynatan Diosqa castiganqa, pimanpas mana sayapakuspa.

4 **1** Patronkuna, qankunapas servisuqniykichis runakunataqa allinta trataychis, hinallataq paykunawanqa justo ima kaychis. Yuyariyichisyá, qankunapa patronniykichispas cielopin kashan; payqa Señorninchis Jesucriston. (Paymanmi qankunapas cuentata qonkichis).

2 Qankunaqa rikch'an-rikch'an hinalla kaspaykichis, Diosmanta tuta p'unchaw mañakuychis. Hinaspapas amayá qonqaychishchu Diosman gracias qoytaqa.

3 Hinaspapas qankunaqa noqaykupaqpas Diosmanta mañakuychis, saynapi Jesucristomanta allin willakuykunata willakuqtyiku, pipas ama hark'awanankupaq, aswanqa willakuqtyiku dejaykuwanankupaq. Noqaqa Jesucristomanta willakusqayraykun, kay carcelpi kunan preso kashani.

4 Chayraykuyá qankunaqa Diosmanta noqapaq mañapuwaychis, Jesucristomanta runakunaman allin clarota willanaypaq.

Saynata ruwanaypaqmi Diosqa obligawaspa noqata kamachiwaran.

5 Qankunaqa Jesucristopi mana creeq runakunawan kaspaykichisqa, allinta piensaspayá, aswan allin willakuykunamanta paykunawan parlaychis, tiempoykichista ama usuchispaykichis. **6** Hinaspapas qankunaqa amayá k'araqtachu rimaychis; aswanqa allin kaqkunamantayá allin kaqta imatapas rimaychis. Hinallataq imata tapusuqtykichispas, allinta piensaspa, sumaq llamp'u sonqowan sapankamankuta contestaychis.

Cartapa tukukuyninmanta

7 Diosta allinta serviq Tíquico sutivoq wawqenchismi qankunaman willasunkichis noqamanta. Paymi noqata yanapawaran tukuy ruwasqaypi. Hinallataqmi paywanqa kushka Diostapas servirayku. **8** Chayraykun noqaqa wawqenchis Tiquicota qankunaman mandamushaykichis, kallpanchasunaykichispaq, hinallataq noqaykumanta qankunaman willasunaykichispaq ima. **9** Hinaspapas wawqenchis Tiquicowan kushkan hamushan *iglesiaykichismanta kaq khuyasqay wawqenchis Onesimopas. Paypas Señorninchis Jesucristopin anchata confian. Paykunan qankunamanqa willasunkichis, noqayku kaypi imayna pasasqaykumanta.

10 Noqawan presomasiy kaq wawqenchis Aristarcon saludota qankunaman apachimushasunkichis. Saynallataqmi wawqenchis Bernabeypa primon Marcospas saludota apachimushasunkichis. Noqaqa ñan qankunataqa kamachiraykichishña, sichus wawqenchis Marcos qankunaman visitamusuqtykichisqa, allinta chashkiykunaykichispaq. [Nota: Kay Marcostan wakinqa Juan Marcoswan reqsiranku. Paymi Evangelio Marcostapas escribiran]. **11** Saynallataqmi Justowan sutichasqa wawqenchis Jesuspas qankunaman saludota apachimusunkichis. Jesucristopi creeq Israel *nacionniyoq runakunamantaqa paykunallan yanapawaranku, Diosmanta allin willakuykunata runakunaman willakuqtyqa. Hinaspapas noqataqa anchatan paykunaqa kallpanchawaranku. **12** Saynallataqmi qankunapa

iglesiaykichismanta, Epafras sutiyoc wawqenchispas qankunaman saludota apachimusunkichis. Hinaspapas payqa sapa kutinmi qankunapaq Diosmanta mañakushan, saynapi Señorninchis Jesucristopi iñispa firme sayanaykichispaq, Diospa munasqanman hina imatapas ruwanaykichispaq, huchakunamanpas ama urmanaykichispaq, hinallataq tukuy sonqoykichiswan Diosta servinaykichispaq ima. **13** Chaytaqa noqapunin rikuni, imaynatas wawqenchis Epafrasqa qankunarayku preocupakusqanta. Hinaspapas payqa preocupakullantaqmi Hierápolis llaqtapi, hinallataq Laodicea llaqtapi kaq wawqenchiskunamantapas. **14** Saynallataqmi wawqenchis Demaspas, hinallataq khuyakusqay wawqenchis médico Lucaspas qankunaman saludota apachimushasunkichis.

15 Saynallataqyá qankunapas noqapa parteymanta, Laodicea llaqtapi wawqenchiskunata saludaykapuwaychis. Saynallataq hermananchis Ninfastapas, hinallataq paypa wasinpi huñunakuspa, Diosta serviqkunatapas saludaykapuwaychis. **16** Qankunaqa kay carta apachimusqayta leeruspaqa, Laodicea llaqtapi wawqe pananchiskunamanyá apachiychis, saynapi paykunapas kay cartata leenankupaq, hinallataq paykunaman carta apachisqayta leeroqtinku, paykunamanta chay carta qankunaman chayamuqtin, qankunapas leenaykichispaq. **17** Wawqenchis Arquipota niychis, Señorninchis Jesucristopa encargasqan obrapi allinta llank'ananaqaq.

18 Kaytaqa noqa kikiypunin makiywan qankunaman escribimushaykichis: “Qankunaqa yuyariychisyá, noqaqa carcelpin preso kashani. Noqaqa Diosmantan mañakushani, qankunata khuyapayaspa tukuy imapi yanapasunaykichispaq”. Amén.

1 TESALONICENSES

1. **Kay cartatari, ¿pitaq escribiran?** Kay cartataqa *apóstol Pablo escribiran, Tesalónica llaqtapi tiyaq creyentekunaman apachinanpaq (1 Tes 1.1; 2.18). Apóstol Pabloqa Cilicia provincia ukhupi kaq Tarso llaqtapin naceran (Hech 21.39; 22.13). Pabloqa papanqa ishkay *nacionniyoqmi karan: Israel nacionniyoq hinallataq Roma nacionniyoq ima. Chayraykun Pablopas chay ishkay nacionniyoq karan (Filip 3.4-5). Pabloqa ishkay sutiyoqmi karan: Hebreo rimaypin karan Saulo, Roma nacionniyoq runakunapa rimayninpitaqmi karan Pablo (Hech 13.9). Pabloqa *Moisespa escribisqan *leykunamanta allin yachaq runan karan. Señor Jesucristopi manaraq iñishaspaqa, Jesucristopi creeq runakunatan nishuta cheqnikuran (Hech 9.1, 2; 22.5). Ichaga Jesucristopi iñispañan, Pabloqa huk law nacionniyoq runakunaman Jesucristomanta allin willakuykunata willananpaq riran (Hech 26.17-18; Gál 2.8).
2. **Kay cartari, ¿hayk'aqtaq escribisqa karan?** Kay cartaqa escribisqa kanman karan Señor Jesucristopa nacesqanpa qepanta 50 otaq 51 watakunapin.
3. **Kay cartari, ¿pikunapaqtaq escribisqa karan?** Kay cartaqa escribisqa karan Tesalónica llaqtapi kaq creyentekunapaqmi.
4. **Kay cartari, ¿imapaqtaq escribisqa karan?** Kay cartaqa escribisqa karan Tesalónica llaqtapi tiyaq creyentekuna iñiyinkupi kallpanchakunankupaqmi (1 Tes 1.6; 3.4), saynallataq Señor Jesucristopa kutimunanpi seguro kanankupaq ima (1 Tes 3.13; 4.13 asta 5.10).
5. **Kay cartapiri, ¿mayqen versiculotaq aswan más importante yuyanapaq?** Kay versiculon aswan más importanteqa: “Ichaga noqanchisqa yachanchismi Señorninchis Jesucristo wañusqanmanta kawsarimusqantaqa. Saynallataqmi Señorninchis Jesucristopi creespa wañuqkunatapas kikin Diospuni kawsarichimunqa” (1 Tes 4.14).
6. **Kay cartari, ¿imayna dividisqataq kashan?** Kay cartaqa khayna dividisqan kashan:
 - (1) Apóstol Pablo graciasta qon Tesalónica llaqtapi tiyaq iñiqkunamanta (1 Tes 1.1-10).
 - (2) Apóstol Pablo Tesalónica llaqtapi llank'aspas huk allin ejemplo kasqanmanta (1 Tes 2.1-16).
 - (3) Tesalónica llaqtapi creyentekunaman apóstol Pablo visitay munasqanmanta (1 Tes 2.17 asta 3.13).
 - (4) Diospa munasqanman hina kawsananchismanta (1 Tes 4.1-12).
 - (5) Señorninchis Jesucristopa kutimunanmanta (1 Tes 4.13 asta 5.11).
 - (6) Jesucristopi creeq runakunata apóstol Pablo kallpanchasqanmanta (1 Tes 5.12-28).

Cartapa qallariyininmanta

1 1 Tesalónica llaqtapi huñunakuq wawqe panaykuna: Noqa Pablon, Silvanopiwani, hinallataq Timoteopiwani ima kay cartata qankunaman esribimuspa saludamuykichis. Qankunaqa Diospa, hinallataq Señorninchis Jesucristopa khuyakusqan wawankunan kashankichis. Chayraykun noqaykuqa mañakushayku, Diosninchis, hinallataq Señorninchis Jesucristopas tukuy imapi yanapaspa, hawkallata kawsachisunaykichispaq.

Apóstol Pablon graciasta qon Tesalónica llaqtapi iñiqunamanta

2 Noqaykuqa Diosmanta sapa kutin mañakuspakun, qankunamanta yuyariyku. Hinapan Diosman graciasta qoyku llapallaykichismanta. 3 Hinaspapas sapa kutin qankunamanta yuyarispaykun, Dios Taytanchisman tukuy sonqoykuwan graciasta qoyku kaykunamanta: Diospaq llank'asqaykichismanta, paypi allin iñisqaykichismanta, munakuywan servisqaykichismanta, hinallataq ñak'arisppapas, Jesucristopi allinta confiaspa mana ishkayasqaykichismantawan ima. 4 Khuyasqay wawqe panaykuna, Diosmi qankunataqa anchata munakusunkichis. Chayraykun qankunataqa akllasurankichis, wawankuna kanaykichispaq. Chaytan noqaykuqa allinta yachayku.

5 Noqaykuqa Jesucristomanta allin willakuykunata qankunaman willaspaykuqa, manan rimayyllachu rimarayku. Aswanmi *Santo Espiritupa atiyninwan cheqaqtapuni convencesqa kaspayku, qankunaman Diosmanta willaraykiku. Hinaspapas qankunaqa allintan yachankichis, qankuna ukhupi kaspaykuqa, qankunata khuyakuspan, allinniykichispaq tukuy imatapas ruwarayku.

6 Chaymi qankunaqa noqaykupa, hinallataq Señorninchis Jesucristopa ejemplo qosusqaykichisman hina ruwashankichis. Hinaspapas qankunaqa ancha ñak'ariypiña kashaspaykichispas, Señor Jesucristomantan allin willakuykunata chashkirankichis ancha kusikuywan. Chay kusikuytan Diospa Santo Espiritu qankunaman qosurankichis. 7 Chaymi qankunaqa Jesucristopi

creesqaykichisrayku, huk ejemplo kashankichis, Macedonia *provincia kasqaykichiispí, hinallataq Acaya provincia lawpi tiyaq creyentekunapaqwan ima. **8** Hinaspapas qankunamanta qallarispan, Macedonia provincia kasqaykichiispí, Acaya provinciapi, hinallataq huk provinciakunapipas ashka runakuna Señor Jesucristomanta allin willakuykunata willakuranku.

Chayraykun chay lugarkunapi tiyaq runakunaqa ña yachankuña Diospi qankuna creesqaykichista. Chaymi noqaykupaqqqa manaña necesariochu, imaynatas Jesucristopí qankuna creesqaykichismanta chay lugarkunapi willakunaykupaqqqa.

9 Hinaspapas paykunaqa ancha allintan rimashanku, imaynatas ancha khuyakuywan qankuna chashkiwasqaykichismanta, hinallataq Diosman imayna iñisqaykichismantapas.

Hinaspapas willakullashankutaqmi, kay pachapi runakunapa ruwasqan *idolokunata saquespa, kawsaq cheqaq Diostaña servisqaykichismantapas. **10** Hinaspapas paykunaqa rimashankun, Señor Jesucristopá kay pachaman kutimunanta qankuna suyasqaykichismantapas. Ichaqa Diosmi Jesucristotaqa kawsarichiran wañusqakuna ukhumanta, saynapi juicio p'unchaw chayamuqtin, wiñay castigomanta librasqa kananchispaq.

Apóstol Pablo Tesalónica llaqtapi yachachisqanmanta

2 1 Wawqe panaykuna, qankunaqa yachankichismi, qankunaman watukuq hamusqaykuqa, mana yanqapaqchu kasqanta. **2** Hinaspapas qankunaqa ñan yachankichishña, Tesalónica llaqtaykichiisman manaraq chayamushaqtiyuqa, Filipos llaqtapi runakuna contraykupi kaspanku k'amiwasqankuta, hinallataq ñak'arichiwasqankutapas. Ichaqa chaykuna pasawashaqtinkupas, Diosninchismi kallpanchawaranku, chay Tesalónica llaqtaykichiispí runakuna contraykupi kashaqtinkupas, mana manchakuspa, Diosmanta allin willakuykunata qankunaman willanaykupaq. **3** Hinaspapas noqaykuqa cheqaq kasqallantan willarayku, manataqmi pantachiyyta munaspaykuchu, nitaq ni pitapas engaña yta munaspachu. **4** Aswanqa Diosmi noqaykutaqa akllawaranku, aprobasqa obrero kaspayku, Señor Jesucristomanta allin willakuykunata runakunaman willanaykupaq. Chayraykun noqaykuqa ima kasqallanta willakushayku. Hinaspapas manan

runakunawan allinpi qepayta munaspachu willakuyku, aswanqa Dioswan allinpi qepayta munaspaykun. Paymi sonqoykuta reqsin, allinchus icha mana allinchus kasqantaqa. **5** Hinaspapas qankunaqa yachankichismi, noqaykuqa manan sumaq palabrukunawanchu qankunataqa convenceraykichis, nitaqmi qolqueraykullachu qankunataqa rimapayaraykichis. Chaytaqa Dios kikinmi allinta yachan. **6** Hinaspapas noqaykuqa manan runakuna otaq qankuna alabawanaykichistachu munarayku. **7** Noqaykuqa Jesucristopa *apostolnin kasqaykuraykun qankunata kamachinaykupaq atiyniyoq karayku. Ichqaq aswanmi noqaykuqa qankuna ukhupi kaspaykuqa, llamp'u sonqowan rikuraykiku, imaynan huk warmipas wawankunata tukuy sonqonwan khuyapayasca uywan saynata. **8** Chaymi qankunataqa anchata khuyakuspayku, Diosmanta allin willakuykunata kusikuywan willaraykichis. Hinaspapas noqaykuqa tukuy vidaykuwan, hinallataq tukuy imaykuwanmi qankunataqa yanaparaykichis, qankunata anchatapuni khuyakusqaykurayku. **9** Wawqe panaykuna, qankunaqa yuyashankichismi, imaynatachus tutantin p'unchawnintin makiykuwan llank'asqaykutaqa. Saynatan noqaykuqa huk trabajopi llank'arayku mantenekunaykupaq, saynapi qankunapaq ama huk gasto kanaykupaq. Hinaspan noqaykuqa Diosmanta allin willakuykunata gratisilla qankunaman willaraykiku.

10 Noqaykuqa qankuna ukhupiqa mana huchallikuspan, allinta comportakuspa, kawsarayku. Chayraykun noqaykutaga mana ni pipas acusaytaqa atiwankumanchu. Chaykunamantan Diospas, hinallataq qankunapas testigoy kankichis. **11** Hinaspapas qankunaqa yachankichismi, noqaykuqa qankunatan anchatapuni khuyakuraykiku, imaynan papanpas wawankunata khuyakuspa, animan hinallataq consuelan chay hinata. **12** Hinaspapas qankunataqa alli-allintan yachachiraykichis, Diospa wawankuna kasqaykichisrayku, allinta kawsanaykichispaq. Diosmi waqyashasunkichis, hanaq pacha k'anchaq glorianpi paywan kushka gobernaranaykichispaq.

13 Chayraykun noqaykuqa Diosman tukuy tiempo graciasta qoyku, qankunaman Diospa palabranta willaqtiyku, sumaqta chashkisqaykichisrayku. Chay chashkisqaykichis palabrataga

manan runakunapa palabranta hinachu chashkirankichis, aswanqa Diospa palabranta hinan. Chay palabranta uyarisqaykichismi kawsayniykichistaqa cambiaran. **14** Wawqe panaykuna, qankunaqa yachallankichistaqmi, llaqtamasiykichis runakuna qatikachaspa ñak'arichisusqaykichistapas. Saynatan Judea *provincia lawpipas, Señor Jesucristopi creeq masinchiskunatapas qatikachaspa ñak'arichiranku llaqtamasin runakunaqa. **15** Hinas papas chay Judea *provincia lawpi tiyaq runakunallataqmi Señor Jesucristotapas, hinallataq Diosmanta willakuq ñawpaq *profetakunatapas wañuchiranku. Chay llaqtamasiy runakunallataqmi ashka llaqtakunamanta noqaykutapas qarqomuwaranku. Paykunaqa, Diosta mana kusichispunkun, llapallan runakunapa contranpi kashanku. **16** Chay mi chay runakunaqa Diosmanta allin willakuykunata huk law *nacionniyoq runakunaman willaqtiyu, hark'awashanku. Saynata ruwas punkun, paykunaqa aswan más huchataraq apayukushanku. Ichaqa Diosmi paykunataqa ancha mana aguantayta castiganqa.

Apóstol Pablo creyentekunaman visitay munasqanmanta

17 Khuyasqay wawqe panaykuna, noqaykuqa qankunaman tan karunchasqa hina kasharayku huk tiempo. Ichaqa qankunawan kushka mana kashaspaykupas, tukuy tiempon sonqoykupiqa yuyallaraykiku. Chay mi noqaykuqa qankunaman visitamuya anchata munarayku, saynapi qankunawan tupayunanchispaq. **18** Noqaykuqa ashka kutitan qankunaman visitamuya munarayku. Hinas papas noqa Pablo kikiypunin ashka kutita qankunaman visitamuya piensarani. Ichaqa Satanasmi sapa kutin huk trampata hina churawaranku, saynapi qankunaman ama visitamunaykupaq. **19** Saynaqa Señorninchis Jesucristo kutimuqtinri, ¿manachu paymanta qankunaman willasqaykurayku kusikuykuman? Arí, Señorninchis Jesucristo kay pachaman kutimuqtinqa, anchatan kusikusaqku, qankunaman willasqayku mana yanqapaq kasqanrayku. **20** Chay raykun noqaykuqa qankunamanta anchata kusikuspa, contento kashayku qankunapa iñiynykichiswan.

3 **1** Ichaqa qankunamanta karupi, kaspaykun noqaykuqa anchata llakikushayku. Chay mi noqaykuqa Atenas llaqtapi sapallayku qepakunaykupaq parlanakurayku. **2** Hinaspan

wawqenchis Timoteota qankunaman mandamuraykichis. Payqa Jesucristomanta allin willakuykunata willaspanmi yanapawashanku. Chayraykun wawqenchis Timoteotaqa mandamuraykichis, qankunata iñiyniykichispi allinta kallpanchasunaykichispaq, hinallataq yanapasunaykichispaq ima, 3 saynapi ima sasachakuykunapipas qankuna ñak'arispaykichis, ama hukmanyanaykichispaq. Hinaspapas qankunaqa ñan yachankichishña, ima sasachakuykunaña hamuwaqtinchispas ñak'arinanchismantaqa. 4 Qankunawan kushka kashaspaykuraqmi, ña willaraykichishña imapas sasachakuykuna hamunanmantaqa. Chaymi kunanqa ña yachankichishña, noqaykupa yachachisqaykuman hina, chay sasachakuykuna pasasqanmantaqa. 5 Chaymi noqaqa qankunamanta anchata llakikuspay wawqenchis Timoteota mandamurani, saynapi iñiyniykichispi imayna kasqaykichista yachanaypaq. Hinaspapas noqaqa anchatan piensapakurani: “¿icha diablochu ima huchamanpas paykunataqa urmarachin?” nispay. Sichus sayna kanman chayqa, yanqapaqchá Señor Jesucristomanta qankunaman yachachisqaykuqa kanman karan.

6 Ichqa wawqenchis Timoteoqa ñan kutiramuranña Tesalónica llaqtaykichismantaqa. Hinaspas payqa willawaranku, allinta khuyanakuspa kawsasqaykichismanta, hinallataq Señor Jesucristopí mana ishkayaspa, allinta paypi iñisqaykichismantawan ima. Hinaspas wawqenchis Timoteoqa willawarankun, mana qonqaspa yuyariwasqaykichista, hinallataq noqaykuwan kaqmanta tupayuya munasqaykichismantapas, imaynan noqaykupas qankunawan tupayuya munayku, chay hinata. 7 Chayraykun wawqe panaykuna, iñiyniykichispi firme sayasqaykichista yacharuspayku, noqaykuqa ancha sasachakuypiña tarikuspakupas, ñak'arispaykupas, ancha kallpanchasqa kashayku. 8 Chaymi kunanqa, Jesucristopí cheqaq iñisqaykichista yachaspayku, ancha kusisqa tarikuyku. 9 Chayraykun noqaykuqa ancha kusikuywan Diosninchisman graciasta qoyku, qankuna mana ishkayaspa, Diospi allinta creesqaykichisrayku. Chaymi Diosman graciasta qospaykuqa, manaña ni imaynanmantapas niyta atiykuñachu. 10 Chaymi

tutapas p'unchawpas Diosmanta tukuy sonqoykuwan mañakuyku, qankunawan tupayunaykupaq, saynapi qankunaman hamuspa kallpanchaqtiyku, Señorninchis Jesucristopí astawanraq creenaykichispaq.

11 Chayraykun Diosninchismanta, hinallataq Señorninchis Jesucristomantawan mañakushayku, qankunaman visitaq hamunaykupaq. **12** Saynallataqmi noqaykuqa Señorninchis Jesucristomanta mañakushayku, qankunapura anchata khuyanakunaykichispaq, hinallataq llapallan runakunatapas khuyakunaykichispaq, imaynan noqaykupas qankunata anchata khuyakuykichis, chay hinata. **13** Saynallataqmi noqaykuqa Señorninchis Jesucristomanta mañakushayku, qankunata kallpanchasunaykichispaq, hinallataq huk limpio sonqoyoq kanaykichispaq ima. Saynata kawsaqtiykichismi, Diospa ñawpaqninpiqa mana ni pipas ni imamantapas acusayta atisunkichishchu, Señorninchis Jesucristo paypi iñiqkunawan, hinallataq angelninkunapiwan kushka kay pachaman kutimuqtin. Amén.

Diospa munasqanman hina kawsananchismanta

4 **1** Wawqe panaykuna, noqaykuqa ñan yachachiraykichishña Diospa munasqanman hina kawsanaykichismantaqa. Chaymi qankunaqa chay yachachisqaykuman hina kawsashankichis. Ichaqa kunanmi noqaykuqa Señorninchis Jesucristopa sutinpi kallpanchamuykiku, hinallataq mañakamuykiku, astawanraq kallpanchakuspa, Diospa munasqanman hina kawsanaykichispaq.

2 Hinaspapas qankunaqa ñan yachankichishña, Señorninchis Jesucristopa yachachikuyinman hina, qankunaman yachachisqaykutaqa. **3** Diosqa manan munanchu waqllikuy huchakunapi kawsanaykichistaqa. Aswanmi Diosqa munan llapallan huchakunamanta karunchakuspa, ch'uya sonqoyoq kawsanaykichista. **4** Chayraykuyá qankunaqa sapankamaykichis esposaykichista sumaqta respetaspa kawsaychis. **5** Hinaspapas qankunaqa, amayá Diosta mana reqsiq runakuna hinachu waqllikuy huchakunata ruwaspa puriychis. **6** Hinaspapas amayá ni pipas Señor Jesucristopí creeqmasintaqa ofendechunchu, nitaq engañachunpashchu.

Tukuy chaykuna ruwaqkunataqa kikin Señormi anchata castiganqa. Chaykunamantan noqaykuqa ñawpaqtaraq ña willaraykichishña. **7** Hinaspapas Diosqa manan millay huchakunata ruwaspa kawsananchispaqchu waqyawaranchis. Aswanqa waqyawaranchis, tukuy huchakunamanta karunchakuspa, sumaq limpio sonqoyoq kawsananchispaqmi. **8** Chayraykun niykichis, sichus pipas kay yachachisqaykuta mana kasukuspaqa, manan noqallaykutachu rechazawashanku. Aswanqa *Santo Espíritu qowaqninchis Diostan rechazashanku.

9 Hinaspapas Diosqa ñan qankunataqa yachachisurankichishña, imaynatas Señorninchis Jesucristopí creeqkunapura khuyanakuspa kawsanaykichismantaqa. Chayraykun manaña necesariochu, chay khuyanakuymanta qankunaman escribimunaypaqqa. **10** Ichqa cheqaqtapunin qankunaqa khuyakushankichis enteron Macedonia *provincia lawpi iñiqmasinchiskunataqa. Chayraykun ruegakamuykichis, qankunapura astawanraq khuyanakunaykichispaq, saynapi Señorninchis Jesucristopí llapallan creeqkunatapas astawanraq khuyakuspa kawsanaykichispaq. **11** Qankunaqa, huk runakunapa ruwanankunaman ama metekuspa, hawkalla kawsaychis.

Manka ruwaq runa (1 Tesalonicenses 4.11)

Hinaspa llank'aychis mantenekunaykichispaq makiykichiswan, imaynatan ñawpaqtaraq yachachiraykichis chay hinata.

12 Sichus qankuna kay consejasqaykunata kasukunkichis chayqa, Señorninchis Jesucristopi mana creeq runakunapas, allin kawsasqaykichista rikuspankun, respetasunkichis. Qankunaqa saynata kawsaspan, manaña ni pimantapas ni imatapas mañakunkichishñachu mantenekunaykichispaqqa.

Señorninchis Jesucristopa kutimunanmanta

13 Wawqe panaykuna, noqaykuqa munaykun wañuq runakunawan imas pasananmanta yachanaykichista, saynapi Señorninchis Jesucristopi mana creeq runakuna hina ama llakisqa kanaykichispaq. Paykunaqa anchatan wañuqkunamantaqa llakikunku, manaña tupanankuta yachaspanku. **14** Ichaqa noqanchisqa yachanchismi Señorninchis Jesucristo wañusqanmanta kawsarimusqantaqa. Saynallataqmi Señorninchis Jesucristopi creespa wañuqkunatas kikin Diospuni kawsarichimunqa.

15 Chaymi noqaykuqa Señorninchis Jesucristopa yachachisqanman hina qankunata yachachishaykichis khaynata: Señorninchis Jesucristo kay pachaman kutimuqtinqa, paypi creespa wañuqkunaraqmi primertaqa kawsarimunqaku paywan kushka kanankupaq. Chaymantañan chay tiempopi manaraq wañuq creyentekunaqa Señorninchis Jesucristowan huñunakusunchis. **16** Ichaqa kikin Señorninchis Jesucriston hanaq pachamanta urayamushaspa, altomanta qaparispa kamachinqa. Hinaqtinmi *angelkunapa jefen *Arcángel willakunqa Jesucristopa hamusqanta. Chaymi huk cornetata huk ángel tocanqa. Hinaqtinmi chay cornetapa tocasqanta uyarispanku, Señorninchis Jesucristopi creespa wañuq runakunaraq primerta kawsarimunqaku. **17** Chaymantan Diosqa Jesucristopi creespa kawsashaqraq runakunata, wañusqankumanta kawsarinpuq runakunatawan kushkata hanaq pachaman oqariwasunchis. Hinaspan alto cielopi phuyupa chawpinpi Señorninchis Jesucristowan tupasunchis. Hinaspan paypi iñiqkunaqa, llapallanchis paywan kushka hanaq pachapi wiña-wiñaypaq kawsasunchis. **18** Chayraykun kay yachachikuykunawan qankunaqa, llapallaykichis, allinta kallpanchanakunaykichis.

5 1 Wawqe panaykuna, manan necesariochu qankunaman escribimunaypaq, ima tiempokunapis otaq ima p'unchawkunapis kaykuna pasananmantaqa. 2 Hinaspapas qankunaqa yachankichismi, Señorninchis Jesucristopa kutimunan p'unchawqa qonqayllamanta chayamunanta. Imaynan mana piensasqanku rato, suwapas tutata otaq ima horastapas qonqayllamanta suwakuq hamun chay hinata. 3 Chay p'unchaw chayamunapaq kashaqtinmi, Jesucristopí mana iñiq runakunaqa khaynata nishanqaku: “Tukuy iman kay pachapiqa hawkalla kashan; hinaspapas manan ni imamantapas manchakunapaq hinaqa kanchu”, nispanku. Hinaqtinmi Diosqa qonqayllamanta castigaspa, kay pachapi tukuy kaqkunata destruispa tukuy pampaman tukuchinqa. Chaymi mana ni pipas ishkakapuytaqa atinqakuchu. Ichaga chaykunan pasanqa mana piensasqanku horasta, imaynan wiksayoq warmita onqokunanapaq qonqayllamanta dolor hap'in chay hinata. 4 Ichaqa wawqe panaykuna, qankunaqa manañan tutayaqpi hinañachu kawsashankichis. Chayraykun qankunapaqqqa Señorninchis Jesucristopí kutimunan p'unchawqa manaña huk suwa hinañachu sorprendesunkichis. 5 Hinaspapas qankunaqa llapallaykichismi k'anchaypi, hinallataq p'unchawpi kawsaq runakuna hina kashankichis. Chaymi noqanchisqa manaña tutayaqpi kawsaq runakuna hinañachu kanchis. 6 Chayraykuyá noqanchisqa ama wakinkuna hinachu puñuspa hina kawsasunchis. Aswanyá noqanchisqa sapa p'unchaw rikch'aspa hina, allin yuyaywan kawsasunchis. 7 Puñuqkunan ichaga tuta puñunku. Mach'aqkunapas tutan mach'anku. [Nota: *Chay puñuq, mach'aq, hinallataq tutayaqpi kawsaq runakunaqa, huchapi kawsaq runakunan kanku. Chaymi paykunaqa Señorninchis Jesucristopá kutimunan p'unchawpiqa mana piensankuchu.*] 8 Noqanchismi ichaga p'unchawpi hina kawsashanchis. Chayraykuyá noqanchisqa allinta rikch'aspa hina kawsasunchis, Diospi confiakuspa, hinallataq llapallan runamasinchistapas sumaqta khuyakuspa. Ichaga Diospi confiakuyninchismi, hinallataq runamasinchista khuyakuspa kawsayninchismi, huk *bronce planchamanta ruwasqa chaleco hina, tukuy huchakunamanta waqaychawasun. Saynallataq sichus salvasqa kasqanchismanta mana ishkayaspa kawsasunchis chayqa, chay confiasqanchismi huk soldadopa

umanman churakunan casco hina noqanchista protegewanchis, salvasqa kananchispaq. **9** Diosqa manan castigasqa kananchispaqchu waqyawaranchis. Aswanqa waqyawaranchis, Señorninchis Jesucristopí creespa, salvasqa kananchispaqmi. **10** Chaypaqmi kikin Señorninchis Jesucristo noqanchisrayku wañuran, saynapi kawsaspapas otaq wañusqa kaspapas, kutimuqtin paywan kushka kananchispaq. **11** Chayraykuyá qankunaqa yanapanakuspa kallpanchanakuychis, imaynatan kunan kallpanchanakuspa kawsashankichis chay hinata.

**Jesucristopí creeq runakunata apóstol
Pablo kallpanchasqanmanta**

12 Jesucristopí creeq wawqe panaykuna, qankunatan ruegakamuykichis, yachachisuqniykichis liderkunataqa allintayá respetylachis. Paykunan qankunata anchata kallpanchakuspa, yachachisunkichis, Jesucristopí creespa allinta kawsanaykichispaq. **13** Saynallataqyá chay liderkunataqa allinta respetaspa khuyakuychis, Jesucristopá obranpi llank'asqankurayku. Saynallataq qankunapurapas hawkalla kawsakuychis. **14** Saynallataqmi wawqe panaykuna, qankunataqa ruegakamuykichis, mana imapas ruway munaq quella runakunataqa q'aqchaychis llank'anankupaq. Saynallataq ishkayaq runakunatapas, hinallataq pisi iñiyllayoq kaqkunatapas sumaqta kallpanchaychis. Saynata ruwaspa llapanpaq pacienciayoq kaychis.

15 Hinaspapas qankunaqa contraykichispi ima maltapas ruwasuqtiykichisqa, amayá chay runamantaqa vengakuychishchu. Aswanyá qankunaqa sapa p'unchaw kallpanchakuychis, allin kaqta ruwaspa, qankunapura kawsanaykichispaq; hinallataq llapallan runakunawanpas allinta kawsaychis. **16** Qankunaqa tukuy tiempoyá kusisqalla kawsaychis. **17** Saynallataq Diosmantapas tukuy tiempo mañakuychis. **18** Saynaqa imaña pasaqtinpas, Diosmanyá graciasta qoychis. Saynatan Diosqa munan, Jesucristopí creeq runakuna kawsananchista.

19 Hinaspapas amayá qankunaqa Diospa *Santo Espiritunpa contranpiqa ni imatapas ruwaychishchu. (Aswanyá paytaqa allinta kasuychis). **20** Sichus

Diospa Santo Espiritun pitapas yanapanqa, Diosmanta imatapas willanapaq chayqa, amayá chay nisqantaqa despreciaychishchu. **21** Tukuy ima nisqankutapas allinta averiguaspayá examinaychis, saynapi cheqaqtachus icha manachus Diosmanta rimasqanku kasqanta yachanaykichispaq. Hinaspas allin kaq yachachikuykunallata kasukuychis. **22** Llapan mana allin ruwaykunamantapas karunchakuspayá kawsaychis.

23 Hawkayay qokuq Diosmi qankunapa espiritu kichista, almaykichista, hinallataq cuerpo y kichistapas sumaqta ch'uyanchanqa, saynapi limpio sonqoyoqña Señorninchis Jesucristo kutimunan p'unchawkama kawsanaykichispaq. **24** Diosmi qankunataqa waqyasurankichis, paypaq kanaykichispaq. Paymi tukuy ima nisqanta cumplin. Chayraykun Diosqa tukuy kay nisqaykunataqa ruwanqapuni, saynapi prometesqankuna cumplikunana paq.

Cartapa tukukuyninmanta

25 Wawqe panaykuna, Diosmantayá noqaykupaqwan mañapuwaychis.

26 Jesucristopi creeq llapallan wawqe pananchiskunatapas khuyakuywan abrazaykuspayá otaq huk much'aywan saludaykuychis. [Nota: Israel nacionpiqa qaripas warmipas much'aywanmi saludanakunku. Ichaqa kay Perú llaqtanchispipa manan qarikunaqa much'anakunkuchu saludanakunankupaqqaj.]

27 Señorninchispa sutinpin qankunata kamachimuykichis, kay escribimusqay cartataqa Jesucristopi creeq llapallan wawqe pananchiskunamanyá leeykuychis.

28 Noqaqa Señor Jesucristomantan mañakushani, paypa munakuynin astawanraq qankunapi kananpaq. Amén.

2 TESALONICENSES

1. **Kay cartatari, ¿pitaq escribiran?** Kay cartataqa *apóstol Pablo escribiran, Tesalónica llaqtapi kaq creyentekunaman apachinanpaq (2 Tes 1.1; 3.7, 17). Apóstol Pabloqa Cilicia provincia ukhupi kaq Tarso llaqtapin naceran (Hech 21.39; 22.13). Pabloqa papanqa ishkay *nacionniyoqmi karan: Israel nacionniyoq hinallataq Roma nacionniyoq ima. Chayraykun Pablopas chay ishkay nacionniyoq karan (Filip 3.4-5). Pabloqa ishkay sutiyoqmi karan: Hebreo rimaypin karan Saulo, Roma nacionniyoq runakunapa rimayninpitaaqmi karan Pablo (Hech 13.9). Pabloqa *Moisespa escribisqan *leykunamanta allin yachaq runan karan. Señor Jesucristopi manaraq iñishaspaqa, Jesucristopi creeq runakunatan nishuta cheqnikuran (Hech 9.1, 2; 22.5). Ichqaq Jesucristopi iñispañan, Pabloqa huk law nacionniyoq runakunaman Jesucristomanta allin willakuykunata willananpaq riran (Hech 26.17-18; Gál 2.8).
2. **Kay cartari, ¿hayk'aqtaq escribisqa karan?** Kay cartaqa escribisqa kanman karan Señor Jesucristopa nacesqanpa qepanta 51 otaq 52 watakunapin.
3. **Kay cartari, ¿pikunapaqtaq escribisqa karan?** Kay cartaqa escribisqa karan Tesalónica llaqtapi creyentekunapaqmi.
4. **Kay cartari, ¿imapaqtaq escribisqa karan?** Kay cartaqa escribisqa karan Tesalónica llaqtapi creyentekuna, Señor Jesucristopa kutimunanmanta confundisqa kasqankumanta corregikunankupaqmi.
5. **Kay cartapiri, ¿mayqen versiculotaq aswan más importante yuyanapaq?** Kay versiculon aswan más importanteqa: “Hinasapas noqaykuqa munaykun, Señorninchis Jesucristopa yanapayninwan runamasiykichis khuyakunaykichista, imaynan Diospas runakunata munakun chay hinata. Hinasapas Señorninchis Jesucristoyá qankunataqa kallpanchasunkichis, tukuy ñak'ariykunata pacienciawan soportanaykichispaq, imaynan Jesucristopas pacienciawan soportaran chay hinata” (2 Tes 3.5).
6. **Kay cartari, ¿imayna dividisqataq kashan?** Kay cartaqa khayna dividisqan kashan:
 - (1) Graciasta Diosman qonanchismanta (2 Tes 1.1-12).
 - (2) Anticristo rikhurimunanmanta (2 Tes 2.12).
 - (3) Salvasqa kanaykichispaq akllasqa kasqaykichismanta (2 Tes 2.13-17).
 - (4) Apóstol Pabloqa oracionpi mañakunankumanta (2 Tes 3.1-5).
 - (5) Qella runakuna hina ama kananchismanta (2 Tes 3.6-18).

Cartapa qallariyininmanta

1 1 Tesalónica llaqtapi khuyakusqay wawqe panaykuna, noqa Pablon, Silvanopiwan, hinallataq Timoteopiwan ima kay cartata qankunaman esribimuspa, Taytanchis Diospa, hinallataq Señorninchis Jesucristopa sutinpi qankunata saludamushaykichis.

2 Khuyakuwaqninchis Taytanchis Diosmanta, hinallataq Señorninchis Jesucristomantawanmi mañakushani, qankunataqa tukuy imapi yanapasuspakichis, hawkallata kawsachisunaykichispaq.

Graciasta Diosman qonanchismanta

3 Wawqe panaykuna, noqaykuqa Diosmanmi qankunamanta tukuy tiempo graciasta qoshayku, mana ishkayaspas Diospi astawan confiasqaykichismanta, hinallataq qankunapurapas astawan khuyanakuspa kawsasqaykichismantawan ima. Chaymi noqaykuqa Diosman qankunamanta tukuy tiempopi graciasta qoshayku. **4** Chayraykun noqaykuqa llapallan *iglesiakunapi qankunamanta kusikuspakuyu allintapuni rimashayku. Saynataqa rimayku, qankunata runakuna qatikachaspa, anchata ñak'arichishasuqtiykichispas, pacienciawan tukuy imata soportaspa, Señor Jesucristopí confiasqaykichisraykun. **5** Saynata kawsaspaykichismi qankunaqa llapallan runakunawan rikuchikunkichis, Diosqa cheqaqtapuni justo kasqanta. Ichaqa kunanmi qankunaqa anchata ñak'arishankichis. Saynata kawsaqtiykichismi, Diosqa ña aprobasunkichishña, paypa gobiernasqan reinonman haykunaykichispaq.

6 Diosqa pimanpas mana sayapakuspanmi, runakunataqa juzganqa. Chaymi qankunata ñak'arichisuqniykichis runakunatapas anchata ñak'arichispa castiganqa. **7** Ichaqa qankunamantaqmi tukuy ñak'arisqaykichismanta Diosqa samayta qosunkichis hinallataq noqaykumanpas. Chaytaqa ruwanqa Señorninchis Jesucristo, atiyniyoq *angelninkunawan kushka, hanaq pachamanta kutimuqtinmi. **8** Señorninchis Jesucristoqa nina rawraypa chawpinpin hamunqa, Diospi llapallan mana creeq runakunata, hinallataq

Señor Jesucristomanta willakusqankutapas mana kasukuq runakunata juzgaspa castigananpaq. **9** Chaymi Diospi mana creeq runakunaqa, Diospa ñawpaqninmanta wikch'usqa kaspanku, wiñaypaq castigasqa kanqaku. Hinaspan paykunaqa Diospa qayllanpi sumaq k'anchaynintapas, hinallataq atiynintapas mana rikunqakuchu. **10** Chaykunan pasanqa Señorninchis Jesucristo kay pachaman kutimuqtin. Chay p'unchawmi payqa ancha alabasqa kanqa, paypi llapallan creeqkuna ancha admirakuywan payta alabaqtinku. Chay alabaqkunamanta wakinninmi qankunapas kankichis, Señorninchis Jesucristomanta willaqtiyku, paypi creesqaykichisrayku.

11 Chaymi noqaykuqa Diosmanta tukuy tiempo qankunapaq mañakushayku, saynapi Dios qankunata yanapasuqtiykichis, paypa munasqanman hina allinta kawsanaykichiispaq. Hinaspapas noqaykuqa mañakushaykun, qankunapa mañakusqaykichista atiyninwan Dios cumplinanpaq, saynapi Diospi confiaspa payta serviq qallarisqaykichiistapas tukunaykichiispaq. **12** Saynata kawsaqtiykichismi, Señorninchis Jesucristopa sutinga hatunchasqa kanqa qankunarayku. Saynallataqmí Jesucristopas qankunata hatunchasunkichis. Saynataqa hatunchasunkichis Diospas, hinallataq Señorninchis Jesucristopas, qankunata anchata khuyakususqaykichisraykun.

Anticristo rikhurimunanmanta

2 1 Wawqe panaykuna, Señorninchis Jesucristo kutimuqtinmi, noqanchisqa paywan kushka huñunakusun. Chaymi qankunata ruegakamuykichis, 2 piwanpas facillata ama engañachikunaykichiispaq. Qankunaqa amayá mancharikunkichishchu, sichus pipas “Señorpa kutimunan p'unchawqa chayaramunñan”, nispa nisuqtiykichisqa. Ichaqa kanqan llullakuspa rimaq runakunaqa. Paykunan nisunkichis, “*Santo Espiritun saynata niwanku”, nispanku, otaqmi nisunkichis, “kay cartata escribiq Pablón saynata yachachiran, hinaspan escribimuwaranchis”, nispanku. 3 Saynaqa amapuniyá qankunaqa ni piwanpas

engañachikunkichishchu. Ichaqa Señorninchis Jesucristopa kutimunan p'unchaw manaraq chayamushaqtinmi, Diospa contranpi runakuna sayarinqaku. Hinaqtinmi rikhurimunqa milla-millay ruwaq huchasapa *anticristo. Chay runaqa ñan nina rawray infiernoman wikch'uyusqa kananpaq destinasqaña kashan. **4** Chay anticristoqa rikhurimunqa cheqaq Diospa contranpi, hinallataq runakunapa adorasqan dioskunapa contranpi iman. Hinaspapas chay millay huchasapa anticristoqa, Diospa templonman haykuspanmi, chaypi tiyayuspa khaynata ninqa: "Noqallan diosqa kani", nispa.

5 Aswanqa yuyariychisyá, noqaqa qankunawan kushka kashaspayraqmi, kaykuna pasananmantaqa ña willaraykichishña. **6** Chaymi qankunaqa ña yachankichishña, chay milla-millay huchasapa anticristo runa amaraq rikhurimunapaq imas hark'asqantaqa. Ichaqa tiempo cumplirukuqtinñan, chay anticristo runaqa rikhurimunqa. **7** Kunanmi ichaqa chay anticristo runapa imapas mana allin ruwayninkunaqa pakallapi ña ruwakushanña. Ichaqa chay hark'aqnin huk lawman ayquerinallantañan suyashan rikhurimunapaq. **8** Chaymantan chay milla-millay ruwaq huchasapa anticristo runaqa rikhurimunqa. Hinaqtinmi Señorninchis Jesucristo hamuspa, samaynillanwan wañuchinqa; saynallataqmi hamusqan k'anchayninwanpas mana imaman tukuchinqa. **9** Ichaqa Jesucristo manaraq kutimushaqtinmi, chay milla-millay ruwaq huchasapa anticristo runaqa Satanaspá atiyninwan rikhurimunqa. Hinaspán chay anticristo runaqa, atiyninwan ruwanqa admirakuyapaq tukuy milagrokunata, hinallataq mana hayk'aq rikusqanchis señalkunatawan. Chaykunata ruwaspanmi, ashka runakunata llullakuspa engañanqa. **10** Hinaspán chay anticristo runaqa tukuy imaymanata ruwaspa, (huchankupi) chinkasqa runakunata engañanqa. Saynataqa engañachikunkaku, salvakunankupaq Jesucristopa cheqaq willakuyninta mana chashkiya munasqankuraykun. **11** Chaymi kikin Diospuni permitin, Diospi mana creey munaq runakunata chay anticristo engañananpaq, saynapi paypa llullakusqanpi creenankupaq. **12** Chaymi Diospa cheqaq willakuyninkunapi mana creeq runakunaqa,

tukuy huchakunata kusisqallaña ruwasqankurayku, wiñaypaq condenasqa kanqaku.

Salvasqa kanaykichispaq akllasqa kasqaykichismanta

13 Wawqe panaykuna, Diosmi qallariymantapacha qankunata munakuspa salvasqa kanaykichispaq akllasurankichis. Hinaspan Jesucristopi creesqaykichisrayku, Santo Espirituqa ch'uyanchasurankichis, saynapi Diosllapaqña kanaykichispaq. Chayraykun noqaykuqa tukuy tiempo qankunamantaqa Diosman graciasta qoshayku. **14** Hinaspapas Diosmi waqyasurankichis Señorninchis Jesucristomanta allin willakuykunata qankunaman willasqaykurayku, saynapi Señorninchis Jesucristowan kushka hanaq pacha sumaq gobiernasqan glorianpi kanaykichispaq. **15** Chayraykuyá, wawqe panaykuna, allintapuni Jesucristopi confiaspa kawsaychis. Saynallataq ama qonqankichishchu, qankunawan kushka kashaspayku yachachisqaykuta, hinallataq cartantakama escribimuspa yachachisqaykutapas.

16 Dios Taytanchismi anchata khuyakuwanchis. Chaymi payqa paypi confiaqkunata wiñaypaq consuelawanchis. Chaytan payqa gratislla ruwan ama ishkayasca kawsananchispaq. Chayraykun Dios Taytamanta hinallataq Señor Jesucristomantan mañakushayku, **17** qankunata kallpanchasunaykichispaq, yanapasunaykichispaq, tukuy imapi allin kaqkunata rimanaykichispaq, hinallataq allin kaqkunata ruwanaykichispaq ima.

Diospa palabran willasqa kananpaq orakunamanta

3 **1** Wawqe panaykuna, qankunaqa Diosmantayá noqaykupaq mañapuwayku, saynapi Diospa palabranta prontolla enteron llaqtakunapi willaqtiyku, sumaq respetowan chashkinankupaq, imaynan qankunapas Diosta kusisqa chashkikurankichis chay hinata. **2** Saynallataqyá qankunaqa, Diosmanta mañapuwayku, chay mana allin ruwaq millay runakunamanta waqaychasqa kanaykupaq. Manan llapallan runakunachu Jesucristopiqa creehta munanku. **3** Ichqa Señorninchis Jesucristoqa ima prometesqankunatapas cumplinpunin. Chaymi payqa qankunata iñiyniykichispi

kallpanchasunkichis, hinallataq waqaychasunkichis tukuy mana allinkunamantawan ima. **4** Qankunaqa yachachisqaykuman hinan kunanqa ruwashankichis. Chaymi noqaykuqa confiashayku qepa tiempomanpas chay yachachisqaykuman hina ruwanaykichispaq. **5** Hinaspapas noqaykuqa munaykun, Señorninchis Jesucristopa yanapayninwan runamasiykichis khuyakunaykichista, imaynan Diospas runakunata munakun chay hinata. Hinaspapas Señorninchis Jesucristoyá qankunataqa kallpanchasunkichis, tukuy ñak'ariykunata pacienciawian soportanaykichispaq, imaynan Jesucristopas pacienciawian soportaran chay hinata.

Qella runakuna hina ama kananchismanta

6 Wawqe panaykuna, Señorninchis Jesucristopa sutinpin kamachimuykiku, qella mawla mana llank'ay munaq hermanokunamantaqa t'aqakuychis. Sayna qella runakunaqa manan noqaykupa yachachisqaykuman hinachu kawsashanku. **7** Qankunan ichaqa yachankichis imaynatas noqayku kawsasqaykuta. Saynatayá qankunapas kawsaychis. Noqaykuqa qankunawan kushka kashaspaykuqa, manan ni hayk'aqpas qellachu karayku. **8** Hinaspapas noqaykuqa manan ni ima mikhunatapas mikhuraykuchu mana pagaspaqa. Aswanmi noqaykuqa tuta p'unchaw anchata llank'arayku, saynapi mayqenniykichispapas huk gasto ama kanaykupaq. **9** Hinaspapas qankunapaqa deberniykichismi karan, noqaykuta yanapawanaykichispaqqa, Jesucristomanta willakusqaykurayku. Ichaqa manan noqaykuqa chaytaqa mañakuraykichishchu. Aswanmi huk ejemplo hina kanaykupaq llank'arayku, saynapi qankunapas noqayku hina llank'anaykichispaq. **10** Noqaykuqa qankunawan kashaspaykuraqmi yachachiraykiku khaynata:

—Sichus pipas llank'ayta mana munaspaqa, amayá mikhuchunpashchu, nispa.

11 Ichaqa uyariykun qankuna ukhupi wakinniykichis mana llank'ay munaq qella runakuna kasqanta. Aswanmi paykunaqa runamasinkupa vidanman metekuspa, munasqankunaman hina purishanku. **12** Sayna kawsaq runakunatan, Señorninchis

Jesucristopa sutinpi q'aqchaspa, kamachimuyku, ama problemata ruwaspa llank'anankupaq. Saynata llank'aspayá paykunaqa mikhunankupaq llank'apakuchunku, saynapi vida pasayta yachanankupaq.

13 Wawqe panaykuna, qankunayá ichaqa, ama desanimakuspaykichis, allin kaqkunallata ruwaychis. **14** Sichus mayqenniykichispas kay cartapi kamachimusqaykuman hina mana kasukunqachu chayqa, chay runataqa allinta reqsychis; hinaspa paywanqa ama juntakuychispashchu, saynapi p'enqakunanpaq. **15** Ichaqa chay creeqmasiykichis runataqa amayá enemigoykichista hinachu qawankichis. Aswanqa chay runataqa wawqeykichis hinatayá Señorninchis Jesucristopa sutinpi sumaqta q'aqchaychis.

Cartapa tukukuyninmanta

16 Hawkayay qokuq Señorninchis Jesucristoyá qankunatapas hawkallata kawsachisunkichis. Señorninchis Jesucristoyá sapa p'unchaw qankunawan kachun, maypiña chaypiña kaqtiykichispas, imaña hayk'aña pasasuqtiykichispas.

17 Noqa Pablon kay cartapa tukukuyninta kikin makiywan qankunaman escribimushaykichis. Letrappas noqapapunin. Saynatan noqaqa llapallan cartaykunapi escribini (noqapa cheqaq cartay kasqanta yachanaykichispaq).

18 Señorninchis Jesucristopa munakuyninyá, hinallataq bendicionninpas qankunawan kachun. Amén.

1 TIMOTEO

1. **Kay cartatari, ¿pitaq escribiran?** Kay cartataqa *apóstol Pablo escribiran Timoteoman apachinanpaq. Apóstol Pabloqa Cilicia provincia ukhupi kaq Tarso llaqtapin naceran (Hech 21.39; 22.13). Pablopas papanqa ishkay *nacionniyoqmi karan: Israel nacionniyoq hinallataq Roma nacionniyoq ima. Chayraykun Pablopas chay ishkay nacionniyoq karan (Filip 3.4-5). Pabloqa ishkay sutiyqmi karan: Hebreo rimaypin karan Saulo, Roma nacionniyoq runakunapa rimayninpitaqmi karan Pablo (Hech 13.9). Pabloqa *Moisespa escribisqan *leykunamanta allin yachaq runan karan. Señor Jesucristopi manaraq iñishaspaka, Jesucristopi creeq runakunatan nishuta cheqnikuran (Hech 9.1, 2; 22.5). Ichqa Jesucristopi iñispaña, Pabloqa huk law nacionniyoq runakunaman Jesucristomanta allin willakuykunata willanapaq riran (Hech 26.17-18; Gál 2.8).
2. **Kay cartari, ¿hayk'aqtaq escribisqa karan?** Kay cartaqa escribisqa kanman karan Señor Jesucristopa nacesqanpa qepanta 60 otaq 65 watakunapin. Hinaspapas Pabloqa kay cartaqa escribinman karan Roma nacionpi carcelman manaraq churasqa kashaspanmi.
3. **Kay cartari, ¿pipaqtaq escribisqa karan?** Kay cartaqa escribisqa karan Jesucristopi creeq joven Timoteomanmi (1 Tim 1.3-4). Timoteoqa apóstol Pabloqa khuyakusqan wawan hinan karan (1 Tim 1.1-2; 2 Tim 1.2; 2.1). Paytaqa apóstol Pablo Éfeso llaqtapi pastor kananapaq saqeran Macedonia llaqtaman rishaspa (1 Tim 1.3).
4. **Kay cartari, ¿imapaqtaq escribisqa karan?** Kay cartaqa escribisqa karan Timoteo iñiyninpi kallpanchakuspa, creyentekunata allinta kallpanchananpaq, hinallataq *iglesiatas organizananpaq iman (1 Tim 4.6, 9, 13, 16; 6.3-5).
5. **Kay cartapiri, ¿mayqen versiculotaq aswan más importante yuyanapaq?** Kay versiculon aswan más importanteqa: “Qanqa Jesucristopi llapallan creeqkunapaqyá huk ejemplo kay, rimayniyki, ruwayniyki, khuyakuuniyki, ch'uya sonqo kayniyki, iñiyni yki, hinallataq allin kawsayniyki ima...” (1 Tim 4.12).
6. **Kay cartari, ¿imayna dividisqataq kashan?** Kay cartaqa khayna dividisqan kashan:
 - (1) Llullakuspa yachachiq runakunamanta (1 Tim 1.1-11).
 - (2) Apóstol Pablo graciasta Diosman qosqanmanta (1 Tim 1.12-20).
 - (3) Diosmanta imaynatas mañakunanchismanta (1 Tim 2.1-15).
 - (4) Iglesiapi yachachiq liderkunamanta (1 Tim 3.1-16).
 - (5) Falso yachachikuykunamanta (1 Tim 4.1-5).
 - (6) Timoteota apóstol Pablo kamachisqanmanta (1 Tim 4.6-16).

- (7) Iñiqmasinchiskunawan imayna kawsananchismanta (1 Tim 5.1 asta 6.2).
- (8) Qolqellata ama munaspa, Diospa soldadon hina kawsananchismanta (1 Tim 6.3-21).
-

Cartapa qallariyininmanta

1 1 Ancha khuyakusqay Timoteo, noqa Pablon (Señorninchis Jesucristopa sutinpi) saludamuyki. Noqataqa salvawaqninchis Diosmi, suyakusqanchis Señorninchis Jesucristopiwan akllawaran, Jesucristopa *apostolnin kanaypaq. 2 Qanqa Jesucristopi cheqaqta creesqaykiraykun, noqapa waway hina kanki. Chaymi kay cartata qanman escribimuyki. Hinaspapas Dios Taytanchisyá, hinallataq Señorninchis Jesucristopiwan ima, qantaqa anchata khuyapayaspa, tukuy imapi yanapasunki, hinallataq hawkallata kawsachisunki ima.

Llullakuspa yachachiq runakunamanta

3 Macedonia *provincia lawman rishaspaymi, qantaqa ñia valekuraykiña, Éfeso llaqtapi qepakunaykipaq. Saynaqa chay llaqtapi qepakuspakiyá, wakin llulla runakunata kamachiy, amaña llullakuspa Diosmanta yachachinankupaq. 4 Hinaspapas chay llulla runakunataqa kamachiyá, falso historiakunata willakuspanku ama purinankupaq, saynallataq ñawpaq abuelonkupa sutinkunamanta tukuy historiakunata yuyarispanku, tiemponkutapas amaña pierdenankupaq. Chay falso historiakunata yachachiqtinkun, uyariqkunaqa discutinakuspanku yanqa atipanakunku ñawpaq runakunapa sutinkunamanta rimaspanku. Ichaqa chaykunamanta rimasqankuqa manan ni pitapas yanapanchu, Diospi astawan creenankupaqqa.

5 Chaymi encargayki kaykunata allinta runakunaman yachachinaykipaq limpio sonqoyoq kanankupaq, allin concienciayoq, hinallataq Diospi cheqaq iñiyniyoq kanankupaq ima, saynapi cheqaqta khuyanakuspa kawsanankupaq. 6 Wakinqa chay cheqaq khuyanakuymanta karuncharukuspankun, tiemponkuta pierdeshanku,

yanqamanta discutinakuspanku. **7** Paykunaqa Moisespa esribisqan *leykunamanta yachaq tukuq kaspankun, Diosmanta yachachiyta munanku. Ichqa manan paykunaqa ni yachachisqankutapas allintaqa entiendenkuchu.

8 Noqanchisqa yachanchismi Moisespa esribisqan leykunaqa allin kasqanta, sichus Diospa munasqanman hina allinta yachachisun chayqa. **9** Saynallataqmi noqanchisqa yachanchis, leykunaqa ruwasqa karan, manan allin ruwaq runakuna castigasqa kananpaqchu. Aswanmi leykunaqa ruwasqa karan, huchapi kawsaq runakuna castigasqa kanankupaq. Chay huchapi kawsaq runakunan kanku: llapallan huchasapakuna, leykunata rechazaqkuna, mana kasukuqkuna, Diosta mana respetaqkuna, Diosmanta burlakuspa kawsaqkuna, Diosta mana adoraqkuna, tayta maman wañuchiqkuna, runamasin wañuchiqkuna, **10** waqllikuypi puriqlikuna, qaripura warmiwan hina puñuqlikuna, runamasinta presota hina hap'ispa qolqeapaq rantikuqlikuna, llullakuqlikuna, falso juramentota ruwaqlikuna, hinallataq Diosmanta allin yachachikuykunapa contranpi kaqlikuna ima. **11** Tukuy atiyniyoq alabasqa Diosmi chay sumaq yachachikuykunataqa noqaman encargawaran, runakunaman yachachinaypaq.

Apóstol Pablo graciasta Diosman qosqanmanta

12 Noqaqa Señorninchis Jesucristomanmi graciasta qoni. Paymi noqapi confiaspa akllawaran. Hinaspan kallpanchawaran, paymanta runakunaman willamunaypaq. **13** Nawpaqtan noqaqa Jesucristopa contranpi rimaspa ofenderani; hinaspan paypi creeq runakunatapas k'amispa, qatikacharani ñak'arichinaypaq. Chaykunataqa ruwarani Jesucristopi mana creesqayraykun, hinallataq paymanta manaraq yachaspay ignorante kasqayraykun. Saynata ruwashaqtiymi Diosqa noqata khuyapayawaspa perdonawaran. **14** Diosninchisqa anchatan munakuwaran. Hinaspan yanapawaran, paypi iñinaypaq, saynallataq paytapas hinallataq runakunatapas anchata khuyakuspay kawsanaypaq ima. Saynataqa yanapawaran, Jesucristopi cheqaqta iñispay, paywan huklla kasqayraykun.

15 Kay uyarisqanchisqa cheqaqmi. Chayraykun llapallan runakuna kay allin willakuypi creenanku. Chay allin willakuyqa kaymi: Jesucriston kay pachaman hamuran, huchayoq runakunata salvantanpaq. Chay huchayoq runakunamanta aswan más huchayoqraqmi noqaqa karani.

16 Saynata kawsashaqtymi, Diosqa khuyapayaykuwaspa salvawaran. Saynata salvawaspanmi, Diosqa runakunaman rikuchiran Jesucristoqa ancha pacienciayoq noqawan kasqanta. Saynata noqawan ruwaspanmi, Diosqa noqata churawaran huk ejemplota hina, saynapi huchayoq runakunapas, Jesucristopi creespa, wiñay kawsayniyoq kanankupaq. **17** Saynaqa wiña-wiñaypaq kawsaq *Reyninchistayá alabaspa adorasun. Payllan tukuy yachayniyoq, mana wañuq, mana pipa rikunan, sapallan Dios Tayta. ¡Hinallataq paytaqa wiña-wiñaypaq hatunchaspa, alabasun! Amén.

18 Ancha khuyasqay Timoteo, qanqa waway hinan kanki. Chaymi noqaqa kay kamachikuya qanman encargashayki, Diosmanta willakuq *profeta wawqenchiskuna qanmanta nisqankuman hina ruwanaykipaq. Saynaqa, sichus kay kamachikuya cumplinki chayqa, guerrapi peleanaykipaq huk allin soldado hinan kanki. **19** Hinaspapas qanqa kallpanchakuyá, Jesucristopi allinta iñinaykipaq. Saynata kawsaqtiykin, Diosqa yanapasunki, concienciaykipi limpio kanaykipaq. Ichaqa Diospa munasqanman hina mana kawsaspankun wakinqa, Jesucristomanta karunchakuspanku, manaña paypiqa creenkuchachu. **20** Chay manaña creeq runakunamantan kanku Himeneowan hinallataq Alejandrowan. Chaymi paykunataqa diablopamakinman vidankuta entregarani, paykunawan munasqanta diablo ruwananpaq; saynapin paykunaqa yachanqaku, Diospa contranpi manaña rimayta.

Diosmanta imaynatas mañakunanchismanta

2 1 Kaykunatan qankunaman recomendamuykichis, Diosmanta mañakuspa, ruegakuychis llapallan mundontinpi runakunapaq. Saynata ruwaspa, paykunamanta Diosman graciasta qoychis. **2** Saynallataq qankunaqa

Diosmanta mañakuychis, *nacionkunata gobiernaq runakunapaq, hinallataq llapallan autoridadkunapaqwan ima, hawkalla, mana cheqninakuspa, Diosta kasukuspa, hinallataq runamasinchiswanpas sumaqta kawsananchispaq. **3** Saynata mañakuyqa ancha allinmi. Hinaspapas saynata mañakusqanchismi salvawaqninchis Diosmanqa agradan. **4** Diosqa munanmi llapallan runakuna salvasqa kanankuta, hinallataq cheqaq kaqta yachanankutapas. **5** Ichaqa ch'ullallan Diosqa, ch'ullallataqmi Dioswan allinpanachiqpas, Diosman chayananchispaqqa. Chay allinpanachiqpas salvawaqninchis Jesucriston. Paymi kay pachapi nacespa, cheqaq runa karan. **6** Hinaspapas paymi entregasqa karan cruzpi wañunanpaq, saynapi paypi creeqkunapa, llapallan huchankuta perdonaspa, salvananpaq. Chay ruwasqanmi llapallan runakunaman rikuchisqa karan, Diospa decidisqan tiempo cumplikuqtin. **7** Chaypaqmi Diosqa noqata mandamuwaran, huk law nacionniyoq runakunaman Jesucristomanta allin willakuykunata willamunaypaq. Chaymi noqaqa cheqaqtapuni paykunaman yachachinay, saynapi paykunaqa Diospi creenankupaq. Mana llullakuspaymi, noqaqa kay rimasqaykunataqa qankunaman willashaykichis.

8 Chayraykun noqaqa munani, llapallan llaqtakunapi runakuna ama phiñachinakuspa, hinallataq ama peleaspa, aswan ch'uya sonqoyoq kaspanku, makinkuta altoman oqarispanku, Diosmanta mañakunankuta.

9 Saynallataqmi noqaqa munani, warmikunapas amayá pay tukusqa kanankupaqchu p'achakuchunku, nitaq runakuna qawapayananaqchu. Hinaspapas p'achankuqa amayá ashka qolqepa valorninwan adornasqachu kachun. Nitaq churakuchunkupas ashka qolqepa valornin qorimanta otaq *perlasmanta alajakunawanchu. Saynallataqyá warmikunaqa chukchankutapas ama runakuna qawapayananaqchu arreglakuchunku. **10** Aswanyá “Diostan servini” nispa niq warmikunaqa allin kaqkunata imatapas ruwachunku. Saynatan Diosta khuyakuspa hinallataq payta servispa allinta respetaq warmikunaqa kawsanku.

11 Hinaspapas warmikunaqa huñunakusqanku *iglesiapi respetowan kasukuspa, yachachiqkunata upallalla uyarichunku.

12 Saynallataqmi iglesiapiqa mana munanichu, warmikuna yachachinantaqa; nitaqmi munanipashchu, warmikuna qarikunata kamachinantaqa. Aswanqa upallalla kaspankun, warmikunaqa llapallan yachachikuykunata uyarinanku. **13** Ichqa Diosmi Adantaqa primerta ruwaran, chaymantañataqmi Evata. **14** Hinaspapas manan Adantachu diabloqa engañaran, aswanqa Evatan. Chaymi Evaqa engañachikuspan, huchallikuran. **15** Ichqa ñak'ariywan onqokushaspankuspas, kaykunata mana pisipaspa ruwaspan, warmikunaqa salvasqa kanqaku: Jesucristopi creespa, runamasinkuta khuyakuspa, paytukusqa mana kaspa, hinallataq ch'uya sonqoyoq kaspa ima.

Iglesiapi yachachiq liderkunamanta

3 1 Cheqaqtapunin niyki, sichus pipas *iglesiapa lidernin kayta munaqqa, Diostan allin oficiopi serviyta munashan. **2** Ichqa iglesiapi creyentekunata kamachinanpaq liderqa khaynan kanan: mana pipapas huchachanan, ch'ulla warmillayoq, kikinta allinta controlakuspa kawsaq, allinta piensaspa imatapas ruwaq, allinta comportakuspa kawsaq, wasinman visitamuq runakunatapas samachiq, Diospa palabranmanta allinta yachachiq, **3** mana mach'aq, ch'awqakuna ama hatarichiq, ama engañaspa qolqe ganay munaq, nitaq qolqe sonqochu. Aswanqa kanan khuyapayakuq, hinallataq llamp'u sonqo iman. **4** Hinaspapas iglesiapi creyentekunata kamachiq liderqa khaynan kanan: allin ejemplo kaspanmi, wasinpi llapallan familialwan kasuchikunan. Hinallataq wawankunatapas allinta educaspanmi, paykunawan allinta respetachikunan. **5** Sichus wasinpi familialkunata mana kamachiyta atinqachu chayqa, manan Jesucristopi creeq runakunatapas kamachiytaqa atinqachu. **6** Hinaspapas iglesiapi creyentekunata kamachiq liderqa manan Diospi chayllaraq creeqchu kanan. Sichus chayllaraq creeq kaspaqa, yanqan paytukusqa runaman tukurunman. Hinaspan diablo hina castigasqa kanman. **7** Saynallataqmi iglesiapi creyentekunata kamachiq liderqa mana creyente runakunapapas respetasqan kanan. Saynapin payqa mana p'enqachisqachu kanqa runakunapa ñawpaqninpi, nitaq huchamanpas urmanqachu, diablo urmachiyta munaqtin.

Iglesiapi diaconokunamanta

8 Saynallataqmi *diaconokuna kanankupaqqa khayna kananku: respetana runa, rimasqanta cumpliq, mana mach'aq, hinallataq ama engañaspa yanqamanta qolqe ganay munaq ima. **9** Hinaspapas diaconokunaqa limpio concienciayoq kaspankun, sonqonkupi waqaychananku, Diosmanta cheqaq hatun yachachikuykunata. **10** Hinaspapas iglesiapi diaconokunata akllanapaqqa, primertan huk tiempo pruebaman churana, allinta reqsinapaq. Chaymantanān allinchus icha manachus diácono kanankupaq kasqankuta yacharuspaña, iglesiapi diaconokuna kanankupaqqa akllananchis.

11 Saynallataqmi *diaconisa warmikunapas khayna kananku: allin respetana, hinallataq mana cuento q'epichu. Aswanmi paykunaqa kananku kikinkuta allinta controlakuspa kawsaq warmikuna, hinallataq tukuy imapipas confianapaq warmikuna ima.

12 Hinaspapas diaconokunaqa ch'ulla warmillayoqmi kananku. Paykunaqa wasinkupin huk ejemplo kaspanku, wawankuwan kasuchikunanku. **13** Ichaqa pipas diácono kaspa, allinta llank'anqa chayqa, allin respetasqan kanqa. Saynallataqmi paykunaqa iñiyninkupipas astawanraq wiñarispa, mana ni imatapas manchakuspa, Jesucristomanta willananku.

Diospi iñisqanchisqa cheqaqpuni kasqanmanta

14 Noqaqa prontollan qanman visitamuya munashani. Kunanmi ichaqa kay yachachikuykunallataraq escribimushayki.

15 Sichus mana prontollachu hamusaq chayqa, kay yachachikuykunatayá allinta estudiay. Saynapin qanqa yachanki imaynatas *iglesiapi comportakunaykimanta. Hinaspapas Diospi creeqkunaqa, Diosmanta cheqaq kaqta yachachispan, Diospa familial kanchis. Chaymi Diospa iglesianqa huk pilar hina kay pachapi kashan, Diosmanta cheqaq yachachikuya defiendenanpaq, (saynapi Diosmanta llullakuspa falso yachachiqkunata alayriman orqonanpaq). **16** Noqanchisqa cheqaqtapunin yachanchis, Jesucristomanta chay allin yachasisqanchisqa mana entiendey

atinaraqmi karan. Ichaqa kunanmi chay yachachikuykunaqa claro kashan yachananchispaq. Chay yachachikuykunan kaykuna:

Jesucristoqa Dios kashaspanpas noqanchis runa hinan kay pachapi naceran.

Diospa Santo Espiritunmi declararan, Jesucristopa yachachisqanqa cheqaq kasqanta.

Angelkunan Jesucristotaqa rikuranku.

Jesucristomantan runakunaqa yachachiranku ashka *nación llaqtakunapi.

Hinaqtinmi kay pachapi ashka runakunaqa Jesucristopi creeranku.

Hinaqtinmi Jesucristoqa hanaq pacha k'anchaq cielopi chashkisqa karan.

Falso yachachikuykunamanta

4 1 Diospa *Santo Espiritunpa nisqanman hinan, qepa tiempokunataqa, Diospi wakin creeqkuna, pantachikuq *demoniopa yachachikuyinkunata uyarispanku, Diosmanta cheqaq willakuykunapi manaña creespanku, Diosmanta karunchakunqaku.

2 Diosmanta chay karunchakuq runakunaqa, llullakuspa yachachiq ishkay uya runakunata uyarispankun qatikunqaku. Ichaqa chay engañaq runakunaqa mana p'enqakuq qara uya runakunan kanku. 3 Hinas papas chay engañaq runakunaqa, kamachispan prohibinku, runakuna ama casarakunankupaq, hinallataq wakin mikhunakunatas am mikhunankupaq. Ichaqa Diosmi llapallan mikhunakunataqa unancharan, Diospi creeq cheqaq kaqta yachaqkuna Diosman graciasta qospa mikhunanchispaq. 4 Diospa tukuy imakuna unanchasqanpas allinpunin. Chaymi noqanchisqa Diosman graciasta qospa, imatapas mikhunanchis, mana despreciaspa. 5 Chay raykun noqanchisqa imatapas mikhunchis, Diospa palabranpi yachachiwasqanchisman hina. Hinas papas noqanchisqa imatapas mikhuspanchisqa, primertan Diosman graciasta qonchis, saynapi ima mikhunapas ch'uyanqasqa kananpaq.

Timoteota apóstol Pablo kamachisqanmanta

6 Sichus qan kay yachachikuykunata Jesucristopi creeqkunaman yachachinki chayqa, Jesucristopa allin

serviqninmi kanki. Chaykunataqa yachachinayki Diospa palabranta allinta estudiaspan, hinallataq allinta kasukuspa iman, imaynan kawsanaykipaq allinta alimentakushawaq chay hinata. **7** Amayá qanqa runakunapa piensasqankuman hina mana valeq cuentokunataqa uyariychu. Chay cuentokunaqa Diosta mana respetaq runakunapa inventasqanmi. Aswanqa Señorninchis Jesucristopi allinta creespa kallpanchakuy, payta qatikunaykipaq. **8** Ejerciciota ruwasqanchisqa ashllatan yanapawanchis cuerponchis allin liviano kananpaq. Ichaqa allinta esforzakuspa Señor Jesucristopi masta confiasqanchismi, aswan más allinta yanapawanchis, saynapi kay pachapipas, hinallataq hanaq pacha cielopipas allinta kawsananchispaq. **9** Chaymi niykichis, chay yachachisqaykunaqa cheqaqmi. Chayraykun chay yachachisqaykunapi creespa, llapallaykichis kasukunaykichis. **10** Diosqa llapallan runakunata salvayta munaspan, paypi llapallan creeq runakunata salvan. Chayraykun ima ñak'ariyña hamuwaqtinchispas, wiñay kawsaq Diospi confiaspa allinta kallpanchakushanchis, saynapi allinta llank'ananchispaq.

11 Saynaqa chay nisqaykunatayá llapallanman yachachispa, kamachiy kasukunankupaq. **12** Qanqa Jesucristopi llapallan creeqkunapaqyá huk ejemplo kay, rimayniykipi, ruwayniykipi, khuyakuuniykipi, ch'uya sonqo kayniykipi, iñiyniykipi, hinallataq allin kawsayniykipi ima. Saynata kawsaspayá runakunawanqa allinta respetachikuy, saynapi pipas joven kasqaykirayku ama despreciasunaykipaq.

13 Qanpa kasqaykiman noqa chayamunaykamayá, Jesucristopi creespa huñunakuq creyentekunaman Bibliata leespa, yachachiy, hinallataq kallpanchay ima.

14 Qanqa amayá qonqankichu iglesiapi liderkunaman Dios revelaykuqtin, makinkuta paykuna umaykiman churayuspanku, qanpaq mañapususqaykitaqa. Sayna ruwasqankuanmi Diosqa atiyninta qosuranki, paypa obranpi allinta llank'anaykipaq.

15 Qanqa kay nisqaykunatayá tukuy sonqoykiwan ruwayman churay, hinaspa tiempota qokuy runamasinchiskunaman yachachinaykipaq. Saynata

ruwaqtiykin llapallan runakunaqa yachanqaku, Señor Jesucristopi aswan mastaraq sapa p'unchaw creesqaykita, hinallataq Diospa obranpi llank'asqaykitapas. **16** Timoteo, qanqa kikiykitayá allinta cuidakuy. Hinallataq allinta piensarispa, imatasqayta cheqaq kaqta yachachiy. Sayna cheqaqta yachachiqtiykin uyarisuqniykikunaqa kasukuspa salvasqa kanqaku, hinallataqmi qanpas salvasqa kanki (chay cheqaq kaq yachachisqaykipi creesqaykirayku).

Iñiqmasinchiskunawan imayna kawsananchismanta

5 1 Timoteo, amayá kuraq runakunataqa q'aqchankichu. Aswanqa papaykita hinayá sumaq llamp'u sonqowan kallpanchay. Saynallataq jovenkunatapas wawqeykikunata hina, sumaqta rimapayay. **2** Hinallataq kuraq warmikunatapas mamitaykita hina sumaq llamp'u sonqowan kallpanchay. Saynallataq sipaskunatapas limpio sonqowan panaykikunata hina respetowan aconsejaya.

3 Saynallataq mana familiayoq wakcha viudakunatapas ima necesidadninpipas yanapaykuy. **4** Ichaqa mayqen viudapapas wawankuna otaq willkankuna kan chayqa, paykunan primerta chay viudataqa ima necesidadninpipas yanapananku, imaynan wawa kaqtinku, tayta mamankupas paykunata uywaran chay hinata. Sayna ruwaymi Diospaqqa ancha allinpuni. **5** Ichaqa cheqaqtapuni mana familiayoq viudaqা Diosllapiñan confiakun. Chaymi payqa Diosmanta tuta p'unchaw mañakun, payta, hinallataq huk runakunatapas, Dios yanapananpaq. **6** Ichaqa cueronta kusichiyllapi puriq viudan, kawsashaspapas wañusqa hina kashan. **7** Chayraykuyá qanqa kay yachachisqaykunaman hina Jesucristopi creeq runakunata kamachiy, kasukuspa ruwanankupaq, saynapi qankunamanta ni pipas mana allinkunata ama rimashanankupaq. **8** Sichus pipas wasinpi familiarmanta mana preocupakunchu chayqa, mana creyente runakunamantapas aswan más millaytaraqmi comportakuspa kawsashan. Saynata kawsaspan Jesucristopi iñisqantapas negashan.

9 Qankunaqa viudakunata ima necesidadninpipas yanapanaykichispaqqa, listapiyá consideraychis kay

viudakunallata: soqta chunka watayoqmanta wichayman viudakunata, ch'ulla kutilla casarasqa kaq viudakunata, **10** imatapas allinta ruwaspa reqsichikuq viudakunata, wawankunatapas allinta uywaq viudakunata, visitakunata wasinpi samachiq viudakunata, sumaq llamp'u sonqowan Diospi creeqkunata yanapaq viudakunata, llakisqakunata consuelaq viudakunata, hinallataq tukuy imatapas allinta ruwaq viudakunatawan ima.

11 Ichaqa sipas viudakunataqa amayá chay listapiqa churankichu. Paykunaqa yapamanta casarakuyta munaspunkun, Diosta *iglesiapi servinankupaq prometekusqankuta mana allintachu cumplinkuman. **12** Hinaspan chay prometekusqankuta mana cumplispanku, huchallikunkuman. **13** Hinaspapas chay sipas viudakunata yanapaqtiykichisqa, aswanmi paykunaqa qellaman tukurunkuman. Hinaspapas paykunaqa cuento q'epi kaspankun, wasin-wasin purimunkuman, runakunapa vidanmanta malta rimaspanku. Hinallataqmi paykunaqa, pasaq simillaña kasqankurayku, runakunapa vidanman metekuspa, tukuy mana allinkunata rimankuman.

14 Chayraykun noqaqa sipas viudakunataqa casarakunankutapuni munani, paykuna wawayoq kaspanku, wawankuta, hinallataq wasinkutapas allinta cuidaspa kawsanankupaq, saynapi contranchispi kaq runakuna mana criticawananchispaq. **15** Ichaqa chay sipas viudakunamanta wakinmi, Diosmanta karuncharukuspanku, diablopas munasqantaña ruwashanku. Chayraykun kaykunataqa nishaykichis.

16 Sichus Señorninchis Jesucristopí creeq familia ukhupi kashan huk viuda chayqa, chay viudapa familialmi paytaqa yanapaspa mantenenan. Saynapin iglesiapi wawqe pananchiskunaqa manaña chay viudamantaqa anchatañachu preocupakunqaku. Aswanqa mana familiayoq viudakunamantaña preocupakuspankun, paykunata yanapanqaku.

17 Iglesiata allinta gobiernaq liderkuna, hinallataq Jesucristomanta willakuspa, yachachiqkunapas merecenkun ancha allin respetasqa kayta, hinallataq allin pagasqa kayta

ima. **18** Diospa palabranpin nin: “Trigo erapi trigota saruq torotaqa aman senq'apankichu”, nispa [*Deuteronomio 25.4*].

Saynallataqmi Bibliapiqa nishan: “Llank'aq runamanqa llank'asqanmantan pagapunapuni”, nispa [*Lucas 10.7*].

[*Nota: Israel nación llaqtapiqa, torowanmi trigotaqa saruchiranku, manan caballowanchu.*]

19 Sichus pipas iglesiapi huk liderta imamantapas acusanqa chayqa, primertan chay acusaq runaqa testigokunata apamunan ishkayta otaq kinsata. Sichus chay testigokunata mana apamuqtinqa, ama paytaqa kasuychishchu. **20** Sichus pipas huchallikuspalla purinqa chayqa, llapallan creyentekunapa ñawpaqninpi q'aqchaska, atencionta waqyaychis, saynapi wakin creyentekunapas manchakuspa, allinta kawsanankupaq.

21 Kaykunataqa kamachimushayki Diospa ñawpaqninpi, Señorninchis Jesucristopa ñawpaqninpi, hinallataq Diospa akllasqan *angelninkunapa ñawpaqninpi iman. Chaymi qanqa kay yachachisqaykunata cumplinayki. Hinapan qanqa pimanpas mana sayapakuspa correginayki. **22** Hinaspapas iglesiapi líder kananpaq pitapas akllaspacha, amayá comuntachu akllay. Hinaspapas amayá makiykitaqa pimanpas comuntachu churay líder kananpaqqa. Aswanqa allinta piensaspayá, akllay. Mana chayqa yanqan imapas mana allin ruwasqanpi comprometesqa kawaq. Aswanyá qanqa Diospaq ch'uya sonqoyoq kawsay.

23 Wawqey Timoteo, qantaqa sapa kutinmi wiksayki nanashasunki. Chayqa amayá unullatachu tomay. Aswanqa huk chikan vinotawan tomaykuy, wihsayki sanoyananpaq.

24 Manaraq juzgasqa kashaqtinkun, wakin runakunapa hucha ruwasqanqa alayrilla kashan. Ichaqa wakin runakunapa huchanñataqmi juzgasqa kananpaq p'unchaw chayamuqtinña, chayraq yachasqa kanqa. **25** Saynallataqmi allin ruwasqanchiskunapas alayrilla kashan. Ichaqa wakin allin ruwasqanchiskunapas runakunapa mana rikusqan kashaspanpas, huk p'unchawmi alayriman lloqsimunqa, saynapi llapallan runakuna rikunankupaq.

6 **1** Patronniyoq kaq creyentekunapas, patronniykichistayá allin respetowan rikuspa allinta servaychis, saynapi ama ni pipas Diospa contranpi rimanankupaq, hinallataq

Diosmanta yachachisqaykutapas ama desprecianankupaq. **2** Saynallataqmi sirvientekunatapas niykichis, sichus patronniykichis Señorninchis Jesucristopi creeq kaqtinqa, amayá iñiqmasiykichis kasqanraykuchu mana kasukuq kaychis. Aswanyá qankunaqa patronniykichistaqa allin respetowan rikuychis, Jesucristopi khuyasqa creeqmasiykichis kasqanrayku. Chaytan qanqa yachachinayki, hinallataq kamachinaykipas.

Falso yachachikuymantan, qolqemantawan

3 Sichus pipas yachachin Señorninchis Jesucristopha cheqaq yachachisqanpa contranpi, hinallataq noqanchis creyentekunapa yachachisqanchispas contranpi chayqa, **4** pay kikillanpaqmi paytukusqa kashan. Hinaspapas payqa manan ni imatapas yachanchu. Saynata ruwaq runaqa discutinakuy costumbreyoqmi. Chaykunamantan qallarimun envidiakuykuna, contranakuykuna, k'aminakuykuna, mana confianakuykuna, **5** millay piensaykuna, hinallataq sapa kutin peleaykuna ima. Sayna ruwaq runakunaqa mana entiendey atiq roqro uma runakunan kanku. Hinaspapas sayna runakunaqa cheqaq kaq yachachikuykunamantan karunchasqa kashanku, mana yachasqankurayku. Chaymi saynata yachachiq runakunaqa *iglesiapi yachachisqankuwan qapaqyayta munanku. {Sayna clase runakunamantaqa t'aqakuy}. **6** Ichaqa cheqaqpunin kayqa. Sichus Diosta servispanchisqa, cheqaqtapunin ancha kusisqa kawsasunchis, saynapin kawsayninchispas aswan más allin kanqa. Sayna kusisqaqa kawsasunchis, sichus ima kapuqninchiswanpas contento kaspanchismi. **7** Kay pachapi noqanchis nacespanchisqa, manan ni imatapas kay pachamanqa apamuranchishchu. Saynallataqmi wañuspanchispas, mana ni imatapas kay pachamantaqa apasunchishchu. **8** Chayraykun noqanchisqa, sichus mikhunanchispaq hinallataq p'achakunanchispaq kaqtinqa, chaywanyá contento kaspa, kusisqa kawsasunchis. **9** Ichaqa qapaqla kayta munaq runakunaqa diablopas toqla churasqanmanmi urmashanku. Chaymi paykunaqa mana valeq yanqa ruwaykunallapi purispanku, kikinkuta perjudicakunku. Hinapan paykunaqa

diablowan tentasqa kaspanku, ñak'arinku, hinallataq wiñay wañuya ima tarinku. **10** Tukuy mana allin ruwaykunaqa qolqellapi piensaywanmi qallarin. Chaymi wakin runakunapas qapaq kayta munaspanku, Diospi iñisqankutapas qonqarapunku. Hinaspan paykunaqa ashka ñak'ariyunkapi tarikuspa, ancha llakisqa kawsanku.

Diospa soldadon hina kananchismanta

11 Timoteo, qanqa Diosta serviq runa kasqaykiraykuyá, tukuy chay mana allin ruwaykunamanta t'aqakuy. Hinaspa Diosta sapa p'unchaw kasukuspayki, aswan kaykunata ruway: Diosta servispa payllamanña hap'ipakuy, runa masiyikikunata khuyakuy, ancha pacienciayoq kawsay, Diosta kasukuy, Diospi aswan mastaraq iñiy, hinallataq llamp'u sonqo ima kawsay. **12** Qanqa Timoteo, Jesucristopi creespaykin, ashka runakunapa ñawpaqninkupi willaranki chay creesqaykimanta. Hinaspapas qantaqa kikin Diosmi waqyasuranki paymanta yachachinaykipaq. Hinaspan prometesuranki, paypi creesqaykirayku wiñay kawsay premiokyita qanman qosunaykipaq. Chayraykuyá qanqa guerraman riq soldado hina kay, saynapi Diospa contranpi yachachiqunamanta kay cheqaq willakuykunata allinta defiendespa, runakunaman Diosmanta yachachinaykipaq. **13** Timoteo, qantan kamachiyki, tukuy imakunatapas kawsachiq Diospa ñawpaqninpi, hinallataq Señorninchis Jesucristopa ñawpaqninpi ima. Saynaqa chay kamachisqaykunatayá allinta kasukuy. Imaynan Señorninchis Jesucristopas, Poncio Pilatopa ñawpaqninpi kashaspan, cheqaq kaqkunallata rimaspa, Dios Taytanta kasukuran chay hinata. **14** Saynaqa chay cheqaq kaq kamachisqaykunatayá, imapipas ama pantaspa, allintapuni kasukuy, saynapi pipas ama imamantapas acusasunaykipaq. Chaykunatayá qanqa Timoteo ruway, asta Señorninchis Jesucristo kutimunan p'unchawkama. **15** Paymi kay pachaman kutimunqa, Diospa akllasqan p'unchaw cumplikuqtin. Diosmi tukuy atiyniyoq kaspa, tukuy imata gobiernan. Hinaspapas Diosllan kay pachapi kamachiq *reykunapa Reyninqa, hinallataq llapallan kamachiq runakunapa Kamachiqninpas. **16** Payllan mana hayk'aq wañuq, hinallataq wiña-wiñaypaq

kawsaqpas. Hinaspapas payllan mana pipa ashuyunan ancha sumaq k'anchaypi kawsaqqa. Paytaqa manan ni pi runapas rikuranchu, nitaqmi ni pipas rikuytaqa atinmanchu. ¡Diosllan tukuy atiyniyoqqa! ¡Payllayá wiña-wiñaypaq hatunchasqa, hinallataq yupaychasqa ima kachun! Amén.

17 Kay pachapi qapaq creyente runakunata kamachiy, ama paytukusqa kanankupaq, saynapi qolqellankupi ama confianankupaq. Ichaga tukuy imayoq kaypas tukukapuqlan. Aswanqa niy, Diosllapi confiakunankupaq. Payllan tukuy imakunatapas qowanchis, chaykunawan kusisqa kawsakunanchispaq. **18** Saynallataq qapaq creyente runakunataqa kamachiy, allin kaqkunata ruwaspanku, chay allin ruwasqankuwan qapaq hina kanankupaq. Hinaspapas yuyarichillaytaq chay qapaq runakunata, imapas kaqninkuwan wakchakunata yanapanankupaq. **19** Saynapin paykunaqa wiñay kawsayta chashkinqaku cheqaq qorita hina, hanaq pacha cielopi.

Cartapa tukukuyninmanta

20 Timoteo, Diosmi qantaqa akllasuranki, paymanta runakunaman yachachinaykipaq. Saynaqa Diosmanta chay allin yachasqaykikunatayá sonqoykipi waqaychaspa, kasukuy. Hinaspapas ama uyariychu Diospa contranpi rimaq runakunataqa. Chay yachaq tukuq runakunaqa khaynatan ninku: “Cheqaq kaqkunamantan rimashani”, nispanku. Ichaga manan cheqaqtachu chay runakunaqa yachachishanku. **21** Chaymi wakinpas chay mana allin yachachiq runakunata uyarispanku, Diosmanta ña karuncharukunkuña.

Qanwanqa Diospa khuyakuyninyá kachun. Amén.

2 TIMOTEO

1. **Kay cartatari, ¿pitaq escribiran?** Kay cartataqa *apóstol Pablo escribiran Timoteoman apachinanpaq (2 Tim 1.1-2). Apóstol Pabloqa Cilicia provincia ukhupi kaq Tarso llaqtapin naceran (Hech 21.39; 22.13). Pablopas papanqa ishkay *nacionniyoqmi karan: Israel nacionniyoq hinallataq Roma nacionniyoq ima. Chayraykun Pablopas chay ishkay nacionniyoq karan (Filip 3.4-5). Pabloqa ishkay sutiyqmi karan: Hebreo rimaypin karan Saulo, Roma nacionniyoq runakunapa rimayninpitaqmi karan Pablo (Hech 13.9). Pabloqa *Moisespa escribisqan *leykunamanta allin yachaq runan karan. Señor Jesucristopi manaraq iñishaspaka, Jesucristopi creeq runakunatan nishuta cheqnikuran (Hech 9.1, 2; 22.5). Ichqa Jesucristopi iñispaña, Pabloqa huk law nacionniyoq runakunaman Jesucristomanta allin willakuykunata willanapaq riran (Hech 26.17-18; Gál 2.8).
2. **Kay cartari, ¿hayk'aqtaq escribisqa karan?** Kay cartaqa escribisqa kanman karan Señor Jesucristopa nacesqanpa qepanta 65 otaq 67 watakunapin. Hinaspapas Pabloqa kay cartataqa escribinman karan Roma nación llaqtapi carcelpi kashaspanmi (2 Tim 1.8, 16).
3. **Kay cartari, ¿pipaqtaq escribisqa karan?** Kay cartaqa escribisqa karan Jesucristopi creeq joven Timoteomanmi (2 Tim 1.2). Timoteoqa apóstol Pabloqa khuyakusqan wawan hinan karan (1 Tim 1.1-2; 2 Tim 1.2; 2.1). Paytaqa apóstol Pablo Éfeso llaqtapi pastor kananapaq saqeran Macedonia llaqtaman rishaspa (1 Tim 1.3).
4. **Kay cartari, ¿imapaqtaq escribisqa karan?** Kay cartaqa escribisqa karan, joven Timoteo iñiynipi allinta kallpanchakuspa, huk soldado hina ñawpaqman purinanpaqmi (2 Tim 1.6 asta 2.13). Saynallataqmi apóstol Pabloqa carcelpi wañuchinankuta yachakuspa, Timoteomanta despedikuran kay cartapi, tukuy consejokunata qospa, saynapi Diosmanta allin willakuy qallarisqanta ñawpaqman Timoteo puririchinanpaq (2 Tim 2.14 asta 4.18).
5. **Kay cartapiri, ¿mayqen versiculotaq aswan más importante yuyanapaq?** Kay versiculon aswan más importante yuyanapaqqa: “Chayraykuyá Timoteo, qanqa kallpanchakuspa, Señorninchis Jesucristomanta cheqaq kaqta mana imatapas cambiaspa, allinta yachachiy. Saynata yachachispaykiqa manan ni imamantapas p'enqakunkichu...” (2 Tim 2.15).
6. **Kay cartari, ¿imayna dividisqataq kashan?** Kay cartaqa khayna dividisqan kashan:
 - (1) Jesucristomanta ama p'enqakuspa willakunamanta (2 Tim 1.1-18).
 - (2) Jesucristopa soldadon kanamanta (2 Tim 2.1-13).
 - (3) Diospa aprobasqan obrero kanamanta (2 Tim 2.14-26).

- (4) Juicio p'unchaw manaraq chayamushaqtin imayna kawsanamanta (2 Tim 3.1-17).
 (5) Diospa palabran yachachinamanta (2 Tim 4.1-8).
 (6) Apóstol Pablo Timoteoman consejasqanmanta (2 Tim 4.9-22).
-

Cartapa qallariyininmanta

1 1 Ancha khuyasqay wawqéy Timoteo, noqa Pablón Jesucristopa *apostolnин kaspay kay cartata qanman escribimushayki. Noqaqa Diospa munasqanman hinan akllasqa karani, Señor Jesucristopa apostolnин kanaypaq, saynapi paypa wiñay kawsay prometesqanmanta runakunaman willanaypaq, saynapi paypi creespanku, chay wiñay kawsayta chashkinankupaq. 2 Qanqa waway hinan kanki. Chaymi noqaqa qanta saludaykamuyki tukuy khuyakuywan. Noqaqa tukuy sonqoywanmi Diosmanta, hinallataq Señorninchis Jesucristomantapas mañakushani, khuyakuypi hinallataq hawkayaypipas kawsachisunaykipaq, saynallataq tukuy imapipas yanapasunaykipaq ima.

Apóstol Pablo graciasta Diosman qosqanmanta

3 Noqaqa tuta p'unchaw mañakuspaymi, qanmanta yuyarispay, Diosman graciasta qoni. Hinaspapas noqaqa ñawpaq abueloykuna hinan, ch'uya sonqoywan Diosta servikushani. 4 Noqaqa sapa kutinmi yuyarini qanpa kasqaykimanta ripuqtiy, waqaspa llakisqallaña qepakusqaykita. Chaymi noqaqa qanwan tupayuyta munani, ancha kusisqa kanaypaq. 5 Saynallataqmi noqaqa allintapuni yuyashani, Diospi cheqaqtapuni iñisqaykita. Saynallataqmi noqaqa yuyashani abuelayki Loidapas, hinallataq mamitayki Eunicepas, qanpa ñawpaqniykitaraq tukuy sonqonkuwan Diospi iñisqankuta. Hinaspapas noqaqa allintan yachani, qanpas paykuna hina cheqaqtapuni Diospi iñisqaykita.

Jesucristomanta ama p'enqakuspa willakunamanta

6 Noqan umaykiman makiyta churayuspa, Diosmanta mañakurani; hinapan Dios atiya qosuranki, payta allinta servinaykipaq. Saynaqa chay atiytayá ninata hina

sonqoykipi sansarichispa, astawan kallpanchakuy, saynapi Diosta allinta servinaykipaq. **7** Diosqa *Santo Espirituntaqa qowaranchis manan cobarde kananchispaqchu, aswanqa atiyniyoq, munakuyniyoq, hinallataq allinta controlakuspa kawsananchispaqmi. **8** Chayraykuyá qanqa Señorninchis Jesucristomanta ama p'enqakuspa, allinta willakuy.

Saynallataqyá noqamantapas ama p'enqakuychu, Señorninchis Jesucristota servisqayrayku preso kashaqtipas. Aswanyá qanpas listo kay, Señorninchis Jesucristomanta allin noticiata willakusqaykirayku ñak'arinaykipaq. Hinaspapas Diosmi qantaqa kallpanchasunki, tukuy ñak'ariy kunata soportanaykipaq. **9** Diosmi noqanchistaqa salvawaranchis. Hinapan waqyawaranchis, huchamanta karunchakuspa, paypa munasqanman hina kawsananchispaq. Ichaqa manan ni imatapas noqanchisqa ruwaranchishchu, paypa wawankuna kananchispaqqa. Aswanqa Dios kikinpunin manaraq kay pachata unanchashaspan, munakuwaranchis. Chaymi piensaran Señor Jesucristota kay pachaman mandamuspa, salvawananchispaq. **10** Kunanmi Diosqa ña rikuchiwanchishña munakuyninta, Salvawaqninchis Señor Jesucristota mandamusqanwan. Paymi wañusqanmanta kawsarimuspa wañuytapas venceran, saynapi pipas paypa allin yachachisqanpi creeqkunaqa, wiña-wiñay kawsayniyoq kanankupaq.

11 Diosmi noqataqa akllawaran, apostolnin kanaypaq. Hinapan encargawaran Señorninchis Jesucristomanta allin willakuykunata {huk law *nación llaqtakunapi} willamunaypaq, hinallataq yachachimunaypaq ima.

12 Chayraykun noqaqa kunan ñak'arishani. Ichaqa manan noqaqa chay ñak'arisqaykunawanqa p'enqakunichu. Aswanmi noqaqa yachakuni Señor Jesucristopi cheqaqtapuni creesqayta. Hinaspapas noqaqa seguron kashani Señor Jesucristo atiyninwan yanapawanamanta, saynapi asta kutimunan p'unchawkama, paypi allinta creenaypaq.

13 Qanqa chay cheqaq yachachisqaykunatayá allinta kasukuy. Hin spa iñiyniykipi qaqa hina sayaspayki, runakunata khuyakuspa kawsay, Jesucristowan huk sonqolla kasqaykirayku. **14** (Qanqa amayá permitinkichu

Jesucristopa contranpi yachachiq runakuna, creyentekunata engañanankutaqa). Aswanqa Diosmi qanman encargasuranki, noqanchispi tiyaq Santo Espiritupa yanapayninwan, Jesucristomanta allin willakuykunamanta runakunaman allinta yachachimunaykipaq.

15 Timoteo, qanqa ñan yachankiña, llapallan creyentekuna Asia *provincia lawpi sapallaytaña saqeruwasqankuta.

Paykuna ukhumantan kanku Figelowan hinallataq

Hermogenespiwan ima. **16** Wawqenchis Onesiforoqa carcelpi sapallay kashaqtymi, watukamuwaqniy hamuran. Hinasapas payqa preso kasqaymantapas manan p'enqakuranchu.

Aswanmi payqa kallpanchawaran. Chaymi noqaqa Diosmanta mañakushani, Onesiforota, hinallataq familiantawan yanapananpaq. **17** Chay wawqenchis Onesiforoqa Roma llaqtaman chayaramuspanmi, asta tariwanankama mashkawaran. **18** Chaykunata ruwasqanraykuyá, Señorninchis Jesucristoqa payta anchata khuyapayaykuchun, juicio p'unchaw chayamuqtin. Yachasqaykiman hinan, Onesiforoqa anchata yanapawaranchis Éfeso llaqtapi kashaqtinchis.

Jesucristopa soldadonkuna kananchismanta

2 **1** Wawáy Timoteo, Jesucristoqa anchatapunin munakusunki. Chayraykuyá paypa yanapayninwan allinta iñispa, kallpanchakuy. **2** Timoteo, ashka runakunapa ñawpaqninpi yachachisqaytan qanqa uyariranki. Chaymi kunan munani, qanñataq Jesucristopí cheqaqta creeq wawqenchiskunaman chay yachachisqaykunata yachachinaykita, saynapi paykunapas hukkunaman yachachinankupaq.

3 Qanqa Jesucristopa allin soldadon hinayá, listo kay, wakin creyentekuna hina ñak'arinaykipaq. **4** Manan pi soldadopas cuartelpi servishaspqa, callekunapiqa llank'apakunmanchu. Aswanmi jefenta kasukuspa agradonpaq imatapas ruwan. **5** Saynallataqmi carrerapi correqpas, manan ni ima premiotapas gananmanchu, sichus reglamentopa nisqanman hina mana correspaqa. **6** Saynallataqmi chakrapi allinta llank'aqpas, payraqmi primertaqa chakraq rurusqanta cosechan. **7** Timoteo, qanqa kay nisqaykunapiyá allinta

piensariy. Saynapin Señorninchis Jesucristoqa yanapasunki, llapallan nisqaykunata allinta entiendenaykipaq.

8 Timoteo, qanqa Señorninchis Jesucristomantayá ama qonqaspayki yuyariy. Payqa ñawpaq *rey Davidpa mirayninnmantan karan. Hinaspapas payqa wañuspanmi, kawsarimuran. Chay allin willakuytan noqaqa runakunaman yachachishani. **9** Chay allin willakuyta yachachisqayraykun noqaqa nishuta ñak'arispay, kay carcelpi preso kashani, cadenakunawan watasqa, huk criminal runapas kashayman hina. Ichqa carcelpiña kashaqtipas, Diosmanta allin willakuykunaqa manan cadenakunawan watasqachu kashan. **10** Chayraykun noqaqa soportani tukuy ima ñak'ariytapas, saynapi Diospa akllasqan runakuna Jesucristopi iñispa, salvasqa kaspanku, wiñay kawsayta chashkinankupaq.

11 Kay nisqaykunaqa cheqaqpunin:

Sichus Jesucristopi creespa wañusunchis chayqa, paywan kushkan kawsasunchis.

12 Sichus ima ñak'ariy sasachakuykuna hamuwaqtinchis soportasunchis chayqa, paywan kushkan gobiernasunchis.

Sichus ninchisman: “Noqaqa manan Jesucristotaqa reqsinichu”, hinaqtinqa, Jesucristopas nillawasunchistaqmi: “Manan reqsiykichishchu”, nispa.

13 Sichus noqanchis iñiyninchispi ishkayasunchis chayqa, payqa liston kashan khuyapayawaspanchis perdonawananchispaq. Saynataqa ruwanqa, khuyapayakuq Dios kasqanraykun. Chaymi payqa tukuy ima prometesqantaqa cumplinqapuni.

Diospa aprobasqan obrero kananchismanta

14 Timoteo, qanqa Jesucristopi creeqkunatayá yuyarichiyy, kay yachachikuykunata ama qonqanankupaq. Qanqa Diostayá testigota hina churakuspa, creyentekunata kamachiy, paykunapura ama yanqa discutinakunankupaq. Chay discutinakuyqa manan imapaqpas valenchu; aswanmi uyariqkunata ishkayachin. **15** Chayraykuyá Timoteo, qanqa kallpanchakuspa, Señorninchis Jesucristomanta cheqaq

kaqta mana imatapas cambiaspa, allinta yachachiy. Saynata yachachispaykiqa manan ni imamantapas p'enqakunkichu. Aswanmi Diospa aprobasqan obrero kaspayki, allin chashkisqa kanki. **16** Timoteo, Diospi mana creeq runakunapa yanqa mana valeq rimasqankutaqa amayá uyariychu. Aswanyá sayna rimaq runakunamantaqa karunchakuy. Sayna mana allinkunata rimaq runakunaqa, aswan-aswantaraqmí Diosmanta karunchakunku. **17** Hinaspapas chay runakunapa mana allinkuna yachachisqankuqa, huk sarna onqoy hinan contagiakun. Hinaspan Diospi iñiyninchista malogram. Saynata yachachispa rimaq runakunamantan kashanku Himeneowan hinallataq Filetowan ima. **18** Paykunan cheqaq yachachikuymanta karuncharukuspanku, khaynata yachachishanku: "Wañusqakunaqa ñan kawsariranpunkuña", nispanku. Saynata rimaspankun paykunaqa Jesucristopí creeqkunata pantachishanku. (Ichaqa chay rimasqankuqa manan saynachu). **19** Diospa yachachiwasqanchismi ichaq wasipa allin cimienton hina, enteron kawsayninchista allinta sostienen. Chaypin khayna esribisqa kashan: "Diosqa yachanmi mayqen runakunas paypa kasqanta", nispa. Chaymantapas Diosqa nillantaqmi: "Noqata llapallan adorawaq runakunaqa, amayá ima huchatapas ruwachunkuchu", nispa. Chay yachachikuypin noqanchisqa confiananchis.

20 Qapaq runapa hatun wasinpiqa manan llapallan cosaskunachu qorimanta otaq qolqemanta. Wakin cosasninkunaqa k'aspimantan, wakintaqmi barromanta. Chay cosaskunataqa wakintan kamachinku imapas fiesta kallaqtin. Wakintataqmi kamachinku sapa p'unchaw. **21** Saynallataqmi noqanchispas chay cosaskunaman rikch'akuq hina kanchis. Sichus millay ruwaykunamantapas, hinallataq tukuy mana allin yachachikuykunamantapas karunchakusunchis chayqa, chay qorimanta otaq qolqemanta cosaskuna hinan ch'uya sonqoyoq kasunchis. Saynaqa chay allin cosaskuna hinayá, Diospa kamachinta ruwanapaq listolla kasunchis.

22 Timoteo, qanqa jovenraqmi kashanki. Saynaqa amayá sipaskunata munapayaspachu, nitaq jovenkunapa munapayanan viciokunawanchu vencechikuy, wakin

jovenkuna hina. Aswanyá qanqa imatapas allin kaqkunata ruwaspa, chay huchakunamanta karunchakuy. Hinaspas iñiyniyki pi astawan wiñariy, runamasiykikunata astawan khuyakuy, hinallataq hawkalla kawsakuy, Diosta adoraq ch'uya sonqoyoq runakunawan kushka. **23** Hinaspapas qanqa amayá metekuychu yanqa mana imapaq valeq discutinakuykunamanqa. Saynata discutinakuspa kawsaq runakunaqa anchata phiñachinakuspanku, maqanakuykunapi tukunku. **24** Ichaqa Diosta serviq runakunaqa manan ch'aqwakunapichu purinanchis. Aswanmi noqanchisqa llapallan runakunawan allinpi kawsananchis. Hinaspas pacienciayoq kananchis. Hinallataq Diosmanta yachachinanchispapas listo kananchis. **25** Noqanchispa contranchispi rimaq runakunataqa humildadwanyá yachachispa corregisunchis. Saynapi sonqonkuta Dios tupayuqtin, ichapas huchankumanta wanakuspanku, cheqaq kaqta yachankuman, **26** saynapi cuentata qokuspanku, diablopas trampamanta ishkakunankupaq. Paykunaqa diablopas presochasqanmi kashanku. Chaymi diablopas munasqallanta imatapas ruwashanku.

Qepa tiempokunaman runakuna millay genioyoq kanankumanta

3 1 Timoteo, kaykunatan qanqa yachanayki:
manaraq juicio p'unchaw chayamushaqtinmi,
ancha sasachakuykuna kanqa. **2** Runakunan kanqaku:
paykunallapaq imapas kananta munaqkuna, qolqellata
munaqkuna, alabakuspa paytukuqkuna, Diostapas
hinallataq runamasinkutapas k'amiqkuna, tayta mamankuta
mana kasukuqkuna, mal agradecidokuna, Diosta mana
respetaqkuna, **3** runamasinkuta mana khuyapayaqkuna,
runamasinkuta mana perdonay munaqkuna, runamasinkuta
mana imamanta calumniaqkuna, pay kikinkuta mana
controlakuy atiqkuna, mana manchakuspa runamasinta
maltrataqkuna, allin kaqkunata cheqnikuqkuna ima.
4 Hinallataqmi chay p'unchawkunapiqa runakunaqa
amigonkutapas traicionanqaku, imatapas ruwanqaku
mana allinta piensarispalku, ima yachasqankuwanpas

umanku oqarisqallañan kanqaku. Saynallataqmi Diosman kutirikunankumantaqa, tukuy munasqanku viciokunallapi cuerponkuta kusichispa purinqaku. **5** Chay runakunaqa yanqallan Diospi creeq tukuspanku, Diosta anchallataña respetaq tukunqaku. Ichaga ruwayninkuwantaqmi Diosta mana kasukuq millay runakuna kasqankutaqa reqsichikunqaku. Sayna clase runakunawanqa ama juntakuychu. **6** Chay runakunaqa wasikunaman haykuy costumbreyoq kaspankun, pisi yachayniyoq huchasapa warmikunata engañanku. Chay warmikunaqa tukuy mana allin piensaykunawanmi apachikunku, hinallataq tukuy mana allinkunallata ruwaytapas munanku. **7** Paykunaqa astawanmi yachayta munashanku; ichaga manataqmi cheqaq kaqtaqa entiendenkuchu. **8** Imaynan ñawpaq tiempopi Janespas, hinallataq Jambrespas, malvado runakuna kaspanku, Moisespa contranpi karanku. Saynallataqmi chay warmikunata engañaq runakunapas Diospa cheqaq yachachikuyninpa contranpi kashanku. Chaymi paykunaqa qenlli piensayniyoq kasqankurayku, cheqaq kaqkunataqa mana yachayta munankuchu. Hinaspapas paykunaqa manan Diospiqa confiayta munankuchu. **9** Ichaga chay runakunaqa manan unaytachu saynata ruwaspaqa purinqaku. Aswanmi paykunaqa mana yachayniyoq roqro uma sonso kasqankuta llapanwan reqsichikunqaku, imaynan chay ñawpaq tiempopi Janespa, hinallataq Jambrespa layqakuna ruwasqankupas rikusqa karan chay hinata.

Timoteota Pablo yuyarichisqanmanta

10 Timoteo, qanqa allintapunin noqapa yachachisqaykunata yachanki, allinta comportakuspá kawsasqayta, allinta piensaspa imatapas ruwasqayta, hinallataq Diospi anchata confiasqaytapas. Hinaspapas qanqa yachallankitaqmi pacienciayoq kasqayta, khuyakuyniyoq kasqayta, hinallataq sapa p'unchaw kallpanchakuspá tukuy ima aguantasqaytapas. **11** Qanqa yachallankitaqmi imaynatan Antioquía llaqtapi, Iconio llaqtapi, hinallataq Listra llaqtapipas wañuchiwanankupaq qatikachawasqankutapas. Saynata qatikachawaqtinkun noqaqa anchata ñak'arirani. Ichaga

chay wañuchiwanankumantan Señorninchis Jesucristoqa librawaran. **12** Saynallataqmi pipas Señor Jesucristopa munasqanman hina kawsayta munaqqa, qatikachasqa kaspan ñak'arinqa. **13** Ichaqa mana allin ruwaq, hinallataq engañaspa puriq runakunataqmi aswan más mana allinmanraq chayanqaku. Paykunan runamasinkuta engañanqaku; saynallataqmi paykunatapas engañallanqakutaq.

14 Qanyá ichaqa Timoteo, yachasqaykikunata ama qonqaspa, qaqa hina allinta sayay. Hinaspapas qanqa yachankin chay yachasqaykikunaqa cheqaqpuni kasqanta, hinallataq pikunamantas chay allin yachachikuykunata chashkisqaykitapas. **15** Hinaspapas qanqa warma kasqaykimantapachan Bibliapi yachachikuykunataqa yachanki. Chay yachachikuykunawanmi qanqa astawanraq yachayniyoq kashanki, saynapi Diosmanta allinta entiendespa, Jesucristopi iñisqaykirayku salvasqa kanaykipaq. **16** Bibliapi llapallan escribisqa kaqkunaqa Diosmanta hamuq allin yachachikuykunan. Chaymi Diospa palabranqa ancha allinpuni kaykunata ruwanapaq: yachachinapaq, yanapanapaq, correginapaq, hinallataq allin kaq ruwaykunata yachachinapaq ima. **17** Saynapi Diosta serviq runakunaqa allin preparasqa kaspanku, imatapas allin kaqkunata ruwanankupaq.

Diospa palabranta yachachinamanta

4 **1** Señorninchis Jesucristoqa *rey hinan kay pachamanqa kutimunqa, kawsaq runakunatas, hinallataq wañusqa runakunatas juzgananpaq. Chayraykun Diospa, hinallataq Señorninchis Jesucristopa ñawpaqninpi kamachiyki kaykunata ruwanaykipaq: **2** Qanqa Diospa palabrantayá runakunaman willay, allin tiempopipas, hinallataq mana allin tiempopipas. Runamasiykikunatayá pacienciawan allinta corregiy, kallpanchay, hinallataq mana allinkuna ruwasqankutapas rikuchiy. **3** Ichaqa chayamunqan p'unchawkuna, Diospa palabranmanta cheqaq yachachikuykunata manaña uyariyta munanankupaq. Aswanmi chay runakunaqa paykunapa munasqallankuta uyariyta munanqaku. Chaymi paykunaqa ashka falso yachachiqkunata mashkanqaku, munasqankuman

hinalla uyarinankupaq. **4** Runakunaqa manan cheqaq kaq yachachikuytaqa uyariyta munanqakuchu. Aswanmi paykunaqa atentollaña uyariyta munanqaku yanqa falso cuentokunallata. **5** Timoteo, qan ichaqa, tukuy imapipas allin yuyayniyoqpuni kay. Qanpa pacienciaykiqa amayá tukukuchunchu. Aswanyá ima ñak'ariykunapi tarikuspakipas, aguantaspayki Diosmanta allin willakuykunata runakunaman willay. Saynata kawsaspaykiyá qanqa Diospa obranpi allinta llank'ay. Chaytan Diosqa qanman encargasuranki.

6 Noqata wañuchiwanankupaqqa chikan p'unchawkunallañan faltashan. Wañuchiwaqtinkutaqmi noqaqa huk wañuchisqa *sacrificio *ofrenda hina Diospaq kasaq. **7** Noqaqa tukuy sasachakuykunata diablo churawasqanta vencespaymi, Diosta kasukuspa kawsarani. Chaymi kunanqa, carrerapi ganaq hina, ña chayaruniña may chayanayman. Hinaspapas noqaqa manan ni huk ratopas Diospi confiaytaqa dejaranichu. **8** Noqaqa yachanin, Jesucristoqa ancha allin juez kasqanta. Chaymi payqa kutimuspa, allin kawsasqaymanta premioyta huk coronata hina qowanqa. Ichaqa chay clase premiotaqa manan noqallamanchu qowanqa. Aswanqa Señorninchis Jesucristopa kutimunan p'unchawta ancha kusikuywan suyakuq runakunamanwanmi chay premiotaqa qonqa.

Timoteoman apóstol Pablo consejasqanmanta

9 Timoteo, qanqa prontollayá modos posiblesta ruwaspayki hamuy watukuwaqniy. **10** Demasqa kay pachapi tukuy kaqkunata munapayaspan, noqata saqerpariwan. Hinapan Tesalónica llaqtaman pasatakamuran. Wawqenchis Crescentetaqmi Galacia *provincia lawman riran. Titoñataqmi Dalmacia lawman riran. **11** Noqawan kushkaqa wawqenchis Lucasllan kashan. Saynaqa wawqenchis Marcostayá mashkaspa pusarikamuy. Payqa allintan Diospa obranpi llank'aspa yanapawanqa. **12** Wawqenchis Tiquicotan mandaruni Efeso llaqtaman. **13** Timoteo, hamuspaykiqa capoten sacoya aparikamuwanki. Chaytaqa Troas llaqtapin saqeramurani, wawqenchis Carpopa wasinpi. Hinaspapas aparikamullankitaqyá *libroykunatapas. Amayá qonqamunkichu qaramanta *pergaminoykunatapas.

14 Herrero kaq Alejandroqa noqapa contraypin mana allinkunata ruwaspa, anchata ñak'arichiwaran. Chay ruwasqanman hinayá Señorninchis Jesucristo castigachun.

15 Timoteo, paymantayá qanpas allinta cuidakuy. Payqa Diosmanta willakusqanchispa nishu contranpin kashan.

16 Roma *nacionpi autoridadkunapa ñawpaqninpi defiendekunaypaq primera vezta presentakuqtiyqa, manan ni pipas yanapawaranchu. Aswanmi Jesucristopí creeqkunaqa llapallanku saqerpawaranku. Chay saqewaqkunapaqmi mañakushani, paykunata Dios ama castigananpaq. **17** Ichaqa sapallay sayna kashaqtymi, Señorninchis Jesucristo yanapawaran. Hinapan Diosmanta allin willakuykunata huk law nacionniyoq runakunaman willamunaypaq kallpanchawaran. Saynata ruwaspanmi, Diosqa wañunaymanta orqowaran, yarqasqa leonpa siminmantapas orqowashanman hinata. **18** Diosmi noqataqa runakunapa hinallataq diablopá tukuy mana allin ruwayninkunamanta librawanqa. Hinapan waqaychawanqa, hanaq pacha reinonpi kanaypaq. Chayraykuyá Diosqa alabasqa wiña-wiñaypaq kachun. Amén.

Cartapa tukukuyninmanta

19 Timoteo, saludaykapuwayá noqapa parteymanta pananchis Priscilata, qosan Aquilata, hinallataq wawqenchis Onesiforopa llapallan familiantawan ima. **20** Wawqenchis Erastoqa Corinto llaqtapin qeparakamuran. Wawqenchis Trofimotan ichaqa saqemurani onqosqata Mileto llaqtapi. **21** Timoteo, modos posiblesta ruwaspayá, qanqa amaraq paray tiempo chayaramushaqtin hamunki.

Saludotan apachimusunkiku wawqenchis Eubulo, Pudente, Lino, pananchis Claudia, hinallataq Jesucristopí creeq llapallan wawqe pananchiskunapas.

22 Saynaqa Señorninchis Jesucristoyá qanwan kachun; hinallataq Diospa khuyakuyninpas qankunawan wiña-wiñaypaq kachun. Amén.

TITO

1. **Kay cartatari, ¿pitaq escribiran?** Kay cartataqa *apóstol Pablo escribiran ancha khuyakusqan Titoman apachinanpaq (Tito 1.1-11). Apóstol Pabloqa Cilicia provincia ukhupi kaq Tarso llaqtapin naceran (Hech 21.39; 22.13). Pablopas papanqa ishkay *nacionniyoqmi karan: Israel nacionniyoq hinallataq Roma nacionniyoq ima. Chayraykun Pablopas chay ishkay nacionniyoq karan (Filip 3.4-5). Pabloqa ishkay sutiyoqmi karan: Hebreo rimaypin karan Saulo, Roma nacionniyoq runakunapa rimayninpitaqmi karan Pablo (Hech 13.9). Pabloqa *Moisespa escribisqan *leykunamanta allin yachaq runan karan. Señor Jesucristopi manaraq iñishaspasaqa, Jesucristopi creeq runakunatan nishuta cheqnikuran (Hech 9.1, 2; 22.5). Ichaqa Jesucristopi iñispañañ, Pabloqa huk law nacionniyoq runakunaman Jesucristomanta allin willakuykunata willananpaq riran (Hech 26.17-18; Gál 2.8).
2. **Kay cartari, ¿hayk'aqtaq escribisqa karan?** Kay cartaqa escribisqa kanman karan Jesucristopa nacesqanpa qepanta 63 otaq 67 watakunapin. Hinaspapas apóstol Pabloqa kay cartataqa escribinman karan, Nicópolis llaqtaman viajashaspan otaq Éfeso llaqtapi kashaspanmi (Tito 3.12).
3. **Kay cartari, ¿pipaqtaq escribisqa karan?** Kay cartaqa escribisqa karan Titopaqmi. Titoqa apóstol Pabloqa compañeronmi karan. Chayraykun apóstol Pablo Bernabeypiwan huk law llaqtakunaman Diosmanta allin willakuya willamuq riqtinku, paykunawan kushka riran. (Gál 2.1-3). Titotan apóstol Pabloqa kamachiran *lamar qochapa chawpinpi Creta *islapi kaq *iglesiakunapi líder kananpaq. Chayta kasukuspan Titoqa mana pisipaspa anch'a khuyakuywan chaypi hermanokunata yachachiran (Tito 1.5).
4. **Kay cartari, ¿imapaqtaq escribisqa karan?** Kay cartaqa escribisqa karan, Tito iñiyninpi kallpanchasqa kaspa, creyentekunata kallpanchananpaqmi. Hinaspapas kay cartaqa escribisqa karan, Creta *islapi tiyaq creyentekunata q'aqchaspas, iglesiakunapi ordenta churananpaqmi, hinallataq iglesiakunapipas liderkunata churananpaq iman (Tito 1.5).
5. **Kay cartapiri, ¿mayqen kaq versiculotaq aswan más importante yuyanapaq?** Kay versiculon aswan más importanteqa: “Qantan *lamar qochapa chawpinpi Creta sutiyoq *islapi saquerayki, *iglesiakunapa problemankunata arreglanaykipaq, saynallataq sapankama llaqtapi tarikuq iglesiakunapi, noqapa kamachisqayman hina, kamachiq liderkunata nombranaykipaq” (Tito 1.5).
6. **Kay cartari, ¿imayna dividisqataq kashan?** Kay cartaqa khayna dividisqan kashan:
 - (1) Cartapa qallariyininmanta (Tito 1.1-4).
 - (2) Iglesiapi liderkunamanta (Tito 1.5-16).

(3) Cheqaq kaq yachachikuymanta (Tito 2.1-15).

(4) Jesucristopi creyentekuna imayna kawsananchismanta
(Tito 3.1-15).

Cartapa qallariyninmanta

1 1 Khuyasqay wawqéy Tito, noqa Pablon kay cartata qanman esribimushayki. Yachasqaykiman hinan, noqaqa Diospa serviqnin, hinallataq Señorninchis Jesucristopha *apostolnин ima kani. Kikin Diosmi noqataqa kamachiwaran, paypa akllasqan creyente runakunaman Diosmanta yachachimunaypaq, saynapi paykuna Diospi aswan más allinta confianankupaq, hinallataq cheqaq kaq willakuymanta yachanankupaq ima, saynapi Diospa munasqanman hina kawsanankupaq. 2 Mana llullakuspa cheqaqta rimaq Diosmi, kay pachata manaraq unanchashaspa prometeran, paypi creeqkunamanqa wiñay kawsayta qonanpaq. Chaymi noqanchisqa mana ishkayaspa, chay prometewasqanchis promesata suyakushanchis. 3 Diospa munasqan tiempo chayamuqtinmi, noqaqa Diosmanta allin willakuykunata runakunaman willarani. Chay willakuytan Salvawaqninchis Diosqa noqaman encargawaran runakunaman willamunaypaq. Saynapin kikin Diospuni noqantakama runakunaman palabranta reqsichiran.

4 Khuyasqay Tito, qanqa waway hinan kanki, Diospi noqa hina creesqaykirayku. Chaymi noqaqa kay cartata qanman esribimushayki. Hinas papas noqaqa Dios Taytanchismanta, hinallataq Salvadorinchis Jesucristomantawanmi mañakushani, qanta khuyapayaspa, hinallataq tukuy imapi qanta yanapaspa, hawkallata kawsachisunaykipaq.

Iglesiapi liderkuna imaynas kanankumanta

5 Qantan *lamar qochapa chawpinpi Creta sutiyoq *islapi saquerayki, *iglesiakunapa problemankunata arreglanaykipa, saynallataq sapankama llaqtapi tarikuq iglesiakunapi, noqapa kamachisqayman hina, kamachiq liderkunata nombranaykipa. 6 Iglesiakunapi kamachiq liderkunaqa kananku pipapas mana acusanan runakunan. Hinas papas

paykunaqa kananku huk warmillayoqmi; saynallataqmi wawankupas Señor Jesucristopi creespa, mana millay viciokunapichu purinanku; aswanmi tayta mamankuta kasukuq kananku, saynapi ama ni pipas chay wawankuta acusanankupaq. **7** Iglesiapi kamachiq liderkunaqa llapallan creyentekunatan allinta cuidananku, Diospa munasqanman hina tukuy imatapas ruwanankupaq. Hinaspapas iglesiapi kamachiq liderkunaqa manan runakunapa acusanan runakunachu kananku, nitaq paytukusqakunachu, nitaq facillata phiñakuqkunachu, nitaq mach'aq runakunachu, nitaq lisokunachu, nitaq negpcionpipas qolqueraykulla runamasinta engañaq runakunachu kananku. **8** Aswanmi iglesiapi kamachiq liderkunaqa khayna kananku: visitakunata ancha kusikuywan wasinpi samachiqkuna, allin kaqkunata ruwaqkuna, allinta piensaspa imatapas ruwaqkuna, pimanpas mana sayapakuspa imatapas ruwaqkuna, Diosta khuyakuqkuna, hinallataq tukuy imatapas controlakuspa ruwaqkuna ima. **9** Iglesiapi kamachiq liderkunaqa manan Diosmanta llullakuspa yachachiq runakunapa yachachisqankupiqa creenankuchu, nitaqmi chay llullakuspa yachachisqankutachu yachachinankupas. Aswanqa Diosmanta chashkisqanku cheqaq yachachikuyllantan yachachinanku. Saynata yachachispunkun, wakintapas yanapayta atinqaku. Hinallataq Jesucristopa contranpi rimaq runakunatapas, Jesucristopi creenankupaq aswan convencechinqaku.

10 Ichaqa Diospa yachachisqankunata mana kasukuq runakunaqa ashkallañan purishanku. Paykunan mana allinkunata yachachispunku, ashka runakunata engaňashanku. Chay engaña spa yachachiq runakunamantaqa, ashkan kashanku *circuncisión costumbremanta yachachiq runakunaqa. **11** Chay runakunataqa upallachispaykiyá, ama dejankichu yachachinankuta. Paykunaqa mana allinkunata yachachispunkun ashka familiakunata pantachishanku. Hinaspapas paykunaqa qolqeta gananankuraykullan yachachiq tukunku.

12 Chay Creta islamanta huk ancha yachayniyoq runan chay islapi tiyaq runamasinkunamanta rimaran khaynata: “Kay Cretapi tiyaq runakunaqa kanku llulla runakunan,

raqrapu runakunan, qellakunan, hinallataqmi kawsankupas salqa animalkuna hina”, nispa. **13** Chay yachayniyoq runapa nisqanqa cheqaqpunin. Chayraykun paykunataqa atencionta waqyanayki k'araqta, Señorninchis Jesucristopí allinta iñinankupaq. **14** Saynata iñispunkun paykunaqa Israel *nacionniyoq llaqta masiy runakunapa cuentokuna rimasqankupiqa mana creenqakuchu, nitaq runakunapa tukuy inventasqanku kamachikuykunatapas kasukunqakuchu. Chaykunataqa inventaranku Jesucristopa cheqaq yachachisqankunapa contranpi kaq runakunan.

15 Runakunapa mikhunanpaq Diospa tukuy ima unanchasqanpas, hinallataq huk cosaskuna ruwasqanpas, ch'uya sonqoyoq runakunapaqqa, ch'uyanchasqan kashan. Ichaqa Jesucristopí mana creeq falso yachachiq runakunapaqñataqmi, mana ni imapas ch'uyanchasqachu kashan, piensayninkupas hinallataq concienciankupas qenlli kasqanrayku. **16** Hinaspapas paykunaqa khaynatan ninku: “Noqaykuqa reqsiykun Diostaqa”, nispaku. Ichaqa chay tukuy mana allinkuna ruwasqankuta rikuspanchismi noqanchisqa yachanchis, chay huchallapi kawsaq runakunaqa Diosta negaspa kawsasqankuta. Saynata Diosta negaspunkun, chay huchallapi kawsaq runakunaqa mana kasukuq rebelde, rumi sonqo runakuna kanku. Hinaspapas paykunaqa manan ni imatapas allin kaqtaqa ruwayta atinkuchu.

Cheqaq kaq yachachikuymanta

2 **1** Qanyá ichaqa Tito, Diospa palabranpi nisqanman hina, cheqaq yachachikuykunata runakunaman yachachiy. **2** Qanqa Jesucristopí creeq kuraq qarikunaman yachachiy, tukuy ima ruwasqankupipas responsable kanankupaq, aycha cuerponkupa munasqanta controlanankupaq, tukuy imatapas allinta piensaspa ruwanankupaq, Diospi allinta confiaspa creenankupaq, runamasinkuta allinta khuyakunankupaq, hinallataq imatapas pacienciawan ruwanankupaq ima.

3 Saynallataqyá Jesucristopí iñiq kuraq warmikunamanpas yachachillaytaq, Diosta anchata respetaspa, allinta comportakunankupaq, runamasinkumanta yanqapuni ama rimanankupaq, ama cuento q'epi kanankupaq, hinallataq

ama mach'aq kanankupaq ima. Aswanmi paykunaqa, huk allin ejemplo kaspanku, allin kaqkunata yachachinanku **4** sipas warmikunaman, paykuna qosankuta hinallataq wawankutapas sumaqta khuyakunankupaq, **5** allin yuyaywan purinankupaq, mana waqllikuspa ch'uya kawsayniyoq kanankupaq, familiankutapas allinta atiendenankupaq, allin comportamientoyoq kanankupaq, hinallataq qosankutapas kasukuspa kawsanankupaq ima, saynapi Diospa palabranpa contranpi ama ni pipas malta rimanankupaq.

6 Saynallataqyá jovenkunatas yachachiy, tukuy imatapas allinta piensaspa ruwanankupaq. **7** Khuyasqay Tito, qanqa primertayá llapanpaq huk allin ejemplo kay, tukuy ima ruwasqayki. Yachachispaykiqa tukuy allin sonqowan, hinallataq respetowan yachachiy. **8** Saynallataq rimaspaykipas allin yachachikuykunaman hina rimay, saynapi pipas qanpa contrayki malta ama rimanankupaq. Sichus kay nisqaykunata ruwanki chayqa, noqanchispa contranchispi kaq runakunaqa, p'enqakuspankun, contranchispiqa manaña maltaqa rimanqakuñachu.

9 Saynallataq patronniyoq kaqkunatas yachachiy, patronninkuta kasukunankupaq, respetaspa imatapas allinta ruwanankupaq, ama kutipakuq kanankupaq, **10** hinallataq patronninkumanta imatapas ama suwakunankupaq ima. Aswanqa patronninkupa confianan runakuna kachunku. Sayna kaqtinkun llapallan runakunaqa rikunqaku, Salvawaqninchis Diospa yachachikuyninkunaqa ancha allinpuni kasqanta.

Diospa cheqaq khuyakuyninmanta

11 Diosqa kay pachapi llapallan runakunamanmi ancha khuyakuyninta rikuchiwaranchis, saynapi paypi creeqkunaqa gratislla salvasqa kananchispaq. **12** Diosqa chay khuyakuyninwanmi yachachiwanchis, mana allinkunata manaña ruwananchispaq, hinallataq tukuy huchakunata saqenanchispaq ima. Chay huchakunata saquespanchismi noqanchisqa kay pachapi kawsasunchis allinta ruwaspa, payta yupaychaspachis, hinallataq cuerponchistapas controlakuspa ima. **13** Chaykunata ruwaspachisyá ancha

kusikuywan suyakusun Señorninchis Jesucristo kutimunan p'unchawta. Payqa ancha atiyniyoq Diosninchismi. Paymi salvawaqninchis kaspa, ancha k'ancharishaq atiyninwan hamunqa. **14** Señorninchis Jesucriston cruzpi wañuran, huchanchiskunata perdonawananchispaq, hinallataq salvawananchispaq ima. Chaykunataqa ruwaran, paypa ch'uya wawankuna kananchispaqmi, hinallataq tukuy sonqonchiswan allin kaqkunata ruwananchispaq iman.

15 Chaykunatayá Tito, Diospa atiyninwan llapanman yachachispa kallpanchay, hinallataq mana corregikuy munaqkunatapas Diospa atiynin qosusqaykiwan allinta q'aqhay kasukunkupaq. Hinaspapas qanqa amayá permitiychu ni pipas despreciasunaykitaza.

Jesucristopí creyentekuna imayna kawsananchismanta

3 1 Qanqa Tito, Jesucristopí llapallan creeqkunatayá yuyarichi, llaqtakunapi kamachiq autoridadkunata kasukuq kanankupaq. Saynata kasukuspankuyá, allin kaqta ruwanankupaq listolla kachunku. **2** Amayá pimantapas millaytaqa rimachunkuchu, nitaq piwanpas yanqapuniqa peleaspachu kawsachunku. Aswanqa llapallan runakunawanyá allinpi kachunku, saynapi llamp'u sonqo kasqankuta rikuchikunankupaq.

3 Noqanchispas ñawpaqqa mana yuyayniyoq ignorante runakunan karanchis. Chaymi Diospa nisqanta mana kasukuspa, Diosmanta karunchasqa, millay qenlli huchakunata ruwaspa kawsaranchis, cuerponchispas munasqanta kusichispas, runamasinchista envidiakuspa, runakunawan cheqnichikuspa, hinallataq noqanchispurapas cheqninakuspan kawsaranchis. **4** Ichaqa salvawaqninchis Diosmi, kay pachapi llapallan tiyaq runakunata khuyakuwasqanchisrayku, Wawan Jesucristota mandamuran **5** salvawananchispaq. Diosqa salvawaranchis manan noqanchis imatapas allin kaqkunata ruwasqanchisraykuchu, aswanqa anchata khuyakuwasqanchisraykun. Diosqa *Santo Espiritunpa atiyninwan salvawaspanchismi, llapallan huchanchiskunamanta limpiawaspanchis, wiñay kawsayta qowaranchis. Chaymi Jesucristopí creeqkunaqa

kaqmantapas naceruswan hina kanchis. **6** Diosqa Santo Espiritutan noqanchisman qowaranchis, salvawaqninghis Señorninchis Jesucristontakama, tukuy imapi aswan mastaraq yanapawananchispaq. **7** Noqanchisqa manan mereceranchishchu Diospa khuyakuynintaqa. Ichaqa ancha khuyakuuniyoq kaspan, payqa wiñay kawsayta qowaranchis, huk herenciata hina chashkinanchispaq.

8 Kay willakuyqa cheqaqpunin. Chaymi noqaqa munani hukkunamanpas sapa kutin mana pisipaspa yachachinaykita, saynapi Jesucristopi llapallan creeqkuna, Diospa nisqanman hina, allin kaqkunata ruwanankupaq. Chay allin ruwayqa allinmi, hinaspapas llapallan runatan yanapan, allinta kawsanankupaq. **9** Ichaqa amayá qanqa yanqa tonteriaskunamantachu discutinakuy, nitaq ñawpaq abuelonchiskunapa sutinkunamanta rimasqankutachu uyariy, nitaq lukullamanchu imamantapas phiñakuy, nitaq Moisespa escribisqan *leykunamanta rimaspachu, hukkunawanpas discutinakuy. Chaykunata ruwaspa kawsayqa mana imapaq valeqmi; hinaspapas manan ni ima allinmanpas apakunchu.

10 Pipas *iglesiapi divisionta ruwaq runataqa allinta atencionta waqyay huk kutita otaq ishkay kutita ima. Sichus mana kasukunqachu chayqa, expulsaspa ama paytaqa chashkiyচিশ্বাচু. **11** Sayna mana kasukuq runakunaqa manan Diosmanta allin willakuykunapiqa creenkuchu. Chaymi paykunaqa millay qenlli piensayniyoq kanku. Chaymi paykunaqa huchapi kawsasqankurayku, huchankupa condenasqan kashanku.

Imatapas Tito allinta ruwananpaq Pablo kamachisqanmanta

12 Tito, qanmanmi mandamusaq wawqenchis Artemasta otaq wawqenchis Tiquicota. Paykunamanta mayqenpas qanman chayaramuqtin hinallayá, qanqa apurayllaman Nicópolis llaqtaman visitamuwanaykipaq hamunki. Noqaqa paray tiempopin chay Nicópolis llaqtapi qepakunaypaq allintaña piensaruni. **13** Hinaspapas Zenas sutiyoq abogadota, hinallataq Apolos sutiyoq wawqenchistapas yanapaykuy tukuy atisqaykiwan, saynapi ama imapas viajenkupi faltananpaq. **14** Jesucristopi llapallan creyentekunaqa necesidadpi kaq

wawqenchiskunatayá yanapayta yachachunku. Saynata ruwaspankun paykunaqa allin kaqkunata ruwaspa servicial kanqaku, saynapi yanapayta yachanankupaq.

Cartapa tukukuyininmanta

15 Noqawan kaq wawqenchiskunan saludota apachimusunki. Qanpas noqaykupa parteykumantayá Señorninchis Jesucristopi creeq llapallan khuyakuwaqninchis wawqenchiskunata saludaykapuwayku.

Diosninchisyá sapa p'unchaw qankunawan kaspa, tukuy imapi yanapasunkichis. Amén.

FILEMÓN

1. **Kay cartatari, ¿pitaq escribiran?** Kay cartataqa *apóstol Pablo escribiran Filemon sutiyoq runaman apachinanpaq. Hinas papas apóstol Pabloqa Timoteowan kushka kashaspanmi kay cartataqa escribiran (Filem v.1). Apóstol Pabloqa Cilicia provincia ukhupi kaq Tarso llaqtapin naceran (Hech 21.39; 22.13). Pabloqa papanqa ishkay *nacionniyoqmi karan: Israel nacionniyoq hinallataq Roma nacionniyoq ima. Chayraykun Pablopas chay ishkay nacionniyoq karan (Filip 3.4-5). Pabloqa ishkay sutiyoqmi karan: Hebreo rimaypин karan Saulo, Roma nacionniyoq runakunapa rimayninpitaqmi karan Pablo (Hech 13.9). Pabloqa *Moisespa escribisqan *leykunamanta allin yachaq runan karan. Señor Jesucristopи manaraq iñishaspaqa, Jesucristopи creeq runakunatan nishuta cheqnikuran (Hech 9.1, 2; 22.5). Ichaqa Jesucristopи iñispañan, Pabloqa huk law nacionniyoq runakunaman Jesucristomanta allin willakuykunata willananpaq riran (Hech 26.17-18; Gál 2.8).
2. **Kay cartari, ¿hayk'aqtaq escribisqa karan?** Kay cartaqa escribisqa kanman karan Jesucristopи nacesqanpa qepantan 60 otaq 63 watakunapin. Hinas papas apóstol Pabloqa kay cartataqa escribinman karan Roma llaqtapi preso kashaspanmi. Kay carta apaqtakmi karan Onésimo sutiyoq *esclavo. Paymi apóstol Pablo willaqtin Jesucristopи iñiran.
3. **Kay cartari, ¿pipaqtaq escribisqa karan?** Kay cartaqa escribisqa karan Filemón sutiyoq runapaqmi. Filemonqa apóstol Pablopa ancha khuyakusqan amigonmi karan (Filem v.7). Apóstol Pablo willaqtinmi Filemonqa Señorninchis Jesucristopи iñiran (Filem v.19). Filemonqa Colosas llaqtapin tiyaran. Paymi karan Onésimo sutiyoq esclavopa patronnin. Filemonpa wasinpin Jesucristopи creeq creyentekunaqa huñunakuranku (Filem v.7).
4. **Kay cartari, ¿imapaqtaq escribisqa karan?** Kay cartaqa escribisqa karan, Onesimota Jesucristopи creesqanrayku ancha khuyakuywan Filemón wasinpi chashkinanpaqmi. Onesimoqa ñawpaqtaraqmi patronnin Filemonpa wasinmanta esclavon kashaspa ishkakapusqa (Filem v.11).
5. **Kay cartapiri, ¿mayqen kaq versiculotaq aswan más importante yuyanapaq?** Kay versiculon aswan más importanteqa: "...Noqaqa anchatapunin Onesimotaqa khuyakuni; qanqa noqamantapas aswan mastaraqchá khuyakunki. Saynaqa amañayá paytaqa runamasiykita hinañachu khuyakunki; aswanqa Jesucristopи creeqmasinchista hinañayá paytaqa khuyakunki" (Filem v.16).
6. **Kay cartari, ¿imayna dividisqataq kashan?** Kay cartaqa khayna dividisqan kashan:
 - (1) Cartapa qallaryinmanta (Filem v.1-3).
 - (2) Diosman graciasta apóstol Pablo qosqanmanta (Filem v.4-7).
 - (3) Onesimopaq huk favorita apóstol Pablo mañapusqanmanta (Filem v.8-25).

Cartapa gallariyininmanta

1 Ancha khuyasqay llank'aqmasiy Filemón, noqa Pablo hinallataq wawqenchis Timoteopiwani escribimushaykiku. Noqaqa preson kashani, Jesucristomanta willasqayrayku.

2 Saynallataqmi noqaykuqa saludamuyku wasiykipi huñunakuq llapallan creyente masinchiskunata, hermananchis Apiata, hinallataq hermanonchis Arquipotawan ima.

Arquipoqa soldado hinaraq llank'aqmasinchismi.

3 Noqaykuqa, Dios Taytanchista hinallataq Señorninchis Jesucristotawanmi mañakushayku, tukuy imapi qankunata yanapasuspaykichis, hawkallata kawsachisunaykichispaq.

Filemonpa khuyakuyninmanta hinallataq iñiyninmantawan

4 Wawqéy Filemón, noqaqa Diosmanta mañakuspaymi, qanmanta yuyarispay, graciasta Diosman qoni. **5** Noqaqa Señorninchis Jesucristota khuyakusqaykimanta, paypi iñisqaykimanta, hinallataq llapallan creyentekunata anchata khuyakusqaykimantawan iman uyarini. **6** Noqaqa yachanin, Diospi cheqaqtapuni noqayku hina allinta confiasqaykimantaqa. Chaymi noqaqa Diosmanta qanpaq mañakushani, Diospi aswan mastaraq creenaykipaq, hinallataq Jesucristopi creesqanchisrayku, tukuy imapi bendecisqa kaspanchis, Diospa munasqanman hina allinta imatapas ruwaspa kawsananchispaq, saynapi hukkunapas chay iñiyninchista rikuspanku, paykunapas Diospi astawan creenankupaq. **7** Wawqéy Filemón, noqapunin ancha kusisqa, hinallataq consuelasqa ima kashani, Señor Jesucristopi creeq masinchiskunata anchatapuni munakusqaykimanta, hinallataq kallpanchasqaykimantawan ima.

Onesimopaq huk favorita apóstol Pablo mañapusqanmanta

8 Noqaqa Jesucristopa *apostolnin kasqayraykun, derechoyoq kani qanta kamachinaypaq, saynapi Diospa munasqanman hina imatapas ruwanaykipaq. **9** Ichqa aswanmi ancha khuyakuywan qanta valekuyki. Noqa Pabloqa kuraqñan kani; hinallataq Jesucristorayku preso kaspaymi, **10** ruegakuyki Onesimota allinta chashkinaykipaq. Payqa

Jesucristopi creesqanraykun noqapa waway hina. Noqaqa kay carcelpi kashaspymi, payman Diospa palabranmanta willarani. Chaymi payqa Jesucristopi creesqanrayku wawaypas kanman hina.

11 Onesimoqa ñawpaq tiempopiqa manan allintachu imapipas servisuranki. Kunanmi ichaqa qanpaqpas hinallataq noqapaqpas (Jesucristopi creesqanrayku) allin servicialña kapun. **12** Chaymi ancha munakusqay Onesimotaqa qanman kutichinpushayki. **13** Noqaqa preson kashani, Diosmanta allin willakuykunata willakusqayrayku. Chaymi noqaqa Onesimota munarani, qanpa rantiykita noqawan qepakuspa, yanapawananaqp. **14** Ichaqa manan noqaqa ni imatapas ruwaymanchu manaraq primerta qanta tapushaspayqa, saynapi kay favor mañakusqayta ama obligasqa hina ruwanaykipaq, aswanqa voluntadniykiman hina ruwanaykipaq. **15** Qanmantan Onesimoqa huk tiempo ishkakapuran. Ichaqa kunanmi qanman kutimuspa wañunankama qanta servisunki. **16** Hinaspapas payqa manañan huk *esclavo hinañachu servisunki. Aswanqa khuyakusqanchis wawqenchis hinañan kanqa. Chaymi aswan más allin. Noqaqa anchatapunin Onesimotaqa khuyakuni; qanqa noqamantapas aswan mastaraqchá khuyakunki. Saynaqa amañayá paytaqa runamasiykita hinañachu khuyakunki; aswanqa Jesucristopi creeqmasinchista hinañayá paytaqa khuyakunki.

17 Sichus noqata rikuwanki Jesucristopi creeqmasiykita hina chayqa, imaynan noqatas chashkiwashankiman hinayá Onesimotapas chashkiyku. **18** Sichus ima mana allintapas Onesimoqa qanpa contraykipi ruwaran, otaq imamantapas debesuranki chayqa, noqapa cuentaymanyá churayuy, noqa qanman pagapunayaqp. **19** Noqaqa kikiy makiyanpunin kaytaqa qanman escribimushayki: Onesimopa ima debesusqaykitapas comprometekunin, qanman pagapunayaqp. Ichaqa qanpas debewashankin Jesucristopi iñisqaykimantaqa. Chay debewasqaykimantaqa manan noqaqa cobrashaykichu.

20 Saynaqa wawqey Filemón, Diospi creeq runa kaspaykiqa, kay valekamusqayta uyariykuway. Chay favortaqa amayá noqaraykuchu ruway, aswanqa Jesucristota

khuyakusqaykiraykuyá. (Qanpas hinallataq noqapas Jesucristopí creesqanchisraykun wawqentin kanchis). Saynata chay favorita ruwaspayá, kay llakisqa sonqoyta kusirichiy.

21 Kay cartataqa escribimuyki, kasukuq runa kasqaykita yachaspaymi. Chayraykun seguro kashani, kay nimusqaymantaqa aswan mastaraq ruwanaykimanta. **22** Hinallataqmi valekamuyki, wasiykipi huk kaqnin cuartota arreglaspa, chaypi samaykachiwanaykipaq. Hinas papas Dios manta noqapaq mañakuqtiykichismi, noqaqa confiashani, kay carcelmanta prontolla lloqsinaypaq. Sayna kaqtinqa, ichapas Dios permitiykuwanman qankunaman visitaq hamunaypaq.

Cartapa tukukuyininmanta

23 Jesucristorayku presomasiy wawqenchis Epafrasmi qankunaman saludota apachimusunkichis. **24** Saynallataqmi saludamusunkichis noqawan llank'aqmasiykunapas: Marcos, Aristarco, Demas, hinallataq Lucas pas.

25 Noqaqa Diosmantan mañakushani, Señorninchis Jesucristo qankunawan kaspa, tukuy imapi yanapasunaykichi spaq. Amén.

HEBREOS

1. **Kay cartatari, ¿pitaq escribiran?** Kay cartata pis escribisqantaqa manan cheqaqtapuniqa yachakunchu. Ichaqa wakin estudiaq wawqenchiskunan creenku Pablo escribinanpaq, Lucas escribinanpaq, Apolos escribinanpaq otaq hukkunapas escribinanpaq ima.
2. **Kay cartari, ¿hayk'aqtaq escribisqa karan?** Kay cartaqa escribisqa karan Señor Jesucristopa nacesqanpa qepantan 60 otaq 67 watakunapin.
3. **Kay cartari, ¿pikunapaqtaq escribisqa karan?** Kay cartaqa escribisqa karan Señor Jesucristopi creeq Israel *nacionniyoq runakunapaqmi.
4. **Kay cartari, ¿imapaqtaq escribisqa karan?** Kay cartaqa escribisqa karan, leeckuna Señor Jesucristomanta allinta yachanankupaq, hinallataq Señor Jesucristoqa llapallan *sacerdote kunapa Jefen Sacerdote kasqanta yachanankupaq iman, saynapi amaña ñawpaq *leykunaman kutinankupaq, aswanqa Señor Jesucristopi cheqaqta iñinankupaqmi.
5. **Kay cartapiri, ¿mayqen versiculotaq aswan más importante yuyanapaq?** Kay versiculon aswan más importanteqa: “Ichaqa Señorninchis Jesucriston noqanchispaqqa cheqaq sacerdotenchis. Paymi kay pachapi kaq sacerdote kunamantapas aswan más importante kaq sacerdote. Hinas papas paymi noqanchispaqqa huk yanapawaqningchis abogado hina kapuwanchis, noqanchispaq favorningchispis huk mosoq *pactota ruwasqanrayku. Chay mosoq pacton ñawpaq pactomantaqa aswan más importante, kikin Diospuni chay mosoq pactopí más allin promesakunata ofrecerasqanchisrayku” (Heb 8.6).
6. **Kay cartari, ¿imaynataq dividisqa kashan?** Kay cartaqa khayna dividisqan kashan:
 - (1) Cartapa qallariyininmanta (Heb 1.1-3).
 - (2) Jesucristoqa angelkunamantapas aswan más atiyniyoq kaspa, salvawasqanchismanta (Heb 1.4 asta 2.18).
 - (3) Moisesmantapas Josueymantapas aswan más atiyniyoq Señorninchis Jesucristo kasqanmanta (Heb 3.1 asta 4.14).
 - (4) Jesucristoqa llapallan sacerdote kunapa Jefen kasqanmanta (Heb 4.14 asta 7.28).
 - (5) Mosoq pactomanta ñawpaq pactomantawan (Heb 8.1 asta 10.18).
 - (6) Diosman imayna ashuykunanchismanta (Heb 10.19-39).
 - (7) Iñiqkunaqa cheqaqtapuni Señor Jesucristopi confiananchismanta (Heb 11.1 asta 12.29).
 - (8) Jesucristopi creeq runakuna imaynatas kawsananchismanta (Heb 13.1-25).

Cartapa qallariyininmanta

1 1 Ñawpaqtaqa kikin Diosmi, paymanta willakuq *profetankunantakama, Israel *nacionniyoq abuelonchiskunaman ashka formapi, hinallataq ashka kutita ima rimapayaran. 2 Kay qepa kaq tiempokunapin ichaqa, Wawan Jesucristontakama Diosninchisqa allin willakuyta willawanchis. Diosqa tukuy kaqkunatapas Wawan Jesucristowan kushkan unancharan. Saynallataqmi Diosqa Wawan Jesucristota nombraran, tukuy imapa dueñon kananpaq. 3 Diospa Wawan Señorninchis Jesucriston Dios Taytanwanqa tukuy imapi igualla. Chaymi pipas Señor Jesucristota rikuspaqa, Dios Taytanpa ancha sumaq khuyakuyninta, ancha hatun atiyninta, hinallataq ancha sumaq k'ancharishaq gloriantapas rikushanman hina kanqa. (Señorninchis Jesucristopa makinpin tukuy imapas kashan). Payllataqmi rimaspalla atiyninwan tukuy imatapas lugarninpi mantienen ch'eqesqa ama kananpaq. Hinaspapas payllataqmi rantinchispi wañuspa, llapallan huchanchiskunatapas perdonawaranchis. Hinaspan hanaq pachaman ripuspa, Diospa phaña ladonpi tiyayuran.

Jesucristoqa angelkunamantapas aswan más atiyniyoq kasqanmanta

4 Señorninchis Jesucristoqa, Diospa wawan kaspanmi, *angelkunamantapas aswan más atiyniyoq. Hinaspapas Jesuspa sutinqa angelkunapa sutinmantapas aswan más importanten. Chayraykun Diosqa llapallan angelkunamantapas aswan mastaraq Jesustaqa hatunchaykuran. 5 Diosqa manan hayk'aqpas ni mayqen angeltapas niranchu:

“Qanqa Wawaymi kanki,
kunanmantapachan papayki kasaq”, nispaqa [*Salmos 2.7*].

Nitaqmi ni mayqen angeltapas niranchu:

“Noqan paypa papan kasaq,
paytaqmi waway kanqa”, nispaqa.

6 Hinaspapas Diosqa Wawan Jesucristota kay pachaman mandamuspanmi, khaynata angelinkunata niran:

“Angelniyukunaqa, llapallaykichis payta adoraychis”,
nispa [*Deuteronomio 32.43 Septuaginta*].

7 Hinaspapas Diosqa angelninkunamantaqa nillarantaqmi khaynata:

“Noqapa angelniykunaqa unanchasqa karanku wayraman rikch'akuq hinan. Paykunaqa unanchasqa karanku ninaman rikch'akuq hinan, serviqniykuna kanankupaq”, nispa [Salmos 104.4].

8 Ichaqa Wawan Jesucristomanta rimaspanmi, Diosqa khaynata nin:

“Qanqa Diosmi kanki. Chaymi gobiernanki wiña-wiñaypaq. Qanqa justiciata allinta ruwaspan atiynykiwan gobiernanki.

9 Qanqa justiciata hukkuna allinta ruwaqtinkun, kusikunki. Ichaqa mana allin kaqkunata ruwaqtinkutaqmi, anchata phiñakunki. Chaymi noqa Diosniykiqa churarayki, wakinmantapas aswan más atiyniyoq, hinallataq ancha kusisqa “rey kanaykipaq”, nispa [Salmos 45.6-7].

10 Dios Taytaqa nillantaqmi khaynata:

“Qanqa Señormi kanki. Manaraq imapas kashaqtinmi, kay pachatapas unancharanki.

Qanqa makiykiwanmi hanaq pachatapas unancharanki.

11 Tukuy chay unanchasqaykikunaqa tukukapunqan, imaynan huk p'achapas thantarukuspa tukurakapun chay hinata.

Qanmi ichaqa wiña-wiñaypaq kanki. **12** Tukuy chay unanchasqaykikunaqa cambiasqan kanqa, imaynan huk doblaspa thanta p'achawanpas cambiakushawaq hinaraq.

Qanmi ichaqa mana ni hayk'aqpas cambiankichu. Hinaspapas qanqa wiña-wiñaypaqmi kawsanki”, nispa [Salmos 102.25-27].

13 Hinaspapas Diosqa manan ni hayk'aqpas ni mayqen angeltapas khaynataqa niranchu:

“Phaña ladoypi tiyaykuy,
llapallan enemigoykikunata asta vencespay, chaki
plantaykiman churanaykama”, nispaqa [*Salmos 110.1*].

14 Llapallan angelkunaqa Diospa kamachisqanta ruwaq
espiritukunallan kanku. Hinaspapas Diosmi paykunataqa
kamachimun, salvasqa kanankupaq kaq runakunata
yanapanankupaq.

Diospa salvawasqanchisqa ancha importante kasqanmanta

2 1 Chayraykun, wawqe panaykuna, noqanchisqa
Diosmanta allin willakuykuna uyarisqanchistaqa más
allinta kasukunanchis, saynapi Diospa cheqaq ñanninmanta
ama karunchakunanchispaq. 2 Diosqa ñawpaq tiempopin
*angelninkunata mandamuran, ñawpaq abuelonchiskunaman
Diosmanta willanankupaq. Chay angelkunapa willakusqanqa
anchapas valorniyooqmi karan. Chaymi chay willakuykunata
mana kasukuq runakunaqa ancha castigasqa karanku.
3 Sichus Diospa ofrecewasqanchis chay ancha valorniyooq
salvacionninta rechazaspanchisri, ¿atisunmanchus Diospa
castigonmanta ishkakapuya? Manan atisunmanchu. Kikin
Señorninchis Jesucriston Diospa ofrecewasqanchis chay
sumaq salvacionmantaqa primerta willakuran. Chaymantañan
paypa willakusqanta uyariq runakunaqa rikuchiwaranchis
chay salvacionmanta willakuyqa cheqaqpuni kasqanta.
4 Chay sumaq willakuyninqa cheqaqpuni kasqanta
rikuchiwananchispaqmi, Diosqa ashka milagrokunata,
señalkunata, hinallataq ancha admirakuypaq tukuy
imakunata ruwaran. Hinaspapas Diosqa munasqanman hinan
tukuy clase *oficiokunata paypi sapankama creeqkunaman
*Santo Espirituntakama qowaranchis.

Jesucristoqa salvawaqninchis kasqanmanta

5 Diosqa manan *angelninkunatachu churaran,
preparasqan mosoq pachapi qepa tiempoman jefekuna
kanankupaqqa. 6 Aswanmi Bibliapiqa, Dios Taytanchismanta
mañakuspa, huk runa khaynata niran:

“Diosnilláy, ¿pitaq runari paymanta yuyarinaykipaqrí?
¿Pitaq runapa wawanri paymanta llakikunaykipaqrí?

- 7** Runataqa unancharanki angelkunamanta tumpa
menos atiyniyoqtan huk tiempollapaq.
Ichaqa atiyniyoq *reykunata hinaraqmi runataqa
coronaykuranki, kay pachapi tukuy unanchasqayki
cosaskunata gobiernananpaq.
- 8** Runataqa kay pachapiqa churaranki, tukuy imaymana
unanchasqaykikunata cuidananpaqmi”, nispa
[Salmos 8.4-6].

Diosmi runataqa churaran, kay pachapi tukuy ima
unanchasqankunata gobiernananpaq. Ichaqa manaraqmi
runaqa rikunraqchu chay tukuy imakuna gobiernananpaq
churasqa kasqanta cumplikusqantaqa. **9** Ichaqa
Señorninchis Jesucristomantaqa allintan yachanchis. Diosmi
anchata khuyakuwaspanchis, Wawan Jesucristota kay
pachaman mandamuran, huchanchiskunarayku wañuspa,
salvawananchispaq. Chayraykun Dios Taytaqa permitiran,
Jesucristoqa kay pachapi tiyapan, poco tiempollapaq
angelkunamanta menos atiyniyoq kananpaq. Kunanmi ichaqa,
Señorninchis Jesucristoqa ancha hatunchasqa, hinallataq
ancha yupaychasqa kashan, noqanchispa favorninchispi
wañusqanrayku.

10 Diosqa tukuy imakunatan unancharan, pay kikin
alabasqa kananpaq. Hinaspapas Diosqa munanmi, payta
khuyakuspa kasukuqkunaqa hanaq pacha glorianpi
llapallanku kanankuta. Chayraykun Diosqa Wawan
Jesucristota permitiran, mana huchayoq justo kashaqtinpas,
ñak'arispa cruzpi wañunarpaq, saynapi huchanchiskunamanta
salvawaspanchis, cheqaq ch'uya Salvadorninchis
kananpaq. **11** Noqanchisqa Jesucristopa salvasqanmi
kanchis. Chayraykun noqanchisqa paypa ch'uyanchasqan
kasqanchisrayku, paywan kushka Dios Taytapa wawankuna
kanchis. Chayraykun Señorninchis Jesucristoqa mana
p'enqakuspa “wawqeykuna” nispa niwanchis. **12** Hinaspapas
kikin Jesucriston Taytan Diostaqa khaynata niran:

“Noqaqa wawqe panaykuna huñunakusqanku
lugarpin, qanmanta paykunaman willasaq.
Hinaspan takikunata takispay yupaychasqayki”, nispa
[Salmos 22.22].

13 Hinaspapas nillarantaqmi khaynata:

“Noqaqa Diospin cheqaqta confiasaq”, nispa.

Hinaspapas kaqmantan nillarantaq khaynata:

“Noqaqa kaypin wawqe panaykunawan kushka kashani.

Paykunaqa Diospa wawankunan kanku.

Paykunatan Diosqa noqaman qowaran”, nispa
[Salmos 8.17-18].

14 Runakunaqa aychayoq, hinallataq tulluyoq iman kanchis. Chayraykun Señorninchis Jesucristoqa noqanchis hina runa kaspa, cruzpi wañuran, diablotá vencenanpaq. Chay diablotá atiyniyoqmi karan, runakunata wañuchispa, infiernoman apananpaq.

15 Ichaqa Señorninchis Jesucristoqa cruzpi wañusqanwanmi noqanchistaqa *esclavo hina huchapi kawsasqanchismanta librawaranchis, amaña wañuyta manchakuspa kawsananchispaq. **16** Noqanchisqa yachanchismi, Señorninchis Jesucristoqa manan angelkunata salvananpaqchu hamuran. Aswanmi payqa hamuran ñawpaq abuelonchis Abrahampa miraynin runakunata yanapananpaq. **17** Hinaspapas Señorninchis Jesucristoqa tukuy imapin noqanchis hinapuni karan; chayraykun payqa runa kaspan derechoyoq, llapallan *sacerdotekunapa jefen kananpaq. Hinaspan payqa ancha allin khuyapayakuq sacerdotenchis kaspa, (vidanta Diosman ofrecespa, huk ofrendasqa animal hina) wañuran, noqanchista salvawananchispaq. Chay wañusqanwanmi Señorninchis Jesucristoqa llapallan paypi creeqkunapa huchankunata perdonaran. Chaymi noqanchisqa mana ishkayaspa paypi confiaya atisunman. **18** Ichaqa Señorninchis Jesucristo noqanchis hina cuerpoyoq runa kaqtinmi, diablotá anchata munapayaran huchaman urmachinanpaq; ichaqa manan atiranchu. Chayraykun Señorninchis Jesucristoqa anchata padecespan, allinta yachan, diablotá runakuna tentay munasqanta. Chaymi ancha atiyniyoq Señorninchis Jesucristoqa noqanchista yanapawananchispaq listo kashan, saynapi noqanchista huchaman diablo ama urmachiwananchispaq.

**Moisесmanta aswan más atiyniyoq
Señorninchis Jesucristo kasqanmanta**

3 1 Jesucristopi creeq wawqe panaykuna, Diosmi qankunataqa waqyasurankichis, paypa llaqtan kaspas, wawankunaña kanaykichispaq. Chayraykuyá qankunaqa allinta piensariyechis pis Jesucristo kasqanmanta. Dios Taytanchismi Señorninchis Jesucristotaqa kay pachaman mandamuran, paypi creeqtinchis, noqanchispas más atiyniyoq *sacerdotenchis kananpaq. 2 Imaynan *Moisespas ñawpaq tiempopi Diospa kamachisqanta kasukuspa, Israel *nacionniyoq runakunata yanaparan, saynallataqmi Señorninchis Jesucristopas, Dios Taytanpa kamachisqanta kasukuspa, salvasqa kananchispaq yanapawaranchis. 3 Ichqa Señorninchis Jesucristoqa Moisesmantapas aswan más importanten, hinallataq más atiyniyoq ima. Saynallataqmi huk wasita ruwaq runapas aswan más importante chay wasi ruwasqanmantaqa. 4 Kay pachapi llapallan wasikunaqa, runakunapa ruwasqallanmi. Ichqa Diosmi tukuy ima kaqkunatapas unancharan. 5 Moisesqa, Diosta kasukuspan, payta serviran. Hinaspan Moisesqa Israel nacionniyoq runakunata yanapaspa, (*esclavo kasqankumanta orqomuran). Hinaspapas Moisesmi Israel nacionniyoq runakunamanqa willaran, qepa tiempokunaman imakunatas Diosqa ruwanan karan chaykunamanta. Chay Israel nacionniyoq runakunaqa Diospa wasin hinan karanku. Chaymi Moisesqa chay wasinta cuidaq runa hina karan. 6 Ichqa Señorninchis Jesucristoqa Diospa Wawanmi. Chayraykun Jesucristoqa chay wasipa dueñon. Hinaspapas payqa Diospi llapallan creeqkunapa umalliqninmi. Chaymi noqanchisqa Diospa akllakusqan wawankuna kaspanchis, qaqa hina iñiyninchispi sayananchis, ancha kusikuywan, Señorninchis Jesucristopa kutimunan p'unchawkama.

Diosta kasukuspa kawsananchismanta

7 Chayraykun noqanchisqa *Santo Espiritupa nisqanta kasukunanchis; paymi khaynata nin:

“Sichus Diospa rimasqanta qankuna kuan uyarkinichis chayqa,

8 amayá qankunaqa Israel *nacionniyoq runakuna hinachu sonqoykichistaqa rumiyachinkichis.

Paykunan ch'inñeq lugarkunapi purishaspanku, terco churakuranku. Hinallataq Diospa contranpi ima karanku. Chayraykun Diostaqa mana kasukurankuchu.

Chaymi Diosqa paykunamanta khaynata niran:

9 'Chay ch'inñeq lugarkunapin noqaqa tawa chunka wata milagrokunata ruwaspay, ñawpaq abueloykichiskunata allinta yanaparani. Ichaqa chay milagrokuna ruwasqayta rikushaspankupas, paykunaqa mana kasukuwaspankun, contraypi rebelakuranku.

10 Chaymi noqaqa chay abueloykichis runakunapaq anchata phiñakuspa paykunamanta khaynata nirani: Paykunaqa huchallapi kawsasqankuraykun, noqamantaqa karupi kashanku.

Hinaspapas paykunaqa manan noqapa kamachisqaykunataqa kasukurankuchu, nispay.

11 Chayraykun noqaqa paykunapaq ancha phiñasqa kaspay, juramentota ruwaspayraq khaynata nirani: Paykunataqa manan nunca permitisaqchu prometesqay samana lugar allpaman haykunankutaqa' ", nispal [Salmos 95.7-11].

12 Saynaqa wawqe panaykuna, qankunaqa tukuy mana allin ruwaykunamanta cuidakuspayá kawsaychis, saynapi Diospi aswantaraq iñispas, sonqoykichista ama rumiyachispa, Diosmanta ama karunchakunaykichispaq.

13 Aswanyá, tiempo kallashaqtinraq, qankunapura sapa p'unchaw kallpanchanakuspa kawsaychis, saynapi Diospi aswan masta confianaykichispaq. Saynata ruwaspaykichismi, qankunaqa huchawan manaña engañachikuspa, manaña huchamanqa urmayunkichishñachu, nitaqmi sonqoykichispas rumiyanañachu. **14** Noqanchisqa Señorninchis Jesucristopí confiasqanchisraykun amigontin hinaña kanchis. Chayraykun noqanchisqa tukuy sonqonchiswan Señorninchis Jesucristopí tukuy tiempo confiananchis, imaynan qallariyinipí chayllaraq creeshaspa, cheqaqta confiaranchis chay hinata.

15 Chayraykun kaqmanta niykichis Bibliapi nisqanman hina:
 “Sichus Diospa rimasqanta qankuna kunan
 uyarinkichis chayqa,
 amayá qankunaqa Israel nacionniyoq runakuna
 hinachu sonqoykichistaqa rumiyachinkichis.
 Paykunan ch'inñeq desierto lugarpi kashaspaku,
 terco churakuranku, hinallataq Diospa contranpi ima
 karanku”, nispa.

16 Kaqmanta tapusqaykichis, ¿pikunataq Diospa
 rimasqanta uyarishaspankupas mana kasukurankuchú?
 ¡*Egipto nacionpi *esclavo kasqankumanta *Moisespa
 orqomusqan runakunan Diostaqa mana kasukurankuchu!
17 Hinas papas Diosri, ¿pikunawantaq tawa chunka wata
 phiñasqa karan? ¡Egipto nacionmanta Moisespa orqomusqan
 runakunawanmi Diosqa phiñasqa karan! ¡Chay runakunaqa
 Diospa contranpi huchallikuspankun ch'inñeq desierto
 lugarpi wañupuranku! **18** Hinas papas, ¿pikunamantaq Diosri
 huk juramentota ruwaran, prometesqan sumaq samananku
 allpaman ama haykunankupaqrí? Chay juramentotaqa
 ruwaran mana kasukuq Israel nacionniyoq runakunamanmi.
19 Chaymi chay Israel nacionniyoq runakunaqa Diospi
 mana creesqankurayku, Diospa prometesqan Canaán nación
 llaqtamanqa mana haykurankuchu.

Samariyta Diospa llaqtan tarinanmanta

4 1 Noqanchisqa allinta cuidakuspayá kawsasunchis,
 yanqañataq wakinnyikichisqa Diospa prometesqan
 samana lugarmanqa mana haykuwaqchishchu. Ichaqa
 kunanmi tiempoqa kashanraq, Diospa prometesqan
 chay samana lugarman haykunaykichispaqqa. **2** Ichaqa
 *Egipto *nacionmanta Israel nacionniyoq runakuna
 lloqsimuqkunapas, hinallataq noqanchispas, Diosmantan
 allin willakuykunataqa uyariranchis. Ichaqa manan chay
 Israel nacionniyoq runakunaqa chay allin willakuykuna
 uyarisqankupiqa creerankuchu. **3** Ichaqa Diosmanta allin
 willakuykunata uyarispa creeqkunallan Diospa prometesqan
 samana lugarmanqa haykusunchis. Ichaqa paypi mana
 creeqkunamantan Diosqa khaynata niran:

“Phiñasqa kaspaymi noqapi chay mana creeq runakunamantaqa khaynata nirani:
Paykunaqa manan ni hayk'aqpas samanay lugarmanqa haykunqakuchu”, nispa [*Salmos 95.11*].

Diosqa chay samanamanta rimaspaqa, kay pachata unanchayta tukuruspa samasqan p'unchawmantan rimasharan. **4** Bibliapin qanchis kaq p'unchawmantaqa khaynata nishan:

“Diosqa tukuy ima ruwasqanta tukuruspanmi, qanchis kaq p'unchawpi samaran”, nispa [*Génesis 2.2*].

5 Bibliapin Diosqa huktawan khaynata nillashantaq:

“Paykunaqa manan ni hayk'aqpas samanay lugarmanqa haykunqakuchu, noqapi mana creesqankurayku”, nispa.

6 Cheqaqtapunin niykichis, wakin runakunaqa kashankuraqmi, Diospa samanan lugarman haykunankupaqqqa. Ichaqa Diosmanta allin willakuykunata primerta uyariqkunaqa Diospa samanan lugarmanqa manan haykurankuchu, Diosmanta uyarishaspankupas mana kasukusqankurayku. **7** Chaymi Diosqa huktawan huk oportunidadta qowaspanchis, huk p'unchawta señalashan, chay p'unchawmi “kunan p'unchaw”. Kay kunan p'unchawmantan Diosqa unay tiempo pasarusqanpa gepanmanña rey Davidnintakama khaynata niran:

“Sichus Diospa rimasqanta qankuna kunan p'unchawpi uyarinkichis chayqa, amayá sonqoykichistaqa rumiyachinkichishchu”, nispa [*Salmos 95.7-8*].

8 Sichus Josué, llaqtamasin runakunata Israel nacionman haykuchispan, Diospa prometesqan samana lugarpi samachinman karan chayqa, Diosqa manañachá *rey Davidmanqa huk samana p'unchawmantaqa rimanmanñachu karan. **9** Chayraykun yachanchis, Diospa prometesqan huk samana lugarqa kashanraqmi Diospi llapallan confiaqkunapaqqqa. **10** Chaymi pipas Diospa prometesqan samana lugarman haykuspaqa, tukuy imapi llank'asqanmanta samanqa, imaynan Diospas tukuy ima unanchasqanta tukuruspa samaran chay hinata. **11** Saynaqa chay

samana lugarman haykunanchispaqyá Diosta kasukuspa kallpanchakusunchis. Ichaqa yanqataq wakin runakuna hina, Diosmanta allin willakuykunata mana kasukuspa, paykuna hina samana lugarman mana haykusunmanchu.

12 Cheqaqpunin Diospa willakusqanqa tukuy atiyniyoq, hinallataq kawsashaq ima. Hinaspapas Diospa palabranqa ishkay lawnин filoyoq *espadamantapas aswan más filoraqmi. Chaymi almanchispа, espiritunchispа, hinallataq asta tullunchispа tupanakusqankama, hinallataq asta chilinanchiskamaraq haykun. Chayraykun tukuy ima piensasqanchistapas, hinallataq sonqollanchispі tukuy ima munasqanchistapas, alayriman orqomun. **13** Diospa tukuy ima kay pachapi unanchasqanqa manan pakasqachu kashan. Aswanmi Diosqa tukuy imatapas rikushan. Chaymi tukuy ima ruwasqanchismantapas Diosman cuentata qosunchis.

Jesucristoqa llapallan sacerdotekunapa jefen kasqanmanta

14 Señorninchis Jesucristoqa Diospa Wawanmi, hinallataq llapallan *sacerdotekunapa jefenmi. Chayraykun payqa cieloman haykuran, Diospa ñawpaqninpi noqanchista defiendewananchispaq. Chaymi noqanchisqa kallpanchakuspa, Señorninchis Jesucristopí allinta confiananchis. **15** Señorninchis Jesucristoqa noqanchis hinan karan. Chaymi diabloqa tukuy imapi tentayta munaran. Ichaqa Jesucristoqa manan ni hayk'aqpas huchallikuranchu. Chaymi payqa, tentasqa kaqtinchispas, khuyapayawaspanchis, yanapawasunchis huchaman ama urmananchispaq.

16 Saynaqa ama manchakuspayá tukuy confianzawan Diosninchismanqa ashuyusunchis. Payqa anchatapuni khuyakuwasqanchisraykun, tukuy ima necesitasqanchispipas yanapawasunchis.

5 **1** Ñawpaq Israel *nacionniyoq llapallan *sacerdotekunamantan Diosqa huk runallata akllaran sacerdotekunapa jefen kananpaq. Chay akllasqa jefen nombrasqa karan, Israel nacionniyoq llapallan runakunapa rantinta, Diospa ñawpaqninpi representananpaq. Hinaspan payqa huchankumanta perdonasqa kanankupaq, Diosman sacrificio *ofrendata presentan runakunapa favorninpí. **2** Chay

sacerdotekunapa jefenqa, noqanchis hina runallan karan. Chaymi huchallikuq runakunata, hinallataq Diosmanta karupi kaq runakunatapas pacienciawan trataran, paypas wakin runakuna hina kasqanrayku. **3** Chaymi chay sacerdotekunapa jefenqa, llapallan runakuna hina huchallikuq kasqanrayku, Diosman sacrificio ofrendata presentaspanqa, kikinpa huchankuna perdonasqa kananpaqraq primertaqa presentan. Chaymantañan llapallan llaqtamasin runakunapa huchankuna perdonasqa kananpaq Diosman sacrificiota presentan. **4** Chayraykun pipas sacerdotekunapa jefen kananpaqqqa mana pay kikillanchu nombrakun. Aswanqa kikin Diosmi paytaqa akllan, imaynan ñawpaq tiempopi *Moisespa wawqen *Aarontapas sacerdotekunapa jefen kananpaq, kikin Diospuni akllaran chay hinata.

5 Saynallataqmi pasan Señorninchis Jesucristowanpas. Payqa manan kikillanmantachu sacerdotekunapa jefen kananpaqqqa nombrakuran. Aswanqa kikin Diosmi Jesucristota nombraspa, khaynata nirana:

“Qanqa Wawaymi kanki.

Kunanmantapachan papayki kasaq”, nispa [*Salmos 2.7*].

6 Saynallataqmi Bibliapiqa Jesusmanta nillashantaq khaynata:
“Qanmi wiña-wiñaypaq sacerdote kanki,
imaynan sacerdote Melquisedecpas wiñaypaq karan
chay hina”, nispa [*Salmos 110.4*].

7 Señorninchis Jesucristoqa kay pachapi kashaspanmi, Dios Taytanmanta mañakuran, ruegakuspa hinallataq waqaspa imaraq, wiñay wañuymanta librananpaq. Chaymi Diosqa Wawan Jesucristopa mañakusqanta uyariran, payqa tukuy imapi kasukuspa kawsasqanrayku. **8** Señorninchis Jesucristoqa, Diospa Wawan kashaspanpas, tukuy imapin Dios Taytantaqa kasukuran. Ichaqa sayna kasukuq kashaspanpas anchatan ñak'ariran kay pachapiqa. Saynata ñak'arispanmi payqa rikuchikuran kasukuq kasqanta.

9 Saynapin Señorninchis Jesucristoqa Diospa tukuy ima kamachisqankunata kasukuspa cumpliran. Saynata ruwaspanmi payqa payta llapallan kasukuq runakunapa salvaqninman tukuran. **10** Chayraykun Señorninchis Jesucristotaqa Dios Taytanpuni nombraran llapallan

sacerdotekunapa jefen kananpaq, saynapi sacerdote Melquisedec hina kananpaq.

Diospa palabranta allintaña yachanamanta

11 Kay yachachimusqaymantaqa ashkaraqmi qankunaman yachachinaypaqqa kashan. Ichaqa manan facillachu tukuy imata qankunaman yachachinaypaqqa kashan, qankuna sasa entiendechina kasqaykichisrayku. **12** Qankunaqa ñan unay tiempoña Jesucristopiqa iñishankichis. Chayqa ñachá kunankamaqa Diosmanta allin yachachiq maestrokuna hinaña kashawaqchis. Ichaqa qankunaqa Diosmanta facilla kaq allin willakuykunatan kaqmanta yachachinataraq necesitashankichis, imaynan huk qolla wawapas ñuñullataraq ñuñuya munashan chay hinata. Chayraykun qankunaqa Diosmanta aswan más sasa yachachikuykunataqa manaraq yachayta atinkichishchu. **13** Chaymi niykichis, sichus pipas qolla wawa hina lechellataraq tomashan chayqa, qolla wawa hinallaraqmi kashan. Chayraykun payqa mana entiendenchu allin yachachikuychus icha mana allin yachachikuychus chaytaqa. **14** Ichaqa iñiyinkupi yachayniyoq runakunaqa, ñan yachankuña imas allin kasqanta, hinallataq imas mana allin kasqantapas. Chaymi paykunaqa, Diospa palabranta allinta entiendespanku, yuyaywan purinku, imaynan huk yuyayniyoq runapas, manaña lechetañachu toman, aswanqa mikhunataña mikhun, chay hinata.

6 **1** Saynaqa amayá Señorninchis Jesucristopi chayllaraq iñishaqtinchis yachachiwasqanchiskunapichu yapayamanta ocupokusunchis. Aswanqa Señorninchis Jesucristomanta aswan masta yacharispa madurasunchis. Hinaspapas noqanchisqa ñan yachanchishña huchanchiskunamanta wanakuspanchis cheqaq sonqowan Diospi confiananchismantaqa, saynapi ama huchallanchispi wañunanchispaq. **2** Señorninchis Jesucristopi chayllaraq creeshaspaqa, kaykunamantapas yacharanchismi: bautizachikunanchismanta, creyentekunapa umanman maki churananchismanta, wañusqakunapa kawsarimunanmanta, hinallataq wiñaypaq juiciomantawan ima. **3** Chaymi niykichis, sichus Diosninchis permitiqtinqa, aswan más

profundo yachachikuykunamantan ñawpaqmanqa allinta yacharisunchis.

4 Ichaqa ancha sasallañan Jesucristomanta wakin t'aqakuq runakunata kutichimuyqa. Paykunaqa huk kutinmi Jesucristopa k'anchayninta hinallataq atiynintapas reqsiranku. Hinas papas sayna clase runakunaqa *Santo Espiritu chashkisqankuraykun, paymanta tukuy allin kaqkunata chashkiranku. **5** Saynallataqmi paykunaqa Diospa palabranmantapas, hinallataq hamuq tiempopi Diospa gobiernanan sumaq glorianmantapas, hinallataq Diospa ancha atiyninmantapas yacharankun. Ichaqa llapallan chaykunata kusikuy sonqowan chashkishaspankupas, hinallataq allinta yachashaspankupas, **6** chay runakunaqa Señorninchis Jesucristomantan t'aqakuranku. Chaymi ancha sasallaña, chay runakunata Jesucristopi creenankupaq kutichimuyqa. Paykunaqa Señorninchis Jesucristota rechazaspankun, kaqmantapas cruzpi chakatasankuman hina ruwashanku. Saynata ruwaspankun paykunaqa Señorninchis Jesucristota millay p'enqayman churashanku.

7 (Kay nisqaymanta huk ejemplowan yuyaymanarisunchis). Chakrataqa para sapa kutin paramuspanmi allinta salachin. Chaymi chay chakrapi tarpusqankuqa allinta rurun, saynapi chay chakrapa dueñon ashka cosechata oqarinanpaq. Diosmi chay chakrata anchata bendecin. (Saynallataqmi Jesucristopi allinta iñiq runakunapas, chay chakra hina allinta rurun).

8 Ichaqa sichus kishkakuna otaq tukuy mana allin qorakuna, chay chakrapi wiñanqa chayqa, chay chakraqa manan ni imapaqpas valenqachu. Aswanmi chay chakraqa maldecisqa kananpaq kashan, saynapi ninawan k'anasaq kananpaq. (Saynallatataqmi Señorninchis Jesucristopas ruwanqa, paypi mana creeq runakunawanqa).

9 Ancha khuyasqay wawqe panaykuna, khayna fuerte palabrakunawanmi qankunataqa nimushaykichis. Ichaqa saynata nimuspakupas, noqaykuqa yachaykun, qankunapa vidaykichisqa chay allin allpa hina kasqanta. Chaymi chay vidaykichihiqa Señorninchis Jesucristomanta allin willakuykuna tarpusqa kashan, saynapi salvasqa kanaykichihiqa. **10** Hinas papas Diosqa justo kasqanraykun

mana qonqanqachu, payta khuyakuspaykichis, paypa favorinipaq qankuna tukuy imapi llank'asqaykichismantaqa. Hinaspapas payqa yuyanqan, ancha khuyakuywan Señorninchis Jesucristopí creeqkunata qankuna yanapasqaykichistaqa, hinallataq kunanpas paykunata yanapaspa servisqaykichismantawan ima. **11** Ichqa noqaykuqa anchatan munayku, Señorninchis Jesucristo kutimunankama, sapankamaykichis allinta kallpanchakuspa, kawsanaykichista, saynapi Diospa prometesqankunata chashkinaykichispaq. **12** Hinaspapas noqaykuqa manan munaykuchu, quella mawla runakuna kanaykichistaqa. Aswanqa munayku, Diospa prometesqan herenciata iñiywan, hinallataq pacienciawan chashkiq runakuna hina kanaykichistan.

13 Diosqa ñawpaq abuelonchis Abrahammanmi huk promesata prometeran. Ichqa Diosmanta aswan más atiyniyoq pipas mana kaqtinmi, Diosqa pay kikinpa sutilanpi huk juramentota ruwaran. **14** Diosqa chay promesa ruwasqanpin Abrahamman khaynata niran: “Noqaqa cheqaqtapunin anchata bendecisqayki. Hinaspan qanpa mirayniykita mirachisaq mana yupay atinataraq”, nispa. **15** Chaymi abuelonchis Abrahamqa pacienciawan suyakuran Diospa chay prometesqanta. Hinaspan Diospa prometesqanta payqa chashkiran. **16** Saynallataqmi kay pachapi runakunapas huk juramentota ruwaspankuqa, paykunamanta aswan más atiyniyoqpa sutinta oqarikuspanku, juramentotaqa ruwanku. Saynapin paykunaqa yachanku, chay jurasqankuqa cheqaqpuni kasqanta. Saynata ruwaspankun paykunaqa manaña ni ima ch'aqwatas ruwanakunkuñachu. **17** Saynallataqmi Diospas juramentota ruwaspanraq prometeran, saynapi chay promesa ruwasqanta cumpliqtin, paypi creeq runakuna chay promesata chashkinankupaq. Chaymi Diosqa reqsichikun, paypa prometesqanqa mana cambiaq kasqanta. **18** Diosqa mana llullakuqmi; chayraykun juramentowanraq prometesqantapas cumplinpuni. Chayta yachaspanchismi noqanchisqa Diosman tukuy confianzawan ashuyunanchis, pay cuidawananchispaq. Saynata cuidawaqtinchismi,

noqanchisqa sapa p'unchaw kallpanchakuspa kawsanchis, saynapi Diospa prometewasqanchista chashkinanchispaq.

19 Chaymi noqanchisqa Diospa prometewasqanchispi confiaspa firme kashanchis, imaynan huk *barcopas sayan *lamar qochapa patanpi, huk llasallaña hatunkaray *ancla nisqa gancho hap'iqtin chay hina. Diospi saynata confiaspa kawsaqtinchismi, Jesucristoqa Diospa ñawpaqninpi defiendewasunchis. Saynataqa defiendewasunchis *templo ukhupi *Lugar Santísimo nisqa ukhuman haykuspanmi. Chay Lugar Santísimoqa dividisqa karan huk cortina nisqa ratk'a telawanmi. Hinaspapas chay *temploqa kashan hanaq pacha cielopin.

20 Saynata haykuspanmi, Jesucristoqa huk ñanta hina kicharan, saynapi noqanchispas chay Lugar Santísimo nisqa lugarman haykunanchispaq. Chay ruwasqanwanmi Señorninchis Jesucristoqa wiña-wiñaypaq llapallan sacerdotekunapa jefen, imaynan ñawpaq sacerdote Melquisedecpas karan chay hina.

Señorninchis Jesucristoqa ñawpaq sacerdote Melquisedec hina kasqanmanta

7 1 Ñawpaq abuelonchis Abrahamqa, guerrapi peleaspa, *reykunata vencemusqanmantan kutinpusharan. Hinaqtinmi *sacerdote Melquisedecqa Salem llaqtanmanta lloqsiran Abrahamta chashkinanpaq. Hinaspan Abrahamtaqa bendeciran. Chay Melquisedecqa Salem llaqtapin *rey karan. Hinaspapas payqa tukuy atiyniyoq Diosta serviq sacerdoten karan.

2 Chaymi Abrahamqa chay sacerdote Melquisedecman qoran guerrapi ganamuspa tukuy ima qechumusqanmanta *diezmota. Chay “Melquisedec” sutiqa ishkaytan significan: “Allin rey” ninanta, hinallataq “Salem llaqtapa reynin” ninanta ima. Huk rimaypiqa, “Hawkallata kawsachikuq Rey”, ninantan nin.

3 Hinaspapas sacerdote Melquisedecmantaqa manan ni pipas yachanchu, pis tayta maman kasqanta, maypi nacesqanta, hinallataq maypi wañusqantapas. Chayraykun payqa rikch'akun Diospa Wawan Señorninchis Jesucristoman. Jesucristoqa wiña-wiñaypaq sacerdoten.

4 Chaymi sacerdote Melquisedecqa ñawpaq abuelonchis Abrahammantapas aswan más importante karan.

Chayraykun abuelonchis Abrahamqa, guerrapi ganaspa, qechumusqanmanta llapallan diezmota payman qoran.

5 Chayraykun kunanqa niykichis, Moisespa escribisqan *leyman hinaqa, sacerdote *Leví runapa familiarmanta miramuq sacerdotekunapaqa karanmi derechon, llaqtamasin runakunamanta diezmota chashkinankupaq. Chaymi llapallan sacerdotekunaqa wakin llaqtamasin runakunamanta, leyman hina, diezmota chashkiranku, ñawpaq abuelonku Abrahampa mirayninmanta llapallanku kashaspankupas.

6 Ichqa sacerdote Melquisedecqa manan Leví runapa mirayninmantachu karan. Sayna kashaspapas, Melquisedecqa Abrahampa qosqan diezmotan chashkiran. Hinaspan Diospa prometesqankunata chashkiq ñawpaq abuelonchis Abrahamta sacerdote Melquisedecqa bendeciran.

7 Noqanchisqa llapallanchismi yachanchis kayta: bendeciqmí más importante chay bendicionta chashkiq runamantaqa.

8 Hinaspapas noqanchisqa yachallanchistaqmi kayta: Leví sutiyoq runamanta miramuq llapallan sacerdotekunaqa leypa kamachisqanman hinan diezmota chashkiranku. Hinaspapas chay sacerdotekunaqa wañuq runakunallan karanku. Ichqa sacerdote Melquisedecqa, Bibliapa nisqanman hinan, mana ni hayk'aqpas wañuranchu. Aswanmi payqa kawsashan.

9 Sacerdote Leviyqa, hinallataq paymanta miramuq sacerdotekunapas chashkinkun diezmotaqa. Ichqa nisunmanmi khaynata: “Paykunaqa ñawpaq tiempopi sacerdote Melquisedecmanmi Abrahamnintakama diezmonkuta qoshankumanpas hinaña karan”, nispa.

10 Sacerdote Melquisedecman Abraham diezmota qoqtinqa, sacerdote Leviyapas hinallataq mirayninkunapas manaraqmi nacerankuraqchu. Ichqa ñan paykunaqa Abrahampiqa kasharankuña.

11 Israel *nacionniyoq runakunaqa Moisesnintakaman leykunataqa chashkiranku. Hinaspan chay leypi nisqanman hina, sacerdote Leviyapa miraynin sacerdotekunapas llaqta runakunata yanaparanku, saynapi allin ch'uyanchasqa kanankupaq. Ichqa chay sacerdotekunaqa llaqtata ch'uyanchaytaqa manan atirankuchu. Chaymi ancha necesariopuni karan, huk mosoq sacerdote rikhurimunanpaq,

Altarpa ladonpi huk sacerdote (Hebreos 7.13)

imaynan Abrahampa tiempontipas Melquisedec sutivoq sacerdote rikhurimuran chay hina. Chay mosoq sacerdoteqa manan *Aaronpa mirayninmantachu kanan karan.

Aswanmi payqa sacerdote Melquisedec hina kanan karan.

12 Chayraykun niykichis, huk mosoq clase sacerdote hamuqtinmi, Dios Taytanchisqa huk mosoq clase leytapas qowaranchis. **13** Kay mosoq clase sacerdotemanta rimaspaqa, Señorninchis Jesucristomantan rimashanchis. Payqa manan Leví sutivoq sacerdotekunapa mirayninmanchu perteneceran. Aswanmi Jesucristoqa Judá sutivoq runapa mirayninmanta karan. Ichaqa chay Judá runapa mirayninmantaq manan ni huk sacerdotepas karanchu, *templopa altarninpi Diosta servinanpaqqa. **14** Allintan yachanchis, Señorninchis Jesucristoqa Judá sutivoq runapa mirayninmanta kasqanta. Ichaqa manan ni imatapas Moisesqa niranchu, Judá sutivoq runapa mirayninmanta huk sacerdote kananmantaq.

15 Kaykunamantaqa ancha clarotan rimashanchis. Chaymi kay mosoq clase sacerdotemanta rimasqanchisqa sacerdote Melquisedecman rikch'akun, pay hina kasqanrayku. **16** Hinasapas Señorninchis Jesucristoqa akllasqa karan manan huk runapa mirayninman pertenecesqanraykuchu. Aswanqa wiña-wiñayapaq kawsayniyoq kasqanraykun

akllasqa karan. (Chaymi payqa huk clase cheqaq sacerdote).

17 Paymantan Diosqa Bibliapi khaynata niran:

“Qanmi wiña-wiñaypaq sacerdote kanki,
imaynan sacerdote Melquisedecpas wiñaypaq karan
chay hina”, nispa.

18 Saynapin Moisespa escribisqan leykunaqa,
(huchanchiskunata mana perdonayta atispa), mana serviqman
hina tukuran. **19** Moisespa escribisqan leykunaqa manan
runakunataqa huchankumanta ch'uyanchaytaqa atiranchu,
saynapi Diosman ashuyunankupaqq. Kunanmi ichaqa más
allin promesata suyashanchis, Señorninchis Jesucristopí
iñispanchis, paynintakama Diosman ashuyuya atinanchispaq.

20 Diosninchisqa huk juramentota ruwaspan
prometeran, huk mosoq clase sacerdotenchis hamunanpaq.
(Chay mosoq clase sacerdotenchismi Señorninchis
Jesucristo). Ichaqa Leviy manta miramuq sacerdotekunaqa
manan juramentowanchu akllasqa karanku. **21** Ichaqa
Señorninchis Jesucristoqa, Diospa prometesqanman hinan,
huk juramentowan akllasqa karan, sacerdote kananpaq.
Paymantan Bibliapiqa khaynata nishan:

“Diosmi juramentota ruwaspa niran:
‘Qanqa wiña-wiñaypaq sacerdotes kanki, {sacerdote
Melquisedecman rikch'akuq hina}’, nispa.
Chaymi Diosqa juramentowanraq prometesqantaqa
mana ni imaraykupas cambianmanchu”, nispa.

22 (Diospa chay juramento ruwasqanqa Señorninchis
Jesucristo kay pachaman salvawananchispaq hamusqanwanmi
cumplikuran). Chaymi Señorninchis Jesucristoqa aswan más allin
mosoq pacto, hinallataq huk garantía ima, (saynapi paynintakama
Diosman chayananchispaq). **23** Ñawpaq tiempopiqa ashkan
sacerdotekunaqa karanku. Ichaqa chay sacerdotekunaqa manan
wiñaypaqchu kawsaranku. Chayraykun ashka karanku, ama
tukukunankupaq. **24** Ichaqa Señorninchis Jesucriston mana
hayk'aq wañuq sacerdote. Chayraykun payqa mana ni pimanpas
sacerdote kasqantaqa saqenmanchu. **25** Chaymi Señorninchis
Jesucristoqa paypi iñispa Diosman ashuykamuqkunataqa salvan.
Hinas papas payqa wiña-wiñaypaq kawsaqmi. Chaymi payqa
Diosman ashuykuq runakunata yanapananpaq listollaña kashan.

26 Hinaspapas Señorninchis Jesucristoqa llapallan sacerdotekunapa jefenmi. Payqa mana ni ima huchayoq anchapas ch'uyan; hinallataq mana ni pipa acusananmi. Hinaspapas paytaqa manan ni pipas huchallichiytaqa atinmanchu. Chaymi Diosqa huchasapa runakunamanta t'aqaspa, hanaq pacha cieloman wichachiran. Chaypin ancha importante lugarpi tiyaykachin. Chaymi noqanchisqa sayna clase wiñaypaq kawsaq sacerdoteta necesitanchis, salvasqa kananchispaq. **27** Ñawpaq sacerdotekunaqa animalkunata wañuchispankun, Diosman sapa p'unchaw huk *sacrificio *ofrendata haywananku karan. Chayta ruwaspankuqa, primertan kikinkupa huchankumanta haywaranku; chaymantañataqmi llaqtamasin runakunapa huchankumanta haywaranku, saynapi perdonasqa kanankupaq. Ichaqa Señorninchis Jesucristopaqqa manan necesariochu karan, huk animalkunata sacrificaspa, huchanchiskunamanta perdonasqa kananchispaq ofrecenanpaqqa. Aswanmi payqa cruzpi vidanta entregaspa, ch'ulla kutilla ofrecekuran wiña-wiñaypaq, saynapi huchanchiskunamanta perdonasqa kananchispaq.

28 Hinaspapas ñawpaq sacerdotekunaqa Moisespa escribisqan leyman hinan churasqa karanku. Hinaspapas paykunaqa noqanchis hina huchallikuq runakunallan karanku. Ichaqa chay leykunata qosqarpa qepantañan Diosqa juramentota ruwaspa prometeran, Wawan Señorninchis Jesucristo, llapallan sacerdotekunapa jefen kananpaq. Payqa wiña-wiñaypaq kawsaq, hinallataq mana hayk'aq huchallikuqmi.

Mosoq pactomanta

8 1 Kay yachamusqanchispi más importanteqa kaymi: Señorninchis Jesucriston llapallan sacerdotekunapa jefen. Paymi hanaq pacha gloriapi Diospa phaña ladonpi tiyashan. **2** Hinaspapas hanaq pachapi, Diospa tiyanan *templopin, payqa cheqaq sacerdote. Chay hanaq pachapi Diospa tiyanan ch'iuya temploqa manan runakunapa ruwasqan templochu; aswanqa Diospa ruwasqan cheqaq templon.

3 Kay pachapi sacerdotekunapa jefenqa, *ofrendakunata hinallataq animalkunata sacrificaspankun, Diosman ofrecenkupaq nombrasqa karanku. Ichaqa saynallataqmi

Señorninchis Jesucristopas, llapallan sacerdotekunapa jefen kaspa, Diosman más allin *sacrificio ofrendata ofreceran.

4 Ichaqa sichus Señorninchis Jesucristo kay pachapi qepakunman karan chayqa, manan sacerdoteqa kanmanchu karan, *Moisespa escribisqan leypi kamachikusqanman hina, ashka sacerdotekuna ñia nombrasqaña kasqankurayku. Chay sacerdotekunan, Moisespa leyninpi kamachisqanman hina sacrificiokunata Diosman ofreceshanku. **5** Hinaspapas kay pachapi sacerdotekunaqa Diostan serviranku tolderamanta ruwasqa *tabernáculo templopipas. Chay temploqa hanaq pacha Diospa tiyanan cheqaq templonmanmi rikch'akuran. Ichaqa manataqmi iguallachu karan. Aswanmi kay pachapi temploqa hanaq pachapi cheqaq templopa llantun hinalla karan. Chay tabernáculo templota ruwananpaqmi, Diosqa Moisesta khaynata niran: “Monte Sinaí nisqa orqopi imaynatan huk templota rikuchirayki, sayna igualchallatan ruwanayki, allinta fijakuspa”, nispa. **6** Ichaqa Señorninchis Jesucriston noqanchispaqqa cheqaq sacerdotenchis. Paymi kay pachapi kaq sacerdotekunamantapas aswan más importante kaq sacerdote. Hinaspapas paymi noqanchispaqqa huk yanapawaqninchis abogado hina kapuwanchis, noqanchispaq favorininchispi huk mosoq *pactota ruwasqanrayku. Chay mosoq pacton ñawpaq pactomantaqa aswan más importante, kikin Diospuni chay mosoq pactopi más allin promesakunata ofrecewasqanchisrayku.

Ñawpaq pactomanta

7 Sichus Israel *nacionniyoq runakuna Diospa ñawpaq *pacto ruwasqanta cumpliya atinkuman karan chayqa, manachá necesariochu kanman karan, huk mosoq pactota Dios ruwananpaqqa. **8** Ichaqa Diosmi rikuran chay ñawpaq pactota runakuna mana kasukuy atisqankuta. Chaymi Diosqa khaynata niran:

“Chayamunqan p'unchaw

Israel nacionniyoq runakunawan, hinallataq Judá nacionniyoq runakunawanpas, huk mosoq pactota ruwanaypaq.

9 Kay mosoq pactoqa manan chay ñawpaq tiempopi abueloykichiswan ruwasqay pacto hinachu kanqa.

Paykunatan noqaqa chay *Egipto nacionmanta atiynywan orqomurani.

Ichaqa manan paykunaqa chay pacto ruwasqaytaqa cumplirankuchu.

Chayraykun noqaqa paykunamanta karunchakurani.

- 10** Ichaqa qepa p'unchawkunapin Israel nacionniyoq runakunawan huk mosoq pactota ruwasaq. Hinaspán khaynata nisaq:

‘Noqan paykunapa piensayninkupi,

hinallataq sonqonkupi leyniykunata churasaq, saynapi tukuy sonqonkuwan kasukuwanankupaq.

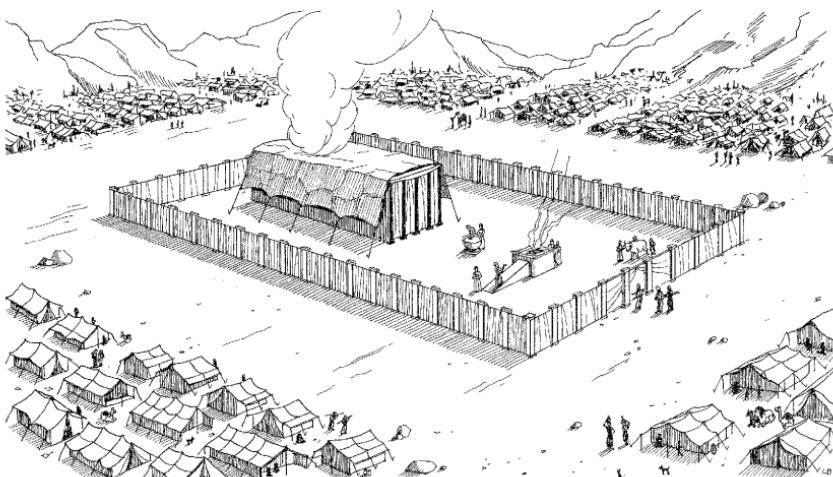
Hinaspán paykunapa Diosnin kasaq.

Saynallataqmi paykunapas noqapa llaqtay kanqaku.

- 11** Chay p'unchawpiqa llapallan runakunan, sullk'a kaqmanta asta kuraq kaqkama reqsiwanqaku. Chaymi manaña necesarioñachu kanqa runamasinkuman, hinallataq familiarinkumanpas noqamanta yachachinankupaqqa.

- 12** Noqan tukuy mana allinkuna ruwasqankutapas perdonasaq.

Hinaspapas manañan noqaqa ni hayk'aqpas huchankutaqa yuyarisaqñachu ”, nispa [*Jeremías 31.31-34*].

Diosta adorananku Tabernáculo templo.

13 Diosqa, noqanchiswan kay mosoq pactota ruwaspanqa, chay ñawpaq tiempopi kaq pactotan mawk'amanña tukuchishan. Chaymi niykichis, imapas mawk'ayaspqa, chinkarunarpaq hinañan kashan.

**Kay pachapi kaq templomantawan hanaq
pachapi kaq templomantawan**

9 **1** Diosqa ñawpaq tiempopin, Israel *nacionniyoq runakunawan huk *pactota ruwaran. Hinaspan chay pactota ruwaspa, Diosqa kamachiran imaynatas runakuna payta adoranankupaq. Chaypaqmi kay pachapi ratk'a tolderamanta ruwasqa *tabernáculo nisqa *templota ruwaranku. Chaymi chay temploqa runakunapa ruwasqallan karan. **2** Chay runakunapa ruwasqan tabernáculo temploqa ishkay cuartoyoqmi karan. Chay primer kaq cuarton sutichasqa karan “*Lugar Santo” nisqa sutiwan. Chay lugarpin mechero hina k'anchaq huk *candelabro qanchis puntayoq karan. Hinaspapas kallarantaqmi huk mesa; chay mesapin karan Diosman *ofrenda churasqanku t'antakuna. **3** Chay primer kaq cuartoman qatiqnin cuartoqa huk

Antiguo Testamentoipi imaynas arca kasqan (Hebreos 9.3-5)

ratk'a cortina telawanmi dividisqa karan. Chay ishkay kaq cuarton sutichasqa karan “*Lugar Santísimo” nisqa sutiwan. **4** Chay “Lugar Santísimo” nisqa lugarpin karan inciensota k'ananankupaq qorimanta ruwasqa huk *altar. Hinaspapas kallarantaqmi tablamanta ruwasqa baúl hina *arca nisqanku. Chay arcaqa hawanpas ukhunpas qoriwanmi bañasqa karan. Chay arcapa ukhunpiñataqmi kallarantaq qorimanta ruwasqa jarra. Chay jarrapiñataqmi churasqa karan “maná” nisqa mikhuna. Saynallataqmi chay baúl hina arcapiqa kallarantaq *Aaronpa ch'ikllimuq bastonni. Saynallataqmi chay arcapiqa kallarantaq, *Moisesman Diospa qosqan chunkantin *leykuna, ishkay tabla rumipi esribisqa. **5** Chay baúl hina arcapa hawanpiñataqmi churasqa karan qorimanta ruwasqa *querubinwan sutichasqa *angelkuna. Chay querubín angelkunan arcapa tapanta raphrankuwan taparanku. (Hinaspapas chay angelkunaqa tukuy atiyniyoq Dios chaypi kasqantan rikuchiranku). Ichaqa kay asuntokunamantaqa manañan más detalladamenteeqa rimasunmanchu kunanqa.

6 Chay tabernáculo nisqa templo ukhupin chay llapallan cosaskunataqa churaranku. Hinaqtinmi Israel nacionniyoq *sacerdote runakunaqa chay “Lugar Santo” nisqa cuartoman sapa p'unchaw haykunku, Diosta servispa cultota ruwanankupaq. **7** Ichaqa chay “Lugar Santísimo” nisqa lugarmanqa llapallan sacerdotekunapa jefellanmi haykun. Payqa watapin ch'ulla kutillata haykun, Diosman sacrificasqa animalkunapa yawarninta apayukuspa. Hinapan kikinpa huchankunamanta, hinallataq llaqtapa huchankunamantawan chay yawarta Diosman ofrecen, saynapi mana yachashaspa ruwasqan huchankumanta perdonasqa kanankupaq. **8** Chay tabernáculo nisqa templopi ishkaynin cuartokunamantaqa *Santo Espiritu kayta yachachiwanchis: primer kaq “Lugar Santo” nisqa cuarto kashaqtinraqqa, manan ni pipas “Lugar Santísimo” nisqa cuartomanqa haykuytaqa atinkumanchu, chay lugarman haykunankupaq mana ni pimanpas permitisqa kasqanrayku; (aswanqa llapallan sacerdotekunapa jefellanmi haykuya atin watapi huk kutillata). **9** Sacerdotekunapa tukuy chaykuna costumbrenkuman hina ruwasqankuqa, noqanchispaqmi huk ejemplo kashan. Chaymi

yachachiwanchis, chay ofrendakunata qospa, hinallataq chay animalkunata sacrificaspa Diosman ofrecesqankuqa manan runakunapa huchankutaqa perdonayta atinchu, nitaq yanapawanchishchu, ch'uya concienciayoq kananchispaqqa.

10 Chay ñawpaq leykunaqa yachachiwaranchis imas mikhunanchismanta, imas tomananchismanta, unuwan maqchikuspa limpiasqa kananchismanta, hinallataq tukuy ceremonia costumbrekunata ruwananchismantawan imallan. Chaykunataqa ruwana karan, Diospa prometesqan mosoq pacto chayamusqan p'unchawkamallan.

Jesucristopa yawarninwan mosoq pacto ruwasqa kasqanmanta

11 Ichqa ñan Señorninchis Jesucristoqa hamuranña. Hinaspan payqa hanaq pacha cielopi cheqaq *templopi kaq *sacerdotekunapa jefenña kaspa, allin kaqkunata qowanchis. Hinaspapas Señorninchis Jesucristoqa manan runakunapa ruwasqan tolderamanta *tabernáculo nisqa templopichu sacerdote kashan. Aswanmi payqa hanaq pacha cielopi Diospa ruwasqan más allin cheqaq templopi (wiña-wiñayapaq) sacerdote kashan. **12** Hinaspapas Señorninchis Jesucristoqa ch'ulla kutillatan hanaq pachapi “*Lugar Santísimo” cuartoman haykuran. Chayman haykuspanqa, manan orqa kapipa nitaq torillopa yawarninta ofrecenanpaqchu haykuran. Aswanqa kikinpa yawarninta ofrecenanpaqmi haykuran. Saynata ruwaspanmi, Señorninchis Jesucristoqa, huchanchiskunamanta perdonawaspanchis, wiña-wiñayapaq salvawanchis. **13** Arí, cheqaqpunin Israel *nacionniyoq runakunapa costumbrenkuman hinaqa, huchankumanta limpiasqa kanankupaqqa, orqa kapikunapa, hinallataq torokunapa yawarninwan ch'aqchuchikunku. Saynallataqmi altarpi k'anaskanku vaquillapa ushpanwanpas, cuerponkuta polvochikunku, saynapi ch'uyanchasqa kanankupaq. **14** Ichqa kunanqa yachananchismi kayta: Señorninchis Jesucristopa yawarninmi aswan más atiyniyoq chay animalkunapa yawarninmantaqqa. Chayraykun kikin Señorninchis Jesucristoqa, *Santo Espiritupa yanapayninwan, cuerponsa sacrificaspa, Diosman ofrecekuran. Chaymi Señorninchis

Jesucristoqa, cruzpi yawarninta ch'aqchusqanwan, tukuy millay huchanchiskunamanta perdonawanchis, saynapi wiñawiñaypaq kawsaq Diosllataña servinanchispaq.

15 Chayraykun Señorninchis Jesucristoqa cheqaq abogadonchis kaspa, kikinpa wañuyninwan huk mosoq pactota ruwaran, saynapi Diospa waqyasqan runakuna Diospa prometewasqanchis wiña-wiñaypaq herencianchista chashkinanchispaq. Ichaqa ñawpaq kaq pactoman hinaqa, manan ni pipas perdonasqachu karanchis.

Chaymi Señorninchis Jesucristoqa wañuran, (pipas paypi creeqkuna) perdonasqa kananchispaq. **16** Huk ejemplota willasqaykichis. Chay mosoq pactoqa runapa huk testamento ruwakusqanmanmi rikch'akun. Chay ruwasqan testamento valorniyoq kananpaqqa, chay testamento ruwakuq runaraqmi primerta wañunan. **17** Chaymi chayraq chay testamentoqa valorniyoq. Ichaqa manan chay testamentoqa valenmanchu, chay testamentota ruwakuq runa kawsashaqtinraqqqa.

Maypachan wañukun, chayñan chay testamentoqa valorniyoq. **18** Saynallataqmi chay primer kaq pactopas animalkunapa yawarninwan ruwasqa karan. **19** Chayraykun *Moisespas primertaqa Israel nacionniyoq runakunaman Diospa kamachisqan *leykunamanta willaran. Chaymantan ichaqa puka millmamanta huk hisopota ruwaran. Hinapan torillokunapa, hinallataq orqo kapikunapa yawarninta unuwan chapuran. Chaymanmi hisopo ruwasqanta challpuran; hinapan "Libro de la Ley" nisqa Diospa libronta chay yawarwan primerta ch'allaran. Chaymantataq chaypi kaq Israel nacionniyoq llapallan runakunatapas ch'allallarantaq.

20 Chaykunata ruwayta tukuruspanmi, Moisesqa runakunata khaynata nirán: "Kay yawarwanmi Diosqa huk pactota qankunawan ruwan. Hinapan kamachiwanchis kay pactota kasukuq kananchispaq", nispa. **21** Saynallataqmi Moisesqa chay yawarwan ch'allaran tolderamanta ruwasqa tabernáculo nisqa templotapas, hinallataq chay tabernaculopa ukhunpi kaq tukuy serviociokunatapas. **22** Chaykunamantan Moisespa esribisqan leypiqa nirán, tukuy imapas yawarwan ch'allasqa kaspa, limpiasqa kananpaq. Chayraykun yawar mana hich'asqa kaqtinqa, runakunaqa huchankumanta

mana perdonasqachu kanku. **23** Chayraykun necesariopuni karan (animalkunata wañuchinankupaqqa, saynapi chay) animalkunapa yawarninwan kay pachapi tabernáculo templo ukhupi tukuy kaqkunata ch'allaspas, ch'uyanchanankupaq. Ichaqa kay pachapi chay tabernáculo templopas, hinallataq ukhunpi tukuy kaqkunapas hanaq pachapi kaq cheqaq templopa rikch'aynillanmi. Chaymi hanaq pacha cielopi cheqaq templomanqa mana ni pipas haykunmanchu animalkunapa yawarninta ch'allananpaqqa. Ichaqa aswan más valorniyoq sacrificion necesitakuran chay lugarmán haykunapaqqa.

**Jesucristopa cruzpi wañusqanqa
mejor sacrificio kasqanmanta**

24 Kay pachapi *temploqa hanaq pachapi kaq temploman rikch'akuqlan. Ichaqa Señorninchis Jesucristo, hanaq pachapi cheqaq temploman haykuspanqa, manan kay pachapi runakunapa ruwasqan temploman hinachu haykuran. Aswanmi Señorninchis Jesucristoqa noqanchispa favorninchispi rimananpaq Diospa ñawpaqninpi kashan. **25** Kay pachapi *sacerdotequnapa jefen sacerdoteqa, sapa watanmi animalkunapa yawarninta apayukuspa, kay pachapi kaq templopi “*Lugar Santísimo” nisqa cuartoman haykun. Ichaqa Señorninchis Jesucristoqa ch'ulla kutillan cruzpi wañuran. Hinaspan payqa hanaq pachapi kaq cheqaq temploman ch'ulla kutilla haykuran, pay kikinta ofrecekuspa huk ofrenda hina, (saynapi huchanchiskunamanta perdonawananchispaq).

26 Sichus kay pachapi kaq templopi “Lugar Santísimo” nisqa cuartoman sapa watan Señorninchis Jesucristo haykunman karan chayqa, sapa watanchá wañunan kanman karan, kay pacha unanchasqa kasqanmantapacha. Ichaqa manan chayqa saynachu. Aswanmi Señorninchis Jesucristoqa, kay último tiempopi hamuspan, cruzpi ch'ulla kutilla wañunanaq ofrecekuran. Chay ch'ulla kutilla wañusqanwanmi, huchanchiskunata perdonaspa, wiña-wiñaypaq salvawanchis.

27 Runakunaqa llapallanchismi ch'ulla kutillata wañusunchis. Chaymantan ichaqa Diospa juzgawanallanchistaña suyasunchis. **28** Saynallataqmi Señorninchis Jesucristopas

cruzpi chakatasqa wañunanpaq ch'ulla kutillata vidanta ofrecekuran, saynapi llapallan huchanchiskunamanta ashka runakunata perdonawananchispaq. Hinaspan Señorninchis Jesucristoqa kaqmanta kay pachaman kutimunqa. Ichaqa kay pachaman kutimuspaqa, manañan huchanchiskunaryakuchu kaqmanta wañunanpaq hamunqa. Aswanmi payqa kutimunqa, payta suyakuq llapallan runakunata salvawananchispaq.

10 1 *Moisespa esribisqan *leykunaqa Señorninchis

Jesucristopa llantun hinallan karan. Chaymi chay leykunaqa wakillanta Diosmantaqa yachachiwaranchis. Chayraykun Israel *nacionniyoq runamasinchiskunaqa, *templopi watan-watan chay *sacrificio *ofrendankuta presentanku. Ichaqa saynata presentashaspankupas, manan paykunaqa, Diospa ñawpaqninpiqa, perdonasqa justo runakuna kaytaqa atinkuchu. 2 Sichus Moisespa esribisqan leykuna runakunapa llapallan huchankuta cheqaqtapuni perdonanman karan chayqa, mana huchayoqña sentikuspankun, paykunaqa manaña sacrificio ofrendakunataqa ruwankumanchu. 3 Ichaqa sapa watan sacrificio ofrendankuta Diosman haywaspankuqa, huchallankumantan paykunaqa yuyarinku. 4 Chaymi chay torokunapa, hinallataq chay orqo kapikunapa yawarninqa mana huchataqa limpiayta atinchu. 5 Chaymi Señorninchis Jesucristoqa kay pachaman hamuspa, Dios Taytanta khaynata niran:

“Qanqa manan munankichu, runakuna animalkunata wañuchispa, sacrificio ofrenda qosunaykitqa.

Chaymi qanqa huk cuerpota qowaspayki, kay pachaman mandamuwaranki.

6 Hinaspapas qanmanqa manan agradasurankichu, runakuna huchankurayku, animalkunata wañuchispa, ninapi k'anaspas, qanman sacrificio ofrenda haywamususqaykiqa.

7 Chaymi noqaqa khaynata nirani:

‘Diosnilláy, noqaqa kaypin kashani’, nispa.

Noqamantan Bibliapiqa khayna esribisqa kashan:

‘Noqaqa hamushaniñan, qanpa munasqaykiti ruwanaypaq’ ”, nispa [Salmos 40.6-8].

8 Señorninchis Jesucristoqa primertan khaynata niran: “Dios Taytalláy, qanmanqa manan agradasunkichu huchankumanta

perdonasqa kanankupaq, animalkunata wañuchispa, altarpi k'anaspaku qanman ofrecesusqaykiqa. Saynallataqmi qanmanqa mana agradasunkichu runakuna perdonasqa kanankupaq ofrendankuta qanman qosusqaykipas, nitaq tukuy sacrificio ofrendakuna ruwasqankupas”, nispa. Chaykunataqa niran, Moisespa escribisqan leypi chay ofrendakunata ruwanankupaq kamachisqa kashaqtinmi. **9** Chaymantan Señorninchis Jesucristoqa nillarantaq khaynata: “Diosnilláy, qanmanmi hamuni qanpa munasqaykita ruwanaypaq”, nispa. Saynata nispanmi Señorninchis Jesucristoqa chay ñawpaq tiempopi ruwasqa *pactota anularan. Hinaspan chay ñawpaq pactota reemplazaran (Jesucristopa cruzpi wañusqan) mosoq pactowan. **10** Chayraykun Señorninchis Jesucristopa cruzpi wañusqanwan noqanchisqa ch'uyanchasqa karanchis. Saynataqa ch'uyanchasqa karanchis, Señorninchis Jesucristo Dios Taytanpa munasqanman hina, cuerponsa huk sacrificio ofrendata cruzpi wañunampaq ofrecekusqanraykun. Saynatan Señorninchis Jesucristoqa ruwaran ch'ulla kutilla wiña-wiñaypaq noqanchisrayku.

11 Sacerdotekunaqa, leypi kamachisqanman hinan, sapa p'unchaw animalkunata wañuchispaku, Diosman sacrificio ofrendakunata ofrecenku. Ichaqa chay sacrificio ofrendata sapa kutin ofrecesqankuqa manan runakunapa huchankutqaqa limpiaspa ch'uyanchayta atinchu. **12** Ichaqa Señorninchis Jesucriston ch'ulla kutillata Diosman huk sacrificio ofrendata kikinpa cuerponsa ofreceran, llapallan huchanchiskunamanta perdonawananchispaq. Saynata ruwaspan Jesucristoqa Diospa phaña ladonpi tiyayuran. **13** Chaypin Señorninchis Jesucristoqa suyashan, Dios Taytan llapallan enemigonkunata vencespa, chakinwan sarunankama. **14** Señorninchis Jesucristoqa cuerponsa ofreceran ch'ulla kutillata huk sacrificio ofrendata hina. Saynata ruwaspanmi payqa huchanchiskunamanta wiñaypaq perdonawaspanchis, ch'uyanchawashanchis.

15 Chay nisqaymantan *Santo Espiritupas huk testigo hina kaspa niwanchis khaynata: **16** “Diosqa niranmi khaynata:

‘Qepa tiempopin noqaqa huk mosoq pactota wawaykunawan ruwasaq.

Chaymi noqaqa paykunapa sonqonkupi leyniykunata churasaq.

Hinaspapas chay leyniykunataqa paykunapa sonqonkupin escribisaq, (nisqayman hina purinankupaq)”, nispa.

17 Chaymantapas nillarantaqmi khaynata:

“Noqaqa llapallan huchankuta perdonaspaymi, manaña ni hayk'aqpas chay huchankumanta, hinallataq tukuy maldadkuna ruwasqankumantapas yuyarisaqñachu”, nispa.

18 Chayraykun niykichis, sichus llapallan huchanchiskuna ña perdonasqaña kashaqtinqa, manañan necesarioñachu huchanchiskunaryku ima sacrificiotapas Diosman ofrecenanchispaqqa.

Diosman imaynatas ashuyunanchismanta

19 Saynaqa wawqe panaykuna, Señorninchis
 Jesucristo yawarninta noqanchispa favorninchispi cruzpi ch'aqchusqanwanmi, noqanchisqa mana pipa hark'asqan chay “*Lugar Santísimo” nisqa cuartoman haykusunchis.
20 Ichaqa Señorninchis Jesucriston cruzpi wañuspa, chay “*Lugar Santo” cuartomanta “Lugar Santísimo” nisqa

Jerusalén templopi ratk'a cortinapa llik'ikusqan (Hebreos 10.19-20)

cuartoman haykunapaq ratk'a *cortina dividiqta kicharan, saynapi (pipas paypi creeqkuna) chay "Lugar Santísimo" nisqa cuartoman haykunanchispaq. Chaymi kunanqa, Señorninchis Jesucristo kawsashaq kasqanrayku, paynintakama mosoq ñanta hina Dios Taytaman ashuyuya atisunchis, Señorninchis Jesucristopa yanapayninwan. **21** Chaymi Señorninchis Jesucristoqa llapallan *sacerdotekunapa jefen. Paymi hanaq pachapi kaq cheqaq *templopi serviq sacerdotenchis. **22** Chayraykuyá noqanchisqa Diosninchisman ashuyusunchis tukuy sonqonchiswan paypi confiaspanchis. Ichaqa Señorninchis Jesucriston noqanchistaqa ña limpiawaranchishña sonqonchispi hinallataq conciencianchispi tukuy huchakunamanta, imaynan huk ch'uya unuwanpas cuerponchista maylliwashasunman hinata. **23** Chayraykuyá noqanchisqa ama ishkayspa, Diospi cheqaqtapuni confiaspa, iñiyninchispi qaqa hina saysunchis. Diosninchisqa cumplinqpunin imapas prometesqantaqa. **24** Noqanchisqa allinta piensaspa, tukuy imata ruwasun kallpanchanakunanchispaq, saynapi allin kaqkunata ruwaspa, khuyanakuspa, sumaqta kawsananchispaq. **25** Hinas papas amayá wakin runakuna hinachu huñunakuyninchistaqa dejarusunchis. Aswanqa huñunakuspanchisyá kallpanchanakusunchis, saynapi Diospi aswan mastaraq confiananchispaq. Saynataqa kawsasunchis, Señorninchis Jesucristopa kutimunan p'unchaw cercallaña kasqanta yachasqanchisraykuyá.

26 Sichus noqanchis Señorninchis Jesucristomanta allin willakuya yachashaspaña, kaqmanta huchallapi kawsayman a propósito kutisunchis chayqa, manañan huk clase *sacrificioqa kanñachu salvasqa kananchispaqqa. **27** Sichus saynata pipas Jesucristota rechazanqa chayqa, juicio p'unchawpi Diospa juzgananta hinallataq castiganallantañan suyashan. Chay p'unchawpin Diosqa, llapallan enemigonkunata nina rawray infiernoman wikch'uyunqa, chaypi destruisqa kanankupaq. **28** Sichus pipas *Moisespa escribisqan *leykunata mana kasukunchu chayqa, wañuchisqan kanqa, ishkay otaq kinsa testigokuna paypa contranpi testigasqankurayku. **29** Ichaqa Señorninchis Jesucristoqa, cruzpi yawarninta ch'aqchuspanmi,

huk mosoq pactota ruwaran huchanchiskunata perdonawananchispaq. Kunan tapusqaykichis, ¿imayna castigotataq chashkinqaku Diospa Wawan Jesucristota despreciaq runakunari? Paykunaqa Moisespa tiempontapi kawsaq runakunamantapas aswan más hatun castigotan chashkinqaku. Sayna castigotaqa chashkinqaku Señorninchis Jesucristota saruchakuq runakunan, Señorninchis Jesucristopa yawarnin ch'aqchusqanta despreciaq runakunan, hinallataq ancha khuyapayakuq *Santo Espirituta k'amispa paymanta burlakuq runakuna iman. **30** Hinaspapas noqanchisqa yachanchismi Diospa khayna nisqantaqa: "Noqamanmi tupawan paykunamanta vengakunaypaqqa. Noqan paykunataqa ruwasqankuman hina castigasaq", nispa. Hinaspapas Diosqa nillarantaqmi khaynata: "Noqan wawaykunataqa juzgasaq", nispa [*Deuteronomio 32.35-36*]. **31** ¡Ay, ima ñak'ariytaraq tarinqaku, kawsashaq cheqaq Diosmanta burlakuq runakunaqa!

32 Ichaqa qankunaqa yuyariychisyá, Jesucristomanta chayllaraq allin willakuykunapi creespaykichisqa, tukuy imaymana sasachakuykunatan pasarankichis. Ichaqa sayna sasachakuykunapi tarikushaspaykichispas, qankunaqa manan iñiinyikichispiqa ishkayarankichishchu. Aswanmi tukuy chay sasachakuykunata aguantarankichis. **33** Hinaspapas qankunamanta wakin enimigoykichis runakunan, (Jesucristopi creesqaykichisrayku), llapallan runakunapa ñawpaqninpi k'amisurankichis, maqasurankichis, hinallataq qatikashasurankichis ima. Wakin kutipitaqmi, wakin sufriqmasiykichiswan qankunaqa kushka sufrirankichis. **34** Hinaspapas qankunaqa carcelpi preso kaq runakunatapas khuyapayarankichismi. Saynallataqmi qankunapa cosasniykichista autoridadkuna qechusuqtiykichispas, kusikuywan aguantarankichis. Saynataqa aguantarankichis, hanaq pachapi wiña-wiñaypaq tukuy imapas kapusuqniykichista yachaspaykichismi. **35** Saynaqa imaña hayk'aña pasaqtinpas, amapuniyá Señorninchis Jesucristopi confiaytaqa dejankichishchu. Ichaqa saynata confiaspa kawsaqtiykichismi, Diosqa hatun premioykichista qopusunkichis. **36** Hinaspapas qankunaqa ancha ñak'ariyipiña

tarikuspakichispas, amapuniyá Jesucristopi confiaytaqa dejaychishchu. Saynata paypi allinta confiaspa, mana pisipaspa kawsaqtiykichismi, Diosqa prometesqankunata qankunaman qosunkichis. **37** Chaykunamantan Diosqa Bibliapi khaynata nishan:

“Diospa prometesqan runaqa hamunqan.

Payqa prontollan chayamunqa.

Payqa manan tardamunqachu.

38 Allin kaqta ruwaq runakunaqa

noqapi allinta creespankun kawsanqaku.

Ichaqa noqamanta ishkayaspa, qepaman kutiq runakunawanqa,

manan contentochu noqaqa kasaq”, nispa.

39 Ichaqa noqanchisqa manan iñiyninchispi qepaman kutiq cobarde runakunachu kanchis. Qepaman kutiqlunaqa, anchata castigasqan kanqaku. Noqanchismi ichaqa, Diospi confiasqanchisrayku, salvasqa kaspa, wiñayapaq kawsasunchis.

Diospi cheqaqta iñinamanta

11 **1** Cheqaqta Diospi iñiyqa, Diospa prometesqankunata manaraq rikushaspa, segurotapuni chashkiymi, hinallataq Diosta mana rikushaspapas, paypi cheqaqtapuni creeymi. **2** Sayna iñiyniyoq kasqankuraykun, ñawpaq tiempopi kawsaq runakunatapas Diosqa chashkiran.

3 Noqanchisqa Diospi iñisqanchisraykun entiendenchis, kikin Diospuni kay pachataqa rimayllanwan unanchasqanta. Chaymi yachanchis, tukuy imapas kunan rikusqanchisqa mana imamanta unanchasqa kasqanta.

4 Saynallataqmi Abelqa Diospi iñisqanrayku, wawqen Cainmantapas aswan más allin *sacrificio *ofrendata Diosman ofreceran. Chayraykun Diosqa Abelpa sacrificio ofrendanta qawarispan, payta aprobaran, cheqaq iñiyniyoq kasqanrayku. Chaymi Abelqa, wañusqaña kashaspanpas, Diospi anchata iñisqanrayku asta kunankama huk allin ejemplo noqanchispaq [Génesis 4.3-10].

5 Saynallataqmi Enocpas Diospi iñisqanrayku mana wañuranchu. Aswanqa manaraq wañushaqtinmi, Diosqa kawsashaqlata kay pachamanta apakapurán. Chayraykun

mana ni pipas Enocpa cuerpointaqa tarirankuchu. Paymantan Bibliapiqa khaynata nishan: “Enocqa Diospi iñispan Diosman agradarán”, nispa. **6** Ichaqa manan ni pipas Diosmanqa agradanmanchu paypi mana iñispaq. Chaymi pipas Diosman ashuyuqkunaqa primerta creenanku Diospa kawsasqanpi, hinallataq payta mashkaqkunaman premiasqanpi ima.

7 Saynallataqmi Noeypas Diospi iñisqanrayku, Diospa advertisqanta uyarispa kasukuran. Hinaspan payqa manaraq ni imatapas rikushaspan, huk hatun *barcota ruwaran, nishu parata Dios parachimuqtin familiarita chaypi salvantanpaq. Sayna iñisqanwanmi Noeyqa enteron mundontinpi runakunaman rikuchiran, paykunaqa pantaypi kasqankuta. Chayraykun Diosqa Noeyta bendeciran, paypi creespa anchata iñisqanrayku [*Génesis 6.8*].

8 Saynallataqmi Abrahampas Diospi iñisqanrayku, Diosta kasukuran. Chayraykun Abrahamqa llaqtanmanta lloqsinanpaq Dios kamachiqtin, kasukuspa riran, Diospa prometesqan mana reqsisqan llaqtaman. Chaymi Abrahamqa, Diosta kasukusqanrayku, mana ni maymanpas risqanta yachashaspan, riran [*Génesis 12.1-5*]. **9** Hinaspan Abrahamqa Diospi iñisqanrayku, huk forastero runa hina Diospa prometesqan *nación llaqtapi tiyaran. Chaypin Abrahamqa apakachana campamento carpakunapi tiyaran. Saynallataqmi wawan Isaacpas, hinallataq Isaacpa wawan Jacobpas sayna campamento carpakunapi tiyarkan, paykunapas chay prometesqanta chashkisqankurayku. **10** Abrahamqa Diospin confiaran. Chayraykun payqa Diospa prometesqan hanaq pachapi cheqaq llaqtatapas rikuypapuni munaran. Chay cheqaq llaqta rikuy munasqanqa, Diospa ruwasqanmi, manan runapa ruwasqan llaqtachu.

11 Saraqa Diospi iñisqanraykun Diosmanta kallpata chashkiran wawayoq kananpaq. Chaymi payqa qolluri warmi kashaspanpas, wawata onqokuran, yuyaqña kashaspanpas, Diospi allinta confiasqanrayku. Saynataqa onqokuran, ñawpaqtaraq kikin Diospuni payman prometesqanraykun [*Génesis 21.1-5*]. **12** Saynallataqmi Abrahamtaqa ña wañunanaq hina viejoña kashaqtinpas, Diosqa permitiran wawayoq kaspa, ashka mirayniyoq kananpaq. Chaymi

Abrahampa mirayninkunaqa ashka karanku cielopi qoyllurkuna hinaraq, saynallataq *lamar qochapa patanpi aqo hinaraq, mana yupay atina.

13 Llapallan chay ñawpaq runakunaqa Diospa prometesqanta manaraq chashkishaspankun, Diospi iñiranku asta wañunanku p'unchawkama. Ichaqa Diospi confiasqankuraykun paykunaqa Diospa prometesqankunataqa piensayllankupi rikuranku. Chaymi paykunaqa kay allpa pachapi forastero runa hina kasqankuta yachaspanku, chayman hina kawsaranku. **14** Saynata kawsaspankun, paykunaqa Diospa unanchasqan cheqaq llaqtata mashkaranku. **15** Chaymi paykunaqa, chay ñawpaq nacesqanku llaqtankumanqa mana kutiya munarankuchu. Sichus kutipuya munankuman karan chayqa, maypacharaqchá kutipunkuman karan. **16** Ichaqa paykunaqa hanaq pacha cielopi sumaq llaqtayoq kaytan munaranku. Chayraykun Diosqa paykunapaq huk sumaq llaqtata cielopi preparapuram. Hinas papas Diosqa manan p'enqakunchu paykunapa Diosnin kaytaqa.

17 Diosqa Abrahampa iñiyintan pruebaman churaran. Chayraykun Diosqa Abrahamta kamachiran, wawan Isaacta wañuchispa sacrificanapqa. Chaymi Abrahamqa ancha iñiyniyoq kasqanrayku, sapallan wawan Isaac kashaqtinpas, Diospa nisqanta kasukuran. Hinas papas Abrahamqa confiaranmi Diospa khayna prometesqanpi: **18** “Qanpa mirayniyikunkaqa wawayki Isaacnintakaman miranqa”, nisqanpi. **19** Hinas papas Abrahamqa yacharanmi, Diosqa ancha atiyniyoq kaspa, wañusqa runakunatapas kawsarichimunanta. Chaymi Abrahamqa, Diospi anchata confiasqanrayku, yacharan wawan Isaacta wañuchiqtinqa, Dios kawsarichimunananmanta. (Chaymi Abrahamqa wawan wañuchiyyataqa mana ishkayaranchu. Chayraykun Diosqa Abrahamta kamachiran, amaña wawan Isaacta wañuchinanpaq). Saynapin Isaacqa wañusqanmantapas kawsarimushanman hinaña Abrahampaqqqa karan [Génesis 22.1-14].

20 Saynallataqmí Isaacpas Diospi allinta iñisqanrayku, Diosmanta mañakuran, wawan Jacobpas, hinallataq wawan Esaupas, qepa tiempopi bendecisqa kanankupaq [Génesis 27.27-40].

21 Saynallataqmi Jacobpas Diospi iñisqanrayku, wañuypa patallanpiña kashaspan, wawan Joseypa wawankunata bendeciran. Chaymantan Jacobqa bastonniwan allinta tawnachayukuspa Diosta adoraran [*Génesis 47.31-48*].

22 Saynallataqmi Joseypas Diospi iñisqanrayku, manaraq wañushaspan, Israel nacionniyoq llaqtamasin runakunaman willatamuran, *Egipto nacionmanta libre lloqsinankupaq. Saynallataqmi kamachitamuran, paypa tullunkunatapas apanankupaq ima [*Génesis 50.24-25*].

23 Saynallataqmi *Moisespa tayta mamanpas Diospi iñisqanrayku, wawan Moisesta nacesqanmantapacha kinsa killa hunt'a pakasqallata hap'iranku. (Chay tiempopin Egipto nacionpi *reyqa kamachimuran, Israel nacionniyoq llapallan qari wawakuna wañuchisqa kanankupaq). Ichaqa saynata kamachimushaqtinpas, Moisespa tayta mamanqa mana manchakuspankun, wawan Moisestaqa pakaranku, ancha sumaq wawacha kasqanrayku [*Éxodo 1.22-2.2*].

24 Saynallataqmi Moisespas Diospi iñisqanrayku, maduro jovenña kashaspa, mana munaranchu Egipto nacionpi rey Faraonpa ususinpa wawan hina kaytaqa. **25** Aswanmi payqa munaran Israel nacionniyoq llaqtamasin runakunawan kushka ñak'ariyta, saynapi chay Egipto nacionpi tukuy kusikuy huchakunamanta karunchakuspa kawsananaq. **26** Hinaspapas Moisesqa manan munaranchu Egipto nacionpi reypa tukuy qapaq kayninkunataqa. Aswanmi payqa ñak'ariran, imaynan Cristopas qepa tiempopi ñak'arinan karan chay hinata. Sayna kawsaytan payqa decidiran, premionta Diosmanta chashkiyta munasqanrayku. **27** Moisesqa Diospi iñisqanraykun, Egipto nación llaqtamanta lloqsiran, rey Faraonpa phiñakusqanta mana manchakuspa. Hinaspapas Moisesqa manan iñiyninpiqa ishkayaranchu. Aswanmi payqa Diospa nisqanpi allinta creespa, mana rikuna Diostapas rikushanman hina, iñiyninpi qaqa hina sayaran. **28** Moisesqa Diospi iñisqanraykun, *Pascua fiestata ruwaran. Hinaspan kamachiran, Israel nacionniyoq runakuna wasi tiyasqanku punkupa umbralninta yawarwan ch'allanankupaq, saynapi Diospa *angelniñ chay yawar ch'allasqankuta rikuspa, Israel nacionniyoq llapallan runakunapa primer kaq kuraq wawankuta ama wañuchinanpaq.

29 Israel nacionniyoq runakunapas Diospi iñisqankuraykun, *Puka Qochawan sutichasqa hatun *lamar qochapa chawpinta pasaranku, ch'aki allpantapas purishankuman hinata. Ichaqa Egipto nacionniyoq runakunañataqmi, chay qochapa chawpinta pasayta munaspaku, unupi heq'epaspa wañuranku [*Éxodo 2.14*].

30 Israel nacionniyoq runakuna Diospi iñisqankuraykun, Jericó llaqtapa muyuriqninpi hatun perqapas thuñiran. Saynataqa thuñiran, paykunaqa chay perqapa ladonta qanchis p'unchaw muyuqtinkun [*Josué 6.12-20*].

31 Saynallataqmi huk-huk qarikunawan puñuq mana allinpi puriq Rahab sutiyooq warmipas Diospi iñisqanrayku, llaqtamasin huchasapa runakunawanqa mana kushkachu wañuran chay Jericó llaqtapiqa. Aswanmi payqa Jericó llaqtata qawamunanpaq Josueypa mandasqan ishkaynin runakunata pakaran, saynapi ama wañuchisqa kanankupaq [*Josué 2.1-21; 6.22-25*].

32 Noqari, ¿imakunamantawantaq aswan mastaraq rimapayaykichisman? Ichaqa manan tiempapas aypawanmanchu, nitaqmi willaytapas tukuytaqa atiykichismanchu, Diospi confiaq kay runakunamanta rimaspaqa: Gedeonmanta, Baracmanta, Sansonmanta, Jefteymanta, Davidmanta, Samuelmanta, hinallataq Diosmanta willakuq ñawpaq *profetakunamantapas. **33** Chay runakunamanta wakinkunaqa, Diospi iñisqankuraykun, huk law nacionkunamanta kaq soldadokunawanpas guerrapi peleaspa ganaranku; hinallataq allinta gobiernaranku. Saynata ruwaspankun paykunaqa Diospa prometesqantapas chashkiranku. Wakintaqmi Diospi iñisqankurayku *leonkunapa simintapas taparanku; **34** Wakintaqmi ancha manchakuypaq nina rawrashaqtapas wañuchiranku; wakintaqmi filollaña *espadawan enemigonku wañuchinanmantapas ishkapakuranku; wakintaqmi mana kallpayoqña kashaspankupas, kallpata chashkiranku; wakintaqmi guerrapi peleaspankupas, ancha atiyniyoq karanku; enemigonkutapas guerrapi peleaspanku venceranku. **35** Saynallataqmi wakin warmikunapas Diospi iñisqankurayku, wañusqa kaq familiankutapas chashkiranku kawsashaqtaña.

Ichqa wakin huk runakunañataqmi Diospi confiasqankurayku mana munarankuchu Diosta negayta, libre kanankupaq; aswanmi paykunaqa permitiranku maltratasqa kaspa wañuchinankuta, saynapi kawsarimuspanku allin sumaq wiñay kawsayman haykunankupaq. **36** Saynallataqmi Diospi iñiqunapas wakinqa ancha maqasqa karanku; wakinmantataqmi ashka runakuna burlakuranku. Saynallataqmi wakinpas latigasqa, hinallataq cadenakunawan watasqa kaspanku, carcelkunaman churasqa karanku. **37** Wakintañataqmi rumiwan p'anashaspalla wañuchiranku. Wakintataqmi serruchokunawan kuchuspa kushkanman partiranku. Wakintataqmi *espadakunawan wañuchiranku. Wakinñataqmi ovejapa qarankunawan hinallataq kapipa qarankunawan p'istuyukuspa puriranku. Paykunaqa, Diospi iñisqankuraykun, maltratasqa kaspa ñak'ariranku; wakchayaspa puriranku; hinallataq runakunapa qatikachasqan ima karanku. **38** Hinas papas Diospi confiaq runakunaqa, huchallapi kawsaq runakunamantaqa aswan más importanten karanku. Ichqa sayna importante kashaspankupas, paykunaqa Diospi confiasqankuraykun ch'inñeq lugarkunapi, hinallataq orqokunapi ima puriranku. Saynallataqmi paykunaqa mach'ay t'oqokunapi, hinallataq wayq'okunapi pakakuspa tiyaranku.

39 Chay ñawpaq tiempopi kawsaq runakunaqa, Diospa allin reqsisqanmi karanku, Diospi iñisqankurayku. Ichqa Diospi iñishaspankupas, manan ni mayqenninkupas Diospa prometesqan promesataqa chashkirankuchu. **40** Aswanmi Diosqa noqanchispi piensaran, saynapi chay ñawpaq tiempopi iñiqunapas, kunan tiempopi iñiqunawan kushka Diospa prometesqanta chashkinanchispaq. Chaymi niykichis, Diosmi noqanchista salvawaspanchis, chay ñawpaq tiempopi iñiq runakunatapas salvanqa.

**Diosqa llapallan khuyakusqan
wawankunata corregisqanmanta**

12 **1** Kunanqa chay ñawpaq tiempopi ancha iñiyniyoq wawqenchiskunatayá yuyarisunchis. Paykunaqa noqanchispaqmi testigokuna hina muyuriqinchispi kashanku.

Saynallataqyá imapas hark'awaqninchis tukuy millay huchakunatapas sonqonchismanta orqospa, ñawpaqman corresunchis. Hinaspapas amayá dejasunchu, aycha cuerponchispa munanan huchakunawan vencechikuytaqa; aswanyá huk carrerapi p'itaq runa hina, pacienciayukuspa ñawpaqman corresun. **2** Noqanchisqa Señorninchis Jesucristopiyá confiasunchis. Paymi favorninchispi tukuy imata ruwaspan, Diospi confiananchispaq yachachiwashanchis. Paymi humillasqa karan; p'enqayman churasqa; paymi ichaqa ancha kusikuyniyoq kananta yachaspan, anchata sufrispa, cruzpi wañuran. Ichaqa saynata ñak'arishaspanpas, payqa Dios Taytanpi anchata confiaspan, soportaran tukuy ñak'ariyta. Chaymantan payqa Diospa tiyananpa phaña lawninpí tiyaykuran. Saynata ñak'arispan payqa huk ejemplota qowanchis, noqanchispas Diospi pay hina iñinanchispaq. Chay iñiyninchis wiñananpaqmi payqa yanapawanchis, saynapi aswan más mastaraq Diospi iñinanchispaq.

3 Saynaqa Señorninchis Jesucristopa ruwasqanpiyá qankunaqa piensariyachis. Paytaqa llapallan huchasapa runakuna cheqnikuspanku ñak'arichiqtinkun, payqa huk qaqa hina sayaran. Chayraykun qankunapas mana ishkayanaykichishchu, nitaq iñiyiykichispapas yanqayanaykichishchu. **4** Qankunaqa huchata vencenaykichispappa, manaraqmi Señorninchis Jesucristo hinaraqchu wañushankichis. **5** Ichaqa qankunaqa Diospa wawankunaña kashaspaykichispas, ñan qonqarunkichishña, Bibliapi Diospa khayna consejasusqaykichistaqa:

“Khuyasqay wawalláy, qanqa amayá Diospa corregisusqaykiwanqa phiñakuychu.

Hinaspapas amayá q'aqchasusqaykiwanqa hukmanyaychu.

6 Diosqa llapallan khuyakusqan wawankunataqa correginmi.

Hinaspapas paypi iñiq wawankunataqa castiganmi, saynapi más allin kasukuq kanankupaq”, nispa [Proverbios 3.11-12].

7 Sichus qankuna kunan sufrishankichis chayqa, kayta yachaychis: Diosmi corregishasunkichis wawankuna

kasqaykichisrayku. ¿Pi taytataq wawankunatari mana correginmanchú? Wawanta khuyakuq taytaqa, wawantaqa correginmi. Chayraykun qankunaqa Diospa corregesusqaykichistaqa soportanaykichis. **8** Chaymi niykichis, sichus Dios mana wawankunata hinachu corregisunkichis chayqa, manan qankunaqa cheqaqtachu Diospa wawankuna kashankichis. **9** Ichqaq noqanchis wawakunaraq kashaqtinchisqa, kay pachapi taytanchismi corregiwaranchis. Chaymi noqanchisqa respetaranchis taytanchistaqa. Saynaqa Diospa wawankuna cheqaqtapuni kaspanchisqa, kay pachapi taytanchismantapas aswan mastaraqyá hanaq pachapi Dios Taytanchista kasukuspa respetasunchis. Saynata respetaspan noqanchisqa wiña-wiñayapaq kawsasunchis. **10** Kay pachapi taytanchisqa poco tiempollan corregiwaranchis. Hinaspapas paykunaqa, allin kananchista munaspunkun, piensasqankuman hinalla corregiwaranchis. Diosmi ichqaq corregiwanchis allin kananchispaq, hinallataq payman rikch'akuq limpio sonqoyoq kananchispaq ima. **11** Corregiwasqanchis ratopiqa ima correccionpas manan gustawanchishchu, aswanqa llakichiwanchismi. Ichqaq corregiwasqanchista aceptasunchis chayqa, yachasunmi chay corregiwasqanchisqa allinninchispaq kasqanta. Hinapan noqanchisqa hawkalla kawsaspa, allin kaqkunata ruwasunchis.

12 Chayraykuyá Diospi confiaytaqa amapuni dejasunchu. (Kay pachapi vidanchisqa huk carrerapi correq runamanmi rikch'akun). Saynaqa sichus qankunapa makiykichis, hinallataq chakiykichispas debillaña kashan chayqa, kallpata hap'ispayá ñawpaqman correychis. **13** Qankunaqa amañayá millay t'oqo-t'oqo ñannintachu puriyochis. Aswanqa allin kaq ñannintayá puriyochis, saynapi wist'u chaki ama astawan wist'uyananpaq, aswanqa allin kaq ñanninta purisqaykichisrayku sanoyananpaq.

Kasukuq kananchispaq Dios advertiwasqanchismanta

14 Qankunaqa llapallan runakunawanyá hawkalla kawsaychis. Hinaspapas qankunaqa tukuy huchakunamanta karunchakuspayá, allinta kawsaychis. Ichqaq sichus Diosta

mana kasukuspachu kawsankichis chayqa, manan ni hayk'aqpas Diospa uyantaqa rikunkichishchu. **15** Hinaspapas qankunaqa amayá khuyakuwaqninchis Diosmantaqa ni mayqenniykichispas karunchakuychishchu, nitaq permitiychishchu qankuna ukhupi pipas ch'aqwakunata rikhurichinantaqa; aswanyá chaykunamantaqa allinta cuidakuychis. Ichaqa ima ch'aqwatapas hatarichiq runaqa huk mana allin qora hina kaspanmi, wakinman contagianman mana allin kayninta. Chaymi qankunataqa pantayman apasunkichisman. **16** Qankuna ukhupiqa amayá kachunchu waqllikuy huchayoq creyentekunaqa, nitaq ni pipas Diostaqa despreciachunchu. Saynatan Isaacpa wawan Esaupas huk plato mikhunallawan kuraq kayninta cambiaran. Hinaspan payqa chay ruwasqanwan Diosta despreciaran. **17** Esaupa chay ruwasqantaqa ñan qankunaqa yachankichishñia. Chay kuraq kayninta cambiaruspanmi, Esauqa chayraq papan bendecinanta munaspa, waqasparaq ruegakuran. Ichaqa chay ruegakusqanqa manañan aceptasqachu karan, sullk'a wawqenta papan bendecisqanrayku [*Génesis 25.29-34; 27.30-40*].

18 Qankunaqa manan chay ñawpaq Israel *nacionniyoq runakuna hinachu, chay Sinaí sutivoq orqomanqa chayarankichis. Hinaspapas qankunaqa manan chay Sinaí orqopiqa rikurankichishchu nina rawrashaqtapas, tutayasqantapas, ch'ak limbo tutatapas, mancharikupaq Diospa atiynintapas; **19** hinallataqmi qankunaqa mana uyarirankichishchu cornetapa waqamusqantapas, hinallataq Diospa rimamusqantapas. Chay rimamusqanta uyarispunkun paykunaqa, anchata mancharikuranku. Hinaspan paykunaqa mañakuranku amaña Dios rimamunanpaq. **20** Chay Sinaí orqopa ladonpi kaq runakunaqa, Diospa kamachimusqanta mana soportayta atispankun, anchata mancharikuranku. Diosqa chay kamachimusqanpin khaynata nimuran: “Kay Sinaí orqotaqa aman ni pipas tupayunqachu, ni runapas, nitaq ni ima animalpas. Sichus pipas kay orqoman ashuykamuspa tupayuqtaqa, wañuchinaykichismi rumiwan p'anashaspalla {otaq *flechawan}”, nispa. Chayraykun paykunaqa Diospa kamachimusqantaqa manaña uyariyta munarankuñachu. **21** Chay Sinaí orqopi tukuy ima pasasqanqa ancha

mancharikuypaqmi karan. Chaymi *Moisesqa khaynata niran: “Mancharikuymantan khatatatashani”, nispa [*Éxodo 19.12-25; 20.18-21*].

22 Qankunan ichaqa huk clase orqoman ashuyurankichis. Chay orqoqa hanaq pachapi kaq Sión sutiyooq orqon. Chay Sión orqoqa wiñaypaq kawsaq Diospa llaqtanmi. Chay llaqtan hanaq pachapi kaq Jerusalén llaqtaqa. Chay llaqtapin waranqa-waranzantin *angelkuna huñunakuspa, Diosta alabashanku. **23** Chay cielopi kaq Jerusalén llaqtapin huñunasqa kallashankutaq Diospa libronpi esribisqa llapallan primerta salvasqa kaq wawqenchiskuna. Chaymi niykichis, qankunaqa ashuyushankichis llapallan runakunata Juzgaq Cheqaq Diospa ñawpaqninmanmi. Hinas papas qankunaqa ashuyushankichis Diospa ch'uyanchasqan justo runakunapa espiritu manmi. **24** Hinas papas qankunaqa Señorninchis Jesucristomanmi ashuyushankichis. Paymi noqanchispa favorninchispi mosoq *pactota ruwaran. Paymi cruzpi yawarninta ch'aqchuspa llapallan huchanchiskunata perdonawaranchis. Chay raykun Señorninchis Jesucristopa yawarninqa ñawpaq tiempopi Abelpa yawarninmantapas aswan allin. [*Nota: Jesucristopa yawarin ch'aqchusqanwanmi, Diosqa perdonawaranchis. Ichaqa Abelpa ch'aqchusqan yawarinwantaqmi, Diosqa Cainta castigaran.*]

25 Imatapas qankunata Dios nisuqtyikichisqa, amayá paytaqa rechazaychishchu. Hinas papas qankunaqa amayá chay ñawpaq Israel nacionniyoq runakuna hinachu kaychis. Paykunata kay pachapi (chay Sinaí orqomanta) Dios rimapayaqtinmi, paykunaqa Diosta rechazaranku. Chaymi paykunaqa mana ishkparankuchu Diospa castigonmantaqa. Saynallataqmi noqanchispas, sichus Dios hanaq pachamanta rimapayawaqtinchis, payta rechazaspaqa, mana ishkpasunchishchu Diospa castigonmantaqa. **26** Chay Sinaí sutiyooq orqomanta Dios rimamuqtinmi, kay allpa pachaqa khatatataranraq. Ichaqa kunanñataqmi Diosqa khaynata nin: “Noqaqa kaqmantan kay allpa pachataqa khatatatachisaq. Hinas papas manan kay allpa pachallatachu, aswanqa alto cielotawanmi khatatatachisaq”, nispa [*Hageo 2.6*]. **27** “Kaqmantan khatatatachisaq” nispa, Diospa nisqanqa khayna

ninantán nin: Kay pachapi llapallan unanchasqa kaqkunaqa, sitionmanta kuyuriqlan kanku. Chaymi kay pachapi tukuy ima unanchasqakunapas tukukuqla kasqanrayku, mana imaman tukuchisqa kanqa. Ichaqa Diospa gobiernasqanpi kaqkunan, mana kuyuriq kasqanrayku, wiñayapaq qepanqa, ninantan nin.

28 Chayraykuyá noqanchisqa, Diospa gobiernasqan sumasumaq *reinonta chashkisqanchisrayku, ancha agradecesqa kasunchis. Chay reinontaqa manan ni pipas chinkachiyytaqa atinmanchu. Chayraykuyá noqanchisqa Diosman graciasta qospa, paypa munasqanman hina payllata adorasunchis, ancha respetowan, hinallataq ancha manchakuywan ima.

29 Diosninchisqa nina rawrashaq hinan. Chaymi destruinqa payta mana kasukuqkunataqa.

Jesucristopí creeq runakuna imaynatas kawsananchismanta

13 1 Qankunaqa Jesucristopí creesqaykichisraykuyá, wawqentin hina khuyanakuspa kawsaychis.

2 Wasiykichisman visitamuq runatapas allinta chashkiyuskayá samaykachiychis. Ichaqa saynata ruwaspankun ashka runakunaqa, cuentata mana qokuspanku, Diospa *angelninkunatas wasinkupi samachiranku.

3 Saynallataqyá qankunaqa carcelpi kaq runakunamanta, hinallataq maltratasqa kaspanku anchata sufriq runakunamantapas yuyariychis, qankunapas paykunapa lugarninpi kashawaqchis chay hinata.

4 Qankunaqa amayá waqllikuspachu engañaychis esposaykichista, otaq esposoykichistapas. Aswanqa casado kasqaykichistayá allinta respetaychis. Ichaqa yachaychisyá, sichus pipas casarasqa kashaspa waqllikuy huchata ruwaq runakunataqa Diosmi juzgaspa castiganqa. Hinaspapas Diosqa castigallanqataqmí, manaraq casado kashaspa, waqllikuy huchakunapi puriakunatas, hinallataq tukuy millay waqllikuy huchakunata ruwaqkunatas.

5 Qankunaqa amayá qolqe sonqoqa kaychishchu. Aswanqa imapas kapusuqnillaykichiswanyá contentakuychis. Diosmi khaynata niran:

“Noqaqa manan qonqasqaykichu,
nitaqmi dejasqaykipashchu”, nispa [Deuteronomio 31.6].

6 Chayraykun noqanchisqa, Diospi allinta confiaspanchis, khaynata ninanchis:

“Diosmi noqataqa yanapawan.

Chaymi noqaqa mana ni imatapas manchakusaqchu.

¿Imatapunitaq huk runamasiyri ruwaruwanman?”

nispas [Salmos 118.6].

7 Qankunaqa ama qonqaspayá, Diospa palabranta yachachisuqniykichis lidermanta yuyariychis. Paykunaqa Diospi confiaspan kawsaranku. Saynaqa imaynan paykuna kawsaranku, saynallataqyá qankunapas Diospi confiaspa kawsaychis.

8 Señorninchis Jesucristoqa mana hayk'aq cambiaqmi. Chaymi payqa ñawpaq tiempopipas, kunan tiempopipas, hinallataq qepa tiempopipas kaqla kanqa. **9** Qankunaqa amayá falso yachachiqkunataqa kasuychishchu. Paykunaqa yachachishanku khaynatan: “Kaytan mikhunaykichis, ichaqa manan kay hukkunataqa mikhunaykichishchu”, nispanku. Chay yachachisqankuqa manan ni imapipas yanapanchu chay yachachisqanta kasukuq runakunataqa. Aswanqa khuyakuwaqninchis Diospa ancha munakuyintayá chashkisun, saynapi kallpanchasqa kananchispaq.

10 Noqanchisqa huk mosoq clase *altarniyoqmi kanchis. (Chay altarninchisqa Jesucristopa cruzninmi, chaypi noqanchispa rantinchispi wañusqanrayku). Chayraykun chay Israel *nacionniyoq *sacerdotekunapaqa mana derechonku kanñachu, noqanchiswan kushka Jesucristota adoranankupaqqa, (paykuna Jesucristopi mana creesqankurayku). **11** Israel nacionniyoq sacerdotekunapa jefenmi Jerusalén llaqtapi kaq *templopa ukhunpi “*Lugar Santísimo” cuartoman apaykun sacrificasqa animalkunapa yawarninta, saynapi Israel nacionniyoq runakunapa huchankunata Dios perdonananpaq. Chaymantan chay wañuchisqanku animalkunapa cuerponkunataqa, llaqtamanta orqospa, hawapi k'ananku. **12** Saynallataqmi Señorninchis Jesucristopas, anchata sufrispa, Jerusalén llaqtamanta orqosqa kaspa, hawapi wañuran. Saynata wañuspanmi, payqa kikinpa yawarinwan ofreceran, (paypi creeq runakunata) huchankumanta perdonananpaq.

13 Chayraykuyá noqanchispas, (ñawpaq kawsayninchista saquespa), hawaman lloqsisunchis, Señorninchis Jesucristowan tupananchispaq. Hinaspa listo kasunchis, imaynan Jesuspas cheqnisqa kaspa sufriran, saynata noqanchispas pay hina cheqnisqa kaspa ñak'arinanchispaq. **14** Kay allpa pachapiqa manan kanchu ni huk llaqtallanchispas, chaypi tiyaspas wiñaypaq kawsananchispaqqa. Aswanqa huk mosoq llaqtatan noqanchisqa suyakushanchis, chaypi wiñaypaq kawsananchispaq. **15** Chayraykuyá noqanchisqa Diosta sapa p'unchaw alabasunchis siminchiswan, hinallataq tukuy sonqonchiswan, Señorninchis Jesucristo favorninchispi ruwasqanrayku. Chay alabanzanchisqa huk *sacrificio hinayá Diospaqqa kachun. **16** Hinaspapas amayá qankunaqa qonqaychishchu allin kaqkunata ruwaytaqa, hinallataq necesidadpi kaqkunata kapuqniykichiswan yanapaytapas. Chay yanapaykunan huk sacrificio *ofrenda hina. Sayna clase ofrendan Diosmanqa anchata agradan.

17 Qankunaqa yachachisuqniykichis liderniykichiskunata respetaspayá kasukuychis. Paykunan mana pisipaspa qankunataqa cuidashasunkichis. Hinaspapas paykunan Diosmanqa cuentata qonqaku qankunata cuidaspa imaynatas yachachisurankichis chaymanta. Chayraykuyá qankunaqa kasukuspa ama ni ima problematapas ruwaychishchu, saynapi liderniykichiskunata kusisqa kaspangu, sumaqta qankuna ukhupi llank'anankupaq. Sichus qankuna liderniykichispa contranpi kankichis chayqa, kikiykichispa contraykichispin aswan kashankichis.

18 Qankunaqa noqaykupaqyá Diosmanta mañapuwayku. Noqaykuqa seguron kashayku concienciayku limpio kasqanmantaqa. Hinaspapas sayna kayllatan munayku, tukuy imatapas Diospaq hina allinta ruwaspayku. **19** Noqaqa kaqmanta valekuykichis, noqapaqpuni Diosmanta mañapuwanaykichispaq, saynapi prontolla qankunawan kaqmanta tupayunaypaq.

Cartapa tukukuyninmanta

20 Dios Taytanchismi hawkayay qowaqninchisqa. Paymi noqanchista michiwaqninchis Señorninchis Jesucristotaqa

wañusqanmanta kawsarichimuran. Señorninchis Jesucristoqa cruzpin yawarninta ch'aqchuran. Chay yawar ch'aqchusqanwanmi noqanchispa favorninchispi, huk mosoq *pactota wiña-wiñaypaq ruwaran. **21** Diosyá qankunataqa tukuy imapi yanapasunkichis, paypa munasqanman hina allin kaqkunata ruwaspa kawsanaykichispaq. Hinaspapas Señorninchis Jesucristoyá yanapasunkichis, Diospa agradonpaq tukuy imatapas ruwaspa kawsanaykichispaq. Chaykunatan noqaqa Diosmanta mañakushani. ¡Señorninchis Jesucristoyá wiña-wiñaypaq alabasqa, hinallataq hatunchasqa ima kachun! Amén.

22 Wawqe panaykuna, qankunatan valekuykichis, kay pisi escribimusqaytayá pacienciayukuspa llamp'u sonqowan allinta leeykuychis, kallpanchakunaykichispaq.

23 Noqaqa kayta yachanaykichistan munani: wawqenchis Timoteoqa carcelpi preso kasqanmantan ñan libreña kashan. Saynaqa sichus noqapa kasqayman chaylla chayamuqtinqa, Timoteowan kushkan hamusaqku qankunata watukuq.

24 Qankunaqa llapallan liderniykichistayá saludaykapuwaychis. Saynallataqyá llapallan wawqe pananchiskunatapas saludaykapuwaychis. Saynallataqmi Italia *nación llaqtayoq wawqe pananchiskunapas qankunata saludamusunkichis.

25 Diosninchisqa munakuyninwanyá tukuy imapi qankunata yanapasunkichis. Amén.

SANTIAGO

1. Kay cartatari, ¿pitaq escribiran?

Kay cartataqa escribiran *Santiagon (Sant 1.1-3). Santiagoqa Señor Jesucristopa wawqenmi karan (Mat 13.55; Mar 6.3). Paypa huknin sutinmi karan *Jacobo. Kay Santiagoqa Señor Jesucristopa kawsarimusqanpa qepantañan Jesucristopiga creeran. Hinaspapas payqa manan Señor Jesucristopa akllasqan *apostolnín Santiagochu karan. Saynallataqmi kay Santiagoqa Jerusalén *iglesiapi líder karan (Gál 1.19; 2.9; Hech 15.13).

2. Kay cartari, ¿hayk'aqtaq escribisqa karan?

Kay cartaqa escribisqa kanman karan Señor Jesucristopa nacesqanpa qepantan 45 otaq 47 watakunapin. Hinaspapas kay cartaqa escribisqa kanman karan Jerusalén llaqtapin.

3. Kay cartari, ¿pikunapaqtaq escribisqa karan?

Kay cartaqa escribisqa karan, Jesucristopí iñiq huk law karu llaqtakunapi tiyaq Israel *nacionniyoq runakunapaqmi.

4. Kay cartari, ¿imapaqtaq escribisqa karan?

Kay cartaqa escribisqa karan, Señorninchis Jesucristopí creeqkuna, qatikachasqa kashaspankupas, pacienciawan tukuy ñak'ariyunkunata soportanankupaqmi, hinallataq Diospa palabran uyarisqankutapas ruwayman churanankupaq ima.

5. Kay cartapiri, ¿mayqen versiculotaq aswan más importante yuyanapaq?

Kay versiculon aswan más importanteqa: “Saynallataqmi pi runapa Diospi iñisqanpas manan valenchu ni imapaqpas, sichus allin kaqkunata mana ruwaqtinqa” (Sant 2.17).

6. Kay cartari, ¿imaynataq dividisqa kashan?

Kay cartaqa khayna dividisqan kashan:

(1) Sasachakuykunapi tarikuspa Diospi confianamanta (Sant 1.1-11).

(2) Bibliapi yachachikuykunata ruwayman churanamanta (Sant 1.19-27).

(3) Pitapas ama desprecianamanta (Sant 2.1-13).

(4) Diospi iñiqkuna allin kaqkunata ruwanamanta (Sant 2.14-26).

(5) Rimayninchista controlanamanta (Sant 3.1-18).

(6) Kay pachapi cosaskunata ama khuyananchismanta (Sant 4.1 asta 5.6).

(7) Cheqaqta creespa mañakunamanta (Sant 5.7-20).

Cartapa qallariyininmanta

1 1 Khuyasqay wawqe panaykuna, noqaqa Diosta, hinallataq Señorninchis Jesucristota serviq Santiago kani. Noqaqa kay enteron pachantinpi ch'equesqa kaq Israel *nacionpa chunka ishkayniyoq hatun ayllunkunatan saludamuykichis.

Sasachakuykunapi tarikuspa Diospi confianamanta

2 Wawqe panaykuna, tukuy clase sasachakuykunapi tarikuspaykichisqa, anchatayá kusikuchis. **3** Hinaspapas qankunaqa iñiyeniykichispi pruebasqa kaspan, aswan más pacienciayoq kayta yachankichis. **4** Ichaqa sasachakuykunapi ñak'arispaqa, ama pisipaspaykichisyá, pacienciawan Diospi confiaychis. Saynata kawsaspan qankunaqa sumaq ch'uya sonqoyoq kankichis; hinaspapas manan ni imapas faltasunkichishchu.

5 Sichus mayqenniykichispas pisi yachayniyoqlla kashankichis chayqa, Diosmanta mañakuychis yachayta. Saynata mañakuqtiykichisqa, khuyapayakuq Diosqa qosunkichispunin. Diosqa pitapas mana menospreciaspanmi llapallan mañakuqkunamanqa qonqa yachayta. **6** Ichaqa ama ishkayaspayá, tukuy iñiywan mañakuychis. Pipas ishkayaspa mañakuqqa *lamar qochapi kay lawman, waq lawman wayrapa apakachasqan qalchikamuq unumanmi rikch'akun. **7** Pipas ishkayaspa mañakuq runaqa Diosmantaqa manan ni imatapas chashkinqachu. **8** Hinaspapas chay runaqa manan segurochu ima ruwasqanpipas, nitaq piensasqanpipas kashan.

9 Wakcha creyentekunaqa amayá p'enqakuchunkuchu wakcha kasqankumantaqa, aswanyá kusikuchunku, Diospaq ancha importante kasqankuwan. **10** Qapaqkunaqa amayá p'enqakuchunkuchu ima kaqninkutapas pierdespankuqa; ichaqa aswanyá kusikuchunku Diospa ñawpaqninpi humillasqa kaspankuqa. Qapaq kayninkuqa campopi t'ika hinan chinkapun. **11** Inti lloqsimuspa ruphamuqtinmi, qoraqa ch'akipun. Chaymi t'ikapa sumaq kayninpas ch'akipuspa, urmapun, hinaspa chinkapun. Saynallataqmi pasan qapaq runakunawanpas. Paykunaqa negociollankupi ocupakuspankun wañupunku.

Tentacionkuna soportaymanta

12 Ancha kusikuyniyoqmi kanqa, tukuy sasachakuykunata aguantaspa, iñiyinipi qaqa hina sayaq runaqa. Saynata kawsaqtinmi, Diosqa wiñay kawsay premionta qopunqa. Chay wiñay kawsaytan Diosqa prometeran llapallan payta

khuyakuqkunaman. **13** Pipas tentasqa kaspacha, amayá nichunchu: “Diosmi tentawashan”, nispachu. Diostaqa manan ni ima mana allinpas tentanmanchu, nitaqmi Diospas ni pitapas tentanmanchu. **14** Runakunaqa tentasqa kanku, kikinpa millay munayninkuwan vencechikuspa, chaywan dominachikuspankun. **15** Chay millay munaykunan runapa sonqonpi saphichakuspa, runata huchallichin. Chaymantataq runata dominaspa, wiñay wañuyman apan.

16 Ancha khuyasqay wawqe panaykuna, qankunaqa amayá kikillaykichistaqa engañakuychishchu. **17** Diosqa mana cambiaqmi. Paymi alto cielopi llapallan k'anchaqkunatapas unancharan: intita, killata, hinallataq ch'askakunatapas. Diosllataqmi allin kaqkunatapas, hinallataq hanaq pachamanta kaq sumaq kaqkunatapas favorninginchispaq qowanchis. **18** Diosqa wawan kananchistan munaran. Chaymi Diosmanta cheqaq willakuya uyarispa, paypi creeqtinchis salvawaranchis. Hinaspan huk mosoq vidata qowaspanchis, mosoqmanta nacechiwaranchis, saynapi tukuy ima unanchasqankunamanta primer kaq cosecha hina kananchispaq.

Bibliapi yachachikuykunata ruwayman churanamanta

19 Ancha khuyasqay wawqe panaykuna, yuyariyjis kayta: qankunaqa amayá nishuta rimaqchu kaychis. Aswanqa dispuesto kaychis uyarinaykichispaq. Hinaspapas qankunaqa amayá imamantapas facillatachu phiñakuychis. **20** Ichaqa pipas facillata phiñakuqqa, manan Diospa munasqanman hinachu kawsashan. **21** Chayraykuyá qankunaqa tukuy millay ruwaykunata, hinallataq tukuy millay huchakunata saquespa kawsaychis. Hinaspa llamp'u sonqowan Diosmanta allin willakuya chashkikuychis. Chay allin willakuyimi ancha atiyniyoq, qankunata salvasunaykichispaq.

22 Qankunaqa amayá uyariqlachu kaychis; sichus uyariqla kaspacha, kikillaykichistan engañakushankichis. Aswanyá Diospa palabranta uyarispa, kasukuychis. **23** Pipas Diospa palabranta uyarishaspa, mana kasukuq runaqa, espejopi uyanta qawakuq runamanmi rikch'akun. **24** Chay runaqa espejopi uyan qawakusqantaqa ripuspa hinallan

qonqarapun. **25** Ichaqa Diospa ch'uya palabranqa cheqaq kasqanraykun, tukuy huchakunamanta librawanchis. Chaymi niykichis, sichus qankuna Diospa palabran uyarisqaykichista, mana qonqaspa, kasukunkichis chayqa, imataña ruwaspapas kusisqan kankichis. **26** Sichus pipas religioso tukun, manataq parlasqanta controlayta atinchu chayqa, pay kikintan engañakun; religionnintaq mana ni imapaqpas valenchu. **27** Diospi cheqaqtapuni creeyya kaymi: mana taytayoq otaq mana mamayoq ñak'ariq warmakunata visitaspa yanapaymi, ñak'ariq viudakunata visitaspa yanapaymi, hinallataq kay pachapi tukuy millay hucha ruwaykunata vencespa kawsaymi. Chaykuna ruwaymi cheqaq religionqa.

Pitapas ama desprecianamanta

2 1 Wawqe panaykuna, qankunaqa ancha atiyniyoq Señorninchis Jesucristopin iñirankichis. Chayraykuyá qankunaqa llapallan runakunata allinta khuyakuychis, ama ni pitapas despreciaspa. Hinaspapas qankunaqa amayá wakin runakunamanta aswan más allin kanaykichiispaqchu creekuychis. **2** Piensariychis, sichus ishkay runakuna huñunakusqaykichis lugarmán haykumunkuman, huknin allin p'achasqa hinallataq qorimanta anilloyoq ima, hukninñataq wakcha runa, thanta p'achallayoq. **3** Hinaqtin qankuna chay allin p'achayoq runata sumaqta chashkispaykichis, khaynata niwaqchis: “Qanqa kay allin kaq asientopi tiyaykuy”, nispa. Huknin wakcha runatañataq niwaqchis: “Qanqa chayllapi sayaykuy”, otaq “Kay pampallapi tiyaykuy”, nispa. **4** Sichus saynata juzgaspaykichisqa, runamasiykichistan despreciashankichis. Hinapan qankunaqa sonqoykichiipi mana allin justiciata ruwaq juezkuna hinaña kashankichis.

5 Khuyasqay wawqe panaykuna, uyariychis kayta: Diosqa kay pachapi wakchakunatan akllakuran, iñiyninkupi qapaq kanankupaq. Paykunan Diospa prometesqan wiñay kawsayta chashkinqaku. Chay wiñay kawsaytan Diosqa prometeran llapallan khuyakusqan wawankunaman. **6** Kunan tapusqaykichis, ¿imanaqtintaq qankunari wakchakunata maltrataspa, despreciashankichís? ¿Manachu qapaq runakuna qankunataqa maltrataspa, carcelkunamanraq

churashasunkichís? **7** Ichqa noqanchismi Señorninchis Jesucristopi creesqanchisrayku cristiano sutiwan sutichasqa kashanchis. Chayri, ¿manachu chay qapaq runakunaqa noqanchista k'amiaspanchisqa Salvadorinchis Señor Jesucristota k'amispas despreciashankú?

8 Sichus qankunaqa Diospa aswan más importante *leyninta kasukushankichis chayqa, allintan ruwashankichis. Chay leypin khaynata nishan: “Runamasiykita khuyakunki qan kikiykita hina”, nispa [Levítico 19.18]. **9** Ichqa sichus qankuna wakinta despreciaspa, wakinmanñataq sayapakuspa favorecenkichis chayqa, huchallikushankichismi. Saynata ruwaspaqa, Diospa leyninpa contranpi kaspan, huchayoq kashankichis. **10** Sichus leypi llapallan kamachikuykunata kasukushaspa, ch'ullalla leytapas mana kasukunkichishchu chayqa, llapallan leykunatapas mana kasukushawaqchishchu hinan kashankichis. **11** Kikin Diospunin khaynata niran: “Aman waqllikunkichu”, nispa. Hinas papas nillarantaqmi: “Aman pitapas wañuchinkichu”, nispa. Sichus mana waqllikushaspa, pitapas wañurachinkichis chayqa, ñan leyman hinaqa huchayoqña kashankichis. **12** Chaymi niykichis, juicio p'unchawpiqa Diosmi juzgasunkichis Jesucristopa kamachikuyninman hina. Chay kamachikuyman hina kawsaspaykichismi, qankunaqa tukuy huchamanta librasqa kashankichis. Saynaqa imata rimaspapas, hinallataq imata ruwaspapas, chay kamachikuywan juzgasqa kanaykichista yachaspayá, allinta kawsaychis. **13** Pipas runamasinta mana khuyapayaqtqa Diospas juicio p'unchawpiqa mana khuyapayaspan juzganqa. Ichqa runamasinta khuyapayaqtan Diospas khuyapayanqa.

Diospi iñispaqa allin kaqkunata ruwanamanta

14 Wawqe panaykuna, sichus pipas ninman: “Noqaqa Diospin iñini”, nispa, ichqa saynata nishaspan mana allintachu comportakunman chayri, ¿imapaqtaq valenman Diospi saynata iñisqanrí? Manan ni imapaqpas valenmanchu. Chaymi niykichis, saynata iñisqanqa manan salvanqachu. **15** Piensarisunchis, sichus Jesucristopi creeq wawqe pananchiskuna mana p'achayoq otaq mana mikhunayoq

kashanman, **16** hinaqtin hukniykichis khaynata niwaqchis: “Diosyá anchata bendecisunki; allinta p'achakuspayki saqsanaykikama mikhuy”, nispa. Ichaqa manataq qoykuwaqchu ima p'achallatapas p'istukunanpaq, nitaq mikhunatapas mikhunanpaq chayri, ¿imapaqtaq valen chay nisqaykirí? **17** Saynallataqmi pi runapa Diospi iñisqanpas manan valenchu ni imapaqpas, sichus allin kaqkunata mana ruwaqtinga.

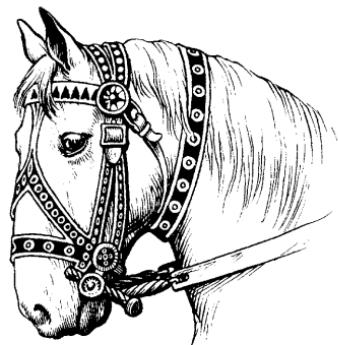
18 Wakinqa ninkumanmi: “Noqaqa Diospin cheqaqta iñini”, nispanku. Wakinñataqmi ninkuman: “Noqaqa allin kaqkunatan ruwani”, nispanku. Paykunatan noqaqa khaynata tapuyman: ¿Imaynataq iñiyinyikitari rikuchiwankiman, allin kaqkunata mana ruwashasparí? Noqan iñiyinya rikuchisqayki, allin kaqkuna ruwasqaywan. **19** ¿Creenkichu Diosqa ch'ullalla kasqanta? Allinmi sayna creesqaykiqa. Ichaqa *demoniokunapas Diospiqa creenkun; hinapan manchakuymanta khatatatankuraq. **20** Saynaqa amayá qanqa huk roqro uma runa hinachu piensay. Sichus qan ninki: “Noqaqa Diospin iñini”, nispa, ichaqa manataq Diospa munasqanman hinachu allin kaqkunata ruwaspa kawsanki chayqa, chay iñisqaykiqa manan ni imapaqpas valenchu. **21** Nawpaq abuelonchis Abrahammi wawan Isaacta sacrificanapaq *altarpa hawanman churaran. Chayta rikuspanmi, Diosqa Abrahamta aceptaran huk justo runata hina. **22** Kunan qawariy, Abrahamqa Diospi cheqaqtapuni iñispanmi, Diospa kamachisqanman hina ruwaran. Chaymi Diosqa Abrahamta yanaparan, paypi aswan mastaraq iñinanpaq. **23** Abrahampa sayna ruwasqanwanmi, paymanta Bibliapi nisqan cumplikuran: “Abrahamqa Diospa prometesqanpin anchatapuni confiaran. Chaymi Diosqa payta qawaran mana huchayoq justo runata hina”, nispa. Chayraykun Abrahammantaqa niranku: “Diospa amigonmi”, nispanku.

24 Chay qawasqanchisman hinaqa, Diosqa manan iñisqanchisraykullachu justo runata hinaqa chashkiwanchis, aswanqa allin kaqkunatapas ruwasqanchisraykun. **25** Saynallataqmi qolquerayku cuerpona vendespa ashka qarikunawan puñuq Rahab warmiwanpas pasaran. Paymi

llaqtanta averiguananpaq hamuq Diospa wawan runakunata wasinpi chashkispa pakaran; hinallataq huk law ñanninta ishkapakunankupaq yanaparan ima. Chayraykun Diosqa mana huchayoq warmita hinaña paytaqa aceptaran. **26** Ichaga imaynan huk wañusqa runapa cuerponpas mana kawsayniyoq kashan, saynallataqmi Diospi iñishaspa, mana allinkunata ruwaq runaqa, Diospa ñawpaqninpiqa wañusqa hina kashan.

Rimasqanchista controlakunamanta

- 3** 1 Wawqe panaykuna, qankunamantaqa manan llapallaykichishchu yachachiqqa kawaqchis. Hinaspapas qankunaqa ñan yachankichishña, Diosqa llapallan yachachiqkunatan aswan mastaraq juzgawasunchis.
- 2 Runakunaqa llapallanchismi tukuy imaymanapi pantanchis. Ichaga pipas rimasqanta controlakuqmi allin yachayniyoq runa. Chay runan lliw cuerpontapas controlayta atinman.
- 3 Noqanchisqa huk caballotan bozalwan senq'apanchis, munasqanchisman hina controlananchispaq.
- 4 Saynallataqmi huk uchuychalla timonwan huk hatunkaray *barcotapas munasqanku lawman apanankupaq controlanku. Hinapan nishuta wayra-wayramuqtinpas, chay uchuychalla timonwanmi controlanku. **5** Saynallataqmi qallunchispas uchuychalla kashaspa, tukuy munasqanta alabakuspa dañota ruwan, imaynan chikachallan ninapas, hatunkaray monteta rupharuspa, nishu dañota ruwan chay hinata.
- 6 Saynallataqmi qallunchiswan rimasqanchis palabrakunapas nina hina. Cheqaqtapunin niykichis, runakunapa qallunqa mana allinkunatan riman. Chaymi qallunchisqa uchuychalla kashaspanpas ancha atiyniyoq, runakunata dañota ruwananpaq, imaynan kikin infiernomanta ninapas lloqsimushanman chay hinaraq. **7** Runakunaqa atinkun

Huk caballo bozalniyoq (Santiago 3.3)

mansoyachiya tukuy imaymana phiña animalkunata, alton phawaq animalkunata, mach'aqwaykunata, hinallataq *lamar qochapi kaq animalkunatapas. **8** Ichaqa manan qallunchistaqa controlayta atinchishchu. Chaymi rimasqanchis millay palabrakunaqa, mach'aqwaypa venenon hina, runamasinchista dañota ruwan. **9** Chay qallunchiswanmi Diosta alabanchis. Chayllawantaqmi Diospa rikch'ayninman hina unanchasqa runamasinchistapas maldecinchis. **10** Ichaqa chay ch'ullalla siminchismantan lloqsimun bendeciypas hinallataq maldeciypas. Wawqe panaykuna, sayna ruwasqanchisqa manan allinchu. **11** ¿Acaso huk pukyullamanta lloqsimunmanchu mishk'i unu p'ushqo unupiwan kushka? **12** Wawqe panaykuna, higos sach'aqa manan aceitunastaqa ruruya atinmanchu, nitaqmi uvas plantapas higostazaqa ruruya atinmanchu. Saynallataqmi huk pukyumantaqa, p'ushqo unupas, nitaq mishk'i unupas kaq t'oqollamantaqa lloqsimunmanchu.

Yachayta Dios qowasqanchismanta

13 ¿Pipas qankuna ukhupiri kashanchu yachayniyoq hinallataq yuyayniyoq? Sichus pipas yachayniyoq kaspaqa, allin comportakusqanpi, hinallataq yachayniyoq kasqanrayku humildadwan imatapas ruwasqanpiyá reqsichikuchun. **14** Ichaqa sichus qankuna imatapas ruwankichis envidiakuspa, otaq kikillaykichispaq tukuy imatapas munapayaspa chayqa, llakisqa hinallataq renegasqa iman kawsankichis. Sayna kawsasqaykichiswanqa amayá alabakuychishchu. Sichus alabakuspakichisqa, cheqaq kaqpa contranpi llullakuspan kawsashankichis. **15** Ichaqa saynata piensaspa, chaykunata ruwasqaykichisqa manan Diosmantachu hamun; aswanqa kay pachamanta, hinallataq *demoniokunapa partenmantan hamun. **16** Chayraykun niykichis, maypichus kan evidianakuy hinallataq pay kikillanpaq imatapas munaykuna, chaypin kallantaq ch'aqwanakuykuna hinallataq tukuy clase maldad ruwaykuna ima. **17** Ichaqa Diospa yachayninta chashkiq runakunaqa, tukuy imapi sumaqta kawsaspankun, ch'uya sonqoyoq kanku. Hinapan kaykunata ruwanku: runamasinkuanmi hawkallapi kawsanku, runamasinkutan

sumaqta khuyakunku, llamp'u sonqoyoqmi kanku, ñak'ariqkunatapas llakipayaspan yanapanku, allin kaqkunatan ruwanku, llapallan runamasinkutapas iguallatan tratanku, hinallataqmi pitapas mana engañaspanku kawsanku. (Saynata kawsaq runakunan cheqaq cristianokunaqa kanku). **18** Pipas wakin runamasinta hawkalla kawsanankupaq yanapaqtan, Diosqa yanapanqa hawkalla kawsananpaq. Chay hawkalla kawsayninmi chay runapaqqa huk premio hina kanqa.

Kay pachapi ch'aqwanakuykunamanta

4 **1** Qankuna ukhupiri, ¿maymantataq maqanakuykunapas ch'aqwanakuykunapas rikhurin? Chaykunaqa millay munapayaykuna sonqoykichispi kasqanmantan rikhurin. Chay mana allin munapayaykunan qankunapa cuerpo ykichispi kaspa, qankunata dominaya munashasunkichis. **2** Chaymi qankunaqa tukuy imayoq kayta anchata munashankichis. Ichaqa manan conseguinkichistaqchu. Chayraykun qankunaqa envidioso kaspa, runamasiykichista asta wañuchinkichis ima; ichaqa manataqmi conseguinkichistaqchu ima munasqaykichistapas. Chayraykun qankunaqa discutinakuspa, hinallataq maqanakuspa ima kawsashankichis. Ichaqa manan tarinkichishchu ima munasqaykichistapas, Diosmanta mana mañakusqaykichisrayku. **3** Hinas papas qankunaqa, kikiykichispa kusikunaykichispa qmi, imatapas munashankichis. Chaymi Diosmanta mañakuspaqa, mana ni imatapas chashkinchishchu, mana allin sonqowan mañakusqaykichisrayku. **4** ¡Ay, Diosta mana kasukuq runakuna! ¿Manachu yachankichis kay pachapi runakunapa mana allinkuna ruwasqanta ruwaspaqa, Diospa enimigon kasqaykichista? Pipas kay pachapi mana allin kaqkunallata ruwaqkunaqa, Diospa enimigonmanmi tukun. **5** Qankunari, ¿creenkichishchu Bibliaqa mana valeq kananpaq? Manan chayqa saynachu. Bibliapin khaynata nishan: “Diospa Santo Espiritunmi noqanchispi kaspa, anchata khuyakuwanchis. Chaymi Santo Espirituqa anchata munan Diosllapaqña kananchista”, nispa. **6** Hinas papas Diosqa cheqaq khuyakuynintan astawanraq noqanchisman rikuchiwanchis. Chaymantan Bibliapi khaynata nishan:

“Diosqa paytukuq runakunapa contranpin kashan. Ichaqa humildadwan kawsaq runakunatataqmi, sumaq khuyakuyninwan yanapan”, nispa [Proverbios 3.34].

7 Saynaqa Diosmanyá tukuy sonqoykichiswan kutirikuspa, payta kasukuychis. Saynallataq diablopas contranpi ima hatariychis. Saynata hatariqtiykichismi, diablopas qankunamanta ayqekunqa. **8** Diosman qankuna ashuyuqtiykichisqa, Diospas qankunamanmi ashuykamusunkichis. ¡Huchasapa runakuna, sonqoykichismanta tukuy huchakunata orqoychis! ¡Diostapas hinallataq kay pachapi kaqkunatapas qatikuy munaq runakuna, qankunaqa sonqoykichista limpiaspa, Diosllata qatikuychis! **9** ¡Tukuy mana allinkuna ruwasqaykichismanta llakikuspa, waqaychis! ¡Asikunaykichismantaqa aswan waqaychis; saynallataq kusisqa kasqaykichismantapas, aswan llakikuychis! **10** Señorninchispa ñawpaqninpi k'umuyukuspa, humillakuychis; saynata ruwaqtiykichisqa, payqa hatunchasunkichismi.

Creyentepura ama criticanakunamanta

11 Wawqe panaykuna, qankunaqa amayá hukniykichis hukniykichispa contranpiqa rimaychishchu. Sichus pipas wawqenpa contranpi rimaspa criticaqqa, Diospa kamachisqan *leypa contranpin rimashan. Aswanmi qankunaqa, Diospa leyninta kasukuspa, runamasiykichistaqa mana criticanaykichishchu. Sichus criticankichis chayqa, juezpas kashawaqchis hinan kashankichis. **12** Diosmi leytaqa qowanchis. Payllataqmi cheqaq juezpas. Payllataqmi runakunata salvaqpas, hinallataq runakunata condenaspa castigaqpas. Chayri, ¿pitaq qanri creekunki runamasiykita huchachaspa, juzganaykipaqrí?

Ama alabakuychu paqarin p'unchaw imapas ruwanaykimanta

13 Uyariwaychis khaynata niqkuna: “Kunanpas paqarinpas waq llaqtata risunchis. Hinaspas chaypi huk wata kamusunchis. Hinaspas negociota ruwamuspa, ashka qolqeta ganamusunchis”, nispa niqkuna. **14** Ichaqa qankunaqa manan yachankichishchu

imachus paqarin pasasunaykichistaqa. Qankunaqa kankichis huk pacha phuyu hinallan, huk ratolla rikhurimuspa, chaymanta chinkarapuqla. **15** Aswanmi qankunaqa khaynata piensanaykichis: “Sichus Dios munaqtinqa kawsasunmi, hinaspan ima piensasqanchistapas ruwasunchis”, nispa.

16 Ichaqa kunanmi qankunaqa paytukusqallaña kashankichis, kikiykichista alabakuspa imapas ruwanaykichismanta. Sayna alabakusqaykichisqa manan allinchu. **17** Sichus qankuna allin kaqkunata ruwayta yachashaspaykichis, mana ruwankichishchu chayqa, huchallikushankichismi.

Qapaq runakuna runamasinta ñak'arichisqanmanta

5 **1** ¡Qapaq runakuna, uyariyjis! Qankunamanmi qepa tiempokunapi ancha sasachakuykuna hamusunkichis. Chayraykuyá qankunaqa llakikuymanta qaparisparaq anchata waqaychis. **2** Qankunapa tukuy kapuqniykichisqa ismunqan. Saynallataqmi p'achaykichistapas phuyu uru mikhupunqa. **3** Qankunapa qoriykichispas qolqeykichispas mana valorniyoqmanmi tukunqa. Chay mana serviq qori qolqeykichismi juicio p'unchawpiqa qankunapa contraykichispi huk prueba hina kanqa, ninawan hina castigasqa kanaykichispaq. Saynataqa castigasqa kankichis, (pobrekunata mana yanapaspa), qepa tiempopi qori qolqeta huñusqaykichisraykun. **4** Qankunaqa cosechaykispi llank'apakuqniykichismanmi mana pagapuspa engañarankichis. Paykunan qaparispa quejakushanku qankunapa contraykichispi. Chaymi paykunapa quejakusqankuta ancha atiyniyoq Dios Tayta uyarirun. **5** Qankunaqa kay pachapin kawsarankichis qapaq kaykunapi, aycha cuerpoqkichispa munasqanta ruwaspaykichis. Saynata kawsaspan, qankunaqa anchata wirayashankichis, imaynan huk animaltapas wirayachinku ñak'ana p'unchawpaq hinata. **6** Qankunaqa mana huchayoq runakunatan juezkunapa ñawpaqninpi yanqamanta acusarankichis, wañuchisqa kanankupaq. Ichaqa saynata acusashaqtikichispas, paykunaqa manan ni defiendekuytapas atirankuchu.

Ñak'ariykunapi pacienciayoq kanamanta

7 Chayqa wawqe panaykuna, pacienciakuychis Señorninchis kutimunankama. Imaynan chakrapi llank'aq

runapas tarpunanpaq para-parananta suyakun, hinallataq cosechananpaqpas para pasananta pacienciawan suyakun, chay hinatayá Señorninchistaqa suyakuychis. **8** Saynallataqyá qankunapas pacienciayukuspa iñiyniykichispi firmeta sayaychis. Señorninchis Jesucristopa kutimunan p'unchawqa cercallañan kashan.

9 Wawqe panaykuna, qankunaqa amayá qankunapura quejanakuspachu kawsaychis. Sichus saynata kawsaqtiykichisqa, Diosmi juzgaspa castigasunkichis. Payqa juez hinan ña punkuykichispiña listo kashan haykumunapanqa.

10 Wawqe panaykuna, qankunaqa ñawpaq

*profetakunapa ejemplo qosusqaykichistayá qatikuychis. Paykunan ñak'ariypiña kashaspankupas, pacienciakuspa Señorninchismanta willakuranku. **11** Paykunan tukuy ñak'ariykunata soportasqankurayku, huk allin ejemplo hina noqanchispaq karanku. Saynata kawsasqankuraykun, Dios Taytanchisqa paykunata anchata bendeciran. Hinaspapas qankunaqa uyarirankichismi Jobwan imas pasasqanmantaq. Ichaqa chay tukuy sasachakuykunata pasaruqtinñan, Diosninchisqa tukuy imakunata qoran. Chay ruwasqanwanmi Diosqa rikuchiwanchis khuyapayakuq kasqanta, hinallataq llakipayakuq kasqantapas.

12 Ichaqa wawqe panaykuna, qankunaqa amayá juramentotaqa ruwaychishchu hanaq pachapa sutinpipas, nitaq kay pachapa sutinpipas, nitaq imapa sutinpipas. Qankunaqa “arí” niychisyá cheqaq kaqtinqa, “manan” niychistaq mana cheqaq kaqtinqa. Saynata rimaqtiykichismi Dios Taytanchisqa mana qankunataqa castigasunkichishchu.

Cheqaqta creespa mañakunamanta

13 Sichus pipas qankuna ukhupi llakisqa kaspaqa, Diosmanta mañakuchun. Sichus pipas qankuna ukhupi kusisqa kaspaqa, takikunata takikuspa Diosta alabachun.

14 Sichus pipas qankuna ukhupi onqosqa kaspaqa, *iglesiapi liderkunata waqyachimuchun, paykuna aceitewan llusispanku, Diosmanta mañapunankupaq. **15** Saynata, Diospi cheqaqta creespa, mañakuqtinkuqa, chay onqosqa runataqa Diosmi sanoyachispa, sayarichinqa. Sichus

huchayoq kaqtinqa, (huchanmanta wanakuqtinmi), Diosqa huchantapas perdonanqa. **16** Chayraykuyá qankunapura huchaykichista willanakuspa, Diosmanta mañakuychis. Saynata mañakuqtiykichismi, Diosqa (huchaykichista perdonaspa) sanoyachisunkichis. Hinaspapas Diosta kasukuq justo runapa Diosman mañakusqanqa ancha atiyniyoqmi. **17** Kayta yuyariyechis, *profeta Eliaspas noqanchis hina runallan karan. Paymi ichaq tukuy sonqowan Diosmanta mañakuran para ama paramunapanqa; chaymi paraqa mana paramuranchu kinsa wata soqta killan. **18** Chaymantan Eliasqa kaqmanta mañakuran; hinaqtinmi para-paramuran. Chaymi tarpusqankupas allinta rururan.

19 Wawqe panaykuna, sichus Señorninchis Jesucristopa cheqaq ñanninmanta karunchakuq runata mayqenniykichispas yanapaspa, Señorninchis Jesucristopa ñanninman kutichimunqa chayqa, **20** kayta yachaychis: chay yanapaq runaqa chay huchapi kawsaq runatan yanapashan, saynapi chay pantaypi kaq runa ashka huchankunamanta wanakuqtin, payta Dios perdonaspa, wiñay wañuymanta salvananpanqa. Amén.

1 PEDRO

1. **Kay cartatari, ¿pitaq escribiran?** Kay cartataqa *apóstol Pedron escribiran (1 Pedro 1.1). Pedroqa Silvanopa yanapayninwanmi kay cartataqa escribiran (1 Pedro 5.12). Pedroqa Señor Jesucristopa akllasqan apostolninmi karan (Mateo 10.2). Pedropa huknин sutinmi karan *Simón (Juan 1.42). Payqa manaraq Jesucristopa discipulon kashaspanqa, challwata challwaqmi karan (Mat 4.18-20).
2. **Kay cartari, ¿hayk'aqtaq escribisqa karan?** Kay cartaqa escribisqa kanman karan Señor Jesucristopa nacesqanpa qepanta 60 otaq 64 watakunapin.
3. **Kay cartari, ¿pikunapaqtaq escribisqa karan?** Kay cartaqa escribisqa karan Ponto, Galacia, Capadocia, Asia hinallataq Bitinia *provincia lawkunapi ch'eqesqa kaq Israel *nacionniyoq creyentekunapaqmi, hinallataq huk nacionniyoq creyentekunapaqwan ima (1 Pedro 1.1).
4. **Kay cartari, ¿imapaqtaq escribisqa karan?** Kay cartaqa escribisqa karan Jesucristopi creeq runakuna ashka provinciakuna ukhupi ch'eqesqa, hinallataq qatikachasqa kaspanku, kallpanchasqa kanankupaqmi (1 Pedro 1.1).
5. **Kay cartapiri, ¿maygen versiculotaq aswan más importante yuyanapaq?** Kay versiculon aswan más importanteqa: "Imaynan Jesucristopas ñak'ariran, saynata ñak'arispaqa, qankunapas anchatayá kusikuychis. Saynata ñak'arispaykichismi, Jesucristo kay pachaman kutimuqtin, qankunaqa anchata kusikunkichis, paypa sumaq k'ancharayninta, hinallataq tukuy atiyninta rikuspakykchis" (1 Pedro 4.13).
6. **Kay cartari, ¿imayna dividisqataq kashan?** Kay cartaqa khayna dividisqan kashan:
 - (1) Diosta alabaspa kawsananchismanta (1 Pedro 1.1-12)
 - (2) Diospa munasqanman hina kawsananchismanta (1 Pedro 1.13 asta 2.12)
 - (3) Autoridadkuna respetanamanta (1 Pedro 2.13-25)
 - (4) Sasachakuy tiempopi imaynatas kawsananchismanta (1 Pedro 3.1 asta 4.19)
 - (5) Iglesiapi liderkuna, hinallataq llapallan creyentekunapas humildadwan kawsananchismanta (1 Pedro 5.1-14)

Cartapa qallariyininmanta

1 1 Noqan Señorninchis Jesucristopa *apostolnin Pedro kani. Chaymi kay cartata escribimuykichis llapallaykichis kay *provincia lawkunapi ch'eqesqa

tiyaqkunaman: Ponto lawpi, Galacia lawpi, Capadocia lawpi, Asia lawpi, hinallataq Bitinia lawpi tiyaqkunamanwan ima. **2** Dios Taytanchisqa ñawpaqmantapacharaqmi qankunataqa ña reqsisurankichishña. Chayraykun payqa qankunata akllasurankichis, wawankuna kanaykichispaq. Saynallataqmi *Santo Espiritupas yanapashasunkichis, amaña huchapi kawsaspa, aswan Jesucristota kasukuspa kawsanaykichispaq. Saynallataqmi Jesucristopas yawarninwan llapallan huchaykichiskunamanta limpiasunkichis.

Chaymi noqaqa Diosmanta mañakushani, qankunata tukuy imapi yanapaspa, hawkallata kawsachisunaykichispaq.

Diosta alabaspa kawsananchismanta

3 Alabasqa kachun Señorninchis Jesucristopa Dios Taytanqa. Paymi ancha khuyakuq kaspan, Señorninchis Jesucristota wañusqanmanta kawsarichispan, mosoq kawsayta qowaranchis, payllapiña allinta confiaspa kawsananchispaq. **4** Saynata ruwaspanmi, Diosqa llapallan prometewasqanchis herencianchistaqa qowasunchis. Chay mana ismuq, hinallataq mana hayk'aq tukukuq herencianchistan Diosqa cielopi waqaychashan. **5** Qankunaqa Diospin creeshankichis. Chaymi Diosqa atiyninwan waqaychasunkichis, salvasqa kanaykichispaq. Chaytan Diosqa nisqanman hina tukukuy p'unchawpi cumplinqa.

6 Chayraykuyá qankunaqa ancha kusisqallapuni kawsaychis, chikan tiempollapaq tukuy clase sasachakuykuna hamusuqtikichispas. **7** Qankunapa iñiynykichisqa ancha valorniyooq qori hinan. Imaynan chay qorita ninaman churanku, allin kasqanta otaq mana allin kasqanta yachanankupaq, saynan Jesucristopi iñisqaykichispas probasqa kanqa tukuy problemakunawan. Sichus tukuy problemakuna hamusuqtikichis, mana ishkayaspa, Jesucristopi confiánkichis chayqa, qankunapa iñiynykichismi chay tukukuq qorimantapas aswan más allinraq kanqa. Saynata kawsaqtiykichismi, Jesucristo kay pachaman kutimuspa, qankunata anchata alabaspa, hatunchasunkichis.

8 Qankunaqa Señorninchis Jesucristotan mana hayk'aq rikushaspaykichispas, anchatapuni khuyakuspa, paypi

creeshankichis. Chaymi anchata kusikuspa kawsashankichis. Chay kusikuyqa ancha sumaqmi; palabrallanchiswan imayna kasqanta mana niy atiyraq. **9** Chaymi qankunaqa salvasqa kankichis, Diospi creesqaykichisrayku.

10 Diosmanta willakuq *profetakunan ñawpaq tiempokunapi allinta estadiaspangu willakuranku, kay pachapi runakunata Dios anchata khuyakuspa salvawananchismanta. **11** Chaymi Jesucristo manaraq kay pachaman hamushaqtin, paypa Espiritun chay profetakunaman yachachiqtin, paykuna willakuranku Diosmanta Hamuq Salvador imayna ñak'arinanmanta, hinallataq ñak'arisqanpa qepantapas hatunchasqa kananmantawan ima. Chay profetakunan yachayta munaranku, pis chay Salvador kasqanmanta, hinallataq hayk'aq hamunanmantawan ima. **12** Ichaqa chay profetakunapa willakusqankuqa manan paykunapa tiemponkupaqchu karan, aswanqa noqanchispas tiemponchispaqmi. Chaytan Diosqa paykunaman entiendechiran ashka watakuna antestaraq. Chay allin willakuytan Jesucristomanta yachachikuqkunaqa chayraq qankunaman willasurankichis, cielomanta hamuq *Santo Espirituupa ancha atiyninwan. Chay willakuykunatan cielopi *angelkunapas yachaytapuni munanku.

Diospa munasqanman hina kawsananchismanta

13 Chayraykuyá qankunaqa listolla kaspaykichis, allintapuni piensaspaykichis imatapas ruwaychis, saynapi sapa kutin allin kaqta ruwaspa kawsanaykichispaq. Saynata kawsaspayá, Señorninchis Jesucristopí allinta confiaspa, kayta yuyaychis: payqa kutimuspanmi, ancha kusikuywan qankunata chashkispas, salvasunkichis. **14** Qankunaqa Señorninchis Jesucristomanta allin willakuykunata manaraq yachashaspaykichisqa, tukuy ima munasqaykichis millay huchakunata ruwaspan kawsarankichis. Kunanqa Diospa cheqaq wawankuna kasqaykichisraykuyá, Diosta allinta kasukuspa kawsaychis. **15** Imaynan Diospas mana ni ima huchayoq ch'uya; saynayá qankunapas tukuy huchakunamanta ch'uyanchasqa kaychis. **16** Ichaqa Bibliapin

khayna escribisqa kashan: “Noqaqa mana ni ima huchayoq ch'uyan kani; saynallataqyá qankunapas tukuy huchamanta karunchakuspa ch'uya kaychis”, nispa [Levítico 19.2].

17 Diosqa pimanpas mana sayapakuspallan, llapallan runakunata juzganqa. Chaymi Diosqa runakunapa ruwasqanman hina, castiganqa otaq premionta qopunqa. Saynaqa sichus qankuna ninkichis: “Papayqa Diosmi” nispa chayqa, Diosta allinta respetaspa, forastero runakuna hina sapa p'unchaw kay pachapi kawsaychis. **18** Ichaqa Diosta mana kasukuq ñawpaq abueloykichiskunapa yachachisusqaykichisman hinallan qankunaqa ñawpaqta kawsarankichis. Saynata mana imapaq valeq huchapi kawsashaqtikichismi, qankunataqa Dios salvasurankichis. Saynataqa salvasurankichis manan kay pachapi tukukuq qoriwan nitaq qolqewan pagaspachu, **19** aswanqa Señorninchis Jesucristopa ancha valeq yawarninwanmi. Paymi cruzpi sacrificasqa wañuran, mana ni ima faltayoq *cordero hina. **20** Diosqa kay pachata manaraq unanchashaspanmi, Wawan Jesucristota destinaran, noqanchispas rantinchispi wañunanpaq. Chaymi Señorninchis Jesucristoqa tiempo cumplikuqtin kay pachaman hamuran salvawananchispaq. **21** Hinas papas Diosmi Jesucristotaqa wañusqakuna ukhumanta kawsarichimuspa, hatuncharan, saynapi Diospi qankuna creenaykichispaq, hinallataq mana ishkayaspa, paypi allinta confianaykichispaq ima.

22 Chaymi kunan qankunaqa {*Santo Espiritu pa yanapayninwan} Diospa cheqaq willakusqanta kasukuspa, tukuy huchakunamanta karunchakuspakichis, ch'uyanchasqa sonqoyoqña kaspa, creyentepura cheqaqta khuyanakushankichis. Chayraykuyá qankunaqa tukuy sonqoykichiswan aswan mastaraq sumaqta khuyanakuspa kawsaychis. **23** Qankunaqa mosoqmantan nacerankichis (Jesucristopi creesqaykichisrayku). Chay mosoqmanta naceyqa manan kay pachapi tayta mamaykichismantachu; aswanqa Diospa palabranta uyarisqaykichisraykun. Diospa palabranqa wiña-wiñaypaqmi; hinas papas mana hayk'aq tukukuqmi. **24** Bibliapin nin khaynata:

“Llapallan runakunaqa qora hinallan.
Runakunapa atiyninpas, hinallataq yachayninpas
qorapa t'ikan hinallan.

Qoraqa ch'akipullanmi; t'ikanpas wishñikullanmi.

25 Ichaq Diospa palabranmi wiña-wiñaypaq;
hinaspapas mana hayk'aq tukukuq”, nispa [*Isaías 40.6-8*].

Diospa chay palabranmi allin willakuyqa. Chaytan
(Señorninchis Jesucristomanta) willakuqkuna qankunaman
willasurankichis.

2 1 Chayraykuyá qankunaqa huchaykichismanta
karunchakuspa kawsaychis, ama llullakuspa, ama ishkay
uya kaspa, ama envidianakuspa, hinallataq ama cuento
q'epi ima kaspa. 2 Aswanqa chayllaraq nacemuq wawakuna
imaynan mamanpa lechenta munanku, saynallataqyá
qankunapas Diospa palabrantaqa aswan mastaraq munaychis.
Saynapi aswan mastaraq yachaqtyikichismi, Diospi
iñiynykichisqa aswan mastaraq yapakunqa, hinallataq
salvasqa ima kankichis. 3 Hinaspapas ñan qankunaqa
yachankichishña, Diosqa sumaq llamp'u sonqo kasqanta.

Jesucristoqa kawsaq rumi hina kasqanmanta

4 Señorninchis Jesusmi kawsaq rumiqa. Chay rumitan
runakunaqa: “Manan valenchu”, nispa, despreciaranku. Ichaq
Diospaqmí chay despreciasqanku rumiqa allin akllasqa sumaq
rumi karan. Chayraykuyá qankunaqa payman ashuyuychis.

5 Qankunapas kawsaq rumikuna hinan kankichis. Chaymi
Diosqa qankunawan paypa tiyanan *templonta perqashan.
Chay templopin qankunaqa Diosta serviq *sacerdotekuna
hina kashankichis, saynapi Señor Jesucristontakama, mana
rikuy atina Diosman agradaq *ofrendakunata qonaykichispaq.

6 Chayraykun Diospas Bibliapi Jesucristomanta khaynata
niran:

“Noqan Jerusalén llaqtapi churasaq huk allin akllasqa
rumita.

Chay rumin wasipa esquinanpi churasqa kanqa,
enteron wasita sostienenenapaq.

Chay rumin wasipa cimientonpi allin kaq importante
rumiqa.

Chaymi pipas chay allin rumipi confiaqqa, mana engañasqachu nitaq p'enqachisqachu kanqa”, nispa [Isaías 28.16].

7 Jesucristopi creeqkunapaqqa chay rumiqa ancha valorniyoqmi. Ichaqa Jesucristopi mana creeq runakunamantan Bibliapi nin khaynata:

“Chay allin kaq importante rumitan albañilkunaqa mana munarankuchu.

Ichaqa chay rumin kunanqa wasipa esquinanpi importante rumi enteron wasipa perqanta allinta sostienen”, nispa [Salmos 118.22].

8 Saynallataqmi Bibliapiqa, Jesucristopi mana creeqkunamanta, nillashantaq khaynata:

“Ashka runakunan chay rumipi hayt'akuspangu urmanqaku”, nispa [Isaías 8.14-15].

Chay urmaq runakunaqa Diospa palabranta mana kasukuq runakunan kanku. Chaymi paykunaqa destinasqa karanku chay rumipi hayt'akuspangu urmanankupaq.

Diospa wawankuna kasqanchismanta

9 Qankunan ichaqa Diospa wawankuna kankichis. Diosqa qankunatan akllasurankichis, serviqnin *sacerdotenkuna kanaykichispaq, Diospa akllasqan ch'uya *nación llaqtan kanaykichispaq, hinallataq Diospa salvasqan familial kanaykichispaq ima. Diosmi qankunataqa tutayaqpi hina, millay huchallapi kawsasqaykichismanta orqosurankichis, Diospa sumaq k'ancharaynini kawsanaykichispaq. Chayraykuyá qankunaqa Diospa tukuy ima ruwasqankunamanta runamasiykichisman willamuychis. **10** Ñawpaqtaqa manan qankunaqa Diospa wawankunachu karankichis. Kunanmi ichaqa Diospa wawankunaña kashankichis. Ñawpaqtaqa manan qankunaqa khuyapayasqachu karankichis. Kunanmi ichaqa Diospa khuyapayasqanña kashankichis.

Diosllapaqña kawsananchismanta

11 Khuyasqay wawqe panaykuna, qankunaqa huk law *nación llaqtayoq runakuna hinan kay pachapiqa kawsashankichis. Chayraykun ruegakuykichis,

cuerpo y kichispa munasqan huchakunata ama ruwaspa kawsanaykichi spaq. Ichaqa chay huchakunaqa, guerrapi hinan kashan almaykichi swan. **12** Aswanyá qankunaqa, Diospi mana creeq runakunawan kushka kaspaykichi spqa, allinta imatapas ruwaspa kawsaychis, saynapi qankunamanta mana allinkunata yanqa rimashaspan kupas, juicio p'unchawpi llapallan runakunamanta Dios cuentata mañaqtin, allin ruwasqaykichi stia qawaspanku, paykunapas Diosta alabanankupaq.

Autoridadkunata respetanamanta

13 Qankunaqa llapallan autoridadkunata allinta kasukuychis, saynapi pipas mana allinkunata Señorninchis Jesucristomanta ama rimanankupaq. *Roma *nación llaqtamanta kamachikamuq *reytapas kasukuychisyá. Payqa ashka nación llaqtakunapi kamachiq kunapa jefenmi. **14** Saynallataq kasukullaychistaq sapankama llaqtakunapi kamachiq autoridadkunatas. Paykunataqa Roma llaqtapi reymi nombramuran, mana allin ruwaq runakunata castiganankupaq, hinallataq allin ruwaq runakunatas alabanankupaq. **15** Diosqa allin kaqkunata ruwaspa kawsanaykichi stan munan. Saynata kawsaqtiy kichi smi, Diospi mana creeq ignorante sonso runakunaqa, qankunapa contraykichi spi rimayta mana atispaku, upallallaña kanqaku.

16 Qankunaqa Diospi creesqaykichi raykun manaña *esclavokuna hinañachu kankichi s; aswanqa libreñan kankichi s. Ichaqa amayá “libreñan kani”, nispaykichi shchu, huchakunata ruwaspa kawsaychis. Aswanqa Diospa kamachikusqankunata ruwaspaykichi s, paypa servi qinkunkuna hina kawsaychis. **17** Hinallataq llapallan runakunatas respetaychis. Hin spa Jesucristo pi creeq kunatas aswan mastaraqyá khuyakuychis. Saynallataq Diosta cheqaqta respetaspaqa, Roma nacionmanta kamachikamuq reytapas respetallaychistaq.

Servi qkuna kasukuspa kawsanankumanta

18 Sirviente runakunaqa, patronniy kichi stia respetaspa, allinta kasukuychis. Ichaqa amayá khuyapayakuq

patronnillaykichistachu kasukuychisqa; aswanqa mana khuyapayakuq patronniykichistapas respetaspayá, allinta kasukuychis. **19** Sichus pi runapas Diospi confiaq creyente runata mana imamantapas yanqapuni ñak'arichinqa chayqa, Diosmi chay creyentetaqa alabanqa, chay ñak'ariykunata aguantasqanrayku. **20** Sichus pi runakunapas huchakuna ruwasqankumanta castigasqa kaspanku, soportanqaku chayqa, ¿imapaqtaq valen chay soportasqankurí? Manan paykunaqa merecenkuchu alabanataqa. Aswanmi paykunaqa razonmanta castigasqa kashanku. Ichaqa sichus pipas huchapi mana kawsasqankumanta castigasqa kankuman chayqa, hinallataq soportankuman chayqa, Diosmi paykunataqa anchata alabanqa, chay ñak'ariykunamanta aguantasqankurayku.

21 Saynata sufrinaykichispaqmí Diosqa qankunata waqyasurankichis. Ichaqa imaynan kikin Señorninchis Jesucristopas noqanchisrayku ñak'arispa, huk ejemplota qowaranchis. Saynallataqyá qankunapas tukuy imata pay hina soportaspa kawsaychis. **22** Jesucristoqa manan ni ima huchatapas ruwaranchu, nitaqmi ni llullakuranpashchu. **23** Hinaspapas Jesucristoqa ima nispaña k'amiqtinkupas, manan kutipakuranchu, nitaqmi wañunanpaq ñak'arichiqnin runakunatas amenazaranchu. Aswanmi allin justiciawan juzgaq Diosman dejaran, chay runakunata juzgananpaq. **24** Jesucriston huchanchiskunarayku noqanchispa rantinchispi cruzpi wañuran, saynapi huchanchiskunamanta perdonasqa kaspanchis, huchakunata saquespa, allin kaqkunataña ruwaspa kawsananchispaq. Jesucriston k'irisqa karan, saynapi qankunapas sanoyachisqa kanaykichispaq. **25** Qankunaqa chinkasqa ovejakuna hinan ñawpaqtaqa kay pachapi purisharankichis. Kunanmi ichaqa kutiranpunkichishña Jesucristoman. Paymi almaykichistaqa allinta cuidashan, imaynan ovejakunata michiqpas allinta cuidashanman hinata.

Casarasqakuna imayna kawsanankumanta

3 **1** Qankunapas, warmikuna, qosaykichista kasukuspa kawsaychis. Sichus qosaykichis Diospi mana creenchu chayqa, allin kawsasqaykichista rikuspankun, Diosmanta

mana ni imatapas rimapayallashaqtikichis, paykunapas Diospi creenkuman, **2** ch'uya sonqoyoq hinallataq respetowan kawsasqaykichista rikusqankurayku. **3** Saynaqa qankunaqa amayá piensaychis, runakuna qawasunaykichispaq sumaq kayllatachu, fino p'achakunawan p'acharukuyllapichu, chukchaykichistapas tukuy clase formapi ñaqch'akuspa arreglakullaypichu, nitaq qorimanta tukuy clase alajakunawan churarukuyllapichu. **4** Aswanqa qankunapa sumaq kayniykichisqa sonqoykichis ukhumantanyá lloqsimuchun. Chaykunan sumaq llamp'u sonqoyoq kayqa, hinallataq khuyapayakuspa kawsaypas. Chay llamp'u sonqoyoq kaymi Diospa ñawpaqninpiqa ancha valorniyoq, hinallataq mana ni hayk'aq tukukuq ima. **5** Saynatan ñawpaq tiempokunapipas Diospa munasqanman hina kawsaq warmikunaqa, Diospi anchata confiaspanku, qosankuta kasukuspa kawsaranku. **6** Saynatan Sarapas qosan Abrahamta kasukuran. Hinapan respetowan rikuspa, Abrahamtaqa niran: "Señorní", nispa. Saynallataqyá qankunapas, ama imatapas manchakuspakichis, allin kaqkunata ruwaychis. Saynata ruwaspaykichismi, qankunaqa Abrahampa warmin Sara hina kankichis.

7 Saynallataq qankunapas qosakuna, warmiykichiswan allinta entiendenakuspa yuyaypi kawsaychis. Yachaychisyá, paykunaqa p'akikuq vaso hina kasqankuta. Chaymi qankunaqa paykunata allinta cuidaspa, hinallataq respetaspas kawsanaykichis. Diosmi paykunamanpas prometeran wiña-wiñaypaq kawsayta qonanpaq. Sichus saynata kawsankichis chayqa, Diosmi qankunapa mañakusqaykichistapas uyarisunkichis. Mana saynata kawsaqtiykichisqa, manan uyarisunkichishchu.

Diosta servisqankurayku ñak'ariqkunamanta

8 Qankunaqa llapallaykichisyá, anchata khuyanakuspa, huk sonqolla kawsaychis. Tukuy imata ruwanaykichispaqpas primertayá allinta acordaykuchis, saynapi ch'ulla runa hinalla kawsanaykichispaq. Qankunaqa llamp'u sonqoyá kaychis, hinallataq khuyapayakuq ima. **9** Sichus pipas ima mana allintapas qankunapa contraykichispi

ruwasuqtiykichisqa, amayá qankunapas kaqlatachu kutichiychis. Saynallataq pipas k'amisuqtiykichisqa, amallataqyá qankunapas k'amillaychistaqchu. Aswanqa chay runakunapaqyá Diosmanta mañapuychis, paykunata Dios aswan bendecinanpaq. Chaypaqmí Diosqa qankunata akllasurankichis, paymanta bendicionninkunata chashkinaykichispaq. **10** Chaymi Bibliapipas khaynata nin:

“Pipas sapa p'unchaw allinta kawsyta munaspaqa, hinallataq sumaq p'unchawkunatapas rikuya munaspaqa, rimasqanta controlakuspayá, ama llullakuspachu runamasinkunamantaqa ima maltapas rimachun.

11 Aswanqa mana allin ruwaykunata dejaspayá, imatapas allin kaqta ruwachun; hinaspa llapallan runamasinkunawan hawkalla kawsyta mashkachun.

12 Diosqa cuidanmi allin kaqta ruwaq runakunataqa. Diosqa uyarinmi allin ruwaq runakunapa imapas mañakusqantaqa. Diosqa mana allinkunata ruwaq runakunapaqmi ichaqa phiñasqallaña kashan”, nispa [*Salmos 34.12-16*].

13 Qankuna allin kaqkunallata ruwashaqtikichisri, ¿pitaq qankunapa contraykichispí ima mana allinkunatapas ruwanman? **14** Ichaqa allin ruwasqaykichismanta ñak'arinkichis chayqa, mayna kusisqan kankichis. Saynaqa amayá qankunaqa sufrichisuqniykichis runakunataqa manchakuychishchu, nitaq hukmanyaychispashchu.

15 Aswanqa Señorninchis Jesucristotayá sonqoykichispí adoraychis, Señorniykichis kasqanrayku. Hinaspa tukuy tiempopas listo kaychis, creesqaykichismanta pipas tapusuqtiykichisqa, llamp'u sonqowan, hinallataq respetowan allin clarota contestanaykichispaq. **16** Hinaspapas qankunaqa allinta comportakuychis Jesucristopi creesqaykichisrayku, saynapi concienciaykichispas limpio kananpaq. Saynata comportakuqtiykichismi, contraykichispí rimaq runakunaqa, rimasqankumanta p'enqakunkaku.

17 Sichus Dios munanman qankuna sufrinaykichista chayqa, aswanyá allin kaqkunata ruwaspa ñak'ariychis, mana

allinkunata ruwaspa ñak'arinaykichismantaqa. **18** Ichqa Jesucristopas ch'ulla kutillan huchanchiskunarayku cruzpi chakatasqa wañuran. Payqa mana huchayoq kashaspanpas, ñak'arispan wañuran llapallan huchasapa runakunarayku, saynapi Diosman apawananchispaq. Jesucristotaqa cuerpollantan wañuchiranku; ichqa *Santo Espiritupa yanapayninwanmi kawsarinpuran. **19** Chaymantan Jesucristoqa riran, Santo Espiritupa yanapayninwan, huchallankupi wañuq presochasqa kaq runakunapa almanman willamuq. **20** Chay huchasapa runakunapa almankunaqa karan ñawpaq Noeypa tiemponpi Diosta mana kasukuq runakunapan. Paykunatan Diosqa suyaran, huchankumanta wanakuspa, payman kutirkunankuta. Ichqa *arcata Noé ruwashaqtinmi paykunaqa Diosta mana kasukurankuchu. Chaymi para-paramuspa kay pachapi unu hunt'aqtin wañuranku. Ichqa arcaman haykuq pusaq runakunallan salvasqa karanku unupi wañunankumanta. **21** Imaynatan Noeypa tiemponpipas unupi wañunankumanta pusaq runakuna salvasqa karanku, saynallataqmi Diosqa noqanchistapas salvawanchis, paypi allinta creespa, unupi bautizasqa kaqtinchis. Unupiqa bautizachikunchis, manan cuerponchis limpio kananpaqchu, aswanqa huchanchiskunamanta limpiasqa kasqanchista yachananchispaqmi. Diosqa salvawanchis Jesucristo wañusqanmanta kawsarinpusqanwanmi. **22** Señorninchis Jesucristoqa kawsarimuspanmi, hanaq pacha cieloman ripuran. Hinaspan payqa Diospa phaña ladonpi tiyashan. Chaymantan kamachin llapallan *angelkunatapas, atiyniyoq espiritukunatapas, hinallataq kamachiq espiritukunatapas.

Diospa munasqanman hina kawsanamanta

4 **1** Qankunaqa liston kanaykichis, kay pachapi ñak'arinaykichispaq, imaynan Jesucristopas noqanchista salvawananchispaq kay pachapi ñak'ariran saynata. Pipas Jesucristo hina ñak'arispa kawsaqqa, huchakunamanta karunchakuspan kawsashan. **2** Chay huchakunaqa aychanpa munasqanmi. Chaykunamantaqa karunchakun, Diospa munayninman hina allin kaqkunata ruwaspa, asta

wañunan p'unchawkama kawsananpaqmi. **3** Qankunaqa unay tiempoñan mana allinkunata ruwaspa, Diospi mana creeq runakuna hina kawsarankichis. Chaymi qankunaqa purirankichis mana controlakuspa, aychapa mana allin munayninkunapi, tukuy viciokunapi, millay ruwaykunapi, mach'aykunapi, ch'aqwa fiesta ruwaykunapi, waqllikuykunapi, mana ruwana millay *orgía nisqa waqllikuy huchakunapi, hinallataq runakunapa ruwasqan *idolokuna yupaychaykunapi ima. **4** Ichaqa Jesucristopí creesqaykichisraykun qankunaqa manaña chay millay huchakunataqa ruwankichishñachu. Chaymi chay millay huchallapi kawsaq runakunaqa, mana entiendespa, qankunamanta mana allinkunata rimanku, paykunawan manaña kushka kasqaykichisrayku. **5** Ichaqa kawsaqkunatapas hinallataq wañuqkunatapas juzgananpaqmi Diosqa listollaña kashan. Chay juzganan p'unchawpin chay millay huchakuna ruwaq runakunaqa Diosman cuentata qonqaku. **6** Chayraykun Señorninchis Jesucristoqa wañuqkunaman allin willakuykunata willamuran, paykunapas juzgasqa kanankupaq, saynapi Diospi creeq runakunapa espiritunpas Dioswan kawsanankupaq.

Yanapanakunamanta

7 Ñan kay pachapa tukukunan p'unchawqa chayamushanña. Chayraykuyá qankunaqa Diosmanta mañakuspa kawsaychis, hinallataq allinta piensaspa imatapas ruwaychis.

8 Qankunaqa allinta khuyanakuspayá kawsaychis. Cheqaqta khuyanakuspaykichisqa, ima faltaykichistapas perdonanakuytaqa atinkichismi. **9** Saynallataqyá Jesucristopí creeqmasiykichistapas ama rimapakuspalla wasiykichispi samaykachiychis. **10** Qankunamanqa Diosmi sapankamaykichisman qosurankichis huk *oficiota, chay oficiowan payta servinaykichispaq. Saynaqa wasipi tukuy kaqkunata allinta cuidaq mayordomo runa hinayá, Diospa oficio qosusqaykichiswan runamasiykichista allinta yanapaspa kawsaychis. **11** Sichus pipas Diosmanta rimanqa chayqa, Diospa palabranpi nisqanman hinayá rimachun. Sichus pipas runamasinta yanapaspa servinqa chayqa, Diospa qosqan

atiywanyá allinta servichun. Saynata ruwaqtiykichismi, runakunaqa Diosta alabanqaku Señorninchis Jesucristontakama. Diosqa ancha sumaq k'anchaypin tiyan, hinallataqmi payqa tukuy atiyniyoq ima. Saynaqa Diosyá wiña-wiñaypaq alabasqa kachun. Amén.

Jesucristopí creesqanchisrayku ñak'arinamanta

12 Khuyasqay wawqe panaykuna, sinchi ñak'ariykunaña hamuqtinpas, qankunaqa ama sorprendekuspayá ama manchakunkichishchu. Chay sasachakuykunaqa Jesucristopí iñiyniykichista pruebaman churananpaqmi, hinaspapas chay sasachakuypi ñak'ariykunaqa pasananpunin kashan. **13** Imaynan Jesucristopas ñak'ariran, saynata ñak'arispaqa, qankunapas anchatayá kusikuychis. Saynata ñak'arispaykichismi, Jesucristo kay pachaman kutimuqtin, qankunaqa anchata kusikunkichis, paypa sumaq k'anchayninta, hinallataq tukuy atiyninta rikuspaykichis. **14** Sichus Jesucristopí creesqaykichisrayku pipas k'amisunkichis chayqa, ancha kusikuñiyoqmi kankichis, Diospa ancha atiyniyoq *Santo Espiritun qankunapi kasqanrayku. {Qankunata k'amispangua Santo Espiritutan k'amishanku. Ichaqa qankunaraykun Diospa Santo Espiritunqa ancha alabasqa}. **15** Sichus pipas sufrinqa chayqa, amayá sufrichun runa wañuchisqanmantachu, mana allinkuna ruwasqanmantachu, suwakusqanmantachu, runa masinpa vidanman metekusqanmantachu. (Kay huchakuna ruwaq runaqa merecenmi sufriyta). **16** Ichaqa sichus pipas Jesucristopí creesqanrayku sufrispaza, amayá p'enqakuspachu kawsachun. Aswanqa Diosman graciasta qochun, Jesucristopí creesqanrayku.

17 Diospa juzganan tiempoqa ñan chayamushanña. Chaymi Diosqa primerta juzgayta qallarinqa Jesucristopí creeqkunamanta. Saynaqa piensarisunyá, Jesucristopí creeqkunatataq khaynata juzgawanchis chayqa, ¡imaynaraqchá kanqa, Diosmanta allin willakuykunata mana kasukuq runakunata Jesucristo juzgaqtinqa! **18** Diosta kasukuq runakunaqa ancha sasawanraqmi salvasqa kanqaku. Sayna kaqtinqa, ¡imaynaraqchá kanqa Diosta mana kasukuq

huchasapa runakunawanqa! **19** Saynaqa Diospa munasqanman hina ñak'arispanchisqa, ama hukmanyaspayá allin kaqkunata ruwaspanchis Diospi confiakusunchis. Hinallataq vidanchistapas Diosman entregasunchis cuidawananchispaq. Ichaqa Diosmi noqanchistaqa unanchawaranchis; hinaspapas payqa tukuy ima prometesqantapas cumplinqapunin.

Iglesiapi yachachiq liderkunamanta

5 **1** *Iglesiapi yachachiq liderkunatan kunan ruegakuykichis. Noqapas qankuna hina yachachiq lidermi kani; hinallataq Señor Jesucristopa ñak'arisqanmantapas testigon kani. Saynallataqmi noqaqa Señorninchis Jesucristo kutimuspa, sumaq k'anchariyninta rikuchiwaqtin, anchata kusikusaq paywan kushka. Chayraykun consejamuykichis khaynata: **2** Qankunamanmi Diosqa encargasurankichis, paypi creeq runakunata allinta cuidanaykichispaq. Saynaqa allintayá cuidaychis, imaynan huk allin michiqpas allinta cuidan ovejakunata hina. Amayá qankunaqa cuidaychis huk obligasqa hinachu, nitaq qolqueraykullachu; aswanqa ancha kusikuywanyá Diospa munasqanman hina cuidaychis. **3** Hinaspapas qankunaqa

Oveja michiq runa (1 Pedro 5.2)

amayá kay pachapi patronkuna hinachu kamachikuqlla kaychis. Aswanqa huk ejemplo hinayá Diospi creeqkunapaqqa kaychis. **4** Saynata ruwaqtykichismi, llapallan liderkunapa Jefen Jesucristo hamuspa, michiqkunapa michiqnin kaspa, qosunkichis mana hayk'aq tukukuq premioykichista.

5 Saynallataq qankunapas jovenkuna, hinallataq sipaskuna, yachachiq liderniykichista kasukuspa kawsaychis. Hinaspa llapallaykichis humildadwan kasunakuspa kawsaychis. Chaykunamantan Bibliapi nin khaynata:

“Diosqa paytukuq runakunapa contranpin kashan.

Ichaqa humildadwan kawsaq runakunatan yanapan”,
nispa [*Proverbios 3.34*].

6 Chayraykuyá qankunaqa tukuy atiyniyoq Diospa ñawpaqninpi humildadwan kawsaychis. Hinaspa payta allinta kasukuychis, saynapi Diospa munasqan tiempo chayamuqtin, qankunata hatunchasunaykichispaq. **7** Diosmi qankunataqa cuidashasunkichis. Chayraykuyá qankunaqa tukuy ima llakikuyniykichistaqa Diosman dejaychis.

8 Enemigoykichis

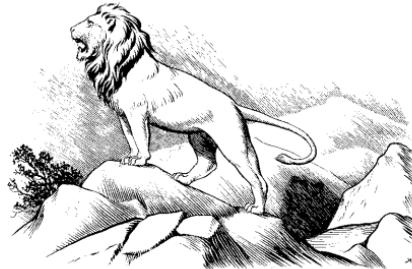
diablon huk yarqasqa león
hinaraq qaparqachaspa
mashkashasunkichis,
pillatapas huchaman
urmarachispa
mikhusunaykichispaq.
Chayraykuyá qankunaqa
sapa p'unchaw listolla
kaychis, **9** saynapi

chay diablopas contranpi qaqa hina allinta sayaspa, ama vencechikunaykichispaq. Qankunaqa Diospiyá astawanraq confiaspa iñiyichis. Hinaspapas yachaychisyá, enteron

kay pachantinpin Jesucristopi creeqmasinchiskunapas, qankuna hina, tukuy clase sasachakuykunata pasashanku.

10 Ichaqa kay pachapi pisi tiempolla ñak'arisqaykichis pasaruqtinmi, ancha khuyakuwaqninchis Diosqa astawanraq yanapasunkichis, ama ishkayaspa paypi confianaykichispaq, hinallataq paymanta ama karunchakunaykichispaq ima.

Saynaqa yuyariychisyá, Diosmi qankunataqa akllasurankichis,

Yarqasqa león (1 Pedro 5.8)

wawan Jesucristontakama, paypa kasqanpi wiñaypaq kananchispaq. **11** Diosyá hatunchasqa kachun, kunanmanta asta wiña-wiñaykama, ancha atiyniyoq kasqanmanta. Amén.

Cartapa tukukuyininmanta

12 Wawqenchis Silvanon yanapawaran, kay chikan cartata qankunaman esribimunaypaq. Chaytan paywan apachimushaykichis. Silvanoqa Jesucristopi cheqaq creyenten. Hinasapas payqa wawqeypas kanman hinan. Noqaqa anchatan paypi confiani, Diospi mana ishkayaspas creesqanrayku. Kay cartapi consejokunata leespaykichisyá, allinta kallpanchakuychis. Diosqa cheqaqtapunin qankunataqa munakusunkichis. Saynallataqyá qankunapas Diosta munakuychis ama ishkayaspaykichis. *[Nota: Silvanopa huknin sutinka karan Silasmi. Paymantan masta yachasunchis Hechos 15.22 leespanchis].*

13 Señorninchis Jesucristopi creeq kay Babilonia llaqtapi kaqkunan qankunaman saludota apachimushasunkichis. Paykunatapas Diosmi qankunata hina akllaran, paypa wawankuna kanankupaq. Saynallataqmi wawqenchis Marcospas qankunaman saludota apachimushasunkichis. Payqa wawaypas kanman hinan. *[Nota: Babiloniawanka Roma llaqtatan rikch'anachinku].* **14** Saynallataqyá qankunapas khuyakuywan much'aykanakuspa saludaykanakuychis.

Diosmanmi mañakushani, qankunaqa Jesucristowan huk sonqolla kasqaykichisrayku, saynapi qankunata sumaq hawkayaypi kawsachisunaykichispaq. Amén. *[Nota: Israel nación llaqtapiqa qarikunapas uyankupin huk much'aywan saludanakuranku. Saynan paykunapaqa costumbrenku karan. Ichaga kay Perú llaqtanchispika manan chay costumbrenchisqa kanchu].*

2 PEDRO

1. **Kay cartatari, ¿pitaq escribiran?** Kay cartataqa *apóstol Pedron escribiran (2 Pedro 1.1). Pedroqa Señor Jesucristopa akllasqan apostolnинmi karan (Mat 10.2). Pedropa huknin sutinmi karan *Simón (Juan 1.42). Payqa manaraq Jesucristopa discipulon kashaspanqa, challwata challwaqmi karan (Mat 4.18-20).
2. **Kay cartari, ¿hayk'aqtaq escribisqa karan?** Kay cartaqa escribisqa kanman karan Señor Jesucristopa nacesqanpa qepanta 62 otaq 67 watakunapin. Hinaspapas kay cartaqa *Roma llaqtapin escribisqa kanman karan.
3. **Kay cartari, ¿pikunapaqtaq escribisqa karan?** Kay cartaqa escribisqa karan Jesucristopi iñiq llapallan creyentekunapaqmi.
4. **Kay cartari, ¿imapaqtaq escribisqa karan?** Kay cartaqa escribisqa karan, falso yachachiq maestrokunamanta Jesucristopi creyentekuna allinta cuidakunankupaqmi, hinallataq iñiyinkupipas kallpanchakuspa sumaqta kawsaspanku, Señor Jesucristomanta astawan yachanankupaq iman.
5. **Kay cartapiri, ¿mayqen versiculotaq aswan más importante yuyanapaq?** Kay versiculon aswan más importanteqa: “Saynaqa khuyasqay wawqe panaykuna, kunanqa ñan qankunaqa allintaña yachankichis. Chayraykuyá Señorninchis Jesucristopi allinta creespa, qqa hina sayaychis. Hinaspas huchallapi kawsaq chay runakunamantapas allinta cuidakuychis, ama engañasunaykichispaq, hinallataq ama urmachisunaykichispaq ima” (2 Pedro 3.17).
6. **Kay cartari, ¿imayna dividisqataq kashan?** Kay cartaqa khayna dividisqan kashan:
 - (1) Diospa munasqanman hina kawsananchismanta (2 Pedro 1.1-15).
 - (2) Jesucristopa sumaq k'anchaynin rikusqankumanta (2 Pedro 1.16-21).
 - (3) Llullakuspa yachachikuqkunamanta (2 Pedro 2.1-22).
 - (4) Señor Jesucristopa kutimuman p'unchawmanta (2 Pedro 3.1-18).

Cartapa qallariyninmanta

1 1 Wawqe panallaykuna, noqaqa Jesucristota serviq *apóstol Simón Pedron kani. Jesucristoqa Diosninchismi, hinallataq Salvawaqninchis ima. Payqa ancha justo kaspanmi qankunataqa yanapasurankichis, Diospi cheqaqta confianaykichispaq, imaynan noqaykutapas yanapawaranku paypi confianaykupaq chay hinata. Chaymi kay cartata qankunaman escribimuykichis.

2 Noqaqa Diosmantan mañakushani, qankunata tukuy ruwasqaykichispi yanapasunaykichispaq, hinallataq hawkayaypi kawsachisunaykichispaq, saynallataq Diosmanta, hinallataq Señorninchis Jesucristomantapas astawan yachanaykichispaq.

Diospa munasqanman hina kawsananchismanta

3 Diosqa atiyninwanmi tukuy imapi yanapawanchis, paypa munasqanman hina kawsananchispaq. Saynataqa yanapawanchis, payta reqsisqanchisraykun. Diosqa ancha atiyninwan, hinallataq ancha khuyakuyninwanmi waqyawaranchis, payllapaqña kawsananchispaq. **4** Hinapan Diosqa ancha sumaq prometesqanman hina yanapawanchis, tukuy imatapas munasqanman hina ruwaspa, payman rikch'akunanchispaq. Hinaspapas Diospa chay prometesqanqa ancha valorniyoqmi. Chaykunatan qankunaqa (paypi creesqaykichisrayku), huk hatun bendicionta hina chashkirankichis, tukuy wañuyman apaq huchakunamanta ayqekunaykichispaq.

5 Saynaqa kay qatiqnin consejokunata ruwaspayá kawsaychis: Allinta Diospi confiaychis. Allinta imatapas ruwaychis. Allinta Diosmanta yachaychis. **6** Allinta ima ruwaypipas controlakuspa kawsaychis. Allinta pacienciakuspa kawsaychis. Allinta Diosmanta hap'ipakuychis. **7** Allinta khuyakuychis Jesucristopi creeqkunata. Hinallataq llapallan runamasiykichistapas allinta khuyakuychis. **8** Sichus Señorninchis Jesucristota allinta reqsinkichis chayqa, tukuy chaykunataqa ruwankichismi. Chaykunata aswan mastaraq ruwaspaqa, manan qankunaqa qella runakunachu kankichis; aswanqa Diosta ancha allin serviq runakunañan kankichis. **9** Ichaqa pipas kay nisqaykunata mana kasukuqqa mana allinta rikuq ñawsa runa hinan kawsashan. Chay runaqa qonqarunmi ñawpaq millay huchankunamanta Diospa perdonasqantaqa.

10 Saynaqa wawqe panaykuna, qankunaqa Diospa waqyasqan, hinallataq Diospa akllasqan wawankunan kashankichis. Chayraykuyá qankunaqa astawanraq Diospa munasqankunata ruwaspa kallpanchakuychis. Sichus

chaykunata ruwankichis chayqa, manan hayk'aqpas huchamanqa urmankichishchu, nitaqmi Diosmantapas karunchakuspa t'aqakunkichishchu. **11** Saynata kawsaqtiykichismi, qankunataqa salvawaqninchis Señor Jesucristo ancha kusikuywan chashkisunkichis wiña-wiñaypaq hanaq pacha glorianpi.

Cheqaq yachachikuymanta

12 Qankunaqa ñan allintaña yachankichis chay yachachikuykunaqa cheqaq kasqanta. Saynata iñiyniykichispi qaqa hina sayaqtyikichispas, manan noqaqa qonqasaqchu kaykunamanta qankunaman yuyarichiytaqa. **13** Hinas papas noqapaqqa deberniymi, kawsanaykama tukuy chaykunamanta qankunata yuyarichispa kallpanchanaypaq. **14** Noqamanqa Señorninchis Jesucriston ña willawaranña pisi tiempollaña kawsanaymanta. **15** Chayraykun noqaqa qankunaman kaykunata willashaykichis, wañusqaypa qepanman kay yachachisqaykunata sapa kutin yuyarinaykichispaq.

Jesucristopa sumaq k'ancharayn rikusqankumanta

16 Señorninchis Jesucristopa atiyninmanta, hinallataq kay pachaman kutimunanmantapas qankunaman willaspaqa, manan noqaykuqa huk cuentota hinachu willaraykiku. Aswanqa kikiykupunin ñawiyyawan rikurayku Jesucristoqa ancha atiyniyoq, hinallataq ancha k'ancharishaq kasqanta. **17** Hinaspan hanaq pacha cielomanta uyarirayku Diospa khayna nimusqanta: “Paymi khuyasqay Wawayqa. Paywanmi anchata kusikuni”, nispa. Saynata nispanmi, Diosqa Wawan Jesucristota hatuncharan; hinallataq rikuchiwaranku ancha sumaq k'ancharayn iyoq kasqanta ima. **18** Chaykunatan noqaykuqa kikiykupuni rikurayku, Jesuswan kushka Diospa akllasqan ch'uya orqopi kashaspayku. [Nota: *kay ch'uya orqomanta astawan yachanapaqqa leenanchis Mateo 17.1-5; Marcos 9.2-7; Lucas 9.28-35.*]

19 Chaymi noqanchisqa seguro kashanchis, Diosmanta ñawpaq willakuq *profetakunapa nisqanqa cheqaqpuni kasqanmanta. Chayraykuyá qankunaqa allinta yuyarispas, chay profetakunapa willakusqankuta kasukuychis.

Ichqa chay yachachisqankun tutayaq ukhupi asta achiqamunankama k'anchaq mechero hina. Saynan qankunapas Señorninchis Jesucristotaqa pacha achiqayta lloqsimuq qoyllurta hina suyanaykichis. Paymi rikhurimuspa, tukuy imata qankunaman yachachisunkichis. **20** Ichqa primerotayá kayta yachaychis, Diosmanta Bibliapi esribisqa kaqkunaqa manan pipapas kikinpa munasqanman hinalla yachachinanpaqchu. **21** Ñawpaq tiempokunapipas, manan ni mayqen profetakunapas kikinkupa munasqankuman hinallachu imatapas rimaranku. Aswanqa llapallankun chay ñawpaq profetakunaqa Diospa partenmanta rimaranku, Santo Espíritu paykunata yanapasqanrayku.

Llullakuspa yachachikuqkunamanta

2 1 Israel *nación llaqtapipas karanmi llullakuspa puriq falso *profetakunaqa. Saynallataqmi qankuna ukhupipas kanqa llullakuspa puriq falso yachachiqkunapas. Paykunan imakunatapas llullakuspa yachachinqaku, runakuna cheqaq kaqpi ama creenankupaq. Hinas papas cuentata ama qokunaykichispaqmi, paykunaqa tukuy mana allinkunata sumaqllata yachachisunkichis. Hinaspan chay runakunaqa salvawaqninchis Señor Jesucristotapas neganqaku. Sayna ruwasqankuraykun Diosqa qonqaylla paykunata mana piensasqanku rato anchata castiganqa.

2 Ashkan runakunaqa chay llullakuspa yachachiq runakunataqa qatikunqaku. Hinaspan chay qatikuqkunapas paykuna hina mana allinkunata ruwaspa kawsanqaku. Paykunapa culpanpin ashka runakunaqa cheqaq allin willakuykunamanta tukuy mana allinkunata rimanqaku. 3 Hinas papas chay falso profetakunaqa, qolqeta astawan ganayta munaspunkun, llullakuspanku qankunatapas engañasuspaykichis convenceyta munanqaku. Ichqa chay runakunaqa ñawpaq tiempomantapachan ña sentenciasqaña kashanku, anchata castigasqa kanankupaq. Saynaqa manan paykunaqa chay castigomantaqa ishkrapakuyta atinqakuchu.

4 Diosqa manan perdonaranchu huchallikuq angelkunataqa. Aswanmi infiernoman wikch'uyuran. Chaymi chay angelkunaqa tutayaq ukhupi kashanku, cadenakunawan

watasqa, asta juicio p'unchaw chayamunankama.

5 Saynallataqmi Diosqa mana perdonaranchu Noeypa tiemponpi huchallapi kawsaq runakunatapas. Aswanmi parata parachimuran, kay pachaman unu hunt'aspas, llapallan mana kasukuq runakunata wañuchinanpaq. Ichaqa Diospa kamachisqanta willakuq Noé sutiyoq runallatan Diosqa salvaran, qanchis runakunatawan ima. **6** Saynallataqmi Diosqa castigaran nina parawan *Sodoma llaqtapi, hinallataq Gomorra llaqtapi tiyaq runakunatapas. Paykunatan ushpaman tukuchispa chinkachiran, huchallapi kawsasqankurayku. Ichaqa saynallataqmipas anqanqa qepa tiempokunapi, huchallapi kawsaq runakunawanpas. Chaykunaqa pasaran, huchapi kawsaq runakunapaq huk ejemplo hina kananpaqmi. **7** Ichaqa Lot sutiyoq runatan, Sodoma llaqtapi tiyashaqtin, Diosqa salvaran nina para ruphaqtin chinkachisqa kananmanta. Lotqa justo runan karan. Hinaspapas Lotqa huchallapi runakuna kawsasqankuta rikuspanmi anchata llakikuran. **8** Chay justo runa Lotqa huchallapi kawsaq runakunapa llaqtanpin tiyaran. Hinaspanmi sapa p'unchaw tukuy millay huchakuna ruwasqankuta rikuspa, hinallataq millaykuna rimasqankuta uyarispan, anchata llakikuran. **9** Diosqa imaynan Lotta salvaran, saynatan kunan tiempokunapipas paypi confiaqkunata salvanqa ima sasachakuykunamantapas. Ichaqa huchallapi kawsaq runakunatan Diosqa juicio p'unchawpi castiganqa, imaynan Sodoma llaqtapi tiyaq runakunata castigaran hinata. **10** Diosqa castiganqa Bibliapi kamachisqankunata mana kasukuspa munasqankuman hina huchallapi puriq runakunatan.

Chay llullakuspa yachachiq runakunaqa Diosta mana kasukuqkunan kanku. Chaymi paykunaqa paytukusqallaña kanku; hinallataq ancha atiyniyoq kamachikuqkunatapas k'aminku, mana p'enqakuq hinallataq mana manchakuq kasqankurayku. [Nota: *Chay ancha atiyniyoq kamachikuqkunaqa kallanmantaqmi hanaq pachapi Diospa ancha atiyniyoq angelinkunapas otaq kay pachaman Diospa wikch'umusqan angelinkunapas otaq kay pachapi kamachikuq autoridadkunapas*].

11 Ichaqa Diospa angelinkunanan, chay llullakuspa yachachiq runakunamantapas aswan más atiyniyoq kashaspanku, mana

k'aminkuchu chay ancha atiyniyoq kamachikuqkunataqa.

12 Chaymi chay llullakuspa yachachiq falso profetakunaqa mana entiendesqanku yachachikuykunamanta malta rimanku. Paykunaqa animalkuna hina mana yuyayniyoq kaspankun, munasqankuman hina imatapas ruwanku. Imaynan animalkunapas nacemunku wañuchisqa kanankupaq, saynatan chay falso profetakunaqa wañuchisqa kanqaku.

13 Hinas papas paykunaqa runakuna engañasqankumantan anchata ñak'arinqaku. Paykunaqa piensankun, cuerponkupa munasqanman hinalla imatapas ruwaspanku, kusisqa kanankupaq. Paykunapa tukuy millay huchakuna ruwasqankuqa p'enqakunapaqmi. Hinas papas qankunapa huñunakusqaykichis fiestakunaman rispanku, kusikunku hucha ruwasqankuwan. Paykunaqa mana p'enqakuq qara uya kaspankun chaykunataqa p'unchawpi ruwanku. **14** Chay millay huchakunallapi puriq runakunaqa, pi warmita rikuspankupas, waqllichiyllapin piensanku; hinas papas paykunaqa waqllikuykunapi puriytaqa manan pisipankuchu. Paykunaqa Jesucristopi pisi iñiyniyoqkunatan engañanku.

Hinaspan sumaqllata rimapayaspanku, huchakunaman urmachinku. Hinas papas paykunaqa manan contentochu kanku ima kapuqninkuwanpas; aswanmi astawanraq imatapas munanku. Chaymi chay runakunataqa Dios anchata castiganqa, maldecisqa kasqankurayku. **15** Paykunaqa cheqaq ñanta saqespankun, chinkasqa ñanninta purishanku, Diosmanta karupi kasqanrayku. Saynata kawsaspanku paykunaqa ñawpaq Beor sutiyoq runapa wawan mana allin *profeta *Balaam hina kashanku. Chay Balaammi qolqe ganayllata munaspa, mana allinkunata ruwaran.

16 Chaymi chay profeta Balaam mana allinkunata ruwaqtin, montakusqan asnoqa, runa hina rimaspa, Balaamta q'aqcharan. Saynata q'aqchaspanmi Balaamtaqa hark'aran, Diospa contranpi loco hina imatapas ruwananmanta.

17 Chay llullakuspa yachachiq falso profetakunaqa ch'akisqa qocha hinan mana imapaq serviq kanku. Hinas papas wayraq apakachasqan ch'aki phuyu hinan kanku. Paykunapaqmi separasqa kashan ch'ak limbo tutayaq ukhu. Chaymanmi Diosqa paykunata wikch'uyunqa, chaypi

wiña-wiñaypaq castigasqa kanankupaq. **18** Paykunaqa runakunata engañanankupaqmi, creenallataña imatapas sumaqta rimanku. Ichaqa manataqmi chay sumaqllaña rimasqankuqa ni imapaqpas valenchu. Saynata rimaspunkun, wakintapas millay huchakuna ruwasqankuman urmachinku. Saynataqa engañanku Diospi chayllaraq creeq runakunatan. **19** Hinaspapas chay runakunaqa yachachinkun khaynata: “Qankunaqa libren kankichis tukuy ima munasqaykichista ruwanaykichispaq”, nispa. Ichaqa manataqmi ni paykunapas librechu kanku, wañuyman apaq huchakunapa esclavonkuna kasqankurayku. Chaymi chay llulla runakunaqa, huchallapi kawsasqankurayku, mana imaman tukuchisqa kanqaku. Ichaqa pipas huchakunata mana saqey atiqqa, diablopas esclavonmi. **20** Salvadorninchis Jesucristopi creeqkunaqa, tukuy huchakunamanta ishkakuspunkun, manaña huchakunata ruwaspachu kawsanku. Ichaqa sichus saynata kawsashaspanku kaqmanta chay llulla runakunawan engañachikuspa huchakunapi kawsanqaku chayqa, huchapi ñawpaq kawsasqankumantapas aswan más culpayoqraqmi kanqaku, Jesucristopa yachachisqankunata yachashaspanku mana kasukusqankurayku. **21** Paykunapaqqa aswan más allinchá kanman karan Señor Jesucristopa yachachisqankunamanta mana yachayqa. Ichaqa ñan paykunaqa Jesucristopa yachachisqankunataqa yachankuña. Chaymi niykichis, sichus Señor Jesucristopa yachachisqankunata manaña kasukuspanku qepaman kutinqaku chayqa, Diospa yachachisqan kamachikuykunatan despreciashanku. **22** Pipas qepaman kutiqtunapin kay nisqakuna cumplikun:

“Alqoqa kutichisqantan, kaqmanta mikhukapun”.

Hinallataq: “Khuchipas chayllaraq bañasqa kashaspanmi, kaqmanta qenlli barropi qospan”, nispa.

Señor Jesucristopa kutimunan p'unchawmanta

3 1 Khuyasqay wawqe panaykuna, kay cartawanqa ishkay kutitañan escribimushaykichis. Ishkaynin cartapin q'aqchaspas hinaraq yuyarichimushaykichis, ch'uya sonqoyoq kaspaykichis, allinta piensaspa,

kawsanaykichispaq. **2** Qankunaqa yuyariychisyá Diosmanta willakuq ñawpaq *profetakunapa willakusqanta. Hinallataq ama qonqaychishchu Salvadorinchis Señor Jesucristopa kamachikusqantapas. Chaykunatan apostolkunaqa qankunaman yachachisurankichis.

3 Primertaqa yachanaykichismi kayta: qepa p'unchawkunatan hamunqaku millay huchakunapi kawsaq runakuna. Paykunan qankunamanta burlakuspanku, **4** khaynata nisunkichis: “Jesucristoqa kutimunanpaqmi prometekuran. Ichaqa ¡maytaq kutimushanchu! Ñan ñawpaq abuelonchiskunapas wañupunkuña. Hinas papas kay pachapi tukuy imakunapas kaqlan kashan. (Payqa niranmi kutimuspa tukuy imata kay pachapi cambiananpaq; ichaqa manan kutimunchu)”, nispanku. **5** Saynata rimaq runakunaqa yachashaspancupas manan cuentata qokuya munankuchu, Diosqa cielotapas hinallataq kay pachatapas rimayllanwan unanchasqanta, hinallataq allpatapas, unutapas rimayllanwan rakisqanta. **6** Diosqa chay atiyninwanmi parata nishuta parachimuran runakuna huchallapi kawsasqankurayku. Hinaspan chay ñawpaq tiempopi tiyaq runakunata hinallataq tukuy ima kawsaqkunatapas chinkachiran. **7** Saynallataqmi Diosqa chay atiylanwantaq kay pachatapas, hinallataq hanaq pacha cielotapas waqaychashan, juicio p'unchawpi ninawan k'anasqa kananpaq. Chay juicio p'unchaw chayamuqtinmi, huchallapi kawsaq runakunatas Diosqa anchata castiganqa.

8 Khuyasqay wawqe panaykuna, qankunaqa amayá qonqaychishchu, Diospaqqwa waranqa watan huk p'unchawpas kashanman hinalla; huk p'unchawñataqmi waranqa watapas kashanman hina. **9** Diosqa manan runakunapa piensasqanman hinachu prometesqantaqa qonqarun. Aswanmi Diosqa ancha pacienciayoq noqanchiswan. Chaymi payqa mana munanchu ni huk runapas huchallankupi wañuspa castigasqa kanankuta. Aswanmi Diosqa munan llapallan runakuna, huchankumanta wanakuspanku, payman kutirikunankuta.

10 Ichaqa Señorninchis Jesucristopa kutimunan p'unchawqa qonqayllamantan chayamunqa. Imaynan suwapas mana willakuspalla hamun suwakuq, saynatan payqa qonqayllamanta hamunqa. Chay p'unchawmi ancha

mancharikuypaq qaparishaq truenokuna pasaqtin, hanaq pacha cielo chinkachisqa kanqa, tukuy kaqninkunapiwan ima. Saynallataqmi kay pachapas, tukuy imakunantin, ninapi k'anasqa kaspa chinkanqa.

11 Qankunaqa yachankichismi tukuy imakunapas mana imaman tukuchisqa kananta. Chayraykuyá Diosta kasukuspa, sapa p'unchaw allin kaqkunata ruwaspa, mana huchallikuspa kawsaychis. **12** Hinaska allin kaqkunata ruwaspa, listolla suyaychis, Diospa kutimunan p'unchaw apurayman chayamunampaq. Chay p'unchawmi cielopas, hinallataq cielopi tukuy ima kaqkunapas titi hinaraq chullurispa tukukapunqa. **13** Noqanchistaqmi ichaqa suyashanchis Diospa prometewasqanchis mosoq cielota, hinallataq mosoq allpatawan. Chaypiqa manañan ni ima mana allinpas kanqañachu; aswanmi Diospa munasqanman hinallaña kawsasunchis.

14 Chayraykuyá qankunaqa, khuyasqay wawqe panaykuna, chaykunata suyakuspakykichi, imatapas ruwaychis Diospa munasqanta allinta kasukunaykichi, saynapi Señor Jesucristo kay pachaman kutimuspa, mana ni ima huchayoqta, hinallataq sumaq hawkalla kawsashaqta tarimusunaykichi, saynapi. **15** Amayá qonqaychishchu, Señorninchis Jesucristoqa ancha pacienciawanmi suyashan, runakuna salvasqa kanankuta. Chaymi payqa manaraq hamunraqchu. Chaykunamantan khuyasqa wawqenchis Pablopas ña escribimusurankichishña, kikin Diospuni payman yachayta qoqti. **16** Wawqenchis Pabloqa llapan escribimusqan cartakunapin chaykunamanta escribimuran. Ichqa chay escribimusqankunapin wakinqa sasa entiendeykuna kashan. Chaymi Diospa palabranta mana allinta entiendeq runakunapas, hinallataq Diospi mana allinta creeqkunapas, paykunapa munasqanman hinalla falsota yachachinku. Saynallataqmi chay runakunaqa, Bibliapi Pabloqa escribisqankunatas, hinallataq Bibliapi llapallan escribisqakunatas cambiaspa, mana kaqkunata yachachinku. Chayraykun paykunataqa kikin Diospuni ancha-anchata castiganqa.

17 Saynaqa khuyasqay wawqe panaykuna, kunanqa ñan qankunaqa allintaña yachankichis. Chayraykuyá

Señorninchis Jesucristopi allinta creespa, qaqha hina sayaychis. Hinaspa huchallapi kawsaq chay runakunamantapas allinta cuidakuychis, ama engañasunaykichispaq, hinallataq ama urmachisunaykichispaq ima. **18** Qankunaqa Salvawaqninchis Señorninchis Jesucristotayá aswan mastaraq reqsiychis. Saynata ruwaspan qankunaqa Señorninchis Jesucristopa munakuyninta aswan mastaraq chashkinkichis. ¡Señorninchis Jesucristoyá hatunchasqa kachun, kunanmanta asta wiña-wiñaykama! Amén.

1 JUAN

1. **Kay cartatari, ¿pitaq escribiran?** Kay cartataqa *apóstol Juanmi escribiran. Juanqa Zebedeoopa hinallataq Salomeyapa wawanmi karan (Mat 20.20-23; 27.56). Paymi Señor Jesucristopa ancha khuyakusqan apostolnin karan. Juanqa manaraq Señor Jesusta reqsishaspaqa, Bautizaq Juanpa discipulonmi karan (Juan 1.35-40). Paymi wawqen *Jacobopiwan (Santiagopiwan) *Galilea laguna qochapi challwata challwasharanku. Hinaqtinmi Jesusqa paykunata waqyaran, discipulonkuna kanankupaq (Mat 4.21; Mar 1.19-20).
2. **Kay cartari, ¿hayk'aqtaq escribisqa karan?** Kay cartaqa escribisqa kanman karan Señor Jesucristopa nacesqanpa qepanta 85 otaq 90 watakunapin.
3. **Kay cartari, ¿pikunapaqtaq escribisqa karan?** Kay cartaqa escribisqa karan Jesucristop iñiq llapallan creyentekunapaqmi.
4. **Kay cartari, ¿imapaqtaq escribisqa karan?** Kay cartaqa escribisqa karan Señor Jesucristoqa cheqaqtapuni Diospa Wawan kasqanta llapallan creyentekuna astawanraq yachaspanku, paypi allinta creenankupaqmi (1 Juan 5.13; 5.1), hinallataq khuyanakuspa kawsanankupaq ima, saynapi amaña huchallikunankupaq (1 Juan 2.15-17; 3.3, 18).
5. **Kay cartapiri, ¿mayqen versiculotaq aswan más importante yuyanapaq?** Kay versiculon aswan más importanteqa: “Diospa kamachikuyninqa kaymi: Diospa Wawan Jesucristopin creenanchis. Saynallataqmí kamachikusqanman hina, llapallanchis sumaqta khuyanakuspa kawsananchis” (1 Juan 3.23).
6. **Kay cartari, ¿imayna dividisqataq kashan?** Kay cartaqa khayna dividisqan kashan:
 - (1) Diosmanta hamuq kawsay qokuq Palabramanta (1 Juan 1.1-4).
 - (2) K'anchaypi kawsaspa, Diospa kamachikuyninkuna kasukunanchismanta (1 Juan 1.5 asta 2.17).
 - (3) Falso cristo rikhurimunanmanta (2 Juan 2.18-29).
 - (4) Diospa wawankunaña kaspa, khuyanakunanchismanta (1 Juan 3.1-24).
 - (5) Pikunapis Diospa *Santo Espiritun kasqanmanta (1 Juan 4.1-6).
 - (6) Diosqa ancha munakuyniyoq kasqanmanta (1 Juan 4.7-21).
 - (7) Jesucristop iñispas wiñay kawsayniyoq kasqanchismanta (1 Juan 5.1-21).

Kawsay qokuq Palabramanta

1 1 Manaraq kay pacha unanchasqa kashaqtinmi, kawsay qokuq Palabraqa ña karanña. Chay Palabratan noqayku uyarirayku; ñawiykuwan rikurayku; yapa yapamanta

qawarayku; hinallataq makiykuwan ima tupayurayku. Chaymi chay Palabramanta allinta yachaspayku, qankunaman kay cartata escribishayku. **2** Chay kawsay qokuq Palabraqa ñan hanaq pachapi Dios Taytanwan karanña. Paymi kay pachapi llapallan runakunaman rikuchikuran. Chaymi noqaykupas chay rikusqaykuta qankunaman willamuykichis, saynapi wiñay kawsayta tarinaykichispaq. [Nota: *Chay wiñay kawsay qokuq Palabraqa kikin Señor Jesucriston*].

3 Noqaykuqa payta rikusqaykumanta, hinallataq paypa nisqanta uyarisqaykumantan qankunamanqa kaykunata willamushaykichis, saynapi qankunapas noqaykuwan huk sonqolla kanaykichispaq. Sayna kaqtinqa, cheqaqtapunin noqaykuqa Dioswan, Wawan Jesucristowan huk sonqolla kayku. **4** Kaykunatan qankunaman escribimuykichis, saynapi ancha kusisqa kanaykichispaq.

Diosqa k'anchay hina kasqanmanta

5 Kay willakuytan Señor Jesucristo noqaykuman yachachiwaranku. Chaytan kunanpas qankunaman willamushaykichis. Paymi niran: “Diosqa k'anchaymi. Chaymi paypiqa mana ni ima tutayaypas kanchu”, nispa. [Nota: *K'anchayqa rimashan, Diosqa mana ni ima huchayoq ch'uya kasqanmantan*]. **6** Sichus nisunman: “Noqaqa Dioswanmi huk sonqolla kashani”, nispa, saynata nishaspataq, llullakuspa, tutayaqpi hina huchallapi kawsasunman chayqa, Diospa ñawpaqninpin mana kasukuq llulla runakuna kashanchis. **7** Saynallataq sichus noqanchispas k'anchaypi kawsasunchis, imaynan Diospas k'anchaypi kawsan saynata chayqa, huk sonqollan noqanchispas kasun. Saynata kawsaqtinchismi, Diosqa Señorninchis Jesucristopa yawarnin ch'aqchusqanwan llapallan huchanchiskunata limpiaspa, perdonawasunchis.

8 Sichus nisunchisman: “manan ni ima huchatapas ruwaranichu”, nispa chayqa, kikinchistan engañakushanchis. Saynata nispaqa, manan cheqaqtachu rimashanchis, aswanqa llullakushanchismi. **9** Sichus Diosman huchanchiskunata willakusunchis perdonawananchispaq chayqa, payqa mana engañakuq justo kasqanraykun huchanchiskunataqa perdonawasunchis; hinallataq tukuy mana allin

ruwasqanchiskunamantapas limpiawasunchis. **10** Sichus nisunchisman “manan ni ima huchatapas ruwaranichu”, nispa chayqa, Diostan “llulla” nishanchis. Saynata nispaqa, Diospa niwasqanchistan mana creeshanchishchu.

Jesucristo abogadonchis kasqanmanta

2 **1** Wawallaykuna, kaykunatan qankunaman esribimushaykichis, huchata ama ruwanaykichispaq. Ichaqa sichus pipas huchaman urmaykunman chayqa, kashanmi abogadonchis noqanchista Diospa ñawpaqninpi defiendewananchispaq. Payqa pimanpas mana sayapakuq Señorninchis Jesucriston.

2 Señorninchis Jesucriston cruzpi wañuran, huchanchiskunamanta perdonasqa kananchispaq. Hinaspapas payqa manan noqanchispa huchanchiskunarykullachu wañuran. Aswanqa kay pachapi llapallan runakunapa huchankunatapas perdonananpaqmi. (Saynataqa perdonanqa paypi creeqtinkun).

3 ¿Imaynanpitaq yachasunchis cheqaqtapuni Diosta reqsisqanchistarí? Diosta cheqaqtapuni reqsisqanchistaqa yachasunchis, paypa kamachikusqankunata kasukuspanchismi. **4** Sichus pipas ninman: “Noqaqa Diostan reqsini”, nispa, ichaqa Diospa kamachikusqankunata mana kasukunmanchu chayqa, llulla runan. Sayna clase runaqa manan cheqaqtachu rimashan; aswanqa llullakushanmi. **5** Ichaqa tukuy sonqonkuwan Diosta cheqaqtapuni khuyakuqkunaqa, Diospa palabrantapas kasukunkun. Saynapin yachanchis Diospa cheqaq wawankuna kasqanchistaqa. **6** Sichus pipas ninman: “Noqaqa cheqaqtapunin Diospa wawan kani”, nispa chayqa, imaynan Señorninchis Jesucristo kay pachapi kawsaran chay hinatan paypas kawsanan.

Mosoq kamachikuymanta

7 Khuyasqay wawqe panaykuna, manan mosoq kamachikuytachu esribimushaykichis, aswanqa Jesucristopi chayraq iñisqaykichismantapacha ñawpaq uyarisqaykichis kamachikuylatan qankunamanqa esribimushaykichis.

8 Kunanmi ichaqa chay ñawpaq kamachikuya huk mosoq kamachikuy hinata qankunaman esribimushaykichis. Kay kamachikuytaqa Señorninchis Jesucriston kay pachapi

kashaspan yachachiran, saynapi chay cheqaq yachachikuyta qankunapas kay p'unchawkunapi yachanaykichispaq. Jesucristoqa cheqaq k'anchaymi; chaymi tutayaqqa ña tukukushanña, Jesucristo qankunapi aswan masta k'anchasqanrayku.

9 Sichus pipas “k'anchaypin kashani” nishaspan, runamasinta cheqnikunman chayqa, huchallapiraqmí kawsashan tutayaqpi hina. **10** Pipas iñiqmasinta khuyakuqmí ichaqa, Diosta kasukuspa k'anchaypi hina kawsashan. Saynata kawsaspaqa, manan huchamanqa urmanqachu.

11 Ichaqa pipas runamasinta cheqnikunqa chayqa, huchapin kashan tutayaqpi hina. Chaymi mayman risqantapas mana yachanchu, ñawinta tutayaq ñawsayarachisqanrayku.

[Nota: *Tutayaqpi kawsayqa, huchapi kawsaymi*].

12 Wawallaykuna, kaykunatan qankunaman escribimuykichis, Jesucristopa sutinpi huchaykichiskunata Dios perdonasqanrayku.

13 Tayta mamakuna qankunamanmi escribimuykichis, Jesucristota reqsisqaykichisrayku. Payqa ñan karanña Dioswan kushka, manaraq kay pacha kashaqtin.

Jovenkuna hinallataq sipaskuna, qankunamanmi escribimuykichis, diablotra vencesqaykichisrayku.

Qankunaqa khuyasqay wawaykuna hinan kankichis. Chaymi escribimuykichis Dios Taytata reqsisqaykichisrayku.

14 Tayta mamakuna, qankunamanmi escribimuykichis, tukuy sonqoykichiswan Jesucristopi creespa payta reqsisqaykichisrayku. Payqa ñan karanña Dioswan kushka, manaraq kay pacha kashaqtin.

Jovenkuna hinallataq sipaskuna, qankunamanmi escribimuykichis, Diospi allinta creespa, qaqha hina sayasqaykichisrayku. Hinallataq Diospa palabranpas qankunapi kasqanrayku, huchatapas hinallataq diablotapas vencesqaykichisrayku.

15 Qankunaqa amayá kay pachapi ima mana allin ruwasqankutaqa munaychishchu. Sichus kay pachapi ima mana allin kaqkunatapas munankichis chayqa, Dios Taytanchistaqa manan khuyakushankichishchu. **16** Kay pachapi runakunapa mana allin piensasqankupas, hinallataq

mana allin ruwasqankupas manan Dios Taytamantachu hamun. Chaykunaqa Diosta mana kasukuq runakunamantan hamun. Kay pachapi runakunapa hucha ruwasqankuqa kaykunan: millay piensaykuna, ñawipa rikusqankunata munapayaspas payllapaq munaykuna, hinallataq tukuy ima kaqniyoq kaspa alabakuykuna ima. **17** Kay pachapas, hinallataq runakunapa tukuy imaymana munapayasqankupas tukukullanqan. Ichaqa Diospa munasqanta ruwaqkunan, wiña-wiñaypaq kawsanqaku.

Anticristomanta

18 Wawallaykuna, ñan tiempoq tukukunan p'unchawkunapiña kawsashanchis. Ñan qankunaqa uyarirankichishña, kay último p'unchawkunapi, manaraq kay pacha tukukushaqtin, Jesucristopa enemigon Anticristopa hamunanmanta. Chaymi kunan nishaykichishña, Jesucristopa contranpi kaq ashka enemigon runakunaqa ñan kaypiña kashanku. Chaymi noqanchisqa yachanchis último p'unchawkunapiña kasqanchista. **19** Jesucristopa contranpi rimaq chay enemigon runakunaqa noqanchis ukhumantan lloqsirunku. Paykunaqa noqanchiswanmi kushka kasharanku; ichaqa manan noqanchis partemantachu karanku. Sichus Jesucristopi cheqaq creeqmasinchis kankuman karan chayqa, noqanchiswanchá kashankuman karan. Ichaqa chay runakunan noqanchis ukhumanta lloqsiranku, Jesucristopa contranpi hamuq runakuna kasqankuta reqsichikunankupaq. Saynata lloqsiktiginkun, noqanchisqa yachanchis, huñunakusqanchis iglesiapiqa mana llapallankuchu Jesucristopi cheqaq creeqkuna kasqankutaga.

20 Ichaqa Jesucriston qankunaman qosurankichis *Santo Espiritu. Chayraykun qankunaqa llapallaykichis Diosmanta cheqaq kaq willakuya yachankichis. **21** Chaymi noqaqa qankunaman escribimushaykichis cheqaq kaqta yachasqaykichisrayku. Hinaspapas qankunaqa yachankichismi, pipas chay cheqaq kaqta yachaqqa, manaña llullakusqanta.

22 Kunanmi ichaqa tapusqaykichis, ¿pitaq llullari? Llullakuspa puriq runaqa khaynatan yachachin: “Jesusqa manan Diosmanta Hamuq Salvawaqninchishchu”, nispa. Pipas saynata yachachiqqa, Dios Taytapa hinallataq Wawan Jesucristopa contranpin kashan. Chayraykun Jesucristopa

enemigon huk anticristo. **23** Pipas Diospa Wawanta mana chashkiqqa, Diostapas manallataqmi chashkinchu. Ichaqa Diospa Wawanta chashkiqmi, Diostapas chashkin.

24 Chaymi niykichis, amayá qankunaqa allin kaqkunamanta yachasqaykichistaqa dejaychishchu. Aswanyá gallariymantapacha uyarisqaykichis Diospa palabranta sonqoykichispi waqaychaychis. Saynata kawsaspaykichismi, Diospa Wawan Jesucristowan, hinallataq Dios Taytawanpas kushka kawsankichis. **25** Jesucriston paypi creeqkunamanqa prometewaranchis, paywan wiñaypaq kawsananchispaq.

26 Kaykunatan qankunaman escribimushaykichis, Jesucristopha contranpi engañakuq runakunamanta cuidakunaykichispaq.

27 Ichaqa qankunapin kashan Diospa Santo Espiritun. Chaymi qankunaqa hukpa yachachinanraqchu mana kanaykichis. Aswanqa kikin Santo Espiritun lliwta yachachisunkichis. Santo Espirituqa mana llullakuspan cheqaqta yachachin. Chayraykuyá qankunaqa Santo Espiritupa yachachisqanman hina imatapas ruwaychis, saynapi Jesucristowan huklla kawsanaykichispaq.

28 Wawallaykuna, kunanqa Jesucristopí creespayá, sapa p'unchaw ama ishkayaspa kawsaychis. Saynata kawsaspanchismi, Jesucristo kay pachaman kutimuqtin, payta suyasunchis mana p'enqakuspanchis, saynapi paypa ladonmanta ama karunchasqa kananchispaq. **29** Qankunaqa yachankichismi Señorninchis Jesucristoqa justo kasqanrayku, imatapas Diospa agradonpaq ruwasqanta. Saynallataqmi qankunaqa yachankichis, Diosta kasukuspa allinta imatapas ruwaq runaqa Diospa wawanña kasqanta.

Diospa wawankunaña kasqanchismanta

3 **1** Yachaychisyá, Diosqa anchata munakuwaspanchismi “wawaykunan kankichis”, niwanchis. Arí, noqanchisqa wawanmi kanchis. Ichaqa Diospi mana creeq runakunañataqmi, Diosta mana reqsisqankurayku, mana yachankuchu Diospa wawankuna kasqanchistaqa. **2** Khuyasqay wawqe panaykuna, noqanchisqa ñan Diospa wawankunaña kanchis. Ichaqa manaraqmi qepa tiempopi imayna kananchistapas yachanchisraqchu. Aswanqa yachanchismi, Señorninchis Jesucristo kutimuqtinqa,

sapankamanchis payman rikch'akunanchista. Saynataqa rikch'akusunchis, Jesucristo imayna kasqanta ñawinchiswan rikusqanchisraykun. **3** Saynaqa pipas Jesucristopa kutimunanta suyakuspaqa, (sapa p'unchawmi) allinta imatapas ruwaspa kawsan, saynapi ch'uya sonqoyoq kaspa, Jesucristoman rikch'akuq kananpaq.

4 Pipas huchata ruwaspaqa, Diospa kamachikusqantan mana kasukunchu. Huchata ruwayqa Diosta mana kasukuyimi. **5** Ñan qankunaqa yachankichishña, Jesucristoqa, mana ima huchayoq kaspanmi, kay pachaman hamuran, llapallan huchanchiskunata perdonaspa, librawananchispaq.

6 Chayraykun niykichis, pipas Señorninchis Jesucristota sonqonpi chashkikuspa, paywan huk sonqolla kaqqa manan huchapiqa kawsanmanñachu. Ichaqa pipas huchallapi kawsaspaqa, manan Jesucristopiqa cheqaqtachu creen, nitaqmi paytaqa reqsinpashchu.

7 Wawallaykuna, jamayá qankunaqa piwanpas engañachikuychishchu! Pipas mana huchallikuspa allin kaqkunata ruwaqqqa justo runan, imaynan Jesucristopas mana huchayoq justo chay hina. **8** Ichaqa huchallapi kawsaq runañataqmi diablopa amigonman tukurun. Diabloqa gallariymantapachan huchallapi kawsaq. Chayraykun Diospa Wawan Jesucristoqa kay pachaman hamuran, diablopa ruwasqankunata chinkachinanpaq.

9 Pipas Diospa wawanña kaspasa, manan huchallapiqa kawsanmanchu, mosoq kawsayta Dios qosqanrayku. Chaymi chay mosoq kawsayniyoq runaqa manaña huchallapiqa kawsanchu, Diospa wawanña kasqanrayku. **10** Ichaqa yachanchismi, pikunas Diospa wawankuna kasqanta, hinallataq pikunas diablopa wawankuna kasqantapas. Diablopa wawankunaqa mana allinkunata ruwaspan kawsanku; hinaspapas paykunaqa manan runamasinkutaqa khuyakunkuchu.

Khuyanakuspa kawsananchismanta

11 Qallariymantapachan qankunaqa ña uyarirankichishña, noqanchisqa khuyanakuspa kawsananchismanta. **12** Saynaqa amayá noqanchisqa ñawpaq tiempopi Caín hinachu kasunchis.

Paymi diablopa partenmanta kaspa, wawqenta wañuchiran. ¿Imanaqtintaq wawqentari wañuchiran? Cainqa mana allinkunata ruwaspan kawsaran. Abelñataqmi ichaqa allin kaqkunata ruwaspa kawsaran. Chayraykun Cainqa wawqen Abelta envidiakuspa wañuchiran.

13 Khuyasqay wawqe panaykuna, amayá sorprendekunkichishchu kay pachapi huchasapa runakuna cheqnisuqtiykichisqa. **14** Noqanchisqa Jesucristopí creeqmasinchiskunata anchata khuyakuspachismi yachanchis, huchapaqqa wañusqa hinaña kaspa, wiñay kawsayniyoqña kasqanchista. Sichus pipas mana khuyakuspaqa, huchallapiraqmi wañusqa hina kashan. **15** Sichus pipas runamasinta cheqnikuqqa, chay runamasintapas wañuchishanman hinan kashan. Ichqa yachankichismi, pipas runamasinta wañuchispaza, manan wiñay kawsayniyoqchu kanqa.

16 Señorninchis Jesucriston noqanchista anchata khuyakuwaspanchis cruzpi wañuran, noqanchista salvawananchispaq. Chaymi noqanchisqa yachanchis payqa ancha khuyawasqanchista. Saynallataqmi noqanchispas Jesucristopí creeqmasinchiskunata anchata khuyakunanchis; hinaspan listo kananchis paykunapa favorninpí wañunanchispaq ima. **17** Chaymi niykichis, sichus qankuna ukhumanta huk qapaq runa, creeqmasin wakcha runakunata qawarispan, mana yanapanmanchu chayqa, chay qapaq runapa sonqonpiqa manan Diospa munakuyninqa kanchu. **18** Wawallaykuna, amayá simillanchiswanchu “khuyakunin” nisunqa. Aswanqa cheqaqtapuni khuyakuq kaspanchisqa, ruwaymanyá churasun.

19 Runamasinchista khuyakuspachismi yachanchis, noqanchisqa Diospa palabranta kasukuspa kawsasqanchista. Saynata kawsaspan, noqanchisqa Diospa ñawpaqninpí tarikuspaqa, mana manchakusunchishchu. **20** Chayraykun niykichis, sichus conciencianchis culpayoq kasqanchista rikuchiwasun chayqa, Diospiyá anchata confiakusun, pay huchanchiskunata perdonawananchispaq. Diosqa conciencianchispi piensasqanchismantapas aswan mastaraqmi yachan. Chaymi llakisqaña kaqtinchispas perdonaspa consuelawasunchis.

21 Khuyasqay wawqe panaykuna, sichus conciencianchispi mana culpayoq sentikusun chayqa, Diospi confiaspanchismi, paypa ñawpaqninpipas kusisqa kasunchis. **22** Hinaspa Diospa kamachikusqankunata kasukuspa, hinallataq paypa munasqanta imatapas ruwasqanchisrayku, Diosqa tukuy ima mañakusqanchista qowasun. **23** Diospa kamachikuyninqa kaymi: Diospa Wawan Jesucristopin creenanchis. Saynallataqmi kamachikusqanman hina, llapallanchis sumaqta khuyanakuspa kawsananchis. **24** Sichus pipas Diospa kamachisqankunata kasukuspaqa, Dioswanmi kashan; saynallataqmi Diospas paywan kashan. Hinaspapas noqanchisqa yachanchismi, noqanchispi Dios kasqanta, *Santo Espiritunta qowasqanchisrayku.

Pikunapis Diospa Santo Espiritun kasqanmanta

4 1 Khuyasqay wawqe panaykuna, kay pachapiqa ashka falso *profetakunan rikhuriramuspa purishanku. Chayraykuyá qankunaqa ama creeychishchu “Diospa Espiritunpa yanapayninwanmi rimashani” nispa niq ashka runakunataqa. Aswanyá qankunaqa allinta averiguaychis, cheqaqtachus chay runakunapi Diospa Santo Espiritun kashan icha manachus chayta yachanaykichispaq. 2 Pipas ninman: “Jesucristoqa cheqaqtapunin kay pachaman hamuspa, noqanchis hina cuerpoyoq naceran”, nispa, hinaqtinqa yachankichismi, chay runapiqa Diospa Santo Espiritun kasqanta. 3 Aswanqa sichus pipas ninman: “Jesucristoqa manan noqanchis hina cuerpoyoq runachu naceran kay pachapiqa”, nispa, hinaqtinqa yachankichismi, chay runapi *Anticristopa espiritun kasqanta. Chay Anticristopa espiritun hamunanmantaqa ñan qankunaqa uyarirankichishña. Chaymi kunan niykichis, chay Anticristopa espiritunqa ñan kay mundopiña kashan.

4 Khuyasqay wawallaykuna, qankunaqa Diospa wawankunañan kankichis. Chayraykun Santo Espirituqa qankunapi kashan. Chay Santo Espiritun kay pachapi Anticristopa espiritunmantaqa aswan más atiyniyoq. Chayraykun qankunaqa chay Anticristopa atiyninwan hamuq falso llulla profeta runakunataqa ña vencerunkichishña.

5 Chay falso profeta runakunaqa Diosta mana kasukuq runakunan kanku. Hinaspan kay mundopa piensayninman hinalla imatapas yachachinku. Chaymi Diosta mana kasukuq runakunaqa chay falso profetakunapa rimasqanta uyarispanku, kasukuspa qatikunku. **6** Noqanchismi ichaqa Diospa wawankuna kanchis. Pipas Diospa wawan kaspacha, uyarispant kasukuwanchis. Ichicha pipas Diospa mana wawan kaspacha, manan uyariwanchishchu, nitaqmi kasukuwanchispashchu. Saynapin yachanchis mayqen runapis Diospa cheqaq Santo Espiritun kasqanta, hinallataq mayqenpitaqsi engañaspa llullakuq espíritu kasqantapas.

Diosqa ancha munakuyniyoq kasqanmanta

7 Khuyasqay wawqe panaykuna, Diosqa anchatapunin yanapawanchis, runamasinchiskunata khuyakuspa kawsananchispaq. Chaymi anchata khuyanakuspa kawsananchis. Pipas runamasinta khuyakuqqa Diospa wawanmi; hinaspapas reqsinmi Diostaqa. **8** Diosqa ancha munakuyniyoqmi. Chaymi pipas runamasinta mana khuyakuqqa, Diostaqa manan reqsinchu. **9** Diosqa sapallan Wawantan kay pachaman mandamuran (tukuy huchanchiskunamanta salvawaspanchis), wiñay kawsayta qowananchispaq. Chay ruwasqanwanmi Diosqa rikuchiwanchis ancha khuyakuwasqanchista. **10** Cheqaq khuyakuyqa kaymi: Manan noqanchishchu Diostaqa khuyakuranchis. Aswanqa Diosmi noqanchista munakuwaranchis. Chaymi kay pachaman mandamuran Wawanta, cruzpi wañuspa huchanchismanta perdonawananchispaq.

11 Khuyasqay wawqe panaykuna, Diosmi anchata khuyakuwanchis. Saynallatataqyá noqanchispas khuyanakuspa kawsasunchis. **12** Manan pipas Diostaqa ni hayk'aqpas rikuranchu. Ichicha sichus khuyanakuspa kawsasun chayqa, Diospa Santo Espiritunmi noqanchispi kawsashan. Hinaspan payqa anchata yanapawanchis, aswan mastaraq khuyanakuspa kawsananchispaq.

13 Noqanchismanqa kikin Diosmi chay Santo Espiritunta qowaranchis. Chayraykun yachanchis, noqanchisqa Dioswan

huklla kasqanchista. **14** Diosmi kay pachaman Wawanta mandamuran, runakunata salvananpaq. Paytan noqaykuqa ñawiykuwan rikurayku. Chaymi paymanta willakuyku. **15** Sichus pipas cheqaqtapuni creen Jesucristoqa Diospa Wawan kasqanta chayqa, Diosmi chay runawan kashan; hinallataq chay runapas Dioswan huklla kashan.

16 Saynata creespan noqanchisqa yachanchis Diospa khuyawasqanchista.

Diosqa cheqaq khuyakuqmi. Saynallataqmi pipas Diosta, hinallataq runamasintapas khuyakun chayqa, Dioswanpas hukllan kashan. **17** Sichus cheqaqtapuni Diostapas hinallataq runamasinchiskunatapas khuyakusunchis, hinallataq kawsasunchis imaynan Jesucristopas kay pachapi kawsaran chay hinata chayqa, amayá manchakusunchishchu, Jesucristo llapallan runakunata juzgananpaq p'unchaw chayamuqtinqa. **18** Cheqaq khuyakuyqa manchakuytan chinkachin. Sichus noqanchis cheqaqtapuni Diostapas, hinallataq runamasinchistapas khuyakuspaqa, manan manchakusunchu Jesucristopa juzganan p'unchaw chayamuqtinqa. Sichus pipas Diospa juzgananmanta, hinallataq castigananmanta manchakun chayqa, manaraqmi Diostaqa cheqaqtachu khuyakun.

19 Diosmi noqanchistaqa primerta khuyakuwaranchis. Chayraykun Diostapas, hinallataq runamasinchistapas khuyakunchis. **20** Sichus nisunchisman: “Noqaqa Diostan khuyakuni”, nispa; ichaqa runamasinchistataq cheqnikusunman chayqa, llullakushanchismi. Sichus runamasinchiskunata rikushaspanchis, mana khuyakusunmanchu chayri, ¿imaynataq mana rikusqanchis Diostari khuyakusunman? **21** Noqanchistan Señorninchis Jesucristo kamachiwaranchis khaynata: “Pipas Diosta khuyakuqqa, runamasinkunatapas khuyakuchun”, nispa.

Diospi iñispa kawsananchismanta

5 **1** Diosmanta Hamuq Salvadorninchis Jesucristopí llapallan creeqkunaqa Diospa wawankunan kanchis. Chaymi Dios Taytata khuyakuspanchisqa, paypa wawankunatapas khuyakullasuntaq. **2** Saynata Diosta

khuyakuspa, hinallataq Diospa kamachikusqankunatapas kasukuspanchismi, noqanchisqa yachanchis Diospa wawankunata khuyakusqanchistaqa. **3** ¿Imata ruwaspataq reqsichikunchis Diosta khuyakusqanchistarí? Diosta khuyakusqanchistaqa reqsichikunchis, Diospa kamachikusqankunata kasukuspanchismi. Hinaspapas chay kamachikuyninkunaqa manan sasachu cumplinanchispaqqa. **4** Ichaqa pipas Diospa wawan kaspacha, Jesucristopi confiasqanraykun kay pachapi tukuy millay huchakunataqa vencen. **5** ¿Pitaq kay pachapi huchakunatari vencenman? Kay pachapi huchakunataqa vencenqa Jesusqa Diospa Wawan kasqanta creeqlan.

¿Pitaq Jesucristorí?

6 Jesucristoqa kay pachaman hamuspanmi unupi bautizachikuran. Hinapan cruzpi wañuspa yawarninta ch'aqchuran. Chaykunamantan kikin *Santo Espíritu cheqaq kasqanta willakun huk testigo hina, hinaspapas paypa nisqanqa cheqaqpunin. **7** Jesucristomantaqa kinsan testigokuna kanku {hanaq pachapi: Dios Tayta, kikin Jesucristo, hinallataq Santo Espíritu; chay kinsantinkun ch'ullalla kanku. **8** Saynallataqmí kay pachapipas kinsa testigokuna kanku}: Diospa Espiritu, bautizakusqan unu, hinallataq Jesuspa cruzpi yawarnin ch'aqchusqan; chay kinsantinmi kaqllamanta rimanku. **9** Noqanchisqa runakunapa ima willawasqanchistapas creenchismi. Ichaqa Diospa willawasqanchismi aswan más valorniyoq, Wawanmanta willawasqanchisrayku. (Chayrayku Diospa willakusqanpiqa creenanchis). **10** Pipas Diospa Wawan Jesucristopi creeqqa, Diospa willakusqanpipas creenmi. Ichaqa pipas Diospa willakusqanpi mana creeqqa, “Diosqa llullan”, nispan nishan. Saynataqa riman, Señor Jesucristomanta Dios Taytapa willakusqanta mana creesqanraykun. **11** Diospa willakusqanqa kaymi: Wawan Jesucristopi creeqtinchismi, Diosqa wiñay kawsayta qowaranchis. Chay wiñay kawsaytan tarinchis Señorninchis Jesucristopi. **12** Pipas Diospa Wawan Jesucristopi creeqqa, wiñay kawsayniyoqmi. Ichaqa pipas Diospa Wawan Jesucristopi mana creeqqa, manan wiñay kawsayniyoqchu.

Cartapa tukukuyininmanta

13 Diospa Wawan Jesucristopi creesqaykichisraykun, kaykunata qankunaman escribimushaykichis, saynapi wiñay kawsayniyoq kasqaykichista yachanaykichiispaq.

14 Noqanchisqa Diospin confianchis. Chayraykun noqanchisqa yachanchis Diospa uyariwasqanchista, sichus paypa munasqanman hina imatapas mañakuqtinchisqa.

15 Noqanchisqa yachanchismi, mañakusqanchista Dios uyariwasqanchistaqa. Chayraykun seguro kananchis chay mañakusqanchista chashkinanchismanta.

16 Sichus pipas Jesucristopi creeqmasinta rikunman, wañuyman mana apaq hucha ruwashaqta chayqa, chay creeqmasinpaqmi mañapunan, saynapi Dios kawsayta qonanpaq. Saynataqa mañapunan wañuyman mana apaq huchata ruwallaqtinmi. Ichaqa kanmi wañuyman apaq hucha. Sayna casopiqa manan noqaqa nishanichu sayna clase hucha ruwaq runapaqqqa “Diosmantayá mañapuychis”, nispachu.

17 Tukuy mana allin ruwaykunaqa huchan. Ichaqa manan llapallan huchakunachu wañuymanqa apakun.

18 Noqanchisqa yachanchismi, Diospa cheqaq wawankunaqa manañan huchakunata ruwaspachu kawsanku, Diospa Wawan Jesucristo paykunata cuidasqanrayku. Chayraykun diabloqa manaña paykunataqa huchaman urmachiyyta atinñachu. **19** Noqanchisqa Diospa wawankuna kasqanchistan yachanchis. Ichaqa Jesucristopi llapallan kay pachapi mana creeq runakunan diablopamachisqanta kasukushanku. **20** Noqanchismi ichaqa yachanchis, Diospa Wawan Jesucristo kay pachaman hamuspa, cheqaq Diosta reqsinanchispaq yachachiwasqanchista. Chaymi noqanchisqa Diospa Wawan Jesucristopi iñispa, paywan huklla kanchis. Paymi cheqaq Diosqa, hinallataq wiñay kawsay qowaqninchis ima.

21 Wawallaykuna, allinta cuidakuychis, runakunapa ruwasqan *idolokunapi ama creenaykichiispaq. Amén.

2 JUAN

1. **Kay cartatari, ¿pitaq escribiran?** Kay cartataqa *apóstol Juanmi escribiran. Juanqa Zebedeopa hinallataq Salomeyapa wawanmi karan (Mat 20.20-23; 27.56). Paymi Señor Jesucristopa ancha khuyakusqan apostolnin karan. Juanqa manaraq Señor Jesusta reqsishaspaqa, Bautizaq Juanpa discipulonmi karan (Juan 1.35-40). Paymi wawqen *Jacobopiwan (Santiagopiwan) *Galilea laguna qochapi challwata challwasharanku. Hinaqtinmi Jesusqa paykunata waqyaran discipulonkuna kanankupaq (Mat 4.21; Mar 1.19-20).
2. **Kay cartari, ¿hayk'aqtaq escribisqa karan?** Kay cartaqa escribisqa kanman karan Señor Jesucristopa nacesqanpa qepanta 85 otaq 90 watakunapin.
3. **Kay cartari, ¿pikunapaqtaq escribisqa karan?** Juanqa escribiran “Akllasqay señora wawakunantin” nispanmi. Ichaqa ashkan estudiaq wawqenchiskuna ninku: “Juanqa kay wawayoq warmiwanqa comparachishan *iglesiapi llapallan creyentekunatan”, nispalku. Chayraykun kay cartaqa escribisqa kanman karan Jesucristopí llapallan creeq runakunapaq (2 Juan v.1).
4. **Kay cartari, ¿imapaqtaq escribisqa karan?** Kay cartaqa escribisqa karan, Jesucristopí iñiqkuna falso yachachiq runakunawan ama engañachikunankupaqmi (2 Juan v.7), saynallataq sayna mana allinkunata yachachiq runakunataqa “pasayakamuy wasiyman” nispa ama ninankupaq ima (2 Juan v.10).
5. **Kay cartapiri, ¿mayqen versiculotaq aswan más importante yuyanapaq?** Kay versiculon aswan más importanteqa: “Pipas Diospa kamachikuyninta cheqaqtapuni kasukuspa kawsaqqa, runamasintapas cheqaqtapuni khuyakuspayá kawsachun. Chaykunataqa ñan qankunaqa creesqaykichismantapacha yacharankichishñा, Diospa kamachisqanman hina, runamasinchiskunata, khuyakuspa kawsanaykichismanta” (2 Juan v.6).
6. **Kay cartari, ¿imayna dividisqataq kashan?** Kay libroqa khayna dividisqan kashan:
 - (1) Cheqaqta khuyanakunamanta (2 Juan v.1-6).
 - (2) Falso yachachiq maestrokunamanta (2 Juan v.7-11).
 - (3) Juan visitayta munasqanmanta (2 Juan v.12-13).

Cartapa qallariyninmanta

1 Noqa Juanmi líder kaspay, qankuna Diospa akllasqan creeqmasiykunaman kay cartata escribimushaykichis. Noqaqa anchatan qankunata khuyakuykichis. Saynallataqmi

Diosmanta llapallan cheqaq willakuykunapi creeqkunapas qankunataqa khuyakullasunkichistaq. [Nota: *kay textopin Juanqa comparachishan iglesiapi llapallan creyentekunata, ashka wawayoq warmiwan. Chaymi originalpiqa nishan khaynata: "Akllasqay señora wawakunantin", nispal.*] **2** Diosmanta cheqaq willakuykunapi tukuy sonqonchiswan iñisqanchisraykun, noqaykuqa qankunatapas anchata khuyakuykiku. Chay cheqaq willakuypipa wiñaypaqmi noqanchisqa iñinchis.

3 Diosmanta hinallataq wawan Jesucristomantawanmi mañakushani, qankunata tukuy imapi yanapaspa, hinallataq anchata khuyapayaspa hawkallata kawsachisunaykichispaq, saynallataq kay cheqaq willakuya allinta kasukuspa, cheqaqta khuyanakuspa kawsanaykichispaq ima.

Cheqaqta khuyanakunamanta

4 Noqaqa chay kasqaykichis *iglesiamanta wakin creyentekunawan tupaspaymi, paykunapa comportakusqanta rikuspay, hinallataq Diospa yachachisqanman hina kawsasqankuta yachaspay anchata kusikurani. **5** Chaymi kunan, wawqe panaykuna, qankunata ruegakuykichis, cheqaqta khuyanakuspa kawsananchispaq. Kay kamachikuyqa manan mosoqchu. Aswanqa qallariypi yachachiwasqanchis kamachikuymi. **6** Pipas Diospa kamachikuyqinta cheqaqtapuni kasukuspa kawsaqqa, runamasintapas cheqaqtapuni khuyakuspayá kawsachun. Chaykunataqa ñan qankunaqa creesqaykichismantapacha yacharankichishña, Diospa kamachisqanman hina, runamasinchiskunata, khuyakuspua kawsanaykichismanta.

Falso yachachikuq maestrokunamanta

7 Kay pachapiqa ashkan runakuna purishanku runamasinchista engañaspa. Paykunan yachachishanku khaynata: "Jesucristoqa kay pachaman hamuspanqa, manan cheqaq cuerpoyoq runachu karan", nispangu. Pipas saynata yachachispaqa, Jesucristopa contranpin runamasinta engañaspa purishan. **8** Sayna clase runakunamantaqa cuidakuychisyá, ama pantachisunaykichispaq, hinallataq Diosta servisqaykichispas ama yanqapaq kananpaq. Saynata servispan premioykichistaqa completota chashkinkichis.

9 Sichus Jesucristopa yachachisqanman hinachu mana kawsankichis chayqa, manan Diosqa qankunapiqa kanchu. Ichaqa sichus qankuna Jesucristopa yachachisqanman hina kawsankichis chayqa, Dios Taytapas, hinallataq Wawan Jesucristopas, qankunapin kashan. **10** Sichus pipas wasiykichisman hamuspa, Diosmanta llullakuspa yachachisunkichis chayqa, amayá sayna clase runataqa wasiykichispiqa chashkiyichishchu, nitaq “pasayakamuy” niychispashchu. **11** Pipas sayna clase runata “pasayakamuy” nispa niqqa, chay runapa mana allinkuna ruwasqankunatapas ruwashanman hinan payqa kashan.

Cartapa tukukuyninmanta

12 Ashkan imakunapas qankunaman ninay kashan. Ichaqa manan cartallapichu chaykunataqa escribiya munani. Aswanqa kikiypunin qankunaman visitamusqaykichis, saynapi qankunawan parlanaypaq. Chay p'unchawpin noqanchisqa anchata kusikusun.

13 Kaypi noqawan kaqkunaqa, qankuna hinan Jesucristopi sumaqta creenku. Chaymi paykunapas qankunaman saludokunata apachimushasunkichis. Amén.

3 JUAN

1. **Kay cartatari, ¿pitaq escribiran?** Kay cartataqa *apóstol Juanmi escribiran. Juanqa Zebedeopa hinallataq Salomeyapa wawanmi karan (Mat 20.20-23; 27.56). Paymi Señor Jesucristopa ancha khuyakusqan apostolniñ karan. Juanqa manaraq Señor Jesusta reqsishaspaqa, Bautizaq Juanpa discipulonmi karan (Juan 1.35-40). Paymi wawqen *Jacobopiwan (Santiagopiwan) *Galilea laguna qochapi challwata challwasharanku. Hinaqtinmi Jesusqa paykunata waqyaran discipulonkuna kanankupaq (Mat 4.21; Mar 1.19-20).
 2. **Kay cartari, ¿hayk'aqtaq escribisqa karan?** Kay cartaqa escribisqa kanman karan Señor Jesucristopa nacesqanpa qepanta 85 otaq 90 watakunapin.
 3. **Kay cartari, ¿pipaqtaq escribisqa karan?** Kay cartaqa escribisqa karan iglesiapi kaq Gayo sutiyoq runamanmi. Chay Gayo runaqa huk allin khuyakuq runan karan. Gayoqa Jesucristomanta yachachiq runakunatan viajemanta chayamuqtinku, wasinpi samachiran (3 Juan v.5-6).
 4. **Kay cartari, ¿imapaqtaq escribisqa karan?** Kay cartaqa escribisqa karan Gayo runata astawan kallpanchananpaqmí, saynapi chay Diótreves sutiyoq runapa tukuy mana allinkuna yachachisqanta ama kasukunanpaq.
 5. **Kay cartapiri, ¿mayqen versiculotaq aswan más importante yuyanapaq?** Kay versiculon aswan más importanteqa: "Khuyasqay wawqéy, qanqa huk law llaqtakunamanta hamuq wawqenchiskunatan wasiykipi allinta chashkiranki. Saynata yanapaspaykin, qanqa ancha allinta ruwashanki" (3 Juan v.5).
 6. **Kay cartari, ¿imayna dividisqataq kashan?** Kay cartaqa khayna dividisqan kashan:
 - (1) Gayo sutiyoq runa khuyakuq kasqanmanta (3 Juan v.1-8).
 - (2) Diótreves runa pay tukusqa kasqanmanta (3 Juan v.9-12).
 - (3) Gayo sutiyoq runaman apóstol Juan visitay munasqanmanta (3 Juan v.13-15).
-

Cartapa qallariyninmanta

1 Ancha khuyakusqay wawqéy Gayo. Noqa *anciano Juanmi líder kani. Hinapan Jesucristopi iñiq kuraq wawqeyki kaspay, qanman escribimuyki, cheqaqtapuni qanta khuyakusqayrayku.

2 Khuyasqay wawqéy, noqaqa Diosmantan mañakushani, tukuy ima ruwasqaykipas allinta yanapasunaykipaq, hinallataq saludniykipas allin kanaykipaq, imaynan iñiynyikipas allinta kallpanchakushanki chay

hinata. **3** Anchatapunin noqaqa kusikuni, Jesucristopi creeqkunamanta wakin hermanokuna hamuspanku, qanmanta willawaqtinku. Paykunan willawaranku, qanqa cheqaqtapuni Señorninchis Jesucristopa yachachikusqanpi allinta creesqaykimanta, hinallataq payta kasuspa allinta kawsasqaykimantapas. **4** Hinaspapas noqaqa aswan mastaraqmi kusikushani, wawaykunaqa Diospa cheqaq yachachikuyninkunaman hina kawsasqankumanta.

5 Khuyasqay wawqéy, qanqa huk law llaqtakunamanta hamuq wawqenchiskunatan wasiykipi allinta chashkiranki. Saynata yanapaspaykin, qanqa ancha allinta ruwashanki. **6** Chay yanapasqayki wawqenchiskunyan Jesucristopi creeqkunaman willakushanku, paykunata imaynatas qan yanapasqaykimanta. Chaymi kunan ruegakullaykitaq, chay huk law llaqtamanta hamuq wawqenchiskunatayá yanapaykuy, viajenkuta continuanankupaq. Saynata ruwaqtყiqa Diosmi ruwasqaykiwan anchata kusikunqa. **7** Paykunan Señorninchis Jesucristomanta willakuspa rishanku, Diosta khuyakusqankurayku. Hinaspapas paykunaqa Jesucristopi mana creeq runakunamantaqa manan ni ima yanapakuytapas chashkikurankuchu. **8** Chayraykun noqanchisqa paykunata yanapananchis, Jesucristomanta willakuspa llank'anankupaq, saynapi noqanchispas paykunata yanapaspa, Señorninchis Jesucristota servinanchispaq.

Diótrefes runa paytukuq kasqanmanta

9 Noqan huk cartata huñunakusqaykichis creyentekunaman escribirani. Ichaga Diotrefesmi qankuna ukhupi paylla kamachikuya munaspa, mana kasukuwayta munanchu. **10** Chayraykun noqaqa qankunaman hamuspay, kikiypuni Diotrefestaqa allinta q'aqchaspay uyanpipuni atencionta waqyasaq, noqaykumanta mana allinkunata rimasqanrayku. Hinaspapas payqa huk law llaqtakunamanta hamuq wawqenchiskunatan mana chashkiytapas munanchu. Sichus pipas wasinpi chashkiqtataqmi, hark'akun ama chashkinankupaq; hinaspan iglesiamantapas chay samachiy munaq hermanokunata qarqon.

11 Khuyasqay wawqéy Gayo, qanqa amayá chay mana allin ruwaq runakunatachu qatipakuy; aswanqa allin

ruwaqkunallata qatipakuy. Pipas allinta imatapas ruwaqqa Diospa familiarmi. Pipas mana allinta ruwaqmi ichaqa, Diostaqa mana reqsinchu.

12 Demetriomantan ichaqa llapallanku allinta rimanku. Payqa Diospa cheqaq rimasqanta kasukuspan, allin runa kasqanta reqsichikun. Chaymi noqaykupas testigo hina kaspayku Demetriomantaqa allinta rimayku. Hinaspapas qanqa yachankin, noqaykupa willakusqaykuqa cheqaq kasqanta.

Cartapa tukukuyininmanta

13 Noqaqa ashka asuntokunamantan qanwan parlanay kashan. Aswanqa manan kay cartallapichu chaykunamantaqa escribimuya munani. **14** Aswanmi prontolla qanpa kasqaykiman hamuya munashani. Chaypiña kushka allinta parlarusunchis.

15 Saynaqa, Diosyá allinta bendecisuspayki, hawkallata kawsachisunki.

Noqawan kaq amigonchiskunan saludota qanman apachimusunki. Saynallataqyá qanpas sapankama amigonchiskunata saludaykullaytaq. Amén.

JUDAS

1. **Kay cartatari, ¿pitAQ escribiran?** Kay cartataqa *Judasmi escribiran (Jud v.1). Kay Judasqa manan Señor Jesucristota traicionaQ Judas Iscariotechu karan. Aswanqa Señor Jesucristopa hermanon Judasmi (Mat 13.55; Mar 6.3). Payqa manan Señor Jesucristopiq creeranchu; aswanqa Jesucristopa kawsarimusqanpa qepantañan paypiqa creeran. Kay Judasqa Jerusalén llaqtapi tiyaQ creyentekunapa huk liderninmi karan.
 2. **Kay cartari, ¿hayk'aqtaq escribisqa karan?** Kay cartaqa escribisqa kanman karan Señor Jesucristopa nacesqanpa qepanta 58 otaq 65 watakunapin.
 3. **Kay cartari, ¿pikunapaqtaq escribisqa karan?** Kay cartaqa escribisqa karan, tukuy lawpi tarikuQ creyentekunapaqmi.
 4. **Kay cartari, ¿imapaqtaq escribisqa karan?** Kay cartaqa escribisqa karan, Señor Jesucristopi creeq llapallan creyentekuna leespanku kallpanchakunankupaqmi, hinallataq Jesucristopi aswan más allinta iñispanku chay iñiyninkuta defiendenankupaq, saynapi llapallan falso yachachiQkunata p'enqayman churanankupaq ima.
 5. **Kay cartapiri, ¿mayqen versiculotaq aswan más importante yuyanapaq?** Kay versiculon aswan más importanteqa: "Khuyasqay wawqe panaykuna, noqaqa ñawpaqtaraqmi escribimuytapuni munarani Diospa salvawasqanchismanta. Ichaqa kunanmi, necesario kaqtin, escribimushaykichis Diospa saqewasqanchis cheqaQ willakuyta peleaspa hinaraq allinta defiendenaykichispaq. Chay willakuytan Diosqa paypi llapallan creeq wawankunaman huk kutillata qowaranchis. (Chayraykuyá qankunaqa ama creeychishchu huk clase willakuykunapiqa)" (Jud v.3).
 6. **Kay cartari, ¿imayna dividisqataq kashan?** Kay cartaqa khayna dividisqan kashan:
 - (1) Cartapa qallariyininmanta (Jud v.1-2).
 - (2) Diomanta llullakuspa yachachiQ falso maestrokunamanta (Jud v.3-16).
 - (3) Piwanpas ama engañachikunamanta (Jud v.17-23).
 - (4) Diosta alabananchismanta (Jud v.24-25).
-

Cartapa qallariyininmanta

1 Noqa *Judasmi qankunata saludamuykichis. Noqaqa Jesucristopa serviqnin, hinallataq *Santiagopa wawqenmi kani. Chaymi kay cartata qankunaman escribimushaykichis, qankunataqa Dios Taytan waqyaspa, khuyakusurankichis. Saynallataqmi Señor Jesucristopas qankunataqa

waqaychashasunkichis. [Nota: Kay librota escribiq Judasqa manan Jesusta traiciona q Judas Iscariotechu, aswanqa Jesuspa wawqen Judasmij].

2 Noqaqa Diosmantan mañakushani, qankunata anchata khuyapayaspas, yanapasunaykichi spaq, hinaspapas khuyakuywan, hawkallata kawsachisunaykichi spaq ima.

Diosmanta llullakuspa yachachiq runakunamanta

3 Khuyasqay wawqe panaykuna, noqaqa ñawpaqtaraqmi escribimuytapuni munarani Diospa salvawasqanchismanta. Ichaqa kunanmi, necesario kaqtin, escribimushaykichiis Diospa saqewasqanchis cheqaq yachachikuya peleaspas hinaraq allinta defiendenaykichi spaq. Chay yachachikuytan Diosqa paypi llapallan creeq wawankunaman huk kutillata qowaranchis. (Chayraykuyá qankunaqa ama creeychishchu huk clase yachachikuykunapiqa). **4** (Noqaqa ancha preocupasqan kashani), qankuna ukhumanmi Diosmanta llullakuspa yachachikuq runakuna mana mushachikuspalla haykuramunku. Paykunan Diospa sumaq yachachikuyninkunata t'ikranku, tukuy mana allin ruwaykunapi purinankupaq. Hinapan paykunaqa khaynata ninku: “Dios Taytanchisqa ancha allin kaspan, huchakunata ruwaqtinchispas mana castigawanchishchu. Chaymi aycha cuerponchispa tukuy ima munasqantaqa atillanchis ruwayta”, nispanku. Saynata piensaspankun paykunaqa neganku sapallan atiyniyoq Diostapas, hinallataq Señorninchis Jesucristotapas. Chaymi paykunaqa ñawpaqmantapacharaq ña destinasqaña kashanku, castigasqa kaspanku ñak'arinankupaq.

5 Chaymi noqaqa kaykunamanta qankunata yuyarichiyta munashani: Diosqa ñawpaq tiempopin Israel *nacionniyoq runakunata *Egipto nacionmanta orqomuspa, paypi mana creeqkunata wañuchispa chinkachiran.

6 Saynallataqmi Diospa contranpi rebelakuq *angelkunawanpas pasaran. Paykunaqa Diosta mana kasukusqankurayku, Diospa ladonpi kasqankuta saqespanku, lloqsimuranku. Chayraykun paykunaqa tutayaq ukhupi cadenakunawan watasqa kashanku, asta juicio p'unchaw chayamunankama. **7** Saynallataqmi pasaran *Sodoma

llaqtawan, Gomorra llaqtawan, hinallataq chay llaqtakunapa muyuriqinipi huk llaqtakunawanpas. Chay llaqtakunapi tiyaqkunan waqllikuy huchakunapi puriranku. Hinaspan qaripura otaq warmipura waqllikuy millay huchakunata ruwaspa tiyaranku. Sayna ruwasqankumantan Diosqa paykunata wikch'uyuran wiña-wiñaypaq nina rawrayman. Chaykunaqa pasaran noqanchispaq huk ejemplo kananpaqmi.

8 Ichaqa chaykunamanta yachashaspankupas, chay falso yachachikuq runakunaqa, sueñoypi hina kawsaspankun, chay ñawpaq huchayoq runakuna hinallataq paykunapas cuerponkuta huchakunawan qenlichashanku. Hinaspan paykunaqa Diospa kamachikuyinkunatapas pisiman churaspanku, atiyniyoq angelkunatapas k'aminku. **9** Ichaqa *Arcángel Miguelpas, angelkunapa jefen kashaspanmi, mana ni ima nispapas diablotazaq k'amiranchu, nitaq maldeciranpashchu, *Moisespa cuerponta diablowan quitanakushaspankupas. Aswanmi niran: “Señor Dios mi castigasunki”, nispalla. **10** Ichaqa chay falso yachachiq runakunaqa mana entiendesqanku yachachikuykunamantan malta rimanku. Hinaspapas paykunaqa chikallan entiendesqankutapas mana aceptaspankun, mana piensayniyoq animalkuna hina cuerponpa munasqanta ruwaspa kawsanku. Saynata ruwaspankun paykunaqa condenakushanku, chinkachisqa kanankupaq.

11 ¡Ay, imaynaraq chay falso yachachiq runakunaqa kanqaku! Cainpa ruwasqanta hinan paykunaqa ruwashanku. Hinaspapas paykunaqa ñawpaq falso *profeta *Balaam hinan qolquerayku mana allinkunata ruwashanku. Chaymi paykunaqa Diospa contranpi rimasqankurayku wañunqaku, imaynan ñawpaq tiempopi Coré sutiyoq runapas, Moisespa contranpi rimasqanrayku wañuran chay hinata. **12** Chay runakunaqa mikhunaykichispaq huñunakusqaykichis fiesta ruwasqaykichiskunapin kashanku. Hinaspan paykunaqa Diosta mana respetaspanku, hinallataq raqrappullaña kasqankurayku, mana p'enqakuspanku fiestaykichispí mikhunakunata mikhunku, hinallataq tomanku ima. Chaykunata ruwaspankun, paykunallapi preocupakunku. (Hinaspapas paykunaqa hermanokunata

kallpanchanankupaqmi ofrecekunku; ichaqa manataqmi ni imatapas ruwankutaqchu kallpanchanankupaqqa). Chaymi paykunaqa kay lawman, waq lawman wayrapa apakachasqan ch'aki phuyu hina kanku. Chiraw tiempopi mana ruruyoq sach'akuna hina kanku. Saphinmantapacha orqosqa sach'akuna hina kanku. Ishkaykama wañusqa runakuna ima kanku. [Nota: *Ishkaykama wañuyqa kaymi: primer kaq wañuymi kay aycha vidapi kawsaqchismanta wañuy; ishkay kaq wañuytaqmi juicio p'unchawpi wiñaypaq condenasqa kanankumanta*]. **13** Hinaspapas paykunaqa lamar qochapi unu qalchikamuq hinan kanku. Paykunaqa mana p'enqakuspankun llapallan runakunapa ñawpaqninpi tukuy huchakunata ruwanku. Hinaspapas chay huchakuna ruwasqankuqa rikch'akun lamar qochapi unu posoqosparaq qalchikamuspa, tukuy ima qenllikunata apamuqmanmi. Chaymi paykunaqa chinkasqa qoyllurkuna hina ch'inñeq tutayaqninta rispanku, ña sentenciasqaña kashanku, wiña-wiñaypaq chay ch'inñeq tutayaq ukhupi kawsanankupaq.

14 Nawpaqtaraqmi Adanpa qanchis kaq mirayninmanta Enocpas, sayna falso yachachiq runakunamantaqa ña willakuranña khaynata: “Señortan rikurani waranqa-waranqa angelinkunantin hamushaqta, **15** chay mana allin ruwaq runakunata juzgananaqaq. Hinaspan payqa anchata castiganqa paypa contranpi chay rimaq runakunata”, nispa. **16** Diosmanta llullakuspa yachachiq runakunaqa imamantapas quejakullashankun. Hinaspapas pitapas criticaspallan purishanku. Paykunaqa imatapas ruwanku kikinkupa munasqankuman hinallan. Rimankupas kikinkuta alabakunallankupaqmi. Hinaspapas sumasumaqtaraqmi wakin runakunamantapas rimanku, saynapi chay runakunamanta ima provechotapas paykunallapaq orqonankupaq.

Piwanpas ama engañachikunamanta

17 Ichaqa khuyasqay wawqe panaykuna, qankunaqa yuyariychisyá Señorninchis Jesucristopa *apostolninkuna ñawpaqtaraq willakusqankumanta. **18** Paykunan nisurankichis khaynata:

—Qepa tiempokunatan kanqa Diosmanta hinallataq Diosta serviq runakunamanta burlakuspa puriq runakuna. Hinaspan paykunaqa millay mana allinkunata ruwaspa, munasqankuman hinalla purinqaku, nispa.

19 Chay runakunan Jesucristopí creeqkunata peleanachisunkichis, hinallataq dividichisunkichis ima. Hinaspapas paykunapiqa manan kanchu Diospa *Santo Espiritunqa. Chaymi paykunaqa aychankupa munasqankuman, hinallataq sonqonkupa munasqankuman hinalla imatapas ruwanku.

20 Qankunayá ichaqa, khuyasqay wawqe-panaykuna, Diospi anchata confiakuychis, saynapi iñiyniykichis astawanraq wiñananpaq. Saynallataq, Santo Espiritupa yanapayninwan, Diosmantapas mañakuychis. **21** Diosqa anchatapunin munakuwanchis. Chayraykuyá tukuy tiempo paypiqa confiakuychis. Señorninchis Jesucristoqa anchatapunin khuyapayawanchis. Chayraykuyá paypi confiaspa suyakuychis, wiña-wiñaypaq kawsayta qowananchiskama.

22 Diospi mana allinta creeqkunatayá yanapaychis, paykunapas Diospi allinta creenankupaq. **23** Infiernoman riqkunatapas salvaychis, infiernopi nina rawrayman ama haykunankupaq. Saynallataqyá runamasiykichistapas khuyapayaychis. Ichaqa amayá chay hucha ruwasqankutaqa ruwaychishchu. Aswanqa qenlli p'achata millakushaq hinayá, paykunapa millay qenlli huchakuna ruwasqankutaqa millakuychis.

Cartapa tukukuyininmanta

24 Diosninchisqa ancha atiyniyoqmi cuidasunaykichispaq, saynapi huchaman ama urmanaykichispaq. Hinaspapas Diosqa ancha atiyniyoqmi yanapasunaykichispaq, saynapi qankuna k'ancharishaq ñawpaqninman mana ni ima huchayoq, hinallataq ancha kusikuywan, mosoq p'achawan p'achasqa hina presentakunaykichispaq. **25** Chayraykuyá ancha yachayniyoq sapallan salvawaqninchis Diosta alabasunchis, ancha atiyniyoq kasqanmanta, tukuy ima kawsaqnunata kamachikuq kasqanmanta, hinallataq Señorninchis Jesucristotapas noqanchisrayku mandamusqanmantawan ima. Dios Taytanchistayá alabasunchis kunanmanta asta wiña-wiñaykama. Amén.

APOCALIPSIS

1. **Kay librotari, ¿pitaq escribiran?** Kay librotaqa *apóstol Juanmi escribiran (Apoc 1.1). Juanqa Zebedeoqa hinallataq Salomeyapa wawanmi karan (Mat 20.20-23; 27.56). Paymi Señor Jesucristopa ancha khuyakusqan apostolnin karan. Juanqa manaraq Señor Jesusta reqsishaspaqa, Bautizaq Juanpa discipulonmi karan (Juan 1.35-40). Paymi wawqen *Jacobopiwan (Santiagopiwan) *Galilea laguna qochapi challwata challwasharanku. Hinaqtinmi Jesusqa paykunata waqyaran discipulonkuna kanankupaq (Mat 4.21; Mar 1.19-20).
2. **Kay librori, ¿hayk'aqtaq escribisqa karan?** Kay libroqa escribisqa kanman karan Señor Jesucristopa nacesqanpa qepanta 90 otaq 97 watakunapin. Ichaqa wakin estudiqa wawqenchiskunañataqmi ninku: “Juanqa kay revelaciontaqa chashkinman karan Jesucristopa nacesqanpa qepanta 59 otaq 60 watakunapin”, nispangu. Hinaspapas Juanqa kay librotaqa escribiran Patmos nisqa *lamar qochapa chawpin *islapi preso kashaspanmi (Apoc 1.9).
3. **Kay librori, ¿pikunapaqtaq escribisqa karan?** Kay libroqa escribisqa karan Asia *provincia lawpi qanchisnintin *iglesiakunapaq, hinallataq llapallan creyentekunapaqwan ima (Apoc 1.4, 11).
4. **Kay librori, ¿imapaqtaq escribisqa karan?** Kay libroqa escribisqa karan qepa tiempokunapi pasananmanta runakunaman advertinanpaqmi, saynapi mana creyente runakuna huchankumanta wanakunankupaq, hinallataq creyentekunapas tukuy sasachakuykunapi tarikuspanku, astawan Señor Jesucristopri creespanku, paypa kutimunan p'unchawta suyakunankupaqwan ima (Apoc 1.3; 2.10).
5. **Kay libropiri, ¿maygen versiculotaq aswan más importante yuyanapaq?** Kay versiculon aswan más importanteqa: “Diosmi bendecinqa pipas kay libropi *profetizasqa kaqkunata leeqtaza. Saynallataqmi Diosqa bendecillanqataq kay libropi escribisqa kaqkunata uyarispa ruwayman churaq runakunatapas. Ichaqa kay libropi escribisqa kaqkunapa cumplikunan tiempoqa cercallañan kashan” (Apoc 1.3).
6. **Kay librori, ¿imayna dividisqataq kashan?** Kay libroqa khayna dividisqan kashan:
 - (1) Apóstol Juanman revelationpi Dios rikuchisqanmanta (Apoc 1.1-20).
 - (2) Qanchis iglesiakunamanta, hanaq pachapi adorasqankumantawan (Apoc 2.1 asta 4.11).
 - (3) Qanchis sellokunamanta, qanchis cornetakunamantawan (Apoc 5.1 asta 11.19).
 - (4) Dragonmanta, ishkay mancharikuypaq millay animalkunamantawan (Apoc 12.1 asta 13.18).
 - (5) 144,000 runakunamanta, angelkunapa willakusqanku juiciomantawan (Apoc 14.1-20).

- (6) Qanchis copakunamanta, Babilonia llaqtamantawan (Apoc 15.1 asta 18.24).
 - (7) Corderopa casarakusqañ fiestamanta, waranqa watamanta, Satanás wiñaypaq vencesqa kasqañmantawan (Apoc 19.1 asta 20.15).
 - (8) Mosoq cielomanta, mosoq allpa pachamanta, mosoq Jerusalenmantawan (Apoc 21.1 asta 22.5).
 - (9) Jesucristopa kutimunan tiempo cercallaña kasqañmanta (Apoc 22.6-21).
-

Apóstol Juanman revelacionpi Dios rikuchisqañmanta

1 1 Diosmi imakunas pasananmanta Señorninchis Jesucristoman kay revelacionta rikuchiran, saynapi Señorninchis Jesucristoñataq payta serviqkunaman prontolla imakunas pasananmanta willananpaq. Chaypaqmi Señorninchis Jesucristoqa huk *angelninta mandamuran, imaymana pasananmanta, serviqnin Juanman willananpaq.

2 Chaymi Juanqa chaykuna rikusqanta escribiran, Señorninchis Jesucristopa rikuchisqañman hina. Jesucristopa rikuchisqañqa karan Diosmanta chashkisqañmi. Juanpa kaykuna escribisqañqa cheqaqpuniñ.

3 Diosmi bendecinqa pipas kay libropi *profetizasqa kaqkunata leeqtaqa. Saynallataqmi Diosqa bendecillanqataq kay libropi escribisqa kaqkunata uyarispa ruwayman churaq runakunatapas. Ichqa kay libropi escribisqa kaqkunapa cumplikunan tiempoqa cercallañan kashan.

Qanchis llaqtapi kaq iglesiakunaman cartata escribispa Juan saludasqañmanta

4 Noqa Juanmi Diospa partenmanta, hinallataq Diospa tiyanan *trononpa ñawpaqninpi kaq qanchis espiritukunapa partenmantawan saludamuykichis Asia *provincia lawpi qanchisnintin *iglesiakunaman. Diospa munakuynin, hinallataq hawkayayninpas qankunapi kachun. Hinaspapas payqa ñawpaqpas, kunanpas, hinallataq qepa tiempomanpas kaqlan. Payllataqmi qepa tiempomanpas hamunqa.

5 Saynallataqmi saludamuykichis Señorninchis Jesucristopa partenmantawan. Pay kikinmi cheqaq kaqkunamanta testigo.

Paymi wañusqa kasqanmanta primerta kawsarimuran, wiñay kawsayniyoq kananpaq; payllataqmi kay pachapi llapallan *reykunata kamachiqpas. Jesucristoqa anchatan munakuwanchis; chayraykun payqa yawarninta cruzpi ch'aqchuran, huchanchiskunamanta perdonawananchispaq. **6** Hinasapas Señorninchis Jesucriston churawaranchis, reykuna, hinallataq *sacerdote kunaña kaspa, Dios Taytanta servinanchispaq. Paymi tukuy atiyniyoq; payá wiña-wiñaypaq alabasqa kachun. Amén.

7 ¡Qawariyechis, Jesucristo phuyupi hamusqanta!
Llapallan runakunan paytaqa rikunqaku.
Saynallataqmi Jesucristota wañuchiq runakunapas rikullanqakutaq.
Hinaspan kay enteron pachapi llapallan runakunaqa, payta rikuspa, anchata lamentakuspa waqanqaku.
¡Arí, saynan pasanqa! Amén.

8 Señor Diosmi nin khaynata:

—Noqan kani Qallariypas hinallataq Tukukuypas; saynallataq ñawpaq kaqpas, kunan kaqpas, qepa tiempoman hamuqpas, hinallataq tukuy atiyniyoq Diospas, nispa.

Apóstol Juan revelacionpi Jesucristota rikusqanmanta

9 Noqa wawqeykichis Juanmi, Diospa palabranmanta, hinallataq Jesucristomantawan willakusqayrayku, *lamar qochapa chawpinpi kaq Patmos *islapi preso kasharani. Noqaqa Señorninchis Jesucristopi creeqmasiykichis kasqayraykun, qankunawan kushka ñak'arispay, Diospa gobierndonmanta allin willakuykunata qankunawan kushka willashani. Saynallataqmi Señor Jesucristowan huklla kasqanchisrayku tukuy sasachakuykunapiapas pacienciakuspa kawsashanchis. **10** Hinaqtinmi huk domingo p'unchawta *Santo Espiritupa atiyninwan, huk cornetapa waqasqanta hina qepay lawpi huk waqyakuya uyadirani. Chay waqyakuymi, **11** khaynata niwaran:

—{Noqan kani Qallariypas, hinallataq Tukukuypas}.

Llapallan rikusqaykitayá huk libropi escribiy. Hinaspayki Asia *provincia lawpi qanchisnintin iglesiakunaman apachiy: Éfeso llaqtapi *iglesiaman, Esmirna llaqtapi iglesiaman, Pérgamo

llaqtapi iglesiaman, Tiatira llaqtapi iglesiaman, Sardis llaqtapi iglesiaman, Filadelfia llaqtapi iglesiaman, hinallataq Laodicea llaqtapi iglesiamanwan ima, nispa.

12 Hinaqtinmi chay rimapayamuwaqniya rikuya munaspa, qepay lawman qawarirani. Hinapan rikurani qorimanta ruwasqa mechero hina k'anchaq qanchis *candelabrokunata. **13** Chay mechero hina k'anchaq qanchis candelabrokunapa chawpinpin rikurani, Diosmanta Hamuq Runaman rikch'akuq runata. Payqa chaki puntankama *túnica p'achayoqmi kasqa. Hinallataqmi qasqonpipas qorimanta huk *cinto churasqa kasqa. **14** Chukchanpas yura-yuraq millmaman, hinallataq yuraq rit'imana rikch'akuqmi kasqa. Saynallataqmi ñawinkunapas k'ancharishaq nina rawrashaq hinaraq kasqa. **15** Chakinkunapas nina rawrashaq hornopi caldeasqa bronce hinaraqmi k'ancharishaq puka kasqa. Saynallataqmi rimasqanpas huk hatun phaqchamanta imaynan ashka unu phaqchimuspa qaparin chay hinaraqmi kasqa. **16** Phaña makinpitaqmi qanchis ch'askakunata hap'isqa. Siminmanta rimasqanpas sapa lawnini filoyoq *espada hinaraqmi kasqa. Uyanpas intipa fuerte k'anchaynin hinaraqmi kasqa.

17 Chaymi noqaqa chaykunata rikuspay, chay k'ancharishaq runapa ñawpaqninpi wañusqa hina urmarani. Ichaqa phaña makinwan noqata tupaykamuwaspan, khaynata niwaran:

—Ama manchakuychu; noqan kani Qallariypas, hinallataq Tukukuypas. **18** Noqaqa kawsanin; hinaspapas noqaqa wañusqan karani. Ichaqa kunanmi wiña-wiñaypaqña kawsashani. Chaymi noqaqa ancha atiyniyoq kani wañusqakunata kawsarichimunaypaqpas, otaq kaqlapi qepakunkupaqpas. **19** Kunanqa escribiy kay rikusqaykikunata, kunan tiempopi imakunas pasananmanta, hinallataq qepa tiempokunapi imakunas pasananmantawan ima. **20** Kunanmi entiendechisqayki kay phaña makiyi qanchis ch'askakuna rikusqaykita, hinallataq qorimanta ruwasqa mechero hina k'anchaq qanchis candelabrokuna imatas significan chayta. Chay qanchis ch'askakuna rikusqaykiqa, chay qanchis iglesiakunapa angelninkunan.

Ichqa chay qanchis candelabrokuna rikusqaykiñataqmi, qanchis iglesiakuna kanku, nispa. [Nota: *Chay qanchis iglesiakunapa angelinkunaqa, qanchis iglesiakunapa liderninkunan kankuman*].

Éfeso llaqtapi kaq iglesiaman escribisqanmanta

2 1 Éfeso llaqtapi kaq *iglesiapa *angelninman escribiy khaynata:

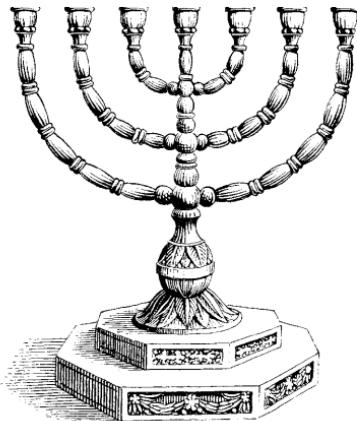
—Noqan phaña makiypi qanchis ch'askakunata hap'iqlqa kani. Hinaspapas noqallataqmi chay qorimanta ruwasqa mechero hina k'anchoaq qanchis *candelabrokunapa chawpinpi puriqpas kani.

Noqan kayta nimuykichis:

2 Noqaqa yachanin tukuy imaymanakuna ruwasqaykita, nishu llank'asqaykita, pacienciayukuspa mana ishkayasqaykita,

hinallataq tukuy mana allin ruwaq runakunata mana soportasqaykitapas. Saynallataqmi qanqa, mana *apóstol kashaspa “apóstolmi kani” niq runakunatapas pruebaman churaspayki, llulla kasqankuta hap'iranki.

3 Saynallataqmi noqaqa yachani pacienciayoq kasqaykita, hinallataq noqata khuyakuwasqaykirayku, ñak'arispa serviwasqaykitapas. Ichqa saynata ñak'arishaspapas manan qanqa ishkayarankichu. **4** Ichqa huk cosan qanpa contraykipi kashan: Qanqa manañan ñawpaq hinañachu noqataqa khuyakuwanki. (Chay ruwasqaykin noqamanqa mana gustawanchu). **5** Qanqa yuyariyá imaynas noqapi chayllaraq iñikushaspayki karanki chayta. Hinaspas huchaykikunamanta wanakuspa Diosta kasukuy, imaynan qallariyninpi kasukuranki chay hinata. Sichus Diosman mana kutirkunkichu chayqa, mechero hina k'anchoaq *candelabro qosqaytan quitasqayki amaña k'anchananpaq.

Mechero hina k'anchoaq qanchis puntayoq candelabro (Apocalipsis 2.1)

6 Ichqaqay ruwasqaykin noqamanqa gustawan. Qanqa

*Nicolaíta religionniyoq runakunapa mana allinkuna
ruwasqantan cheqnikunki, imaynan noqapas cheqnikuni
chay hinata.

7 Saynaqa ninriyoq kaspaykichisqa, iglesiakunaman

*Santo Espiritupa nisqantayá allinta uyariyjis. Pipas
noqapi confiaspa venceqmanmi, noqaqa permitisaq Diospa
*paraisonman haykuspa, chay kawsay qokuq sach'apa
rurunmanta mikhunanpaq, nispa.

Esmirna llaqtapi kaq iglesiaman escribisqanmanta

8 —Esmirna llaqtapi kaq *iglesiapa *angelninman escribiy
khaynata:

Noqan kani Qallariypas hinallataq Tukukuypas. Wañusqan
karani; ichqaq kunanmi kawsarimuspa wiñaypaqña
kawsashani. Noqan kayta nimuykichis: **9** Noqaqa
yachanin sasachakuykunapi ñak'arisqaykita, hinallataq
wakcha kasqaykitapas. Ichqaq Diospi creesqaykiraykun
qanqa iñiyniyki papaq kashanki. Hinaspapas noqaqa
yachallanitaqmi “Israel *nacionniyoq runakunan kayku”
nishaspanku qankunapa contraykichispi rimasqankuta.
Hinaspapas paykunaqa *sinagogapi huñunakushaspankupas,
diablotan cheqaqtapuni servishanku. **10** Saynaqa amayá qanqa
manchakuychu ñak'ariykuna hamuqtinqa. Aswanqa uyariy
kay nisqayta: qankunamantan wakinniykichista diabloqa
carcelman churasunkichis, saynapi probasqa kanaykichispaq.
Saynallataqmi qankunaqa chunka p'unchaw qatikachasqa
kaspaykichis sufrispa ñak'arinkichis. Ichqaq ama ishkayaspayá
wañunaykikama Diospi confiay. Sichus saynata ruwanki
chayqa, noqan wiña-wiñaypaq kawsay premiota qosqayki.

11 Saynaqa ninriyoq kaspaykichisqa, iglesiakunaman

*Santo Espiritupa nisqantayá allinta uyariyjis. Pipas noqapi
confiaspa venceqtan noqaqa wiñaypaq librasaq, ishkay kaq
wañuymanta, nispa.

Pérgamo llaqtapi kaq iglesiaman escribisqanmanta

12 —Pérgamo llaqtapi kaq *iglesiapa *angelninman
escribiy khaynata:

Sapa lawnинpi filoyoq *espadata hap'iqmi khaynata nin: **13** Noqaqa yachanin diablopа gobiernasqan llaqtapi tiyasqaykitaqa. Ichaqa chay llaqtapi tiyashaspaykipas, manan dejarankichu noqapi confiaytaqa. Chay diablopа tiyasqan llaqtapin noqamanta willakuq Antipastapas wañuchiranku. Payqa noqapin cheqaqtapuni confiaran. Ichaqa chay ruwasqankuta rikushaspaykipas, qanqa mana ishkayaspan noqapi confiaranki. **14** Ichaqa kaykuna ruwasqaykin qanpa contraykipi kashan: qankuna ukhumantan wakinniykichisqa chay ñawpaq huchayoq *Balaam runapa yachachisqankunata kasukuqkuna kashankichis. Balaamqa *rey Balacmanmi consejaran, Israel *nacionniyoq runakunata huchallichinanpaq. Chaymi Israel nacionniyoq runakunaqa *idolokunaman ofrecesqa mikhunakunata mikhuranku, hinallataq waqllikuy millay huchakunata ruwaspa puriranku. **15** Saynallataqmi qankunamanta wakinniykichisqa *Nicolaita religionniyoq runakunapa yachachisqanta creeshankichis. Chay yachachisqankutan noqaqa millakuni. **16** Chayraykun niykichis, huchaykichista saquespayá Diosman kutirikuychis. Sichus Diosman mana kutirikunkichishchu chayqa, noqa hamuspaymi simiymanta lloqsimuq espadawan castigasaq, chay Nicolaita religionniyoq runakuna qatikuqkunata.

17 Saynaqa ninriyoq kaspaykichisqa, iglesiakunaman *Santo Espiritupa nisqantayá allinta uyariychis. Pipas noqapi confiaspa venceqmanmi, pakasqa *maná nisqa sutiyoq mikhunata mikhuchisaq. Hinallataqmi huk yuraq rumichatapas qollasaqtaq. Chay rumichapin huk mosoq sutin escribisqa kashan. Chay mosoq sutitaqa yachanqa chay rumichata chashkiqllan, nispa.

Tiatira llaqtapi kaq iglesiaman escribisqanmanta

18—Tiatira llaqtapi kaq *iglesiapa *angelninman escribiy khaynata:

¡Noqaqa Diospa Wawan Jesucriston kani! Ñawiykunaqa nina rawrashaq hinan. Chakiykunataqmi nina rawrashaq hornopi caldeasqa bronce k'ancharishaq

puka hinaraq. Noqan kayta nimuykichis: **19** Noqaqa yachanin llank'asqaykita, khuyakuwasqaykita, noqapi creespa confiasqaykita, runamasiykikuna yanapaq kasqaykita, pacienciayoq kasqaykita, hinallataq ñawpaq ruwasqaykikunamanta kunan ruwasqaykikuna aswan más allin kasqantapas. **20** Ichaqa kaykuna ruwasqaykin qanpa contrayki pi kashan: qanqa permitishankin chay Jezabel sutiyooq falso *profetisa warmi munasqan ruwananta. Payqa “Diosmanta willakuq profetisan kani” nispanmi, creyentekunata engañaspa, tukuy waqllikuy millay huchakunata ruwachishan; hinallataq runakunapa ruwasqan *idolokunaman ofrecesqa mikhunakunatapas mikhunankupaq yachachishan.

21 Chaymi noqaqa chay Jezabel warmimanqa oportunidadta qorani, huchanta saquespa Diosman kutirikunanaq. Ichaqa huchankuna saqeystaq manan munaranchu.

22 Chayraykun noqaqa anchata ñak'arichisaq chay Jezabel warmitaqa, nishu nanaywan camapi onqonanpaq. Saynallataqmi paywan waqllikuq runakunatapas anchata ñak'arichisaq, sichus huchankumanta wanakuspa noqaman mana kutirimunqakuchu chayqa. **23** Noqaqa chay warmita kasukuqkunatapas wañuchisaqmi.

Saynapin llapallan creyentekunaqa yachanqaku, noqaqa llapallan runakunapa piensasqanta, hinallataq ima munasqankutapas yachasqayta. Chaymi noqata kasukuwaq runakunamanqa premionta qopusaq; huchapi kawsaq runakunatataq castigasaq. **24** Ichaqa chay Tiatira llaqtapi tiyaqkunamanta wakinniykichisqa, chay Jezabel warmipa yachachisqankunataqa manan qatikurankichishchu.

Saynallataqmi diablopas pakasqan secretokunamanta yachachisqankutapas manan qatikurankichishchu.

Chayraykun qankunamanqa kay huk kamachikuyllata nisqaykichis: **25** Qankunaqa imaynatan kunankama noqapi confiashankichis, saynatayá confiaychis asta kutimunaykama.

26 Pipas diablotas vencespa, noqapa kamachisqaykunata asta tukukuy p'unchawkama kasukuqmanmi noqaqa autoridadta qosaq, *nacionkunata gobierananpaq.

27 Imaynan noqamanpas Dios Taytayqa autoridadta qowaran, saynallataqmi noqapas qankunaman autoridadta qosqaykichis, nacionkunata gobiernanaykichispaq. Chaytaqa gobiernankichis huk fierromanta bastonwan imaynan huk allpamanta ruwasqa mankata p'akispa ñut'unkichis, chay hinataraqmi contraykichispi hatarimuq runakunataqa ruwankichis. **28** Hinaspapas qankunamanqa qollasqaykichistaqmi, pacha illarimuy ch'askatapas.

29 Saynaqa ninriyoq kaspaykichisqa, iglesiakunaman *Santo Espiritupa nisqantayá allinta uyariychis, nispa.

Sardis llaqtapi kaq iglesiaman escribisqanmanta

3 1 —Sardis llaqtapi kaq *iglesiapa *angelninman escribiy khaynata:

Noqa Diospa qanchis espiritunkunata, hinallataq qanchis ch'askakunata hap'iqmi, khaynata nini: Noqaqa yachanin tukuy imaymana ruwasqaykikunataqa; runakunan qankunataqa alabasunkichis noqapi confianaykichispaq piensaspanku. Ichaqa chay nisqankuqa manan cheqaqchu. Aswanmi qankunaqa noqapaqqqa wañusqa hinaña kashankichis. **2** Rikch'ariy, hinaspa kallpanchakuy, saynapi iñiynyki ama chinkanarpaq. Qawasqayman hinaqa, imapas allinkuna ruwasqaykikunaqa ñan chinkanarpaq hinaña kashan Diospa ñawpaqninpiqa, Diosta qankuna mana allintachu kasukusqaykichisrayku. **3** Saynaqa yuyariyá imakunatas Diosmanta uyarispa yacharanki chayta. Hinaspayki chaykunapi allinta yuyaymanarispayki, tukuy huchaykikunamanta wanakuspa, Diosman kutirikuy payllata kasukunaykipaq. Sichus mana rikch'arinkichu chayqa, mana piensasqayki horasta suwa hina hamuspaymi castigasqayki. **4** Ichaqa Sardis llaqtapiqa kashanraqmi qankunamanta wakinniykichis huchakunapi mana puriqkuna; paykunapa p'achanmi noqata kasukuwasqankurayku, mana qenllichasqa hina kashan. Chaymi paykunaqa noqawan kushka purinqaku sumaq yuraq p'achawan p'achasqa, noqata kasukuwaspa kawsasqankurayku. **5** Pipas tukuy tentacionkunata vencespa mana huchallikuqkunan,

yuraq p'achawan p'achachisqa kanqaku. Paykunapa sutintaqa Diospa kawsay libronmantan mana ni hayk'aqpas borrasaqchu. Aswanmi noqaqa Dios Taytaypa ñawpaqninpi, hinallataq angelninkunapa ñawpaqninpiwan nisaq "paykunaqa noqapan", nispay. **6** Saynaqa ninriyoq kaspaykichisqa, iglesiakunaman *Santo Espiritupa nisqantayá allinta uyariychis, nispa.

Filadelfia llaqtapi kaq iglesiaman escribisqanmanta

7 —Filadelfia llaqtapi kaq *iglesiapa *angelninman escribiy khaynata:

Noqaqa Diosmanta Hamuq Cheqaq Ch'uya Salvadormi kani. Hinaspapas noqan hap'ini Davidpa gobiernasqan llaqtapa punkunpa llaventapas. Chaymi punkuta kichaqtiyqa, mana ni pipas wishq'aytaqa atinmanchu. Saynallataqmi punkuta wishq'aqtiyapas, manan ni pipas kichaytaqa atinmanchu. Kunanqa uyariychisyá noqapa kay nisqayta: **8** Noqaqa tukuy ima ruwasqaykitan yachani. Noqa kikiymi qanpa ñawpaqniykipi huk punkuta kicharani. Chay punkutaqa manan ni pipas wishq'aytaqa atinmanchu. Noqaqa yachanin, qanqa humilde kaspa pisi atiyniyoq kashaspaykipas, noqapa yachachisqaykunatan kasukuranki; hinaspapas qanqa manan p'enqakurankichu noqamantaqa. **9** Noqaqa yachanin, huk grupo runakuna *sinagogapi huñunakuspa, diablopa munasqanta ruwaspanku, paypa partenmanta kasqankuta. Hinaspapas paykunaqa "Israel *nacionniyoq runakunan kayku" nishaspankun, llullakuspa purishanku. Paykunatan noqaqa obligasaq qanpa ñawpaqniykipi qonqorikunankupaq. Chaymi paykunaqa yachanqaku qankuna munakusqaymanta. **10** Enteron mundontinpin sasachakuypas, hinallataq ancha ñak'ariyapas kanqa. Chaykunawanmi runakunaqa pruebasqa kanqaku. Qantan ichaqa tukuy imapi kasukuwasqaykirayku protegesqayki, astawanraq noqapi confianaykipa. **11** Noqaqa prontollan kutimusaq. Saynaqa imaynan noqapi confiashanki, saynallataqyá ama ishkayaspa noqapi confiay. Saynata kawsaqtiykin mana ni pipas premioykitaka qechusunkichu.

12 Pipas noqapi confiaspa diablota venceqmi, Diosniyapa *templonpiqa huk importante runa kanqa, imaynan templopa pilarninpas kashanman hina. Chaymi chay templomantaqa mana ni hayk'aqpas lloqsinqachu. Hinaspan paypi escribisaq Diosniyapa sutinta, hinallataq hanaq pacha llaqtapa sutintawan. Chay llaqtaqa Diospa tiyasqan cielomanta hamuq mosoq Jerusalén llaqtan. Saynallataqmi paypiqa noqapa mosoq sutiytapas escribillasaqtaq. **13** Saynaqa ninriyoq kaspaykichisqa, iglesiakunaman *Santo Espiritupa nisqantayá allinta uyariychis, nispa.

Laodicea llaqtapi kaq iglesiaman escribisqanmanta

14 —Laodicea llaqtapi kaq *iglesiapa *angelninman escribi khaynata:

Noqaqa Cheqaq Kaqmi kani. Hinaspapas noqaqa cheqaqtan rimani. Chaymi noqaqa mana llullakuspa rimani. Diosqa noqantakaman tukuy imakunata unancharan. (Kunanqa uyariwayá kay nisqayta:) **15** Noqaqa tukuy ima ruwasqaykitan yachani. Qanqa manan ni chirichu nitaq ruphachu kashanki. Aswanqa allinmi kanman chiru kaqtiyki otaq rupha kaqtiykipas. **16** Ichaqa manan qanqa ni chirichu nitaq ruphachu kashanki; aswanqa tibiolla kasqaykiraykun, simiy manta vomitaspa aqtosqayki.

17 Qanqa ninkin: “Noqaqa qapaqmi kani. Chaymi tukuy imaymanay kapuwaqtin, mana ni imaypas faltapuwanchu”, nispayki. Ichaqa manan cuentata qokunkichu mana imapaq valeq kasqaykita, miserable kasqaykita, iñiyniykipi wakcha hina kasqaykita, iñiyniykipi ñawsa hina kasqaykita, hinallataq mana p'achayoq q'alalla hina kasqaykita ima. **18** Chaymi noqaqa kaykunata consejayki. Qanqa kaykunatayá noqamanta rantikuway: ninapi fundisqa qorita, qapaq kanaykipaq; yuraq p'achata, chaywan p'achakuspa, p'enqaku niykitapakunaykipaq; ñawi ykipaq hampita, chay hampiwan hampikuspa, allinta rikunaykipaq. **19** Noqaqa llapallan munakusqay runakunataqa q'aqchaspan corregini. Saynaqa kallpanchakuspa, tukuy huchaykikunamanta wanakuspa, Diosman kutirikuy. **20** Qawarimuway;

noqaqa punkuta tocaspan waqyamushayki. Sichus qan waqyakusqay vozniyta uyarispaykiqa, punkuta kichamuway, wasiykiman haykumunaypaq. Hinapan noqaqa qanwan cenasaq; saynallataqmi qanpas noqawan kushka cenanki.

21 Diablotá venceq runatan noqaqa permitisaq, tiyana *tronoypi noqawan kushka tiyananpaq. Imaynan noqapas diablotá vencespay, Dios Taytaypa tiyanan trononpi paywan kushka tiyashani chay hinata. **22** Saynaqa ninriyoq kaspaykichisqa, iglesiakunaman *Santo Espiritupa nisqantayá allinta uyariyachis, nispa.

Jesucristo punkuta tocashan
(Apocalipsis 3.20)

Diosta hanaq pachapi adorasqankumanta

4 1 Chaykuna pasasqanpa qepanmanmi, noqaqa cielota qawarispay, huk kichasqa punkuta rikurani. Hinaqtinmi huk waqyakuya uyarirani, qallariyninpi huk cornetapa waqasqanman hina rikch'akuqta. Chay waqyakumi khaynata nimuwaran:
—¡Wichamuy kayman! Kunanmi rikuchisqayki imakunas prontolla pasananmanta, nispa.

2 Chay ratollapin *Santo Espíritu noqaman hamuspa, atiyninwan hunt'aykuwaran. Hinaqtinmi hanaq pachapi rikurani huk tiyana *tronota, chay tronopitaq tiyashaq runata. 3 Chay tronopi tiyaq runaqa rikch'akusqa sumasumaq k'anchaq *diamante rumiman hinallataq *cornalina rumiman hinan. Saynallataqmi chay tronopa muyuriqninpiqa kallasqataq huk k'uichi. Chay k'uichiqa k'anchashaq *esmeralda rumimanmi rikch'akusqa. 4 Chay tronopa muyuriqninpiqa kallasqataqmi ishkay chunka tawayoq

tronokunapas. Chay tronokunapin ishkay chunka tawayoq *ancianokuna tiyasqaku. Chay ancianokunaqa yuraq p'achawan p'achasqan kasqaku, hinallataq umankupipas qorimanta *coronayoq ima. **5** Chay tronomantan lloqsimusqa rayo llataqyaykuna, qapariy vozkuna, hinallataq rayo t'oqyamuykuna. Chay tronopa ñawpaqninpitaqmi qanchis mecherokuna rawrashasqa. Chay rawrashaq mecherokunaqa Diospa qanchis espiritunkunan kasqaku. **6** Chay tronopa ñawpaqninpiqa kallasqataqmi sumaq cristalman hina rikch'akuq huk *lamar qocha hina.

Hinaspapas chay tronopa ñawpaqninpi, hinallataq muyuriqniqpipas kallasqataqmi, tawa atiyniyoq kawsaqkuna. Chay atiyniyoq kawsaqkunan kasqaku ñawpaqninkunapi, hinallataq qepankupipas ñawikunawan hunt'asqa. **7** Chay atiyniyoq kawsaqkunamantan primer kaqqa rikch'akusqa huk *leonman, ishkay kaqtaq huk toroman, kinsa kaqtaq huk runaman, tawa kaqñataq huk hatun phawashaq ankaman. **8** Chay tawantin atiyniyoq kawsaqkunaqa, sapankamankun soqta raphrayoqkama kasqaku. Hinallataq enteron cuerponkupipas ñawisapallañan kasqaku. Hinaspapas paykunaqa tuta p'unchawmi mana samarispa khaynata nisqaku:

“¡Santo, Santo, Santon tukuy atiyniyoq Señor Diosqa. Paymi ñawpaq kaqpas, kunan kaqpas, hinallataq prontolla kutimuqpas!” nispa.

9 Chay atiyniyoq kawsaqkunaqa sapa kutinmi chay tiyana tronopi tiyaq wiña-wiñaypaq kawsaq Diosta hatunchasqaku, yupaychasqaku, hinallataq graciastapas qosqaku ima.

10 Saynallataqmi chay ishkay chunka tawayoq ancianokunapas, chay tronopi tiyaqta adoraranku ñawpaqninpi qonqorikuspa. Hinaspan coronankutapas orqokuspanku, chay tronopa ñawpaqninman churayuspanku, khaynata nisqaku:

11 “¡Señor Diosniyu! Qanllan kanki tukuy atiyniyoq Diosqa.

Qanllataqmi kanki hatun-hatun respetasqa Señor Diosniykupas.

Chaymi noqaykuqa qanta alabaykiku, munasqaykiman hina tukuy imatasqapun, unanchasqaykimanta”, nispanku.

Escribisqa libromanta Corderomantawan

5 1 Tiyana *tronopi tiyaqpa phaña makinpin rikurani huk rollosqa hina *librota sapa lawninpí escribisqata. Chay libroqa qanchis sellonkunawan sellasqan kasqa. 2 Hinaspan rikullaranitaq ancha atiyniyoq huk *angeltapas. Chay angelmi altota qaparispa khaynata tapuran:

—¿Pitaq ancha atiyniyoqri kanman, kay escribisqa libropa sellonkunata qasuspa, chay librota kichananpaqrí? nispa.

3 Ichqa manan ni pipas karanchu, hanaq pachapi, kay pachapi, hinallataq ukhu pachapipas, chay librota kichaspa qawananpaqqa. 4 Chaymi noqaqa anchata waqarani, chay escribisqa librota kicharispa qawananpaq hina mana ni pipas kasqanmanta.

5 Hinaqtinmi huknin kaq *ancianoqa khaynata niwaran:

—¡Ama waqayñachu! Judá sutivoq ayllumanta Davidpa miraynинmanta kaq *Leonwan sutichasqan huk ganador lloqsiramun. Paymi ichqa, Diospa enimigonkunata vencesqanrayku, chay libropa qanchis sellonkunata qasuruspa, kichariyta atinqa, nispa.

6 Chaymantan rikullaranitaq tiyana tronopa ñawpaqninpi huk *Corderotapas sayashaqta. Chay Corderopa muyuriqninpin kashasqaku chay tawa atiyniyoq kawsaqkuna, hinallataq chay ishkay chunka tawayoq ancianokunapas. Chay Corderoqa ñak'asqa hinan kashasqa. Hinaspapas chay Corderoqa qanchis waqrayoqmi kasqa, hinallataq qanchis ñawiyoq ima. Chaykunaqa Diospa qanchis espiritunkunan kasqaku. Chay espiritukunatan Diosqa enteron kay pachaman mandamusqa. 7 Hinaspan chay Corderoqa hamuspa, chay tronopi tiyaqpa phaña makinmanta chashkiran chay escribisqa librota. 8 Hinaqtinmi chay librota chashkiriqtin hinalla, chay tawantin atiyniyoq kawsaqkunapas, hinallataq chay ishkay chunka tawayoq ancianokunapas, Corderopa ñawpaqninpi qonqorikuranku. Paykunapaqa sapankamankupan kasqa arpankupas, hinallataq qorimanta copankupas. Chay copakunan kasqa inciensowan hunt'asqa. Chay copapi hunt'asqa inciensoqa, Señor Jesucristo pi llapallan creeqkunapa oracionninmi kasqa. 9 Hinaqtinmi paykunaqa huk mosoq takita takiranku Corderoman khaynata:

“Qanllan esribisqa librota hap'inaykipaq hinaqa kanki. Qanllan sellokunatapas qasuspa kichanaykipaq hinaqa kanki.

Qanqa wañuchisqan karanki.

Qanllan yawarniykiwan huchapi kawsaq runakunata rantiranki,

tukuy clase rimayniyoqkunata, tukuy llaqtamanta, hinallataq tukuy *nacionkunamantawan ima, saynapi Diospa llaqtan kanankupaq.

10 Hinaspapas paykunataqa tukuchiranki reykunaman hinallataq sacerdote kunamanmi. Paykunan Diosta servispanku, kay pachata gobiernanqaku”, nispanku.

11 Chaymanta qawarispaymi rikurani tronopa muyuriqniñpi chay tawantin atiyniyoq kawsaqkunata, chay ishkay chunka tawayoq ancianokunata, hinallataq ashkallaña millonninpi angelkunatawan ima. Hinapan uyarirani chay angelkunapa bulla hina vozninkuta. **12** Hinapan paykunaqa tukuy kallpankuwan qaparispa, khaynata alabasqaku:

“¡Ñak'arichispa wañuchisqa kaq Corderoqa kaykunata chashkinanpaqqa merecenmi: atiyta, qapaq kayta, yachayta, kallpata, respetota, hatunchasqa kayta, hinallataq alabasqa kayta ima!” nispanku.

13 Hinaspapas noqaqa uyarillaranitaqmí Diospa tukuy ima kawsaq unanchasqankunapa voznintapas, hanaq pachapi, kay pachapi, ukhu pachapi, hinallataq *lamar qochapi kaqkunapas khayna nisqankuta:

“¡Tiyana tronopi tiyaqwan, hinallataq Corderopiwanyá ancha respetasqa kachunku, alabasqa kachunku, yupaychasqa kachunku, hinallataq hatunchasqa ima kachunku wiña-wiñaypaq, ancha atiyniyoq kasqankurayku!”, nispanku.

14 Chay tawantin atiyniyoq kawsaqkunataqmí khaynata niranku:

—¡Saynapuni kachun! nispanku.

Saynallataqmí chay ishkay chunka tawayoq ancianokunapas, qonqoriyukuspanku, {wiñay kawsaq Diosta} adoraranku.

Sellonamanta

6 1 Chaymantan noqaqa rikurani, chay qanchis sellonamanta primer kaq sellota *Cordero kicharisqanta. Hinaqtinmi chay tawantin atiyniyoq kawsaqunamanta primer kaqta uyarirani, rayo t'oqyaq hinaraq altota qaparispa, khayna nimuqta:

—¡Hamuy! nispa.

2 Chaymantan rikurani huk yuraq caballota. Chay caballopí montakuqmi huk *coronata chashkiran. Hinaspan payqa huk *arcota *flechayoqta apasqa. Paymi enemigonkunata vencespa, yapamanta lloqsiran, huktawan peleaspa vencenanpaq.

3 Ishkay kaq sellota qasuspa Cordero kichaqtinmi, noqaqa chay tawantin atiyniyoq kawsaqunamanta ishkay kaqta uyarirani, khayna nimuqta:

—¡Hamuy! nispa.

4 Hinaqtinmi huk caballoñataq lloqsimuran, nina hina puka sansa colorman rikch'akuq. Chay caballopí montakuqmanñataqmi Diosqa atiyta, hinallataq huk *espadatapas qoran, kay pachapi hawkayayta chinkachinanpaq, hinallataq runakunapas paykunapura wañuchinakunankupaq ima.

5 Kinsa kaq sellota qasuspa Cordero kichaqtinmi, noqaqa chay tawantin atiyniyoq kawsaqunamanta kinsa kaqta uyarirani, khayna nimuqta:

—¡Hamuy! nispa.

Hinaqtinmi noqaqa rikurani huk yana caballotañataq. Chay caballopí montakuqñataqmi huk balanzata makinpi hap'isqa. **6** Hinaqtinmi uyarirani chay tawa atiyniyoq kawsaqunapa chawpinmanta khayna nimuqta:

—Huk p'unchaw jornalmi aypanqa huk kilo trigollapaq otaq kinsa kilo cebadallapaq. Ichqa amayá aceitepa hinallataq vinopa precionpas wichachunchu, nitaq escaseachunchu, nispa.

7 Tawa kaq sellota qasuspa Cordero kichaqtinmi, noqaqa chay tawantin atiyniyoq kawsaqunamanta tawa kaqta uyarirani, khayna nimuqta:

—¡Hamuy! nispa.

8 Chaymi noqaqa qawarispay rikurani huk q'ello caballota. Chay caballopí montakuqpa sutinmi kasqa Wañuy; chay wañuypa qepantan wañusqakunapa kasqan lugarpas hamusqa. Chay caballopí montakuqmi atiyta chashkiran, kay pachapi llapallan runakunamanta tawa kaq parten runakunata wañuchinanpaq guerrakunawan, yarqaykunawan, onqoykunawan, hinallataq salqa *animalkunawan ima.

Pishqa kaq sellomanta

9 Pishqa kaq sellota qasuspa *Cordero kichariqtintaqmi, noqaqa *altarpa pachanpi rikurani, Diospa palabranta willakusqankurayku, hinallataq Jesucristopi creesqankurayku wañuchisqa kaq runakunapa almankunata. **10** Paykunan altota qaparispanku khaynata niranku:

—Tukuy atiyniyoq cheqaq ch'uya Diosniyku, ¿hayk'aqkamataq mana juzgankichu wañuchiwaqniyku runakunata vengakunaykipaqrí? Paykunatari, ¿hayk'aqpunitaq castigankí? nispanku.

11 Hinaqtinmi Diosqa sapankamankuman huk yuraq p'achata qoran. Hinapan Diosqa paykunata khaynata niran:

—Pacienciakuspa hawkalla huk tiempotawan suyakuchis; manaraqmi wañuchinkuraqchu qankuna hina Jesucristota serviq runakunataqa. Paykunata wañuchiqtinkuñan, chayraq hunt'akunqa; chaykamayá suyakuchis, nispa.

Soqta kaq sellomanta

12 Soqta kaq sellota qasuspa *Cordero kichariqtinmi, huk hatun terremotopa pasasqanta rikurani. Hinaqtinmi intiqa tutayaran, luto p'achawanpas p'achasqa kashanman hina. Saynallataqmi killapas yawar hina puka colorman tukuran.

13 Hinaqtinmi cielopi kaq ch'askakunapas kay allpa pachaman urmamuranku, imaynan huk higos sach'apa manaraq poqo rurunpas wayra nishuta wayramuqtin, tukuy pampaman wishñikamun chay hinata. **14** Saynallataqmi cielopas chinkaran, huk hatun rollosqa papel hina. Saynallataqmi orqokunapas, hinallataq *lamar qochapa chawpinpi kaq *islakunapas sitionmanta kuyuchisqa karan. **15** Hinaqtinmi

kay pachapi gobiernaq *reykuna, soldadokunapa jefenkuna, qapaqkuna, atiyniyoq kamachikuq runakuna, *esclavokuna, hinallataq libre kaq runakunapas t'oqokunapi, hinallataq qaqa siki mach'aykunapi ima llapachallanku pakuranku. **16** Hinaspan paykunaqa qaparispa, orqokunata, hinallataq qaqakunatapas khaynata niranku:

—¡Hawaykuman urmayamuspa ñit'iwayku, tiyana *tronopi tiyaq ama rikuwanankupaq; hinallataq Corderopa ancha phiñakuyninmantapas pakaykuwayku! **17** Diospa hinallataq Corderopa anchata castigawananchis p'unchawmi ña chayaramunña. ¡Chaymi mana ni pipas chay castigotaqa aguantayta atinqachu! nispanku.

144,000 runakuna sellowan sellasqa kasqankumanta

7 **1** Chaymantan rikullaranitaq tawa *angelkunata.

Paykunan kay allpa pachapa tawantin esquinanpi sayashasqaku, tawantin esquinanmanta wayra phukumuqta atajaspanku, saynapi chay wayra, allpa pachata, *lamar qochata, hinallataq sach'akunatawan ama phukurpananpaq.

2 Chaymantan rikullaranitaq huk angeltapas intipa lloqsimunan lawmanta hamushaqta. Paymi kawsaq Diospa sellonta apamusqa. Hinaspan payqa altota qaparispa waqyaran tawantin angelkunata; paykunan chashkisqaku atiyta, kay allpa pachata, hinallataq lamar qochatas dañota ruwanankupaq.

3 Hinaqtinmi chay intipa lloqsimunan lawmanta hamuq angelqa chay tawantin angelkunata khaynata kamachiran:

—¡Amaraq kay allpa pachatas, lamar qochatas, hinallataq sach'akunatapas dañotaqa ruwaychisraqchu, Diosninchista serviq wawankuna mat'enkupi sellasqa kanankukama! nispa.

4 Chaymantan noqaqa uyarirani chay sellowan sellasqa runakuna hayk'as kasqankuta. Chay sellasqa runakunaqa kasqaku 144,000. Paykunan kasqaku chunka ishkayniyoq hatun ayllumanta miramuq Israel *nacionniyoq runakuna.

5 Judá sutiyoq ayllumantan 12,000 runakuna sellowan sellasqa kasqaku.

Rubén sutiyoq ayllumantan 12,000 runakuna sellowan sellasqa kasqaku.

Gad sutiyoq ayllumantan 12,000 runakuna sellowan sellasqa kasqaku.

6 Aser sutiyoq ayllumantan 12,000 runakuna sellowan sellasqa kasqaku.

Neftalí sutiyoq ayllumantan 12,000 runakuna sellowan sellasqa kasqaku.

Manasés sutiyoq ayllumantan 12,000 runakuna sellowan sellasqa kasqaku.

7 Simeón sutiyoq ayllumantan 12,000 runakuna sellowan sellasqa kasqaku.

Leví sutiyoq ayllumantan 12,000 runakuna sellowan sellasqa kasqaku.

Isacar sutiyoq ayllumantan 12,000 runakuna sellowan sellasqa kasqaku.

8 Zabulón sutiyoq ayllumantan 12,000 runakuna sellowan sellasqa kasqaku.

José sutiyoq ayllumantan 12,000 runakuna sellowan sellasqa kasqaku.

Hinallataqmi Benjamín sutiyoq ayllumantapas 12,000 runakuna sellowan sellasqa kasqaku.

Ashka runakuna yuraq p'achawan p'achasqa kasqankumanta

9 Chaykuna pasaruqtinmi, noqaqa rikullaranitaq ashkallaña runakunata. Manan pipas paykunataqa yupayta atirankuchu. Paykunan kasqaku llapallan *nacionkunamanta, tukuy niraq ayllukunamanta, tukuy clase llaqtayoq runakunamanta, hinallataq tukuy clase idiomapi rimaq runakunamantawan ima. Paykunaqa tiyana *tronopa ñawpaqninpi, hinallataq *Corderopa ñawpaqninpin, yuraq p'achawan p'achasqa sayashasqaku. Makinkupitaqmi palmerapa ramanta hap'isqaku. **10** Paykunan altota qapariranku. Hinapan alabaspa hatuncharanku khaynata:

—¡Tronopi tiyaq Diosninchismi,
hinallataq Corderopiwán ima salvawaranchis!
nispanku.

11 Hinaqtinmi llapallan *angelkunaqa tronopa muyuriqninpi, *ancianokunapa muyuriqninpi, hinallataq tawantin atiyniyoq kawsaqkunapa muyuriqninpi sayashasqaku. Hinapan

paykunaqa tronopa ñawpaqninpi qonqorikuranku, asta mat'enkus pampaman tupanankama. Hinaspan Diosta adoraranku **12** khaynata:

—¡Qankunapa nisqaykichisman hinayá kachun!
 ¡Alabasqayá kachun Diosninchisqa hatu-hatun
 kasqanmanta,
 yachayniyoq kasqanmanta,
 atiyniyoq kasqanmanta,
 hinallataq kallpayoq kasqanmanta ima!
 ¡Paymanyá graciasta qospa adorasunchis
 wiña-wiñaypaq!
 ¡Saynapuni kachun! nispanku.

13 Hinaqtinmi huknin kaq ancianoqa tapuwaran khaynata:

—¿Pikunataq waq yuraq p'achawan p'achasqa kaq
 runakunari? ¿Maymantataq paykunari hamurankú? nispa.

14 Chaymi noqaqa contestarani khaynata:

—Señor, qanmi chaytaqa yachanki, nispa.

Hinaqtinmi payqa niwaran khaynata:

—Paykunaqa hatu-hatun ñak'ariyipi kasqankumanta
 lloqsimuqkunan kanku.

Hinasapas paykunaqa Corderopa yawarninwan
 maqchisqan kanku. Chaymi paykunapa p'achankuqa
 suma-sumaq yuraqyachisqa kashan.

15 Chaymi paykunaqa Diospa tiyasqan tronopa
 ñawpaqninpi kashanku,

Diospa *templonpi tuta p'unchaw adoraspalku.

Tronopi tiyaq Diosmi paykunawan kaspa, tukuy
 imamantapas waqaychanqa.

16 Chaymi paykunaqa manaña ni

hayk'aqpas yarqachikunqakuñachu, nitaq
 ch'akichikunqakuñachu.

Paykunataqa manañan intipas nitaq ni ima ruphaypas
 dañota ruwanqañachu.

17 Ichaqa tronopa chawpinpi kaq Corderon paykunataqa
 michinqa, imaynan ovejakunata michiqpas allin
 pukyu unukunaman apaspa, kawsay qokuq unuta
 tomachin chay hinata.

Hinaspan Diosqa weqenkutapas pichanqa, nispa.

Qanchis kaq sellomanta

8 1 Qanchis kaq sellota qasuspa rollosqa librota *Cordero kichariqtinmi, hanaq pachapiqa media hora hina, mana ni pipas bullata ruwaranchu. 2 Hinaqtinmi Diospa ñawpaqninpi qanchis *angelkunata sayashaqta rikurani. Hinaspan paykunaqa sapankamanku huk cornetata chashkiranku.

3 Chaymantan huk angelpas ashuyamuspa, *altarpa ñawpaqninpi sayaykuran. Payqa qorimanta tazontan hap'isqa. Chay tazonmanmi ashka q'apaq inciensowan hunt'aykuranku, Diospa akllasqan ch'uya runakunapa oracionnintawan kushkata Diosman ofrecenanpaq. Hinaspan chay angelqa chay ofrecenan *ofrendataqa tiyana *tronopa ñawpaqninpi kaq qorimanta ruwasqa altarmán churayuran. 4 Hinaqtinmi chay inciensopa q'oshñiriyninga angelpa hap'isqan tazonmanta lloqsispa, Diospa kasqankama wicharan, chay ch'uya runakunapa oracionninkupiwan kushka. 5 Chaymantan chay angelqa incienso q'oshñichinan tazonta oqarispa, altarpi kaq nina sansawan hunt'ayuspa, kay pachaman wikch'uyamuran. Hinaqtinmi enteron kay pachapi kaykuna pasaran: rayokuna, hinallataq truenokuna t'oqyaran; relampagokuna llipikyaran, hinallataq terremotopas kay pachata thaptiran.

Qanchis cornetakunamanta

6 Chaymantan chay qanchis *angelkunaqa corneta hap'isqankuta tocanankupaq alistikuranku. 7 Primer kaq ángel cornetata tocayta qallarimuqtinmi, hanaq pachamanta kay pachaman chikchi chikchimuran, hinallataq ninapas yawarwan chapusqa urmayamuran. Hinaqtinmi enteron kay pachapa kinsa kaq parten ninawan ruphasqa karan. Saynallataqmi kay pachapi llapallan sach'akunamanta, hinallataq kay pachapi tukuy clase pastokunamantapas kinsa kaq parten ruphasqallataq karan.

8 Saynallataqmi ishkay kaq ángel cornetata tocamuqtin, huk hatun rawrashaq orqo hina *lamar qochaman wikch'uyusqa karan. Hinaqtinmi enteron lamar qochapa kinsa kaq parten yawarman tukuran. 9 Hinaqtinmi lamar qochapi

llapallan kawsaqkunamanta kinsa kaq parten wañuran. Saynallataqmi lamar qochapi kaq *barcokunamantapas kinsa kaq parten destruisqa karan.

10 Saynallataqmi kinsa kaq ángel cornetata tocamuqtin, hanaq pachamanta hatun ch'aska urmayamuran nina hina rawrariykuspa. Chay ch'askaqa urmayamuran llapallan mayukunapa, hinallataq llapallan pukyukunapa kinsa kaq partenmanmi. **11** Chay ch'askapa sutinmi kasqa "Qatqe ajenjo". Hinaqtinmi llapallan unukunamanta kinsa kaq parten qatqe unuman tukuran. Chaymi chay qatqe unumanta tomaq runakunaqa ashka wañuranku.

12 Tawa kaq ángel cornetata tocamuqtinmi, intipa, killapa, hinallataq ch'askakunapapas, kinsa kaq parten dañasqa karan. Chaymi p'unchawpa kinsa kaq parten, hinallataq tutapapas kinsa kaq parten mana k'ancharayniyoq qeparan.

13 Chaymantan qawarispay hanaq pachapi huk angelta anka hina phawashaqta rikurani. Paytan uyarirani altota qaparispa khayna nishaqta:

—¡Ay, ay, ay imaynaraq kankichis enteron kay pachapi kawsaqkuna, kinsantin qepaq angelkuna cornetankuta tocamuqtinku! nispa.

Pishqa kaq cornetamanta

9 **1** Pishqa kaq *ángel cornetata tocamuqtinmi, huk ch'askata hanaq pachamanta kay pachaman urmayamuqta rikurani. Chay ch'askan ukhu pachapa llaventa chashkiran. **2** Hinaqtinmi ukhu pachata llavenwan kicharuqtin, huk hatun hornomanta hina q'oshñi lloqsimuran. Chay q'oshñi lloqsimuqmi intita hinallataq cielotapas tutayaykachiran. **3** Hinaqtinmi chay q'oshñimanta langostakuna hina lloqsimuranku. Hinapan enteron kay pachaman hunt'aykuranku. Chaymi chay langostakunaqa atiya chashkiranku, huk ato-atoq uru hina runakunata picananpaq. **4** Hinaqtinmi Diosqa chay langostakunata kamachiran, kay pachapi llapallan sach'akunata, plantakunata, hinallataq tukuy clase verde qorakunatas amakihunkupaq. Aswanqa Diospa sellonwan mat'enkupi mana marcasqa runakunallata k'irispa, ñak'arichinankupaqmi

kamachiran. **5** Ichaqa Diosqa manan permitiranchu, chay langostakuna runakunata wañuchinanpaqqa. Aswanmi Diosqa permitiran, chay langostakunaqa pishqa killa hunt'a runakunata ñak'arichinapaq. Chaymi chay langostakunapa picasqanqa anchata nanaran, imaynan ato-atoq urupa picasqan hinataraq. **6** Hinaspan enteron kay pachapi runakunaqa chay pishqantin killapi wañuya mashkanqaku. Ichaqa manataqmí wañuya taqa atinqakuchu. Aswanmi wañuyqa paykunamanta ayqekushanmanpas hina kanqa.

7 Chay langostakunaqa rikch'akuranku, guerrapi peleanankupaq alistasqa caballokunaman hinan. Umankupin kasqa qorimanta ruwasqa corona hina. Uyankutaqmí kasqa runapa uyanman rikch'akuq hina. **8** Chukchankutaqmí kasqa warmipa chukchanman rikch'akuq hina. Kirunkutaqmí kasqa *leonpa kirunman rikch'akuq hina. **9** Qasqonkutaqmí kasqa fierromanta ruwasqa chalecowan protegesqa hina. Saynallataqmí raphrankupas anchallataña bullata ruwasqa, imaynan guerraman riq caballokunapa chutasqan carretapas raqaqyaspa bullata ruwan chay hinataraq. **10** Saynallataqmí chay langostakunapa chupanqa ato-atoq urupa chupanman rikch'akusqa. Chay chupanpa puntanpitaqmí awqa hina picananpaq kasqa. Chay picananwanmi chay langostakunaqa runakunata picaspa, pishqa killa hunt'a nishuta ñak'arichisqa. **11** Chay langostakunapa jefenqa ukhu pachapi mana allin *angelmi kasqa. Chay angelpa sutinmi hebreo rimaypi kasqa "Abadón"; griego rimaypitaqmí kasqa "Apolión". Chay sutikunan khayna ninanta nin: "Mana imaman tukuchiq", ninanta.

12 Kaykunapa pasasqanwanmi chay primer kaq ancha ñak'ariy pasaran. Ichaqa faltashanraqmi ishkay kaq hinallataq kinsa kaq ancha ñak'ariykunapa hamunán.

Soqta kaq cornetamanta

13 Soqta kaq *ángel cornetata tocamuqtinmi, huk waqyakuqpa vozninta uyarirani. Chay waqyakuqpa vozninqa Diospa ñawpaqninpi kaq qorimanta *altarpa tawantin waqrankunapa chawpinmantan uyarikamuran. **14** Chay waqyakuqmi chay soqta kaq corneta tocaq angelta khaynata nirán:

—Éufrates hatun mayupa cercanpi tawantin watasqa angelkunata kacharimuy, nispa.

15 Hinaqtinmi chay soqta kaq angelqa chay tawantin watasqa angelkunata kachariran, enteron kay pachapi runakunamanta kinsa kaq partenta wañuchinankupaq. Chay tawantin angelkunan preparasqa kasqaku, chay watapi, chay killapi, chay p'unchawpi, hinallataq chay horaspi chay runakunata wañuchinankupaq. **16** Hinaspapas uyariranin hayk'a tropa soldadokunas caballokunapi montayukuspa peleaqkunata. Chay soldadokunaqa ishkay pachaq millonmi kasqaku.

17 Noqaqa *visionpin rikurani chay caballokunata, hinallataq chay caballopi montakuq soldadokunatawan ima. Chay caballokunapa hinallataq chay soldadokunapa qasqonpin churasqa kasqa huk chalecoman rikch'akuq. Chay chalecon kasqa nina sansa hina puka, *zafiro hina azul, hinallataq azufre hina q'ello. Chay caballokunapa umanmi *leonpa umanman rikch'akusqa. Siminkumantataqmi lloqsimusqa q'oshñi, nina, hinallataq azufre ima. **18** Hinaqtinmi kay pachapi llapallan runakunamanta kinsa kaq parten wañuranku, chay caballokunapa siminmanta lloqsimuq q'oshñiwan, ninawan, hinallataq azufrewan ima. **19** Chay caballokunapa atiyninqa kasqa siminkupi, hinallataq chupankupi iman. Hinaspapas chay caballokunapa chupanqa mach'aqwaykuna hina umayoqmi kasqa, runakunata anchata k'irispa ñak'arichinanpaq.

20 Ichaqa chay plagakunawan mana wañuspa qepakuq runakunaqa manan huchankumantaqa wanakurankuchu; nitaqmi *demoniokunatapas hinallataq runakunapa ruwasqan *idolokunatapas adoraytaqa dejarankuchu. Aswanmi rumimanta, k'ullumanta, qorimanta, qolqemanta, hinallataq broncemanta ruwasqa idolokunata adoraranku. Ichaqa chay falso dioskunaqa manan rikunkuchu, uyarinkuchu, nitaq purinkupashchu. **21** Hinaspapas chay runakunaqa manan wanakurankuchu, runamasinku wañuchisqankumanta, layqakuna ruwasqankumanta, waqllikupi purisqankumanta, hinallataq suwakupi purisqankumantapas.

Huk angelmanta taksa libromantawan

10 1 Chaykuna pasaruqtinmi, huk ancha atiyniyoq *angeltañataq rikurani, hanaq pachamanta phuyu ukhupi urayamushaqta. Chay angelpa umanmi k'uychiwan adornasqa hina kasqa. Uyantaq intipa k'anchayninman hinaraq rikch'akusqa. Saynallataqmi ishkaynin chakinkunapas altoman aysakuq nina rawraq hinaraq kasqa. 2 Makinpitaqmi hap'isqa huk taksa *libro kicharisqata. Hinapanmi chay angelqa phaña kaq chakinwan saruran *lamar qochata, lloq'e kaq chakinwanñataq allpa pachata. 3 Hinapan qapariran huk *león hinaraq. Saynata qapariqtinmi qanchis vozkuna uyarikuran huk rayo t'oqyamuq hinaraq. 4 Saynata chay qanchis vozkuna rayo t'oqyaq hinaraq uyarikuqtinmi, noqaqa chaykuna uyarisqayta ña escribinayña kasharan. Ichacha chay ratollapin hanaq pachamanta huk vozta uyarirani khayna nimuwaqta:

—Chay qanchis vozkuna nimusqantaqa ama escribiychu; aswan waqaychay mana pipa yachasqallan, nispa.

5 Hinaqtinmi chay lamar qochapi huknин chakinwan, hinallataq allpa pachapi huknин chakinwan sayaq angelta rikurani, {phaña} makinta cieloman oqarishaqta. 6 Diosmi hanaq pachatapas, kay pachatapas, lamar qochatapas, hinallataq tukuy kaqkunatapas unancharan. Chayraykun chay angelqa huk juramentota ruwaran, wiña-wiñaypaq kawsaq Diospa sutinpi khaynata:

—Diosqa manañan astawanqa suyanqañachu. 7 Aswanmi chay qanchis kaq ángel cornetata tocamuqtin, Diospa pakasqa hina planninkunaqa cumplikunqa, imaynatan ñawpaq tiempopi serviqnin *profetakunaman willaran chayman hina, nispa.

8 Hinaqtinmi hanaq pachamanta uyarisqay vozqa kaqmanta nimuwaran khaynata:

—Riy; hinaspa chashkimuy chay taksa kichasqa librochata, lamar qochapi huknин chakinwan, hinallataq allpa pachapi huknин chakinwan sayaq angelpa makinmanta, nispa.

9 Saynata niwaqtinmi noqaqa, chay angelpa kasqanman rispay, khaynata nirani:

—Chay hap'isqayki librochata qoway, nispa.

Saynata niqtiymi chay angelqa niwaran khaynata:

—Kay librochata chashkiwaspayki mikhuy. Simiykipin abejapa mielnin hina mishk'isunki; ichaqa wiksayki ukhupitaqmi millayta qatquesunki, nispa.

10 Hinaqtinmi angelpa makinmanta chay librochata chashkispay mikhurani. Chaymi simiyipiqa abejapa mielnin hina mishk'iwaran; wiksaypin ichaqa millayta qatqewaran. **11** Hinaqtinmi chay hanaq pachamanta uyarisqay vozqa niwaran khaynata:

—Huktawanmi runakunaman willamunayki Diospa nisqanmanta, imakunas ashka llaqtakunawan pasananmanta, ashka *nacionkunawan pasananmanta, ashka idiomakuna rimaq runakunawan pasananmanta, hinallataq *reykunawanpas imakunas pasananmanta ima, nispa.

Ishkay profetakunamanta

11 1 Chaymantan chay vozwan rimapayamuwaqqqa qowaran medinapaq bastonman rikch'akuq huk soqos k'aspita. Hinapan khaynata niwaran:

—Riy, hinampa Diospa *templonta hinallataq *altarnintawan medimuy. Hinampa chay templopi hayk'as Diosta adoraq runakunata yupamuy. **2** Ichqa chay templopa patientaqa ama medimuychu. Chay hawa patiopin kashanku Diospi mana creeq ashka *nacionniyoq runakuna. Paykunan Jerusalén llaqtata dominampa gobiernanqaku kinsa wata parten. **3** Hinaqtinmi noqaqa chay p'unchawkunapi ishkaynin noqamanta willakuq *profetaykunata kamachisaq, luto p'achawan p'achakuspanku, kinsa wata parten noqamanta willakunankupaq, nispa.

4 Chay ishkaynin profetakunaqa kashanku kay pachata kamachiq Diospa ñawpaqninpin. Hinapapas chay profetakunaqa aceitunata ruruq ishkay olivos sach'akuna hinan kanku. Hinallataqmi chay profetakunaqa, Diospa ñawpaqninpi kaq ishkaynin *candelabrokuna hina kanku. **5** Sichus pipas chay ishkaynin profetakunata ima mana allintapas ruwayta munanqaku chayqa, paykunan siminkumanta nina rawrayta phukurispanku, llapallan

enemigonkutaqa wañuchinqaku. Saynatan wañunanku pipas paykunata wañuchi y munaqkunaqa. **6** Hinaspapas chay ishkaynin profetakunaqa atiyniyoqmi kanqaku Diosmanta willakusqanku tiempopi parata mana parachimunankupaq, unutapas yawarman tukuchinankupaq, hinallataq munasqanku horaspi kay pachapi tiyaqkunata tukuy clase milla-millay onqoykunawan ñak'arichinankupaq ima.

7 Chay ishkaynin profetakuna Diospa cheqaq willakuyninta lliw runakunaman willayta tukurullaqtinmi, mancharikuypaq *millay animal ukhu pachamanta lloqsimunqa. Hinapan chay millay animalqa chay ishkay profetakunawan peleanqa; hinapan chay profetakunata vencespa wañuchinqa. **8** Chay ishkay profetakunapa cuerpointaqmi, Señor Jesucristota cruzpi chakataspa wañuchisqanku hatun llaqtapa principal callenpi wikh'usqa qepanqa. Chay llaqtatan runakunaqa rikch'anachinku *Sodoma llaqtawan, hinallataq *Egipto nación llaqtawan ima. **9** Hinapan tukuy nacionkunamanta runakuna, tukuy llaqtakunamanta runakuna, tukuy clase runakuna, tukuy ayllukunamanta runakuna, hinallataq tukuy idiomapi rimaq runakuna, chay ishkay profetakunapa wañusqa cuerpointaqa kinsa p'unchaw parten rikunqaku. Ichaga manataqmi permitinqakuchu, chay profetakunapa cuerpointa p'ampanankutaqa. **10** Chay ishkay profetakunaqa wañuchisqanku, huchallapi kawsaq runakunata q'aqchaspia ñak'arichisqankuraykun. Chaymi sayna wañusqa kasqanta rikuspanku, enteron mundointipi runakunaqa kusikunqaku. Hinapan kusikuymanta fiestata ruwaspa, paykunapura regalokunata apachinakunqaku.

11 Ichaga chay kinsa p'unchaw parten pasaruqtinmi, chay ishkaynin profetakunataqa wañusqa kasqankumanta Dios kawsarichimuran. Hinaqtinmi chay kawsarimusqankuta llapallan runakuna rikuspanku, anchata mancharikuranku. **12** Hinaqtinmi chay ishkaynin profetakunaqa alto uyarikuq vozta cielomanta uyariranku. Chay vozmi khaynata nimuran:

—¡Wichamuychis kayman! nispa.

Hinaqtinmi paykunaqa, llapallan enemigonkuna rikushaqtin, hanaq pachaman phuyu ukhupi wicheranku.

13 Chay ratollapitaqmi nishuta terremoto pasaran. Hinaqtinmi enteron llaqtamanta chunka kaq parten thuñichisqa karan. Chaymi chay llaqtapi qanchis waranqa runakuna wañuranku. Ichaqa wakin kawsaq runakunañataqmi anchata mancharikuspanku, hanaq pachapi kawsaq Diosta alabaranku.

14 Kaykunapa pasasqanwanmi chay ishkay kaq ancha ñak'ariy pasaran. Ichaqa ñan hamushanña kinsa kaq ancha ñak'ariyqa.

Qanchis kaq cornetamanta

15 Qanchis kaq *ángel cornetata tocamuqtinmi, hanaq pachapi fuerte vozkuna uyarikuran khaynata:

—Diosninchismi Salvadorninchis Jesucristopiwán ña gobiernashanña enteron kay pachata. Payqa wiña-wiñaypaqmí gobiernanqa, *rey kasqanrayku, nispa.

16 Hinaqtinmi ishkay chunka tawayoq tiyana *tronokunapi tiyaq *ancianokunaqa, Diospa ñawpaqninpi qonqorikuspa, pampakama k'umuranku. Hinapan Diosta adoraranku

17 khaynata:

—Tukuy atiyniyoq Señor Diosniyku,
qanmi kanki ñawpaq tiempopi kaqpas, kunan
tiempopi kaqpas, hinallataq qepa tiempoman hamuq
Diosniykuqa.

Chaymi graciasta qoykiku, ancha atiyniykita
noqaykuman rikuchiwasqaykikumanta, hinallataq
gobiernaya qallarisqaykimantawan ima.

18 Qanpi mana creeq runakunan llapallan *nación
llaqtakunapi phiñasqa kashanku.

Ichaqa phiñakuuniykiwan castiganayki p'unchawmi
kunanqa ña chayaramunña.

Chaymi kunanqa llapallan wañusqa runakunata
juzganki.

Ichaqa servisuqniyki llapallan *profetaykikunamanmi
premionta qopunki,
saynallataq sutiykita respetaspa ch'uya sonqowan
servisuqniyki runakunamanpas, importante
kaqkunamanpas hinallataq menos importante
kaqkunamanpas.

¡Kunanmi tiempo chayamun kay pachapi tukuy unanchasqaykikunata destruiq runakunata juzgaspa ñut'unaykipaq! nispa.

19 Hinaqtinmi hanaq pachapi Diospa *templon kicharikuran. Chay templo ukhupitaqmi rikukuran tablamanta ruwasqa baúl hina *arca del pacto nisqanku. Hinaqtinmi rayokuna fuerteta t'oqyamuran; alto qapariy vozkuna uyarikuran; truenokuna t'oqyamuran; terremotokuna pasaran; hinallataq chikchipas nishuta chikchimuran.

Huk warmimanta dragonmantawan

12 1 Chaymantan hanaq pachapi rikurani mancharikuypaq hina huk hatu-hatun señalta: chay señalpin rikurani huk warmita intiwan hina p'achasqata, chakinpa pachanpitaqmi huk killapas kashanman hinata, saynallataq umanpipas chunka ishkay ch'askakunayoq *coronata. 2 Chay warmiqa onqoqmi kasqa. Chaymi onqokunanpaq dolor hap'iqtin nishuta qaparqachasqa.

3 Chaymantataqmi kaqmanta rikhurillarantaq huk hatu-hatun señal hanaq pachapi: chay señalpin rikullaranitaq *dragonwan sutichasqa huk hatunkaray puka animalta. Chay dragonmi kasqa huk hatunkaray qalaywaman rikch'akuq; hinaspapas chay dragonqa kasqa qanchis umayoq, chunka waqrayoq, hinallataq sapankama umanpi coronayoq ima.

4 Hinaspanmi chay dragonqa chupanwan hanaq pachapi llapallan ch'askakunamanta kinsa kaq partenta aysaspa arrastrasqa. Hinaspan chay ch'askakunataqa kay allpa pachaman wick'uyamuran. Saynallataqmi hanaq pachapi rikusqay warmi ña onqokunanpaq hinaña kashaqtin, chay dragonqa ñawpaqninpi sayaspa, chay warmipa wawan naceramuqtin hinalla mikhurunananpaq listollaña suyaran. [Nota: *Chay dragonqa diablon. Chay wick'usqa ch'askakunataqmi diablota qatikuq angelkuna karanku. Paykunan Diospa contranpi sayariranku diablota qatikunankupaq. Sayna ruwasqankuwanmi paykunaqa *demoniokunaman tukupuranku Apocalipsis 12.9].* 5 Hinaqtinmi chay warmiqa huk qari wawata onqokuran, kay enteron mundopi kaq llaqtakunata atiyninwan gobiernananpaq. Ichaqa chay warmipa wawanta

quechuruspankun, *tronopi tiyaq Diospa ñawpaqninman aparanku. **6** Chay lugarmantan chay onqokuq warmiqa ishkakapuran Diospa preparasqan ch'inñeq lugarman, chay lugarpi kinsa wata parten cuidasqa kananpaq.

**Ashka angelkunapa jefen ángel Miguel
dragonwan peleasqanmanta**

7 Chaykuna pasasqanpa qepanmanmi hanaq pachapi guerra karan. Chaypin angelkunapa jefen ángel Miguelqa kamachisqan *angelkunapiwan kushka *dragonpa contranpi pelearanku, hinallataq chay dragonta qatikuq mana allin angelkunapa contranpiwan ima. **8** Hinaqtinmi chay dragonqa qatiqnin mana allin angelkunapiwan vencesqa karanku. Chaymi Diosqa hanaq pacha cielopi tiyanankutataqa manaña paykunataqa permitiranñachu. **9** Hinaqtinmi chay dragontaqa hanaq pachamanta kay pachaman wikch'uyamuranku, payta qatiqnin llapallan angelninkunatawan kushkata. Chay dragonmi kasqa diablo, ñawpaq kay pacha qallariypi mach'aqway formapi rikhuriq. Chay diablotan Satanaswan suticharanku. Hinaspapas chay diablon kay pachapi llapallan runakunataqa engañashan.

10 Chaymantan uyarillaranitaq hanaq pacha cielopi huk hatu-hatun waqyakuya, khayna niqta:

—Diosninchismi kunan

paypi creeq runakunata ña salvarunña.

Paymi rikuchiwanchis tukuy atiyniyoq kasqanta.

Pay sapallanmi gobiernananpaq tukuy atiyniyoq
*Reyqa.

Diosmanta Hamuq Criston enteron kay pachataqa kunanmanta gobiernanqa.

Cristoqa gobiernanqa, Diospa ñawpaqninmanta diablo wikch'uyamusqa kaqtinmi.

Chay diabloqa tuta p'unchawmi Diospi creeq wawqe pananchiskunataqa Diospa ñawpaqninpi acusaran.

11 Jesucriston huk *Cordero hina cruzpi yawarninta ch'aqchuspa wañuran.

Chay sacrificio ruwasqanwanmi, Jesucristopí creeq wawqe pananchiskunaqa, salvasqa karanku.

Chaymi Jesucristopa *sacrificio ruwasqanwan,

hinallataq Jesucristomanta willakusqanku
palabrawan ima, chay creyentekunaqa diablot
venceyta atiranku.

Hinasapas chay wawqe pananchiskunaqa manan
manchakurankuchu wañuytaqa.

Aswanmi paykunaqa Jesucristomanta
willakusqankurayku, listo karanku wañunankupaq.

- 12** Chayraykuyá hanaq pachakuna, hinallataq chaypi
llapallan kawsaqkunapas, ¡kusikuychis!
¡Ichaqa ay imaynaraq kankichis kay pachapi,
hinallataq *lamar qochapi kawsaqkunaqa!
Diabloqa sinchi phiñasqan kashan, poco tiempollaña
kananpaq kasqanta yachakusqanrayku.
Chayraykun qankunaman urayamun, qankunata
ñak'arichisunaykichispaq, nispa.

- 13** Hinaqtinmi chay dragonqa kay pachaman
wikch'uykamusqa kasqanta yachakuspan, chay qari wawacha
onqokuq warmita qatiykachayta qallariran. **14** Ichaqa
Diosmi huk hatun ankapa ishkay raphrankunata chay
warmiman qoran, chay raphrakunawan huk karu ch'inñeq
desierto lugarman phawanapanqa, saynapi chay dragonmanta
ishkapakuspa, chaypi kinsa wata parten protegesqa kananpaq.
15 Hinaqtinmi chay dragonqa siminmanta ashka unuta aqturan,
mayu hinaraq puririnanpaq, saynapi chay warmita chay mayu
apaspa wañuchinanpaq. **16** Ichaqa allpa kicharikuspanmi,
chay dragonpa aqtusqan mayuta millp'urparan. Saynapin
chay warmiqa salvaska karan. **17** Hinaspan chay dragonqa
chay warmipa contranpi anchata phiñakuspa, chay warmipa
mirayninkunawan peleananpaq riran. Chay warmipa
mirayninkunaqa karanku Diospa kamachisqankunata
kasukuspa kawsaq runakunan, hinallataq Jesucristomantapas
mana ishkayaspa willakuqkunan. {**18** Hinaqtinmi chay
dragonqa lamar qochapa patallanpi sayaykurani}.

Lamar qochamanta lloqsimuq millay animalmanta

- 13** 1 Noqa Juanmi *lamar qochapa patanpi sayaykurani.
Hinaspan lamar qochamanta lloqsimuq huk ancha
mancharikuypaq *millay animalta rikurani. Chay animalqa

kasqa qanchis umayoqmi, hinallataq chunka waqrayoq ima. Sapankama waqrantitaqmi huk *coronata apasqa. Saynallataqmi sapankama umanpipas esribisqa kasqa Diosta ofiendeq millay sutikuna. **2** Chay rikusqay *millay animalqa *leopardomanmi rikch'akusqa. Ichaqa chakinñataqmi osopa chakin hina kasqa. Siminpas *leonpa hocicón hinan kasqa. Hinaqtinmi *dragonqa chay millay animalman atiyninta, tiyanan *trononta, hinallataq autoridad kaynintapas entregaykuran. **3** Chay millay animalpa huknin kaq umanpin, huk millay k'iri kasqa wañunanaq hina. Ichaqa chay k'irin sanoyeruqtinmi, chay sanoyasqanwan enteron mundontinpi llapallan kawsaqkunaqa anchata admirakuranku. Hinaspan chay millay animalpi creespa, payta qatikuranku. **4** Hinaspan chay dragontaqa llapallan runakuna adoraranku, chay millay animalman atiyninta qosqanrayku. Saynallataqmi runakunaqa adorallarankutaq chay millay animaltapas, khaynata nispangu:

—¿Pitaq kay millay animal hina ancha atiyniyoqri kanman? ¿Pitaq paywan peleaytari atinman? nispangu.

5 Hinaqtinmi chay millay animalqa permitisqa karan, Diospa contranpi millay qenlli rimaykunata rimananapaq, hinallataq tawa chunka ishkayniyoq killa gobiernananapaq ima. **6** Hinaqtinmi chay millay animalqa millay rimaykunata rimaspa Diosta k'amiran. Saynallataqmi maldeciran Diospa sutinta, Diospa tiyanan trononta, hinallataq hanaq pachapi llapallan kaqkunatapas. **7** Saynallataqmi chay millay animalqa permitisqa karan, Diospi creeq runakunapa contranpi peleaspa, vencenanapaq. Saynallataqmi payqa atiytapas chashkirán, lliw ayllukunata, llapallan llaqtakunata, tukuy idiomapi rimaqkunata, hinallataq lliw *nacionkunatapas gobiernananapaq. **8** Chay millay animaltan adoraranku enteron mundomanta runakuna. Paykunaqa chay millay animaltaqa adoraranku, chay Libro de la Vida nisqapi sutinku mana esribisqa kasqanraykun. Chay Libro de la Vidaqa sacrificasqa *Corderopa libronmi. Chay Corderotaqa kay pacha manaraq unanchasqa kashaqtinmi, Diosqa ña destinaranña (noqanchisrayku) wañunanaq.

9 Saynaqa ninriyoq kaspaykichisqa, kay qatiqnin nisqaykunatayá allinta uyariyochis:

10 Pipas carcelman apasqa kananpaq kaqqa,
carcelmanmi apasqa kanqa.

Pipas espadawan wañuchisqa kananpaq kaqqa,
*espadawanmi wañuchisqa kanqa.

Chaymi Diospi cheqaqtapuni creeq runakunaqa,
ñak'ariykunata pacienciawan soportayta yachananku,
hinallataq Diospipas cheqaqtapuni confiayta ima. [Nota: *Kay Apocalipsis libropin ancha mancharikupaq millay animalkunamanta rimashan. Chay animalkunaqa kankuman diablotan yanapaq *demoniokunan.*].

Allpa pachamanta lloqsimuq millay animalmanta

11 Chaykuna pasaruqtinmi, rikullaranitaq huk *millay animaltapas allpa pachamanta lloqsimushaqta. Chay millay animalqa ishkay waqrayoqmi kasqa. Chay waqrankunaqa toro ovejapa waqrankuna hinan kasqa. Ichaqa *dragón hinataqmri rimasqa. **12** Chay ishkay kaq millay animalqa, primer kaq millay animalmantan atiyta chashkiran. Hinaspan chay ishkay kaq millay animalqa, chay atiy chashkisqanwan, enteron mundontinpi runakunata obligaran, k'irinmanta sanoyaq chay primer kaq millay animalta adoranankupaq. **13** Hinaspapas chay ishkay kaq millay animalqa, runakuna rikunankupaqmi, admirakuypaq milagrokunata ruwaran. Hinaspan llapallan runakuna rikushaqtin, cielomanta rawrashaq ninata kay pachaman urmayachimuran. **14** Saynata ruwaspan chay ishkay kaq millay animalqa, primer kaq millay animalpa atiy qosqanwan, ashka milagrokunata ruwaspa, runakunata engañaran. Hinaspan chay ishkay kaq millay animalqa runakunata kamachiran, chay primer kaq millay animalpa imagenninta ruwanankupaq, saynapi chay k'irisqa primer kaq millay animalpa imagenninta runakuna hatarichispa adoranankupaq. Chay primer kaq millay animalqa *espadawan ancha k'irisqa kashaspapas kawsarimuranmi. **15** Hinaspapas chay ishkay kaq millay animalqa permitisqan karan, chay primer kaq millay animalpa imagenninman kawsayta qonanpaq, rimachinanpaq, hinallataq chay imagenta mana adoraq llapallan runakunata wañuchinanpaq ima. **16** Saynallataqmi chay ishkay kaq

millay animalqa obligaran, hatunkunata, uchuykunata, qapaqkunata, wakchakunata, mana *esclavokunata, hinallataq esclavokunatapas, mat'enkupi otaq phaña makinkupi marcasqa kanankupaq. **17** Hinaqtinmi chay millay animalpa sutinwan mana marcasqa kaqkunaqa, otaq sutinpa numeronwan mana identificasqa kaqkunaqa, manan vendeytapas nitaq rantiytapas atirankuchu. Aswanqa marcasqa kaqkunallan vendeytapas, hinallataq rantiytapas atiranku.

18 Kaykunata entiendenapaqqa yachayniyoqmi kananchis. Ichaqa pipas yachayniyoq kaqqa, chay millay animalpa numeronta yupaspan significadonta yachanan. Chay millay animalpa sutinta identificaq numeroqa, runaq sutinpa numeronmi. Chay numeroqa kaymi: 666.

144,000 runakunapa takisqankumanta

14 **1** Chaykuna pasaruqtinmi qawarirani. Hinaspán Sión nisqa orqopi *Corderota rikurani, 144,000 runakunawan kushka sayashaqta. Hinaspapas chay runakunaqa sapankamankun Corderopa sutinwan, hinallataq Dios Taytapa sutinpiwan mat'enkupi marcasqa kasqaku. **2** Hinaspapas uyarillaranitaqmi hanaq pachamanta huk vozta. Chay vozqa rikch'akuran imaynan ashka unu phaqchamuspa qaparisqanman, hinallataq rayopa t'oqyamusqanman hinaraqmi. Hinaspapas chay voz uyarisqayqa, arpa tocaq ashka musicokunapa tocasqanmanmi rikch'akuran. **3** Hinaspán chay 144,000 salvasqa runakunaqa, Corderopa tiyanan *trononpa ñawpaqninpi, tawa atiyniyoq kawsaqkunapa ñawpaqninpi, hinallataq *ancianokunapa ñawpaqninpi ima, huk mosoq himnota takiranku. Chay mosoq himno takisqankutaqa manan ni pipas yachaytaqa atirankuchu. Aswanqa kay pachapi llapallan tiyaq runakunamanta salvasqa kaq 144,000 runakunallan chay mosoq himnotaga takiyta atiranku. **4** Hinaspapas paykunaqa warmikunawan mana huchallikuspa kawsaq runakunan kasqaku. Paykunaqa Corderowan kushkan mayta riqtinpas puriranku. Hinaspapas paykunaqa, lliw runakuna ukhumantan, Diospa hinallataq Corderopa rantisqan karanku.

Saynapin paykunaqa salvasqa karanku huk *primicia hina. **5** Hinaspapas paykunaqa {Diospa tiyanan *trononpa ñawpaqninpiqa} ch'uya sonqoyoq mana llullakuq runakunan karanku. Chayraykun paykunaqa mana ni pipa acusanan karanku.

Kinsa angelkunapa willakusqanmanta

6 Chaymantan noqaqa rikullaranitaq huk *angelta alto cielopi phawashaqta. Paymi kay pachapi llapallan tiyaqkunaman, llapallan *nacionkunaman, llapallan llaqtakunaman, llapallan ayllukunaman, hinallataq tukuy idiomapi rimaq runakunaman ima Diosmanta wiñaypaq allin willakuykunata willaran, saynapi runakuna (Diospi creespa) salvasqa kanankupaq. **7** Hinaspan chay angelqa altota rimaspa, khaynata willaran:

—Diosta manchakuychis, hinaspa payta alabaychis.

Kunanmi tiempo ña chayaramunña llapallan runakunata Dios juzgananpaq. Saynaqa kay pacha ruwaq, hanaq pacha ruwaq, *lamar qocha ruwaq, hinallataq unu t'oqyamuq pukyukunata ruwaq Diosta adoraychis, nispa.

8 Chaymantan ishkay kaq angelñataq, chay primer kaq angelpa qepanta rispa, khaynata niran:

—Chay hatu-hatun Babilonia llaqtaqa ñan destruisqaña kashan. Chay llaqtaqa llapallan llaqtakunapi tiyaq runakunatan waqllichispa huchallichiran, imaynan allin poqosqa vinowan mach'achiq hinaraq, nispa.

9 Chaymantan kinsa kaq angelñataq, chay ishkay kaq angelpa qepanta rispa, altota qaparispa, khaynata niran:

—Sichus pipas chay primer kaq *millay animalta, hinallataq chay millay animalpa imagennintawan adoranqa, hinallataq chay millay animalpa marcanwan makinpi otaq mat'enpi marcachikunqa chayqa, **10** Diosmi anchata phiñakuspa, chay marcachikuq runataqa alli-allinta castiganqa. Chay castigoqa manan yanqa castigollachu kanqa. Aswanqa nina rawraypi, hinallataq t'impushaq azufrepin anchata ñak'arinqa. Chay ñak'arisqantan rikunkaku, *Cordero hinallataq Diospa ch'uya angelinkunapiwan ima. **11** Chay ñak'arisqanku nina rawrayqa wiña-wiñaypaqmi q'oshñinqa.

Chaymi mana samariyqa kanqachu ni tutapas nitaq p'unchawpas chay millay animalta hinallataq imagennintawan adoraqkunapaqqa, hinallataq chay millay animalpa sutinwan marcasqa kaqkunapaqpas, nispa.

12 Chaymi Diospi creeq llapallan runakunaqa, tukuy ñak'ariykunapi tarikuspapas soportaspa, pacienciayoq kananku, Diospa kamachisqankunata kasukunanku, hinallataq Jesucristopipas mana ishkayaspas iñinanku.

13 Chaymantan noqaqa uyarillaranitaq hanaq pacha cielomanta waqyakuspa, khayna nimuqta:

—Escribiy kayta: Ancha kusisqan kanqaku, kunanmanta ñawpaqman Señor Jesucristopí cheqaqtapuni confiaspa wañuq runakunaqa, nispa.

Hinaqtinmi Diospa Espiritunqa khaynata niran:

—Arí, paykunaqa tukuy llank'aykunamanta, hinallataq ñak'ariykunamantawan iman samanqaku, allin kaqkunata ruwasqankurayku, nispa.

Juicio p'unchawmanta

14 Chaymanta, qawarispaymi, noqaqa yuraq phuyuta rikurani. Chay phuyupitaqmi tiyashasqa Diosmanta Hamuq Runaman rikch'akuq runa. Payqa umanpin qorimanta *coronayoq kasqa, hinallataqmi makinpipas allin afilasqa ishunata hap'isqa. **15** Hinaqtinmi huk angelñataq *templomanta lloqsimuspa, (Dios Taytapa nisqanta) altota qaparispa, chay phuyupi tiyaqta khaynata niran:

—Ishunaykiwan rutuya qallariyña. Ñan cosechana tiempoqa chayaramunña. Kay pachapi cosechaqa listoñan kashan rutuspa oqarinaykipaq, nispa.

16 Chaymi chay phuyupi tiyaq runaqa kay pachapi cosechata ishunanwan ruturan. Hinapan kay pachapi cosechaqa cosechasqa karan.

17 Saynallataqmi huk angelpas hanaq pachapi kaq templomanta lloqsimuran. Paypas makinpin afilasqa ishunayoq kasqa. **18** Chaymantan huk angelñataq templo ukhupi *altarmanta lloqsimuran. Chay angelqa ninata kamachinanpaqmi atiyniyoq kasqa. Hinapan afilasqa ishunayoq angelta khaynata niran:

—Enteron allpa pachapi uvas sach'akunapa rurunkunata ishunaykiwan rutuyta qallariy. Chay allpa pachapi uvaskunaqa ñan poqoña kashan, nispa.

19 Hinaqtinmi chay angelqa kay pachapi uvaskunata ruturan. Hinaspan chay uvaskunataqa sarunanku pozoman churaran. Chay pozoqa Diospa ancha phiñakuyninmi. (Chaypin Diospa contranpi hatariq llapallan huchasapa runakuna castigasqa kanqaku). **20** Chay pozoqa manan llaqta ukhupichu karan, aswanqa llaqtamanta lloqsina waq lawninpин. Chaypin chay uvaskunataqa pozopi saruranku. Chaymi chay sarusqanku pozomantaqa mayu hinaraq yawar lloqsimuran. Hinaqtinmi chay yawar mayuqa caballokunapa kunkankamaraq ayparan. Hinaspan chay yawarqa, kinsa pachaq kilometrotaraq puririran.

Qanchis angelkunamanta

15 **1** Chaymantan noqaqa ancha admirakuypaq hatuhutun señalta hanaq pacha cielopi rikurani. Chaypin qanchis *angelkuna, qanchis kaq último plagakunata apamuranku, kay pachata castiganankupaq. Chay qanchisnintin *plagakunawan huchasapa runakuna castigasqa kaqtinkun, Diospa ancha phiñakuynin tukukunqa.

2 Hinaqtinmi noqaqa rikullaranitaq ninawan chapusqa vidriomanta cristal hina *lamar qochata. Chay lamar qochapa patanpitaqmi rikurani ashka runakunata sayashaqta. Chay runakunan kasqaku chay *millay animalta venceq runakuna, chay millay animalpa imagenninta mana adoraqkuna, hinallataq chay millay animalpa numeronwan otaq sutinwanpas mana marcachikuqkuna ima. Paykunamanmi Diosqa tocana arpata sapankamankuman qoran. **3** Hinaspan paykunaqa chay arpakunawan, *Moisespa takisqan takita, hinallataq *Corderopa takintawan takiranku khaynata:

“Señor Diosnillayku, qanqa tukuy atiyniyoqmi kanki.
Qanpa tukuy ima ruwasqaykikunaqa ancha admirakuypaqmi.

Qanpa imapas ruwasqaykikunaqa ancha allinpunin,
justo kasqaykirayku.

Chaymi qanqa llapallan *nacionkunapa *Reynin kanki.

4 Señor Diosnillayku,

¿Pitaq qantari mana manchakusunkimanchú?

¿Pitaq qantari mana alabasunkimanchú?

Qanllan mana ni ima huchayoq ch'uyay-ch'uya kanki.

Llapallan *nación llaqtayooq runakunan

ñawpaqniykimán hamuspanku adorasunkiku,

qanpa juicio ruwasqaykunaqa cheqaqpuni

kasqanrayku”, nispanku.

5 Chaykuna pasaruqtinmi, noqaqa rikurani hanaq

pacha cielopi Diospa tiyanan *tabernáculo nisqa *templo

kicharikushaqta. 6 Hinaspan chay tabernáculo templomanta

chay qanchis angelkuna, qanchis milla-millay plagakunata

apayukuspa, lloqsimuranku. Chay angelkunapa p'achanqa

kasqa sumaq limpio *lino nisqa yuraq fino telamanta ruwasqan,

sumaq k'ancharishaq, hinallataq qasqonkupipas qorimanta

ruwasqa *cintokunawan churasqa kasqaku. 7 Hinaqtinmi

chay tawa atiyniyoq kawsaqunamanta huknin kaq kawsaq,

qanchisnintin sapankama angelkunaman qorimanta copata

qoran. Chay copakunaqa wiña-wiñaypaq kawsaq Diospa ancha

phiñakuyninwanmi hunt'asqa kasqa. 8 Hinaqtinmi Diospa

templonqa hunt'asqa karan Diospa glorianmanta, hinallataq

ancha atiyninmanta lloqsimuq q'oshñiwan. Chaymi mana ni pipas

chay templomanqa haykuya atirankuchu, asta chay qanchis

angelkunapa apasqan qanchis plagakuna tukukunankama.

Qanchis copakunapi Diospa phiñakuynin kasqanmanta**16 1 Chaymantan noqaqa uyarirani Diospa *templon ukhumanta huk vozta. Chay vozmi alto rimaywan chay qanchisnintin *angelkunata khaynata niran:**

—Rispaykichis Diospa phiñakuyninwan hunt'asqa kaq qanchisnintin copakunata, allpa pachaman hich'aykamuychis, nispa.

2 Hinaqtinmi primer kaq angelqa riran. Hinaspan chay copamanta Diospa phiñakuyninta kay allpa pachaman hich'ayamuran. Chaymi chay *millay animalpa marcanwan marcasqa, hinallataq imagenninta adoraq runakunapa cuerponpi, millay ch'upu onqoy rikhuriran. Hinaspan chay ch'upu onqoyqa anchata ñak'arichiran chay runakunata.

3 Chaymantan ishkay kaq angelñataq chay copa
hap'isqanmanta Diospa phiñakuyninta lamar qochaman
hich'ayamuran. Hinaqtinmi chay *lamar qochaqa wañuchisqa
runakunapa yawarninman hina tukuran. Chaymi chay lamar
qochapi llapallan animalkunaqa wañuranku.

4 Chaymantan kinsa kaq angelñataq chay copa
hap'isqanmanta Diospa phiñakuyninta mayukunaman,
hinallataq pukyukunaman ima hich'ayamuran. Chaymi chay
unukunapas yawarman tukuran. **5** Hinaqtinmi unukunata
kamachiq atiyniyoq angelta uyarirani, khayna nisqanta:

“Señorlláy, qanqa wiña-wiñayapaq kawsaq Diosmi
kanki.

Diosnilláy, qanqa ch'uyay-ch'uyan kanki.

Diosnilláy, qanqa justo kasqaykiraykun cheqaqtapuni
juzganki.

6 Qanpa contrayki pi kaq enemigoysi runakunaqa
*profetaykikunatan,
hinallataq qanpi creeq runakunatan
yawarninta ch'aqchuspa wañuchiranku.
Chaymi qanqa sayna ruwasqankumanta
merecesqankuman hina, paykunamanqa yawarta
tomachishanki”, nispa.

7 Chaymantapas uyarillaranitaqmi *altarmanta huk
vozwan khayna nimuqta:

“Arí, tukuy atiyniyoq Señor Diosnilláy,
qanqa pimanpas mana sayapakuspan allinta juzganki.
Chaymi juzgasqaykiqa cheqaqpuni”, nispa.

8 Chaymantan tawa kaq angelñataq chay copa
hap'isqanmanta Diospa phiñakuyninta intiman hich'ayuran.
Hinaqtinmi chay intipa ruphayninqa, runakunata
ruphananpaq, nina hina atiyniyoq karan. **9** Hinaqtinmi kay
pachapi runakunaqa intipa nishu ruphasqanwan ruphasqa
karanku. Ichaqa manan ni chaywanpas huchankumantaqa
wanakurankuchu, nitaqmi Diostaqa alabarankuchu. Aswanmi
chay ñak'arichikuq *plagakunata kamachiq atiyniyoq Diostaqa
astawanraq millay rimaykunawan maldeciranku.

10 Chaymantan pishqa kaq angelñataq chay copa
hap'isqanmanta Diospa phiñakuyninta chay millay animalpa

tiyasqan *trononman hich'aykamuran. Hinaqtinmi chay millay animalpa gobiernanan *nación llaqtakunaqa tutayaqman tukupuran. Chaymi runakunaqa nanaymanta ñak'arispanku qallunkutaraq kanikuranku. **11** Ichqaq tukuy chaykunawan anchata ñak'arishaspankupas, runakunaqa manan huchankumantaqa wanakurankuchu. Aswanmi paykunaqa nanaywan, hinallataq ch'upu onqoywan ñak'arisqankumantaqa, hanaq pachapi Diosta maldeciranku.

12 Chaymantan soqta kaq angelñataq chay copa hap'isqanmanta Diospa phiñakuyninta Éufrates nisqa hatun mayuman hich'ayamukuran. Hinaqtinmi chay mayuqa ch'akipuran, saynapi intipa lloqsimunan law oriente nisqa lawmanta *reykuna chayninta pasanankupaq.

13 Hinaqtinmi rikullaranitaq *dragonpa siminmanta, chay millay animalpa siminmanta, hinallataq llullakuspa rimaq falso *profetapa siminmantawan ima, kinsa mana allin espiritukuna k'ayraman rikch'akuq lloqsimushaqta. **14** Chay kinsantin espiritukunaqa *demoniokunan kasqaku. Chaykunan atiyniyoq karanku, ancha admirakuypaq milagrokunata ruwanankupaq. Hinaspan chay demoniokunaqa kay pachapi gobiernaq reykunata huñumuranku, tukuy atiyniyoq Diospa hatun p'unchawnin chayamuqtin, Diospa contranpi peleanankupaq.

15 Chaymantan Señor Jesucristoñataq khaynata niran:

—¡Cuidakuchis! Noqaqa mana piensasqaykichis horastan huk suwa hina hamusaq. Ichqaq ancha kusisqan kanqa rikch'ashaq hinalla, hinallataq p'achasqa hinalla kaspa, listolla noqata suyawaq runaqa. Saynapin payqa mana q'alallachu p'enqa-p'enqayta runakunapa ñawpaqninpi purinqa, nispa.

16 Hinaqtinmi chay kinsa demoniokunaqa gobiernaq reykunata huñuranku hebreo rimaypi Armagedón nisqa lugarman.

17 Saynallataqmi qanchis kaq angelpas chay copa hap'isqanmanta Diospa phiñakuyninta wayraman hich'ayamuran. Hinaqtinmi hanaq pachapi kaq templo ukhupi tiyana *tronomanta alto vozwan khaynata nimuran:

—¡Tukuy imapas ñan cumplirukunña! nispa.

18 Hinaqtinmi rayo t'oqyaykuna, alto qapariykuna, hinallataq truenokuna ima uyarikuran. Saynallataqmi

huk ancha hatu-hatun terremotopas kay pachapi pasaran. Sayna clase terremotoqa manan ni hayk'aqpas pasaranchu kay pachapi runakunata Dios unanchasqanmantapachaqa. **19** Hinaqtinmi chay terremotopa pasasqanwan, kay pachapi hatu-hatun Babilonia llaqtaqa kinsaman partikuran. Saynallataqmi enteron mundontinpi kaq llaqtakunapas thuñiran. Diosqa manan qonqaranchu chay hatun Babilonia llaqta castigaytaqa, runakunata huchallichisqanrayku. Aswanmi Diosqa chay copapi ancha phiñakuyninwan anchata castigaran. **20** Hinaqtinmi lamar qochapa chawpinpi llapallan *isla nisqa allpakunapas, hinallataq kay pachapi kaq llapallan orqokunapas chinkapurana. **21** Saynallataqmi hanaq pacha cielomanta tawa chunka kilota llasaq chikchi runakunaman urmamuran. Hinaqtinmi kay pachapi runakunaqa Diosta maldeciranku, chay hatu-hatun chikchikunawan castigasqa kasqankurayku.

Babilonia llaqta ancha castigasqa kasqanmanta

17 1 Chaymantañataqmi chay copayoq qanchis
*angelkunamanta huknин kaq ángel hamuspa,
khaynata niwaran:

—Hamuy; kunanmi rikuchisqayki chay hatu-hatun (Babilonia) llaqta ancha castigasqa kananmanta. Chay llaqtapi tiyaq runakunaqa rikch'akunku ashka qariwan puñuq huchasapa warmimanmi. Chay llaqtaqa ashka mayukunapa patanpin kashan. 2 Chay waqllikuq warmiwanpas waqllikushankuman hinan, kay pachapi gobiernaq *reykunaqa chay (Babilonia) llaqtawan waqllikuranku. Saynallataqmi kay pachapi tiyaq runakunapas chay warmiwan waqllikuy huchapi puriranku, tragowanpas mach'ashankuman hinaraq, nispa.

3 Chaymantañataqmi *Santo Espíritu atiyninwan yanapawaqtin, angelqa huk ch'inñeq desierto lugarmán pusawaran. Chaypin rikurani huk warmita huk *millay animalpi montasqata. Chay millay animalqa kasqa qanchis umayoq, chunka waqrayoq, hinallataq puka colorniyoq iman. Hinasapas chay millay animalpa enteron cuerponpin escribisqa kasqa Diosta ofiendeq ashka sutikuna.

4 Chay warmiqa morado colorwan hinallataq puka color p'achawan p'achasqan kasqa. Saynallataqmi payqa qoriwan, perlakunawan, hinallataq sumaq rumichakunawan ima adornasqa kasqa. Makinpitaqmi qorimanta copata hap'isqa. Chay copaqa kasqa millakuy hucha ruwasqankunawan hunt'asqan. **5** Saynallataqmi chay warmipa mat'enpiqa sasa entiendena suti esribisqa kasqa. Chay sutin khaynata nisqa: "Hatu-hatun Babilonia llaqta, ashka qarikunawan puñuspa, huchallikuq warmikunapa mamitan. Hinallataq kay pachapi millakuypaq huchakunata ruwaqkunapa mamitan ima", nispa. **6** Hinaqtinmi qawarispay cuentata qokurani chay warmiqa Diospi iñiqkunapa, hinallataq Jesucristomanta willakusqankurayku wañuqkunapa yawarninwan mach'asqa hina kasqanta. Chayta rikuspaymi noqaqa anchatapuni admirakurani. **7** Hinaqtinmi chay angelqa khaynata niwaran:

—¿Imamantataq qanri ancha admirasqallaña kashankí?

Noqan entiendechisqayki chay millay animalpi montakuq warmi rikusqaykimanta, hinallataq chay warmipa montakusqan qanchis umayoq chunka waqrayoq millay animalmantawan ima. **8** Chay millay animalta rikusqaykiqa ñawpaqtan kawsaran. Ichaqa kunanmi chay millay animalqa wañusqa kashan. Aswanqa chay millay animalqa wañusqanmanta kawsarimuypaqmi kashan. Ichaqa ukhu allpa pachamantaqa lloqsimunqa, wañuchisqa kanallanpaqñan. Chaykuna pasasqanwanmi kay pacha qallarisqanmantapacha Libro de la Vida nisqa libropi sutinku mana esribisqa kaq runakunaqa, chay millay animalpa rikhurimusqanta rikuspankun, anchata admirakunqaku. Chay millay animalqa ñawpaqtan kawsaran, kunanqa wañusqan kashan; ichaqa kawsarimuspan kaqmanta rikhurimunqa. **9** Kaykunata entiendenapaqqa allin yachayniyoqmi runaqa kanan. Chay millay animalpa qanchis umankunaqa, chay warmipa tiyasqan qanchis orqokunan, hinallataq qanchis reykuna iman kanku. **10** Chay qanchis reykunamantan pishqa reykunaqa ña wañurunkuña. Hukninmi ichaqa kunanpuni gobiernashan. Hukninñataqmi ichaqa manaraq hamunraqchu. Ichaqa hamuspanmi pisi tiempolla gobiernanqa. **11** Chay millay animalqa ñawpaqtan kawsaran. Ichaqa kunanmi manaña kawsanñachu. Payqa chay qanchis reykunapa hukninmi karan.

Ichaqa kunanmi kaqmanta rikhurimuspa, pusaq kaq rey kashan. Payqa wiña-wiñayapaqmi destruisqa kanqa.

12 Saynallataqmi chay millay animalpa chunka waqrankuna rikusqaykiqa chunka reykunan kanku. Paykunaqa manaraqmi gobiernaytaqa qallarinkuraqchu. Ichaqa huk horallapaqmi atiyta hashkinqaku, chay millay animalpiwan kushka gobiernanankupaq. **13** Chay chunkantin reykunaqa acuerdopi kaspankun, atiyninkuta, hinallataq autoridadninkutapas chay millay animalman qonqaku. **14** Hinaspan paykunaqa *Corderopa contranpi peleanqaku. Ichaqa Corderon akllasqan runakunapiwan kushka reykunata hinallataq chay millay animaltawan vencenqa. Corderoqa vencenqa señorkunapa Señornin kasqanraykun, hinallataq kamachiq reykunapa Reynin kasqanraykun. Corderowanmi kanqaku paypa akllasqankunaqa. Paykunataqa Diosmi waqyaran, hinallataq akllaran ima. Chaymi paykunaqa Diospi confiaspa qaqa hina sayashanku, nispa.

15 Chaymantan angelqa nillawarantaq khaynata:

—Ashka qarikunawan puñuq huchasapa warmipa tiyasqan mayukuna rikusqaykiqa ashka llaqtakunan, ashka runakunan, ashka *nacionkunan, hinallataq tukuy clase idioma rimaq runakuna iman. **16** Chay chunka waqrankuna rikusqaykiqa, chay millay animalwan kushkan chay ashka qarikunawan puñuq warmita cheqnikunqaku. Hinaspan chay warmipa tukuy kapuqninkunata qechuspanku, q'alallata saqenqaku. Saynallataqmi wañuchispanku, aycha cuerpontapas mikhunqaku, hinallataq k'anancqaku ima. **17** Ichaqa Diosmi chay chunka waqrakunataqa permitiran acuerdoman haykunankuta, saynapi munasqankuman hina imatapas ruwanankupaq. Chayraykun paykunapura acuerdoman haykuspanku, atiyninkuta chay millay animalman qonqaku, kay pachapi gobiernananpaq. Saynataqa ruwanqaku, Diospa munasqanman hina cumplikunanaqmi. **18** Chay rikusqayki warmiqa kay pachapi reykunata gobiernaq hatu-hatun llaqtan, nispa.

Babilonia llaqta thuñichisqa kasqanmanta

18 **1** Chaykuna pasaruqtinmi, noqaqa rikurani hanaq pacha cielomanta huk *ángel urayamushaqta. Payqa ancha atiyniyoqmi kasqa. Hinaqtinmi chay angelpa

k'anchayninja enteron kay pachata k'anchariran. **2** Hinaspan tukuy kallpanwan altota qapariran khaynata:

“¡Nan thuñirpanña, ñan thuñirpanña
chay hatu-hatun Babilonia llaqtqa!
Kunanqa *demoniokunapa tiyananmanmi tukupun.
Tukuy mana allin espiritukunapa tiyananmanmi tukupun.
Tukuy millay qenlli phawaq *animalkunapa,
{hinallataq mana mikhuna millay qenlli animalkunapa} tiyananmanmi tukupun.

3 Chay Babilonia llaqtapa huchantaqa enteron *nacionkunapin ruwaranku, imaynan vinotapas tomashankuman hinaraq.
Kay pachapi kaq *reykunapas chay llaqtapa huchanwanmi huchallikuranku.
Negociota ruwaq runakunapas qapaqmanmi tukuranku, chay Babilonia llaqtapi tiyaq qenlli huchapi kawsaq runakunaman tukuy ima clase cosaskunata vendesqankuwan”, nispa.

4 Chaymantan uyarillaranitaq hanaq pacha cielomanta khayna waqyakuya:

“Khuyakusqay llaqtay,
chay Babilonia llaqtamanta lloqsiyechis,
saynapi paykunapa hucha ruwasqankuta ama ruwanaykichispaq,
hinallataq tukuy *plagakunawanpas ama castigasqa kanaykichispaq.

5 Paykunapa huchankuqa hanaq pacha cielomanraqmí chayarun.

Chaymi chay tukuy huchakuna ruwasqankuta Diosqa mana qonqanchu.

6 Imaynan wakin llaqtakunata trataran, saynallatataqyá chay Babilonia llaqtataqa trataychis.

Imaynatan wakin llaqtakunata ruwaran, chaymantapas ishkay kuti mastaraqyá paykunawanqa ruwaychis.

Imaynatan tragota preparaspa wakin llaqtakunaman tomachiran, chaymantapas ishkay kuti más

fuertetaraqyá tragota preparaspa tomachiychis,
saynapi anchata ñak'arinankupaq.

7 Chay Babilonia llaqtapi tiyaqkunaqa kikillankuta
alabakuspankun paytukusqa karanku.

Paykunaqa qapaq kayninkuta runakunawan
rikuchinankupaqmi tukuy clase alajakunawan
churakuranku.

Paykunaqa sonqollankupin khaynata piensaranku:
'Noqaykuqa kaypin kashayku.'

Noqaykuqa tiyana *tronoykupin atiyniyoq reykuna
hina tiyashayku.

Noqaykuqa manan viuda warmikuna hinachu kayku.
Chaymi noqaykuqa mana ni hayk'aqpas
ñak'arisaqkuchu', nispanku.

¡Chayraykuyá paykunataqa anchata sufrichiychis!

¡Paykunataqa ñak'arichispayá waqachiychis!

¡Imaynan paykunaqa anchata alabakuranku,
saynallatataqyá paykunatapas anchata waqachiychis!

8 Chayraykun paykunamanqa huk ch'ulla p'unchawllapi
hamunqa tukuy clase plagakuna: yarqay, waqay
llakiy, hinallataq wañuy ima.

Hinaspan chay llaqtaqa nina rawraywan ruphachisqa
kanqa.

Saynataqa tukuy atiyniyoq Diosmi castiganqa", nispas.

9 Hinaqtinmi chay Babilonia llaqta ninawan k'anasqa
kasqanta, hinallataq q'oshñi sayarisqanta rikuspanku, kay
pachapi gobiernaq ashka reykunaqa anchata lamentakuspa,
nishuta waqanqaku. Hinaspapas chay reykunaqa chay
Babilonia llaqta hinan tukuy millay huchakunata ruwaranku.
Saynallataqmi chay reykunaqa qapaqlaña kaspanku,
cuerponkupa munasqanta tukuy imatapas ruwaranku.

10 Chaymi chay reykunaqa ancha mancharikuypaq
castigota rikuspanku, karullapi sayanqaku. Hinaspan altota
qaparispanku, khaynata ninqaku:

"¡Ay, ay, imaynaraq kankichis,

hatu-hatun Babilonia llaqtapi tiyaqkuna!

¡Huk horallapin castigoykichisqa chayaramun!"
nispanku.

11 Saynallataqmi enteron kay mundopi negociantekunapas, anchata lamentakuspanku, chay llaqtamanta llakikuspa waqanqaku, paykunapa negacionkuta manaña pipas rantiq kasqanrayku. **12** Chay Babilonia llaqtapi tiyaq runakunan chay negociantekunamanta kaykunata rantiranku: ashka qorita, qolqeta, alajakunata, sumaq alaja *perlakunata, lino nisqa sumaq fino telakunata, morado color niraq telakunata, sumaq fino *seda nisqa telakunata, nina sansaman rikch'akuq puka color telakunata, sumaq asnariq cedro sach'akunamanta tukuy clase ruwasqa cosaskunata. *Elefantekunapa waqonkunamanta sumaq ruwasqa adornokunata, broncemanta hinallataq fierromanta ruwasqa cosaskunata, hinallataq mármol nisqa sutiyoq rumimanta ruwasqa tukuy clase cosaskunatawan ima. **13** Hinallataqmi kaykunatapas rantiranku: canelata, sumaq asnaq qorakunata, inciensota, mishk'i asnaq *mirrata, sumaq q'apaq *perfumeta, vinota, aceiteta, trigomanta allin ñut'usqa hak'uta, ovejakunata, caballokunata, carretakunata, hinallataq runakunatapas *esclavokuna kanankupaq ima.

14 Hinaspan chay Babilonia llaqtapi tiyaq runakunataqa khaynata ninqaku:

“¡Sonqoykipa munapayasqan ancha valorniyoq tukuy clase cosasniyikikunaqa manañan kanñachu!

Ichaqa ashka qolqepa valorninpi kaq cosasniyikikuna, hinallataq k'ancharishaq hinaraq alajaykikunapas ñan tukukapunña.

¡Manañan ni hayk'aqpas chay cosasniyikikunataqa recuperaya atinkichishñachu!” nispanku.

15 Chay Babilonia llaqtapi tiyaq runakunaman tukuy imakunata vendespankun, chay negociante runakunaqa qapaqyaranku. Ichaqa chay Babilonia llaqta imaynas castigasqa kasqanta rikuspanku, anchata mancharikunkaku. Chaymi paykunaqa karullapi sayanqaku chay Babilonia llaqta hina ama castigasqa kaspa ñak'arinankupaq. Hinaspan anchata lamentakuspanku, hinallataq waqaspanku, khaynata ninqaku:

16 “¡Ay, ay, imaynaraq kanqa chay hatu-hatun Babilonia llaqtaqa!

Chay llaqtaqa warmi hinan sumaq lino p'achawan p'achasqa karan.

Chay llaqtapi tiyaqkunaqa nina sansa hina puka color p'achawanmi p'achasqa karanku.

Paykunaqa qoriwan, valorniyoq alaja rumikunawan, hinallataq perlakunawan iman sumaq adornasqa karanku.

17 ¡Huk horallapin tukuy qapaq kayninkupas chinkachisqa karan!" nispangu.

Hinaqtinmi *lamar qochanta puriq hatun *barcopi kaq llapallan capitankuna, pasajerokuna, marinerokuna, hinallataq lamar qochapi kaq llapallan llank'aqkunapas karullanpi sayaranku. **18** Hinaspan chay Babilonia llaqta k'anayusqa kaspa q'oshñiran. Chayta rikuspankun chay karullapi sayaqkunaqa qapariranku khaynata:

—¡Manan ni hayk'aqpas chay hatu-hatun Babilonia llaqta hinaqa kay pachapiqa karanchu! nispangu.

19 Hinaspan llakikuymanta umankumanpas allpawan hich'ayukuspanku, nishuta waqaranku. Hinaspan qaparqacharanku khaynata:

“¡Ay, ay, imaynaraq kanqa kay hatu-hatun Babilonia llaqtaqa!

Lamar qochapi kaq barcokunapa llapallan dueñonkunan,

chay llaqtapa qapaq kayninwan qapaqyaranku.

Ichaqa chay llaqtaqa huk horallapin q'ala destruisqa qepanqa”, nispa.

20 Chaykuna pasasqanwanyá hanaq pachapi kaqkuna anchata kusikuychis. Saynallataq kusikuychis Diospa akllasqan kaq runakuna, *apostolkuna, hinallataq *profetakunapas. Diosmi chay Babilonia llaqtataqa juzgaspa castigaran, qankunapa contraykichispi tukuy ima ruwasqanmanta.

21 Hinaqtinmi huk atiyniyoq ángel huk hatun molino rumita hina oqarispa, lamar qochaman tukuy kallpanwan wikh'uyamuran, khaynata nispa:

“Saynatan chay hatu-hatun Babilonia llaqtapas chay rumi hina tukuy kallpawan wikh'uyusqa kanqa,

saynapi kay pachamanta wiñaypaq chinkachisqa
kananpaq.

Chaymi chay Babilonia llaqtataqa manaña ni
hayk'aqpas rikunqakuñachu.

22 Manañan ni hayk'aqpas

uyarikunqañachu calleykikunapiqa musica
tocaqkunapa arpakuna tocasqankuqa, quenakunata
tocasqankuqa, nitaq cornetakunata tocasqankupas,
nitaqmi ni hayk'aqpas kanqañachu ima
artesanokunapas,
nitaqmi uyarikunqañachu molinowan kutaqtinku chay
bulla ruwasqankupas.

23 Chay llaqtaykipi kaq negociantekunaqa enteron

mundontinpin ancha allin reqsisqa karanku.
Paykunaqa llapallan *nación llaqtakunapin
runakunata engañaranku, tukuy layqa
ruwasqankuwan.

Chayraykun chay Babilonia llaqtapiqa manaña ni
hayk'aqpas lamparinkunaqa k'anchanqañachu,
nitaqmi casarakuykunapas kanqañachu.

Chaymi mana ni pipas fiestakunapiqa
kusikunqakuñachu.

24 Chay Babilonia llaqtapi tiyaq runakunan

*profetakunata, hinallataq Diospa akllasqan
runakunataqa yawarninta ch'aqchuspa wañuchiranku.
Hinas papas chay llaqtapi tiyaq runakunaqa Diospi
creeq runakunatan enteron mundontinpi ashkata
wañuchiranku.

(Chaymi Diosqa chay llaqtapi tiyaqkunataqa anchata
castiganqa)".

Diosta hanaq pachapi alabasqankumanta

19

1 Chaykunapa pasasqanpa qepamanmi uyarirani,
hanaq pachapi ashka rimaqkunapa khayna
qaparisqankuta:

“¡Aleluya! ¡Señor Diosqa alabasqa kachun!
¡Diosnillanchismi llapallan paypi creeq runakunataqa
salvan!”

¡Payllataqmi tukuy atiyniyoq, ancha sumaq Señor Diosqa!

2 Payqa justo kaspanmi, cheqaqtapuni juzgan.

Paymi chay qenlli huchapi puriq warmiman rikch'akuq
Babilonia llaqtataqa anchatapuni castigaran.

Chay llaqtapi tiyaq runakunan millay huchakunata
ruwaspa, Diospi creeqkunata wañuchiran.

Chaykuna ruwasqanmantan Diosqa chay llaqtata
castigaran”, nispa.

**3 Hanaq pachapi kaq ashka rimaqkunaqa huktawanmi
khaynata niranku:**

“¡Aleluya! ¡Señor Diosqa alabasqa kachun!

Chay Babilonia llaqtataqa k'anasaqan kashan.

Chaymi chay llaqtamanta q'oshñiqa wiña-wiñayapaq
q'oshñispa wichashan”, nispa.

**4 Hinaqtinmi chay ishkay chunka tawayoq *ancianokunaqa,
hinallataq chay atiyniyoq tawa kawsaqkunapiwan pampakama
k'umuyukuspa, tiyana *tronopi tiyaq Diosta adoraranku khaynata:**

“¡Amén! ¡Señor Diosqa alabasqayá kachun!” nispanku.

5 Hinaqtinmi tronomanta huk vozqa khaynata nimuran:

“Diosninchista llapallan serviqninkuna alabaychis.

Diosta respetaspa llapallan manchakuqkuna hatunpas,
uchuypas alabaychis”, nispa.

Hanaq pachapi Corderopa casarakusqan fiestamanta

**6 Chaymantan uyarillaranitaq ashka rimaqkunapa
qaparisqantapas. Chay qapariyqa kasqa ashka unupa,
hinallataq rayo t'oqyamuqpa qapariyinin hinaraqmi. Chay
rimaqkunana khaynata niranku:**

“¡Aleluya! ¡Señor Diosqa alabasqa kachun!

¡Ñan tukuy atiyniyoq Señor Diosninchisqa
gobiernayta qallarirunña!

**7 ¡Kusikusunchis! ¡Ancha kusikuywan alabasunchis,
hinallataq hatunchasunchis ima,**

***Corderopa casarakuynin chayamusqanrayku,
hinallataq *novianpas listoña kasqanrayku!**

8 Diosmi chay noviamanqa qoran yuraq fino

**k'ancharishaq limpio *lino telamanta ruwasqa
p'achata p'achakunanaq.**

Chay sumaq linomanta k'ancharishaq p'achaqa rikch'akun Diosta kasukuq runakunapa allin ruwayninkumanmi", nispa.

9 Hinaqtinmi chay *angelqa khaynata niwaran:

—Escribiy kayta: Ancha kusisqan kangaku Corderopa casarakuynin cenaman invitasaq kaq runakunaqa, nispa.

Hinas papas chay angelqa nillawarantaqmi khaynata:

—Kaykunaqa Diospa cheqaq palabrankunan, nispa.

10 Hinaqtinmi noqaqa chay angelpa ñawpaqninpi qonqorikurani payta adoranaypaq. Ichaqa chay angelmi niwaran khaynata:

—¡Ama qonqorikuychu nitaq adorawayapashchu! Diosllata adoray. Noqapas Diosta serviqmi kani, imaynan qanpas, hinallataq Jesucristopi confiaq runakunapas payta servinku chay hinata. Ichaqa Jesucristomanta cheqaq willakuykunaqa, Diosmanta allin willakuq *profetakunatan kallpanchan, saynapi Jesucristomanta astawan allinta willakunankupaq, nispa.

Yuraq caballopi montakuq jinetemanta

11 Chaymantan noqaqa hanaq pacha cielo kicharikuqta rikurani. Chaypin kasqa huk yuraq caballo. Chay caballopi montakuqmi allin justiciata ruwaspa juzgaran, hinallataq pelearanpas. Chayraykun paypa sutinqa kasqa "Tukuy ima nisqanta Cumpliq" hinallataq "Cheqaq kaqta Rimaq" ima.

12 Chay caballopi montakuq jinetepa ñawinkunan kasqa rawrashaq nina hina. Umanpitaqmi ashka *coronakunayoq kasqa. Hinas papas paypiqa mana ni pipa reqsisqan sutin escribisqa kasqa. Ichaqa chay sutitaqa pay sapallanmi reqsisqa. **13** Hinas papas payqa yawarwan yawarchasqa p'achawan p'achasqan kasqa. Paypa sutintaqmi kasqa:

"Diospa Palabran". **14** Hinaqtinmi hanaq pacha cielopi kaq ejercitokunaqa, yuraq caballokunapi montayuspanku, payta qatikuranku. Chay ejercitokunaqa yura-yuraq fino *lino telamanta p'achawanmi p'achasqa kasqaku. **15** Chay primer kaq jinetepa siminmantataqmi lloqsimuran huk filollaña *espada. Chay espadanwanmi llapallan nacionkunata k'irispa, vencenqa. Hinaspan paykunataqa tukuy atiyninwan

gobiernanqa. Hinaspan Diosqa ancha estricto kaspa, paypi llapallan mana creeq runakunataqa, tukuy phiñakuyninwan juzgaspa, anchata saruspa castiganqa, imaynan vinota ruwanankupaq uvastapas sarunku chay hinataraq. **16** Paypa p'achanpin hinallataq piernanpipas khayna suti escribisqa kasqa:

“*REYKUNAPA REYNIN HINALLATAQ
SEÑORKUNAPAPAS SEÑORNIN”,

nisqa.

17 Chaymantan noqaqa rikullaranitaq huk *angelta intipi sayashaqta. Paymi chay sayasqanmanta llapallan phawaq *animalkunata khaynata niran:

—Hamuychis; hinaspa Diospa hatu-hatun cena ruwasqanman huñunakamuychis. **18** Qankunan mikhunkichis reykunapa aychanta, capitankunapa aychanta, valiente kaq soldadokunapa aychanta, caballokunapa aychanta, caballopi montakuq jinetekunapa aychanta, *esclavokunapa aychanta, mana esclavo kaq runakunapa aychanta, importante kaq hinallataq mana importante kaq runakunapa aychantapas, nispa.

19 Hinaqtinmi noqaqa rikullaranitaq chay *millay animalta hinallataq kay pachapi reykunata soldadonkunapiwan huñunasqa kasqankuta. Paykunan chay yuraq caballopi montakuq jinetepa hinallataq soldadonkunapa contranpi peleanankupaq huñunakuranku. **20** Ichqa chay millay animalqa chay falso *profetapiwan kushkan presochasqa karanku. Chay falso profetan admirakuyapaq señalkunata ruwaran chay millay animalpa ñawpaqninpi. Hinaspan chay admirakuyapaq milagrokuna ruwasqanwan engañaran chay millay animalpa marcanwan marcasqa kaq runakunata, hinallataq imagenninta adoraq runakunatapas. Chayraykun chay millay animalqa, chay falso profetapiwan ima, azufreyoq nina rawraq qochaman kawsashaqla wikch'uyusqa karanku. **21** Saynallataqmi chay yuraq caballopi montakuq jinetepas, siminmanta lloqsimuq espadawan, chay millay animalpa soldadonkunata wañuchiran. Hinaqtinmi paykunapa aychanta llapallan phawaq animalkuna manañ munanankukama mikhuranku.

Waranqa watamanta

20 1 Chaymantan noqaqa rikurani huk *angelta hanaq pachamanta urayamushaqta. Chay angelqa urayamushasqa ukhu pachapa llaventa, hinallataq hatun-hatun cadenatawan makinpi apayukuspanmi. 2 Hinaspan chay angelqa *dragonta hap'ispa, waranqa watapaq chay hatun-hatun cadenawan wataran. Chay dragonmi ñawpaq mach'aqwayqa karan. Paymi reqsisqa karan Diablowan hinallataq Satanaswan ima. 3 Hinaspan chay dragontaqa ukhu pachaman wikch'uyuran. Hinaspan chay ukhu pachamanta lloqsimunan punkuta alli-allinta wishq'aspas sellaran, saynapi kay pacha *nacionkunapi tiyaq runakunata amaña engañananpaq, asta chay waranqa wata cumplikunankama. Ichqa chay waranqa wata pasaruqtinñan, chay dragonqa pisi tiempollapaq kacharisqa kanqa.

4 Chaymantan noqaqa rikullaranitaq ashka tiyana *tronokunata. Chay tronokunapin atiyta chashkiq runakuna tiyayuranku juzganankupaq. Saynallataqmí noqaqa rikurani wañuq runakunapa almankutapas. Paykunatan kunkankuta kuchuspa wañuchiranku, Jesucristomanta, hinallataq Diospa palabranmanta willakusqankurayku. Paykunaqa chay *millay animalta, hinallataq imagennintapas manan adorarankuchu, nitaq marcanwanpas mat'enkupi, nitaq makinkupipas marcachikurankuchu. Paykunan kawsarimuspanku Jesucristowan kushka waranqa wata gobiernaranku. 5 Ichqa wakin wañuqkunañataqmí mana kawsarimurankuchu asta waranqa wata cumplikunankama. Kaymi karan primer kaq kawsarimuyqa. 6 Ancha kusisqan kanqaku chay primer kaq kawsarimuypi kawsarimuqkunaqa. Paykunaqa Diospa akllasqan llaqtamanmi pertenecenku. Chayraykun ishkay kaq wañuyqa manaña atiyniyoqchu paykunapaqqqa kanqa. Aswanmi paykunaqa Diospa, hinallataq Cristopa *sacerdotenkunaña kanqaku. Hinaspan paykunaqa Dioswan hinallataq Cristowan kushka waranqa wata gobiernanqaku.

Satanás wiñaypaq vencesqa kasqanmanta

7 Chay waranqa wata cumplirukuqtinmi preso kasqanmanta Satanásqa kacharisqa kanqa. 8 Hinaspan

Satanasqa kay pachapi *Gogwan hinallataq *Magogwan sutichasqa *nacionkunata engañananpaq lloqsimunqa. Chay ishkaynin nacionkunaqa representan kay pachapi tawantin lawpi llapallan nacionkunatan. Hinaspan Satanasqa chay enteron nacionkunamanta soldadokunata huñumunqa, guerrapi peleananpaq. Chay nacionkunapa soldadonkunaqa *lamar qochapi aqo hinaraqmi mana yupay atina kanqa.

9 Hinaspan chay soldadokunaqa tukuy lawmanta hamuspanku, Diospa ancha khuyakusqan ch'uya llaqtata muyuriyunqaku. Ichaqa Diosmi hanaq pachamanta nina parata parachimuspa, diablopas chay ejercitonta q'alata ruphachinqa. **10** Chaymantan diabloqa azufreyoq nina rawray qochaman wick'huyusqa kanqa, kay pachapi runakunata engañasqanrayku. Chay qochallamantaqmi chay *millay animalpas, hinallataq chay falso profetapas wick'huyusqa kanqa. Chaypin tuta p'unchaw wiña-wiñaypaq ñak'arinqaku.

Yuraq tronopa ñawpaqninpi juiciomanta

11 Chaymantan noqaqa huk hatun yuraq tiyana *tronota, hinallataq chay tronopi tiyaqtapas rikurani. Hinaqtinmi chay hatun yuraq tronopi tiyaqpa ñawpaqninmanta, kay pachapas hinallataq hanaq pachapas wiñaypaq chinkapuranku. Chaymi manaña ni pipas chaykunataqa rikurankuñachu. **12** Hinaspapas noqaqa rikullaranitaqmi ashka wañusqa runakunata. Paykunan kawsarimuspa sayashasqaku chay hatun yuraq tronopa ñawpaqninpi. Paykunaqa kasqaku kay pachapi importante kaq runakuna, hinallataq mana importante kaq runakunan. Hinaqtinmi ashka librokuna kicharisqa karan; hinallataq Diospi creeqkunapa sutinku escribisqa kaq Libro de la Vida nisqa libropas kicharisqallataq karan. (Chay libropin Diospi cheqaqta creeqkunapa sutinkuqa escribisqa kasqa, Dioswan wiñaypaq kawsanankupaq). Chaymi llapallan wañuqkunaqa ruwasqankuman hina juzgasqa karanku, chay librokunapi escribisqa kasqanman hina. **13** Hinaqtinmi *lamar qochapas, wañuypas, hinallataq ukhu pachapas llapallan wañusqakunata entregapuran. Chaymi sapankamanku ruwasqankuman hina juzgasqa karanku. **14** Chaymantan wañuypas, hinallataq ukhu pachapas nina rawrashaq qochaman wick'huyusqa

karanku. Chay nina rawrashaq qochan ishkay kaq wañuyqa. **15** Saynallataqmi chay Libro de la Vida nisqa libropi sutinku mana esribisqa kaq runakunapas chay nina rawrashaq qochaman wikkh'uyusqa karanku.

Mosoq cielomanta mosoq allpa pachamantawan

21 **1** Chaymantan noqaqa rikurani mosoq cielota hinallataq mosoq allpa pachatawan ima. Primer kaq cielopas, hinallataq primer kaq allpa pachapas manañan kasqañachu. Saynallataqmi *lamar qochapas manaña kasqañachu. **2** Saynallataqmi noqaqa rikullaranitaq hanaq pachapi mosoq ch'uya Jerusalén llaqtatapas. Chay llaqtan Diospa tiyasqan hanaq pacha cielomanta urayamushasqa. Chay llaqtaqa sumaq arreglasqan kasqa, imaynan huk *noviapas ancha sumaqta cambiakun novionwan casarakunanpaq chay hinaraq. **3** Hinaspan noqaqa uyarirani cielomanta altota qaparispa, khayna nimuqta:

—Diosqa kaypin kashan runakunawan kushka. Diosqa paykunawanmi tiyanqa. Paykunañataqmi Diospa llaqtan kaspa, paywan wiña-wiñayapaq kawsanqaku. Hinaqtinmi kikin Diospuni paykunapa Diosnin kanqa. **4** Diosmi paykunapa weqenkuta pichanqa. Hinaspan wañupas, llakikuypas, waqaypas, hinallataq nanaypas manaña kanqañachu. Tukuy chaykunaqa ñawpaqtan karan. Kunanmi ichaqa manaña kanñañachu, nispa.

5 Hinaqtinmi chay hatun tronopi tiyaqqa khaynata niran:

—Noqaqa mosoqmanmi tukuy ima kaqkunata tukuchishani, nispa.

Hinaspapas nillarantaqmi khaynata:

—Tukuy kaykuna nimusqayta escribiy. Kaykunaqa cheqaqpunin, hinaspapas confianapaq cheqaq willakuyumi, nispa.

6 Chaymantan payqa khaynata niwaran:

—¡Nan tukuy imapas ruwasqaña kashan! Noqan kani Qallariyapas hinallataq Tukukuypas, saynallataq ñawpaq kaqpas, hinallataq qepa kaqpas. Pipas ch'akichikuqmanmi noqaqa pukyumanta wiñay kawsay qokuq unuta tomananpaq gratislla qosaq. **7** Noqaqa tukuy kaykunatan qosaq huk

herenciata hina, diablota venceqkunaman. Hinas papas noqan paykunapa Diosninqa kasaq; paykunataqmi noqapa wawaykuna kanqaku. **8** Ichqa cobardekunaqa, noqapi mana iñiqkunaqa, millay huchakunallapi kawsaqkunaqa, runa wañuchiqkunaqa, waqllikuy huchapi kawsaqkunaqa, layqa runakunaqa, runakunapa ruwasqan *ídolo adoraqkunaqa, hinallataq llullakuq runakunapas nina rawrashaq azufreyoq qochamanmi wikch'uyusqa kanqaku. Kaymi chay ishkay kaq wañuyqa, nispa.

Mosoq Jerusalén llaqtamanta

9 Chaymantan chay qanchis último kaq *plagakunata copakunamanta hich'aq qanchis kaq *angelkunamanta, huknin kaq ángel noqaman ashuykamuwaran. Hinaspan khaynata niwaran:

—Hamuy kayman; noqan rikuchisqayki huk noviata; chay *noviaqa *Corderowan casarakuqmi, nispa.

10 Hinaspan chay angelqa *Santo Espiritupa atiyninwan huk hatun alto moqoman pusawaran. Hinaspan noqata rikuchiwaran hanaq pachapi mosoq ch'uya Jerusalén llaqtata. Chay llaqtan Diospa tiyasqan hanaq pacha cielomanta urayamushasqa. **11** Chay llaqtaqa Diospa k'anchayninwanmi anchata k'ancharisqa. Hinas papas chay k'anchariyninqa rikch'akusqa huk suma-sumaq alaja rumipa k'anchariyninmanmi, hinallataq huk sumasumaq k'ancharishaq *jaspe rumiman, hinallataq huk k'ancharishaq vidrio cristalman hinaraq. **12** Hinas papas chay llaqtapa enteron muyuriqninqa perqasqan kasqa. Chay perqaqa anchon hinallataq alton kasqa. Chay enteron muyuriqninpitaqmi chunka ishkayniyoq punkukuna kasqa, hinallataqmi chunka ishkayniyoq angelkuna ima. Chay chunka ishkayniyoq angelkunan sapankamanku huk punkuta cuidasqaku. Hinas papas Israel *nacionpa chunka ishkayniyoq ayllunkunapa sutinmi, sapankama punkupi huk suti escribisqa kasqa. **13** Chay punkukunamantan intipa lloqsimunan este nisqa lawman kinsa punkukuna kasqa. Intipa haykunan oeste nisqa lawmantaq kinsa punkukuna kasqa. Norte nisqa wichay lawmantaq kinsa punkukuna kasqa. Hinallataq sur nisqa

uray lawmantaq kinsa punkukuna kasqa. **14** Chay llaqtapa muyuriqinipi perqaqa chunka ishkayniyoq hatun rumimanta cimentacionniyoqmi kasqa. Sapankama hatun rumipitaqmi huk suti esribisqa kasqa. Chay sutikunaqa kasqa *Corderopa chunka ishkayniyoq *apostolninkunapa sutinkunan.

15 Hinas papas noqawan parlaq angelqa makinpin apamusqa qorimanta bastonta. Chay bastonqa kasqa chay llaqtata, punkunkunata, hinallataq perqantawan medinapaqmi.

16 Chay llaqtaqa tawa esquinayoq cuadradon kasqa.

Largonmanpas, anchonmanpas iguallatan medisqa. Hinaqtinmi chay angelqa chay llaqtata mediran qorimanta bastonwan.

Chay llaqtaqa 2,200 kilometrotan medisqa; largonmanpas, anchonmanpas, hinallataq sayayninmanpas iguallatan medisqa.

17 Saynallataqmi chay llaqtapa perqantapas medillarantaq.

Chaymi chay perqaqa 65 metrota medisqa. Saynatan chay angelqa mediran runakunapa medisqanman hinalla.

18 Chay llaqtapa enteron muyuriqinipi perqaqa sumaq k'ancharishaq *jaspe rumiwanmi ruwasqa kasqa. Ichqa chay llaqtañataqmi qorimanta ruwasqa kasqa, chaymi sumaqta

k'ancharishaq cristalman hina rikch'akusqa. **19** Chay llaqtapa enteron muyuriqinipi perqapa cimentacionniqa, tukuy

clase sumaq alaja rumikunawanmi adornasqa kasqa. Chay cimentacionpi primer kaq rumiqa sumaq k'ancharishaq *jaspe nisqa rumimantan kasqa; ishkay kaqtaq sumaq

k'ancharishaq *zafiro nisqa rumimantan kasqa; kinsa kaqtaq sumaq k'ancharishaq *ágata nisqa rumimanta kasqa; tawa

kaqtaq sumaq k'ancharishaq *esmeralda nisqa rumimanta kasqa; **20** pishqa kaqtaq sumaq k'ancharishaq *ónice nisqa

rumimanta kasqa, soqta kaqtaq sumaq k'ancharishaq *cornalina nisqa rumimanta kasqa; qanchis kaqtaq sumaq k'ancharishaq

*crisólito nisqa rumimanta kasqa; pusaq kaqtaq sumaq k'ancharishaq *berilo nisqa rumimanta kasqa; esqon kaqtaq sumaq k'ancharishaq *topacio nisqa rumimanta kasqa; chunka

kaqtaq sumaq k'ancharishaq *crisopraso nisqa rumimanta kasqa; chunka hukniyoq kaqtaq sumaq k'ancharishaq *jacinto nisqa

rumimanta kasqa; hinallataq chunka ishkayniyoq kaqpas sumaq k'ancharishaq *amatista nisqa rumimanta kasqa. **21** Chay llaqtapa

chunka ishkayniyoq punkunkunaqa chunka ishkayniyoq sumaq

hatun perlakunamanta kasqa. Sapankama punkutaqmi huk ch'ulla perlallamanta ruwasqa kasqa. Chay llaqtapa aswan más importante callentaqmi sumaq qorimanta ruwasqa kasqa; chaymi sumaqta k'ancharishaq cristalman hina rikch'akusqa.

22 Hinaspapas chay llaqtapiqa manan *templotaqa rikuranichu. Aswanmi chay llaqtapiqa tukuy atiyniyoq kikin Dios Tayta, hinallataq kikin *Corderopiwan tiyashanku. Chaymi chay llaqtapi tiyaq runakunaqa manaña necesitankuñachu huk templotaqa.

23 Hinaspapas chay llaqtaqa Diospa k'ancharishinwan, hinallataq Corderopa k'ancharishinpiwanmi k'ancharisqa kasqa. Chayraykun chay llaqtapi tiyaq runakunaqa manaña necesitankuchu intipa k'ancharishintapas, nitaq killapa k'ancharishintapas. **24** Hinaspapas chay llaqtapa k'ancharishinwanmi llapallan nacionkunamanta salvasqa runakunaqa purinqaku. Hinaspan kay pachapi gobiernaq *reykunapas tukuy qapaq kayninkuta Diospa ñawpaqniñiman apanqaku, (payman entreganankupaq). **25** Hinaspapas chay llaqtapiqa manañan tutaq kanqachu. Chayraykun chay llaqtapa punkunkunaqa manaña ni hayk'aqpas wishq'asqañachu kanqa. Aswanmi p'unchawllaña kasqanrayku kichasqalla kanqa. **26** Saynallataqmi chay llaqtamanqa llapallan nación llaqtakunamanta ancha valorniyoq cosasninkuta apamunqaku, (Dios Taytaman ofrendanankupaq). Hinaspan payllataña adoranqaku). **27** Ichqa chay llaqtamanqa manan haykunqakuchu huchallapi puriquesta, millaykunata ruwaqkunapas, nitaq llullakuqkunapas. Aswanqa chay llaqtamanqa haykunqaku, Corderopi creeq runakunallan, hinallataq Libro de la Vida nisqa libropi sutinku esribisqa kaqkunallan.

Kawsay qokuq mayumanta

22 1 Chaykuna pasaruqtinmi, chay *angelqa rikuchiwaran cristal hina ch'uyallaña kawsay qokuq mayuta. Chay mayuqa Diospa hinallataq *Corderopa tiyanan *tronomantan lloqsimusqa. **2** Hinaspapas chay mayuqa chay llaqtapa importante kaq callenpa chawpintan pasasqa. Chay mayupa sapa law chimpanpin kawsay qokuq sach'a kasqa. Chay sach'aqa sapa killanmi rururan, watapi chunka ishkayniyoq kutita. Hinaspapas chay sach'apa rap'inkunaqa llapallan *nacionkunapa hampikunanaqmi

kasqa. **3** Hinaspapas chay llaqtapiqa manan huchayoq runakunaqa kanqakuchu. Aswanmi chay llaqtapi tukuy ima kaqkunaqa, Diospa ñawpaqninpi ch'uyanchasqa kanqa, huchawan mana contaminasqa kasqankurayku. Chay llaqtapin Diospa hinallataq Corderopa trononqa kanqa. Hinaqtinmi payta llapallan serviqninkunaqa payllataña adoranqaku. **4** Hinaspapas paykunaqa Diospa uyantan rikunqaku. Mat'inkupitaqmi Diospa sutinta apanqaku. **5** Chay llaqtapiqa manañan tutaqna kanqañachu, nitaqmi mecheropa k'anchaynintapas hinallataq intipa k'anchaynintapas necesitanqakuñachu. Aswanmi paykunataqa Señor Dios kikinpuni k'anchanqa. Hinaqtinmi paykunaqa Dioswan wiña-wiñaypaq gobiernanqaku.

Jesucristopa kutimunan tiempo cercallaña kasqanmanta

6 Chaymantan chay *angelqa khaynata niwaran:

—Kay libropi esribisqakunaqa cheqaqpunin. Chaymi chay palabrukunapiqa mana ishkayaspa confianaykichis. *Profetankunata yachachiq Señor Diosmi noqa angelninta mandamuwaran, serviqninkunaman tukuy imakuna prontolla pasananmanta rikuchinaypaq, nispa.

7 Saynallataqmi Jesucristopas nin:

—¡Allinta uyariwaychis! ¡Noqaqa prontollan hamusaq! ¡Mayna kusisqan kanqaku kay libropi esribisqaman hina, Diospa palabranta kasukuq runakunaqa! nispa.

8 Noqa Juanmi tukuy kaykunataqa rikurani, hinallataq uyariranipas. Hinaspan tukuy kaykunata rikuspay, hinallataq uyarispay ima, rikuchiwaqniy angelpa ñawpaqninpi qonqorikurani adoranaypaq. **9** Ichaqa chay angelmi khaynata niwaran:

—¡Ama noqapa ñawpaqniypiqa qonqorikuychu! Noqapas Diostan servini qan hina, Diosmanta willakuq wawqeyki profetakuna hina, hinallataq kay libropi nisqanta kasukuspa kawsaq runakuna hina. ¡Qanqa Diosllata adoray! nispa.

10 Saynallataqmi chay angelqa nillawarantaq khaynata:

—Kay libropi Diospa profetizasqan palabrukunataqa aman pakankichu. Kay libropi esribisqakunapa cumplikunan tiempoqa cercañan kashan. **11** Mana allin ruwaq runaqa,

hinalla mana allinkunata ruwaspa kawsashachun. Huchallapi kawsaq runaqa, hinalla huchakunata ruwaspa kawsashachun. Ichaqa justo runaqa allinta imatapas ruwaspayá kawsachun. Hinallataq ch'uya sonqoyoq runapas, aswan mastaraq ch'uyanchakuspayá kawsachun, nispa.

12 Chayraykun Jesucristoqa kaqmanta nin khaynata:

—¡Allinta uyariwaychis! ¡Noqaqa prontollan hamusaq! Hinaspan ruwasqankuman hina llapallan runakunaman premionta qopusaq. Allin ruwaqkunaman allin kaqta, mana allinta ruwaqkunamantaq castigota. **13** Noqan kani Qallariyapas hinallataq Tukukuypas; saynallataq Ñawpaq kaqpas, Qepa kaqpas; Qallariyapas hinallataq Tukukuypas, nispa.

14 Ancha kusisqan kanqaku Jesucristopi creespa, huchankumanta perdonasqa kaq runakunaqa. Paykunaqa p'achankutapas t'aqsakushankuman hinan kanku. Chaymi paykunaqa derechoyoq kanku, chay wiñaypaq kawsay qokuq sach'apa rurunta mikhunankupaq, hinallataq chay llaqtapa punkunta haykunankupaqpas. **15** Ichaqa hawallapin qepanqaku alqo hina kawsaqkuna, layqakuna, waqllikuy huchapi kawsaqkuna, runa wañuchiqkuna, runakunapa ruwasqan *idolokunata adoraqkuna, hinallataq llullakuspa kawsaq runakunapas.

16 —Noqa Jesusmi angelniya mandamurani, tukuy kay nisqaykunamanta noqapi creeqkunaman willananpaq. Noqan kani Davidpa mirayninmanta miramuq, hinallataq achiqamuya k'anchaq ch'askapas, nispa.

17 Diospa *Santo Espiritunmi, *Corderopa *novian (iglesiapiwan) khaynata ninku:

—¡Hamuy! nispanku.

Pipas uyariqkunaqa nillachunkutaq khaynata:

—¡Hamuy! nispanku.

Pipas ch'akichikuqqa hamuchun.

Pipas tomay munaqqqa kawsay qokuq unumanta gratislla tomachun.

18 Kay libropi llapallan profetizasqa palabrakuna uyariqkunatan noqaqa allinta advertispa nini: Sichus pipas kay libropi esribisqakunaman imatapas yapanqa chayqa,

Diosmi paymanqa kay libropi esribisqa kaq *plagakunata mandamunqa. Hinaspan chay plagakunawan paytaqa castiganqa. **19** Saynallataqmi sichus pipas kay libropi esribisqamanta ima palabrallatapas qechunqa chayqa, Diosmi chay runamantaqa qechunqa tupaqninta chay Kawsay Sach'apa rurunta ama mikhunanpaq. Hinaspapas manan permitinqachu chay ch'uya llaqtanpi tiyanantapas, kay libropi esribisqaman hina, nispa.

20 Kaykunamanta willakuq Jesusmi khaynata nin:

—Arí, noqaqa prontollan hamusaq, nispa.

Saynayá kachun. ¡Señor Jesús, hamuy!

21 Señorninchis Jesucristopa khuyakuyninyá llapallaykichiswan kachun. Amén.

DICCIONARIO

SASA PALABRAKUNATA ENTIENDENANCHISPAQ

Aarón. Aaronqa Moisespa kuraq wawqenmi karan (Éxo 7.7). Papanmi karan Amram, mamitantaq Jocabed (Éxo 6.20). Aaronqa casarakuran Elisabetwanmi; paypin tawa wawankuna karan: Nadab, Abiú, Eleazar, hinallataq Itamar ima (Éxo 6.23). Aarontan Diosqa kamachiran, Israel nación llaqtapi sacerdotekunapa primer kaq jefen kananpaq. Chayraykun Moisespa tiempomanta asta tawa chunka wata hina Jesuspa wañusqanpa qepan tiempokama, Israel nación llaqtapi llapallan sacerdotekunaqa, Aaronpa mirayninmanta karanku.

Abías. Abiaswanqa suticharanku:

- (1) Samuelpa kuraq kaq wawanpa sullk'antan. Paymi Israel nación llaqtata gobiernaran (1 Sam 8.1-5).
- (2) Sacerdote Aaronpa wawan Eleazarpa miraynintan sutichallarankutaq Abiaswan. Paykunan huk grupota formaspanku templopi serviranku (1 Crón 24.10). Chay grupomanmi Bautizaq Juanpa papan Zacariaspas perteneceran (Luc 1.5).

Aceite. Aceiteqa olivos sach'apa rurun aceitunamanta ruwasqan karan. Chay aceitetan utilizaranku kaykuna ruwanankupaq:

- (1) Mikhunankupaq (2 Crón 2.10, 15; 11.11; Sal 55.21).
- (2) Sacerdotekunapa hinallataq nacionkunata kamachiq reykunapa umanta llusinankupaq (Lev 8.12; 1 Sam 10.1; 16.1, 13).
- (3) Diosman ofrendata churanankupaq (Lev 2.1-16).
- (4) Sumaq mishk'i q'apaq perfumeta ruwanankupaq (Sal 23.5; 92.10; Luc 7.46).
- (5) Mecheroman hich'aspas k'anckunankupaq (Éxo 35.8, 14).
- (6) Hinallataq k'irinkutapas hampikunankupaq ima.

Ágata. Agataqa ashka colorniyoq sumaq alaja rumin. Chay alaja rumikunawanmi Israel nacionpi Sacerdotekunapa Jefenpa p'achanqa sumaq adornasqa karan (Éxo 28.19; 39.12). Hinaspapas chay sumaq alaja rumikunawan perqsqatan, apóstol Juanpas visionpi rikuran hanaq pachapi Mosoq Jerusalén llaqtataqa (Apoc 21.19).

Agripa. Kaymanta yachanaykipaqqa leeykuy "Herodesta" kay diccionariopi.

Alabastro. Alabastroqa huk valorniyoq rumin karan. Chay rumimantán ñawpaq tiempokunapiqa uchuy p'uyñuchakunata ruwaranku. Hinaspan chay p'uyñuchakunapi ancha valorniyoq sumaq q'apaq perfumekunata waqaycharanku (Mar 14.3; Luc 7.37).

Algarroba. Algarrobaqa algarrobo sach'apa rurunmi karan. Chaymi animalkunapa hinaspa khuchikunapa mikhunanaqa karan.

Chaytan papanpa wasinmanta ripuq jovenpas yarqasqa kasqanrayku mikhuya munaran (Luc 15.16).

Altar. Altarqa rumimanta, allpamanta, broncemanta, otaq k'aspimanta ruwasqan karan. Altarkunapiqa sacrificio ofrendankutan runakuna churaranku falso diosninkuta adoranankupaq. Israel nacionniyoq runakunapa adorananku templopin ichaqa, Diosta adoranankupaq ishkay clase altarkuna karan:

- (1) Broncemanta ruwasqqa altar. Chay hawapin ñawpaqqa animalkunata wañuchispa k'anaranku. Hinaspan Diosman q'oshñichiranku (Éxo 27.1-8).
- (2) Inciensota q'oshñichinankupaq altar. Chay altarqa k'aspimanta ruwasqan karan; hinaspa qoriwan hawanpas ukhunpas llut'isqa (Éxo 30.1-5; 37.25-28). Chay altarmi churasqa karan templo ukhupi Lugar Santo nisqa cuartopi. Chay altarpa phaña ladonpin sacerdote Zacariasman rikhuriran Diospa angelnin, Bautizaq Juan nacenanmanta willananpaq (Luc 1.11).

Amatista. Amatistaqa puka colorman rikch'akuq huk sumaq alaja rumin. Chay alaja rumikunawanmi Israel nacionpi Sacerdotekunapa Jefenpa p'achanqa sumaq adornasqa karan (Éxo 28.19; 39.12). Hinaspapas chay sumaq alaja rumikunawan perqasqatan, apóstol Juanpas visionpi rikuran hanaq pachapi Mosoq Jerusalén llaqtataqa (Apoc 21.20).

Ananías. Bibliapiqa ashkan Ananías sutiyoq runakunaqa kanku. Chay runakunamantan aswan más reqsisqa runakunaqa kaykuna kanku:

- (1) **Jerusalén iglesiapi kaq Ananías.** Kay Ananiasqa Jerusalén iglesiapin huk miembro karan. Paypa esposanmi karan Safira. Paykunan allpankuta vendemuspanku, wakillan qolqeta apostolkunaman apamuranku, “kaymi llapallan vendemusqayku qolqe”, nispanku. Saynata llullakuspa ruwasqankuwanmi paykunaqa mana apostolkunallatachu, aswanqa kikin Santo Espiritutawan llullakusharanku. Chayraykun paykunaqa kasqan ratolla wañupuranku (Hechos 5).
- (2) **Damasco llaqtamanta Ananías.** Kay Ananiasqa huk creyente runan karan. Paymi Diospa kamachisqanta kasukuspa, Saulopa kasqan wasiman riran. Hinaspan Saulota ñawsqa kasqanmanta sanoyachiran, hinallataq bautizaran ima (Hechos 9.10-19; 22.12-16).
- (3) **Sacerdotekunapa jefen Ananías.** Payqa sacerdotekunapa jefen sumo sacerdoten karan. Paymi, apóstol Pablo huk juiciopi defiendekushaqtin, ladonpi kaq runakunata kamachiran, Pablota siminpi saqmaspa upallachinankupaq. Chaymi Pabloqa Ananiasta nirán: “Qantapas iguallatan Diosqa simiyki pi saqmasunki”, nispa. Zelote partidomanta

runakunan kay Ananiastaqa wañuchiranku, Israel nacionniyoq runakunawan Roma nacionniyoq runakunawan guerra qallarishaqtin, Señorninchis Jesucristopa nacesqanpa qepanta yaqa 68 watakunapi.

Anciano. Anciano, obispo, pastor, nispaga ninku:

- (1) Iglesiapi yachachiq liderkunatan (Hech 14.23; 15.1-6, 22-23; 20.28-32).
- (2) Kuraq watayoq anciano runakunatan (Gén 25.8).
- (3) Israel nación llaqtapi kamachiq liderkunata. Paykunan karanku llaqtapi runakunata huk consejota qonankupaq churasqa (Éxo 3.16-18; 24.1-14; Jos 20.4; Hech 4.5-18).
- (4) Hinallataq hanaq pacha cielopi ishkay chunka tawayoq ancianokunatas chay sutillawantaqmi sutichanku. Chay hanaq pachapi ancianokunaqa representan Israel nacionpa chunka ishkayniyoq hatun ayllunkunapa umalliqninkunatan, hinallataq Jesucristopa chunka ishkayniyoq apostolninkunatawan iman (1 Rey 18.31; Mat 19.28; Apoc 4.4).

Ángel. Angelqa “Diospa nisqanta willakuq” ninantan nin. Kay sutiwanmi sutichakun hanaq pachapi Diospa angelninkunata. Chay angelkunaqa manan casarakunkuchu (Mar 12.25). Ichaqa manan yachanchishchu hayk'aqsi chay angelkuna unanchasqa kasqankutaqa. Chay angelninkunatan Diosqa hanaq pachamanta kachamuwanchis noqanchista cuidawananchispaq (Heb 1.14; Sal 34.7).

Animalkuna. Animalwanqa sutichanchis kay pachapi llapallan runapa uywasqan, hinallataq mana uywasqan animalkunatan. Moisesmi ñawpaq tiempokunapi animalkunata, khaynata rakiran:

- (1) Tawa chakiyoq pampapi puriq animalkunata.
- (2) Alton phawaq pichinkukunata; chayqa kanmanmi pillpintukunapas.
- (3) Unupi kawsaq animalkunata.
- (4) Pampanta qasqonpan puriq animalkunatawan ima (Lev 11.3-31).

Anticristo. Anticristoqa Señor Jesucristopa contranpi sayariq runan

(1 Juan 2.18; 4.3). Paymi qepa tiempopi rikhurimunqa; hinaspan sayarinqa Diospa contranpi, hinallataq Diosta adoraqkunapa contranpi ima. Hinaspapas chay Anticristoqa atiyninwanmi admirakuypaq tukuy milagrokunata, hinallataq mana hayk'aq rikusqanku señalkunata ima ruwanqa. Chaykunawanmi runakunata engañanqa. Chaymantan Diospa templonpi tiyaykuspa “Diosmi kani” nispa runakunawan adorachikunqa (1 Juan 2.18).

Apóstol. Apostolqa “comisionasqa” ninantan nin. Chayraykun Mosoq Testamentoipiqa Señor Jesucristopas “Apostolwan” sutichasqa (Heb 3.1). Señor Jesucriston chunka ishkayniyoq discipulonkunata akllaran, apostolninkuna kanankupaq. Paykunatan comisionaspa kamachiran, enteron kay pachantinman Jesucristomanta willakuq rinankupaq. Pablopas apostolmi karan (Rom 1.1). Jesuspa chay

chunka ishkayniyoq akllakusqan apostolninkunaqa, llapallankun rikuranku Jesuspa kaykuna ruwasqanta:

- (1) Jesuspa tukuy milagrokuna ruwasqanta,
- (2) Jesuspa wañusqanta,
- (3) Hinallataq Jesuspa kawsarimusqantawan ima (Hech 1.21-22).

Arca. Bibliapin tarinchis ishkay clase arcamanta:

- (1) Tablamanta ruwasqa baúl hina arca. Chay arcaqa acacia sach'apa tablanmanta ruwasqa baúl hinan karan. Largonmi karan 1 metro con 10 cm; anchontaqmi karan 70 cm; alturantaqmi karan 70 cm. Hinaspapas chay arcapa hawanpas hinallataq ukhunpas qoriwan sumaq llut'isqan karan. Chay arcapa ukhunmanmi churaranku ishkay p'alta rumipi Moisespa chashkisqan leykunata, huk tazonpi maná nisqa mikhunata, hinallataq Aaronpa bastonnintawan ima (Éxo 25.10-22; Heb 9.4-5). Hinapan chay arcataqa churaranku Lugar Santísimo nisqa lugarman. Chayqa karan Tabernáculo nisqa templopa ukhunpin. Chaymantan Jerusalén llaqtapi templota ruwaspanku, chay arcataqa templo ukhupi kaq Lugar Santísimo nisqa lugarman churaranku.
- (2) Arca de Noé. Kayqa karan huk hatunkaray barco hinan. Chaytan Diospa kamachisqanman hina Noé ruwaran. Chay arcapa largonmi karan 132 metros, anchontaq 22 metros, alturantaq 13 metros. Chay arcapa ukhunpas hinallataq hawanpas breawan llut'isqan karan, saynapi unu ama haykunanpaq. Chay arcapin salvasqa karanku Noeypa familiarmanta pusaq runakunalla, hinallataq animalkunapas orqo chinantin, diluvioipi nishuta para-paramuspa kay pachapi unu hunt'aqtin.

Arcángel. Arcangelqa cielopi angelkunapa huknin kaq jefenmi.

¿Imakunatataq paykunari ruwankú? Arcangelqa Israel nación llaqtatan protegen (Dan 12.1); hinaspapas huknin kaq Arcángel Miguelmi Señor Jesucristopa kutimusqan p'unchaw cornetata tocumunqa, saynapi wañusqakuna kawsarimunankupaq (1 Tes 4.16).

Arco. Arcoqa guerrakunapi peleanankupaq arman karan. Hinaspapas chay arcotan utilizaranku salqa animalkuna hap'inankupaqpas (Gén 21.20; 27.3; 2 Rey 6.22). Chay arcoqa q'ewirikuq llañu k'aspimantan ruwasqa karan. Chay k'aspita q'ewirispankun sapa law puntanmanta wataranku huk qaramanta ruwasqa cuerdata, saynapi chay cuerda allin tensasqa kananpaq (2 Sam 22.35). Hinapan chay cuerdown chutachispunku huk flechawan dispararanku (2 Rey 13.15-17).

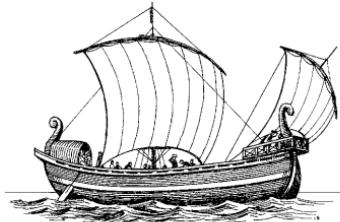
Areópago. Areópago nispankun suticharanku orqo patapi huñunakunanku huk plaza hina lugarta. Ñawpaq tiempokunapiqa chay lugarpin huñunakuranku llaqta kamachiq jefekunaqa (Hech 17.19).

Balaam. Balaamqa manan Israel nacionniyoq runachu karan.

Payqa falso profetan karan (Jud v.11). Payqa qolqueraykullan: “Diosmanta cheqaq profetan kani” nispa, runakunata engañaran

(Núm 22.1-20). Balaamqa rikch'akun kunan tiempokunapi falso profetakunamanmi (2 Ped 2.15; Apoc 2.14). Chay falso profeta Balaamtan ñawpaq tiempopi Moab nación llaqtapa reynin Balac sutiyoq runa valekuran, Israel nacionta maldecinanpaq. Chaymi Balaamqa Diosta tapuran; ichaqa Diosmi prohibiran, Israel nacionta ama maldecinanpaq (Núm 22.8-13).

Barco. Barcoqa unupa hawanta puriqmi. Sayna barcopin Jesuspas, hinallataq apóstol Pablopas huk law llaqtakunaman rinanpaq viajaran. Wakin barcokunan hatunkaray kanku; wakintaqmi ichaqa uchuychalla barcochakuna kanku (Hech 13.4).

Jesuspa tiemponpi barco

Beelzebú. Beelzebuwanmi sutichanku llapallan demoniokunapa jefen diablota (Mat 10.25; 12.26; Mar 3.22).

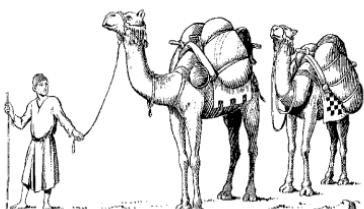
Berilo. Beriloqa ashka clase colorniyoq sumaq alaja rumikunan. Chay alaja rumikunawanmi Israel nacionpi Sacerdotekunapa Jefenpa p'achanqa sumaq adornasqa karan (Éxo 28.20; 39.13). Hinaspapas chay sumaq alaja rumikunawan perqasqatan apóstol Juanpas visionpi rikuran hanaq pachapi Mosoq Jerusalén llaqtataqa (Apoc 21.20). Chay berilo rumitan wakinqa reqsinku "topacio" sutiwan.

Bote. Boteqa huk taksa barcoman rikch'akuq uchuyllan karan. Chay botepin ñawpaq tiempokunapi, hinallataq kunan tiempokunapipas hatun qochapa hawanta, hinallataq mayuntakama viajanku (Luc 8.22).

Bronce. Bronceqa cobrewan hinallataq estañowan chapuspa ruwasqan karan (Gén 4.22). Chay broncewanmi ñawpaq tiempopipa Diospa templonta adornaranku (Éxo 31.2). Rey Salomonpa tiempopipas aswan mastaraqmi broncetaqa utilizaranku (1 Rey 7.13-46). Hinaspapas broncemantaqa adornokunata, armakunata, hinallataq cerrojokunata iman ruwaranku (1 Rey 4.13). Hinaspapas bronzeqa representan Diospa Justicia ruwananmantan (Apoc 1.15; 2.18).

Calavera. Calaveraqa "uma tullu" ninantan nin (Mar 15.22; Luc 23.33). Jesussta cruzpi chakatasqanku Gólgota moqotan suticharanku "uma tullu moqo" nispanku.

Camello. Camelloqa llamaman rikch'akuq hina animalmi; ichaqa llamamantaqa aswan más hatunkaraymi (Luc 18.25).

Camello animal

Caná. Kay sutiwanmi reqsisqa karan Jesuspa tiemponpi huk llaqta. Chay llaqtataqa Galilea provincia lawpin karan. Chay llaqtapin

Señorninchis Jesucristoqa primer kaq milagrota ruwaran, unumanta vinoman tukuchispa (Juan 2.1-12). Hinas papas chay llaqtapin huk autoridadpa wawantapas sanoyachiran (Juan 4.43-54). Ichaqa manan kay llaqtataqa confundikunanchishchu ñawpaq tiempopi “Canaán” nisqa sutiyooq nación llaqtawanqa.

Candelabro. Candelabroqa qorimanta ruwasqan qanchis puntayoq mechero hina karan. Chay sapankama puntanpin acetewan churaspa mecherota hina ratachiranku. Chay candelabrotan Lugar Santo nisqa ukhupi tuta p'unchaw k'anchananpaq sacerdotekuna ratachiranku. Chay Lugar Santoqa karan ratk'a tolderamanta ruwasqa Tabernáculo nisqa ukhupin. Chaymantan Jerusalén llaqtapi templota ruwaspanku, kaq chay Lugar Santo nisqanku ukhullapitaq chay candelabrotaqa churaraku (Éxo 25.31-40).

Carpa. Carpaqa karan qarakunamanta ruwasqan ratk'a tolderaman rikch'akuq. Ñawpaq tiempokunapiqa chay carpakunapin tiyaranku, hinallataq fiestakunatapas ruwaranku (Éxo 26.14; 36.19).

Censo. Censoqa enteron nacionpi otaq llaqtapi runa yupaymi (Luc 2.1-2).

César. Bibliapi Cesárqa manan runapa sutinchu. Cesárwanqa suticharanku ashka nación llaqtakunata gobiernaq runatan. Jesuspa tiemponpin gobiernaq cesarkunaqa kaykuna karan:

- (1) **César Augusto** (Luc 2.1). Paymi gobiernayta qallariran Jesucristo nacenanaq 30 wata faltashaqtin. Hinaspan wañuran Jesucristo 14 watanpiña kashaqtin (30 a.C. – 14 d.C.).
- (2) **César Tiberio** (Luc 3.1). Paymi gobiernayta qallariran Jesucristo 14 watanpi kashaqtin. Hinaspan wañuran Jesucristopa wañusqanpa qepanta, tawa wata pasaruqtin hinaña (14 d.C. – 37 d.C.). [Nota: a.C. quiere decir “Antes de Cristo”; d.C. quiere decir “Después de Cristo”].

Cinto. Cintoqa karan chumpi hinan. Chaytan autoridadniyoq runakuna utilizaranku, imaynan kunan tiempopipas presidente kanankupaq otaq alcalde kanankupaq asumispanku, qasqonkuman churakunku chay hinata (Dan 10.5; Apoc 1.13; 15.6).

Circuncisión. Circuncisionqa karan qari wawakunapa qarikayninpa puntachanpi qarachanta kuchuymi. Chaytan Dios kamachiran Abraham pa tiemponmantapacha. Chaymi Israel nación llaqtapi llapan naceq qari wawakunataqa, pusaq p'unchawniyoq kashaqtin, circuncisionta ruwachinku asta kunankamapas, khaynata piensaspanku: “Kay wawaqa Diosllapaqñan sapaqchasqa”, nispanku (Gén 17.9-10; Luc 1.59).

Comprometesqa. Pi qaripas otaq pi warmipas casarakunanpaq ña acuerdopiña kaqtinkun “comprometesqa” ninku (Luc 1.27).

Compromiso. Compromisoqa imatapas ruwananpaq pipas ofrecekusqanmi. Hinas papas kayqa kallanmantaqmi pipas casarakunanpaq huk compromiso ruwasqan.

Concilio. Conciliowanqa suticharanku llaqtata kamachiq liderkunapa huñunakusqantan. Chaytan Jesuspa tiemponpiqa wakinqa reqsiranku “Sanedrín” nispanku. Chay Sanedrín Concilioqa funcionaran Jesuspa nacesqanpa qepankaman asta qanchis chunka watakamalla (año 70 d.C.). Chaymantan chay Concilioqa chinkapurán. Chay Conciliotaqa integraranku qanchis chunka hukniyoq runakunan. Paykunamantan karanku sacerdotekuna, hinallataq qolqeyoq kaq importante runakuna ima. Chay Conciliotaqa presidiran sacerdotekunata kamachiq jefen (sumo sacerdote). Hinaspapas chay liderkunaqa huñunakuranku Jerusalén llaqtapin (Mat 5.22; 10.17).

Cordero. Nawpaq tiempopiqa huk corderotan holocausto nisqa sacrificio ofrendata Diosman ofreceranku (Lev 9.3). Saynallataqmi Señor Jesucristopas, huk cordero hina sacrificasqa karan runakunapa huchankunata perdonananpaq (Isa 53.7). Chayraykun Mosoq Testamento piqa “Diospa Corderon”, nispa nishan kikin Señorninchis Jesucristomanta (Juan 1.29, 36; Apoc 5.6). Apocalipsis libropin ishkay chunka pusaqniyoq kutita tarisunchis “Cordero” sutita.

Cornalina. Cornalinaqa huk puka q'elloman rikch'akuq sumaq alaja rumin. Chay alaja rumikunawanmi Israel nacionpi Sacerdotekunapa Jefenpa p'achanqa sumaq adornasqa karan (Éxo 28.17; 39.10). Hinaspapas chay sumaq alaja rumikunawan perqasqatan, apóstol Juanpas visionpi rikuran hanaq pachapi Mosoq Jerusalén llaqtataqa (Apoc 21.20). Chay cornalina rumitan wakinqa reqsingu “ónice” sutiwan.

Cornelio. Cornelioqa Cesarea llaqtapin tiyaran. Payqa manan Israel nacionniyoq runachu karan; aswanqa Roma llaqtayoqmi karan. Paymi Señor Jesucristopí iñiran. Chaymi paytaqa apóstol Pedro bautizaran (Hech 10.1-48).

Corona. Coronaqa qorimanta otaq qolqemanta ruwasqan karan, reykunapa umankuman churakunankupaq. Hinaspapas coronaqa sumaq alaja rumikunawan adornasqan karan (2 Sam 12.30). Chay coronatan nación llaqtakunata kamachiq reykuna churakuranku, saynapi autoridadniyoq kasqankuta llapallan runakuna yachanankupaq (2 Rey 11.12). Mosoq Testamento pin niwanchis, Señorninchis Jesucristomanta burlakunankupaq, kishkamanta ruwasqa coronata umanman churasqankumanta (Mat 27.29; Mar 15.17; Juan 19.2-5). Señor Jesucristoqa, rey kasqanraykun, sumaq coronawanña kashan (Heb 2.9; Apoc 19.12). Hinaspapas Señor Jesucristoqa prometeranmi, pipas payta tukuy sonqonkuwan serviq runakunaman huk coronata hina wiñay kawsayta qonanpaq (Apoc 2.10). Hinallataqmi prometen kay pachapi tukuy sasachakuy tentacionkunata soportaq runakunamanpas huk coronata hina wiñay kawsayta qonanpaq (Sant 1.12). Señor Jesusqa qollanqataqmi coronataqa paypa kutimunan p'unchawta ancha kusikuywan suyaq runakunamanpas (2 Tim 4.8).

Cortina. Cortinaqa ratk'a telamanta ruwasqan karan. Chay cortinan templo ukhupi "Lugar Santísimo" nisqa cuartota huknin "Lugar Santo" nisqa cuartotawan rakiran. Cruzpi Jesús wañuqtinmi, chay cortinaqa, wichaymanta urayman llik'ikuran (Luc 23.45).

Crisólito. Crisolitoqa sumaq yana colorniyoq alaja rumin. Chay alaja rumikunawanmi Israel nacionpi Sacerdotekunapa Jefenpa p'achanqa sumaq adornasqa karan (Éxo 28.20; 39.10). Hinas papas chay sumaq alaja rumikunawan perqasqatan, apóstol Juanpas visionpi rikuran hanaq pachapi Mosoq Jerusalén llaqtataqa (Apoc 21.20). Chay crisólito rumitan wakinqa reqsinku "topacio" sutiwan.

Crisopraso. Crisoprasoqa verde colorman rikch'akuq huk sumaq alaja rumin. Hinas papas chay sumaq alaja rumikunawan perqasqatan, apóstol Juanpas visionpi rikuran hanaq pachapi Mosoq Jerusalén llaqtataqa (Apoc 21.20). Chay crisopraso rumitan wakinqa reqsinku kay sutikunawan: "esmeralda", "granate", hinallataq "carbunclowan" ima.

Cristiano. Kay sutiwanmi suticharanku Señor Jesucristopi creeq runakunata. Paykunatan por primera vez "Cristianokuna" nispa suticharanku Antioquía llaqtapi (Hech 11.26). Saynallataqmí kunan tiempokunapipas Jesucristopi creeq runakunataqa "cristianokuna" nispa sutichallahshankutaaq.

Demonio. Demoniokunaqa diablotá yanapaq mana allin espiritukunan kanku (Luc 4.33, 41). Chay demoniokunapa jefenmi diablo. Paytan Bibliapiqa kay sutikunawan reqsinku: "Lucifer", "diablo", "Beelzebú", "ñawpaq mach'aqway", hinallataq huk sutikunawan ima. Chay ángel Luciferqa allin angelmi ñawpaqtaqa karan. Chay mantañan Diospa contranpi rebelakuspan Dios hina kayta munasqanrayku, cielomanta Dios qarqomuran, llapallan payta qatikuqnin angelkunatawan ima. Hinaspan Luciferqa diablonan tukuran, wakin angelkunataqmí demoniokunaman tukuranku.

Diaconisa. Diaconisaqa Diosta tukuy sonqonkuwan serviq allin warmikunan kanku. Chaymi chay warmikunaqa iglesiapi wawqe pananchiskunata tukuy necesidadkunapi yanapanku. Paykunapas qari kaq diaconokuna hinan kananku, allin respetana warmikuna, allin yachayniyoq warmikuna, hinallataq Santo Espiritu pa atiyninwan hunt'ayusqa warmikuna ima (Rom 16.1; 1 Tim 3.8-13).

Diácono. Diaconokunaqa Diosta serviq runakunan kanku. Paykunan encargasqa kanku, iglesiapi imapas ruwanakunata ruwaspa, Diosta servinankupaq. Hinas papas diaconokunaqa kananku khaynan: allin respetana runakuna, allin yachayniyoq runakuna, hinallataq Santo Espiritu pa atiyninwan hunt'asqa runakuna ima, saynapi tukuy asuntokunamanta, hinallataq ima necesidadkunamantapas allinta encargakunankupaq (Hech 6.2-5; 1 Tim 3.8-13).

Diamante. Diamanteqa wakin alaja rumikunamantapas aswan más sumaq alaja rumin (Job 28.17). Chay alaja rumikunawanmi Israel

nacionpi Sacerdotekunapa Jefenpa p'achanqa sumaq adornasqa karan (Éxo 28.18). Chay diamante rumiqa anchapas chuchun. Chaymi wakin mineralkunatapas chay rumiwan kuchunku. Sayna ancha chuchu kaqtinmi, Diosqa Israel nacionniyoq runakunapa rumi sonqonkuta chay diamante rumiwan comparachiran (Zac 7.12). Chay diamante rumitan wakinqa reqsinku “jaspe” suțiwan.

Diezmo. Diezmoqa Diospa kamachisqanman hina pachaqmanta Diosman chunkata qopuymi, otaq chunkamanta hukninta Diosman qopuymi. Chayqa kanmanmi khayna: chunka costal trigo cosechamanta huknин costalta Diosman qopuy. Saynallataqmi qolqewanpas otaq imawanpas ruwana (Luc 18.12).

Discípulo. Discipuloqa yachachiq maestrota qatikuq runan.

Mosq Testamentopin tarinchis Señorninchis Jesucristopa discipulonkunamanta, Bautizaq Juanpa discipulonkunamanta, hinallataq Fariseo religionniyoq runakunapa discipulonkunamantawan ima. Jesuspa discipulonkunamanta aswan más reqsisqa kaqkunaqa chunka ishkayniyoq apostolinkunan karanku. Wakin discipulonkunana ichaqa mana nishu reqsisqachu karanku.

Dragón. “Dragón” nispán suticharanku huk milla-millay hatunkaray animalta. Chay animaltan Apocalipsis libropi, apóstol Juanqa rikch'anachiran diablowan (Apoc 12.3-17). Chay milla-millay hatunkaray animalmi atiya qonqa, leonman hina rikch'akuq millay animalman, saynapi ancha atiyniyoq kananpaq (Apoc 13.2; 16.13; 20.2).

Egipto. Egipioqa huk ancha reqsisqa nación llaqtan karan. Chay nación llaqtapi tiyaq runakunaqa falso dioskunatan adoraranku. Hinaspapas paykunaqa tukuy clase milla-millay huchakunata ruwaspankun kawsaranku. Chaymi Bibliapiqa chay Egipto nación llaqtataqa rikch'anachinku tukuy milla-millay huchallapi kawsaq llaqtawan (Jud v.5; Apoc 11.8). Chay Egipto nación llaqtapin Israel nacionniyoq runakunaqa esclavo karanku tawa pachaq wata (Gén 47.21). Chaypi ñak'arispa kashaqtinkun paykunataqa Dios libraran Moisesnintakama (Exo 2.23; Lev 25.38); hinaspan pusaran Canaán nisqa sutiyooq allpaman.

Elefante. Elefanteqa huk caballomantapas aswan más hatunkaray animalmi. Sayayninpas yaqa kinsa metro hinan, largonpas yaqa pishqa metro hinaraqmi, colorintaqmi ushpa color hina q'oşñi (Apoc 18.12).

Enemigo. Enemigoqa diablón, hinallataq chay diablota yanapaq mana allin espiritukuna, hinallataq Jesucristopi iñiqkunapa contranpi kaq runakuna ima (Mat 5.44; 1 Pedro 5.8).

Escama. Escamaqa challwakunapa wasanpi qashqallaña kaqkunan. Saynallataqmi escamaqa kallantaq qasqonpan puriq animalkunapapas: qalaywapa hinallataq mach'aqwaypapas. Sayna clase escamakuna hinan apóstol Pablopa ñawinmantapas urmaran (Hech 9.18). Moisespa escribisqan leypiqa niramni:

“Unupi tiyaq escamayoq animalkunataqa mikhunkichismi. Ichaqa unupi tiyaq mana escamayoq animalkunatan aman mikhunkichishchu”, nispa (Lev 11.9-12; Deut 14.9-10).

Esclavo. Esclavoqa huk patronta serviq runan. Nawpaq tiempokunapiqa, chay esclavo runakunataqa mercadokunapin venderanku. Chay mercadokunamantan rantikuranku, qolqeyoq runakuna, hinallataq haciendayoq runakuna, paykuna ima munasqankupipas llank'achinankupaq. Chaymi chay esclavo runakunaqa patronninkupaq gratislla llank'aranku, esclavokuna kasqankurayku (Lev 25.44-45). Saynallataqmi Bibliapiqa chay esclavokunaman comparachispa rimashan, huchapi kawsaq runakunapas diablopas esclavonkuna kawsankumanta. Ichaqa Diosqa manan munanchu, huchakunata ruwaspa, diablopas esclavon kanankutaqa (Juan 8.34; Gál 4.7).

Escudo. Escudoqa huk hatun mankapa tapan hinan fierro planchamanta ruwasqa karan. Chay escudowanmi ñawpaq tiempopi soldadokunata guerripi peleaspa protegekuranku, espadawan otaq flechawan ama k'irisqa otaq ama wañuchisqa kanankupaq. Saynallataqmi noqanchispa iñiyininchispas huk escudo hina kapuwanchis, saynapi enemigonchis diablopas tukuy mana allinkuna ruwaynimanta protegekunanchispaq (Efes 6.16; 1 Tes 5.8).

Esmeralda. Esmeraldaqa huk sumaq alaja rumin. Bibliapiqa ashka clase sumaq rumikunatan “esmeralda” sutiwan sutichanku. Chay esmeralda rumipa colorninqa huk sumaq k'ancharishaq verde colormi. Chay alaja rumikunawanmi Israel nacionpi Sacerdotekunapa Jefenpa p'achanqa sumaq adornasqa karan (Éxo 28.18). Hinaspapas chay alaja rumikunawan perqasqatan, apóstol Juanpas visionpi rikuran hanaq pachapi Mosoq Jerusalén llaqtataqa (Apoc 21.19). Chay esmeralda rumitan wakinqa reqsinku “granate” sutiwan otaq “carbunclo” sutiwan.

Espada. Espadaqa guerripi peleanankupaq fierromanta ruwasqa huk hatun machete otaq huk ancha hatun cuchillo hinan karan (Luc 22.49-50). Hinaspapas wakin espadaqa sapankama lawman filoyoqmi karan. Wakinñataqmi ichaqa huk lawman filoyoqla karan. Saynallataqmi Diospa palabranpas ishkay filoyoq espada hina (Heb 4.12).

Eunuco. “Eunuco” nispan suticharanku capasqa runakunata. Paykunaqa gobiernapa reykunapa otaq qapaq runakunapa wasinta cuidaq huk confianzan runan karanku. Nawpaq tiempokunapiqa huk law nacionniyoq runakunallan chaytaqa practicaranku. Ichaqa Israel nacionniyoq runakunapiqa manan permitisqachu karan huk runata capanankupaqqa (Deut 23.1).

Evangelio. Evangelioqa Diosmanta allin willakuy notician. Pipas Jesucristomanta chay allin willakuypi creeqlan huchankumanta perdonasqa kaspanku, salvasqa kaytaqa atinqaku. Chay allin willakuy Evangeliotan Señorninchis Jesucristopas, hinallataq apostolkunapas willakuranku (Mat 4.23; Hech 10.36).

Faraón. “Faraonqa” manan runapa sutinchu karan; aswanqa Egipto nación llaqtata gobiernaq reytan suticharanku “faraón” nispangu. Chayqa kanman imaynan kunan tiempokunapipas huk nación llaqtata gobiernaq runata ninku “presidente” nispangu chay hinan (Gén 40.20; Éxo 6.11; Hech 7.10-21; Rom 9.17; Heb 11.24).

Fariseo religionniyoq runa. Fariseo religionniyoq runakunaqa Moisespa leyninmanta yachachiq runakunan karanku (Hech 5.34; 26.5). Ichaqa Moisespa leyninmanta yachachishaspankupas, paykunaqa manan chay yachachisqankuman hinachu kawsaranku; aswanmi paykunaqa costumbrenkuman hinalla runakuna ruwanankuta munaranku. Chayraykun Jesusqa paykunata q'aqcharan sayna ishkay uya kasqankumanta (Mat 15.2-9; 23.1-39). Paykunatan Bautizaq Juanpas nirán: “Mach'aqwaypa miraynin runakuna”, nispá (Mat 3.7). Ichaqa chay fariseo religionniyoq runakunamantaqa karankutaqmi Jesuspi creeq runakunapas; paykunamanta wakinmi karanku Nicodemo (Juan 7.46-51; 19.39-42), hinallataq Pablo (Hech 23.6; 26.5-7). Saynallataqmi huk allin yachaysapa Gamaliel sutiyóq fariseo runapas, Jesusmantaqa allinta rimaran (Hech 5.34-39).

Flecha o saeta. Flechaqa huk filo puntayoq largo k'aspín. Chay flechakunatan ñawpaqqá ruwaranku soqosmanta otaq liviano fuerte k'aspimanta; puntanpitaqmi churaraku afilasqa filo puntayoq bronceta otaq afilasqa filo puntayoq fierrota. Hinas papas wakin flechakunapa puntanpiqa churarakun venenota, hinallataq nina rawrashaqtawan ima, chay venenowan enemigon runata guerrapi wañuchinankupaq, otaq chay nina rawrashaqwan enemigonpa wasinta k'anankupaq (Job 6.4; Efes 6.16).

Galilea. Galileaqa huk provincian karan. Chay Galilea provinciataqa Roma nacionta gobiernaqmi gobiernaran. Chay Galilea provincia ukhupin ishkay pachaq tawa chunka hina llaqtakuna karan. Chay llaqtakunapi tiyaq runakunaqa, manan llapankuchu Israel nacionniyoq runakuna karanku (Isa 9.1; Mat 4.15). Chay raykun paykunapa rimayninkuqa hukniraq karan (Mar 14.70; Luc 22.59; Hech 2.7). Jesuspa tiemponpiqa, Israel nacionniyoq runakunaqa, Galilea provinciamanta runakunataqa manan allin importante runakuna kananpaqchu piensaranku, Israel nacionniyoq kashaqtinkupas. Chaymi niranku: “Galilea provinciamantaqa manan lloqsimunmanchu Diosmanta willakuq atiyniyoq profetaqa”, nispangu. Ichaqa Jesuspunin Galilea provinciapi wiñaq karan (Mat 2.23). Hinas papas Jesuspa discipulonkunapas yaqa llapallankun Galilea provinciamanta karanku (Juan 7.41, 52).

Gamaliel. Bibliapiqa tarisunmi ishkay runakunata Gamaliel sutiyóqta:

(1) **Pedasur sutiyóq runapa wawan Gamaliel.** Payqa Antiguo Testamento pin tarikun. Paytan Moisés akllaran, Israel nacionniyoq runakunata ch'inñeq desiertopi kashaqtinku yupaysinanpaq. Paykunan huk censopi yuparanku,

hayk'as Israel nacionniyoq runakuna karanku, chayta yachanankupaq. Hinaspapas payqa Manasés ayllumanta runakunapa jefenmi karan (Núm 1.10; 2.20; 7.54, 59; 10.23).

- (2) **Simón runapa wawan Gamaliel.** Payqa Mosoq Testamentopin tarikun. Kay runaqa allin reqsisqa, hinallataq anchapas importante runan karan Israel nacionniyoq runakunapaqqa, leykunamanta allinta yachasqanrayku. Payqa fariseo religionniyoq runakunapa maestronmi karan. Paymi Israel nacionniyoq runakunata huk escuelapi hina Moisespá leyninkunamanta alli-allinta yachachiran. Hinaspapas paymi apóstol Pablo pachaq qhichiqnin maestro karan (Hech 22.3). Hinaspapas payllataqmi allin yachayniyoq kasqanrayku, Jesucristo apostolninkunatapas defienderan, wañunankupaq juzgasqa kanankumanta (Hech 5.34, 39).

Genesaret qocha. Chay qochatan wakinqa suticharanku “Galilea qocha” nispangu. Chay qochaqa Capernaúm llaqtapa cercanpin karan. Chay qochapa patanpin Jesusqa ashka milagrokunata ruwaran (Mat 14.34-36; Mar 6.53-56). Chay qochapa largonqa ishkay chunka hukniyoq kilómetro hinas karan, purispataq yaqa soqta horas puriy hina. Chay qochapa anchontaqsi karan, chunka kinsayoq kilómetro hina, purispataq yaqa kinsa horas puriy hina.

Gog. Gog sutiqa karan runapa sutiñmi, hinallataq huk nacionpa sutiñ ima:

- (1) Antiguo Testamentopin “Gog” sutiqa karan Rubenpa ayllunmanta miramuq huk runapa sutiñ (1 Crón 5.4).
- (2) Saynallataqmi Mosoq Testamentopipas niwanchis “Gog” sutiqa huk nacionpa sutiñ kasqanmanta. Chay huchasapa nación llaqtatan Satanás engañañqa, preso kasqanmanta kacharisqa kaspa. Ichaq Diosmi Satanastaqa vencenqa (Apoc 20.7-10).

Guirnalda. Guirnaldaqa t'ikakunamanta hinallataq sach'apa ramankunamanta ruwasqan. Chay guirnaldatan ñawpaq tiempokunapipas hinallataq kuan tiempokunapipas taytacha mamacha idolokunapa muyuriqniñman churanku, chay idolokunata adornanankupaq. Saynallataqmi kuan tiempokunapiqa wañuqkunapa cajonninpa muyuriqniñmanpas churallankutaaq (Hech 14.13).

Herodes. Herodesqa Israel nacionniyoq runakunata gobiernaq reypa sutiñmi karan. Mosoq Testamentopin tarinchis pishqa Herodeskunata:

- (1) **Primer kaq Herodes.** Paytan wakinqa reqsiranku “Hatan Kaq Herodes” sutiwan. Paypa mamitanqa karan huk law nacionniyoq warmin; papanñataqmi karan Israel nacionniyoq runa. Chayraykun Herodesqa mana cheqaq Israel nacionniyoq runachu considerasqa karan. Paymi Judea provinciapi gobiernaran. Hinaspan Jerusalén llaqtapi templota arreglachispa aswan más hatunta ruwachiran, saynapi allin rikusqa kananpaq. Hinaspapas payqa chunka warmiyoqmi

karan; chayraykun wawankunawan ch'aqwallapi kawsaran. Paytan magokuna tapukuranku Jesuspa nacesqanmanta khaynata: “Israel nacionniyoq runakunapa reyninri, ¿maypitaq nacerun?”, nispanku. Chay tapusqankuta yacharuspanmi, Belén llaqtapi naceq wawakunata ishkay watanmanta urayman wañuchiran (Mat 2.13, 16).

- (2) **Hatun kaq Herodespa wawan Herodes Arquelao.** Payqa Judea provinciapa, Samaria provinciapa, hinallataq Idumea provinciapa Etnarcanmi karan. Etnarcaqa yaqa rey hina cargoñ karan. Papan wañuqtinmi, Herodes Arquelaqa Judea provinciapi gobiernayta qallariran. Chay Judea provinciamanmi Belén llaqtapas perteneceran. Chaymi Jesucristopa papan Joseyqa, Herodes Arquelaota manchakuspan, Egipto nación llaqtamanta kutimuspan, mana riranchu Belén llaqtaman tiyaq. Aswanmi Joseyqa Nazaret llaqtaman ripuran tiyaq, karu Galilea provinciapi kasqanrayku (Mat 2.22).
- (3) **Herodes Antipas.** Paytan wakinqa reqsiranku “Herodes Tetrarca” sutiwan. Paypas Hatun kaq Herodespa wawanmi karan. Paymi Galilea provincia lawpi llaqtakunata gobiernaran (Luc 3.1-2). Paymi warminta wasinmanta qarqospa, wawqen Felipepa warmin Herodiaswan tiyan. Chay Herodías warmin Bautizaq Juanpa kunkanta kuchuspa wañuchinankupaq kamachiran (Mat 14.1-12). Chay Herodes Antipasmantan Señor Jesuspas khaynata nirán: “Atoq hina runa”, nispa (Luc 13.31-32). Paymanmi gobernador Pilatoqa Jesusta apachiran juzganapanqa (Luc 23.6-7).
- (4) **Primer kaq Herodes Agripa.** Paytan wakinqa reqsiranku “Rey Agripa” sutiwan, wakinñataq Rey Herodes sutiwan. Payqa Hatun kaq Herodespa willkanmi karan, hinasapas Herodes Antipaspa sobrinon ima. Payqa ashka llaqtakunapa reyninmi karan. Paymi apóstol Juanpa wawqen Jacobopa kunkanta kuchunankupaq kamachiran (Hech 12.1, 2); hinaspa apóstol Pedrotapas carcelman churachiran (Hech 12.1-3, 19). Chay Primer kaq Herodes Agripatan runakuna niranku: “Qanqa Dios hinan rimanki”, nispanku. Chayraykun Diosqa permitiran urukunapa mikhusqan wañunanpanqa (Hech 12.20-23).
- (5) **Ishkay kaq Herodes Agripa.** Payqa Primer kaq Herodes Agripapa wawanmi karan. Paymanmi apóstol Pablotha carcelmanta orqomuspanku aparanku defiendekunapanqa (Hech 25.13-26.32).

Ídolo. Ídoloqa runakunapa ruwasqan falso dioskunán. Chay idolokunatan ñawpaq tiempokunapipas hinallataq kunan tiempokunapipas runakunaqa adoranku, kay pacha, hanaq pacha unanchaq cheqaq Diosta qepaman churaspanku. Chay idolokunataqa ruwanku: qorimanta, qolqemanta, barromanta,

k'asvimanta, soqosmanta, chuchawmanta, yesomanta, rumimanta, hinallataq huk cosaskunamantawanmi. Hinas papas chay idolokunataqa ruwanku tukuy formapin: runa formapi, animal formapi, alton phawaq animalkuna formapi, hinallataq huk formakunapipas. (Chaykunamantan Diosqa nishuta phiñakuspa rimashan kay qatiqnin textokunapi: Sal 115.1-8; Isa 40.18-20; 44.9-20; Jer 10.1-16).

Iglesia. Iglesiaqa manan templo wasichu; aswanqa Señor Jesucristopi cheqaqta creeq runakunan iglesiaqa kanku (1 Cor 3.16). Chay raykun nisunman, maypichus Jesucristopi creeq runakuna huñunakunku, chaypin Diospa iglesianqa kashan.

Impuesto. Impuestoqa autoridadkunaman qolqeta pagaymi karan. Imaynan kunan tiempokunapipas impuestota paganku tiendayoqkuna, hinallataq auto avalúo nisqa impuestotapas sapa watan Consejoman chay hina. Saynallataqmí ñawpaq tiempokunapipas impuesto pagayqa karan (Mar 12.14; Luc 20.22).

Infierno. Infiernoqa nina rawrashaq lugarmi. Chay lugarpin Diospi mana creeq llapallan runakunaqa anchata ñak'arinqaku. Chay lugarmantaqa manan ni pipas lloqsimuytaqa atinqachu. Chay ñak'ariymi pasanqa Señor Jesucristo hanaq pachamanta kutimuspa, llapallan runakunata juzgaqtin (Mat 25.46; Apoc 20.13-15).

Isaías. Isaíasqa Diosmanta willakuq profetan karan. Paymi Israel nacionpi tiyaq runakunata Diospa partenmanta anchata q'aqchaspia advertiran, saynapi Diosman kutirkunankupaq. Paymi Antiguo Testamento pi Isaías librota escribiran. Hinaspan chay libronpi willakuran huk Salvador nacenanmanta, hinallataq runakunata salvananpaq wañunanmantawan ima (Isa 9.1-7; 53.1-12).

Isla. Islaqa lamar qochapa chawpinpi rikhurimuq allpan (Isa 24.15). Wakin chay islakunapiqa ashka runakunan tiyanku. Bibliapin rimashan kay islakunamanta: Chipre sutiyoq islamanta (Hech 13.4-6), Cos sutiyoq islamanta, Rodas sutiyoq islamanta (Hech 21.1), Creta sutiyoq islamanta (Hech 27.7), Cauda sutiyoq islamanta (Hech 27.16), Malta sutiyoq islamanta (Hech 28.1), hinallataq Patmos sutiyoq islamanta ima (Apoc 1.9).

Jacinto. Jacintoqa naranjapa colornin hina huk sumaq alaja rumin. Chay alaja rumiwanmi Israel nacionpi Sacerdote kunapa Jefenpa p'achanqa sumaq adornasqa karan (Éxo 28.19). Hinas papas chay alaja rumikunawan perqasqatan, apóstol Juanpas visionpi rikuran hanaq pachapi Mosoq Jerusalén llaqtataqa (Apoc 21.19-20).

Jacobo. Jacobotan wakin idioma rimaykunapiqa reqsiranku "Santiago" sutiwan. Mosoq Testamento piqa ashka runakunan Jacobo sutiyoq kanku:

(1) **Zebedeopa wawan Jacobo.** Paytan Señor Jesucristo waqyaran discipulon kananpaq, Galilea qocha patapi hermanon Juanpiwan kushka kashaqtinku (Mat 4.21). Kay Jacobon,

hermanon Juanpiwan hinallataq apóstol Pedropiwan ima kasharanku, Jairopa ususinta wañusqanmanta Señor Jesucristo kawsarichimuqtin (Mar 5.37). Hinaspapas paykunallataqmí Jesuspa cuerpon huk orqopi k'anchariqtinpas kasharanku (Mar 9.2). Kay Jacobotan espadawan wañuchiranku, rey Herodes Agripa ordenta qoqtin. Chaytan ruwaranku Jesuspa nacesqanpa qepanta tawa chunka pusaqniyoq watapi (Hech 12.2).

- (2) **Alfeopa wawan Jacobo.** Kay Jacobopas Jesuspa huknín discipulomí karan (Mat 10.3; Hech 1.13).
- (3) **Señor Jesuspa hermanon Jacobo.** Paymi Santiago librota escribiran (Sant 1.1). Kay Jacoboqa qallariyinipiqa manan Señor Jesucristopíqa creeranchu (Mar 3.21; Juan 7.5). Payqa Jesucristopíqa creeran Jesucristo wañusqanmanta kawsarimuspa payman rikhuriqtinña (1 Cor 15.7). Kay Jacobon Jerusalén iglesiapi hatun huñunakuy kaqtin umalliran (Hech 12.17; Gál 1.19; 2.9).

Jaspe. Jaspeqa suyu-suyu ashka colorniyoq huk sumaq alaja rumin. Chay alaja rumiwanmi Israel nacionpi Sacerdotekunapa Jefenpa p'achanqa sumaq adornasqa karan (Exo 28.20; 39.13). Apóstol Juanmi visionpi rikuran, tronopi tiyaq gobiernaq runata chay alaja rumiman rikch'akuqta (Apoc 4.3). Hinaspapas chay sumaq alaja rumikunawan pergasqatan, apóstol Juanpas visionpi rikuran hanaq pachapi Mosoq Jerusalén llaqtataqa (Apoc 21.11, 18-20). Chay jaspe rumitan wakinqa reqsingu "diamante" sutiwan.

José. Bibliapiqa ashka runakunatan José sutiyoqta tarinchis. Paykunamanta aswan más reqsisqa runakuna kaykuna:

- (1) **Jacobpa wawan José** (Gén 37.2-50).
- (2) **Jesuspa papan José.** Payqa Judá sutiyoq ñawpaq runapa mirayninmanmi perteneceran (Mat 1.16; Luc 1.27).
- (3) **Señor Jesuspa wawqen José** (Mat 13.55, 56; Mar 6.2, 3).
- (4) **Arimatea llaqtamanta José** (Mar 15.43; Luc 23.50).
- (5) **José Barsabás.** Paytan reqsiranku "allin justo runa" nispanku (Hech 1.23).
- (6) **Hinallataq Chipre lawmanta José Bernabé** (Hech 4.36).

Juan Marcos. Payqa karan Jerusalén llaqtamantan, hinallataq Israel nacionniyoq ima. Paymi Evangelio Marcosta escribiran. Payqa ishkay sutiyoqmi karan: Primer kaq sutinmi karan "Juan"; huknín kaq sutintaqmi karan "Marcos" (Hech 12.12, 25; 13.5, 13; 15.37, 39). Paypa wasinpin Jesucristopí primerta creeq runakunaqa Jerusalén llaqtapi huñunakuranku (Hech 12.12-17). Kay Juan Marcosllataqmí apóstol Pablota Bernabeytawan acompañaaran primer kaq viajenpipas (Hech 13.5). Kay Juan Marcosqa apóstol Pedropa wawanpas kashanman hinan karan (1 Pedro 5.13).

Judas. Kallarantaqmi Judas sutiyoq huk runakunapas; paykunan kanku:

- (1) **Jesuspa wawqen Judas.** Jesuspa wawqenkunan kaykuna karanku: Jacobo, José, Simón hinallataq Judas ima (Mat 13.55; Mar 6.3). Paymi escribiran “Judas” nisqa cartata (Jud v.1).
- (2) **Jacobopa wawan Judas** (Wakin traducisqa Bibliakunapiqa ninmi khaynata: “Jacobopa hermano Judas”, nispa). Paymi karan Jesucristopa huknin kaq apostolnin (Luc 6.16; Juan 14.22).
- (3) **Galilea provinciamanta Judas.** Paymi Roma nacionmanta autoridadkunapa contranpi rebelakuspa ch'aqwata hatarichiran (Luc 2.1-2; Hech 5.37).
- (4) **Barsabaswan sutichasqa Judas** (Hech 15.22-33).
- (5) **Damasco llaqtapi tiyaq Judas.** Paymi Damasco llaqtapi apóstol Pablota wasinpi samachiran (Hech 9.11).

Judas Iscariote. Payqa Jesuspa chunka ishkayniyoq apostolninkunamanta hukninmi karan. Paymi Señor Jesucristota traicionaran (Marcos 14.10-11; Juan 6.71; Hech 1.16).

Judea provincia. Judea provinciaqa ñawpaq Israel nación llaqtapa partinmi karan. Hinaspapas Roma llaqtamanta kamachikamuq autoridadkunan suticharanku “Judea provincia”, nispalku. Chay Judea provinciamanmi perteneceran Israel nacionpa capitalnin Jerusalén llaqtapas, hinallataq Belén llaqtachapas. Chay Belén llaqtachapin Señor Jesucristoqa ñawpaq profetakunapa willakusqanman hina naceran (Mat 2.1, 5).

Juez. Juezqa ima ch'aqwakunatapas otaq ima problemakunatapas arreglanapaq encargasqa runan. Saynallataqmi ñawpaq tiempokunapipas juezkunaqa karanku (Luc 12.58). Ichaqa Señor Jesucristopas, huk p'unchaw kay pachaman kutimuspanqa, huk cheqaq juez hinan huchapi kawsaq runakunataqa juzganqa (Hech 10.42; 2 Tim 4.8; Heb 12.23).

Kallapi. Kallapiqa escalera hina ruwasqan karan. Chaypin onqosqa runata otaq wañusqa runatapas wantupi aparanku (Mar 2.4).

Ladrillo. Ladrilloqa sumaq llink'i allpamantán ruwasqan karan. Chay ladrillo ch'akiruqtinmi huk hatun hornopi q'osaranku pukaman tukunankama, imaynan kunan tiempokunapipas wasikunata ruwanankupaq ladrillota ruwanku chay hinata (Gén 11.3).

Lamar qocha. Lamar qochaqa nishu hatunkaray qochan. Chay qochapi unuqa kachiyoq unun p'oshqollaña. Chaytan kunan tiempopiqá castellano rimaypi ninku “mar” otaq “océano” nispalku.

Lanza. “Lanza” nispan suticharanku fierromanta puntayoq hatun largo k'aspita. Chay lanzawanmi ñawpaq tiempokunapiqa guerrakunapi pelearanku (1 Sam 20.33; Hech 23.23).

León. Leonqa huk hatun animalmi. Chay animalqa pumamanta aswan más hatunkaraymi (Prov 30.30). Chay animaltan Antiguo Testamento pi nisqanman hina, Sansonpas makillanwan wañuchiran (Jue 14.5-6). Saynallataqmi Mosoq Testamentopiqá,

huk nishu yarqasqa leonman diablotapas comparachinku
(1 Pedro 5.8).

Leopardo. Leopardoqa pumamanta aswan más hatunkaray animalmi.

Colorninqa pukawan yanawan alqa-alqa colorniyoqmi. Qasqonpas wiksantas yuraq colormi. Hinaspapas leopardoqa ancha nishu fuerzayoq animalmi. Chaymi nishuta correspan huk animalkunata hap'ispa mikhun. Chay leopardo animalman rikch'akuq huk millay animaltan apóstol Juanqa visionpi rikuran (Apoc 13.2).

Lepra onqoy. Lepra onqoyqa ashka clasen karan. Wakinmi ch'upu onqoy hina; wakintaq aychapa qaransi millay sarna onqoy hina; wakintaq chika-chikallanmanta cuerpopi aycha ismuspa urmaq hina. Hinaspapas huk clasekunapas lepra onqoyqa karanmi. Chay lepra onqoyniyoq runakunaqa, hukkunaman ama contagianankupaqmi, llaqtamanta sapaqchasqa karanku asta sanoyanankukama otaq asta wañunankukama (Éxo 4.6; Lev 13 y 14; Núm 12.10; 2 Rey 5.1; Luc 17.12-18).

Levadura. Levaduraqa t'antata ruwanankupaq preparasqanku masata poqochinanpaqmi sirviran. Chay masata poqochiq levaduratan Diosqa rikch'anachin runakunapa mana allin ruwayninkuwan. Chaymi Diosqa ñawpaqmantapacharaq prohibiran ima ofrendatapas mana levadurayoqta ofrecenankupaq (Éxo 12.8-20; 13.7; 23.15; Lev 2.4, 5, 11). Chayraykun Señor Jesucristopas advertiwichis, runakunapa mana allin kaqkuna ruwasqankuta, noqanchispas ama qatipakunanchispaq (Mat 16.5-12; 1 Cor 5.6-8; Gál 5.9).

Leví. Leviywanqa suticharanku:

- (1) Jacobpa kinsa kaq wawantan (Gén 29.34). Chay Leviyapa wawankunan Diosta templopi serviranku (Núm 1.47-52).
- (2) Mosoq Testamentopipas Jesuspa apostolnin Mateopa huknini sutinmi kallarantaq Leví (Mat 9.9-13; Mar 2.14-17; Luc 5.27-32).

Levita. Levitawanqa suticharanku Levymanta miramuq runakunatan.

Paykunan sacerdotekunata templopi yanaparanku (Luc 10.32; Juan 1.19).

Ley. Leyqa allin kaqkunata ruwananchispaq kamachikuykunan.

Bibliapiqa tarisunchismi chunkantin ancha importante kamachikuykunata. Chay kamachikuykunatan kikin Diospuni ishkay rumi tablakunapi esribispa Moisesman qoran. Hinaspapas kallantaqmi Bibliapiqa Moisespa esribisqan ashka leykunapas. Chay leykunatapas kikin Diosmi kamachiran escribinanpaq. Chay llapallan leykunaqa karan, Israel nacionniyoq runakuna chay kamachikuykunaman hina kawsanankupaqmi (Éxo 20.1).

Librasqa esclavo. “Librasqa esclavo” nispan suticharanku patronkunata serviqnin eslavokunata, esclavo kasqankumanta kacharispa, libreta dejaptinku (Hech 6.9).

Libro. “Libro” nispaqa sutichanchis kunan tiempopi ashka papelkunamanta cuaderno hina ruwasqa librotan. Ñawpaq

tiempokunapiqa manan kuan
tiempopi hinachu librokunaqa
karan. Aswanqa kaykunapin
escribiranku:

- (1) **Papiropi.** Chayqa karan totoraman hina rikch'akuq plantapa qaranmanta ruwasqan. Chaytan ñawpaq tiempokunapiqa suticharanku "papiro rollowan" otaq "librowan".
- (2) **Pergaminopi.** Chayqa karan animalkunapa qaranmanta ruwasqan. Chaytan suticharanku "pergaminowan". Chay papirotawan hinallataq chay pergaminotawanmi rollospa waqaycharanku. Chaytan kay Bibliapiqa nishan "libro" nispa. Sayna clase papiromanta ruwasqa librokunata, hinallataq pergaminokunatawanmi apóstol Pabloqa Timoteota kamachiran apamunanpaq (2 Tim 4.13).

Lino. Linoqa karan:

- (1) Runapa sutinmi (2 Tim 4.21).
- (2) Plantapa sutinmi. Chay plantamantan ñawpaq tiempopiqa orqoranku huk sumaq hilokunata. Chay hilowanmi ruwaranku huk sumaq fino telakunata. Chay linomanta ruwasqa sumaq telakunatan Egipto nacionpi allinta reqsiranku (Éxo 9.31; Isa 19.9; Eze 27.7), hinallataq Canaán llaqtapipas (Jos 2.6). Saynallataqmí Israel nacionpi Sacerdotekunapa Jefenpas chay linomanta ruwasqa fino telakunawan p'achasqa karanku, hinallataq templopi cortinakunapas linomanta ruwasqan karan (Éxo 25.4; 26.1; 39.8, 28; Lev 16.4). Apóstol Juanpas visionpin rikuran Diospi creeq justo runakuna kay lino fino p'achawan churasqa kasqankuta (Apoc 19.8). Saynallataqmí hanaq pachapi Diospa ejercitontapas rikuran, kay lino fino p'achawan p'achasqa kasqankuta (Apoc 19.14). Asta kunankamapas chay linowanqa sumaq telakunatan ruwanku.

Lot. Lotqa karan Abrahampa sobrinonmi; chay Lotpa papanmi karan Abrahampa hermanon Haran. Lotmi tión Abrahamta qatikamuran, Mesopotamia lawmanta Canaán llaqtaman hamuqtin (Gén 11.31; 12.5). Paytan Diospa angelinkuna Sodoma llaqtamanta orqoran. Hinas papas paypa warminmi qepan lawman qawarikusqan rayku kachi rumiman tukupuran (Gén 19.1-29; Luc 17.28, 29).

Lugar Santísimo. Lugar Santisimoqa karan tolderamanta ruwasqa Tabernáculo nisqa templo ukhupi huk cuarton. Chay Tabernáculo templopa ukhunqa ishkayman dividisqan karan. Punku haykuna lawpi cuartotan suticharanku "Lugar Santo" nispanku (Éxo 26.33).

Jesuspa tiemponpi libro

Chay Lugar Santomanta ukhu lawman haykuna cuartotañataqmi suticharanku “Lugar Santísimo” nispangu (Éxo 26.33). Tiempoq risqanman hinataqmi, rey Salomón huk mosoq templota Jerusalén llaqtapi ruwachiran. Chay templon rikch'akuran chay ñawpaq Tabernáculo nisqa temploman. Saynallataqmi chay templopias kallarantaq ishkay cuartokuna; temploman haykuna punku lawpi cuartotan niranku “Lugar Santo” nispangu, chay cuartomanta ukhu lawman haykuna cuartotataqmi niranku “Lugar Santísimo” nispangu. Chay Lugar Santísimo nisqa cuartopin churaranku tablamanta ruwasqa baúl hina arcata (Éxo 25.10-22; 37.1-9). Chay arcatan castellano rimayipiqa sutichanku “Arca del Pacto” nispangu. Antiguo Testamentoipiqa chay Arca del Pactoqa representaran Diospa presencian chaypi kasqantan. Chayraykun chay Lugar Santísimo cuartoqa representaran Diospa tiyanan lugarta, hinallataq Moiseswan Dios parlanan lugarta ima (Éxo 25.22). Chayraykun chay Lugar Santísimo nisqa cuartomanqa mana ni pipas haykunanchu karan; aswanqa Diosta serviq sacerdotekunapa jefen sumo sacerdotellan animalkunapa yawarninta apayukuspa watapi huk kutilla haykunampaq permitisqa karan. Hinapan chay sacerdoteqa chay yawar apasqanwan chay Arca del Pactota ch'allaran, saynapi Israel nacionniyoq runakuna huchankumanta perdonasqa kanankupaq (Lev 16.15-17, 29-34).

Lugar Santo. Lugar Santoqa karan tolderamanta ruwasqa Tabernáculo nisqa templo ukhupi huk cuarton. Chay Tabernáculo templopa ukhunqa ishkayman dividisqan karan. Punku haykuna lawpi kaq más hatun kaq cuartotan suticharanku “Lugar Santo” nispangu (Éxo 26.33). Chay Lugar Santomanta ukhu lawman haykuna cuartotañataqmi suticharanku “Lugar Santísimo” nispa. Tiempoq risqanman hinataqmi, rey Salomón huk mosoq templota Jerusalén llaqtapi ruwachiran. Chay templon rikch'akuran chay ñawpaq Tabernáculo nisqa temploman. Chay templo ukhupipas kallarantaqmi chay ishkay cuartokunaqa. Chay Lugar Santo nisqa cuartopin churaranku kaykunata:

- (1) Qoriwan llut'isqa sumaq mesata. Chay mesapin churaranku Diosman ofrecenankupaq chunka ishkayniyoq t'antakunata (Éxo 25.23-30; 37.10-16).
- (2) Mechero hina k'ancharaq huk candelabrota (Éxo 25.31-40; 37.17-24). Chay candelabroqa tuta p'unchawmi k'ancharan.
- (3) Incienso q'oshñichinanku altarta. Chay altarpin inciensota p'unchawpi ishkay kutita k'anaranku. Chaymi chay inciensoqa tuta p'unchaw q'oshñiran (Éxo 30.1-10; 37.25-28).

Magog. Magogwanmi suticharanku huk runapa sutinta, hinallataq huk nacionpa sutintawan ima. Chaykunan kaykuna:

- (1) **Magog.** Kay Magoggqa karan Jafet sutiyooq runapa ishkay kaq wawanmi (Gén 10.2; 1 Crón 1.5).

(2) **Magog.** Kay Magogñataqmi karan huk nacionpa sутин. Kay sutitan tarinchis Mosoq Testamentopi. Satanasmí, preso kasqanmanta kacharisqa kaspa, chay Magog nación llaqtata engañanqa (Apoc 20.6-8).

Malla. Mallaqa karan mayupi otaq hatun qochapi challwata challwanankupaqmi. Chaytan wakinqa reqsinku “atarraya” sutiwan (Luc 5.1, 11).

Maná. “Maná” nispan suticharanku Antiguo Testamentopi Diospa qosqan mikhunata (Éxo 16.4; 16.31). Chay mikhunatan Israel nacionniyoq runakunaqa mikhuranku, tawa chunka wata ch'inñeq desierto lugarkunapi purishaspanku (Éxo 16.35). Chay maná mikhunaqa rikch'akuran culantropa mukhunmanmi. Ichaqa chay mukhumanta aswan más hatunchakunan karan. Israel nacionniyoq runakunaqa chay mikhunataqa manan antestaqa reqsirankchu. Chaymi Moisesqa paykunata nirán: “Kayqa Diospa qowasqanchis t'antan”, nispa (Éxo 16.15). Saynallataqmi Apóstol Juanpas visionpi rikuran, pipas sasachakuykunata venceqman, chay prometesqan maná mikhunata kikin Diospuni paykunaman qonanpaq (Apoc 2.17).

María. Bibliapiqa María sutiyoq warmikunataqa, ashkatan tarinchis. Paykunamanta aswan más reqsisqan kay warmikuna:

- (1) **Moisespa hermanan María** (Éxo 15.20).
- (2) **Jesuspa mamitan María** (Mat 1.18).
- (3) **Magdala llaqtayoq María** (Mat 27.55-56).
- (4) **Betania llaqtayoq María** (Luc 10.38-42; Juan 12.1-7).
- (5) **Jacobopa hinallataq Juanpa mamitan María** (Mat 27.56).
- (6) **Juan Marcospa mamitan María** ima (Hech 12.12).

Melquisedec. Melquisedecqa tukuy atiyniyoq Diospa sacerdotenmi karan, hinallataq Salem nisqa sutiyoq llaqtapa reynin ima. Kay Melquisedecmi Abrahamta chashkiq riran, Abrahamqa guerrapi peleasqanmanta ganaruspa, tukuy imakuna qechumusqanta apayukuspa kutinpushaqtin. Hinaspan Abrahamqa chay qechumusqan cosaskunamanta diezmonta qoran sacerdote Melquisedecman. Chay diezmota chashkispan, kay sacerdote Melquisedecqa Abrahamta bendeciran (Gén 14.18-20). Ichaqa manan yachakunchu kay sacerdote Melquisedecpa pis tayta maman karan chaytaqa; hinaspapas manan yachakunchu maypis naceran, hinallataq maypis wañuran sacerdote Melquisedec chaytaqa. Kay “Melquisedec” sutiqqa ishkaytan significan: “Allin rey” ninanta, hinallataq “Salem llaqtapa reynin” ninanta ima. Huk rimaypiqa “Hawkallata kawsachikuq Rey”, ninantan nin (Gén 4.17-18; Heb 7.1-3).

Millay animal: Chay millay animalkunamantan rimashan Apocalipsis libropi. Chay millay animalkunaqa manan kay pachapi reqsisqanchis animalkunachu karan. Aswanqa demoniokunanan karanku. Chay millay animalkunan kaykuna:

- (1) **Ukhu pachamanta lloqsimuq millay animal.** Kay millay animalmantan tarinchis Apoc 11.7. Kay millay animalqa kikin diablon. Kay millay animalmi Jesucristopi creeq llapallan creyentekunapa contranpin guerrata ruwanqa (Dan 7.21).
- (2) **Lamar qochamanta lloqsimuq ancha mancharikuypaq millay animal.** Kay millay animalmantan tarinchis Apoc 13.1-8. Kay millay ancha mancharikuypaq animaltan apóstol Juanqa rikuran qanchis umayoqta, hinallataq chunka waqrayoqta ima. Sapankama waqrarpiqmi huk coronawan churasqa kasqa. Saynallataq umanpipas escribisqa kasqa Diosta ofiendeq millay sutikuna. Kay millay animalqa huk Anticriston. Kay millay animalmi runakunata kamachinqa pay kikinta adoranankupaq. Hinaspapas runakunatan huñunqa, Jesucristopi creeq creyentekunapa contranpi guerrata ruwanankupaq.
- (3) **Allpa pachamanta lloqsimuq millay animal.** Kay millay animalmantan tarinchis Apoc 13.11-17. Kay millay animaltan apóstol Juanqa rikuran ishkay waqrayoqta. Chay waqrakunaqa parecekusqa toro ovejapa waqrarmanmi. Kay millay animalqa huk falso profetan; hinaspapas kay millay animalqa chay lamar qochamanta lloqsimuq huk ancha mancharikuypaq millay animalta serviqmi kasqa. Hinaspapas kay millay animalqa kanqa ancha atiyniyoq, ancha yachayniyoq, hinallataq huk allin reqsisqa religioso runaman rikch'akuq iman. Kay allpa pachamanta lloqsimuq millay animalqa, chay lamar qochamanta lloqsimuq millay animalpa atiy qosqanwanmi, ashka milagrokunata ruwaspa, runakunata engañanqa. Hinapan chay allpa pachamanta lloqsimuq millay animalqa runakunata kamachinqa, chay lamar qochamanta lloqsimuq k'irisqa millay animalpa imagenninta ruwanankupaq, saynapi chay imagenninta runakuna adoranankupaq (Apoc 13.14-15). Chay llapallan millay animalkunaqa diablowan kushkan azufreyoq nina rawray ochamanmi wikch'uyusqa kanqaku, chaypi wiñawiñaypaq ñak'arinankupaq (Apoc 19.20; 20.10).
- (4) **Qanchis umayoq, chunka waqrayoq, hinallataq puka colorniyoq millay animal.** Kay millay animalmantan tarinchis Apoc 17.3. Kay millay animalqa kanmanmi Apoc 13 rikhuriq animal. Ichaqa manan cheqaqtapuniqa yachakunchu.

Mirra. Mirraqa Arabia nación lawpi encinas nisqa sutiyoq kaq sach'akunapa weqenmi. Chay weqenmantan ñawpaq tiempokunapiqa sumaq q'apaq perfumeta ruwaranku. Chay perfumen ancha precioyoq karan. Jesús naceqtinmi, chay mirra perfumeta yachayniyoq runakunamanta huknin kaq runa

Jesusman regalota hina apamuran (Mat 2.11). Hinaspapas chay q'apaq perfumewanmi, ñawpaq tiempokunapiqa, wañukunatapas llusispa p'amparanku. Chay perfumellawantaqmí Jesustapas wañuqtin llusispa p'amparanku (Juan 19.39).

Moisés. Moisesqa Amram sutiyooq runapa hinallataq Jocabed warmipa wawanmi karan. Hermanontaqmi karan Aarón. Moisestaqa wawacha kashaqtinmi, huk canasta ukhuman mamitan churaspera, chay canastantinta mayuman churaykamuran, Egipto nación llaqtapi, Faraonpa kamachimusqanman hina ama wañuchinankupaq. Paytan Faraonpa ususin mayupa patanpi tarikuran; hinaspan chay wawachata Moiseswan sutichaspa uywakuran. Paymi tiempoq risqanman hina Egipto nación llaqtapi importante runa karan. Chaymantan Diosqa Moisesta kamachiran, llapallan Israelita runakunata Egipto nación llaqtamanta orqomunanzaq. Chaymi Moisesqa Israel nacionniyoq runakunata Egipto nacionmanta orqomuran. Hinaspapas Moisesmi chunkantin kamachikuykunata Diosmanta chashkiran Sinaí nisqanku orqopi (Éxo 1 asta capítulo 20).

Moloc. “Molocqa” karan Amón nación llaqtayoq runakunapa adorananku ídolos. Chay idolopa makinmanmi runakunaqa wawankuta churaranku. Chay makinmantan wawakunaqa nishu caldeasqa hornoman urmayamuran. Hinaspan anchata ñak'arispa wañuranku. Chay Molocpa huknín sutinmi karan Milcom (Lev 18.21; 2 Rey 16.3; Jer 32.35).

Mostaza. Mostazaqa huk sach'apa ruruchanmi karan. Chay ruruwanmi Jesusqa paypi creeq runakunapa iñiyinta comparachiran (Luc 17.6).

Nación. Nacionqa huk hatun llaqtan. Chayqa imaynan kay tiempokunapipas kay Perú llaqtanchista “nación” nispa sutichanchis chay hinan. Saynallataqmi Bibliapipas rimashan Israel nación llaqtamanta. Chay llaqtatan Diosqa formaran ch'ulla runallamanta, paypa akllakusqan nación llaqtan kananpaq (Gén 12.2; 18.18).

Nazaret. Nazaretqa huk llaqtan karan. Chay llaqtacha Galilea provincia ukhupin karan (Mat 2.23). Chay llaqtapin Jesuspa papan Joseypas, hinallataq mamitan Mariapas tiyaranku (Luc 2.39). Chay llaqtallapitaqmi Jesuspas wiñaran sayayninpi hinallataq yachayninpipas (Luc 4.16).

Nicolaitas. Nicolaitawanqa suticharanku huk falso religionniyoq runakunatan. Paykunan huk Nicolás sutiyooq runapa falso yachachisqankunata qatikuq runakuna karanku. Diosqa paykunatan mana rikuytapas munaranchu, falso yachachikuq runakuna kasqankurayku (Apoc 2.6, 15).

Nínive. Niniveqa ñawpaq Asiria law nación ukhupin, huk hatun llaqta karan. Chay llaqtamanmi Diosmanta willakuq ñawpaq profeta Jonaspas Diospa palabranta willamunanzaq riran (Jon 3.3; Mat 12.41).

Novia. Noviaqa qariwan casarakunanzaq comprometesqa sipasmi. Ichaqa manan manaraq casarasqa kashaspa huk qariwan kushka

tiyaq warmichu. Chay noviawanmi Bibliapiqa Jesucristopa iglesianta comparachiwanchis. Ichaqa novioñataqmi kikin Señor Jesucristo (Apoc 19.7; 21.2, 9; 22.17).

Oficio. Bibliapiqa tarisunchismi ishkay clase oficiokunamanta:

- (1) Diospa qowasqanchis oficio. Kay oficiotan Diosqa paypi creeqkunaman sapankamanchisman qowanchis. Wakinmanmi qowanchis huk oficiota, wakinmantaq ishkay otaq kinsa oficiokunata, saynapi payta servinanchispaq. Chay oficiotan castellano rimaypiqa ninchis “Dones Espirituales” nispanchis. Mosoq Testamentopiqa kay textokunapin tarisunchis Diospa qowasqanchis oficiokunamantaqa: Rom 12.6-8; 1 Cor 12.4-11, 28-30; Efes 4.7-12.
- (2) Runakunapa imapas ruwasqan oficio. Kay oficioqa runakunapa imapas ruway yachasqankun. Chaymi runakunaqa kanku wakin carpintero oficioyoq, sombrero ruway oficioyoq, zapato ruwaq oficioyoq, albañil oficioyoq, manka ruwaq oficioyoq, hinallataq huk oficiokunayoq ima.

Ofrenda. Ofrendaqa Diosman qonapaq separasqanchis qolqen, hinallataq Diospaq separasqanchis tukuy kaqninchiskuna iman (Luc 21.1; 1 Cor 16.2).

Olivos Moqo. Olivosqa huk sach'an. Chay olivos sach'an aceitunata rurun. Chay sach'akunapa wiñanan huk lugartan suticharanku Olivos Moqowan. Chay lugarqa Jerusalén llaqtapa cercanpin karan. Chay lugarmanmi Jesusqa Diosmanta mañakuq riran (Luc 21.37).

Ónice. Óniceqa huk sumaq alaja rumin. Chay ónice rumitan utilizaranku tukuy clase alajakunata ruwanankupaq, hinallataq anilllokunata ruwanankupaq ima (Gén 2.12). Chay alaja rumiwanmi Israel nacionpi sacerdotekunapa, Jefenpa p'achanqa sumaq adornasqa karan (Éxo 28.19-20). Hinaspapas chay sumaq alaja rumikunawan perqasqatan, apóstol Juanpas visionpi rikuran hanaq pachapi Mosoq Jerusalén llaqtataqa (Apoc 21.20). Chay ónice rumitan wakinqa reqsinku “cornalina” sutiwan.

Orgía. “Orgía” nispan ninku qaripas warmipas grupo grupopí waqllikuy millay huchakunata ruwaqtinku (Gál 5.21; 1 Ped 4.3).

Pacto. “Pactoqa” huk contratón otaq huk compromison. Antiguo Testamentopiqa kikin Diosmi huk pactota ruwaran Israel nación llaqtanwan. Hinapan leyninkunata qoran, chayman hina kawsanankupaq (Exo 24.8). Saynallataqmi Señor Jesucristo kay pachaman hamuspanpas, huk Mosoq Pactota ruwaran cruzpi yawarninta ch'aqchuspan, huchanchiskunamanta salvasqa kananchispaq (Luc 22.20; Heb 10.16).

Palacio. Palaciowanqa suticharanku reypa tiyanan hatun wasitan, imaynan kunan tiempopipas presidentepa tiyanan hatun wasita palaciowan sutichanchis chay hinata. Chayraykun chay palacio wasiqa ancha importante karan. Hinaspapas chay

palacioqa tukuy clase sumaq alajakunawan arreglasqan karan: qoriwan, qolqewan, sumaq alaja rumikunawan, hinallataq fino telakunawan ima.

Papiro. Papiroqa huk totora planta hinan karan. Chay papiropa qaranmantan ñawpaqqa huk clase papelta ruwaranku, chaypi escribinankupaq. Mosoq Testamentopi tarikuq wakin cartakunapas chay papiropin escribisqa karan.

Paraíso. Paraisoqa Diospa prometesqan suma-sumaq lugarmi. Chay lugarmammi rinku Señorninchis Jesucristopi iñiq llapallan runakuna. Hinasapas chaypiqa manan kanqachu ñak'ariyapas nitaq wañuypas (Luc 23.43).

Pascua cena. Pascua cenaqa karan huk mikhuyimi. Chay cenatan Israel nacionniyoq runakunaqa mikhuranku, Pascua fiestata qallarinankupaq. Chay cenaytan Jesuspa discipulonkunapas preparaq riranku huk corderota wañuchispalku, Jesuswan kushka mikhunankupaq (Mat 26.17, 29). Chay cenataqa asta kunan p'unchawkamapas Israel nacionniyoq runakunaqa celebrashankuraqmí.

Pascua fiesta. Pascua fiestataqa Israel nacionniyoq runakunan celebraranku, Egipto nación llaqtamanta ñawpaq abuelonkunata Dios orqomusqanta yuyarispalku. Chay Pascua fiesta p'unchawkunapin Jesuspas wañuran, imaynan chay Pascua fiestapi corderopas wañushanman hinata (Éxo 12.1-28). Chay Pascua Fiestataqa asta kunan p'unchawkamapas Israel nacionniyoq runakunaqa celebrashankuraqmí.

Pentecostés fiesta. Kay fiestataq Antiguo Testamento Pascua fiestapa qepanman qatiq huk hatun fiesta karan. Chay Pentecostés fiestataq celebraranku Pascua Fiestapa qepanman pishqa chunka p'unchawpi. ¿Imapaqtaq chay fiestatari celebrarankú? Chay fiestataqa celebraranku, Israel nacionniyoq runakuna ñawpaq abuelonkuman Dios leyninkunata entregamusqanta yuyarispalkun. Diosqa chay leyninkunataqa Moisesmanmi qoran Sinaí orqopi, Egipto nación llaqtamanta lloqsimusqankupa, pishqa chunka p'unchaw qepanta. Hinasapas chay fiestataqa celebraranku, cosechasqankumanta Diosman agredecispalkun. Chay Pentecostés fiestataq Antiguo Testamento piqa reqsiranku kinsa sutiwan:

- (1) Fiesta de las Semanas (Éxo 34.22; Deut 16.10, 16; 2 Crón 8.13). Sayna sutiwanmi reqsiranku qanchis semana chay fiesta durasqanrayku, otaq Pascua fiestapa qepanman pishqa chunka p'unchaw chay Pentecostés fiesta durasqanrayku (Lev 23.15-16).
- (2) Fiesta de la Cosecha (Éxo 23.16). Sayna sutiwanmi reqsiranku cosecho wichay ishkay fiestata ruwasqankurayku. Primer kaq fiestataq ruwaranku cosecho qallarishaqtin. Huknin kaq fiestatañataqmi ruwaranku cosecho tukukuya. Chay fiestakunapin Diosman presentaranku, allinnin cosecha huñumusqankuta.

(3) Día de las Primicias (Núm 28.26). Sayna sutiwanmi reqsiranku cosecho tiempopi kaqtin, trigo cosechasqankuta kutasper primer kaq t'antata Diosman ofrecesqankurayku (Lev 23.17).

Chay Pentecostés fiestapin Israel nacionniyoq llapallan qarikuna, Jerusalén llaqtaman rispanku, Diospa ñawpaqninman presentakunanku karan, cosechasqankumanta ofrendankuta Diosman presentanankupaq, hinallataq Egipto nación llaqtapi esclavo kasqankumanta librasqa kasqankuta yuyarinankupaq ima (Deut 16.16-17). Chay Pentecostés fiestaqa huk hatun p'unchawmi karan. Chayraykun chay p'unchawpiqa mana ni pipas llank'anankuchu karan (Lev 23.21). Kunankamapas chay fiestataqa Israel nacionniyoq runakunaqa celebrashankuraqmí. Mosoq Testamento pin Santo Espíritu hamuran chay Pentecostés fiesta p'unchawpi. Hinapan chay p'unchawmantapacha Jesucristo pa iglesian qallariran Santo Espíritu Jesucristo iñiqkunawan kaqtin (Hech 2).

Perfume. Perfumeqa sumaq mishk'i q'apaqmi. Chaykunawanmi wakinqa cuerponkuman llusikunku, sumaq mishk'ita q'aparispa purinankupaq (Juan 12.3).

Pergamino. Pergaminoqa ovejapa otaq huk animalkunapa qaranmantan ruwasqa karan. Chay qarakunapin ñawpaq tiempokunapiqa escribiranku (Apoc 6.14).

Perla. Perlaqa ancha valorniyoqmi. Chay perlakunawanmi ñawpaq tiempopipas hinallataq kunan tiempopipas warmikunaka alajawan hina adornakunku. Chay ancha valorniyoq perlakunawan ruwasqan hanaq pachapi mosoq Jerusalén llaqtapa chunka ishkayniyoq punkunkunaqa kashan (Apoc 21.21).

Pesebre. Pesebreqa animalkunapa mikhunanpaqmi establopi batea hina karan. Chay pesebrepin Mariaqa onqokuspa, wawan Jesusta churaran (Luc 2.7-16).

Pilato. Poncio Pilatoqa Judea provincia lawpi gobernadormi karan. Hinaspapas paymi kamachiran, Jesusta cruzpi chakataspa wañuchinankupaq (Mat 27.2).

Plaga. Plagaqa kanman tukuy clase urukunan, hinallataq tukuy clase onqoykuna ima. Chay urukunan chakrapi tarpusqakunata, otaq cosechakunatapas dañota ruwan. Hinallataq animalkunatapas otaq runakunatapas onqoykuna hap'in. Bibliapin chay tukuy clase plagakunamanta rimashan (Éxo 10.13-14; Deut 28.61; Sal 78.43-51; 105.27-36.). Chay plagakunatan apóstol Juanpas visionpi rikuran (Apoc 15.1, 6; 16.9; 22.18).

Plan. (Diospa plannin). Diospa planninqa karan ñawpaq tiempomantapacharaq, huchasapa runakunata salvananpaq planeasqanmi. Chay planninta cumplinanpaqmi Dios Taytaqa sapallan Wawanta kay pachaman mandamuran, cruzpi chakatasqa wañunananpaq, saynapi runakuna huchankumanta salvasqa kanankupaq (Efes 1.9, 13; Col 1.15-20).

Poesía. Poesiaqa sumaq mishk'i-mishk'ita rimaymi, manan común rimayllachu. Saynata rimaqtinkun runakunaqa kusikuywan uyarinku. Bibliapiqa ashkan librokuna esribisqa kashan "poesía" rimay formapi. Chay librokunan kaykuna: Job, Salmos, Eclesiastés, Lamentaciones, hinallataq wakin librokunapipas chika-chikallanqa poesía rimaypin esribisqa kashan.

Prefecto. Prefectoqa gobiernopqa representanten huk autoridadmi. Imayan kunan tiempokunapipas gobierno nombramun huk prefectota sapankama llaqtapi, saynallataqmí ñawpaq tiempokunapipas karan (Hech 13.7).

Premio. Premioqa huk recompensa pago hinan, otaq huk trofeo hinan. Chaytan chashkinchis imatapas allinta ruwasqanchismanta. Sayna clase premiotan chashkin concursopi p'itaq jovenpas, wakin p'itaqkunata ganasqanrayku (1 Cor 9.24). Saynallataqmí huk p'unchaw Señorninchis Jesucristo kutimuspanpas, sapankama wawankunaman premionchista qopuwasunchis (Filip 3.14).

Primicias. Bibliapi nisqanman hinaqa, primiciaqa karan:

- (1) Runapa primer kaq wawanmi.
- (2) Animalkunapa primer kaq uñanmi.
- (3) Hinallataq chakrapi tarpusqakunapa primer kaq rurun iman. Diosmi kamachiran, chay primiciakunataqa payman dedicancankupaq (Éxo 23.19; 34.26; Deut 26.1-11). Saynallataqmí Señor Jesucristo wañusqakunapa kasqanmanta kawsarimusqanpas huk primicia hina karan (1 Cor 15.20-23).

Profecía. Profeciaqa Diospa imapas pasananmanta runakunaman willasqanmi. Chaytan Antiguo Testamento piqa, kikin Diospuni profetakunaman nirán, Diosmanta uyarisqankuman hina, runakunaman willanankupaq. Chayraykun profetakunaqa Diospa partenmanta rimaspakuqa khaynata niranku: "Diosmi khaynata nin..." nispanku (2 Pedro 1.21). Ichaqa Bibliapin advertewanchis falso profetakunamantapas. Chaykunamantan kunan tiempopi creyentekunaqa allinta cuidakunanchis kashan (1 Juan 4.1-2).

Profeta. Profetaqa Diosmanta willakuq runan. Ñawpaq tiempopiqqa chay profetantakaman Diosqa runakunaman imatapas willaran. Chayraykun chay profetakunaqa Diospa partenmanta rimaspankurayku, ancha autoridadniyoq karanku (Deut 18.18-19). Ichaqa falso profetakunapas kallarankutaqmí; paykunaqa Diospa sutinta oqarispankun llullakuspa, paykunaq conveniencianman hina, yanqalla rimaranku (Jer 23.16-32).

Profetisa. Profetisaqa Diosmanta willakuq warmin. Ñawpaq tiempokunapi profetisa warmikunan kaykuna karanku:

- (1) Moisespa hermanan María (Éxo 15.20-21).
- (2) Débora (Jue 4.4).
- (3) Hulda (2 Rey 22.11-20).

(4) Hinallataqmi Mosoq Testamentopipas tarinchis Felipepa tawantin warmi wawankunata ima. Paykunan Jesusmanta willakuranku (Hech 21.9).

Provincia. Provinciaqa huk hatun lugarmi. Chay provincia ukhupin ashka llaqtakuna tarikun.

Puka Qocha. “Puka Qocha” nispaqa suticharanku Israelita runakuna Egipto nacionmanta lloqsispanku pasasqanku lamar qochata. Puka Qocha nirankuqa chay lamar qochapa patanpi ashkallaña tukuy clase puka qorakuna wiñasqanraykun (Heb 11.29).

Querubín. Antiguo Testamentopin “querubinwanqa” suticharanku Diospa unanchasqan huk clase angelinkunkata. Chay querubinkunamanta huknintan kikin Diospuni encargaran “árbol de la vida” nisqa sach'ata Huerto de Edenpi cuidananpaq (Gén 3.24). Saynallataqmi Antiguo Testamentopiqa “Tablamanta ruwasqa Arca” nisqapa hawanpi churasqa karan, qorimanta ruwasqa ishkay querubinkuna (Éxo 25.18-22; Heb 9.5). Chay querubinkunan chaypi churasqa karan, chay arca ukhupi Diospaq sapaqchasqa cosaskunata cuidananpaq. [Nota: Tablamanta ruwasqa Arcamanta astawan yachanaykipaqqa, kay Diccionariopi qawaykuy “Arcata”].

Refán. Refanqa karan Egipto nacionniyoq runakunapa idolonmi huk estrella formapi. Chay idolotan Israel nacionniyoq runakunapas Egipto nacionpi kaspankuqa adoraranku. Chayraykun Egipto nacionmanta Moisés lloqsichimuqtinpas, chay ñawpaq costumbrenkuman hina paka-pakallapi chay idolota adoraranku, ch'inñeq deserto lugarkunapi purishaspanku (Hech 7.43).

Región. Regionqa provinciawan yaqa iguallan.

Reina. Reinaqa huk nacionta kamachiq reypa warminmi otaq huk nacionta kamachiq warmin (Hech 8.27).

Rey. Reyqa huk nacionta gobiernaqmi. Bibliapin yachachiwanchis Señor Jesucristo cheqaq rey kasqanmanta. Payqa llapallan reykunapa reyninmi. Manan ni hayk'aqpas wañunqachu; aswanmi wiña-wiñaypaq gobiernanqa (Apoc 17.14). Hinas papas payqa tukuy ima yachayniyoq Diosmi. Paytan tukuy tiempo adorasunchis salvasqa kaqkunaqa (Sal 145.13; 1 Tim 1.17). Ichaqa “rey” nillankutaqmi huk nacionta otaq ashka nacionkunata kamachiq runatapas. Bibliapin tarinchis ashka reykunata. Israel nacionta gobiernaq reykunamanta aswan más importante reykunana kaykuna karanku: Saúl (1 Sam 8), David (1 Sam 16), Salomón (1 Rey 1), hinallataq huk reykunapas. Ichaqa kunan tiempokunapipas wakin nación llaqtakunapiqa kashanraqmi “reywan” sutichasqa gobiernaq runakunaqa.

Roma. Romaqa huk hatun nación llaqtan karan. Guerrapi vencespan, ashka nación llaqtakunapi tiyaq runakunata kamachiran. Chay Roma llaqtapin apóstol Pablopas, hinallataq apóstol Pedropas asta wañuchinankukama carcelpi preso karanku.

Sabá. Sabaqa huk nación llaqtan karan (1 Rey 10.1; Mat 12.42).

Sacerdote. Sacerdoteqa karan Jerusalén templopi Diosta serviqmi.

Paykunan encargado karanku, animalkunata wañuchispa
Diosman huk ofrendata ofrecenankupaq, hinallataq huk
cosaskunatawan ruwaq ima. Hinaspapas paykunaqa permitisqan
karan casarakunankupaqqa.

Sacrificio. Sacrificioqa ofrenda animalkunata, hinallataq cosechasqanku
granokunata Diosman apamuspa, Diosman q'oshñichiymi karan.
Saynatan ruwaranku Noeypas (Gén 8.20-21), Abrahampas
(Gén 12.7-8), Isaacpas (Gén 26.25), Jacobpas (Gén 33.20),
hinallataq Israel nacionniyoq runakunapas. Ichaqa Jesucristopas
huk sacrificio ofrenda hinan cruzpi wañuran llapallan runakunapa
huchankunata perdonañanapaq. Chayraykun Jesucristopa
wañusqanmanta qepanmanqa, manaña animalkunataqa
ofrecenañachu huk ofrenda sacrificiota hinaqa (Heb 10.10-12).

Saduceo religionniyoq runa. Saduceo religionniyoq runakunaqa
huk clase religioso runakunan karanku. Paykunan fariseo
religionniyoq runakunapa contranpi karanku. Paykunapa
religionninqa manan allinchu karan. Chay Saduceo religionniyoq
runakunaqa khaynatan piensaranku: “Wañuqkunaqa manan
kawsarimunqachu (Mat 22.23), Diospa angelinkunaqa manan
kanchu, nitaqmi demoniokunapas kanchu”, nispanku (Hech 23.8).

Samana p'unchaw. Samana p'unchawqa Israel nacionniyoq
runakunapa samanan p'unchawmi karan. Chay p'unchawqa
sábado p'unchawmi karan, semanapi qanchis kaq p'unchaw.
Chay p'unchawmi paykunaqa mana llank'aspas wasillankupi otaq
Jerusalén llaqtapi kaq templopi otaq Diosmanta yachachina
sinagoga wasikunapi qepakunanku karan (Éxo 20.10). Ichaqa
Santo Espiritupa hamusqanpa qepanmanmi, Jesucristopi creeq
runakunaqa, domingo p'unchawpi huñunakuranku, saynapi
Diosta adoranankupaq (Juan 20.1; Hech 20.7), chay domingo
p'unchawpi Jesucristo wañusqanmanta kawsarimusqanrayku.

Samaria. Samariaqa Israel nación ukhupin huk provincia karan.

Chay Samaria provincia ukhupin ashka llaqtakuna karan. Chay
Samaria provinciaqa tarikuran Judea provinciapa, hinallataq
Galilea provinciapa chawpinpin. Chay Samaria provincia ukhupi
tiyaq runakunaqa manan allinpichu Judea provinciapi tiyaq
runakunawanqa apanakuranku. Chaymi paykunaqa alqontin
michintin hinan kawsaranku (Juan 4.9; 8.48). Chayraykun Señor
Jesucristoqa Judea provincia ukhupi tiyaq Israel nacionniyoq
runakunamanqa ejemplifikunawan yachachiran, Samaria llaqtayoq
runakunatapas, hinallataq Judea provinciayoq runakunatapas
igualta khuyakusqanmanta (Luc 10.33-37; Juan 4).

Santa Cena. Pascua Fiesta tutatan kikin Señorninchis Jesucristo Santa
Cenata celebraspa, apostolninkunaman kamachiran, Santa Cenata

paypi creeqkuna sapa kutin celebrañankupaq (Luc 22.13-20; 1 Cor 11.24). Imaynan Pascua Fiestata celebrañpanku yuyariranku Egipto nacionpi esclavo kasqankuta, saynallataqmi Santa Cenata celebrañpapas yuyarinchis, noqanchisrayku Jesucristo cruzpi wañusqanta, hinallataq yawarninta ch'aqchusqantawan ima. Santa Cenapi t'antata mikhuspaqa, Jesucristopa cuerpon cruzpi chakatasqa kasqantan yuyarinchis. Vasopi vinota tomaspañataqmi, Jesucristopa yawarnin ch'aqchusqa kasqanta yuyarinchis.

Santiago. Santiagomanta astawan yachanaykipaqqa kay diccionariopi mashkay “Jacobo” sutita.

Santo Espíritu. Santo Espirituqa Dios Taytapa, hinallataq Dios Churipa mandamusqanmi. Hinaspapas Santo Espirituqa Diosmi (Juan 14.16; Hech 2.4-5).

Seda. Sedaja huk fino hilomanta ruwasqa telan. Chay fino hiloqa karan urukunapa thapanmanta ruwasqan. Chay hilomanta ruwasqa telamantan, Antiguo Testamento piqa rimashan. Chay fino telawan p'achasqatan profeta Ezequielpas rikuran, Diospa wawankunataqa (Ezeq 16.10). Apocalipsis libropitaqmi rimashan, Babilonia llaqtapi tiyaq qapaq runakuna, chay seda telakunata negociante runakunamanta manaña rantiy atisqankumanta (Apoc 18.12).

Siloé. Siloeqa Jerusalén llaqtapi unu estanquepa sutimmi. Chay estanquemanmi Jesusqa mandaran huk ñawsa runata maqchikamunanpaq (Juan 9.7-11). Hinaspapas chay estanquepa ladonpin hatunkaray torre karan. Chay torretan sutichallarankutaq “Siloé Torrewan” (Luc 13.4).

Simón. Bibliapiqa ashka runakunatan Simonwan sutichasqata tarinchis. Paykunamanta más importante kaqkunan kaykuna kanku:

- (1) **Simón Pedro.** Payqa Jesuspa chunka ishkayniyoq apostolninkunamanta hukninmi karan (Mat 4.18; Mar 1.16; Luc 4.38). Paytan Jesusqa “Pedrowan” suticharan (Mat 16.18).
- (2) **Zelote partidomanta Simón.** Paypas Jesuspa chunka ishkayniyoq apostolninkunamanta hukninmi karan (Mat 10.4; Mar 3.18; Luc 6.15; Hech 1.13). Paytan wakinqa “Cananita” nispa niranku. Paymi Zelote nisqa partidomanta karan. Chay partidomanta runakunaqa, Roma nacionniyoq runakunamantan Israel nación llaqtata defiendeyta munaran.
- (3) **Cirene llaqtamanta Simón.** Paymi Jesuspa wikrisqan cruzta apaysiran (Mat 27.32; Mar 15.21; Luc 23.26).
- (4) **Jesuspa wawqen Simón** (Mat 13.55; Mar 6.3).
- (5) **Judas Iscariotepa papan Simón** (Juan 6.71).
- (6) **Samaria llaqtamanta Simón.** Payqa layqa runan karan. Paymi apóstol Pedroman hinallataq apóstol Juanmanwan qolqeta pagayta munaran, saynapi Santo Espirituqa atiyninta chashkispa, paypas runakunaman makinta churaqtin, runakuna Santo Espirituqa chashkinankupaq. Ichaqa payqa

chaytaqa ruwayta munaran manan Jesucristopi cheqaqta creesqanraykuchu. Aswanqa layqa kasqanraykun, saynapi ashka qolqeta ganayta munaspan (Hech 8.9-24).

- (7) **Fariseo religionniyoq Simón.** Paypa wasinpin huk warmi weqenwan Jesuspa chakinta ch'aqchuspa chukchankunawan ch'akichiran (Luc 7.40-44).
- (8) **Lepra onqoymanta sanoyasqa kaq Simón.** Payqa Betania llaqtapin tiyaran (Mat 26.6; Mar 14.3).
- (9) **Jope llaqtapi suela ruwaq Simón.** Paypa wasinpi samapakuspan apóstol Pedropas huk tiempo qepakuran (Hech 9.43; 10.6, 32).
- (10) **Antioquía iglesiapi Simón.** Paytan suticharanku negrowan. Paymi Bernabeyta, hinallataq Saulotawan ima chay Antioquía iglesiapi yachachiqtinku yanaparan (Hech 13.1).

Sinagoga. Sinagogaqa Diosmanta yachanankupaq wasin karan. Samana p'unchawkunapin Israel nacionniyoq runakunaqa sinagoga wasikunapi huñunakuranku, Antiguo Testamento leenankupaq. Huk p'unchawkunapitaqmi wawakunata yachachiranku Bibliata leenankupaq otaq estudianankupaq. Ichaqa kunankaman Israel nacionniyoq runakunaqa chay sinagoga wasikunapi huñunakunku (Mar 6.2; Luc 6.16).

Sodoma - Gomorra: Sodoma llaqta hinallataq Gomorra llaqtapaq Antiguo Testamento ishkay llaqtakuna karanku. Chay llaqtakunapi tiyaq runakunaqa qaripura otaq warmipurana waqlilikuy millay huchakunata ruwaspa kawsaranku. Sayna millay huchakunata ruwaspa kawsasqankumantan Diosqa paykunata castigaran, cielomanta nina parata azufreyoqta parachimuspan. Hinapan chay llaqtakunataqa mana imaman tukuchispa, chinkachiran. Chay llaqtapin Abrahama sobrinon Lotpas tiyaran. Ichaqa chay llaqtakuna nina parawan manaraq castigasqa kashaqtinmi, Diosqa angelninkunata kachamuran Lotta avisankupaq. Chaymi Lotqa familiantin ishkakapakuran. Ichaqa Lotpa warminñataqmi qepanta qawasqanrayku, kachi rumiman tukuchisqa karan (Gén 19.1-29). Mosoq Testamento ipa Señorninchis Jesucriston chay Sodoma Gomorra llaqtakunawan comparachiran qepa tempopi tiyaq runakunata. Imaynan chay llaqtakunapi nishu millay huchakunata ruwaranku, saynallataqmi Jesucristopa kutimunan p'unchawkunapipas ashka runakunaqa nishu millay huchakunata ruwanqaku. Chayta rikuspanchismi yachasunchis Jesucristopa kutimunan p'unchawqa cercallaña kasqanta.

Tabernáculo. Tabernaculoqa Diospa rikhurinan carpan karan. Chay carpatañ ñawpaq Israel nacionniyoq runakuna, Egipto nacionpi esclavo kasqankumanta lloqsimuspa, kikin Dios niqtin ruwaranku. Chay tabernaculopa ukhunqa ishkayman rakisqan karan.

Punkunta haykuna kaq lugarpa sutinmi karan “Lugar Santo” nisqa; ukhu lawman kaq lugarpa sutinñataqmi karan “Lugar Santísimo” nisqa. Chay ishkaynín lugarkunan huk cortinawan rakisqa karan (Éxo 40.35-39; Heb 8.5-13; 9.1-21; Apoc 15.5).

Templo. Temploqa Diosta yupaychana wasin karan Jerusalén llaqtapi. Chay temploqa kinsa kuti ruwasqan karan.

- (1) Primer kaq templotan Davidpa waway rey Salomón ruwachiran. Hinaqtinmi unay tiempo pasaruqtin, Israel nacionniyoq runakunapa enemigon runakuna, Babilonia llaqtamanta hamuspanku, chay templota thuñichiranku (586 a.C.) (1 Rey 6.1-38; 7.23-51; 8.1-66; 2 Rey 25.8-17; Sal 79.1).
- (2) Chaymantan Israel nacionniyoq runakunaqa, Babilonia llaqtapi qanchis chunka wata esclavo kasqankumanta kutimuspanku, Jerusalén llaqtapi, ñawpaqta maypin karan templo, chayllapitaq kaqmanta templota ruwaranku (Esd 1.2-4; 3.8-13; 5.1-17; 6.1.22).
- (3) Chaymantan Jesús manaraq naceshaqtin, Hatun Kaq Herodes chay templota thuñichispan, ancha hatunta, hinallataq ancha sumaqta ima ruwachiran (Juan 2.20). Ichaqa, chay Jerusalén llaqtapi templotan Roma llaqtayoq soldadokuna qanchis chunka watapi Señor Jesucristo nacesqanpa qepanta (d.C. 70) thuñichillarankutaq. Chaymantapachan Jerusalén llaqtapiqa manaña temploqa kanñachu asta kunan p'unchawkama.

Ichaqa kunan tiempokunapin “templo” nispa ninchis Diosta adorananchis wasikunata. Chay templokunaqa kan maypichus creyentekuna kashanku chaypin. Ichaqa yachananchismi, ñawpaq tiempopiq ch'ullallan temploqa karan. Chay temploqa Jerusalén llaqtallapin karan. Huk law llaqtachakunapi huñunakunanku wasikunataqa suticharanku “sinagoga wasí” nispankun. Chaypin Diospa palabranmantaqa yacharanku.

Topacio. Topacioqa huk sumaq q'ello color alaja rumin. Chay alaja rumiwanmi Israel nacionpi sacerdotekunapa Jefenpa p'achanqa sumaq adornasqa karan (Éxo 28.15-20; 39.10-13). Hinaspapas chay sumaq alaja rumikunawan perqasqatan, apóstol Juanpas visionpi rikuran hanaq pachapi Mosoq Jerusalén llaqtataqa (Apoc 21.20). Chay topacio rumitan wakinqa reqsinku “crisólito” otaq “berilo” sutiwan.

Trono. Tronoqa reypa, juezkunapa, hinallataq sacerdotekunaq jefenpa tiyanan hatunkaray asienton karan. Bibliapin yachachiwanchis, Diospas huk hatun tronopin reykunapa Reynin kasqanrayku tiyasqanta (Sal 11.4; Isa 66.1-2; Mat 5.34; 23.22). Chay trononpi tiyaspanmi, Diosqa juicio p'unchawpi huchapi kawsaq runakunata juzganqa (Sal 9.4, 7; 97.2). Chay Diospa tiyasqan trononpa ñawpaqinmanmi, cheqaq creyentekunaqa ashuyuya atinchis, Jesucristo salvawasqanchisrayku (Heb 4.16).

Túnica. Tunicaqa huk sotana hina largo p'achan. Huk simipiqa nisunmanmi: “Chay p'achaqa kunkamanta asta chaki puntakama

largo p'achan", nispa. Chay tunicawanmi Israel nación llaqtapiqa qaripas warmipas p'achakunku (Gén 37.3; Juan 19.23). Ichacha chay tiempokunapiqa manan pantalontaq reqsirankuraqchu.

Velo. Veloqa karan huk telamanta ruwasqan. Chay velowanmi Israel nacionniyoq warmikunaqa umankuta tapakuranku, calleman lloqsinankupaq, hinallataq viajeman rinankupaqpas.

Vino. Vinoqa uvamanta saruspa poqochisqan karan. Israel nación llaqtapiqa, chay poqosqa vinota tomaspa ama mach'anankupaqmi, ashka unuwan chapuspa tomaranku (Luc 22.17).

Visión. Visionqa karan imapas pasananmanta, otaq Diospa munasqanman hina imatapas ruwanankumanta, huk revelacionpi runakunaman Diospa rikuchisqanmi. Chay visiontanta huk sueñoypi hina chashkiranku. Chay visionkunamanta yacharinaykipaqqa leey kay qatiqnin textokunata: (Éxo 3.3; Ezeq 1.4-28; Dan 7.2; Hech 10.3, 9-20; 16.9; 18.9; 2 Cor 12.1-4).

Zacarías. Bibliapiqa Zacarías sutiyoq runakunan ashka karanku.

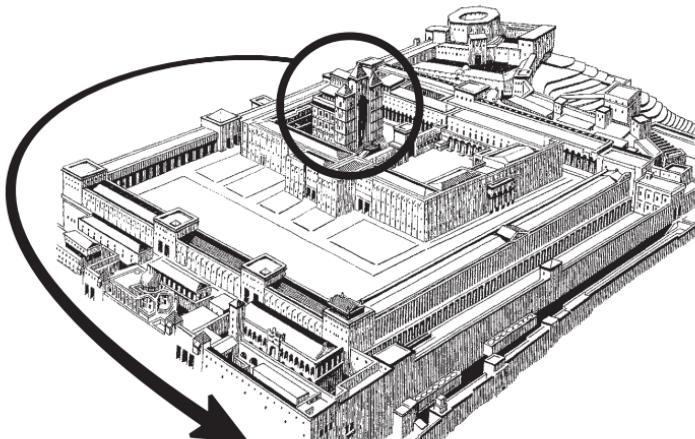
Paykunamanta más importante kaqkunan kaykuna:

- (1) **Diosmanta willakuq profeta Zacarías** (Zac 1.1). Payqa Antiguo Testamento pi Zacarías librota escribiq profetan karan.
- (2) **Bautizaq Juanpa papan Zacarías.** Payqa templopi Diosta serviq sacerdoten karan. Warminmi karan Elisabet; Elisabetqa Jesuspa mamitan Mariapa primanmi karan (Luc 1.5, 36).

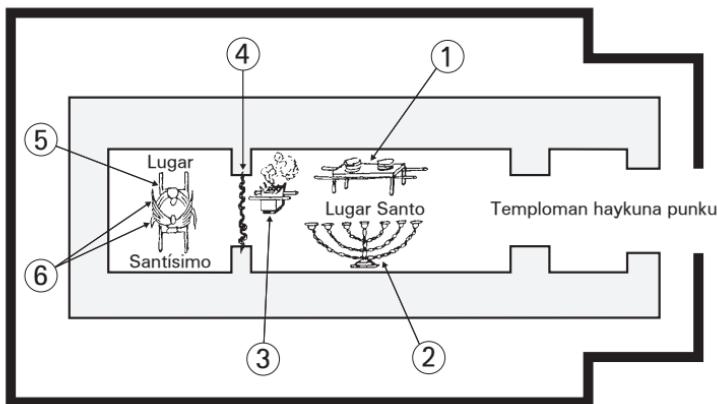
Zafiro. Zafiroqa huk sumaq alaja rumin. Chay alaja rumiwanmi Israel nacionpi Sacerdotekunapa Jefenpa p'achanqa sumaq adornasqa karan (Éxo 28.18; 39.11). Profeta Ezequielmi rikuran Diospa trononta chay sumaq alaja rumiman rikch'akuqtu (Eze 1.26). Diosmi prometeran Jerusalén llaqtata chay alaja rumiwan ruwananpaq (Isa 54.11). Hinaspapas chay sumaq alaja rumikunawan perqasqatan, apóstol Juanpas visionpi rikuran hanaq pachapi Mosoq Jerusalén llaqtataqa (Apoc 21.19).

Zelote partidomanta runa. Zelote partidoqa Roma nación llaqtamanta ashka nación llaqtakunata kamachikamuq reypa contranpi sayarinankupaq partidon karan (Luc 6.15; Hech 1.13).

Diosta adoranankupaq Jerusalén llaqtapi templo

Diosta adorana templo imayna dividisqa kasqanmanta

1. T'antata churananku mesa
2. K'anchananku candelabro nisqa
3. Incienso q'oшnichina altar
4. Lugar Santotawan Lugar Santisimotawan dividiq hatun cortina tela
5. Runakunawan Dios pactota ruwasqan arca
6. Arcapa hawani adornaq ishkay angelkuna

